

R-396

HUBER, Ulricus

De Jure civitatis .. / Ulrici
Huberi — Editio Tertia. — *
Francofurti: Ex officina Leonardi
Strickii, 1698

Note: el nombre del autor precede
* título

ULRICUS HUBER *FRISIUS* JC

*Primum Elegit Aest. u. Acad. vnaq. m. d. ubi fuit vna e publ. Professor
Dan. Senator n. l. pi. F. q. f. uca Eadem. Academiam. curru causa reuocatu.*
P. P. L VII MDC XCI

ULRICI HUBERI
DE
JURE CIVITATIS,
LIBRI TRES.

Novam Juris Publici Universalis
disciplinam continentes.

Insertis aliquot de jure sacrorum & Ecclesie, capitibus

EDITIO TERTIA,

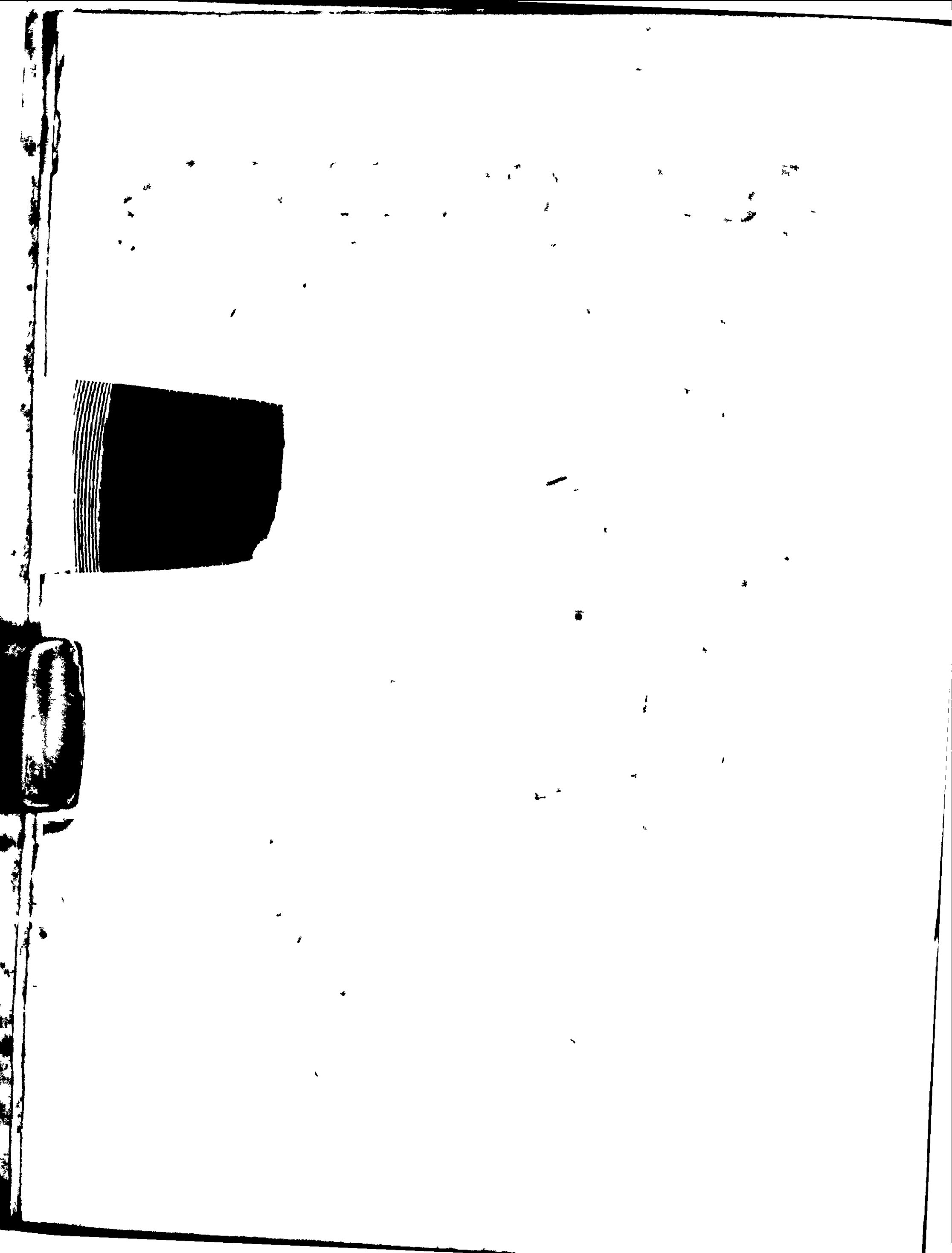
Priore multo locupletior.

Cum Indice rerum necessario.

FRANQUEÆ;

Ex Officinâ LEONARDI STRICKII, MDCXCVIII.

ILLUSTRISSIMO & CELSISSIMO

PRINCIPI.

HENRICO CASIMIRO.

DEI GRATIA. NASSAVIÆ PRINCIPI. CATTIMELI-

BOCI, VIANDÆ, DIETZÆ, SPIEGELBERGÆ CO-

MITI. LIESVELDIÆ BARONI. DOMINO BIEL-

STEINII. REIPUBLICÆ FRISIORUM DOMI MI-

LITIÆQUE PRÆFECTO HEREDITARIO. GRO-

NINGÆ, OMLANDIÆ, DRENTIÆQUE GU-

BERNATORI & CAPITANEO GENERALI. ACADE-

MIÆ FRANEQUERANÆ CURATORI, HO-

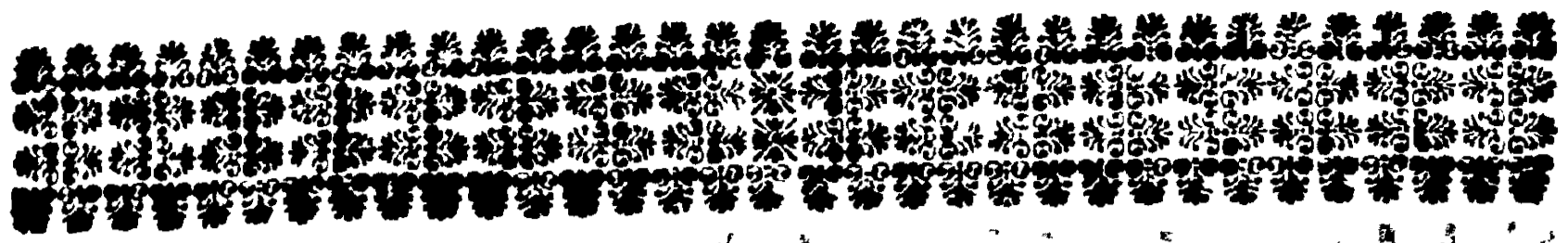
NORARIO, MAGNIFICENTISSIMO HEROI IN-

CLYTO. PIO. FELICI ETC. ETC. ETC.

HOS LIBROS ARGUMENTI PRIN-
CIPE DIGNISSIMI

SACROS FACIT

ULRICUS HUBER.

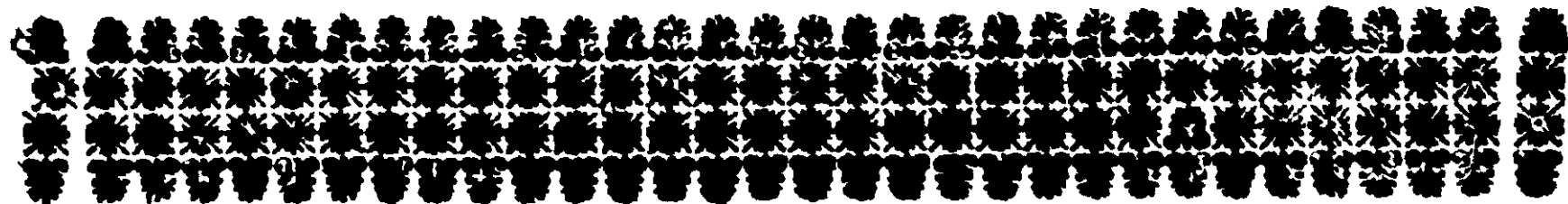
PRÆFATIO.

Nte duos & viginti annos usu venit, ut Studiosis rudimentum Juris Publici Universalis, cujus familiariam illis moveram, rogantibus, in Academiã disputando proponerem quod ante hac cum Politicã mixtum, Grotius, ab illã quidem separandum esse docuit, eã ratione, quam in præfatione magni operis, de *jure Belli & pacis*, exposuit Sed ut viam huic divisioni monstravit, ita, quominus ipse eam institueret, fecit usus & materia scriptiois, quam præ manibus habebat. Commentatus enim est de jure, quod inter diversas Civitates, nec invicem, nec uni subjectas imperio intercedit; *sive, ut ipse loquitur*, quos nulla juris civilis tenet communio. Hæc autem disciplina proprie ad eos pertinet, quos idem Summæ Potestatis vinculum comprehendit; ut inde à primo hujus operis initio enixè demonstravimus Denique, sicut Politicam meram nemo recentiorum, præter Lipsium, tradidisse videtur, ita, scorsim hanc de jure Civitatis, sive Juris publici universalis oppositam Politicæ Artem integram, quod meminerim, nemo tractandam suscepit Nihil tam à novitate gratiæ huic scripto quæremus illam varietas & utilitatis, quam utramque ut in conspectu habuimus, ita, an adsecuti simus, aliorum erit judicium, præstet oportet Nec præfatione Le foris præjudicium occupemus. Hoc non dissimulabo, rem ipsam & experimentum hujus aliorumque laborum, parum abesse, quin pridem me adduxerit in eandem animi sententiam, quæ viris doctis & egregiè cordatis jam pridem laudata, exercita fuit, modum scribendi

scribendi systematicum, præ sparso & soluto, esse procul habendum
 iis, qui gloriæ non minus, aut aliquantò magis, & otio suo, quam Le-
 ctoris utilitati servire cupiunt. Erit adè meum quidem hoc supre-
 mum in illo genere specimen, sicut præsumptio ejusdem opinionis
 fecit, ut hoc quam proxime ad institutum VARIORUM accom-
 modaverim Unde nec temporavi, quin bis in locum digressus sim
 mei captus, Theologicum quam si quis gravetur mixturam, oculo
 fugitivo transchi potest *Caput secundum & sequentia sectionis
 quartæ, & totam sectionem sextam libri primi* De ipsis argumen-
 tis, jam olim publicatis, sed personalibus Α ΜΒΟΛΙΕΡΓΙΑΣ involu-
 tis, non habeo, quod in loco, dictis addam. Prima horum libro-
 rum Editio fuit rudis & genuinum mei moris in scribendo speci-
 men Quem sæpe sum professus ejusmodi esse, ut primas, sicut
 in properum stylum fluxerant, cogitationes, publico ausus sim
 committere, judicia hominum & Censuras experiri, deinde præ-
 fuis elaboratas repetere editiones. Hoc itã in præfatione hujus o-
 peris omnium primã cum exposuissem, adjeci hæc verba, *Quod
 si Patriam Deus Academiãque salvam præstiterit, eam vide-
 mur detexisse materiam dicendorum, quæ repetitam prælectio-
 nem, atque tractationem, cui aliqua insit reverentia posterita-
 tis, suo merito requirant* Damnavit me voti Deus Clementis-
 simus, Patriã & Academiã liberatis à ruinã belli Gallici, tum
 incumbentis Ideoque primam Repetitionem dedimus, hinc ante
 decennium, auctiorem tertia parte, ut habet inscriptio, donec ulti-
 ma, præsens, non triente, sed dodrante major elaborata est.
 Speraveram, ampliorem fuisse futuram scholæ Viri Excellentissi-
 mi, primariæ in Germaniã Academiæ Antecessoris. quæ parata
 esse cognoveram. Jam pridem enim professus, exemplo palam
 extante, me honori potius, quàm contumeliæ, si more studiosis
 hominibus digno fiat, tales imputare Censuras, id etiam literis
 ad eum datis, ut maturaret, rogaveram Non tulit ita consilio-
 rum viri Cl: ratio posterior. An autem hæc Editio, voti mei
 quondam emissi finem adsecutura sit, non tam scio, quam sen-
 tio, in-

tio ingravescere institutum meum, publicandi rudia institutionis
 initia, & promerendi veniam Lectoris, juxta Censuras & ani-
 madversiones; quæ scilicet, ratio mea fuit, exercendi vel elu-
 dendi *Horatianum illud, de premendis nonum usque in annum lu-
 cubrationibus* Adhuc quidem non offenderat hæc methodus; ante
 editionem primam Historiæ, quam nuncupavi, civilis, & primi-
 tias Eunomiæ Romanæ, quæ sub manibus est Utrumque eodem
 animo & spe, quo priora mea conceptum, quam merito supe-
 riori anno vexatum laceratumque sit, aliquando, si Deus vitam
 largietur, Editio repetita loquetur. si, quod ad præjudicium
 satis sit, nondum extare videatur Interea, quæ secundum an-
 tiquam prodeundi methodum inchoata sunt, ea, si Deus vo-
 let, hoc labore defuncto persequi certum & necessarium est:
 Donec mei Censores, aliquid in hoc genere dent melius, Histo-
 riam ævi nostri ad exemplum Artis compositam Si malunt, quod
 erit facilius, in Censura pergere, non habeo causam recusandi in his
 quæ publice periclitamur. Idem in votis est pro Eunomiâ Ro-
 manâ quæ aliquanto magis ad animum meum pertinet In quâ
 his novem mensibus, viginti sex egregii Juvenes triginta publi-
 cas exercitationes edidere, meosque primos conatus in usum cen-
 suræ publicæ ad librum Pandectarum vigesimum usque provexe-
 runt Amici plures domi forisque mallent, me, quod reliquum
 ætatis est, Jurisprudentiæ forensi impendere Sed ego ita existi-
 mo, quodque genus suo loco reservandum, Practica Foro, Theo-
 retica scholis Ita scribere, ita docere, postquam me denuo Aca-
 demix consecravi Sane, quamdiu scribere, docere libet ac licet;
 Cujus rei, parum abest, quin ratio reddenda jam sit apud alios,
 quam quibuscum vixi, quod difficile factu esse Cato dixisse fertur;
 & difficillimum est is, qui tantopere mutatas & inversas docendi
 rationes inveniunt Etsi hoc malum, an bonum, minus in Jurispru-
 dentiam valide penetravit Sed *Α ΛΙΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ* Rem ipsam cer-
 ne sis, *B. m. vole Lector*

De

JURE CIVITATIS,

LIBERI.

Qui est de Imperio.

SECTIO I.

Continens Præcognita Artis.

CAP. I.

De Jure.

Jus pro regula actuum moralium An origo ab injusto dependeat. Causa Juris, superior potestas, etiam Par; quod probatur. Jus etiam sumi pro facultate agendi vel habendi. Juris in priore sensu divisio in Naturale & Voluntarium. Hoc rursus in Divinum & Humanum &c. De Jure Gentium publico. De Jure civili publico. Hoc opus esse de priori, & ratio totius instituti. Differentia Juris publici universalis à Politicâ. Possitne Justitia in Republ. exacte servari. Inventio & definitio hujus Artis. E Quibus præceptis colligatur.

imo, Lex etiam usurpatur. Aliter, re-

URIS vox cum multifariam accipitur, tum imprimis nota est significatio, quâ dicitur, Regula boni & æqui, quo sensu latif-

gula justî & injusti, ut Jurisperiti amant loqui, Injustum addunt, explicandi causâ, quod Grotius exequitur in *lib 1. de jur b c i n 3* quo pertinet illud Horatii,

*Jura inventa metu injusti fœtere
necesse est,*

Tempora si fastosque velis evolvere

Quo

Quo sic velle videtur, nullum esse Justum, nisi post experimentum inju-
sti, quod tamen ita penitus se non ha-
bere demonstravimus in *part 2 Digress*
l 1 c 5 n 3 Denique, non abhorret
à priori dicto Grotiana Juris definitio,
quod Jus sit, regula actuum moralium
obligans ad id quod rectum est *d cap*
1 § 9

2 Obligationis causa maximè est Su-
perior Potestas, etsi quo minus à pari,
causa obligationis esse queat, nihil ob-
stat, siquidem consensus, unde sine
dubio nascitur obligatio, est inter Pa-
res Quin etiam prima lex & simpli-
cissima, per quam è statu naturali rece-
ditur in Civitatem, & qua placuit, ut
majoris partis voluntas sit omnium vo-
luntas, nihil est aliud quam consensus
inter pares, & est fons omnis obligatio-
nis ac juris Denique, lex omnis in Im-
perio populari, nihil est quam *sponsio ci-
vium*, ut *Demosthenes* & *PAPINIA-
NUS* dixerunt in *l 1 c 2 n de Leg*

3 Quando lex est perlata, major
equidem pars se habet ut superiorem
Sed obligatio, qua singuli jam prius sin-
gulis tenentur, ut *stent eo*, quod *major*
pars voluerit, jam est jus & inter pares
manifesto Pares, inquam, jure, *de*
facto & *viribus sintue pares*, an *seus*,
ad hanc rem non pertinet, nisi jus in ma-
nu & prævalente potentia statuas, quod
Hobbesium & magis *Spinosam* velle, vi-
debimus *infra*

4 Sed nec fit superiore eo, quod *parem* &
*consensus reum cogere potest ad observan-
dum juris constituti* nec si vires ad
cogendum desint, ideo desinit esse jus,
quod pares inter se sponponderunt ob-
servandum, nec is qui fretus viribus
fidem datam non servat, minus facit in-
juriam, eo quod viribus est superior, *quia*
hæc res juris causam mutare non potest

5 Denique, non est tantum injustus

ideo, quod non paret superiori pactæ
servare jubenti, sed etiam eo, quod *jus*
in alterum claris verbis translatum, sine
causa illi aufert, quod esse injustum
patet inde, quia lædit humanam so-
cietatem, ideoque non cessaret in-
justum esse, *tametsi nullus superior*, *ab*
universo mundo distinctus, ut quidam im-
piè volunt, *daretur*

6 Hujus observationis usus *infra* pã-
tebit Sed est alia Juris significatio non
minus celebris, orta à priori, qua *Jus*
denotat *Facultatem aliquid habendi vel*
agendi, quomodo *jus imperantium*, *jus*
subjectorum, *jus Magistratum* aliæ-
que per omnem hanc Artem diffusæ
facultates JURA vocantur

7. Sed *Jus* in priore significatione,
in duo summa genera deducitur, Est
enim *Naturale* vel *voluntarium*, quod
in scholis *positivum* vocatur, Græcè
Τὸ ἐν φύσει, *τὸ ἐν νόμῳ* Naturale, quod
hominibus est innatum, Voluntarium,
quod *arbitramento medio*, *reperitum* &
excogitatum est *Grot d cap 1 § 9.*
& *sequ*

8 Jus voluntarium rursus aut divi-
num aut humanum est Et hoc, vel,
Gentium vel civile Utrumque pu-
blicum vel privatum Jus Gentium pu-
blicum est, quod docet, quid in regimi-
ne Civitatum ex voluntate populorum fas
& rectum sit Privatum, quod de re-
bus singulorum cum ratione introductum est.

9 Quæri potest, sub utro compre-
hendatur, quod inter diversas civitates
nec invicem, nec una subjectas imperio in-
tercedit? Ad utrumque referri potest;
Nam civitates earumque Rectores juris
publici participes sunt, & verum est,
quod deinde videbimus, diversas civi-
tates earumque Rectores hominesque
nihilò secus omnes se habere, quam
singuli in statu naturali se habent Et
de hac juris publici private, specie
cepit

cepit institutum Grotius, ut explicat in *pr cap 1* operis magni

10 Sed ad Jus Gentium publicum sine dubio pertinet id, quod docet, quid in quaque civitate juris inter ordines unius ejusdemque Reipubl generaliter obtineat, quid imperantibus, quid subjectis, mediisve Magistratibus inter se tribuendum, quid pace belloque sit observandum

11 Jus civile publicum est, quod ad statum cujusque civitatis in specie pertinet, consistens in omnibus quæ ad regimen unius populi juxta suam constitutionem peculiarem referuntur Privatum, quod ad singulorum in eadem civitate utilitatem spectat, consistens in singularibus civium unius imperii controversiis à regimine publico distinctis *J 1 § 2 π de Just & jur*

12 Nobis consilium est, exponere publicum Jus Gentium cujuslibet civitatis, at unius Reipubl terminis comprehensæ, sine quo neque Romanum, neque Germanorum, aut ullius populi proprium Jus publicum, solide collocari vel comprehendi potest

13 Ita vero hoc agemus, ut non modo viam ad specialia sternere, sed & continuo singulis suo modo civitatibus applicari queat Proinde ex *Historia*, quam merito animum hujus discipline dixeris, pleraque exemplis, ad positione vel vivæ vocis ministerio illustrabimus, ut neminem ratio in ullius Reipubl. cujus noverit litum, judicio fugere possit

14 Est autem hoc Jus publicum ejusmodi, ut pariter passu ambulet cum Politica disciplina Unde à plerisque cum eâ confundi solet Ut vix reperias ex recentioribus, nam veteres politicam seorsim docent, præter unum Lipsium nisi placet addere *Boeclerum Præceptorem & hospitem olim nostrum Argentorati*, qui meram politicam tradiderit, neque ad nostram men-

tem, qui Jus publicum Universale seorsim dederit, quare dixi in *Auspicio orat 3* huic libro præfixâ

15 Differunt tamen hæc Ars & Politica, sicut alioqui Jus & Prudentia: Nam Politices est, actiones publicas dirigere cautè, ad felicitatem civilem, adeoque docere quæ ex usu sunt Juris publici nostri, ut facultas ejus, quod singulis in Reipubl ordinibus competit, rectè tribuatur, & justitia in omni regimine civitatis custodiatur, ut *latine in dicit orat*

16 Sed an hoc habet facultatem? Plato sane in *Epist* ad amicos Dionis, non sine gravi causâ pronuntiat, omnes sui temporis Civitates κακῶς πολιτείας, *malè administrari*, & justissimus Græcorum Aristides Rempublicam ευνομίαν ἀδικίας ἀνομιάν, multa egere injustitia declarat apud *Plutarch* in *vit* nec hodiè melius agi in regimentis populorum docet usus temporum

17 In Politica equidem exercenda difficillimum est, non quidem fraudes apertas, quales ille ab *Hebræis*, sed consilia leviter ab honesto devia, quæ & *Belga* noster admittit, ubique vitare *Machiav* in *Principe Lips 4 polit. c 14* in *pr*

18 Sed Juris Disciplina ab omni iniquitate suâ sponte aliena est, etsi nuper extitit, qui parum abest, quin flagitia seculi & scelera dominationum ex fonte juris & natura civitatis, specie Philosophiæ derivare instituit *Thom. Hobb. tract de civ & Leviath*

19 Denique, ne de politicâ quidem Practicâ omnino hac parte despicandum esse, quin tessera bonæ mentis etiam, in eâ servari possit, exempla *Davidis*, *Salomonis*, *Marci Antonini*, *Alphonssi Sa mentis* & *Ludovici Sancti* aliorumque Ipem faciunt

20 Cæterum, primus hanc Artem

Juris publici à Politicâ separandam esse docuit, opinor, Grotius in *præfat. op. de jure belli & pac.* Exemplum hujus instituti non dedit, occupatus diverio scribendi proposito, quod jam designavimus, *ex operis ejus principio*

21 Sed quid est Jus publicum ita sumptum, ut diximus? Memores enim in omni hac Arte erimus Aristotelici præcepti, ὅπως ὁρισθεὶς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν, ὅτι μὴ ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπομιμίαν τοῦ καλοῦ, ἵνα ὅτι πάντα ῥεῖστα ἀξιωματικῶς, *quæ res ingens ad sequentia facit momentum 1 ad Nicom. 7*

22 Dicamus ita, Est Ars, quæ suum cuique, in ordine civitatis, tribuere docet Regi, quæ Rectoris sunt; populo, quod

est populi, & magistratibus, quod horum officia requirunt Verbis, in ordine Civitatis, differentia à jure privato continetur, quæ suum cuique sine respectu ad Rempubl quæ est ordo civitatis, tribuit

23 Constat hæc Ars præceptis Naturalibus, Gentium & Divinis, etiam verò civilibus populorum institutis, quia, licet universalis hæc Ars sit, unius tamen ordines Reipubl supponit Omnesque populi tam in publicis quam in privatis, partim communi omnium hominum, partim jure proprio utuntur, eaque ita inter se comparata sunt, ut mutuo sese explicent ac illustrent.

C A P. I I

De Jure Naturali.

Originalis hominum integritas ex sententiâ Gentilium, Grotii & aliorum, qui non nisi in affectibus & usu habituque illam constituunt. Qualis è sacris literis intelligenda sit. Imago DEI qualis Futurum fuisse jus aliquod naturæ in statu primævo, etsi longe diversum ab eo, quod nunc est. Corruptionem hominis subitam fuisse, non ex usu & habitu Lumen rationis haud omnino extinctum. Id esse Jus naturæ, quod definitur. Exegeſis definitionis. Quatenus discretio turpis & honesti sit insita menti & homini congenita. Unde nascatur obligatio Juris Naturæ, qua de re diversæ sententiæ exponuntur. Refellitur Hobbesiana. D. Puffendorffii, Quarta speciosior interpretatio, contra quam disputatur, Theologorum expenditur. Quarta de dominio Dei in hominem probatur & à consensione Socinianorum purgatur Immutabilitas Juris Naturalis quomodo accipienda Distinctio Juris Naturæ in necessarium præcipiens, permittens, suadens. Diversi gradus inhonesti.

Fuisse tempus, quo genus humanum sine mala libidine, sine probro & scelere vixerit, etiam gentiles credidere, doctrinâ e sacris ad illas propagatâ sed non sincera, magis enim putarunt, in primis hominibus ignoratio-

nem fuisse vitiorum quam notitiam Virtutum, adeoque nihil quam mali nesciam & adhuc astutiæ inexpertam simplicitatem, quomodo *Justinus lib. 2. à pr. Maerob. 2. in somn. Scip.*

2 Neque plus originali integritati, à sacris literis proditæ, adscribere videtur validissimus Philolophiæ civilis doctor ὁ μίνας, Grot *in lib 2 c 2 § 2* ut status integritatis nihil fuerit quam ἀπλήρης, ac ejusmodi ἀφθέρεια, quale ait, in quibusdam populis Americanis hodieque videmus, & quæ opponitur, ita pergit Grotius, à Paulo Apostolo τῆ πικρῆς, quæ est calliditas & versutia multo tempore & usu acquisita, quam vult, homines primævos sensim, habitu multarum actionum contraxisse

3 Prorsus eodem modo, quo ab aliis, diversæ professionis, doceri coepit aliquandudum, Originalem corruptionem non consistere in ipsis facultatibus mentis, Intellectu & Voluntate, verum in affectibus & usu habituque inde contracto, quâ de re diximus in *libr de Ratione & Scripturâ, sect 3 cap 9 pag 198 Adde part 2 Digress l. 1. c. 5 n 5*

4 Sed è sacris literis constat, integritatem hominum primævam non tantum constituisse in valida sanctitate justitiæque efficace ad *Ephes 4 v 24* ubi conditum esse hominem tradit Apostolum ἐν δικαιοσύνη καὶ ἐπίτητι τῆ ἀληθείας, in justitiâ & sanctitate verâ, sed etiam ἐπιγινώσκοντες καὶ εὐχόμενοι ἑαυτοῖς, ad cognitionem secundum imaginem creatoris sui ad *Coloss 3 10* Cujus intelligentiæ non potest esse majus & excellentius specimen, quam fuit denominatio omnium rerum ab Adamo facta recens creaturum, à Mose relata quæ non nisi divina virtute virilique perspicacia & promptitudine committi potuit

5 In hac justitiâ, sanctitate, Ingenio & judicio, juxta dominium in cætera terrena, Imago Creatoris relucebat, ut è dictis locis & *Genes 1 27 11 Corinth 3 18* intelligi potest Quam imaginem si primi homines in mutuâ & exi-

miâ charitate custodivissent, imperio civitatis vix opus fuisset, per ea quæ canit Ovid *fab 3 Metamorph 1* nisi, quatenus ad communicandas utilitates & confusionem vitandam ordo aliquis non fuisset non necessarius

6. Nec ideo probanda videtur eorum sententia, qui ante lapsum & corruptionem humani generis, nullum Juri Naturæ locum fuisse disputant Tametsi enim nulla tunc esset vitiorum experientia, Dei tamen & proximi amor officia consentanea dictabat & contraria excludebat, quâ de re dix. in *præd cap 5 Digress n. 3*

7 Enimvero satis magnum futurum fuisse discrimen inter jus Naturæ, quod in statu Integritatis fuisset, & quod nunc obtinet in societate humana, facile constitui potest, quod explicat D Puffendorffius in *præfat. de off hom & civ*

8. Ex illa perfectione judicii & Voluntatis, quæ fuit in hominibus primævis, non sensim homo ad suetudine facinorum, ut Grotium alioque periculose sentire diximus, sed incontinenti à Creatore suo est alienatus *arg v 12, c 5 ad Rom* idque brevissimo tempore post creationem accidisse, ratio & Scriptura credere jubent *arg c 1. Gen v 28, & 31 C 2 in fin & c 3 in pr quod explicitum in d. cap. 5. Digress n 4 in fin.*

9 Imminuta tamen, non extincta fuit imago numinis, sive Lux infusa mentibus, quâ turpia & honesta discernentur, ad *Rom c 1 v 18 & seq.* Quæ propagato genere humano, auctilique usu promiscuo judicii illius objectis magis magisque semet exeruit, docente e perientiâ, ne de renovatione hominis per spiritum Dei in Christo loquamur, d. *cap 4 ad Ephes & 3 ad Coloss*

10 Ad lumen illud pertinet Jus naturale, quod eâ ratione totum imaginis divinæ rectè dicitur, ut Cicero *lib 1*

de Legib de hoc agens, *Est igitur homini cum Deo similitudo*, ait, quatenus est conscientia & sculptura voluntatis divinæ 2 ad Rom v 14 & 15

11 Denitur hoc jus a Marco Tulio, quod sit Ratio summa, insita à Natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria d l 1 de LL ubi Legem ita quid m definit, sed legem, id est, jus Naturæ

12 Rationem cum dicimus, dictamen Rationis intelligimus, inter quæ non facimus discrimen, ut vult commentator in Grotium, qui in suâ definitione habet *dictamen* Atqui dictatum Rationis quid aliud est quam Ratio dictans, jubens, sive quæ jubet, ut Cicero loquitur. Non opus igitur est, ut dicamus, Jus Naturæ esse ipsam Rationem, ut hæc certe latius patet sed ut Ratio, quæ jubet facienda prohibetque contraria, non differat à dictato jussuque Rationis, facile non nimis arguti censors Ciceroni concedent

13 *Summa* Ratio dicitur, id est, prima, perpetua & supra omnia, omnesque regens actiones humanas *Insita à Natura*, consequenter ab auctore Naturæ Deo, quod ut Theologi malunt exprimi in ipsa definitione, ita nihil refragamur, nec Cicero id recuset Vocat enim hoc Jus *coelestem Descriptionem mentemque divinam*, imo *præpotentem Deum* & lib 2 *Ratio est recta summi Jovis* plane uti Plato τὸν Λόγον, Rationem vocat τὸν θεὸν ἡμῶν, *Deum in nobis habitantem*, lib 8 de Legib

14 Discretio igitur Turpis atque honesti *αὐτοδιδου* est, ut Chrysostr *homil 14 ad Antioch* loquitur, & stat naturâ magistra, Euripides τὸ νόμιμον φῶς ἐπιφύει, *Jus natura natum* Paul 2 ad Rom 15 Grotius lib 1 c 2 n 10 Et si dissentit D Puffendorffius lib 2 de jur Nat & Gent c 3 n 13 qui vult hoc

judicium non nisi ab informatione & exemplis oriri, quod nos hæcenus quidem refellimus in d part 2 Digress l 1 c 5 n 5 6 7

15 Quid igitur? an dicendum, *omnis hominum esse ingenitas propositiones actuales, quæ præcepta saltem generalia, statim atque usus sermonis accesserit, sine ulteriors meditatione suppeditent?* Id equidem Virum Cl negantem facile ferendum putamus, sufficiente eo, quod ipse dein subjungit, *intellectui humano talem esse facultatem, quæ ex conditione generis humani liquido perspicere possit, quid faciendum, quid fugiendum* Quam facultatem Rationis, si à Deo mentibus humanis inditam, ut facit, agnoscat, veritati & dictis Apostoli *ὅτι ἡ νομοθεσία ἐστὶν ἡμῶν ἡμετέρας*, de lege cordibus inscripta satisfactum videtur.

16 Et si inde non erat inferendum, illam Notitiam non cadere in hominem, nisi prævia informatione vel aduetudine videndi & audiendi laudes atque poenas, ut docet in d § 13 Latius hac de re minusque Puffendorffii rationibus adversa collocavimus in *Eunom Rom. lib 1 ad § 11 Inst de jur Nat G. & C*

17 Ultima definitionis verba sunt, *jubet facienda prohibetque contraria* Id est, dictat ex ipsa naturali ratione, cuius actui inesse necessitatem aut turpitudinem moralem, ideoque eundem esse vetitum vel præceptum, ut Grotius loquitur in l 1 c 1 n 10 eaque dictamina quatenus respectum hominum inter se mutuum continent, etiam singulis parendi necessitatem, quæ ab aliis exigi possit, injungunt, Alioqui desinerent esse quod sunt, *Leges & regulæ*

18 Vis quidem obligandi in his quæ Conventionem, ex qua proxime nascitur obligatio, præcedunt, non nisi à superiore, qui Deus hæc est, unice potest oriri. Sed

21 Sed non convenit, quo respectu, vel qua virtute DEI nitatur obligatio Juris Naturæ in animos hominum, Sunt enim qui potentiam irresistibilem habent pro causâ unicâ, sunt qui beneficia Dei in hominem Alii *πρὸς ἑνὸς* & eminentiam Numinis, Alii denique dominium Dei & potestatem herilem pro causa hujus obligationis habent adæquata

19 Prima est Hobbesii sententiâ c. 15 de Civitate 5 Secunda Puffendorffii l. 1 c. 6 n. 12 de jure N & G Tertia plurium Theologorum eamque diserte adstruit exactissimi Viri judicii Hermanus Witfius l. 1 de Oecon. fœd. c. 1. n. 14. Cap. 3 n. 8 & C. 5 n. 35 Quarta sententiâ Socinianis ascribitur, interque eos Volkelio & Crellio, contra quos Reverendus Witfius disputat in locis citatis

20 Quod ad priorem attinet sententiam, obligatio Juris obstringens animos *ἀναγκαστικὴ δύναμις, vim coactivam* habere quidem debet, at non solam, hæc fluere debet ex alia ratione convincens subiectum imperio, quod etiam parere debeat, cujusmodi nihil est in potentia irresistibili tametsi Hobbes teneat, jus imperandi ab ipsa potentia derivari, verum sicut unicuique jus est domini quatenus potest, sic etiam ex ejusdem sententiâ cuique jus est resistendi, quatenus potest, si fiat, ut possit, vel se posse putet Cujusmodi mutua facultas saltem potentialis, cum obligatione jubendi parendique inter Deum & homines nullo modo consistere potest

21 Potentiæ igitur irresistibili aliud oportet accedat, quod recte animadvertit D. Puffendorffius l. 1 c. 6 n. 16 ubi, *sed accedere insuper oportet, ut aut ab isto cui pareamus, insignia quadam bona sine in me profecta, aut ut ipse ultro in ejus directionem concesserim* Posterius heic uti non venit, quia legem naturæ conli-

deramus sine respectu ad submissionem voluntariam Magnitudo autem beneficiorum acceptorum non potest esse causa necessaria subjectionis, quam quærimus, sed est invitamentum ad voluntariam ratione gratitudinis, et si ne hæc quidem universæ obedientiæ legem absolute flagitet, Alioqui & inter homines idem suo modo statuendum foret.

22 Ne quidem hæc duæ res junctæ adæquatam obligationis causam efficere videntur; nec idem facit *ὑπεροχὴ* live eminentia Dei super omnia creata. Nam hæc quidem valde probabilis, sed non expletrix imperii & subjectionis inter Deum & homines causa videtur esse, vi magis svadendi profundam venerationem, quam obediendi necessitatem imprimens *Eminentia Dei est essentialis ejus attributum Deoque inest, licet creaturae nullæ extarent*, ait ipse Vir Rev. ideoque per se non infert creaturæ rationalis subjectionem Esset eadem eminentia, si Deus, ut Epicurei volunt, res humanas non curaret; quâ tamen hypothesi, impiâ scilicet, eminentia sine tenore subjectionis esset Denique, nec angelis; nec hominibus utcunque eminentissimis, nec homini in bestias ob eminentiam, sed propter dominium jus imperii esse manifestum est

23 Non possum ad eam pedem figere in assignanda ratione perfecta obligationis, quâ homo teneatur ad parendum dictatis Dei, quam in *Dominio*, quod est libera de re nostra disponendi potestas, adeoque in dominio herili, nec enim aliud dominium propriè dictum datur. Qui iusta ex causâ domino subiectus est, sine dubio tenetur ad obsequium ejus imperii præstandum, animique voluntatem conscientia causæ ad subjectionem habet obligatam Deum autem inde à creatione factum esse dominum, nec unquam esse desuisse, non est quod adver-

adversus eos, qui Deum esse fatentur, probemus *ad Rom* 9 v 20 & 21 Si hæc est Socinianorum hypothesis, ac inde nescio quas, illi consequentias neçant, eas ut minime necessarias aut inde dependentes repudiamus, easdemque removimus in *Part 2 Digress lib 1 c 6 in fin Ubi* per omne caput illud, hanc sententiam adstruximus

24 Necessitas obligationis ex jure naturæ est immutabilis, ut inter omnes constat, sed an immutabilitas illa respectu hominis duntaxat, an vero etiam respectu Dei accipienda sit, ut nec ille de Jure naturæ præceptis *dispensare* queat, hæc est ulterioris indaginis quaestio, de qua nonnihil inferius collocabitur

25 Sed hoc loco non est omissenda distinctio Juris Naturæ, qua dicitur aliud esse *præcipiens*, aliud *permittens*, aliud *suadens* Præcipiens est id, quod proprie definitioni Juris naturæ convenit, circa ea, quibus inest aut necessitas aut turpitudine moralis, & hoc est immutabile, quippe à sculpturâ divinâ hominum animis impressum

26 Jus permittens continet ejusmodi facultates, è quibus naturaliter aliquid habere vel agere licet, ut nec ab aliis impediri possit verum ita, ut ad exercitium illarum nemo teneatur, sed us prolubitu quilibet abstinere possit, Cujusmodi est Tutela corporis sui, *pleram-*

que sane, procreatio sobolis, occupatio rerum, quæ Nullius sunt, aliæque naturales facultates

27 Ad Jus suadens referuntur ea, quæ Ratio suadet, ut meliora, non jubet præcisè ut quod hereditates proximis sanguine potius quam extraneis relinquendæ sunt; aut quæ Ratio deteriora licet, non abscisse prohibita, judicat, ut nuptias consobrinorum & ad finium in tertio vel etiam forte secundo adfinitatis gradu, de quibus rebus actum a nobis in *lib 2 c 20 & seqq Digress p 1*

28 Huc etiam pertinet consideratio, quod prohibitiones naturales habent varios gradus inhonesti, in quibus omnibus vertitur quidem naturale jus & pudor, ut Paulus ait in *l 14 § 2 de Ret. nupt* sed hoc in quibusdam adeo validum est, ut quæ adversus hoc committuntur, *ut vicia nefaria* sint, veluti parentum sororumque conjugia, quædam inhonesta, sic, ut tamen aliquando aliter se habere possint, qualia cum fratrum viduabus conjugia & divortia Quædam indecora sunt tantum nec plane prohibita, ut est viro alere comam, ut est prodiga donatio Ex quibus liquet, non esse remotam à Ratione distinctionem, inter honestatem & necessitatem moralem, quæ ab aliis improbatur, *ut demonstratum est, in part. 2. Digress. l. 1. c. 7.*

C A P I T U L U M III.

Quo jus naturæ Hobbesianum examinatur.

Summa Juris naturalis Hobbesiani. Originem civitatum esse à metu & æmulatione mutua. Quemque in statu naturæ habere jus faciendi quod velit. Ab hoc statu recedendum per pactionem. Et per consensum majorem, qui est Imperium Civitatis. Statum naturæ nunc esse inter diversos populos. Conceditur positum, Statum naturalem esse statum belli. Illustratur exemplo Frisiz superiorum temporum. Causam civitatum esse etiam, desiderium societatis naturale. Probatur hoc & refelluntur exceptiones Hobbesianæ. Hinc sequi, positiones huic Societati repugnantes non esse juris Naturæ. Ac inde collabi regulas juris naturalis Hobbesiani. Etsi verum sit, illas factò usuque inter homines frequenter obtinere. Refellitur argumentum ejus à divinâ potentiâ. *Repetitio ex editione priorè.*

Thomas Hobbes Anglus aliam Juris naturalis indagandi viam multis impense laudatam ingressus est, in libro de Civitate, cujus hæc fere summa est, Originem Civitatum non tam esse à naturali desiderio societatis, quam à mutuo metu, propter Hominum æqualitatem & eandem rerum appetitum, unde nascitur ingeniorum æmulatio & mutua lædendi voluntas, adeoque *bellum omnium contra omnes*, in statu naturali c. 1 n. 16

2 Contra Hæc, sibi quisque cavere studet & se suaque tueri, talibus mediis quæ judicat esse necessaria, quod arbitrium cuique pro se debetur. Nec enim alius in statu æquali, sicut est per naturam, alterius judex esse potest, unde quisque jus habet faciendi quod libet, & quod potest, per vires, nec quisquam cuiquam facit injuriam, etsi cogat eum ad quidvis patiendum, & omnes jus in omnia habent, quod dum abit in infinitum, status belli omnium in omnes est inevitabilis n. 7 8 9 10 & seqq.

3 Ab hoc statu naturali recedere ju-

bet Ratio, quæ summam hanc legem Naturæ dicit, *non esse subsistendum in jure omnium ad omnia*. Recedi autem ab illo jure per pacta, utrumque, vel ab alterâ parte impleta, quippe nuda pacta invalida esse in statu naturæ cap. 2 Hinc aliam & præcipuam naturæ legem oriri, pacta esse servanda, quorum violatio sit injuria, cum ante pacta nihil injuriæ committatur c. 3 ubi in fin. n. 4. *Injuria nisi post jura in alium translationem existere non potest*, inquit.

4 Pactio non potuit recessum à jure omnium in omnia, id est, à statu belli præstare, nisi magna multitudo rationem iniret, quâ omnium Voluntas una fieret, quod est fundamentum civitatis & Imperii, A quo leges civiles, tanquam pactiones civitatis proficiscuntur. Atque ita cum ante recessum à statu naturæ nulla acultas injuriæ cuiquam faciendæ fuerit, ex lege civili sola colligendum esse, quid fas, quid nefas, bonum aut scelestum sit. Quid, ait it. rum, furtum, homicidium, adulterium & injuria sit, id ex legibus civilibus cognoscendum est, nec

B

aliter

aliter sunt talia, quam si per has talia declarantur, in cap 6 n 16

5 Ne quis autem ea, quæ de statu naturali docet Auctor, usu carere putet hisce temporibus, sciendum, omnes civitates, omnesque populos non uni subjectos Imperio, in statu naturali versari, ut docet Hobbes, cum alibi, tum cap 13 n 7 *Status civitatum inter se, inquit, naturalis, id est, hostilis est, neque si pugnare cessent, idcirco pax dicenda est, sed respiratio, in quâ hostis alter alterius nutum motumque observat, & securitatem suam non ex pactis, sed ex viribus & consiliis æstimat* Ac ita diversæ gentes hominesque diversarum gentium ex jure naturæ sibi nullam mutuo faciunt injuriam, sed jus habent potentiores, cogendi imbecilliores ad dandum & faciendum quicquid libet Quæ plura de Naturæ legibus habet ad pacem colendam, post recessum à statu Naturæ, heic loci a nobis excerpti non possunt

6 Videamus, quid ex his rebus concedi possit, quid negandum sit Hobbesio Enimvero naturam hominum esse tam corruptam, ut alter alterum oderit, alius alium subigere, spoliare, occidere velit, si detur facultas, in universum negari non posset, experientia literisque sacris id abunde probantibus Ideo, si status naturalis sine imperio civitatis alicubi durabilis existeret, non est dubium, quin ibi dominaretur bellum omnium adversus omnes, ut exemplo non modo gentium barbaricarum, sed nostræ quoque Frisæ recentis documento probari potest

7. Nam celebris illa gentis nostræ libertas, quæ post tempora Caroli Magni, nullum Principem domesticum aut alienigenam passa erat, tandem in resolutam omnium ordinum licentiam, sine ulla potestate coactiva vel unius, vel plu-

rium, degeneravit Quâ conditione per integrum fere seculum vivere majores nostri in verissimo statu belli omnium contra omnes, scissâ gente totâ in duas quidem factiones summas, verum ita, ut sine sedibus certis per omnem provinciam gladi micarent Sibi quisque nobilis & patet familias viribus suis fidens, clientibus amicisque in auxilium adscitis, auctor & dux pugnæ, arcibus contra arces, turribus contra turres in eadem vicinâ ubique erectis atque munitis plerumque bellum sine legibus belli, nec modo cædes & sanguis in rabie præliorum, sed etiam in captos sævitia, carceres inhumani, deformia supplicia & quicquid furor civilis odiumque effertum audet, sine fine modoque exercitum Nec alius è tantis malis exitus quam per unius Imperium adductius & validius, quod primum à Saxonibus, dein ab Austriacis supervenit, inveniri potuit

8 Non recusamus igitur primam positionem Hobbesii summam, quod *Status naturalis sit bellum omnium contra omnes* Nec alteram inde oriundam, *mutuum metum in causa fuisse, ut homines de ordinatis societatis, quâ se adversus injurias invicem & ab aliis inferendas tuerentur, cogitarent* Sed hæc duæ theses concessæ non averfantur alias duas, quæ similiter concessæ vel approbatæ, plerasque malas consecutiones ab illo postulas occupant & subruunt Prima sit, *Nativum societatis amorem hominibus juxta metum, pariter fuisse causam inveniendæ Civitatis* Altera, *Libidinem violandi, subigendi, spoliandi alios in statu naturali, non posse Jus vocari, sed etiam tum fuisse veras injurias* Posterior e probatione prioris resultabit

9 Quod ad primam positionem à nobis additam spectat, Hobbes ipse concedit, *homini statim atque natus est, solitudinem*

istudinem perpetuam esse molestam, nec adeo negat, alios aliorum congressum, naturâ cogente, appetere, in not. ad cap. I Sed exceptio pro acumine Viri admodum inexpectata est, Ait enim, Foedus, quo Civitates contrahuntur, non capi ab infantibus, cujusmodi cum omnes sint homines editi à naturâ, manifestum esse, cunctos homines ad societatem civilem ineptos esse natos, in not. ad cap. I

10 Quid enim hoc? Cum homines ad justitiam esse natos dicimus cum Cicero-
ne I de Legibus, hoc cene aliter quisquam exaudiet, quam ad usum exercitium-
que justitiæ requiri scilicet, ingenii judi-
cique maturitatem infantiae involucris
explicatam? Nec hoc quidem obstat,
quod dein movet in eodem loco, per multos
homines vel animi morbo vel defectu disci-
plinæ, per omnem vitam ineptos ad socie-
tatem manere Ne hoc quidem Cicero in loco
predicto ignoravit, ubi cum Justitiam na-
tura constitutam esse dixisset, imbecilles
tamen animos, monet, à depravatu con-
suetudinibus opinionumque vanitate tor-
queri & quocumque ceperint flecti, in-
clinare Nec enim ea vis est Rationis, ut
affectibus corrumpi agique in transver-
sum nequeat, nec quod in multis ho-
minibus id ita usu venit, ideo quod ve-
rum & rectum est, desinit esse Ratio-
nis dictamen

11 Quod si verum est, ut per ina-
nissimas Hobbesii exceptiones non de-
sinit esse manifestum, homines in ipso
naturali statu cupere societatem & con-
junctionem cum aliis, non potest fieri,
quin necessario Rationis dictamine cog-
noverint, Vim non esse faciendam im-
merentibus, non esse vexandos, spo-
liandos, qui vim nullam fecissent nihil-
que in te peccassent, sic enim non pos-
se coalescere Societatem, quâ carere nec
poterant, intelligebant Dominia re-

rum statim inter homines, antequam
civitates conderentur, incepisse, longius-
que sensim provecta fuisse necessum di-
ctum est. Quod enim quisque dum nullus est
occupat, id naturalis ratione, quæ cum ipso
humano genere prodita est, fieri occupan-
tis, nec id ei eripere fas esse, res loqui-
tur, non minus quam Justinianus in §.
11 & 12 Inst. de Rer. divis. & A. R. D.

12 Idem de reliquis naturæ ratio-
nalis dictatis, ut quod tibi non vis fie-
ri, id alteri ne feceris, honeste viven-
dum, alterum nullo modo lædendum
esse, quæque similia tuendæ Societati
necessaria ex immediato Rationis instin-
ctu profluunt, tenendum ea que dictata
Leges sunt, propter conscientiam volun-
tatis divinæ, de qua precedenti capite di-
ctum Ejusmodi conclusiones Apostolus
in animis gentilium vocat δικαιώματα θεῶν,
jura Dei, quæ Θεῶν αὐτοῖς ἰφανέρονται,
Deus ipsis manifestavit, per quæ ἰου-
ταῖς εἰσινόμους, sibi ipsis lex sunt I Rom.
19 συμμυστηρίους αὐτῶν τῆ συνειδήσεως, con-
scientiâ illorum contestante. Unde col-
ligitur hæc definitio, quod conclusio-
nes juris Naturæ sunt, Jura Dei hominibus
à Deo manifestata, per quæ sibi ipsis Lex
sunt & in conscientia se de vinctos sentiunt
Cumque sint officia pleraque aliis erga
alios, qui omnes eidem Rectori Deo
subjecti sunt, injuncta, & mutuo præ-
stari iolita, per leges illas alii aliis obli-
gati sunt, etiam sine prævisis pactis &
sine respectu ad ordinem Civitatis

13 Unde subrutæ corruunt hæ posi-
tiones, Ante pacta nihil injuriæ posse
committi, In statu naturæ unicuique li-
cere facere quæcumque & in quoscumque
libeat, Quid fas & nefas, honestum an in-
honestum sit unice pendere à lege civili, quod
multo rectius & divinis oraculis rectæ-
que rationi convenientius Aristot. l. I.
Rhetor. c. 13 Εἰς γὰρ τὸ φύσει δικαίου καὶ
ἀδίκου, καὶ μηδὲ μὴ καὶ κριτικῶς πρὸς ἀλλήλους ἔ-
στιν

μὴδὲ οὐδὲν, Est enim ait, commune a-
liquod per naturam, justum ac iustum,
et si nulla Societas, inter homines aut Con-
ventio existat. Sed Aristotelem frustra
adversus Hobbesium adducimus. Ra-
tionis a nobis adductas puto esse eviden-
tes & verò Dei firmatas, scilicet, le-
ges esse à Deo inculptas animis, qui-
bus homines inter se à Superiore Com-
muni, et in fine conventionibus ob-
ligantur. Quod autem contra leges fit,
hoc esse nefarium ipse fatetur & ponit
in cap 4 & passim.

14 Verum quidem est, quod jus
 cuique sit, vitam membraque sua tueri
 mediisque ad hoc efficiendum idoneis
 uti, sed non est verum, *quemque pro se*
judicem esse, quæ media ad eum finem
adhibenda sint, idque adeò in infinitum,
ut unicuique facere liceat quod libet, id
que jus naturale sit. Judicem agere sui
ipsius de mediis ad salutem necessariis
utilibusque, non est ita animum induce-
re, ut aliquis pro libidine fingat, hoc
aut illud sibi expedire, sed ut vere re-
ctaque duce Ratione judicet, hoc aut
illud, sine læsione societatis humanæ se
facere posse, tuendi augendique sui gra-
tia. Verum ut mensura juris sit utilitas &
potentia, quod Hobbes urget, in statu
naturali, melius convenit immani Bren-
no id ipsum adfirmanti apud Plutarchum
in Camillo, πρῆσβυτάτην τῶν νόμων ἐκ φύ-
σεως, primam naturæ legem esse, πλείον
ἔχειν τοῦ κρείττου τῶν ἀποδείξεων, ut va-
lidior plus quam imbecillior habeat. Vel
ut idem apud Livium lib 5 Omnia es-
se Virorum fortium, melius huic, quam
Philosopho, inquam.

15 Consuetudinem hanc esse homi-
 num, *ἢ καὶ κρατὴν ἔχειν. Ut potentior impe-*
ret eis quibus possit, ut Athenienses ad
Melios Thucyd l 5 & bellum omnium
contra omnes dari perpetuum in sta-
tu naturali, hoc est, extra unius im-

perium civitatis, antea concessimus &
 res loquitur, alium non fuisse nec esse
 verum hujus mundi statum inde ab ini-
 tiis humani generis. Platonis di-
 ctum est sub persona Cliniae Creten-
 sis in lib 1 de Legib à πρὸ Πάσις πρὸς
 Πάσις τὰς πόλεις αὐτῶν πόλεμος αὐτοῦ καὶ
 φύσιν εἶναι. *Cunctis civitatibus perpe-*
tuum contra se mutuo bellum naturaliter
esse non indictum. Sed hanc corruptionem
humanæ naturæ, Jus, quod a ratione di-
vidi nequit, appellare, quod omnes sine
institutione norunt esse nefarium, nemo
ante Hobbesium, dixit, opinor. Plato sa-
ne longe aliter in d loco philosophatur,
docetque id agendum esse per naturam,
πολεμίας εἶναι πάντας αὐτὰς ἐφ' ἑαυτοῖς,
ut quisque bellum adversus suas libidines
gerat.

16 Denique, non juvat Hobbesium,
 quod à divina potentia ad statum hu-
 mani juris argumentatur. Nec enim à
 potentia sola jus Dei in cuncta creata
 deducitur. Sed ex eo, quod Deus cun-
 cta proprietate Domini complectatur,
 quod homini in hominem sine causa
 præcedente nullo modo tribui potest.
 Præter quod ab infinita Dei bonitate,
 sapientia, justitiâ, omnipotentia jun-
 ctis, ad humanam imperfectionem nul-
 la ratio consequentia valet. Adde part 2
 Digress l 1 c 8 nec minus editionem
 primam librorum de Jure Civit cap 3
 cujus dicta jam sequuntur, in quibus si
 quid recurrat, non erit otiosum, spero.
 Sic tibi fuit,

PRoinde, si juris Naturæ illud est de-
 mum, quod ratio necessaria præcipit
 aut prohibet, sequitur, Non recte statui
 fundamentum Juris Naturæ illud esse
 solum, quod periculosa auctor philoso-
 phiæ docet, *ut quisque vitam & membra*
sua, quantum potest, tueatur. Hobb de ci-
ve tit 2 c 1 § 7 in f. Hoc enim ne-
que præcepti necessitatem semper, ne-
que

que omnino rationationem, quatenus primum est, quod utrumque in Juris principis requiritur, desiderat

2 Etenim est hoc primum juxta eam Naturam, quam communem habemus cum brutis animalibus, quibus æque illud insitum est, adeoque est *ἐκ τῆς φύσεως καὶ φύσεως*, quæ ut differant à jure naturæ dixit in *Digress. l. 1 c. xi* Tamen, si vis ita, dici quoque potest fundamentum Juris Naturæ illud ipsum, at sensu diverso Nam præter quod jus significat Regulam actuum moralium, qua obligamur ad id quod rectum est, ut initio *cap. 1* dictum, Magni quoque & crebri usus est altera significatio, quam & ibi collocavimus, quæ dicitur, *facultas aliquid habendi aut agendi*, ut est jus domini, jus herilis, jus patriæ potestatis *Grot. l. 1 c. 1 § 4* Ejusque juris si tu primum quæras principium, nullum prius reperies, quam id quod vitam & membra quemque sua tueri docet Cui sane convenit, *ut quisque jus habeat omnibus utendi modis & agendi quilibet, sine quo se conservare non potest*, ut differit *Hobb. c. 1 § 8* Ejusque rei quisque etiam naturaliter iudex esse videtur, ut ille postulat § 9

3 Inde tamen non sequitur, *jure naturæ unicuique jus in omnia competere*, ut idem vult Philosophus § 10 Primum enim animaliter concedi non potest, Nisi quatenus vita alter conservari nequit,

4 Nec alterum, nisi quatenus alii iniqua conditio non infertur Nam quod idem excipit, *c. 1 § 14 in not. & c. 3 § 4* ea quæ quis fecerit in statu mere naturali, injuria in hominem videri neminem, id extra illas exceptiones verum non est, ut demonstravit *Grot. d. præfat*

5 Quicquid enim ille cavilsetur, infra est homini, ut primum ratione valet, cupiditas societatis, odium solitu-

dinis, ut ipse nec serio negare audeat *in not. ad cap. 1* At illam societatem haberi non posse cum licentia se invicem lædendi aliosque vexandi eadem ratio dicitur Ideo recte dictum est, Naturam ante omnia pacta cognationem quandam statuisse inter homines *l. 3 r. d. § 6 & 7* Quin & regulam cœlestis oris, *quod tibi non vis fieri, id alteri ne feceris*, quæ nihil simplicius, in simplicissimo statu Naturali obtinere oportet, Quod igitur contra hæc dictamina fit, id injuriam esse manifestum est

6 Minime verò desinunt illa, quæ modo diximus, esse Juris Naturæ dictata, ex eo quod pravitas humani ingenii ad contraria ausa plerisque impellit Nam quicquid *Hobbes* de infesto hominis in statu naturæ ingenio memorat, id esse verissimum concedimus, ut corruptio humanæ naturæ ad odium Dei hominumque facta satis demonstrat, Ut ne quidem negemus, *si magna hominum multitudo sine imperio civitatis agat, eorum statum nihil aliud fore quam bellum omnium adversus omnes civiliter, ut de longè majori generis humani parte intelligatur* Sed inde nullo modo sequitur, illud bellum & illas injurias jure fieri

7 Hobbes colligit, consociationis causam inter homines, mutuum esse metum, Item studium utilitatis honorisque præ aliis usurpandi, Unde liquet, nullum societatis appetitum esse homini Naturalem *d. cap. 1 § 2* Quamquam enim de metu negandum non est, eum ad conciliandas firmandasque societates plurimum facere, ambitio tamen & avaritia ferius animos hominum occupasse videntur, quam civitates coaluerunt, ideoque studium lucri & honoris ad hanc rem non multum contulit

8 At vero quicquid de his rationibus fuerit, certum ac evidens est, etiam si nulla malorum experientia, homines

ali non timerent alios, tamen societatem appetituros, solitudinem exsoluros esse. Atque certum est, etiam eos homines, quibus necdum inradicata est ambitio & φιλοτιμία, fuisse tamen & fore propensos ad societatem rei publicæ ineundam.

9 Cum igitur ista cupiditas immediate hominibus insita sit, consequitur, & illa, sine quibus societas stare nequit, immediate animis hominum obversari. Atqui talia sunt, alterum non ledere, nec facere quod sibi quis fieri nollit, hæc enim esse necessaria ad societatem colendam primo rationis dictamine & originario jure naturæ cognoscimus, per ea quæ *precedenti capite* de jure naturæ dicta sunt *vid c 1 ad Rom v 19 & c 2 v 14 15*

10 Quia talia dictata non modo vim legum habent ex imperio Dei, sed exinde jus quoque nascitur inter homines invicem, sicut inter cives cujusque Reipubl jus contra se invicem ex legibus oritur, ut probatum *cap 2 n 17 & seqq*

11. Hinc falsa esse, quæ ab *Hobbeso* ut hypotheses postulatur, cuiuslibet apparet. Scilicet, jure naturæ licere uni alium invadere *c 1 § 12*. Eodem jure, fortiolem posse debiliorem cogere, ad præstandam cautionem futuræ obedientiæ § 14. Neque enim potentia aut excellentia, juris perfecti in alium causa esse potest. Sed ratio tantum *probabilis* juris acquirendi, positis terminis habilibus, secus ac ille vult *d § 14 infra*

12 Vult Ille porro, jure naturæ pacem esse quærendam, eo tantum, quod bellum homines sibi incommodum experti sint *cap 1 § 17*. Sed concordiam vel sine experientia bellorum esse naturalem, patet inde, quia ad subsistentiam primævæ societatis, quam & sine bello appeteremus, est necessaria

13 Falsa quoque hypothesis est, jus

naturæ dictare, quod *recedendum sit à jure omnium in omnia*, quia paci hoc noceat *l 2 § 2*. Nullum enim ejusmodi jus existere dictum & probatum est, nisi vitæ servandæ causâ, verâ non simulata, At cætenus natura non dictat, ab eo recedendum esse, pacis causâ. Verum quidem est, quod ante actum voluntatis humanæ omnia inter homines communia fuerint, ut & nos probavimus *Digr l 4 c 11 & 12*. Et quod à communione recedendum esse ratio per experientiam edocta monstraverit, per ea quæ *ad locis* tradita sunt.

14 At non ideo sequitur, in statu naturali omnia fuisse & esse semper omnium, quod *Hobbes* ubique urget, ac inde concludit, quemque sibi posse vindicare quilibet. Id ille colligit hoc modo, Status naturalis est, quatenus civitatem præcedit. Ita, ut consequenter ante civitatem non posset intelligi *meum & tuum*, ut docet *c 6 § 15*

15 Contrarium ita colligimus, Ab initio generis humani cum paucitas nec confusionem nec periculum mutuum crearet, non est statim constituta Civitas, sed aliquamdiu viguit Potestas Patrum familiarum, quæ per se naturalis fuit, non ex consensu neque bello; secus ac *Hobb c 10 § 10 inf not c 6. § 15 not*. Etsi familiæ latè diffusæ & in plures cohabitationes sparsæ, uni tamen capiti subjectæ, Imperia magis quam familiæ fuerint. Quoniam familia est societas usus quotidiani causa, Civitas autem Societas domuum *Aristot l 1. Polit c 1*

16 Jam verò *meum & tuum* cum prima hominum multitudine proditum est, & sic ante civitatem. Quod enim quisque ad victum, amictum, ad quietem aliosque usus incommunicabiles occupaverat, id ratio & regulæ suprâ collocatæ contestim dictabant, esse necas eri-

pi Quò sensu verissimè dixit Justinianus, quod quisque, dum nullus est, occupavit, id naturalis ratione, quæ cum ipso genere humano prodita est, fieri occupantis § 11 & 12 Inst de A R D

17 Ergo manifestum est, ante civitates, notitiam usumque *meum & tuum* tuisse jam atque cœpisse inter homines frequentari. Et quidem duplex, *originarium & derivativum*. Originarium est id, cujus exempla dedimus in his quæ homines ante civitates ad necessarios usus immediate sibi sumserunt. *Derivativum*, quando quisque de his quæ occupaverat, volens aliquid in alium transtulerat, hoc enim eo modo translatum jure, nec ab eodem nec ab alio auferri poterat. Neque tantum traditione jus alteri in rem meam dare possum, sed & significatione quavis clarâ voluntatis. *Dix in Digr l 4 c 8* Quam si alter acceptaverit, nihil excogitari potest, quare non jus quod ego habebam, in alterum illum transisse dicatur. Et hæc acquisitiones atque traditiones aliquo saltem tempore civitates præcesserunt, *quamdiam videlicet confusio rerum vel metus homines non redegit ad Respubl inveniendæ necessitatem*.

18 Præterea, sicut translatio rei corporalis dominium in alium transferebat, ita ut revocari non posset, eodem modo quod alius alii promiserat, inde jus simile stipulanti acquirebatur. Quod alteri, inquam, promissisti, quia hoc tuo facto, jus rei promissæ penes illum alterum est, salva ratione fieri nequit, ut tu hoc alteri isti rursus eripias, id est, implere neget. Unde liquet, falsum esse quod Hobbes iterum tradit, aliquem posse jure natura promissa ab altero acceptata retractare, propter metum probabilem. *Hobb d C § 11* Neque enim mea formido causa esse potest, qua mihi liceat rem aut jus alienum usurpare vel ipsi detra-

here. Sed eum qui justam metus causam alii præbet, posse prohiberi, vel cogi ad cautionem indemnitate præstandam non abhorret à jure naturæ.

19 Ex his jam sequitur, ante civitates conditas etiam fuisse nefas, ut *alteri quæ suam eriperet* fidemque promissi violaret. Consequenter idem esse nefas Jure Naturæ inter eos, *qui hodieque nullo Respubl vinculo colligantur*, ut sunt populi principesque nec mutuo sibi, nec eidem suprême potestati subjecti.

20 Quicquid enim disputat Hobbes de statu Naturæ ante Civitates, id hodieque de separatis Civitatibus inter se mutuo intelligendum esse docet, cum alibi, tum in *cap 13 § 7*.

21 Unde quam late positionum, quas Hobbes inculcat, usus pateat, & quantum humano generi pestem inferre queant, intelligi potest.

22 Quin si maxime in statu naturali ante civitates nullum fuisset *meum & tuum*, tamen perperam juri naturæ talis retractatio adscriberetur.

23 Quia certum est, jus naturale non minus pertinere ad ea quæ *actus humane voluntatis consequuntur*, quam ad ea, quæ omnes hominum conventiones præcedunt.

24 Quippe dictamen rectæ rationis omni mortalium statui ætati adæquatum est.

25 Ideoque omnes humanæ actiones reguntur jure Naturæ, quam diu Societas humana, etiam utique in civitate, durat. *Grot lib I cap I n 10*.

26 Denique jam facile apparet esse falsum, quod idem docet, *quid fas, aut nefas, bonum aut scelestum sit, hoc ex lege civilis dijudicandum* C 6 § 16.

27 Nam quia *meum & tuum* violari quoque potest ante legem civilem, palam est, injurias quoque per legem Naturæ, citra pactiones, posse dijudicari.

28 Præ-

28 Præterquam quod ea, quæ necessitati morali adverſantur, certum est nunquam turpia esse delinere, quicquid legibus sit cautum vel non cautum, *Euripid Quod turpe in sese est, id nunquam fiet honestum* Τὸ μὴ καλὸν ἄπο τῆς φύσεως

29 Enim-vero quæ ad jus naturæ ita referuntur, ut ei saltem non adverſentur, aut quæ tantum suadentur, ea recipiunt mutationem

30 Ex quibus omnibus patet, esse falsum illud *παράδοξον*, quod idem scriptor tradit, quid sit illicitum, quid furtum, homicidium, adulterium & injuria, id ex legibus civilibus cognosci, nec aliter esse falsum, quam si per has declarentur *Loco cit*

31 Præterea ex his omnibus judicatur, an recte ab eodem sit dictum, *Leges naturæ nullas esse in statu naturali* C 5 § 2

32 Nam regulas, quibus in primo statu actiones hominum morales reguntur, *suprà aliquot ostendimus*

33 Easque leges esse, quales in illo statu dari queunt, nempe *regulas obligantes*, manifestum est

34 Scilicet Obligationis voce non ex arte Romana, quæ nullam sine facto novit, sed populariter acceptâ

35 Quatenus quicquid necessitate faciendi aliquem obstringit, obligare dicitur

36 Talia, inquam, esse dictata cordibus hominum insculpta, ex Apostolo *epist ad Roman locis modo citatis* inretrahabile est

37 Et si quo pacto illa sculptura sit intelligenda, non omnibus æque expeditum est, de quo aliquid occupatum est in *cap 2* & dicitur inferius

38 Quod autem contra legem fit, id esse nefarium *Hobbes 1° parte toto cap 4*

& *passim* docet, Atqui lædere eos, qui nihil de te mali sunt meriti, esse contra dictamen rationis, & hoc esse legem, antea demonstratum est, si demonstrationis eget

39 Idque vi, inquam, dictaminis illius, quod cum jus commune sit à *Communi Domino cunctis impressum*, jus etiam singulis contra singulos tribuit, perinde ac quidem Reipubl. cives ex legibus publicis sibi in vicem sunt obligati, quod jam dicere occupavimus

40 Et sic falsum est, quod Hobbes ut postulatum necessarium inculcat, Ante citraque pactiones mutuas nihil injuriæ posse committi, *cap 3 n 1 2 3 4* & *passim*

41 Cæterum, sanctiones, id est, leges expressas, quæ cogant vel actu puniant, non cadere in statum Naturæ ante civitates, res ipsa loquitur

42 Noli tamen putare, jus in illo statu fuisse tam inefficax, ut omni coactionis puniendique effectu destitutum fuerit

43 Nam quicquid juris cuique competeat, id, si aliter non posset, manu ac vi sibi rectè adferebat. Quin puniendi facultatem jure naturali competere cuilibet in societatis humanæ violatores, *extra civitatem*, dictu necessarium est, ut probat *Grot de J b & p. lib 2 cap de Poen*

44 Hactenus quoque potentiam ad hujus juris causam pertinere, quod qui jus puniendi violatores humanæ societatis exerceret, eum prævalere viribus oportere, fatendum est

45 Non quod potentia superiorem eum constituebat, sed quia omnium intererat, nihil à quoquam fieri, quominus homines consistere possent

46 Quod autem cujusque intererat, id erat jus ejus, quod & exequi poterat, quatenus vires non deessent

47: Quin

47 Quem utrum hæc Hobbesiana ad-
structa vel refutata habeant, si quis ro-
get, is ad animum revocet, quod jam
diximus, diversas civitates hodieque in-
ter se versari *in statu naturali*, ut Hob-
bes tradit *cap 13 § 7 & passim*, quibus
si illa postulata applicentur, videbimus
faciem mirificam rerum humanarum.

48 Non est equidem negandum, ho-
mines in statu naturali constitutos ita
vitam instituere solitos esse, nec aliter
inter se Principes & populos agere ho-
diernos, nullo imperii vinculo conjun-
ctos, ut potentior imbecilliolem oppri-
mat & subigat.

49 Parum abest etiam, quin vete-
res arbitrati sint, belli statum inter po-
pulos nullo inter se fœdere conjunctos
esse naturalem juris & non tantum tacti.

50 Quo pertinet, quod Thucydi-
des in *lib 1* refert, navigantes diversarum
nationum se mutuo olim sine convi-
tio percunctatos fuisse, *namquid essent
prædones!*

51 Imo in ipsum jus Romanum e-
jusmodi quid influxit. *Nam si cum gen-
te aliqua neque amicitiam neque hospitium
neque fœdus amicitiae causâ factum ha-
beamus; si quid ex nostro ad eos pervene-
rit, illorum sit, & liber homo noster, ab eis
captus, sit servus eorum. Idemque est,
si ab illis ad nos aliquid pervenerit. Ita
Pomponius in l. Postliminii jus § 2 π
de Captiv & postlim.* Hæc sane juris sunt,
sed juris injusti & barbarici effero-
que consensu introductis, cujus hoc
vestigium in *Jure Romano* esse retentum

mirari licet. Quid enim rationis, ut
liber homo sine delicto, sine causâ, fiat
servus aliorum, & res nostræ in exte-
riorum manus delatæ fiant illorum & si-
ne facto nostro à nobis amittantur, &
vice versa res exteriorum ad nos de-
latæ sine dominorum facto à nobis oc-
cupentur?

52 Cæterum, posset aliquis Hobbe-
sium ita excusare, quod quidem neget,
ex legibus naturæ ante civitates oriri jus
hominum erga se invicem, sed quod
tamen statuat, *conscientias hominum ex
illis fuisse obligatas.* Siquidem ait *cap 3
n 27 legem Naturæ semper & ubique
obligare in foro interno sive conscientie*

53 Verum id evanescit, quando hæc
leges conscientiam obligantes ait, om-
nes pendere à translatione juris in alium
facta, prius nullum esse jus nullamque
juris violationem, nec videas, illum
ante pactioem inter homines initam
quicquam agnoscere, quod naturaliter
conscientias obliget *vid cap 3 n 3 & 4.*

54 Audio, qui *Grotium* optasse fe-
runt, visa ut sibi fuisset Hobbesiana do-
ctrina, antequam suum jus belli & pacis
edidisset.

55 Credo, ut præmunire suum le-
ctorem adversus pestifera, vel ut mollissi-
me dicam, periculosa dogmata potuisset.

56 Neque enim fas est credi, poe-
nitentia pulcherrimi operis facturum
fuisse, quod in negotio *epistolæ* admi-
serit miserimè, dejectus infra *Crellium*.
*Loquatur epist 2 π in subjecta libro Crellii
de Satisfactione*

CAP. IV.

*De jure Naturæ à Spinoza exposito, cum aliorum dictis me-
lioribus*

Sententia Spinozæ de jure Naturæ, quâ parte cum Hobbesio conveniat & quatenus ab eo discrepet, ubi & Carneadis sententia, Refelluntur obiter. Quomodo dictamen rationis ad jus Naturæ inducatur. non videri congenitum homini ad instar actualium propositionum, nec videri omnibus inesse τὸ πρῶτον Dei. Puffendorffii interpretatio hac parte laudatur & improbatur, Ejusdem positiones jus naturæ inducentes, cum Grotio & auctore de princip just. & decor. comparantur.

AB Hobbesii ratione non multum abludit, Benedictus Spinoza, in tract Polit c 2 Ubi § 4 ponit idem quod Hobbes pro fundamento, Naturale jus eò usque se extendere, quo cujusque potentiam, sine discriminationis & affectum, quibus homines aguntur

2 Quippe naturæ legem æque esse, regi affectibus quam ratione, cum illis necessario subjectus sit, nec magis sit in potestate nostra, mentem habere sanam quam corpus sanum, eamque necessitatem esse æternum ordinem naturæ, secundum quem singula individua certo modo determinantur, etsi quo magis ratione ducitur, eò magis est liber homo

3 Neminem in alterum quicquam habere juris, nisi quatenus eum habet in potestate, quasi ligatum & resistendi impotem, ita quod ad corpus, In mentem nihil esse juris alteri, nisi quatenus usum rationis illi interceptit, decipiendo, Cessante vi vel deceptione, jus alterius in alterum æquè cessare

4 Proinde nec fidem alteri datam diutius obligare, quam voluntas promissionis, qui potentiam habet solvendi fidem, daret, cum nihil quam verba dederit,

nec omnino jus esse naturæ ante Rempubl cum extra eam nulla sit ejus obtinendi securitas

5 Reipubl obligationem in hoc consistere, quod multi, qui in unum convenere, singulis potentiores sunt, ut eos cogere queant, Hoc esse Imperium, cujus obligatio cesset, ubi plures vel qui jus plurium è consensu habet, potestatem reliquos cogendi amiserit

6 Tanto longius quam Hobbes progreditur, qui ex pacto non tantum verba, sed etiam jus alteri seorsim à vi quaesitum statuit, atque in imperio Civitatis etiam jus à vi seorsim, nisi fallor, agnoscit

7 His refellendis pleraque adversus Hobbesium dicta *superius* serviunt, nisi quod Spinozæ proprium est, ab altero in his quidem disputationibus, non proditum, mentem non immediate a Deo creari, nec ab aliis rebus independentem esse, verum à causis naturalibus produci, ideoque motus ejus ordine naturæ, cujus homo particula sit, universo & necessario regi, sicut omnes aliæ res lege naturæ illi inditâ reguntur

8 Proinde, qui menti imperium tribuunt, hos velut imperium in imperio natu-

naturæ comminſci dicit, Quod ſi verum eſt, parum abeſſe, quin adverſus Hobbeſium dicta corruant, aut ſane contra Spinoſam non prodeſſe videantur, fatendum fuerit

9 Sed quo nos probemus, animi imperio, corporis ſervitio hominem uti poſſe, mentem à Deo creati & ab reliquis independentem eſſe rebus, nihil ex hac parte quam tractamus eruditionis proterendum habemus, niſi conſcientiam generis humani de actibus ſuæ mentis ab aliis rebus naturalibus toto genere ſeparatis, & de imperio, quod in corpore ſuæque motu evidenter exercet

10 Spinoſa plane in hoc eſt, ut nullum Jus naturæ ſtatuat, fere, ut olim Carneades, contra quem diſputat Lactantius l 5 *divin Inſt* c 16 & Grotius *in præfat operis magni*

11 Ille enim hæud diſpari à Spinoſa modo, ſic inſtituebat, omnes homines, perinde ac alias animantes ad utilitates ſuas, natura ducente, ferri proinde nullum eſſe jus vel juſtitiam ab utilitatis ſtudio diſtinctam, vel ſi qua ſit juſtitia talis, hanc ſummam fore ſtultitiam, eo quod ſibi noceret alienis commodis ſtudento, quo pertinet illud Poetæ

Nec natura poteſt juſto ſecernere iniquum

12 Grotius medium reſpondendi ſumit ab excellentia hominis præ animantibus aliis, quem Spinoſa neceſſitate communis naturæ, quæ gradu non ſpecie varie, & qua ſtatuit, hominem æque neceſſario affectibus & ſtudiis ſuis quam cætera animalia inſtinctibus ſuis à natura inditis regi, eluderet

13 Omnia, Spinoſæ ſunt *πρῶτη καὶ τὴ φύσις*, prima naturæ, quibus homines ut reliqua animalia, quin ut res omnes in univerſo ſecundum leges naturæ ſuæ impreſſas agantur & ducantur

14 Sed quod ipſi gentiles *αὐτὴ φύσις*

λόγῳ ἡγεμονεύοντος πάντων, de ratione cum-
Etis imperante, magna voce conteſtantur, quod docuerunt ipſoque uſu demonſtrarunt, hæud quaquam omnes homines ita ſe habere, quemadmodum Medea de ſe fatetur

Video meliora proboque, Deteriora ſequor, multoſque rationis imperio ſubigere affectus, evidentius eſt, quam ut probari poſſit aut debeat.

15 Studium utilitatis, quo natura ducente, feruntur homines & beſtiæ, ſine dubio ad affectus refertur, Sed quatenus idem ad aliorum injuriam pertineat, Ratio monſtrat hominibus, quod bruta capere non poſſunt, eademque juſtum & utile eodem momento ſeparare docet, idque jus naturæ eſt Quod etiam ex ſolo Societatis humanæ, ſi maxime Deus eſſe Rector mundi & creator mentium negaretur, ut impie negat ille maledictus, colligi poſſet ita ſe habere neceſſario, quemadmodum à *pr cap. 2* collocavimus, & e ſequentibus illuſtrabitur. Enim vero

16 Quo pacto illud Rationis dictamen in animis hominum conficiatur, utilius quæritur, quam ut negantes ullum dari naturæ jus, refutentur. Attingimus aliquid ea de re in *cap 2*

17 Plerique jus naturæ cordibus ita inſcriptum eſſe tradunt & congenitum hominibus, ut ne à Deo quidem ipſo mutari poſſit, quia τὸ πρῶτον Dei in ſe continent, quod aliter ſe habere contradictorium ſit, adeoque inſtar actualium propoſitionum conſcientiis hominum impreſſum ſit, quam ſententiam valide tenet Grotius *in d cap 1. n 10*

18 Sed nos fateri cogimur, in iſis præceptis, quæ ad cultum Dei non pertinent, ejuſmodi *πρῶτον* & *impoſſibilitatem* mutationis contradictoriam, ipſius Dei reſpectu, in eſſe non videri, quod ex

nostris pridem docuit Essenius Theologus in *tract de subject Chr ad L Des c 2 § 12 & seqq* & nuper in loco superius laudato Puffendorffius, & nos in *part 2 Digress c 7 n 6 & seqq* etiam in *Eunomia Rom ad lib 1 n tit de Jur Nat*

19 Sufficit & satius est, ita in animum inducere, quod intellectui humano ea sit facultas, ut ex contemplatione conditionis humanæ liquido perspicere possit, ad normam ejus legis sibi necessario esse vivendum, ut disse-rit Puffend *in l 2 de jur nat & Gent c 3 § 13*

20 Haec tenus bene, sed quod idem addit, facultatem æquum ab iniquo, honestum, ab inhonesto discernendi, ab *adsuetudine* provenire, in hoc ei, non ad stipulamur, Nec est necesse, ex eo quod jus naturæ non ita impressum animis concedimus, ut inductione rationis opus non sit ad positiones ejus recipiendas, ideo causam ejus adsuetudinem & experientiam à laudibus & vituperis vitiorum, esse statuamus

21 Verius est, ut notitia Dei naturalis ethi collectione fiat, ab institutione tamen alienâ non absolute pendet, ita *την γινώσκει τῶν καλῶν καὶ τῶν ποιῶτων*, discretionem honesti & inhonesti esse *αυτοδιόου-πν*, non egere institutionis alienæ, ut ait Chrysof *homil ad Antiochen 14* quod omnino velle videtur Apostolus *ad Rom* quando gentes ait sibi ipsis fuisse legem *cap 1*

22 Quomodo autem collectio fiat, quâ singulis constet, quid faciendum aut fugiendum sit, Vir Cl aliquot positionibus designat, quæ sunt hæc, I hominem per naturam esse conservandi sui studiosissimum II Eundem esse imbecilem & omnium rerum egenum

III Quod opus est, adsequi non posse, nisi cum aliis sui generis colat societatem IV Et nisi adversus eos ita se gerat, ne ab ipsis lædatur V Consequenter omnium satagat, quæ ad societatem conservandam pertinent, fugiat autem ea, quibus eadem lædatur

23 Ita definit in eo, quod Grotius habet brevius *in lib 1 c 1 n 3* ubi sic instituit, ut jus idem esse dicat quod justum, justum, quod injustum non est, Injustum, quod Naturæ Societatis ratione utentium repugnat, explicatius alter, sed idem in summa, utcunque Grotium in hoc & in aliis variè agitaverit

24 Grotius autem illa justæ derivatione spectat ad hoc tantum, quod in jure belli & pacis obtinet, nec enim virtutes & vitia, quæ in singulis terminantur, ut ebrietas aliæque libidines ad læsionem societatis humanæ pertinent, nec ipsæ quidem prohibitiones matrimoniales

25 Nec hæc quidem res Puffendorffianis positionibus contineri videntur; etsi illæ ad omne jus naturæ in isto loco subministratæ fuerint

26 Neque plus quam Grotius ad hunc usum Auctor de *princip justæ & decor* suppeditat, dum ab hoc axiomate, quod Deus sit, isque mundum condiderit in sapientia, colligit juris Naturalis inductionem, quod *ordo mundi sapienter à Deo constitutus homini indicare debeat & possit, quodnam cujusque sit in actionibus suis instituendis officium* Dix *in Eunom Rom ad l 1 n d tit* In summa, de universo Juris Naturæ objecto & inductione singulis actionibus applicanda, nihil aliud quam quod illi prodiderunt, statui, & præceptionis instar, quod quidem liqueat, haberi potest.

C A P. V.

De Jure Gentium

Jus Gentium discrepare à Naturali, diverso tamen sensu quàm Icti volunt Romani. Hobbes, qui nullum jus Gentium à legibus Naturæ agnoscat distinctum, refellitur, & probatur, esse, quæ nec naturalia neque civilia sint, adeoque Gentium necessario Justitia & jus in externum internumque dividitur. Illud, quod in hypothesi quandoque rationi rectæ repugnet, secus ac internum.

R Et nemus igitur veterem certamque philosophiam, quod jus Naturæ sit, *Quicquid ratio immediate dicit, esse turpe aut honestum*

2 Præter hoc, aliud commune jus generis humani traditur, quod circa ea vertatur, quæ convenienter quidem rationi Naturali, non tamen immediate ex ejus dictamine, *sed per modum arbitramenti, usu ita exigente & humanis necessitatibus*, inde deducta sunt

3 Cujus generis sunt pleraque jura belli, Imperia, dominia, servitutes, contractus, aliaque plura

4 Atque hoc Jus definitur, *Quod voluntate omnium, aut sane cultiorum gentium vim obligandi accepit, fere ut Grot. d. l. i. c. i. n. 14*

5 Cujus à jure naturæ discrepantia est, ea, quam definitiones indicant

6 Nempe, quod hoc sit innatum homini ac insculptum, illud repertum & excogitatum

7 Diversum docent, & conditores juris Romani & Hobbesius ille Britannus

8 Juris consulti Naturale jus appellant *πῆ ἀρχαία καὶ φυσικὰ*, prima naturalia, quæ brutis quoque animalibus insunt, *quæ de re videantur sis quæ scripsit i. digress. Cap 21*

9 Id autem quod generi humano proprium & commune est, hoc om-

ne, *jus Gentium* vocant, tam quod cum hominibus ipsis proditum, quam quod ab illis introductum est. *pr. & § 1 Inst. de Jur nat & Gent*

10 Hinc ad jus Gentium referunt, *Religionem in Deum, pietatem erga patriam & parentes, cognationem inter homines naturalem, denique servitutes, manumissiones, bella, regna, dominia, contractus d. §. 1 & § 2*

11 Quæ jura cum facile appareat, diversæ esse constitutionis, Interpretes Artis, duas Juris Gentium species, *primævum & secundarium*, distinxerunt

12 Qua partitione factum est, ut verbis potius quam re sententia Juris Romani à philosophiâ, quam Grotius sequitur, differre videatur

13 Nam quod Doctores vocant jus gentium *primævum*, id est ipsum Jus naturæ, quod definivimus in *princ. h. tit* & quod Doctores vocant *secundarium*, est idem cum eo jure Gentium, quod ex Grotio finivimus § 4 *h. t.*

14 Hobbes alique recentiores, nullum jus Gentium agnoscunt à lege Naturali diversum, sed hanc distinguunt in Naturalem *hominum* & naturalem *civilitatum*, quam vulgo jus Gentium, scilicet, appellant *Cap 114 de civen 4*

15 Utriusque tradunt eadem esse præcepta, præcipuasque regulas esse has,

Pactu standum gratiam referendam non esse incommodum alteri non contumeliosum esse misericordem modestum non præferre semet aliis nec alios aliis

16 *Item, habenda communiter quæ dividi nequeunt, aut sorte dividenda quod quisque primum occupaverit, id ipsius fieri. Controversias non manu sed per arbitros exequi. Neminem esse arbitrum, aut testem in propria causâ. Postremam esse Legem, non inebriari*

17 Harum Legum nulli locum esse vult Hobbes, in statu Naturali, sed tum solummodo, quando secure id fieri possit c 5 § 2 c 3 § 27

18 Has esse leges naturales hominum, quatenus singulis hominibus officia sua præscribunt, naturales vero civitatum, quatenus totis civitatibus applicantur, eoque sensu *juru Gentium vulgo esse dicuntur*, ait

19 Has leges Hobbesianas, unâ & altera forte an exceptâ, esse verè naturales, ex immediato Rationis dictamine profectas, ex *his quæ duobus capitibus proximis, cum hisce collectis, exposuimus, nemini obscurum esse potest*

20 Sunt & alii, quibus placet, nullum esse jus Gentium à naturali civileque distinctum, eo quod, *jus omne vim obligandi habere debeat à superiore, per quem obligantur subjecti*, Talis autem superior præter Deum & Rectores cuiusque civitatis, nullus est, *nec enim gentes diversæ superiorem inter se habent*, unde hæc obligatio descendere possit *Ita fere Puffendorff lib 2 de jur Nat & Gent C 3 § 22*

21 Equidem non valde repugnem, quominus contentis nobis esse liceat divisione juris in naturale atque civile, cum ne Juris consulti quidem ab hac sententia sint alieni *in § 11 Inst de Rer divis in l 1 ff de A R D*

22 Nec tamen satis causæ arbitror esse, quamobrem à veteri doctrina sit recedendum, in qua libenter acquiescimus, ubi nulla se prodit evidens rerum novarum utilitas

23 Quod ad vim obligandi attinet, ea satis valida esse potest è *consensu populorum rectè utentium analogiâ juru naturæ*, & executio ab eadem facultate puniendi proficiscitur, quam in Jure Nat indicavimus

24 Qualitatem Superioris ad Juris constitutionem non requiri, sufficere paritatem *inde à pr cap 1 demonstra- vimus*

25 Porro manifesta res est, multa in rebus humanis instituta à plerisque populis recepta vigere, quæ sine actu voluntatis humanæ vim habere non potuerunt

26 Quæ proinde *naturalia*, id est, nata cum hominibus, videri non possunt

27 Cum autem nullius certi populi autoritate introducta vel excogitata sint, clarum est neque *civilia* dici posse

28 Unde tertium genus dari necessarium evadit, quod *jus Gentium* appellamus

29 Talia sunt jura Dominiorum; bellorum, legationum, servitutum, manumissionum, Testamentorum, emptio- num venditionum, locationum condu- ctionum, mutui, commodati, depositi, pignoris aliorumque fere contractuum; quos Jurisconsulti, quando accurate lo- quuntur, Juri Gentium ita adscribunt, ut ab utroque tam jure naturæ quam civili distinguant

30 Nec potest negari, quin harum rerum longe alia sit ratio, quam discre- tionisturpium a honestorum, aliorum- que discriminum, quæ mentibus ho- minum ab auctore Naturæ insculpta sunt, quæ *cum in quibus didicimus, ut Apost*

31 Eviden-

31 Evidentius idem patet in hisce rebus. Ut res in una civitate judicatae in alius effectum habeant, utilitas promiscua gentium fecit, ut ubique pro jure habeatur.

32 Ut contractus secundum loci consuetudinem initus & celebratus, alibi, ubi sic celebratus non valeret, pro jure legitimoque habeatur, jus Gentium est, Utrumque tam à naturali simplicitate quam à jure civili remotum videtur.

33 Nam divitis Imperii populorum, Judicia & leges unius populi alterum non tenent, nisi ex consensu, qui hic est manifestus.

34 Adde, quod multa jure Gentium impune fiunt, quæ simplex Naturæ Jus puniri vellet, *ut supra, incendia caedeque* è sola libidine sine usu belli. Quare si juris gentium, duntaxat externi sint talia, quæ jure Naturæ nullo modo sustineri possunt, has juris species oportet esse distinctas.

35 Præterea observandum, quan-

quam jus Gentium rationi Naturali convenire debeat, tamen juris Gentium in hypotheli esse posse, quod repugnet rationi.

36 Idque ideo, quia jus universale propter varietatem circumstantiarum mutari non potest, cum ob judicii de illis incertitudinem, tum, quia prætextu singularium, jus universum infringetur.

37 Hinc jus domini in servos, patris in liberos, mariti in uxorem, magistratum in cives durat, *sub lege patiens*, licet inique exerceatur.

38 Quemadmodum & in us quæ sunt juris civilis, haud rarè obtinet, ut in præscriptionis longissimæ per malam fidem, exemplo perspicuum est *apud Juru Consultos*.

39 Unde haud inutilis distinctio, inter ea, quæ justitiæ intrinsicè & quæ extrinsicè ei tantum conveniunt, *ut jam dictum aliàs occurret*.

C A P. V.

De jure Divino.

Jus Naturæ & Gentium omnemque rationis usum subesse regimini juris Divini Hoc duplex statuitur, Mosaicum & Christianum. Illud ad Hebræos solos, hoc ad omnes populos latum. Mosaicum rursus duplex, cærimoniale aut morale. hoc aut necessaria aut probabili ratione niti. necessariâ, ut in plerisque Decalogi. quo proinde omnes non modo vi tacitâ naturæ, sed & expressâ præcepti, non tamen legislatoriâ, obligari. Probabiles rationes in præcepto de Sabbatho esse & in Politicis, easque aut solis Hebræis, aut æquè reliquis convenire; quæ prioris sunt generis, eas cum Judaico populo cessare, non ita reliquas, sed quatenus in iis honestas morales, etsi non necessaria vertitur, ita hodièque esse obligatorias, mutabiles tamen, quatenus in iis aliquid cærimoniale aut Judaicum peculiare consistit. Denique, non videri in N. T. severiorem morum disciplinam, ac in V. T. tradi.

Dictamina rationum, unde jus Naturæ & Gentium oriuntur, sunt principia philosophiæ, quibus, si sola sint, homines facile abutuntur *καὶ ἡμετέριον*, in transversum aguntur

2 Ita ut studium sapientiæ *καὶ* fiat *ἀπὸ*, inanis argutia, & deflectens à τῷ *γνωστῷ* notitia Dei naturali, totum evadat *παραδοξὸν ἢ ἀσέβητον*, hominum traditio, ut Apostolus ad Romanos I & 2 graviter docet

3 Per se tamen illa minime improbanda esse, procul omni dubio est, siquidem è sculpturâ Numinis impressa cordibus originem habent. Quæ, ut ante dictum, obscurior facta primævo lapsu, non suffocata est

4 Integer homo si maneret, fieri non posset, quin id quod clare & distincte perciperet, verum esse sciret

5 Nec quidem nunc id dictum mi-

nus est necessariæ veritatis Sed opinio-
talis perceptionis fallit hodie prudentis-
simum quemque, *pro Junone nubem*

6 Scimus, quid multi de visione, de conscientia certæ perceptionis & oraculo rationis æquè infallibilis, ac est Deus, arguantur, & tamen contentiones eorundem atque discrepantias, falsitatis & erroris indices, undique abunde videre non cessamus

7 Quanquam autem jus divinæ positionis a naturali distinctum sit, neque fundamenta utriusque debeant confundi, tamen ut nunc se res habent, nihil censeo Christianis, e præceptis naturalibus inculcandum, quod juri divino, cujus ratio sit universalis, adversetur

8 De moralibus agendis loquimur. Nam credenda quæ sunt, ad hanc artem non pertinent, sed ad Theologiam, cujus tam naturalis quam revelatæ præcepta

cepta diversæ sunt institutionis, etsi aliquando illis hæc Ars omnino carere nequeat.

9 Igitur in ordinem redigenda Ratio, quatenus fieri potest, ad præscriptum divinæ voluntatis in literis *Dei expresse*

10 Jus divinum positivum habemus aut per *Mosē* veteresque prophetas populo Hebræo, aut per *Christum* & Apostolos toti humano generi significatum

11 Jus quidem Hebræis datum est duplex, *Cerimoniale* ac *Morale*, sicut in scholis loquimur, ita ut sub *moralis politicum*, quod utique moralis disciplinæ pars est, complectamur

12 Cerimoniarum post *Christum*, quem adumbrabant, evanuerunt, atfixæ omnes cruci salutiferæ *ad Colos 2 v 14*

13 *Morale* jus est, quod ad regimen morum spectat Nititurque aut necessaria aut probabili ratione, Illa immutabilis, hæc mutabilis est

14 Necessitas apparet in decem dictis Domini, *excepto quarto* Probabilis ratio moralis est in *Politicis* Judæorum, nec non in præcepto de *Sabbatho*, cui & *rituale* quid accessit

15 Idem discrimen in aliis Gentium legibus a¹ imadvertas, *Nam omnes populi, qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur*, ait *Justinianus* in § 1 *Inst de Jur Nat Gent & Civilis*

16 Sic quoque Deus populum Hebraicum partim communi jure, quod est in *decalogo*, si *quartum præceptum* excipias, partim jure proprio, quod & *politicum* dicitur, gubernari voluit

17 Leges, quæ nituntur necessitate morali, omne genus hominum in perpetuum obligant

18 Immo & leges, quarum probabilis tantum est ratio honestatis, limi-

liter omnes in perpetuum obligare videntur)

19 Quatenus certum est, differentiam rerum hominumque subesse nullam

20 Vis quidem *nomothetica* non potuit ad alios pertinere quam ad *Hebræos*, sed revelata Dei voluntas in his quæ nobis æque conveniunt, nec ab animi nostri dictatis ullo modo discrepant, hodieque necessariorum nos tenet, *ut putem*

21 Qua ratione quædam *constitutiones Mosæ* ad nos plane non pertinent, ut *constitutiones asylo- rum*, Quædam ad nos adhucdum spectant, sed cum aliquo discrimine, quantum diversitas morum & instituta Reipubl ferre queant, ut se res habet in foenore

22 Sic poenas delictorum à Deo statutas servare debemus, ut *eadem proportio* delictorum ad delicta, poenarumque ad poenas custodiatur

23 Sed modis generibusque poenarum sine dubio non adstringimur alie gentes

24 Gradus etiam aliquantum variare licet, quatenus mores temporum & ingenia populorum poenas remitti aut intendi requirunt, quæ de re *diduximus* agit *Sandius* noster in § *decis tit 4 def 9*

25 Sed hoc semper est verum, Christianis non minora pietatis caritatisque officia incumbere, quam olim Judæis injuncta fuerint, *sub eadem limitatione*, si per omnia sit eadem temporum & Reipubl ratio

26 Porro, quicquid per *Christum* ejusque legatos præceptum est, id sine dubio omnes indistincte ligat

27 Nec tamen putandum, quod alii, & ipse *Grotius* statuunt, *severiorum morum disciplinam in novo fœdere, quam in antiquo fuerit, esse introductam.*

D

28 Sancti-

28 Sanctitas enim, quam Lex postulat, ejusmodi esse debet, cui nihil desit, & cui præmium vitæ æter-

næ convenire posset, qua major esse non potest. *Vid. Matth 22. v. 37 & seqq.*

C A P. V I.

De Jure Civili, obiter, & de Justitiâ

Ex triplici illo jure nasci omne jus civile. Romani juris notitiam ad hanc quoque artem esse perutilem. Justitia quid & quotuplex. Universalem vix aut parum à virtute in genere differre. Explicatur, quo pacto *πλειονεξία* cunctis virtutibus & justitiâ cohibeatur, hujusque divisio exponitur & cum veteri doctrinâ comparatur.

EX hoc triplici fonte juris *Naturalis, Gentium & Divini*, leges cujusque populi tam privatæ quam publicæ sunt derivandæ

2 Demtis, additis, mutatis illis, quæ status civitatum, ingenia populorum, ratio temporum aliter atque aliter constitui volunt l 6 π *de Just & jur*

3 Quatenus, scilicet, Naturalia & divina recipere mutationem, *ex regulis supra collocatis intelligi potuit*

4 Sed pluribus de *jure civili* agere non est hujus instituti, quanquam notitia juris Romani in hac quoque universali disciplinâ non quidem ad intellectum necessaria, sed perquam utilis est ad illustrandum, & forte necessaria ad docendum

5 Quia satis constat, nihil solidius & sapientius ad interpretationem juris Naturæ & gentium, quam à Romanis prudentibus, extare relictum

6 Etsi contemptum, ignorantie manifestus, *Romane prudentie* præ se ferat ille sui ingenii *Hobbessius*

7 In quo parum abest, quin imitentur eum interpretes aliquot Grotiani, ejusdem juris imperiti, & adfirmantes magis quam exemplo suo comprobant

tes, juris Romani notitiam non requiri ad hujus universi juris publici interpretationem

8 Porro, qui præcepta omnigenæ juris vitæ suæ tenore servat, is justus, & hic à justitia dicitur

9 Quæ nihil est aliud quam *habitus, per quem homines justa volunt & agunt, ut Aristoteles finivit 5 ad Nicom cap 1*

10 Justitia, quæ omni juri cunctisque virtutibus adæquata est, *Universalis* dicitur

11 Neque aliud est, quam virtus in genere, tantum quod Justitia relationem ad alios usumque in societate civili continet *πλειας αρετης χησιν, usum universæ virtutis* appellat Aristoteles d *cap 1*

12 Unde liquet, eam non esse distinctam virtutis speciem, sed omnium complexionem, juxta veterem versiculum Aristoteli laudatum, *Εν δε δικαιοσυνη συνηβδην πας αρετης εστι*, id est, *Justitia in sese virtutes continet omnes*

13 Proprie autem dicta Justitia est ea, quæ docet *plus suo* non capere aut cupere, cujus oppositum vitium illud frequens est, *πλειονεξία, cupiditas habendi plus suo*

14 Quæ cum ab alia virtute non coercetur,

ceatur, fieri nec potest, quin hæc sit peculiaris & ab aliis discreta virtus

15 *Summ*, cujus inordinata cupiditas per Justitiam coercetur, sumitur vel pro iis quæ nos faciunt locupletiores & patrimonii pars sunt, vel pro omni eo, quod plene perfecteque ad nos pertinet

16 Priore sensu Justitia tantum coercet *τις ἡδονὴ ἀπὸ τῆς κέρδους*, ut Aristoteles ait, *nimum pecunie studium*, posteriori, cohibere docet omnem malam cupiditatem, qua quis alium in qualibet re quovis modo lædit

17 Sensu Aristotelico *Justitia particularis universalis opponitur*, Altera significatione, contentis esse licet nobis uno genere *Justitiæ*, quæ doceat, *neminem lædere in bonis, corpore, honore suo suorumque* Placet hoc sensu accipere Justitiam

18 Atque ita definitur à M Tullio, *Virtus, quæ cuique jus suum & dignitatem tribuit* 2 de Invent & 3 ad Her à pr

19 Nec abludit definitio Jurisconsultorum, *Constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*, cujus exegesis vide, sis, in *lection nostris ad tit ff de Just & jure n 16*

20 Hoc sensu Justitia dividitur in *Commutativam & distributivam*, ut veteres termini habent, vel, si quis malit cum Grotio, in *Explettricem & Adtributricem*

21 *Commutativa* sive *expletrix* sit, quæ docet cuique tribuere, quod plene perfecteque ad aliquem pertinet, cujusmodi res sunt, quæ in dominio vel in credito habentur

22 *Distributiva*, sive *Adtributrix*, quæ docet æqualitatem servare in his quæ *probabiliter ad alium pertinent*, ut præmia, honores, officia gratitudinis, misericordiæ & similia, quemadmodum

hæc res traditur à Grotio *lib. I de jur. bell & pac c 1. § 8*

23 Non est hæc nova plane doctrina, Quid enim aliud Cicero voluit, cum justitiam esse dixit, *quæ cuique jus suum & dignitatem tribuit* ut modo intelleximus

24 Per *jus* intelligit, quod plene atque perfecte ad nos pertinet, per *dignitatem*, quæ probabili ratione debentur, non tamen necessario, nec quæ exigere possunt, ut bene meritis præmia, egentibus subsidium, hæc etiam Aristoteles ad *ætiæ* sive dignitatem refert *lib 5 ad Nicom c 1 & 2*

25 Qui hæc posteriora tanquam perfecte sibi debita petit & efflagitat, injustus est, ut Catilina in *epistol ad Qu Catulum*, ideo se bellum patriæ movere dicebat, *quod statum dignitatis in civitate non obtinebat, & quod non dignos homines honore honestatos videbat*

26 Hæc eadem creberrima seditio- num inter plebem & optimates causa fuit olim, *quod hi se digniores regendâ Republ putabant*, plebeji, honores omnibus ex æquo tribuendos esse, tanquam res patrimonii, contendebant

27 Optimatum sanior & utilior est ratio. Nam ex promiscuo honorum usu non potest non oriri *ἀνισότης & πύλινος*, *confusio Respubl* nec tamen si qui ex optimis prætereuntur, idcirco hi se lædi recte contendunt, *ideo quia non regnant*, ut *Catilina* iniquissime colligebat

28 Hæc de justitia pro scopo hujus instituti sufficient, reliqua petas velim è *lectionibus nostris ad tit Inst & Pandect de Justitia & Jure & Eunomiâ Romanâ ad l 10 d J & J* nec in morabimur amplius *Hobbessio* refutando; qui justitiam nihil esse vult aliud, quam pactorum violationem. *tract de civi cap 3 § 6*

D 2

29 Pen-

29 Pendet enim hæc definitio ab
 illa hypothefi, quod antepactiones in sta-
 tu naturali omnibus omnia liceant, nec
 injuria possit existere; quâ sententiâ su-
 perius refutatâ, non est quod de hac
 Justitiæ definitione laboremus

LIBRI II.

De Jure Civitatis.

SECTIO II.

De Imperio Civitatis.

CAP. I.

De Origine Civitatis ex consensu & vi

Causam civitatis præter desiderium societatis odiumque confusionis, fuisse malitiam hominum. Contra quam boni se tueri non poterant, nisi conjunctione multorum, & quidem tali, per quam omnium voluntas una fieret. Plures tamen populos vi armata in civitatem & sub imperium, quâ jure quâ injuriâ, fuisse redactos Facultatem, quâ potentior imbecillioem cogit ad obsequium, improprie dici Jus. Divisio Imperiorum in voluntaria & involuntaria Græwinkeli & aliorum sententia, Imperium à populo ne quidem per modum causæ secundæ derivari statuentis, refellitur.

Anticitatem illam justitiamque universam si homines integri perstitissent, exacte implere potuissent. Sed ubi desciverunt, ambitio, avaritia, libido invasere

2 Adhuc quidem leges naturæ, id est, dictamina rationis satis æquum ab iniquo separabant, Ineratque animis cupiditas societatis, judiciumque de rebus ad eam necessarius

3 Sed quia sine ordine certo non poterat contulio evitari, Nec commoda

universorum invicem communicari poterant

4 Maxime, cum ob pravitatem feritatemque hominum, dictata rationis negligenterentur, Tantumque omnes valere vellent, quantum viribus possent, Palam est, opus fuisse ad bella evitanda conjunctione multorum

5 Nec tamen consensio in foedus se invicem non lædendi, ad tollendam contulionem sufficiebat

6 Necessaria tuit ejusmodi ratio & modus, per quem omnium voluntas una fieret

7 Neque

7 Neque enim aliter communium actionum exitus ad concordiam & communem salutem obtineri poterat

8 Hæc est Unio illa, quam vocamus *Rempublicam* Et multitudo hoc modo unita *Civitas* dicitur

9 Voluntas autem una ista nihil est aliud quam *Imperium* Civitatis

10 Ergo voluntatis sive conventionis illius tres quasi gradus esse videntur Primus, ne alii aliis noceant II Ut omnium Voluntas una fiat III Ut modus istius Unionis constituatur

11 Primus gradus dat *pacem*, alter *Rempubl* Tertius *formam* Reipubl

12. Hobbesium, qui unum modo pactum statuit *Puffendorffius* retellit *lib 7 de Jur Nat c 2* & judicium pendet ex his quæ nos *infra* collocabimus

13 Consensu tali priscos populos à dissipatione generis humani, saltem aliquos, in unum coaluisse, dubium non est

14 Complures tamen vi bellica sub Imperium aliorum redactos *sacrae literæ* & experientia rerum humanarum docent

15 Et poterat hæc origo Civitatis, quanquam violenta, tamen esse non injusta Nam qui alios hac gratia invaserant, si vincerentur, summo merito in servitutem agebantur

16 Imo occidi poterant, si qui alios prius occidissent, aut morte quicquam dignum admittissent

17 Proinde & rebus suis omnique jure privari poterant, *Quia quos honestum est occidere, eos spoliare non potest esse inonestum Cic lib 3 off*

18 Proinde, quantum vellet, tantum juris victori in eos exercere licebat

19 Etsi plerumque fiat, ut ejusmodi Imperia pactationibus deinceps alium modum accipiant, adeoque voluntaria vel saltem mixti generis evadant, qua de re *inferius* agetur

20 Sed ut potentior imbecilliores nulla alia causâ ad obsequium cogeret, id naturale facti, non juris habendum, secus ac *Hobbes voluit*

21 Non est etiam Juris Naturæ, ut, qui ad usum libertatis inepti sunt, hi per vim ad serviendum adigantur; Si non alia sit ratio, quam quod nati ad serviendum parere nolint, *πικρότερος ἀρχὴ μὴ δέουσι*, ut magnus vult philo-
sophus, *Aristot lib 1 polit c 3 4* & *ult Dix lib 2 digress c 2*

22 Neque enim ab *aptitudine* ad *Facultatem*, à ratione probabili ad jus perfectum licet argumentari Non magis quam id quod ab alio occupatum est, illi eripere licet, eò quod nobis potius convenire videatur, qua de re Cyrus puer à præceptore suo, male instituens, eruditur, *apud Xenoph Cyrop lib 1 à pr*

23 Cæterum, quo pacto Imperia vi injusta fundata, fiant legitima, alio loco dicendum

24 Summa igitur Imperiorum differentia est, quod *voluntaria* sint, aut *involuntaria*

25 Hæc autem invitis imponuntur bello, aut volentibus quidem, sed necessitate aliqua majore subactis, cujusmodi actiones philosophi mixtas appellant

26 Sic olim Campani à Samnitibus ad extrema redacti, *se, urbem, agros, divina humanaque omnia in S P Q R ditionem tradiderunt Liv l 7 c 33*. Nec alia fuit Ægyptiorum causa tempore Josephi

27 Hæc igitur Imperia ex consensu multitudinis originem habuere Nati enim illa immediate à Deo, ut in rebus humanis nihil sit, *quod vel secundæ causæ ferre queat nomen*, quomodo post & ante alios *Grafwinkelius* operose disputat, incondita sententia est, *in tract de jur Maj c 1 & 2 nec non vernac tract de summâ potest Ordd Holl*

28 Nam ratio nimis manifesta in contrarium est, ut ex *suprà* dictis intelligi potuit. Etiam inde, si non quemque res ipsa convincit, quod populus, si velit, imperii facultatem ipse retineat, nec in unum vel paucos conferre cogatur.

29 Quæ autem e sacris literis ab illo proferuntur, ea vel allegorice detorta, vel à speciali *Theocratia* populi Hebræi petita, vel nihil aliud quam ipsi Gentiles loquuntur, *ex de Dios Basiliens* *Ab Jove sunt Reges*. Pluribus illam sententiam refellit Puffendorf *l 7 de jur Nat c 3 n 7*.

30 Prorsus enim nihil certius est, quam Imperium esse *ab hominibus institutum*, ut Petrus Apostolus docet *in epist 1 c 2 § 13* cui minime contradicit Paulus ad Rom *xiii*, Imperium civitatis a Deo esse docens.

31 Hoc etiam confirmat historia Saulis electi, apud Samuelem *lib 1 cap 8*.

32 Populus Hebræorum immediate à Deo gubernatus erat sub Judicibus, qui non a populo imperare jubebantur, sed à Deo inspirati mittebantur. Postea Regem petierunt, quod Deus ita interpretatus est, ut se *desistat*, suumque imperium, quod erat immediatum, respici, Populumque se regiminis statuendi auctorem ferre declararet *d l 1 c 8*.

33 Sed omitti non debet hæc observatio, non semper expressam populi voluntatem in stabilienda potestate Reipubl intervenire, *sa pet acitam lapsu temporis introduci*, ut in plerisque *Aristocratiis*, nominatim his quæ sunt in *Belgicis nationibus*, usu venisse manifestum est.

34 Talem potestatis originem non minus esse voluntariam, quam quæ fit uno actu, *in capite de præscriptione jurium S.*

P videbimus. Etsi *Graswinkelius* inde suum jus immediate divinum in *Ordines Hollandiæ* derivet.

35 Sed verum est, illam è tacito consensu Imperii acquisitionem, plerumque *simpliciter esse constitutam*, ac ita planè integreque supremam, quia leges & exceptiones speciali voluntate sanciantur, ut latius alibi videbimus.

36 Postremo loco non possum hæc omittere verba Hermogeniani in *l 5 π de Just & jur* quando sic ait, *Ex jure Gentium introducta sunt bella, discrete gentes, regna condita, dominia distincta, agrus termini positi, ædificia collocata, commercium, emptiones &c obligationes institutæ*.

37 Videtur his verbis ortus civitatum historice & philosophice eleganter demonstratus. Hoc enim vult Hermogenianus, *Primum in orbe rerum humanarum fuisse, statum belli, quo gentes nullo imperio coercitæ necessario confliguntur*. Cujus evitandæ causa qui ab eodem ultimo progenitore nati erant, aut aliter consenserant in gentes nationesque semet ipsos se creverunt.

38 Cum autem ita nondum pares essent confusio vitandæ, vel malis hominibus profligandis, Imperia stabiliverunt, & regna quidem omnium primo. Exinde dominiorum distinctionem paci conservandæ necessariam & jam inchoatam perfecerunt atque stabiliverunt, maxime in rebus mobilibus.

39 Serius agros terminis fixis partiti sunt, cum diu rure Nomadum, ut Patriarcharum tempore, vixissent. Neque prius ædificia collocare necesse fuit atque tum demum commercia certa ratione commodo suo exercere potuerunt. Ita se plane res habuerunt.

C A P I I.

Quid sit Civitas, Quid Respubl

Definitio civitatis ejusque exegeſis. Etiam in Deſpoticis imperiis recte ſtatuatur civitatem. Juris quoque & Imperii mentionem recte in finiendâ civitate fieri. Definitio Reipubl. Ex quâ judicandum, ſitne una civitas aut Respubl. vel plures, quod exemplis illustratur.

Civitas, de cujus jure quærimus, definiatur, *Cæſus perfectus familiarum juris fruendi vitæque ſibi ſufficientis gratia, ſub eodem ſummo imperio, ſociatus* Dixi l 1 Digreſſ cap 13

2 *Cæſum* dicimus *perfectum*, non cui nihil deſit, ſed qui numero & facultatibus ſatis ſit validus, ad deſenſionem communemque utilitatem

3 Qui fines obtineri non poſſunt a numero *quindecim* hominum, quos Apulejus & veteres quidam etiam Bodinus ad civitatem conſtituendam requirunt, quaſi Civitas conſtare poſſit tribus familiis, quarum ſingulæ quatuor hominibus contineri queant, ut Bodinus lib 1 de Republ cap 2

4 *Familiarum*, quoniam ex his proxime componitur Civitas, ita ſicut Ariſtoteles Civitatem vocat, *κοινωνία τῶν οἰκίας καὶ τοῖς γένεσι* *communis domum & familiarum*, 3 polit c 6

5 An autem ſine familiis non poteſt eſſe civitas? Negat Bodinus *l cap 2*. Difficulter tamen poſſet nullo tamen poſſe modo non dixerim, Videtur enim & Roma civitas fuiſſe priuſquam matrimonii, ſine quibus non eſt familia, poteretur, & ſunt colonia, in quibus generatio advenarum non habet ſucceſſum vitalem, quæ ſi viris ſubmiſſis perpetuentur, civitates eſſe poterunt. Nec mihi abſurdum videtur clerum Romanenſem, qui non habet familias, pro civi-

tate habere; quia ſane eſt Reſpublica & multitudo, licet abſque territorio, quæ habet ordinem parendi & imperandi, ſub una Summâ poteſtate mediſque ma-giſtratibus, quemadmodum *in loco* videbimus

6 Habetur in definitione *Juris fruendi*, hic enim ſinis præcipuus eſt eorum, qui civitatem conſtituunt, ut bonis vitæque ſuâ beneficio tutelaque Juris, *quod alioqui bellis injuriſque turbatur*, frui poſſint

7 *Vitæque ſibi ſufficientis gratiâ* Id ruruſ ex Ariſtotele *l loc ζῶνς τελείας χάριτι καὶ αὐταρκείας*, qualis extra civitatem in ſolitudine, ſi bella maxime abeſſent, haberi nequit

8 Beatitudo illa civilis eſt duplex, quam utramque Cicero deſcribit, ut *civitas opibus firma, copiis locuples, gloria ampla*, denique *virtute honeſta ſit* l 8 ad Att epist 11

9 Ex eadem *αὐταρκεία* colligit Ariſtoteles, ſervos ad communionem civitatis non pertinere, quia *το δούλον ἔκ αὐταρκείας*, *ſervilis conditio minime beata*, ſed omnino poenitendæ conditionis eſt

10 Quod tamen non impedit, quominus *deſpotica imperia*, in quibus herili poteſtati homines ſubjiciuntur, recte *Civitates* dicantur, ut diſputavimus contra Grotium lib 1 Digreſſ cap 15

11 Separanda enim illa ſervitus publica videtur a privata, quæ angulos homi-

nes actionesque singulares constringit

12 Publica & unversalis illa tam graviter singulis non incumbit, ut *αυτοκρατορία* penitus excludat, civiliterque *μισερος* faciat

13 Potius, ubicumque multitudo est, *juris fruendi causâ sub eodem imperio sociata*, ibi civitas omnino statuenda est

14 Sunt qui juris & imperii mentionem in *Civitate* finienda fieri nolunt, quoniam illis verbis respectus ad *Republ* contineatur, a qua *Civitas* abstrahenda sit *Arnsæ lib 1 polit cap 6*

15 Differre equidem a *Civitate* *Republ* ut animam a corpore fatemur *Seneca 1 de clem 4 Isocr in panathen* Sed in corpore vivi hominis describendo, quid vetat dici, animatum id esse? Tandem est dictu, civitatem sub certo imperio agere, sine quo civitas nulla esse potest *plur vid in d lib 1 Digress c 15*

16 Denique, est in definitione, *summo imperio* Quale si non sit, nec civitas per se, sed alterius civitatis pars constituitur, etsi forte conformationem distinctam habere videatur

17 Porro *Reipublica* definitur *πίξίς πόλιως* ordo civitatis, consistens in *regimine summæ potestatis & subjectione reliquorum, per medios Magistratus* *Aristot 3 polit cap 6*

18 Unde liquet, *Republ* differre à *Civitate*, vel ut concentum a chordis, vel ut animam a corpore *Plutarch de trib form Reip Seneca & Isocr d loc* ubi *νεπερ εν σωματι φρονησις*, ut in corpore prudentia

19 Ubicumque igitur talis ordo, ibi civitas existit, æque ac corpus, ubicumque anima est Ubi pulres ejusmodi ordines, ibi & plures civitates ac *Reipublicæ* intelliguntur

20 Proinde *Helvetiorum* atque *Bel-*

garum, per me licet addas, *Germanorum*, Imperia, non singulas sed plures constituunt civitates

21 Cujusmodi foederati, si quod habeant commune legatorum concilium, ut sunt apud Belgas *Ordines dicti Generales*, id non est unum omnium caput, sed *plura capita representat*, Nec verè cunctis civitatibus imperat, sed imperata singularum communiter exequitur.

22 Unde tamen argui non potest, *generales ejusmodi confessus* dignitatis æstimatione singulis civitatibus non præferri, ut præcipua Belgicarum nationum contendit

23 Nam quia Legati suas quique civitates repræsentant, omniumque repræsentatio præ singulis excellit, *omnium* Confessus dignitate singulis præferendus videtur, dignitas, inquam, potestate salvâ & exceptâ

24 Porro neque una est *Civitas*, ubi unum quidem caput, sed non unum corpus, penes unum quidem est *summa potestas*, sed non eadem subordinatio potestatum inferiorum

25 Hinc *Hispaniarum* & *Magnæ Britanniæ* Imperia non una sed multiplicia habenda sunt

26 Quare ejusmodi Reges & Tyranni & simul Principes justè esse queunt, quod Belgæ *Philippo II* accidisse interpretantur

27 Potest idem quoque Princeps liber ac summus, alioque respectu alteri esse subjectus, ut crebro accidit

28 At divisio unius corporis in *diversa membra*, seu coetus diversos, non facit civitates, sed jurisdictiones diversas, ut pleraque regna in provincias, sive singulæ ordines populi & instituta juris habeant distincta, ut in *Galliâ*, sive *secus*, ut in *Angliâ*, distribuuntur.

C A P. I I I.

De fundamento & efficacia Imperii, quae primum e Natura status Democratici indagatur

Diversae hypotheses. Summa distinctio Imperii repetita de Obligatione Imperii violenti. Transitus ad voluntarium. Difficultas quaestionis de jure summi Imperii. Pro fundamento positum, in Imperiis voluntariis Imperantes habere tantum juris, quantum cives in eos transferre voluerunt. Huic contrariam esse Hobbesii opinionem, tantum habere juris Imperantes, quantum cives in eos transferre potuerunt, nihilque ab eis posse reservari, quia post unionem voluntatis omnium, subjecti non sint unum quid neque personae instar. Judicium hujus rei indagatur e Natura status Democratici, ut qui proxime ad statum naturalem accedat. Formam ejus esse, foedus, in hoc, ut majoris partis voluntas sit omnium voluntas, quod locum habere in omnibus rebus: Etiam quae adversus singulos durae vel iniquae sint. Proponuntur exceptiones quaedam.

EX definitione Republicae liquet, ordinem Civitatis, adeoque totam Jurae Publicae disciplinam consistere in jure imperantium atque eorum qui subiecti sunt

2 Quae cujusmodi sint & quomodo pariter consiliteri debeant, plena semper difficultatis visa fuit & est disquisitio

3 Dum alii potestatem imperantium in infinitum extendentes, genus humanum libidini paucorum, ut mancipia, imo ut bruta animalia, tanquam jure, subiciunt

4 Nec enim aliter Hobbes populos erga Rectores suos, vult esse animatos, quam greges & armenta sunt erga suos duces, de civitate 12 in prae & passim

5 Placet hanc comparisonem illustrare verbis Xenophontis in primo Cyropaeo

6 Ποσειδωνος δει αγγελου, inquit, οτι αν αυτως εδουλωσαν οι νομεις απ χειραυ τε αν αυτως ατερωσαν και θεις κερπος ποιουν θεις γνομενοις εξ αυτων εωπι της νομεις ζσησ, επως, οπως αν αυτοι Βυλωνι Vadunt greges,

quod illos ducunt Pastores; abstinent eis, a quibus hi ipsos arcant, fructibus interim, qui ex ipsis proveniunt, patiuntur ita frus Pastores, sicut ipsi voluerunt

7 Pergit, Ετι θειου εδουμιασ πιποτι αμαλω ηδομοιησ συσπασσιν επι τ νομια, αλλα και χαλιποπερι εις πισιν αλλοις η θεις αρχουσι τε αυτων και ωφειλυθηνοις εσ αυτων. Ανηρωπι δε εσ εδουιασ μηδον συνισαω) τωτοις ες αν αυτων) αρχει αυτων επιχειρησιασ.

Id est, Neque tamen ullum gregem unquam vidimus in pastorem suum insurgentem, sed difficiliores sunt omnibus aliis quam Imperantibus suis, a quibus & reguntur & quibus fructum praebent. Homines vero in neminem magis insurgunt, quam in eos qui Imperium in ipsos suscipiunt

8. Atqui homines si deponerent notitiam boni & mali, aequae mansueti forent ac oves & boves, ad quem modum Hobbes eos formare laborat

9 Alii, Imperantes nihil aliud quam ministros populorum, sic etiam loquuntur,

E

tui,

tur, reputantes, in hoc sunt, ut levissimo momento status civitatum orlinelque inter se periculose committant *Jur Brut D Althus & alii*

10 Paucis curæ sunt ita rat ones inire, ut inter abruptam civium contumaciam & effrenem dominandi licentiam, *medium iter periculis utrinque vacuum, aut minus infestum* reperiat

11 Summam Imperii differentiam esse in violentum & voluntarium, antea diximus Illud etiam, jure Gentium, quo victus in victoris potestatem quoad se bonaque sua redigitur, imo & jure naturæ, si victus causam bello præbuerit, esse justum, jam diximus & amplius in loco de belli jure videbimus & satis constat

12 Quamdiu victor sola vi & terrore victos continet, ambo in statu belli manent & omnia invicem licent ubi vero, ut plerumque fit, in fidem recepti sunt & victi imperium victoris agnoverunt, siquidem pactiones quædam speciales intertæ sint, has esse servandas, non dubitatur

13 Si non ferventur, quid juris? An, ut hi quibus fides non servatur, in priorem statum, qui fuit belli, revertantur & resistendi facultas detur, an, ut accipiendi sit obligatio, sicut inter dominum & servum, ut ille quidem fiat perfidus, sed hic tamen ejus dominio non subducatur? Hujus rei decisio pertinet ad locum de Tyrannide interiori

14 Si tamen vel in deditioe, vel postea nullæ conditiones intertæ fuerint, manent jus victorie & subjectio illorum qui fidem dederunt, ejusdem latitudinis & tenoris, idque non modo si expresse ad obedientiam se obligaverint, sed etiam tacite passim in ordinem Republicæ redigunt, sicut etiam in voluntariis imperiis plerumque subjectiones à tacita obligatione nascuntur, jam dictum & amplius dicitur.

15 Quemadmodum & victor æquè tacite ad hæc se obligare videtur, ne hostiliter agat cum victis, aut si hoc modo cum eis agendum putet, intelligat, illis quoque reditum ad statum belli esse datum, nec minus perfidiæ adversus subiectos, reum se constituit

16 Major aliquanto in voluntariis Imperiis est difficultas, cujus sane propositi, diversissimis hominum sententiis, arduum & anceps esse judicium, post multam ac attentam meditationem lectionemque eorum, quæ ab aliis hac de re copiosissimè scriptasunt, etiamnum fateor, nec aliud quam indagandi partes habeo polliceri

17 Diximus antea, Civitatis constitutionem nihil aliud esse, quam *recessum à statu Naturali* Neque aliam ejus causam esse, *post Deum*, quam voluntatem singulorum omniumque *conventionem*, quod utcumque multi hodie secus trahant, pro *certissimo* habendum, jamque demonstratum & interius patebit

18 Unde liquere videtur, *in cujusque populi potestate fuisse* (loquimur, si hoc opus est repeti, de imperiis non violentis) *modum statuere, quatenus à Naturalibus recedere vellent*

19 Tantumque juris in Imperantes fuisse translatum, *quantum populus in eos transferre voluit*

20 Quem alii nunquam alienare jus suum, sed exercitium duntaxat in Rectores suos, singulos aut plures transferre docent

21 At *Hobbes* ex eodem principio colligit, cives, qui imperium simpliciter transferunt tantum juris in Imperantes transferuisse, *quantum potuerunt*, ut nihil eximerint *cap 6 § 13*

22 Nec quidem potuerint eximere; Eò quod per unionem imperii omnium voluntas una sit facta, in quâ nulla queat esse collisio vel discrepantia voluntatis.

23 Et quia populus, impero ad unum hominem vel concilium delato, desit esse unum quid, desit esse corpus, nec personam amplius repræsentat, sed nihil quam singuli, & dissoluta est multitudo. Unde nec ullum jus, quod est qualitas personæ competens, populo post imperium translatum tribui possit. *Id cap 6 pr & in not*

24 Huic e diametro sunt oppositi, quibus ita vitium est, *jura inestatis a deo & re ipsa concessione esse propria, ut etiam si illa se his velit abdicare, eique alium transferre & alienare, nequaquam tamen id possit, non magis quam vitam suam, qua quis fruatur, alii communicare potest, ut loquitur D. Althubus Præfat polit & cap 9 cap 18 c 19 c 24 c 38*

25 Nos, ut huiusmodi fundamentum naturamque hujus rei clare detegamus, primo statum Imperii, qui minime a Naturali recedat, considerabimus, qui est Democraticus, in quo jus imperandi penes populum est universum.

26 Quem naturalem dicimus maxime, non quod ante monarchiam ab hominibus è statu nature digressis fundatus fuerit, quod Historici negant. Sed quia minus in eo quam in cæteris, homines à libertate & æqualitate Naturali recedunt.

27 Forma ejus est, foedus omnium cum omnibus, cujus summa in hoc consistit, ut quæ consensu maioris partis statuuntur, ea cunctos obligent. Idque in perpetuum, quia norunt, quo tempore ab imperio communi recesserint, neminem salutis suæ fore certum, omniaque persumitura, quod eos minime velle manifestum est.

28 Plurimum suffragiorum prærogativa ideo necessaria est, quod alioqui publicis consiliis exitus nullus dari posset. Scilicet ita, ut quod plures voluerint, hoc omnes & singuli velle censeantur,

neque minus id ipsum totius populi voluntas est.

29 Exemplo sit Romana vetus Respublica ejusque comitia centuriata. Populus suffragia per centurias ferebat, erant autem centurie centum nonaginta duæ, vel sexta classe, quæ non habebat centurias, annumeratâ, nonaginta tres. Ex his, quando nonaginta octo centuriæ, quæ primæ in classem efficiebant, consentirent, reliquæ non rogabantur.

30 Quæ poterant clarius indicare, majoris partis scitum esse totius populi voluntatem, quoniam, ne expectando quidem, ut minor pars iam animi sententiam declararet? Dionys Halicarn lib 7 à princ.

31 In ejusmodi consensionem populi libertatem custodire volentes facile descendunt, siquidem omnium in foedere democratico conditio, spes & ratio par est, Nec quisquam magis se superatum iri, quàm alios superaturum præsumere potest.

32 Neque dubium, quin foederati, suum illum consensum de omnibus rebus, quæ ad salutem utilitatemque communem ullo modo pertinent, intellectum velint. Etiam si contingat, ut salutis commodisque paucorum aliquid adversetur, salva enim res communis esse non posset, si ratio ejus non vinceret utilitatem privatam.

33 Adeo, ut ne vitæ quidem rebusquæ singulorum propriis, boni communis causâ, pariter velle videantur. In hoc enim pulcherrima generis humani consensio refulcet, ut tanto quisque melior civis reputetur, quanto libentius vitam opesque pro patria sua exponit. *vid Grot lib 1 cap 4 n 7*

34 Proinde tali casu eveniente, tum ei, in quem fors incumbit, non fit injuria, quod absque suo merito patiatur malum, in hoc enim cum aliis consensit. Proinde nec resistere illi, populo per plura consentienti licebit.

35 Nec quicquam refert, quod ad vim obligandi attineat, *utrum rectius, an pejus major pars sentiat*, alioqui his super hoc iudicio rem identidem ad primam reduceret confusionem, quam ut omnium malorum maximum cives super omnia vitare voluerunt

36 Nec quidem aliud dicendum, *etsi malitia in parte majori adversus aliquos appareret*, quod in popularibus Imperiis sæpius usu venit. Nam, si antequam id alicui contingeret, rogarentur, an tali casu cuiquam eveniente, veillent Imperium commune solvi, *non cunctarentur patientiam præferre & inculcare*, cum vix unquam alioqui turbandæ societatis causa deesse possit

37 Proinde, quod *in thesi* quisque censuit esse faciendum, id *in hypothesisi* nemo improbare potest, eaque ratione *petalismi & ostracismi* veterum Rerum-publicarum, quæ fuerunt *Exilia Status*, ut sic loquar, defenduntur

38 Idem est fundamentum regulæ, quod res iudicata pro veritate habeatur, & quod Magistratus etiam cum inique decernunt, jus dicunt, eo quod omnes & singuli cives ad hoc se obligaverint, ut sententis sive æquis sive iniquis, a quibus provocatio non daretur, parent, cum alioqui nullus finis litium esset. Idem est in omnibus regnantium imperiis *l. jus II. π. de Just. & J.*

39 Verum enimvero non est hæc obligatio supra omnem exceptionem. Quid enim, *si coitione factâ, pars major id ageret palam*, ut reliquos non modo superarent semper (quod in rebus mediis ferendum) sed etiam *vita bonisque pro lubitu exuerent*, dicendum videretur, pauciores pluribus resistere posse

40 Neque enim contenterunt, in id, quod civitate constituta, unice evitare voluerunt, & quod scopum societatis in perpetuum everteret.

41 Is autem non fuit alius, quam ut quisque sub præsidio publico vita bonisque securè frueretur, neque plus ex eo iure delibaretur, quam ratio societatis, sine qua singuli subsistere nequeunt, identidem postularet

42 Imo forte an nec singuli plane, *si qui ad mortem manifestâ injuriâ, per vim, sine ordine suffragiorum & iudicii* vocarentur, vi primæ consensionis ad ferendum tenerentur

43 Enimvero ingentis boni communis causa, *posse extendi obligationem expressam usque ad mortis patientiam*, ut est lex de statione non deserenda, ratio juris idonea, quæ prohibeat, nulla provertur

44 Sed cum à morte homines efficacissime abhorreant, non potest dici, quod primi conditores civitatis, commune foedus, quo pars minor populi tenetur eo quod plures volunt, ad mortem sine ulla causa & ordine iudicii ferendam, durare voluerint, qua de re *vid. Grot. d. lib. I. C. 4. n. 7.*

45 Enimvero, ut detrimentum bonis alicujus illatum causam foederis rumpendi ac ad promiscuum redeundi bellum præbeat, id auctores Reipubl. nullo modo voluisse manifestum est

46 Concludimus igitur, in *Democratia*, sive populari Imperio singulos teneri ad terendas totius populi injurias, quâ de re *vide sect. 8. c. 4. hujus libri* exceptis illis casibus, qui commemorati sunt

47 Tu dices, idque meminisse obiectum, *pars minor potest semper contendere, aliquem ex illis casibus exceptis esse commissum, eoque prætextu vis illius foederis semper enervari poterit*

48 Respondeo, *Vana in omnes optiones versari possunt*, ut Livius. Nos id agimus, ut sano iudicio termini stantur, non ut detorsiones malignæ exclu-

excludantur, quod nulla ratio præstare potest

49 Exceptiones autem istæ dux pertinent ad res & actiones externas, quæ solæ ad Legem pertinent. Nam Legislator, ut Cicero dixit, res non animadvertit, nisi quatenus eas manu tenere potest

50 Proinde consentias animorum ad Imperium civitatis & majoris partis consensum non pertinere manifestum est

51 Multo minus ea, quæ Deus specialiter præcepit, sive digito suo insculpta cordibus, sive in literis sacris expre-

sa fuerint, de quibus etiam *alibi* dicendum

52 Concedendum etiam, sine dubio, quod civibus, societatis præsentis poenitentibus, inde subducere sese & in alias terras conferre liceat, quâ de re *inferius* agetur

53 Postremò sciendum, hæcenus à nobis de fœdere civitatis simplicitè contracto agi. Nam si conditiones adjectæ fuerint speciales, his omnino standum, ut *inferius* demonstrabitur.

C A P. I V.

Dari fœdus inter Imperantes & subiectos, rursus ex naturâ status Democratici, contra Hobbesium demonstratur

Quæritur, an Imperantes injuriam perfidiamque adversus subiectos committere possint. Hobbes negat, hac ratione, quod nulla fœderis obligatione teneantur, eò, quod civitas pactione singulorum cum singulis, non cum majori parte vel cum Imperantibus constet. Quod refellitur inductione fœderis, quo Democratia constituitur, in quâ se omnes & singuli obligant, in eum maxime casum, quo ipsi in majori parte adeoque inter imperantes sint futuri, idque pluribus firmatur, & concluditur, esse in Democratia duplici respectu, obligationem, Inter singulos cives uno, alteroque inter eos, qui in majori parte sunt, cum inferioribus. Majorem tamen partem nullâ re obligari, quam eo quod tacitè sit exceptum, *de quo cap. preced.* & quod expresse in stipulationem sit deductum.

Plane ex illis sequitur, Civitatem, id est, majorem populi partem, adversus singulos fieri posse ream injuriæ. Primo ratione naturali, Quod is qui sine causa aliquem opprimit & spoliat, rem tacitè dictamini rectæ rationis contrariam. Quod dictamen cum jus sit & homines obliget, ut antea demonstratum est, non potest quod contra illud instituitur, non esse *injuria*.

2 Nec tantum injuriæ, sed etiam perfidiæ ream major pars adversus minorem se constituere potest

3 Quod enim mentem fidemque pacti egreditur, non potest non *perfiata* vocari, Respublica autem per conventionem de vitâ bonisque omnium defendendis constituitur, quæ conventio tam violari quam servari potest

4 Idque bifariam, primo *consentientibus*

tenus, Quatenus qui maligne consulunt, pacti huc non servant, quod non omnibus injuste factis aliquo modo verum est

5 Rursus cum effectu *nullitatis*, si terminos potestatis ab aliis accepti egressiantur, quod de casibus modo exceptis intelligendum. Nec enim quicquid perperam consulitur, ipso jure nullum esse multis rebus exploratum est

6 *Hobbes* dicit, non esse pactum inter pauciores & plures, quatenus isti corpus constituunt, *Sed inter singulos cum singulis*. Ideoque plures, cum linguli non sint, sed jus omnium prerogativa suffragiorum nati, huiusquam ex pacto tenentur. *Hobbes cap 5 § 7 & cap 7 § 7 & § 12*

7 Imo non posse voluntati singulorum quicquam tribui, post foedus de servando plurium placito, ita tere demonstrat

8 Foedus democraticum huiusmodi est, Singuli cives, alter ab altero tacite stipulantur hoc modo, *Quod pars major populi statuet, ei tu parituum esse te spondes? Spondeo, Et tu vicissim? spondet similiter*, sic totus populus conjungitur, ejusque tempore conjunctionis, adhuc nulla pars major existit. *d cap 7 n 7*

9 Quod igitur placita plurium tenent, ejus rei quisque pro se auctor est, Inde quicquid plures statuunt, hoc ipse quilibet statuere intelligitur, proinde, si quid diuinus sit decretum, sibi quisque id imputet, tam contra se quam adversus alios, sane pactum, *inquam*, quod pars major, quae non fuit tempore pacti, nullum inivit, id nec violari ab illa posse concludit

10 Ad haec, nostra sic est ratio, Pactum illud singulorum cum singulis, iniri hac mente, ut in defensionem communem, quam sibi propositam habent paciscentes, valeat, *id quod nemo negat*

Quae conditio non minus quam pactum ipsum a lingulis servari debet, Quatenus *publicae utilitatis, quae saepe contra singulos est*, ratio permittit

11 Non est dubium autem, quin omnes in reciproca stipulatione ac sponione, cum in primis casum spectaverint, quo vere unice obligationis ulas erat futurus, nempe, *quo ad suffragia de rebus communibus multitudo vocaretur*

12 Dum itur ad suffragia, nemo in superiore numero est, qui non ex pacto reliquis lingulis teneatur, et quidem in eum maxime eventum, *si ex plurium numero ipsum esse contingat*

13 Ubi nemo obligationis est expers, ibi universos obligari oportet, vinculum enim personale fidei, quo omnes obstricti sunt, *praetextu universitatis*, eludi nulla juris ratio permittit

14 Praeterea non est dubium, quin, cum populus de salute communi ageret, linguli se lingulis obligaverint, *ut quantum in quoque esset, bono communi operam darent*

15 Cujus pacti cum expers nemo fuerit, necessum est, universos illo quoque tenentur, adeoque & hos qui numero in suffragiis *taentidem sunt superiores*

16 Tu dices, Ergo qui sunt in parte majore, tenentur caeteris perfidiae, *quoties perverse consulunt*, & sic majoris partis consensio perfidiae praetextu semper eliditur. Sed tenendum haec, quod est in Arte Juris notissimum, Esse eas quoddam externum, quod obligat ad patientiam, etsi cum ejus qui superior est in obligatione, malitia sit conjunctum, quale jus habet Pater in liberos, magistratus in cives, quale etiam ex praevio consensu, in hoc foedere demonstravimus. *cap praec n 34 & seq*

17 Committitur igitur perfidia bria. I Quoties pars major in alios maligne consulit injuriis tralatitibus, at haec perfidia

perfidia non habet effectum rumpendi fœderis, ut *antè dictum*, sed obligat ad partem entiam. II Quando malitia in exceptis casibus *suprà* enumeratis committitur, in quibus datur facultas resistendi

18 Quod si nulla fœderis ratio inter plures, qui consentiunt & reliquos esset, scire cuperem, quid impediret, *quominus* maior pars suo consensu dissolvere posset *Republicam*, quod non esse in eorum potestate, docet ipse *Hobbesus*, idque vi fœderis primitivi *cap 6 § 20*

19 Proinde, cum manitellum sit, obligationem duas requirere partes, apparet eas in exercitio *Democratia* esse, partem majorem idem sentientem (et si *quà pars major antea non sint obligati*) & reliquos numero inferiores

20 Ex his palam fit, eos, qui prætextu numeri prævalentis, latrocinium exercent, rectè perfidos injuriosque in *democratia* dici. Proinde nec quenquam eorum, qui numero inferiores sunt, in talem calum ex sponsione sua teneri.

21 Verum tamen extra species *suprà* collocatas nullum aliud exceptionis specimen, quo pars minor se pluribus opponere queat, agnoscere licet, nisi quis *populum in eandem confusionem*, quam *Republica contracta*, vitare voluit, recidere velit, qua de re *precedenti capite* actum

22 Nisi quod de *rebus divinis* propria consideratio est, de qua suo loco agitur

23 Adde, *Nisi* & diserte initio constitutæ *Reipubl. aliæ res sint expresse*, in quibus prærogativa suffragiorum non obtineret, ut jam monuimus

24 Quod tamen in democratico Statu raro solet fieri. Quia præter *populum*, nullus hic alius ordo est, adversus quem multitudo præmunire se cupiat.

25 Tamenetsi, ne singulorum *populi* ordinum jura mutantur aut violentur à Magistratibus, id etiam in popularibus imperis excipi solet atque conducit.

CAP V.

*Quo probatur, idem quod pars major potest in democratiâ, etiam posse optima-
tes in Aristocratiâ & Principes simpliciter constitutos*

Constituitur hypothesis populi democratice gubernati ac tædio confusio-
nis uni vel paucis Imperium deferentis. Eo ipso, quod desinit populus
velle congregari & facultatem regendi civitatem transfert, non posse
fieri, quin potestas eorum, in quos illa facultas translata est, sit eadem
quæ transferentium fuit, quia surrogatum habet naturam sui surrogati,
& jura translata nihil quam situm & personas mutant. Utique si nihil
sit dictum, ex quo possit intelligi, populum ministerio duntaxat eo-
rum, quos constituit in certis minoribus negotiis uti voluisse, in qua
specie non jus Imperii sed modus administrandi mutatur. Imperio igitur
simpliciter translato, Singulos vel Paucos nihil habere superius, ne to-
tum quidem populum, quia in Democratiâ pars major sine dubio absolute
superior est. Idque pluribus firmatur. Quin posse populum se dedere
paucis vel uni in servitutem, quod tamen in dubio non præsumi. Deni-
que, mutua subjectio populi & Imperantium refutatur.

Cæterum, popularia Imperia, in-
primis majora, omnibus seculis
plena confusionis & turbarum fuere.
Quas ut evitarent, pleræque gentes jus
imperii certis hominibus, usque vel sin-
gulis vel paucis concedere maluerunt.
Unde *Aristocratiæ*, aut plerumque *Mo-
narchiæ*

2 Non est hujus Artis disputare, u-
tia sit præstantior, hoc ad eam scien-
tiam, quæ docet, *quid ex usu sit*, id
est, *Politicam*, pertinet. Enimvero non
cunctabimur ad lentum summo Theologo
Calvino, qui in Institutione sua, ut omnes
formas laudat, beatos tamen judicat
populos, quibus *Aristocratiâ* trui licet.
Nec tamen ideo vim *monocratiæ* oportet
eos infringere, quibus sub principatu
contigit nasci.

3 Rogatum quoque volumus lecto-
rem, ut judicium suum de nostra sen-

tentiâ tantisper suspendat, donec uni-
versum hujus questionis tractatum per-
spexerit, & ultima cum prioribus exa-
cte contulerit. animadvertet, non a-
dulari nos regnantibus, nec adversa-
ri populorum libertati, qui prudenter
suis rebus contulere in animos induxe-
runt.

4 Sic igitur pergimus, inquam, Jus
quod populus in Democratiâ habuit,
hoc omne Paucis, sive optimatibus, (in
his primo subsistentibus) *simpliciter Repu-
blicæ impositis detulisse, dedisse intelli-
guntur*. Ipsorum autem Imperium in
consensu plurium consistebat, ut modo
intelleximus.

5 Unde sic est statuendum, quicquid
pars major populi potest in *Democratiâ*,
id etiam posse Rectores optimates, sim-
pliciter, à populo, constitutos aut re-
ceptos.

6 Quod

6 Quod cum pro fundamento eorum, quæ sepe dicuntur, habendum sit, est quod bene observetur. Essentia, inquam, popularis imperii consistit in voluntate atque consensu majoris partis, cui pars minor *identsidem* subicitur.

7 Ne quis cavilletur, Totum populum esse majori parte superiorem Imperium enim in populari Statu non nisi in prerogativa majoris partis *identsidem* suffragis detecta consistit.

8 Sed pertinet etiam discordiarum populus, quibus in democratia est obnoxius, desinit velie certare suffragis & Imperium ita saepe detert animus, ut *multitudo sibi nihil referret, neque de summa Republica amplius arbitretur*, aut in eum finem conventus agat, vel phoros constituat.

9 Quæ res argumento est, *illum abdicasse semper Imperio*, amissa ratione unicâ exercendi juris sui, nam potentia quæ nunquam in actum deducitur, non est *facultas*.

10 Ideo tales populi non possunt dici mandasse juris sui exercitium optimatibus, quod, si male consulant pro lubitu, vel adimere aut circumscribere possint.

11 Hoc enim usu venit in democratia, ubi populus Imperium retinet, partisque minores & quotidianas magistratibus exercendas committit, ipse vero *το κρείον* & jus summum in his conventibus sibi reservat, actu, non tantum primo, sed etiam secundo.

12 Imperii simpliciter in optimates translatis exemplum est in Republica Veneta, ubi *suprema potestas Nobilium est*, aut *Magni Senatus*, cum olim totius populi fuerit.

13 Populus ibi nunquam convenit, vel de rebus ad Rempublicam spectantibus consultatur. Nihil magis in Hollandia, ubi Senatus urbium omne jus habent plebes nunquam publica, nisi per seditionem, tractant.

14 Addam agrum quoque nostri exemplum in Frisia, ubi *αὐθεντία* jus est penes certorum prædiorum dominos, qui numerus quidem ingens, longe tamen minor pars populi est. Factum id voluntate saltem tacite populi, nec enim vis unquam us adhibita, populus autem totus in utraque Republica nunquam univrsus de publicis rebus convenit.

15 Hoc igitur jus ita & amissum & abdicatum, non potest alibi esse, quam penes eos, quibus id populus cessit datumque voluit, *expresse, vel tacite*, saltem videndo & experiendo.

16 Nec omnino illud jus aut minus aut majus esse potest, *quam fuit apud multitudinem* prerogativa suffragiorum ad Imperii vim discretam.

17 Ubi enim esset, si non apud ordinem, quem populus sibi substituit, *simpliciter* potuit enim limitare potestatem optimatum, siquidem ita in animum induxerit suum.

18 Proinde hoc loco monita duo, limitandi causâ, prætercunda non sunt.

19 Primum, quod jam diximus, translationem illam Imperii non semper adeo liquide claroque multitudinis consensu fieri, Sed *patientiam* sæpius & taciturnitatem longi temporis *pro consensu* haberi, ut aliquo res dictum & dicetur amplius.

20 Dein, argumentum juris, quod à *Democratia* ducit ir ad *Aristocratiam*, locum habere, quoties in translatione imperii nihil locus exprimitur, quod in omnino & quo pacto fieri possit *brevi videbimus*.

21 Hæc ita in Optimatibus Republicarum obtinere, quod populo tacite aut expresse regimen abdicante, quicquid Proceres agunt, id omnis populus agere videatur, non est valde controversum.

22 Sed juris ratio postulat eque, ut in populo *Rege simpliciter conjuncto*, ut olim Romani Lege Regni, nuper etiam Dani, nihil juris sibi pactus, nec animum

conveniendi deliberandique de Republ
reservet, se ipsum abdicasse regimine,
totamque jus suum in Regem transtulit
se dicatur

23 Nam alienatio & translatio facultatis in unum, an plures, non potest habere diversam juris rationem

24 Hinc jam sponte colligitur, Falsum est, quod populus universus semper suo Principibus superior sit, aut Rex ut quidem singulis major, at minor universis

25 Nam ut pars major populi nullam supra se potestatem agnoscit, ita Principes (sub quibus & optimates comprehendo) simpliciter recepti nihil habent superius, cavillo de toto populo, qui sit majori parte superior, jam antea remoto

26 Hæc de voluntariis, ne jam de violentis & jure belli fundatis Imperiis loquamur Talia enim non modo imperium absolutum, sed & dominium in bona & corpora civium complectuntur, ut in loco vidimus et porro videbimus

27 Sed nos fundamentum Imperii, quod originem à voluntate populorum habuit, heic indagamus

28 De magni numeri optimatibus adeo mirum insolensque non videtur, eos habere totum jus universi populi, idque pati possunt, qui in Regnis hanc consequentiam negant

29 Atqui in paucis & singulis, evidenter eadem est ratio, videlicet, translatione summæ potestatis in illos simpliciter facta, ut nos supponimus

30 Quod si quis Imperium putet, esse rem talem, quæ alienari nequeat, is cogitet, etiam fieri posse, uti populus se volens in publicam servitutem dedat, omniaque imperantibus, bona quoque & corpora sua permittat Idque à populis totis aliquando fuisse factum historiarum testantur, ut probat Grot lib 1

c 3 n 8

31. Siquidem singulos homines hanc

summet habere potestatem jure Hebræo & Romano constat Exod 31 v 9 §. servi autem Inst de jur person Ergo etiam populus universus è singulis constans

32 Imò ex iisdem docemur, esse gentes, quæ molliori imperio haberi neque possint nec optent Justin lib 38 c 2 Tacit 33 annal c 34 vid Grot d loc.

33 At tamen id facile largimur, in universum æstimanti, non esse præsumendum, quod populus sui juris, ultima servitio mancipare se voluerit, verum hoc palàm liquere debet

34 Quippè Libertatem corporum & patrimonia familiarum illos citra communis boni causam, imperio exempta voluisse, dubitari non debet, Cujus enim servandi causâ Imperium stabiliverunt, id Imperio quærendo abdicare voluisse credi non possunt

35 Sed Imperio simpliciter uni vel paucis concessio, summam & absolutam potestatem non modo in singulos sed etiam super universos, exceptâ libertate personarum & dominio rerum, esse delatam, certi juris esse videtur, ut dictum, sub eâ limitatione, quam antea collocavimus

36 Ejusmodi vim Imperii, qua & singuli & universi constringantur, in Democratia contra minorem numerum nemo negat, nec inquam, in ejusmodi civitatibus Aristocraticis, ubi ingens numerus imperantium habetur, velut hodie Venetis & in Frisiis

37 Nemo dubitat (licet hoc repetente) quin magnus Patriciorum Senatus Venetis idem jus habeat, quod olim major populi pars habebat, cum civitas democraticè regeretur

38 In agro Frisicæ, totius populi jus est penes dominos veterum prædiorum, nec quisquam dubitat, quin id quod isti domini prædiorum de publicis rebus statuerint,

rint, eandem Vim habeat, cum eo quod major pars totius populi, collatus suffragio, statuere possit Idque in omnibus, inquam, civitatibus usu venit, ubi jus auctoritatis imperii penes magnam multitudinem est, etsi in terminis Aristocraticis

39 Sed qui summam rerum pauci vel imprimis Singuli tenent, hi controversiam patiuntur Quod argumento est, *invidia insolentiaque parendi magis, quam juris ratione plerisque hominum agitari in contrarium*

40 Quippe vinculum obligationis in omni genere civitatis, quæ simpliciter instituta est, eodem modo se habere, jam validè, ni fallor, demonstravimus

41 Prorsus enim, quod foedus in Democratia singuli cum singulis ineunt cives, quo se parti majori spondent parituros, *id in diversis formis super placitis principum & optimatum tacitè saltem fieri id palam esse jam, existimamus*

42 Nec omninò aliter populus suum finem adlequeretur, quem fuisse docuimus, *ut voluntas omnium, quod ad publicas res, una fieret, adeoque Imperantium voluntas, singulorum è populo & totius populi voluntas censeretur*

43 Multi, pauci, an singuli sint, quibus se parituros spondent, nihil ad summam obligationis conferre, vel ex eà detrudere potest

44 Quin, inquam, ubi jus suum singuli transtulerunt, manifestum est, quod ipsi semet potestate privaverint *Exceptis, iterum, illis, quæ tacite, de quibus supra, aut expresse Imperio submittere noluerunt*

45 Quialiter sentiunt, populumque semper jure suis Rectoribus superiorem esse volunt, Imperio simpliciter constituto, potestatem illi tribuunt, Imperantibus non modo semper novas præscribendi leges, sed etiam ad rationes

reddendas compellendi in eosque animadvertendi, removendi, puniendi, tanquam suos ministros

46 Sed cum ejusmodi res sine motu vioiento fieri non possint, idem auctores statuere debent, populos habere jus ita insurgendi in suos Rectores, & seditiones à majori saltem populi parte factas esse juris, saltem externi, causa licet iniqua tumultus

47 Dominus enim seu bene, seu male jure suo utatur, jus tamen suum exercet, nec si malè consulat, ulli facit injuriam, quod invito illo suas res pervertit

48 Sicut Tribunitiæ seditiones Romæ omnes hujus externi juris fuerunt; & si quis alius populus, Romano licet minime gravitate par, omnia misceat: cum Respublica in ejus manu & arbitrio, Rectores autem ministri sint, à populo dependentes, quicquid agant, nihil quam jus suum, utcunque male, exercent

49 Quod non modò in se perversum, sed etiam populorum à democratiâ recedentium opinioni contrarium esse, nemo rerum humanarum prudens negaverit

50 Porro ex eodem fundamento sententia illorum evertitur, qui *mutuam subjectionem* inter populum & imperantes existerent volunt Ita, ut populus universus rectè imperantibus parere debeat; principes autem male imperantes populo subjiciantur

51 Quod in thesi atque in Imperio nullis conditionibus limitato falsissimum, omnisque confusionis flabellum esse potest; quippe, controversis omni die futuris, *utrum bene, an male res publica geratur, quæ nec judice alio quam ferro decidi posset* *vid Grot lib 1 cap 3*

§ 9

52. Tale erat imperium castrense tumult-

in ultimum ad Trojam, quod Ajax, Achilles, cæterique Heroes volebant, & quorum Achilles, de regno Agamemnonis & Menelas sic loquitur,
 Κα. τῶς Ατρεΐδης ἦν μὲν ἰσχυρὸς καλῶς

Πεισόμεθ' ἔχει δὲ μὴ καλῶς. ἢ πεισόμεθα
 id est, eodem modo,
 Et nos Atreidis, si quidem bene imperent
 Parebimus, sin minus, non parebimus.
 Euripid Iphigen. Aul v 927

CAP. VI.

Quo rationes contra Summam Potestatem examinantur

Contraria sententia exponitur. Primum argumentum, quod constituens necessario fit superior constituto, & alterum, quod Reges sint propter subditos, ideoque inferiores, refellitur, ut & Tertium à voluntate præsumptâ populi & quartum à naturâ mandati, aliaque non nulla D. Althusii, & Junii Bruti, è sacris, ubi de fœdere Dei & populi Hebræici agitur, petitis. Non sequi, populum pro delictis Regum iudicio divino esse obnoxium, etsi occasione illorum affligatur.

Bene igitur habet illud Tertulliani, Imperatorum esse hominem a Deo secundum eorum solo minorem, & Optatus Milevitanus, Super Imperatorem non nisi solus Deus est, qui fecit Imperatorem lib ad v Parm

2 Quod tamen non obstat, quominus Imperium sit κτίσις αὐθιγὸς πίνη, humana creatio, ut ex Petro antea probavimus

3 Nec enim populi Romani voluntas, qui omne suum jus in Imperatorem transtulit, a causa Imperatoris Potestatis excludi potest, etsi alienato jure suo, dehit esse superior, adeoque solus Deus, ut ante supra populum, nunc supra Imperatorem est

4 Qui aliter sentiunt hoc tenent, Populum semper esse plenum omnis Imperii & potestatis Dominum, cujus liberissima dispositio, proprietatis & usufructus ad corpus consociatum, id est, ad populum totum pertineat Principis autem non esse parem cum populo potestatem, sed longe minorem & inferiorem, quæ ex Re-

gns, id est, populi arbitrio & præscripto pendeat, ut mandatarii, sunt verba D Althusii d cap 19 n 12 & 13

5 Argumenta, quibus utuntur, varia sunt Primum & palmarium, quod qui alium constituit, superior fit constituto, neutiquam universale est

6 Fallit enim in his, quæ primo voluntatis, postea sunt necessitatis, ut in eo, qui se domino sponte mancipat, omnique die in matrimonio videmus, quo mulier eligens virum, non dehit inferior esse electo, idemque in adolescentibus curatores suos eligentibus l. 2. § 4 & sequi π de His qui pet tut. & curat

7 Nihilo firmiorem illud argumentum, habet sequelam, Reges sunt propter subditos, ergo sunt superiores, Brut vind contr tyr qu 3 Quod vel pupilli & tutoris exemplo, apparet ex eorum genere esse, quæ sæpe, non quæ semper obtinent

8 Atqui Apostolus eodem argumento utitur, ut probet mulieris subiectio-

nem infra virum 1 *ad Corinth* 11 Sed non tam probat exinde rem alioqui dubiam, quam mulieribus hanc rationem inculcat, ut intelligant, habere se causam æquo animo ferendi jugum, quod eis natura & institutio divina imponit

9 Tertium a gumentum, *Potestas imperantium pendet atque profecta est à voluntate populi, quæ non præsumitur hæc esse, ut universi unus imperio subjiciantur & tractentur* & *quest 3 Resp* Quæstio voluntatis non debet admitti, quando de facto constat Populus, qui transfudit imperium, jus omne suum abiecit, id que dedit optimatibus aut Regi, hoc autem erat ejusmodi, ut omnes teneret; non potest igitur queri, an fecerit, quod factum esse videmus

10 Imo voluntas è verbis colligi debet, hæc ubi indefinita sunt, voluntatem quoque universalem oportet accipiamus Quod si respicias ad ea, quæ *cap 1 & 3 h n sect* à nobis dicta sunt, intelliges, ne quidem præsumptæ voluntatis causas in eaparte deesse, quam nos tuemur

11 Firmius esset argumentum, si probare possent, quod supponere videntur, imo præ se ferunt ita, Imperium esse rem inalienabilem Sed cum ipsa libertas, quæ est maxime naturalis facultas, & dominium rerum jure Gentium alienari possit, quare Imperium, salva libertate & proprietate rerum, alienari non possit, nihil profertur

12 Quarto loco, alii volunt, *Mandati obligationem inter populum & Imperantes intercedere, quo fiat, ut hi tanquam mandatarii teneantur ad rationes suæ administrationis reddendas populo, mandatori, sicut dissert D Althusius Profocer meus cap 19 Folio. n 12 & passim*

13 Verum, an secus hoc sit, pendet ex eo quod populus egit, Quominus

enim mandare possit, dubium non est: Sed cum manet *Democratia*, id est, *populare Imperium*, modo tantum administrandi variatum

14 Si vero det & transferat suum jus, nec ipse ullos disponendi actus circa ea, quæ dedit, retineat, res loquitur esse alienationem Nec aliter *Aristocratia* vel *Principatus* formari potest.

15 Non ubicunque Electio & constitutio voluntaria Rectoris celebratur, ibi intervenire mandati obligationem, maritalis & Curatoria potestas abundè significant.

16 Imo verò, sæpe, ubi imperium simpliciter detertur, nullum pactum inter Imperantes & subjectos initur, proinde nec mandatum sed tum foedus, quo subjecti ad obsequium obligati sunt, est compromissum inter singulos cives, non inter hos & imperantes, ut ex his quæ in *cap 3 & 4 h sect* exposita sunt, intelligi potest

17 Sed hoc à *mandato* argumentum pluribus in *dissert de jur Imperii*, quod in calce hujus libri subjicietur, persequemur

18 Utuntur adhuc alio argumento. *Quem quis repræsentat, is hoc est inferior. Optimates & Reges populum repræsentant* Sed prius dicere deberent, quid esset repræsentatio, terminus arbitrarius Sumitur à Jurisctis pro substitutione in locum & in jus alterius, plerumque ita, ut in eum qui subit & repræsentat alium, jus prioris sit translatum, sicut heres repræsentat defunctum, emptor auctorem suum

19. Ita Imperator Romanus repræsentat populum, cujus omne jus habet in se translatum, etsi verum est, mandatarios & legatos etiam vulgo dici repræsentare delegantes, Terminus igitur hæc nihil decidit, à natura negotii dependet, quod in Imperio simpliciter dela-

onon esse mandati, sed alienationis, antea demonstratum est

20 Pergunt, *Per absolutam potestatem tollitur Justitia, qua sublata, regna fiunt latrocinia & perfringuntur repagula, quibus observata est humana societas,* sunt verba D Althusii *Polit c 19 n 10* Ad hæc primo sic est habendum, Absolutam potestatem esse necessario in democratis, veluti Romæ ac Athenis, & in Aristocratis laxioribus, ut est apud Venetos & Belgas, ubi tamen illa incommoda non reperiuntur uti nec in omnibus monarchiis absolutæ potestatis, ut sub Augusto, Vespasiano, Tito, Nerva, Trajano, Hadriano, Antoninis aliisque Romanis Imperatoribus, qui æquè absolutæ potestatis fuerunt ac alii jure suo abusi

21 Præterea, hæc ad prudentiam pertinet objectio, cujus à jure separata ratio est Aliud enim est quærere, quæ sit optima Reipubl forma, & aliud, quæ sit facultas Imperii Laudamus populos, qui non omne jus in imperantes transferunt, qui transtulerunt factò, iis jure non licet nobis reservare jus, quod volentes amiserunt

22 D Althusius *Talis potestas absoluta non respicit utilitatem & salutem subditorum, sed voluptatem privatam* Quod negatur, scilicet adsumptum Non desunt populi, qui absolutam potestatem elegerunt, ut remedium bellorum civilium & confusæ administrationis, sicut Hebræi olim tædio insolentiæ filiorum Samuelis, & Romani lege Regia, & nostro tempore Dani, liberè satis

23 Prudentissime an illi tegerint, alia rursus quæstio fuerit Non derogat absoluta potestas officio Imperantium pio & recto Etsi periculum tyrannidis illic in proclivi esse fatemur, ut in mixto & obnoxio imperio periculum à dissensionibus & à bellis civilibus

24 Pergunt, *Nullum unquam regnum, nulla unquam Reipubl instituta fundataque fuit, nisi ultro citroque habito initoque contractu, pactisque inter subditos & futurum eorum principem conventu & obligatione mutua constitutâ, quam utrique religiose conservarent, & qua violata, potestas illa evanesceret ac tolleretur,* verba D Althusii *d cap 19 n 15*

25 Responso est negatio facti Primo enim pleræque Aristocratæ, quibus idem jus est, quod Regnis, sine tali mutua & speciali conventionione sunt constitutæ, quemadmodum nullæ tales in hodiernis Venetorum & Belgarum Rebus publicis, quæ Optimatum jure reguntur, extant Nec etiam in regnis simpliciter constitutis, ut populus Romanus in Augustum transtulit omne jus suum *l 1 n de const Prin* idque Dani nuper imitati sunt, absque ullis conditionibus aut conventionione speciali, translationem Juris universi limitante Ubi extant ejusmodi conventioniones, ut in Germaniâ, in Anglia & alibi, illic eas inanes esse non debere, fatemur

26 Initat D Althusius, *Quod si vero populus seu Resp omne suum jus & imperium in summum Magistratum contulit, ut dicitur in l 1 n de Constit Princ aut summam illi potestatem, sine omni reservatione, vel exceptione & conditione dedit, tum verba generalia secundum subjectam materiam accipiemus, ita, ut qualis est natura Imperii seu principatus, talis etiam istorum verborum generalium sit interpretatio* Natura verò magistratus & Imperii est, ut utilitatem subditorum, non Imperantis commodum respiciat, & secundum rectam rationem & justitiam administret *Rempubl*

27 Non opus est, ut solliciti sint hujus sententiæ Auctores de interpretatione Imperii simpliciter delati, Sola mandati quod etiam, simpliciter & cum liberâ po-

ra potestate defertur, hypothesis, quam in omni constitutione Imperii supponunt, sufficit ad redigendos Imperantes, semper à populo dependentes, in ordinem & ad rationes reddendas compellendos

28 Quod si alienationem esse concedant, nemo negat, Imperantes teneri ad commoda subditorum curanda, jusque delatum bene exercendum Sed non ideo qui jus suum alienavit, alterum quem dominum fecit, ad rationem juris sui reddendam adigere potest, vel eo privare, si male etiam contra se exerceat

29 Plus valoris inesse videtur petito è sacris literis argumento, Ubi foederis inter populos & Reges longe alia quam nos collocavimus, ratio esse videatur

30 Foedus esse (ponit ita Junius Brutus in *quest 2*) *inter Deum, populum & Regem, quod futuri sint populus Dei* Cujus sanctio sit, *si perseveraveritis in malitia, tam vos quam Rex vester peribitis* 2 Reg cap XI v 17 & 2 Chron XXIII v 16 1 Sam 12 v. 16 17 & ult

31 Duos hic esse volunt reos promittendi, qui in solidum singuli obligentur, Regem & populum, *ut de duobus reis nota Juris est doctrina tit π & I st de duobus reis*, nempe Universitate hominum unius personæ vicem sustinente

32 Regem igitur, si populus legem Dei violet, teneri ad hanc promissionem integrè præstandam Proinde ad cogendum quoque populum, uti stet promisso, puniendumque, si qui fidem rampere sint ausi

33 Quod si negligat Rex, ita juris esse, *ut in se culpa totius Israël teneatur*, quippe inter duos reos ita leges dictare, factum alterius ut alteri noceat *l pen π de duobus reis*

34. Sic populum quoque, deficientem

Regem quasi è fugâ retrahere & coercere debere, *eadem ratione.*

35. Ni faciat, fore uti populum delicta Regis luere oporteat, ut contigerit in perfidiâ Saulis adversus Gibeonitas, & Davidis in cenlu populi aliisque similibus *lib 2 Samuel cap 8 & ult.*

36 Qui ad promittendum, is etiam tenetur ad præstandum, qui ad hoc, is ad media quoque jus habet Absurdum fore, si populus ad præstanda luedaque Regis facinora teneatur & impedire illa non possit, *cum ultro id quod potest, nemo teneatur*

37 Ad hæc nos ita, Mirum videri, quod Samuel populum non cohortatus sit, ut foedus cum Deo in initum adversus Saulum exequeretur *Quod quidem facere debuisset*, si plebes tanta sub poenâ ad hoc ipsum teneretur Miram videri stultitiam Davidis, qui Regem impium, cum posset, tollere sit veritus

38 Plane id verum est, populum vi foederis cum Deo pacti, non debuisse Regibus obedientiam, in tantum, *ut contra leges Ipsius delinquerent* Sed nihil profertur, quare populus debendireus in solidum fuisse dicendus sit

39 Quippe in delictis contra leges admissis, obligatio ad poenam non egreditur personas delinquentium Quæ tam juris divini quam naturalis & civilis notissima regula est *Deuterom 24 v 16. Ezech 18 v 20. 11 Reg 14 v 6 11. Chron 15 v 5*

40 In juris quoque disciplinâ inauditum est, duos reos in maleficis per conventionem expressam constitui, Accidit quidem, ut plures ex eodem delicto in solidum teneantur, sed hoc singuli suo facto, non paciscendo vel promittendo contrahere solent aut possunt, quod *Brutum* istum jurisprudentiæ gnarum fugere non potuit

41. Idem, utrumque correctum ult obligat

obligatum fuisse in solidum, si per ipsum staret, quominus alter foedus servaret, neque cogeret deficientem ad fidem servandam, At hoc perinde impingit in juris principia Nam duo correis nomine singuli in solidum tenentur, sine respectu ad alterius negligentiam vel perfidiam

42 At qui tamen & ipse ita statuit, iniquum fore, populū ex delicto regis teneri, si nihil ei negligentiae possit imputari, Proinde vult eum teneri, si Regem ad foedus servandum cogere neglexerit Imo si populus esset Correas, teneretur etiam directe, sine respectu ad negligentiam in Rege compellendo nam sic est nota juris doctrina, correos teneri singulos in solidum, sine relatione ad alterius factum vel culpam Hoc igitur argumento est, rationem a correis debendi petitam heic infeliciter applicari

43 Imo vero, Juris ratio dicitur, quod in contractu à pluribus inito, nunquam aliter quam pro parte virili actio in singulos nascatur, *Nisi expresse quislibet in solidum se voluerit obligatum*, Quod in foedere Dei cum Israele non legitur esse conventum

44 Sane obligatio foederis quemque non tantum pro se, sed & pro iis, quos habebat in potestate, devinciebat, Quatenus ipsorum neglectus argui posset

45 Unde parentes pro liberis, domini pro servis, Reges & Magistratus pro subjectis merito tenebantur, Scilicet si non omni modo, etiam manu & vi suorum impietatem cohibuissent

46 Non, quod ex illorum delictis, sed ex proprio peccato, conniventiae exitibilis, contra officii sui rationem, tenerentur

47 Non eadem ratio vicissim liberos pro parentibus, servos pro dominis, subjectos pro imperantibus faciebat obnoxios, Eo quod vi & armis adversus

eos, quorum ipsi in potestate erant, experti non essent Siquidem ipsa res loquitur, diversam utrinque esse officii rationem.

48 Præterea, videtur esse verius, Populum in fontem, *ob peccata Regum fuisse puniendum* id nusquam probari Nam vix est, ut in exemplis modo projectis, & si quæ alia publicæ administrationis delicta in plebem expiata sunt, subjecti se non participes, etiam committendo, taceant *Grot lib 1 c 2 § 10 in fin*

49 Quanquam, si maleficia publicæ eorum quos sibi rectores imposuerunt, temporalibus malis in populum redundarent, id ab hominibus injustum censeri vix posset, Cum hoc, more nec non jure Gentium omni die fiat & exerceatur, *ut facta Imperantium Civitas præstet*

50 Sed nihil vetat respondere, pestem atque tamen, fuisse mala, quibus Deo placuit ad populum suum visitare, *propter alia peccata*, quorum materia non defuit, ut necesse non sit, dicere, populum Israelis fuisse meritum Regis, quod is maleficio personali suo contraxerat

51 Cum autem populi afflictio Imperantes maximè lædat, executio pœnæ adversus populum facta per occasionem delicti e Rege commissi, non potest non haberi *pro parte pœnæ* Regi intentatæ quemadmodum mala liberorum etiam post obitum Parentum, pœnæ loco, respectu defunctorum, haberi possunt, Etenim *φαινομεναι* inquit *Aristot* *αι τῶν ἀποθνήσκοντων τυχαι τοῖς κειμένων-σιν συμβαδαι* &c *Videntur enim casus posterorum ad prospera vel adversa mortuorum pertinere* I ad Nicom c 11

52 Quid vero tandem? Populus ob male consulta Regum & optimatum bellis affigitur, Ergo se consulis publicis ingerere, ne quid perperam fiat, interce-

tercedere potest, manu quoque & vi armata? Pulchram mehercule jurisprudentiam! theologicum an sit, ut illi volunt, alii viderint

53 Nonne & David obnoxium se populo, ob adulterium & homicidium fuisse negat, quando *soli Deo se peccasse* profitetur *Psalms 51 v 6*? Negat id *D Coccejus ad d v 6* & miratur, fuisse homines doctos, qui ex his verbis ita collegerint. Etsi ille rationem reddens, quur David se Deo peccasse dicat, non explicet, cur reduplicando *Tibi, tibi soli, לך לבדך* ingeminet

54 Certe in his verbis, nihil se ex regia dignitate præcipuum habere apud Deum, evidenter indicat, nec id agit, ut Regiam sublimitatem suam extollat, uti recte Cocceus, quasi dicere voluerit, *nemo hominum me judicare potest, sum à nemine, πῶς πῶς, Judex ipse supremus, nulli obnoxius*. Id enim instituto humilitatis ejus minime conveniret. Sed ita, sis, accipe *Tibi peccavi, tibi soli*, Quid prodest mihi, quod Rex sum? *Tanto gravius deliqui, Si ab hominibus essem puniendus, a-liquâ parte satisfacerem nunc ira tua*

tremenda mihi tota incumbit Pars humiliationis est, quod regii characteris oblitus eique renuntians, se Deo soli, sine exceptione, subicit ac insinuat

55 Ex suprâ dictis abunde liquet, Inter Magistratus præcipuos & ex plebe singulos, quod ad subjectionis Regem in Imperio simpliciter constituto atinet, nihil esse discriminis; secus ac *Politici & Theologi* plures volunt

56 Qui non satis animadverterunt, Magistratus esse ministros Summæ potestatis, ab illis suum jus adeptos & perpetuo dependentes; Ut imperium in populum jussu Potestatis Summæ, sed adversus hanc ipsam, non nisi parendi obligationem habeant

57 Melius alii distinguunt inter Magistratus *Regis & Regni*, ut hi sint, qui ab ordinibus populi in partem imperii receptis, mandatum conservandi jus suum acceperint, quales *Ephori* Spartæ, *Senatores regni in Polonia*, In quibus gentibus non esse Regiam Potestatem simpliciter delatam, quæ est nostra hypothesis, sæpius indicatum est

C A P. V I I.

Quo superior sententia confirmatur aut illustratur, ex jure Romano & literis sacris

Fundamentum probationis ex jure Rom. positum, primò, in *l. i. π. d.* Constit. Princ ubi, populus omne suum jus in Principem contulit, cum quo dicta aliorum è veteribus collata, item de Regulâ, quod Princeps sit Legibus solutus. Additur è Sacris argumentum juris Regi à Samuele expositi *l. i. Sam. cap. 8.* De cujus interpretatione differitur.

Placet his rationibus ex fanâ philosophia petitis, subjungere probationem sententiæ superioris ex jure Romano & è sacra scriptura, quæ sunt duæ præcipuæ auctoritates, quibus in hoc genere liceat uti

G

2 Summa

2 Summa probationis ex jure Romano petita, est in verbis Ulpiani *l 1 π de Constit Princ Unde ita colligimus, Princeps Romanus tantum potestatis habuit in populum & res Imperii, quantum populus ipsemet antea tenuit & exercuit, Atqui populus Romanus, ante translatum in Cæsares imperium, habuit Liberam nullique subjectam potestatem, Proinde non potest fieri, quin etiam Princeps æquè postea Liberam & absolutam nullique subjectam potestatem habuerit*

3 Prima positio fundata est in ipsis Ulpiani verbis, *Populus ei & in eum omne suum imperium & potestatem contulit d l 1*

4 Ambigunt Interpretes, quo pacto hæc verba, *ei & in eum* sint accipienda, quibusdam volentibus, in his esse reduplicationem ejusdem sensus, majoris efficacis causa, stylo curiali Romano non insolitam, ut translatio Imperii in principem facta fortius intelligatur Alii verba *in eum* accipiunt pro *in se*, quemadmodum Theophilus *κατὰ τὸ δῆμον* & plerique interpretes arbitrantur, pari sensu quo Seneca *Epist 14* dixit, *Singulis, quibus potestas populi & in populum data est*

5 Utram interpretationem ut verior rem præterre oporteat, necesse non est heic eam litem faciamus nostram, quoniam utrovis sensu, argumentum nostrum robur suum obtinet, *populus omne suum imperium & potestatem contulit in principem* Quod idem Justinianus affirmat in *§ sed & quod principi 6 Inst de jur nat gent & civ l 1 § 6 C de Vet jur enucl*

6 Non ignoramus esse, qui hujusmodi translationem in Principes Romanos unquam esse factam negent, eamque rem à Justiniani ministris talso esse proditam & per *ἰμῶλημα*, Ulpiani verbis in *d l 1* esse adjectam Sed hæc

exceptio a nobis copiosè refutata est in *part 1 Digress l 1 c 16 & seqq* Nec aliud ab Historicis veteribus esse traditum, quam à Jctis, satis apparet, ex his inter alia locis *Dion lib 50*

7 Cæsares *πῦσαι τὴ βασιλείας ἰχὺν ἀεὶ βίβλην*, omni regia potestate præditi sunt, et si *τὸ κατὰ τὸ νόμον φερέμεν*, nominis invidiam detrectarunt Idem lib 60 Senatus P Q R Claudio *εἰρηφίοντο αὐτοκράτορα κερχὶν καὶ ἑαυτὸ καὶ τῶν νόμων*, decreverunt ei Imperium, per se & in leges, vere summam potestatem, ut *ὅσα βύλοιτο ποιῆν*, faceret quicquid vellet, καὶ πῶθ ὅσα αὐτὸ μὴ βύλοιτο μὴ ποιῆν, Nec faceret quod nollet Quæ nihil est aliud quam potestas Libera & absoluta *Omni potestas in unum collata* apud Tacitum *1 Histor 1. Jus arbitriumque omnium rerum*, Sueton. *Cal c 14. Πολέμου καὶ εἰρήνης κατῆρη κύρα*, Pacis & belli dominus est factus Augustus Strab *lib ult in fin* Nec ulla parte plus est, quod Juris auctores legi Regiæ adscribunt, et si nomen Regiæ legis serius esse repertum & de principibus Romæ prædicatum concedimus, Populi tamen voluntas absque Senatus consulto & lege non potuit edi vel promulgari

8 Porro, Altera positio superioris argumenti, quod *populus antea liberam & absolutam potestatem habuerit*, tam evidens est, ut probationis non indigeat, nam sic ut quisque privatus, *liber est arbiter & moderator rerum suarum* *l 21 C. Mandat* habens perfecte liberam de se suisque rebus disponendi potestatem, ita populus universus de universitate rerum suarum eandem habet arbitrii & disponendi libertatem

9 Nec est in mando, qui actiones liberi populi (nam talem ponimus nullius alterius potestati subjectum) impedire vel coarctare possit Proinde nihil est quod conclusionem impedire queat, *Princeps Romanus habuit liberam & abso-*

& absolutam nullique subjectam potestatem

10 Hæ rationes ex jure Romano restatque ratione propositæ sacris etiam literis conveniunt, passim enim in veteri novoque testamento sparsa videmus monita de obsequio Regibus & Potestatibus præstando, non tantum bonis & æquis, sed etiam duris & difficilibus, *Pet Epist 1 cap 2 vers 18* necusquam limitationes occurrunt aut exceptiones, quibus liceat civibus, se opponere dictatis regnantium, eandemque veterum Christianorum fuisse disciplinam Grotius in *lib 1 de jur b & p c 3* presse approbavit

11 Nec adeo nefas sit dicere, Principes simpliciter constitutos habere jus, id est, potestatem sibi delatam, singulos cives male mulctandi, quin etiam vitâ bonisque spoliandi, ex autoritate sacrâ, licet hoc *ἡμῶν ῥήματος*, portentum dicti multis videatur, *Non ut injuriæ ac insolentiæ principum, bonæ justæque fiant vel nefariæ esse desinant, sed quia cives obligentur ad patientiam*, nec ideo se principum imperio subducere vel usdem vi resistere possint

12 Probatio scilicet, est è loco vulgato *Lib 1 Sam cap 8 vers 9 & 11* qui utcunque decantatus & variè explicatus, nec ideo magni plerisque momenti videatur, heic tamen omitti non potest Populus Israelis, qui adhuc gubernatus erat manu divina per Prophetas Judicesque coelitus inspiratos, cœperat insolescere & averfari illud invisibile sceptrum, quod mente solâ venerari poterat Regem petere vicinarum gentium exemplo in animum induxerunt, eaque gratia Samueli non sine convitio frequentes molestias creaverunt, nam ille gnarus, quantum è religione peteretur, & metuens, ne Deus populum suum descreteret, huic petitioni restitit, donec à Deo

juberetur iis morem gerere, quod facturus, jussu Dei proposuit universo populo, quæ potestas Regis, quem sibi postulabant, esset futura, *hoc erit*, inquit Samuel, *jus regis, qui vobis imperitabit, eripiet vobis filias & agros vestros ac dabit servus suos*, ac ita porro

13 Jam dixi, quale jus ibi sit intelligendum, non æqui pique regis officium, quod longè aliter describitur in Deuteronomio, *Cap 17 v 14 & seq* sed consuetudo dominationis, quæ tamen juris effectum haberet in subjectos imperio, quatenus eos obligaret, ut diximus, ad patientiæ legem

14 Nam alterutrum necesse est, Aut Samuel hanc regis potestatem exposuit, ut populus sciret, quid patiendum foret, aut hac mente fuit, ut animaret ac instrueret eos ad oppositionem

15. Sed posterius a scopo, quem in hoc textu habuit, alienum est, id enim egit, ut populum, si potis esset, a rege petendo absterreret, quod assequi non poterat, si præmonuisset eum, quid a rege non esset ferendum, sed ad illum finem pertinebat, docere, quid patiendum foret Quin ipsa verba manifesto præ se ferunt hunc sensum, *hoc erit jus Regis*

16 Satis constat, interpretes esse, qui hunc locum aliter reddiderint, quam vetus interpres Latinus, vix aliâ ratione, quam ex hac præconceptâ sententiâ, *quod populus universus, semper & indistincte Rege sit superior*; proinde quod totus populus, ad injurias regis patientias non teneatur

17 Verba textus *vers 9 11 & seq* *וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְכֶם הַיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר מָה עָשִׂיתֶם וְאָמַרְתֶּם כִּי אָמַרְנוּ אֵלֵינוּ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֵלֵינוּ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאָמַרְתֶּם כִּי אָמַרְנוּ אֵלֵינוּ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֵלֵינוּ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ* quod Lxx verterunt hoc modo, *ὁ δὲ δικαιώμας τῆ βασιλείας, ος βασιλεύσει ἐπ αὐτῶς &* deinde *וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְכֶם הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ* Hoc erit jus &c. Ita vetus Interpres latinus omnesque antiqui, *π δικαιώμας τ βασιλείας* reddunt,

dunt, *jus Regis*, ut & Lutherus *das recht des Königs*.

18 Sed recentiores plerique in alia omnia, non sine gravi ratione, quam Sixtinus Amama in *antibarbaro Biblico* & ex eo Interpretes Belgæ ad *locum* exponunt

19 Si hoc jus regis esset, quod illic à Samuele exponitur, ajunt, *eripiet vobis filias & agros vestros & dabit servos suos*, Achabus non peccasset, cum Nabotho vineam suam auferret

20 Ideo vertunt Tremellius, *Ratio Regis*, Scaliger 1 *epist* 15 *Modus Regis Belgæ* recentes, (nam antiqui sequuntur Lutherum) *de wyse des Koninks* / ut etiam Piscator *des Konings wese*. Diodatus in Italica versione, *la maniera*, Anglus *the manner*, Genevenses *le traitement*. De Valera tamen Hispanus etiam reformatus habet *el juicio*, & in notis *el derecho*, quod utrumque jus significat, at cum aliquo discrimine, quemadmodum *δικαίωμα* potest intelligi cum aliquo discrimine & *δικαίω*, ut *δικαίωμα* sit jus acquisitum

21 Notum est, jus significare vel regulam æqui & boni, & hoc est, *τὸ δίκαιον*, vel facultatem inde derivatam, quæ comparata est ad aliquid jure habendum vel agendum, hæc est *δικαίωμα*, ut *jus patriæ*, *jus dominicæ potestatis*. Quod dominus facit ex patriâ, ex hereditate, id jure facit & hoc *jus* ejus dicitur, *δικαίωμα*, inquam, sed non omne *δικαίωμα* est *δίκαιον*, non omne jus alicui competens, in hypothesei justum est

22 Cum Pater filium nil mali meritum verberat, jus habet ita faciendi & filius id pati debet, sit inter patrem & filium *δικαίωμα*, non est *δίκαιον*, non convenit æquo & bono. Quando *Pætor jus dicit*, hoc habet effectum indistincte, sive *æquum* sive *iniquum* sit, semper est *δικαίωμα* Victoris, etiam judicis,

non tamen est *δίκαιον* l. 11 ff. *de Just & Jur* hæc etiam *antea* innuimus

23 Ergo nihil opus est, ut a celebriori significatione vocis *δικαίωμα*, quâ *jus* significat, tam usu quam etymologiâ, abeamus, quasi notum facere vellemus civibus, eos non teneri ad perpetuendas regum injurias, sicut profecto minime tenerentur, si Principes nullum *jus* agendi violenter cum subjectis suis haberent

24 Quin si loca, in quibus *τὸ δικαίωμα* alium sensum habere dicitur, inspicias, videbis in eis sensum ejusmodi esse, qui notet modum *prescriptum* & obsequendum, a lege non alienum, ac inde civili translatione derivatum

25 Enimvero jam liquet, nullius momenti esse objectionem, quæ ab *exemplo Achab* adversus *Nobothum* similibusque desumitur. Quippe jus illud Regium, quod diximus, non tollit impietatem diritatemque facientium injurias, sed tantum *obligat ad patientiam* cives

26 Idque *Samuel Hebræis* ob oculos posuit, explicando, cujusmodi jugo se subjicerent, Propheta non derogat hisce verbis ullo modo legibus à Deo prescriptis officio Regum, qui secundum suam voluntatem populo essent presaturi, sed docet, eos ita animos inducere oportere, ut scirent non modo parendum esse *τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσι, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς*, non tantum bonis & æquis sed etiam iniquis, ut Petrus *epist* I *cap* 2 v 18

27 Equidem si hac mente non fuerit Samuel, hoc fore *jus Regium*, quod commemorabat, oportet ejus fuisse consilium, ut indicaret, jus fore populo, se Regibus talia facientibus opponendi, quod, ut diximus, instituto ejus adversabatur

28 Denique, nulla ratio suadet, ut Prophetam ad universum populum verba facientem

facientem credamus aliter usum esse verbo, quam fere semper usurpatur, idque in ejusmodi occasione, quæ nihil minus quam lusum in verbis ambiguus ferebat

29 Duplex igitur est Jus Regium, alterum spectat ad populum, ejusque officium in parendo patiendoque comprehendit Alterum præscribitur in cap 17 Deuteronomii v 15 & seqq ac complectitur officium boni pique Regis in imperando adeoque pertinet ad ipsum Regem, qualis Homericus Rex

Οἱ δὲ οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ὑπετέροισι τοῦ
κέρους

Οὐτὲ ἕνα πέλας ἕξαιστον, εἰδὲ πείμων
ἔν δῆμον, ἢ ἐν δίκῃ γείων ἀνθρώπων

Qualis apud veteres divus regnabat Ulysses,

*Qui nulli civi dicto factove nocebat,
Scilicet, hoc hominem Dis immortalibus
æquat*

30 Non utimur tamen sententiâ recentiorum Grotii Interpretum, Ziegleri, Boecleri, Henningii & aliorum, qui non contenti illo jure injusto, sed quod obliget ad patientiam, ex eâ quam Grotius habet interpretatione, statuunt illud jus regium esse verum & solidum jus, non minus ac quisque dominus habet in pro digâ donatione, vel alius quilibet in rebus suis abutendis, quod etsi non recte & laudabiliter fiat, ex jure tamen pleno & perfecto fit.

31 Hujus rei adjudicatio pendet ex eo, quod infra demonstrabitur, utrum Herile imperium ex voluntate populi Israelitici constitutum sit, an Regium proprie dictum

32 Inter has enim species, hoc interest, quod in despotico sive herili Imperio monarcha sit dominus & subjectis

utitur ut servis, in Regio, intelliguntur Rector & cives, qui libertatem personarum & proprietatem rerum habent salvas & imperio exceptas, quæ in dominatu utræque monarchis expositæ sunt

33 Quomodo Turcæ & Persæ omnesque Orientis Imperatores, indicta causâ, cives necare bonisque spoliare possunt, nec in eâ re potestatis suæ limites excedere creduntur, secus ac in Regnis civilibus, etsi liberæ & absolutæ potestatis, obtinet

34 Cum autem in Imperis Christianorum, etsi absolutis, non herile, verum civile jus obtineat, sequitur, Imperantes extra causam publicæ utilitatis veram non fictam, res & personas civium nullo modo lædere posse, tametsi privatis resistendi facultatem ob ejusmodi excessum non dari, dictum sit antea & dicendum sit *infra*

35 Nec aliter ab Israelitis consultum fuisse putamus Populus enim recens libertatis, suâ vanitate & odio filiorum Samuelis, Theocratix pertæsus, ita quidem regnarivolebat, ut servire tamen non cuperet, quemadmodum, Salomone præsertim mortuo, & aliàs semper eximie demonstrarunt

36 Verum est, illos petisse Regem ad instar vicinorum, qui despotico omnes Imperio regebantur sed non qui in genere monarchico cæteris æquari voluerunt, etiam in speciem monarchiæ ab ipsorum ingenio alienissimâ consenserunt

37 Teneamus igitur, Prophetam ad deterrendos Hebræos, instituta Regum Asiaticorum illis proposuisse, quæ juri quidem recto & bono adversa, tamen ipsos ad passivam, quæ dicitur, obedientiam essent obligatura, non ad jus aliquod verum Regibus impis tribuendum

CAP. VIII.

Continens monita quaedam ad usum præcedentis disputationis

Sæculum hoc imprimis esse monarchicum & despoticum; libertatem vero pretiosam & auream, proinde summâ curâ custodiendam. Si transferendum sit imperium in Optimates, dandam esse operam, ut ea sit aristocratia laxa potius quam oligarchica. Potestatem regnantium in Aristocratia solere absolutiorem esse, quam in Regno. Imperia dura, licet populum obligent ad patientiam, non tamen desinere esse injusta, quin etiam infirma. quotquot prudentes sunt Principes, eos sibi ipsis leges dicere, ut auctoritati suæ consulant

Quanquam in hac Arte non agimus de iis quæ ex usu, sed de his quæ juris sunt, monita tamen nonnulla de superiori sententia, cautionis ergo, collocanda videntur, tam de eo quod utilitas imperantium subditorumque videtur exigere, quam de ratione juris, *quâ jus Imperii absolutum temperari possit*

2 Quod hoc seculo vel maxime necessarium, *quatenus Principes in id quasi conspirasse videntur, ut & liberos populos subigant, & sibi subjectos omni jure, quod adversus summum Imperium acquisiverunt, excutere, & ad ultimam servitutis patientiam adigere possint*

3 Videndum etiam, ne Doctores Imperantibus adulari potius quam veritate litare videantur, cujus rei causam nos quidem eo longius habemus, quo in gente vetustissimæ libertati sive aetate omnique principatus, jam à centum & quod excedit annis ignara, vivimus

4 Ergo omnium primo faciendum est populis liberis, ut cogitent, *quam res cara sit ac pretiosa libertas, quantoque oneri periculoque se supponant, qui voluntati suæ circa communium rerum administrationem renuntiant aliorumque arbitrio se suæque ita committunt, ut quaslibet injurias propria voluntatis lege*

pati cogantur, Proinde, quantâ cum sollicitudine constantique pro libertate vigilare, laborare, denique, si opus sit, depugnare debeant

5 Quod si regimen populare commodopublico adversum sit, ut fere contingit, operæ pretium est, animum advertere, ut *Aristocratia* quam proxime ad *Democratiam* accedens constituatur, modusque administrandi sic adtemperetur, *ut inter licentiam Procerum & confusionem multitudinis mediâ viâ procedatur, quod ut difficile, sic non esse & adu- ratum, exempla tam nostri quam superiorum temporum fecere fidem*

6 Enimvero non debent ignorare populi, sicut potestas optimatum ex lege delati Imperii, non differt a potestate monarchicâ, sic etiam modum administrandi plerumque intentionem & absolutiorem esse in *Aristocratia*, quam in monarchia

7 Quia Reges multa cum Proceribus communicare solent & sæpe coguntur, Optimates cum plebe nihil communicant, sed plebis voluntatem suo arbitrio libere valideque complectuntur hoc saltem interest, quod *periculum tyrannidis* in Aristocratia minus sit quam in unius Imperio

8 Proinde

8 Pröinde plebi, antequam se exuant jure libertatis, sollicitè videndum, quo pacto *jura sui ordinis contra optimatum ambitionem stabilire* debeant, ne postea seditionibus opus sit, ut olim Romanis usu venit

9 Quippe, non modò in regnis hæc quæstio de vigore summæ potestatis venturatur, sed & in Aristocratis, vel maxime, sicuti superioribus annis, etiam in vicinia vidimus, Optimatibus æque plenam absolutamque potestatem adscribi, quam ullus Monarcha postulet, ut videre licet in laudato *alias tract. Gräswinkelii de summâ Potestate Ordd. Hollandiæ*

10 Nec ferendi sunt, qui de jure disputantes, *Reges quidem esse volunt mandatarios populi*, optimates autem ut populum repræsentantes totumque jus ejus habentes considerant

11 Nam aut Imperium in se *democraticum* est, modusque administrandi duntaxat *aristocraticus*, aut forma Reipubl. *totâ in sese Aristocratica*. Si prius, optimates tantum sunt *Magistratus*, hoc est, veri populorum ministri, si posterius, delatio Imperii non potest aliam rationem habere quam in Principatu, nec enim ratio fert, ut quicquam interfit, quoad efficaciam juris, intertranslationem, quæ fit in unam *Personam*, & quæ in unum fit *Collegium*

12 Quo autem majus est in monarchia, quam in Aristocratia periculum tyrannidis, eo magis intentos oportet esse populos, obsepientiæ viæ, qua Principes aut tyrannidem & arbitrariam potestatem grassari vel obrepere possint, non modo Legibus, quas vocant, fundamentalibus, sed etiam mediis vivis ad impediendum, ne quod Principibus jure vetitum est, ipso facto sibi arrogent ac usurpent

13 Quandoquidem si in tali statu sint Principes, ut si *velint*, Leges & jura populorum invadere & obterere possint,

statuendum est, hoc ipso esse futurum, ut id etiam *velint*. Nam in Republ. nihil verius est eâ Regula, quam vetus schola negabat, *A posse ad Esse valet consequentia*

14 Quomodo autem hoc satagendū sit, non est hic edifferendi locus. Id equidem satis constat, omnium usu seculorum, ubi militia perpetua & numerosa mercenaria est in manu & pendet à nutu unius, ibi leges & jura vel libertates Ordinum Populique non esse unius assis. non sane pluris, quam velit is, cujus est potestas armorum, de cujus voluntate quid præsumendum sit, ingeni humani indoles & consuetudo, quam Thucydides esse dixit, *ἢ αὐτὸ κράτη ἀρχεῖν, dominari quibus prævales*, dubitare non sinit. Quomodo autem militaris unius potestas impedienda sit, est *σκέμμε πολιτικόν*, non juridicum.

15 Neque tamen opus est adjici, quemadmodum in omni juris disciplinâ regnant exceptiones, si qui forte Principes armorum compotes intra terminos potestatis sibi delatæ se religiose contineant, eos tanto majori laude esse dignos, quo res illa magis excedit ingeni humani consuetudinem

16 Porro, ubi hæc prudentia deficit, illic etsi jus habeant Imperantes pauci vel singuli simpliciter à populis constituti, sic agendi cum civibus, ut hi ad patientiam obligentur, etiam ubi *δυσκόλως* & inique ab illis imperetur, certum tamen & jam *antea* dictum est, imperia talium Principum nihilominus esse injusta & sæpe detestanda

17 Quando enim jus pro *böno & æquo* sumitur, vel pro eo quod Rex facere debet ex præscripto Dei, tunc ille nihil minus quam *jus inique agendi* habet, ut *suprà aliquoties* dictum & huic quæsitio applicitum est

18 Quod si Principes libidinem dominandi officio suo laudisque reputationi præ-

ni præferant, cogitandum illis est, *plerumque etiam populos ita animatos esse, ut legem patientiæ, cui submittere se deberent, adspernari, quam flagitia dominationis ferre malint*

19 Idcirco non tantum animo, sed etiam securitati auctoritatisque iure melius consulunt Principes, *qui jus suum eo quod decet Majestatem suam publicoque expediat, metiuntur, quomodo Imperatores in l 4 C de Legibus, cum dixissent, dignam esse vocem Majestate regnantis legibus alligatum se profiteri, subjungunt, etenim, de auctoritate juris, nostra pendet auctoritas*

20 Hinc Romani Principes, quamquam omne jus populi & in populum habuerint, ut modo intelleximus, vereque legibus fuerint soluti, tamen non modo legibus se vivere profitentur *passim*, sed parum abest, quin etiam jura condant, quibus ipsi Principes subjecti sint aut esse videantur, adeo ut Rescripta Principum, juri publico privatoque contraria ab omnibus iudicibus refutari præcipiant *l 7 C de Precib Imp off l un C Quand Imp int pup &c* Totoque jure scripta leguntur ea, quæ Princeps facere non posse dicitur, eo quod ordinarii juris rationibus refragentur

21 Non tantum igitur prudentiæ, sed & juris est, ne Princeps *ex fortunâ sua licentiam tantum usurpet* suæque solius utilitati studeat, cum ad hoc sit constitutus, *ὡς ἐιελόιδροι Ἀγ τῆτοι ἐν πρῆτιωσιν*, ut, qui elegerunt eum bene beatèque agant, *Socrates apud Xenoph lib 3 memorab à pr.* Idem exigit divinæ volun-

tatis auctoritas *loco antea citato Deuter 17 v 19 & seqq*

22 Concludimus, illius demum Principis magnitudinem fundatam stabilemque esse, quam omnes tam supra se esse, quam pro se sciunt, ut Seneca *1 de clem c 3* idque non modo respectu Dei, qui Reges tam diu regnatos promittit, quamdiu jus & fas custodient, sed etiam ratione populorum, qui raro in eo statu, cujus ipsos poenitet, acquiescunt, jugumque, ubi facultas detui, excutere testinant, quod Principes mali ut expectare debent, ita nec ægre ferendi causam habent Quo sensu capiendum, quod *Thomas Morus* olim elegantibus jambis complexus est,

*Quicumque multus vir viris unus præest,
Hoc debet his, quibus præest
Præesse debet neutiquam diutius,
Hi quam volunt, quibus præest
Quid impotentes Principes superbiunt
Quod imperant precario!*

23 Idque non modo in legitimis sed etiam in absolutissimis, imo in *herilibus* Imperis eodem modo se habere verissimum & exemplorum usu notissimum est, quomodo hujus seculi anno XLVIII *Mustys*, id est, summus Pontifex Constantinopolitanus *Ibrahim* Imperatori diem dixit, ut rationem actionum suarum redderet, *ad quod, exigente populo, Principes tenerentur* Et cum Imperator eum contemneret, non dubitavit alio decreto pronuntiare, illum, excidisse Imperio & tanquam privatum posse puniri, quemadmodum punitus est, referente *Rigalto in Histor Turc ad annum 1648.*

S E C T I O I I I .

De Summa Potestate Respubl.

C A P . I .

De summa potestatis definitione & differentia.

Definitur summa potestas cum Grotio. Divisio Majestatis in Realem & personalem, Delegantem & Delegatam refellitur, eò quod potestas summa non nisi una esse possit. ideoque, si delegantes acta delegatorum infirmare queant, penes hos esse Majestatem, si non possint, esse eam penes solos delegatos. Summam Potestatem non obligare ipsum, qui habet Summam potestatem.

Multitudo, quæ nulli subjecta, coit in Civitatem, si quod Imperium condatur, hoc esse *summum*, sponte liquet

2 Neque enim Imperium extra Civitatem habet superiorem, ubi ipsa multitudo nullum talem agnoverat. Nec in civitate potest dici Imperium habere quicquam superius sine contradictione

3 Quominus tamen certæ Imperantium personæ aliquo modo superiores habere queant, si diserte sit ita constitutum, nihil vetat

4 Interest autem plurimum, scire perfectè, quid sit Summa potestas, quam vulgo *Majestatem* vocant, etsi aliter veteres, quibus hæc vox notat amplitudinem & dignitatem

5 Sed hodie Theologi, Politici, & Jurisconsulti *summam Respub potestatem* hac voce designant, καὶ ἐξουσίαν, sicut & olim in lege Julia *Majestatis* usurpata videtur

6 Græci hanc potestatem ἡ κρείττων, *Potestatem* excellenter, vel τὸ κύριον *prævalentiam* Aristoteles κρείττων δὲξιν, *Dominantem potestatem* Philo μέγιστον δὲξιν, *maximum Imperium*. Dion Cas-

fius, Αυταρχίαν, αὐτοκράτορα δὲξιν, quasi diceret, jus quo ipse unus potest quod vult

7 Sed definitione opus est, quam μέγιστον ὡς τὸ ἐπιδημοκρασίαν, *magnum ad sequentia momentum habere*, docet optimus docendi magister Aristoteles

8 Definiatur cum Grotio, *Facultas moralis regendi civitatem, cujus acta nullius humane voluntatis arbitrio infirmari possunt* lib 1 c 3 § 6 in pr

9 Differentiæ hujus argumento pleraque difficilia Quæstionum, circa hoc caput moveri solita, suis quæque locis conficiemus

10 Hoc omnium primo ex eâ constat, fieri non posse, ut Summa Potestas ipsa Legibus à se latis, aliter quam observatione voluntariâ, teneatur, quia nemo se ipsum sibi obligare vel cogere potest, nec populus totus quâ talis, nec optimates pariter (singulos enim teneri palam est) neque Rex verè ἀνυπόθετος, quâ de re dixi latius in *Eunom Rom ad l 31 π de Legibus*, & mox etiam heic pressius

11 Dividitur à multis in Majestatem Realem atque Personalem, quarum illa

H universo

univerſo corpori civitatis, hæc paucis vel uni Imperantibus conveniat

12 Sed vitioſam hanc eſſe diſiſionem putamus, quoniam, ſi Majeſtas ſit juſ Summum, fieri nequit, ut duplex ſit, non magis quam in una linea dentur duæ ſummitates

13 Niſi compositam aut mixtam ſtatuamus Rempublicam, ſed tales nullas eſſe vel paucas *alibi* videbimus, & ſi daretur talis, ibi duplex quidem eſſet majeſtas perſonalis, realis ei nulla poſſet applicari

14 Præterea in *Democratia* nemo, opinor, dicet, eſſe duplicem Majeſtatem, perinde nec erit ejuſmodi in cæteris Reip formis, quippe, vim Imperii non eſſe aliam in ſtatu populari quam in concilio paucorum, vel perſonis Regum, *ſupra* demonſtravimus

15 Poſteſt quidem fieri, ut optima-tibus aut principi aliquid detractum vel circumſcriptum ordinique diverſo datum ſit, verum hoc, inquam, ad diſiſionem Majeſtatis perſonalis, non ad diſtinctionem Realis & perſonalis referendum

16 Sed hæc partitio bene convenit eorum ſententiæ, qui populum ſemper retinere proprietatem ſummæ Poſteſtatis, & Rectores nihil quam exercitium & executivam habere poſteſtatem ſentiunt, de quibus ſæpe dictum Hi enim proprietatem illam vocant Majeſtatem realem, alteram perſonalem At tum Majeſtas non vere Summam poſteſtatem, ſed dignitatem potius & amplitudinem miniſteri ſignificat, unde vocabulorum quidem proprietates extra uſum Artis alioqui non aberrat

17 Nihilo melior eſt diſtinctione Ma-jeſtatis in *delegantem* & *delegatam* nam ſi illi, qui delegant Imperantes, horum acta poſſunt infirmare, nec hi ſine eorum mandatu quicquam ſummæ rei ſtatuere queant, planum eſt, quod delegantes

non tranſtulerint, ſed retinuerint ſum-mam poſteſtatem legatosque habeant ut miniſtros, ſic ut Ordines *Hollandiæ* Lega-tos ſuos ad comitia, qui manifeſto nihil ſunt aliud quam *Mandatarii*

18 Si infirmare illa nequeant, palam eſt, quod delegantes poſteſtatem ſum-mam habere deſierint, proinde, quod *tranſtulerunt*, hoc ipſis non recte amplius adſcribitur

19 Ejus rei exemplum præbet *Friſia*, ubi populus ſuos Legatos mittit ad Co-mitia, *cum plena poſteſtate ſtatuendi quod ipſis è Republ videtur*, ſine ſpecialibus mandatis, ſine rationum redditione vel ut populus Acta delegatorum ſuorum infirmare queat Ex quibus rebus eſſe factam tranſlationem, annuam duntaxat, evidenter colligitur

20 Scilicet, auctores harum diſiſio-num tenent, in populo univerſo ſemper ut dixi, reſidere ſummam poſteſtatem Quod cum ratione ſuprà aliquoties im-probavimus, adeoque & diſiſiones illas rejici conſentaneum eſt

21 Plane *SUMMAM poſteſtatem* eſſe unicam duntaxat in qualibet civitate, dictu neceſſarium eſt Unde Patres à *ſummo* Numine pluralitatem validiſſime contra paganos removerunt, Ea quippe *Summi* conditio eſt, ait Tertullianus, *ut nihil illud adæquet, nedum ſuperet*

22 Quod ſi plures ſummæ poſteſtates darentur, ab his imperata ſæpe contra-ria, ut reſ humanæ ſunt, proficiſci oporteret, quæ reſ everteret *obligationem* & *coactionem*, quæ ſunt effecta ſummæ poſteſtatis, niſi vim obligandi amitteret altera, quæ re non modo ſumma, ſed etiam poſteſtas eſſe deſineret

23 Er imvero eſſe Reges, cum qui-bus optimates aut populi ſummam poſteſtatem participant, verum eſt, ſed ea reſ minime duas ſummas poſteſtates efficit, verum Rex & Ordines in unio-nem

nem summæ potestatis, *plures quidem, sed non ut plures concurrunt*

24 Non minus liquido constat è definitione Summæ Potestatis supra scriptæ, neminem eam habere vel exercere posse in semetipsum, sicut implicat contradictionem, ut quisquam se ipsum sibi ipsi obligare, vel se ipsum cogere possit.

25 Enimvero potest Summa Potestas se alius obligare, primo quidem exteris jure Naturæ & Gentium sine omni dubio, dein etiam civibus, in his, quæ non ut Summa Potestas, sed jure tractatio contrahit, ut in emendo, vendendo, locando conducendo, mutuum accipiendo, solvendo quod debet & similibus. In quibus se obligare censetur potestas, ut privatum, convenitur etiam & condemnatur, ipse, quod magis est, nomine suo in semetipsum.

26 Nec tamen inde sequitur, Principem habere potestatem in se ipsum, quia non nisi volens ad exequendam obligationem conveniri, Invitus nequaquam potest. At potestas in invitum est, Hæc obligatio non nisi ex consensu & submissione voluntaria. Summa Potestas habet *δυναμιν ἀναγκαστικὴν*, vim coactivam, nec aliter esset Potestas, sed huic inquam, facultati non est usus in Principe adversus se ipsum.

27 Ne quidem in populari Imperio Summa potestas se ipsam obligat sibi ipsi. Ibi enim potestas universorum vel majoris partis, nihil habet commune cum obligatione singulorum, sed differunt ut facultas unius in alterum. Singuli sub Potestate sunt, Ipse potestas summa sub potestate non magis est, quam esse potest.

28 Non est igitur, ut accuratè loquutus sit Cujacius privati juris interpret summus in *lib 15 observ cap 30* ita scribens, *Quis imo ut populus, se suis legibus tenelatur, ita Princeps, cui & in quem populus omne suum imperium contulerat,*

Et mox, *Adeò ut potestas Principis & in ipsum Principem esset*

29 Populum intellexit universum, nec enim aliter hic suum jus in Principem transtulit. Ut autem universo populo sit potestas in universum populum, implicat contradictionem, non magis quam ut potestas Principis sit in ipsum Principem, ad coactionis, inquam, effectum adversus invitum, sine quâ facultate nulla potestas in civitate intelligi potest.

30 Textus juris civilis, quem Cujacius adducit, quo pacto potestatem Principis in Principem acceperit, indicat. Est autem *lex quarta C de Legibus*, ubi Theodosius & Valentinianus, *digna vox est majestate regnantis, ajunt, legibus alligatum se Principem profiteri.* mox *Et revera majus Imperio est, submittere Legibus Principatum.* De submissione voluntariâ, de potestate, quæ coactionis est, nullo modo loquuntur. Princeps igitur est Princeps sui ipsius, ut quilibet vir bonus potestatem in seipsum habet consensu & inductione voluntatis, non adversus invitum, ut res ipsa loquitur.

31 Parum igitur accuratè in his verbis, ad juris publici rationem instituisse Cujacium, liquido patet, quando obligationem Principi ex ejus liberâ voluntate pendentem trahit ad infringendam Juris publici positionem, qua Princeps Legibus solutus esse dicitur contra quam ipsi Principes connectunt, dum se vivere Legibus, attamen Legibus solutos esse profitentur. *§ ult Insti Quis mod testam infirmentur* Plinius ad Trajanum, *Ipse te legibus subjecisti*, in eundem sensum, *panegy* Qua re cum non fiat, ut Acta Principis alterius humanæ voluntatis arbitrio, subjecta sint, aut infirmari queant, non esse eam potestatem civiliter dictam manifestum est.

32 Non defunt tamen, qui adhuc Populum & Principem in se ipsos vere potestatem habere & Cujacium accurate locutum esse contendunt, Hi nobis inculcant *notissimam distinctionem Populi Leges in Comitibus ferentur, & populi in quotidianis actibus eas observantur*; Item, *Principis, quæ Principis, & Principis quæ hominis privati* Explicita superius quid repetamus? Populus unita voluntate Legem ferens est Civitas Observatio fit a singulis, quæ sunt diversæ personæ Nam Civitas, habet jus personæ, Universus populus non obstringitur iis legibus, quibus obrogare, derogare, quas abrogare totas, quibus solvere se aliosque pro lubitu potest Quod perpetuo ab alicujus voluntate pendet, id nullo sensu humano potestati civiliter sumptæ potest esse subiectum

33 Sed, ajunt, *quid usitatus etiam hodie in Romanensi Ecclesia, quando agitur de Infallibilitate Papæ, quàm Papam, quæ Papam, non posse, At quæ Innocentium posse errare* Ne distinctionis illius ineptiam arguamus, quid hæc instantia ad rem pertineat, non video, quandoquidem non negamus, eum, qui munus publicum gerit, duobus adspici lateribus, privato & publico, eoque respectu diversos habere effectus Sed non ideo potestatem in se ipsum vere & actu habet, nec se ipsum cogere dici potest, sine quâ facultate, Potestas hujus loci non habet intellectum

34 Etiam Grotius in partes vocatur, qui distinguit *inter dominium, quod populus habeat ad modum privatorum, & quod populo, ut populo competat, quod nemini, credo, in mentem venit unquam negare discrimen, sed ne hoc ad Potestatem in semetipsum competentem plus facit, quàm Papa, non ut Papa, sed ut Innocentius errans*

35 Sed magis ad rem pertinent hæc verba Grotii, quæ obijciuntur *Non desinit debere pecuniam populus, Rege sibi imposito, quàm liber debebat Est enim idem populus, & dominium retinet eorum, quæ populi fuerant, imò & IMPERIUM in se retinet quanquam jam non exercendum à Corpore, sed à Capite* Agnoscimus, etiam in loco quem citant dissentientes, non extent, verba Grotii, Agnoscimus Imperium semper esse populi, non habentis alienigenam dominum, & esse hoc in eundem populum, non in diversum Corona Galliarum est populi Gallici, & jus ejus in populum Galliarum, non Hispaniarum & Germaniarum Corpus civitatis semper habet omne jus Civitatis, quamdiu ab Exteris non subigitur Plane sicut dos manet proprium mulieris patrimonium, etiam maritus, constante matrimonio sit dominus dotis, ut Jurisæti utrumque docent

36 Sed heic & apud Cujacium agitur de potestate obligandi per leges & subiectione coactiva, quæ est propria Legum & Summæ potestatis in Republ. quam ipse Grotius ita *modò* finivit, ut duas in ea personas Imperantis & subiecti distincte agnoscat Denique, Potestas, ubi de jure imperandi & parendi, obligandi & cogendi agitur, a jure exercendi imperii non potest separari

37 Cujacius Principem suis legibus subiectum & obligatum, non solum esse ponit, Legis virtutes sunt, Imperare, vetare, permittere, punire / 7 π *de legib* has virtutes Principi in se, in Principem, vel populo universo in universum populum competere, tam palam contradictorium est, quam in definitione potestatis & obligationis duæ partes & personæ distinctæ necessario collocandæ sunt

38 Atque inde quæ præterea in hanc rem proferentur, unice pendent

C A P. I I.

Continens monita de aliis Imperii differentiis.

Jus Imperii in Civitate non mutari ex formâ Reipubl nec quidem herili aut civili modo imperandi, licet efficacia in illo sit major Differentiam patrimonialis & quasi fructuarii Imperii nobiles quidem habere effectus, jus tamen summum non variare. Esse despotica regna, quæ non sint patrimonialia, & civilia, quæ in patrimonio habentur. Contra summam potestatem in regno quasi fructuario esse posse. objectio ex natura ususfructus & proprietatis petita solvitur. Non mutari jus Imperii ex eo, quod invito aut volentibus sit impositum. siquidem ex voluntate civium æque absolutum condi potest ac vi bellicâ. Male definitioni summæ potestatis inseri, ut perpetua sit. temporarium æque summum esse posse. Denique, ex magnitudine aut parvitate nominumque distinctionibus & titulis nullam juris nasci diversitatem. Postremo, Legem de approbandis in senatu Regum decretis, usdemque in jus vocandis, per se non tollere summitatem Imperii.

Sunt qui ex aliis quoque rebus differentiam summæ potestatis colligunt

2 Primo, non desunt, qui interesse putant plurimum, qua forma Reipubl civitas gubernetur, *monarchica* vel plurimum imperio, & in monarchiâ, sit ne *despoticum* an *civile* Regnum

3 Sit ne *patrimoniale*, an quasi *fructuarium*, populoque volente an invito constitutum

4 Utrum *eligantur*, an *successione* gaudeant Imperantes, *temporalis* an *perpetua* sit potestas

5 Nonnullis quoque *parvitate* vel magnitudine civitatum jus summi imperii visum est variari, denique, *nomina* titulorumque species hominum judicio sæpe præstringunt

6 Nos ex illis omnibus nihil ad summitatem Imperii tollendam, augendam, vel minnendam facere paucis indicabimus

7 Nam quod ob formam regiminis, politicorum aliqui, minorem potestatem in *Democratia* putant, hoc adeò falsum est, ut mensura juris optime ex illa formâ capiatur, sicut modo demonstravimus

8 Ex adverso, quod alii monarchas ut à populo præfectos, minoris faciunt, populi vero ut *αυθικρατῆς* imperantis jus majus in democratia intelligunt, hoc perinde superius refutatum

9 Certum igitur esto, quod modus imperandi varius speciem, jus & vim imperii minime variet

10 Plus discriminis inter heriles five Despoticas & civiliores monarchias consistere videtur *Heriles* vocantur, ubi Imperantes sunt dominicorporum atque bonorum *Civiles*, ubi Imperium Reipubl salvam relinquit libertatem personarum & proprietatem bonorum

11 Sed tenendum, in hoc capite

non queri, de majori minorique efficacia imperii, verum, an unum præaltero magis minus, *summum* sit imperium, *quod hec negatur*

12 Dabimus loco rationis exemplum, Patris in liberos potestas jure Gentium & civili aliquantò minor habetur quam dominorum super servos, patria tamen potestas æquè est summa & absoluta quam Dominica potestas

13 Atqui Reges veri à *Despotis* non multo secus quam ab heris parentes differre videntur, *ut postea videbimus*

14 Adde, quod utrobique acta publica imperandi, quæ est *nota Summitatis*, irrita fieri non possunt, utrobique voluntas Imperantium, Civitatis voluntas intelligitur

15 Duntaxat, jus externum Dominatus ad res & corpora privatorum indistincte extenditur. Quod in regno non aliter quam ex causa utilitatis communis, non pro lubitu Imperantium juris esse intelligitur

16 Tertia differentia *patrimonialis* & *quasi fructuarium* Imperii a quibusdam cum præcedente confundi solet

17 Scilicet, *Patrimoniale* vocatur Imperium, quod inter vivos & mortis causâ potest alienari. *Fructuarium*, imperanti solummodo ad vitam competit, sine libertate alienandi

18 Quidam regna despotica statuunt eadem esse cum *Patrimonialibus*, Civilia vero cuncta esse fructuarium, Verum hoc est ex eorum genere, quæ ut plurimum, non quæ semper vera sunt, Cum nihil vetet, herilia Imperia quasi per modum *ususfructus* teneri

19 Ita, ut alienandi tam inter vivos quam post mortem potestas ultimo cuique Imperanti negetur. Quod fere unicam hujus differentie nomen constituit

20 Exemplum est in præsentibus *Turci-*

co Dominatu, qui licet *despotiká*, jus tamen alienandi aut successionem pro libitu Imperatorum mutandi ignorat.

21 E contrario, *civilia regna in patrimonio haberi posse*, liquet ex pluribus modis per Europam Principatibus, qui superiorem non habentes, hoc jure tenentur, etsi in majoribus Imperis raro id usu venire experientia testatur

22 Differentiam hanc patrimonialis & fructuarium Imperii ab *Hobbeso* & omnibus, qui vim Imperii infinite intendunt, nec populo aut singulis quicquam relinquunt, explodi manifestum est

23 Quippe, qui subjectos indistincte pro servis habent, & regnantibus potestatem de successione quovis modo disponendi semper adscribunt. *Quæ de re nobis alibi locus erit dicendi, ut & de reliquo discrimine regni & dominatus*

24 Sed de ultima distinctione scrupulus restat. dices enim, *ubi datur ususfructus, ibi penes alium proprietatis existit*, quod jus haud dubie majus est

25 Proinde secundum hanc distinctionem, *ususfructus* Majestatis Imperantibus, *proprietatis* populo tribui videtur, Quod in damnatam modo divisionem summæ potestatis, qua Realis aut personalis dicitur, incideret, atque populum rursus superiorem Imperantibus efficeret

26 Verum nos *quasi fructuarium*, non vere usufructuarium illud Imperium, quod patrimoniali opponitur, esse diximus

27 Quatenus usufructum imitatur in hoc, quod nihil juris *ultra vite terminos* producit, nec alienationem inter vivos permittit, ut *Fideicommissum*

28 Forte rectius comparari posset cum *dominio revocabili*, quale est mariti in prædio dotali, heredis fiduciarii ex *Senatusconsulto Trebelliano* in rebus post mortem restituendis, Nam illis impore domi-

dominij sui plene liberæque de rebus illis dispoant, *exceptâ alienandi potestate*, nec ulli, ratione juris & disponendi facultatis, obnoxii sunt

29 Quin si maximè maneamus in terminis *Ufusfructus*, ne quidem inde quicquam potest colligi naturæ Summæ Potestatis advertum Fructuarius enim facit in Re quicquid vult, *modo substantiam relinquat salvam*, Neque proprietarius impedire vel infirmare quicquam ab illo gestum cum hoc temperamento, potest

30 Ergo, si tu ponas Regem habentem imperium quasi per modum ususfructus, & proprietatem penes populum statuas, ideo tamen Rex non statuitur obnoxius populo, duntaxat, si salvam præstet regni *substantiam*, ut ita loquamur, id est, fundamentalem constitutionem

31 Ita satisfactum huic difficultati Est etiam quod opponitur alteri speciei, quam diximus, *Regni Patrimonialis*, Neque enim liberi homines, quales sunt cives, in patrimonio cujusquam sano sensu dici videntur Scilicet esse in patrimonio non de ipsis hominibus, sed de *jure imperandi illis*, non quâ singuli, sed quatenus sunt populus, prædicatur *vid Grot l 1 c 3 § 12*

32 Præterea diximus, nihil variari summam potestatem ex eo, quod *volente invito*ve populo stabilita sit, ejus rei rationem *suprà* habes insinuatam *sect 2 cap 1* ubi diximus, Non minus consensu & foedere populi, quam bello jus imperandi *summum* acquiri posse & omni tempore acquiri

33 Verum quidem est, quod plerique victores herile & patrimoniale jus in subjectos occupent, attamen hoc diverſam summæ potestatis speciem non inferre *modo audivimus*

34 Fundamentum autem obsequii, quo populus *armis subactus*, victori im-

perium jure suo exercenti obstringitur, *inferius* explicabitur

35 Præterea, nec *electionis successio- nisque* differentia juris rationem, respectu summæ potestatis mutari *suprà dictis* consentaneum est & facile probatur

36 Etenim Successiva Imperia, quæ quidem voluntaria sunt, initium ab *Electio- ne* habuere Nec plane aliud est successio, quam juris initio ab eligentibus statuti continuatio *Grot d. cap § 13 sub fin*

37 Verum quidem est, quod leges tempore electionionis præscriptæ à successivis Imperantibus vetustate & domi- nandi artibus ut plurimum obsolescant, Ast hoc *ad politicam*, non ad juris disciplinam spectat

38 Fere etiam usu venit, ut cum *Electivum* Imperium, uno actu mutatur in *Successivum*, fiat etiam mutatio *Legitimi* in *Absolutum* Imperium, ut factum vidimus apud *Danos*, qui Aristocratiam cum Principatu electivo mutarunt in Monarchiam successivam & absolutam, ut didicere occupavimus Sed hoc non esse ab Electionis aut Successionis ingenio, verum unicè à voluntate eorum qui Imperium constituunt, pendere, docet electio Pontificum Romanorum & Principum Episcoporum, qui utcumque *Electivi*, tam sunt absoluti quam ulli *Successores*

39 Cæterum, hanc observationem ad voluntaria non ad violenta Imperia pertinere, res ipsa loquitur, siquidem electionis libertatem in his Imperiis cessare manifestum est, quatenus utique sunt violenta

40 Dantur enim, partim violenta Imperia, partim voluntaria, idque tamen etiam in unitate *Reipublicæ*.

41 Nempe, si quis populus, Regem habens à se creatum, aliam gentem subigat, inque idem cum illa corpus civitatis *coeat*,

tis coeat, manente tamen discrimine populi victoris & subacti

42 Tale *Mamaluccorum* fuit Imperium initio superioris seculi a *Selymo* Turca extinctum Illi Ægyptum & Syriam arctissimo servitio continebant, suos Reges ipsi eligebant

43 Turcici quoque Imperii initium non fuit aliud, quanquam hodie vix potest discerni potestas Imperatoris in originarios Turcas & subactas gentes

44 Eodem pertinent uniones Galliarum, quibus acquisitas bello regiones in unum idemque Regni corpus adungere solent

45 Quin & Romani Imperatores in populum & Italiam civile, super provincias *herile* Regnum habuerunt, qua de re *Sigon lib de jure civ Rom Ital & Provinc*

46 Plerique Politici in definitione Majestatis requirunt, ut *perpetua* sit potestas, quali temporarium Imperium non esset summum, sed hoc a philologia & juris ratione alienum putamus

47 Quippe natura rerum moralium non a tempore, sed ab effectis æstimatur, qui possunt idem esse in brevi ac in longiori tempore, quo facit, quod nec in Jure Civili temporis adjectio vim naturamque domini aut obligationis alioqui mutat, qua de re *dix ad tit π de eo quod cert loc in fin*

48 Æque igitur summam absolutamque potestatem habent Rectores annui Civitatum quam perpetui Exemplum in Dictatore, qui fuit *αυτοκρατωρ & ανυπερβουλον εν αν βελη* & *πρωξην*, absolute nullique subjectæ potestatis, in omnibus que vellet aut ageret *Πολιμω & ειρήνης & παντις άλλω προγυμω & κυρω*, Pacis & belli omniumque aliarum dominus rerum, *Παντες έχων ιφ σωλῆ τῆς πόλεως*, *Omni s infra se leges habens*, ut docet *Dionys Halicarn in lib 5 Hist* Sed erat temporaria

potestas, sex mensium aut brevior, raro longioris spatii Quod autem postea semel ac iterum à Dictatore populus est provocatus, id facti non juris, ex ipsâ quæ rem narrat, historia manifestum est.

49 Ceterum, vera est hæc positio, non modo de singulis, ut erant Romæ dictatores, sed etiam de ordinibus liberarum nationum supremis, quorum personæ quotannis mutantur, ut heic in *Frisiâ*, observandum est

50 Talibus enim nihilo minus juris quam Senatu *Venetorum*, utcunque perpetuo, adscribi oportet, nisi quatenus legibus cujusque Reipubl fundamenta libus aliter sit cautum

51 *Magnitudinem* parvitatemque civitatum nihil facere ad diversitatem summi Imperii, modo superiorem non habeant, facilius intelligitur, nisi quod enormis quandoque differentia distrahat hominum judicia

52 Adeo ut *Ragusam* Illyrici & *Genavam* Allobrogum urbes, principatusque *Arausionum* usque minorem *Ithacam* Ulyssis olim, æque summam habere potestatem, atque *Turcarum* *Gal*lorumque vasta Imperia, gravate existiment

53 *Majestatis* tamen vox, licet usu populari summæ potestati adæquata, tamen id ex usu antiquo retinuit, ut simul dignitatem amplitudinemque requirat majorem, quam ut nimis exilibus populis & civitatibus congruat

54 Postremo, sæpius evenire docent historiæ, ut nomina summæ potestati consueta tribuantur is, qui rem nullo modo habent, quod de Regibus *Laconicis* & *Germanis* olim, hodieque de *Polonis* ipsisque, pene dixeram, *Cæsaribus*, ne de *Venetorum* aut *Genuensium* Ducibus loquar, adfirmari potest

55 Inter vocabula, quorū ambiguitate luditur est *Principis* in latini sermonis usu, quod

quod apud veteres *non summum sed primum* significat, ait Grotius in *lib de I S P circa facta cap 3* Ut injuriam faciant eidem Grotio, qui verba ejus in *lib de Antiq Resp Batav* quibus Ordines Hollandiæ scribit, ejurato Rege Hispaniæ, Rempubl *non sine Principatu* constituisse, respectu præfecturæ Principi Arausionensi delatæ, sic accipiunt, quasi auctor sibi contradixisset, cum postea Præfectum Ordinibus Hollandiæ, ratione præfecturæ suæ, contendit esse subiectum, nec habere jus illud independentem ab Ordinibus

56 Ex adverso, non pauci Summæ potestatis, quam occupant, invidiam popularibus verborum imitamentis declinant, sicut docent nuncupationes *Principum & Imperatorum Romæ*, novissimeque in Angliæ *Protektorum*, aliaque alibi terrarum.

57 Denique, summam potestatem evidenter aut tolli aut minui putant multi, cum in Regno constitutum est, ut decreta principis non aliter valeant, quam si in aliquo Senatu recognita & approbata sint.

58 At hoc ejusmodi est, quod sæpe fallit, cum plerumque magis id prudentiæ quam juris sit institutum, non ut inde vis Imperii pendeat, sed ne Principes à supplicantibus decipiantur, velut in *l. unie C Quando Imper Grot lib 1 c 3 §. 18* In Galliâ Senatus Parisiensis sive *Parlamentum* habet hoc jus, quod Edicta Regum non valeant, nisi re cognita Quod Senatui tribuere jus Edicta Regis improbandi magnâ voce ab ipso Senatu adseveratum est, anno adhuc præsentis seculi XLVII & XLVIII. Sed Reges jampridem hoc jus, si unquam, ut est credibile, tale fuerit, subegerunt, eoque sine dubio Grotius spectat *in d loco*

59 Denique, nihilo magis variatur summa potestas, exinde, quod qui habent illam, ob privatas causas in jus vocari soleant, cum id fiat ex voluntariâ submissione in illis rebus, quas Imperantes, non ut capita Rempubl sed ut membra societatis civilis contrahunt, veluti quando emunt, vendunt, locant, conducunt, mutuam sumunt, ac *ita in ceteris*, de quo & antea dictum.

C A P. I I I.

Quatenus summa potestas per fœdera mutetur

Minores populos conjungi vel per unionem civitatis, vel per fœdus arctum, quo etsi cuncta belli & pacis, quæque ad defensionem necessaria, communicentur, summum tamen jus omnium illæsum manere posse, quod exemplis probatur. Perimitamen singulorum jus Summum, quatenus plurium suffragia pauciores sequi coguntur. Idem juris esse in fœdere inæquali, etsi unus populus majestatem alterius observare debeat, imo etsi judicia quædam à superiore in fœdere, super alios exercentur, quod tamen non licet aut universis sociis aut uni superiori, nisi quatenus expresse convenerit, at si provocandi jus detur civibus singulorum, per hoc desinere summam esse potestatem. Quod autem ipsi socii ab reliquis cogi & plecti, quod tributa, milites exigi possint, non officere summæ potestati, denique, & eos qui victi ad tributum adiguntur, etiam vasallos, posse habere summam potestatem

P Arvitas civitatis aded nihil detrahit juri summæ potestatis, ut non alibi magis doctrina ejus conspicua sit, quam ubi singulis urbibus Imperia terminantur

2 Veteres sane de *Civitate* agentes hanc simplicissimam explicare solent, denique, per Europam ante Macedonum & Romanorum arma vix aliæ societates publicæ extabant

3 Athenæ, Sparta, Sicyon, Argos, Corinthus, Thebæ, Roma & quicquid alibi clarum fuit, hoc exemplo gubernabantur

4 Nec ulla res æque *Philippo* Macedoni adversus Græcos, *Romanis* contra Italos, & in Hispanis Gallicisque bellis, quam hæc minuta populorum divitio profuit

5 Dein per victorias, aut, suadente utilitate, consensu factum est, ut in majora corpora plures populi coalescerent, quod vel per *unionem* civitatis

vel per modum *fœderis* arcti contingere solet

6 Prior ratio extinguit summam potestatem, ita, ut qui prius imperabant, nunc imperata faciant, nam quæ antea fuerant civitates, jam membra majoris civitatis factæ nihil aliud quam subjecti corporis partem constituunt, idque, tam in plurium quam Unius imperio ex æquo obtinere certum est

7 Fœderis arctioris, ubi tamen non fiat *σύντομος πολιτείας*, plurium confusio civitatum in unam, varix sunt species, quarum nulla summam potestatem lædit

8 In universum, est vel *æquale* vel *inæquale* fœdus. *Æquale*, non officere summæ potestati per se patet, saltem restringit libertatem faciendi quod velis in ea re, de qua convenit, quod etiam in naturali plenissimaque libertate potest fieri

9 Ita fœdus *Amphictyonicum*, quod universæ Græciæ unum in publicis causis tribu-

tribunal statuebat, singulis Græciæ civitatibus non ademisse potestatem summam extra controversiam esse, liquet ex *Ubb Emm de Græc vet tom 3 de concil Amphict*

10 Sed foedus Ætolicarum & Achaicarum nationum videtur unam fecisse de pluribus Rempubliam, ut ex *Polybio* colligi potest *lib 2 c 38 Justin l 34 c 1 Ubb Emm d tom 3 de Rep Æt & Ach*

11 Potest autem belli & pacis, contributionum omniumque rerum ad communem defensionem pertinentium communio haberi, salva singulorum sociorum potestate summâ

12 Etsi cunctis partibus integra non sit, nam in iis, quæ communia sunt facta, & in quibus coeuntium suffragia numerantur, singuli non habent potestatem, sed omnes pariter

13 Attamen omnia, in quibus sententiæ non prævalent numero, manent singulorum, & sic nihil detrahunt Majestati

14 Exemplum præbet Respublica Belgarum unita, quæ foedere *Trajectino* arctissime quidem est conjuncta, verum salva singularum Provinciarum summâ potestate, quâ de re videatur *Grotius de antiqui Reipub Batav*

15 Exceptis duntaxat iis rebus, quæ ex foedere ad universitatem sociorum sive *Oranes Generales*, quos vocant, delata sunt, quæ non singuli, verum omnes pariter exercent, ut tamen quasdam præcipuas facultates, prærogativæ numeri suffragiorum exemerint

16 Idem in Helvetica Gente non caret dubio, quando ibi aliquanto minor ac in Belgis foederatis nationum est conjunctio

17 In Imperio sive Regno Germaniæ magis alia species quam res est Speciem diversam facit, quod Germani fo-

deris sui Principi nomen Cæsaris, Imperatoris, Augusti, quæ verba implent auditum ideâ summæ potestatis, adscribunt, eundemque omnibus Majestatis imitamentis prosequuntur

18 Sed qui norunt, moralium & maxime juridicarum rerum naturam ab effectis æstimari, Principesque & civitates Germaniæ liberas, vident omnibus fere Summæ potestatis juribus independenter à Cæsaris arbitrio uti Denique, membra Germanici Imperii nullo modo tam arctè inter se constringi, quam sunt Belgicæ Nationes unitæ, non dubitabunt, quin Germania sit corpus foederatum in plures Summas potestates distinctum potius, quam una Civitas

19 Proinde, quam Jurisconsulti Germani vocant *Superioritatem Territorialem*, hanc modo potius quam specie à Summa potestate Reipubl discrepare, facile animadvertet, qui verborum & rerum discrimina novit

20 Utcunque *majestatis* voce nunquam se honorari patiantur, quando ne Regibus quidem exteris hanc appellationem impertiunt, ut Imperatori suo illud *αξιωμα* per excellentiam soli vindicent

21 De foedere inæquali plus est dubii, imprimis distinguendum, utrum onus transitorium, an permanens alterutri imponatur

22 Nam si qua præstatio, ratione sumptuum belli redimendæve injuriæ quæ *transit*, uni præ altero injungatur, id palam est, non officere juri Majestatis

23 Nec quidem si convenerit, ut populus unus *comiter alterius prin ipis populive majestatem conservet*

24 Hoc enim adjicitur, ut intelligatur, alterum principem populumve ratione dignitatis esse superiorem, non quod libertati summæque alterius potestati

statiquicquam decedat, quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse, tamen si neque autoritate neque dignitate nobis pares sint / 7 § 1 *de Captiv & postlim*

25 Quin imo etsi convenerit, ut apud commune foederatorum concilium vel eum qui in foedere superior est, cives singularum civitatum certis ex causis rei fiant damnatique puniantur, id nec ipsum potestati summæ adversari docet *Proculus Ictus* in *l VII* Nam & in æquali foedere potestas decidendi locis reliquis, aut certis personis, ex pacto deferri potest

26 Sed absque conventionione, nec unus sociorum nec commune concilium, cui administratio rerum ad foedus pertinentium committitur, jus dicere possunt de capite fortunisque hominum, qui sunt in singulis civitatibus

27 Nisi constet, eos, qui præsent civitati nolle in tuos, qui contra foedus deliquerunt, animadvertere, imo illos recipere in publicam protectionem

28 Tunc enim socios habere jus, ejusmodi maleficos, ut hostes capere & damnatos punire, non quidem imperii sed magis jure belli dicendum videtur, si, inquam, manifestum sit delictum & contra foedus esse admissum, alioquin hoc obventu jura sociorum, conspiratione plurimum e sociis, violari possent

29 Hæc per me licet, applicentur us quæ Grotius in *Apologia sua* pro Magistratibus abrogatis *Hollandiæ* scripsit adversus acta reliquarum provinciarum, anno CIO DCXVIII

30 Non decernimus, utrum justa fuerit causa Proceres Batavos cogendi, quod Grotius negat, Sed tamen negamus, Ordines *Generales* nullo modo illos cogere potuisse, Siquidem eosdem, unâ cum aptis Batavis, alios e sociis non semel,

ex causa non servati Foederis vi coegisse, memoriæ proditum est Idem de executione factâ in *Hollandiæ* Proceres anno MDCL existimandum Facti quæstionem non attingimus, Juris disceptatio est hujus loci

31 Observandum est etiam, posse fieri, ut tales socii certo respectu se habeant ad instar unius civitatis, scilicet, in ejusmodi ditionibus, quas jure belli communiter partas per commune concilium regunt

32 Adeo, ut in his plurimum consensus pro omnium voluntate, sicut in unâ Republ fit, absolute habeatur Exemplum habetur in territorio *Ordd Generalium*, quod consistit in partibus *Brabantiæ* *Flandriæ*que bello quæsitis

33 Verum enim vero, si provocandi facultas daretur civibus sociorum adversus acta suorum Imperantium ad aliquem ex Foederatis, vel ad commune concilium, per ejusmodi conditionem foederis manifestè læderetur summa potestas

34 Proinde ubi summa potestas salva est, ibi provocatio ad Collegium commune sociorum in singulis foederatorum provinciis, nullo modo admitenda, ut luculenter disputant Ordines *Frisiæ* in epistola ad *Ordd Generales*, quæ extat apud *Aissema lib 8 ad ann 1628* Quin iidem criminis læsæ Majestatis reos Edicto publico declaraverunt eos, qui de regimine publico *Frisiæ*, *Querelas ad Ordines Generales* detulerant anno MDCLXXVII

35 Aliud est, si Ordines summi unius sociæ civitatis, de rebus inter se controversis ad commune concilium ex pacto rem deferre cogantur, ut *Groningane & Omlandiæ* apud nos Provincie accidit, quæ hac lege se Foederi communi adjunxit, ut controversiæ inter Civitatem & Agrarios ab Ordinibus Generalibus deciderentur.

36 Quin etiam cogi & plecti potest societas civitas, quæ legibus fœderis satis non faciat, quæ res adeo non tollit jus summæ potestatis, ut ne quidem fœdus inæquale constituat

37 Siquidem aliter fieri nequit in statu naturali, quos sunt fœderati, quam ut alter alterum promissis non stantem vi & armis compellat, cujus rei ne quidem inter provincias Belgii fœderatas exempli defunt

38 Quid vero, si superior in fœdere jus habeat indicendi reliquis exercitum, exigendi pro arbitrato tributum, moratores citandi cogendique ad solvendum?

39 Ne hæc quidem pro defensione communi ex pacto concessa summam potestatem tollunt, sicut ratio & exempla docent. Nam inter Græcos Sparta ac Athenæ principes reliquorum sibi fœderatorum, ea jura tenebant, & tamen inferiores in fœdere populi sine dubio liberi summæque potestatis erant. Haud dispar ratio *Drentinæ* gentis, apud nos esse videtur

40 Quin etiam qui bello victus cogitur victori solvere annum tributum etsi perpetuum, is eâ re non amittit

summam potestatem, quia pecuniaria præstatio non impedit, quo minus is qui tributum solvit, omnia Imperandi acta libere in subiectos exercent, neque defunt illustria præsentis & aliorum temporum exempla

41 Eâdem ratione adhuc fortius dicendum, nequidem feudalia Imperia, etsi habeant quem dominum appellent, cui servitia præstent, minime tamen jus summæ potestatis hoc ipso habere definire, modo qui subditi sunt vasallo, jus provocandi ad dominum non habeant.

42 Nam servitia quæ dicuntur, nihil ferè sunt aliud quam officia exhibendi se in armis pro domino, quorum præstatio nullo etiam modo impedit facultatem ita imperandi suis, ut acta infirmari non possint

43 Sufficit enim ad jus summæ potestatis, quod subditi cujusque nihil altius aut majus habent, cui parere debeant, hoc enim ipsis summum est, quo altius ascendere nequeunt

44 Quippe ratio imperandi atque parendi intra fines cujusque civitatis liberæ continetur. Grotius *lib. I. cap. 3. § 21. & seqq.*

CAP. IV.

De fundamento immutanda Majestatis seu summae potestatis.

Repetitur, Imperio Civitatis simpliciter constituto, excipi patientiam mortis indubie violentæ ac injustæ, & instituti perpetui, in bona civium pro lubrico grassandi, præter ea quæ specialiter in quaque Republ. eximuntur, quod maxime in monarchis fieri, utrumque ratione probatur. Contra nititur Hobbesium, eò quod populus ad Imperium stabilendum congregatus, multo minus, post stabilitum dissipatus, non habeat jus corporis aut universitatis, nec proinde capax sit juris personalis acquirendi, quod refellitur ab effectu, qui est, delatio Imperii per actum unum voluntatis, quam unitatem etiam illic esse, ubi populus per oppida vicose dispersus Imperantes constituit Conventu populi dissoluto, manere tamen effectum exceptionis Imperio adjectæ, tam per modum nullitatis actuum, qui contra fiunt, quam, quia societas Civitatis post digressionem civium à comitibus, universitatis jus conservat, quod exemplo Democratix comprobatur, adeo ut Imperantibus in his quæ concessa illis non sunt, impune non pareatur. Quæstionem, an expediat hoc civitatibus, à juris quæsito alienam videri. Hobbesiana alia refutantur.

MAjestatem adhuc suo fixam fastigio secuti sumus, nec quicquam ei subduvimus, præter licentiam continuo nstituto in personas & bona subditorum grassandi vimque manifestam vitæ civium more latronis inferendam
sect 2 c 3 § 39 De rebus ad secreta animorum & sacra pertinentibus infra dicturi

2 Probavimus pridem, in Democratia minorem populi partem non obligari ad patiendum illa extrema, quæ excepimus, unde ex fundamento sæpius collocato idem in paucorum vel Regali Imperio statuendum intelligitur

3 Dictum insuper, in DEMOCRATIA posse, ubi populus velit, excipi

plura, in quibus prærogativa numeri suffragantium cesset

4 Sed ob æqualitatem ibi, cessante metu invidiaque, populus raro vel nunquam singularia exceptionum à se ipso stipulatur

5 In Aristocraticis civitatibus pleræque cautiones sunt pro securitate Optimatum, quam hi callide vocant Libertatem

6 Cum fere plebs in illis adductius quam in ipsis principatibus habeatur, in quibus tyrannidis insolentia in eminentiores maxime redundat, optimatum artes ad plebem premendam unice paratæ sunt

7 Ideoque non minore curâ plebs operam dare debet, ut leges condantur, quibus

quibus optimatum potestas restringatur, sui que ordinis jura conseruentur, quam Proceres id agere solent in regnis con-
dendis, Sed plebs id agit frequentius per
seditiones, quam per leges in tempore
statutas, ut Historia Romana luculen-
ter docet

8 Verum in *Monarchiis* præsertim, conspicuæ sunt leges, quibus principis potestati subinde nonnihil eximatur, quæ res displicet mirifice *Hobbefio* cunctisque Regnantium adulatoribus *Hobb* cap 6 de *Ciue*

9 Idcirco ille vehementer adnititur, ut nec sanâ ratione id fieri posse, cum ratione evincat

10 Non negat equidem posse fieri, ut populus Optimatibus & hi Regibus vere sint superiores, si constet id actum esse, ut hi tantum essent Magistratus & Ministri, & ordo stabilitus sit, quo Rectores ad rationes reddendas cogentur, ut olim Spartæ fuerunt Ephori, in Arragonia Justitiæ Magistratus, Quomodo in Imperio Germanorum, in regno Polonorum & alibi se res habet cum phylarchis

11 Sed ubi Summa potestas verè in optimates vel Reges translata fuit, ibi aliquid reservatum intelligi, vel reservari posse, cum rationis & Philosophiæ subtilioris obtentu negat

12 Verum utitur iisdem rationibus, quæ *suprà* refutavimus, cum inter populum ac Imperantes fœdus intercedere pactionesque speciales iniri posse demonstravimus, exemplo quidem à Democratiâ sumpto, sed quoad reliquas civitates & Imperia extendatur

13 Imo in *Monarchiâ* Imperantes ex pacto subditis fieri posse quodammodo obnoxios, ratio clarior quam in *Democratiâ* docere potest

14 Nam in populo universo partes fœdus contrahentes in eodem ipso po-

pulo, penes quem est imperium, sunt quærendæ

15 At in regno, fieri potest, ut pars una contrahentium è subjectis constet, alteram Imperans ipse constituat Nec enim semper Imperio per modum contractus, sæpe compromisso civium fundari ex *suprà* dictis intelligi potuit Idem in *Dissert. de Imperio* ad calcem hujus libri adjiciendo explicatur

16 Sed audiamus adhuc instantiam *Hobbefii*, Negat, subjectos ut unum posse considerari, ideoque ex pacto jus quod est personale, habere non posse, Non sunt unum, *est*, quandiu sunt congregati, Multo minus, postquam dissoluti quilibet ad sua dilapsi sunt, maximè, si nullum tempus, quo cives rursus conveniant, sit constitutum, sicut in *Angliâ* fit, ad quam ille tantum & ubique respicit ac alludit

17 Ratio, quare ne tum quidem, ubi convenere, *personam* repræsentent, *suprà* est insinuata cap 9 § 15 ubi dictum, quod cives singuli pactum cum singulis habeant, *se facturos quod Imperantes jusserint*

18 Sed hæc ratio non valet ad probandum, quod populus nullo modo faciat unitatem, nec enim illud pactum singulare, quo singuli cives inter se tenentur, excludit unionem pacti universalis, Imò intercedere talem, rei ipsius, ni fallor, evidentia declarat, quam ita demonstramus

19 Delatio Imperii à populo in Regem fit uno actu Nec enim a singulis ullus, opinor, Rex unquam immediate fidem accepit

20 Primo quidem suffragia viritum colliguntur, Sed ex collectis unum fit decretum, Ubi actus & voluntates infinitæ singulares in unum compinguntur, ibi manifesto fit unum quid è multis.

21 Exem-

21 Exemplo sit Servius Tullius, qui dolo regnum adeptus, rebus bene gestis, civiumque studio fretus, ausus est ferre ad populum, vellent juberent ne se regnare, Tantoque consensu, quanto haud quisquam ante se alius, Rex est declaratus, *sunt verba Livii, Lib 1*

22 More comitorum Romanorum, Curiae vel Centuriae populi in suffragia missae fuerunt Quod major pars iuverat, id pro lege promulgatum est Atque ita populus persona factus est, sive, personalem respectum induit, antequam Rex constitueretur

23 Pari modo L Flaccus Interrex de Sylla tulit, ut omnia quaecunque ille fecisset, essent rata Cic orat 3 pro Rull A qua verbis potius quam re discrepabat lex vetus Imperii, quae Caesarum potestati juris praetextum circumdedit, quam JCI Legem Regiam dicere, de qua alias plena manu egimus in *lib 1 Digress cap 16 & seq*

24 Populi decretum, Lex appellatur Legem nihil esse aliud quam communem Reipubl sponcionem, *ομογενειαν*, τοδου παντων, sicutus universalis, dixerunt sapientes l 2 π de Legib ubi Demosthenes

25 Qui vult, qui decernit, qui agit, qui jus transfert, numquid ille jus acquirere non possit? qui totum uno actu a sese alienat, an ille, quominus partem retineat, si res, de qua agitur, recipiat divisionem, impediri possit?

26 Ita jam constat, Populum principum vel optimatum Imperium detentem esse unum aliquid, esse personae instar jurisque tam retinendi quam statuendi capacem, sicut in jure civili notum est, universitates idem jus habere, idemque pati quod habent & patiuntur singuli *Titt π Quod Cuj universi nom & de Libert universi*

27 Quid si nunquam populus in u-

num conveniat, sed per oppida, territoria, per pagos dispersus Imperantes constituat, *ut apud nos in Frisia, inquam, annui Imperantes eliguntur?* nihilominus unum esse, ac jus personae habere statuendum est

28 Cum enim ex plurium consensu ubique concludatur & omnium conclusiones in unum jungantur, juris ratio nihil ex sita locorum mutatur

29 Quid autem politicae considerationis sit in hoc instituto, non est hujus loci explicare, nihil sane ad compescendas seditiones utilius, nihil ad oligarchicas artes fovendas opportunius esse, docet ratio & experientia

30 Superest quaerendum, possitne populus aliquid juris retinere dici, postquam Imperio constituto, simpliciter, dissipatus est, Et quidem nullo tempore praestituto, quo iustus eum convenire oporteat, ut sit ubique per Europam, dimissis regnorum populorumque ordinibus

31 Hobbes in d cap 6 negat, eò quod dissoluta multitudo non sit universitas neque corpus hominum, sed singulorum tantum, Atque hoc, inquit, est actum neque fieri potest, ut *singuli* jure universis quaerito uti peractum sit

32 Id quidem concesserim, si quis populus non omne jus Imperii transferre cupiat, eum rectius sibi consulere, si tempus certum rursus conveniendi statuat, aut potius, si relinquat aliquam potestatem conservandae libertatis, ut in regnis quibusdam legitime solim factum accepimus, *in Spartano, exempli gratia, & Arragonio*

33 Tamen etiam nihil ejusmodi extet, populusque post leges imperii dictas resolute diffluerit, adhuc tamen jus, quod in constitutione imperii populo quaesitum est, durare suoque effectu non cedere putamus

34 Nam

34 Nam et si tali casu non sit qui actu Regem impedire possit, ne contra leges fundamentales agat, acta Regis in *vitium nullitatis* incidere possunt, ut, inquam, ipso jure nullum sit, quod ab eo gestum fuerit

35 Quamvis etiam populus non sit uno loco congregatus, manet tamen *communione juris & fœderis sociata multitudo*, a qua nihil vetat aliquid juris retineri

36 Cui accedit, quod pactioes illæ, quibus imperium fuit limitatum, contra et sunt in eum casum, ut conventu populi dissoluto, in regimine exercendo ulum effectumque haberent

37 Item, quod conditio obligationis simpliciter initæ hæc est, ut perpetua sit, tam civili jure, quam Gentium & ratione Naturali

38 Quid *Hobbes* ad hæc? Vult leges, si quæ Imperio per conventionem adjectæ sint, hac mente, ut populus ad sua digressus secundum eas regatur, confestim amittere vim suam, neque Principem eas violantem ullius esse reum injuriæ, Quod nî falsum sit, ratio ipsa fallitur

39 Id quod docetur evidentius atque illustratur ex specimine Democratix, Nam in popularibus imperiis, post habitum de publicis negotiis conventum, omnes dilabuntur, administratione rerum Magistratibus commissa, quibus nemo ex universo populo in iis, de quibus imperium habent, parere non debet

40 Sæpe etiam plebs dissolvitur, ut nullum conveniendi tempus certum constituatur, quod Romæ & Athenarum exemplis notissimum est, Ergone tu dixeris, illos populos nihil interea juris habuisse? Imperium quibus omne & ipsa Democratia sicut erat, salva mansit?

41 Quod si Imperium totum in eo statu retineant, nihil est causæ, quare

non æque partem, salva juris ratione, servare possint

42 Opponitur *In eâ specie non transfertur Imperium à populo in Magistratus, sed hi à populo, ut ministri potestatis, quam ipsi tenent, constituuntur, nos autem heic agimus de translatione imperii*

43 Imo vero, nunc agitur, ut queramus, an populus dilapsus & segregatus adhuc capax sit juris retinendi, hoc exemplo democratico probatur, non institimus comparisonem Regis & Magistratum, sufficit hoc sequi, populum confluentem & separatum jus quod non transtulit, retinere, quia totum, si nihil transtulerit, in eo statu retinere potest actuque retinet

44 Videlicet, cum ita disputamus, supponitur, populum expresse quædam jura Majestatis sibi retinuisse, si nihil quam pollicitatio quædam facta sit a Principe, tenetur quidem ille populo, sed non aliter, ut videtur, quam pater-familias, qui aliquid uxori, liberis, servis suis promiserit, obligatur, quâ de re sub titulo *de promissis Summarum Potestatum*.

45 Verum instatur adhuc, *Obligatio extinguitur, ubi persona cui debetur, deficit, ubi nemo est, qui exercent jus partesque exigendi occupet, atqui id tum evenit, quando populus stabilito Imperio, dissolvitur absque certo ordine redeundi in unum, Neque enim singulis vel paucis facultas restitendi Imperio summo, sine summa contulione, permissi potest*

46 Accedit, quod nec ulli competit facultas convocandi populum, invito eo, qui tenet Imperium, Ob eandem summam periculi rationem

47 Quod si populi conventus agi non possit, nihil quoque de cerni potest ad versus Regem, licet et minus delatæ sibi potestatis excediarur, id loquens loquitur, solidum Imperium, et non ita delatum

tum Regi, per consequentiam ei ad crescere & advolvi

48 Illustratur hoc simili, quod desumitur a testamento, ubi testator ex parte assis heredem scripsit, neque ex reliquâ hereditate quenquam nominavit, tunc enim heredem ex parte institutum haberi pro herede ex asse constat, § 5 & 7 *Inst de hered insti* propter regulam, quod nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere possit / 7 ff *de R 7*

49 Ita & princeps, cui pro parte Imperium est delatum, non expresso, à quo & quomodo reliquum teneri debeat, in solidum Reipublicæ impositus videtur

50 Quia præsumptio, quod populus minime voluerit pro parte regi & pro parte non regi, validior est, quam quod testator partim testatus partim intestatus decedere noluerit

51 Responsionis loco, exemplum proponemus Populus Romanus Decemviris summam Reipubl potestatem ad annum dederat, legum ferendarum causâ, sicut narrat Pomponius in l 2 § 24 *π d o 7* Quare cum potestatem sibi prorogarent, ut ipsi & factio sua perpetuo Reipublicam occupatam retinerent, an jure populus ei se tunc opposuerit? Nulli, opinor, id dubium est, Atqui populus erat separatus, nemo præter Decemviro imperium, nemo jus populi convocandi habebat Exercuit tamen plebs tota suum jus & statum Reipubl amissum recuperavit, ut iterum Pomponius, *quasi rem certi juris*, memorat

52 Si dicas, non habuisse Decemviro imperium diutius quam datum erat, regeram, nec principem, cui partes imperii non omnes datæ sunt, Imperium hætenus habere, si jura, quæ nunquam ei data sunt, exercent, adeo ut is nihilo magis supra privatum sit,

quam monarcha temporarius spatium suum emensus, aut is qui extra territorium jus dicere præsumit / *ult π d Jurisdic*

53 Ex his facile apparet, quam falsum sit, quod tradit Hobbes in *d cap. 6 § 17 sub fin* Populo sine tempore locoque repetendi conventus digresso, si interea temporis det alicui potestatem puniendi eos, qui leges transgrediuntur, eam necessario esse *absolutam*, ut vel ex democraticis, quæ modò adduximus exemplis, perspicuè patet

54 Quin etsi non modo non soleat, sed etiam non possit populus aut ingens optimatum numerus convenire, nisi à certis Magistratibus convocetur, hostamen Magistratus idcirco habere summam Potestatem, aut Populum vel majorem illum Numerum definire illam habere, nullo modo dicendum est, quemadmodum exemplis Romæ aliisque veteribus & Præsenti Frisiz nostræ liquet

55 Proinde res eo deducitur, ut statuendum sit, cuilibet corpori civium, imò & singulis eorum, quibus primævum eligendi jus fuit, in tempore & loco, facultatem competere, exigendi ab Imperantibus, ne usurpent quod nunquam eis datum atque delatum fuit An & resistendi facultas contra vim ex eadem juris necessitate sequatur, *alibi* expendemus

56 Parata erit objectio, videri hanc rem periculosam & exitialem civitati, verum hæc ratio valet hætenus, ne in dubio populum tranquillitati communi adversa voluisse credamus, non ut ea quæ diserte constituit, hoc argumento subvertantur

57 Omnino enim alia juris, alia prudentiæ quæstio habenda, Juris est, ut cuique de suis rebus pro lubitu disponere liceat Prudentiæ est, expendere, prolit, an noceat sibi, juris id non interest,

cerest, modo n illi alii iniquam inferat conditionem heic de jure quæritur, quid ex usu sit, politici judicare debent

58 Atqui liberum fuisse populo, deferre & non deferre & quantum imperii deferre vellet, id & *Hobbesio* confessum & ratione exploratum est

59 Tu qui putas, principibus fas & integrum esse, jura sibi expresse negata invadere, neutiquam secuturis inde incommodis sententiam tuam liberabis

60 Plane & *Grotius* summæ potestatis acerrimus vindex, haud secus docet, quam Principem partes Imperii non datas sibi vindicantem, hæctenus privatum esse, nec cives ei ad obsequium esse obstrictos / I cap 4 § 13

61 Denique, nec ita periculis obsepta est sententia nostra, quin obviam illis irac anteverti possit Remedio non tantum prudentiæ, qualia excogitare politicorum est, sed & juri consentaneo

62 Nam ut populus in democratiâ, ordinatis magistratibus, ad sua rediens tacite mandat, ut si quid supra illorum ministerium in Re communi occurrat, civium conventus ab ipsis indicatur, sicut *Athenis* ac *Romæ* fieri solebat,

63 Prorsus ita populus statuens Principem, sed quædam jura sibi reservans, tacite hoc ipso stipulari intelligitur, ut, si quid ad hæc pertinens sit agendum, Populare concilium indicatur, siquidem electio sit populi

64 Nam nec ultrò intelligitur, si Proceres eligant, vel jus soli ad comitia veniendi habeant, de his ea quæ dicta sunt, intelligenda Idem juris est, si non omnis populus, sed ordo aliquis aut immoñium possi flores, sicut in *Frisiâ*, jus constituendi plures imperantes, annuos vel perpetuos in Republ habeant

65 In delectu jurium, quæ populi aut optimates sibi reservare debeant, summa opus esse prudentia, non est,

quod moneamus, Præcipui ex illis momenti esse jus condendi Leges eademque abolendi facile constet

66, Sed vis longe maxima & architectonica est in his duobus, in jure exigendi pecunias à civibus, per tributa & vectigalia, & in jure conscribendi & habendi milites perpetuos ac mercenarios. Ubi hæc duo jura non valide sunt obsepra Principibus, ibi quicquid est Legum fundamentalium sensim evanidum & elusorium fieri, bene doctæ sunt gentes, etsi nunquam satis edoctæ

67 Bene consulunt, qui certos & statos Ordinum populi Procerumque conventus convocatione non simpliciter à Principum arbitrio dependente, constituunt Eri enim jus populi ab eâ re non pendet, ut *Hobbes* argutatur, ad executionem tamen Legum fundamentalium, id efficacissimum esse, non est dubitandum

68 Acquiescamus igitur in hac *enigme* & *Hobbesiana*, Populum esse unum quid, eique jus aliquod rectè adscribi, quamvis nec congregatus sit, neque scias tempus futuri conventus

69 Quia manet obligatio, qua mutuis pactis se pridem junxerant Et quia naturaliter quicumque jus ex pacto commune cum pluribus habent, æqualiter id, seu conveniant, sive non, habere censentur

70 Præterea teneamus quod populus totus qua totus, paucis vel uni imperium deferre possit Non modò per fœdus mutuum, quo singuli à reliquis stipulentur usque spondeant obsequium se paucis unive præstituros

71 Sed & fœdere *διπλάσια* inter populum totum, vel qui jus populi habeant, veluti partem unam, & Imperantes, ut alteram partem

72 Priore sensu nullum quidem est vinculum obligationis inter populum & Imperan-

Imperantes, sed inter singulos. At nihilo secus acti Imperantium præter & extra id, quo ipsi compromisso populi delatum sunt, ipso jure nulla sunt

73 Queniammodum arbitrar compromisso electus hoc ipso non obligatur partibus, sed hætenetur acquiescere in eo quod Arbitrar, sive æquum sive iniquum, dixerit l 27 § 2 *de Recept qui arbitrar recep* Quod si tamen arbitrar compromissi terminos excederit, quod hætenus statuit, ipso jure nullum est l *non distinguemus* 32 § *de officio* 15 *et eod* 212 Jam in altero respectu, quo Imperium per conventionem inter Populum & Rectores constitutum fuit, duos esse foederatos, nullum est dubium

74 Tandem adeo, populum, etiam dissoluto conventu, retinere facultatem ejus juris, quod congregatus acquisivit vel actu habebat, dicendum est

75 Nec minus verissimum esse, quod imperantes nullo modo plus obtineant, quam ex voluntate eorum qui imperium dederint Et hæc quidem ex his quæ dicta sunt, apparent

76 Quare iterum negamus Hobbesio, *in omni civitate aliquem esse hominem vel concilium, qui quodve potentiam in civem singulos jure habeat tantam, quantum extra civitatem unusquisque habet in semet ipsum* c 6 § 13 *in pr*

77 Cum enim collatio illius juris pendeat ab eorum voluntate, nihil est caute, cur non ita animum inducere possint, ut aliquanto minus potentiam transfatum velint, Quatenus defensionis communi vitandæque confusioni sufficere arbitrentur

78 Instat ille, *Si potestas imperantium limitatur, necesse est, ut id fiat à majori potestate Hæc vel sine limite est, vel limitum cohibetur ab aliâ majore Et sicut tandem ad potestatem sine limite devenietur* *ibid*

79 Respondeo ad primam positionem, si intelligit potestatem in Republica jam ordinata, negamus, Limitationem inde proficisci debere nos enim aut arcessimus eam a conventionem singularum, per quam Civitas fundata est, ita ut limitatio præcesserit Republicam, sicut dictum, Aut si populus jam pridem coactus in civitatem, imperium transtulerit, limitatio est ab illo populo, qui fuit major potestas, quam tunc erat is cui imperium offerebant, idque ad hanc rem sufficiebat

80 Verum Translato imperio, non manet illa potestas major, limiteposito, definit esse potestas, & Imperium, sicut fundatum est, unica manet potestas, limite circumscripta Quem limitem si Rex manifesto egreditur, eatenus non est Rex

81 Hinc liquet, non esse necesse, ut progrediamur ad ejusmodi potestatem in Republica infinitam, qualem sibi fingit Hobbes, siquidem causa limitans ante & extra formam Reip. collocari potest ac debet

82 Addamus exemplum, ut videamus, an res facultatem usumque habeat Rex constitutus est hac lege initio dicta, *ne jus habeat indicendi tributa*, nisi maximo populi comitio Hujusmodi Rex habet vere summam potestatem sed non integram Si tributa solus indicat, Imperium ejus hætenus est ipso jure nullum, nec quisquam ei hac parte parere debet Nec incognita sunt regna, ubi sic juris est & ubi adhuc quidem ita servatur

83 Res igitur huc redit, ultimum potentiam consistere in singulis, qui sui met ipsi jus in infinitum habent Potentia civitatis, ex universis eorum voluntatibus conflata est, quas aliter ac aliter habere se posse diversitas Rerum publicum demonstrat

C A P. V.

De Legibus Fundamentalibus.

Imperantes simpliciter constitutos Legibus cunctis esse solutos, tam quoad directionem quam coactionem, quatenus in illis ad civilem obedientiam obligatio vertitur; at obligatione, quæ est juris Naturæ, Gentium & Divini haud dubie teneri, ut & fundamentalibus. Quæ sint tales. Non esse instituta, quæ tacite in omni Imperio excepta intelliguntur, sed esse constitutiones, quæ in fundando Imperio instar conditionum præstantur. Illarum potestas, quando tollant, quando minuant vel restringant summam potestatem. Jura majestatis in una civitate penes diversos communicative non separatim consistere posse, ubi, an dentur Resp mixtæ. Quid juris sit, ubi Imperantes salvis Legibus fundamentalibus, nullis tamen expressis; sunt constituti. Legem, ut controversiæ publicæ inter principem & ordines populi per arbitros terminentur, videri tollere summam potestatem. Etiam stabilito Imperio; communi Imperantium & subditorum consensu expresso vel tacito, per præscriptionem temporis immemorialis, oriri posse jura fundamentalia. Privilegia civibus indulta non esse fundamentalia, nisi forsitan vetustate cebrisque stipulationibus vim utrinque obligatoriam acceperint: quo modo aliquæ Imperia è despoticis civilia sint facta. Quale sit genus obligationis è Legibus fundamentalibus.

Decantatus nihil est, quam *Principem Legibus esse solutum*, quæ est regula Juris Romani, verum ab omnibus politicis & juris publici scriptoribus adoptata, ex l 31 *de Legibus*

2 Nec tamen æque usquam variant interpretationes, de quibus vide, his Virum Cl Ant Matthæum *diff 1 ad Pandectas*

3 Nos in eo, qui habet summam potestatem, seu Populo toto, sive Optimatibus, seu Principe simpliciter constitutus, qualis erat Romanus ex formula Legis Regiæ Princeps, nullam agnoscimus exceptionem

4 Proinde cunctis legibus eum solvi, nec ulla omnino Principem teneri arbi-

tratur Ne quidem illis (sine invidia dictum) quæ sanciant ea quæ jure naturæ, Gentium & Divino præcipiuntur.

5 Non quod adversus illa jura Princeps haud æque peccet ac privatus, sed quia legum vis consistit in necessitate civilis obedientiæ l 7 *de Legibus* Quam non cadere in summam potestatem voces ipsæ, nedum principia pridem posita, sponte docent

6 Proinde aliud est quærere, num iste homo qui principatu potitur, jure naturæ, gentium divinoque teneatur, Aliud, num *Princeps qua talis*, legibus sit solutus Vide tamen super hoc articulos quod scripsimus *in sect 3. c 1 n 18.*

& seqq

K 3

7 Jura

7 Jura ejus personam obligant, ea vi quam efficere possunt, Nempe ut & Deo & hominum illis, quibuscum in statu naturali agit, quales sunt omnes exteri, devinciatur

8 A quibus & cogi & ob delicta puniri potest, quoniam illis non est Princeps, & jus puniendi est etiam naturale, sicut Grotius in *C de pœnis lib 3* docet

9 At eorum respectu, qui ut principem eum agnoscunt, ista jura nullam adversus eum vim exercere possunt

10 Qui enim cogi potest, is vel superiorem vel parem duntaxat habeat oportet Quorum neutrum de populo toto, vel Principe simpliciter constituto prædicari potest, ut vox ipsa *summæ* potestatis ultro significat

11 Ne quidem excepimus Leges Imperii *fundamentales*, quibus alioqui principes teneri volunt Non quod hoc negemus, sed quia in principatu impliciter constituto nullæ præsumi possunt

12 Nihil audimus jactari frequentius, nihil videmus intelligi rarius quam *leges fundamentales*, ut non immerito notat Hobbes alicubi in *Leviathano*

13 Nos legis vocabulo primum considerato, submovemus ab hoc termino proprie accepto, *quicquid actu non est constitutum Legem oportet esse latam & lectam, ut vere pro lege possit haberi*

14 Positivas igitur Leges, quæ dicuntur, proprie ad hanc classem referendas putamus Unde, quæ in voluntariis Imperiis tacite excepta intelliguntur, ea non nisi analogice *fundamentales Leges* appellari videntur

15 Si quis tamen legis vocem, ut potest fieri, tam late malit extendere, ut omne *jus* appellet Legem, non repugnamus, quominus leges fundamentales duorum generum esse dicantur, quædam expresse quædam tacite constitutæ

16 Ad tacite intellectas leges præter

ea, quæ *suprà* tacite in omni Imperio excepta intelliguntur, referemus sequentia, I Salvam civibus libertatem personarum rerumque suarum dominium esse debere

17 II Imperantem nihil posse de Imperio ultra terminos vitæ statuere, nisi id habeat in patrimonio.

18 III Civitatem in partes subjectivas non distrahendam, id est, ex unâ civitate non fieri duas, aut alterum alterius membrum esse faciendum

19 IV Mares feminis, primogenitos minoribus natu in regnis successivis & non patrimonialibus esse præterendos, quæque limilia *superius* exposita, vel adhuc explicanda sunt

20 Expressæ leges fundamentales ut sciamus quæ sint, præmittemus, Fundamenti verbum id significare, quo tota structura nititur, & quod primo omnium ponitur, *ut curvis suo pte planum est*

21 Leges igitur fundamentales erunt proprie, *Constitutiones, quæ in fundando Imperio ante plenam ejus translationem stabiliuntur, ut juxtâ eas Respublica exercetur*

22 Jus habere populum tales statuendi copiose demonstratum est, *in cap præced* etiam Imperantes illis teneri jam dubio caret, Siquidem plus juris quam acceperint, exercere eos non posse, ex his quæ disputata sunt, irrefragabile esse liquet

23 Tollant autem vel minuant Leges Fundamentales Summam Potestatem, an arctius duntaxat faciant ejus exercitium, ex qualitate sententiæque singularum est colligendum

24 Tollitur vel potius communicatur cum aliis & quia communicatur, ideo tollitur in Principe, Summa Potestas, si constitutum sit, *ut nihil offit in juribus imperandi maximis, sine assensu Senatus vel Ordinum populi*

25. Spe-

25 Species illa quidem est societatis, sed qui socium, is habet parem, Qui habet parem, ille summus esse desit

26 Nec adeo minus juridicum aut philosophicum quàm popolare est, quod dicitur, socium habere, id est, dominium habere

27 Quod si illud non in universum, verum de certis capitibus, ut plerumque fit, statutum fuerit, tum non tolli sed minui summam potestatem, rationi consentaneum est

28 Nam ubi unum Imperium, quod ad summam Rempublicam spectet, si ve unum ex majoribus Majestatis jurebus Principi relinquitur, obnoxium nulli, dicemus, ibi summam esse potestatem, etiamsi non integram

29 Ejusmodi porrò communicationem totius vel pro parte majestatis posse fieri, ex ratione sæpius memorata clarum & experientia certum est, in ipso Cesare Germanico, Rege Poloniae aliisque ad hodiernum usque diem evidentibus exemplis.

30 Si talem intelligunt mixturam, qui de Republ. mixta loquuntur, non est quod negemus, eam & existere & diu consistere posse, sed multi fingunt mixturam, quæ mihi non videtur in moralem facultatem unius regendæ civitatis coalescere posse

31 Scilicet hoc modo, ut integra Majestatis jura inter ordines diversos distribuantur, quædam uti princeps, aliqua primores, alia populus habeat, singulique sua jura, alii aliis non obnoxii, teneant & usurpent.

32 Excederet hoc notissimos Republicæ terminos, ac nescio quod monstrum repræsentaret

33 Evanesceret comparatio concentus cum chordis aut animæ cum corpore, quam supra civitati & Republ. accomodavimus.

34 Nec plane una sed omnino triplex foret majestas, tres enim potestates liquido & simpliciter summæ in ea specie consisterent

35 Cæterum, non raro contingit, Imperium Uni vel paucis sub hac conditione deferri, ut salvæ sint leges fundamentales, nec tamen ullæ conditiones exprimantur, cujus rei vel hæc Frisia dare possit exemplum, quæ suis Rectoribus annuam defert summam potestatem, *salvis legibus fundamentalibus* quarum tamen nullum corpus reperitur

36 Sed talis adjectio fit, vel ab initio, vel in civitate jam pridem constituta, Si talia verba usurpentur in fundatione novæ civitatis, non apparet, quo pacto id genus adjectio effectum habere queat; proinde nullius momenti & ab initio & in futurum esse oportet

37 Haud, secus ac si testator heredem scripsisset, sub conditione, quam omnino servari velit, nec tamen expresserit ut enim mortuus nihil præscribere potest, ita nec populus Imperio simpliciter translato, utpote qui tunc pro civiliter mortuo, quatenus utique est populus, haberi debeat

38 Si quis tamen eo casu vim aliquam hisce verbis inesse velit, is per leges fundamentales intelligere posset ea, quæ in omnibus imperiis voluntariis supra diximus esse tacite excepta *sect 2 c 3 & n 15 b t*

39 Verum enimverò si pridem constituta Civitas novum alicui deferens imperium, ita stipuletur, quod crebrius accidit, non perinde nulla ac inutilis promissio videbitur

40 Intelligentur enim eæ fundamenta civitatis, quæ tunc sunt, integra & immota relictum iri

41 Item eas leges, quæ prioribus Imperantibus aut expresse impositæ, aut sine controversiâ observatæ fuerunt,

42 Deni-

42 Denique, partes civitatis *integritates*, ut ita loquar, *non ministrantes*, eaque collegia, quæ exercitum ubi subordinatum habent juri Majestatis, fore inconcussa

43 Conventus ordinum populi, Magistratum in Urbibus, jurisdictionum in agris minime submotum iri

44 Non tamen, ut mox exercendi iura atque jura in ejusmodi Collegiis, omniaque capita moris olim observati pro *fundamentalibus* habenda sunt, Modo ne tota tollantur, aut jura, in quibus vis & essentia illorum consistit, adimantur vel mutantur

45 Ejusmodi autem fundamentalia pacta seu tacita sive expressa, non tollunt neque minuunt summam potestatem

46 Populus enim defert liberam administrationem Reipublicæ illius, quæ in præsentem existit

47 In qua, si nihil aliud convenerit, minime cuncta imperii jura pro lubitu exercere prohibetur Manente dumtaxat eadem constitutione subjectiva Civitatis & subintellectis semper exceptionibus, quas in omnibus Imperis tacite reperiri diximus

48 Quid verò, si novus princeps receptus sit à populo pridem formato, sub hac lege, ut jura & libertates, quæ competunt, servet, *deque contis controversiis inter se & ordines populi, tertium patiatur iudicem?* Qua conditio re Fren Carolum V Cæsarum pro domino receperunt, ut legere est apud *Winfemium histor vernac* ad ann 1515 ubi *ipsum instrumentum extat*

49 Parum abest, quin ejusmodi Principatus non sit vere Summæ Potestatis, si quidem huic *naturaliter* competit, esse *jurium in propriâ causâ*

50 Nempe ut *Naturaliter*, non sit simplici jure naturæ, sed necessario, &

secundum naturam potestatis, quæ suprema est, quemadmodum Jureconfulti dicunt, *naturaliter* opponi inter se hec duo, teitatum ac inteitatum mori l 7 π de R 7

51 Enimverò quod princeps se tertio ut arbitro submittit, id nihil quidem officit Majestati, non magis quam privatorum libertatem minuit, quod aliquando in arbitros compromittunt

52 Sed pactum ejusmodi inde ab initio adjectum imponit necessitatem Et quidem talem, ut acta Principis infirmari hoc modo posse videantur, quod sit *essentiale* *exterior* summæ aut non summæ potestatis

53 Sane causam armorum *Frisis* contra *Hispanos* hoc pactum sine dubio præbere potuit evidentem Quia satis constat, *Philippum* Regem equos arbitros sæpius imploratū derugere perseverasse.

54 Existimamus porro & eas leges, quæ firmato pridem Imperio, per modum solennis conventionis, inter imperantes & subjectos legitime stabilitæ sunt, *hac mente*, ut pro *fundamentalibus* habeantur, utrimque esse obligatorias

55 Cujusmodi illa fuit, quam dixere magnam chartam apud Anglos, cujus firmanæ modum valde notabilem sub *Henrico III* Polydorus Vergilius & Bakerus in *ejus vitâ* referunt Sancta erat devotione carminis horrendi in eorum, qui pactis non starent capita Charta legebatur, Rege cum Proceribus erectis, faces manibus ardentes tenentibus, quas carminis perlecto, in terram projecerunt, usque fumantibus exclamabant, *Sic extinguatur, ita fœteat, qui fidem non servabit*

56 Denique eandem vim habere putamus instituta Reipublicæ ad summam imperii & jura ordinum spectantia, quæ longo usu tacitoque consensu Imperantium & subjectorum indubitato recepta sint

57. Nam

57 Nam & jura Majestatis præscriptione temporis acquiri vel mutari posse videbimus *in loco*

58 Ratio, quare conventiones solennes inter Regem populumque vel proceres ita possint iniri, ut utrimque vim obligandi habeant, atque ut populo, jus inde contra Principem acquiratur, pendet ex us, quæ *superius* disputata sunt

59 Scilicet, populum considerari posse ut Universitatem juris capacem, etiam quando sub imperio est, Quod si verum est, nihil causæ fuerit, quare jus novum per liberam consensionem cum Imperantibus, acquirere nequeat

60 An autem populus ab invitis Principibus novi quid exigere possit, haudquaquam temere adfirmandum videtur, sed hoc *inferius* excutietur

61 At imprimis cavendum, ne *Privilegia*, quibusdam civibus aut Reipubl. membris liberaliter & ex gratiâ principum indulta, cum legibus Reipubl. fundamentalibus confundantur, siquidem in his nulla conventio vim obligationis utrimque firmat, ideoque solo honestatis, nullô necessitatis vinculo largiorem obstringunt

62 Quo pertinet, quod Ludovicus XII Gallæ Rex, Genuensibus in pœnam rebellionis, omnes suas Leges, quibus ut fundamentalibus nitebantur, jure belli, ademit, easdemque postridie tanquam privilegia, suo arbitratu restituit, ut auctor est *Guicciardinus in lib 8 Histor Ital*

63 Quare monitos velim eos, qui de justitia armorum nostratum adverius *Hispanos* loquuntur, ne meritum causæ in violatione *privilegiorum*, ut loqui amant, statuere velint

64 Nisi enim leges fundamentales palam violatas docere queamus, solâ possessione libertatis contenti esse debemus

65 Enimvero non verba sed res expendimus, & proinde sententiam eorum, qui de violatis privilegiis in causâ *Belgicâ* loquuntur, non reprehendimus; sed in recto usu verborum sæpe rationum momenta includuntur

66 Neque tamen id à jure abhorret, *Privilegia*, quæ vetustate populique stipulationibus ac novis Imperantium promissionibus iterata sunt, aliquando vim legum utrimque obligantium adipisci, quod omnium fere Gentium usu probari videtur

67 Quin etiam Herilia Imperia quandoque in civilia hoc modo fuisse mutata videmus, sicut in Anglia factum videtur à *Guilhelmi Normandi* temporibus; siquidem is jure belli regno potitus eodem jure *de Crantzōs*, ut libitum fuit, id exercuit

68 Idemque à posteris æquè exerceri potuit, nisi crebrâ jurium largitione ac indulgentia solennique confirmatione sensim ab antiquo rigore, cui pares non erant, recessissent

69 Cæterum, conventiones non cum toto populo, verum certis hominum ordinibus initæ minimè pro *fundamentalibus* habendæ sunt, at hic articulus pertinet *ad caput de promissis* summarum potestatum, *de quibus inferius*

70 Obligatio, quæ ex fundamentalibus oritur legibus, haud alia esse potest quam Naturalis, quæ & juris Gentium dicitur, siquidem in eos qui habent summam potestatem vis civilium sanctionum intendi non potest, *quoniam hæ ab summâ potestate subjectis præscribuntur* In nostrâ autem specie duo contrahentes, hæcenus pares, intelliguntur

71 Sed naturalis obligatio est duplex, una efficax, altera inefficax, Prior ita vocatur, quæ conscientiam debitoris afficit solam, alterique nullum jus exigendi tribuit, cujusmodi est obligatio domi-

ni & patris aliquid promittentium servo liberisque suis, item obligatio ad remunerandum, ut docet Jctus in l 25 § 6 *de Hered pet*

72 Obligatio Naturalis efficax est, quæ non modo debitorem promissoremve tenet, sed etiam creditori seu stipulatori jus exigendi exequentique tribuit, & talis oritur e conventionibus initis inter eos, qui se non habent ut subjecti & Imperantes, vel qui eidem summæ potestati non sunt subjecti proinde etiam ex legibus hujusmodi fundamentalibus inter Regem populumque sancitis

73 Prioris generis obligatio, quæ est inefficax, oritur etiam e privilegiis & promissionibus à summa potestate factis & indultis, nam tales, etsi juratæ non dant exigendi exequentique jus is quibus aliquid concessum vel promissum est, exemplo servorum, liberorum & uxorum adversus dominos, Patres, maritos

74 Eiusdem generis sunt etiam Pacta generalia cum regnantibus aut regnaturis, quæ nihil quam officium boni Reſtoris exprimunt, veluti, se populum defensuros, cuique jus & justitiam, viduabus & orphanis quoque administraturos, denique facturos omnia quæ bonum amantemque Principem facere oportet, qualia in solutissimis quoque regnis præstari solent

75 Leges, quæ fundamentales appellantur, debent esse *speciales*, & nominatim aliquid derogare de juribus Majestatis, ita ut facultas ea, sicut imperantes velint, exercendi tollatur, ac insuper, inquam, debent esse conventa totius populi vel maximæ partis ejus, aut eorum qui populum repræsentant, quia pars minor in civitate rebusque imperii non habet jus personæ

76 Ex his potest existimari de eo, quod Cardinalis Perronius in sermonibus

a Pithoeis editis referebat, se intellexisse ex his, qui conventus *Reformatorum* in Gallia frequentabant, eos pro regulâ tenere certâ, Regem cum illis uti debere *jure Gentium*, quatenus bello gesto & pace factâ conditiones partibus suis stabiles impetraverant

77 Nam si conditiones Edictis Regis concessæ *Reformatis* irrevocabiles erant armisque vindicari possent, non simpliciter privilegia, sed leges fundamentales esse debebant, quarum, ut diximus, obligatio naturalis, sive juris Gentium est *Ex jure civili summa Potestas in his quæ ad Imperium pertinent, necessitate nullâ potest obstringi, quia non habet, à quo cogatur*

78 Sed opinio, pergebat ita Cardinalis, quod sub *jure Gentium* vivant in Gallia, *Reformatis* bene valideque excutitur, siquidem omni die in bonis & in corporibus violantur, adeoque trahuntur injustè, *qu' ils trouveroient, peut-estre, moins de barbarie chez les Cannibales, que parmyleurs propres concitoiens, hoc est, ut forte minus barbaricæ inhumanitatis reperirent, inter populos hominum voratores, quàm inter cives proprios* Hæc ante quinquaginta annos homo Cardinalis quid his diebus diceret non Cardinalis!

79 Porro, ut in viam redeamus, quando ejusmodi sunt leges fundamentales, quæ communicationem summæ potestatis in quibusdam duntaxat juribus inferunt, tum Imperantes non desinunt habere summam potestatem

80 Nam etsi populo jus ex his legibus quæsitum affirmemus, non ideo superiorem Principe constituimus Possunt enim actus esse nulli ipso jure, ad quod superior alius non requiritur

81 Quin id ipsum in despoticis Imperiis, quæ sine controversia sunt summa, locum habere potest Persarum Rex haud

haud dubiè talis erat, Qui tamen ad-
versus leges cum proceribus regni semel
stabilitas nihil agere, decernere poterat,
ut *Historia Danielis indicat*

82 Sed ubi Rex nihil omnino absque
Senatu procerum vel populari, in majo-
ribus rebus decernere potest, ibi parum
abest, quin Aristocratia obtineat Talis

hodie sine dubio *Dux Venetorum*, nescio
an & *Rex Poloniae*, & Imperator *Roma-
no Germanicus est* Proinde adversum
eos civilis legum obligatio valere posse
videtur

83 Cæterum, de executione Legum
fundamentalium & quatenus resistere li-
ceat, inferius tractabitur.

C A P. V I.

De Furibus Majestatis majoribus

Divisio jurium Majestatis in majora & minora. Primum, jus gladii. id
esse duplex, vitæ & necis in cives, belli in externos. Prius ut discrepet
à mero Imperio. In civili Republ. non esse jus Imperanti, quenquam
indictâ causâ necandi, nisi in extremo periculo. Ad hoc jus vitæ ac ne-
cis etiam asyla referri. De jure belli. Alterum jus Majestatis de pace
incundâ. De fœderibus, eorum differentia à sponsionibus. Jus mitten-
di Legatos. Tributa exigendi & vectigalia: idque male inter minora
referri. De dominio eminente. ut differat à ratione status. De jure
Legum condendarum, ubi & de statutis municipalibus. De creandis
Magistratibus, eos nihilo plus juris adversus summam potestatem ha-
bere quam privatos. De judiciis & de summâ provocatione.

Sed cujusmodi Leges sint fundamen-
tales, id in quâque Republica con-
siderandum est. Hæc nostra universalis
disciplina Summam Potestatem simpliciter
spectat. Cujus proinde jura singula &
omnia in quibus exercitium ejus con-
sistit, ordine recensebimus

2 Vocantur & Regalia, voce latius
sumpta & alicubi *prærogative* Regiæ,
in Anglia, quatenus ea voce quælibet
jura præcipua & excellentia significantur,
dictæ à jure primæ classis Romanæ, quæ
cum sola plures haberet centurias & suf-
fragium quam reliquæ pariter omnes, prius
rogari, consentiens, legem cæteris quo-
dammodo præscribebat

3 jura Majestatis, id est, Summæ

potestatis vulgo non male *in majora &
minora* dividuntur ab illis incipiemus.

4 Principio certum est, quia non tan-
tum ob amorem societatis, sed etiam ad
tutionem vitæ bonorumque Civitates
constitutæ sunt, sine gladii potestate
nullam haberi posse Rempublicam
Eamque tam ad coercendos maleficos in
civitate pertinere, quam ad propulsan-
dam vim externam

5 Unde duplex jus Majestatis oritur
Primum *vitæ ac necis*, alterum *jus belli*

6 A priore discrepat merum Impe-
rium quod est jus animadvertendi in
ia inoffensos, *jure Magistratus*, (licet ita
loqui per Jctos) quod est ministerium
summæ potestatis, competens

L 2

7. Sed

7 Sed huic imperio non adest facultas proscribendi homines sine iudicio, nec dandi veniam reis aut damnatis, Quod sub jure vitæ necisque omnino continetur

8 Illud vero potest quidem semper, *raro tamen debet exercere* summa potestas. At quando debeat, hoc ad caput *de iudicio* pertinet

9 In civili Imperio licet absoluto, vita quidem nulli quam causa cognita, jure potest auferri, Nisi forte secus ratio & periculum Reipublicæ postulet, neque res moram cognitionis ferat

10 Cujusmodi *Regiâ manu*, quæ in parata executione consistat, non posse Rempublicam carere, Dictatura satis a pud Romanos ostendit

11 Iudicium vero de ratione illâ necessitatis repentinæ ad Imperantes pertinet, ut tamen si qua vis aut cædes, causa non cognita, committatur, heic tamen cesset præsumptio, *quâ res iudicata pro veritate habetur*, causam oportet esse liquidam & manifestam

12 Denique, si quem Princeps more latronis invadat, is nec jure cæsus videtur Quia nec in populari Imperio pars major eo modo quenquam sine injuriâ opprimere potest, *ut diximus pridem*

13 Quid autem in ejusmodi casu liceat invasis, *infra* in loco communi differemus

14 Non est etiam, ut putemus, Ordine cognitionis servato, manifestas oppressiones & injurias vim juris induere, sicut historia *Achabi & Nabothi* loquitur

15 Porro ad jus vitæ necisque refertur constitutio locorum *asylorum*, quibus supplices contra vim privatam publicamque protegentur

16 Cum enim eâ re sistatur vigor iudiciorum, palam est, excedere hoc institutum, potestatem Magistratum At

quatenus justa sit eorum usurpatio, id *alibi* tractandum

17 Altera pars juris gladii adversus vim externam comparata est Diverfos enim populos inter se uti conditione status naturalis, Eumque recte dici *statum belli* haud gravate concessimus *Hobbessio*

18 Quatenus contentiones facillime inter homines nullo iudicio subjectos oriuntur Neque alio exitu, si conveire nequeant, quam decernente ferro, terminari possunt Quo pertinet celebre dictum, *Ubi iudicia desinunt, ibi incipere bella*

19 Cum autem universæ Civitatis motum & discrimen hæc res contineat, clarum est, non posse id aliter quam ab eo *qui jus totius habet*, exerceri Quod omnium populorum juriæque consensu maximo traditur

20 Quatenus autem cum Magistratibus hæc potestas armorum communicari possit, *ut & reliqua jura bellorum, peculiari loco* trademus

21 Heic enim simplici enumeratione juxta ac demonstratione, *cur ad summam potestatem quæque jura pertineant*, detungemur

22 Proinde, cujus est bellum decernere, ejusdem est sine dubio, pactiones, quibus bellum finitur, id est, *Pacem* contrahere In Democratia sine controversiâ id est majoris populi partis, alibi optimatum, Consequenter Regis in statu vere monarchico

23 Modo rex ille jus habeat non impeditum per ætatem aut amentiam, vel denique captivitatem Non enim credibile est a populo Imperium ea lege delatum esse, ut etiam a non libero exercetur

24 Eadem præsumptio est de exilio Regis, nisi voluntaria & plene libera sit absentia Sed hæc limitationes cunctis

juribus summæ potestatis videntur esse communes

25 Paci assimilantur *fœdera*, quæ sunt reliquæ conventiones diversorum populorum principumve inter sese

26 Nam cum obligatio, nisi in personam cadere nequeat, & civitates per eos qui potestatem summam habent, *personæ fiant*, manifestum est, jus fœderis pangendi ad hanc classem, esse referendum

27 Hinc oritur differentia inter *sponsiones* & *fœdera*, quorum illæ sunt conventiones absque mandato initæ à ministris summæ potestatis, de rebus ad ipsam pertinentibus, qualis *Caudina pax* & *sponsio Luctatiana*, quas ideo populus raras non habuit Liv 1 9 à pr Polyb lib 3 cap 5

28 Hinc cohæret jus mittendi Legatos, quorum ministerio fœdera contrahuntur, Quales cum hoc effectu, *ut jure Gentium sancti habeantur*, nullis quam qui vere habent Majestatem, mittere licet

29 Nam in reliquos, qui mittuntur ab his qui subditi sunt aliis, leges civiles valent Quia plus juris delegatis quam delegantibus, qui leges accipiunt, adscribi non potest

30 Atque hæc ad defensionem civitatis pertinent, quo etiam refertur jus *Tributa* & *vectigalia* exigendi, quod multi interminora Majestatis jura referunt

31 Adeo perperam, ut nullum in omni Republ pluris faciendum sit, Nec aliud manifestius *remeser* absolutæ potestatis habeatur

32 Nullum quoque frenum populi censeant esse adductius, nullum efficacius remedium, ad continendos in officio Principes, quam si hoc jus saltem ex parte libimet reservent, Quando non minus in Republ. quam in privatis fa-

milis, *pecunie cuncta servare* compertum est

33 Imperio alioqui civitatis simpliciter delato, nihil est causæ, quare non hoc etiam jus libere translatum videatur in Optimates aut Principes

34 Siquidem adeo necessarium ad tutelam civitatis instrumentum, nullo modo ab Imperantibus separari potest, nisi id expresse liqueat esse factum

35 Non moramur, quod prudentissimis vitum est scriptoribus, *nulli principum in terris licere ab invitis civibus exigere pecunias*, dictum *Comminæ*

36 Habent hanc hypothesin, quod proprietas bonorum in Civilibus Imperis relicta sit privatis, verum hoc non prohibet, quominus Imperantes singulis pecunias imperare possint

37 Nam & Civitati aliquod dominium in bona civium tribuitur, quod privata quidem dominia non tollit, sed tamen eminent supra illa

38 Unde à Grotio non absurde *Dominium eminentis* vocatur, Cujus hæc vis est, *ut ad Imperantes* (verba Senecæ) *potestas omnium, ad singulos proprietas pertineat Seneca 7 de benefic 4*

39 Idque merito in numero jurium Majestatis collocatur, Fundamentum habens in *consensu eorum qui constituunt civitatem*

40 Quos omnes ita velle manifestum est, ut si contingat, Reipubl utilitatem non posse custodiri, sine incommodo damnove privatorum, utilitas Publica privatæ præferatur

41 Quod cum maximi sit momenti modumque ordinariæ potestatis transcendat, consentaneum est, à nemine quam ab eo, qui summum habet imperium, esse exercendum

42 In quem singuli *ex pacto cum singulis* inito hoc jus transtulerunt, ut omnium atque singulorum rebus pro com-

mūni bono, *ut etiam singulis, uteretur*

43 Adeoque voluntatem Imperantium quisque sicut in aliis, ita hac in re pro sua voluntate reputare debet, *ut ex principis dudum positus recordamur*

44 Hinc est, quod injuria non fit civibus, quando res suas non modo vendere, sed & sine pretio illis quandoque cedere coguntur Sic tamen ut Respublica cum primum poterit, ad restituendum teneatur

45 Quia certum est, populos quam minimo singulorum damno illud eminentis dominium fundare voluisse

46 *Etiā hinc est, quod aliquando cives pro Republicā certo exitio exponere liceat, cujus rei speciale principium sub fin cap 2 collocatum est*

47 Denique, ex hac ratione defenduntur innumeræ leges, quæ duritiam & iniquitatem, contra singulos, utilitate publicā rependunt

48 Imo efficiunt, ne sit iniquum, quod seposito consensu ac foedere civiū, foret iniquissimum Nam quod ipse quilibet tacere intelligitur, in eo factam sibi injuriam nemo queri potest

49 Ita liquet responso, quā occurrendum sit illis, qui statuentibus aliquid licitum fieri ob utilitatem publicam, quod in se ac simplicitate naturæ iniquum est, obiciunt dictum Apostolicum, *non esse faciendā mala, ut inde eveniat bonum* Volenti enim non fit injuria

50 Cæterum, *Eminens* hoc, inquam *Dominium* vocatur, quia non tollit, sed limitat ac gubernat dominia privatorum

51 Alii potestatem extraordinariam dicunt, non tam male quam odiose, quia sub hoc titulo flagitia dominationis laere creduntur

52 Denique, *Rationem Status* huc plebique trahunt. Sed hujus appellatio pa-

ret latius, *Æque enim adversus externos ac in cives exercetur*

53 *Dominium* autem eminentis ad solos qui cuique Imperio subiecti sunt, spectat

54 Fuerunt jura, quæ ad *tutelam* Civitatis pertinent, aut illuc referuntur Sequuntur, quæ ad internam *administrationem* requiruntur

55 Tale omnium primo *jus est Legum condendarum* Quibus cum tota Reipubl conformatio in sit, palam est, à nullo, quam qui habet summam potestatem, eas posse proficisci

56 Non igitur plebes olim Romæ, non Senatus, non Prætores, non Juri auctores Legum esse potuerunt

57 Sed in libertate solus populus fuit Κορυφαῖος νόμος, *supremus legis conditor*, ait *Theoph* Postmodum Imperatores Cæsares

58 Nisi quatenus summa potestas vim obligandi illis addere voluit, ut factum in plebisitis lege Hortensia, in Senatus-Consultis à Principibus Romanis, qua de re dix in lib 1 *Digress cap 2 & 3*

59 *Municipia* quoque, id est, Civitates majori subiectæ imperio, nihil contra jus commune illius Imperii statuere possunt,

60 Nisi consensu summæ potestatis, ita, ut Ejus voluntate jus illud semper abrogari possit l 19 *ad L Rhod l 3 § 5* *de Sepulchr viol*

61 Sed jura provinciarum, quæ superiorem non agnoscunt, & quæ *municipalia* sæpius nuncupantur, videntur sunt Leges

62 Sux porro, non alienæ Potestatis Lege quemque teneri res ipsa loquitur

63 Unde Jus Romanum hodie nullos obligat, Nisi quatenus à liberis Europe populis libere receptum est

64 Cujus rei auspiciū Lotharii Cæsaris

faris memoriae adeo non exprobramus cum *Lipso*, ut nihil salubrius, si haec tenus substitisset posteritas, ullius principis extet factum sed haec aliò spectant

65 Legis-latoria potestas jus quoque Leges interpretandi & mutandi continet, nisi sint fundamentales *Æquitas* etiam illa, quæ est *mitigatio juris scripti legum sanctionibus contraria*, solius est Majestatis, quia vim continet mutandi
l. 1. ult. C. de Legib.

66 Sic etiam jus dandi privilegia, tam singulis personarum, quam certis hominum ordinibus, ut mulieribus, minoribus, fisco &c non est diversæ facultatis a Legislatoriâ

67 Res etiam loquitur, Summam Potestatem sibi ipsi non ferre legem, non totum Populum in Democratiâ, quâ Totum, nec eos qui jus populi integrum aut simpliciter delatum, ut *aliàs* dictum, habent *l. pen. π. de Recept. qui arb.*

68 Legis enim virtutes sunt, *Imperare, vetare, punire*, quas nemo in se ipsum habet. Nec ideo quæ Leges vgr patrimoniorum successiones regunt, ad Summæ Potestatis successionem pertinent, ut de *Jure Devolutionis* in Brabantia viciniquè regionibus, adversus Gallicas *prætensiones* *Stokmannus* aliique demonstrârunt

69 Legum Ministri sunt *Magistratus*, ut *Cicero* dixit, et si vulgus, Reges vocet *Magistratus* summos, *contra Latine vocis usum*, ait rectè *Grotius de Jur. S. P. circa sacrac. 1. nam Romanis*, pergit, *Magistratus, minorum Potestatum nomen est*. Per hoc autem cum universus Reipubl. ordo exerceatur, non possunt aliunde Magistratus, quam à summa potestate proficisci

70 Unde sequitur, adversus eum qui habet summam potestatem, nihilo plus juris habere Magistratus, quam infimum

quemque civium, Quemadmodum dispensator aut ordinarius in Familis privatis æque sunt servi quam mediastini aut vicarii

71 Proinde eos, Qui Regem exorbitantem non à quibusvis è plebe, sed à præcipuis Magistratibus in ordinem redigi posse arbitrantur, errare necessum est

72 Id enim à nullo potest fieri, quam ab eo, cui jure fundamentalì id liquet esse commissum, ut *præcedenti capite probatum est*

73 Cujus est creare Magistratus, ejusdem est, abrogare & revocare, multo magis limitare & circumscribere eorum potestatem, quâ de re cum cæteris ad *Magistratus & Leges* pertinentibus in *lib. III. adhuc erit agendi locus*

74 *Judicia* pertinent quidem maxime ad jus privatum. Sed constitutio & ordinatio illorum sine dubio est juris publici ac Majestatis

75 Imò hac causa Principes maximè ab antiquissimis populis constitutos fuisse accepimus, qua de re vid *Plutarch. in Demetr. ubi de facto Demetrii libellos supplices in profluentem projicientis*

76. Etsi vero pleraque judicia per judices ut ministros summæ potestatis expediuntur, *Summa* tamen *Provocatio* salva semper est ad illam, Sive appellandi, seu *Supplicationis* vel *Revisionis* aliove titulo

77 Item, jus avocandi certas causas ad cognitionem Principis, quo quidem rarius utuntur boni Principes, separari tamen penitus à summâ potestate nequit.

78 Denique, jus *Comitia* indicendi solvendique est in monarchia jus Majestatis

79 Nam in Regno, ubi comitorum facultas aliter quam jussu Principis exercetur, ibi certum est, Imperantis potestatem non esse absolutam.

80 In plurium Imperio jus Comitatus indicendi summæ Potestatis esse nequit, Quoniam ibi in Comitibus ipsa potestas summa residet

81 Ideoque nihil ibi quam ministerium

est, etsi per artes politicas fiat aliquando Magisterium, At de his non agimus

82 Quæ plura de hisce juribus eorumque æconomia dicenda sunt, ad partem operis ultimam reservantur

C A P. V I I.

De Juribus Majestatis minoribus

Divisio jurium majestatis minorum, quod vel utilitatem vel dignitatem spectent & quæ ad hanc pertinent, rursus subdividuntur, quod vel in publicis collationibus, vel in privatis dispositionibus consistant. Prioris generis esse jus creandi magistratus inferiores, nobiles, equites, etiam comites, principes ac duces, ratione redditâ, cur eorum creatio ad majora non pertineat. Item creandi doctores, comites palatinos, notarios, concedendi nundinas & ferias. Dispensationis privatæ sunt, jus legitimandi liberos, famam restituendi, veniam ætatis largiendi, solennia Legum remittendi, debitoribus inducias dandi, onus fideicommissi bonis auferendi, res minorum sine decreto alienandi &c. Quæ ad utilitatem spectant, hæc sunt, Jus monetæ cudendæ, confiscandi bona damnatorum & mulctandi, successiones conferendi indignis, bona vacantia occupandi, item res derelictas, velut thesauros, haud tamen jure, bona naufragorum, sed & jus venandi, constituendi gabellas, portuaria, ripatica, angarias, parangarias, armandias & repressalias &c.

MInora Majestatis jura sunt, quæ ad functiones Reipubl *inferiores* levioresque referuntur, nec tamen Magistratibus committi solent

2 Hæc ita dispertitur, ut vel ad *potestatem*, vel ad *utilitatem* Imperantium spectent

3 Quæ prioris sunt generis, ea vel in conferendis *honoribus* juribusque publicis, aut in privatis dispositionibus consistunt

4 Ad primam classem referamus primo, jus creandi *Magistratus minores*, qui per oppida & agros juri dicundo prælint

5 Jus creandi Patricios, *nobiles* Equitesque, Ut nobilium ordini Duces quoque, Principes, Comites, Barones aliosque Germanicæ originis titulos accenseamus

6 Quos quidem creandi jus mirabitur non nemo, ad minora Majestatis à nobis referri

7 Sed ratio constat, quod ad Imperii explicationem hæc res directè non pertineat Verum hoc sine illis tam summum quam integrum facile esse queat

8 Si quis tamen ita faciendum putet, ut jus conferendi illustres nobilitatis gradus ad majora, cæteros ad minora Majestatis

jestatis jura referendum putet, nihil est quod refragemur

9 Largiri facultatem *docendi Artes* studiorum publicè que texercendi, id ubique etiam Summæ Potestatis habetur

10 Adeo, ut Doctores auctoritate eorum, qui superiorem agnoscunt, creati jure & ornamentis huic ordini debitis minime fruantur

11 Ita necesse non videtur, jus concedendi Academias huic numero adjicere Quando in iis vix quicquam Majestatis proprium, præter istud jus conferendi honores studiorum, cum effectu tam latè diffuso, reperitur

12 Tamen ita fieri solet, ut Academias sive Universitates studiorum constituere, juribus Majestatis adscribatur, nec satis est causæ, quare ab hoc more loquendi recedamus

13 Præterea homines constituere, qui *Legitimare* natos contra præcepta legum, & creare Tabelliones aliaque jussu summæ potestatis facere possint, quales in Germania *Palatini* Comites dicuntur, id haud dubiè Majestatis est

14 Nec ideo tamen minus ipsum jus ordinandi *scribas*, quorum fide instrumenta pro publicis à populo iudicibus que habeantur, (*Notarios* vocant) ad potestatem summam referri debet

15 Solent quidem hæc modica jura plerumque per inferiores potestates exerceri, sed origo juris & modus exercendi separatas habent rationes, ut *cap seq* videbimus

16 Denique & ad hunc ordinem pertinet jus constituendi celebriores meiatus, quos *Nundinas* vocamus

17 Cum enim privilegii vis non uno sensu in illis contineatur, patet, ad summam quoque potestatem id esse referendum

18 Sed minores peculiareque *nundinas* nihil vetat à Magistratibus ordinari.

19 At in his tunc ea, quæ *Nundinis* alioqui tribuuntur, velut immunitas ab executione judiciali similiaque obtinere non possunt, Quia sistere aut impedire vigorem juris publici est suprâ Magistratum

20 Ex eâdem ratione constat, jus indicendi *Ferias*, quibus judicia intermittantur, esse Majestatis

21 Sequuntur ea, quorum effectus in dispositionibus atque dispensationibus inter privatos locum habentibus consistit

22 Etenim sæpe fit, ut ordo legum ob circumstantias æquitatis haud ita præcise custodiri possit Quod tamen Magistratus, qui sunt ministri Legum, facere debent

23 Proinde iis, qui extra matrimonium sunt nati, jus dare Legitimorum, id cum excedat manifestos ordinariæ jurisdictionis terminos, pertinet ad Majestatem

24 Sive id per rescriptum identidem fiat, seu lex à Principe lata modum, quo id immediatè peragatur, præscribat, cujusmodi modos Græci Imperatores, Subsequens matrimonium & Curia oblationem tradiderunt l 3 4. & l 9 C de Natur lib

25 Similiter jus restituendi natalibus, aureosve donandi annulos, quibus libertini homines fiebant ingenui, priscis Romanis pro jure Majestatis habetur.

26 Eos qui *infamia* sunt notati, causis non redditis, integræ existimationi restituere, id etiam Principis opus est

27 Nam Magistratus & Judices non nisi per in integrum restitutionem, certas ob causas, id facere possunt

28 Præterea adolescentes potestati curatorum subtrahere, *veniaque ætatis* datâ, rebus suis ante tempus lege constitutum præficere, hoc est suprâ ministerium legum, adeoque Majestatis l 3 in

pr π *de Minor t t C de His qui ven et impetr*

29 Eodem pertinet, concedere alicui, ut sine solennibus, quatenus testandi jus non habeat; *Testamentum* celebret, quod utique Legum ministri permittere non possunt

30 Sed concedere, ut testamentum absque solennibus conditum vim & effectum habeat, id ne Princeps quidem potest

31 Quia sic heredibus ab intestato jus suum imperfecto testamento stabilitum interverteret, quod extra usum Domini eminentis jure facere non potest

32 Sufflaminare & differre jura hominum quominus aliquando possit, etiam contra ordinem legum, nihil impedimento est

33 Huc pertinet potestas debitoribus inducias dandi moratorias, quinquenales, aut non multo longiores, aliasve dilatorias exceptiones, non peremptorias, nec quicquam aliud quo vires principalis negotii exhauriantur, ut sapienter rescripsit Imp Constantinus in *l 2 C de Precib Imp off*

33 Item judicis sui jurisdictioni aliquem eximere, judicisque dare *extraordinarios*, id manifeste summi Imperii est

34 Quemadmodum & bona fideicommissis subjecta hoc onere liberare, quia commodum posteritati hac ratione subtrahitur, nemo alius quam qui habeat summam potestatem supraque leges sit erectus, facere potest

35 Sed an licet hoc omnino Summæ Potestati? Si verum est, ut modo diximus, Eum non posse cuiquam jus auferre suum? Jus quæsitum certe non potest, jus futurum, maxime eorum, qui necdum sunt nati, potest aliquando præcidere graves ob causas, quales in

fideicommissis, maxime dividuis, sæpè se produnt *Vide Grot l 2 c 4 § 10*

36 Denique, res immobiles pupillorum atque minorum permittere alienari, citra causam necessitatis, *posito, quod hoc Lege prohibitum sit*, est etiam Majestatis

37 Poterant plura recenseri ex Romanis & aliarum gentium institutis, Sed reliqua ex hisce dijudicari possunt

38 Superest, ut ea quæ ad utilitatem Imperantium pertinent, breviter videamus Inter quæ primo loco jus *monetæ cudendæ* merito refertur

39 Quæ in re quando commercii omnique civitatis ratio summa vertitur, palam est, id nulli quam Summæ Potestati, vel cui illa hoc commiserit, licere oportere

40 Jus publicandi *bona damnatorum* eaque in *fiscum* vel æarium condendi, sine dubio est Majestatis Quia nec *fiscum* habere dicitur, quam qui universæ Civitati præest, ideoque municipis negatur *l 10 π Ad Municipal*

41 Idem est de multis pœnarumque compendis, tametsi hæc non raro Magistratibus minoribus applicentur Sed lucra successionum, quæ ut indignis auferuntur, in solum *fiscum* rediguntur, tam jure Romano quam moribus Gentium

42 Præterea pleræque nationes suis Principibus ea quæ Nullius erant privati, concesserunt.

43 Quæ cum jure Naturæ occupantium fieri deberent, vi Legis, id est, communi consensu, adeoque justè, Dominio singulorum subducta fuerunt

44 Talia sunt bona vacantia, quæ dicuntur, eorum qui sine herede decesserunt

45 Agri inculti aut deserti, omniaque pro derelictis habita, inter quæ thesauri pro parte vel toti,

46. Denique, feræ bestiarum, volucres, pisces omniaque animalia quæ cœlo, quæ mari atque terra continentur

47. Quanquam alii jus illorum ad Majestatem referri nolunt, nos contra putamus

48. Hæc enim communia omnium esse delinere non possunt, nisi omnes & singuli de jure suo in gratiam unius vel paucorum decedant

49. Atqui omnes cives nunquam suum jus pariter, nisi in eum qui toti præest civitati, transferunt *Grot lib 2 cap 8*

§ 4

50. Secundum hæc ad Principem pertinent argenti & auri venæ, terræ visceribus reconditæ, quæ etiam sua natura Nullius in Domino sunt, nec non redditus salinarum

51. Denique, per Europam ita frequenter obtinet, ut bona naufragorum ejecta ad littora, cujusque Principisisco tota vel pro parte acquirantur

52. Sed non quicquid seculum vocatur, id juris esse dicendum est, Quod enim jus habet Fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur? *l 1 C de Naufrag*

53. Ne quidem eminentis vis legis, de qua satis alioqui constat, huc potest applicari, sicut alia non pauca adversus singulos iniqua, publicæ utilitatis respectu sub hoc clypeo defenduntur

54. Constat enim pleraque naufragia exteros affligere, in quos illa vis legis aut Domini eminentis non habet locum

55. Quare cum populus totus, vel quisquam privatus nullum jus habeat, res naufragas in suam agrum delatas aut aie repertas diripiendi,

56. Sequitur, neque per Legem, quasi ex civium consensu & jure eorum translato, tale jus populo vel principi recte adscribi

57. Partem tamen rerum aut certam

quasi præstationem vestigialis pro defensione & auxilio, quod Potestas loci, Dominis rerum imperatur, exigi, id ut sit, à jure & æquitate non abhorret

58. Amplius, adversus eas gentes, quæ jus fisci contra naufragos avare exercent, fas esse eodem jure uti, dicitur regula juris Gentium, *Quod quisque juris in alterum statuerit, ut ipse eodem jure utatur.*

59. Denique, ad hanc classem jurium Majestatis referuntur etiam modica vestigalia

60. Qualia à Feudorum interpretibus telonea seu *gabellæ*, portoria vel *portuaria* & *ripatica* dicuntur

61. Sed viæ publicæ, quas & *Regias* vocant, *portus*, *flumina* publica, non tantum huc spectant, quod attinet ad vestigalia, quæ ibi colliguntur, sed etiam, quia protectione supremoque dominio ad Principem pertinent

62. Memorant illi & *Angarias* & *Parangarias*, quæ videntur fuisse onera præstandi currus & jumenta ad publicos cursus veteribus usitatos, hodie *postarum* dixeris, quod tamen non, ut olim, provincialibus imponitur

63. Ab his distinguuntur plaustrorum naviumque præstationes, ad transvehendos milites, arma, sarcinas, impedimenta exercituum aliaque onera portantia

64. Hæc & si qua sunt alia, fere sunt quæ Regalia appellantur, in constitutione *Friderici de Regalibus 2 F 56*

65. Tamen & *Armandiæ*, & jus munitendi, & jus *Repressaliarum* ad hunc ordinem referri possunt

66. Quippe neminem armamentaria, quomodo *Armandiæ* interpretantur, neminem arces munitas, nisi Summa Potestas, aut cui specialiter ab illa permisum fuerit, habere posse, ratio Imperii manifestò dicitur

67 De *Repressalis* multo magis, Nam con edere civi, ut alterius Imperii quemlibet civem, eo quod ipse iu antea passus est, deprædari queat, hoc quidem proxime ad bellum accedit, *ut alibi plenus*

68 Enumeratione atque probatione.

quot & quod singula sint jura Majestatis, quatenus huic instituto opus est, defuncti videmur

69 Inquirendum est, an & quatenus hæc jura ab Imperantibus alienari vel quando communicari possint, aut alienata vel communicata præsumantur

C A P. V I I I

De alienatione & exercitio jurium Majestatis

Majora Majestatis jura non posse transferri inrevocabiliter & independenter, salvo Imperio, sed in quos hæc jura ita transferuntur, eos hactenus summam habere potestatem. Ne quidem exercitium juris ullius majoris in totum posse conferri, sed Imperantes id quod est ultimum retinere semper. Quatenus belli jus transferri soleat aut non, item pacis & Legum & creandi Magistratus & res judicandi. Minora majestatis jura facilius tota transferri. Quid juris habeat is, cui generaliter vices Summæ Potestatis sunt delegatæ.

QUOD Jura Majestatis vulgò dicuntur *incommunicabilia* recto sensu capiendum, scilicet, quod communicari nequeant cum his qui imperio subditi sunt, ac uti salva & integra maneat *summa potestas* in eo, qui jura quædam cum aliis communicat, Nam qui socium accipit, is hactenus vere *summus* esse desinit

2 Multo fortius illo respectu dicendum, quod in totum jura Majestatis alienari nequeant. Tametsi exercitium aliis committi possit

3 Nam quod de Deo Tertullianus, *Imperium summæ dominationis penes unum, officia ejus penes multos esse*, suo modo non male ad Supremos populorum Rectores transtuleris *Apologes c 24*

4 Quod igitur jura Majestatis alienari, cum aliis communicari non posse diximus, eo non pertinet, ut Regem vel Optimates, alios in partem Imperii accipere posse negemus. Sed quod Rex &

Summa Potestas, quæ talis manens, illa jura cum aliis communicare vel alienare non posse intelligatur

5 Proinde, quando Magistratibus, Curis, Præfectis jura quædam Majestatis demandantur, cum eorum respectu maneat Summa Potestas, ipsa jura non transferuntur, sed exercitium duntaxat, idq, sibi semper obnoxium committit aliis Princeps

6 Quare si quem Præfectum, Legatum aut Locum, *ut ajunt*, Tenentem constituat Summa Potestas, cui det jura quædam Majestatis, ea semper ut ministeria, *dependent* ab ipso, qui habet Summam Potestatem, concedere intelligitur

7 Etsi in conferendis juribus illis dictum sit, ea *privativè* concedi, conferri, dari. Id enim cum respectu ad alios magistratus aut collegia, non ad excludendum Ipsum, qui habet *Majestatem*, indubitato capiendum

8 Hic semper exercitium ejusmodi
jurium

jurium Magistratibus injunctorum moderabatur, recteque an secus exerceatur, judicare potest & debet

9 Sed duas Potestates Summas in unâ Civitate constituere, quod fit, si ullum jus Majestatis independentem ab aliquo præfecto vel collegio exerceatur, tam est absolum, ut ad hoc absurdi evitandum capienda sit ejusmodi, quam verba ferre queant, non vitiosa interpretatio

10 Quin etiam in ipso exercitio Præfectis aut Magistratibus deferendo, discrimen majorum minorumque jurium, si recte discernas, animadverti potest

11 Nam majora ne quidem exercitio tenus in totum aliis committi solent, quin semper quod est ultimum in illis ipso usu sibi reservet Princeps, aut quicumque habet Majestatem

12 Non inficiamur equidem, posse etiam in totum transferri exercitium alicujus e maximis juribus, verum semper revocabiliter & *dependentem*, ut ita loquamur

13 Quod ita rursus comparatione Numinis, salvâ religione, illustratur verbis Hieronymi *Deum solum, ait, naturaliter esse & immortalem & verum, ceteros ut angelos hominesque immortalitatem & veritatem ex illius largitione consequi, cum aliud sit, verum esse & habere quid per semet, aliud in potestate donantis esse quod habeas in epist. ad Tit in pr*

14 Arque hujus dependentiæ hic est effectus, quod Summa Potestas, exercitium illud, quoties lubet, revocare potest

15 Nam, ut dictum, si quid independentem a Summâ Potestate in eadem Republ. existeret, hæc esset altera Potestas, quia Summum & independentem non differunt. Id autem est ex his, quæ in una Civitate fieri non possent. Nam ea est Summi conditio, ut *nihil illud adæquet, Tertulliani dictum*

16 Neque vis Imperii in obligatione & coactione consistens, ubi plures *summi* forent, explicari posset, Nam ut Chrysostomus, *ἰσὸτητα μεγίστην τοῦ ἐπιτοῦ ἆ-qualitas dignam facit Regnum in se divisum dissipabitur*

17 Proinde, qui magna illa jura sic exercitio tota habent, ut revocari nequeant, illi magis proprietatem & jus summum habere intelliguntur.

18 Quia competit illis definitio summæ potestatis, quod *acta illorum infirmari nequeant*, quod diversam supponit Rempubl.

19 Tales sunt, quibus in feudum jura majora conceduntur. Nam & vassallis recte tribui summam potestatem antehac probavimus

20 Exemplum non modò præbet rex Neapolitanus, qui à Pontifice jura Majestatis accipit, sed & Principes, ut videtur, Imperii Germanici

21 Qui quatenus irrevocabiliter & intractabiliter jura Majestatis obtinent, summâ potestate non immeritò præditi esse dicuntur

22 Non obstante, quod Imperatorem, Dominum suum clementissimum, se verò Sacri Imperii Fideles appellant.

23 Scilicet ratione feudi, *atque ita* ut omnino integram eos non habere Majestatem concedamus. Quæ aliquo modo ex his quæ *suprà* de cedere *sect 3 c 2* diximus, judicari possunt

24 *Æstimari quoque* ex his potest, illius vulgari axiomatis valor, quod tantum Dux, Marchio, Comes, vel Civitas in suo principatu vel territorio possit, quantum Imperator in suo Imperio

25 Nam in his juribus, quæ singuli Principes sine retractatione usurpant, nullam habent concurrentem potestatem

26 Nec eorum respectu, in quibus Imperatori & Imperio sunt obnoxii,

sed in h's est subordinatio, non concurrentis potestatis

27 Si qua concurrentia dentur Imperia, quibus duo vel plures in una ditione pro indiviso imperent, quos vocant *condominios*, ea est species *πυλινγιου*, quæ a nobis suo loco explicabitur

28 Atque hæc non nisi de Imperiis que separatam habent constitutionem, non in idem civitatibus, intelligenda

29 Cæterum, in simplicibus, quæ unum corpus animamque repræsentant, civitatibus, nullum ex Majestatis juribus, quæ majora dicuntur, nec quidem ex reliquis, vim Imperii explicantibus, in totum alius concedi potest, Nisi revocabiliter, inquam, & sub lege reddendi rationes

30 Nec quidem ita, ut exercitium alius competat *ανεπιθύνως*, hoc est, *independenter*, quia semper summa potestas *τὸ κρείωτατον*, id quod est ultimum & excellentissimum in illis, sibi reservat, rationique repugnat, ut Magistratus, qui nihil est aliud quam minister summæ potestatis, ullius juris sibi commissi vel proprietatem vel exercitium habeat *independenter*

31 Ita Magistratibus Curisque merum Imperium, sive potestas gladii, ad animadvertendum in facinorosos permitti potest ac solet

32 At semper potestas summa, si velit, habet jus avocandi causas vel ignoscendi damnatis, adeoque retinet jus vitæ & necis, quod transferre, salva quidem se ipsa, hoc est, Summâ Potestate illæsa, non potest

33 Idque perinde in plurimum ac unius Imperio, locum habere certum est. Et si in illis, ubi plus Leges valent, rarius usurpetur

34 Quod si Rex verè amiserit eam potestatem architectonicam, ut sane fie-

ri potest, intelligitur, cum hos, quibus ita tenetur, in partem Imperii accepisse, quemadmodum in Anglia Rex in quibusdam causis ignoscendi & dispensandi jus non habere creditur, & hætenus societatem Imperii cum Parlamento habere videtur

35 Noli tamen credere, quod ubique Summa Potestas certum ordinem petendi remissiones & dispensationes præscribit, huic immutabiliter adstrictus sit, ut, si velit, aliter statuere nec possit

36 Nam in dubio talia prudentiæ & ordinis causa, non ad minuendum jus suum a Summis Potestatibus constituuntur, quemadmodum Imperatores Romani varia id genus instituta in Corpore Juris sanciverant, de quibus in *tit C de Mandat Princ de Precibus Imp off in l un C Quando int pup l 3 C de Legib & passim*

37 Belli jus in exteros rarò ulla ex parte Magistratibus committitur, Nisi res moram consulendi Summam Potestatem non patiarur, & periculum evidens subitis armis occupari possit, ut fecit *L Pinaris Ennæ* in Sicilia, *apud Livium lib 24 cap 37*

38 Quandoque tamen in Imperio late patente Potestates inferiores possunt habere jus inchoandi bellum atque gerendi, nomine scilicet ejus, qui summam habet potestatem, cui rationem ipsi rerum gestarum reddere debent, hujusmodi jus datum est Gubernatoribus *Indiarum* à Regibus Hispaniæ & Lusitanorum

39 Nostræ etiam Societates Indiæ ab Ordinibus Belgarum hanc potestatem acceperunt, non tanquam Magistratus, sed ut Rectores Imperii subordinari, quale sub alio sole cœloque possident

40 Alioqui, si princeps negligere malit injurias Reipubl. aut privatis factas,

Etas, nemini licet eas armis ulcisci, nec adversus externos nec contra cives.

41 Ergo nec Repressaliæ, ab his qui passi sunt injuriam licet gravissimam, injussu Summæ Potestatis exerceri debent, siquidem hæ non modo præludia belli, sed & ipsæ, bella esse videntur

42 Hinc Cicero, qui in *Philippicis* *Brutos Cassiumque*, non expectato populi mandato, arma in *Antonios ac Dolabellam* capientes tam magnifice defendit, causæ potius servire, quam jure disputare censendus est, ut quidem *Grotius* existimat, vix enim est, ut præsumptioni voluntatis in tam gravi causâ locus esse videatur. Quanquam rati habitione, quod minus jure fuit inchoatum, sine dubio convalescere potest

43 Atqui *Ciceronem* ita ego exaudio, tam fidenter libertatis adsertores apud Senatum Populumque defendentem, ut eorum rati habitionem, in rebus optimo publico institutis impetraret

44 Nec scio, an reprehendus sit idem *Tullius*, ad vindices libertatis scribens, non esse quod expectarent Senatus auctoritatem Populique jussu, qui nec in tantâ rerum confusione ac impunitate gladiatorum haberi, nec è tantis marium terrarumque distantibus spatibus expectari posset, *lib x epist 16 ad Plancum lib XI epist 7 ad Brut lib 12 ep 7 ad Cassium*, ubi non dissimulat, Senatum Populumque in eadem fuisse sententia

45 Porro, jus foedera pacemque incundi, & tributa exigendi, domini que eminentis, nec non Leges ferendi, creandique Magistratus majores, cum subordinatis potestatibus nunquam per omnia communicantur

46 Hinc civitates municipales statuta quidem faciunt, Leges verò nequaquam ab his & ab omnibus qui summa potestate destituuntur, condi possunt, ut *alio loco videbimus*

47 A talibus etiam Magistratus minores facile, non perinde majores constitui solent. Aut si fiat, ea potestas semper revocabilis est

48 Quam autem stulte & periculose Summa Potestas hoc jus totum vel majori ex parte mandet aliis, ad politicos pertinet ut commonefaciant

49 Hoc vero & ad Jurisconsultos, quod pauci potentiores in plurium Imperio factionibus mutuis officia Magistratum & Imperia partientes, æquè in Majestatem, quam si id faciant in principatu, delinquere possint, utique si privata conspiratione tali modo inter se se coeant, Nam si ex Imperantibus sint qui sic agere atque pacisci instituunt, oligarchica duntaxat industria vocatur

50 Nisi in longius tempus quam delatum ipsis est Imperium, coeant. Hactenus enim & privati sunt & tanto minus illa parte juris habent, quanto his, quorum est primævum jus imperii, plus a præsentia potentiâ præjudicii metuitur

51 Præter quod nullum enormius in fundamenta civitatis commissum extat, quam actus summæ potentiæ ultra tempus dati Imperii producere

52 Quid de facultate res judicandi statuemus? Hæc facilius videri posset in Magistratus Curiasque sæpe tota transferri

53 Sed tenendum, quod potestas creandi iudices supremos semper manet penes Summam Potestatem, Nec usquam sit, ut Princeps omnino se exuat potestate res judicandas avocandi, Magistratus vel iudices nunquam debent esse *κωλύει* ut loquitur *Mæcenas orat ad Aug apud Dion lib 53*

54 Proinde, quando Summa Potestas civilem criminalemque jurisdictionem, declarat, se omnimodo in alium transferre, non est hoc ita capiendum, quasi privatio ad ipsum Principem referatur,

rarum sed ad alios prætereum, qui summam potestatem habet *αὐτοκρατορῶς, ut superius dictum*

55 Quod autem attinet ad minora Majestatis jura, quominus pleraque eorum irrevocabiliter, aut in perpetuum cum inferioribus potestatibus communicentur, ratio juris non obstat, Unde & in feudum concedi possunt illis, qui vere manent subditi

56 Sunt tamen ex illis, quæ difficulter aut nullo modo communicantur. Quæ a quæ majoribus cohererent aut affinia sunt, ut de *Repressatus* dictum, & de his quæ ad judiciorum ordinem mutandum pertinent

57 Jus quoque majora *nobilitatis* insignia largiendi, nec non *fiscum* habendi quæque similia, sunt hujus Naturæ

58 Sed aliquid ad fiscum pertinens facilius in totum alienari potest

59 Quæritur dignum & hujus loci est, si Princeps aut summam Potestatem habens Legatum sive *Vicarium*, aut plures constituat toto Imperio vel certis locis, neque dilerte nominatumve dixerit, *quamnam eius potestas futura sit*, vel exprimat nonnulla, sed species generali clausula obugnet, quod frequenter usu venit, quænam facultas ejusmodi mandato continetur

60 Potest haud dubie talis *ἵνα ἢ* facere quicquid expresse mandatis est comprehensum, quod jam dictum neque aliud opus est

61 Potest atque debet exequi omnia decreta Summæ potestatis quæ hac fine ad eum mitti solent

62 Disponere de omnibus, quæ in administratione Reipubl secundum ordinem Lege constitutum adsiduo occurrunt, Quæ gratia id genus *Vicarij* potissimum constituantur

63 Eiusdem est, distribuere functiones Reipubl ordinarias & inferiores, majores ipsa Potestas Summa sibi reservat, *ut dictum supra*

64 Porro officium ejus est compellere omnes, ut Legibus ordinique antea constituto districtè pareant

65 Sed in his, quæ excedunt modum quotidianæ administrationis, nihil novi a vicariis sine speciali mandato vel magna necessitate constitui potest

66 Ne quidem exercere potest ullum ex ejusmodi jurebus *Majestatis*, quæ non in continuatione exercitii, sed acta singulari consistunt, Velut est remittere delinquentibus pœnam, evocare causas a iudicibus ordinariis

67 Nisi id ei datum fuerit specialiter, Aut coherereat ordinario alicujus juris, quod ei sine dubio competat, exercitio

68 Vicarius enim nihil est quam Magistratus, Et Magistratus est Minister summæ potestatis ac Legis, *ut sæpius dictum*

69 Atqui continuare functiones jurum Majestatis, quæ in ordinario exercitio vertuntur, hoc est, Ministeriam

70 Sed actus extraordinarios summi Imperii motu proprio instituire, hoc est *αὐτοκρατορῶς* & *Magisterium* Exemplis abstinemus, inter explicandum datur

C A P. I X.

De præscriptione jūrum Majestatis

Status controversiæ, an diversi ordines ejusdem civitatis contra se invicem jura majestatis per præscriptionem acquirere possint. Quod affirm. modo præscribens id faciat proprio nomine animoque sibi habendi. Hinc nullos magistratus aut judices contra Principem præscribere posse; hoc tamen effectu posse, ut subditi parere debeant, donec à Principe secus præcipiatur. Sed Principem, cui jura Majestatis non omnia data sunt, posse ea, quæ desunt, acquirere per præscriptionem, populum quoque aut optimates jura eodem modo Principi subducere & sibi acquirere posse. Utrumque rationibus probatur.

Vidimus, ut summa jura in totum vel exercitio tenus transferantur. Sed modus alienandi unus, *Præscriptio* imperest.

2 De qua primò omnium quæritur, habeatne locum respectu Summæ potestatis, An, inquam, ex solo usu longi aut longissimi temporis, jura Summæ Potestatis acquiri possint.

3 Eam quæstionem nos hic non tantum, de Principibus aut populis diversis, sed etiam de ordinibus ejusdem populi diversis, etiam, & maxime de Imperantibus atque subjectis intelligimus.

4 Leges civiles de *Usucapionibus & Præscriptionibus* heic non habent locum, ne quidem in eodem Imperio, quatenus utique a jure Gentium discrepant, non obstat quod habet Sieg'erus *ad Grot* 2 4.

5 Nam si usquam verum, Majestatem Legibus esse solutam, id sine dubio in his, quæ Summam Potestatem quatenus spectant, obtinere oportet.

6 Ratio juris Gentium heic sola valet, secundum quam putamus, etiam in summi jūris Imperio locum esse præscriptioni, ad loque secundum jus Gentium ea quæ de jure *Civili* forte proferimus, intellecta volumus, Præeunte Grotio *lib 2 de J b & P c 4*

7 Semper autem adesse debet requisitum præscriptionis fundamentale, ut usus ac quasi possessio illorum jūrum nomine proprio animoque sibi habendi ab eo, qui in præscriptione se fundat, habitata & exercitata fuerit, secundum id, quod Imp' *Verus & Valentinianus* convenienter juri Gentium rescripserunt in *l 2 C de Præscript* 30. vel 40 ann.

8 Alioqui nunquam initium habere potuit, quippe, cum Usucapio dominium sine animo domini per rerum naturam adjicere non possit, ut est notissima quoque doctrina Jurisconsultorum; in omni acquisitione domini animum domini adesse oportere.

9 Quare nulli Magistratus, seu singuli seu collegia Magistratum vel judicum, quæ tales, quicquam juris hoc titulo *adversus Summam potestatem* adserere sibi possunt. Quia clarum est, illos nihil agere quam nomine jussuque Potestatis Supremæ, atque ut ejus Ministros.

10 Unde nihilo magis contra Principem præscribere possunt, quam hi, quorum ministerio in retinenda possessione privatim utimur, ut *coloni & inquilini* adversus quemque nostrum, id est, dominos suos usucapere nequeunt, et si

etsi per centum annos ipsi ac antecessores eorum fundos ut coloni habuerint

11 Proinde, siquid tempore, *quantumvis immemoriali*, a Potestate ibus interioribus usurpatum fuerit, hoc semper ab eo, qui summum habet imperium absque injuria tolli potest

12 Quod tamen non impedit, quominus contra *multitudinem subjectam* jus illud præscriptionis, quod Magistratus longo usu acquisiverunt, vim suam obtineat, etsi nihil ejusmodi a Summa potestate habeant in mandatis

13 Ita, ut Magistratus & judices quod illo titulo decernunt & exequuntur, hoc jure facere censeantur

14 Tu dices, Quare heic iterum non obstat ratio *superius* exposita, quod Magistratus nihil suo juri per præscriptionem addere possunt, eo quod *ut ministri*, non suo nomine agant, Responsio est, hunc qualitatis defectum impedire, ne quid adversus summam Potestatem, *cujus ministri sunt*, usucapere possint, non etiam obstare adversus inferiores, quorum utique ministri non sunt

15 His nihil relinquitur quam præsumptio, quod augmentum illud potestatis usurpatum a magistratibus non aliter ab eis exerceatur, quam ex *tacitâ summi Principis voluntate* contentique, siquidem illo vidente vel sciente, Magistratus jurisdictionem tuam exercent

16 Ita se res habet respectu Magistratum, Quæstio est, an Rex, cui Imperium non totum *populus* detulit, *usu temporis integrum Imperium* acquirere possit

17 Vicissim, an Rex *liber & absolutus* quedam jura *in contrario populi vel optimatum* amittere queat Utrumque adfirmamus

18 *Hobbes*, cujus principia hoc adspiciantur, nos jam nihil moratur, Nec

illi, qui Principem indistinctè faciunt populi Ministrum

19 Utraque destructa sententia pati debet, ut & populus capax sit acquirendi, & Princeps nomine suo, non tanquam minister, agere dicatur

20 Scilicet, *Hobbesi* hæc est hypothesis à nobis eradicata, quod populus, Imperio constituto, sit dissoluta multitudo, non gerens qualitatem personæ, nec ideo characterem præscriptionis ullo modo recipiens

21 At *Junius Brutus, D Althusius*, alique homines clari, Principes tantum habent ut Ministros & mandatarios populi, proinde nec hi ullum præscriptionis initium adversus populum facere possent, secundum commune requiritum præscriptionis & usucapionis *antea collocatum* Utramque sententiam ante hac refutavimus, priorem *sect 2 c 3 & sequ* posteriorem *cap 6*

22 Quid autem, si quis Princeps Legibus sit subjectus, qualem Latini vere proprieque dicerent *Principem*, id est, *Præmarium*, an is summam absolutamque potestatem præscriptione temporis acquirere possit? Arbitror adhuc posse, quia nil vetat, eum induere animum absoluti Imperantis, quod *hactenus* sufficit

23 Quemadmodum colonus & emphyteuta nostri, si per longum tempus rem suo nomine tanquam domini, non ut coloni & emphyteutæ tenuerint, neque mercedem solverint, haud dubie usucapere possunt

24 Et vasallum contra dominum suum eadem ratione, ex feudo prædium liberum, *modo servitia non præstiterit*, acquirere posse, consentiunt Doctores, ut probavimus in *vindictis Amelandicis* cap. 9 & 10

25 Hoc est, quod de ratione *superius* allegata tenendum est, ministros præscri-

prescribere non posse, videlicet, quamdiu se gerunt ut *ministros atque subiectos*, ubi vero illum animum excusserint, idque verbis tactive palam testati fuerint, nihil amplius obstat, quominus usucapionem incipere & absolvere queant *ad tract ubi exemplum*

26 Populus etiam aut concilium optimatum, *quia jus corporu sive universitatis habet*, possunt ita animos inducere, ut Regem, licet ab initio cum verè summa liberaque potestate constitutum, deinceps in quibusdam aut plerisque negotiis nolint facere quicquam sine suo consensu, Proinde ut ipsi concurrentem cum Rege potestatem adepti, hætenus non ut subiecti per omnia, sed ut pares considerentur

27 Personæ igitur, de quibus heic quæritur, sunt in terminis satis habilibus, ut præscriptio illis applicari queat, Modo *justitia causæ*, qua omnis usucapio nititur, juribus Summæ Potestatis convenire videatur, de qua consequenter videndum

28 Fundamentum usucapionis & præscriptionis est *præsumpta derelictio*, aut *negligentia* domini rem suam non requirerentis, aut jus non exercentis Quibus accedit ratio, in qua maxima humani generis utilitas vertitur, *Ut causæ litium aliquo tandem fine terminentur*, qua de re pariter egimus *in prælect ad tit Inst de Usucapion* Tu vide, tis, Grotium *ad lib 2 cap 4 de Jur B & P*

29 Jam vero præsumptio derelictionis facile in populum, qui jura quædam in Imperio deferendo excepit, cadere posse videtur, Vel ob tædium confusionis, quæ sæpe de conflictu Principis Ordinisque populi solet oriri Vel quia publicarum rerum administratio sæpius ex morâ vel dissidio non leve dispendium capit, ubi Summa Potestas communiter a diversis ordinibus exercetur

30 Præsumptio quoque neglectus in multitudine proclivis est, Cum, quia nihil fit crebrius, quam ut *seguis expediant commissa negotia plures*, Tum, quia singulis in promptu est, privatam Principum gratiam adulando mereri & re publica prodita, subrepere ad honores & commoda domestica

31 Denique, tertia ratio *de utilitate finiendarum* litium nulquam validior quam heic videtur, siquidem nihil favorabilius est, quam litigia de jure Imperii aliquando finiri

32 Ne bella civilia, quibus nihil gravius, quæque nesciunt alium uberio rem fontem, æterna ex immortalibus rixis fiant vid Grot *ad cap 4 § 6*

33 Suffragatur experientia plurium in Europa Imperiorum, *Francisci* nominatim, Quod hodie perfectum *παρβασιλείας* sive *pleni liberique Regni* specimen esse creditur

34 Cum tempore *Hugoni Parisiensis*, cujus præsentis Reges stirps sunt, haud adductius, quam nunc Germania regitur, *ut historia loquitur*, gubernata sit

35 Tam enormis Mutatio nullo quam præscriptionis jure niti videtur, hoc est, populi procerumque *derelictione*, mutuoque consensu vel *patientia* man festa

36 Jam eadem rationes contra Reges ipsos, qui longo tempore quibusdam juribus haud liberè sunt usi, præsumi possunt

37 Derelictio inde, quod sæpe contingit, ut Principes non bellicosi intelligant & experiantur, *in vitis populi Ordinibus ægerrime se rem publicam gerere posse* Proinde, quod malint requirere consensum, quam cum perpetuis coluctantibus difficultatibus.

38 Neglectus, etsi rarior, vel ex socordia, quæ ferè magnam fortunam comitatur, venit, aut ex proposito Principum Heroicorum, quos id operam

quam lo dedisse constat, ut sceptrā legibus submitterent, quod institutum fuisse legitimus *Servius Tullius, Marcus Philosophus, Helvius Pertinax* ac *Ælius Trajani Cæsarum*

39 Metus bellorum ex eādē causā, quam modo in populo monstravimus, colligi potest, Etiam vero metus ab æmulis & competitoribus sæpe dominantes subegit, ut remissius ac indulgentius cum populis agerent atque agere perseverarent, quemadmodum *Angliæ historiam legentis frequenter occurret*, post *Gulielmum Conquestorem*

40 Non negamus, has præsumptiones *contrariā probatione vel fortiori præsumptione* posse removeri, nempe, si probatio liqueat è verbis factisque in contrarium, testandi jurisque servandi causā ab alterutrā parte interpositis

41 Modo talia sint, ut ad notitiam ejus, ad quem respertinet, dicta factaque pervenerint, Etiam ut specialia sint, nam infinita protestatio de juribus Imperii non minuendis, qualem *Imperator Romano-Germanicus* præ se fert, nihil ad interrumpendam singulorum, qui olim sub Imperio fuere, præscriptionem efficit

42 Præsumptio fortior ex metu aliove justo impedimento oppositionis non factæ, adversus utucapiones illegitimas desumitur

43 Sed verba & facta, è quibus ejusmodi præsumptiones desumuntur, *evidentia* esse debent, nam hujusmodi argumenta in dubio adversus præscriptionem temporis obtinere non possunt, Verum ad impediendam illam, probationes perfectæ requiruntur

44 Ratio est, quia præscriptio tribuit jus non modo perfectum, sed etiam ad quietem salutemque humani generis necessarium, quod temere subvertendum non est, factaque non præsumuntur, sed probari debent, ut *Jcti, ratione naturalis præcunte, docent*

45 Denique, si præsumptio contraria sumatur a metu, quo is qui de jure amisso queritur, ab interrumpenda præscriptione deterritus sit, dicemus, verisimile non esse, metum per tantum temporis spatium, quod hæc præscriptio requirit, duravisse, quin potius *in patientiam voluntariam* abuisse videbitur

46 Qua autem ratione, Præscriptio nondum natis præjudicet, explicantem Vide *Grotium lib 2 cap 7 n 10*

47 Cæterum, qui totum civitatis Imperium, invito populo, invadere, an & hi & quo pacto longi temporis beneficio legitimam imperandi jus consequi possint, *inferius* videndum

48 Unum hoc loco superest, quantum temporis ad implendam præscriptionem requiratur Et quidem quod memoriam hominum excedit, sive id *centum annorum*, sive, ut verius videtur, non paulo minus sit, haud dubie in omnem casum sufficit *Quandoquidem longius pro conditione mortalitatis, dari non potest*

49 Sed & si præsumptio non vergat in contrarium, generationis humanæ intervallum, quod tertiam facit seculi partem, admitti posset Suffragantibus autem circumstantiis, quibus judicia voluntatis adfirmantur, non est dubium, quin & brevior, decem vel viginti annorum decursus, satis haberi queat *Tu vide sis, Grotium d cap 4*

50 Hoc tamen spatium inter immemorabile & brevius interesse videtur, quod in illo non requiritur bonum initium, cum id negata memoriâ tollatur, In brevioribus bona fides requiri videtur, ut recte *Canones*, etsi aliter *Jus Civile Dix Vind Amel c xi n 7*

51 Sed quantumcunque sit spatium implendæ præscriptioni sufficiens, id esse *debet continuum*, alioqui interrumpitur præscriptio, jure non minus Gentium quam civili.

S E C T I O V.

De Ecclesia.

C A P. I.

De Universitatibus Dei

Jus aliquod sacrorum pertinere etiam ad Imperantes. Quid quantumve, id controversum Genus humanum in duas universitates distributum, invisibilem & publicam Priorem esse Universitatem prædestinatorum, Alteram, vel Civitatem vel Ecclesiam. Finis utriusque. Quale genus hominum civitates condiderit, quale genus in Ecclesias confluerit Neutram universitatem esse generalem totius mundi, neque talem existere posse. Ecclesiam per intervalla temporum fuisse corruptam & reformatam. A Christo universalem esse factam, non tamen uno visibili corpore. Fundamentalis constitutio & regimen Ecclesiarum particularium. Ut plurimum accedere aliquam mixturam ex Imperio Civitatis.

INter jura Majestatis majora Politici omnes & juris publici Scriptores referunt *jus rerum Sacrarum* Adeo, ut & summam faciant divisionem illorum jurium, in *Civilia & Ecclesiastica*

2 Quod etiam Justinianus Imp vel potius *Ulpianus* velle videtur, quando jus publicum consistere ait, in *Sacerdotibus & Magistratibus*, hoc est, officis illorum, quippe, cum plura dari jura singularia, nescire non potuerit Jurisconsultus in *l. 1 § 2 π de Just*

3 De jure sacrorum adhuc agere distulimus, quia rectius post cuncta Civilis Imperii jura, quicquid ejus est, futurum videbatur

4 Esse aliquod jus sacrorum penes eum, qui summum tenet Imperium civitatis, fere inter scriptores, convenit & probatur a Grotio in *cap 1 de Jur S Pot circa sacra n 7* cujus auctoritate nos alioqui in hac disputatione non

utemur, ut dicenda satis indicabunt.

5 Dictat id Ratio, quæ in omnium oculos incurrat, eo quod absque aliquo jure circa sacra, Republicæ Imperium & quies gentium nullo modo teneri posset, sicut historia omnium gentium, *Pontificumque Romanorum*, & hujus seculi *Protestantium* abunde probaverunt

6 Sunt enim multi Ecclesiæ antistites, qui *insipareant, terre bunt multitudi- ne melius parente vatibus, quam ducibus* Et *αὐτὸν τὴν θεῶν ἐπιζῶντες πρῶτος ἀναπειθῶν αὐτοτερονομεῖν* Qui in sacris novant, etiam fere leges & instituta civitatis mutant

7 Quæ ratio multos in omni antiquitate Principes movit, ut non modo imperium in sacrorum ministros, sed etiã in functiones sacerdotum occuparent, quod per se non videtur esse majus nefas, quam fuit sacerdotibus Judæorum, quod Imperium Reip post captivitatem Babilonicam exercuerunt, & quod Episcopi ho-

pi hodieque frequenter etiam Principes suorum populorum sunt

8 Tertiū verius est, eam esse Pastoralis Ecclesiæ muneris gravitatem, ut civilium officiorum molestiam nullo modo admittat, præsertim Summæ Potestatis, qua nullum magis distrahit animos curis, idque Paulus 2 ad Timoth 2 v 4 & antiqui Canones Apostolici disterte prohibent

9 Esse tamen oportet aliquod jus Imperii in Sacris, neque de eo dubitatur Sed quænam illius juris capita, quinam sint limites, intricatissima disputatio est, ad quam explicandam, paulo res altius inde ab initio repetenda videtur

10 E sacris literis constat, omnis in mundo potestatis auctorem conditoremque esse Deum, qui totum genus humanum inde ab initio habuit divisum in duas universitatum species, quarum altera invisibilis & occulta, visibilis atque publica est altera

11 Prior est universa multitudo eorum, qui destinati & electi sunt ad gloriosam vitam futuri seculi, idemque in hac vita tere humiles nulloque præditi splendore degunt, non multi potentes, non multi divites, nobiles, sapientes, toti ad amorem Dei bonaque ventura intenti

12 Hos Deus in illa parvitate vult continere, quo in tempore majus sit *καρποδύκτων* gloriæ ipsius, cum ineffabiles divitias bonitatis suæ in illos tenues effundet, & divites inanes destituet

13 Hi communione ejusdem Ipei gratiæque conjunguntur, & pariter in unum corpus, sub capite suo, CHRISTO DEI, coalescunt, nullo tamen loco palam congregantur Atque hoc sensu de Ecclesia, Johannes Hus olim rectissime dixit, eam nihil esse aliud, quam *Universitatem prædestinatorum*, quam definitionem

Lutherus in comitis Vormatiensibus suam fecit atque defendit, ut narrat Steidanus Christus autem is est, ad quem omnia visibilia se referunt, Ideoque & in eius gratiam universitatis altera species, quam publicam diximus, & secundum ipsam, in gratiam electorum ejus, est comparata

14 Universitates istæ publicæ duorum generum sunt, Civitates & Ecclesiæ, Priores ob usus & commoda nujus vitæ, Posteriores ob cultum Dei in communitate exercendum instituuntur

15 Utraque electis erat necessaria, nam extra civitates, *ubi nihil quam bellum est*, non poterant tranquille secureque vivere Deoque vacare, & absque ordine Ecclesiæ non poterat verbum Dei prædicari, nec communio mysteriorum exerceri, neque mutuis hortamentis solatusque fidei consortes excitari

16 Reliqua, præter electos, multitudo vel civili modestiâ in æquitatem composita, vel insolentes, ambitiosi, rapaces, viriumque fiducia feroces fuere, venatores fortes, magni nominis Heroes cap 6 Genes v 4 & cap 10 v 9

17 Cumque pravorum temper copia sit major, inprimis ubi licentia animantur, non est dubium, quin horum promptissimi Civitatum imperia, jam ante diluvium, sibi arrogaverint

18 Nam quod alii omnibus istis seculis, homines *patrumfam auctoritate* putant fuisse contentos, sine regnis, non habet speciem veri, si quis violentiam, ambitionem, celebritatem, quæ gigantibus illis antiquissimis adscribitur, cum natura hominum usuque temporum sequentium comparet, quibus semper ita moris, si non juris fuit, *ut potentior imbecillioem ad imperata facienda cogeret*

19 Horum ferociâ Deus est usus, ad compellendos homines in ordinatas societates concedere, quas illi potentes, si fructu

si fructu ambitionis suæ gaudere vellent, invidere debuerunt, ut videlicet electi sub earum umbra latere atque hoc mortale revum transigere possent, tamen & in universim divina sapientia dignum erat, ut *ne ferarum more sparsis infestisque homines viverent*, ipsorumque natura illic etiam inclinaret, quemadmodum antea dictum est

20 Universalis civitas, vel ecclesiastica congregatio totius mundi nec fuit unquam, neque coaliscere, saltem, *ut res sunt hominum*, durare non posset, at in singulis Civitatibus, ubi Electi Dei reperiebantur, conventus celebrati & Ecclesie constitutæ sunt, in quibus nomen Dei invocaretur, cujus rei primus auctor Sethus laudatur *cap 4 Gen in fin*

21 Necessè quidem non fuit, ut tales congressus secundum civitates, suâ gratia, distinguerentur, sed tamen, ut diversis gigantum imperis subjecti homines in magnos coetus convenirent, neque ferri ab imperantibus neque tuto vel commode fieri poterat

22 Igitur hi conventus fuere particulares, *Catholica*, id est, *universalis Ecclesia totius terræ non potuit esse, nisi invisibilis illa*, quæ non externo adspectu hominibus, sed communione secreta Deo, corporis instar unius, cognita fuit ac est etiamnum

23 Ad externam Ecclesiam confluerunt omnes, qui promissionibus vitæ melioris auscultantes *studium religionis induerunt*, quanquam animi voluntas sanctissimo instituto usquequaque non responderet

24 Hinc factum, ut tali colluvie Ecclesia supra modum repleta, Deus per intervalla, malis eradicatis, bonos lecreuerit, ad exiguum sæpe numerum redactos, ut factum ætate prima, immisso diluvio *redactaque intra Noachi familiam Ecclesiâ*.

25 Quæ deinceps auctâ cum genere humano, iterumque rota corruptâ, coetus Ecclesie famulus Patriarcharum conclusus fuit, quibus in Gentem *Hebræorum* propagatis, stetit intra eam *Ecclesia*, donec impietate sua obruta per *Asiam* dissipata est

26 Restituta denuo è captivitate *Chaldaica* lapsu temporum tam mirificè deformata est in moribus & doctrina, ut *Servatorem suum in tempore venientem non agnoverit*

27 Quo deinde per omnes Gentes manifestato & prædicato Evangelio, Ecclesia diffusa rursus eisdem manes, invalescente passim impietate, passa est.

28 Quo factum, ut sensim in *Asia & Oriente* lacris coetibus extinctis, denique in Europam tanta corruptio invaserit, ut tandem *in ultimum occidentem & septentrionem Ecclesia tenax veritatis contracta fuerit*

29 Esse porro vinculum commune celestis gratiæ, quo fideles, totius terræ junguntur, idque sola mente percipi, jam dictum est, cujus multitudinis regimen *Christus* sibi servat, nec ejus hac parte *vicarius universalis* in mundo est, aut ullo modo, ut videtur, esse potest.

30 Corpus etiam visibile totius mundi fidelium uno regimine externo junctum à Christo Apostolisve non est constitutum, nec, *ut antea dictum*, in tanta imperiorum diversitate commode haberi potest

31 Vult tamen Deus, ut fideles in corpora coetisque coeant, ea, qua diximus, gratia eumque in finem excitat homines idoneos, quos aut ipse mittit, *instinctu insolito*, vel à coetu fidelium eligi *aliterve* constitui curat, ut voluntatem suam in ejusmodi conventibus prædicent, verbumque revelatum interpretentur

32 Vult etiam Deus, ut ab his corporibus

poribus segregentur, qui male de rebus sacris sentiunt, aut vitâ professioni non respondent, quibus ideo reliqui & maxime præcones declinant, eos non posse participes esse signorum gratiæ & unionis sacræ

33 Hæc in coetibus illis institui possunt, etiam in sacris & invitis Rectoribus cujusque civitatis, ex canone Apostolorum, quod Deo magis sit obediendum quam hominibus

34 Sed quoniam administratio illa variis modis haberi potest, fere ita accidit, ut quæque Ecclesia peculiaribus institutionis suo commodo & arbitratu utatur, in quibus auctoritate Civitatis, in qua degit, carere non potest

35 Rectores quoque civitatis sæpe se Ecclesiis aggregant, unde fit, ut aliquando dubitetur, quomodo Civitas & Ecclesia erga se invicem habeant & nunquid alteri in alteram alteriusve res, juris & inspectionis sit comparatum, quæ de re non parvus est conflictus utriusque sortis hominum Politicorum & Ecclesiasticorum

36 Cæterum, ex prædictis & ex scriptis Evangelicis manifestum est, Ecclesiam visibilem, corpusque, id est, multitudinem Deo servientium, Imperio Civitatis esse subjectam, neque per se constituere *Statum*, ut hæc hodie vox sumitur

37 Tametsi quo minus æque latè præ-

teat quam Civitas & Respublica, vel Regnum, per se quidem nihil obstat, sicut olim usu venit in populo Hebræorum, postquam is in Terra Chanaan a Deo collocatus & stabilitus erat

38 Qui etiam, populo in duas Civitates & Regna divulso, potuit & debuit una manere Ecclesia, Religione sic constituta, ut non nisi apud Hierosolyma celebrari posset, eaque unitas, etiam diffusa per omnes Orbis partes gente, duravit, quamdiu vinculum unitatis, Templum, stabat

39 Sed tali præscripto certi loci, permissionem Christi cessante, vix est, ut una in diversis statibus esse queat Ecclesia

40 Ne quidem in diversis urbibus ejusdem Reipublicæ, accidentaliter tamen non essentialiter, ut ita loquar, impedimento, quia certe in diversis pagis unam sæpe videmus Ecclesiam

41 Conjunctio plurium Ecclesiarum sub uno homine vel collegio Rectore, sive in eodem sive in diversis Statibus, quam sit difficilis, Hebræicæ exemplum, ubi ordinatione divina erat necessaria, demonstrat

42 Sub Evangelio cum non præcipiatur à Deo talis plurium coetuum in locis diversis conjunctio, ea pendet à conventionem, quam, ut arbitriam, videri subjectam legibus & Imperio cujusq, vel plurium Rerump è sequentibus patebit

C A P. I I.

De Testamento Dei, quo jus Ecclesie fundatum est

Transitus. Quid Testamentum, qua voce designetur in sacris. *διαθήκη* significare dispositionem tam inter vivos, quam ultimam voluntatem. Testamentum sine mortis respectu nullum intelligi. Dispositionem Patris Dei, quâ Filio dedit electos in hereditatem non esse Testamentum. Removentur objectiones. Refelluntur alia Testamentorum Dei specimina. Deum Abrahamo non fecisse testamentum. Nec in deserto Sinaitico Testamentum esse factum, remotis objectionibus. Non esse, nisi unicum in verbo Dei Testamentum, Christi morituri. Testamentum vetus & novum specie non differre. Sed vetus esse clausum & mysticum; Novum esse idem apertum & clarum. E Testamento Christi hereditatem credentibus, sine ulla conditione & absque fœdere, deferri.

NE de jure summarum potestatum circa Ecclesiam, illotis, quod ajunt, manibus, in opere juridico versari videamur, *de fundamento deque statu Ecclesie, secundum fœdus & testamentum Dei*, quod in sacris literis traditum est, aliquanto latius, quam alioqui fert hujus instituti modus, agendum videtur

2 Auctoritatem, præter eam quæ est Scripturæ sacræ, nullam sequemur, & Summa dicendorum hæc erit, Unū modo esse Testamentū, unumq, fœdus, quo jus Ecclesie veræ & invisibilis fundetur. Etiam vero visibilis & externæ, quæ non potest habere jus verum ab invisibili distinctum apud Deum plura testamenta, diversa fœdera Dei cum hominibus qui tradunt, eos suo arbitratu, non ex usu sacræ Scripturæ loqui, ordine justo demonstrare conabimur

3 Primo, quodnam sit unum illud Testamentum, quo jus Ecclesie nititur, eique historiam & eventum quæremus. Dein alia quæ vulgo jactantur, non esse Testamenta probabitur

4 Prius ut ordine fiat, quid sit Testa-

mentum & quâ voce designetur in sacris, explicandum est. Enimvero quid per Testamentum usu generis humani intelligatur, ex us est, de quibus minime dubitatur. Est nihil aliud quam *Declaratio de eo quod aliquis post mortem suam fieri velit*. Nam sine mentione mortis nullum esse Testamenti usum, nec sine mortis eventu ullum esse Testamenti effectum, tenent omnes populi, tenet Auctor ad Hebræos cap 9 v 16. *Ὁ πᾶς διαθήκη, ἰουδαῖοι ἀνάγκη φέρεται ἵνα διαθήκη*. Ubi testamentum, ibi Testatoris mortem intervenire necesse est

5 Sed Testamenti vox, utpote latinâ, non extat in sacris paginis. Ubique vocabulum *διαθήκη* in hunc usum adhibetur. Hæc autem vox etymologiâ & usu recepto significat *dispositionem*, à *διαθέμαι*, dispono

6 Quod verbum & inde derivata *διαθήκη* est commune nomen actibus inter vivos & ultimis voluntatibus, ut probat Budæus in illis vocibus, etsi frequentiore significatu *testari & testamentum* significant.

Q

7 Duplicem

7 Duplicem autem notationem illam intactis etiam exerceri, ut tam factus quam inter amentum dicat, novum est ac observatum a Belgis Interpretibus *ad Galat 3 n 58* Unde, cum sæpe dubium sit, uter sensus cuique loco sit proprius, forte nihil erraverit, qui ubique, *dispono & dispositio* vertat, ut vetus interpres apud Lucam *c 22 v 29* bis reddit & *ἀγαθῶναι δὶσπονοῦ & δὶεθετο δὶσποσυστ*, ibidemque Belgæ bis *heredumere*

8 *Διὰ τῆς ἐν πατρὶ, id est, Testamentum*, sine dubio condidit CHRISTUS Dominus, ut docet Apostolus *in d ad Hebr loco*, quo Electos a patre sibi datos instituit heredes cœlestium bonorum, quibus post mortem suam potirentur, cujusmodi dispositionis facultatem a Patre suo inde ab æterno consecutus erat, quemadmodum ipse declarat *d cap 22 Luc v 29* *Καὶ ἀγαθῶναι υμῶν, καὶ τὸς δὶεθετο μοι ὁ πατὴρ μου τὴν βασιλείαν* *Ego vobis concedo, dispono, sicut Pater meus d sposuit regnum*

9 De hac dispositione, qua Christus reliquit electis hereditatem regni cœlorum, nulla dubitatio est, quin sit *Testamentum*, *ἀγαθῶναι ἀίωνα & αὐνίς, dispositio sanguinis æterni, ad Hebr ult* quæ morte & *ἀγαθῶναι, Testatoris*, effectum accepit *c 9* Sed an dispositio Patris, qua is filio mediatori electos dedit atque cessit, Testamentum sano sensu vocari possit, quæritur

10 Vulgo ita statuunt, sed errore loquendi mani esto, nam Testamentum esse non potest, sine morte Testatoris *d c 9 ad Hebr v 16* cui in illa dispositione Patris nullum esse locum nimis clarum est Donatio illa facta fuit conventionem, *Pete a me & dabo, Psalm 2* quod est idem cum eo, quod in stipulationibus frequenter, *Dabis? dabo*, Quibus accedit, quod illa dispositio Patris est *consilium pacis inter ipsum & Virum*, cui nomen

est *Germen, Zachar 6* Adeoque est donatio conventionalis, sequi a potest conventionem & expromissionem filii de solutione pro peccatis hominum facienda, quæ toto genere discrepat a Testamento

11 Hæc liquida veritas habet objectionem unam & alteram, De Christo mediatore traditum est, *Ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος πατρὸς, quem constituit heredem omnium*, cujus hereditatis partem constitat electos, *ad Hebr 1 v 2* Atqui heredis constitutio est ipsam Testamentum Respondeo, Constitutio heredis *post mortem*, est testamentum Sed in regnis usus est frequens, ut Pater filium suum vivum in possessionem regni mittat, eumque ita heredem sine testamento constituat, quemadmodum heic, ut humano more loquar, est factum

12 Altera obiectio e Christi verbis supra eductis petitur, *Καὶ ἀγαθῶναι υμῶν, καὶ τὸς δὶεθετο μοι ὁ πατὴρ μου βασιλείαν* *Ego vobis, ita vertunt, testamento relinquo regnum, sicut Pater meus idem mihi testamento reliquit* Nam a Christo relicto id esse fidelibus per testamentum vidimus, Patris autem dispositio similis alteri esse dicitur At hæc obiectio pridem occupata est observatione, quod *ἀγαθῶναι* est commune verbum ultimis voluntatibus & actibus inter vivos Quælis autem in quoque loco significetur, è natura negotii, de quo identidem agitur, colligendum quam heic esse talem, ut patris declaratio, Testamentum dici nequeat, demonstratum est

13 Satis faciendum adhuc est objectioni, qua *Electi* dicuntur esse *coheredes Christi ad Rom 8 v 16* Unde non Christus, sed Deus Pater sit Testator, cujus ille sit heres primus & Electi per illum coheredes Hæc res haberet speciem, si nomen heredis non nisi e Testamento fluere, Sed Christus est heres

à vivo Patre factus, ut demonstravimus, hic electos ad consortium hereditatis sibi datæ per testamentum suum vocavit Ita sunt coheredes, at non è communi Testamento, quod tantum a morituro conditum atque relictum est

14 Alii declarationes Dei *μυστηρία* in quibus τὸ ἀνεπίσταντον τῆς βουλῆς, *irrevocabilis Dei voluntas* erga electos continetur, *Testamenta* vocare gaudent, inutili & incivili translatione vocis contra scripturæ sacræ & totius humani generis usum, contra & unici a Christo conditi Testamenti naturam, quod hoc modo involvitur & obscuratur

15 Quinque vel sex species Testamentorum, in divinis hac ratione distingui videmus I Testamentum commune, quo Christo & fidelibus eadē hereditas defertur II Testamentū Patris, quo Filio dederit peccatores in hereditatem III Testamentum Christi, quo fidelibus antiquis declaraverit & promiserit regnum cælorum IV Testamentum, quo Abrahamus hereditatem terræ Chanaanis accepit V Testamentum Sinaiticum, super eadem terra Chanaanis VI Testamentum post mortem Christi

16 Primam & secundam Testamenti speciem esse nullam antea demonstravimus, cum nihil sint quam declaratio irrevocabilis aut Conventio Tres sequentes species alii sub una *Veteris Testamenti* appellatione comprehendunt, cujus manifestationem vel à lapsu vel à tempore Abrahami, vel à sanctione Sinaitica repetunt Nos primo, nullum fuisse Testamentum in Abrahami gratiam conditum, nec apud *Sinai* quicquam Testamenti simile esse factum, neque fideles antiquos è Testamento, quod ab uno Christi morituro testamento diversum sit, esse vocatos, probabimus

17 In historia *Abrahami* nullum occurrere Testamentum e simplici narra-

tionem, quæ est *Genes xv* clare patet, ubi nihil quam Actus inter vivos & Contractus duorum, id est, *Fædus* memoratur, omnibusque circumstantiis describitur Verba textus *vers 18* *In illa die percussit Jehova fædus cum Abrahamo* Perpetratum fuit, promissione & acceptance, quas refert textus, quæ sunt fœderis; in testamento hæc duo concurrere non possunt, cum sit Unius voluntas Accedit confirmatio solennis per *sectionem victimæ* in fœderibus usitatæ, nunquam in testamentis, quam Deo visum fuit adhibere in gratiam *Abrahami*, fidemque ejus consignandam. Ne dicam, à morte Testantis & promittentis, cessionem terræ *Chanaan* non fuisse suspensam, quod ad Testamenti perfectionem requiri, Apostolus auctor est.

18 Quæ postea ad eundem *Abrahamum* ejusque filium & nepotem repetitæ sunt promissiones, nunquam per modum testamenti, ex parte vel in totum, semper, ut contractus & fœderis utrimque obligantis formulæ celebratæ sunt, ut *Genes 17 v 10* ubi, *Hoc est meum fædus inter te & inter me & inter semen tuum*, nemo testator ita loquitur aut loqui potest.

19 Apud *Sinai* montem in omnibus actis & dictis inter Deum ac populum Moïsemque mediatorem, nulla quoque *Testamenti* vestigia reperiuntur, omnia per modum *fœderis* ab initio ad finem usque transacta fuisse, tam clarè patet, quam quod est *εμφανερες; Exod 19 & 24* adjectis quoque legibus, quarum observantiam Deus per Moïsem stipulatus est, populus ad contractum fœderis rite perficiendum spondit *d c 19 v 5 & c 24* accedente ratione tralatitia, quod mors ibi nulla Testatoris intervenerit

20 Tu dicis, victimæ mortem figuraverunt, earumque, mactatio formam testamenti implevit Responsio est, victimas

non ad formas Testamenti, sed foederis pertinere, sicut in foedere Abrahami, quod vidimus, hunc usum habuerunt Idem heic iterum præstiterunt, ut ipse Moses auctor est, dicendo, *Hic est sanguis Foederis, quod Deus vobiscum fecit, super omnibus hisce verbis* Nota 1 Foedus 2 Vobiscum 3 super istis verbis, quæ clare concepta fuerunt hoc modo, *spondes? spondeo*, Adeo ut cuncta rem inter duos actam demonstrant

21 Quod autem alii juxta foedus & foederum repetitiones singula Testamenta collocant, vel diverso respectu eadem Foedera & Testamenta intelligunt, non modo ἀνεξέφρον, *Scripturis incognitum*, sed etiam ἀλογιστικῶν *rationi adversum est* Foedus enim & Testamentum nunquam pari passu ambulant, neque simul formari possunt, quia Foedus non nisi duorum, & Testamentum aliter quàm unius voluntate nullo modo constitui potest, idque *post mortem*, cum foedus sit actus inter vivos

22 Ex his omnibus evidentissime colligitur, voluntatem æternam Filii Dei, hereditatem coeli electis à patre sibi datis, per & post mortem suam in tempore obeundam destinantis, esse *unicum & immutabile Testamentum*, præter quod nullum aliud a Deo in sacris literis invenitur esse conditum Testamentum, aut ultima voluntatis species

23 Quid ergo fiet de Testamenti divisione *Veteris & Novi*? Idem quod Professores Leidenses citati ab Hoornbeekio, *Inst Theol c 8 n 2* ubi, *Duo Testamenta dicuntur, non per divisionem generis in species, sed subiecti secundum accidentia, quia res eadem specie & substantiâ variatur, secundum diversam æconomicam rationem & administrationis modum, tam ex parte Dei, quam ex parte hominum* Statuunt igitur, unum esse Testamentum duplici modo distinctum,

quorum unius respectu *Vetus*, altero *Novum* dicitur (de sententia Pauli ad Gal 3 v 24. 26 & v 15 in cap sequi videbimus *infra*) auctor ad Hebr c 9

24 Summa horum modorum est, quod Testamentum Christi primo clausum & Secretum, deinde fuit apertum Primo & olim obscure cognitum nec nisi per typos significatum, dein palam & clare detectum & prædictum Non male convenit huc, quod Leo Imperator Testamentum clausum vocat, *Διαθήκω ἐν μυστηρίῳ κειμένη*, *in mysterio situm*, Aliter *Σύστασις τοῖς μυστικαῖς ἀποτυπώσεις*, *Compositionem mysticis constantem figurationibus* Nov LXIX Sententiam vero talis Testamenti describit, *ἀλλὸν ἰφηλωμένω καὶ τὸ νοεῖν ἀναφύεσθαι τὴ ψυχῇ, quasi nubem expansam, intelligendi vim auferentem, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς λόγοις ἀσάφειαν* propter obscuritatem in sermonibus, qui de sententia Testamenti clausi feruntur Nov XLII Quæ obscuritas aperto cognitoque Testamento evanescit atque, in lucem claram vertitur Hæc veteris noviq., ut dicitur, Testamenti naturæ, licet aliud agat Leo, exacte conveniunt

25 Qui habebant Testamentum in manibus, cujus executores à Testatore constituti sunt, defuncto illo hac vitâ, Testamentum aperiunt & publici juris faciunt Idem, heredes reddunt certiores institutionis factæ, & si nulla conditio prius implenda, illis imposita reperitur, statim illis copiam faciunt hereditatis adeundæ, monitis tamen iisdem heredibus, id agendum esse, ut Testamentum omnemque Testatoris voluntatem exacte impleant, alioquin fore ut tanquam indigni bonis priventur Quæ de re stipulatio quoque & repromissio inter Executores testamenti & heredes fieri possunt Et si enim Testamentum à contractu sit alienum, & jus e Testamento, sine ullo contractu

tractu, heredi acquiratur, quominus tamen super executione Testamenti Contractus ineatur, nihil impedimento est

26 Christus Dominus morti propinquus Executores Testamenti sui constituit *Apostolos & Evangelistas*, quibus illud tradidit, ut post mortem suam publicarent, & ubique gentium denunciarent, *credentibus in Ipsum delatam esse hereditatem regni cœlorum*, sine ulla conditione, nisi ut adirent hereditatem sibi delatam, hoc est, *Crederent & præcepta Testamenti implerent*

27 Cavendum heic est ab errore loquendi, quo fides & observantia præceptorum Testamenti, pro Conditione delatæ hereditatis habentur. Atqui Condicio nihil est aliud, quam *Adjectio casus collati in futurum, à cuius eventu aliquid suspenditur*. Talem non esse hereditatis

aditionem neque præcepta Testamenti nec quicquam suspendere jus credentium, quominus incontinenti adeant & acquirant hereditatem satis constat; etsi verum est, eos ad servanda Testamenti præcepta teneri, sed hic est effectus hereditatis acquisite, non condicio acquirendæ. Et fides non magis est condicio successionis, quam acceptatio benefici est condicio donationis

28 Cæterum, Stipulatio & re promissio, quâ prædicatores novi Testamenti heredes ad servanda Testatoris præcepta obstringunt, habent quidem similitudinem fœderis, sed non pertinent ad deferendum vel acquirendum jus hereditarium; nec ideo Fœdus ullum, post obitum à Testatore mortem, ad hereditatem acquirendam celebratum est, quemadmodum plenius in *cap. seq.*

C A P. I I I.

De Fœdere Dei cum Ecclesiâ

Juxta Testamentum Christi unicum, fuisse & unicum fœdus ejusdem cum Ecclesiâ, adhibitum, antequam Testamentum esset apertum & vim haberet; ut bona Testamenti ante mortem Testatoris cum fidelibus antiquis communicarentur, cum hi aliter quam per antecedaneas promissiones ante apertas tabulas bona Testamenti participare non possent. Igitur per fœdus illud cum Patribus initum, Testamentum esse *ἐπιχειρηματικόν* eis *Χριστῶν*, præconfirmatum in Christum, hanc esse doctrinam Pauli ad *Gal. c. 3*. Fœdus igitur nihil fuisse quam *ἐπιχειρηματικόν*, anticipationem Testamenti per promissiones. Ejusque speciem esse unam, declarationes & repetitiones esse diversas, quarum momenta explicantur.

Sicut unum modo Testamentum Dei in Sacris invenitur, ita nec Fœdus esse, nisi unicum Dei cum Ecclesiâ, hoc capite demonstrabimus

1 Est autem Fœdus, *Conventio publica cum effectu duraturo*. Conventio est

duorum vel plurium in idem placitum consensus. Publica dicitur, ut Fœdus a privatorum conventionibus, sicut ab his est diversum, distinguatur. Cum effectu duraturo, quia contractus etsi publici, de rebus & actionibus transitorius, Fœde-

ra non sunt nec ita appellantur. Atque hæc definitio καὶ ἀνθρώπων, bene convenit foederi inter Deum & Ecclesiam.

3 Non posse *Fœdus & Testamentum* pariter celebrari, jam dictum & probatum est. Proinde, qui e Testamento hereditate potiuntur, mortuo Testatore, nihil Fœderis egent, cum jus succedendi è voluntate solius Testatoris oriatur, a ditioque hereditatis etiam fiat solius voluntate heredis, sine foedere, nisi ad executionem præceptorum Testamenti aliquid instar foederis adhibeatur, ut jam dictum cap præced & inferius repetetur.

4 Fœdus igitur Dei cum Ecclesia initum est ante mortem Testatoris, ut fideles antiqui coelestium bonorum, quæ ante obitum Testatoris è Testamento capere non poterant, participes redderentur, ut docet Auctor ad Hebræos c 9 v 16 Διαθήκη ἢ ἐπὶ νεκροῦς βεβαία, Testamentum morte vires accipit, Επει μὴ ποτε ἔχῃ, ὅτε ζῆσθε δαίμονες, siquidem vivente Testatore, nondum valet.

5 Cum igitur Christus mediator secundum cessionem a Deo Patre sibi factam, Electis hereditatem coelestium bonorum Testamento suo reliquisset, idemque fideles ante destinatum mortis suæ tempus viventes, eorundem bonorum confortes reddere vellet, Testamenti sententiam illis obcurius, & multa cum figurarum umbra significavit.

6 At quia vis Testamenti ante mortem suam illis applicari non poterat, ejus effectum omnemque fructum per promissiones acceptatas, id est, conventionem atque *Fœdus* illis repræsentavit, cum relatione tamen ad mortem suam ejusque virtutem. Ut intelligerent, se partem suam bonorum hereditariorum, ratione Testamenti morte aliquando confirmandi, præcipere eoque κληρονομοὶ τῆς ἐπιγγελίας, heredes promissionis testamentariæ facti sunt.

7 In hunc usum Fœdus Dei cum ventis fidelibus esse contractum primo ex eo quod diximus, adstruitur, Facti sunt heredes coelestium bonorum, non poterant id fieri propria directaque vi Testamenti ante mortem Testatoris, ut Paulus docet. Ergo per *fœdus*, id est, promissiones acceptatas, quæ cum his, ut iatis constat, interpositæ sunt, id oportet consecuti fuerint.

8 Docet hoc ipsum Paulus Apostolus ad Gal 3 v 15 & seqq ubi primo ponit Διαθήκην ἀνθρώπων κεκυρωμένην Testamentum hominis confirmatum, de quo prædicat, quod nemo illud ἀθετεῖ ἢ ἐπιδικάζει, infirmare vel in eo quicquam mutare possit. Testamentum vertimus, non *Fœdus*, ut alii, interque eos Belgæ, qui tamen fatentur etiam posse verti Testamentum.

9 Sed hoc isti loco unice convenire, patet inde, quod Διαθήκη dispositio, κεκυρωμένη confirmata, ἢ ἐπί νεκροῦς, cui nemo derogare potest, manifesto sit eadem cum Διαθήκη ἐπὶ νεκροῦς βεβαία cum Testamento morte confirmato, quod nullam recipit mutationem, de quo ad Hebr 9.

10 Fœdus autem, sicut omnes actus inter vivos, statim est firmum, & semper infirmari potest, eodem quo firmatum est modo. Ergo Διαθήκη, ἢ ἐπί νεκροῦς, quam nemo infirmare, vel mutare potest, non fœdus, sed Testamentum sit oportet apud Paulum.

11 Positioni de Testamento morte confirmato subjicit Paulus versu 16 τὸ δ' Αβραάμ ἐπαγγελῆσαι αὐτῷ ἀπαγγελίαν, Sed Abrahama factæ sunt promissiones, liquidem Διαθήκη κεκυρωμένη, Testamentum confirmatum ἐπὶ νεκροῦς βεβαίον, morte Christi validum, Abrahamo tot seculis ante Christum Testatorem mortuum convenire non poterat.

12 Inde versu 17 deducit Apostolus Διαθήκην ἀποκεκυρωμένην πρὸ τῆς ἐπί νεκροῦς, Testamentum ab infirmata ante mortem, & ἐπί νεκροῦς, Testamentum morte confirmatum.

511, Testamentum præconfirmatum à Deo
12 Christum. Iælus non recipit anteceden-
dancat confirmat onem, sed hoc vires
epresentat caput, statim. Cuiusque con-
venum est. Testamentum vero diu ante
te mortem factum, v res demum inde
post mortem capit, nec prius valet; μή
πρὶν ἢ 1, nisi post mortem Testatoris in
anecessum confirmetur. Res jubet, ut
sic locus paulo præfatus educatur.

13 Scopus Apolloli est in d c 3 de-
nominare, quod salus non ex operibus legis,
sed ex gratia per fidem dicitur. 2 6 &
17, ique tam ante quam post Chri-
stum, si que legem posse justificare p c-
tor n v 11 &c quia nos subicit ma-
ledictioni, a qua Christus, maledictio
pro nobis factus, nos liberavit. Hoc
comparatione Testamenti ab homine
conditi illustrat & probat.

14 Ἀλλοί, inquit, καὶ ἀνθρώπων λέ-
ω, secundum hominem loquor, Testamen-
tum, cuius dona sunt meræ gratiæ; con-
firmatum mutari non potest. v 15 Sed
Abrahamo promissiones dictæ sunt, per
quas Testamentum fuit præconfirmatum
in Christum, id est, virtute mortis Chri-
sti futuræ. Ac ita per fœdus siue pro-
missiones acceptas Testamentum re-
presentatur, hoc est, vis Testamenti
in antecessum Abrahamo præstatur.

15 Sicut igitur, pergit, Testamen-
tum est immutabile, sic idem præconfir-
matum æque est inrevocabile, cum eun-
dem per fœdus ἀκυρώσεως effectum præ-
stet, ac si esset, κεκυρωμένον; confirmatum
morte, nec ideo per legem diu postea
sequutam fuit abrogatum, quia mansit
Testamentum. Si esset fœdus sine respe-
ctu ad eam mortem, per legem & no-
vum fœdus abrogari potuisset, uti sem-
per contractus posteriores inter easdem
partes derogant prioribus, Sed Testa-
mentum morte stabilitum, vel pactis
ut ad statum mortis se refert; antici-

patum, nullos admittit terminos habi-
les mutationis.

16 Tales igitur fuere promissiones
Abrahamo factæ, ut e Testamento mor-
te Christi confirmando vires acceperint
mereque gratiæ essent, ac ita immuta-
biles, ut per legem sequutam non rece-
perint aliam qualitatem, idque est ἐπι-
δείξαι δειξαι, quod demonstrare volebat
Apostolus.

17 Dicendum igitur, Testamentum
Christi æternum; quod semper unum &
immutabile, meræque est gratiæ, habe-
re duas διατάξεις, dispositiones, Κρῆσιν &
ἀκυρώσιν, confirmationem & præconfir-
mationem. Confirmatio facta est, in-
quam, morte Christi Testatoris.

18 Præconfirmatio facta est antea,
παλαι, cum Testamentum suis necdum
viribus subsisteret, idque per Fœdus, si-
ve Promissiones sese referentes ad mor-
tem & tempus confirmationis, cuius vis
hoc modo retractata fuit ἐν ἀπολύτῳ
ἔ ἐπι πρώτῃ τῇ διατάξει ἀκυρώσεως, ad
redemptionem transgressionum sub priori
dispositione commissarum Hebr 9.

19 Sed prior illa dispositio ἀκυρώ-
σεως sua præstantia multis modis cedit po-
steriori. Promissiones fuerunt obscuræ,
cærimonis & typis adumbratæ, fidelibus
ad aperturam Testamenti anhelantibus
molestissimæ ac intolerandæ, ut Petrus in
oratione Synodali loquitur Actor 15.
Posterior autem dispositio claram lucem
ex ipsa Testamenti aperti Lectione,
Prædicatione, gaudiumque perfectum τῆ
χαρῆν πτω ηρωιδίω; ut Christus domi-
nus ait, exhibuit. Denique, hæ sunt αἱ
δύο διατάξεις, due dispositiones, quarum
una servitutem, altera libertatem parit
Gal 4 v 24 & 26.

20 Sed Fœdus illud ἀκυρώσεως, quo
Testamenti vis ante mortem Testatoris
antiquis Fidelibus repræsentata est, quæ
fuit παλαιὰ διαταξίς, vetus dispositio, cum
aliquo-

aliquoties repetita fuerit, plenius & per partes explicanda videtur, ut probemus semper idem unumque foedus *βεβαιώσεως*, Testamenti vim repræsentans fuisse atque mansisse, neque Testamentum ab illo quod morte Christi firmatum est, usquam diversum reperiri, sed idem esse *βεβαιωμένον δι' ἐπιχειρίδας*, ante confirmatum per promissiones, cum eo quod postea *κεκέρω* morte constabilitum est

21 Præcipuæ partes & momenta hujus antecedenæ confirmationis in summa tribus intervallis distinguuntur I Ab Adamo ad Abrahamum II Ab hoc ad Moysen III Exinde ad ipsam Testatoris *ἀνέφρασι*, adventum & apparitionem in Terris Quibus spatium incipit & finitur *ἡ παλαιὰ διαθήκη*, vetus depositio; quam alii serius auspicantur

22 Initium *βεβαιώσεως* & primi intervalli est declaratio Domini in Paradiso, de semine mulieris caput serpentis conserituro & de calcaneo seminis à serpente vicissim conterendo

23 In quibus verbis implicitam fuisse remissionem peccatorum & passionem dominicam, vitæque donum æternæ per Testamentum, omniaque à primis fidelibus esse percepta credimus, idque sacrificandi instituto *καὶ τὸ μυστηριώδη τρόπον*, mystico more, ut Leo Cæsar de testamento clauso loquitur in Nov 69 inde à primis temporibus adumbratum fuit

24 Cum Noacho deinceps, foedus initum traditur Gen 6 de ingressu in Arcam, arcendoque diluvio, quibus reconciliatio cum Deo facta supponitur, nulla tamen expressa promissio de summa hereditatis universæ ante Abrahamum facta proponitur, sed *αχλὺς καὶ ἀσφεία*, caligo & obscuritas, ut Leo rursus de occulto testamento loquitur, in editione verborum *βεβαιωμένων* præconfirmationem vim mortis Christi & testamenti apparet

25 Non est tamen, ut diximus, dubium, quin *p'us indicatum & intellectum quam scriptum fuerit*, tantumque de sententia testamenti fidelibus intuerit, quantum eis ad salutem fide consequendam erat necessarium, nec de illorum consensu ac ad stipulatione dubitari ipsa res & eventus patitur, nec Petri Apostoli testimonium de Christo hominibus in tempore diluvii concionato 1 Petr 3 19 &c

26 Quatenus igitur è sacris literis constet, hoc tempus habuit dispositionem *βεβαιώσεως*, per *pollicitationes*, sine dubio tamen acceptatas, adeoque per *tacitum foedus*, sacrificandi ritu sancitum Intellexerunt, se Deum amisisse per peccatum, eum se recuperaturos ex gratia per Christum mortuum Hanc vim mortis sibi promissione *repræsentari*, id est, in antecessum dari, nam hoc significat *repræsentare* Latine Mors Christi fuit etiam *repræsentata* sacrificiis alio sensu, ut apparet, Atque hæc fuit dispositio primi temporis, *per foedus*, inquam, *tacitum*

27 Clarius & luculentior fuit *βεβαιώσις*, antecedens confirmatio facta Abrahamo, qui tandem accepit directam promissionem de summa rei, Proinde ab illo demum *ἐπιχειρίδας* promissiones ab Apostolo deducuntur, *αὐτὸς ὁ Θεὸς αὐτῷ βεβαιώσεν*, per quas Evangelium anticipatum illi fuit propositum τὸ βεβαιώσεν respondet τῷ *βεβαιώσεν*, Nam licet τὴν κύρωσιν, simplicem confirmationem sequitur evangelium, ita τὴν *βεβαιώσιν*, præconfirmationem, *præevangelium*

28 Verba præevangelii ad Abrahamum laudat Apostolus hæc, *ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη*, in te benedicentur omnes populi, d v 8 quæ promissio in semine ejus, *ὁ ἐστὶν χριστός*, impleta fuit, hoc est, in Christo Ac ita benedictiones & promissiones illas fuisse

Spiritus-

Spirituales, fide ab Abrahamo perceptum tuit & à Paulo inculcatur

29 Sed mos Dei est, *firmandæ fides res adhibere terrestres*, quod imprimis τῆ ἀσχυρῶς Testamenti clausi & mystici ἐν μυστηρίῳ κειμένῳ, ut Leo noster ait, conveniebat, quo fidem rerum maximarum palpabilius præsumerent

30 Ideo Deus promissionem terræ *Chanaan*, in qua tunc erat & quam calcabat *Abrahamus*, ut hypothecam benedictionis suæ adjunxit, & super utrâque promissione, alterâ principali, altera accessoriâ fœdus cum illo pepigit, ac solenniter, non sine sanguine, tam in sacrificiis quam circumcissione confirmavit, ne unquam obliviscerentur, promissiones ab eis acceptatas, esse ἀσχυρῶς *præconfirmationem* testamenti sanguine conditoris adhuc implendi Ita facti sunt heredes testamentarii per promissiones, κληρονόμοι τῆ ἐπαγγελίας

31 Ultima ἀσχυρῶς, *præconfirmatio* Testamenti per ministerium Moysi in deserto administrata est, prolixius & luculentius quam prius, ut fuerit ἐγκρίνωσις, solennis *renovatio* fœderis cum Patribus initi, primo quidem ad repræsentandam Testamenti vim per ritum proxime ad mortem Christi accedentem effusione & *adsperione sanguinis*, quo ad hereditatem cœlestem acquirendam erat, ut legitur *Exod 24*

32 Accessit tum per Moysen, hypotheca five pignus promissionis idem quod Abrahamo datum fuerat, terræ *Chanaan*, quæ nullo modo fuit materia Testamenti, ut antea demonstratum, nec quidem fœderis separati, sed pars & accessio fœderis, quo gratia fructusque Testamenti cum vere credentibus communicaretur, ut intelligerent tam certo hereditatem cœli sibi præstitum iri, quam in illa terra sedium positione stabilirentur

33 Ex his jam satis constat, jus hereditatis cœlestis, per Testamentum morte Christi confirmatum fidelibus acquiri, tam veteribus quam novis Sed veteres ad Testamenti fructum sine fœdere non potuisse admitti, quo Testamentum, ipsorum bono ἀσχυρῶς, antea confirmatum est Novis post mortem Testatoris nullâ ἀσχυρῶς antecedenti confirmatione Testamenti, nec adeo fœdere opus fuisse Cum nihil ad acquirendam hereditatem quam *aditio*, quæ est fides, requiratur

34 Unde sic est habendum, post obitum Filii Dei Testatoris mortem, non fuisse locum *novo fœderi*, cujus vi Deus uteretur, ad jus vitæ æternæ dandum Electis Nec adeo in sacris literis ullum Fœdus inter Christum dominum & Fideles, ad hereditatem ex ejus Testamento adeundam inveniri Veteres fuerunt *Ἐπαγγελίας κληρονόμοι*, *Promissionis heredes*, ut vocantur ad *Galatas* & ad *Hebræos* Post Christum nihil ejusmodi, sed φανέρωσις, τελείωσις, τὸ ναὶ καὶ ἀμὴν *manifestatio, consummatio, rei veritas, non promissio ingeminatur Rom 6. v 25. & sequi 2 Ad Timoth 1 9 ad Tit. 1 2. &c*

35 Sed finiamus hanc disputationem, ubi quid inde nobis sedeat, denuo breviter collegerimus Summa hæc est, Pacto Dei Patris & Filii liberationem generis humani esse constitutam Christum, juxta illud Pactum, electos fecisse heredes ignaros *in sanguine æterni testamenti*, quod cum jus nullum nisi post veram sanguinis effusionem tribueret, Testator Deus antiquis promittit, se bona hereditaria, vi sanguinis sui effundendi, ipsis antea esse daturum

36 Et quia nondum hereditatem adire seque pro heredibus gerere poterant, hoc officium per repromissiones ac ita per *fœdus* ab illis exegit, per lege eos

adstrinxit, circumcissione & terræ Chanaanis pignore cærimonisque res promissas adumbravit, atque ut oblationes gratiæ erant generales, ita sigillis, pignoribus, umbris, omnibus Deum profitentibus eorumque liberis uti permittit

37 Aliud testamentum, præter æternum istud, putamus Deum fecisse nullū, nec foedus aliud quam quod testamenti

vim præoccuparet Defuncto Testatore, cessasse diem successionis, id omnibus populis esse denunciatum, hereditatem promiscue oblatam, à credentibus vi gratiosi testamenti per fidem, sine ulla pactione vel exactione prævia, esse acquisitam, In exercitio juris delati & acquisiti, foederis aliquo instar inter Deum & fideles intercedere, ut explicitum dedimus

. C A P. I V.

Quo rationes quædam adversus unitatem Testamenti & Fœderis refelluntur

Removetur objectio duplex à discrimine Testamenti humani atque divini petita, à pr Tertia removetur objectio ex, ad *Hebr c 8 v 6 9*, quo probetur dari duo Testamenta. Quæ per instantiam à divisione foederis novi & veteris renovatur objectio refellitur Denique satisfit objectioni à recepta doctrinâ, quod omnino etiam Fœdus novum detur, idque distinctione foederis in acquirendo & exercendo jure hereditario adstructâ Subjicitur confertim hujus doctrinæ confirmatio.

Et si objectiones quædam obiter remotæ sunt in superioribus, omittendæ tamen non videntur, quæ motæ sunt ab amicis alias Nostrum fundamentum est in eo, quod Testamentum sine mortis, quæ tantum una fuit, interventu, nullum sit, & quod fideles ante Christi mortem testamenti bona participare non poterint, nisi per foedus ἀρχαίας, antecedentis confirmatoris, quod etiam unicum fuit

2 Objectū est ita, erudite, Inter hominū & Dei testamenta hoc interesse, quod ad humani testamenti valorem mors requiratur, ut mutationis metus auferatur, cujusmodi mutatio in Divino Testamento propter antecedentis promissionis & jurisjurandi fidem metuenda non fuerit Unde sequatur, etsi Testamentum Christi ante mortem ejus non valuerit, ob defectum

causæ meritorie, fuisse tamen antea validum, quatenus certum erat, nunquam mutatum iri, propter quam certitudinem nullâ fuerit opus ἀρχαίας

3 Responso ad hanc objectionem sponte se prodit, cum argumentum ejus sit petitio principii Unde enim certum fuit, ante mortem Christi, Testamentum ejus nunquam mutatum iri? Ex antecedente promissione jurisque jurandi fide, quam lequuta est acceptatio, ut ipsa suggerit objectio Atqui antecedens promissio est ipsa ἀρχαίας, quæ ledit vim Testamento ante mortem Testatoris, id est, Fœdus, eâ gratia inter Christum & fideles antiquos initum, ut Testamenti fructu, antequam possent e Testamento, gauderent

4 Quod de jurejurando in objectione dictum est, referri quoque potest ad

ad Patris adseverationem Filio promittentis hereditariam possessionem & materiam Testamenti condendi, quæ promissio considerari potest, ut extenſiens se ad fideles tam novos quam veteres Unde nihil inter eos hac parte sit differentiæ

5 Respondetur, promissionem Patris nullo modo tollere vel occupare Filii Testamentum Sed hoc illâ nititur Nec ideo derogat promissio Patris naturæ filialis Testamenti, quæ hæc est, ut post mortem Testantis demum valeat, ante mortem vero non nisi per fœdus vel actum missionis in possessionem, quam Testator vivus, velut heredi filio imperitur, valere possit

6 Fuit alia objectio in hanc sententiam, Male à naturâ Testamenti humani ad Divinum duci argumentum, quæ modo in humanis hereditas morte Testatoris vacua soli cedit heredi, in divino heredes societatem bonorum post mortem Testatoris cum ipso redivivo habent Quod magis est absurdum, quam si heredes societatem bonorum ex Testamento ante mortem Testatoris cum ipso habere dicantur ut ideo nihil opus sit ἀρχαίας instituto, an commento

7 Responſo est, I diversitatem aliquam a posteriori, non arguere diversitatem plane separatam, à priori II Comparationem humani cum divino Testamenti, auctore Apostolo fieri, tam ad Galatas quam ad Hebræos quæ non vitatur e diversitate viarum, extra usum & scopum comparationis Est plane ea diversitas huius loci, quâ Testator homo, non prius hereditate non gaudet, secus ac Christus Testator, redivivus Sed hæc diversitas in modo fruendi bonis acquisitis, nihil mutat jus primo deferendi hereditatem, quod Apostolus ipse docet Hebr 9 à morte pendere, idemque ad Galatas bona Testamenti cum Veteribus vi fœderis esse communicata demonstrat

8 Plane, sufficit, mortem fuisse necessariam ad delationem hereditatis, si-ve ad meritoriam causam, ut in divino, si-ve, ut conditionem sine qua non quam vocant, in humano Testamento Quo constat, heredes non potuisse habere jus e Testamento ante mortem Testatoris, nisi ex præviâ confirmatione, per promissiones fœderis, aut missionem in possessionem bonorum a vivo Testatore, cum respectu & virtute Testamenti ac mortis suæ, factam Ut etiam hac viâ necessitas ἀρχαίας & fœderis unici maneat

9 Sed fortior objectio nasci videtur ex epistolâ ad Hebr c 8 v 6 & seqq ubi duo Testamenta eo modo describuntur, ut plane diversa videantur Vocantur πρώτη ἡ ἀρχαία Διαθήκη, primum & secundum Testamentum Hoc vocatur κρείττον, melius, καὶ νῦν, novum, non factum secundum id quod cum Patribus erat factum v 9 idque prius πεπληρωκε, obsoletum fecit, v ult

10 Idem ad Galatas cap 4 v 24 Hæc sunt duo Testamenta, δύο Διαθήκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, Unum à monte Sinai, & quæ sequuntur Idem est apud Jiremejam c 31 v 31 E quibus omnino dicendum videtur, esse duo Testamenta specie diversa, de quibus illic agitur Materæ quoque deterioris & melioris, prius de Terra Chanaan, ut pignore cœlestium bonorum, Alterum de bonis ipsis cœlestibus unice & directe conceptum

11 Ad hæc nostra sic est ratio Διαθήκῃ, esse dispositionem voluntatis, unius vel duorum, antea probatum est Priorem dispositionem, tam quæ apud montem Sinai repetita, quam prius facta erat, non fuisse Testamentum, sed fœdus evidenter & plane demonstravimus A Græcis tamen veteris instrumenti Interpretibus Διαθήκη vocatur Etiam hæc

verba Gen 15 percussit cum eo foedus, quod est inter duos actum, quæ sic in Hebraico verbotenus sonant, כרת ברית ברם נרין: Græci xxx verterunt διέθετο τῷ Αβραάμ Διθήκην, disposuit cum Abrahamo atathecam

12 At hac voce Testamentum, æquè, imò frequentius significatur, Imprimis in novo Instrumento, ubi dispositio, quæ fuit olim foedus, est jam vere Testamentum Non potuit igitur aliter Græcè, quam ut id quod cum Veteribus & cum novis fidelibus actum, unâ eademque voce Διθήκης exprimeretur, manente in rebus ea diversitate, quam Deus illis impressit, ut olim esset foedus, hodie sit Testamentum

13 Ergo δύο Διθήκαι, sunt duæ dispositiones, quas Deus superisdem bonis, diverso tempore modoque fidelibus administravit, Ut vero Testamentum utraque dicatur, nec res, inquam, fert, nec in textibus objectis indicatur, non utique sanguinis effusio, quam in priorè dispositione adhibitam Moyses refert & Apostolus observat Hebr 9 peculiare Testamentum arguit, quia Moyses diserte sanguinem foederis inter duos contracti appellat Et Apostolus ideo sanguinem respersum monet, ut hæc dispositio mortem Testatoris typicè repræsentaret

14 Nullo modo etiam liquet, materiam utriusque dispositionis esse diversam Probatum est antea, cum Patribus & cum Abrahamo foedus initum esse super bonis Testamenti adhuc clausi, cujus sententia illis obscure significata est, factam esse ἀεξιῶν, confirmationem præcedentem testamenti, cujus accessio fuit, pignus terræ Chanaanis, minime hoc quidem foedus novum, non magis quam hypotheca humanis contractibus adjici solita per se negotium facit Διθήκη ἀεξιῶν ἐπι τῆς Χείρας, ad Gal 3

Præconfirmatio, Testamenti in Christum, non potuit esse de aliis bonis, quam in ipso Testamento comprehensis, & post mortem Testantis, p'lam factis

15 Hæc uti cum Abrahamo inita erat, ita renovata est apud Sinas, ἐνεκένεισθε, inquit Apostolus ad Hebr 9 cap Proinde nihil illic in summa, quam cum Abrahamo gestum fuerat, actum est vel agi potuit, major saltem adhibita solennitas & major intentio servitutis cærimonialis, quo respectu Apostolus ἐνεκένεισθε Sinaiticum per excellentiam novo Testamento opposuit

16 Alioqui nihil est certius, quam dispositionem veterem, sive Testamentum vetus esse æqualem omni tempori, quo clausæ fuere Testamenti tabulæ, id est, à prima in Paradiso promissione Fuit enim hæc statim ἀεξιῶν, live confirmatio antecedanea Testamenti morte implendi, quod hoc ἡνάγκη νεκροῦ, morte Testatoris obitâ, cederet, eis ἀπολύτρωσιν ἢ ἐπὶ τῇ πρώτῃ Διθήκῃ ἀεξιῶν, in liberationem à peccatis sub veteri dispositione commissis ad cap 9 ad Hebr v 15 E quibus verbis rectè pridem comprobatum est, τὴν πρώτην Διθήκην, primam dispositionem, sive Testamentum Vetus, æquè late patere, quam patet retro, virtus salutifera mortis Christi, id est, ad primam usque peccati originem

17 Quod autem recentior dispositio, sive Testamentum novum, à veteri tam insigniter distinguitur eique tam notabiliter à Prophetis & Apostolis præfertur, id non speciei, sed gradus & modi arguit diversitatem Quod iterum melius quam à Paulo suggesta ratione demonstrari non potest

18 Docet hic Galatas cap. 4 inter Veteres & novos fideles ejusdem hereditatis participes, id interesse, quod inter heredem puerum & adultum, cujus utriusque jus est idem, sed infans quod ad senium

ad sensum fruitionis nihil à servo discrepat, regitur, manuducitur, cogitur, ut servus Cum primum adoleverit, heredem se dominumque esse intelligit, libertate gaudet plenaque possessione, fruitione, gaudio fruitur, ac ita posterior status ejus priore tanto præstantior & excellentior, quanto libertas servitio præstat & præcellit, habetur

19 Parem ait esse rationem veterum novorumque fidelium Veteres tanquam infantes, etiam heredes, vi testamenti i promissionibus anticipati, *ὑπὸ τῆς εὐχίης τῆς πατρὸς δεδωκεν ἡμῖν*, sub *elementis mundi*, id est, terra Chanaan, eiculentis, potulentis, carnibus, aquis omnique caerimoniarum mole *reducti erant in servitutem*

20 Habebant pædagogum & quasi dominam, qui tanquam pueros & servos manuduceret ac custodiret, qui custos & pædagogus erat Lex, ut docet *cap sequi Paulus, ὑπὸ νόμον ἐφρουρέμεθα ἐγκλεισμένοι, sub lege custodiebamur inclusi* *Ὁ νόμος παρὰ δαγῶν ἡμῶν γέγονεν εἰς χεῖρον*, Lex pædagogus erat noster ad Christum

21 Cohibebat eos, ne in peccata ruerent, convincebat eos peccatorum commissorum, inculcabat maledictionem non servantibus, eoque spectabant fulmina, tonitrua, omnisque terribilis apparatus in sanctione Legis adhibitus

22 Atque ita *servorum instar*, coarctati, compressi, cum nihil opis in Legge, nihil ibi quam onera, minas & diras, *statuta non bona*, offenderent, ad Christum adigebantur, ut sub molestissimo jugo ad tempus impleti testamenti anhelantes, ægerrimè bona, quæ multo facilius, hereditate per mortem Testatoris delatâ, contingunt, adipiscerentur

23 Sic igitur peccatorum causâ accessit foederi Lex, *τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν*

ἡμετέροις νόμοις, Gal 3 v 19 locupletissimo sensu, universo; etiam ad peccatum *μαχαλατρίας* nullum habeat peculiarem respectum; *Adjectus est promissioni custos & commentariensis*, cujus est *φρουρεῖν & συγκλείειν*, custodire & concludere Lex, inquam, ad usque tempus aperti testamenti, quo & aperta custodia libertasque proclamata fuit ac præstita, cum plenâ perfectaque lætitiâ & plenius effusâ gratiâ notitiâque veritatis & vi spiritus sancti

24 Ex his evidenter liquet, nihil de præstantiâ dispositionis novæ suprâ antiquam esse dictum, quod hac differentia non comprehendatur Et tamen sicut heredis pueri ac adulti jus idem, eadem facultas est, idem utrique in Testamento addicitur & inculcatur, hoc solo discrimine, quod puer jus suum obscurius intelligit, eoque minus libere pleneque fruitur, Ita veteribus & novis fidelibus eadem facultas delata, denuntiata & inculcata est, Bona testamenti promissionibus ad mortem Testatoris spectantibus confirmata, fuerunt eadem, quæ post aperturam Testamenti heredibus præstita ab usque percepta sunt

25 Sed aperto Testamento, necesse non est, adhiberi ulla imitamenta, quibus implendi testamenti modus instar umbræ ob oculos figuretur, neque opus est prægustatione terrestrium bonorum, quibus ipsa bona coelestia sine circuitu prægustanda offeruntur; nihilo magis pædagogo & custode dominove, qui nos ad Christum quasi procul adhuc semotum & occultatum, adigat atque constringat, cum ipse Dominus communionem sui, quæ est bonum aperti testamenti maximum, realiter offerat ac præstet, cessante difficultate ad eum per tot obstacula quæ fuerant, entendi, quæ cum pauci olim percurrerent, multis in medio cursu resistendi pedem-

di pedemque struendi præbuerant cau-
sam

26 Directa verò isthæc gratia longè
abundantius in corda hominum immissa
non modo τὴν πῶτον & Χριστὸν περὶ ἡρώων ἐπι-
κυ αὐτοῖς, *letitiam Christi plenam* in eis
excitavit, *Job 17* Sed & spiritum no-
titiæ, fiduciæ, amoris Dei, adeoque
τὴν ὑιοθεσίαν, *adoptionis in filios*, in quâ
sunt omnia hereditatis jura, latissime
plenissimeque in eorum corda effudit,
ut factum esse juxta vaticinium *Jere-
mie cap 31 v 31* testatur Apostolus ad
Hebræos 8 v 9 & 10 Ex quibus omni-
bus manifestum est, diversitatem utrius-
que Dispositionis antiquæ & novæ esse
talē, ut ei bene conveniat, quicquid Apo-
stolus *de loco* de utrâque dispositione col-
locat, sine specifica tamen, sufficiente
& apparente solâ modali differentia

27 Vulgatum ad hanc sententiam esse
præjudicium e recepta Veteris & novi
Fœderis, item Veteris & Novi Testa-
menti distinctione, e quibus saltem du-
plex fœdus & duo Testamenta dari, sit
indubitatum, non ignoramus, At jam
quo pacto novi ac veteris appellatio mo-
di non speciei diversitatem inferat, e
Lugdunensium institutione Professo-
rum, exposuimus

28 Revera quod vetus est, *Fœderis*,
quod novum, *Testamenti* voce designan-
dum erat Sed quia Græci uno vocabu-
lo Διαθήκης, *dispositionis*, Testamentum
& Fœdus exprimunt, hinc & veteri &
Novæ Διαθήκη, Latini utramque vocem
adscripserunt, ac inde tam Veteris &
Novi Fœderis quam Testamenti fluxit
appellatio cum tamen Fœdus & Te-
stamentum, id est, unius & duorum
voluntas simul consistere nequeant, ac-
tusque diverſi & oppositi generis con-
tineant

29 Scimus, hanc rem vulgo ita ex-
plicari, ut dispositiones Dei, quatenus

ipsius voluntate solâ constant, Testa-
menta sint, Eædem fœdera fiant, quan-
do consensus & repromissio hominis ac-
cedit Sed jam pridem ostendimus, non
quamlibet unius declarationem, sed *mo-
raturi*, super eo quod post mortem suam
fieri velit, esse Testamentum usu huma-
ni generis & Dei in verbo suo, tale ve-
rò esse unicum duntaxat, probavimus ut
& hoc, Testamenti jus Fœderis non in-
digere, nec id in successione Testamen-
taria usu venire, nisi ex post facto, quod
dicunt, in executione Testamenti,
Proinde illam translationem testamenti
in fœdas ad acquiendum jus heredita-
tis cœlestis, negamus esse Scripturam, iam,
vel convenire negotii naturæ exacte
consideratæ

30 Præterea, si dispositio unius Dei
est illa voluntas æterna de salute Ele-
ctorum, hæc est, una & immutabilis,
non vetus & nova Si vero per illam
dispositionem intelligitur declaratio in
tempore hominibus facta, hæc sine ac-
ceptione nihil perficit nec ab ea sepa-
rari potest Junctæ autem cum illâ, con-
tractus est & Fœdus, nec Testamenti
rationem seorsim habere potest

31 Difficilius forte quam quod de
Testamento diximus, admissum iri vi-
detur, quod nostra tenet sententia, jux-
ta Christi Domini mortem apertumque
Testamentum, non esse locum *Fœderis*,
nec adeo dari *Fœdus Novum*, quo jus
cœlestis hereditatis fidelibus delatum vel
acquisitum sit

32 Hujus rei ratio & probatio reddi-
ta est sub *fin cap præced* desinens in hac
observatione, quod ad delationem & ac-
quisitionem juris hereditarii, fœdus ne-
cessarium fuerit, antequam Testamen-
tum valeret Post illud impletam mor-
te Testatoris, aditionem hereditatis in-
continenti per fidem committi, nec am-
plius usum aut locum esse fœderis *ad jus*

heredi-

hereditatē acquirendum sed nihil quam lacum aperti Testamenti delatæque hereditatis nuncium resonare per orbem terrarum

33 Mihi nihil adhuc oblatum est, quo vel Testamentum ullum, ante Christum, apertum, vel post illum, Fœdus contractum doceatur, quo, inquam, postea largitionem salutis nostræ per modum conventionis & fœderis disponi statuentem sit, quemadmodum id vulgo concipitur, quasi Testator ab herede aliquid ei eret & stipularetur, quo præmissis, hereditatem ei relinqueret Formula talis stipulationis & promissionis nunquam, credo, reperitur, nisi in modo exequendi, & administrandi juris testamentarii

34 Videndum igitur, ne non faciendum sit, ut per consequentiam fœderam cum veteribus, in subsidium atque a participandum testamenti effectum imitariam, fœderalem hanc viam adhuc imitamus, postquam dies testamentariæ successionis liquidissimè cessit, & hereditas morte Testatoris delata cunctis adire volentibus, i.e. credentibus oblata fuit, adeoque, ne non utendum sit hac ἀνοργασία, ut Fœdus antiquum pro testamento, & exitum testamenti pro fœdere novo accipiamus

35 Nam ethi de utroque recte dicitur, illud esse viam Domini in servando peccatore diversis temporibus imitam, verum tamen non sit, Fœdus & Testamentum per omnia pari passu ambulare, atque ubi testamentum est, ibi simul esse Fœdus intelligi

36 Hæc verba, Crede & vires, quam formulam Fœderis post mortem Christi esse volunt, sit potius cohortatio ad acquirendam hereditatem modò delatam, quasi dictum esset, Ad hereditatem & in æternum eâ fruere atque potieris, eaque facultas & voluntas adeundi

cum spiritu novo, est ipsum testamenti aperti bonum quod de vetustis temporibus dici non potuit, utpote, quibus illud jus nondum cesserat, verum per promissiones actusque inter vivos longe molestiori & obscuriore modo representandum fuit, atque representatum ac anticipatum est

37 Denique, promissionibus & re-promissionibus negotium salutis apud veteres actum & peractum fuit, Επιστολή, promissiones ubique de Patribus usurpantur, φανερῶς, τελειώσις, ἡ νύη, καὶ ἀμὴν, manifestatio, consummatio, res & eventus promissionum, temporibus Christi constanter & perpetuò adscribuntur Rom 6 v 23 & seq 2 Tim 1 v 9 & seq Tit 1 v 2 &c

38 Tu dices, novum Testamentum fit novum Fœdus, quando accedit Lex Christi, jugum ejus, cum promissione vitæ & salutis ad obediētes, detestatio autem & horrenda iudicii comminatio adversus eos qui non credunt in Christum, non amant illum nec obediunt ejus imperiis dum hæc in mundo ubique prædicantur ac proponuntur, cum pignoribus sacri Baptismi & Cœnæ, dum hæc credentes amplectuntur & accipiunt, tum fœdus contractum intelligitur

39 Ad hæc ratio sic est, In præceptis Christi, quid est quod testamento non cohæreat hæredisque officio non æque ac promissioni inter vivos conveniat? Comminationes factæ non credentibus, quid aliud sunt quam exheredationes? quæ non minus quam hæredis institutio sunt pars testamenti, & diris ac fulminibus, etiam à parentibus contra filios non obediētes emissis comparantur, vimque dicuntur habere quasi condemnationis ad mortem, adeoque videndum, ne quicquam in illis sit, quod contractum, fœdus, aut conventionem interat, Sacramenta verò ab ipso

Domino

Domino Jesu Testamento novo adscribuntur, cuique sigilla sunt Quod autem & pignora vocantur, inde non sequitur esse *Fœdus*, cui accedant Nam pignora non minus testamentis quam contractibus adjici possunt

40 Denique, ita tenemus, delationem & acquisitionem juris hereditarii, vi mortis Christi directe, sine fœdere, ut positum est, committi, nec observantiam testamenti proprie Contractum esse appellandum Nec conditionem ullam heredibus in Testamento *Jesu Christi* proponi, cum ipse conditionem salutis acquirendæ unicam, quæ est perfecta obedientia, prius impleverit, & nos δωρεάν gratis, τῆ αὐτῆ χάριτι, per illius gratiam servemur

41 Conditionalis institutio non facit heredes, sed hereditatis delationem suspendit ab eventu & à præstatione facti alicujus, quod de efficacia mortis Christi neminem dicturum puto Nec aded repetemus quod jam constat, fidem non esse conditionem institutionis, sed aditionem hereditatis, necessariam quidem, at non magis conditionem, quam extensio manus est conditio eleemosynæ acquirendæ.

42 Verum enimvero non est nobis animus, negare fœderis ulum & appellationem in nova dispositione testamenti aperti, modo non ad delationem & acquisitionem juris hereditarii, quæ fit unice è Testamento morte Christi confirmato, Sed ad exequendum illud, ac administrandum referre contenti simus, neque tantum id inter executores testamenti & heredes professos atque præsumptos, ut supra dictum, concedimus, verum etiam inter Deum animamque fidelm, non, ut olim, scilicet, conditum, sed usu exercitum

43 Est enim prorsus immane discrimen inter hæredes Christi Domini at-

que hæredes hominum Testatorum, in primis in eo consistens, quod hi post impletum testamentum mortui sunt & manent, quibuscum nec cogitationes nec verba commutari possunt, cum nos-ter cœlestis auctor hæreditatis revixerit & in coelos ad dextram Patris sui e-vectus, inde nos verbo suo instruat, spiritu suo gubernet ac adjuvet, ut ad finem usque nos dignè pro hæredibus geramus & tandem illic simus, ubi ipse nunc est *Job 17 24*

44 Quod cum non nisi post obitum ex hac vita, infinitis difficultatibus obseptâ, futurum sit, illum divinâ potentia scientiâque ubique præsentem adfido contemplamur, ejus opem, imploramus, lapsus nostros confitemur, emendationem promittimus, ejusque Patri per ipsum nos humillime commendamus, atque nos totos ejus amoris obsequioque dedimus ac devovemus ille nos recipit suæque receptionis, per testimonium Spiritus Sancti, certiores reddit

45 Hoc esse, obligare semet, etiam fœdus inire, si quis ita velit, non recusamus imo si quis exercitium fidei, perpetuum συναλλαγῆς dicere velit, commutationem promissionum & repromissionum adfiduam, id æque facile concedemus

46 Sed justotum pendet e Testamento & a morte Testatoris, sine ulla fœderis mixturâ, verum actualis domini acquisitio ejusque exercitium, adeoque testamentarii juris executio fœderali modo administratur, tam inter Deum, inquam, & animam, quam inter executores Testamenti & Confessores, quo pertinet υποπαρη τῆ εμολογίας κινῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον Obsequium confessionis nostræ secundum Evangelium 2 Cor 9 13 non tantum, inquam, externe, sed etiam respectu Dei ipsius animæque hereditatem cernentis *Jerem. 31 v 33*

47 Quæ restamen non est, inquam, impedimento, quominus omnem delati & acquisiti juris hæreditarii causam beneficio testamenti, sine pactione fœderis, acceptam feramus, secus ac olim,

quando testamentum nondum valebat & à subsidiariis promissionibus ac fœderibus ad exitum futurum testamenti se referentibus, necesse erat petere spem salutis

C A P. V.

Fœderis & Testamenti jus reverâ non discrepare, pressius, etiam remotis objectionibus aliis, demonstratur, & natura sponsionis à Christo factæ explicatur

Distinctione celebri inter *πίπισιν* & *ἀφεσιν* statui specificum, non modale duntaxat inter N. & V. Testamentum, discrimen Sed probatur, antiquos fideles æquè perfectè liberatos fuisse reatu peccatorum, quam post obitum Christi, Novos. Removetur objectio à naturâ sponsionis, quasi illa supponat, debitorem adhuc ipso jure obligatum ante Solutionem. Probatur esse genus sponsionis, quod debitorem perfectè liberat, etiam ante solutionem, quæ sit Expromissio, cujus proprietas & vis huic rei applicatur. Respondetur ad loca Scripturæ, quibus Veteres adhuc fuisse obligatos, probari videtur. Removentur ea, quæ applicationi Expromissionis hac parte objiciuntur.

U Num modo fœdus unumquæ Testamentum esse, quo jus Ecclesie fundatum sit, copiose demonstratum est Fœdus idem veteribus præstitisse quod Testamentum novis fidelibus, nec aliud quam anticipatam Testamenti vim in Fœdere fuisse, pariter adstruximus. Discrimen in modo, in gradu claritatis & infrequentiore, nec non languidiore Spiritus sancti effusione, denique in œconomia cærimoniali postmodum abolita constituisse Jus veterum fidelium per fœdus, idem reverâ fuisse, quod novis e Testamento sit, inquam, abunde comprobatum est

2 Haud ita pridem non paulo secus institutum est cœptumque doceri adseverate, *Remissionem debitorum è peccatis quæ fidelibus in antiquo fœdere tribuitur, non fuisse liberationem perfectam, quia*

tunc necdum erat facta solutio, per quam Deo Creditori verè satisfieri potuerit, utpote, quæ demum à Christo passo præstita sit Hanc quoque naturam Sponsionis esse, quam filius Dei ab initio præstitit, ut ille quidem Fidejussor soluturus esset, ipsa tamen debiti obligatio peccatoribus, tanquam principalibus & originarius debitoribus adhuc incumbere

3 Proinde Veteris Testamenti peccata Deum magis præteruisse & dissimulasse, respectu Solutionis futuræ, quam abolevisse penitus & extincta voluisse Nec aliter potuisse fieri Unde celebris distinctio inter *ἀφεσιν*, remissionem absolutam & *πίπισιν*, præteritionem, hanc veteri, illam novo Testamento convenire statuunt Quâ de re superioribus annis tam crebro disputatum est, ut ni-

hil tritius. Hic tamen loci novæ res videri, neque sane omitti potest.

4 Si verum est, quod antea probavimus, Fœdus antiquum nihil fuisse, quam *καταρσις* & vim Testamenti anticipatam, idemque Veteribus vim mortis futuræ, mediis promissionibus, exhibuisse, quod mors ipsa apertique Testamenti sententia novis dedit Fidelibus, fieri non potest, ut illa vocabulorum *παρρησις* & *Αδελφότης* distinctio reale discrimen habeat.

5 Si potest etiam doceri, veteribus adscribi plenam & absolutam a peccatis atque reatu liberationem, non minus efficaciter, quam de novi Testamenti temporibus prædicetur, ultro corrumpit illa distinctio. Nos illa brevissime collocabimus.

6 David sui temporis fidelibus *ἀφρασις* adscribit Ps 32 ubi Græci Interpp *ἀφρασις* *ἡς αὐτοῦ*, *οὐ λογιζόμενος*, non *ἐπινοῦνται* *Ἐξαλειθύνω*, *Expurgi*, *extinguui* *Ῥαυπίζω* *ἡσάω* *expurgari* *ἠύλοπο*, *ὡς πάλιν ἡσάω* *ἡσάω* *ἡσάω*, *ut nunc Candidiores fiant*, quod David de se occasione penitentiæ, propter adulterium & cædum actæ, adeoque in usu historico temporis ante Christum adfirmat Ps 51 Idem *ἀφρασις* *ἀφρασις* *ἡσάω* *ἡσάω* *ἡσάω* *ἡσάω* *ἡσάω* *ἡσάω*, Expiationem apud Dominum propter nomen ejus, id est, Messiam memorat Ps 130 Christus etiam Dominus ante solutionem a se peractam, non semel *ἀφρασις* *ἡσάω* *remissa*, *abolita* peccata ponit, ut Lucæ VII 47

Quare & justificatio simplex veteribus adscribitur Rom 4 v 3 *Job 2 v 22*

7 Vix est, ut efficaciora cætera significandæ remissioni plenitudinæ in N T monstrari queant. Proinde, cum peccata veterum fidelium propter Christum penitus extincta sunt, liquet, nullus locus superiori distinctioni relinquitur.

8 Sed diversa sententia verbosior est.

Necesse videtur, ut rationes ejus videamus & removeamus. Primo, non parvam speciem & *ἰσχυρὴν* huicce opinioni dedit, consideratio sponsonis & solutionis nondum factæ ante Christi mortem. Quæ fieri videtur, ut aliter se res habere nequiverit, quam quod ante solutionem à Sponsore factam ipso jure debitum peccatoribus adhuc incubuerit, et si Deus pater se jus suum, Sponsoris fide contentus, non executurum declarasset. Ac ita *παραρρησιον*, *παρρησιον* peccatorum a Sponsore Veteribus impetratam, *Αφρασιον* remissionem *novis* credentibus ab eodem *solutione peractâ* fuisse præstitam.

9 Neque protecto hæc res aliter explicari possit, si tantum una Sponsonis species daretur, qua quisita alienæ obligationi accedat eamque in se recipiat, ut principalis Debitor adhuc obligatus maneat, cujusmodi sponso, Fidejussio & *Adpromissio* vocatur a Jurisperitis.

10 Sed est aliud Sponsonis genus, quod vocatur *Expromissio* & *Delegatio*, qua sponso alienam obligationem ita in se recipit & transfert, ut primus debitor plane perfecteque liberetur, ejusque obligatio citra & ante solutionem penitus aboleatur & extinguatur, quemadmodum a nobis in *Tract de Fœder & Testam exercit 5* antea citato copiose demonstratum est & Sponso ille vocatur *Expromissor*, etiam Reus pro alio datus, qui non tantum ab alio delegari, sed etiam se ipsam delegare dicitur, *d Exercit tb 8*.

11 Quamvis autem Debitor ab omni jure Creditoris per Expromissionem liberetur, verum tamen est, jus Creditoris manere integrum, adversus Sponsoem sive novum Reum. Ut, si quod habeat chirographum primi debitoris, id agnitum a novo Reo vigorem suum retineat adversus Expromissorem, in quem aut statim, aut tem-

pore

pore constituto competit exactio & executio

12 Solutione autem factâ, quâquam Liberationi debitoris pristini, quæ pridem absoluta fuerat, nihil adjiciatur, hoc tamen novi accedit, quod *Substantia* debiti omnino perimitur & chirographum restituitur, aut aboletur Quo fit, ut debitor etiam majore lætitiâ quàm prius efferatur, jure quidem eodem, sed evidentia majore liberationis, imprimis si antea non nisi obscure Sponsionis acceptatæ certior factus fuerit

13 Maxime autem evidens differentia inter statum Rei liberati, ante & post solutionem Sponsoris, quod ad sensum & externam speciem, tunc apparet, quando, scilicet, Debitor liberatus, ante solutionem infans, & post solutionem adultus fuit Quamdiu erat *infans*, non intelligebat, se liberatum esse, regebatur ut servus, Adultus vidit lytrum antea promissum solvi pro sese, eoque demum læto nuntio exultat pleneq, felicitatem suam agnoscit, quam vix antea capiebat, etsi ad jus ipsius liberationis tum reverà nihil accesserit

14 Ita sublata est difficultas à naturâ sponsionis Etiam objectio *capite præced* mota, quod duæ sint *diathecæ*, vetus & nova, melior & deterior, cujus rei sensus & heic & ibi satis est declaratus Sed videamus, an loca Scripturæ singularia & adhuc intacta non inferant plus quam modale discrimen Hæc enim etsi vulgaria tamen omitti non possunt

15 Ad *Roman* c 3 v 23 scriptum est, Deum proposuisse Christum *ἵλασθαι*, *ἵνα τῶν πᾶσι τῶν ἁμαρτημάτων*, propitiatorium per *remissionem*, an *præteritionem peccatorum antea commissorum*

16 Non est quod dicamus, hæc verba, non nisi ad peccata præterita quorumvis fidelium pertinere, nec ad tempus

ante Christum esse restringenda, licet in verbis forte nihil sit huic sensui contrarium, Sed relinquamus hoc suo loco

17 Vocabulum autem *παρασκευασ* idem esse quod *ἄφεσις* pridem à græcæ linguæ peritis probatum est Nec enim à *παρά*, quod significat *prætereo*, sed à *παράγωμι* *remitto* derivatur Si quis urgeat, τὸ *παράγωμι* aliquando *prætermittere* significari, in quem sensum verba Xenophontis ex Budæo proferuntur, *μηδὲν παραγῶμι εἰς τὴν ἀκρόπολιν*, *neminem transmittere ad urbem*, unde non sit alienum deducere τὴν *πᾶρεσιν*, id quidem per me & per interpretationem, quam sequi malim, fieri licet

18 Ita enim illa vox non simplicem denotaret omissionem aut dissimulationem, sed transmissionem motivam, *de loco ad locum*, vel, si de hominibus agatur, *de personâ in personam*, cujusmodi transmissionem exacte convenire nostræ expromissionis instituto, è superioribus dictis manifestum est, ut pote, per quam debitum ab originali debitore transmittitur atque transfertur in Sponsorem Eoque sensu nemo negabit, veteribus competere *πᾶρεσιν*, per quam liberatio plena perfectaque & solutioni æqualis committitur

19 Sunt, qui hoc ipsum per Hebraismum in sacris literis frequentem, quo Deus dicitur, *transire facere* peccata, videlicet a peccatore in mediatorem, significari intelligunt, quod suo merito relinquemus, etsi res sit verissima Enimvero id utique abande liquet, istum Pauli locum minime factum esse, ut vim *ἄφεσεως* pro antiquis fidelibus tot locis adstruendam auferre posse videatur

20 Ex eadem expromissionis naturâ potest responderi ad *ἀναχὴν* tolerantiam, quæ temporibus antiquis, ut volunt, ex eodem Pauli ad Romanos loco, adscribitur, si tamen, quod mihi non liquet,

ibi temporum sit oppositio, & non simplex indulgentia Dei, adversus quoslibet electos, nondum fide mediatorem amplexos, prædicatur

21 Sed demus, *ανωχί* fuisse veteribus peculiarem, quænam evidentior esse potest *αυτο*, quam quod Deus pro debitore criminali, quem totum exigere & excutere, meritæque poenæ subijcere poterat, ejus loco suum filium intervenire totamque in se recipere patitur obligationem, quod denique & cum illis ante chirographum solutione perceptum, per gratuitas promissiones, bona cælestia communicavit

22 Atque hæc est *ανωχί*, qua Deus usus est, cum adversus omnes electos, tum specialiter erga vetustos fideles etiam adversus omnes, inquam, Fuit enim hæc divina bonitas, cum peccatores solvendo, nisi æternis poenis, nullo modo essemus, tam inexpectatam clementiæ, salva justitia sua, rationem inire, qua Filius infinita divinæ personæ dignitate, transitorio supplicio, temporis infinitatem, cui nos eramus obnoxii, adæquaret

23 Hæc, inquam, sive *ανωχί* sive *παύσις* atque bonitas inest in Expromissione, qua simul divinæ justitiæ, consensu Dei Creditoris atque Sponsoris, quod toties dictum, plenissime satisfactum est

23 Plus forte Valoris est in argumento, quod e Paulo ad Hebr. 10 v. 18 pati solet, *ὅπου ἀφεσις αμαρτιῶν σου ἐπὶ τῷ θρόνῳ τοῦ αὐτοῦ*, Ubi est remissio peccatorum, sive perfecta liberatio, ibi nullus est locus oblationi pro peccatis. Atqui ante Christum fuit oblatio. Ergo non fuit tum remissio sive perfecta liberatio

24 Responso simplex est, dictum illud Apostoli verissimum esse, de remissione ac abolitione debiti ipsius, quod ante solutionem Sponsoris adhuc erat

integrum, supereratque chirographum debiti, quo peccator erat obstrictus, & quod solutione demum corporali perceptum esse constat. Quamdiu igitur supererat obligatio & chirographum debitoris, *usum habebat oblatio*, quæ nihil erat aliud quam typica repræsentatio mortis Christi, ipsum debitum abolitioni & instrumentum obligationis rescissuræ

25 Quod recte perceptum nullam relinquit difficultatem in eo loco, qui tractat de hac inductione & abolitione chirographi. Est locus Pauli ad Coloss. cap. 2 v. 14.

26 *Ἐξολείψας, inquit, τὸ κατὰ νόμον χειρόγραφον τοῖς δόγματι, ὃ ἡμῶν ἔπεναντι ἡμῶν, καὶ αὐτὸ ἤρκεν ἐπὶ ἡμῶν, ἀποτιλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ. Cum delevisset chirographum præceptorum contra nos, quod nobis erat adversum, cruci adfixum sustulit illud è medio*

27 Delevit per sanguinem, quod erat pretium solutionis

28 Chirographum præceptorum, quod est Confessio delictorum, in exercitio cærimoniarum præscripto

29 Contra nos, in nostrum nomen ac onus conceptum

30 Quod nobis erat adversum, quod poenam continebat, quam ob peccata commissa nos fatebamur esse meritos

31 Si quis *ὑπεναντιον* velit ita vertere, subadversum, quia non directe contrarium fuerit, haud repugno, Sed necesse non est, neque verbi usus adeo id intert, quam etymologia videtur. Chirographum ut conceptum fuit, ita plane adversum erat nobis, etsi vim suam contra nos pridem amiserat

32 *sustulit è medio*, post solutionem sibi traditum abstulit è manibus sui Patris, ut promiserat

33 *Adfixum cruci*, quemadmodum obita in cruce morte demonstravit, omnibusque

nibusque deletum chirographum quasi ob oculos posuit

34 Veteres in cærimonis occupati fideles, sic animos induxerint suos Hæc dogmata ritusque molesti commonesciunt nos chirographi extantis in nostrum nomen, quo fatemur nos esse meritos mortem, quod Sponsor, in se poena jam recepta, auferet aliquando e medio. Beati, qui videbunt hoc in tempore, deletum oculisque suis expositum!

35 Cautæ fuisse abunde, quæ Deus hanc chirographi commonescionem quotidie Veteribus, etiam vim ejus contra sese amplius non valere crederent, inculcari voluerit, ex his quæ supra commemorata sunt, observari potest Scilicet, eadem quæ legis universæ ratio fuit, ut prædagogus esset ad Christum

36 Quid opus est addere de verbis Pauli, *οἱ οὐκ ἐργων νόμος εἰσιν, ἀλλὰ κατὰ ἐργα* Quotquot ex operibus Legis sunt, sub execratione sunt ad Gal 7 v 10 Quasi Patres antiqui diris subiecti fuerint Quis enim non videt, hoc deus qui ex operibus Legis justificationem quærent, non de fidelibus Vet Testamenti esse dictum Qui cum Legi nunquam per omnia satisfaciunt, diris ejus, quatenus fide in Christum illis non eximuntur, sunt obnoxii, ut clarum e textu

37 Hæc omnia nituntur eo quod diximus, Sponsonem Christi non fuisse fidejussionem sed expromissionem, quæ personas debitorum vi obligationis perfecte liberaverit, ipsum vero debitum & Chirographum obligationis ad solutionem usque relinquebat integrum

38 Adplicationem hujus doctrinæ quæ minus tacere liceat, opponunt aliqui, talem expromissionem non habere locum in pœnis corporalibus delictorum, sed in illis reatum manere, donec solutio corporaliter fiat

39 Est equidem verum, jure Civili

non probatam esse regulam, ut quisque membrorum suorum dominus esse dicatur, deque suo corpore vitæque, more contractuum, disponat Sed jure gentium pro patria, parentibus, liberis & conjugibus aut amicis, se ad mortem cruciatumque corporis obligare, non modò non incognitum, sed etiam laudabilibus exemplis celebratum est

40 Eaque res in filio Dei, cujus ad hypothesein hæc disputatio pertinet, minus habet dubii, quod in eo cesset regula juris, quod Dominus membrorumque suæ nemo dicitur, Christus enim *ἔχει ἐξουσίαν θεῖναι τὴν ψυχὴν αὐτῆς*, habet potestatem de corpore vitæque suâ disponendi Ioh x 18

41 Necessè non erit, ut removeamus objectionem jam præoccupatam, quæ delegationem sive expromissionem, per quam omne jus creditoris tollitur, non nisi debitoris voluntate fieri excipiunt Christi verò sponsonem ignavis peccatoribus esse commissam

42 Nam præter quod hæc objectio fidejussioni, cui illi non contradicunt, æq, adversatur, probavimus supra, nihil obstare, quominus & delegatio fiat ignaro debitore, quemadmodum Christus dominus se patri suo pro genere humano, sine ipsius concursu, præbuisse manifestus est

43 Non licet adhuc dimittere instantiam adversus hunc liberationis effectum, ante solutionem, cujus modo meminimus, & quæ Viros Cll uti videmus, Consensu partium fieri posse dicunt, ut pecuniarium debitum eo modo aboleatur, Sed quod oritur ex maleficio, ex rigore justitiæ, ante solutionem pœnæ non posse relaxari

44 Qui sic instituunt, primò nihil proferunt, cur ita ponant, & cur expromissio, quæ vim solutionis habet, non subsistat, ubicunque valet solutio,

quam illi pro delictis alienis fieri posse concedunt

45 Statuunt, inquam, Christum potuisse jure pro nobis *solvere, spondere*, per solutionem pœnæ pro alio factam, jus Creditoris & obligationem ex delicto æquè aboleri, quam debitum pœnæ, non negant, hoc à voluntate Creditoris ejusdemque judicis pependisse, eundem id agere potuisse, ut sponsor vel fidejussor statim solveret, quo liberatio mox ob oculos foret. Igitur sola dilatio restat, quâ liberatio perfecta in expromissione Christi possit impediri, per quam tamen nihil in ratione juris & justitiæ mutari certum est

46 Mora solutionis equidem non mutat reatum, nec eximit obligationi debitorem, ubi nulla fit novi rei substitutio, sed qui *hanc* concedit, male connectit, si effectum rei a partium voluntate retro posse operari neget, ut Liberatio per solutionem, suo tempore consensu creditoris & sponsoris facta, vi voluntatis ejus effectum in antecessum

habeat, per actum solutionis æquipollentem

47 Est & alia objectio minoris subtilitatis, Si Christus in se debitum ante solutionem plane transtulisset, fore ut secuta solutio non pro nobis, verum pro ipso, qui jam solus debitor erat, præstita videretur

48 Est cavillatio responsionem vix requirens. Sponsor post expromissionem manet reus pro alio datus, & in hac qualitate non suo nomine, convenitur a creditore, hoc modo, *Quando tu pro Cajo te reum constituisti, ajo, te solvere debere quod pro Cajo spondidisti*, nec aliter condemnatur

49 Æque parum ad rem facit, quod in Expromissione, dicitur solutio deficere posse, ob inopiam sponsoris, secus ac in sponione Christi. Quis enim negat, manere diversitatem, quæ est in terminis & accidentibus rerum humanarum, ac in proprietatibus divinis, quod toties dictum est? præter quod hæc objectio non expromissioni, sed cuilibet sponioni adversatur.

CAP. V I.

De Satisfactione CHRISTI

Ufus observationis de propria significatione Satisfactionis. Quinque diversi sensus Satisfactionis, in negotio Salutis humanæ. Unum esse rectum, quo sumitur pro expletione justitiæ divinæ præcipientis & punientis. Hanc significationem à Grotio in libro de Satisfactione non esse adsertam. Sed cum urgere satisfactionem, qua Christus solverit minus quam debitum erat. Mortem fidelium temporalem nihil detrahere plenitudini satisfactionis. Objectionem esse vulgarem, sed difficilem, quomodo cum plena satisfactione concurrere possit gratuita remissio. De quâ & Grotiana sententia prolixius agitur, ut & de Æquitate Dei erga peccatores.

IN doctrina de Liberationibus vox Satisfactionis usitata est, de qua nonnulla venerunt in mentem, quæ supra dictis cohærere, nec observationis indigna videantur.

2 Quæ autem à nobis de proprietate vocabuli in Jurisprudentiâ, & nisi alior, in omni lingua veterum Latinorum, proferentur, nolo quidquam usui Scholæ recentioris Theologicæ præjudicare, quod nec periculum esse, ne fiat, opinor verum cautiones, quas inde supeditabimus, spero tales fore, quæ nec ipsis inutiles Theologis existimentur, præsertim, quando mihi quidem non constat, adhuc ulli subolevisse, quo pacto vocis hujus prætextu Grotius noster (ut civilis sapientiæ præstantissimum auctorem ita appello) in optima causâ prevaricatus videatur.

3 Primo omnium satis constat, Theologos orthodoxos per satisfactionem Christi intelligere, plenam expletionem justitiæ divinæ, cum præcipientis tum punientis, quam Christus pro homine peccatore Patri suo præstiterit, juxta illud Pauli, Ο Θεὸς ἡμετέρας τῶν

ἀμερτίαν ἐν τῇ σαρκὶ ἀπέστειλεν τὸ δικαίωμα ἵνα ἡμεῖς πληρωθῶμεν ἐν ἡμῖν. Deus condemnavit peccatum in carne filii sui, ut jus legis in nobis impleretur.

4 Videamus, an Satisfactionis vocabulum hujus vim significationis eo modo exprimat, ut nulla cautione intellectu ejus adhibendo opus sit futurum. De Jurisconsultorum usu latino vocis hujus diverso, pauca testimonia producemus, cum veniâ Lectoris, ita repositulante.

5 Cajus in l 1 π Qui satisfacere cogitur. Satisfacere dicimur ei, cujus desiderium implemus. Ulpranus in l 9 § 3 π De Pignori act. Satisfactum accipimus, quemadmodum voluit Creditor, licet non sit solutum, sive fidejussoribus, sive reo dato, sive pretio aliquo, vel nudâ conventionem, & generaliter dicendum est, quoties recedere voluit Creditor à jure suo, si, ut ipse voluit, sibi cavet, videri ei satisfactum. Marcianus in l 5 § 2 π Quibus modis pignus vel hypotheca solvitur. Si convenerit, ut pro hypothecâ fidejussor detur & datus sit, satisfactum videbitur. Labeo l 14 eod. tit. Mercedis nomine fidejussorem à colono

acce-

accepisti, *satisfactum tibi videri existimo* Marcianus iterum in l 49 π de Solutione Si acceptum latum sit, solutionis quidem verbum non proficiet, sed satisfactionis sufficit Plura, si necesse fuerit, in promptu sunt, quæ proferantur

6 Creditori ex delicto dicitur etiam *verberibus satisfieri & satisfactum esse*, apud Ulpianum in l 17 § 4 π de Injur & in l pen Si ex nox caus ag ubi, *verberibus de injuriâ satisficit*, plane ut Cicero lib 3 in Verr Satisfacere ait, *esse tantum facere, quantum satis sit irato ad vindictam*, quod etiam aliquando fit excusatione & deprecatione, quomodo Catullum, refert Svetonius, Cæsari de carmine famoso *Satisfecisse*, vitâ ejus cap 73

7 Hinc Pontifici *Satisfactionem* vocant poenitentiae partem, juxta contritionem & Confessionem non quod satisfactionem velint esse plenam expletionem justitiæ divinæ, quam Christo, ni fallor, adscribere videri volunt, Sed pro officio & præstatione peccatoris, quam in meriti aliquam partem nihilominus adsciscunt

8 Ex his intelligitur, quando *satisfactionis* Vocabulum de salute generis humani per Christum administrata usurpatur, ex usu Latino & juridico, non tantum significari posse veram & proprie dictam solutionem, sed varias admodum species alius alias efficaciores Primo igitur, cui vere & corporaliter solvitur id ipsum quod debetur, huic etiam satisficit, quomodo *satisfacere judicatio* dixit, opinor, Scævola in l 4 § 1 d Pæct & hic sentus Christo passo adscriptus sine dubio rectus & orthodoxus est

9 II Qui solvit pretio *aliquo* dato, non quod totum debitum exhauriat, si tamen creditor contentus est, ille *satisfacit* d l 9 § 3 d Pign act Et hic est sensus, quo Grotius utitur, in rem suam, ut mox videbimus.

10 III Qui nihil corporaliter solvit, verum dat reum alium sive expromissorem, qui totum in se debitum recipiat solus, ille *satisfacit*, d § 3 hoc sensu fidelibus antiquis esse consultum superiori dissertatione probavimus

11 IV Qui dat fidejussorem juxta se obligatum, ut ipse, inquam, obligatus maneat, ille *satisfacit*, *ibid* quo sensu qui $\pi\alpha\rho\rho\epsilon\iota\tau\iota$ opponunt $\alpha\phi\acute{\epsilon}\tau\iota$, Christum pro veteribus *satisfecisse* interpretantur

12 V Qui acceptum tulit debitum, post conventionem de non petendo, ei recte *satisfactum* dicitur, d l 49 quæ est ratio liberationis Socinianæ

13 Ex his, inquam, patet, orthodoxos non tantum recte dicere, Christum *satisfecisse*, eo quod solvit obedientiæ poenæque debitum, quo peccator erat obstrictus, sed etiam quod *expromissit* pro Veteribus ante solutionem corporaliter factam

14 Eos etiam, qui intelligunt, Christum fuisse *fidejussorem* veterum, manente reatu, donec fiat solutio, recte dicere Christum *satisfecisse* Quin & Socinianos, dum volunt, peccatores sola Dei voluntate liberali esse liberatos, eamque Christum acceptilationem impetrasse, & implevisse voluntatem Patris sui, in ejus executione administranda, tam Latine quam juridice posse dicere, quod Christus pro peccatis hominum *satisfecerit*

15 Enimvero Socinianos ab hac disputatione satis removimus, eo quod necessitatem explendæ justitiæ divinæ pro nostri institutione demonstravimus, De fidejussionis, an expromissionis hypothese nihil etiam quod nunc repetatur, post superiores disputationes, superest

16 Sed hoc nemo non fatebitur, opus esse, ut *satisfactionis* vocabulum discrete limitetur, caveaturque, ne quid aliud

aliud eâ, quam expletio divinæ justitiæ secundum legis exactitudinem, per veram solutionem aut ejus expromissionem, ante diem solutionis cedentem, intelligatur,

17 Quod hæc cautio minus usquequaque sit observata, facilius Theologis, quam Grotio Jurisconsulto, ignoverim, qui in libro tantopere laudato *de Satisfactione contra Socinum scripto*, hanc satisfactionis laxiorem significationem nimis, ut videtur, cupide sectatur, nec unquam suum lectorem de periculo ambiguitatis illius admonitum, imbuat doctrina, quæ si orthodoxam exprimit sententiam, fallor ego vehementer, etsi falli me cupiam

18 Est enim ἡ πένυ hæc sententia, Christum liberasse nos, *aliquid pretii dando*, minime quod toti debito secundum legis rigorem æquale, sed quo Deus Pater contentus fuerit, qui reliquum remisit, hoc est, *dimiserit* sine expletione, quod sit ἀφέναι, id est, missum facere, ut docet pag 66 edit Londin 1661 Loca ipsa proferemus Docet Satisfactionem Christi in eo constitisse, quod Christus *morte suâ MOVERIT DEUM, ut nos à pœnâ liberaret*, hanc esse causam redemptionis *cap 8 à pr Lytrum quod solvit esse tale, quo MOVETUR quisquam, ut aliquem incommodo alioquin affecturus eo liberari patiatur* *d cap p 161 edit Lond in fin ἀντιλογον esse, quo liberator SIMILE QUIDDAM subit ei malo, quod ei imminabat, qui liberatur pag 165 in fin Ab hoc debito liberationem nobis Christus impetravit ALIQUID DANDO pag 177* Sic intelligit, Christum satisfacisse, quod impetraverit ut *irâ Dei placatâ, ille nobis sit reconciliatus, pag 120 139 Expiatio in cruce facta Deum MOVET ad remittendum p 214 Vice nostra Christum esse mortuum, hoc est, nisi Christus esset mor-*

tuus, nos fuisse morituros, quæ videlicet est causa sine qua non, ut loquimur Denique, Satisfactionem Christi dictam esse, quia solvit aliud quam quod est in obligatione d p 120 nulquam de expletione legali divinæ justitiæ quicquam reperitur

19 Scimus, alios id libenter adoptasse, ut admoneant frequentes, solutionem Christi non esse proprie dictam solutionem, eo quod aliusquam verus debitor solvit, atque aliud pro alio solutum est Sed ego longe malim retinere proprietatem solutionis, quam dubietatem *satisfactionis*, etsi vocabulum hoc non improbamus

20 Non desinit, inquam, solutio esse vere talis, & propria, quanquam alius pro alio, nec non aliud pro alio solvatur Justinianus, *Tollitur autem omnis obligatio solutione ejus, quod debetur: vel si quis consentiente creditore, aliud pro alio solvat, nec interest, quis solvat, utrum ipse qui debet, an alius pro eo Liberatur enī & alio solvente, sive sciente, sive ignorante debitore, vel invito eo, solutio fiat pr Inst Quib mod toll obl* Idem est in *l 17 C de Solution* Quare etsi vere diceretur, Christum aliud pro alio solvisse, non desineret tamen esse vera solutio, modo id quod solvitur, expleat obligationem

21 Sed tutius & rectius, opinor, dicemus, Christum *non solvisse aliud pro alio* Peccator debebat pœnam mortis, Christus luit eam pœnam peccator pœnam debebat infinitam, Christus eam luit Diversitas in ratione infiniti non sustulit *æqualitatem quantitatis*, quæ ad veram & proprie dictam solutionem sufficit *l 1 in pr π d Contrah empt Verb æqualitate quantitatis junctâ l 65 § 1 π d V O & d l 17 C de Solut*

22 Non est aliud, inquam, pro alio, quando in alia forma solvitur, modo in eadem quantitate solvatur Poena

R

omnis

omnis æstimatio delicti est l 43 d Pœn
 Diversitas personarum in generibus pœ-
 næ nullam inducit varietatem, in usdem
 delictis l 2 π d Term mot l 4 § 2 π de
 Stellion l 28 § ult π de Pœn Quantitas
 tamen æstimationis semper tenet justam
 proportionem delicti & pœnæ, quod
 explet veram solutionem dd ll

23 Idem & emptionis, quæ pretio
 facta sit, & passim de Liberatione per
 Christum inculcatur, efficacia dicat
 Nusquam enim major exactitudo æqua-
 litatis inter rem & pretium, quod sol-
 vitur, quam in emptione venditione con-
 spicitur *ἡ ἀγορά καὶ τὸ πρῶτον πρὸς τὸν πωλῆντα* Pretio empti estis
 I Cor 20

24 At heic id non agimus, ut exple-
 tionem justitiæ divinæ, quam præsup-
 ponimus, vindicemus Sed fallaciam in
 voce & ex vocis ulu demonstrare in a-
 nimo erat Pariterque obicem ponere
 multorum, ut dicere fas sit, impruden-
 tiæ, qui Grotianis rationibus, contra
 Socinianos, omnia tribuunt

25 In eundem tamen Grotii scrupu-
 lum impingunt, qui Christum pro mor-
 te Naturali fidelium, quatenus hæc est
 pœna peccati, atque adhuc superest, sa-
 tisfecisse negant Ajunt enim non esse
 opus, ut satisfactio omnem delicti &
 pœnæ materiã exhauriat, si modo a Deo
 Patre pro sufficiente accipiatur Verum
 hæc res pendet à significatione Pœnæ
 lationi & stricta Nam proprie pœna est,
vindicta peccati, quo sensu mors fidelium
 non est pœna, sed transitus ad vitam
 meliorem Sed pœna etiam exigitur ab
 eo qui vindictam non vult, ad emenda-
 tionem atque ad exemplum, ut *alibi*
 dictum & dicendum est Hoc sensu mors
 fidelium omnesque eorum afflictiones
 etiamnum pœnæ sunt In satisfactionis
 autem doctrina prior & stricta pœnæ
 Significatio sola usum habet, eamque
 mors Christi sine dubio consumpsit E-

Emendationis & exempli pœnæ ad satis-
 factionem non pertinent, ideoque ni-
 hil hæctenus plenissimæ satisfactioni per
 mortem fidelium adhuc manentem de-
 trahitur

26 Hæc tam liquida tantique veritas
 momenti difficultatem habet tralatitiæ
 neque minus ideo difficilis objectionis,
 quo pacto cum plenissima expletione ju-
 stitiæ Divinæ consistere possit, quod
 nos *διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ζήσαντες*, gratis solaque
 Dei gratia servati dicimur, in sacris li-
 teris passim

27 Grotius in satisfactione, quæ non
 explet debitum, invenire potest concur-
 sum & *καὶ χάριτι* gratificandi & solvendi,
 sed talem nobis admittere religio est,
 nec cavillationibus Socinianis illa refel-
 lendis, sufficit, quia semper instare pos-
 sunt, ut facit Crellius, liberalitatem
 gratiamque gratuitam ubique effusis ver-
 bis prædicatam non ferre solutionem vel
 præstationem ullius rei, ad remissionem,
 ex parte vel in totum promerendam

28 Primum & proximum, quod heic
 in mentem venire queat & proferri so-
 let, est hoc, Quod Deus, cui peccator
 homo erat obligatus, hunc impune di-
 miserit, aliumque reum debitorem, à
 quo solutio fieret, admiserit, ad quod
 scilicet, non tenebatur

29 Quæ res ita quidem verissimè ad-
 firmatur, sed & hoc confitendum est,
 illam præteritionem & substitutionem
 novi debitoris, a gratuita liberalique re-
 missione valde esse alienam, quia nihi-
 lominus illa tendit ad solutionem & ex-
 pletionem juris, quod Creditori com-
 petit, exacte perpetranda, cui oppo-
 nitur donatio & liberalitatis exercitio

30 Creditori quidem re ipsa declarat,
 se non esse morosum, nec incommodo
 debitoris, qui non est solvendo, gau-
 dere Sed tamen dum sibi præcise vult
 solvi totum quod debetur, hoc ipso li-
 beralem

beralem gratuitamque præferre remissionem, videndum est, ne non satis cum natura negotii convenire videatur

31 Doctissimi Viri ad hoc ita instituunt, ut distinguant inter obligationem *realem & personalem* Illam, hoc est, crimen & poenam esse sublatam, per sponsonem & solutionem Christi, hanc, quatenus debitor in sua persona luere debebat, à Deo gratis, sine ulla satisfactione esse remissam, ut hoc modo pure & absolute dici queat, peccatorem ab obligatione sua gratuito esse liberatū

32 Sensus haud dubie pius & orthodoxus est in hac responsione, Sed incommodum loquendi, quod pars obligationis altera sine satisfactione sit abolita, si non sit necessarium, magis est ut evitandum videatur

33 Atqui obligatio tantummodo personalis est, nec fieri potest, ut res obligetur, aut realis sit obligatio, quæ est *jus, quo persona obstringitur, necessitate dandi vel faciendi*

34 Equidem in obligationem deduci tam res quam facta personalia verum est qui non dedit vel fecit, quod dare vel facere debuit, obligatus est ad poenam in lege vel conventionem sancitam qua præstita, debitor omni vinculo obligationis, quod est merè personale, solutus & liberatus est, sine ullo vestigio *et evanescit obligationis*, quæ persona ejus ad rem obstricta fuit

35 Unde apparet, Distinctionem obligationis realis & personalis tam alienam esse a significatione verbi quam à natura negotii, nec adeo dicendum videri, quod homo peccator ulia specie obligationis, ex parte vel tota liberatus sit, absque plena satisfactione & solutione

36 Qui tamen hac distinctione gaudent, habent instantiam, ut ita loquar, ad ejus approbationem demonstrandam

Dicunt, *aliquid remansisse, quod à peccatore in sponsorem non potuit transferri; modum scilicet poenæ peccatoribus ipsis infligendæ, quo respectu fuerit locus remissioni ex mera liberalitate*

37 Sed responsio recta & plana sit hujusmodi, Modum istum poenæ debitori infligendæ esse ipsam obligationem personæ debitoris incumbentem, præterquam alia obligatio nulla fuit, & quam solutione debito æquali aut expromissione pari per sponsorem facta, peremptorie extinctam esse jam pridem demonstravimus Hæc igitur necdum suffecerint

38 Sed explicetur adhuc prius, nodus, quem Socinus & Grotius, *dispari tamen consilio*, nec tunc; utrum Deus in hoc negotio ut *Creditor, an ut iudex*, denique, an ut *supremus Rector* sit considerandus, qua de re non nihil occupatum est antea; sed res plenior meretur expositionem

39 Socinus, Deum habere jus creditoris facile concedit, imo postulat, quo inde gratuitam remissionem sine Satisfactione deducat Grotius eam *æque* ratione poenæ in Deo locum habere negat, tam ut Socino melius obstruat, quam ut *dispensationi*, qua minus exactum statuit à Christo quam fuit debitum, si recte puto, locum faceret Hæc enim Rectori potius quam Creditori convenit

40 Hac re explicita, dabimus operam, ut quomodo plenissimam Satisfactionem & gratuitam remissionem juxta se positas in executione salutis humanæ, ab omni obscuritatis nubecula liberam concipiamus, pro nostro captu, explicetur

41 Ravenspergerus in *Censura libri Grotiani de satisfactione*, ad illam quidem interpretationem, qua justitiæ divinæ expletio tam notabiliter imminuitur,

tur, ambiguitate receptæ vocis, vulgo transmissa aut ignorata deceptus, nihil observat

42 Verum, quod Grotius Deum ut Creditorem negat spectandum, sed ut Rectorem unice vult considerari, hoc animadvertit, Deumque triplicem habere *χρῆσι*, Creditoris, Judicis & Principis contendit

43 Quod ad *Judicis* à Principe summo distincti personam attinet, plus rationis habere videtur Vossius Pater, in *apologia pro Grotio*, cum Deus ut Judex seorsum a Rectore *ἀντιπρόσωπον*, qui summam potestatem habeat, nullomodo intelligi queat, nec in eo Grotium aliud voluisse, contendit Vossius, quam bonâ fide occupare Socini argumentum, qui nihil obitare demonstrat, quominus Creditor Deus obligationem totam debitori gratis per acceptilationem remittat, ut cuique liberum est jure suo uti vel non uti, secus ac dicendum esse liquet, si Deus idem ut Rector & Justitiæ Vindex adspiciatur

44 Sed existimo, non posse facultatem *Creditoris* magis à Deo quam *Rectoris* in hoc negotio abesse, Rectoris qui simul sit Judex *ἀντιπρόσωπον*, ac solute summus, quales sunt omnes, qui habent vere summam & absolutam potestatem

45 Rationes sunt hæc, Creditor est, cui ex qualibet causa debetur, ut ipse Grotius ex juris ratione definit Atqui Deo ab homine debetur ex causa peccati, ut oratio Dominica & diversa Scripturæ loca testantur

46 II Ubi locum habet solutio, ibi est Creditor & Debitor, Nam solutio nihil est aliud, quam præstatio ejus quod debetur acti Creatori At in hac causâ solutioni fuisse locum, nemo præter Socinum negat

47 III Satisfactio supponit Creditorem, ut ex locis supra ex jure collocatis

videmus Hic est Satisfactio Ergo Creditorem, cui satisfactum est, intelligi oportet

48 IV Qui habet chirographum obligationis adversus debitorem, is est Creditoris loco, Atqui Deus habuit chirographum obligationis adversus hominem peccatorem Col 2 14 Ergo

49 Grotius in eo totus est, ut probet, creditorem in delictis alio sensu dici non posse, quam respectu ejus, quod ipsi abest a patrimonio Proprie debiti & crediti causam ad patrimonium spectare non est quod negetur Verum ut debitoris appellatio ad delicta poenali- que eorum extenditur, ita Creditoris, quod ei correspondet, vocabulum, eo similiter produci potest & debet, Gajus lib 1 ad Edictum, *Creditorum appellatione non hi tantum accipiuntur, qui pecuniam crediderunt, sed omnes quibus ex qualibet causâ debetur l II d V S* Ita cui verberibus satisfit, cum aliter solvi non potest, vel Læsus non cupit, cum jus creditoris, ut antea dictum est, habere necessarium dictum est

50 Sed Grotius, notandum est, inquit, vocem debere, non semper notare relationem inter duas personas sæpe enim debeo hoc facere, nihil aliud est, quam convenit hoc à me fieri, sine respectu ad alteram personam Ita debeo poenam, id est, dignus sum poenâ & pati eam teneor, absolute, non autem relate ad hunc aut illum Iacobi perinde est, in quâ Republ sub quo Rectore aliquis poenas delicti luat, que enim apud omnes liberabitur quod non ita procederet, si, ut aliarum rerum, ita poenæ certus extaret Creator cap 2 pag 64 Ad hæc, nostra significatio est,

51 De usu vocis *debeti* absoluto, non est quod litigemus, cum in hac hypothesi non illa vox simpliciter & sola, verum & solutionis, & satisfactionis vocabula respectu Dei, usurpentur, quin &

quin & Deus ipse Creditor statuitur, debita vestra apud Dominum Dum vestrum 2 Chron 28 2 debitores coram facie tua Eze 9 15 Nec aliud frequentius Christo domino comparationis argumentum placuit, quam quod a Deo ut creditore adversus hominem debitorem, petitum est, ad hanc relationem demonstrandam *Matth 18 23 & seqq Luc 7 41 xvi 5 7*

52 Verum est, jure Gentium, delinquentes ubique puniri posse, quod et jicit Grotius At hæc hypothesis Dei a quo peccatoris, non recipit comparationem Oeconomizæ diversarum gentium, sed cum unius ejusdemque civitati jure conferri debet Unus enim Rector Deus est humani generis, atque ubi una est Summa Potestas, ibi unam quoque civitatem esse notissima politicorum est doctrina

53 Atqui in una Republica cives obligantur Rectori summo ad poenam, & Fiscus habet jus Creditoris, non tantum in *multis*, id est, pecuniariis poenis, sed etiam in corporalibus, quando qui non habet in ære, luit in pelle, *quod adjunt*, quin etiam cum ab initio poena corpori infligitur, ea nomine Rectoris, ut debita exigitur, & tanquam jus ejus consideratur Unde hodieque Procuratores Generales jus quod Summam Potestatem habet, exequi dicuntur, ac ita loquuntur, in suis *processibus* causarum criminalium

54 Quin etiam, ex conventionem, delinquentes obligari esse videntur, quatenus in legem peccant, ad cujus observantiam omnes cives pacto obstricti intelliguntur quemadmodum in *Legem I π de Legibus*, Papinianus legem vocat *communem Reip id est, civium sponsorshipem & simul a reorum coercionem*, coque pertinet Aristotelica divisio contractuum in voluntarios & involuntarios, quæ

sunt delicta, ut explicat Aristoteles *lib 5 Nicomach c 2*

55 Nihil autem notius est, quam è contractibus obligationem, constituere tam Creditorem quam debitorem, quod idcirco etiam in homine respectu Dei locum eo magis habebit, quo notius est, cum foedere saltim tacito, ad observantium præceptorum Dei, quod *foedus operum* vocatur, fuisse devinctum

56 Hinc liquet responsio ad hoc Grotii, *Si Deus est creditor, ratione poenæ, debet id esse vel ratione juris, quod ex rebus ipsis nascitur, aut ex jure constituto pag 61* Sed neutrum dici posse contendit Imo ex re ipsa nascitur, inquam, et consensu, quo Legis observantiam peccator recepit, ne de supremi domini suæque subjectionis justissimam peccatoris conscientia loquamur

57 Et quidem hætenus satis perspicue, Deum in exactione poenæ non modo Rectoris, sed etiam jus Creditoris habere demonstratum est, quia tamen in re, me non invito fiet, si Grotius non tam re ipsa, quam verbis ab hac sententia diffidere compertus fuerit

58 Nam aliquoties ingeminat, Deum non esse *proprie* Creditorem in poenis exigendis, quod ultro concessimus, Ut quemadmodum contractus & obligationis vocabula in delictis capitalibus improprie usurpantur, ita Creditoris & debitoris appellatio hic etiam sit impropria & analogica, ut in apologis Christi domini, sic jus Dei comparatione pecuniarii debiti, non nisi improprie & analogice, nec ideo minus efficaciter sumptum videtur, haud gravate concedimus

59 Propius ad veritatem accedere videtur, quod habet in his verbis, *Interiri non negamus, Deum, qui peccata punit, vel impunita dimittit, recte dici partem offensam Sed punire aut impunitum dimittere, est tribui; quæ pars offensa*

est, negamus Notissimum enim est, posse aliquid de al quo dici, quod ei non conveniat, qua tali

60 Haftenus bene, quod Deum, qui peccata punit aut remittit, habere duplicem personam & jus offensæ partis atque Rectoris, concedit Sed non habet rationem negandi, quominus idem qua creditor est, poenam exigere, qua Rector eam infligere dicatur

61 Bene etiam habet, quod ad objectionem, non posse Deum esse idoneum judicem *impropriâ causâ*, Grotius Respondet eam regulam non habere locum in summis Rectoribus, tametsi Reges & Principes in terris ultro se iudicibus submitunt in his, quæ tanquam membra Communitatis gesserunt, idque ideo, ut privati à contractibus cum illis ineundis, minus absterreantur, cujus modi cautioni non esse locum in Deo, res ipsa loquitur, eaque de re jam *superius aliquid est collocatum*

62 Quanquam autem illo modo dissensus minor esse videatur, nihil tamen opus fuisse puto tam proluxa disputatione, ad evincendum, quod Deus in puniendo vel remittendo non habeat *χρῆσις* Creditoris, quæ nullo modo excludi potest, ubi solutionis, satisfactionis, debiti appellatio, quæ Creditoris relationem necessario supponunt, frequentatur

63 Et quicquid *Socinus* urgere potest à naturâ Crediti, nos conjunctione Judicialis officii supremi atque iustissimi, cum jure personæque Creditoris, æque valide obtinemus, quam Grotius, excludendo jus Creditoris consequi posse videatur

64 Ne dicam, haud procul abesse, quin Grotius a jure aut similitudine crediti *κῆρ* *αυτολαῖς* nimium se avertisse videatur, ne doctrinam Satisfactionis ad rigorem justitiæ explettricis, quo jus Crediti pertinet, referre cogereetur cum

ipsi in animo esset, eam ad Laxitatem attributricis seu distributivæ justitiæ, quæ Rectoris est propria, redigere, qua propter & Rectorem quàm Judicem plerumque dicere mavult

65 Orthodoxi longe tutius, Deum quasi Creditorem & exactorem debiti, simulque ut justum judicem, quod adinet ad *Satisfactionis* articulum, considerant, cui plenissima Redemptionis solutio & juris legalis expletio melius & validius, quam soli Rectoris officio applicari posse manifestum est

66 Secundum hoc Rectoris officium, à Creditoris ratione penitus separatum, Grotius actum Dei in accipienda Satisfactione, considerat *in cap 3* ut relaxationem, sive dispensationem, quam definit, *actum Superioris, quo legis manentis obligatio, circa quasdam personas aut res tollitur*, quatenus non esse universaliter & impliciter necessarium docet, ut *puniatur quis peccator poenâ tali, quæ culpæ respondeat, nihilque obstare, quominus Lex hoc ipsum imperans sit relaxabilis*

67 Quæ cum præcedentibus ex ipso productis, de Satisfactione, per quam *Aliud*, perquam simile quid datur, præstatur, satis indicant, quorum hæc tendant, Scilicet *ad destructionem solutionis veræ & satisfactionis explettricis* Quæ, si jus creditoris cum officio Judicis supremi conjunctum teneamus, longe validius & evidentius urgeri & custodiri potest, quemadmodum eam honoris divinæ Christi que Domini gloriæ expediunt urgeri atque custodiri

68 Speramus etiam, ex hac conjunctione Creditoris & Supremi judicis consideratione, facilius explicari posse, qualis actus ille sit Dei, quo poenam pro nobis, quæ æternam debebamus, à Christo temporariam exigere contentus fuerit, utrum is actus fuerit interpretatio *κῆρ*

ἐπιείκειαν, secundum equitatem, an dispensatio live relaxatio Legis, & qualis in derogationem Legis non esse, facile inter orthodoxos conveniret. Hæc res cum ex Jure petita sit, etiam heic seorsim expendi meretur.

69 Qui judicant, hanc fuisse explanationem Legis κατ' ἐπιείκειαν hoc fere modo lo instituunt. *Ἐπιείκεια*, id est, *Æquitas*, aliter *δωγνωμοσύνη*, utraq̄ voce Aristoteli aliisque in hoc sensu cognitâ, nihil est aliud, quam *ἐπανόρθωμα νόμου ἢ ἐκείνου*. *Ἐκείνου*, Emendatio legis, quaterius ob generalitatem verborum defectu laborat, ad Nicom 10 Lex divina dicitur, *Qui faciet præcepta legis, vita æterna fruetur, Qui non faciet, morietur*.

70 Hæc generalia verba, dubium relinquunt, ajunt, utrum ipse qui vivet, præcepta Legis perfecte implere debeat, an vero alterius obedientia pro illo sufficere possit.

71 Est etiam dubium, ita pergunt, an necesse sit, ipsum qui non servat legis præcepta, mori, an vero alius pro illo morte defungi possit. Genus mortis etiam non est expressum, sitne temporarium, an necessario æternæ durationis esse debeat.

72 In hac generalitate, Deum ἐπιείκειας live *δωγνωμοσύνης*, equitatis adhibuisse iudicium, ut statuerit, sufficere si alius legis obedientiam impleret, alius morte fungeretur, & quidem temporariâ, modo talis esset, ut iram Dei ferre infinitæque divinitate personæ, temporis infinitatem pensare posset.

73 Grotius hujusmodi æquitatis interpretationem hic locum habere negat. Nam, inquit, *ea interpretatio ostendit, aliquod factum aut personam, sub Legis obligatione nunquam fuisse comprehensam. At vero omnes homines (quippe conclusi sub peccatum Rom 11 32. Gal. 3 22)*

etiam hi, qui liberantur, natura sunt filii iræ Epb 2 3 hoc est, obligati Legi sanctione.

74 Ut hæc Grotii ἐπιείκειαι intelligatur, sciendum, est, *Æquitatem* opponi stricto juri, τὸ ἀκελεύθην, quod Aristoteles vocat, & est *captatio verborum Legi ad rigorem mentis Legislatoris contrarium*. Cicero inorat pro Cæcina, vocat hoc jus *scriptum*, jus *summam*, jus *callidum* & *versutum*. Jus scriptum sequi calumniatoris est, inquit, at *boni iudicis, voluntatem Scriptoris*, eamque rem diversis exemplis illustrat. Edictum Prætoris est, pro *vi dejectis*, ut restituantur, verba duntaxat ei, qui *præceptis de superiore loco sit actus*, conveniunt, mens Prætoris *omnem vim* notat. Item *Actio* est, ait, in præsentem Actorem his verbis, *Quandoquidem te in jure conspicio, Hac actione Appius ille cæcus uti non posset, si verba &c*.

75 De sanctione poenali exemplum est in lege, *qua cædi hominis poena capitalis imposita est*. Quid si moderamen inculpatæ Tutelæ in cæde committenda servatum sit? Verba Legis hunc quoque tenent sed ex mente legis auctoris, ille ne quidem ab initio sub poena capitali comprehensus fuit.

76 Hujusmodi *Æquitas* est propria iudicis l 8 C de Judic qui non debet leges *οὐκ ἔν λίσαν ἀκελεύθην* nimis accurate leges inspicere ut inde *Ἐκείνου* exquisitum juris rigorem eliciat sed verba legis duriora, secundum mentem & sententiam Legislatoris flectere ad humanitatem, hac ratione, quod ipse legis Auctor eo modo legem interpretaturus esset.

77 Sed quando mens legis est indubitata, verum sententia Legis est dura & sanctio iniqua, tum iudicis partes cessant, & solus qui *Summam Potestatem* habet, inter æquitatem & jus scriptum discernere Legisque duritiam moderari potest.

potest / 1 C de Legib Hanc ultimam æquitatis speciem non habere locum, in expiatione generis humani, satis indubio loco positum est, cum legem Divinam, qua pœna mortis peccatori afflata fuit, duritiæ nefas sit arguere

78 Speciem alteram, cum inferat positionem, quod legis Auctor eum, de cujus supplicio agitur, sub pœna Legis complecti noluerit, heic etiam non habere locum, Grotio concedendum videtur, quatenus peccatorem ipsum mortem esse meritum sine dubio constat

79 Præterea, non est tam obscura mens Legis divinæ, ut si iudex a Principe, Legis auctore, delegatus secundum eam sententiam ferre deberet, ambigere posset, utrum alterius obedientia peccatorem a pœna inobedientiæ liberare posset, an alio se ad pœnam offerente, malefici reus dimitti posset

80 Iudex sane reddendæ rationi subiectus verba legis, delinquenti pœnam imponentis, ita non potuisset interpretari, ut alium, quam qui deliquerat, puniret, præsertim, si pars offensa consideraret, ut *animo suo pœna ipsius delinquentis satisfaceret*, quomodo loquitur Papinianus in l 6 § 1 ff de Serv export Recte igitur Grotius, interpretationem *κατὰ κρίσιν*, secundum æquitatem, heic locum habere negat

81 Iple igitur ponit hac parte locum habere *Dispensationem*, quod est Juris Pontifici vocabulum, quo illi in Satisfactionibus pœnitentiæ relaxandis utuntur in Jure civili ut vox, ita res ipsa ignota esse videtur Nam Cæsares non tantum iudices secundum leges judicare, sed & ipsi ex earum præcepto ius dicere volunt l 4 § 10 C de Legib

82 Quæ quia Principi placuit, Legis quidem habere vigorem constat, at hoc in rebus novis aut veteribus scitis inter-

pretandis, non exemptionibus propagandis exercent

83 Quod si in potestate Principis, relaxare legum rigorem, esse dicatur, quod negare non est animus, id tamen huic divino salutis negotio applicare non licet, quando satis constat & superius a probatum est, Christum *πρὸς τὸν νόμον*, ius omne legis implevisse & implere debuisse

84 Proinde, non est fas hanc rem explicare ex ejusmodi facultate dispensandi, qua pœna fuerit admessa, *quæ delicto non respondeat*, ut loquitur Grotius, & qui legunt ejus vestigia

85 Quid tu igitur, dicat aliquis, proferes melius, si nec abrogatio, nec derogatio, nec obrogatio, nec subrogatio Legis, neque dispensatio *minus Legis non implens*, ut rursus *ἡ ἀρχὴ*, neque tandem interpretatio *κατὰ κρίσιν*, secundum aliquam æquitatis speciem, in hoc actu divinæ justitiæ venietur? Nihil e longinquo, nihil quæ in ex ipsis causæ visceribus petam vel potius quod aliquones inlinatum est, repetam

86 Ista omnia interpretamenta Deum ut Judicem aut Rectorem solummodo considerant Conjungendum est jus Creditoris, à quo est *ἡ ἀρχὴ*, *facilitas* alium admittendi Reum, per quem tibi plene cum indulgentia moræ ad solvendum, ac utriusque per eundem *ἴνασιν* applicatione satisfiat

87 Utrumque esse in potestate Creditoris, alium admittere Reum & indulgere moram temporis est manifestum, nec minus, in neutrâ quæquam esse, quod juris implementum vigoremque justitiæ minuat

88 Æquitas est iudicis supremi vel interioris, Dispensatio Rectoris absoluti Neutra sanctissimo negotio potest applicari In novatione à Creditore admessa supremique Iudicis officio approbata,

•bata, concurrat & *ἡ δικαιοσύνη ἡ νόμος πληρωθῆναι*, jus legis impletum & præteritio primi debitoris, sine ullo justitiæ & satisfactionis decremento, in quâ proinde videtur acquiescendum.

89 Sed longo satis intervallo recessimus ab eo, quod erat propositum, ut exponeremus, quo pacto cum plena Satisfactione justitiæ Legalis Divinæ conciliari possit *τὸ ἄδικοσιν τῆ ἱεῖ χάριτι σωθῆναι*
Quod gratis gratiâque Dei gratuitâ servati dicimur

90 Quandoquidem explicatio divini actus circa dimissionem peccatoris, quam e jure Creditoris officioque Judicis supremi accessivimus, non sufficere palam est, anteaque dictum à nobis, Creditorem, qui hætenus facilitatem demonstravit suam, ut alium pro alio solventem admitteret, hac lege tamen, ut novus Reus sibi ad ultimum quadrantem usque satisfaceret, ac solveret quod debebatur, longe magnificentius, quam par est, loqui, si præ se ferat, se debitori pristino *ἀδικεῖν τῆ αὐτοῦ χάριτι*, gratis gratiâque gratuita remisisse debitum

91 Laudetur ejus benignitas, quod jus suum contra personam debitoris, secus ac pro vigore justitiæ potuisset, non sit executus, verum potius ab unico suo Filio pretium, quo non potuit esse majus & infinitus, exigere, quàm peccatorem meritis adficere supplicis in animum induxerit

92 Ingens equidem & incredibilis bonitas sed pariter immotæ & inflexibilis justitiæ, suprâ quam dici potest, notabile argumentum, quod obligationem debitoris, qua persona ejus obstricta erat, nullo alio modo, quàm verâ quâ propria debitoque adæquatâ solutione, vel ejus expromissione tolli perimique voluerit, cui rei, in quâscunque nos vertamus partes, remissio, condonatio, meræque liberalitatis exercitio non potest non adversari.

93 Quid ergo dic; Remissionem gratuitam & liberalitatem absolutam, quæ prædicatur & adscribitur Deo, non esse quærendam in personâ Patris Dei & Creditoris infiniti debiti, cum relatione ad peccatorem eundemque debitorem, Sed aliunde, duplici respectu

94 Primo in CONSILIO PACIS, quo Deus Pater & Filius, adstipulante Spiritu Sancto, id egit, egerunt, ut homo reus obligatione peccati *gratis; gratiâque gratuitâ*, sine ullâ præstatione, quam ipsi inter se constituerent, liberaretur

95 Placet hoc uno alteroque simili illustrare, Si duo pluresve, quorum unus creditor; aut etiam omnes inæqualibus summis, amicum ære alieno pressum cum minimè solvendo sit, liberatum velint, ejusque debitum compensationibus & præstationibus mutuis inter sese extinguant, ignaro debitore, eique deinde significant, ipsum esse liberatum, nihil obitare opinor, quominus ille *gratis gratiâque gratuitâ* liberatus sit, etsi obligatio ejus veris realibusque præstationibus, inter socios benefici extincta fuerit

96 Vel pone patrem Creditorem & ejus filium, quos leges pro uno habent, miseratione debitoris in extremis angustiis constituti, rationem liberandi ejus hoc modo inire, ut filius de suo peculio satisfaciat & plene solvat creditori Patri, idque vel præsentî solutione, vel fide solutionis futuræ habita, ignorante debitore, constituatur

97 Si pater deinde Creditor ac Filius debitorem faciant certiores, tale consilium a se esse initum, quo ipse nulla re data vel præstita, liberaretur ignorans, existimo, nullam in hac specie difficultatem esse, quin & vera solutio sit, quam Filius Patri pro persona debitoris atque reatu præstiterit, & quin hoc

S

Consilium

Consilium Patris Filiique meræ liberalitatis ac miserationis specimen, ut est, sic etiam appellatur

98 Non opus est applicatione tam præsentis apologi Consilium Pacis & ratio illius exequendi EST INTER ILLOS DUOS, modus extinguendi obligationem non eget conscientia debitoris ILLI DUO, ut refert, hoc administrant, Debitor ipse CONSIILIUM illud unice, u beneficium, ut gratiosum & inexpectatissimum misericordie specimen conserare, magnificare potest

99 Ad patrem solum se convertens, ut remissionem concipere gratulam res non patitur, ita peccati odium justitiæque vim inflexibilem, misericordiam & φιλανθρωπικὴν adorat, quod ut utriusque locum faceret, unigeniti Filii sanguinem in solutionis pretium accipere non dedignatus sit

100 Ad Filium se convertens solum, *Mens fidelis*, hec nihil ulquequaque,

præter bonitatem, misericordiam, amorem, liberalitatem gratuitamque remissionem invenit, amplectitur & admiratur

101 Atque hic est alter ille modus, quo gratuitam remissionem liberalitæque gratiam adversus peccatorem demonstrari posse liquidissimum ac omnibus in conspicuo est Dominum JESUM esse illum, *ὃς ἡμῶν ἕνεκα τὸ πᾶν ἑαυτοῦ ἀπέβηκεν ἵνα ἡμῶν ἕνεκα ἑαυτοῦ ἀπέβηκεν ἵνα ἡμῶν ἕνεκα*, qui omnia nostra peccata nobis condonavit, sacræ littere patrum declarant, Qui nos sanguine suo, tanquam pretio dato, emit ac comparavit sibi que proprios fecit, ac ita nobis liberalissimus REDEMPTOR est factus

102 Quando autem & hoc vocabulum e media Jurisprudencia uluque populari, quæ sunt res perpetuo conjunctæ, petum est, non videtur committendum, quin etiam *de Redemptione* nonihil in medium proferatur.

C A P. V I I.

De Redemptione

Emptionis venditionis similitudinem non semper in sacris habere adæquatam analogiam, habere tamen eam in Redemptione generis humani. Emptionis, redemptionis, & lytri significatio propria & qualis ea in sacris literis. Grotium aliter instituentem non fuisse imitandum. Deo Patri, non Diabolo solum esse lytrum. Instantiæ Crellii remotæ. Emptionis substantialia in negotio salutis demonstrantur Remotæ objectiones. Et Grotius iterum notatus. Aliæ Responsiones patrum testimonis illustratæ Inde novum argumentum pro liberatione perfectâ veterum fidelium deducitur.

ENimvero non semper emptionis venditionis vocabulum in ulu sacrarum literarum exhibere contractus hujus substantialia, verum sæpe notare

quamlibet mancipationem & acquisitionem, cum v gr peccato dicitur homo *venditus*, non est recusandum

2. Sed in ratione salutis humani generis,

neris, tam crebro, tam signate institutum emptionis & lytri commemoratur, ut non posset non videri species quædam *αυτολογίας*, si emptionis venditionis substantialia, quæ dicuntur, more comparationis, heic non invenirentur.

3 Emptionem rotunde prædicat Apostolus de peccatoribus servatis 1 ad Corinth 6 v 20 *ηγορασθητε πρώης, Empti estu pretio* Emere est aliquid pro certo pretio *μωρ*, id est, meum facere, Idcirco additur ibi, *nos corpore & animo Dei esse, & αγορασθητε δεσποτα*, Domini ex emptione nostri 2 Petr 2 1 Ex eodem fundamento docet in eadem epistola, fideles pretio *emptos* à Christo, non esse quod hominum servi fiant, verum illi soli *emptos*, ut domino, se mancipatos intelligere debere 1 Cor 7 v 23

4 Frequentius alioqui *το λυτρεῖν ἢ ἀπολυτρεῖν* usurpatur, quod est *redimere*, & hoc in propria significatione de hominibus sumptum, denotat, aliquem e manibus hostis aut Domini, pretio dato, liberare nisi quis adhuc magis proprie *redimere* idem esse velit, quod *iterum emere*, ut servus alienatus hoc sensu a domino *redemptus* dicitur ab Ulpiano in l 9 § *servus* 16 ff de Hered instit

5 Quo spectarunt haud dubie, si qui ex Patribus, ut refert, Socinus, dixerint, fideles e gentibus à Christo *emptos*, ex Judæis ab eodem esse *redemptos* Non opus est, ut probem, liberatos ab hostibus & ex servitute Latine ac juridice *redemptos* dici, quando nihil est notius & tritius

6 Ne de *lytro* quidem, post tam frequentes hominum doctorum probationes, id agere sustineo, ut ostendam, nihil hoc aliud esse, quam, ut Ulpianus ait, *quantitatem redemptionis*, in l 15 ff de Captiv Est igitur redemptio personæ, ita propriè sumpta, species emptionis, atque ita fit, ut verum pre-

tium, quo servus aut captivus æstimatur, priori domino hostive præstetur.

7. Hanc esse propriam lytri & redemptionis significationem inter omnes constat Quare autem Theologi quidam eximii videntes eam urgeri à Socino, negent esse proprie dictam redemptionem, e captivitate & servitute, quam Christus obivit, minus animadverto, quam cur Grotius eam defugiat

8 Nam is, cum neget solutionem veram & plenam à Christo esse factam, cavendam sibi emptionis & redemptionis, in qua pretium rei æquale exigitur, comparationem intellexit Hinc in Cap VIII. sæpe laudati libri, Nos, ait, ideo *causam redemptionis esse mortem Christi diximus, quod eâ Deum moverit, ut nos à penâ liberaret* Cur non ideo, quod pretium ad nos liberandos e servitute, persolverit, quo modo passim sacræ loquuntur Literæ?

9 An quia designari non possit, cui pretium sit solutum, ut vult Socinus? Cui vero id aliquam Creditori Deo solveretur, cui aliter satisfactum dici nequit, cui se Christus obtulit *Ephes 5 2* qui per peccatum factus erat hostis (hic autem lytrum accipit) & nos *filiu iræ*, quam Christus pro nobis tulit *Gal 3. 13 IV 14*

10. Diabolus etiam erat hostis & dominus, nosque ejus & peccati mancipia, Sed à Deo summo Domino justissimâ vindicta illi traditi eramus, eoque sensu ab illo redempti quoque dicimur, ne propterea Socinus & Crellius, si vera sit redemptio, pretium Diabolo solutum esse oportere cavillentur, etsi Patrum quosdam illuc, urgendo veram pretii solutionem, adactos fuisse prædicet Socinus

11. Origines ita quidem in *Epist ad Rom l 2 c 2* Si ergo pretio empti sumus, inquit, ab aliquo sine dubio empti sumus,

cu us eramus servi, qui & pretium poposuit, quod voluit, ut de potestate demisteret, quis tenebat tenebat autem nos Diabolus, cui districte fueramus peccatus nostris Iopiscit ex, o pretium nostrum, sanuinem Christi Sed alit rGigor Nazarian Orat 42 ubi maznam noe qæatū πρὸ τοῦ πρῶτου ἀγορεύον, nulle neglectum, tibi λαι εἰς τὴν ἀγορὴν nimis sollicito excillum, sic tamen determinat, ut Deo Patri in œconomia Personarum solum pretium esse licendum sit

12 Tortori custodibusque patrini, quale erant Diaboli, non debet lytrum, Sed domino qui capivos tradidit, constitringendos, donec ad libedam ulque solutum fuerit

13 Initat Crellius, Deum non esse eum, qui captivos vos tenuerit, & cui pretium ad nos liberandos fuerit persolutum, inde perspicuum est, quod ipsemet redemptionem hanc fecerit ac procurarit, & pretium illud, quod pro nobis datum erat, impenderit, ἡμεῖς τὸν ἀγορεύον τὸν λαὸν ἡμῶν, qui fecit lytrum populo suo, Luc 1 68 Quasi non sepe & inter homines fiat, ut hostis aut herus, qui servum iratus in pistrinum tradidit, ad molam (vere molam peccati circumagit animalis homo) placatum aduersus eum animum induat, eique viam quærendi suum lytrum ulro aperiat

14 Exemplum leges nostre evidentissimum præbent in seruo ex peculo suo redemptio l 4 pr & § 1 ff de Marumiss Hoc peculium est totum domini, per cuius conuenientiam servus, qui nihil suum habere potest, ut exerceat, d l 4 Quando igitur, tantum industriam partem emque sua colligit, ut pretium sui in se solvere possit, licet veræ redemptionis, servusque talis tunc ut si s nummis redemptus, d l 4 in pr l 38 § 4 d Pen & tamen dominus in re veritate facit illud impendendum ac ipse redemptionem

procurat, quod nec Algerienses aut Tunerani hodie reculent, si quis servus industria negotiandi, cuius copiam ipsis aliquando faciunt, tantum colligere possit, ut pretio redemptionis adæquando sufficiat

15 Ex his quoque solvitur alia Crellianitania, cum ait, Christus, quantus fuit, Dei fuit, ideoque nobis Deo dare potuit, quod Dei non fuisset Servus etenim nihil proprium habere possit, verum ipse cum rebus suis domini sit totus, sua tamen non redemptus dicitur, sicut cum nos ipsos Dei esse totos, omnemque terram cum plenitudine sua Deo esse confitemur, tamen & nos & res nostras Deo tradimus, veterisque ei iura iuges & pecudes obtulisse manifestum est præter quod factum postulatum est, Christum, quantus fuit, totum in Patris sui ditione fuisse, etiam alterius naturæ præstantioris respectu

16 Diveria ab his est objectio Crellii & Oitorodi, quod nemo simul emptor & venditor esse, rem tradere & acquirere possit, verum quod servus redemptus in potestate eius, a quo redemptus, esse desinat Atqui homines a Christo redempti, Deo mancipati sunt, ἡμεῖς τὸν Θεὸν ἡμῶν, emisti nos Deo, Apoc 5 8 Ergo non a Deo empti per Christum Certe eodem respectu non possunt in la subsistere, ut e manibus Dei, Deo sumus empti Sed hujus quoque difficultatis resolutio ex institutis veterum peti potest Varius servus in jure Romani occurrit, quem Theophilus paraphraites Græcus Institutionum Juris, vocat, ut est, οὐδὲν εἰρημν, servus servum, in § Cum autem Inst Quod cum eo qui in a' & in § si quis anillas I de Legat Glossarium græcum eodem sensu οὐδὲν εἰρημν Etiam Josephus Porphianus servus dispensator, traditus in custodiam & servitum commentariensis, potuisset

tuisset redimi è servitute servi, ut eodem loco apud pristinum dominum esset, si Poriphari de crimine præsumpto satis factam tuisset

17 Nos etiam ante peccatum corporis animique Dei fuimus; dein Diabolo traditi in servitutem, sed Deo subiecti, peccati per satisfactionem Filii Dei, in priorem locum restituti sumus, non tantum ut servi, sed etiam liberi adoptione facti. Nec ita quicquam implicitum est in eo, quod e manibus Dei ut Domini supremi, ex servitute via Diaboli redempti pariterque restituati sumus

18 Ex his puto satis liquere, nullam fuisse necessitatem negandi proprietatem redemptionis, quæ sit pretio captivi aut servi, domino persoluto, ut quibusdam visum fuit, nec quibus nostrum nihil pridem placuit, habuisse rationem, hoc a gumento probandi, terminos Juris in scriptura usurpatos, inde non recipere explicationem

19 Nec adeo comparatione in alienum sentum usos esse Scriptores sacros, quando nos emptos pretio sanguinis Christi dixerunt quandoquidem *substantialia*, quæ jure Gentium Emptioni Venditioni inesse dicuntur, in hac comparatione reperiuntur. Ea sunt Consensus, Merx, & Pretium

20 Consensus in hac emptione est evidens, Pactum Patris & Filii super redemptione generis humani, de quo supersuperius actum est. Merx sunt electi, Pretium, sanguis Christi

21 Jam si quis opponat, homines non esse res venales, pretium emptionis venditionis, non nisi in pecuniâ numerata consistere, is in id quod sæpe diximus, impingeret, comparationes semper relinquere diversitatem inter res significatas et inter res analogiæ adhibitas

22 Emptionis, pretii, solutionis,

captivitatis, vinculorum; similesque locutiones ex humano populari usu ad res similes divinas esse translatas, nemo negare potest. Crediti, Debiti, Sponsionis, Solutionisque vocabula nequidem delictis, ut inter homines, sine comparationis modo, adscribuntur. Hoc considerandum est, in uno tertio analogia concurrat, an omnes termini rerum comparatarum convenient

23 Quando quis *sub peccato venditus* dicitur, analogia in solo mancipationis effectu consistit. Sed quando Christus nos emisse dicitur, idque *pretio soluto*, secundum præviam *conventionem*, ibi non modo effectus acquisitionis, sed ipsa contractus substantia non minus evidens, quam in propriâ emptione venditione perspicitur

24 Nec ideo quod Socinus metaphoram suam redemptionis enervat ac evanidam reddit, necesse fuit, per redemptionem designare *liberationem alicujus à quo vis incommodo*, quasi, ne scilicet, cogi videamur, translationem & tropum concedere. Metaphoræ non imminuunt rerum significationes, sæpius intendunt ac evidentiores faciunt, ut panis, potus, manducationis, corporis, captivitatis, pignorum, sigillorum, plurimumque similium rerum appellationes indicant *passim*

25 Non fuit igitur faciendum, ut Grotium, qui per lytrum intelligit, *rem aut factum quodvis, quo movetur quispiam, ut aliquem incommodo aliqui affecturus, eo liberari patiatur*, imitarentur Theologi, potius quam Paulum, qui dicit esse *λυτρωτην τιμουσιν, pretium, quo empti sunt peccatores*

26 Quibus verbis etsi improprius, æqualitas satisfactionis explettricis longè melius, quam Grotianis proprius, quæ ad *aliquid aliud, ad simile* quid præstitum tendunt, declaratur.

27 Ille declinandas putavit locutiones, quibus vera & plena solut^{io} exprimeretur, nos vero quicquid ad veritatem fidemque plenæ satisfactionis demonstrandam pertinet, enixe retinendum existimamus

28 Nec tamen, etsi translationem tropicam agnoscimus, longius à proprietate redemptionis quàm res exigat, recedemus. Ideo ad objectionem, quod homo non potest esse merx emptionis, respondere licet, sine etiam homines utique vendi posse, videlicet servos, quales eramus electi

29 Ad alteram instantiam, quod pretium emptionis in pecunia consistat, respondetur, verissimam esse, jure Gentium, sententiam illorum, qui nihil esse statuunt emptionis naturæ, quod pretium in aliis rebus, quam in pecunia numerata constituitur, modo tale sit pretium, quod rei valorem, aut in panis quod delicti meritum exæquet, etsi recentior Jurisprudencia maluerit hanc vocare permutationem, quæ prorsus ejusdem juris regulis consistit ejusdemque est efficacitæ cum venditione, quare & Origenes in *Matth 16 tract 11* Redemptionem nostram vocat *Communitationem*

30 Ex his jam facile constat, quid ad Cæli dilemma itreponendum, *Vel proprie, inquit, accipitur vox hysri & pretii, vel improprie. Si proprie, alicui proprie persolutum est hoc pretium, & nulli quidem alii quam Deo, cui satisfactio prestata a Grotio dicitur. Unde consequitur, Deum id etiam accepisse. Ex pretio autem improprie dicto, proprie dicta solutio, quæ hic intelligenda foret, colligi haudquaquam potest*

31 Forensia vocabula de rebus divinis sine aliqua improprietate non possunt usurpari, Sed utcumque impropria, non desunt efficacissima analogi, rerum si-

gnificatarum demonstrare naturam, ut in hoc negotio *supra* comprobatum est tametsi improprietas hic adeo proxime ad rem ipsam accedat, ut nihil interesse videatur

32 Ita Basilius in hoc articulo *homil in Psalm 48 Ευρίδη εν ομῶ πάντων ἀνθρώπων, ο ἰδὸν εἰς πρῶν λυτρώσεως τῶ ψυχῆς ἡμῶν. Una res inventa est, omnibus dignitate æqualis, quæ data est in pretium redemptionis animarum nostrarum. Augustinus in Psalm 95 Tenebantur homines captivi sub diabolo, & demonibus serviebant, Sed redempti sunt à captivitate. Vendere enim se potuerunt. Venit redemptor & dedit pretium, fudit sanguinem suum & emit orbem terrarum. Quæritis, quid enim erit, videte quid dederit, & invenite, quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? quid nisi totus orbis, quid nisi omnes gentes?*

33 Tam autem proxime ad ipsius pretii dati proprietatem sacræ locutiones accedunt, ut *nobis nihil subterfugiendum sit, quominus etiam esse, cui solutum sit pretium, concedatur, quæ incommodi consequentia, quo orthodoxam sententiam urgere se posse callidi homines arbitrantur, id nullius esse momenti, jam demonstratum est*

34 Deniq, si verum est, comparat omnem Emptionis & Redemptionis, cum Liberatione generis humani per Christum facta, sacris literis commemorata, per omnia convenire cum Emptione venditione jure Gentium usitata, facile nobis venia dabitur, inde novum petentibus argumentum, quo non esse faciendum probemus, ut loca Scripturæ sacræ, quæ vetustis fidelibus remissa peccata fuisse tradunt, ita accipiamus, ut minus plene perfectæque liberati esse dicantur, quam qui post solutionem Christi Redemptoris fidei huius satisfactionem amplexiunt

35 Quia pendet & profluit hoc argumentum e natura Emptionis Venditionis, quam habet inter Gentes & quam modo expositam dedimus, visum fuit, ejus hoc loco subijcere deductionem

36 Emptio venditio quemadmodum in præcedenti exercitatione diximus, perficitur solo consensu, simulatque de merce pretioque convenit, *quamvis non iam pretium numeratum sit*, ait Justinianus ex vetustis Juris auctoribus *pr Inst de Empt Vend* Sed dominium rei venditæ non aliter transfertur, quam per traditionem

37 Verum ad hanc domini translationem requiritur, ut emptor venditori pretium solverit, vel alio modo ei *satisfecerit*, velut *expromissore* aut pignore dato Quod quanquam cavetur ex lege XII Tabularum, recte tamen dicitur, & *jure gentium*, id est, *jure naturali id efficit*, inquit Cæsar Justinianus, atque venditor id semper agere creditur, ut sine pretio merci conveniente, dominium rei suæ amittere nolit

38 Proinde, quotiens is qui vendit, *fidem emptoris secutus fuerit*, dicendum est, statim rem emptoris fieri, simulatque tradita fuerit, etsi pretio necdum soluto, quemadmodum docet Imperator in § *Venditæ vero*, junct § *præc Inst de Rer divis* Sic igitur est ratio Juris Gentium Quando consensus de merce pretioque perfectus est, si venditor emptori fidem habuerit de pretio, (cujus rei liquidissimum signum habetur, si terminus solutioni sit adjectus) tum vendita res & tradita æque plene redempta videtur & transit in dominium emptoris, æque perfecte, inquam, ante ac post solutum pretium

39 Applicemus hoc bonâ cum venia Deus mediator emit electos antea servos, à Patre suo, sic enim est compara-

tio, quâ Spiritus sanctus ipsemet utitur, quorum pars ei tradita fuit ante solutum pretium, verum fide habitâ de pretio, terminoque solutioni adjecto

40 Dico, quod pretium aliquamdiu non fuit solutum, id non obstare, quominus ea pars emptorum fidelium, quæ ante solutionem tradita fuit emptori Christo, æque plene perfecteque redempta, servitioque Christi acquisita fuerit, quam qui post solutionem fuerit Fides habitâ de pretio plenissime pro solutione cessit

41 Emptos fuisse veteres à Christo mediatore, nemo negat, liberatos atque traditos fuisse eisdem redemptori nemo negat, fidem de solutione pretii Christo habitam fuisse à Patre nemo negat Natura emptionis venditionis id infert, ut eo modo ante solutionem traditi emptique servi & redempti, æquè perfecte cedant in dominium *redemptorum* & a servitute priorè liberentur, quam si pretium fuisset exsolutum

42 Etsi conscientia redemptionis in illis servis, quibus ignavis, venditio facta minisque forte perspicue significata fuerit, in altero casu dejectior & intricatior, quam solutione palam factâ esse potuerit, quod in electis antiqui fœderis cum recentioribus comparatis ita se habuisse apud omnes in confesso habetur

43 Cum igitur hæc sit notissima proprietas emptionis & venditionis nihilque sit in literis divinis, quod eam emptioni per Christum factæ, quam eadem literæ ponunt, convenire vetet, recte hujus appellationis argumento probasse videmur, quod fideles utriusque temporis antiqui & novi, per emptionem Christi eodem jure meritoque redempti & liberati fuerint

44 Sed nimis longa fuit digressio: Redeamus ad institutum pressius

CAP. VIII.

De Ecclesiâ Visibili externa

Causa Ecclesiæ Visibilis, externæ. Quatenus qui in hac reperiuntur, nec ad invisibilem pertinent, jus habeant à mystico jure distinctum, tam ante quam post Christum Differentia inter utriusque temporis Ecclesiam externam & earum excommunicationes. Causa deformitatis Ecclesiæ externæ eamque emendandi ratio An, separare se oporteat ob vitia Ecclesiæ Catholicam sive Universalem externam non dari Ecclesiam, quæ corpus unum externum efficiat, nec esse caput unum Ecclesiæ universalis externæ. Non esse divinitus institutam subordinationem Ecclesiarum, vel prærogativam plurium in pauciores Causa illius subordinationis & prærogativæ, quæ passim invaluit, Imperium Civitatis & Consensus. Ubi hæ causæ cessent, ibi statum Ecclesiarum esse independentem In singulis Ecclesiis particularibus jus statuendi de rebus arbitrarius esse penes universos, nisi jus hoc in unum vel paucos transferant.

Jus Ecclesiæ invisibilis, quæ est unum corpus sub capite Christo, e Testamento ejusdem fundatum, prævia conventionem inter Deum Patrem & Filium atque Spiritum Sanctum fidelibus esse præstitum, supra intelleximus

2 Sed ipsa quidem Testamenti dispositio occulta fuit, donec a morte Testatoris, prædicatione per orbem Terrarum facta, cunctis gentibus exposita & ejus bona cum credentibus communicata sunt

3 Idem ante mortem Testatoris per *Fædus*, sive promissiones acceptatas, administratum fuisse demonstravimus

4 He promissiones sive *Fædus illud* primo, & deinceps Luangeli prædicatione visibilem externamque produxerunt Ecclesiam, qua comprehensi sunt omnes, qui prædicationi Fæderis aut de latæ hereditatis coelestis fidem habuerunt, vel habere se professi sunt quem-

admodum in cap I huj sect expositum est

5 Sicut autem fœdus & prædicatione ad ipsam Testamenti dispositionem se referebant, nec ab illa discrepabant, ita nemo eorum, qui se confessorum numero aggregabant, quicquam juris ad bona Testamenti habere poterat, quam si verâ fide membrum invisibilis Ecclesiæ fieret, legibusque fœderis & Testamenti satisfaceret

6 Quæ res tamen impedire non potuit, quin simulatores, nec unquam membra corporis mystici futuri, res externas & signa gratiæ, sine fructu spirituali, participarent Et quia promissio coelestis hereditatis etiam ad liberos pertinebat, cum his quoque signa gratiæ externa, quale fuit olim circumcisio, communicabantur, salvo divinæ destinationis, quid de illis aliquando futurum esset, arcana.

7. Idem

7 Idem de jure hereditario in terram Chanaan, statuendum videtur, cum illa, sicut antea demonstratum est, non fuerit materia Foederis distincti, sed pignus & typus hereditatis coelestis, quo bona spiritualia validius & palpabilius illis, pro disciplina illorum temporum hominumque rudium, inculcarentur.

8 Inde patet, inquam, non habuisse verum & proprium jus in Terram Chanaan ejusve partem, eos, qui ad ipsam Hereditatem coelestem, viâ quâ ibant, pervenire non poterant, etsi ab externa illius Terræ communione, quamdiu Ecclesiâ externâ non ejicerentur, arceri non poterant.

9. Nam quia, sicut probatum est, ex cap XV Geneseos, illa terra solummodo fuit hypothecaria accessio Foederis, quod Deus cum Abrahamo de bonis coelestibus iniverat, fieri non potuit, ut Pignoris, quo Contractus inter Deum & Abrahamum erat ob signatus, obligatio, latius quam ipse contractus principalis pateret, usumque, ab illo separatum haberet.

10 Prædicatione Evangelii congregata Ecclesia externa habuit similiter fideles veros & simulatores, quibus antequam dejecti & exclusi sint à Communione Sacrorum, externa signa Gratiæ, etsi ad ipsa bona signis illis adumbrata nullum jus haberent, nihilo magis negari possunt, quam improbis Israelitis usus terræ Chanaan negabatur.

11 Differentia tamen inter externam veterem & novam Ecclesiam, est hæc inter alia, quod nova nullum habet pignus Terræ vel terrestrium bonorum, neque tali indiget, eo quod novis fidelibus datum est pignus longe nobilius Spiritus Sancti in cordibus illorum, abundantius effusi, & quo res ipsa sine typis & umbris, aperto testamento, illis panditur & exhibetur.

12 Hinc sequitur, Exclusionem ab Ecclesiâ veteri secum tulisse excommunicationem à jure civitatis & bonorum quæ erant in terrâ Chanaan, cujusmodi nihil est in Exclusionem ab Ecclesiâ, quæ fit inter Christianos, secus ac olim erat *Τὸ ἀποσεισάμενον πεισῖν*; etsi in quibusdam locis, nominatim in Angliâ, non longe hodieque inde recedunt.

13 Quanto etiam clarior est apertura Testamenti & evidentior effusio gratiæ coelestis in fideles, post *ἀνάφαισι* Servatoris, tanto majorem quoque peritiam, clariorem scientiam & demonstrationem spiritus efficaciorum in his qui novæ Ecclesiæ dant nomen, esse debere, quam in his qui veteri aggregati fuerunt, consentaneum est.

14. Nec admittendos ad eam, non modo qui doctrinam Evangelii & fidei professionem vita moribusque prostituunt, sed nec eos qui civiliter utcumque viventes, è statu naturæ tamen ad interiorum cum Deo conjunctionem ducti non sunt, etsi fidem profiteantur ac intelligant, indubitatum est.

15 Sed quia facultas, illam animorum constitutionem discernendi, non nisi è dictis & factis, ut ad exclusionem sufficiat, exerceri potest, usu venit, ut genus illud posterius ab Ecclesiâ externâ difficulter excludi queat, nec unquam satis, ne quidem in primævâ Ecclesiâ secerni potuerit.

16 Nam ut potestas Episcopis & Pastoribus hanc rem suo arbitratu & secreta æstimatione judicandi fiat, neque periculum dominationis, nec ipsorum sæpe Pastorum imperitia spiritualis permittit.

17. Per quam causam usu venit, ut externa Ecclesiæ, constitutio mirificam ubique deformitatem contraxerit; quæ neque per Reformationem superioris seculi, qua dominatio magis quam spiritualis imperitia præfulum sublata est, cessavit.

T

18 Nec

7 Ipsa quoque nonnulli Imperantium auctoritas in Reipublici administratione censuræ Presbyteriorum committunt, a quibus hinc, quos in Anglia & in Scotia vocant a re ipsa *Presbyterianos*

8 Enimvero hæc sententia a priori in terminis quidem, & in eo, quod Pontifici jus toto orbe tribuitur, satis latè discrepat, Generatim doctrinæ, quæ adhuc locum pertinet, quatenus utraque civili Imperio tere tantundem relinquit, haud magnogere ab altera abhorret Nempe, licet Aristocratica potestas particularis differt a Monarchia Unive

9 Sunt alii hujus, ut videtur, classis secundæ, qui presbyteriam repudiant, & singulis Ecclesiis omne jus sacrorum vindicant, ita ut omnia membra congregationis id pariter exercent, *independentes* a Classibus & Synodis Hi sunt, quos *Independentes* & recentiori nomine *Congregationales* vocarunt, qui torte propius ad *tertiam* quæ sequitur, quam ad Presbytericam opinionem referri videntur

10 Porro *Tertia* est eorum sententia, qui *internum* Ecclesie & sacrorum jus civili potestati negant, *Externam* verò administrationem ab illa dependere eique subicere volunt

11 Hujus auctor sententia *Constantinus Magnus* laudatur, cujus hæc de re convivale in alicui Episcopo sermonem memorat Eusebius l. 4. *de Vita Constantini* M. c. 24

12 *Quarto*, sunt, qui confessionem fidei nullam & solam Ecclesie concedunt, sed potestatem ad conversionemque, vel auctoritatem totis se exercent nullo modo, *nisi à Majestate dependentem*

13 Proinde potestatem ejiciendi e communiōe *Eccl. sic* & arcendi a sacris, quam prior sententia sub internis comprehendit, similiaque, negant Ec-

clesiasticis, unque ubi Magistratus sunt Christiani

14 Tales ab *Eraſto Helverio*, qui Medicus & Senator Ecclesiasticus superioris seculo fuit *Helberge*, vocantur *Eraſtiani*, quorum lecta a *Colemano* Londinensi Concione ore in Anglia renovata turbas ibi, & in Scotia dedit, ut dicit *Histor Civ tom 3 sect 9 c 4 15*

15 Denique *Hobbes*, & *iquintan Hobbesiani*, quæquid religionis aut juris Ecclesiæ in hoc mundo esse queat, id omne ad Imperium Civitatis pertinere contendunt

16 Ipsum quoque jus (& hoc vel imprimis) statuendi de dogmatibus fidei Christiane, Nulla re excepta, nisi hac una, *quod Jesus sit Christus Dei*

17 Reliqua credendi capita, quæ in Ecclesiis proponuntur, *non esse fidei, sed obedientiæ* In quibus herretur, Imperantes non subiecti rationem reddere debeant *Hobb de Civitate cap 16 § 6 & 14*

18 Ex his sententiis eligere aliquam aut improbare, ei, qui in universum excusari mallet, juris duntaxat scientiam professo, grave & anceps neque temere tentandum videtur

19 Faciendum tamen est, quanto & operis institutum & exempla aliorum & necessitas refutandi pernicioſa principia, id nobis imponunt, Si quid errat obrepit, ventam Jurisconsulti haud gravare se remus

20 Extrema vitabimus, sequemur *ut supra* ex omnibus mentibus, totam etiam, quæ *Constantino Magno* adtribuitur, sano sensu intellectam

21 Neque enim adhuc satis explicatum videtur, quomodo *Constantinus* suam distinctonem *inter res que intra & extra Ecclesiam sunt*, intellexerit, quod operæ pretium est indagare.

22 Eusebius loco superius citato nar-
rat, (Constantinum lege venisse, idola
poni in templis, in coque totum fuisse,
ut posset *ἡσπαιτας αὐθροπυς δεσβεῖς κα-
π μανῶς*, omnes homines facere religiosos
In eum fiam iussit omnes, qui in Im-
perio Romano essent, celebrare dies,
quibus nomen à Christo inditum esset, e-
t in Sabba ha, in memoriam eorum,
quæ Christus illis diebus egisset, in pri-
mi ve o salutiteram diem lucis live Solis,
et in ique dies Christo cognomines ap-
pellavit *κυριακας*, dies Dominicos mili-
tes quoque suos docuit, oculis, mani-
bus ad cœlum elatis (quo habitu se ip-
sum in nummis, qui hodieque super-
sunt, effingivolut) preces Deo & Chri-
sto dicere, quarum formulam ipse con-
cepit, utque præivit, ut apud Eusebium
videre licet, denique festis diebus *πάντη
ἡμερῶν ἡμῶν ἡσπαιτας αὐθροπυς δεσβεῖς κα-
π μανῶς*, totis animi & corporis viribus
sacros cultus exercebat

23 His præmissis, ita pergit Euse-
bius, *Ἐνθην ἐκθύτως ὡς ἐν ἐπιείσει ποτὶ δε-
ξικωενῶ ἐπισκοπυς, λογον ἀφῆγεν, ὡς ἄρα
καὶ αὐτος εἶη ἐπίσκοπος* Hinc non in meritò
ipse in convivio recipiens aliquando Epis-
copos adseruit, se quoque Episcopum esse,
*ὡς ἐπὶ ὡποῖς ἐπιπῶν ρημοσὺν ἐφ' μετέροικις α-
κοκ*, his fere ipsis verbis nobis audienti-
bus, uteris, *Ἄλλ υμεῖς μὲν τ' εἶσω τ' ἐκκλη-
σις ἐμὴ δεῖν ἐκτος ὑποθεῖν καθεσταμένῶ
στ(9πῶ αὐ εἶν* Sed vos quidem eorum,
qui vel quæ sunt in Ecclesia, ego verò eo-
rum qui, vel quæ, sunt extra Ecclesiam
Epis opus à Deo constitutus esse videor

24 Adit Eusebius, *ἀχάλαθα δὲν τῶ
λε/ω ἀφρομῶμενῶ*, τὴς ἀρχομῶνυς ἀπαντας
ἐπισκοπει, πρέτρεπυτε, ὅσηπερ αὐ ἡ δυναμῶις,
πὶν ὡσεῖν μελεδιωκειν βίον Secundum hæc
dicta, cogitans quid factò opus esset, ut
episcopum se gessit ergà omnes subiectos,

impellens eos, quantum poterat, ut reli-
giosam vitam instituerent

25 Ex his palam est, quomodo Con-
stantinus suum Episcopatum is quidem
verbis acceperit, scilicet, *de officio boni
Principis in convertendis ad resipiscentiam,
fidem pietatemque civibus suis, extra Ec-
clesiam; hortatu, legibus, exemplo*

26 Non igitur de his quæ penitus
extra Ecclesiam & ab hac aliena sunt, ut
volunt, qui jus Principum circa sacra
nullum agnoscunt, neque de actionibus
externis contaxat, ut *τῶ ἐντὸς interna*,
sint animi sensa, quæ non sint materia
Imperii, ut Grotius vult in *d tract c 3.*

27 Neque tandem de regimine Ec-
clesiæ externo; sicut vulgo putant &
putavit Cl Vedelius in erudito libello de
Episcopatu Constantini Magni, nec etiam
contra Paganos solos, ut destrueret eos,
sicut Perronius Cardinalis in sermonibus
Pithæanis, loquitur, *pour les destruire,
comme l'Empereur dit nommément, ut Cæ-
sar nominatim loquitur*, inquit, Ubi? Non
usus est illis verbis, neque similibus, etsi ve-
rum est, idololatriam ab eo fuisse abolitã.

28 Magis est igitur, ut Eusebio, qui
sermoni interfuit occasionemque hujus
dicti scivit, de mente Constantini cre-
damus Prorsus ut eodem modo suum
acceperit Episcopatum, quo Impp Theo-
dotius & Honorius in *Epist ad Marcel-
lin* ubi, *Neque enim aliud aut belli labo-
ribus agimus, aut pacis consiliis ordinamus,
nisi ut verum Dei cultum orbis nostri plebs
devota custodiat* Et Augustinus, *In hoc,*
ait, *Reges, sicut eis divinitus præcipitur,*
*Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si
in regno suo bona jubeant, mala probi-
beant, non solum quæ pertinent ad huma-
nam societatem, verum etiam quæ perti-
nent ad divinam religionem* contr Cres-
cent lib 3 c 51.

Cum ordine certo docendi & regendi, passim condiderunt, quorum alii in alios fuisse Imperium, vel e multis factam fuisse Universitatem, in qua pauciores voluntatem plurium sequi deberent, ex instituto & tempore Apostolorum, præter jus, quod de ipsorum auctoritate *com- muni* diximus, minime liquet

41 Subordinatio Ecclesiarum, quæ nunc passim obtinet, e duplici causa fluxisse videtur, E Consensu membrorum & ab Imperio Civitatis Consensus habuit usum, antequam Rectores civitatum Fidem profiterentur, quemadmodum ante Constantini Magni tempora jam late stabilita fuit

42 Ratio illam introducendi duplex in primis fuit Utilitas colendi fovendique consensum Fidei & disciplinæ per omnes Ecclesias, & persuasio Christianis populis insinuata, Ecclesiam visibilem æque debere esse corpus uno sub imperio Unum, quam est invisibilis Ecclesia sub Capite Christo

43 Quæ res effecit, ut Imperium illud Ecclesiasticum sub uno capite, per universum orbem terrarum propagaretur & conjungeretur Quod omnem suam vim & efficaciam habet ex inveterata persuasione populorum, illam esse constitutionem divinam

44 Altera causa subordinationis manifesta est in his locis, ubi illa credulitas Populorum recepta non est, quemadmodum usu venit, in hodiernis Protestantium Ecclesiis, qui Subordinationem suam haud aliunde quam ab Imperio accipiunt

45 Idque ab opposito statu patet evidentius, in locis, ubi Imperium cum Ecclesie ordinatione non concurrat, eo quod vel improbet confessionem, ut in Ecclesiis sub Cruce, quas vocant, vel ubi Imperium discordat, ut in *Frisiâ Orientali*. Omnes enim istæ Ecclesie

sine ulla subordinatione vel Universitatis conformatione in naturali *Independensimo* non adfectato consistunt

46 Unaquæque de suis rebus ita quemadmodum in timore Domini & ex animi sui sententia putat faciendum, consulit, nec una vel plures super alias quicquam juris aut imperii habent, salvâ conjunctione animorum & consensione fidei quam profitentur

47 Quam ut omnimeliore modo colant & foveant, non est inutile, conventus aliquos etiam statos celebrare, per legatos, in quibus se mutuo hortentur & commonefaciant, quales habent Reformati in eâ quam dixi *Frisiâ Orientali*, sed absque vinculo necessitatis, ut Ecclesie, quæ nolunt eis vel interesse vel auscultare, nullo modo ad hoc teneantur

48 Quod si per conventionem mutuam leges aliquas sanciant, usque se submittant, *obligantur* equidem, sed animis & dictis tantum, nulla *coactionis* facultate comparatâ

49 In singulis etiam Ecclesiis particularibus, deliberandi & concludendi jus de rebus arbitrarius est penes omnia membra, salvâ Presbyteris facultate denuntiandi promissiones obedientibus & minas refractariis, secundum Evangelium

50 Ut tamen etiam ex consensu, vitandæ confusionis, si velint, jus omnium in paucos, vel in unum, quod attinet ad ea quæ sacris literis præscripta non sunt, deferre queant De his enim ipsis nulla conventio, nulla renuntiatio vel translatio fieri potest

51 Denique, singulis Ecclesiis competit jus Universitatis, quod ad res attinet externas, si modo in Civitate non sint prohibitæ Tales enim jus *Personæ civilis*, quam præferunt Universitates, habere non posse manifestum est, quâ de re in loco de *Universitatibus lib. 2* agendum.

SECTIO

S E C T I O V.

De Jure Summæ Potestatis circa sacrā.

C A P. I.

De variis opinionibus de jure Summæ Potestatis in Ecclesiam una eligitur;
& de Episcopatu Constantini Magni

De jure Summæ potestatis in Ecclesiam varias agitari opiniones. Primam esse Pontificiorum sententiam, qui totum hoc jus Papæ subjiciunt. Alteram eorum, qui presbyteris omnia vindicant. Tertiam distinguere inter jus Ecclesiæ internum & externum, quasi ex mente Constantini M. Quartam Erastianorum, qui nihil quam confessionem fidei Ecclesiasticis concedunt, potestatem omnem Imperio adscribunt. Quintam Hobbesii, à quo nullum jus sacrum, nisi Imperio civili subjacens agnoscitur. Ex his media, quæ est tertia opinio, præferatur. Episcopatus Constantini M. Vera expositio, discrepans à vulgari, traditur ex Eusebio, probaturque, nihil eum esse, quam officium Principis in convertendis ad fidem pietatemque civibus extra Ecclesiam, hortatu, Legibus, exemplo.

Postquam jus Ecclesiæ Invisibilis ex foedere & Testamento Christi domini, latius quàm fortè necesse fuit, & statum Ecclesiæ externæ in se consideratæ, quod satis sit, exposuimus, sequitur, ut quomodo se habeat Ecclesia Visibilis respectu Civitatis, sub cujus Imperio degit, & quid huic juris in illam sit comparatum, videamus, Aliquid enim id esse oportere, jam antea demonstravimus.

1. Et quidem diversas sententias, primam, ut quæque minimum juris tribuit Summæ Potestati in Ecclesiam, tum eas quæ plurimum ei vindicant, proponemus.

2. Qui magnum Præsulem Romanum colunt, hi sic omnia ad Ecclesiam spectantia pedibus ejus subjiciunt, ut Imperantibus nihil relinquunt, nec in his quæ

à Deo præscripta sunt, nec quidem in regimine Ecclesiarum externo, adeo, ut non pauci etiam Principes ipsos eorumque imperium Pontifici submittant.

3. Alii totum jus sacrorum pendere docent à collegis Presbyterorum, tam quæ sunt in singulis Ecclesiis particularibus, quam quæ colliguntur è pluribus, sive una seu diversis subordinationis gradibus, secundum Classes & Synodos, quæ vocantur

4. Et ex horum sententia Imperantes vix aliter quam è fidelibus singuli, aut omninò extranei ab hisce reputantur

5. Nisi, quod defensionem Ecclesiæ & executionem eorum, quæ presbyteri decreverunt, quatenus manum requirunt, Imperio civili committunt.

18 Nec adeo spes videtur affulgere plenè hac partem inda. nis, nisi quando vit. m. h. r. Deo, majorem in populo non ejus protellos estun. iere copiam spiritus sancti, ejus rei sperande lo um vanemia laera mulis face. e videntur

19 Quamdiu hoc non fit, & inter ipsos Pastores plerque a cultu interioris & novi hominis alienantur, neque sperari neque fieri potest, ut omnes vel major pars eorum, qui ad externam Ecclesiam confluunt, regeniti sint, & vere membra mystici corporis Christi reperiantur

20 Nec etiam, si vere pii Pastores quoddam inter confluores fidei cognoscant, in quibus existiment, non habitare spiritum Christi, quemadmodum, qui Deum in spiritu & veritate colunt, colloquiis & conversatione horum, non difficulter homines vere pios a naturalibus discernere possunt, tamen si illos ita convincere nequeant, ut illis, ad quos eadem cognitio pertinet, idem queat, non habent jus illos ab externa communione signisque gratiæ, ut antea dictum, excludendi, habereque locum hætenus, quod dicitur solet, *de occultis non judicat Ecclesiæ*

21 Idque ita inde ab ipsorum ævo Apostolorum videtur observatum fuisse, quatenus ex eorum qui pariter adulescebantur, numero, & e statu Ecclesiarum illius temporis, in Actis etiam & Epistolis sacris expolito, non obscure colligi potest

22 Et si quanto Rectores Ecclesiarum peritio es viarum Dominum fuerunt, quam d. in ceptis, & qua non major erat vis spiritus in Ecclesiis ætata quam est hodie, tanto minor erat disparitas inter membra Ecclesiæ externæ & Invisibilis, tum temporis, quam his diebus, ut e notis quas habemus in sacris literis, & quas

ex attenta consideratione cor. r. m. hujus temporis animadvertere licet, intelligi potest

23 Quamvis autem Rectorum impunitiam & otiositatem hac parte nemo excusare potest, si tamen illorum vel majoris in Ecclesia partis culpâ indigni ad externos cœtus admittantur, qui sunt ejusdem congregationis & errorem agnoscant, ideo ab Ecclesiæ communi unione separare se non tenentur, imo nec debent

24 Quia peccata vel indignorum fratrum vel eorum a quibus admissi sunt, alius imputari non possunt, si quidem nullo dicto vel tacto talem admissionem probaverint, vel eorum vitia participaverint

25 Nam quod eosdem cœtus frequentant eademque symbola gratiæ cælestis uno loco & tempore percipiunt, non fit ideo, quia probant id quod prohibere non potuerunt, sed quia præceptum Dei est, ut mortem Domini annuncient, donec ipse veniat

26 Neque plus aut arctius ad me pertinet, quod in eodem templo indigni admittuntur, quam quod in aliis aliorum locorum Ecclesiis idem fiat, quia totum Ecclesiæ corpus est unum, neque magis illos quam his operam meam adhibui, sed in utrisque eadem mihi facultas fuit

27 Sane, si possum me aggregare cœtui, qui hac parte sanctius & severius consuevit, huic me, si facultas detur, adjungam potius & adjungere tenebor, ne dignos, & indignos admittere mihi proprie *indifferens* haberi videatur

28 Nec tamen ita cœtus, qui veritatem Dei predicant, ideo quod disciplina remissior & dissolutior habetur, recte negemus, externas esse Ecclesias etenim magnam hac parte latitudinem dari vel Ecclesiæ septem Apocalyplicæ doceant, neque

neque gradus perfectionis speciem variare potest

29 Adeo, ut si contingat, in aliquo coetu numeroio, paucissimos esse veros fideles, si tamen verbum Dei pure in eo predicatur & liceat ibi Deum colere & celebrare, quemadmodum ipse precepit, huic se aggregare in eoque commorari licere statuendum sit.

30 Quippe, communio sanctorum & sacrorum est qualitas mystici corporis Christi, nec nisi ad vera ejus membra pertinet, in quibus orditur & desinit, neque vero impeditur ab his qui corporibus adiutunt, animis non junguntur, secundum id quod vulgo & recte dicitur, *utile per inutile non vitiatur*

31 Verum est, extare preceptum *de non edendo cum falsis fratribus*, sed hoc primo de aperte improbis, non de quibus suis in regentis accipiendum, dein de tali societate mensæ, quam quis adiecit, vel quæ ab ipso dependeat, non quæ penitus ab alieno pendeat arbitrio

32 Communio externa sacrorum aliter, quam in coetu Ecclesiæ haberi non potest, quam improborum admissio piis intercipere non debet, cum vera communio non nisi inter vere fideles committatur

33 Duntaxat admissis talibus, quorum impietas probari potest, faciendum videtur piis, quibus id grave est, ut hi ad quos ea cognitio pertinet, officii sui de ore commoneant, iudiciumque propter non laudanti in profanationem sacrorum, extat Quo tacto, rem Deo committant, nec, quod homines perverse consulunt, ipsos arcere debet a Deo in conventu nomen ejus rite profitentium celebrando

34 Qui aliter consulunt, seque ab Ecclesiis non exquilita disciplina utentibus, etsi in doctrina cum ipsis consentientibus segregant, ut coetum ex meris ve-

risque regentis colligant, experiendo se rem humano consilio majorem, quæ divinitus operatur & vires arcanas expetat, occupare sentiunt, nec in proposito suo durant

35 Etsi autem Invisibilis Ecclesiæ universo mundo sit unum corpus, quod est *Universitas predestinatorum*, vere Catholica Ecclesia, ut ex Hussi ore supra intelleximus, ejusmodi tamen unitatem externæ Ecclesiæ à Christo esse fundatam, non liquet, nec ea res, ut jam *suprà* indicavimus, habet facultatem

36 Talis unio constitui non poterat, sine Imperio unius Præfulis aut collegii super omnes Ecclesias, cujusmodi potestatem si Christus Dominus ad se respicientem in Terris, extare voluisset, non est dubium, quin verbis, ut erat momentum rei, maxime clavis & præcipienibus usus fuisset

37 Qualia nullo modo sunt ea, quibus usus legitur ad *Petrum* Apostolum, quando laudat ejus confessionem de persona officioque suo; cum mentione *Petræ*, cui illam adsimilat Nec etiam ea, quibus semel iterumque Pastoris partes illi mandat Unde principatum in Ecclesiis Petro vindicare, vel Petri jus in Episcopum Romanum transferre, utrumque manifesta veritatis & prætextus inopia laborat

38 Nihil etiam simile prodit usus Apostolorum & Ecclesiæ primæ, quicquid de habitatione vel Episcopatu Petri apud Romanos, qui mirifice ab Actis Paulinis alienus est, statuendum fuerit

39 Habuerunt Apostoli missionem & Spiritum ab ipsius ore Christi, ad omnes gentes Unde auctoritas illis authentica vivis & mortuis, quod attinet ad scripta quæ reliquerant sed Auctoritatis hujus successores nullos habuerunt

40 Verum conventus particulares, cum

CAP. II.

Sententia civitatis de jure sacrorum confirmatur & explicatur.

Nihilominus tenendam esse distinctionem inter jus regendi Ecclesiam internum & externum, in hunc modum, ut ea quæ Deus determinavit & ad suum judicium immediate pertinere voluit, Imperio civili non subjaceant, secus ac illa, quæ aliter ac aliter se habere possunt. Immutabilia Dei præcepta esse vel naturalia vel revelata. Illa dictamine rationis rectæ, hæc autem dictamine Spiritus Sancti, quod è sacris probatur, indubitata fieri; quorum neutrum imperius subjectum esse humanis. Ratio Vedeli pro jure Summæ Potestatis in Ecclesiam improbatâ.

ET si vero Constantinus Episcopatum suum his verbis ita non intellexerit, ut regimen externum Ecclesiæ significarent, nihilo secus tamen id ipsum sibi competere semper alias sensit, neque destitit ipso actu exercere, quemadmodum vel sola Concilii Nicæni historia, quæque deinde secuta sunt, edocere possunt.

2 Eiusmodi autem regimen externum ad summam potestatem pertinere, probamus hac ratione, Quod summa Potestas omnia rerum hominumque (de actionibus, non de animi sententiis loquimur) in civitate, suo Imperio complectitur, ut jam pridem demonstravimus, *exceptis illis, quæ vel nominatim a deferentibus imperium ei subducta sunt, vel quæ Deus specialiter ab hominibus exegit, & immediate suo solius tribunali addixit.*

3 Cujus generis non omnia, quæ ad Ecclesiam pertinent & ab Ecclesiasticis aguntur, esse, clarum & indubitatum est, quia multa aliter esse possunt, sicut ipsa re actuque alibi sunt, alibi non sunt, alibi sunt aliter, sine controversia.

4 Quæ autem Deus sine medio &

expresse postulat, ea non posse aliter se habere manifestum est, siquidem *necessaria* sunt, quod autem *necessesse* est, ejusmodi est, ut sine eo res *nec esse* possit.

5 Igitur has positiones, quod omnia in Civitate, præsertim quæ ad universos spectant, summæ potestati absolute consideratæ subjiciantur, ita ut juberi prohiberi que possint, & rursus, quod ea, quæ Deus necessario exigit suæque cognitioni sine medio reservat, humanis imperius mutari nequeant, facile, puto, impetrabimus.

6 Scilicet eo sensu, quo Ambrosius, *Ea quæ divina sunt, inquit, Imperatorie potestati subiecta non sunt* T 3 ad Marcellin soc epist utrumque membrum Bohemicæ Confessio Ecclesiæ expressit art XVI Verbo Dei præcipitur, ut omnia Summis Potestatibus per omnia subdantur, *in his tamen quæ DEO ejusque VERBO NON ADVERSANTUR*

7 Haud tamen defugimus limitationem quorundam, Nisi quædam externa ejusmodi sint, ut interna quoque Ecclesiæ jura involvant aut impediunt, Nam talia magis est, ut pro internis & immutabilibus habenda sint. Exempla profferri

ferrum non vidimus, si qua sint, ea vel hac interpretatione vel e sequentibus occupatum in confidimus

8 Quod autem multa sint talia in Ecclesiasticis, quæ aliter aliterque se habere queant, ut verbo Dei non advertentur, ex *infra* dicendis manifestum fiet, eaque omnia Imperio Civitatis, eo quo diximus argumento, sub ista limitatione tamen, subjecta videntur

9 Nec umur eâ ratione, qua D Vedelius in *d tract de Episc Const M pssim*, aliique vulgo utuntur, quod Potestas Christianæ plerumque sint Ecclesiæ membra, & quidem præcipua, *Nam agimus de jure, quod Summæ Potestati, quæ tali, aæoque etiam infidelis competit*

10 Ecclesiæ Membro, utcunque præcipuo, quatenus pars totius est, nihil juris quam e consensu Ecclesiæ adscribi potest Eminentia posset quidem esse ratio suaforia & probabilis, ad ejusmodi jus e consensu acquirendum, sed per se nihil ad eam rem confert

11 His consentaneum est, non morari nos argumentum, quod alii objiciunt, *Si potestas Civitatis habet regimen Ecclesiæ, oportet hoc habeat, vel ut Potestas, vel ut membrum Ecclesiæ, non priore sensu, ajunt, quia turc etiam infidelibus adscribendum esset, quod absurdum ventur, non posteriorie, propterrationem modo à nobis collocatam*

12 Jam diximus, externum regimen Ecclesiæ pertinere ad Summam Potestatem, sive Principem qua talem, etsi ab Ecclesia alienum, vel infidelem, aut mulierem vel infantem, nec absurdi imputationem extimefcimus, ut ex *sequentibus* intelligetur

13 Nunc sufficit dixisse, jus illud externum esse partem, ut in scholis loquuntur, *potentialem* summi Imperii, nec ab eo separabilem, proinde, cum

hoc ipsum infidelibus, feminis, infantibus competere possit, nihil insolens dixerit, qui jus illud Ecclesiasticum eisdem tribuit.

14 Raro equidem usu venit, ut Imperantes a fide alieni se rebus Ecclesiæ, quam pro tali non agnoscunt, misceant, Si tamen ita instituant, ut sæpe fit in Ecclesiis quæ permittuntur, etsi non probentur, idem jus illis quod ejusdem fidei Regnantibus competit, esse tribuendum, ratio dicat

15 Adeo ut Patriarcha Græcus ex ordine Clericorum ejusdem nationis, à Turcico Imperatore constitutus, pro illegitimo non magis sit habendus, quam qui olim à Christianis Imperatoribus electi fuerant, & Synodi Gallicanæ quondam a Rege Pontificio Reformatis concessæ nihilo minus habuere juris, quam qui a Principibus aut Ordinibus Reformati alibi convocatæ fuerunt

16 Porro ad approbationem sententiæ, quam suscepimus, duæ res explanandæ sunt Prima, quænam sint ea, quæ Deus necessario exigit, suoque tantum judicio vult esse obnoxia

17 Dein, quæ res ad sacra pertinentes, non sint ejus naturæ, verum abesse aut diversimode se habere queant

18 Necessaria Dei præcepta sunt vel *naturalia* vel *revelata* Naturalia, de quibus actum *sect 1 cap 2* sunt ea videlicet, quæ necessitatem aut turpitudinem habent moralem

19 Nam ejus rei discretionem non habemus ex sola informatione vel exemplis aliorum, ut quidam inutiliter volunt (*respice ad sect 1 cap 2 n 14 & seqq*) sed Deus cordibus nostris, quod indubitato sentire queamus, eam inpressit

20 Hoc est, *ὅτι τὰ ἔννομα ποιεῖν, ἐργὴν ἔννομον γράπτει ἐν ταῖς καρδίαις, per naturam facere quæ legis sunt, opus legis inscriptum cordibus* Ο θεος αυτοῖς ἐφανέρω-

Deus ipsis manifestavit, quæ omnia Paulus de gentibus adlerit, 1 & 2 ad Rom

21 Et Plato, novisse hoc discrimen εἰς τὸ γενεῶν ἀνάστασις, quemque nostrum simul ac natum, id est, simul ac nativa ratione uti potest lb 8 de Legib adimat Et Plutarchus, τούτοις ἐστὶν ὁ θεῶν, καὶ τὸ τε γένος ἰσ, Idem est, Dum & rationem sequi, quod de necessitate nature præceptis accipiendum, nam in probabilius fallit

22 Necessaria igitur nature præcepta, conscientiam generis humani ita obstringunt, ut imperio Civitatis nullam mutationem recipere possint, obstanti majori Imperio divino

23 Ita Rex Ægypti obstetricibus imperabat, Hebræorum infantes masculos intertere, Non paruerunt, quia Deum timebant, additur ratio Jus enim Nature & ejus auctor Deus hominem scilicet innocentem necidare vetabant

24 Sequuntur Revelata Dei præcepta, & hæc sunt, quæ Deus benigne, filia iustitia sui, ad salutem corrupti & perditæ generis humani, per filium suum procurandam, ministerio Prophetarum & Apostolorum manifestavit, & sacris utriusque fidei libris comprehensa voluit

25 Quorum capita cecimus a Deo esse, non ex auctoritate eorum præsentis fidelium, quem Ecclesiam vocamus, Neque ex historici fide miraculorum, quibus olim in terris eadem ob signata leguntur

26 Quoniam efficacia rationum illarum fundamento auctoritatis humane carere non potest, in eamque resolvitur, ita, ut credulitas magis quam certa fides esse videretur

27 Neque etiam solis nitimur indicibus & argumentis veritatem sanctimoniamque Scripture ita persuadentibus, ut naturali quoque rationi convincendæ sufficere possint

28 Nam etsi reverà talis φανέρωσις εἰς πᾶσιν οὖν ἐστιν, demonstrativa vis ad omnem conscientiam, ut Apostolus ait, 2 Cor 5 2 invita sit mysteris Christianæ confessionis, cujus quoque rejectionis pœnas dabunt reprobi, & nunquam ἀναπολόγητοι, 1 ad Rom 20 certum tamen est, quod sola ratione naturali in rebus fidei, fidei non liceat, 1 ad Corinth 2 v 14 cum rationes ut & tot dubiis & cavillationibus impiorum obnoxia sint, ut amplius aliquid opus sit ad plenam certitudinem, quam πλήροφροσύνη λέγειται literæ vocant, animis iradicandam

29 Quid ergo tandem? Quod Hobbes cum supercilio negat c 18 § 5 & 14 id nos adlerere, quatenus Christiani sumus, non est quod pudeat, nec verebimur, ne idcirco Apostate rationis, ut ille amat loqui, esse videamur

30 Si dixerimus, Largiri Deum vere credentibus testimonium Spiritus sui, quo de veritate eorum quæ sacris literis ad salutem suam necessaria continentur, certi, intimaque πλήροφροσύνη adseverati

31 Illa est ἀποδείξις πνεύματος καὶ δυνάμεως, demonstratio spiritus & potentie τοῦ πνεύματος τοῦ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν, ὅτι Spiritus qui ex Deo est, per quem intelligamus quæ a Deo sunt & c. καὶ θεὸς ἡμῶν ἀπελάσσει ἡμᾶς ἐκ πνεύματος καυτῆς, quæ Deus nobis detexit per spiritum suum, eamque facultatem Paulus opponit τοῖς περὶ τὸ καὶ ἰδὲν τοῦ ἀφωπνήσας σοφίας λόγους Perisofinis & erucitis humane sapientie rationibus 1 ad Corinth 2 v 4 9 12 13

32 Αὐτὸ ὁ πνεῦμα τοῦ καὶ εὐαγγελιστοῦ τὸ πνεῦμα καὶ ἡμῶν, Ipse Spiritus suum testimonium jungit spiritui nostro, ep ad Rom 8 16 Qualis spiritus? ἐν ὧ καυχώμεθα, ΑΒΒΑ πατὴρ, dixerat v 15 & Gal 4 6 per quem vociferamur, Abbâ Pater, quod non est ratiocinationis, sed ὁ εὐβίας, ut sic loquar Hoc est sigillum & pignus fidei,

dei, quam sequitur *απεισῶν ἐν ᾧ πιστεύσατε* (Cognoscite, pignus per quod, cum credideratis, obsignati estis 1 ad Ephes 1: 14 Omnia convenienter promissioni Servatoris ad finem mundi duraturæ *Iob 14 v 26 & 16 v 13*

33 Ex quibus liquet, esse illam de qua loquuntur Dominus & Apostolus, ejusmodi gratiam, quæ non saltem committitur & ajuvet naturalem iudicii vim, ut capita fidei recte apprehendat, quod tamen omnino quoque præstat

34 Sed insuper, quæ a rationali demonstratione ac apprehensione, nec non a recte conscientie gaudio plane & perspicue diversa totoq, genere distincta ac evidentius sine medio mentibus affusa est

35 De qua Calvinus loquitur, cum ita scribit, *Unde statuimus, fidei notitiam certitudine magis quam apprehensione constare* Et paulo ante, Johannes testatur, inquit, fideles scire, se esse filios Dei, & tunc certo sciunt, sed divina veritatis persuasionem confirmati magis, quam rationali demonstratione edocti *lib 3 Inst c 2 § 14* non quod ratiocinationem scripturis convenientem summus ipse ratiocinator excludat, verum quod hac sola, fidei certitudinem absolvi non putet

36 Plura id genus undique proferri possent, si dubium esset, Christum non ita deseruisse gregem suum, ut cum eo prius non communicet amplius occultas, mirabiles, ineffabiles & veras in corde revelationes, sicut olim *Synodus Arausica* apud *Voss de Pelag in præf* loquebatur

37 Frustra exceperis, quod imaginariū esse queat hoc testimonium, siquidem & *αὐτοῦ ἰσχυροῦς* ad tempus, nec vere credentibus aliquid ejusmodi evenire dicitur

38 Cum enim consistat testimonium illud in *ἀληθοῦς*, id est, certitudine an nique persuasionem penetrantissimā, scrupulus de veritate fallaciae non cadit in illos.

39 Præter quod minime desunt rationes, quibus ludibria mentium passionelque animi ferventiore motu spirituum animalium concitatae, vel imposturæ geniorum à sanctis motibus discerni queant

40 Enimvero ad alios hujus rei argumento convincendos hanc observationem non esse idoneam, facile conceditur neque pro se quilibet hodie ulterius eam extendere posse videtur, quam ad summam salutis per Christum partæ inque sacris perspicue traditæ, quod ad divinitatem totius scripturæ cuilibet conscientie ad probandam amolendumque enthusiastum sufficit

41 *Αλλὰ τὴν μὲν τὰς*, Quorsum hæc nobis? Ad id quod propositum erat, si certitudo Scripturæ Sacræ & summa credendorum divinitus præscripta, in cordibus nostris efficaci testimonio Dei obsignetur, palam est, fidem nulloquam solius Dei iudicio imperioque esse subiectam

42 Idque non modo quod ad illam summam regulam attinet, *Jesusest Christus Dei*, ut *Hobbes* vult, sed respectu omnium quæ in scriptura traduntur, siquidem ea Deum habet auctorem, qui omnem suam voluntatem à singulis fidelibus vult percipi & impleri, quod hi certo norunt, et si non omnia singulaque pari certitudine perspiciant

43 In universum igitur, quicquid ad internum jus conscientie pertinet, seu naturale sive revelatum, cum immediate subditum sit Deo, ipsius duntaxat iussio prohibitioque in illis spectari debet, ideoque nulli Imperio Civili vel Ecclesiastico quicquam juris est in illis vel prohibendis vel augendis vel u u indis

44 Hoc etiam post alio dicitur Confessio Belgica, dum ait, *Cuncti homines, cujuscunque sint dignitatis vel conditionis ac status, Legitimi Magistratibus subijci debent & eis in omnibus obsequi &*

obedire QUÆ VERBO DEI NON RE-
PUGNANT

45 Plane si hoc regimen internum
Christi, quo ipse caput singula membra
corporis, sui myſtici verbo & ſpiritu regit,

ab externo, quod homines vario arbitratu
inſtituunt, bene diſcerneretur, non toties
Papa vel Presbyteria pro Imperio Regis
Jesu ſpirituſuali, ſuas conſtitutiones arbi-
trarias inculcarent

C A P I I I.

Quo uſus ſententiæ prioris exponitur

Quæ ex naturalibus, præcepta, ſint immutabili honeſtate morali, quem-
que ſatis conſcientiam edocere Ex ſacris propriè dictis, primo, confeſ-
ſionem fidei ad intrinſecum jus conſcientiæ pertinere, quæque ad cul-
tum Dei præterea ſpectant, jus quoque Clavium & Doctores ſtatuendi.
Circæ illa tamen omnia, veri jus civilis Potentiæ, modo, quæ divinitus
præſcripta, non mutantur ſpecialiter, quid faciendum, ſi de capitibus
fidei non convenit Modum gubernandi Eccleſias videri externum,
proinde imperio ſubjectum, idem forte de electione Paſtorum, ſub
cautionibus certis Perſonas & res Eccleſiaſticorum non eximi Imperio
civitatis Bona tamen eccleſiarum alienari non poſſe ab imp rantiſibus.
Quid juris habeat Princeps, qui à civibus ſuis, in rebus ſacris diſ-
ſenat.

Pertinet igitur ſine dubio ad jus illud
internum *Confefſio fidei*, quæ ex ſa-
cris literis petenda eſt, & cujus ratio ſo-
li Deo debetur Quam proinde Imperium
civile nec imperare nec prohibere poteſt,
ut *Religio imperari non poteſt, Caſſiod lib*
2 ep 27 Bernhardus, *Suadenda fides non*
imperanda ſerm 66 in Cant

2 Huic cohereret *facultas exercendi*
Conventus fidelium, eo numero, qui ad
exercendam religionem credentiumque
communione ſit neceſſarius, cum e-
jus rei præceptum a Deo in verbo ſuo
expreſſum extet, atque a fidelibus ſem-
per, invitis etiam Potentiſtibus mundi,
hæc facultas exercita fuerit

3 Eodem ſpectat judicium de fugien-
do illorum conſortio, qui fictam fidei
adleverationem morum improbitate de-
tegent.

4 Nam ratio unionis inter fideles &
metus contagionis e peccatis ad inter-
num jus conſcientiæ pertinet, & à Chri-
ſto Apoſtoliſque paſſim inculcatur

5 Hinc ſequitur, *ius clavium* quod
dicitur, eſſe mere eccleſiaſticum, Et à
cœtu fidelium contra cujuſlibet homines
conditionis, ſibi aggregatos, recte ex-
erceri, non tantum denunciando minas &
promiſſiones Evangelicas, ſed etiam ex-
cludendo indignos à communione Sa-
crorum

6 Non quod juris aliquid coactivi,
vel juridiſtionem, ut volunt, Confi-
ſtorialem habeant à Potentiſtate Reipubl
independentem, ſed quatenus ſe illis duntaxat,
quos ſciunt eſſe pollutos, ſubdu-
cunt iſtiſque ſeparationem illam inſi-
nuant.

7 Quam

7 Quam ad rem necessum est, competere Ecclesiæ aliquod jus cognoscendi de moribus, & consequenter eisdem coelestium rerum gratia pronuntiandi indignos

8 Idque etiam ratione doctrinæ, non quod eam alii imperare queant, sed de nuntiare possunt dissentientibus, se non posse cum illis habere cultum eundem & signa communis gratiæ, quam diu ita sentire se profitentur, ut in summam doctrinæ salutarem impingere velleantur

9 Denique, Doctores tibi & Rectores, qui in omni cœtu sunt necessarij, proponere possunt Ecclesiæ, sicut eos preposuerunt tibi Apostolicæ, non volentibus etiam Imperatoribus civitatis, in qua debebant

10 Primos ipse Christus Dominus speciali mandato instructos mittit, ad omnes populos, qui rursus alios singulis locis constituerunt aut creare curaverunt, adhibitis etiam ritibus certis, quibus surrogatio missionis primæ & divine ordinationis auctoritas adumbrata fuit, idque manu illorum, qui prius eo modo constituti fuissent

11 Res tamen hæc adeo necessarij usus non est, ut tamen in aliquo cœtu fidelium non possit haberi talis surrogatio per ejusmodi manum, Ecclesia tamen, quæ est cœtus quilibet in nomine Domini congregatus, debeat esse destituta Pastoribus, ac ideo qui Spiritu & dotibus ad pascendum & docendum necessarij instructus ab illo cœtu adscitus est, quominus pro Pastore vel Doctore legi imo habeatur, nihil obstare videatur, & firmat promissio Domini Jesu, in medio cujuslibet fidelium congregationis sese ad futurum

12 Hæc, inquam, omnia, ignaris quoque & invitis Imperantibus, fieri potest contentaneum est, sicut ab Apostolis primisque Christianis ex mandato Domini

ni contra voluntatem Imperatorum instituta sunt

13 Quamvis autem hæc & similia Ecclesiæ ab Imperantibus adimi & interdici nequeant, inde tamen non sequitur, nullas in his rebus esse partes Summæ Potestatis, quæ est in quaque Republica

14 Nam generaliter verum est, Summas Potestates habere jus exercendi quoslibet actus jurisdictionis imperique in suos cives & eorum actiones, omniaque dirigendi, quæ ad constituendum augendumque Dei cultum pertinent, modo nihil, inquam, derogent eis, quæ a Deo determinata sunt

15 Ut per partes eamus, primò, quod ad fidei Confessionem attinet, si hæc Imperantibus ad animum pertinet, jus habent ea quæ vero cultui Numinis adversantur, impediendi & puniendi Sic Ezechias amovit excelsa, fregit statuas, excidit lucos, ipsum etiam serpentem æneum à Mose factum, cui adolebatur, comminuit 2 Reg 18 Josias comburi iussit idolis consecrata, lucum incendit, altaria & excelsa idololatrica destruxit. 2 Reg 23 Nebuchodonozoi membra tum discerpi iussit eos, qui Hebræorum Deo maledicerent Dan 3 29

16 Nec tantum in Atheos & Idololatrias animadvertere possunt, sed & omnes qui evidenter secus, quam fert publicus Ecclesiæ consensus, docere instituant, cohibendi atque coercendi jus habere videntur Quemadmodum recepto in Ecclesia Sacrosanctæ Trinitatis dogmate, Imperatores, ne quis de ea publice contendere audeat, sanciverunt, tit C de Summâ Trinit & fid Cathol & ut nemo de eâ publicè contendere audeat

17 Quod si de consensu Ecclesiæ, super aliquo dogmate, dubitetur, partes utrimque, ad silentium, vel ad certos terminos de controversiis adigi posse

videntur, utique ad tempus & per modum *provisionis* quam vocant. Divisiones interim molientibus poena pro modo communi statuta

18 Donec decisio ab iis qui numero in Ecclesia praevalent, interponatur, siquidem in hoc mundo alius controversiarum exitus non datur. Sed judicandi per se de rebus divinis facultatem, proque suo iudicio imperandi Ecclesiis earumque Doctores, quo pacto capita Religionis controversia tractare debeant, habere non videntur. Quicquid hac de re prolixè Grotius *in suo tractatu* contendat, c. 6 & seqq.

19 Nam hæc res pertinet ad ipsam Fidei Confessionem, quæ ad verum, jus æternum a Potestate civili alienissimam pertinet. addito, quod antea diximus, Christiano Magistratui (vocis usus ad Summam Potestatem producto) non plus competere quam Magistratui infidelium, cui sane tale jus congruere non potest.

20 Porro, juxta consensum Ecclesie, Potestas edicta condere & leges, quibus concordia servetur, ipsique Ecclesie Doctores parere, præscribere potest.

21 Convictis aut consensu reliquorum superatis separatisque, tantum liberatis scilicet dabit, quantum expedire judicabit, Quæ res ad conscientiam ceterorum, quibus integra causa manet, spectare non videtur.

22 Quod si interiores publice quieti non sint adversi, nec aperte blasphemæ, poenis nec corporalibus neque pecuniariis mulctari posse videntur.

23 Nec quidem ob cultus modicos sacrorum causa duntaxat celebratos, nisi contra Schismaticos secus videatur, maxime, si discrimen adeo modicum sit, ut contumaciæ quam religioni res prior videatur.

24 Alioqui jus celebrandi sacrorum

communione & divini cultus, Civili Potestati non esse obnoxium *antea diximus*

25 Quemadmodum nec est Censura & animadvertio morum atque doctrinæ, unde nec Appellandi facultas ad Summam Potestatem harum rerum causa datur, cum appellatio supponat Imperii subordinationem.

26 Quod tamen non impedit, quominus Imperanti advertere liceat, ne quid enormitatis hac occasione committatur, neve sub prætextu religionis aut censuræ factiones inimicitiaque exerceantur.

27 Præterea, modus & tempus atque circumstantiæ exercendi illa jura, hoc est, edendi confessionem fidei, instituendi conventus atque censuram, adeoque tota ratio gubernandi coetus credentium, non est ita proprius Ecclesie, ut Summæ Potestati hac parte nihil juris aut inspectionis sit comparatum.

28 Huc spectant Leges, quæ Baptismi ac Sacræ communionis canonem clara voce, ut a populo exaudiat, pronuntiant jubent. *Nov 137 c 6* Quæ vetant, sacra mysteria in privatis domibus peragi. *Nov 58 & 131 c 8* Ne laici Litanias, id est, supplicationes publicas, nisi præsentibus Clericis, celebrent. *Nov 123 c 32* Ne Presbyter fiat minor annis *xx d Nov c 13* Ne quis Episcopus absit ab Ecclesia sua, nisi Summæ Potestatis consensu, & ne sic quidem diutius anno. *d Nov c 9* & id genus alia *passim*.

29 Denique, in omnibus hæc potestas Civilis exerceri potest, quæcunque consensu Christianorum, salva religione fideique concordia, sacrisque literis *aliter ac aliter habere se possunt*.

30 Intinæta enim sunt, de quibus in literis sacris nihil per omnia certum & immutabile constitutum legitur. Quæ autem

autem in illis primitus obtinuisse leguntur, hodie pleraque nunquam exacte servantur

31 Inter quæ est, regiminis Ecclesiasticæ ratio, quæ hæctenus a Summa Potestate præscribi posse videtur, quatenus nihil a Domino prohibitum instituat, ut toties dictum

32 Multo magis in consiliis & conciliis Præsulum, Legatos Reipubl adesse, tam juris quam politice ratio permittit & sæpe numero postulat

33 Proinde & illis, quæ ad jus externum spectant, a collegiis presbyterorum ad Potestatem civilem appellari posse manifestum est

34 Facultas eligendi Doctores rectius quidem omnino cœtui fidelium ipsi tota relinquatur Nec tamen ad internum & inseparabile jus conscientie referendum videtur

35 Modo non admittantur, quam qui a peritis rerum faciarum idonei ad docendum sint iudicati, Omnibusque potestas conquerendi refutandique libera detur

36 Quibus servatis, conscientie factis consuli nec absurdum vel impium esse videtur, jus eligendi ab Imperantibus immediate vel per alios exerceri

37 Sicut enim hæc res certo modo in sacris literis definita non extat, ita nec eodem modo a populis Christianis observata fuit nec enim populus semper universus elegit, sæpe a certis Patronis fiunt electiones, alicubi a paucis Aristocratie, quod non tantum modo, sed etiam specie a populari electione discrepat Et si enim Senatus Ecclesiastici repræsentatæ dicantur Ecclesias totas, illa tamen repræsentatio in plerisque populis non includit dependentiam a populo, cujus idcirco jus in Senatum private collatum est

38 Quod hoc aliisque modis immu-

tari potest, hoc ad ea quæ divinitus præscripta ac immutabilia sint, referri non potest

39 Si tamen usquam, heic verum est, quod antea occupavimus, usu venire posse, ut ejusmodi sint merita circumstantiarum, quibus jura specialiter non determinata divinitus, eo modo à Potestatibus Reipubl tractantur & obtendantur, ut per consequentia in perfectam prohibendi rationem incidant, ipsumque jus essentialiter, ut loquimur, Ecclesie competens evertant Cujus rei a prudenti dijudicatione singularium dependet existimatio

40 Jam si ipsum eligendi jus, positum illis temperamentis & requisitis, penes civitatis Rectores esse potest, jus approbandi personas electas facilius ab iisdem exerceri potest Et quidem sicut electio fit ab iis, quibus id jus competit, non redditur rationibus, ita hæc causæ quicquam esse videtur, quare nec approbatio, quæ est pars ab electione decerpta, eodem modo fieri possit

41 Cæterum, Personas & bona Ecclesiasticorum Imperio civili nullo jure subduci extra controversiam collocamus; Ut & publicis præstationibus ac pœnis propter commissa Legum sine dubio sunt subjecti

42 Etiam ut ob malos mores, causæ cognita, non tantum stipendio, quod e publico capiunt, sed & munere docendi certo & stato loco privari possint, non æquè charactere & jure prædicandi verbum

43 Unde quibus certo loco interdictum est concionari aut agere, hos non prohiberi Evangelium alibi in eodem licet Imperio prædicare, statuendum est.

44 Bona quoque Ecclesie in usus Reipubl Potestates convertere non possunt, Nihilo magis quam res cujusque privati.

45. Quia

45 Quia Ecclesiam esse coeum a Civitate distinctum, secus ac vult *Hobbes*, nobis indubitatum est, & ex dictis jam liquet

46 Quatenus tamen Respublica & Ecclesia aliter servari nequit, aut ob causas valde pias, alienari possunt, Quoniam ad tales usus illa bona vel maxime comparata esse videntur

47 Bona autem corruptae Ecclesiae, modo Christianae, dicata, licet addito fine superstitioso, fuisse & manere Ecclesiastica, etiam profectio religionis emendata fuerit, dicendum putamus

48 Perinde nec in hoc casu talia bona ab Imperantibus distrahi vel in usus profanos converti possunt, sed vitio ordinationis sublato, in religiosos usus potius converti debent, qua de re locus agendi inferius occurret

49 Caeterum, quando facta sit alienatio, si unquam facienda, ejus rei civile iudicium est, neque per se, id Ecclesia potest decernere, cuius membra tantum habent usum fructum eorum bonorum

50 Si quoque Princeps *universum* hoc suum jus externum in aliud Collegium aliamve personam singularem Episcopi, Superintendentis aliove titulo transferre velit, exercitio tenus, potest equidem, modo nihil ei tribuat, quod à corpore credentium separari non possit

51 Ex his & quae similia sunt, potest colligi, quoniam sensu Principes *Capita Ecclesiarum* dici queant, solum jus externum huic titulo, si bonus est, facultatem tribuat, oportet, quo recius omnino Principes abstinere, quemadmodum in Anglia cum *W. Helmus* Rex ibi nuper inauguratus est, abolitum fuisse accepimus

52 Caeterum, esse liberum Summis Potestatibus, distulere a cultu recepto, non minus quam privatis, res ipsa loquitur

53 Nec ideo cives Principi aut Optimatibus obsequium negare possunt, quod de sacris aliter quam praevalens populi sui multitudo sentiat

54 Quod tamen lege fundamentaliter aliter constitutum esse, sicut in Anglia & Scotia nuper constitutum est, dubitari non potest

55 Quin imo jus habere Summas Potestates, immunitatis suis publicum exercitium permittendi, *in universum quidem*, indubitatum videtur

56 Quin & jus prohibendi aliter sententibus, ne publicos solennesque conventus habeant, ne majoris corporis unionem stabili regimine forment, habere videntur

57 Sed ne omnino convenient, ne Doctores ullos habeant, ne libros legant, ne Deum suo more colant, id ab illis prohiberi nequit

58 Quoniam haec res sine medio pertinent ad necessariam conscientiae administrationem, quae non est subiecta imperio

59 Multo minus externis poenis ob haec novissima laevire licet, quia sanctio, quae pars legis est, non potest habere locum, ubi lex ipsa cessat

60 Sed interdiceri civitate heterodoxos, salvis vita atque fortunis, si expedire iudicet, eum posse existimavimus Quoniam hoc praemunimenti adversus propagationem potius, quam supplicii rationem habere potest

61 Etiam ut effectus aliqui juris publici illis precludantur, velut, ne munera publica singuli, ne caetus eorum testamentis capiant, similiaque, decernere nihil vetat, cum his rebus fides & cultus Dei non prohibeatur

62 Excedunt hunc modum Juris Romani sanctiones, non in eo quod haereticis adimunt privilegia Religioni concessa / 1 C de Haeret nec quidem in hoc,

in hoc, quod nulla ipsis loca publica ad exercendos cultus permittunt, sed ea Catholicis donant l 3 eod Verum quod omnes eorum conventus sub gravissimis multis prohibent l 3 § 1 eod Quod omni commercio illis inter vivos & mortis causa interdicit l 4 § 2 & seq eod

63 Imo hæresin faciunt crimen publicum, etiam mortis supplicio subiciendum, saltem de Manichæis & Donatistis d l 4 & 5 eod

64 Communes autem hereticos etiam nimis rigide distinguunt, dum ita statuunt, *Hereticorum vocabulo continentur, & latis adversus eos sanctionibus succumbere debent, qui vel ex argumento a iudicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deviare l 2 § 1 eod tit* Quid ex ratione juris Publici vere faciat hereticum, videbimus alibi an definiti possit

65 Ex his omnibus judicare licet, utrum Ecclesiæ Præsulibus competat Legillatio, competat jurisdictionis circa sacra, an summæ Potestati illud potius tribuen-

dum Posterius affirmatur, quatenus nihil (*hoc toties repetendum*) in his quæ à Deo præfixa sunt, mutatur

66 De rebus intrinsecus ad sacra pertinentibus, nemo mortalis habet jus ferendi leges, quia in hisce jus ligandi conscientias Deus sibi soli reservat, denuntiatione, quæ ministerium est, committit duntaxat Verbi Ministris

67 Tamen etiam *οει τ̄ εζω*, de rebus, quæ aliter habere se possunt & circa ordinem rerum sacrarum utiles sunt, Ecclesiasticis recte canones faciunt, quorum ea vis est, quam præstare queant cæteris, qui *αναγκαστικῆ* coactiva facultate carent, ita ut proprie vim obligandi à potestate civili accipere debeant, à qua etiam abrogari possunt

68 Quemadmodum & reliqua Ecclesiis usurpata, quæ ad similitudinem jurisdictionis aut legislationis accedunt, haberi videntur ex speciali, aut generali delegatione summæ Potestatis, *sicut ex principio hujus doctrine semel stabilito, colligi potest*

CAP. IV.

De monitis quibusdam & cautionibus prioris sententiæ

Jus Summæ Potestatis circa Sacra triplici modo variatum pro bono & a quo, pro jure, quod est deterius, pro eo quod tantam obligat ad patientiam, & hoc quousque se extendat. Intelligendum autem illud & omne jus sacrorum de Potestate vere summâ & sine præjudicio Legis Reipubl^l fundamentalis. In sedulosos gravius consulendum. Non distingui in hujus juris exercitio, inter rectè vel secus sentientes de sacris, tamen ad aperte impias opiniones vel ad blasphemos non extendendum, sed hos gravius coercendos. Ubique major numerus suffragiorum pauciores obligat, illam esse potestatem externam & à Civili Potestate dependentem.

Precedentis Capituli positiones magni res momenti paucis verbis complectuntur, rationibus singularum fundamentis ab initio adstructis & connexionem rerum penitentibus.

2. Sed observandæ sunt cautiones quædam, ad rigorem quarundam positionum, qui forte quibusdam inesse videbitur, vel si quid *alicubi* delit, suppleendum.

3. Primo, repetenda est in memoriam distinctio Juris in *capite primo* collocata, quod Jus non modo significet bonum & æquum, sed etiam facultatem ad aliquid habendum vel agendum, etiam non recte semper exercetur, quod I fit bitariam.

4. Potest enim aliquis exercere suum jus male quidem, sed ita tamen, ut nulli faciat injuriam, vel quod suum est auferat, qualis est qui prodige donat & suum jactat.

5. Potest etiam fieri, ut aliquis alteri faciat injuriam & tamen jus habeat hætenus, ut illum obliget ad ferendum vel patiendum, quomodo pater jus habet filium nihil mali meritum verberandi, ut is reverberare non debeat.

6. Triplex ille juris usus in hac etiam materia de jure Summæ Potestatis circa Sacra discerni potest. Nam quod Ezechias, quod Jonas, quod Constantinus, quod Carolus Magnus aliique religiosi Principes circa res sacras egerunt, ad primi sentis exempla referendum nemo negabit.

7. Rursus, quando Summæ Potestates civantibus seclis prerogativam dignitatis in publico & solenni cultu, in premiis & commodis externis tribuunt, hoc est quod sem jus quo uti possunt, sed male sui p^{nt} & exercitum, nihil tamen suum auferant orthodoxis, quia tales externæ prærogativæ a Deo Ecclesiis necessario addictæ non sunt.

8. Si Potestas Summa nolit Ecclesiæ concedere certam methodum habendi Consistoria vel Classes aut Synodos, nec electionem Pastorum & Doctorum suorum, sed ipsas præponit quos velit aut certis hominum ordinibus id permittit, servato quem supra diximus modo, jus quidem hoc est, sed ejus generis, quod secundo loco posuimus.

9. Si vero Potestas Summa res suas Eccle-

Ecclesis adimat ejusque bona in usus profanos convertat, hoc quidem est ejusmodi jus, quod Ecclesiam obliget ad patientiam, sed tamen injuriam facit Ecclesie & auferit ei quod plene pertinet, quod ipse est

10 Quod magis est, si Summa Potestas Confessores veritatis opprimat & simpliciter persequatur, eodidem, facit injuriam Ecclesie, nec tamen hactenus non habet jus, quo Christiani fideles ad patientiam teneantur

11 Ita Petrus Christus, ita Petrus alios instituit, non esse gladio contra perfectionem utendum, fugere, dolere, flere, gemere permittit, *aliter nec doleo nec possum resistere*, ait Ambrosius *Aug. Matth. xxvi. 25. 1 Petr. ii. 19.* Nec aliter notissima veterum Christianorum disciplina tulit

12 Vocat hanc Petrus *Gratiam*, *patimur mala propter conscientiam*, d. v. 19 quia Dominus hanc humilitatem & patientiam sui Spiritu alii gratia remunerat. Cum ex devoto, qui animis veritatem defendunt, seociam a Christi Spiritu valde alienam, quoniam & feritatem animis induere solent

13 Secunda admonitio, prioris erit Imperator, *Quæ de Jure Sacrorum & de non resistendo Potestati Reipublice diximus*, eade Potestate vere Summa, non de Principibus, qui magis primi quam Summi sunt, neque de his qui cum Ordinibus populi Imperium pariter habent atque exercent, accipienda sunt

14 Nec etiam præjudicant ei, quod in quaque Reipublice Legem fundamentalem de Religione receptam & constitutam esse queat

15 Quominus enim qui partem Imperii, vel Legum, quæ fundamentales dicuntur, custodiam habent, jus suum æque pro Religione, quam pro aliis facultatibus exercent, non obstat illa hu-

militas & patientia à Christo inculcata sectatoribus suis

16 Nec enim de nihilo est, quod idem juxta simplicitatem columbæ, viperinam commendat prudentiam, ut quisque jure sibi comparato, ad amolendas quoque religionis causa factas injurias, uti possit, quemadmodum Paulus Apostolus aliquoties haud segniter instituit

17 Sequens admonitio est, de seditiosis, qui vere sint tales, prætextu vel defensionis vel zeli in causa religionis demonstrati, modo hæc calumnia, quemadmodum sæpe fit, non impingatur sinceris & intrepidis veritatis & pietatis confessoribus

18 Quominus autem qui vere seditiosis, sacro prætextu, rei fuerint, poena seditiosis imposita teneantur & adfici possint, nulla dubitandi ratio est

19 Monendum & hoc, *Quemadmodum in jure civitatis circa Sacra non distinguimus*, cujus sententiæ de Fide sint hi, qui tenent Summam Potestatem, ita quod ad externi juris effectus attinet, non distingui, utrum cives, contra quos Summa Potestas illud suum jus exercet, recte vel secus de Fide sentiant

20 Atque ideo Pontificios Rectores idem jus habere in Ecclesiis Protestantibus, quod Principes aut Optimates Protestantium habent in Ecclesiis Pontificiorum, aliaque diversum ab his qui præsunt civitati, de sacris sentientes, omninò statuendum est

21 Et si enim proprium jus ad veritatis confessores ullo modo coarctandos, nullum esse potest, quia tamen hoc incertum, & quæque Summa Potestas est Judex in causa suorum & propria, non potest ea res à veritate vel salutate sententiarum suspendi

22 Quare etiam Orthodoxi æquo animo ferre debent, ab errantibus in fide Superioribus suis eadem, quæ Orthodoxi Reges & Principes in errantes exercent, &

ercent, & rursus Hi non debent in erantes usurpare plus juris, quã *suprà* Potestati civili in Ecclesiam competere diximus

23 Quod tamen in infinitum extendi non deoet, ut etiam ad eos qui Dominum ejusque verbũ & Christum agnoscunt, ad sententias tamen unanimiter a Christianis damnatas & impias delinunt

24 Talibus enim non modo civitate, ne veniant, interdici potest, sed etiam dum ibi sunt, omnibus factorum causa conventibus, idque multis aut corporalibus pœnis, vel exilio saltem, interdici potest

25 Maxime, si audaciam & impudentiam adant impietati, adeoque blasphemiam sint, quos Deus in verbo suo puniri voluit, nec Magistratus, ut fieri videmus, civilis commodi causa illos terre deberent

26 Quo respectu *Calvinus* de Serveto scripsit, eum sola *modestia* ultimum supplicium redimere potuisse, si, ut alius in quadam Curia Impietatis accusatus, nihil aliud præ se tulisset, quam se in *simpliitate* cordis sui ita credere de Christo Domino & Spiritu Sancto, quemadmodum Servetus & Socinus præverunt

27 Qui enim hoc modo loquuntur, pro *blasphemis* haberi non possunt, et si tales sint eorum sententiæ, quas doceri nullo modo permittendum sit

28 Multo minus ad Atheismum deficientes vel unicam modo Substantiam agnoscetes, ferendi videbantur, nisi huc ulque libertatis animæ studium in quibusdam locis indulgentiam provexit

29 Sed ratio juris divini & humani flagitabat, ut contra ejusmodi defectores, verus severitas supplicii non modo corporalis, sed etiam que jure Dei statuta, capitalis exerceretur

30 Postremo velim hoc mihi, ad eorum quæ dicta sunt & sequentur aditru-

tionem, concedi quod, ubicunque *pluralitas* suffragiorum valet ad obligandos pauciores, illa potestas sit externa, ideoque dependens a Potestate Civili Suprema

31 Nam in his, quæ Deus præscripsit & certo modo definit, non potest habere locum prærogativa suffragiorum, sed quisque tenetur ad rationem conscientię & obedientię suæ hac parte Deo reddendam

32 Iudices, inde non sequitur, quod pluralitas suffragiorum in rebus a Deo non definitis a Summa Potestate pendeat, cum possit oriri & orta videatur e Consensu Ecclesiarum

33 Verius enim est, Ecclesiam in externis non habere plus juris, quam tenet Universitas Summæ Potestati subjecta, nec hætenus plus juris habet, quam aliud ullum corpus aut Collegium habere potest, ut Jæti docent & habebimus in loco

34 Unde sequitur, Consistoria, Censures & Synodos, sine consensu Summæ Potestatis, nec constitui nec haberi aut exerceri posse, quia vis eorum in prærogativa numeri prævalentis & obligatione pauciorum ad parendum pluribus, consistit, ne de coactione, quæ tota civilis est, dicam

35 In istis non moveri potest ab Ecclesiis in dependentibus, quales primitus sunt omnes, ut antea diximus, in quibus obtinet pluralitas suffragiorum, & tamẽ non eorum consensu Summæ Potestatis

36 Respondetur, in externis & a Deo non præscriptis etiam tales Ecclesias nihil esse quã Universitas, ac ita Summæ Potestati subjectas In Spiritualibus autem pluralitas suffragiorum nullius conscientiam obligare potest ad tacendum, Ad patiendum non potest

37 Postremo, respondebimus ad rationem, quæ sæpius objecta est, per hanc

con- clu-

con etiam in Summæ potestati in Ecclesiasticis externis factam, impediri Eminentiam Ecclesie tantopere necessarium, cuius ne quidem initium fieri possit, quoniam ipsa non habet manus libera Ecclesia, queruntur

38 Ad hanc objectionem mea sic est ratio. Præcipuum emendationis officium vertari in exemplis & hortamentis ad pietatem & sanctitatem, quæ partem nihil impedimenta Politicis expectandū est

39 Quæ vero præceptis & facultate

coactiva Reformatio claudatur, inanimis a sanctitate alienis, ad quam Politica auctoritate opus esse potest, hac communicatione potestatis externæ minime tollitur

40 Imo si maxime Ecclesia libertate gaudet desiderata, uti nunc quidem res habet, magis ad augendam potentiam quam ad mores suos reformandos eam adhibi-turos esse Præfules, multa probabile reddit experientia. De vero Reformationis Ecclesiasticæ principio, alibi adhuc agetur

C A P. V.

Quo refelluntur diversæ opiniones in excessu peccantes

Ex eo, quod antea dictum, sub Imperio Civitatis comprehendi omnia, quæ divinitus non sunt determinata, evincitur, Pontifici Romano in externis nihil esse juris perfecti, neque Presbyteris An Censura Ecclesiastica possit exerceri in rebus ad regimen Civitatis spectantibus, quod adfirmatum, sed caute Examinantur rationes eorum, qui plus juris Ecclesiæ in Rectores Civitatis esse volunt.

FX fundamento distinctionis inter externum internumque regimen Ecclesiæ, quam ut caput superioris doctrinæ posuimus, patet, quid de reliquis, a media recedentibus, sententius, existimandum sit

2 Cavendum esse tanquam scopulum hanc positionem, quod in una civitate sint duæ Potestates sibi mutuo non subiectæ, quæ ius habeant, externi scilicet a rationes regendi, quando nihil dissolvendo Regimini pararius est, ut e supra dictis & re ipsa facile constat

3 Excepto semper, quod Deus aut in cordibus hominum insculpsit, aut in verbo suo præscripsit, cuius obligatio supra humane potestatis imperia tantum eminet, quantum Deus est supra ipsos Imperantes

4 Adque ane metu conflictus in civi-

tate, quia Deus sua præcepta non modicum passiva obedientia conjunxit, sed hæc etiam a Regimine civili toto genere distant

5 Si vero circa Ecclesiam non pauca vertantur, quæ Imperio Civitatis subduci nequeant, quemadmodum probavimus, Perperam earum rerum potestas sive coactiva sive obligativa duntaxat, alii extra Civitatem constituto adscribitur

6 Quare Pontifex Romanus, si maxime esset vicarius regni, quod Christus habet in terris, ut nimium procul abest à vero, tamen nihil haberet juris, nisi in his quæ Deus suo solius iudicio addixit, & quæ ad regimen animum per verbum & Spiritum, pertinent

7 At jus Imperii nullo modo neque directe neque per consequentiam, con-

cesso licet non vietuatu, a lificere possent, quia toto genere d verum est ab his que D iscretio modo præscriptis nec aliter habere se possunt

8 Atque adeo in omnibus us, que *precedent capite* enumeravimus, Imperio cuiusque Reip obnoxius esset, nedum ut civis vinculo subjectionis, quod summani temeritate audet, cui illis prætextu rationis, extolvere possit

9 Quare quocunque in terris homo se contere habere jus delegatum in ejusmodi rebus a D o præscriptis & limitatis, ille tamen non denegat, in ceteris, que dispositioni Imperatoris relicta sunt, cuiusque Imperii Rectoribus esse subiectus

10 Sed hujus rei argumentum constat immensa disputatone, quidam summi plenissime demonstrant, in illis que Deus præscriptis & exprimit, nihil esse vitium in Imperatoris imperio, sed d nam in humana ratione & in Verbi Prætoribus esse defectum. In his vero que D us in se habet tenetur, Papi non potest habere plus jus, quam in tali Imperantes ei concedere volunt, quo unum sine contentu Ilius in Ecclesiis Imperium habentis legitimum esse ipse, ac jure quidem non est dubitandum

11 Ergo sufficit, quod *suprà* ostendimus, universalem Ecclesiam vitiolem totius terre nullam unquam fuisse nec esse, proinde nec ejus Prætorum in munibus posse, nisi ex ejusmodi contentu singulorum

12 Propriè a vero abest altera sententia de Presbyteris, quorum saluberrimus est usus, modo non in miam ad ipsa quoque jura Imperii potestatis eorum, obren ut reg n licentia extendatur, Cujus rei specimen in *Belgica* Leicesterano tempore, n quemus postea, luculentum habuimus in magna
BRITANNIA

13 Cerrum est, nihilo plus juris habere Presbyterum, quam ipse cæcus credentium, a quo jus suum, ad curanda, que a multitudine commode administrari nequeunt, adipisci debet, habent

14 Proinde cuncta, que Summæ Potestati circa ipsam Ecclesiam competere diximus, ea sem sine dubio adversus Presbyteria institui possunt

15 Imo stabilis & legitimus ordo, habendi Consistoria, exercendi audientiam & discipulam lege certi Collegii, omnique Ecclesiam gubernandi, Inveni & auctoritate Summæ Potestatis, constitui atque teneri non potest, multo minus Dioecesium Provinciarumque conventus generales

16 Quis talis ordo non potest probari nominatim a Deo imperitus & Ecclesie esse præscriptus, unde in nec sub us, que a dispositione Summæ Potestatis p nent, modumque ab ejus arbitrio accipiunt

17 Ad hujus igitur sententia excessum referemus eos, qui negant, Imperantibus in ejusmodi rebus quicquam negotii esse cum Ecclesia, qui vim putant sibi fieri, cum legati politici conventibus eorum interfunt, qui modo Summæ Potestates decreta Synodalia negant esse Leges, nisi a se conmentur, qui zornie ubi reputant, quod imperia Potestatum, de non concionando certis locis & temporibus, audent contemnere, qui se ingerant in consilia Principum, bellique & pacis negotia suæ quoque censure esse putant, & id genus alia multa, nimis usu atque opinionum conflictu notata

18 Quia tamen in re non est, ut intractum relinquere possimus argumentum Censuræ Ecclesiasticæ, quæ tam late patere videtur, quam materia peccandi, cui nihil exemptum, ex us, quæ causam præbere queant, iram Dei membris Ecclesie

clesiæ denuntiandi & pertinacium con-
forio abstinendi

19 Unde fuit Excommunicatio, &
inde tanquam ex fonte derivata est om-
nis Pontificum Romanorum, & inter
Proeliantes, potestas Presbyteriorum,
vel contentio de illa. Quamvis hæc e-
quidem comparationis cum Papa causâ
nullo modo nominata velimus

20 Non est tam facilis, dialectica ad
illam objectionem responsio, quam est im-
probæ & consequentiam inde profuen-
tis, quod Papa vel Presbyter hoc mo-
do se possint & sepe soliti sunt ingere-
re in omnia civilium Potestatum conti-
lia & actiones ad regimen publicum spe-
ctantes. Sed ita habendum est,

21 Primo e fundamentis antea poli-
tistatui debet, Presbyteria, Classes,
Synodos, vel illum hominem aut cor-
pus alios repræsentans, qua tale, nihil
juri habere contra Summas Potestates,
a quibus dependet vel dependens, ut *supra*
demonstratum est

22 Sed verbi divini Ministri habent
ius denuntiandi nomines Dei contra pecca-
tores Ecclesie membra, non modo ut
videtur, ob Privata, sed etiam ob pu-
blice maleficia, nusquam enim distinguitur
sub hac cautione

23 Si delicta sint manifesta & indu-
bitata. Nam in dubio pro Summa Po-
testate præsumendum, nec inquisitio vel
examen in negotia Reipubl. Presbyteris
aut illis non Rectoribus permitti potest

24 Et quia pro manifestis læpe habentur,
quæ omnino delicta non sunt, tutius
Sacrorum Ministri illa censura omnino
abstinere videntur

25 Quemadmodum in Belgio usu ve-
nit, inita cum Hispanis pace Monaste-
riis, qui in aliquat concionatores publi-
ce, ut perfidam in Gallos & impiam
detestabantur, quod extante palam foe-
dere Gallico & pace contraria manife-

stum videretur, cum tamen optimo jur^o
defendi potuerit, ut *alibi* demonstratum
est *Histor. Civ. tom 3 l 1 sect 5 n 3 & sect*
7 c 7 ac etiam *in hoc opere* comprobabitur

26 Si vere manitum ac indubita-
tum sit, non modo jus denuntiandi
Principibus in Dei, sed etiam ut ab-
stineant externis sacris, id inquam, de-
nuntiandi scilicet facultas Presbyteris negari
non potest, qua ratione factum il-
lud notum *Ambrosii* contra *Theodosium*
detendi posse videtur

27 Modo ablit omnis conatus Pres-
byteriorum, miscendi se Regimini pu-
blico, detrahendive quicquam juri vel
auctoritati Imperantium, nedum sol-
vendi populum obsequi lege, duntaxat
passivi, nequidem in his rebus, quas
improbant, contra quam Papa sibi arro-
gat, nec Presbyteria semper caverunt.

28 Nam jus illud denuntiandi est
mere cœleste, a tenore politici regimi-
nis alienissimum, quod ideo Imperantes
licet impie aliquando agant, Presbyteris
quovis modo tueri & populis simul o-
bedientiam inculcare debent

29 Ex his intelligitur, Ecclesias inde-
pendentes quæ dicuntur, non habentes
Consistoria, Classes & Synodos, hac in
parte a cæteris non discrepare, quando
diximus omnes, adversus Summas Po-
testates, aliud nihil habere juris, quam
quod Christus Verbi sui ministris & Ec-
clesiæ membris immediate mandavit,
denuntiandi & evitandi communionem
peccatorum

30 Sed majorem esse Ecclesiæ pote-
statem in ipsas Potestates Summas pro-
bari solet, primo ex illo communi di-
cto, *Imperatorem esse intra Ecclesiam,*
non supra, quod Grotius verum esse ait
de Ecclesia catholica, id est, Invitibilibus,
quæ sub uno capite terreno nunquam
fuit, nunquam erit, *Tr. de Imp. S. P. circa sa-
cra cap 4 n 3*

31 Nobis etiam de visibili Ecclesia particulari verum esse videtur, eo sensu, quem diximus, scilicet, quod ad jus denuntiandi Ministris datum & jus evitandi eorum non in omni ministerio, quæ consensus in pietatis arguere possit, actinet

32 Quod si Potestas, non obstante illa denuntiatione, tamen ingerat se Ecclesiae, non est jus aliquid faciendi, quo id detecto impediatur, Ecclesiae nec inde metuenda contaminatio, quæ non nisi voluntaria est

33 Sicut etiam Ministri, si quis eorum, cui denuntiatum erat, ut sacris externis abstineret, obtrudat se, non est jusprehendendi & duci illum iubendi

34 Sed hoc à Potestate civili sola prohiberi debet ab eoque implorandum est, ministrorum duntaxat negativa facultas est

35 Ut tamen extraordinarius impetus ministrorum, si ut ejus, qui manum talis in igni panem sacrum contrectantis, arripuit inloque facto impedit, in bonam partem libenter interpretemur, juris id tamen esse non putemus

36 Est alia objectio ex illo celebri loco *Isaiae Prophetæ*, qua Pontifici gaudent Reges demisso in terram cultu ipsam adorabunt, pedumque ipsius pulverem lintent. Quæ verba *Grotius* à loco de Christo Domino ac ipsenda respondet, quod à literalis sensu alienum videtur

37 Forte nihil erret, qui figuram illam de humili agnitione fidei in Ecclesia, post Christum à Regibus ipsa facienda intelligat, vel vanciam inde statu Ecclesiae externo, qui nondum extiterit, & quem aliquando futurum, ut imperio infra Ecclesiam deprimatur, multi & multa probabile reddunt, in his verbis agnoscatur

38 Huc etiam pertinet, quod apud Ecclesiasticos scriptores aliquando repe-

ritur, *Servire Reges Ecclesiae*, Nam servire est utilitati alterius consilere, quomodo Regnum *servitus* dicitur *Tiberius* apud *Sueton* c 25 *Dixi & nunc & saepe alias P C Principem, quem vos tantâ & tam libera potestate instruxistis, Senatui SERVIRE devere, & universis civibus saepe, & plerumque etiam singulis*

39 Moventur etiam loca quaedam Scripturae Sacrae, in quibus Presbyteris adscribitur *Regimen*, & fidelibus singulis *obediencia* Sic 1 ad *Timoth* 5 v 17 Presbyteri regentes De *obediencia* *Paulus* XIII ad *Hebr* v 17 *Parere duceis vestris & obtemperate illis*

40 Quale vero sit illud regimen & an quicquam de rebus, quæ ad Imperium Civitatis pertinere diximus, ex istis aliisque locis colligendum est

41 Seniores bene regentes ab Apostolo vocantur *Πρεσβυτεροι καλωσ προεδυπεσ*, Seniores bene praesidentes, praecuntes, Nam *προσυναυ* est primum habere locum Ad *Hebraeos* sunt haec verba *Λειψοδε βίς ηγυιένοις ημυ υπείκετε Τπεθεσ* est dicto *avastentes esse, πεπειν, cedere, non opponere se* *1 Petri* II *Thes*, al 5 v 12 *προσυναυενασ υιωων η υβρετεντας, praepositos votis & admonentes eos*

42 Prohibetur a Christo *Το κυριδωειν & ζεζεν*, dominari & imperare, *Luce* XXI 25 *κατακυριδωειν τ κληρων*, dominationem in Ecclesiam exercere *1 Petri* v 3 *Nec est Christi regnum hujus mundi, id est, externum, sed internum & spirituale, quod passim ingeminatur*

43 Regimen igitur illud magis habet suadendi auctoritatem, quam iubendi potestatem, qualia regnari *Laicus* auctor est *Vel si interatur* nec sitis, hæc est ejusmodi, qualem *nuntii, pracones, leuati*, quæ nomina *Verbumini* tris tribuuntur, inferunt, de rebus a Deo mandatis & in ejus verbo definitis

44 Quamquam Apostolos immediatè a Deo

à Deo missos & spiritu ejus indutos habuisse plus juris, antea diximus, ut eorum declarationes haberent necessitatem in rebus à Deo specialiter non definitis

Quo pertinet illud Pauli, Ἐγὼ λέγω, καὶ οὐκ ὁ κύριος, non Dominus, sed ego dico I ad Corinthios VII 12 Δοκῶ δὲ κατὰ πρόμαθ' ἑἶχαι. Puto autem & me spiritum Dei habere vult.

C A P. V I.

Quo refelluntur sententiae in defectu peccantes

Sententia Erastianorum, Censuræ vim, Ecclesiæ negantium refellitur, & Hobbesii rationes, quod omne Religionis negotium ad Imperantes spectet, refutantur ubi & de causâ Fidei supernaturali & de methodo Philosophandi Hobbesianâ, obiter.

Superfunt duæ posteriores sententiae, in defectu laborantes, quarum prior eorum, quos Erastianos dicunt, qui Ecclesiæ nihil juris quam docendi officium, sine ullo vigore disciplinæ aut animadversione, concedunt In quâ sententia quid desideretur, ex his quæ superius dicta sunt, intelligi potest

2 Jus enim præcludendi à communionem fidelium, eos, qui de fide male opinantur doctrinæque professionem moribus prostituunt, credentium coetui non posse negari, nec consequenter ejusmodi causas cognoscendi, existimamus

3 Nihil equidem coactionis, tantum jus evitandi & abstinendi esse penes Ecclesiam ultrò concedimus, sed audientiae, notionis & pronuntiandi jus sine contusione salvaque Ecclesiæ integritate ab illa facultate excludi non potest

4 Quin dolendum, quod hæc res, etiam ubi in usu est, pene redacta sit ad imitamentum civilis censuræ, quâ homines intra terminos vulgaris modestiæ, tolerabili saltem modo, contineantur

5 In cæteris Erastiani tere eadem tradunt, quæ nostra sententia tenet, scilicet omnia quæ a Deo præscripta non sunt, esse in dependentiâ civili Adde quæ dicta supr

6 Sequitur, quinta Hobbesii sententia,

qui omnem sacrorum & religionis causam Imperio subicit, Quæ etsi facilius cæteris, improbatur, est tamen operæ precium audire aliquas hominis subtilissimi habitus, rationes

7 Has ego potissimum tres reperio, quarum primam ipsius verbis collocamus ex Cap 19 de Cive § 18

Tantum juris cives in Imperantes transtulerunt, quantum potuerunt

Atqui potuerunt transferre jus decernendi modum, quo Deus honorandus sit

Ergo & transtulerunt

8 Sed propositionem hujus argumenti sæpe refutavimus Nec minus adumptionem esse falsam, ex his quæ dicta sunt, apparet

9 Siquidem modus Dei honorandi in sacris literis a Deo præscriptus est, qui nullo humanæ voluntatis arbitrio mutari potest

10 Quo autem facilius inferat, Dei colendi modum esse humani arbitramenti, his verbis in rationem alteram se effundit, Sanctitatem & fidem non supernaturaliter hominibus inspirari, sed studio & ratione naturali duntaxat acquiri cap

12 § 6

11 Qua de re sectione sequenti dicturis haud opus est heic latius egredi, Nihil quod

si quod opus est Cautione, ne quis putet, hæc male a nobis imputari *Hobbessio*, quoniam in locis citatis agat *de regno natura*. Verum si cui hoc incidat, is ad te quærentia respiciat, ubi idem *Hobbes* iudicium de supernaturalibus & verbo re velato fidemque & sanctitatem nature viribus tribuit, ac a ratione pendere docet

12 Item quod *Cap 16 § 16* jus admittendi libros sacros pro verbo Dei, jus interpretandi scripturas ab auctoritate Regum in veteri Testamen opependisse contendit, idemque de his qui Christianis imperant, modo sint Christiani, tradit in *Cap 17 § 17 & 28*

13 Ex quibus palam est, eum nihil hac parte divertere inter statum Naturæ & revelationis, sed duntaxat, quod vult, hoc eum probare per partes

14 Quin imo contrariam opinionem inter fundamenta lectionum periculosissima refert, Auctoresque illius, suavi convicio, Apostatatum Rationis increpat

15 Hinc colligit, in causa fidei, ut in aliis omnibus institutis, quæ sunt *spu*, si quid certi ab universa civitate servandum, hoc a summo Imperio esse præscribendum

16 Ad hæc autem, nostra sic est ratio, Non esse admodum in homine Christiani nominis insolentem hanc animi sententiam neque raram, licet indignam

17 Nec est quod miremur ita colligentem, si *fides & sanctitas supernaturaliter hominibus infundatur*, nihil esse caute, cur non sit *propheta quisquis vere Christianus est*, et si in hac consequentia nihil non sit verum

18 Mirari potius liceat, quam obrem *Hobbes* caput summum doctrinæ sacræ, quod *Jesus sit Christus Dei*, ab Imperio civili exceptum voluerit

19 Nam si fides naturali studio duntaxat

acquiratur, hoc ipsum, in quo summa fidei consistit, ex eadem causa proficisci oportet

20 Quicquid autem à cujusque ratione & arbitrio pendet, hoc in Potestatem civitatis vult esse translatum. Quid ni igitur hæc credulitas, an aliquis & quis sit *Christus cælestis*?

21 Scilicet, pudor eum retinuit, ut scilicet non traderet, populum cogi posse ab Imperantibus ad Muhameditimum. Quod tamen ex ejus doctrina tam clare sequitur, quam quod est manifestissimum

22 Unum obiter, ad id, quo idem *Hobbes* urget sententiam de causa fidei & sanctitatis supernaturali, hoc scilicet incommodo, *si vera esset*, inquit, *non video, quare rationem fidei nostræ reddere juberemur, aut quare non unusquisque quid faciendum sibi sit, ex propria potius inspiratione, quam ex præceptis Imperantium aut recta ratione æstimaret*

23 Facillima ad ineptam objectionem responsio est, Scilicet rationem minime excludi ab his, qui in rebus fidei necessarius lumen spirituale prædicant, Neque enim dogmata, quæ ratione non perceperint, sibi dicunt revelari

24 Proinde nihil ex illis est, cuius non rationem reddere possint & debeant e *scripturis*, apud eos qui in divinitate scripturæ acquiescunt. Oblignatio & persuasio spiritualis nihil ad alios pertinet, sed ejus lapis lydius hic est, *si cum literis sacris conveniat*

25 Quod autem ad faciendam fugiendamque attinet, ex communi dictamine rationis, ea maxime ad honestatem moralem adeoque ad dictamen rationis spectant, Quæ tamen nihilo magis ad nutum Imperantium mutari posse diximus, renitente quamlibet incellum *Hobbessio*

26 Quem nunc videmus, quo hinc in operis initio dixerit, *nihil esse fas & nefas,*

nefas, bonum aut scelestum, nisi quatenus a Lege civili pro tali habetur, ut cap 3 notavimus

27 Scilicet, ut non modo conscientiam in revelatis, sed etiam in naturalibus Imperio Civili subiceret

28 Postremo, *tertiæ* ex Hobbesianis rationi paucis faciendum satis, Scilicet, ex nostra sententiâ duplex-in una Civitate Imperium itatui

29 A quibus contingat more humani generis, contrarios canones, præcepta contraria populo injungi

30 Exutimamus, si termini à nobis antea positi & stabiliti custodiantur, quam minimum ab hoc incommodo periculi tuturum

31 Nihil quippe in iis Ecclesiæ adscribitur, quod Imperium coarctare possit, imo huic etiam contra illam forte plus adscriptimus, quam boni Principes & Potestates utendum arbitrentur, Nec meruenda collatio præceptorum, modo Imperantes in jus Dei non invadant

32 Neque nos resistendi facultatem populo ob religionem presso damus, nisi quatenus jure communi, quod in *sect 2 c 3* dictum & *inferius* dicetur, competere possit

33 Eat *Hobbes* suamque doctrinam atheismi nota tam bene liberet, quam nostra seditionis absolvi potest

34 Incidit adhuc unum axioma Hobbesianum, quod ex supra dictis solvi quidem poterat, evolutum tamen non est, monitumque dignum videtur, ut ad jus Summæ Potestatis universæ pertinens

35 *Cognitionem de bono & malo spectare a singulis, seditiosa, inquit, oratio est, Cap 12, § 1* Alibi explicatius, & quidem, ait, *illa quot rebellionum causa fuit, qua docetur, Imperata Regum justa an injusta sint, cognitionem ad privatos pertinere* vid cap 6 n 9 c 11 n 6. in fin *Leviat Cap 13 29*

36 Si de consiliis publicæ administrationis loqueretur, parum abest, quin admitti posset, *imperata Regum exequenda civibus esse, non interpretanda*

37 Idem de iis, quæ per facultatem dominî eminentis aut voluntate civitatis mutari & ex necesse licita fieri possunt, judicandum

38 Sed in universum, ut *Hobbes* postulat, intellecta sententia, ne exceptis quidem moraliter necessariis aut voluntati divinæ repugnantibus, intolerabilis est

39 Utique, si de turpitudine meritisque causæ manifesto constet, Nam alioqui in dubio pro Civitate præludendum esse facile conceditur, quemadmodum de causis belli à Republ suscepti, de quibus vid *Grot l 2 c 26 § 3 & 4*

40 At ille nullam admittit exceptionem, quod nobis admittere religio est

41 Commentum, quod honestum & turpe, bonum & malum sit juris civilis, pridem refutavimus

42 Nec alterum ei prodest figmentum, esse illud peccatum non obedientis, sed imperantis

43 Aliæ Scriptura & notissima generis humani conscientia dicat, ut refutatione sit indignum

44 Quicquid autem diximus de iis quæ à Deo præscripta non sunt in verbo suo, vel in cordibus hominum, esse videlicet illa Imperio Civitatis obnoxia, de animorum sententiis minime, verum de actionibus externis intellecta volumus

45 Enim vero cogitationes ne quidem de rebus naturalibus & indifferentibus ad Imperantes ullo modo pertinere possunt, verum declarationes & expositiones ejusmodi sententiarum publicæ prohiberi possunt, usq, interdictis parendum sit a civibus, *et si libertas moderata in hoc genere laudabilis est*

46 Ita sunt, quæ *Hobbes* se non dissere, sed

re, sed computare, sed demonstrare scribit, alioque juris & politices magistros omnium seculorum in alia omnia descendentes vehementer contemnit

47 *Quasi nemo eorum qui hanc materiam tractarunt, commodo usus sit docendi principio, se solum rationis invenisse, ait, in ipsis dubitandi tenebris, unde se gloriatur in lucem evasisse clarissimam Ita scribit in præfat tractatæ ac vice & in epist deascat*

48 At ex his tenebris quam lucem eduxerit, videmus, Rempubl adeo immanem, ut monitum potius quam Civitas videatur, Portentohus quam illud hominis fuit, ex cujus latere alius homo enascebatur, cum quo ille Regnum, in quo populus aliquid juris retinet, *alicubi*, comparandum censet

49 Aut ego vehementer fallor, aut dicam ei grandem sciberent dubitationis magistri, *κακωρητας τ' σκεπηκτες*, vel in eo, quod minime vacuus præjudiciis ad meditationes suas accesserit

50 Dum ha id obscure nec uno loco indicat, indignatione atrocium in *Anglia & in Scotia* turbarum, quibus speciem juris Brutina & nimis presbyterica dogmata neotericis crebro adoptata circumdabant, se ad alia omnia excogitanda fuisse compulsus

51 Id uti ageret, ne unquam populus justam adversus Reges belli gerendi causam habere posse diceretur Quod se consecuturum desperabat, si quicquam publici privatique, sacri aut profani Summæ potestati subtraxisset

52 Proinde in omni meditationis cursu hanc secutus videtur *cynojuram*, ut Im-

perantium potestatem ubique faceret infinitam

53 Quod cum repugnare consensui gentium & communi rationi videret, principis opus sibi fore animadvertit inutilitatis, quæ præjudicio adstructa habimus

54 Cum autem Religio plurimam ad Summam Rempubl habeat momenti, præcipuum operæ pretium in eo fore putavit, si quam longissime a Principis adhuc inter Christianos traditis recederet

55 Non conveniebat ejus hypothef, Pontificiorum sententia, qui principium auctoritatis Sacræ Scripturæ fideique Christianæ referunt ad Ecclesiam, si quidem ita Potestas à Rectore Civitatis in causa Religionis, quæ tantosciet populorum motus, diversa statuitur

56 Non poterat etiam placere supernaturalis causa persuasionis de Religione, quia sic homines latam nimis materiam Regnantium imperis divinam opponendi auctoritatem, & provocandi ad illud Apostolicum, Deo magis obediendum esse, quam hominibus, haberent

57 Denique nec à Rationis dictamine summa Religionis & auctoritatis, si omnem contradicendi materiam civibus hac parte, præcidere vellet, collocari poterat, cum ille fons effusæ libertatis, infinitæ regnantium Potestatis adversissimæ futurus esset Ergo novam, ut vidimus, omniumque reversa absurdissimam inivit rationem

58 Quâ re factum est, ut nobis hic locus aliquanto latius exequendus videatur.

SECTIO VI.

De Principis cognoscendi divinitatem sacra Scripturæ & fidei Christiana.

CAP. I.

Quo status controversiæ, quæ est hac de re, formatur.

Connexio cum præcedentibus. Quod Fides non habeat causam vel notam in animis credentium supernaturalem, hoc esse, *περὶ τοῦ ψεῦδους* omnium, qui fundamenta Christianismi convellere student. Contrariam opinionem fuisse communem in Ecclesiâ Reformatâ, ante novam ratiocinandi methodum. Occasio & historia disputationis hac de re quæ causam dedit huic digressioni, ejusque termini. Quam connexionem hæc habeant cum doctrinâ de Jure Civitatis. Comparatio *Payonism* novæ in Galliâ doctrinæ, cum oppositâ nobis sententiâ. Quomodo in Belgium transierit & quo pacto ibi habitâ sit.

Persuasionem de Fide Christianâ non esse præscripti vel arbitramenti humani, sed Dei totius imperio subjectam, inter alia inde *supra* evicimus, quod immediate ex instinctu divino generetur, & simili immediato Spiritus sancti testimonio in fidelium cordibus obsignetur

2 *Hobbes* autem ut refelleret hanc persuasionem, quod Fides imperio Summarum potestatum subjecta non sit, omnium primo faciendum putavit, ut sententiam de immediata infusione cœlesti, quæ causa sit Fidei & de Testimonio Spiritus illam Fidem obsignantis revelleret ac irideret, qua de re *superius* ceptum in hunc locum plenius examinautulumus

3 Haud temere quicumque Christianæ fidei mysteria & Scripturæ sacræ auctoritatem convellere studuerunt, hic ab annis quinquaginta, aliunde initium duxere, quam ut veterem de immediata Spiritus Sancti operatione, tam in gene-

randâ quàm in obsignanda fide, doctrinam subverterent ac eluderent, ut post *Hobbesu instituit Spinoza* in præfat *Tract. Theol Polit & Auctor præfat in Op ej. postum* aliique deinde plures, etiam inter Protestantes ipsosque Reformatos

4 Quorum alioquin hæc est notissima doctrina, magno consensu à principibus Reformationis tradita & inculcata, *Fidem in his qui verbum Dei perceperunt, efficaci virtute Spiritus Sancti in cordibus Electorum immediate produci, eamque productam evidente Spiritus Sancti testimonio confirmari*

5 Quod tamen ejusmodi esse, ut minime *ὅθεν ἔ μὴ λαβόντων, nec nisi ab expertis* intelligi possit, literæ Dei, ut *infra* videbimus, testantur Unde factum, ut paulatim ingeniosissimi quique, verbis quidem primorum Reformationis auctorum institerint usque sint, interpretationes vero dederint tam obcuras & vagas, ut rem plerumque suspectam reddi-

reddam postremo totam negandam putaverint

6 Quos inter in Gallia novissime fuit *Luovicus Pajonus* Aurelianensis Ecclesiae Minister, multae vir eruditionis & acuminis in disputando, ut adversus Pontificios sepe & in hac ipsa controversia abunde probavit, ut colligere datum est, *e commentario eius MS* quem Synodo Gallicanae exhibitum aliquando inspiciendum mihi dedit Nobis & Reverendus Theologus *D. de Hautecourre*, Theologiae in nostrâ Academia Professor dignissimus

7 Pajoni igitur hypotheses praecipuae fuerunt haec, *I. Mentem hominis, utroque rationalem, non posse moveri, nisi impressione rationali*

8 *II. Illos qui praeter Rationem aliquid operationis ex ordinaria, in mente creaturum non noscunt, esse in Iustis*

9 *III. Corruptio in hominibus non potest amari in eadem fide, esse habitum, a quo quis am, quae suo sensu originali quidem accipi potest, verum tamen sanabilis sit, ut rationum & motuum, ut loquitur, quibus mens nostra movetur & excitetur*
Cf. *Spanhemius Elenc. Controv. pag. 285*

10 Denique, in hoc omnia desinunt, Impossibilitatem credendi Evangelio esse a deo, praedictis & adfectibus, quibus vitis auxilio divino detertis, vim mentis puram & nitidam cogitationibus sufficere detectis ad accipiendum rem divinam persuasionem, per attentam ratiocinandi methodum. Immediatas autem Spiritus operationes scilicet jam penitus, nec adeo mentes hominum amplius a deo immediate

11 Hanc sententiam apud Belgas increbuisse vidimus, ab eo tempore, quo in Theologiam peritiam methodus ratiocinandi e Principio universae dubitationis ad rationem certam, in saepe in-

fallibilis, quam Deus est verax & fallendi nescius

12 Proinde sic esse habendum, Veritatem Religionis Christianae aliter quam methodo ratiocinandi aditum non posse, Iam, videlicet, quae docet, omnibus exui praedictis, dubitare de omnibus, rerumque ideis bene ac accurate inter se collatis & comparatis, e dubitationem tenentibus evadere in lucem certam, & induere conscientiam liquidissimae veritatis, ut nostri Robbespraver in *praefat. de Crite*

13 Cum autem persuasio de divinitate Sacrae Scripturae cum prima veritate Religionis Christianae conjungatur, idem non dubitare videtur, Auctoritatem Scripturae & Crite quoniam a ejus agnitione a deo, unice pendere ab eadem methodo ratiocinandi

14 Haec res in primis agitata est hinc ab annis hinc triginta, occasione dissertationis, cujus inscriptio fuit, *Propheta Sripturae interprete*, quam inter alios refellit Vir Clarissimus, ita, ut non minus clare & dilucide immedia a Spiritus sancti operationes in mentibus fidei imitari negaret, quam is quem refutabat, nec minus veterani Theologi in solam, quam in adversarium ejus invehentur

15 De hac re usque venit propius ad nos, ut in quadam disputatione Inaugurali, proponitur & tractatur haec thesis, *Divinitas Sripturae, quae a omni ejus auctoritate non dicitur, alicuius, quam ex ratione, adfusus non potest*

16 Unde collegitur, e se flagitium e totis, ita putare, *Si ratio a iudicium nobis dicitur, quam Sriptura, Iam, videlicet Sripturae, potius esse credendum*

17 Addebat ut usus rei, *Si quis hanc ferret methodum ratiocinandi, hinc licet secrete Pae cognari & de cetero in utram*

que

que autem otiose dormire, fretis hac certissima regula, *Veritati à se perceptæ nullam veritatem fore contrariam, modo in his, quæ ad salutem necessit a sunt, ob reverentiam S Scripturæ, si quid in ea veritas per Rationem repertæ, contrarium inesse videretur, examen repetere ut*

18 In has positiones, cum mea, per occasionem, Oppositio impacta fuisset, eaque P r lectissimum Theologorum coetum in Vniuersitas recitarent, redactus sum ad eam pace finatam, ut sententiam, eam adhuc magis orthodoxa erat habitata contra illorum rationes, tueri oportuerit

19 Qua in re, ut invidiam alienæ potestatis non invasem amoverem, ita consulendum putavi, ut positiones meas in *libris de Jure Civitatis* adversus Hobbesium hæc de re collocatas, & ex parte *suæ* reputatas, mutatis mutandis exciperem, & præsentiquæ rationi applicarem, conec ulterius proveccta disputatione, *liber de Ratione S Scripturæque* singularis in eam rem editus est in lucem

20 Quod jam olim in hæc libris de Jure Civitatis compendio scriptis, usu veni tractari, quod ad retatanda Hobbesiana principia non potest omitti, spero Lectorem non dispaciturum, si in hac iterata & ampliori Editione eorundem librorum, plenius exequamur

21 Non paulo tamen brevius, quam *liber de Jure Civitatis* tractatu, excurrentes Theologicas, cujus adeo exemplum hanc Digressionem apud æquum Lectorem acilem tuituram existimavi

22 De ipsa re, primo sententiam a nobis de eam, mox eam, quæ ab aliis adtracta fuit, collocabimus, dein nosse am probabimus & oppositum refellemus, omnia breviter & perspicue, rem illo Lectore, si cui libet, ad librum ea de re scriptum & designatum.

23 Nos tenemus, divinitatem Scripturæ, sacræ & simul Veritatem fidei Christianæ peritaderi Auditoribus electis, vi spiritus sancti mentibus specialiter gratia cælitus adfusa, juxtaque verbum illis insinuata

24 Auditionem & Rationem esse causas instrumentales, sine quibus persuasio non sedeat animis, sed instrumenti modum non obtare, quominus efficiens causa fidei, cœlestis immediata sit ac irresistibilis, etiam voluntaria & cum ratione conjuncta

25 Diximus adhuc, Fidem animis receptam Testimonio Spiritus sancti in fidelibus obignari, idque Testimonium à fide ratione percepta realiter esse diversum & que discretum

26 Dissidentes, qui methodum dubitandi & per omnium rerum dubitationes, confidentiam certitudinis intallibilem colligendi hæc etiam in re sequuntur, Deum ita faciunt auctorem fidei, ut Ratio sit unicum principium cognoscendi divinitatem sacræ scripturæ & quæ cum ea conjuncta est, veritas Christianæ

27 In mente nihil esse, quam rationationem, nec aliud quicquam in eadem posse contendunt, Sed causalitatem cœlestem esse voluntatem Dei, & Determinatum, quo sic homo ratiocinetur, ut è dubitatione, collectione & comparatione idearum concludat, divinitatem scripturæ & veritatem fidei Christianæ

28 Testimonium vero, quo nos fidem ratione perceptam obignari diximus, & quod ab Ratiocinatione verè & acta distinctam esse posuimus, e verbo Dei, id illi omnino negant, & fidenter enthusiasticum esse declarant

29 Præterea, sicut in *libro*, quam è Pajono supra habuimus, hypothetibus indigent, ita non cessarunt, eadem in adstructione sententiæ suæ, licet oculatus

tius aliquando proferre atque connectere cum suis positionibus, quas alioquin, ut in *prædicto libro sect 3 c 9 & seqq* demonstratum est, stabilire non potuissent

30 Quamquam autem hujus rei disceptatio parum nos jucundis inflixerit commissionibus, quominus tamen hanc hypothesein derelinquere, & eandem in

hoc loco penitus omittere possimus, religio facit, atque, animo quod dicere fas sit, concepta veritatis conscientia

31 Si cui voluptas non sit, animam his rebus in institutione Doctrinæ civilis advertere, suo arbitratu ad sequentem sectionem, transire poterit Videamus igitur rem ipsam, *αὐτὸ πρῶτον ἐστὶν πᾶσι γνωστόν.*

C A P. I I.

Quo verum Principium cognoscendi divinitatem Sacre Scripturæ & veritatem Religionis Christianæ, probatur esse Lumen infusum à Ratiocinatione distinctum

Principium cognoscendi divinitatem S. Scripturæ esse Revelationem internam Spiritus S probatur è primis Reformationis auctoribus, è Patribus, è Cartesio, & imprimis ex ipsis Sacris literis, maxime è Paulo *1 Corinth 2* qui locus inducitur ad explicationem, variis argumentis inde deductis, revelationem illam internam à Ratione esse distinctam, idque aliorum collatione locorum illustratur & confirmatur.

Est equidem ex interioribus Theologia capitibus hic articulus, ejusmodi tamen, ut omnes Christianos ejus bene certos esse oportea Ideoque & alias hæc res a nostri ordinis hominibus tractata fuit, & ad refellendas Hobbesii rationes hic est necessaria Quid autem est illud Principium?

2 Est id, ex quo *uniusque nostrum constat, Scripturam Sacram, quam habemus, esse verè divinam* Hoc enim est proprie Quæsitum hujus loci, non quodnam sit principium earum veritatum, quæ in Scriptura continentur, quod ipsam esse Scripturam non negatur, utique in his quæ Ratio sine Scriptura nullo modo scire poterat

3 Pertinet igitur Quæstio, non tam ad singula Religionis capita, quam ad summam fidei Christianæ & agnitionem

divinitatis Sacre Scripturæ in universum Utamen ce tum sit, quæstioni in de ipsis Fidei capitulis ab illo quæsito separari non posse Nam qui per rationem inquirere vult, an Scriptura sit divina, non debet sublitere in novis quibusdam generalibus e stylo & a scriptoribus desumptis, & quibusdam rebus in ea contentis, ut sunt miracula & vicinia, sed omnia, saltem præcipua dogmata excutere debet, an ea sint ejusmodi, ut Deo & ratione digna videri queant Sed maneamus in priori Quæsito, quodnam sit principium cognoscendi divinitatem S. Scripturæ

4 Ponamus igitur illud Principium, Est nihil aliud, quam *Revelatio interna Spiritus Sancti, quæ fideles per interiorem adflatu docet in cordibus suis, usque efficaciter persuadet, ut firmiter credant, Scripturam, quam ha-*

bonus in libris Prophetis & Apostolicis esse verè & indubitato verbum Dei

5 Utraque Thesis constat verbis Polani in lib 1 Syntagm c 16 qui in hac re contentientes habet omnes primævæ Reformationis auctores, nominatim & præ cæteris Calvinum, ut in d libro sect 2 demonstratum est, quæ huc omnia transcribere nihil attinet

6 Idem Patres magno consensu, Basilius in Psalm 115 Πεις inquit, η υπερ τω λογικω μεθοδω την ψυχην εις συγκαταβασην ελθουσα Πεις εκ η γεωμετρικωσ ανωγειαισ, ακαι η ταισ ε πνευματικωσ ενεργειαισ, εμνολεν Fides quæ supra methodum ratiocinandi trahit animum ad consensum, fides, quæ non geometricis demonstrationibus, sed efficacibus Spiritus sancti operationibus ingenerata est Idem ex Chrysostomo & Justino Martyre conversionis suæ historiam memorante d loco ostendimus

7 His auctoritatibus unum addam ex recentioribus Cartesium, qui receptam in er omnes Christianos hac parte sententiam sequutus, cum alibi, tum Respons 2 ita scribit, Ratio formalis propter quam fides adsentimur, consistit in Lumine quodam interno, quo à Deo supernaturaliter illustrati, confidimus, ea quæ credenda proponuntur, ab ipso esse revelata, & fieri plane non posse, ut ille mentiatur Quod omni Naturæ lumine certius est, & sæpe etiam propter lumen gratiæ, evidentius

8 Hæc est illa vis Spiritus, quem Christus a Patre suo mittendum & omnia suos electos edoctorum promisit Joh XIV 16 oppositus carni & sanguini, id est, naturæ & rationi naturali, ut idem Dominus ad Petrum, cui à Patre suo inditam adfirmabat notitiam sui

9 Hæc est illa trahendi vis, sine quâ Christus ipse prædicans verbum, fidem facere non poterat, Εω μη ο πατηρ αλκιση

αυτον Nisi pater illum traheret, & mentem aperiret ad spiritualia clausam Act XVI 14 Hujusmodi immediatam operationem, cum adflatu ignoti ortus, sed validissimi effectus adserit Dominus Joh III 8

10 Hæc est eruditio ε αποδειξει πνευματικωσ κη δυναμειωσ, in demonstratione spiritus & potentie, quam fidelibus Θεσ απεκαλυψε αληθινωσ ε πνευματικωσ αυτωσ, ιηλιδωμωσ, detexit Deus per spiritum suum, ut cognoscamus I Corinth 2

11 Unde autem ille Spiritus, estne aliquid in homine novi, an verò fuit in mente, prius, ut saltem detectus videatur? Imo accepimus illum, inquit Apostolus, in cordibus nostris d c 2 v 12 Εξαπισελεν Θεσ το πνευμα ε ηε αυτω εις τωσ καρδιασ Emisit Deus Spiritum filii sui in corda fidelium Ad Gal IV 6

12 Illum Spiritum emissum sicut Christus opponit carni & sanguini, sic Apostolus eum spiritui hominis opponit, quem etiam vocat Spiritum mundi d c 2 v 10 & manifesto docet, Spiritum illum emissum & in solis fidelibus habitantem aliquid esse distinctum à spiritu hominis, eique superadditum d c 2 v 10

13 Spiritus autem hominis sine dubio est Ratio, sive mens rationalis; εω αυτωσ, ipsi congenitus, qui novit ea quæ sunt in homine, vers 11 id est, qui cogitat & scit quod cogitat hoc autem non esse mentem, nemo negabit

14 Jam satis ita clare, sed res planè meretur, ut aliquanto pressius demonstremus, spiritum cordibus fidelium à Deo immissum, esse facultatem fidelibus infusam, ab ipsa mente diversam, etsi in mentem agat & vim suam exerat atque exerceat Rationes quibus id evidentissimum est, sunt hæc,

15 Quæ diversis Nominibus in eodem homine discernuntur, ac inter sese opponun-

opponuntur, ea sunt in rei veritate diversa, Spiritus sanctus in corda fidelibus immisus diverso nomine separatur a mente, eique opponitur Ergo

16 Major est evidens, ex eo, quod nomina reperta sunt ad res significandas Potest quidem una res habere diversa nomina, sed cum duo nomina sibi mutuo opponuntur, non potest fieri, quin res us significatae sint diversae

17 Minor est in *1 v 11 & 12* Το πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, Spiritus hominum, qui est in ipso καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, Spiritus qui est ex Deo, quem esse in eodem homine docet illic, & liquet ex eo quod additur, *ὡς ἐκδιδοῦναι, ut cognoscamus v 12*

18 II Argumentum Quod est in homine quovis per se, hoc differt realiter ab eo, quod certis hominibus immittitur Atque spiritum Dei accipiunt in corda immisum Fideles Mens autē seu spiritus hominis est in omnibus per se, & Jā ostendimus *supra* utramque propositionem

19 III Argum Spiritus, qui in eodem homine diversos habent effectus & diversas res cognoscunt, illi, qua spiritus & realiter a se invicem differunt Atque spiritus hominis i. e. Mens & spiritus Dei diversas res cognoscant Ergo

20 Major patet, quia cognoscere proprium est spiritus, & proinde ubi diversi sunt cognoscentes, ibi spiritus oportet esse diversos Minor est in *d cap 2 v 10 11 & 12* jam expositi

21 IV Argum Quorum unus alterum reddit certiores, unus alteri contestatur, hi plane diversi sunt, quod est ejusmodi, ut aliter concipi nequeat Atque vera est adsumptio, Ergo

22 Probatur adsumptio *ed v 12* Ἐλάβομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐκδιδοῦμεν τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου Ἀ. cepimus spiritum, qui ex Deo est, immisum in corda nostra, superius, ut cognosca-

mus ea, qua Deus nobis largitus est cognitionem illam a mente percipi, non negabunt, sed habet illam mens a spiritu, qui a Deo menti additus est, ut textus loquitur

23 Idem probatur *ex ad Romanos 8* Το πνεῦμα ὁ ἐλάβομεν ὡς ἐκδιδοῦμεν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου Spiritus quem accepimus, contestatur spiritus nostrum *v 16* Sunt duo spiritus, quorum alter cum altero cogitationes communicat

24 Hinc qui unum modo spiritum, id est, mentem solam habet, vocatur ψυχικός, animalis, quia nihil habet quam ψυχήν, animam rationalem

25 Qui vero alterum accepit spiritum menti suae adjunctum & super additum, πνεῦμα καὶ ψυχήν appellatur ab Apoltolo *d cap 2 v 14 15* Nec veremur abridimputationem, ex eo, quod duo Principia cognoscendi in uno homine fideliter intelligimus, ab his qui mentem nihil aliud quam cogitationem esse dicunt

26 Non magis quam à Theologis Reformatis, quorum primicerius hoc modo loquitur, *Verbum Dei non faciet fiam in cordibus hominum, nisi idem spiritus, qui loquutus est per os Prophetarum, intret in corda nostra* Calvin *i Inst c 7 n 4*

27 Atque hoc est internum Lumen, de quo passim sacrae literae & Interpp

28 Inde refellitur sententia Wolzogen, in *tractatū contra librum de Philos Script interpr* quae nunc est eadem Virorum Clarissimorum Internum lumen, verba Wolzogen, *nil potest utique aliud esse quam Mens expurgata, qua deterso squario peccati affectibus scilicet et & praesudiciis, ut alia loquitur, jam instar speculi recipit distinctissime rerum objectarum imagines* Quam sententiam alter Cill virorum, ut olim erat, merito falsam esse probavit in *libro contra W* & e duplici fidelium spiritu ex Paulo evidenter refellitur

29 Hoc lumen internum Johannes Apoltolo

Apostolus vocat χειρμα απο τ' αγιου, Un-
 dationem à sancto, ο ιχτε κη οιδυτε παντα,
 quod habetis, & postis omnia Ep 1 c 2
 27 Et mox, τ' χειρμα ο ελαβετε απ' αυ-
 του, μινει εν υμιν, κη ε χειρμα εχπει, ινα πε
 υμεισ οιδυκη Unctio quam accepistis ea ma-
 net in vobis, nec opus est, ut quisquam
 vos doceat Pergit Το αυτο χειρμα δι-
 ουςκει υμεισ τει παντων κη αληθεις ει Ea-
 dem unctio docet vos de omnibus, & est ve-
 ri vers 27

30 Habet igitur unctio illa vim do-
 cendi, & est principium cognoscendi,
 quod vult Apostolus uti Fideles, adversus
 eos, qui in errorem illos inducerent Ταυ-

τα εν γραφαις υμιν τει τ' κλωνιτων υμεισ Hec
 scripsi de his, qui vos in errores inducunt

31 Atque hisce dictis satis conve-
 niens est, quod supra e Cartesio protu-
 limus, Lumen illud internum omninatu-
 ra lumine certius est, & saepe etiam evi-
 dentius Cui dicto & simplicitati Apo-
 stolicæ utinam Sectatores ejus, post-
 quam in Ecclesiis nostris tantum fecere
 numerum, stare voluissent, neque se
 illis, qui ex diverso principio & negatio-
 ne luminis illius Supernaturalis, à Ratio-
 cinatione distincti, pleraque fidei myste-
 ria eluserunt, aggregassent.

C A P. I I I.

Quo probatur Rationem non esse Principium cognoscendi divinitatem
 S Scripturæ

Ponitur, & limitatur, antithesis, quod Ratio fit unicum in sacris co-
 gnoscendi Principium Rationem intelligi, ut est in homine, hanc
 vero esse corruptam, Proinde non posse principium esse cognoscendi
 in sacris, quod iterum è Paulo probatur. vel qui sic statuunt, eos
 mentem statuere oportere in facultatibus suis incorruptam. Auctores
 verbi divini nunquam provocare vel remittere auditores suos ad Ra-
 tionem, quod fieret, si Ratio esset principium. Quam ratiocinatio-
 nes turbare magis animas fideles. Nec qui Ratione præ cæteris excel-
 lunt, primos esse in fide Christi amplectenda, sed contra magis, quod
 iterum à naturâ Principii alienum sit, idque iterum è Paulo & Justino
 Martyre illustratur.

EX his, quæ dicta sunt, evidentif-
 sime patet, illius dicti falsi-
 tas, Divinitatem Scripturæ Sacræ aliunde
 non constare quam ex Ratione Tran-
 scamus ad destructionem sententiæ huic
 suppositæ, qua Ratio dicitur esse Princi-
 pium & quidem unicum cognoscendi di-
 vinitatem Sacræ Scripturæ, ut hæc a-
 liunde nullo modo adstrui possit

2 Si hoc tantum vellent, non posse

in disputando cum aliis, usque persuadendo divinitatem Scripturæ, aliunde
 quam à ratione peti argumenta, non
 esset quo illis adversaremur

3 Sed hoc repudiant, & diserte nec
 aliis nec sibi de Scripturæ divinitate con-
 stare posse, aliunde quam ex Ratione,
 contendunt, idque vulgata propositio,
 Siquid Scriptura diversim à Ratio-
 ne dicitur, illam huic non esse præerendam

ne. posse præteri sine flagitio, ut loquitur thelis Virorum CII

4 Quomodo autem Ratio sumatur, etiam id minime dubium sit, tamen ut monendum sit, faciunt auctores novi Nam se non nisi de Ratione recta veraque loqui, non de *corrupta*, quod vocabulum de Ratione, non nisi contradictorie, prædicari possit, protestantur

5 Nos per Rationem intelligimus, vim percipiendi & judicandi de rebus per proprias rerum ideas, ipsorum verbis hætenus utimur, ita sicut illa facultas est in mente humana, post lapsum primorum Parentum

6 Nec aliter illi possunt, Etenim, quando agunt de principio cognoscendi, ex quo nobis aliisque de Scripturæ divinitate constare queat, mani estum est, eos Rationem non sumere in abstracto, sed ut est in quovis homine, quales nunc alma natura producit

7 At hi sunt omnes corrupti, non tantum in corpore, sed in mente vel maxime, id est, in ejus facultatibus, quæ cæcæ & mutæ sunt in lacris, ut ita tum videbimus

8 Sed illi corruptionem mentis non constituunt in ejus facultatibus, sed in transverso affectuum præjudicio, adeoque in actibus & habitu inde contracto, quam corruptionem si recte mens attendat ac intendat se, datur evitare vel superare, maxime divino adspirante auxilio, quod hætenus agnoscunt, ut tamen menti, id est, facultatibus ejus nihil accedat, aut adundatur ullo ad flatu immediato

9 Proinde sic oportet omnes ita vere, quemadmodum instituunt, qui Rationem principium cognoscendi divinitatē Scripturæ faciunt, Rationem, id est, vim mentis percipiendi & judicandi volendique non esse corruptam in sua facultate, Alioqui dicere non possent, Quod

corruptum & cæcum & mortuum est in spiritualibus, esse principium cognoscendi divinitatem Scriptura Sacræ

10 Ideo nobis id primi argumenti loco est Quod ineptum, cæcum & mortuum est in spiritualibus, id non potest esse principium cognoscendi res divinas Atqui mens hominis, live Ratio sicut in eo nunc est, in spiritualibus inepta, cæca & mortua est Ergo

11 Nota sunt loca, e quibus cæcitas & impotentia hominis in spiritualibus probatur Princeps est ille Pauli I ad Corinth I v 14 ψυχὸς αἰσθητικὸς, inquit, Animalis, mentalis homo Quis? Qui nihil habet ἐκ μὴ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, quam Spiritum hominis, id est, mentem ratione præditam, ut dixerat v 11

12 Quid ille? ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διανοία γινώσκει, non recipit ea quæ spiritus Dei sunt, nec ea potest cognoscere Ne putes, eum duntaxat recipere non posse spiritualia, propter adfectus & præjudicia, vel actum & usum prævum Non potest, non habet illam facultatem

13 Quid ita? Jam dixerat, τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, ἐκ μὴ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ Res divinas nemo cognoscit, nisi spiritus Dei, quem illi non acceperunt, Sunt duæ facultates oppositæ, Spiritus hominis & Spiritus Dei, quod hic docet, ille non novit, nec scire potest, quia solus Dei Spiritus, quem fideles acceperunt, illa cognoscere potest

14 Frustra igitur hunc locum detorquent & pervertunt, qui pati non possunt, ut mens humana dicatur in suis facultatibus percipiendi, judicandi & volendi esse corrupta, Nihil clarius est inde, quam opus esse novo principio cognoscendi, priusquam homo sola mente rationali præditus spiritualia cognoscere queat

15 Hinc fit, ut sint αὐτῶν μωροί, res

res spirituales ei stultæ videantur, quia spiritus hominis, id est, Ratio non est facta ad spiritualia, Non potest adsequi id, quod solus Dei spiritus *ὁ μὴ ἀπὸ τοῦ θεοῦ*, fidelibus detexit, iterum Paulus v 10

16 Ita summus Ratiocinator Calvinus hunc locum *Ὁ Θεὸς ὁ ἀνθρώπου ἀντιπροσώπων* Animalis homo non potest percipere ea quæ Spiritus Dei sunt, Quem vocat animale^m? Nempe, qui nature lumine nititur Quid ista? At quia per ignaviam negligit? Imo etiam si eritatur, nihil potest, quia scilicet spiritualiter dijudicantur Quid istud si quis at? quia humane perspicacia penitus absconuta per solam spiritus revelationem pat fiunt, adeo ut pro stultitiâ ducantur ubi spiritus Dei non elucet Et mox Quid volumus? Pronunciat Apostolus in fatuatam à Deo sapientiam hujus mundi & nos scilicet acumen ei tribuemus, quod ad Deum & cælestis regni adyta penetrare possit? Faceſſat à nobis tanta vœcordia lib 2 Inst c 2 n 20

17 Hoc igitur primum contra principium Rationis in Sacris argumentum, dat locum alteri, Quod hæc sententia, de non aliunde quemadmodum ostendimus, egeat ista hypothesi fundamenti Christianæ Religionis adversa, mentem in facultate ratiocinandi adhuc esse integram, nec nisi in affectibus & præjudiciis adeoque in usu & actu & habitu inde producto consistere corruptionem

18 Qua interpretatione, sola pars hominis bruta, quæ carne & sanguine constat, intacta labe primæva statuitur, ea parte, quæ maxime hominem facit, intacta, & Imputationis peccati originalis ratio tollitur

19 Cum satius foret, si labes in utraque hominem constituyente parte non sederit æquabiliter, ita ponere, viscera cursumque sanguinis & spirituum ani-

malium, unde fere affectus, nihilo secus se habere nunc, quam in creatione prima, sed mentis imperium, quæ corporis ad honorem amoremque Dei servitio uti deberet, esse diminutum, iudicio in sacris atque spiritualibus extincto & in termortuo

20 Quod si mens hominis in ipsa ratiocinandi facultate corrupta sit, manifestum est, eam non esse principium cognoscendi res sacras Atqui Prius est certissimum Christianæ Religionis fundamentum, inquam Ergo plana consequentia Idque Sequens & tertium est argumentum

21 Quartum alienis verbis collocabimus, Ad quod principium Deus nusquam nos remittit in Verbo suo, quo etiam Christus ejusque Apostoli in confutandis falsis dogmatibus nunquam usi sunt, id principium Fidei & Religionis Christianæ esse nequit. Atqui ad Rationem humanam nunquam nos remittit Deus, nunquam etiam Christus ejusque Apostoli eo usi sunt Major evidens est per se, quia dogmata Fidei & Religionis non traduntur aut adseruntur absque veris propriisque principis Veritas minoris confirmatur secundum utrumque membrum, ex omnibus divinis revelationibus in utroque Testamento, quibus Deus doctrinam Religionis hominibus patefecit Verba Altissimi Theol elencht Pag 37

22 Idem Calvinus, Summa, inquit, Scripturæ probatio passim à Dei loquentis personâ sumitur, non jactant Prophetæ & Apostoli acumen suum neque insistant rationibus l 1 Inst c 7 Rurlus, Adeo autem heic consternatur & deficit humana perspicacia, ut primus in domini schola proficiendi gradus sit, ab eâ deficere, nam eâ, ceu objecto velamine impedimur, quominus adsequamur Dei mysteria, quæ non revelantur nisi parvulus lib 3 c 2 n 14.

23 Hæc nos ad quintum manu ducunt argumentum, quod verbis Basilij

hac de re agentis comprehensū sic habet,
 Ο λογισμοί τῶν ἀπειλοῦντων τῆν ἀδελφὴν ἀγαθὸν αὐ-
 τῶν ἰσχυροῦν, καὶ ἀπειλοῦν σαφῶς ἔδειν αὐτοὶ λέ-
 γουσι, ἔχουσι, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ποιῶσι, πε-
 ροσσοῦν μακροὶ καὶ ζήφου πληροῦσι καὶ ἀπειλοῦν
 πολλῶν. *Ratiocinationes infirmos animos
 quatiunt & turbant, nec quicquam eo-
 rum, quae dicunt perspicue demonstrare
 possunt, sed contrarium efficiunt, pertur-
 bando magis & caligine atque dubitatione
 multa implendo ad 1 Corinth cap 2*

24 Rationem hujus rei supra ex A-
 postolo intelleximus, quod nulla sit in-
 ter Rationem & spiritualia proportio vel
 convenientia Calvinus inde, *Scriptu-
 ram demonstrationibus aut rationibus sub-
 jicifas non est l'erum Praepostere faciunt,
 qui disputando contendunt, solidam scri-
 pturae firmam adstruere lib 1 Inst c 7
 n 5*

25 Sexti argumenti loco, prudens
 lector non neget hoc esse posse, petitum
 ex absurdo, quod Rationales nostri nul-
 lo modo detugunt, Inter principium
 cognoscendi res naturales & artificiales
 fideique mysteria nihil esse diverſi in
 homine Nec aliud esse principium, quo
 Inregenti veritates divinas perci-
 piunt, quam quo vere fideles easdem co-
 gnoscunt, quod ad principium, inquam
 cognitionis & perſuasionis attinet. Eth
 enim ipsis hac parte nihil absurdi, nihil
 quod gloriae Dei sit advertū, in esse videa-
 tur, secus tamen omnes vere pios in ani-
 mum inducere certum & compertum est,
 atque e supra dictis infraque dicendis in-
 telligetur

26 Septimum argumentum rursus e-
 jusdem supra laudari verbis addimus,
*Si ratio humana est principium Religionis
 Christianae, qui perspicua & acumine
 ingenii & judicii acuratione excellunt,
 Religionem Christianam facilius capient, cu-
 pidius amoleſcentur, plenius intelligent con-
 stantiusque retinebunt Consequens est fal-*

sum, repugnans Scripturae & experientiae.
 Ergo Henric Alting *a loco*

27 Hujus rei locuples auctor est
 Paulus in 1 ad Corinth c 1 & 2 ubi de
 gratia agit, οὐ τὸν εὐδαιμονισμὸν ἐν παντὶ λί-
 γον καὶ πικρὴν γινώσκουσι, quod locupletati erant
 in omni ratione & omni cognitione v 5
 c 1 Sed quali? Α πεκεδὲ βίβλων τὴν ἀπὸ κη-
 λυσίν Ιησοῦ Χριστοῦ, *Accepta foris, hoc e-
 nim est, ἀπεκεδὲ βίβλων, revelatione Jesu
 Christi, Non usum se ὑπεροχῆ λόγου σο-
 φίας, neque περὶ τοῦ ἀνθρώπου τῆς σοφίας λόγους,
 non excellentibus & suasoris humanae sa-
 pientiae rationibus, quas provo at & re-
 jicit, Πῶ σοφοί, πῶ συζητήεις, Ὑοὶ Sa-
 piens, ubi disputator?*

28 Quid ita Paule? Quid ni pro-
 vocas sapientes, ut vim Rationis expe-
 riantur? An nescis, dari methodum ra-
 tiocinandi, qua per connexionem inpli-
 cium perceptionum argumentorumque
 rationalium, pervenire liceat ad tam
 certam rerum factiarum scientiam, ut
 hominem nullo modo fallere possit? Ac-
 curatas fallacias, temeritatem & κίβδηλον
 ratiocinandi, diligentem attentionem-
 que justam exiges Tu vero Ε μωροῦνται
 ο θεοὶ τῆν σοφίαν τῆν ἐν κόσμῳ ταύτῃ *Deus sa-
 pientiam hujus mundi insatuavit Execu-
 ti sumus huc locum pluribus in a tract de
 Concurſ Rat & S Script pag 94* Alia
 passim occurrunt disconvenienti in hu-
 manae sapientiae & Evangelii signifi-
 cantia, & quam pauci sapientes mundi
 & acuti ratiocinatores illam amplexi
 fuerint, ex ore Christi & Apostolorum

29 Idem ex Ecclesiae & omnis Chri-
 stianismi historia constat, quanto quis-
 que sapientior, eth nullam odii proprii
 causam habens, inter gentiles fuit, tan-
 to a doctrina Crucis alieniores fuisse,
 ut Taciti, Plini, Marci Aurelii, Ju-
 liani, merito inter doctissimos habiti
 & plerique Philoſophis animadverſum
 fuit

30 Est locus insignis hac de re apud Justinum Martyrem, qui se adhuc philologo, hum & à Fide Christi alienum incidisse narrat apud litus maris, in senem venerabilem, cum quo in disputationem de Deo & veritate delapsus præ se tenebat, Τὸν λόγον ἡμεγενομένην πάντων *Rationem omnium imperatricem* Δι' ἧς, ἡγεμένης, παντα καὶ θεοῦ καὶ φιλοσοφῆς καὶ τῶν μάλιστα καὶ τιμιώτατον ἡγείσθαι, & δὲ λοιπὰ δεύονται καὶ τῶν πάντων, *Quare cuilibet homini factum est, ut Philosophetur, idque maximum & pretiosissimum ducatur, reliqua sequuntur & tertio loco existimet*

31 Si veritas aliunde quam ex Ratione adstrui nequeat, ad tentum debuit ille senex, nec aliud inculcare principium, Ille vero post alia, Εὐχεται, inquit, δεῖ σοὶ πάντων φώτις ανοιχθῆναι πόρτας, καὶ συνέχει, καὶ δὲ συνοητὰ πάντα ἐσίν, εἰ μὴ τῶν Θεῶν δὲ συνοητικῆς, καὶ οὐ χειρὸς αὐτῶν *Precare tibi inquit, ante omnia lucis aperiri portas. Nec enim ab ullis hæc intelligi vel dijudicari possunt, quam quibus Deus & Christus ejus id dederint.* Replicat Justinus, non posse illud esse aliud, quam Τὸ εὐνοῦμενον, *mentis lumen,* Plene ut Auctores nostri in cap 1 hujus scriptoris

32 At senex eum ad scripta Prophetarum & Apostolorum remittit, ut tamen ne heic quidem Rationem tanquam principium dijudicandi commendet, Ὁ γὰρ μετὰ αὐτοδείξεως, inquit, πεπεισθητέ, λόγος, κατενωτέρω πίστεως ἀποδείξεως, *Nec enim cum demonstratione sua scripta composuerunt, utpote quæ superarent omnem demonstrationem.* Næ ille Senex ingentem calamitatem dicam scripsisset, hac à vita positione, qua ubi placet. Si quis Rationi scripturam Sacram præferat, eum erroris se verum facere flagitiosum. Secundum illorum hypothesein illum tenem hoc modo loqui oportuisset, (detur venia huic ἄνθρωπῳ)

33 Bene habet ô Justine, quod Rationem rectam ut ducem & Imperatricem sequi paratus es, neque nos eam defugimus, neque divinas veritates ex alio principio approbamus aut exploramus. verum est, habere nos revelationes sacras quibusdam scriptis comprehensas, sed harum divinitatem, à quâ pendet omnis earum auctoritas, aliunde quam à Ratione adstrui non posse fatemur, nec contendimus, ut tu quicquam in animum inducas credere, quod non Ratio tibi dicet esse rectum & verum, & si quid eveniat tibi proponi, quod Ratio seus dicet, inde à principio tibi jam prædico, noli scripta sacra, quæ tibi proponuntur, Rationi præferre. Saltem hæc observa, exactam ratiocinandi methodum institue, libera te præjudiciis, excute segnitiam, noli quicquam rebus tribuere vel negare, quod eis tribuendum vel negandum esse, nunquam animadvertisti. Inprimis cave tantum errandi flagitium committas, ut si quid ex idem rerum ad severate collegeris, illis esse tribuendum vel negandum, id ipsum deinde neges eisdem rebus esse tribuendum vel negandum, aut dubites, an tribuendum vel negandum sit. Hoc in scripturæ sanctæ gratiam facere, tam vande improbatum apud nos, ut etiam gradus ad eam culpam fieri absque flacitio non posse merito censeatur, sed ita firmiter apud animum tuum constitue, non posse verum esse quod Rationi contrariatur, nec quod Rationi convenit nisi eam literis sacris adversari posse. Precinde, si modo attendas rectamque viam meditandi institueris, de auctoritate scripturæ jubeo te esse securum. Nihil aliud à te stipulor, nihil omnino cautionis postulo, quam ut in his, quæ ad salutem necessaria sunt, eam serves sacre scripturæ reverentiam, ut si quid in illis suspicere contrarium his, quæ tu vera putes, novo & quam fieri potest accuratissimo examini ea subicias, ceterum, quæ recta Ratio tibi persuaserit, de illorum veritate

ritate cave unquam dubitare tibi veniat in mentem, si modo legitime colligas rationes, in utramvis aurem omnino licebit otiose dormire Hæc ab us quæ dixit *δὲς ἀπὸ πᾶσῶν* discrepantia, cum his conferantur licet
34 Sed tempus est, ut sententiam Chri-

stianæ Religioni necessariam vereque fundamentalem, objectionibus, præter & post eas, quæ ab Hobbesio motæ & in cap ult sectionis præcedenti occupatæ sunt, liberemus

CAP. I V

Quo objectiones adversus priorem, & fundamenta posterioris sententiæ remonentur

Obiectio de confusione, quæ sit in orthodoxâ sententiâ, inducitur & refellitur Etiam, quod à Prædicato Fidei desumitur, quod dicitur Rationalis Plerumque methodum ratiocinandi in primis conversionibus abfuisse, non semper & inesse divinitatis notas Verbo ad persuadendum sufficientes, sed Rationem solam in transversum agi, nec pius simplicibus in ratione sola satis esse præsidii, contra dubitationes & tentationes Nec acerrimos ratiocinandi magistros hinc viâ ad fidem solidam Evangelio habendam adduci solere, quod exemplis abundè constat Respondetur bifariam ad argumentum, è characteribus divinitatis verbo Dei impressis, quasi illorum collectio sit via ratiocinandi & unum Principium. Solam voluntatem sive decretum Dei, quod homo sit crediturus, non sufficere ad lumen supernaturale, quod Sacra Scriptura Fidelibus adscribit, adserendum.

Quemadmodum, qui Rationem faciunt principium cognoscendi divinitatem Sacræ Scripturæ & rerum in ea traditarum, præter injuriam quam faciunt Verbo & Spiritui sancto, incidunt in incommodum arbitrariæ interpretationis, quam in literas sacras inferunt, sequæ necessitati infinitis impiorum cavillis, quo nihil inutilius, respondendi implicat, ita Patroni Rationis *omnium Imperatricis*, ut Justinus loquebatur, nullius rei magis orthodoxos, quam obscuritatis hac parte coarguunt

2 Neque pius hæc opinio, de Ratione quasi Principio res sacras judicandi, antehac Sociniani propria & a Remonstrantibus adoptata perierit in Ec-

clesiam Reformatam, quàm è dubitandi tenebris emerit, illa vis ratiocinandi, quæ tam certa & infallibilis quam Deus est verax, esse gaudet, ejusque usus in Theologia, quod auctor ejus en x prohibuerat, obtinere cœpit

3 *Primum* Confusionis argumentum petunt ex eorum dictis, *qui in fide non opus esse ratione*, qui fidem prævenire scribunt rationem, quemodo D Heidanus, sed dubitandi methodo necdum inititus, loquebatur, *fascic disp Socin* 11 § 4 Item Calvinus, *Talis est hæc persuasio*, inquit, *Fides, quæ rationes non requirat* l 1 c 7 n 5 Alibi *Unde statuirus, Fides notitiam certitudi- ne magis, quam apprehensione constare,*
Quod

Quod explicat, *Dum persuasum habet, quod non capit, plus ipsa persuasionis certitudine intelligit, quam si humanum aliquis sua capacitate perciperet* l 3 c 2
 π 14

4 Jam olim hoc confusionis argumentum notavit Abelgardus Parisiensis Magister, cujus ingenium ut *μεγδδξό* *πρω* describit Barnardus *epist* 190 Is explicans Sapientis dictum *Qui credit cito, levis est corde, Cito creare, inquit, est adhibere fidem ante rationem, Quod de naturalibus verissimum, in spiritualibus sæpe falsum esse ex supra dictis manifestum est*

5 Etiam e modo & momento conversionum, quæ prædicationibus Apostolorum commissæ leguntur Nam si Ratio est principium cognoscendi divinitatem verbi, oportet, Auditorem vel lectorem primo dubitare, res perceptas inter se & cum ideis innatis attente conferre, rationes in diversum tendentes diu mutumque perpendere, & tandem omnibus mature examinatis, ubi ad visionem claræ & distinctæ perceptionis enisus fuerit, concludere, neque prius adsentiri

6 Idque in mysteris abstrusissimis de natura Dei unius & trini, cum humana natura conjuncti, duram pauperiem omniaque mala in terris perpassi, à cruce suspensi, a morte resuscitati, in cœlos sublatis Judæum oportet examinare varicina de Messia, nunquid inde liqueat, Messiam esse *μεσση* Si prius quam hoc, pro rei momento accuratissime examinaverit, ad sensum præbeat, in leges impingit & ratiocinandi flagitium, si credimus Duumviris, Rationem esse unicum credendi Principium, committit

7 Tu vero cum hac methodo comparas, conversionem trium millium per concionem Petri, Lydiae prophypolæ, Commentariensis apud Philippos, alia-

que sine numero Nihil simile reperies; majestas & fulgor verbi prædicati, mentes eorum ita perculit ac penetravit, & sacra lux eum in modum us adfulsit, ut occupata profligataque ratiocinandi, deliberandi, eligendique cura & nube dubitationum, evidentius atque efficacius Dei verbo ad senti fuerint, quam ulla idearum connexionione & argumentorum delectu censequi & efficere potuissent

8 Subacti illa experimentorum evidentiâ Dissipientes, compendium aliquod ratiocinandi in simplicioribus agnoscere videntur, ut omnino tamen Rationem illis principium esse contendant Sed aut leges ratiocinandi, quas figunt & inculcant, non esse necessarias fateri illos oportet, aut certe in illis simplicibus, qui non obierunt illam methodum, non fuit ejusmodi perceptio veritatis, cujus ratiocinatio principium dici queat, sed credulitas quædam & festinata persuasio

9 Nec tamen ideo, quod est *secundum* illorum idemque *Pajoni argumentum*, Spiritum Dei, ut in bruta, sic in fideles, vel ut in lapides operatum fuisse statuimus Spiritus Dei effusus in illorum corda facit, ut spiritus hominis siue mens consensum præbeat adsertionibus prædicatis, sine methodo dubitandi & ratiocinandi, quæ, ubi Ratio est principium, nullo modo negligi potest

10 Spiritus Dei efficit sæpe claram & distinctam perceptionem, *sine previo examine rationali*, quod adesse oportet, ubi ex ratione concludendum est, plane ut ipsum Cartesium supra audivimus in sacris agnoscentem, quem illi scilicet, aut heic cæspitasse, vel lumen supernaturale, sine methodo, evidentius quam rationale, metu offensæ in nova institutione, Vulgo dare voluisse, quod eripere non poterat, arbitrantur

11 Nec aliter accipienda quæ *suprà* ex Orthodoxis habuimus, de *Certitudine Fidei* oppositâ *Apprehensionis*. & de *persuasione* ejus quod non capit *Fidelis Cognitionem* cum vocamus *Fidem* ait Calvinus, non intelligimus *comprehensionem*, qualis esse solet earum rerum, quæ sub *humanum sensum* cadunt l 3 c 2 n 14 quæ per collationes & concatenationes multarum peceptionum simplicium & rationalium argumentorum, desinant in *claram visionem* luminis naturalis. Nec his quidem negatur esse locus in sacris, negatur esse locus ut principis, negatur unice, nec *alsunde* constare posse de *divinitate verbi*, ut volunt illi

12 Habent tamen instantiam, quod & *tertis* vicem *argumentis* tenet, *Religionem Christianam esse Rationalem*, *Λογικην*, ut Apostolus, ad *Rom xii i* à qua proinde *Ratiocinationem* ejusque methodum exactam alienare, deforme fit & injurium in Auctorem *Rationis* & *Scripturæ*, in quo argumento valde se jactant & increpant discrepantes

13 Sed quod ad *Pauli* locum attinet, huic facile satisfit eo, quod ille *Rationalem* qualitatem religioni *Christianæ* adferuit, comparatæ cum religione *Mosaicâ*, quæ externo & carnali apparatu sic erat involuta, ut *rationalis* qualitas in ea vix appareret

14 Tum vero procul est ut à cognitione *divinitatis* & *Scripturæ*, alienemus *rationem* aut *Ratiocinationem*, vel illam sustinere non posse credamus exactissimam *ratiocinandi* methodum, sed negamus eam a *principio* semper & necessario adhibendam, aut *Spiritus sancti* lumen sine illa methodo, credentem non posse reddere certum & certissimum absque ulla dubitationis nubecula

15 Neque tamen negandum, *Conversiones*, unquam fieri per viam *Ratiocinandi*, quemadmodum de *Beroen* sibus

in *Actis* relatum est, eos inquisivisse diligenter in ea, quæ *Apostoli* proferebant, multoque tales, sola vi *Spiritus Sancti* ante *ratiocinandi* methodum ad credendum non abreptos, sed mediis *rationibus* inductos, haud tamen aliter, quam adspirante *Spiritu sancto* mentesque eorum ad accipiendas *rationes* aperiente, dicendum est Cave tamen hos solos *veram* accepisse *fidem*, reliquos inde ab initio *verbum* ipsis *expositum* pleno *adsensu* amplexos, temere credidisse putes

16 Evidens inceptus & ex post facto non est dubium, quin edocta mens eorû *Lumine* *supernaturali*, *rationem Fidei* & *Salutis* *humani generis* a *Christo* procuratæ, cum admiratione *divinæ sapientiæ* plenissime perspexerit, eamque *Viam*, quæ *Rationi* non illuminatæ *μωεία*, *Stultitia* videbatur, maximè *rationalem* Deo que dignam *judicaverit*, Utcunque *Christus* & *Apostoli* ad hanc *Rationis* convenientiam nullibi provocare compertisint

17 Hæc tamen non obstant, quominus ejusmodi *κειρήρια*, sive notæ in *Sacra Scriptura* & *Verbo* inde prædicato eluceant, quæ omnibus conscientis testatam facere queant ejus *divinitatem* & *Evangelii prædicati* *veritatem*, quo pertinet locus *Apostoli*, *Rationalibus* nostris *palmaris* 2 *Corint* 4 2. *Τῆ φαιερῶσει τῆ ἀληθείας συνιστάντες εαυτοὺς πρὸς πάντων συνείδησιν αὐθρώπων, manifestatione veritatis accommodantes nos ad omnem conscientiam hominum* Qui locus potest facere *Quartam* objectionem

18 *Responsio* occupata est, Inesse *revelata* *Dei verbo* ejusmodi vim *veritatis*, quæ ad arguendas *refragantium* conscientias eosque reddendos *ἀναπολόγητους* & *convincendos* sufficiat. Ut tamen æque certum sit, illa *κειρήρια* notæque *verbi* esse ejusmodi, ut *ψυχικός*, mere homo *rationalis* sine *spiritu*

ne spirititu Dei illis ad fidem moveri non possit, verum sibi relictus in aua omnia discessurus sit

19 Constat etiam, illas notas divinitatis tot cavillis & objectionibus ex Ratione depromptis impeti & involvi, ut si auditores pii & simplices nihil in cordibus suis habeant, quam methodum ratiocinandi, ab hac ipsa in transversum agerentur, minimeque in ea satis præhidi in tentationibus & angustiis spiritualibus haberent

20 Quando palam est, etiam acutissimos ratiocinandi magistros, qui hanc ipsam methodum sacris adhibere docent, ab ea quam de verbi divinitate persuasionem ab incunte ætate habuerunt, sæpe dimoveri, & ejus contemptum, diligentia ratiocinandi, quicquid dissimulent, animis suis induere, ut exemplis patet manifestis & non manifestis

21 Ex hisce quid de quinta objectione sit habendum, intelligi potest Ajunt *καταμα* & notas divinitatis, quæ in verbo & Scriptura ab Apostolis & Prophetis editæ reperiuntur, esse totidē *medios terminos*, quibus auditor adsumptis, inde ratiocinatur & concludit, scripturam esse divinam, hoc modo, *In quâ oratione vel scripturâ reperiuntur notæ divinitatem Verbi infallibiliter arguentes, illam oportet esse divinam Atqui in verbo scripturisque apostolicis reperiuntur tales notæ Ergo verbum & scripturam illam oportet esse à Deo* Parique argumento quicquid in illis traditur Et sic ratiocinatio est principium

22 Hoc argumentum nonnullis maxime placuit, atque in eo toti fuisse, postquam Socios, qui Rationem non modo Principium divinitatis Scripturæ, sed & ipsarum quæ in his continentur rerum, esse docent, hætenus in speciem magis quam re ipsa deserendos putarunt

23 Responsio ad argumentum illud est duplex Prima, non esse idem, cum dicitur, *Scripturæ divinitas aliunde quam ex Ratione constare non potest*, cum hac positione, *divinitas Scripturæ non potest aliunde quam ex characteribus divinitatis, quos ipse Deus Scripturus impressit, constare* Nam characteres isti non sunt notionis insitæ menti, unde ratiocinatio ducitur, sed quasi fulgura, quibus tanquam proprius radius ad convictionem omnis conscientiæ, Scriptura coruscat, quemadmodum recte ab aliis ad hanc instantiam pridem responsura fuit

24 Fere ut tubulcis usu venit, quibus Angeli natum Messiam denuntiarunt An his etiam Ratio fuit principium? Ita scilicet, *Quod angeli dicunt, hoc est verum Atqui puerum hunc esse Messiam Angeli dicunt Ergo verum est* Nugæ Fiat tamen ita, Sed an ita pergunt? *Quam rem Angeli nuntiant, hanc nos collatis rationibus ac ideis clare & distinctè percipimus?* Apage, ubi nihil fuit, quam *Τὸ εἶπαι καὶ γινῆσθαι*, verbum editum & intellectum cum gaudio Spiritus sancti *Luc 2. v 15 20* Si Rationales audivissent, primo dicta illa cum ideis menti insitis & cum vaticiniis Prophetarum conferre debuissent, ne quid ante rationem

25 Altera sit hæc responsio, Non posse mentem hominis, ut nunc est, in facultatibus suis corruptam, ita suas cogitationes inducere, ut in illis quæ laudantur notis, etiam tales reverant, infallibilem putet inesse demonstrationem, *quod verbum sit divinum*, cum istæ notæ sint eadem cum re ipsa Unde multo plures hominibus sola ratione utentibus objectiones & difficultates cavillatoriæ, quam notæ veritatis a piis inde colliguntur

26 Absit, ut valori istarum notarum detrahamus, sed ut sola rationalis inde collectio exceptionibus & objectionibus

argutis & infinitis, simplices auditorum vel doctorum animas, nihilquam attentionem suam adhibentes, ad *κατασκευαστον*, id est, plenissimam & liquidissimam persuasionem, qualis est Fides, adducere possit, rei ipsius evidentia & experientia retellit

27 Optimum argumentum est ab evenu vaticiniorum Sed quam nec illud ad infallibilem demonstrationem in piis, qui sola vi rationis utantur, sufficiat, his ultimis temporibus qui huic parti Scripturæ plus operæ quam aliquot seculis datū est, compertum fuit, dum totidem systemata explicat onum, quot Interpretes prodierunt, ut multo minus incertiores quam dudum

28 Nequidem miracula quæ leguntur in sacris perpetrata, nunc infallibile præbent argumentum, quia nituntur hinc Relationem in Scriptura extantium, quæ proinde requirunt idem principium cognoscendi veritatem, quod ad Scripturæ divinitatem est necessarium

29 Efficaciora fuerunt in eos quibus coram edebantur, sed tamen ne in hos quidem valuisse quod satis esset ad *κατασκευαστον*, Christus ipse toties ingeminavit, quoties neminem nisi tractum a Patre suo, nisi cui is veritatem detegeret, credere posse professus est

30 Quid de reliquis gnorismati? Hæc à Viro docto novissime ita recensentur I quod in Scriptura revelatum sit, quomodo Peccator modo *κατασκευαστον* cum Deo possit reconciliari, quod nullus homo excogitare potuisset

31 Atqui hoc illud ipsum est, quod Theologus e multis unus (nomini parcamus) Reformator Pastor Ecclesiæ ab incunte creditum ætate, per Ratiocinationem amiserat, nec nisi in ultimo vitæ articulo singulari spiritus S gratia in animum inducere potuerat Idem est, quod hi, quibus hæc opera & omne studium est,

ut Religionem Christianam cum Ratione per omnia concilient, maxime repudiant & Rationi repugnare subtiliter demonstrant, mereque Rationalibus facile perluadent

32 Idem de secundo Viro docti argumento tenendum *In qua Scriptura talia de Deo revelata sunt, quæ humano ingenio excogitari non poterant, velut est doctrina de Trinitate, hanc oportet esse divinam Atque Ergo*

33 Hocce, quod Rationales, ut specimen repugnantiae cum Ratione perpetuo objiciunt, argumentum erit, unde argumentum evincendi divinitatem Sacrae Scripturæ petatur apud negantes?

34 III quam ponit Nota Vir Rev de Vaticanis, examinata est

35 IV Nota, *Quia Deus ipse cum Mose cæterisque Prophetis loquutus est, incidit in eandem circumstantiam, quæ de miraculis modo relata est*

36 V Nota, Simplicitas, & integritas Scriptorum, qui facta quæ scribunt, comminisci non potuissent, hæc facit, ut moralia ab illis sincere dictata putent Rationales In rebus abstrusis hoc illis præjudicium est in contrarium

37 Plane ut hæc & similia magnivaloris sint apud animosa spiritu sancti lumine jam præventos, id quidem fatendum, sed ad eos qui sola Ratione, sicut, in quâ, ea nunc est in homine disposita, procedunt in rebus examinandis, minime efficiunt ad convictionem & liquidam persuasionem, absterrent magis, & *υπερβολικα* stultitia videntur, ut Apostolus & res ac usus docent

38 Longe præ cunctis rationibus confirmat fideles validius, illud *κατασκευαστον*, per quod omnia norunt, *Unctio cælestis* & contestatio Spiritus Dei innuata menti, quam supra ex Paulo & ex Johanne percepimus, quæ facit, ut illæ notæ, sint quod esse videntur, &

animos

animos intima clarissimaque luce perfundant

39 Neque vero immediata vis illa luminis infusa absolvetur Decreto scilicet & Voluntate divina, quæ velit & discernat, ut homo tales & tales ineat cogitationes, ut tamen in mente nihil sit aliud quam collectio rationalium argumentorum, nec aliud in ea statui possit abiq; enthusiasmo, ut Viri C II inculant

40 Non opus est repeti quæ protulimus, & ad hæc refutanda sufficiunt, Nec repetam quod ultro patet, hac interpretatione, mentem in suis facultatibus æque statui incorruptam, quam ab his, qui corruptionem in usu & actu & habitu acquisito constituunt Quia Ratio sic etiam, ut est in homine jam corrupto, statuitur enixe, principium cognoscendi divinitatem verbi, quod, si in suis facultatibus corrupta & cæca sit, nullo modo esse potest *sine novo principio*

41 Enthusiasmi notam a nobis amoliri necesse tunc erit, cū negabitur, quod adhuc factū non est, sententiam nostrā esse communē veterum Reformatorem, quos ut confusionis, hodierni universæ dubitationis magistri insimulent, enthusiasmas tamen adhuc fuisse nemo di-

xit, neque dicendum putabit, qui nos Spiritus sancti motus, non nisi verbo Dei consentaneos, & secundum illud omnes motuum species, virtutes & qualitates examinandas censere cognoverit

42 Destructa satis est hæc positio, *Quod divinitas S Scripturæ aliunde quam ex Ratione cognoscitur vel adstrui nequeat.* Unde Altera, quod *si Ratio nobis aliud quam Scriptura dicitaret, huic non esset potius credendum,* corruit, quæ manifeste nititur hac hypothesis, quod Ratio æque in homine certa sit, quam Scriptura, si modo recte inducatur, quod iterum præ se fert alia, hypotheses duas convellendo factas Christianismo, *Rationem in suis facultatibus adhuc esse incorruptam,* de qua diximus, & Veritates in Scriptura traditas ad rationis normam examinandas, nec aliter quam si cum illa conveniant, esse admittendas, quod est thema Socinianum, Scripturam Philosophiæ subjiciens & plerique mysteris subvertendis comparatum Sed nos in priore quæsito, de principio cognoscendi divinitatem S Scripturæ subsistemus.

C A P. V.

De Testimonio obsignante Fidem receptam

Inter conversiones factas ad fidem veram in primâ Evangelii prædicatione repentinas & eas quæ post receptam in orbe fidem per traditiones rationales committuntur, esse discrimen modi, non rei ipsius, ut alii alius evidentius lumen supernaturale à ratione discernant. Fidem persuasam & animi conscientiam acceptam Testimonio Spiritus S. in verè fidelibus obsignari & oppignorari solere, idque sigillum & pignus à Fide rationali bene esse distinctum, è variis Scripturæ locis inducitur & probatur, secundum diversos conversionum modos. Pertinere id etiam ad cognitionem, exemplo mysterii, de cibo & potu carnis & sanguinis Christi probatur Exponuntur aliæ quædam operationes Spiritus S. in animis fidelium *Pignoris* & Testimonium exhibentes, & removetur exceptio.

QUæ de causa supernaturali Fidem producente *suprà* demonstravimus, hypothese in maxime Pagani ad fidem conversi, quales in prima Evangelii prædicatione, requirunt, in qua persuasio de veritate & divinitate verbi plerumque cum generatione novi hominis conjuncta fuit

2 Quis sic convertebantur, in his quidem fides non fuit sine ratione, sed principium credendi non fuisse Rationem, ex eo liquidissime patebat, quod plerumque fides methodum ratiocinandi & exactam argumentorum comparisonem præveniebat, ut tamen verissima & liquidissima Fides esset

3 Hi vero deinde cœlitus persuasi, introspicientes in mysteria fidei, dignam in illis Deo sapientiam adeoque cum ipsa ratione veri convenientiam, soli Rationi, ut est in homine corrupto, impenetrabilem agnoscebant, ac ita visionem & conscientiam discriminis inter Ratiocinationem & traditionem Spiritus Sancti evidentem habebant

4 In cæteris, qui post accuratum exa-

men & collationem argumentorum ad Fidem traducebantur, adfuit equidem illa vis eadem supernaturalis, nec defuit ejus a Ratiocinatione differentie conscientia, verum minus evidenti temporis ordine discreta vel foris apparens

5 Recepta per orbem fide Christianâ, persuasio de verbi divinitate in plerisque, sine ratiocinatione & sine speciali gratia cœlesti, traditione Parentum & institutione præcipientium sedit animis hominum, cui deinde Ratiocinatio in multis iterum sine salvifica (ne de tractatâ dicamus) Spiritus Sancti gratia accessit, ac ita Fidem historicam & rationalem adstruxit

6 Sunt, quos misericors Deus e statu Naturæ per efficaciam Spiritus sui ad interiorum cum Christo, & per nunc cum se ipso conjunctionem traductos, nova formal luce tam notabiliter pertundit, ut differentiam Ratiocinationis ab illo lumine supernaturali clarissime percipient

7 Hujusmodi supervenientem Spiritus Dei operationem & illuminationem in
infern-

inſcriptione hujus Rubricæ, de Teſti-
monio fidem receptam obfignante &
pignorante, intelleximus, eique non mo-
do in his, quibus poſt fidem Ratione vel
inſtitutione ſola percepram ſupervenit,
ſed e iam iſ qui primitus à Spiritu San-
cto rapiuntur ad fidem ante citraque ra-
tificationem evenire, conſtat e ſacris,
Idque nunc ut probemus, faciendum eſt

8 Non loquemur de prodigioſa Spi-
ritus S imm ſſione, quæ facta eſt in A-
poſtolos & ab illis converſos, qui vel ita-
tim vel aliquandiu poſt fidem acceptam
ejuſmodi Spiritu extraordinario, quem
non vitum fuit Deo in Eccleſia eſſe per-
petuum, don bantur, ſed loquimur de
communicatione Teſtimonii, quod ad fi-
nem uſque mundi duraturam eſſet in Fi-
delibus, juxta promiſſionem Chriſti Job
14 & 15 *ina p̄p̄a meo v̄m̄m̄ eis t̄ a v̄ra,*
ut vobis ſc̄m̄ maneat in æternum, quod nul-
li n̄h̄ vere fideles cognituri eſſent v̄ 17

9 De hoc Paulus ita, *o d̄ Beβαιῶν η
μῶς τοι υἱῶν εἰς χρῑτον κ̄ χρῑστος ημῶς, Θεος,
κ̄ κ̄ φρονομῶν ημῶς ἄλ̄ τ̄ ἀρα βῶν ε̄
πῶς ἡμῶς ἐν ταῖς καρδίαις ημῶν* *Qui ſtabi-
lavit & unxit nos vobis ſc̄m̄, Deus eſt,
Qui nos etiam obfignavit & ſpiritus ſui
pignus dedit in cordibus noſtris* 2 Corinth
1 v̄ 21

10 Conferamus cum hoc loco alte-
rum ad Ephes 1 v̄ 13 *ἐν ᾧ κ̄ υμῶς ἀ-
κέραιες τ̄ λ̄ γον τ̄ ἀληθείας, ἐν ᾧ ἡμῶς π̄-
σῶσται ἐς φρονομῶν, ἐν τῷ π̄δύμῳ τ̄
ἐπαγγελίας τοῦ αἰῶν, ὅς ἐστιν ἀρα βῶν τ̄ κλη-
ρονομίας ημῶν* *In quo, Chriſto, poſtquam
audiviſtis ſermonem veritatis, in quo poſt-
quam credidiſtis, ſigillo obfignati eſtis* Scil
Spiritus ſancto vobis promiſſo, qui eſt pi-
gnus hereditatis noſtræ

11 Dux res heic à Paulo; re & tem-
poribus diſtinguuntur, Acquiſitio fidei,
& ejus obfignatio atque oppigneratio
Prima pars eſt in verbis, *ἀκέραιες, π̄-
σῶσται, Poſtquam audiviſtis, credidiſtis*

Item • *βεβαιῶν κ̄ χρῑστος ημῶς εἰς χρῑτον,*
Priora dicta rem ſimpliciter, hæc mo-
dum & cauſam exprimunt, *fundationem
& unctiōnem,* quâ fides à Sp S menti-
bus indita fuit

12 Hac ipſâ re commiſſâ & colloca-
tâ, ſequitur obfignatio in verbis, • *κ̄
φρονομῶν, ἐς φρονομῶν* Item op-
pignoratio, *ἄλ̄ τ̄ ἀρα βῶν, ὅς ἐστιν ἀρα βῶν*
&c̄ comparatione deſumpta à ne-
gotus contractis & eorum confirmatio-
ne per ſigilla & hypothecas vel pignora
in manus traicta, ſicut tert uſus homi-
num atque rerum quotidianus

13 In emptionibus venditionibus,
locationibus conductionibus, Stipula-
tionibus, Mutuo, Donationibus, & ſi-
milibus ipſæ Conventiones ita differunt
& diſtinguuntur à ſigillis atque pignori-
bus, ut hæc ſæpius abſint aut poſtea
ſubjungantur; Nec aliter in iſtis Pauli
locis ordo verborum & analogia com-
parationis fert

14 Ex bene dictis Marci Tulli eſt,
nihil tam furioſum videri, quam verbis
uti diverſis ſine diſtincto ſenſu, cujus
rei exemplum videre licet in examine
epiſtolæ Cæſaris ad ipſum, in his verbis,
*Ut tuo conſilio, gratiâ, dignitate, ope ut
poſſim* Operæ pretium eſt animadver-
tere, quomodo ſingula verba ſcrutetur,
non ut hodiè quis in literis *complementa*
civilitatis continentibus, quales erant
iſtæ, verba negligentius effuſa putaret,
nullam ſyllabam ſine proprio ſenſu gra-
tis ab homine cordato ſtatuit eſſe poſi-
tam *lib 9 ad Att ep xi. & ſequ*

15. Nos autem Apoſtolum, ut vo-
lunt, qui nullum Spiritus S. teſtimo-
nium à fide rationali diſtinctum agnoſ-
cunt, in re graviffimâ fidei, ſigilli, pi-
gnoris vocibus ſine diſtinctis ſenſibus uti
credamus? Sufficiat Scriptura, Ver-
bum, Ratio illuminata, *κ̄ χρῑστος ad
Fidem accipiendam, quis tamen dicet,
figillum*

figillum, quod imprimitur, pignus quod superadditur, a Verbo & a Scriptura e-
juisque intellectu non esse distinctum?

16 Sed qui hæc confundunt, præter
quod ista & similia loca dictis inanibus
ciunt, clarius, quinam & quales sint
isti motus & quomodo a ratiocinatione
discrepent, ab adferentibus exigant. Si
volunt clarius, quam in literis sacris ex-
pressum legitur, non habent rationem.
Ibi vero Servator ait, ut modo intelie-
ximus, *neminem eos motus scire posse,*
quam quis habet & sentit, Job 14 & 17.
Paulus eos appellat *αἰσχυρολογία*, ineffabi-
les, easque *ἢ καὶ λόγος ἀποκρίσιμος*, a ne-
mine, quam a sentiente d. judicari. Cal-
vinus noiter, *omnes quædam prius illos ex-*
periri, sed longe infra justam rei expli- a-
tionem verba subsidere 1 Inst. § 5.

17 Discrimen equidem a Ratiocina-
tione peripicuum est in his, qui præ-
dicatione verbi sine methodo rationali
fidem amplexi, dein per Ratiocina-
tionem illuminatam materia veritatis ita
peripiunt, ut eadem Spiritus efficacia,
quæ primam eos sine exactitudine di-
sparandi, adhaerent, magis magisque
confirmantur, in eaque longe validius ac-
quiescant, quam sola ratione freti face-
re potuissent, ut quæ vis in amplexen-
da fide prius illos adtecerat, hæc in re-
tinenda & confirmanda, testimonii lo-
co sit efficacissimi.

18 Eo sensu Johannes unctioem
Spiritus in utrumque utrumque conjungit
καὶ τὸ ἁγίου πνεύματος ἔκδοξον καὶ τὸ ἁγίου
πνεύματος ἔκδοξον, καὶ τὸ ἁγίου πνεύματος
Unctio, quam ab illo accepimus, in vobis ma-
net, nec opus est vobis, a quoquam doce-
ri 1 Job 2 & 37. Quæ unctio inde a
principio in lumine præbuit, eadem
de testimonii vel sigilli & pignoris utrum
præstare dicitur, eamque totam Johan-
nes sufficere statuit ad manendos fide-
les adversus seductorum cavillationes.

19 Eiusdem subsequens testimonii
vires evidens hodieque est in omnibus,
qui vulgari institutione & ratiocina-
tione, dum adhuc erant in statu Na-
turæ, de verbi fideique divinitate ac ve-
ritate persuasi, dein Spiritu Dei vivifico
inducti Christoque devoti, mirificam ex-
inde luminis in dijudicatione Spiritus
illum rerum accesserunt, non modo in
amore zeloque, sed etiam in interiore no-
ticia veritatis ac mysteriorum experiun-
tur. Quod ut per omnem Christianæ
pietatis doctrinam liquidissime diffusum
est, ita placet uno illustrare exemplo.

20 Verba Christi, quibus *carnem*
suam esse veretotum, non modo brevibus
peremptoriisque veris in institutione
Sacrae Coenæ, verum etiam tuas &
πρὸς μαθητάς, imprimis in cap VI Joh
docet, per rationem solam nemo un-
quam recte satis interpretabitur.

21 Pontifici verbum quidem hæte-
nus ut *principium* sequuti, cum mancu-
cationem corporis Christi spiritualem
non perciperent, interpretationem cras-
tam & Christo indignam prodiderunt,
nec penitus hanc imperiam spiritualem
exuere, qui transmutatione materia
rejecta, corpoream tamen præsentiam a-
mirare nequeunt. Nec quidem illi ter-
taile, qui nil nisi tropum aut figuram in
Christi verbis agnoscunt. Denique, nec
utius spiritualis vel attentionis hæc par-
tis esse videtur in hisce, qui mancu-
care corpus Christi nihil aliud esse vo-
lunt quam uno verbo, in Christum cie-
dere, qui tunc nec a proxime præceden-
te sententia recedunt.

22 Non posse quidem aliam fidei
manducationem, quam quæ per fidem
exercetur, ita ensam & concedendam
est. At nihilominus pro certo habend-
um, non omnia quæ per fidem fiunt,
aliud nihil esse quam *in Christum credere*.
Spes, charitas est per fidem; gemitus
intra-

neffibiles, & omnis habitatio Spiritus in nobis est per fidem, nec tamen in illis omnibus nihil est aliud, quam uno verbo, *creare in Christum*

22 Sed Calvini hac de re scripta legenti non imperito ejusdem conscientie, hoc inter alia exemplo patebit, quod in illo mirifice Lectori non impari passim ob oculos versatur, incredibile est, quam unum homini ratiocinatori, qualis ille præ multis aliis fuit insignis, e spiritu intimaque rerum salutarium experientia lucis suboriatur

23 Adeo, nec ille demonstrare, nec alius sine pari experientia persuadere potuisset, manducationem corporis & potionem sanguinis Christi esse rem exhibitam v. r. que non figurate præstitam, cujus anima fidelis penitus fiat particeps, ut ipse virtute in vitam Spiritualem vegetur, non tantum, quatenus est termino Dei æternus, sed etiam eo, quod descendendo e coelis, vim istam in carnem induram diffudit, ut inde vitæ communicatio ad nos promanet, & sic ejus caro vere cibus & sanguis ejus verè fiat potus, quibus in vitam æternam fideles educantur

24 Sacramentum quidem coenæ non facit, ut Christus tum primum incipiat esse panis & potus vitæ, sed dum per symbola revocat in memoriam, se panem & potum vitæ esse factum, simul utriusque panis ac potus gustum & saporem præbet suis, ac ut vim utriusque alimentum sentiant, arcana virtute sua perficit; qua se pasci & vivificari, sæpe cum imo medullas ipsas penetrante sensu divinæ bonitatis atque gustu præsentis effectusque non transitorio, sed robur in futurum animumque addente, persentiscunt

25 Nec Calvino hac ratione mediam in *Lutherum* & *Svinglium* insistere viam in mentem venisset; neque quis hæc interpretatio sedere po-

tuisset, si nullum quam rationis lumen in his veritatibus indagandis & dijudicandis sequuti fuissent. Nec quisquam ejus manducationis interno sapore non percepto, aliter in animum inducere potest, quam verum esse, quod Pontificii tenent, illusionem inanis argutiae, nil nisi verborum sonos dantem, a Calvino esse excogitatam

26 Præter hunc gustum adhuc in verbo Dei duas excellentes Spiritus sancti operationes à Rationali certitudine fidei, quæ per eam obfirmatur & oppignoratur, distinctas invenimus, quarum altera vocatur à Paulo *ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ ἄρρα* *adoptionis*, alteram vocat Petrus *ἡ ἀγαλλίασις χαρῆς ἀνεκλάλητης καὶ δόξης ἁγιωσύνης* *exultationem gaudii ineffabilis & glorificationis*, quæ ut verbis distinctis exprimitur, ita motu quoque & sensu non tantum consolationis, sed & maxime certitudinis fidei (de rebus ad salutem necessariis loquimur) in animis fidelium differunt, etsi quadantenus concurrere non posse non sit statuendum

27 Obfirmationis & pignorationis usum conjungimus, & tamen distinguimus, quia Spiritui sancto conjunctim & rursus distinctè visum fuit eas efferre, sicut intelleximus, propterea quod eodem fere motu sensuque filios Dei afficiunt, verum *figilla* dicuntur, quatenus *οἱ πιστεύοντες*, *is qui credidit*, ferme in suis initis immittuntur, quemadmodum figilla inde statim à principio, vel haud diu postea solent actis inprimi *pignora* vocantur, quatenus eorum viva memoria vel repetitio gratiosa certitudinem inconcussam fidei acceptæ, cui tanquam pignori dato tantisper incumbant, fidelibus præstant

28 De Spiritu adoptionis habemus duo loca Pauli Apostoli *ad Romanos c. 8* & *ad Galatas c. 4* quæ utcumque satis nota, non erit inutile denuo conferri.

Ἐλάβετε πνεῦμα υιοθεσίας, accepistis spiritum adoptionis, ait ad Romanos Ad Galatas, Ὅτι δὲ ἐστὶ υἱοὶ, ἐξαπισπιδεν • Θεὸς ὁ πνεῦμα ἔχει ἡμῶν εἰς τὰς κληρονομίας ὑμῶν
Quoniam filius estis, emisit Deus spiritum sui filii in corda vestra, Utrouque loco facit oppositionem hujus status & spiritus filialis adversus statum & spiritum servitutis, quæ sub lege fuit, cujus differentia explicatio non est hujus loci Hoc magis ad rem præsentem pertinet, quod ait, *quoniam estis filii*, supponit, eos esse filios, facti sunt tales per fidem, cujus gnari sunt per fidei receptæ conscientiam, dicamus, rationalem illuminatam Insuper emisit Deus hunc suum spiritum filialem, qui hoc liquidius eos edoceret, ut exinde jam statim notitia & certitudo duplex intelligatur, una, quæ est ex collectione Fidei rationali, altera, quæ est ab hoc spiritu in eum finem ἐξαπισπιδεν, specialiter scilicet, *εἰς τὰς κληρονομίας in corda foris emissio*

29 Notabilis idem ex effectis elucet, ἐν ᾧ κηρύσσομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ, in quo spiritu vociferamur, *abbâ ô Pater*, sunt verba in græco exoticè vernaculè ἀνομιμα πνεύμα exquisitè ad significandam efficacius illam Θεῷ βίαν, illam vim supernaturalem, quæ cum indicibili tenerrubine fiduciaque infantili tum mentibus adfunditur, ut deficientibus verbis, erumpant in suavissimam compellationem atque in amplexum desinant Nec mora, quin tam blande citatus ille Pater amoris sui sensum πάντα υπέρ ἡμῶν εἶναι omnem vim mentis superantem benignissime reflectat animique eorum insinuet Atque hæc est ejusdem spiritus responsio *Αὐτὸ τὸ πνεῦμα, Spiritus idem*, qui clamaverat, *abbâ Pater*, *συμμετρῶν ἐπὶ ἑαυτῶν πάντα Θεῷ* reflexus scilicet *contestatur*, nos esse filios Dei, non voce remissa, de qua nihil in verbo hæctenus, &

quâ nihil opus, verum sensu penetrantissimo acceptatæ nuncupationis paternæ, cum certitudine fiduciaque mirifica conjunctæ, ne tralatitiam & rationalem fiduciam hic animo concipiamus intelligi Nulla tamen hæc ἐκστασις, nulla mentis alienatio quid enim? Συμμετρῶν τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι ἡμῶν, *Contestatur Spiritus*, ille qui clamarat, *Spiritui nostro*

30 Sunt igitur duo Spiritus in actu & in operatione distincti, mutuoque se adficientes apud fidelem, ne Paulus idem *ad Corinthios* adfirmans à se ipso discrepet, *α κηρύσσω, vociferans*, ita se ipsum denotat *Sp S κηρύσσω ἡμῶν, & Spiritus noster*, qui hoc persentiscit, hoc sibi applicat, & dum intentus verbo rationibusque fidei, tam excellenti gratiæ divinæ sensu fruitur, suprâ omnes dubitationum nubes evecta, sigillum illud veritatis impressam sibi, pignoris vice complectitur atque custodit Si quis hac Revelatione, qualis optimo jure dicitur, fidelis postea tanquam principio velit uti ad alias veritates salvificas, (nam extra negotium salutis id non extendimus aut urgemus) colligendas, fieri potest optime, neque fiet nec per modum naturalium perceptionum, vel idearum comparisonem atque connexionem, quam mens sua naturali facultate componit, ut nostri Patroni solummodo fieri volunt, sed immediate e testimonio Spiritus sancti, quemadmodum Paulus in dicto ad Romanos loco instituit, *cap 8 v 16 17* E contestatione Spiritus, quod simus filii Dei, colligit ita immediate, *Εἰ δὲ τέκνα, κὶ κληρονόμοι, si filii, ergo heredes* Atque ita videmus, dari quoque principium veritatis explorandæ diversum a Ratione recta, idque Spiritum adoptionis præstare validius quam ulla Ratiocinatio connectere atque persuadere possit

31 HÆc de Spiritu adoptionis e duobus illis locis κατὰ πόδας, verbotenus & ἀπαλλαγῶς ad oculum pro modulo hujus instituti demonstrata sunt. Altera Spiritus sancti operatio in cordibus fidelium, è qua juxta consolationem de statu proprio, fidei certitudo absque Ratiocinatione confirmatur, est *Exultatio gaudii ineffabilis & glorificati*, de qua plenæ sunt literæ Dei, sed non occurrebant vivaciora verba quam sunt hæc Petri, 1 Petr 1 ψ 7 8 Ἰνα πῶς κωίων υμῶν τὴ πίστεως ἀρεθῆ ἐν ἀποκαλύψει ἰκθὺ κρείσσον, ὅτι ἔκ εἰδοπέρας ἀγαπήτε, εἰσὶν κρεττὴν ἢ ὁρῶντες, ἀγαλλιάσθε χαρᾷ ἀνεκλάλητων κ. δεδῶξα(σθ)η. Ut probatio fidei vestra reperiat in detestione 7 C quem non videntes, si credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorificato. Τὸ δὲ κλίωιον πίστεως, est probatio per ignem persecutionum, in quarum medio sustinentur per fidem absque vi one, sed ejus loco immittitur à Spiritu sancto gaudium ineffabile, in eoque exultatio glorificata.

32 Non habetur hic, infundi à Spiritu sancto? At Gal 5 22 Rom 15 13 ἐν κρείσσον τὴν πνεύματος ἡ χαρῆν, Gaudium est fructus Spiritus sancti δυναμὶς πνεύματος, Potentia Spiritus sancti. Unde ἀγαλλιάσθε, exultatio in medio luctu, ut in vers 6 λυπηθέντες ἀγαλλιάσθε, Tristitia affecti exultatis? idq, ἀνεκλάλητων χαρῆν ineffabili lætitia, ne putes effectum esse naturaliter ortum e consideratione immani boni, quod fide apprehenditur. Hoc quidem erigere & firmare potest animum ad constantiam in adversis præstandam at ipso actu exultationem indicibilis gaudii in medio mœrore, sæpe nulli consolationis expectatione, non præstat, divinitus illud, immediatum sit oportet, imprimis, si cogites δεδῶξα(σθ)ην χαρῆν, gaudium non simpliciter gloriosum, sed ut vox habet, glorificatum, elatum, affusum gloria, quatenus

Spiritus eos velut in sublime raptos luce sua Cælesti (a corporeis tamen oculis aliena) circumspendet, verba Cl Wis 3 11 44. Cujusmodi adfusiones repentinas non modo sæpe martyres in tormentis aut eorum expectatione, sed & alii fideles in maximis animorum angustis haud raro experiuntur.

33 Nam ita fere se præbet hac parte Spiritus, quo majus ut τὸ ἀπροσδοκῆτος hujus gloriolæ exultationis, ut cum mens fidelis quassata tentationibus, dubitationibus & derelictione spirituali, ruentibus super ipsam ratiocinis suis, perdere sese & absorberi videtur, intenta verbo salutifero operique Dei unius & trini in negotio salutis, atque à JESU tenuissimo quasi filo pendens, ut tunc aliquando derepente merum tenebris animum occupet lux & indicibilis lætitia, qua velut in coelum raptus mirifice ad Deum laudandum & glorificandum excitatur, attollitur, inflammatur, impletur laude gloriaque Dei, non jam credens aut Ratione percipiens, quod piæ hac luce tenebrosum & nauci est, sed videns & palpans id de quo Rationes non potuerant eum reddere securum aut animo tranquillum simul clarior infinito quam capiat ulla Ratio, sentiens, vim coelestis beatitatis atque lætitiæ omnem, in Deo laudando & glorificando exorsum neque consumptum iri.

34 Sed verissime dicitur hæc ἀγαλλιάσθε, id quod est in hac vita, exultatio, quam brevi actu vox indicat transmitti, atque ita plerumque paucis momentis absolvitur, & in pacem animique serenissimam tranquillitatem dehinc, atque transfunditur. Non est ea tum proprie facultas τὸ κρείσσον Αὐτῶν ὁ πατήρ, neque momentum, quo dicit arida mens, se repente me le medullaque palci, licet utrumque fiat alias & multo sæpius usu veniat, quam hujusmodi exultatio-

glorificata, ut ariditas spiritus sic subitò in abundantiam mutetur Sed in hac exultatione, lætitia ineffabilis & plena gloriæ sic rapit & occupat omnem mentis & cogitationum facultatem, ut nullam dubitandi speciem recipiat, nubeculamque admittat nullam, nec unquam evidentius, ejusdem Petri sententiæ vis & ὅ γινος apparet, qua fideles ait ἵνα συμμετέχωμεν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, *Divinae participes nature fieri, ep 2 c 1 v 4* quam in his momentis, attamen semper hæcenus αὐτῷ ἐκτασθῶς, sine mentis ulla alienatione, benedum sibi & proprio spiritui constant

35 Hæc Petri verbis insunt, ita experti hodieque testantur, & modo semel ea frui contigerit, ejus viva semperque recens & præsens memoria sigilli atque pignoris ulum, circa τὸ δικίωλον τῆς πίστεως, quod Petrus appellat, non modo consolationis ergo, sed & maxime, inquam, circa veritates fidei suavissime solidissimeque præstat, tempore quidem Petri læpius & copiosius, ut nunc res & funesta loquitur experientia, satis tamen adhucdum frequentur & evidenter (ut qui animas perite tractant adfirmare non cessant) ad omnem animi dubitationem, quæ adversus Rationes sæpe moventur, auferendam Maxime, quoniam hoc utrumque sigillum

Spiritus adoptionis & Exultationis glorificatæ, temporalibus & defectibus a Spiritu, cum quibus τὸ δῶρον ἔστι μελλοῦσιν αἰῶνι, *dona futuri seculi & superficialia gaudia quandoque communicantur, nusquam adscribantur, quo majorem ejus consolationem atque certitudinem esse consentaneum est*

36 Non habuimus in hoc capite rationem eorum, qui pignus & Sigillum Spiritus sancti, de quo Scriptores sacros supra loquentes audivimus, ajunt esse Virtutes & opera fidei receptæ consentanea, quia satis e verbis superius eductis liquet, Pignus & sigillum illud omnino esse distinctum à virtutibus & bonis operibus, Quia virtutes non sunt aut dicuntur, ipse Spiritus, sed fructus ejus & sequela Pignus autem & sigillum, de quibus priora loquuntur loca, sunt & vocantur ipse Spiritus Sanctus *cap 1 ad Ephes 3 ἐφ' ἧς γὰρ κληρονομήσωμεν* De virtutibus ac bonis operibus inde loco diverso Apostolus in *cap 2* agere instituit Pignus & sigillum, de quo loquitur immediatè mentibus adhibitum designatur, ut plane diversi generis sit à virtutibus & bonis operibus, è quibus alioqui argumentum ad demonstrandam probitatem fidei, recte peti non ignoramus.

C A P. V I.

In quo occupantur adhuc objectiones quedam, & locus concluditur.

Quam varie pro temporibus se habuerit hæc doctrina de lumine testimonioque Spiritus Sancti. Obiectio, quod operationes Spiritus, quas pueri præferant, sint è motu sanguinis & imaginibus cerebro impressis, removetur, & demonstratur, eos motus sæpius evidenter absque ullâ collectione prævia & sine ideis antea impressis oriri. Removetur & hæc obiectio, quod isti motus laudati non tam sint informationis & doctrinæ, quam consolationis Limitationes quedam & cautiones sententiæ orthodoxæ adjiciuntur. Denique, in fundamentum ejus, quod Rationales adfirmant, non posse aliud apud hominis conscientiam esse, quam Rationem, inquiritur.

Non dubito, quin haud desint, qui me cucurbitas pingere, quam talia Tractatui de Jure Civitatu inserere mallet. Sed hi velim credant, esse rationes, quare id ita consulendum fuerit, & si respiciant ad finem præcedentis initiumque præsentis sectionis, nihil ab operis argumento alienum, nisi forte modus expectationem superet, esse commissum videbunt. In modo autem extendendi locum Theologicum in hac arte usu venientem, cum Hobbes longe sit hac parte prolixior, nihil habere nos excusandum, maximè si genus utriusque comparetur, æquus lector, facile arbitrat

2 Sufficit nobis, animi nostri constare sententiam, nec pudet magistri, etsi quæ protulimus ab hujus temporis non modo philosophia, sed etiam forte prævalente Theologia satis aliena visum, in non ignoramus

3 Primi Reformatores de Testimonio Spiritus Sancti, pro divinitate Sacræ Scripturæ, tam diserte & signate loquuntur, ut ejus à Ratione differentiam non modo e sacris literis hausisse, verum e-

tiam usu vivaque experientiâ percepisse manifesti sint, eaque in multis ad extrema usque tempora duravit accuratio

4 Non pauci deinceps eandem sequuti disciplinam eodem quidem modo loqui perseverarunt, ut tamen longè minus *καθῶς* & signatè de operationibus immediatis agere visi sint, nec fere aliud quam ipsos terminos & hypotheses, quas Pontificus & auctoritati Ecclesiæ opponerent, præferre soliti fuerint

5 Qui nostro tempore novam dubitandi & ratiocinandi methodum ad literas sacras produxere, *τῶς καθόλου λόγους*, ut Aristoteles ait, *κεκωπευες*, generalia ista vana crediderunt, neque plane quicquam in homine præter Spiritum hominis, id est, mentem & Rationem cunctis hominibus inditam inesse statuerunt. Solitiq, nihil pro vero habere, nisi quod clare & distincte perciperent, veteres Theologorum loquendi modos, de Testimonio Spiritus S missos fecerunt, & Rationem pro unico Principio cognoscendi in sacris habere cæperunt

6 Hactenus quidem jure meritoque,

nihil quā Spiritum hominis λαός, quod nullum a iud cognoicendi principium agnoscendum putarunt. Proinde quid aliud fieri poterat, quam ut scripturam eo modo interpretarentur, ut nihil quod ipsi non sentiunt, in ullo mortali inesse contenderent, & alium in piis habitantem Spiritum laudantes fidenter *enthusiastas* pronuntiarent?

7 Et hoc convenienter ei, quod nunc evertentis plerisque Fidei mytheris, quorum hoc e minimis non est, adhibetur, ut præjudicia claræ & distinctæ perceptionis, qua certissime nihil in se quam Rationem percipiunt, Sacræ scripturæ interpretationes occupent, prævertant atque pervertant.

8 Sed ajunt, illos motus piorum, qui Spiritui Sancto quasi illis adfusi tribuuntur, aliud nihil esse, quam vivaciores sanguinis & spirituum animalium impetus & eruptiones, quos illi opinionis errore pro immediatis Spiritus Sancti operationibus accipiant ac imaginentur, quemadmodum vis imaginum cerebro impressurum juncta subitis spirituum & sanguinis motibus, hominum credulitatem mirifice potest & solet adficere, ne quid de subtiliore mali generis concursu dicatur.

9 Nec id quidem negat quisquam, etiam in religionis exercitio multis uli venire modis. Nec tamen ideo, quod aut imaginationes aut imposturæ hominum genitorumque, similitudine motuum divinorum fallunt, veritati adeo in sacris literis testatæ præjudicandum, nec quod simulatores aut fanatici insaniant vel sibi aliter imponunt, ideo vera solatia vere piis & sanæ mentis Dei cultoribus subtrahenda fuerint.

10 Quanquam etiam Spiritus Dei, sicut mentem, id est, Spiritum in hominis quod Paulus docet, certiores facit, ita ministerio spirituum animalium, quæ

menti serviunt, utitur ad affectus se dignos in homine excitandos, nulla causa tamen est, ideo negandi, causam eorum motuum esse a Spiritu Dei immediate, ut literæ sacræ de gemitibus κλαυήτοις aliisque adfirmant.

11 Modo adint notæ, quæ certe non desunt, quibus veri Spiritus divini motus a spuris discerni queunt, si non aliter quam ad exitus fidei ac intentis verbo animis eveniant, nec quicquam in his quam literis Dei bene conveniens & ad ejus gloriam pertinens exhibeatur.

12 Si quis tamen adhuc inde non liquere contendat *immediatissimu*, nec aliud in illis motibus inesse, quam effectum meditationis verbi dudum percepti, cum rationali collectione & collatione idearum sive imaginum in memoria inde præexistentium, vi voluntatis sive decreti divini facta, nec adeo nihil hætenus inesse putet in homine quam Rationem & affectus, is sic habeat.

13 Præcipuos & excellentiores illorum motuum, de quibus in *cap præcedenti* actum, sæpius evenire pus, evidenter absque ulla collectione præcedenti, nec *ideis* in mente versantibus aliis quam diversis aut contrariis. Plerumque enim incogitantibus, in *maximis humilationibus & angustiis* nihil tale prætolitatis offeruntur, ut omnes qui hac de rescribunt & loquuntur, adfirmant, nominatim Interpretes Belgæ ad *cap 8 Rom v 15 n 19* & nos supra ex Apostolo demonstravimus. Adde Cl Spanhem *Theol elench ubi contra Rational &c* CL Wits *in dissert Epistol huj argum n 7 & seqq*. Præter quod experti non temere dicent, ipsum genus & sensum, ab adfectibus & passione mentis a Spiritibus animalibus citis differre evidenter & clarissime.

14 Sed videndum, ne non ἀκρολογίας in simuletur, quod nos ea quæ consolatio-

solationis esse videntur, ad quæstionem de principio cognoscendi, retulimus, cum alia informationis, alia consolationis utrum in hoc genere motuum extraordinario obtinere videantur

15 Ad hanc objectionem nostra sic est ratio. Pertinere ea primo ad refellendum, quod dissentientes volunt, nihil esse vel dari posse apud animum hominis quam rationem. Secundo ad id, quod dicunt, Scripturæ divinitatem aliunde, quam ex ratione constare non posse, quod non tantum a principio, sed etiam ex eo quod postea fit, aliter intelligi potest & supra demonstratum est

16 Ex eo videlicet, quod etsi motus isti Spirituales immediati, consolationis utrum præbeant maximum, tamen etiam intentis verbo salutifero anxiusque animabus oblatis & exhibitis, Auctorem Deum ita loquantur & laudent, ut de veritate fidei, quam conceperunt & divinitate verbi, quod intellexerunt fideles, nullo modo ambigere possint, adeo ut veritatibus ipsis certius & validius cognoscendis & dubitationibus à ratione maloque genio objectis hæc quoque sigilla & pignora plurimum conferre manifestum sit, eodem modo, quo sigilla & pignora nihil quidem addunt novi rerum cogitarum notitiæ, sed earum tamen fidem valide confirmant & addunt securitatem

17 Unde simul intelligi potest, ejusmodi alloquia & testificationes Spiritus Sancti mentibus factas, posse quidem illis addundere & augere certitudinē de Scripturæ divinitate & veritate Christianæ religionis universæ, sed non posse eadem certitudine singulis capitibus, nisi quatenus ad salutem necessaria sunt, aut singularium locorum interpretationibus, vel exquisitis difficultatibus applicari

18 Quanquam hoc esse remotum à facultate Spiritus Dei, vel eam partem operationum ejus hodiè penitus ab Ec-

clesiâ vel fidelium conscientis esse alienatam, nihil opus est statuere, sed excedit nostræ disputationis terminos, utique non esse ad talia facile descendendum, res ipsa & evidentia periculis satis declarat

19 Denique totum hoc de immediatis Spiritus Sancti illuminationibus & contestationibus, ad alios convincendos vel edocendos non pertinere, sed ad conscientias eorum quibus eveniunt, instruendas & confirmandas duntaxat utiles esse, res etiam ultro loquitur, nec adeo illas impedimento esse, quominus quisque rationem Fidei suæ reddat us, quibus eam reddere debet, jam antea demonstratum est

20 Nescio, an nova de natura mentis, quod nihil quam *Cogitatio* sit, opinio, dederit occasionem huic indignæ Christianismo Sententiæ, nihil hominis conscientiam adficere posse, nullum posse dari principium cognoscendi quam Rationem cunctis hominibus commanem, ut toties adfirmari videmus ab his, qui non contenti dicere, quod nihil sit in homine quàm talis quam ratio, sed etiam quod nihil aliud esse possit ingeminant.

21 Si dicerent, illas adfusiones immediatas, si quæ sint, etiam esse cogitationes, & sic à mente quæ cogitatio sit, non discrepare, consequentiam tamen non obtinerent non magis quam sequeretur, menti à corpore separatæ & tanto arctius cum Deo conjunctæ, nihil accedere novæ virtutis & facultatis, quemadmodum mens præcipuis & excellentioribus Spiritus Sancti adfusionibus, ad illum statum, qui mentium erit separatarum, quam proxime accedit, nec alius contingunt, quam qui mentes à corporalibus & naturalium rerum ideis abductas habeant quam longissime

22 Facilius in eam quis opinionem concederet, non posse aliud esse in hominis

minis conscientia quam Rationem, supponere, non nisi unam esse Cogitationem; sic enim certe non posset alia esse cogitatio quam quæ cunctis hominibus est communis: Cum quâ hypothesi bene congruit id, quo, sine thesi illa priori nihil est verius, & quod illi juxta priorem thesin inculcant, *omnia esse plena Dei.*

23. Sed non magis id agimus, ut cuiquam negatas imputemus consecutiones, quam opinionem, quæ tam bene cum illa Sequela convenit, ut subvertendo Christianismo comparatam, detestamur; dum eandem ab his qui sacram Scripturam ludibrio habent, omnium primo adoptari & propagari videmus.

24. Sicut etiam ex hoc principio viam paratam esse videmus, in dubium vocandi atque negandi sanctissima fidei nostræ mysteria; cujus specimina deinceps ha-

buiamus, & juxta quæ tandem ita prævaluit reputatio periculi ex hac Thesi de Ratione sola *adstructive* divinitatis S: Scripturæ, ut cum prius verbis ambiguus à Synodo tam vernacula quam exotica notata fuissent, disertè in alia Synodo Belgicâ condemnata sit, anno MDCXCII.

25. Quod superest, hoc operam demus, idque Deum rogemus ut fiat, quo per viam abnegationis virium rationisque naturalium & devotionis nostri, peccato mortui, nos regimini Spiritus Sancti ejusque operationibus idoneos & opportunos exhibeamus. Ita futurum est, ut discrimen utriusque Spiritus, Hominis & Dei, in ipsa veritatum cognitione, liquidè percipiamus, nec opus sit, clarissima Scripturæ loca super hoc fundamento Christianæ Religionis eludere, studioque philosophiæ *μωραίνουσα*.

SECTIO VII.

De formis Reipubl. & de Monarchiâ.

C A P. I.

De tribus Reipubl formis.

Tres dari formas civitatis. Earum quæ sit præstantissima, quæstionem esse politicam. Obiter tamen pro Aristocratiâ & quidem laxiore disputatur, hac imprimis ratione; quod in eâ liberrimum imperium sine periculo Tyrannidis & confusionis haberi posse videatur &c.

Actum est adhuc de Imperio Civitatis, sine respectu ad certam Reipubl. formam; cujus diversitas ad Summitatem Imperii, vel jura Summæ Potestatis nihil propriè confert. Verum tamen in singulis jura quædam propria sunt *consideranda*, quæ non nisi distinctione Reipubl. juxta formas tuas præmissâ, collocari & intelligi possunt.

2. Unde pendeat distinctio formalis, ut ita loquar, Reipublicarum, à Politicis, ad quos hæc Quæstio propriè pertinet, variè disquiritur. Optima ratio esse videtur, quæ ab Imperantium numero petita, jam olim prævaluisse videtur.

3. Nam cunctas nationes & urbes populus aut primores aut singuli regunt.
Delecta

Delecta ex his & constituta Reipubl. forma laudari facilius quam evenire, Vel si evenerit, haud diuturna esse potest scribit Tacit. lib. 4. *annal. c. 33.*

4. Nempe, si jura Majestatis ita inter diversos ordines distribuuntur; ut sua singuli non obstructi reliquis seorsim exercent, *quâ de re agendum inferius.*

5. Tres igitur sunt formæ civitatis; *Monarchia, Aristocratiâ, Democratia;* nisi addere placeat, Timocratiam, de quibus ordine agemus. Quæ autem ex his formis Reipublicæ sit præstantissima, disputare Politicorum est.

6. Forte in universum, nihil, quod singulis applicari queat Civitatibus, determinari potest; Quando quæ forma uni populo saluberrima videtur; ea sæpius alteri anceps aut gravis est.

7. Scilicet, præstantiam non ex nobilitate aliave excellentia, *sed ex solâ subjectorum utilitate* metiendam esse, ratio suadet.

8. Uti & illud; non esse quærendum, quæ sit perfectissima, ut omnibus careat vitiis, *sed quæ incommodis laboret minus gravibus & crebris, Reipublicæ forma.*

9. Ita sine præjudicio faciendæ applicationis ad singulas in hypothesi civitates, videtur nobis Optimatum; merito præferri posse; Videlicet, eo sensu, quo supra *Calvini* Theologi auctoritatem laudavimus, quam habes in *lib. 4. Instit. Christ. Relig. cap. 21. n. 8.*

10. Scilicet: non quamlibet, sed ita constitutam Aristocratiam eligeremus, in qua *nemo sit ex populo, qui non in tempore & in loco secundum ordinem Legis, Imperantium numero aggregari possit.*

11. Insuper, ut *non nimis exiguus sit ille numerus, sed pro magnitudine Civitatis amplior, quam restrictior.* Rationem adducemus, quam forte novam dicere possis.

12. Quia, *quanto quæque civitas absolutius imperat, cum periculo quam minimo tyranniaris & seditiois, tanto Reipublica præstantior habenda est.* Hoc autem nos de ejusmodi *Aristocratiâ*, quam modo descripsimus, adfirmandum putamus.

13. Absolutam potestatem, duobus illis incommodis liberatam, Civitati salutarè esse, neminem recte æstimantem censeo negaturum.

14. Quippe, cum ad expeditam efficacemque rei communis administrationem, quæ sine dubio utilissima est, nihil quàm soluta impedimentis agendi libertas, sit convenientius.

15. Eadem ad potentiam foras exercendam non minus efficax & utilis est; quo pertinet, quod Cardinalis Mazarinius in *epistolis* suis postumis, scribit, in colloquio Pyrenaico sibi & Ludovico de Haro Hispaniæ Regis ministro primo, in eo convenisse, agentibus de Anglis, qui tum Protectore sublato, Reipubl. liberam moliebantur; Hanc benivolentiam centuplo terribiliorem, idque sine exaggeratione, futuram, quàm Anglia sub regno fuerat aut foret.

16. Quod etsi paradoxum, non eget alio ad fidem faciendam argumento, quàm quod à Reipubl. Belgica sumere licet, Quæ sub Regibus nullo numero habita est in Europa; libera facta longe maximum in orbis terrarum rebus habuit momentum, adè ut pacis & belli vices toto orbe Christiano ab ejus motu vel quiete, novissimis imprimis temporibus, pependisse videantur.

17. Sed in Regnis ideo, cordatioribus populis displicet absoluta potestas, quia tam proclivis inde lapsus in tyrannidem est, ut à multis, etsi perperam, pro ipsâ Tyrannide habeatur.

18. Sed hoc periculum, in *Aristocratiâ*, ubi aliorum bonitas malitiam alio-

rum refrenat, nullum aut perexiguum est

19 Quo pertinet, quod Cicero, collegium Consulatus, etiam duorum saltem, ita singulorum impotentiam cohibuisse testatur, ut præter *Marium & Cinna*, denique *Pisonem & Gabinium*, nunquam mali Consules ambo extiterint, etiam de *Pisone* plus affectui quam iudicio tribuisse videatur ut ex *inorat cont L Pis* iuncta *Philippica prima*, ubi huius *Pisonis*, liquet

20 Decemviros aut Triumviros Romæ, Triginta Viros *Athenis*, non est quod mihi quisquam objectet Extraordinariæ enim illæ potestates fuere, quas ratio & experientia testatur in primis esse periculi plenas

21 Præterea, in regnis absoluta potestas suum finem haud perinde temper adsequitur Quia populi & proceres sæpe Dominantes in exercitio *αυτοκρατορίας* suæ turbant, neque pati possunt, ut ab nutu unius omnia pendere videantur

22 At in laxiore optimatum Imperio, non videmus ægre terre populum, omnia cum libera potestate agi ab his, quibus Summa Imperii iure competit

23 Aut si ægritudo non absit, motus tamen & destructio civitatis non facile contingit Quia præcipui e populo, quorum ductu seditiones oriri debent, sunt vel participes Imperii vel futuri sperantur

24 Quæ ratio est, quod nec de ho-

noribus tam facile tumultus nascuntur, ut in veteribus Rebus publicis ubi plebs & patricii perpetua familiarum nota discreti, seorsim ad honores, altero ordine excluso, grassabantur

25 Denique, facilius credunt populi, a se ipsis geitum videri, quod est actum ab his, qui ex ordinibus cunctis sui que medio ad Imperium evecti sunt

26 Adeo, ut non pauci *Democraticam* formam iure primævo esse putent, quando Imperantes e populo promiscue sumuntur, quod tamen erroneum esse videbimus in loco

27 Exempli fidem, si quis postulet, dabimus civitatem *Venetorum*, dabimus & *Patriam* & plerasque Belgarum civitates, in quibus est Aristocratia, sed admodum laxa, quæque specie Democratix tallere possit, neque paucos tallit exteros & indigenas

28 Haud temere alioqui sunt, qui arbitrantur in Imperio enormiter magno, quale fuit Romanum ultimis temporibus, vix aliter pacem, quam sub Unius imperio posse servari

29 Sed huius rei disputationem plenior, quæ non tam juris quam prudentiæ rationibus constat, à Politicis petendam relinquemus, etiam hanc considerationem, quod in modicis Imperiis plurium potestas bene procedit, in magnis populis laborat ibique fere monarchia opus sit. Videamus singulas Species

C A P. I I.

De Monarchiâ & Condominis

Speciem primam Reip. esse Monarchiam, sive Regnum, à quo distinctum non videri Condominatum, cum plures in eodem Imperio singuli summam habent potestatem; quia pro plurium Imperio id haberi non potest, cum non sit collegium, nec pauciores plurium sententias sequi cogantur. Variæ Condominatus species aut magis modi enumerantur. Esse inter eos, quando Regina Virum Imperii facit participem, quod tamen in voluntario Imperio sine consensu populi fieri non posse. Quot modis uxor Imperatrix maritum habere possit. An feminæ Summis Imperiis rectè admoveantur.

Monarchiâ esse unius imperiû solo satis vocabuli argumento constat. Quod tamen ita præcise captari nolim, ut quotiescunque *plures in uno regno Domini existerent*, toties Reipubl formam mutari statuamus.

2 Neque enim rectè existimaturus videtur, qui in Romano Imperio; si quando plures Augusti fuerent, Principatum esse desisse contendat.

3 Cum enim longius illa societas Imperantium ab *Aristocratiâ* quam à *Monarchiâ* distet, consentaneum est, ut ab ea specie, cui proxima est, appellatio petatur.

4 Ita *Lacedæmonis* duo Reges fuerunt, idque Regnum vocabatur, nec non verum fuisset Regnum, si potestas vere summa fuisset. Præter quod extraordinarius atque, ut ita loquar, *accidentalis*, ille plurium concursus plerumque sane habetur.

5 Unde formas peculiare *Dyarchias* aut *Triarchias* in Artem introducere nec congruere neque expediret, tametsi fatendum, Monarchiæ vocabulum tunc esse minus commodum.

6 Accedit, quod isti *Condomini*, ut hi, vel his similes à Germanis *Leis* appellantur, non constituunt *Collegium*,

adeoque nec unus plurium sententiam sequi compellitur.

7 Nam ut hoc juris sit, opus est pacto. Condomini autem Imperium civitatis habent eodem jure, quo plures eandem rem sine tractatu societatis pro indiviso tenent.

8 Quo casu notum est, quemque liberum suæ partis arbitrium, nec reliquorum consensui obnoxium retinere jus suum. *l. 28. §. Comm. divid.*

9 Ex quo apparet, quam sit fragile & anceps hoc genus Imperii, quoties vere summum est, ut fuit apud Romanos, cum duo tresve simul imperaverunt.

10 Nam ubi superior potestas penes populum ac senatum residet, ibi salubre institutum videtur esse, duos quam unum præficere summæ Reipublicæ. Quod exemplo Spartanorum Romanæque civitatis in Consulibus egregie approbatum est.

11 In exiguis quoque jurisdictionibus, sicut plerumque accidit in Germania, hoc genus communionis periculo magis quam incommodo caret.

12 Alioqui in magnis summisque Imperiis, oportet Condominos iterumve ex illis summa moderatione vel indu-

stria præditos esse, veluti *Marcus* cum *Vero* comparatus fuit, Aut Imperium in partes subjectivas dividi necesse foret

13 Quod vel ita fieri potest, ut secundum administrationem duntaxat partitio fiat, quod fecere *Diocletianus* & *Maximianus* Vel ut Civitates omnino distinctæ constituantur, sicut postea Imperium Romanum in orientale & occidentale discessit, quanquam hi tum desinunt esse Condomini, & tantisper singuli, vereque monarchæ sunt

14 Vices quoque imperandi constitui possent Aut si nihil horum, tum fieri debet, quod *Pyrrhus* ad filios suos, regnaturum dicebat eum, cujus acutior foret gladius, teste *Plutarcho* in *vita*

15 Quomodo *Caracalla* & *Geta*, fratres, cum viam concordie divisionisque frustra tentassent, dirempti leguntur, *Geta* per fratrem in sinu matris *Julie* confosso, cum quidem illud divisionis consilium in Orientale & Occidentale, de quo fratres deliberaverant, magni nisu turbasset, oblato corpore suo, ut id prius partirentur, filius ea de re serio cum amicis agentibus, narrante *Herodiano* lib 4

16 Porro *Condomini* fiunt, primo Hereditate, cum in ditione patrimoniali plures liberi pariter succedunt, id que ab intestato, vel dispositione ultimi regnantis, ubi hoc jus Principibus competit

17 Secundo, electione, quando plures cum summa potestate e singuli constituantur, eaque vel est a populo, vel a Principe Collegam aditente, ut in Imperio Romano sæpius accidit

18 Vel denique *mixto jure*, ubi primogenitura quid moribus, sed primogenitus ad regnandum inæptior a Proceribus aut a populo extraordinarium fratrem aliumve collegam accipit, ut his diebus uti venit in *Muscovitis*.

19 Etiam, etsi diversa ratione mixturæ apud Anglos & Scotos, ubi *Wilhelmus* & *Maria* singuli summam potestatem in solidum acceperunt, jure quidem Electionis, successorio tamen haud procul

20 Habent, inquam, singuli summam potestatem, in hoc quippe diversitas hujus regiminis a *polyarchiâ* consistit, quod optimates, ut universitas, Imperium accipiunt, Unde singuli pro subjectis habentur, & sunt revera numero subditorum

21 Quod de *Condominis* istis nullo modo intelligi potest Proinde cum ad *Aristocratiâ* sint prorsus alieni, non est, quod alio quam ad Regnum referantur

22 Oportet a in Electione discrete exprimatur, singulos fore Augustos Nam Imperio simpliciter pluribus delato, non singulis, sed ut universis summa potestas delata intelligitur, velut *Decemviris* Legum condendarum, & *Triumviris* Reipubl constituendæ causa, utrisque apud *Romanos*

23 Eadem fere species per feminas regnatricis nuptias contingit, Quando maritus ut particeps & collega imperandi adsciscitur, Quomodo *Ferdinandus Arragonius* cum *Elisabethæ Castellana* fuit conjunctus

24 Quod tamen non aliter quam populo consentiente in regnis voluntarius fieri potest Excedit enim id notissimos Voluntatis, qua delatum est Imperium certe familiæ, terminos, & quidem magis quam si Princeps post mortem de imperio disponat

25 Multo fortius dicendum, *populi consensum esse necessarium*, si Regina se exercitio Imperii exuere totumque viro committere velit Utroque enim casu Vir summam potestatem vere consequitur, illic ut socius, heic etiam solus

26 Quanquam utroque casu revocabiliter, sub conditione morientis ante ipsam

ipsum Conjugis Maritus enim ubi esse desit, jus quoque tanquam marito delatum finiri contentaneum est

27 Cujusmodi tamen conditio temporalis non impedit, quominus Imperium eque sit summum, ac si perpetuum foret, quemadmodum antea diximus *sect 3 c 2 n 40*

28 Cæterum, potestas maritalis, quæ juris Gentium fertur, in priore casu, vix est ut effectum habere possit, Nisi quatenus mulier, etsi jus imperandi non abdicaverit, administratione tamen, honore contenta sponte abstineat, ut fere *Elisabethæ Philippæ junctæ Alberto in Belgis*

29 Aliquando Condominatus ita ab initio constituitur, ut actus primus & signatus utriusque sit in solidum, actus secundus & exercitus apud unum quod singulari exemplo placuit in *Anglia*, ut Rex præiens habeat solus facultatem Summæ Potestatis, eandem Regina, dum Rex abest sola jure proprio teneat

30 Multo evidentius cessat matrimonii Lex, cum Regina totum & jus & exercitium Imperii sola reservat, nec aliud quam Regis titulum viro impertitur Quomodo *Johannæ Neapolitanæ*, & fortitan *Mariæ Britanniæ* suos maritos habuerunt, utique Scotica, Nam de *Mariæ Angliæ* paulo aliter videtur.

31 Tali casu, maritus non dispari jure utitur, quam Augustæ apud principem Romanum, estque subditus uxoris suæ Vir, quod aliquando male cedit us, ut *Anthræ Neapolitano & Henrico Stuardo*, qui uterque ab uxoribus non modo regia potestate privati, sed & e medio vitæ sunt sublatis, *si fides Historiæ dix Hist civ. tom 1 ad ann 1250 c 3 & tom 2 ann. 1588 c 13 n 4*

32 Sed est ne juris, ut Feminae Summis Imperiis admoveantur, quas Deus & homines ab omni publica administratione tam in Ecclesia, quam in Republ. voluit exclusas, & quas naturalis pudor ac infirmitas ad parendum potius quam ad imperandum creasse videtur

33 Respondeo, Jus Naturæ & Gentium non excludere feminas simpliciter ab omni Imperio, ut apparet in matribus-familiarum, quæ in liberos & servos utcunque magno numero, habent potestatem, item in pagos ditionisque hereditarias sed ubi cum viris concurrunt, cæteris paribus, excluduntur, ut in imperiis Domuum, viris existentibus, & Magistratibus, ad quos viri semper haberi possunt Eodem modo in Summis Imperiis, postponuntur viris, cæteris paribus His in familia regnatrice deficientibus, non excluduntur, nisi lege positiva.

C A P. I I I.

De Speciebus Monarchiæ, ubi de Dominatu & Imperio violento

Regnum heroicum, Æsymneticum, Laconicum, non esse distinctas regni species, quod ad juris rationem attinet. Non nisi duas esse tales, Regnum, *πρωβασιλειαν* & Dominatum, *βασιλευσιαν*. Definitio utriusque & differentia. Posse & justum esse Dominatum. Quo jure subditi bello victi ad obsequium obligentur. Nulla in re Despotas videri populis obligatos, nisi, ne totam perdant civitatem

Species Monarchiæ plures numerant. Sex Aristotele Politici, sed pleraque ad juris diversitatem pertinentes. *Aristot. l. 3. polit. c. 10 & 11*

2 Nam Heroicum Imperium, quo ad regnum evehuntur hi, quos spectata inter bonos moderatio & valoris ac virtutis reputatio commendat, quales initio rerum hominumque Reges esse creatos volunt antiqui, jure potestatis nihil ab reliquis discrepat

3 Nihilo magis Æsymneticum regnum, quando ad tempus aliquis summæ Reipubl. præficitur. Quia pridem ostendimus, durationem temporis non variare speciem summæ potestatis, modo acta imperantium intra suum tempus infirmari nequeant

4 Quare & Dictatores magis est, ut nos pro Monarchis habeamus, non minus quam Decemviros pro Aristocratiæ summa; quanquam eorum potestas non semper integra conservata est, partim facilitate ipsorum, partim importunitate populi, ut diximus *sect. 3. c. 2. n. 47*

5 Legitimum Regnum, quod Legibus subjectum & Spartanz civitatis exemplo Laconicum dicitur, tale duntaxat est nomine tenus, revera constituit Aristocratiam

6 Non quia Reges erant duo, sed

quia domi magis Præsides Senatus, foris nihil quam Duces belli erant. Prorsus ut hodie dux Venetorum, aut potius, ut *Arausioenses* in Belgio Principes

7 Quâ comparatione liquet obiter, ejusmodi Ducatus quamvis perpetuos, cum libertate populari vel Aristocratica non male convenire, posito habitu Reipublicæ, nam est etiam, ubi res secus evadit

8 Nobis igitur plures Monarchiæ non sunt considerandæ, quam hæc duæ, Regnum & Dominatus, sive Imperium, ut Aristoteles, loquitur *πρωβασιλειαν* aut *βασιλευσιαν*

9 Regnum verum & plenum est, ubi Princeps habet summam & liberam potestatem, faciendi in civitate quod e re communi videbitur, *salvâ tamen civium libertate & proprietate rerum*

10 Plane de his illa omnia prædicare licet, quæ *superius* de efficacia Imperii voluntarii & simpliciter delati, denique de jure summæ potestatis nullis legibus oblecto fute disputavimus

11 Existere igitur hanc regni speciem putamus, ubicunque potestas civitatis uni homini sine modo, sine conditionibus, voluntate civium simpliciter defertur

12 Quemadmodum Lege Regia in *Catala-*

Cæsares Romanos, ut Jurisconsulti tradunt *in l 1 de Constit Princ* & nostro tempore Danicum regnum ex electivo & legitimo factum est absolutum & arbitrium Solenni Ordinum populi contentu

13 Nec aliter hodieque regnum Francorum haberi videmus, præscriptione tamen magis quam jure primævo, quod etiam fuisse legitimum docuit Hotomanus in Franco-Galliâ

14 Cæterum, promissio Regum, quod jure imperaturi sint, nihil juris addit civibus, ex quo potestas regnantium mutetur aut restringatur, sed hoc Speciale & exceptum esse oportet, Generalis ejusmodi promissio regnantium animos durtaxat obstringit, ut ante-hac demonstratum est

15 *Dominatus* finitur, quod sit Imperium, quo Princeps sibi subjectis, ut paterfamilias servis imperat, omniumque, tam quoad res quam corpora attingat, Dominus existens, actiones publicas *ad suam præcipue utilitatem dirigit*

16 Differentiam ejus à Regno ex definitione triplicem colligimus Primam, quod *proprietas bonorum, quæ singuli possident, ad Imperantes pertineat*

17 Alterum, quod *personæ subditorum dominio Principis ita subjectæ sunt, ut servitio illarum uti, deque vita ac necesse disponere possit, Idque promissive, arbitraria potestate, causaque etiam indicta*

18 Non quod vita immerentem jure exuere possit, secundum id quod justitiæ ratio *intrinsecus* dicitur Sed quod ex causa jure Gentium valida habeat *externam* ita agendi facultatem, de quo discrimine juris diximus in *sect 2 c 1 n 14 & sect 2 c 3 n 11 & seqq*

19 Ex his tertia resultat differentia, a fine diverso petita, qui est in Regno

civili originaliter, *utilitas subjectorum*; Quamquam illa sine commodo Imperantium obtineri non potest.

20 In Dominatu originalis scopus Imperii stabiliti, est *utilitas Regnantis*. Quæ nec ipsa tamen absque commodo subjectorum potest custodiri

21 Ex his reliquæ differentiæ, inter Dominum & Rectorem, servos ac cives, de quibus *Claudius* ad Meherdætem apud *Tacitum*, *12 annal c 11* quæque similia, per se intelliguntur.

22 Causam hujusmodi Imperiorum primam vix aut rarò, nec tamen nunquam esse, *Voluntatem liberam* populorum, sed plerumque vim aut necessitatem diximus, *ad cap 3 n 11 &c*

23 Nec tamen pro injustis habenda esse id genus Imperia ibidem probavimus Si vel justo bello vel deditione voluntaria tali formâ constituentur

24 Non magis quam privata servitus ex hac causa olim injusta fuit, quam scimus niti ratione suppeditatâ à *Justiniano* in *§ 3 Inst de jur Pers* scilicet ab ipsa servorum etymologia, quos aut appellatos à *servando*, quia cum victores bello captos occidere possent, eos *servant* ad serviendum, quod multò magis eis facere licet, eodem argumento, quo *Cicero* scripsit, *non esse injustum spoliare, quos occidere justum nec inhonestum est, lib 3 off*

25 Et quidem Dominantibus ratio sui juris ita satis constat Etiam subjectos, qui se necessitate subacti dediderunt, ex pacto ad parendum, eo modo teneri manifestum est

26 Sed an bello victi, & quo jure hi in tantum obligentur, & an status belli adhuc durellis, quanto sub stabilem dominatum sunt redacti, queri potest

27 Plerumque superfluum facit hoc queritum mos omnium victorum, qui

nihil prius habent quam pacatos armis in verba tua adigere, fidemque stipulari

28 Aut si nullam expresse promissionem sibi contingat, quando victor parit deditus, armaque & vis prærens utrinque cessant, ita ut populus gaudeat sub certo jubendi parentique ordine vita bonisque rebus, non est dubium, quin ex re ipsa contentis eorum ad obsequium satis eluceat, quanquam jus dominantis omnino sit evidentius per promissionem discrete factam

29 Promittere aitem videntur, sicut in potestate Domini concessuros, quantum ipsi jus Gentium & belli tribuit, si pactis nihil derogetur. A quo hoc sine controversia est liberarum hominumque potestas *Grot lib 3 cap 7 & 8*

30 Cui se libere et subicere intelliguntur, ut presentis vite honorumque jacturæ eximantur. Qui promittit actus cum sit voluntarius, non potest non obligare promittentes

31 Quippe cum certum sit, eum qui vi metuque injusto coactus promittit, natu aliter teneri, quatenus voluntas cogi nequit, ut tamen verum sit, æque naturaliter, metus injusti auctorem, teneri ad alterum obligatione ruitus liberandum

32 Quod si justus fuerit metus, ut in bello supponimus, nihil est, quod aut naturali obligationem impediatur, aut infirmam naturam requirat

33 Quippe, Jure Gentium in bello ex causa licet injusta orto, si modo externa solennis belli requiritur adant, justam intelligi causam, quod ad externam obligationem est ætus attinet, indubitatum est, ut docet *Grot in l 3 c 39 § 11 de Jure B & P*

34 Non audimus igitur illos, qui Principes hoc herili Imperio utentes indistincte *Tyrannos* appellant.

35 Nec qui tradunt ita, victorem Principem posse quidem delere vel dissipare populos si autem forma Civitatis conjunctos sibi que obligatos retinere velit, esse quod jura armorum renunciet, populoque non nisi libere contententi imperet, Proinde jus idem patitur, quod in voluntariis Imperiis, illi cunctis Principibus incumbere cogent

36 Nobis ratio dissentendi constat, et que exoptata est, omniumque seculorum ex implis firmatur *vide, ss, Grotium d lib 3 c 7 & 8*

37 Porro ita is olim notissima Persarum & lueiæ Domini Syriae totiusque Orientis consuetudo fuit. Nec aliter hodie omnes ab ultimis Sincibus ad utque Russis in *Europam*, populi a Despotis suis administrantur, idemque in *Africa*, omnique barbarie servatur

38 Que res cum in iisdem gentibus ab omni seculorum memoria pari tenore servata fuerit, ut oblatum quoque remissius Imperium sprevisse legatur, parum abest, quin *Aristote'is* sententia de virtute live aptitudine ad servandum naturali, quam *antehac* indicavimus, vera & evidentissimis exemplis confirmata sit, ac ita dominatus in illis gentibus, et in *uxera quædam, propria populo, voluntate* niti videatur

39 An & Iherelitæ petentes ab Samuele Regem ejulmori, qualem habebant vicinæ gentes, sua quoque voluntate Iherusalem ut libenter videntur, quæ in modum ex oratione Samue'is, quæ illos crudelit de Jure Regis, qualem petierunt; intelligi possit? Equidem in ea cernuntur duo *ætem*, a despotici Imperii, dominium in personam, *accipient suos & filias vestras*, atque in res, *agros vestros, &c* Atamen de voluntate populi istius aliter exist mandum esse probavimus in *sect 2 c 7 sub fin*

40 Quem-

40 Quomodo & hoc satis constat, Labefactata Regum potentia post Salomonis excessum, non tenuisse Reges Judæ eandem potestatem, in longitudinem

41 Tu dices, nihilne igitur tales dominos suis civibus promittere intelligimus, ut nunquam juris externa ratione, Imperio abuti possint?

42 Existimo; præter quod in præsentis, cum in statu belli fuerant, incolumitatem pollicentur, eos ad universæ quoque multitudinis salutem in perpetuum procurandam esse obligatos

43 Proinde, si tam immanem ostendant animum, ut ad omnium principum contendant, tum verè perfida atque tyranni dicantur, Natura enim negotii, quod geritur, constituendæ civitatis,

sine hac, & tacita duntaxat, obligatione consistere non potest

44 Cæterum, haud temere patrisfamilias in definitione posita est comparatio. Siquidem hujus in servos & in liberos potestas evidenter Regni & Dominatus differentiam exhibere videtur, utque sicut Patris potestas jure gentium & recentiori jure Romano comparata est.

45 Habet Paterfamilias in utrosque tam liberos quam servos vere & æquè summam Potestatem, Sed in servos insuper habet dominium tam Personarum quam rerum. Liberi sunt liberi personis, ut vendi nequeant, & res habent à Paternis distinctas.

46 Denique finis Patris potestatis in utilitate reherorum; Domini in utilitate heredi consistit.

C A P. I V.

De causis constituendi Monarchiam.

Modos deferendi regnum ordinarios, Electionem esse & successione, & hanc in patrimonialibus solam. De voluntariis quaeritur, si nihil sit dictum, utrum præsumatur, electivum esse, an successivum Imperium. Prius contra Hobbesum affirmatur. Argumenta in utramque partem ventilantur; Concluditur, hoc argum. Successio aut ex Lege fit, aut expressa vel tacita voluntate defuncti. Lex nulla heic esse potest, quia casum ponimus, quo nihil sit dictum. Voluntas ultimi defuncti in patrimonialibus quidem regnat imperius, in voluntariis nullo modo; cum ibi voluntas fundatorum attendatur, hoc est, primæva populorum. Adde, si in dubio, est successivum intestati imperium; poterit etiam testamento de eo disponi, si hoc, tum & intervivos alienari. Atqui hoc absurdè de imperio libere à populis statuto affirmatur. Ergo.

Post species Monarchiæ sequuntur modi, quibus Regna acquiruntur hi sunt vel ordinarii, vel extraordinarii.

Priores duo sunt, Electio & Successio. Extraordinarii perinde duo, Matrimonium, & jus belli.

D d 2. De

2 De jure belli & matrimonio dictum quod satis sit, in superioribus, de Sorte nihil quidem, sed hæc rarissime in usu est, aut pro electione fungitur, ut olim apud Persas in Dario Hytaspide

3 Utrum autem imperia melius per electionem, an per successionem deferantur, id à Politicis disquirendum

4 Verum sitne Imperium aliquod Electivum; an Successivum, & penes quem sit eligendi facultas, ea juris est questio, in hypothesi tamen potius quam præceptis generalibus determinanda,

5 Plane, origine cujusque civitatis inspectâ, nullum non Regnum ex voluntate populi ortum, fuit electivum

6 Sed diversitas electionis & successionis deinceps orta est, cum quedam ex Imperiis ita sunt delata Principibus, ut identidem sedes vacua per electionem repletur, Quædam ita, ut successio secundum ordinem certum propinqui sanguinis ab uno in alium devolveretur, ex præscripto Legis

7 Hanc quidam vocant Electionis speciem, quomodo Althusius in *Polit. sua* c. 19 n. 78 & seqq. qui negant ullum dari Imperium jure familiæ hereditarium sed totum à populo dependens, quod & in Anglia multi opinantur

8 Si dicerent, Successionem esse nihil quam Electionis primævæ continuationem, nihil errarent At hujus imperii nunquam à populis alienari velint, res redit ad statum disputationis supra aliquoties peractæ

9 Qua per Electionem, ipsum jus Imperii independenter alienari posse probavimus, ad vitam, vel etiam pro heredibus, quæ tunc est Successio non amplius à primis eligentibus dependens, sed familiæ propria, per actum alienationis

10. Planè quominus etiam successio

possit ita constitui, ut successores inferiorem populo & Ephoris habeant potestatem, dubitare non patitur aut ratio, aut exemplum Lacedæmoniorum & similia passim

11 Aliter e diametro instituunt, qui Imperium immediate à Deo esse volunt. Hi negant, Imperium ullo modo à voluntate populi pendere, nec a civibus quicquam juris ad Imperantes manare, nec adeo causam monarchiæ aut ullius in civitate Potestatis esse populum, quos inter D. Sieglerus ad *Grotium lib. 1 c. 3 & c. 4*. Et hi dictum Petri Apostoli a nobis aliquoties adductum, quod Imperium sit *divine ordinationis, humane creationis*, interpretantur, quod sit hominibus proprium, vel ratione causæ instrumentalis, quia per homines exercetur

12 Utuntur argumento è sacris, de potestate solvendi, ligandi & administrandi Sacramenta, quæ ministro Ecclesiæ competit Quemadmodum igitur populus eligendo Pastorem non confert potestatem illam nec conferre potest, quia non habet eam ipse, nihilque agit, quam ut personam electam Potestati à Deo immediate proficiscenti applicet, Sic etiam populus, quando eligit Regem, non confert potestatem imperandi, sed personam electam producit eamque adhibet exercitio Potestatis illi à Deo immediate conferendæ vel collatæ

13 Nec sequitur, ita pergit Sieglerus, *homines ab initio sponte adducti in Societatem civilem coierunt, & ex hoc ortum habuit potestas civilis. Ergo talis potestas origine est humana. Sic enim perinde liceret argumentari, Adam & Eva sponte adducti coierunt in matrimonium. Ergo matrimonium institutione non est divinum*

14 Sed ego ita existimo, rerum moralium & civilium naturam maxime ab effectibus

effectis æstimandam. Si Deus certam Imperii formam & tenorem, cuius limites excedere non liceat populis, præscripserit, electionem personæ fatemur ejus juris vim infringere non magis posse, quam cœtus fidelium potest auferre jus ligandi & solvendi suis pastoribus, aut uno viro principatum domus invito adimere potest.

15 Sed hoc de Imperio Civitatis à Deo non legimus esse determinatum, hætenus quidem, debere aliquem esse ordinem imperandi atque parendi, cui omnis anima debeat esse subjecta, non tamen qualis & quanta in ejus ordine esse debeat; nec quominus Imperium populus retineat, si id expedire judicet, Deus intercessit multo minus quo partem aliquam Imperii reservaret, unquam prohibuit, quod de ministerio Ecclesiæ institutoque matrimonio nullo modo adfirmare licet.

16 Tunc igitur inter has extremitates est media via, Nec populos à cautæ fecundæ Jure in Imperiis condendis excludi posse, Nec eos semper Rectoribus suis esse superiores. Sed Imperium simpliciter delatum censeri vere & irrevocabiliter esse alienatum, cui deferentes, non modo singuli, sed & universi subjiciuntur, idque vel certis legibus vel absolute, ad vitam, vel etiam, in heredes ut prior species electiva, posterior successoria sit. In illa Imperium identidem Rege mortuo, relabatur ad populum, in hac non nisi ordine Successorum extincto.

17 Cæterum, in *patrimonialibus* Imperiis non voluntas populi aut Lex, verum sola voluntas expressa vel tacita postremi Regnantis in Imperio propagando spectatur. Prorsus ut quisque privatus jure Gentium de suo patrimonio disponit.

18. Idem in plerisque herilibus, quæ

fere simul sunt patrimonialia, dicendum; nisi quod aliquando Lex quoque in illis ordinem præscribit, ut jam *suprà* innuimus.

19 Sed in voluntariis merito dubites, quid juris sit, si populus Regem simpliciter constituerit, non expresso, *Electivum* in posterum, an *successivum* foret Imperium, utrius conditionis sit futurum, quemadmodum Romæ species illa fuit & in Regibus & in Cæsaribus, juxta hypothesein Legis Regiæ.

20 Hobbes non dubitat adfirmare, successorium non modo, sed absolute hereditarium illud Regnum esse habendum *de civitate cap. 7 § 14 & cap 9 § 13. & seqq.* Adeo ut cuilibet Imperanti suo arbitrio successorem declarare liceat.

21 Idque etiam tunc vult obtinere, cum populus diserte Imperantes ad tempus & ad vitam duntaxat suam constituit, Tempus tamen locumque non præfinit, quo rursus eligendi causâ convenire deberet.

22 Nobis hoc improbandum videtur, & quidē ad posterius primo respondemus. Esse quidem factum illud imprudentissimè, statumque illius Imperii lubricum esse fatemur.

23 Sed casus, quando Imperium uni vel pluribus est delatum, nulla surrogationis mentione facta, bifariam considerari potest, Aut enim imperio delato, tempus adjectum est, vel certi spatii, vel ad vitam, aut nullum tempus adjicitur.

24 Certo tempore præfinito, putamus hanc esse rationem quod populus foedere civitatis, cuius perpetua est obligatio, conjunctus, unicus Imperium sui *ad tempus* deferens, hoc ipso tacite, at valide stipulatur, *ut antequam tempus expiret, Imperantes comitia de Imperio habeant.* Quod si negligat facere præsens Rector, acta quidem Imperii, quæ post

post lapsum temporis exercet, ipso jure nullius momenti sunt, eamque ad vim nulla potestate superiori opus est.

25 Neque vero tunc adhuc populum in statu naturali esse dicemus, quia manet fœdus æternum civitatis, quod omnes unguisque contraxerunt.

26 Sed quilibet civium jus habebit populum vocandi, deque his, quæ ad salutem communem pertinent referendi, ut olim Romæ factum a *Virgilio & Icilio* contra Decemviros, apud *Liv lib 3*

27 Idemq, necessarium dictu est, ubi ad vitam, Imperium uni delatum est, nullo in antecessum ordine conveniendi præfinito.

28 Nam tunc à Rege non potest exigi, ut is ante mortem suam populum hac gratia convocet, propter incertum vitæ humanæ & periculum designandi successoris, quod *Elisabeth Angla* tantumdem esse dicebat, ac involvere se vivum in teo mortuali.

29 Quanquam tamen rectius faciet talis Princeps, si in tempore successorem designari sibi curet, ex *Hobbesii* vel potius *Naturali* regula, de reddendo bono pro bono.

30 Falsum igitur liquet esse, quod Rex, cui diserte ad tempus vel ad vitam datum est regnum, id aut sibi retinere, aut alium pro lubitu surrogare possit, quando cum definitione temporis & vitæ constitutum est.

31 Regem post annos expressos, vel in tempore, post mortem nihil juris habiturum, & ejusmodi conditionem privare Principes jure faciendi contrarium abunde probatum est.

32 Secundum hæc, cogitandum, an id liceat Principi, cui simpliciter data est summa potestas, nulla futuræ Electionis aut successionis lege stabilita, non adjecto quoque, ad tempus vel ad vitam, Sitnetum, inquam, electivum an successivum Regnum, haud levis dubitatio est.

33 Argumenta pro successione haud

spemenda se offerunt. Populus Regem creans exuit se Imperio totumque jus suum transfert in illum, utique ubi nihil excepit, præter id, cujus gratia civitatem condidit, scilicet incolumitatem, eo sensu, quo prædiximus.

34 Atqui dispositio de successione, à libertate dominioque rerum, quibus salvis, incolumes sumus, evidenter aliena est. Quid obitat igitur, quominus & hæc potestas in principem simpliciter constitutum translata dicatur?

35 Jam, si de præsumpta voluntate judicandum, quid faciendum sit, ubi expressa nulla est, quid proclivius ad credendum est, quam populum, qui radio suæ potestatis regnum instituit, nolle rem ad statum priorem reduci, quod tamen fieri oportet, si Rege mortuo alium sint electuri?

36 Præsumptio est anticipatio judicii, ex eo quod plerumque fit in similibus, præsentis cuique negotio applicata, ut *Jes tradunt*.

37 Plerisque autem populis, qui regnantur, placuisse videmus successionem, Proinde & hanc in dubio nostri casus, populum in conspectu habuisse præsumendum videtur.

38 Quibus addere licet ea, quæ de salubritate ordinis successorii, præ incertitudine & ætæ Electionis a politicis cumulantur.

39 In diversam tamen partem inclinat sententia, prævalente hac ratione, Quod in dubio, si electivum non sit Imperium, non modo oportet successivum ad liberos esse proximique sanguinis respectu, sed & absolute hereditarium, Ut ultimus Princeps testamento quoque extraneum surrogare possit. Imo ut & vivus Imperium in quemlibet alium transferre valeat.

40 Nam quod est Hereditarium, æque testamento quam ab intestato potest or-

dinari, & de quo licet ultimâ voluntate con tituere, de eo non minus facultas inter vivos dilponendi competit

41 Hæc ita conætere, nemo juris gnarus n gaverit, nec quidem Philoſophus Hæreditarium enim nihil est, niſi quod perfecte proprium est, ſicuti non modo Jurisconſulti, ſed etiam Plutarchus docet in *vita Solonis*, ubi narrat Athenis olim non viguisse jus teſtandi, Solonem id iis dedisse; Quare factum, est *επικλησις* Plutarchi, ut tegerit *εχρηματιζεσθαι κτηματα & εχρηματα*, uti quisque Dominus ac arbiter rei sue perfectus fieret Atqui vis perfecti Domini maxime consistit in facultate alienandi *Aristot lib. 5 Rhetor c 5* *επικλησις* inquit; *επι αυτω επικλησις*, defunctio Domini est, ubi penes ipsum est alienandi potestas

42 Jam vero, ut ejusmodi libera alienatio competat Imperantibus, quibus Imperium simpliciter voluntate populi delatum est, utcunque *Hebbesio* indubitatum sit, nobis minime, de voluntario, inquam; Regno, concedendum videtur

43 Non, (per partes ibimus) ut Rex Imperium suum vivus transferat in alium, Quia tantum id juris habet, quod datum est ipsi Populus autem dedit jus imperandi, à quo alienandi potestas toto genere diverſa est Populus ipsi dedit jus imperandi; non alii Proinde ut ipse non habet, niſi quod po-

pulus dedit, manifestum est, nec aliter plus competere posse.

44 Jam si vendere vel donare suum regnum vivus, simpliciter electus Princeps non potest, clarum est, ne testamento quidem disponere posse. Nam & hæc est donatio quam maxime, secundum memoratam Plutarchi notissimamque Juris sententiam.

45 Si testamento extraneis relinquere nequeat successionem, dicimus, nec ab intestato ad sanguine proximos, ab ipso posse devolvi

46 Quoniam hæc fundamentum suum habet in absoluta proprietate defuncti, cui potestas ad sit alienandi. Item in præsumpta ejusdem voluntate, quâ successio illi datur, quibus etiam defunctus, nisi mors prævenisset, daturus fuisse creditur *Dix in prælect ad Nov 118. lib 3 in pr Instit.*

47 Proinde, cui expressa voluntatis declaratio negatur, hujus tacita vis nullam habere potest

48 Plane, ejusmodi successio, qualis in plerisque regnis voluntarius obtinet, ut ad sanguine proximos ordine certo deferatur, ea Legem expressam manifesto requirit

49 Ideo talis in nostrâ hypothesis, ubi nihil de successione dictum, nullo modo obtinere potest. Rationes oppositæ ex his quæ modo & pridem sunt dicta, facile refelli possunt.

D d 3 C A P

C A P. V.

De Electione Monarchica.

Jus eligendi competere originaliter iis, quorum Imperium fuit primæ-
 vum, vel quibus eorum jus datum est, expresse, vel per præscriptio-
 nem, quâ maximè Electores Germanos niti videri, & Cardinales, qui
 Pontifici dant vere summam potestatem in urbem Romam subjectas-
 que ditones. Inde sequi, Imperatorem nihil habere juris in il-
 lam urbem cum annexis, nec proinde ad Pontificis creationem requi-
 ri illius consensum, nec Imperatori faciendo, Pontificis voluntatem
 Species electionis à latitudine eligendorum desumptas vix usum habe-
 re. De modo & effectu electionis. Posse populum, Rege mortuo,
 mutare formam Reipubl. Quæritur, an & hoc liceat, cum jus eligen-
 di contulit in certas personas: Distinguitur, utrum in hos ut mini-
 stros, an veluti jus proprium translata sit eligendi facultas.

Igitur Electivi & Successivi Regni
 differentia principem unum imperio
 vitave jam functum præsupponit, liqui-
 dem originaliter nullum non regnum ab
 electione habet ortum suum, ut præced
 sapite diximus

2 Porro jus eligendi, sive surrogan-
 di Principem in vacuam sedem, natura-
 liter iis competit, quorum jus imperii
 primævum est Adeoque penes eos, qui-
 bus populus suum jus concessit

3 Sive identidem Legatos ad eam
 rem constituent, vitandæ confusionis,
 causâ Sive jus hoc in perpetuum certo
 hominum ordini dederint, qui hac parte
 loco universitatis fungerentur

4 Veluti possessoribus immobilium
 rerum, ut in Frisia; vel Nobilibus, ut in
 Polonia, denique certis Principibus, ut in
 Germania, Aut Præsulibus, ut in con-
 clavi pontificio

5 Sic tamen, ut immemorialis tem-
 porum usus, sæpe pro tacito omnium
 consensu fungatur, quo fundamento ni-
 ti videtur jus Electorum Germanicorum,

nec enim satis constat, unde horum nu-
 merus & facultas originem habeat, nisi
 quod paulo ante annum à Nato Christo
 millesimū, id institutum coepisse videatur
 qua de re novissime ex Abbate Stadiensi
 Mainburgius *de cadenc de l'Empir lib 2*

6 Eodem fundamento præscriptio-
 nis, si non & expressa populi volunta-
 te, sacerdotes *Cardinales* Pontifici *Rome-
 no* dant summam potestatem,

7 Quod cum usu tot seculorum in
 vim juris externi invaluerit, clarum
 est, nullum hodie principem, præter *Pa-
 pam*, habere imperium populi Romani
 & ditonum ei subjectarum

8 Quod tamen non impedit, quo-
 minus *Imperator Romano Germanicū* in
 reliquas extra *Germaniam* Civitates, quæ
 se pari jure præscriptionis non exeme-
 rant, antiquum jus retineat

9 Quandoquidem à pluribus seculis
 Germanorum Genti jus hoc quæsitum
 fuit, ut *Reges ipsorum, Imperatores Occi-
 dentis* essent

10. Sed ut plerique populi ope præ-
 scriptio-

scriptionis, sui juris facti sunt, ita id ipsi, inquam, Romanæ civitati accidit; cæteris, quibus id non contigit; (hi quidem extra Germaniam sunt pauci) subiectis Imperatori manentibus.

11 Jam facile constat, qua ratione Romanenses negent, Cæsaribus esse jus creandi vel confirmandi Pontifices, Et vicissim, cur Cæsares Romani Germanorum, spernant Pontificem jus sibi arroganrem approbandi Imperatorem; quatenus extra Germaniam Romano præsit Imperio.

12 Nam quatenus ille Rex est Germaniæ, nihilo meliorem juris habet prætextum Pontifex, quam adversus Regem Francorum aut Britannorum.

13 Ceterum, quod alii per Germaniam Præules sunt etiam Principes, ejus rei non tam a populis origo, quam à Carolo Magno repetitur Ita Cranz i Sax 23 Scip Gent de Regal § 25 & 26 Grotius in lib de jure summ pars circa sacra Ottonibus hoc institutum adscribit cap 10 n 25.

14 Institutum hoc, ratione præsentis utilitatis, ut feræ gentes sacerdotali Imperio mitescerent, haud inutile, attamen fatendum est, synceritatem & humilitatem Christianismi, lapsu temporis inde non parvam labem contraxisse, nec enim cum institutis Christi illa conjunctio litui & gladii idoneo modo conciliari posse videtur.

15 Vulgo tres electionum species memorantur, quarum prima intra certam familiam, cujus tamen exemplum habeo nullum, altera ad nationem unam restringatur, tertia nullo termino circumscripta sit.

16 Hujus autem posterioris generis Electio quælibet, simpliciter instituta, esse intelligitur Limitationes discrete exceptæ probari debent Alioquin ex usu potius, & facti quam juris esse videntur electiones intra certam familiam aut gen-

tis ambitum factæ. ut plerumque videmus Electiones etiam illimitatas haud facile egredi familiam ultimi Regis defuncti, quæ res tamen diversum in jure modum non infert.

17 Sed & aliæ limitationes non desunt, qualis in diplomate sive *causâ bulæ* CAROLI IV ne infra *Baronum* dignitatem *Cæsarea* electio demittatur; & ad Germanos restringatur, ut Electores apud Sleidanum lib 1.

18 Sed in *Polonia* nemo eligi prohibetur, nec in *Conclavi* nationes discerni ulla Lege sancitum, & exempla sunt in contrarium, Tamen Pontifices fere *Itali*; ob politicas rationes creentur; sed jus non est ita præcisum; exempla quoque non desunt in secus.

19 In eligendo secundum prærogativam numeri, concludendum esse res loquitur, nec enim alius datur exitus: Numerus autem præsentium mittitur; absentium ratio haberi non potest; neque solet, Quin etiam; an notabilis sit pluralitas non attenditur, nisi quid specialiter convenit aut constitutum sit, quomodo in conclavi Romano duas præsentium partes consentire oportet.

20 Effectum electio secundum majorem suffragantium numerum habet, nisi quid Leges certi præscribant ut in electione Pontificis duas partes consentire oportere diximus, sive id per *scrutinium*, ut loquuntur, sive per adorationem fiat.

21 De valore electionis, quæ per vim metumque fiat, in capite de tyrannide agetur, nisi quatenus in articulo de Dominatu ex parte jam diximus.

22 Est autem, vacante regno, tam libera electio, ut etiam non eligere possint Regem aliamque Reipubl formam introducere Nempe, si totus populus aut omnes optimates eligendi facultatem exercent, non si in alios transfulerint.

23 Hos enim nihil aliud posse dicemus.

pus, quàm quod ipsis commissum; scilicet, replere sedem vacantem. 14.

24 Sed potest difficile quæsitum videri, an Populus aut Optimates jure eligendi perpetuo in certos homines translato, vacante regno mutandi libertatem retinere censeantur.

25 Nam & Electores privare potestate sua, & rursus, extincto sine successore eo, qui summam habuit potestatem, populum vel Optimates sui juris haud esse, durum videtur.

26 Quod si populus, ut heic primo videtur, suæ potestatis sit, facultatem de regimine Civitatis libere disponendi, cum ea necessario conjunctam esse dixeris.

27 Sed ratio postulat, ut eo casu dicamus, foedere civitatis ordinem Imperii non minus stabilimum esse, quam Legge de successione lata, propemodum, ut in *Aristocrasia*, ubi jus surrogandi Imperantes in loca demortuorum est apud superstites.

28 Voluit populus, Rege mortuo, non referri ad te de electione, adeoque jure, Convenit hac gratia celebrandi semet ipsum privavit.

29 Idque ex natura pacti, quod singuli cives cum singulis habent, ut supra copiose dictum, pro æterno ac immutabili habendum.

30 Nisi constet, ex verbis, quibus delatum est jus eligendi, vel re ipsa naturaque Reipubl. *Electores* nihil esse quam ministros, quo casu quid juris sit *ultra intelligitur*.

31 Porro, etiam in Successivis Imperiis, quæ voluntaria sunt, locus fit electioni, post detectum familie regnatricis, non æque per abdicacionem ultimi imperantis.

32 Quod si Rex imperium committat, hoc est, suis factis vel tyrannide causam præbeat, ipsum Regni jure privandi, an Successores ejus pariter jure

suo cadunt? Respondetur; in Regnis simpliciter hereditariis electioni fit locus, quia Successores ibi suum jus ab antecessore quod perit, acquirere debent. In Successione lineali quæ dicitur, secus est, quoniam ibi jus succedendi non ab ultimo Imperante, sed a Lege primæva descendit.

33 At in patrimonialibus Regnis Electioni locus non fit, defectu familie Regiæ, si modo ultimus successorem sibi surrogaverit. Quo non factò, dicendum est, Electioni locum fieri.

34 Populus enim serviens, Domino absque successore extincto, non potest non esse liber, consequenter habet facultatem faciendi quod libet.

35 Pacta Gentilitia, quibus unâ deficiente familia, succedit alia, in Imperiis summis Patrimonialibus per se valida sunt. In voluntariis non aliter quam populo proceribusve consentientibus; ut è principis instituti nostri dudum expositus constat.

36 Denique, in iis qui Superiorem agnoscunt, hujusce requiritur consensus, ut in Germania, Imperatoris, maxime, quia ditiones feudales, deficiente omni vasallorum sanguine, Imperatori aut aliis teudorum dominis acquiruntur. *Stiedan lib. 1. hist. Germ. in capitul. Car. V. c. 10.*

37 Proinde jus habet idem Imperator ejusmodi in fiscum redactas ditiones aliis iterum concedere jure Principatus liberi, qualem alii Germaniæ Principes in suos populos habent, & præcedentes qui defecere Principes aut Comites obtinuerunt, aut Cæsar in iis, tantum juris sibi reservare potest, quantum videtur, ut pote, quæ ipsi pleno jure sunt acquisitæ.

38 Sed liberis populis, sive singulares civitates, sive integræ nationes sint, Imperator nullo modo dominos imponere

nerē potest, nisi ex voluntate populo-
rum

39 Sicut olim *Frisis* aliquoties in di-
tionem concessi a Cæsaribus, exteris
Principibus, eos semper recusarunt,
libertate à Carolo Magno vel do-

nata vel exinde constanter usurpata; do-
nec ultrò *Saxonem Albertum* introduce-
runt Nec diversa ratio esse videtur O-
rientalium Frithorum, Quorum idcirco
Imperatorum initia pro voluntariis habenda
sunt.

C A P. V I.

De jure Successionis hereditariæ.

Successionem regnorum esse duplicem, hereditariam & institutivam. Il-
lam ex testamento, vel ab intestato. Harum priorē expressā, postero-
rem tacitā ultimi regnantis voluntate niti. Locum esse hereditariæ succ.
in patrimonialibus imperiis. In his posse patrem, cui velit ex liberis,
vel extraneo relinquere successionem, sine deductione Legitimæ, mo-
do hæc aliunde præstetur. Ab intestato regnum deferri illis, quos de-
functus habuit carissimos, quales in dubio proximi sanguine præsu-
muntur. Videri tamen, quod defunctus Rex, ubi nihil dixerit, re-
gnum voluerit esse individuum, ob diversas rationes, Inde sequi, ma-
res feminis, primos posterioribus natu præferendos, licet grandiores ante
regnum acquisitum sint nati. Dissentire in quibusdam ex hisce Grotium.
Fratres secundo genitos non videri in ejusmodi regnis præferendos ne-
potibus primogenitorum, sed junioribus. Naturales liberos excludi,
non adoptivos. Paulò secus videri, de modicis principatibus, qui ma-
gis ad exhibitionem vitæ Illustris, quam ad subsistendum per se in
statu belli, pertinent. De repræsentatione & ejus effectu; differentiæque
p trimonialis & Herilis Imperii.

IN *Electio*ne, mortuis Regibus, In-
terregnum exercitationem summæ po-
testatis interruptit In Successione per
sona Imperantis, non Majestas deficit,
qua successio sine ullo humano facto le-
quentis gradus Principem solio imponit
Quo sensu dictum est, Reges in ejusmo-
di Imperiis non mori

2 Idque non modo verum est de actu
primo, sed etiam de actu secundo & exer-
citu Summæ potestatis, quem proinde
a solennitate inaugurationis, ut interre-

gno opus sit, non pendere, certa res est.
Et sicubi in Regnis successivis, ut nuper
factum vidimus, in gente, quæ gloriatur
successione bis mille annorum, ea lex im-
ponatur successoribus, ne quid potesta-
tis, ante jusjurandum solenniter præsti-
tum, exerceant, hi postulatum ingens
In p. r o & j. in successione conjungunt

3 Sed de ordine succedendi multi-
plex consideratio est Summam statui-
mus differentiam inter patrimonialia &
institutiva seu voluntaria regna, intelli-

E e

ge liberè voluntaria, non ubi deditio facta est, quando necessitas elicit voluntatem de qua dictum sect 2 cap 1 Talia enim magis patrimonialia sunt, utique deditio simpliciter facta, utin d loco 11.

4 Porro in patrimonialibus est Successio *Hereditaria*, quæ tranfit eodem modo, quo hereditates privatæ, hoc est, per expressam ultimi decessoris dispositionem, quæ *Testamentum* est, vel ex tacita ejusdem voluntate, quæ est fundamentum *successionis ab intestato*

5 *Hobbes* origine quidem modoque constituendi differre concedit illas species Imperii, *patrimonialis & voluntaria*, at semel constitutas habere omnes easdem proprietates & idem utrobique succedendi jus esse contendit, *locu antea citatu*

6 Sed hæc judicatio pendet ex his, quæ pridem disputata sunt, utrum populus detrensus Imperium, transtulisse, quicquid potuit, aut quicquid voluit, intelligatur Si prius, necessaria est *Hobbesis* in hoc articulo sententia Sed voluntatis consequentia, quam nos probavimus, evidentem discriminis causam suggerit

7 Patrimonialia igitur Regna (voce regni pro omni Monarchia sumpta) pendunt unice ab arbitrio & dispositione Dominantium, qui quovis tempore rerum potiuntur, Idque tam inter vivos quam mortis causa

8 Adeo ut Imperia ejusmodi populorum, alius donari, vendi, similibusque modis cedi possint, cujus rei exempla nec in sacris neque in profanis defunt hitoris

9 Inprimis testamento relinqui potest successor, aut ex liberis unus, citra ætatis, aut e cognatis sine propinquitatis privilegio, vel extraneus amicus, quem admodum testator sibi populo ve suo expedire judicat, quo jure *Ptolomæus Primus*, de Ægypto, *Malanissa* &

Eumenes alique de suis olim regnis disposuerunt

10 Neque heic liberis querela inofficiolæ voluntatis, aut detractio certæ portionis, quæque civili jure id genus remedia ob æquitatem a lege introducta tuere, compunt

11 Summa potestas ejusmodi Legum commentis minime subjacet, quamquam naturalis alimenterum ratio in istis quoque valet, sed huic facile absque Imperii lectione satisfieri potest, ut hic omni die in individuis ditionibus, per pecunias aut fructus terrarum, quæ sub eodem Imperio manent

12 Ab intestato viget in patrimonii præsumpta defuncti voluntas, quam proinde hic unice oportet attendi, Aliarum gentium scitis, diversi sæpe respectus æquitasque interpretationes obtinent, velut, *unde bona venerunt, illuc revertantur* & similes

13 Hic talia non æstimantur, nisi quatenus conjectura de voluntate ex his colligi possit, sanguinis propinquitate tacitam ultimi possessoris voluntatem efficacius arguente, quam grati animi respectu, et si aliter velle videatur *Grotius in lib 2 c 7 n 9*

14 Præsumptio gratitudinis, quæ in ultimo possessore fuerit, imbecillior est, quam ut ab intestato quicquam mutare possit Efficacissima ratio naturæque ingenui humani convenientissima est, *propinquitas sanguinis*, ubi nihil expressæ voluntatis extat, *mensura sit affectionis*, quem admodum *Romano* jure scimus esse consultum

15 Unde consequi videtur, eos, qui æque sunt sanguine propinqui, pariter succedere in regnum, & si convenire nequeant, æqualiter id esse partiendum

16 Idque sine discrimine sexus, quam *αἰσωνομασία* Natura in hereditatibus, quæ a libera dispositione domini pendent,

pendent, interprete jure Romano, ignorat Naturæ accusatores appellantur à Justiniano, qui discrimen illud ad consequentiam juris urgent *l. 4. C. de lib. prat*

17 Quare, si mortuus sit Dominus Imperii patrimonialis, cujus ab ipſius arbitrio pependerit dispositio, sine ultimâ voluntate, non habetur dubium, quin dividuum sit Imperium, adeoque dividenda sint inter primo & postea genitos, inter mares & feminas, naturales & adoptatos, quoniam & hi perinde jure privato vocantur & habent voluntatem defunctorum, nisi aliud more gentis receptum aut à defuncto præceptum sit.

18 Prærogativam autem marium & primogenituram non aliter ibi valere docet eadem ratio, quam si Imperium expresse individuum sit factum.

19 Planè in Comitibus & Baronatibus, ut dicuntur, aliisque modicis ditionibus, quæ aut superiorem habent, aut sub umbra aliorum degunt, sic observari docet experientia, idemque evincit ratio manifesta, quod in his nihil aliud quam affectio paterna vel consanguinea spectetur.

20 Cujusmodi exemplum habemus ob oculos in *Amelandiâ* Fritiæ littori prætexta, parvi insula momenti, sed tamen independentis imperii, quæ jure patrimoniali habetur, nec alio modo quam bona cujusque patrisfamilias, vendi potest, in quolibet autem heredes sanguine proximos transmitti solet, ut à nobis in *vindicis Amelandicis* demonstratum est.

21 Neque dici potest, quamobrem plus in ejusmodi ditionibus spectari deberet, quatenus exigui & subordinati principatus magis ad exhibendum principalis vitæ cultum, quam ad subsistendum in statu belli contra alias Civitates, sunt comparati.

22 Sed videndum, ne non difficile sit,

eandem in omnibus Imperiis quæ est in privatis Patrimoniis, rationem sustinere, maxime in his quæ Summa nec alius obnoxia neque spernendæ sunt potentia.

23 In illis modicis, inquam, ut & quibusvis hereditatibus, simplicitas naturæ, remoto sexus ac ætatis discrimine, prævalet, idcirco Quia respondent debito alimentorum, quibus parentes ex necessitate juris naturæ adversus omnes ex æquo liberos obligantur.

24 Cui accedit ratio, quod in illis nihil est, unde præsumptio de voto unta- te decessoris colligatur, præter animum paternum & sanguinis caritatem, quæ omnes æque propinquos pari honore, in universum, haberi postulat.

25 Sed in Imperiis Summis & majoribus, considerandus imprimis est amor Principum erga subiectos. Qui tantò major in patrimoniali quam diverso Imperio esse solet, quantò tenerius avita ac hereditaria bona, præusufructuaris aut fideicommissariis amamus.

26 Adde, si libet, prælativum *Hobbesis* juris Naturæ principium, de non reddendo malo pro bono, quod longe majus est in majoribus regnis, quam in modicis ditionibus.

27. Id enim frequentissima omnium temporum experientia testatum est, haud temere ullum gravius malum populis evenire posse, quam est concursus successorum in ejusmodi Regnis.

28 Unde vel divisio, id est, prope certa destructio civitatis, aut afflictio duntaxat gravissima & prope inevitabilis, expectanda.

29 In quod ferale minimeque obscurum discrimen, quis in dubio præsumat, Regem voluisse populum, a quo tot tantaque commoda percepit, præcipitatum? Maxime, cum id diserte adverteretur desidero, quod haeret, de Imperio in familia sua conservando.

30 Juxta quod, patrem horrescere oporteat omen tragicum, cujus meminit
 Eu pides in Phœnissis, *Θικλω σιδήρ δὲ μὲν ἀλαχέειν τὸ δὲ*, &c
 31 Fratres acuto regnum ferro dividant
 quod e concursu successionis contulæ
 prope necessario, ut sunt æmulationes
 regnorum, sequeretur

31 Adde, quod jus primogenituræ
 & prærogativa, usu generis humani in-
 valuerit, adeo quidem ut Principes qui
 hunc ordinem in Imperiis quoque patri-
 monialibus expressa voluntate mutant,
contra jus Gentium decernere dicantur,
 quomodo Justinus de Ptolomæo loqui-
 tur lib 16 cap 2

32 Quare, si nihil esset dictum à
 Ptolomæo Patre, nemo dubitasset, quin
 Ptolomæo Cerauno majori filio potius
 debita iussit successio, quam minori
 Philadelpho, Jus autem primogenituræ
 supponit individuum regnum

33 Porro, quod ad obligationem natu-
 ralem, per quam alimenta debentur, at-
 tinet, huic aliunde potest satisfieri, quem-
 admodum antea diximus Institutum in
 hanc rem salubre multis in regnis obti-
 net, ut reditus certæ partis, *sub obsequio*
primogeniti Imperantis, posthabito con-
 cedatur, quod barbare *Appennagium* ap-
 pellatur

34 Enimvero, si *expressa* de patri-
 moniali regno ultimi Imperantis *disposi-
 tio* extet, illa cunctas superat præsump-
 tiones, quæ tamen ideo non tolluntur
 in calu intellati

35 Verum in testamento potest ita
 institui divisio, ut incommoda, quæ
 alioquin e promiscua successione fra-
 trumque divisione orientur, prudenti
 consilio testatoris præveniantur & ohi-
 b intur

36 Inducimus igitur in animum, ut
 putemus, Imperium Patrimoniale, quo-
 ties nihil a rege deruncto vel more jam

recepto expressum est, in *partibus sub-
 jectivis*, hoc est, in terris non recipere mu-
 tationem, sed manere unum & conjun-
 ctum, etsi à Grotio non tam contra quam
 nihil hoc super articulo sit collocatum in
 d cap 7 lib 2

37 Quo præmissis & præsupposito, fa-
 cili consequentia intelligimus, mares
 potiore loco habendos esse, quam femi-
 nas, & inter mares primogenitos esse
 præterendos

38 Eo quod hi valore sexus & judicii
 maturitate videntur aptiores, aut citius
 futuri sperantur, ad sustinendum grave
 cuncta regendi onus

39 An aliter Grotius, quando ait,
in regno patrimonialibus, si dictum sit, ne
dividatur regnum, nec cui cedere debeat
expressum sit, ut quisque natu est maxi-
mus, mas aut femina regnum habebit d.
 cap 7 n 13?

40 Est quidem hæc ratio pro femi-
 nâ primogenitâ, quod hæc jus indivi-
 duum in spe succedendi consistens oc-
 cupaverit Sed in regno hereditario nul-
 lum est jus potentiale successoris, Rege
 vivo, ut est in lineali successione, vi Le-
 gis heic enim à voluntate expressâ vel
 tacita ultimi possessoris omne jus pender,
 ultimum autem Regem in dubio, sup-
 positâ individuitate, marem feminæ præ-
 latum voluisse, non potest dubitari

41 Nisi forte Grotius mares & femi-
 nas non compareret in illis verbis, ut te-
 mina primogenita mari præferatur, sed
 ut primogenitum *marem* vel si mas non
 sit, tum feminam primogenitam vocari
 velit

42 Porro, eadem ratio docet, filios
 ante regnum acquiritum natos haud mi-
 nus habere juris, quam qui postea sunt
 geniti, qua de re olim toties magnis
 animis certatum fuisse legimus

43 Cum enim Patris sola voluntas
 spectetur eaque non pendeat à tempore
 acquiriti

acquisti regni, sed æqualis sit erga omnes liberos, primogenitum simpliciter in regno individuo vocari contentaneum est quemadmodum in aliorum successione bonorum, tempus acquisitionis non attenditur

44 Magis inexpectatum videtur, quod placet quibusdam, fratres secundo genitos nepotibus e primogenito ætate minoribus esse præferendos, in regnis Patrimonialibus, de quibus hic agimus

45 Quid ni enim hic obtineat repræsentatio, sive substitio liberorum in vicem parentum, per quam nepotes ex filio primogenito in locum Patris emergunt?

46 Quippe, cum illa maxime sit naturalis, ideoque in Rege mortuo præsumenda, quemadmodum in aliis hereditatibus obtinet. Quid enim hac parte recedere jubet ab analogia privatarum successionum, quam cum patrimonialibus regnis antea comparari vidimus?

47 Opponitur, in privatis successionibus, qualis etiam hæc est, Repræsentatio non plus efficit, quam ut nepos filio, quod ad gradum adinet, æquiparetur, quæ æquatione facta, qui habent jus ejusdem gradus, omnes æqualiter ad bona vocantur, quod secus in regnis individuis & in jure primogenituræ se habeat

48 Eo quod Ætatis ratio sit mære personalis, quæ ad liberos ex simplici ratione naturali non transit, sed opus est dispositione positiva, ad ejusmodi jus personale tribuendum successoribus, cui accedit, quod idem sit contra fundamentum præsumptæ defuncti voluntatis, quæ limitatur ab ætate, ad aptitudinem regnandi

49 Priusquam respondeam, oportet obiter observemus, eos, qui iterum amant latine loqui, jas quo liberi in locum parentum mortuorum surrogantur, non

appellare *Repræsentationem*; quod hoc vocabulo, apud veteres nihil significetur, quam alicujus rei in antecessum exhibitio. Ita Cicero, se Tyroni suo diem libertatis promissæ *repræsentaturum* scribit, hoc est; ut aliàs loquimur, anticipaturum *xvi. epist. 14*. Temporis medicinam ratione *repræsentare*, id est, præsumere solam, quæ tempus alioquin adferret *v. epist. 16*. Ita Jæcipassim, referente Brissonio *de V. S.*

50 Nec aliter temere apud antiquiores. Sequiore seculo deflexum est ad usum, grammaticæ forte magis congruum, ut *repræsentare* significaret iterum sistere, præsentem reddere quomodo Diocletianus & Maximianus, pro frumento *repræsentare* oleum dixerunt in *l. 7. C. de Rer. permut.* Idem *Repræsentare se*, pro *sui præsentem facere* *l. 8. C. Quom. & quom. Jud.* Et quod propius ad usum hujus seculi, Alexander *Repræsentare jus* in aliquo loco dicit Magistratum in *l. 1. C. Ubi caus. stat.*

51 His exemplis aliquanto commòdius ~~liberi~~ dicuntur repræsentare suum Patrem mortuum, id est, iterum quasi *præsentem* sistere & exhibere jus atque personam ejus, efficacissimo sensu, quem proinde quominus sine hæsitatione sequamur, nihil obstat

52 Jam, quod Repræsentatio nihil quam adæquationem gradus efficiat in hereditariis successioneibus, aliter liquet in eo, quod fratris germani liberi cum fratre defuncti uterino concurrentes, repræsentando patrem suum, non modo huic adæquantur gradu, sed eundem etiam excludunt. Et, si nihil aliud quam adæquatio gradus fieret, nepos primogeniti unicus, concurrens cum filiis secundo geniti pluribus, in hereditate divisibili, non haberet plus quam unus ex his obtinere posset, quod verum non est, cum solus tantundem, ac plures

filii secundi fratris simul, accipiat, idque e præsumpta voluntate defuncti.

53 Magis igitur est, ut cum repræsentatio in regnis hereditariis non excludatur, primogeniti filius ab avo in locum Patris affectu præsumpto substitutus videatur, etsi in eo cesset præsumptio majoris aptitudinis ob ætatem. Hæc enim præsumptio non potest tollere jus pertinetum repræsentationis.

54 Cum eadem tacitâ voluntate consentit, quod liberi absque justo suscepti matrimonio, non admittuntur, quia vel ideo Rex non videtur eorum matrem in uxorem duxisse, quod illam liberosque justo affectu non prosequeretur.

55 Quod secus, scilicet, est, ubi vel legitimatio vel sufficiens voluntatis actus intercessit; aut nulla inter legitimas uxores concubinasque differentia fuit defuncto, ut *Dominis Turcorum* post *Bajazetem*, cum ejus uxor nimis contumeliose a *Temurlano* habita fuisset, observatum est.

56 Adoptivi tamen liberi, quos expresse defunctus pro filiis adscivit; ex illa clara voluntate, non alio jure quam reliqui naturales liberi, videntur habendi, adeoque & filiabus præferentur.

57 Nam postremo etiam his, quando potioris sexus liberi defunt, præcognatis remotionibus successio debetur, quia sine dubio major affectus patris erga suam prolem est, quam respectu cognatorum, nec enim ille judicium de aptitudine ad imperandum comparasse videtur extra suam domum.

58 Hæc ita in regnis *patrimonialibus*, secundum probabilem defuncti voluntatem, quæ sola in eis spectari potest, si nihil cautum sit, habere se videntur.

59 Quod, si constet, Regnum esse & alias fuisse dividuum, jam non hereditum, quin liberi omnes majores,

juniores; masculi, feminae, adoptati, (non tamen nothi) & secundum eos, reliqui agnati aut cognati secundum gradus prærogativam, sint admittendi, ut *Grot. d. cap. 7. n. 12.*

60 Patrimonialis igitur & Hereditaria Successio hæcenus est eadem, Patrimonium enim & hereditas non differunt, *Patrimonium tibi gratulor*, ad Ciceronem Cicero post mortem Patris ejus Idem, *Liberis nostris satis amplum patrimonium relinquemus*, *Pro dom. Fratres commune patrimonium dividerunt l. 38. Famil. ercisc. l. 1.*

61 Salvo tamen hoc discrimine, quod Patrimonialis Successio pendeat a voluntate primi Imperantis, licet detur etiam hereditaria, quæ pendet à voluntate populi vel superioris, ut *infra* videbimus.

62 Oportet autem hic denuo observetur, aliud esse Patrimoniale, & aliud Herile imperium. Multæ enim ditiones sunt patrimoniales, in quibus admodum est modica potestas imperantium, ut in nostra *Amelandia*. non pauca etiam sunt Herilia, in quibus nec alienandi neque testandi potestas obtinet, adeoque ubi non est hereditaria, sed *institutiva* successio.

63 Cujusmodi est Turcicum Imperium; In quo cum hoc seculo *Amurathes* Imperator tecisset Testamentum solenniter confirmatum & à ministris primariis juratum; quo fratrem *Ibrahimum* excludebat, hoc tamen minime ratum est habitum, ut retulimus in *Histor. Civ. ad ann. 1640 in cap. rer. Turcic.*

64 Quin aliquando ulu venit, ut herilia regna sint Electiva, quale fuit Imperium Mamaluccorum in Syria & Ægypto, quod Selymus Turca destruxit, ut diximus, *Histor. Civ. tom. 2. l. 1. sect. 3. c. 11.* Tantum abest, ut herilia cum patrimonialibus eadem sint, vel cum illis semper conveniant.

C A P. V I I.

De Successione institutiva.

Successionem institutivam esse, quæ ex voluntate populorum originem habet, eamque esse vel simpliciter hereditariam, vel linealem. In illâ, multo magis in hac, fere easdem nasci præsumptiones, quæ sunt in patrimonialibus, ex tacitâ ultimorum intentione regnantium. I. Non esse dividendam civitatem, quia nihil publicæ quieti exitiabilius. II. Ut maris & primogeniti præferantur, etiam qui ante regnum patri delatum sint nati; nepos quoque primogeniti filio secundo licet majori non equè, ut Successio stet intra descendentes primi Imperantis, secus ac Grotius, Id esse proprium Successionis lineali, cuius à Priore differentia exponitur. In hac etiam filium ex Patre nondum Rege natum præferri nato post regnum acquisitum. Quid si delatum sit Imperium Tali & filius ex eo nasciturus? Neptem ex filio præferri ex filiâ nepotem, & filiam fratris sororis, filio, nisi feminis exclusis: quo cauto, natos etiam ex feminis censerî exclusos. Liberos illegitimos nec non adoptivos ab hoc loco esse alienos. Cessare hic testamenti factionem, proinde & exheredationis effectum, quin & abdicationis, quia non pendet hoc succedendi à factò ultimi possessoris, sed à lege primæva. Ortâ de successore controversiâ, nullum esse iudicem, quam ferum, nisi forte populum per modum interpretationis.

Fuit Hereditaria & arbitraria Successio, sequitur *Institutiva*, quæ deditur secundum voluntatem ac institutum eius qui primû Imperium fundavit, sive populus fuerit, sive major Princeps, qui Imperium in alium contulit, ut sunt domini feudalia regnorum, in quibus ideo simplex hereditaria successio & testamentaria communiter non obtinet *cap*

1 *impræ success feud*
 2 Plane, quominus voluntaria aut ab alio constituta Imperia sint etiam hereditaria, si hoc modo constituta fuerint, nihil vetat, quia possunt etiam esse patrimonialia, quibus hereditaria successio propria est, ut intelleximus.

3 Quid enim vetat, quominus qui in alium confert Imperium, id ita transferat, ut accipiens hoc etiam vendere deque eo testari possit, quemadmodum in Feudis aliquando usu venit. Et, si populus ita, Imperium sui in alios convertere velit, potest hoc æque facere, quam se ipsum in servitutem dare posse, jam pridem demonstravimus.

4 Quid autem juris sit, quando populus imperium simpliciter alicui detulit, quod Romæ factum, non expresse, electivum, an successivum sit uturum, superius probatum est, videri tunc esse electivum.

5 Quid si delatum sit alicui jure hereditario

reditario, five pro se & heredibus Imperium? Verbis equidem Patrimoniale videri posset, quia quod alicui pro se & heredibus relinquitur in testamentis, ejusmodi habetur sed ex negotii natura & præsumpta populi voluntate, potestas alienandi a que testandi de regno voluntario non videtur esse delata

6 Ex eadem præsumpta voluntate condentium Imperium, eadem tere nati videntur conclusiones, quas modo ex tacta defunctorum regnantium voluntate collegimus in patrimonialibus

7 Primum, non esse dividendam Civitatem, quia populus id sui ipsius causa multo fortius, quam Rex ob amorem populi, pacemque familiæ, voluisse videtur

8 Secundum hoc, ut alii nō vocentur, quam qui ex justo sunt nati matrimonio, tam, ratione præcedenti capite laudata, quam quod extra matrimonium nati, sanguinis incerti habentur

9 Tertium ponit Grotius, ut Successio stet intra eos, qui descendunt à primo Rege Quod in terminis regni simpliciter hereditarii, five pro illo & heredibus ejus, constituto, ut Grotius ponit, in d cap 7 n 14 & seq verborum proprietate nullo modo fert, Ut scilicet hereditarii appellatio non tantum ad cognatos, sed etiam ad solos descendentes restringeretur Idem mox iterum occurrit

10 Sed hoc tutō ponere licet IV quod mares feminis in pari jure sanguinis præferantur, deficientibus demum viris, sequior sexus admittatur, ob eandem rationem

11 V Ut primogenitus solus his qui postea sunt nati, anteponatur, propter rationes etiam supra collocatas, in regno patrimoniali

12 Quod nepos e Primogenito natus licet minor, præterendus sit filio secundo ge-

nito ætate majori, jure repræsentationis, Hanc enim in Successione constituta ut simpliciter hereditaria vel successiva sit, habere locum, dubitari non potest

13 VI Quod ordo Successionis aliquando transire potest ad eos, qui non sint de sanguine primi Imperantis, uti sæpe contingit, posteros alicujus habere cognatos heredes, ab illo alienos

14 Aliter Grotius, qui in Regnis ex voluntate hereditarius statuit, præludendum esse, quod constituentes voluerint, ut Successio stet intra eos, qui à primo Rege descendunt, eo quod hæc ob nobilitatem electa censeatur, qua finitâ, regnum redire debeat ad populum d lib 2 c 7 n 15

15 Sed hæc præsumptio infirmior est, quam ut jus hereditarium, quod habent proximi heredes cujusque regnantis, superare queat Nam qui Regem ita constituit, ut successionem hereditario jure deferat, si maxime Testamentarios heredes exclusisse videatur, alios tamen consanguineos, peremptorie vocasse non potest negari, quod & in Feudis obtinet.

16 Quippe restrictio, ut heredum appellatio, primo ad consanguineos, dein etiam ad descendentes, sine ulla horum speciali mentione, restringatur, id profecto est vim verbis inferre manifestam

17 Cæterum, illa Grotii positio videtur esse propria Successioni, quam *Linalem* vocant, secundum quam non proximi Regis quâ tales, sed qui a lege designati & dispositi sunt, vocantur,

18 VII Huic hereditariæ & in utroque successioni propriam, in quo discrepat a patrimoniali, sit, quod exhereditatio in eo fieri non potest, quia non proficitur, neque pendet a Rege sed à populi voluntate, nec adeo testamenti super regno faciendi jus, unde tabulas exheredandi pendet, tribuit

19 Deni-

19 Denique, & hoc est peculiare, quod etsi regnum hoc sit *Hereditas*, tamen a privata hereditate diversum sit, ideoque licet illa non adeatur, regnum tamen ab herede acquiri possit, quemadmodum in bonis feudalibus, emphyteuticis & fideicommissariis usu venit, ut etiam docet Grotius *de cap 7 n 19*

20 Positiones præcedentes etiam omnes locum habent in illâ Successione, quâ *Linealem* vocari diximus, quæ à lege, secundum certam succedentium *lineam* ordinatur, excepto, quod diximus, Successionem hereditariam ad tales etiam heredes pervenire, qui non sunt orti ab imperante primo, cum Linealis ad solos ab ipso descendentes pertineat

21 Præcipuum, quò hæc species à priori differt, est igitur; quod simplex hereditaria Successio ordinem suum accipit ab ultimo imperante, neque Successor quicquam juris habeat, nisi per hujus mortem Sed in lineali, quamquam Lex effectum succedendi, non nisi Vacuo regno, cui libet proximo tribuit, justamen *potentiale*, quod Grotius vocat, etiam prius, etiam remotioribus addicit Successoribus

22 Hinc quæri potest, non modo de lineali, sed de quavis hereditaria successione, An etiam filius ante regnum quæsitum Patri natus habeat succedendi jus, quemadmodum de patrimoniali Successione diximus Ratio dubitandi, quod in successione patrimoniali, sola Patris voluntas spectatur, quæ non est minor erga filium antea, quam postea natum Verum in regnis, ubi Legis dispositio regit Successiones, potest dici, quod jus successionis nequeat incipere, nisi positus succedendi terminis habilibus, qui non sunt in filio ante tempus regni à Patre quæsitum nato

23 Hanc rationem suggestit Dema-

ratus exsul rex Spartanus Xerxi apud Herodot ejusmodi cum fratre Artabazane litem agitati, quæ & apud Lacedæmonios vim juris habuit, plenæque sunt hoc genere exemplorum historiarum.

24 Verum illa ratio non est idonea ad hanc diversitatem inferendam Nam si tunc, ubi successio primum constituitur, jam natus sit filius; ut accidit in imperiis recens acquisitis, clarum est, eam maxime designari per filium, qui fuit in conspectu

25 Nisi forte dictum fuerit, imperium dari *Talis & filius ex eo nascituris*, quo argumento nixum fuisse Ludovicum Sforzam adversus Galeatum fratrem, in controversia ducatus Mediolanensis; refert Grotius *de c 7 n 29* quod pro exemplo bonum est, pro historia non æquè Nam Ludovicus, Galeatio & ejus filio se prætulit eo, quod ipse haberet investituram à Maximiliano Cæsare, quam Pater & frater & fratris filius omnino neglexissent, addito, quod ipse natus esset Patri jam Duci, Galeatius antea; quæ ratio fuit utraque in literis investituræ Cæsareæ; ut auctor est Guicardin *lib 1. de bell Ital* qui de *Nascituris* nihil

26 Quod si de filio, longiori à lege lata tempore natis, antequam ordo successionis ad Parentes eorum pertigisset, quærat, pro his adhuc evidentior est ratio, quia talis filius ante regnum Patri actu delatum, jus illud potentiale, quod in lineali successione versatur, acquisiverat, ante filium, qui post regnum à Patre acquisitum natus est, cui idcirco anteferendus est

27 Sicut in patrimoniali & hereditario idem fit jure repræsentationis, ut demonstratum est, quod non habet locum præise, quo tempore liberi nascuntur, sed omni tempore vitæ Nec enim minus fuit filius is qui adoleverat, cum

Pater Rex fieret; quam *περὸς τοὺς βασιλεῖς, ἢ ἐν πορφύρᾳ natus* & regius in ans

28 Denique & in lineali successione minus est dubii, quin nepos e primogenito, licet ætate filio secundo minor, huic tamen præteratur, Quoniam filius primogenitus, patre vivo mortuus, jus quo tum ipem habebat præcipuam, quodque jus *potentiale* diximus, ad suam prolem transmittit

29 Sed an non obstat heic, ratio minoris aptitudinis ad regnandum, ex impari ætate; & an non hæc, respectu populi, validior est quam in Rege, qui jus Patrimoniale transtert in posteros suos?

30 Non videtur, quia vis expressæ sanctionis validior est, quam illa præsumptio esse queat, Lex vocat filium primogeniti sine discrimine, cujus ætatis sit, quia semel successionem in universum stabilire volens, ob exquisitos casus, nullam varietatem recipere potuit

31 Tunc enim successorum ordinationem expressæ tacitæque ultimorum Imperantium voluntati committere debuisse, quod ne fieret, successionis ordinem definivit

32 Unde, nec primogenitum, etsi longe ad res gerendas ineptiorem, modo non turisolum aut mente captum, ordo Legis prætervebitur

33 Hæc in lineali successione nullam habere difficultatem, tætetur Grotius, In hereditariis, seu patrimonialibus sive institutivis, modo individua sint, ita existimat, *Repræsentationem nihil facere quam æquationem gradus*, Ideoque majorem natu, live is nepos e primogenito, live, quo ipse perierit, sit filius secundo genitus, esse præterendum, quo tunc cur nobis minus ledeat, in fine *cap præced* ostendimus

34 Secundum hæc, fratris majoris filius vel filia, secundo genitum tra-

trem anteceder, imo & nepos vel nepotis illius, adeoque in infinitum hoc valebit

35 *Nepos* quoque *ex filio* præferenda erit nepoti ex filia, quia filius si prælatus fuisset, suamque ipem ad prolem transmittit, filia, quæ nihil habuit nisi suo gnato tradere potuit

36 Lex quidem mares etiam præfert, & prætulit in hoc casu filium filie, sed jure in filium stabilito, inter illius liberos, si utriusque sexus extens, idem discrimen servat, si vero filias tantum reliquerit, hæc jus a Patre transmissum retinent, Nepos ex filia nihil habere potest, quia mater ejus nihil juris habuit, & lex non potest retro operari per saltum, ut relicta nepte ex filio, recurrat ad nepotem ex filia, Ideoque feminis tantum repertis, in his substituit, nec retro currere potest

37 Eadem ratione, filia fratris portioni jure, quam filius sororis utetur, ac ita in cæteris

38 Ultra autem intelligitur, hujusmodi successionem, in us obtinere populis, ubi feminae non penitus excluduntur, sed ubi maribus duntaxat posthabentur, ut in plerisque Christianorum regnis usus & juris est

39 Quo casu etiam, ubi Lex viros produxit ad solium, si postea pares gradu deficient, retrocedit ad feminas, potius quam ad agnatos diversæ lineæ pergat

40 Id enim extra controversiam collocamus, nihil obstare, *quominus femina ad imperia populorum*, salva juris Gentium ratione, potius causis habilibus, extolli possint, qua de re diximus *in cap 2 huj, sect in fin.*

41 Utrum rectius prudentiusque penitus excludantur, quam in subidum, d. necentibus malis, volentur, Ponticorum disputatio est, de qua *in cæteris* & exem-

& exempla in utramque partem Historia suppeditat

42 Nec de nihilo observatum fuit, nullas gentes plus a feminis esse perpeffas, quam quæ maxime gloriantur, eas penitus ab se a successione regnorum, exclusas esse, quod nominatum de Gallis animadvertum est

43 Porro, ubi omnino excluduntur, quæ *successio linealis agnatica* vocatur, ibi non modo cognati remotiores illas præcedunt, sed ne feminæ quidem, deficiente omni sanguinis linea, admittuntur, *expressâ prohibitione omnem tacitâ voluntatū excludente præsumptionem*

44 Quod ipsum in maribus ortis è feminis haud dubie statuendum, quia Successio est ordo continuus, qui per saltum ferri nequit, obstante regula, *ubi excludens se excluditur, multo magis tu excludere*

45, Atque is ordo lege stabilitus, quo jus potentiale certæ lineæ quæsitum est, ne quidem a populo toto, vel Proceribus immutari potest, cum ille suum jus etiam in futurum alienaverit, ne quidem si ultimus Rex suam adhibeat consensum, quia dispositio ipsius neque viventis neque mortis causa, in talibus imperiis quicquam mutare potest, ut sæpe demonstratum est. Exempla quæ in diversum non cesunt, tacti non juris esse, vis veritatis imperat, ut statuamus vid quæ dix *Hist Civ tom 2 l 1 sect 1 c 5 n 3*

46 Sed discrimen hereditariæ & linealis in regno voluntario Successionis plerumque ex usu & interpretatione popularum superveniente magis colligitur, quam ut lege certa ab initio declaretur, ut in Franciæ regno manifestum est, Quippe ibi lex Salica quæ dicitur, nudum fere nomen est, cum de ea nihil conser, quam quod Salii olim Franci pincti solos in res ad hereditas privatas vocaverint. In regno an obtinuerit,

non fuit decisum ante mortem Ludovici Huttini, anno Chr 1316 & an linealis esset; paucis annis postea *Dix in hist. Civ tom 1 ad d. ann cap 5*

47 Jam de naturalibus spurisque liberis nemo dubitat, quin æque ab institutiua quam ab hereditaria successione penitus arceantur; alimentorum quæstio a jure publico aliena est

48 Adoptivos in patrimonialibus solâ defuncti Regis voluntate sat ipso actu declarata vocari diximus, quæ cum in voluntariis regnis cesset, nullum in his locum dari adoptatis manifestum est.

49 Jam non est quod moneatur, Regibus in hujusmodi Imperiis non esse jus faciendi testamenti, quo successio nis ordo mutetur, ut jam expositum est ac ultro liquet;

50 Proinde exheredationem, nec ob ingratitudinem licet atrocissimam, fieri posse cum effectu, tam in hereditariâ quam in lineali successione, uti jam diximus. Nec abdicatio principis cum præjudicio posteritatis fieri potest in lineali, quoniam jus ei *Lege* quæsitum, non ab regnante profectum est

51 Sed in hereditariâ simplici, regno tamen voluntario, quia jus heredis à defuncto in proximum venire debet, qui tempore mortis nihil habuit, is nec in heredem quicquam transmittere potest. Idem de derelictione judicandum

52 Cæterum, controversia de successione orta, non potest alius esse iudex quam Ferrum, utique cum decidenti potestate, quæ succumbentem obliget ad parandum

53 Populus enim, quandiu stirps familiæ regnariis superest, omni jurisdictione manet exutus, Neque superstes princeps ultra vitæ suæ terminos quicquam de Imperio disponere potest

54 Quamquam si compromittere velint, nullum rectius arbitrum, quam Re-

gem vivum, eove mortuo, populum vel primores eligere possunt

55 In Imperiis, ordine successivo non bene stabilitis expedit & solet fieri, ut Reges filios suos vivi curent vel successores declarari, vel etiam pro Regibus agnosci atque inaugurari

56 Successores declarantur vel simpliciter, vel cum titulo Summæ Potestati proximo, quomodo Cæsares in Imperio veteri Romano sub Antoninis & postea, distincti ab Augustis, in hodierno Imperio Reges Romanorum declarantur

57 Quando Reges fiunt vivis Patri-

bus, tum vel Imperii *Collegæ* adsciscuntur, ut Severus Antoninum filium per modum Condominatus, auctoritate dispari, potestate pari, vel Pater se jure imperii abdicat, ut filius eo solus potiatur, quod factum à Ptolomæo Lagi in Philadelphum filium, cui pater in ipso actu inaugurationis apparuit, *officium regi filio inter satellites exhibens*, ut Justinus lib 16 c 2

58 Si quis tamen dicat, populum non quidem per modum jurisdictionis, sed interpretationis in causâ dubia litem decidere posse, quoniam jus *auspiciorum* legis conditæ ab illo profectum est, non admodum refragemur

C A P. V I I I.

De Tutelis Regum

Tutores Regni an habeant summam potestatem. Quotuplex sit hæc Tutela, & quis eam statuere possit. Legis dispositionem per Testamentum heic non posse mutari. Quando Tutela finiatur, & an detur Cura regia, ubi & de jure Devolutionis obiter.

Porro, si Principem, cui successio debetur, infantem aut furiosum esse contingat, palam est, **TUTOREM** ei esse dandum, vel Curatorem, qui & Protector & Regens *alicubi* appellatur, cujus rei tractatus ad hunc locum pertinet

2 Ille Tutor, Regens aut Protector cum habeat facultatem juris, cujus Acta nemo infirmare queat, *summam quoque potestatem habere dicendus* est, sed exercitio tantum, proprietate penes pupillum manente

3 Deferre tutelam nemo alius, quam is, cujus primævum jus fuit imperandi, potest. Quippe, cum præsens Rex nullum habeat animi judicium, nec defunctus habuerit potestatem faciendi quicquam in tempore post mortem suam

4 Ergo cum Tutela privatæ sint Te-

stamentariæ, Legitimæ & Dativæ, priorem speciem in Regnis, populorum voluntate constitutis, secundum ea quæ sæpe dicta sunt, non posse locum habere palam est, quia Testamenti factionem in hujusmodi regnis omnino cessare constat

5 Loquimur de non patrimonialibus, nam in regnis, quæ jure patrimonii habentur, non est dubium, quin Rex moriturus Tutorem constituere, vel ejus dispositione cessante, propinquialiquem eligere possint

6 Si qua in regnis voluntarius exempla tutoris à Patre dati extent, ea commendationis tantum habere vim, quomodo & de successione ipsâ multi Reges testari leguntur, at *sæpius absque effectu*. Exemplum non abile dedimus in

Hist

Hist Civ ad ann Chr 1642 cap 3 &
 4 de tutelari dispositione Ludovici
 XIII Galliarum Regis, quæ in magno
 Senatu Parisiensi irrita facta est, aliaque
 passim extant

7 Voluntas populi aut per Legem
 fundamentalem, aut hac deficiente,
 per expressam declarationem significa-
 tur

8 Per quam potest fieri, ut non u-
 nus, sed plures constituantur Tutores,
 qui per modum universitatis aristocrati-
 cum, teneant jus summum, uno licet
 præhæde statuto, cui nomen Tutoris aut
Protectoris vel simile detur

9 Cujusmodi tutelæ administratio in
 Anglia, commendante *Henrico VIII*
 super *Eduardum* puerum, constituta fuit,
 ubi contentaneumerat, eum cui nomen
 Tutoris dabatur, qui & capite multatus
 est, non habuisse potestatem Summam
Baker in Edu VI

10 Causas Tutelæ diximus esse æ-
 tatem puerilem & dementiam, cum
 qua Leges merito comparant prodi-
 gentiam sive insaniam morum, qua præ-
 dit, licet mentis compotes videan-
 tur, furiosum tamen exitum faciunt,
 qua ratione vel prætextu nuper usos vi-
 dimus Lusitanos in amovendo Rege
 suo

11 Tutela pubertate finitur Inde
 olim adolescentes in suam Tutelam ve-
 nire dicebantur, nec Curatores accipie-
 bant, nisi causa cognita, propter furo-
 rem, vel amentiam A Marci Philoso-
 phi tempore adolescentes non redditis
 causis, sub Curatoribus esse cœperunt
 ulque ad ætatem xxv annorum, quo
 postea demum compleri virilem vigo-
 rem arbitri sunt

12 In Regnis frequenter reditum est
 ad veterem morem, ut post pubertatem
 adolescentes in suam tutelam venire cen-
 seantur, Et quidem ut annis inchoatu

pro completo habeatur, quomodo in
 Gallia & alibi frequenter observatur,
 ut anno XIII decursio, Reges majores de-
 clarentur Alibi, ut in Germaniâ, pla-
 cuit annorum ætas XVIII, ut cuique
 populo visum fuit

13 Ratio, quæ minoris ætatis Cura
 non ubique recepta sit æqualiter, etsi
 major ad regimen publicum maturitas &
 prudentia requiratur, est politica, quæ
 ut sæpe fit, juridicum parit effectum, sci-
 licet, periculum è longiori regimine Tu-
 telari pro ipsis Adolescentibus, neque mi-
 nus ad evitandum turbas, quæ frequen-
 ter adversus alienæ potestatis exercitium
 moventur

14 Ex his omnibus abunde liquet,
 jura privata, quæ cuique patrifamilias
 jus libere disponendi super pecuniâ tu-
 telæ rei suæ largiuntur, l 120 *π d V.*
S ad jus publicam Civitatis non esse pro-
 ducenda

15 Proinde nec tutelæ Electorales
 ex Aureo Diplomate, quo fratres defun-
 ctorum vocantur, ultimâ voluntate mu-
 tari posse videntur, qua de re *dix part 1.*
lib 3 Digress cap 5 & in notis ad *lib 5.*
Hist Civ tom 1. c 2 verb Tutel & omnia
jus Reg

16 Aliter olim disputarunt Marquar-
 dus Freherus & Dionys Gotofredus pro
 testamento Friderici IV Electoris Pala-
 tini, qui excluso Philippo Wilhelmo
 Neoburgico, ad quem ex Imperii *Legè*
 pertinebat Tutela, vocaverat Johannem
 Bipontinum, Reformati libenter adsen-
 titi sunt Frehero & Gotofredo, quos in-
 ter D Wissenbachius noster *ad Inst de*
Tut n 20 magis quod partium in Pala-
 tinatu intererat, quam ex solido vero,
 ut probant Tulden & Perez ad *T C.*
de Tutel vel cur illustr.

17 Nihilo magis jura intestati legiti-
 masque successionum devolutiones de
 patrimonius vel de feudis privatis consti-
 tutas

tutas sine magno errore ad summa Imperia transferre licet

18 Quo sine dubio pertinent *commis-
sa secundarum nuptiarum*, quibus *alicu-
bi*, bona, quæ parentes sub finem prioris
matrimonii habuere, *post transsum ad
secunda vota*, liberi *præmi conjugii acqui-
runtur*, usufructu duntaxat à parentibus
retento, qui, mortuis illis, cum proprie-
tate consolidatur

19 Non pertinere ad Imperia, hæc
similiaque statuta vel uno clarum est ar-
gumento, quod ab Summa Potestate
proficiantur, ut subjectos ad paren-
dum, non ut ipsos obligent imperantes,
de quibus insanum est cogitare, quod
secundis nuptiis Imperio semet ipsos pri-
vare voluerint *vid Grot lib 2 cap 4 § 12*

20 Proinde, ubi maxime *jus illud
Devolutionis* obtinet, nihil tamen hæ-
rendum, quin filius secundi, filix prio-

ris matrimonii sit in Imperio præferen-
dus, qua de re superioribus annis inter
Hispanos & Gallos armis & libris acer-
time certatum est

21 Non defugimus alioquin id quod
Grotius in *d cap 7 n xi* statuit, in du-
bio, *quoties expressiora voluntatis indicia
nulla sunt*, credi, quemque id de sua suc-
cessione statuisse, quod *Lex aut mos habet
populi*, non tantum ex *vi imperii*, sed ex
conjecturâ, quæ etiam in eos valet, quo-
rum in manu est summum Imperium Nam
*et hi probabiliter creduntur in rebus suis
æquissimum judicasse*, quod aut legibus
sanxerunt ipsi, aut moribus probant, in
quibus de nullo ipsorum damno agitur
Quod damnum in illo Devolutionis in-
stituto quàm maxime agebatur, ideoque
ad hoc, ejus loci argumentum minime
pertinet Enimvero illis verbis hoc ca-
put non incommode claudemus.

S E C T I O

[Faint handwritten notes in the left margin, including the number 18 and some illegible text.]

[Faint handwritten notes in the right margin, including the word SECTION.]

SECTIO VIII.

De Plurium Imperio.

C A P. I.

De Jure Aristocratico.

Plurium Imperium esse duplex, Aristocraticum & Democraticum. definitio Aristocratiae, De numero imperantium in hac republ. nihil dari certum, modo sit longè pars minor populi, licet aliquot millia. modum continuandi Aristocratiam esse vel successivum aut electivum Refutantur, qui Democratiam esse volunt, ubicunque omnis generis ordinisque homines surrogari possunt, aut ubi populus deficientes optimates supplet. Discrimen hanc pendere, utrum acta imperantium infirmari queant vel non, sed utrum perpetua an temporaria sit potestas, nihil referre ad specificam differentiam. Igitur annuos optimates, qui jus habent faciendi quod è Republ. videbitur salvis legibus fundamentalibus, verè summam habere potestatem; quâ proinde careant hi, qui illos delegaverunt. Non posse tamen illos transferre jus summum, nec unumquidem ex juribus Majestatis, nec ullum imperii actum ultra suum tempus exercere non teneri verò ad reddendas rationes delegantibus suis Plurimum de illa specie Aristocratiae, ubi possessores immobilium habent jus constituendi annuos optimates. An optimates Imperium alienare vel formam Reipubl. mutare possint.

Fuit Monarchia, Unius Imperium
 Quod a pluribus tenetur, est vel
Aristocraticum vel *Democraticum*
 2 *Aristocratia*, cum summa potestas est penes *Optimates*, hoc est, minorem & eminentiorem populi partem
 3 *Democratia*, quando jus summum Imperii a populo non transfertur, sed ab eo retinetur in summa, administratio tantum per Magistratus exercetur, ad instar aristocratiae
 4 Numri Imperantium in hac formâ Civitatis magna est latitudo, ut defini

nullo modo possit, nisi quod *subjectam civium partem longe oporteat esse majorem.*
 5 Est ubi *Decem viri, Triginta, Quadringenta Viri*, plus minus, fuit ubi *Centum, Quadringenti, mille* vel plures sunt, ut apud Venetos & *Fios*
 6 Imo in *Polonia*, ubi jus summum est apud Nobiles quinquaginta & quod excedit, numero millium, formam esse aristocraticam, necessarium dictu videtur
 7 Quia cæterorum incolarum multitudo, quos etiam communi nomine ci

vel

ves licet rusticos, dici posse non est dubium, immo numerosior est, & *Nobiles* utique *Optimates* sunt

8 Hinc ubi jus supremum est penes dominos insignium prædiorum, licet alioquot milia forsitan hominum efficiant, quia tamen plebs sine terris immenso major est, ejusmodi Rempubl. dicimus Aristocraticam, ut in *Frisia* nostra Nisi quartam Rempubl. formam quæ sit *Timocratie*, statuere placeat, quæ de re *inferius* agendum

9 Fatendum interim, quò major est Imperantium numerus, eo propius ad *Democratie* similitudinem accedi, ut forte plus inter quasdam Aristocracias, quam inter aliqua optimatum & popularia interlit Imperia

10 Quæ res efficit, ut multi pro *Democratis* accipiant ejusmodi Respublicas, quæ accuratè æstimatæ sunt Aristocratiæ

11. Nimirum, potest fere, ut Regnum, dividi *Aristocrasia* in Successoriam & Electivam, plerumque quoad singulas atinet personas, non etiam universos, tamen ad universos quoque, ut in *Frisiâ* universi quotannis mutantur Imperantes substituti

12 *Successiva*, ubi dignitas optimatum est hereditaria, ut summa Rempubl. concilia nulli quam e certis familiis nato ingredi liceat, quod *Poloni*, *Veneri* aliique servant

13 Electiva, quando in locum deficientium, alii ex eminentioribus civitatis per suffragia surrogantur, ut in *Belgio* obtinet

14 Errant autem sine dubio, qui *Democratiâ* esse volunt, quando cujusvis generis & ordinis homines, nemine excluso, surrogari possunt

15 Nam etsi nullus ordo hominum a capacitate electionis excludatur, tamen ubi perpetuo verum est, Summam po-

testatem esse penes partem longe minimam, ibi certum est dari Aristocratiâ, ut ex supra dictis colligi potuit

16 Perinde atque Regno nihil deedit, ex eo, quod quilibet ad illud evahi possint, neque minus est *Monarchia*, qui ex omnibus, quam qui de paucis tunc eligendus

17 Electio Aristocratica dupliciter habetur, Aut enim ipsi *Optimates* jus habent loca deficientia suo arbitratu, ut fit in *Hollandiâ*, supplendi, aut populus totus ejusve *Præcipui* novos identidem Senatores eligunt, ut heic in *Frisia*

18 Illam sunt qui *Aristocratiâ* veram, hanc qui in se spectatam volunt esse *Democratiâ*, modum dumtaxat administrandi Aristocraticum videri

19 Sed arbitror, esse distinguendum, juxta principium toties positum, utrum acta electorum Procerum à populo dependeant, ab eoque infirmari possint, an omninò sint rata

20 Si acta, gesta illorum rationibus reddendis, abolitioni aut animadversioni subjecta sint, concedemus, fundamentum Imperii esse *Democraticum*

21 Verum si plena & irrevocabilis potestas illis tribuatur, nulla ratio est, quare dicendum sit, electionem populi magis impedire *Aristocratiæ* appellationem, quam *Monarchiæ*, ubi multitudo eligit Regem, liquidem utrobique eligentes omnipotestate se ipsos abdicarunt

22 Hæc distinctio firmior videtur, quam qua alii utuntur, in eam potestatem optimatum *temporariam* & *perpetuam*

23 Si temporaria, volunt proprietatem Imperii minere penes populum, nihil vero quam utrum & ex certum esse penes illos *ad tempus* optimates

24 Equidem si nihil ab hac disputatione penderet, quam quo nomine ut exprimentum jus illud, quo populus Imperium affectum habet, in calum temporis

poris elapsi, quæstio exigui foret momenti

25 Sed illi volunt, temporarios Optimates nihil esse quam magistratus, id est, *ministros* adeoque ad rationes reddendas esse obligatos Unde patet, hoc quæsitum in utramque partem Summæ Potestati essenziale videri

26 Etiam *Hobbes* ita, Si populus, electis Imperantibus ad vitam aut certum tempus, decretum prius fecerit de conveniendo, post tempus imperii elapsum, rursus ad diem locumque certum, quod tunc medio tempore Summum Imperium in populo ut domino, usus autem in Proceribus temporarius fuerit *tract. de Civitate cap 7 § 14 & cap 9 § 13 & § 17*

27 Nos hujus doctrinæ nullum agnoscimus effectum, neque putamus quicquam posse proferri, quod minus in potestate sit optimatum temporalium quam perpetuorum

28 Proinde ex his terminis differentiam Summæ potestatis inferre, ut antea improbavimus, ita nihil adhuc cause videmus, cur sit faciendum *vid. supr. sect 3 cap 2 n 46*

29 Diximus ibi, rerum civilium naturam ab effectis æstimari, quæ à tempore non recipiunt diversitatem, sed qui tacite possunt idem, alius ad tempus alius in perpetuum, illis idem juris oportere ascribatur

30 Scimus, *dominium revocabile* dari, ut mariti in dote & heredis fiducia, qui forte non omnia possunt quæ domini irrevocabiles, *quatenus ad restituendum tenentur*

31 Sed hoc discrimen in Imperio non habet facultatem, siquidem nulla re plus vident, *inquam*, perpetui, dum vivunt, quam temporarii, dum regimen eorum durat, Imperantes, *dum durat*, inquam

32 Aut si hæc differentia in Impe-

rius obtinere debet, sic erit accipienda; quod, sicut maritus in dotali, vel fiduciarius in re fideicommissaria nihil facere possunt, quod impediatur restitutionem suo tempore faciendam, ita Regnantes temporarii prohibeantur facere quicquam, ad corrumpendam restitutionem Imperii sibi commissi Atqui id ipsum prohibetur & his, quibus Imperium *perpetuo*, hoc est, ad vitam delatum est

33 Cæterum, si quis illud jus, quo Imperium ad populum reverti debet, proprietatem velit appellare, ut in Jure quandoque, matrimonio adhuc consistente, *dominium* dotis, quod viri est, ad mulierem pertinere dicitur *analogicè*, id quidem concedi potest.

34 Sed Imperium accuratè loquendo ab jure quod populus interim retinet, est diversum, *ut ex definitione Summæ Potestatis constat*

35 Neque prorsus in specie aliud est jus, quod populus retinet, quando Imperium defert ad certum tempus, durante eo tempore, quam est jus populi, quod retinet in omnibus Imperio voluntariis, etiam regnis successivis, in quibus aliquando jus summæ potestatis ad populum redire potest.

36 Porro eadem ratione, quæ ex *Democratia*, fit *Aristocratia* per translationem juris supremi in minorem numerum, fit etiam ex *Aristocratia* laxâ & diffusâ, status *Aristocraticus* strictior, sicut in agro *Frisæ*, ubi jus summum competens dominis veterum prædiorum facit Aristocratiam, late quidem patentem, sed juxta *superius* dicta, tamen *Aristocratiam*, id est, minoris numeri potestatem in populum univèrsam

37 Ab his autem quotannis creantur *Optimates LXXVII plene potestatis*, quibus datur jus intra annum vertentem *faciendi quicquid è Republicâ videbitur*, nul-

lare excepta, nisi, ut Leges Republ fundamentales servantur, & paucis quibusdam aliis capitibus specialiter expressis

38 Postremo repetamus oportet, heic, quod in sect 2 cap 5 & aliàs sæpe demonstratum est, Optimates æque jus habere delatum a populo sui juris, quam Reges & Principes

39 Proinde in Imperio simpliciter delato, illos aut posse vel non posse, quicquid Monarchis ex jure sibi delato facultatis esse vel non esse diximus

40 Ex qua sequi viderur, Optimates non posse Summam Potestatem in alium transferre, non magis quam Reges id facere posse supra vidimus

41 Quod tamen cum ab usu alienum esse constet, exemplis, videndum, an non optimates magno numero, in Republ ubi totus populus in diversas civitates & regiones diffusus nunquam coit & difficillime coire potest, considerari queant ita, ut jus omne populi de imperio quovis modo disponendi complectantur

42 Quomodo sane si Poloni Nobiles regnum ex electivo & legitimo facere vellent hereditarium, nemo dubitaret, quin id facere possent, nec si possessores Immobilium in Frisia principa-

tum erigere vellent nam Legatōs ad Comitata, id ibi vel in Polonia tacere posse nullo modo statuendum est

43 Nec de magno quidem Senatu Veneto, licet ibi plebs facilius convocari posset, dubium sit, quin si vellent speciem Ducatus in regnum mutare, suo jure id facere posse crederentur

44 Quemadmodum ne in Hollandia quidem dubitatum est, cum Rectores omnium Civitatum, populis inconsultis, Principi Wilhelmo seniori Summam Potestatem detulissent, quin id jure factum videretur, etsi dialectica juris ratio, quam diximus, & quæ Optimatibus non tribuit plus juris quam Monarchis simpliciter constitutis, in divertum tendat

45 Est tamen considerandum, inquam, an non optimatibus hac parte tacito populorum consensu plus quam Principibus datum videatur, maxime, si magno sint numero, Quasi præsumptione populari, quod ejusmodi Optimates hac potestate minus facile sint abufuri quam Principes, & quod in magno Optimatum numero spissior & validior sit totius populi repræsentatio, quam in singulis Imperantibus.

C A P. I I.

De Republica annui Imperii, qualis in Frisiâ.

Aristocratiam magni numeri annuam, esse raram. Jus annui regiminis in Frisia vere supremum esse, sub exceptione legum fundamentalium. Interpretatio hujus exceptionis & consequentia. Juris & prudentiæ hac parte diversa ratio. Populum aut delegantes in tali specie non esse superiores delegatis intra suum tempus, ab usque non posse animadverti vel abdicari. Remota objectio à naturâ mandati, qua tales delegati constituuntur. Examen ejusmodi mandatorum. Status talis Reipubl. in fine cujusque anni.

Momentum hujus rei non minus quam in Patriam affectus exigit, ut heic paululum subsistamus, & quamquam ratio instituti nostri nihil quam jus publicum universale ferat, non est tamen, ut hoc genus summi Imperii Annui, quod etli rarum & juris inulitati, attamen salubris temperamenti plenum est, silentio transmittamus.

2 Summam juris ejus delati annuis Rectoribus esse diximus, facultatem statuerandi & agendi quicquid è Reipubl ipsi videbitur quibus verbis inesse perfectum & supremum jus regendi Civitatem, ex eo quod *supersus in sect 3 c 1 de summâ potestate* diximus, evidenter liquet, liquidem & hoc ipsum est in formula Legis Regiæ, qua Cæsares omnia arbitrium Reipubl acceperunt.

3 Maximè, cum lecti oprimates nostri de rebus propositis ad Delegantes, priusquam decernant, *referre non cogantur, nec eorum acta deinde retractari possint*, quod apud nos, post annum hujus seculi XIX constanter obtinuit.

4 Ex principis dudum in *capite de summa potestate & seqq tituloque præcedente* firmatis, clarum & certum est, ejusmodi annuos Imperantes æque habere summam potestatem in suo tempo-

re, quam Rex Galliarum habeat, non obstante, quod eliguntur, quod delegantur, quod annui sunt, & quæ præterea pridem ostendimus Summæ potestati non adversari.

5 Quocirca Delegantes summâ potestate tam oportet careant, quam populos Gallorum, eâ carere palam est.

6 Nisi, quod Leges fundamentale, hic in *Frisiâ*, inquam, præscribuntur quas tamen non tollere summitatem Imperii, ita simpliciter exceptas, *diximus jam supra sect 3 c 5*.

7. Quæ autem sint Leges fundamentales, & quales, ubi nullæ sunt expresse, intelligantur, in loco generali dicere occupavimus *ibid*.

8 Applicanda similiter huc esse, quæ de voluntariis Imperiis *suprà* diximus, quatenus termini habiles conveniunt, ultro intelligitur.

9 Proinde ejusmodi annales Imperantes jus suum in alios transferre non possunt, neque præficere Reipubl aut unum principem aut plures, qui cum summa potestate suas vices per certa temporum spatia gerant.

10 Sed legum ab illis constituto, quo jure præditi erunt, quale *suprà* vicariis supremæ potestatis adscripsimus *pag 166.*

11 Neque in sequentem annum suo loco Imperantes, neque vicarios, ordinare possunt

12 Nec partes Reipublicæ alienate tam potentiales, id est, jura Majestatis, quam *Subjektivæ*, sive membra civitatis possunt

13 Quod si ultra tempus sibi præscriptum exerceant Imperium, acta illorum ipso jure nulla erunt, & cuilibet civi non parere licebit

14 Tamen si populus nullum alium constituerit ordinem, rursus, janno elapso, conveniendi, quam ipsis, aut vicariis illorum convocantibus

15 Non obstante, quod *Hobbes* in hac specie Aristocratiæ, Imperium tempore ac intentione infinitum esse disputaret, ex suis principiis sæpius expositis

16 Secundum hæc, non possunt annui Rectores decernere, quid juris sequentium annorum Imperantes exercere debeant aut si decreverint, nullius id momenti esse videtur

17 Multo minus præscribere possunt, quid populum secuturis annis noviter eligendis optimatibus mandare oporteat, aut si præscribant, populus tamen vel primores, qui Annuos Regentes eligunt, suo arbitrato hætenus uti posse videntur

18 Ne dicam, eos, qui sub conditione reddendi rationes referendique de gravioribus causis electi sunt, statuere non posse, nec relationem neque rationes, aut nunc aut imposterum esse reddendas

19 Siquidem hoc obtento, Optimatus delegati sunt absoluti Imperantes, & universa Reipubl forma convertitur, quod non esse in eorum potestate multo citius est, quam quod in jure privato dicitur, neminem sibi ipsi causam possessionis mutare posse § 1 *ne acq poss*

20 Quod si eveniat, ut aliquid in futurum circa fundamentalia mutandum videatur, in us locis, ubi Rectores sunt electi, hac lege, *ne quid in fundamentalibus mutant*, juris est, ut hoc ad populi conventus primum referatur, per libera suffragia decidendum

21 Quanquam sæpe salubrius est populis, nihil habere, quam jus eligendi, atque satius sit, ut electi absolutam exerceant potestatem, aliquando etiam ipsis eligentibus præscribere queant, in posterum quid facere debeant

22 Scilicet multæ plebes amplius habent jus quam expedit ipsis, ut de *Groningana* civitate scribit *Grotius* in *Histor Belg* ad ann 1594. Quicquid tamen de utilitate sit, ad juris rationem inde nullo modo licet argumentari

23 Nam hac ratione possis evincere & ipsos Optimates imperium in unum posse, nec non debere transferre, obtentu, quod hoc sit utilius, id quod tamen neutiquam licere *probavimus*

24 Adeo diversæ rationes sunt facultatis ac utilitatis, juris atque prudentiæ, Politices & hujus Artis, in quâ versamur. Atque hæc e principis superius collocatis deducuntur

25 Ex usdem judicari potest & illud, quod *repetimus*, populum, durante annuo Imperio, non esse Electis superiorem, Nec ullam penes eos esse majestatem, quia nihil circa Summæ potestatis jura faciunt aut facere possunt

26 Idcirco inter res novas & usurpationes *Leicestrianas* observatum fuit a Patribus nostris, quod is aliquando literas de rebus summæ Reipubl ad Nobiles & Prædarios, qui potestatem delegati habent, non ad Legatos Plenipotentarios, qui dicuntur, miserit, intuitu quorundam res novas molientium, etsi tunc jure meliori, quam nunc id heri potuerit

27 Interim nihil vetat, eosdem Delegates quosque suis locis, jure suo, disponere de aliis rebus particularibus ad summam Rempubl non pertinentibus, ut fit apud nos omni die

28 Præterea manifestum ex prædictis est, Optimates, nec omnes nec singulos, prius aut post annum teneri suis Delegantibus ad rationem reddendam ejus, quod a se dictum factumve fuerit, in Rempubl juxta alios regendâ, multo minus, eos idcirco poenæ vel animadversioni Delegantium esse obnoxios, nisi ob delicta publicorum judiciorum ordine legitimo

29 An etiam Delegati à Delegantibus inviti intra annum revocari sive abdicari possunt? Affirmant Ordines Frisæ, congregati Snecæ in suâ deductione publicata d 16 Novembr 1672 fol 13 quod ego fateor, me non intelligere, quî conveniat cû hoc Principio, quod Respublica pro certo habet, Legatos *Plenipotentiaris* habere summam potestatem

30 Sane repugnat hoc omnibus iis, quæ de naturâ Summæ potestatis antehac disputavimus neque mihi constat, id unquam accidisse, nec credo quenquam in locum talis *Plenipotentiaris* a delegantibus suis abdicati unquam esse admissum, quin late nimis pateret ac perverte cederet illa praxis, si mutatis partium viribus & studiis, legati ad comitia semel approbati atque recepti pro lubi a delegantium ante suum tempus revocari possent. Has igitur lit, heic & i& & suspendere judicium

31 Tu dices, Quid si tales legati per Mandatum constituti, nec aliud quam Procuratores sint? cujusmodi apud nos sine dubio esse videntur, cum ipsi codicillis potestatis eorum, *Procuratoris* & ipsi vernacula voce appellentur ejusmodi, quæ tam procuratores quam *Plenipotentiaris* significat?

32 Sed non hac in re sola contingit, ut, mutatis rebus, nomina maneant. olim, cum legati ad Comitata res majoris momenti referre debebant ad delegantes suos, aliterque acta decretaque eorum non valerent, re vera nihil erant quam Procuratores & mandatarii, sed postquam libera potestas eis est data, statuendi quod è Rempubl videatur, sine relatione ad Committentes suos faciendâ, sine rati habitione eorundem expectanda, facti sunt vere *ayvri tyvai* & *Plenipotentiaris*, quemadmodum loquuntur, nomina tamen ipsorum literarumque, per quas constituuntur, eadem quæ prius fuerant, ut amat fieri, manserunt.

33 Cum autem super electione *Procuratorum* sive *legatorum* istorum ad Comitata studis partium sæpe contendatur, opus est aliqua persona vel collegio plurium personarum, à qua vel quo literæ mandati sive plenæ potestatis singulorum legatorum examinentur probenturque, vel improbentur, Quod arbitrium maximi esse momenti res ipsa loquitur

34 Nec tamen ideo tale collegium eo temporis articulo habet summam potestatem, vel ei quicquam detrahit *alibi* existenti, non magis quam *Censores Romani* illam habuere, quibus erat jus movendi Senatu & in Cæritum tabulas redigendi quos è primoribus aut à populo vellent, eosque ita jure summi in Rempubl suffragii privandi

35 Ubinam igitur est Summa potestas eo tempore, quo veteres legati tempus suam finierunt & novi necdum stabiliti sunt? Non potest alibi esse quam penes multitudinem delegantium

36 Nam sicut Rempublicam, in qua populus ejusmodi annuos optimates absolutos, sine referendi rationesque reddendi lege constituit, esse diximus Aristocraticam

37 Ita quoque certum est, eandem
G g 3 quot-

quotannis ad naturam conditionemque Democraticam necessario relabi

38 Quæ res ne confusionem *πολιτίας* pariat, ut lissime ad continuandum præsen em statum, maxime in Civitate per varias urbes dioceseisque diffusa instituitur, ne univertus populus in unum conveniat, quo conspiratio & mutandi libido frangatur

39 Fit etiam, ut ejusmodi *Aristocratie* non resolvetur in Democraticam, sed, ut antea monuimus, in laxiorem

Aristocratiam, quod evenire putamus, ubi jus eligendi annuos optimates, est penes immobilium aut omnium aut certarum rerum possessores, sicut, inquam, apud nos obtinet

40 Nam quia pars reliqua populi longe numero maxima & præcipua est, quia non minus cives sine dubio omnes habendi sunt, non potest fieri, quin & originalis illa Reipubl constitutio ut *Aristocratica*, sicut prædiximus

C A P. I I I.

De Aristocratiâ patrimoniali

Formæ regiminis, quæ jus summi Imperii prædiorum Dominis addicit, *αινομαλία* Ejus causam esse voluntatem populi saltem tacitam Jus hoc Imperii, esse patrimoniale aristocraticum, Inseparabile à prædiis Effecta quædam singularia potestatis ejus exponuntur, Esse quidem hoc jus patrimoniale, non tamen Despoticum. Usus hujus juris, non proprietatem, seorsim à fundis ad tempus posse transferri Ratio emendandi enormitatem hujus formæ, respectu peregrinorum, feminarum, puerorum, mente captorum. Excludi ab eò hæreticos improbiores, an etiam infames Quæritur

REgna quædam dari patrimonialia, quæ sint in patrimonio dominantium, Quædam institutiva, quæ ab aliorum, quam qui habent imperia, voluntate pendent, jam pridem demonstravimus

2 Sed dantales Aristocratiæ, credo apud omnes Historicos & juris publici privatique Scriptores inauditum esse, maxime si addam, esse quandam regiminis Optimatum formam, quæ jus *αινομαλία* Imperii tribuit dominis prædiorum sine discrimine marium, feminarum, peregrinorum, incolarum, puberum, impuberum, sapientum & mente captorum, quæque similes in regiminis populo-
rum differentia servantur

3 Quia tamen Patria nostra & quædam vicinæ gentes suum regimen hoc modo custodiunt & experiuntur salutare, detur nobis venia paucis etiam hac de re agendi

4 Causa, per quam possessores immobilium hoc patrimoniale jus sunt adepti, quoties de jure belli aliove involuntario non constat, proxime a voluntate populi repetenda videtur, saltem taciti, ubi a tempore immemoriali hoc jus constanter a deo que per præscriptionem exercitum est

5 Quæ præsumptione de voluntate reliquorum civium acrius adjuvatur, si nulli è populo facultas comparandi id genus prædia;

prædia, quibus suffragii jus haberet, præcludatur, quæ species ut proxime ad Democratiam accedit, ita quam maxime volentibus populis instituta videtur

6 Hoc jus recte dicitur *Majestatem* non est quod nō gemus, live cuncti possessores actu regimen obeant & ad Comitia vocentur, live Rempublicam per delegatos, de quibus *cap præced actum*, admittent

7 Nam & tunc jus summæ potestatis originaliter est *penes dominos prædiorum*, ac etiam actu, quovis tempore, quo novos eligunt Imperantes, ideoque nec est, quod hoc pro exemplo Majestatis realis, quam non agnoscimus, ut *supra sect 3 cap 1* probavimus, habeatur

8 Unique sic juris est, quando reliquis populis non congregatur, nec ad summos Imperii actus pariter admittitur, quem dmodum, nisi per seditionem, in Italia nunquam fieri solere constat

9 Denique illam speciem juris imperandi esse *patrimonialem Aristocraticam* res ipsa loquitur, quia omnes & singuli, at pars longe minor populi, jus hoc habent in patrimonio, pari scilicet jure, quo prædia habentur

10 Ita, ut testamento & ab intestato, nec minus inter vivos una cum prædiis transferri possit omnique die transferatur

11 Non tamen absque prædiis, vel ut scilicet ab ullo, nisi quatenus est prædii dominus aut domini hac parte jus habet, exerceri possit

12 Impente enim Reipublicæ interest, immotum esse illum ordinem, cum separato a rebus jure suffragii, contulio inde enormis oriretur

13 Jam quod est in singulorum proprio jure, hoc quoque in patrimonio universorum esse oportet, siquidem universalitas e singulis componitur, & jus omnium in unum coalescit.

14 Unde sequitur, illos immobilium possessores habere facultatem, jus verum summæ potestatis in alios pauciores transferendi

15 Quod in Regnis quasi fructuarius non licere *prædem*, & in Aristocratis esse dubium antea diximus, nec proinde paucioribus; in quos, ab immobilium possessoribus regimen transfertur, idem juris esse *simpliciter, antea dictum conveniens est*

16 Huic consentaneum est, hos solos habere jus mutandi formam Reipublicæ, Imperiumque in Principem ordine successorio aut electivo transferendi, dominos, inquam, ipsos prædiorum hoc facere posse manifestum est.

17 Potestas denique alienandi partem territorii aut patrimonium populi, illis duntaxat, non legatis eorum competere videtur siquidem hisce non plus quam Principibus summa cum potestate constitutis licet, quibus id genus alienationibus interdictum esse *nota res ut antea dictum est*

18 Cave autem putes, ex eo, quod nos hoc genus Imperii diximus esse patrimoniale, sequi dominos prædiorum, uti posse jure despotico sive heri adversus reliquos Civitatis consortes, ex illo jure patrimoniali, tametsi facilis harum rerum sit conjunctio, Patrimonialis, inquam & herilis Imperii

19 Namque dari patrimonialia Imperia, quæ civilia tamen sint, hoc est, in quibus libertas & bonorum proprietas singulis salvæ maneat diximus antea *sect 3 c 2 n 20 & seqq & in fin. sect 7*

20 Nunc addimus, Imperia quædam libere voluntaria posse fieri *patrimonialia*, si populus ita expresse constituat, vel immemoriali temporis usu ita sine controversia obtinuerit, quemadmodum apud nos haud dubie invaluit.

21. Sed

21 Sed hoc nullo modo consequitur, Populus is voluit jus imperandi esse in plena proprietate Regnantium ergo & libertate suorum corporum dominioque rerum semet ipsos privare voluerunt

22 Quod ipsum omni scrupulo caret, ubi usus longi ævi & indubitata juris observantia, civilis regiminis æqualemque formam agnoscit & monstrat, ut rursus apud nos antiquissima libertatis possessio loquitur

23 Quomodo & e contra, usus omnium temporum servitutem subjæta civium patris arguere posset, qualis forsitan in rusticis Polonorum elucescit, qui libertate Reipublicæ quæ est in ipso regno, vix aliqua ex parte frui videntur

24 Aliud igitur est quærere, quid & quantum juris sit translatum, aliud quomodo habendum Ad modum pertinet, temporarium an perpetuum, revocabile sit, an irrevocabile, fructuarium an patrimoniale sit illud, de quo agitur, Imperium

25 Quare, si maxime in patrimonio sit jus Imperii, si tamen *in vitis non sit* impositum atque deinceps ita exercitum, menturam aliunde, quam a conjectura voluntatis accipere non potest

26 Cæterum, quia Domini prædiorum jus illud suffragii non simpliciter, sed quatenus prædis coheret, habent in patrimonio, certum est, quod scilicet illud alienare, vel a fundis separare non possint

27 Quominus tamen usum juris pro tempore a se ad vitam in aliam, qui respectu ejusdem prædii in Communis a limitatur, transerant, nihil ob stare videtur, Idque tam per testamentum quam in ætatis vivos fieri potest

28 Multo potius dædendum, quod prædia sub hac lege, ut veni or justitiam, dum vivet, retineat, vendere liceat

29 Nam quod alioqui juris est, de publicis rebus, ut potest extra commercium politis, non licere nec in ultimâ voluntate neque per contractum disporre, id heic cessare puto

30 Quoniam illa prohibitio habet hanc rationem, quod unusquisque de eo quod ad se pertinet, obligare se & disporre possit, privati autem in publicis nihil habeant proprii, quæ res in hoc jure, de quo nunc agimus, contra se habet, cum hoc sit tam cujusque proprium, quam res ipsæ sunt in dominio

31 Denique, usufructu talium bonorum constituto, jus suffragii non penes Dominum, sed apud fructuarium & est & esse debet, quod tamen, si non haberet rationem patrimoniale nec esset alienabile, fieri non posset

32 Jus hoc quando agitur de certo negotio in Reipublica terminando, vendi non posse vel præstinari, communis ratio adversus sordes corruptionesque in regimē civitatum stabilita, singulos ultio commonefacit

33 Etiam Publica utilitas sæpius exigit, ut adversus oligarchicas artes illa potestas transferendi jus suffragii in alios, legibus aut prohibeatur aut restringatur, quemadmodum ex usu cujusque Reipublicæ tuent

34 Potremo, reflectendum paulisper ad id, quod in principio diximus, esse in hac forma regiminis quædam singularia, vehementer abhorrentia ab utilitatibus gentium, quæ Imperio multorum unantur, scilicet quod *feminae, pueri, neotæpiti, exteri*, licet nunquam litus Principum viderint, Regiminis publici hac ratione participes fieri possint.

35 Nec enormitas illa legibus cohibita vel restricta fuit a majoribus, siquidem prædia, quibus suffragia cohererent, æque libere possunt alienari, tam per ultimas voluntates (licet hæc a vicinis si-

fimili

in illa forma utentibus coercerentur, quam in er vivos, ac aliæ res quæ sunt in patrimonio

26 Sed hoc incommodum respectu exterorum quidem, numero & administrandi modo obtegitur, in pueris & mente captis per Curatores qui cives sunt, emendatur, feminas admitti inter cetera nullia virorum, non potest insolens videri, si quis cogitet, in integris al quanto solas admitti, maxime, cum hec administrationis nullo modo participes tant

37 Cæterum, quia Religio est vinculum, quo animi civium Reipublicæ efficacissime conjunguntur, aut alienantur ab ea, Lege cautum est merito, ne quis eo jure gaudeat, nisi qui Religionis publice receptæ confessor aut amator sit, cujus usus maxime adversus Pontificios viget, qui zelo prædomi-

nantis in Europâ superstitionis acius in dissentientes animantur, cupidique mutationis & ausuri creduntur

38 De infamibus quid juris erit? Lex quidem nulla de illis extat, sed consequentia juris communis excludere eos videtur, quia dignitatibus & honorariis civium juribus privantur / 2 C de Dignitat. Proinde nec habent infames jus comitiorum, sicut Romæ, qui in Cæritum tabulas redacti erant, eo carebant

39 Atqui conventus omnium totâ Provinciâ suffragantium nihil est aliud, quam maximum populi Comitium In quo si quis ipse non habeat jus sistendi se ferendique suffragium, multo minus id absens per nuntium aut per literas facere potest, quod tamen apud nos commo suffragantium, usu receptum est. His de rebus iterum in cap sequ. aliquid occurret

C. A. P. I. V.

De Democratia

Democratia vis & comparatio Imperii cum Arbitris Definitio & divisio Democratia in resolutam atque restrictam, Illius exempla Romæ & Athenis fuisse, hujus generis videri pleraque hodierna. Nullam tamen in Belgio Democratiam esse videri. Quid juris, si populus ab his, quibus id mandatum erat, non convocetur. Esse Democratias, ubi jus suffragii sit penes peregrinos, feminas, infantes, furiosos, surdos, mutos, cæcos, infames, qua de re exemplum. Denique de modo ineundi suffragia & censendi, quibus suffragandi jus competat.

Quæ ultimo loco à Politicis collocatur, Democratia superest, quam proxime ad statum naturæ primæ accedit, ideoque omnium primò ejus naturam in exemplum Imperii, quod ubique gentium obtinet, atque in argumentum juris, quod Imperio univer-

so tribuendum sit, à nobis proposita fuit in sect 2

2 Cujusmodi autem hoc sit, cum antea abunde expositum est, tum a Cicerone declaratur, his verbis, in oratione pro Plancio Est enim conditio liberorum populorum præcipueque hujus Principis populi

populi & omnium gentium Domini atque victoris, posse suffragiis vel dare, vel detrabere quod velit cuique Nostrum autem, qui in hac tempestate populi iactantur ac fluctibus, ferre modicè populi voluntates, allinere alienas, retinere parvas, placare turbatas, honores si magni non putemus, non servire populo, sin eos expectamus, non defatigari supplicando

3 Hoc Cicero, qui alioqui minime erat δημοκρατικός, sed Aristocratiae quantum poterat, studebat, quique eadem oratione, paulo ante, de populo dixerat, eum non delectu aliquo aut sapientiâ duci ad iudicandum, sed impetu nonnunquam & quâdam etiam temeritate, non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia &c

4 Tamen illam potestatem æquo animo ferunt homines a maiore parte populi, Quid vetat igitur, quominus id eodem animo accipiatur ab his, quibus idem jus delatum est, quod antea penes populum fuit?

5 Pertinet hoc ad ea, quæ sect 2 cap 3 & seqq disputata sunt, Quibus illustrandis velim adhuc observari, Constitutionem Imperantium eleganter comparari posse cum Arbitris, qui bifariam decidendis causis eliguntur, ab his qui liberam potestatem de suis rebus habent, ut vel pronuntient quid ipsis æquum videatur, quo ita partes concilient, vel ut causam liberi instar iudicii decident Priore casu ipsi eligentes manent Domini atque arbitri rerum suarum, nec obligantur dictis iudicioque electorum, nisi quatenus expedire sibi iudicent

6 Posteriore casu intelliguntur omnineluum] is abdicasse, adeoque stare debent sententia Arbitrorum receptorum, sive æquum sive iniquum sit, quod hi pronuntiaverint l 27 § 2 π de Recept qui arbitr recep idque vi compromissi,

quo litigantes inter se obligati sunt & promiserunt alter alteri, se staturos eo, quod arbiter dixerit inter compromittentes & arbitrum nulla est obligatio, quæ vim tribuat sententiæ, sed tantum quatenus arbitrium receperunt l 11

§ 2 & passim d tit Cæterum, omnis potestas Arbitrorum pendet a compromisso, cuius limites si excefferint, nullius momenti est, quod egerint l 22 § 15 π eod

7 Confesantur hæc cum iis, quæ supra toties de Imperio collocavimus Homines extra Imperium in statu belli, ut litigantes, constituti, compromisso generali recipiunt Imperantem, cui dant rerum suarum arbitrium, promittentes se staturos iis, quæ Ille decreverit Proinde contenti esse debent eo, quod is dixerit, fecerit, æquum, iniquum nihil interest at si Arbiter Reipubl fines compromissi excefferit, jam nihil est, quod agit, si, inquam, disponat de rebus suo arbitrio non commissis

8 Est hoc, igitur, uti vox indicat, τὸ δημοκρατικόν, populi Imperium, ut Aristocratia, αἰσιμαῖον optimatum potestas, populus autem universos cives aut partem saltem maximam significat

9 Nam etsi fæx infimæ plebis a iure comitorum alicubi excluderetur, sicut olim, ut videtur, Romæ factum, sextâ classe populi constitutâ, cuius qui erant, proletarii & capite censi dicebantur, quæ de re dix lib 4 Digress cap 32 non ideo Democratia esse delineret, ubi duntaxat pars major civium Imperii compos haberetur

10 Sed distingui potest, quod ad modum administrandi Democratia, in laxam vel restrictam

11 Laxam sive Resolutam dicimus, quando universus populus ad concionem vocatus omnia summæ potestatis iura saltem maiora, secundum plurimum sententias

rentias exercet atque disponit, ut *Athenis* in Ecclesiis, *Romæ* in Comitibus

12 Hæc, cum fere navis in mari vasto fluctuantis sit instar, duobus quasi anchoris teneri firmiterque debet, Senatui & Magistratibus

13 Ut per *Senatum* ea quæ populus decrevit, quæque assiduo in Republica occurrunt, neque in universum à populo decerni possunt, expediantur

14 *Magistratus*, ut functiones ordinariæ & inferiores ad ordinem civitatis necessariæ per eos administrantur

15 Restricta Democratia hoc solo ab altera differt, quod rarius convocatur populus, & plura senatui ac magistratibus committuntur, cujusmodi nunc fere sunt, quæ habentur, populares civitates per Germaniam ac *alibi*

16 At in Belgis nullam cognovimus Democratiam proprie dictam, nisi quod municipales quædam urbes membrarum provinciarum, regimen suum ad instar democratici exercere videntur

17 Cæterum, In utraque specie democratiae populus retinet facultatem infirmam acta senatus & magistratuum, eoque gravius in Republica delinquentes puniendi

18 Nam si nihil quam jus constituentium Senatores & Magistratus, etsi quotannis, sit penes populum, electi vero absolutam in suo tempore potestatem habeant, hanc non esse Democratiam, præcedenti capite probavimus

19 Jus conveniendi competit ipso jure, si populus certum tempus locumque ad id præfiniverit, alioquin, ubi convocatus fuerit

20 Jus convocandi est penes eos, qui populus id populus, dum erat congregatus, faciendum commisit, ut *Romæ* magistratibus majoribus, ex auctoritate Senatus, ut quæ dixi lib I Digressio 3

21 Si ab his convocatio, ubi res po-

stulat, non fiat, nemo quidem alius habet jus comitia indicendi; Sed acta, quæ non vocato sunt populo, & tamen ab illo dependent, sunt ipso jure nulla

22 Si perseverent non vocare, idque data operâ, vel per discordiam, non est dubium, quin populus ultro convenire, initiumque à quolibet fieri possit, ut jam pridem diximus

23 Idem de illis judicandum Aristocratiis, quæ in numero admodum magno consistunt, de quibus ante paulo egimus, & de quibus omnia, mutatis mutandis, quæ de populari Imperio tradidimus, intelligi debent

24 Ergo ubi certum tempus ad convocandos nobiles aut proprietarios jure suffragii præditos, veluti quotannis, *istis Kalendis, locis certis*, statutum est, illi possunt convenire, tametsi ab his quibus convocatio mandata erat, conventus non sint indicti, maxime si tum novi Imperantes creandi, neque receptum sit interregnum

25 Casu quoque ejusmodi extraordinario, Magistratus, qui alioqui jus convocandi non habent, id exercere possent, quatenus omnes Republica præstare debent incolumem

26 Nec aliud juris erit in ipsis annis Imperantibus, si contingeret eos ab his, quibus id commissum erat, non vocari

27 Cæterum, in Democratia certum est, jus suffragii non dari quam civibus, puberibus, masculis, honestis, non peregrinis, pueris non feminis, nec infamibus personis, nec etiam aliis pro alio nomine procuratorio suffragari possunt

28 Eademque moribus ac legibus cunctarum gentium in Aristocratiis, imo & comitibus populi vel optimatum, quæ in regnis habentur, obtinere notissimum est

29 Ratio quoque juris in promptu est, quæ civium duntaxat suffragia admittit, peregrinos excludit, tamen si bona in solo Reipubl habeant, *quippe unio civitatis vinculo personalis obligationis, non sibi bonorum continetur*

30 Impuberes satis remouentur, quia nullum est eorum animi iudicium, ut & omnes alii, quibus hæc ratio convenit

31 Feminae idcirco, quoniam à cunctis virilibus officiis, ubi virorum copia est, maximeque a cœtibus publicis, ve recundia sexus naturali, arcentur

32 Infames quoque a publicis functionibus suo merito excluduntur, ut dictum modo & in *sine præced capitis*

33 Procuraciones autem in publicis suffragiis receptæ non sunt, quia nemo potest alii jus dare, quam de his quæ habet in patrimonio, quale non est jus suffragii, denique publica utilitas postulat, ut ad quem res tanta pertinet, quilibet ipse per se negotio intersit

34 Tamen esse *Aristocratas* haud procul a *Democratibus* recedentes, in quibus peregrini, feminae, infantes, turiosi, prodigi, surdi, muti, cæci, infantes, quique suis rebus ipsi superflue nequeunt, jus suffragii saltem per alios exercent, *præcedenti capite* expositum est

35 Poterant hæc contrarationem juris per abusionem arteque politicorum eo modo recepta videri, quo facilius ad ambitum via sterneretur

36 Sed nec a jure hæc abhorere in ejusmodi Imperiis, ubi jus suffragii datum est possessoribus immobilium, facit id quod antea diximus, esse illud jus in patrimonio singularium

37 Ex quo sequitur, unumquemque de illo jure disponere posse, quatenus nihil publico advertum instituit

38 Hoc autem nihil aliud postulare

videtur, quam ut is qui nomine cujusque prædii jus suffragii immediate exercet, sit civis, habilisque ad publicas functiones obeundas

39 Suffragatorem autem statuendi facultatem quilibet habet, eadem ratione qua patrimonii administrandi, potestatem exercet

40 Proinde peregrini & feminae per se, infantes, turiosi quibusque bonis interdictum, per tutores curatoresque suos statuere possunt, qui pro suis prædiis sententiam dicant

41 Juri publico enim satisficit, inquam, si is qui summum jus imperii libera potestate (nam talem substitutionem intelligimus) exercet, habeat ea requisita, quæ juris & Republicæ ratio adesse flagitet

42 Sed ut peregrini immediate vel præsentibus, aut per literas nominatum constituent Imperantes aliaque jura exercent in eâ Republica, ubi non sunt cives, *hoc notissimos juris publici terminos egreditur*

43 Quin & ipsum illud jus substituendi alios, summa cum ratione poterat illis negari, non minus quam vis aufertur, qui ob diversam cultus divini professionem haud perinde cum Republicâ conjuncti videntur

44 De feminis alia ratio est, neque enim illis quicquam obstare videtur, quam quod in publico virorum cœtu indecorum sit, illas conspici

45 Quo impedimento per substitutionem civis idonei sublato, nihil est cause, quare suum jus patrimoniale exercere non debeant

46 Quin, ubi receptum est, ut qui jus suffragii habent, id per literas edere & declarare possint, *ut apud nos fit*, ut feminis tam hoc jus exercere, quam eisdem in monarchia imperare fas est

47 Nempe, ut nuptæ, quatenus hæc

res est patrimonialis maritali potestati subesse intelligantur, quemadmodum & reliqui omnes qui sub curatoribus degunt, per eos suum jus sine medio & sine dubio exercere possunt, et si non sint immobilium Possessores

48 Quatenus, iterum hæc res est patrimonialis, qua in re discrepat à regnis, in quibus femina sub viris non sunt. Hæc igitur res proprie ad Aristocratiam Patrimonialem spectat

49 Ceterum, in democratia simpliciter constituta, civium suffragia sine discrimine personarum numerari consentaneum est, ut apud Romanos in tabellis, apud Athenienses in ostracis sive testis observabant

50 Aliquando ad tædium computationis evitandum, ex adpectu, præpollens multitudo colligebatur, quod etiam Romæ in Senatu fiebat, quando pedibus in arena & alia Senatores ibant. Alias e discipulo discessus partium in diversas campi partes aut colles fiebat, ut olim Spartæ factum fuisse accepimus. *Uolo Emmius Græcæ vet. part. 3 de Republ. Lacedæmon*

51 Etiam ubi de consensu majoris populi partis liquet, reliquorum suffragia non haberi potest, ut Romæ ex Servii Tulliani instituto, post ordinatas classes & centurias fieri solitum est

52 Quibus & hoc Aicanum Aristocraticum inerat, quod vilior pars populi pro interrogabatur, quia secundum centurias numerus inibat, in quarum prioribus erant primores, & cum hæc majore numero consentissent, rarissime ad sequentes classes descendebatur. erat autem in prima classe pars dimidia centuriarum. *Liv. l. 1 Dionys. Halic. lib. 4*

53 Eadem arte factum, ut pars quoque minima populi jus majoris obtineret, sicut in inferioribus centuriis longe plura capi quàm primæ continebant, & numerus centuriarum, non hominū advertebatur

54 Nec tamen ideo forma Imperii mutabatur, quia reliquarum jus erat idem, licet eluderetur, & in comitis diversi generis, eadem artes haud perinde obtinebant

55 Jus erat & Romæ Censoribus, male meritos civium in *Censuram* tabulas redigendi, id est, jure suffragii privandi, ut & prætereundi Senatores adeoque senatu arcendi, ut superius dictum

56 Ex quo liquet, non obstare naturæ status DEMOCRATICI, nec consequenter Aristocratice latè diffusæ, quod Magistratibus certis jus sit examinandi judicandique, an & quinam jus habeant ferendi suffragium, quive legitime sint electi à populo, ut Imperium Reipubl. temporarium exercerent

57 Verum summâ prudentiâ in hoc negotio provisum est à Romanis, ut qui exercebant hanc facultatem judicandi, quinam civium suffragia ferre deberent, vel non, remoti essent ab eo quod intererat ipsorum, adeoque nec Imperii, quoad exercitum, participes forent

58 Satis enim constat, Centuriam fuisse quidem honore reputatione maximam, sed potestate exiguam, ab Imperio & jurisdictione ambituque remotam, & quasi complementum coronamque reliquorum magistratuum, us tantum qui cæteris Reipubl. functionibus erant defuncti, solitam deferri, *Plutarch. vitæ Crassi*

59 Si ad hoc exemplum jus examinandi suffragia populi vel primorum magni numeri comparatum esset, equidem occasiones querelarum hoc respectu, quas nunc in Rebus liberis frequenter audivimus, bono ingenti publico præcederentur

60 Si quæ præterea differentie popularium Imperiorum traduntur, ex admodum administrandi potius quam ad juris rationem pertinere videntur

CAP. V.

De Timocratia, sive de Regimine Censuali

Democratiam esse ex omnibus Rebuspubl absolutè independentem, secus ac reliquas, etiam Timocratiam, cujus ab Aristocratia & Democratia differentia & omnis ratio exponitur. Esse eam duplicem, alterâ specie proprius ad Aristocratiam, alterâ ad Democratiam accedente. Utraque exemplis illustratur. Quæ sit Imperii Timocratici potestas

Theophilus Interpres Græcus Institutionum Justiniani, agens de speciebus Juris, quæ secundum formam Reipubl variant, populum vocat *νομοφύλακον*, *Conditorum Legum absolutissimum lib 1 tit 2* utpote, qui solus suum jus ab alio non habet, sed a quo jus in alios Rectores proficiscitur

2 Ex quo manifestum est, ut alias probavimus, eos qui omne jus populi habent, seu singulos seu plures, vere absolute habere potestatem

3 Talis enim esse videtur, quam non possumus hic præterire, quamque Aristoteles quartam Reipubl formam vocat *Τιμοκρατικὴν* *Timocratiam*, *τὴν ἀπὸ πτωχότητος ὀρχήν*, *Imperium à censibus*. Ubi non quilibet e populo, sed qui censi sunt & censum præstant, habent Reipubl quos vulgo in Belgis *Capitalistas* vocant, Democratiam vero Aristoteles vocat *πλεβίστην* *excessum & corruptionem Timocratiam*

4 Hæc sententia habet hanc rationem, quod ita fere eveniat, ut talis civitas in se ipsam ruat, in qua omnes indigentes, homines liberi, imperii sint participes, maxime, si late pateat ac in plures urbes & pagos diffusa sit Respublica

5 Unde vix est, ut ullus populus a deo democratice regatur, ubi non vilior plebs à publico concilio submoveatur, admittis tantum qui opibus aut honestate no-

tabiliores sunt quod utrumque *τιμω* vocatur ac inde *Timocratia*

6 Cum autem apud omnes alios nuper & olim Juris publici Scriptores, *Democratia* tertiam faciat Reipubl speciem, & tamen dari Timocracias non sit dubium, quæri potest sitne Democratia illa species, an Aristocratas adnumeranda

7 Si verum est, quod nos antea posuimus, Differentias Rerumpubl a numero imperantium æstimandam, sequitur, si numerus censorum sit minor quam proletariorum, dicendam esse Aristocratiam, si major esse Democratiam

8 Sed mihi non videtur absurdum, in minore numero tantam esse latitudinem, ut duæ species inde civiliter formari queant, *Aristocrasia*, si non major sit numerus, quam ut *Senatus* inde constitui possit, *Timocrasia*, si jus actuale imperii & Summæ Potestatis, tot penes sit homines, ut ad Senatum exhibendum sit inconditus, qualis est species Nobilium in Polonia, vel possessorum Soli in Italia

9 Quo sensu *Timocrasia* tamen specie a Democratia diversam occupat, quæ demum hæc est, quando totus populus omnesque numero civium habitis concurrunt ad jus & exercitium Summæ potestatis, quo jure fuit Ecclesia, sive Concilio Atheniensis

10 Hæc enim ex Lege Solonis de Senatus actis judicabat, leges antiquas recognoscebat, novas, resicferente, jubebat, bella decernebat & pace finiebat, magistratus majores & belli duces terrarumque creabat, foedera inibat, Legatos etiam mittebat, civitatem exteris dabat, etiam judicia de quibusdam criminibus, maxime de quibus certæ Leges non erant latæ, exercebat

11 Sed & Timocratia subtilius designari potest, quod vel *jure* sit talis, vel *modo* duntaxat administrandi Prioris exemplum Poloni & Frisi, ut demonstravimus, exhibent, Posterioris specimen Romæ fuit, ex instituto Servii Tullii & Fabii Maximi

12 Servius hoc modo instituit, populum partitus est in sex classes, singulique suas dedit centurias admodum dispersis numeri. Nam prima classis, quæ civissimos cives tenebat, numero pauciores, ut fit, divisa erat in centurias *xcviii*. Quatuor sequentes opibus gradatim inferiores omnino habebant centurias *xciv*. Sexta classis unica erat centuria, hominum numero facile reliquas omnes adæquans aut superans, sed absque censu, Suffragia juxta centurias ferebant. Ergo consentientibus primæ classis centuriis, hæc jure suffragiorum cæteris prævalebat. Ultima verò, civium, inquam numero pauperiorum, partem dimidiam omnis populi continens, verbo tenus ut *me cxciii* suffragiis habebat, sed tanquam id exercebat, quia cum major pars rogata consenserat, reliquæ non rogabantur

13 Hæc res, ejectis Regibus, Rempublicæ Romanam ad instar Timocratia redegit, modo tamen potius & arte quam jure, nec aliter quam in Comitibus

centuriatis, donec Fabius Max idē in tribus Comitibus effecit, redactā omni multitudine viliori in quatuor tribus urbanas, honestioribus qui non faciebant majorem numerum, unam & triginta tribus occupantibus, ut probatum est à nobis *in part.*, 2 *Digressio* l. 1 c. 10

14 Si quis ternario Rerump numero contentus quartam non putet recipiendam, hanc quidem Timocratia speciem Romanam, referat licet ad Democratiam Priorem vero, quæ Polonorum & Frisiæ exemplis demonstrata est, ad Aristocratiam. Et si nihil, inquam, vetat, illam pro quartā reputare formā.

15 De causā Timocratici Imperii, si quaeratur, ubi non constat de vi & bello, oportet eam statuere voluntariam: Proinde, quod subjecta populi pars in subjectionem sui consenserit, aut expressè, ut Romæ per Legem Fabiam, aut tacitè, ut in Frisia factum videmus.

16 Quicquid igitur de voluntario Imperio simpliciter dictum est, & quicquid ejusmodi Imperantibus licet in subjectos, ac his vicissim in illos, id de talibus Imperiis Timocraticis, eadem ratione prædicandum videtur

17 Quemadmodum, si Timocratia suum initium à vi & armis habeat, ut de Polonis dicendum videtur, idem illic universitati Nobilium in populum, subjectum competat juris, quod Dominantibus in populos armis devictos licere intelligitur, quæ de re *superius* actum & agendum adhuc *inferius*

18 Quamquam autem in voluntariis Imperiis alienandi jus non competit Imperantibus, quæ tamen ratio hac de re militat in laxioribus Aristocratis, ea se validius prodit in utroque genere Timocratia diximus *in fin. c. 3 sect. præced.*

CAP. VI.

De mixta rursus & violenta Republ

Mixtam Rempubl. ubi plures sint ordines, singuli habentes summam potestatem, non dari. Quæ sententia rationibus confirmatur & objectionibus liberatur. Observationes de speciebus mixturæ tali similibus, at tamen diversis.

Explicitæ sunt tres vel iv formæ Rempublicarum. Multi quartâ vel v speciẽ inculcant, quam mixtam appellant.

2 At nos supra aliquoties indicavimus, Respublicas proprie, id est, ex diversis formis mixtas nec esse nec unquam fuisse videri, neque civiliter dari posse, vel antehac extitisse, proprie & ex vero sumptis.

3 Tali utique mixtura, qualem dissentientes describunt, *ut jura summæ potestatis quedam Regi, quedam paucis, quedam omnibus seorsim adtribuuntur*, sunt verba Arnisii de mixta Republ agentis *System Polit cap 6 sect 1 n 38 39*.

4 Adhuc expectamus, dum talis Republ plures habens Republ formas specie diversas, ex omnisculorum memoria nobis monstratur, quæ existerit vel ætatem terre potuerit.

5 Atque in ea sententia fuisse Tacitum antehac e verbis ejus probavimus, Ad ejus approbationem rectumque intellectum & interpretationem hujus sententiæ, quædam relictiones & observationes collocanda sunt.

6 Rationes sunt, Quod Civitas & Imperium ita differunt, ut Corpus atque mens in homine, quem admodum supra demonstratum est, Proinde sicut unus homo non magis potest habere plures mentes quam plura corpora, sic etiam una Civitas non potest habere nisi unum Imperium sive summam potestatem.

7 Atqui in populo, ubi diversa jura Summæ potestatis sunt penes diversas personas exercenda seorsim, ibi diversa dari Imperia Summasque Potestates non potest negari.

8 II Summum non potest esse, nisi quod unicum. Cum primum enim duo Summa statuuntur, de neutro dici potest id esse summum, ut dicebat occupavimus in *sect 3 c 1 sub fin*.

9 Unde & alia ratio, quæ hinc usum habeat, III Quod fieri non possit, quin personæ vel ordines diversi seorsim exercentes jura sua, quandoque pugnanti populo imperarent, unde confusio in ordine imperandi & cogendi necessaria.

10 Nec juvat exceptio, quod e diversis jurbus non sit periculum ed imperia diversa, Sunt enim imperandi jura sic inter se connexa, ut unum sine alterius contactu explicari non possit.

11 Quæ est, IV ratio quamobrem ejusmodi mixtura, quæ diversa jura seorsim penes diversos collocat homines aut ordines, non habeat facultatem.

12 Accedit experientia, quæ non idem ejusmodi mixtura, quod ego putem, exemplum dedit, usum ejus & rationem adleverans, etiam multe in speciebus, quæ similitudine aliqua minus peritis imponere possint.

13 Nam & in *Condominatu*, eo quo supra diximus, duo Summa Imperia videri possent, nisi in loco demonstratum

fratum esset, unam esse potestatem, quæ a duobus in solidum tenetur, plane ut obligatio, cujus duo rei debendi vel stipulandi sunt, una duntaxat est in usu Juris.

14 Sæpe etiam fit, ut in una Republ. diversi Ordines jura quædam Summæ Potestatis pariter exercent, quæ tunc omnes simul habent eandem potestatis speciem, quemadmodum in Anglia jus indicendi tributa ferendique Leges.

15 Aliquando etiam usu venit, ut omnia jura Majestatis majora simul a Rege & ab Optimatibus habeantur, exercentur, ut in Polonia, in quibus exemplis non est etiam quod negetur, dari mixturam, sed non ejus generis, de qua hic loquimur.

16 Ratione quoque administrationis multifariam misceri civitates, ejusque rei speciem plerisque imposuisse, ut Sparta, Romæ ac alibi propriè mixtas fuisse Respubl. putarent, pro certo habendum, qua de re *dix lib 1 Digress cap 3*

17 Sed nec rarum; ut diversæ urbes regionesque diversa utentes forma regiminis in unam coeant civitatem, eadem retenta diversitate regiminum, nec ideo tamen mixturam faciant, quia summa Imperii, non singulæ partes considerandæ sunt, ut in Frisia aliquæ civitates democraticæ, rursus aliquæ reguntur optimatum more, summa tamen regiminis Aristocratica est.

18 Fit etiam, ut plures populi sub diversis regimentis, non plane in unam civitatem, sed in foedus arctum conveniant, quædam tamen jura communiter exercent, *sub uno principe foederis*, sicut *aliàs* diximus.

19 Cujusmodi & hodiernam Imperii Germanici constitutionem esse, non poterit negare, qui consideret; omnia Majestatis jura plenamque *παραβασίλειαν* à Germanis Principibus in suos populos, nec minus in externos jura belli & pacis, liberè citraque veniam Imperatoris exerceri, ut *aliàs* dictum & dicendum.

20 Non est tamen forte an; ut præcise negari queat, posse fieri, ut unum aliquod alterumve jus Majestatis ab Imperio ~~non~~ dividi & decidi queat, unique personæ vel ordini seorsim adtribuatur; Id enim in minoribus Majestatis juribus non habet dubium, cur magis in ejusmodi aliquo jure majori, quod conflictum notabilem in Civitate non faciat, Ut si Judicia de vita bonisque civium dentur alicui Ordini independenter; ut alicubi juris esse, duntaxat ita disputari novimus?

21 Imò in quada gente vicinâ populus & primores habent jus tributa indicendi, sine Principe suo, quod est notabile mixturæ specimen, at ejusmodi, ut simul indicet ejus periculum, & quam stare non posset ejusmodi Regimen, si non vi externa fulciretur.

C A P. V I.

De Imperio Involuntario.

De Imperio coactis primò remissive, Esse ea justa vel injusta Utraque vel quoad formam talia, vel etiam quoad causam. Non semper ex victoria belli, Dominatum sive Herile Imperium nasci Dari quoque Imperia mixta, partim violenta & ex parte voluntaria.

HActenus de Imperio voluntariis, Sequuntur Involuntaria, Verum antehac etiam de involuntariis & violentis actum, *sect 2 cap 1* de quibus alioquin heic demum locus erat agendi

2 Probatum obiter in loco prædicto, violenta Imperia non semper esse injusta Possunt enim esse justa vel inde ab initio vel ex post facto Ab initio justa sunt ratione formæ tantum, vel etiam ratione causæ

3 Priore modo justa sunt Imperia, quæ imponuntur bello solenni, quod scilicet illatum est ab his, qui jus belli inferendi habent, modoque jure Gentium recepto gestum fuit, Nam ejusmodi bella tribuunt effecta juris vitæ necisque & Imperii in victos, sine discrimine causæ bonæ an malæ, ut docet Grotius *Lib 3 cap 3 de Jur Bel & Pac*

4 Sed videndum, ne non distinguendum sit, inter jus victoriæ adversus Regem & contra populum subiectum acquisite, ut posteriore solummodo usu, jure belli Imperium acquiri videatur, quomodo si intelligi voluerint in Anglia nuper, qui Imperium jure belli non posse acquiri contenderunt, hac ratione fracti videntur, quod Rege victo, non populo, Imperium ad hunc, unde venit, relabatur A quo victor id absque novo bello, non nisi consensu, habere possit Quomodo Wilhelmus Normannus Haraldum Regem bello petuit, non

Anglorum gentem directè, & clarius nuper Wilhelmus Araucionensis, Jacobum, a quo populus causam separaverat suam

5 At hoc quidem exemplum in hanc rem justum equidem, sed valde rarum est, plerumque enim populus cum Rege causam habet conjunctam, ut historia de Wilhelmo Normanno adfirmat, ac ita fere semper usu venit, Nisi quando gens aliqua sub alienigena domino agit invitæ, quod accidit Africanis, Gilymero cum Vandalis suis à Justiniano victis

6 An ejusmodi casibus, voluntarium sit Imperium, à populi consensu profectum, an jure belli fundatum, dubitari potest Pro hypothese, quod Imperium semper sit proprietate populi & Reges ejus mandatarii, ut quidam volunt, dicendum esset, novo contra populum opus esse bello, & sine eo victorem non aliter quam e populi voluntate consequi jus Imperii, quia licet Regi priori corona fuisset erepta, cum hæc tamen ejus propria non fuisset, plus e victoria quam ille habuerat, juris acquiri non potuit Sed Imperium priori ademptum exercitio, manebat ejus proprium, cujus & antea fuerat, ipsius, inquam populi

7, Sed in hypothese, qua populus Coloniam in Regem ejusque Familiam alienavit, videri posset hoc jus profectum regni acquiri jure belli, ultimo Regi & consequenter ejus heredibus esse ademptum

ptum, quod etiam verum est, si regnum patrimoniale sit, verum si usufructuarium fuerit, ut pleraque sunt à populi voluntate profecta, jus regni cum persona Regis finitur, & ipso jure vel redit ad populum, vel ad eos, quibus post ultimum possessorem id à populo delatum fuit

8 Plane, si quis armis invadens alienum regnum, id se non occupandi Imperii, sed auxilii oppressis ferendi animo facere declarat, et si prætextus ab intentione fere in actionibus hominum discrepent, tamen si victoria sub hoc titulo parta sit, is neque jus belli adversus Regem, et si pulsum, nec adversus populum obtendere potest, quia nemo plus juris habet, quam habere se velle professus est, secretis animorum inductionibus nullum juris externi effectum tribuentibus

9 Cæterum, quando Possessor regni & populus Invasori communibus armis, ut fere usu venit, restiterunt, unâque victoria subacti sunt, Imperium victoris, jure Gentium, quale vult, in eo fundatum est, ut probat Grotius *lib 3 de jur B & P c 8* non modo si victor incontinenti, sine ulla pactioe suum jus exercent, quo calu status belli reciprocus durat, sed etiam, si consensu declarato populus, victoris Imperio se submittat, cui per voluntatem populi tantum detrahatur vel Imperamenti adjicitur, quantum pactis specialibus hic est stipulatus

10 Si nullæ conditiones excipiantur, illa voluntas nihil est aliud, quam belli jus agnitum, quomodo deditum apud Romanos se habuerunt, idque similiter obtinet, si quando nullam populus edit voluntatem, sed positis armis imperio victoris illum in gratiam & protectionem suam recipientis, se tacite submittit, tere uti jam diximus *sect 2 cap 3 n 12 & seqq*

11 Atque hæc ita se habent, etiam sine discrimine causæ belli, justum an injustum sit, modo requisita juris Gentium habeat, ut docet Grotius in *lib 3 de jur. B & P c 3 & seqq* Quod tamen non impedit, quominus vere justa sint quædam Imperia jure belli fundata

12 Sic enim ratione Causæ, justa sunt Imperia, quæ imponuntur victis bello, quod ipsi vel Imperantes eorum meruerant Cum enim tales liceat occidere, non est dubium, quæ sub Imperio jure merito contineantur

13 Injusta autem ratione formæ sunt, quæ jure victoriæ usurpantur ab his, qui jus belli gerendi non habent, vel qui solennia bellorum requisita, secundum jus Gentium, non servant *De his sequenti capite loquemur, ubi de tyrannio, titulo talibus, agetur*

14 Injusta ratione causæ quæ sint, ultro intelligitur, quando bellum quidem solenne fuit, quo victor Imperium quæsit, verum sine causâ justificata adversus eos, qui Imperio subjiciuntur.

15 Modus Imperii est in arbitrio victoris, ratione sæpe dictâ, quæ est a majore ad minus, si victor habet jus occidendi, habet quoque jus servandi ad servandum § 2 *Inst de fur Person* sed vide quæ modo diximus & in *sect 2. c. 3 n 11 & seqq*

16 Neque tamen semper ex jure belli initioque violento Imperium herile, quod Dominatum supra diximus, oritur Sæpe generositas & mansuetudo victoris nihil quam civile obsequium exigit, sæpe nihil aliud vult prudentia Sic *populo Romano melius visum, amicos quam servos quærerere tutiusque rati sunt volentibus quam coactis imperitare, sunt verba Taciti in Agric*

17 Denique sunt Imperia, quæ mixtam habent causam, ut exposuimus in *præd sect 2 c. 1 & seqq* quando vi metuque

metuque, voluntas elicitur, eaque vis antea ab Imperante novo, aut aliunde infertur

18 Ab illa, cum Populus armis ad deditioem, certis conditionibus, faciendam compellitur, ita ut in ditionem victoris transeat, vi quidem coactus, sed tamen vi pacti

19 Aliunde, quando populus armis externis aut intestinis eo redigitur, ut exitum è malis suis, nisi Dominum alienigenam recipiendo, non reperiat,

sicut olim Campani à Samnitibus pressi, quorum *præd loco* meminimus, nec multo aliter Fritii & Groningani Carolum V & certis quidem legibus hi, quas Campani nullas stipulati leguntur

20 Quod jam ad vinculum obligationis attinet, id in hinc postremis speciebus, ubi deditio non ultima vi, sed medio pacto perpetrata est, non habet difficultatem, de prioribus quod latius est, diximus supra *sect 6 c 3 n 16 & seqq*

S E C T I O I X

De Corruptione & interitu Summa Potestatis.

C A P. I.

De Tyrannide Usurpationis

Tyrannidem esse Triplicem, titulo tantum, qui Pisistratismus, exercitio tantum seu Neronismum utroque Phalarismum. Rex de facto, an idem sit, quod Usurpator Quinam verè sint titulo tyranni & quomodo tales esse desinant Numquid juris Imperata illorum habeant, & quid adversum eos liceat.

Dicamus aliquando de Tyrannide, quæ post omnes Republicæ species & jura sequi debet, cum sit *Corruptio Reipubl cujuslibet rectæ*, quod tamen ita nolim accipi, ut qualibet corruptio Tyrannis vocetur Sic enim sola *perfecta* Reipubl quæ nulla est in mundo, non esset Tyrannis, cum, ut alias e Platone diximus, olim hodieque, *ἔννοιας καὶ πολιτικῆς κακίας πολιτείας*, omnes civitates male administrantur

2 Primum Oligarchia certè, quæ est corruptio Aristocratix, non itatim est Tyrannis, cum vix ullus aut plane nullus detur optimatum Status, in quo non

fiant conditiones, quibus potestas ad paucos redigatur

3 Ita non statim, ubi Princeps utilitates suas a populi sui rationibus dividit, suisque potius commodis quam utilitati publicæ servit, statim pro Tyranno habendus Quotus enim quisque Principum in mundo ejus culpæ foret expers?

4 Nec alio forte sensu *Alphonsus* Rex, Sapiens vocatus, bonos Reges dixisse fertur esse tam paucos, ut illorum nomina uni annulo inscribi possint,

5 Sed de omni hoc negotio, maximi in hac arte momenti, videndum accuratius,

rius, Usus hujus vocis strictè de Monarchis, latius & à nobis de quavis inquam, Republ usurpatur . . .

6 Est vero duplex Tyrannis, alia titulo live Usurpationis, alia in Exercitio que dicitur, nisi & mixtam dicere velis, titulo simul & exercitio . . .

7 Primam Pisistratismum, alteram Neronismum, tertiam Phalarismum à celeberrimis singulorum exemplorum auctoribus appellare licet . . .

8 Tyranni titulo, aliter Invasores & Usurpatores dicuntur. Et hoc quidem vocabulum arbitrarij usus à Politicis in hanc rem trahitur, cum Jurisperitis usurpationis interruptio l 2 de Usucap & Usurp. Sed hæc fit jure vel vi. Et ab hac specie transit in hunc usum, ut quidem videtur . . .

9 Sunt igitur Usurpatores, qui Imperium civitatis nullo jure tenent, seu singuli sive plures, ut Romæ Decemviri, post Leges XII latas, Athenis aliquando Quadringentiviri . . .

10 Nam triginta, quos dicunt, tyranni, huc non pertinent, etsi eorum exemplum crebrius in hanc rem vulgo citatur, nam hi justam causam, jure victoriæ à Lacedæmonis constituti habuerunt, ideoque Tyranni exercitio fuerunt. Plutarch in Lysand . . .

11 Est ubi distinguunt inter Regem de jure & de facto talem. Et quidem de facto Rex idem cum Usurpatore sive titulari Tyranno multis esse videtur, At hoc non æque verum, quam quod de jure Rex, etiam Legitimus Rex sit . . .

12 Quid apud Anglos, ubi hæc inventa est distinctio, sit Rex de facto, patebit exemplo Henricus VII ducta in uxorem Elizabethæ Eduardi IV filia; regnam ejus nomine adire volebat, et si ad populus mallet, ne magis Reginae maritus quam Rex videretur. Suo non audebat, quia minus erat populare jus . . .

Lancastriæ domus, ex quâ ipse erat, præ Eboracensi, unde erat uxor. Jure belli quoque non audebat uti, licet Antecessorem suum prælio vicisset. Sumisit igitur diadema, nullam juris speciem præferens. Et ne hoc vim Imperii dissolveret, Legem ferri curavit, quæ Regi ab Ordinibus agnito & coronato regiamque dignitatem de facto possidenti parere jubet. Verulam in Henr VII . . .

13 Quâ Lege non stabilitur Usurpator neque supponitur Tyrannus titulo, sed inquiri prohibetur in jus Regnantis. publice constituti & agniti, ut inde civium obedientia suspendatur. Et hæc res in Anglia nuper rursus habuit ulum notabilem, non ab omnibus eodem modo acceptum . . .

14 Nos teneamus, Usurpatores & Tyrannos esse qui regnum nullo jure tenent, qui Regnum injustum tenent, ejus indolem & dotes si tenerent ambitiosi principes, minus multi id appetent, . . .

Bellum lachrymasque metumque
Cognatumque nefas injusti munera regni
apud Pap St Theb 4 . . .

15 Nullo autem jure videntur Imperium habere, qui id, invito populo, quorum est verum jus imperandi, de quo superius actum; tenent, sive is populus, sive optimates, aut unus sit . . .

16 Proinde sicubi, expulso Rege vero, consensum licet amplissimum à populo Invasor impetraverit, tamen non desinit esse tyrannus, ut nostra memoria apud Anglos usu venit in Cromwellio . . .

17 Sed in populari Imperio, ubi consensum Invasor a civibus impetrat, exinde legitimus incipit esse Princeps, quod a Gelone Syracusis, à Servio Tullio Romæ factum. Diodor Sicul lib 11 c 26 Liv lib 1 . . .

18 Sed qui cives ad consentiendum
I 1 3 VI aper

vi aperta & terrore presentis adigit, is invitis adhuc imperat, nec delinit esse tyrannus, ut Romæ de Triumviratu constat, nisi jusjurandum sit interpolatum, quo qui obstructi sunt, non habere de metu exceptionem probat Grot. l. 3. c. 19, n. 5 & 6.

19 Non idem, quod de vi aperta, censendum, quando populus civem unum adeo videns potentem, ut, si velit, omnes cogere possit, imperium illi defert, antequam vim faciat, ut populus Romanus in Augustum ab Actiaca victoria reducem, qua de re diximus in lib. 1. Digress. cap. 17.

20 Similiter, si vis primum adhibita, dein tolerabili Imperio diu populus acquieverit, nec penes alium sit verum jus imperandi, videtur etiam e tacito consensu desinere esse Invalio.

21 Nihil enim causæ est, quare non heic etiam præscriptio temporis locum habere debeat, cum in ea, quæ longissimi & immemorialis est temporis, non requiratur titulus aut bonum initium, ut docent Jurisconsulti.

22 Quippe non minus verisimile est, populum haud velle in æternum fluctuare statum Imperii, quam privati creduntur, dominia nolle semper esse incerta, quæ est ratio ulucapionis & præscriptionis rerum, quæ sunt in patrimonio.

23 Cæterum, Invasor quatales, non potest obligare cives ad obsequium, neque valent eius præcepta, nisi quatenus sine extrema confusione ordo jubendi parendique non potest everti.

24 Tum enim is, ad quem pertinet jus imperii, malle præsumendus est, ut tyranno pareatur, quam ut universa civitas gravissimo afficiatur incommodo, vel præceptis in exitum ruat.

25 Violentum alicui & notorium

Invasorem vim adhuc continuantem cuiusvis ut hostem publicum interficere licet. Neque minus ubi vim desit adhibere, jussu videlicet ejus, ad quem jure pertinet imperium.

26 Nam si ille usurpationi acquiescere, quam bellum civile subire malit, injusta videtur habenda cædes tyranni, Ideoque probandum non videtur, quod Brutus & reliqui conjurati apud Lucanum gloriantur,

Detrahimus dominos urbi servire paratos

27 Aliter deinde Brutus idem Epist. ad Ciceronem defendens se, quod Antonios hostilis animi in Rempubl. manifestos, pro civibus habendos scripserat, id a se justissime factum ait, & pergit, Quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Rom. jussit, id arroganter non præjudico neque traho ad arbitrium meum. Quo jure igitur Cæsarem occiderunt ipse locuque, cui senatus solenniter fidem dederat, quem populus amabat ut quem maxime rogare licuisset eundem Brutum.

28 Si tamen Lex præexistat, ut eum, qui externum aliquod inque oculos incurrens factum commiserit, hunc liceat occidere, velut qui satellites habuerit, qui arcem occupaverit, eam Legem non expectato jussu, exequi fas est, quo jure tyrannicidis olim statuxit atque coronæ decretæ leguntur.

29 Cæterum, in Invasoribus mores non distinguuntur, adeoque juris ratio est eadem, seu Pisistratus, qui nulli injuriam fecit & quem Cæsar imitatus est, ut in vitâ utriusque Plutarchus, seu Phalaris civitati incumbat, adeoque clementissimus & humanissimus Invasor æque tyrannus est titulo, quam qui cædibus & rapinis grassatur.

C A P. I I.

De Tyrannide in exercitio.

Exercitio tyrannus quis, ejusque definitio ex *Aristotele*. Paraphrasis ejus Heiniana notatur & sententia Philosophi illustratur exemplis. Non tamen congruere definitionem illam omnibus Imperiis. Proinde alia definitio traditur & exponitur, conveniens omnibus formis Reipubl.

Sequitur *Tyrannus* in exercitio, Quando Rectores jure constituti, potestatem suam ita exercent, ut hoc nomen mereantur, qualis Nero, Caligula, & amplius

2 Quatenus id verò fiat, locus aliquando difficilior est, non modo quænam vere talis dicenda sit Tyrannis, verum etiam quid adversus eam juris competat

3 Aristoteles describit Tyrannum, quod sit *Μοναρχία ἀνάσσειν, ὡς ἂν ἐφίππεον αὐτῆς συλωφρογν, ἀλλὰ μὴ ὡς τὸ ἔδραμον* Unius Imperium, quod ad suam usque, non ad subjectorum utilitatem invitos exercetur, quod est oppositum veri Regis officio, qui civium causâ, sicut omnis potestas, constitutus est lib 4 polit cap 10 sub fin

4 Debere in Invitos esse tyrannidem sicut dictum est, ultroque intelligitur, ἢ δὲ ἴκων ἀποδρῖν τοιαύτην δόξαν, Nemo enim volens ejusmodi fert imperium, ait idem Philosophus, Quippe volentibus, siqui tales reperiantur, non fieret injuria

5 Daniel Heinsius in Paraphrasi d cap 10 verba definitionis ita explicat, non tam ad eorum quibus imperat, quam ad suam utilitatem. Velim abesse illud, tam, quam, nec enim est in Græco, nec convenire videtur, quia propria Imperantis atque subjectorum utilitas simpliciter, postere non comparativè opponitur, τανκῶς non συγκριτικῶς specie non gradu

6 Si enim pro tyrannis habendi sint, qui magnam quærent suam quam civium utilitatem, quotus quisque Regum & Principum tyrannidis absolvi posset? ut à princip cap preced observatum est

7 Erit igitur Tyrannus Aristotelicus, qui omnia dirigit ad propriam utilitatem, populi vero commoda penitus negligit aut evertit, cujusmodi *Neronis* institutum erat, cum Præfecto inculcasset, hoc agamus, ne quisquam quicquam habeat, ut *Suetonius* narrat

8 Multò magis, si quis exitium populi totius quærat, modo sanus homo illuc insaniam venire possit, ut serio velit, quod *Caligula* optabat, unumquemque populum ut unam cervicem haberet, quam unico ictu præcidere posset, apud eundem *Suetonium* in vit

9 Quare in Imperio summo simpliciter delato Tyrannus erit, ejusmodi institutum, quale nec in *Democratiâ* ferendum à minore populi parte diximus, velut si pars major, coitione facta, id agat, ut reliquos omni modo vita, fortunive suis evertat Sect 2 c 3

10 Verum hæc definitio non convenit, nisi hypothese Summæ Potestatis simpliciter delatæ. Opus est descriptione generali, quæ omnis generis Imperio tam limitato quam absoluto, plurimum & unius Potestati congruat, et si de monarchis, id nomen imprimis usurpetur, ibique potissimum ulu veniat, quo sensu verum

rum est, Regnum & Tyrannidem differre, velut virtutem vitiumque, laudem ac vituperium, adeoque *καταφροντιν βαρλεια*, æque late patere quam regnum ait, *Arist 1 4 Polit cap 10*

11 Denique, pro nostro instituto Tyrannum exercitio vocabimus, qui terminos summæ potestatis sibi jure delatæ notoriè & præfractè egreditur

12 Summam in tyrannide proprie dictâ potestatem supponimus, siquidem ejusdem generis cum singulis Imperiiformis, quæ summæ intelliguntur, esse debet, nec aliter Philosophus *d cap 10*

13 Igitur, qui potestatem summam nulla sibi ex parte delatam exercet, cum titulo potius quam exercitio tyrannum existimamus, velut si dux Venerorum *καυποβύνας* regnare vellet

14 Si quis tamen ejusmodi Principes, cujusmodi olim erant *Spartani*, & sunt hodie *Poloni* Reges, supra Leges se evententes, malit *hujus generis* nuncupare tyrannos, potest id suo sensu fieri

15 Ex his jam sponte sequitur, quid sint tyranni exercitio tituloque simul, scilicet, qui, cum nullum jus imperandi habeant, tamen Imperium, quod usurpant, impotenter acerbeque tractant, ut factum à Phalaride Agrigenti

16 Terminos potestatis, habetur in definitione Imperium deferrî simplex aut limitatum, pridem intelleximus Quod simpliciter delatum est, non habet terminos expressos, nec tamen est infinitum, quinam limites ejus tacite intelligantur *suprà* expoluimus

17 Proinde qui illa quæ in omni Imperio tacite excenta diximus, notoriè &

præfractè violant, hos potestatis sibi delatæ terminos excedere & esse tyrannos, si modò excessus non sit contra singulos vel paucos; ut modo de Nerone & Caligula diximus, est statuendum

18 Secundum hos, qui potestatem, summam quidem, at non integram vel lege fundamentali limitatam acceperunt, his esse terminos suos, liquet, & posse ejusmodi terminos Imperantibus poni, politosque servandos esse, quin eos qui illos egrediuntur, nihil agere atque abuti potestate sua, sæpius & copiose demonstravimus

19 Tamen sicut unus actus non facit habitum, nec una hirundo ver adtert, ita nec quilibet actus Imperantium notam tyrannidis imponit, sed opus est crebris actibus usque indubitatis & violentis, ut Imperantes pro Tyrannis haberi possint hoc est, quod in definitione collocatum est, *notoriè* atque *præfractè*

20 Quicumque igitur nondum a commissis adversus Leges Fundamentales desistere, neque cautionem in futurum melius consulendi recusant, nec emendationis spem consumserunt, hos pro tyrannis habere non licet

21 Atq, ex his jam constat, in Imperio simpliciter delato, Rectores multum improbitatis exercere posse, priusquam pro Tyrannis haberi queant, secus ac hi, quorum potestas Legibus est limitata, qui hoc nomen & jus incurrere possunt, etiam, quando respectu aliorum absolute, imperantium, pro moderatis haberi posse viderentur

C A P. I I I.

De jure resistendi Tyrannus in exercitio, vel tyrannicè agentibus.

Adversus Tyrannum superius descriptum; quid liceat subjectis, ratione & exemplis docetur; distincte tamen; esse enim aliud juris in eo, qui non habet summam potestatem, aut non integram; atque in eo, cui Imperium sine exceptione delatum est, examinantur Barclaji & Grotii sententiæ. Distinctio proponitur & ab objectis adseritur: semper tamen ejusmodi personæ Principis parcendum. De tyranno ex Aristotelis sententiâ, ejusque usu & executione.

QUOD Aristoteles de viro bono aberrante dixit, *adixit idem, adixit* *de civi lib 5 ad Nicom c 6* id de actionibus Imperantium, contra jus sibi delatum institutis usurpare licet, sæpe eos tyrannicè quidem agere, non esse tamen tyrannos, quamdiu non apparet, eos id gere præfracte

2 Quatenus tamen antea probatum est, acta, quæ fiunt contra jus Imperantibus delatum, ipso jure nulla esse, superest videndum, an singulis e populo jus illis resistendi competat, ut ex nullitate actuum consequi videtur?

3 Quoniam Imperantes, manifesto excedentes potestatis suæ terminos, privati sunt & pro talibus habendi, quibus idcirco vim opponi non sit a ratione alienum

4 Verum Salutis publicæ discrimen non semper admittit dialecticas conclusiones, adeoque ut singulis detur illa facultas resistendi, sola Nullitatis ratio efficere non potest

5 Potest enim fieri, ut nullitas, acquiescente eo, cui jus comparatum est, effectus aliquos valoris habeat, ut de testamento, quod ob præteritionem filii familias ipso jure nullum est, traditur a Jctis, id ipso acquiescente ex bono & æquo sustineri in l 17 *de Injust rupt test*

6 Proinde, quoties hac de re quaeritur, omnium primò, videndum penes quem sit jus supremum

7 Sane ubi unus tali principatu fungitur, ut regimen infra leges habeat, ibi jus summum necessario est penes Senatum aut Populi concilium

8 Si hoc præsens & sui potens acta ejusmodi principis aliorumve parem vim habentium tacite adspiciat, pro consentiente haberi debet, unde quod illegitimum erat, hoc modo legitimum & obligat subjectos

9 Ex quo liquet, concilium illud, si potestate sua velit uti, jus habere *cohibendi* illos, qui principale regimen in absolutum convertere satagunt

10 Quominus autem hoc semper faciant, rationes equidem esse possunt, verum politicæ magis. Nam de jure non debet omitti tale Concilium, quominus sententiam suam & officium Principis cordate significant & demonstrant

11 Quod si tamen is, inconsulta vi & manu fretus pertendat, neque à Senatu in ordinem redigi possit, idque notorium sit, jam nihil hærendum, quin singulis e populo resistendi facultas jure competat

12 Nam quid singuli vel plures valeant

K k

leant aut quid expediat, servire, an pugnare, tacti magis & politices quam juris est

13 Idem statuendum, si Rex summam quidem sed integram non habeat potestatem, verum quaedam Imperii partes una cum Senatu aut popularibus delegatis exercere debeat, idque facere adspernetur

14 Quomodo cum *Dux Alba*, nomine *Philippi Regis*, decimam à *Belgæ*, Ordinibus quibusdam invitis, exigeret, idque manifestum esset, haud injuria singuli cives, clausis officinis, exactoribus resisterunt

15 Nec alia ratione potest defendi, quod in plerisque civitatibus defectio ab *Hispanis ex plebe* initium habuerit

16 Quia satis constabat, pleraque *urbes regias* Hispanicæ facinoræ, reclamantibus populorum Ordinibus institui, nec minus certum erat, jure fundamentali id omnino esse prohibitum

17 Collocatur tamen longius hæc res extra controversiam, si Regis electioni *Lex commissoria* adjiciatur, ut si Rex non servet jura fundamentalia, populus omni vinculo obsequii solvatur, ut de veteribus *Brabantis* fertur & *Poloni* hodieque stipulari solent

18 Idem est, si in delatione Imperii sit dictum, ut certo eventu Regi resisti possit, cujusmodi pacta populi adversus Regem habere posse effectum naturalem, contra *Hobbesium supra* demonstratum est

19 Quin et si nullus sit optimatum senatus aut populi concilium, tamen, si verum est, sicut est, Regem, quatenus ei delatum non est, nec habere jus Imperii, sed hæcenus esse privatum, sequitur, Impera is ejus, quæ non *du- bte* excedunt potestatem concessam, posse resisti

20 Ni fiat, quod *suprà* faciendum disputavimus, ut si quid istius generis

occurrat, convocentur hi, quorum fuit primævum jus Imperii

21 Uti que tamen semper, casu necessitatis inopinæ excepto, qui etiam in simplici Magistratum officio exceptus intelligitur, quomodo olim *Epaminondas* & *Pelopidas*, et si Imperium in exercitum diutius quam ipsis à *Thebanis* erat concessum, retinissent, se defenderunt *Cornel. Nep. in vit. Epaminond.*

22 Scimus hoc prætextu necessitatis Imperantes abuti posse atque solere, sed ideo non cessat esse juris, quod vera estimatione, legi certæ subjici non potest

23 Necessitas autem rigidè accipienda est, ut sit ejusmodi casu, sine quo nec esse possit, ut aliter consulatur; nam hoc demum *neceffe* dicendum est

24 Ideo vix est, ut dubium esse queat, utrum necesse sit, ordinem juris negligere, vel secus nec utique sane in dubio dicendum, Regem cui modus *Legæ* præscriptus est, judicem & arbitrum illius esse necessitatis magis videtur, hoc arbitrium ad eos, quorum consensus requiritur, pertinere

25 Et hæc quidem, ubi jura Majestatis non omnia absolute sunt penes Imperantes

26 Imperio autem *simpliciter* delato, consentaneum est, nullam resistendi facultatem subjectis dari, nec ob publicas neque privatas ob causas

27 Infinitatem tamen *Hobbesianam* sana ratio averfatur, quâ de re non habemus quod addamus nis, quæ *superius* copiose disputata fuerunt

28 Idem exempla antiquissimorum temporum evincunt, quæ suos Reges simpliciter sine anxius stipulationibus statuebant, nec tamen furias tyrannorum in infinitum perpetiendas crediderunt, tamen in hujusmodi exemplis merum hujus disputationis non collocemus

29 *Barclajus* ipse, quem ut Regi Imperu

perit fortissimum Assertorem laudat
Grotius l. 1 c. 4 § 7 *vers* Barclajus, huc
tamen descendit, disputans contra Mo-
narchomachos, maxime adversus Bru-
tum *πρωθυπουργον*, ut si Rex verè hostili
animo in totius populi exitium feratur,
non modo resisti illi queat, sed & re-
gnamittat lib. 3 *advers* Monarchom
c. 8 & lib. 6 cap. 23 & 24

Verum id haud facile continget
in Rege mentis compote, nisi pluribus
populis imperans in gratiam unius, al-
terum velit perditum, ut colonias ibi
faciat, quod Philippo II Belgæ irato,
a roci murmure majores nostri imputa-
verunt

31 Largitur & resistendi facultatem
Barclajus populo toti vel insigni ejus pat-
ri, adversus sevitiam Regis immanem

32 Grotius autem vix aut nihil alio-
qui cedens Barclajo in patrocinio Re-
gum, idem singulis civibus ad vitæ suæ
tutelam concedit, utique jure naturæ &
veteri divino, haud perinde Evangelico
d. cap. 4 § 7

33 Quod si verum, ut debet, est,
id quod supra diximus, non esse in no-
vo fœdere severiorem morum discipli-
nam, ac in veteri fuerat, introductam;
hæc differentia non potest admitti

34 Mihi non abs re videtur, dicen-
dam, aliud juris esse, cum Rex ordine
legitimo ad discepcionem juris factique
civem vocat innocentem & damnat,
aliud, cum sine medio illum injuste op-
primere & occidere parat, quomodo
Saul Davidem apud lares transfigere co-
natus, dein more latronis persequi non
dedit

35 Sed judiciali ordini vim opponen-
dam non esse, licet potestates eâ abu-
tantur, parum abest, quin primitivo
tæ lere civitatis constitutum videatur

36 Adeo, ut ne manifesta quidem
innocentia, licet propositum iniquum

Imperantis haud obscurum sit, vis &
arma judicis opponi posse videantur.

37 Quia præviderunt populi, hoc
concesso, nunquam prætextu turbandi
judicia detuturos

38 Sed ut ad libidinem vel fortuitam
Imperantium iram inauditos trucidare fas
sit, id nullâ ratione in voluntarius Imper-
rius consensu civitatis potest dici consti-
tutum.

39 In violento Dominatu jus quidem
externum ita faciendi Despotæ compa-
ratum est, ut supra docuimus, quemad-
modum dominus in servos jus vitæ &
necis, sine respectu ad causam, habet,
ubi id lege non restringitur, sicut Ro-
mæ jure novo consultum fuit § *ut Inst.*
de His qui sui vel al. jur.

40 Verum nulla tamen adeo valida
obligatio est, quæ quenquam ad mortis
sine ulla ratione vel submissione præviâ,
patientiam obstringat, ut ipsemet Hob-
bes fatetur

41 Quare nec David adhuc priva-
tus (nam unctio in antecessum à Sam-
uele facta non exemerat eum, vivo Sau-
le, numero subjectorum) non dubita-
vit se componere ad resistendum, etsi
Saul jus absoluti Imperii in suos, ut om-
nes Orientis Reges, obtineret

42 Idemque de Machabæis, qui An-
tiocho ut Alexandri Magni successori
absolutoque Imperatori serviebant, ut
videtur, existimandum est

43 Unde, cur idem Christianis con-
tra immanem sevitiam non liceat, ve-
luti Gallis, postquam ex laniena Lute-
rianâ alisque constiterat, hoc agi, ut
omnes Reformati jugularentur, diffici-
le dictu est

44 Vel quod non multo secus est,
quando Rex sine judicio magnam civium
partem bello invadit, omnique cruciatu
vexat, ut eos adigat ad hoc, quod im-

perandi jus non habet, quomodo nuper in Gallia consultum est

45 *Grotius* Christianis eam facultatem quam veteribus largitur, quoddam secutus, non concedit, citato Patrum & Servatoris nostri exemplo, qui Petrum iussit gladium recondere, quod Petrus idem omnibus imitandum inculcat, *Epist 1 cap 4 v 12 & seqq*

46 Sed præter quod Judæi & Procurator *Pilatus* speciem ordinemque iudicii, quâ de re diximus, servarunt, notum est etiam, Christum Dominum noluisse ullo modo remorari id quod fieri debere toties prædixerat

47 Esse enimvero laude & admiratione dignos, qui malunt injuriam & mortem pati, quam armis oppositis sanguinem fundere, non est negandum

47 Quomodo veterum Christianorum miro & heroico certamine ad martyrii gloriam festinantium exempla videntur accipienda

48 Ideo tamen eos omnes indiscrete damnare, qui ultimo necessitatis præsidio renunciare noluerunt, prædurum videtur

49 Maximè, si hoc temperamento sint usi, ut personæ ejus, qui summam haberet potestatem, parcerent, quod & *David* sedulo fecit, & juris ratio faciendum dicitur

50 Quia, licet primæva civium consensus moderamen extremæ tutelæ admitterit, non ideo civitatem, ut sublato Imperio contingeret, dissolvi voluerunt,

quod cum ultimum malorum sit, ob minus malum evitandum committi non debet, nec quidem ex Lege caritatis fas esse videtur

51 Jam quod vitæ servandæ causâ, ex natura foederis, quo civitas constat, juris est, id propter bona resque alias (nisi forte pudicitiam) non videtur concedendum, ut occupavimus dicere *sect 2 & 3*

52 Præterea, doctrinam Aristotelis huc applicabimus, qua Tyrannidem ille definivit ita, ut a nobis expositum est in *cap præced* secundum quæ, si quis Rex id agat, ut omnia dirigat ad libidinem utilitatemque suam solius, idque multiplici experientiâ palam sit, omnibusque tentatis remediis, nulla spes superfit emendationis, & Rempublicam pessum ire sit indubitatum, nihil in eâ sententiâ videmus iniqui aut absurdi, quæ resistendi facultatē tribuit subjectis

53 Et quanquam, ubi certò constat rem ita se habere, initium resistendi à quovis fieri potest & Magistratus nihilo plus habere juris quam infimos civium adversus Summam potestatem *alias diximus*, at tamen rectius & tutius hoc casu principium à summis Magistratibus fieri videtur

54 Eo quod sanius eorum hac de causâ sit iudicium, & quod minore confusione res geri possit ab illis, ut factum a *Bruto* contra *Tarquinius*, à *Galbâ* adversus *Neronem*, a *Wilhelmo Arausio* nensi contra *Philippum II*

Tyrannos Usurpatores cum non habeant Summam Potestatem sine dubio posse puniri. Tyrannos exercitio, tunc, quando commiserunt, ut Imperio exciderint. Qui utroque sensu Tyranni sunt, hos indistincte posse puniri. Jus puniendi competere iis, ad quos Imperium, amoto presenti Rectore, competit; etiam Magistratibus summis. Modum poenae in Usurpatores esse, non modò exilium, sed & mortem ordinariæ executionis vel subitam ex insidiis. De poena Tyrannorum Exercitio variè cautèque dissentitur.

Hoc caput, etsi incipit plenam periculi doctrinam continens, omissi non potest. Absolvemus id autem his articulis I an Tyranni omninò puniri II a quibus & III quâ poenâ multari possint

2 Prima Quæstio super Tyrannis ubi qui dicuntur, sive Usurpatoribus ex parte jam in cap I definita est, ubi promiscue de modo resistendi & puniendi illos, actum fuit

3 Punendi facultas aliòqui sequitur resistendi actum, His enim tyrannus in statum adduci potest, ut puniri queat, etli ex jure resistendi non sequitur jus puniendi, cum sæpe fiat, ut resistere liceat ei, quem punire non licet

4 Tyrannos igitur titulo, qui totum Imperium invaserunt, in potestatem redactos quominus punire fas sit, pro modo commissi, non dubitatur, committunt enim crimen læsæ Majestatis, sive perrebellionis, cujus est gravissima poena, tam si à libero populo vel ab optimatibus quam à Rege legitimo Imperium usurpent

5 De Tyrannis in exercitio difficillima Quæstio habetur Quæ difficultas magis exinde, quod ignoretur quis sit Tyrannus, quam applicatione juris ad

hypothesein veri Tyranni, orta videtur

6 Enimvero jus resistendi, de quo capite superiori egimus, hac parte non semper in usdem terminis juri puniendi respondet

7 Nam resistere licet quibusdam injustis & violentis regnantium actibus, ut supra intelleximus, etsi non ideo statim Tyranni sint

8 Punire tamen non alios quam perfecte Tyrannos licet, quia dum adhuc Rex est & manet, nulla in eum jurisdictio, quæ ad poenam infligendam in civitate requiritur, competit

9 Hujus igitur loci jus, ex eo quod præcedenti capite dictum, fuit, ut sciamus, quando Imperantes è causâ Tyrannidis, tales esse desinant, quo casu existente, quominus puniri queant, juris quidem expletorii non obstat ratio, dignitatis & attributivis prudentiæ diversa potest esse consideratio, de qua tamen hic non agimus

10 Amittitur autem Imperium, si commissus sit casus, cui Lex commissoriam fuit adjecta; vel si & alias potestatis suæ terminos notorie & præfracte egrediatur

11 Nam si hoc evidenter constet,

adèd ut spes emendationis civiliter nulla sit, eo casu vel Rectores excidere potestate sua, vel terminos illos frustra positos esse oporteret.

12 Idcirco tali casu existente, pœnam aliquam adversus ejusmodi Imperio functos decerni posse, ratio dicitur.

13 Multo magis id quidem, si Rectores simpliciter constituti hostilem erga cives suos animum induant totumque Rectoris officium omni immahitate pervertant.

14 Atque his ita de Tyrannibus si-ve usurpatione simul & exercitio seorsim collocatis, nihil hærendum, quid de Usurpatoribus effertis & cruentis statuendum sit.

15 Superest, ut qui pœnam exigere possint, videamus; quod etsi invidiosissimum tamen nec omitti potest. Deusequidem hoc officium frequenter occupavit, ut in sacris legitur, eoque cultore si defungi liceret, contenti forent Tyranni, qui hunc solum agnoscere gaudent.

16 Jus Dei, vicarius ejus in terris Pontifex Romanus sæpe sibi & verbis arrogavit & factò exercuit, prætextu excommunicationis; cujus sequela sit, interdictio communionis cum principe devoto facta omnibus Christianis ei subiectis, quæ vinculum obligationis in imperando & parendo fidemque mutuum tolleret.

17 Sed jam pridem edocti sumus, Vicariatum Christi, quem Pontifex sibi arrogat, siquidem ei deberetur, consistere in exclusione *non impetranda*, à mysteriis factis, cum quibus nihil habet commune Civilis Potestas, siquidem & infidelibus in Imperio constitutis obsequium nihilo secus debetur. Neque Christus ejusmodi potentæ causa in mundum se venisse declaravit, aut in Apostolos suos tale quicquam contulit unquam.

18. Ex sapia dictis intelligi datum est,

Tyrannum, hoc ipso quod definit habere jus Summæ Potestatis & incipit esse privatorum loco, fieri subiectum iis, ad quos, ipso amoto, pertinet Imperium, Unde hos oportet esse eos, a quibus pœnæ exigi possint.

19 Secundum hos eandem potestatem habere videntur, qui gravissimis criminibus coercendis & Judicis publicis sunt præpositi.

20 Igitur Usurpatores alienorum regnorum a veris Regibus, & Invasores liberorum populorum ab his suum jus vindicantibus plecti posse, inquam, non est dubium.

21 Possunt etiam à Senatu vel summis Magistratibus tam Usurpatores, quàm Tyranni exercitio animadverti, sicut à Romano Senatu, damnatus est Nero.

22 Scilicet, Tyrannidis commissum esse debere manifestum ac indubitatum, & personam Tyranni in potestate, res ipsa & superius dicta loquuntur. Alioquin non tam jurisdictionis quàm belli est & in dubio pro Imperantibus præsumemus.

23 Privatis non esse permittendum hoc puniendi arbitrium, nisi quo antea modo circa Tyrannos titulo, dum adhuc in vi flagrante versentur, vel si Lex in certa quædam facta tyrannica singulos armet, omnino statuendum est.

24 Superest de genere modoque pœnæ tyrannis intelligendæ, confidendum, qua parte distinguendam est iterum inter Usurpatores sive titulo Tyrannos & exercitio tales.

25 Ab acta sive dejectio ab usu imperii in tyrannis Titulo sive usurpationis pœnæ loco haberi non potest, cum nihil suum amittant, etsi aliquando populos vel Principes pro rerum suarum ita hætenus fuisse contentos accipimus, ut cum Pisistratidis actum Athenis

26 Exilium publicatis aut etiam talis patrimonii sæpe Usurpatoribus itoga-

garum, quominus tamen poena mortis
iudicem infligatur nihil obstat, maxime
si usurpationi sevitiam aliaque injusta fa-
cta addiderint, ac ira simul titulo & exer-
cicio tyranni fuerint.

27. Plane, ut juris ratio de mortis poe-
na dubitare non sinit, ita prudentia &
politica consideratio saepe aliud iudicat,
et si nos hic de jure quaerimus, secundum
quod usurpatione est perduellio, si res in-
ter ejusdem Reipubl. confortes agatur

28. In qua hypothese nihil vetat, ordi-
naria jurisdictione, cognitione modoque
in executione uti, quomodo Solon ad-
versus Usurpatores procedi voluit, ut
testis est Plutarchus.

29. Verum si id tuto fieri nequeat,
ut plerumque usu venit, non abhorret
à ratione juris, vi subita invadere & op-
primere Invasorem, quomodo Jojada
Sacerdos jure & nomine Regis pueri a-
viam hujus Athaliam oppressit ac inter-
fecit 2 Chron 23

30. Eadem ratione Percussorem In-
vasori immittere licebit, ut veteres arbi-
trati sunt, etiam ubi leges non erant id
sancientes, quemadmodum post Solo-
nem non fuerunt Athenis; ubi tamen
Harmodius & Aristogiton hoc nomine
tantopere laudati sunt, ut dissentire vix
licuerit

31. Quod si tamen bellum sit inter
Regem verum & Invasorem, non vi-
de ut recedendum à communi jure Gen-
tium, quo immisiones percussorum &
propagationes veneni, utcumque simpli-
ci jure Naturae permittitur adversus eos qui
morem meruerunt, in bello prohibi-
re sunt, ut Grotius probat l. 3 c. 4. n.
1. §. 2.

32. Quod ad tyrannum exercitio rur-
sus dicitur, difficilior est articulus. Multi
negant ullo modo poenam in eum com-
perere, qua de re Bodinus ita, *Quod si
tyrannus quaedam est summa*, inquit,

*Unius potestate constituta, qualis est Fran-
corum, Hispanorum, Anglorum, Scotorum,
Turcarum, Tartarorum, Persarum, In-
dorum, & omnium pene Asia & Africa
Imperiorum, ibi reges sine controversia pu-
ra omnia Majestatis habent, nec pugulis
civibus nec universis fas est summi Princa-
pis vitam, famam aut fortunas in discre-
men vocare, etiam si omni scelerum ac fla-
gitiorum, quae in Tyrannos ante convenire
diximus, turpitudine infamus esset lib. 2.
de Republ. c. 5*

33. Huic per omnia de jure non pos-
sumus assentiri. In tacto haeret omnis
difficultas, an aliquis Princeps verè sit
Tyrannus; quod ubi constat, ratio no-
stra superius exposita vult, eum desine-
re summam habere Potestatem & priva-
ti loco habendum, ideoque nec omni
poenae eximendum

34. Nec recedamus à definitione Ty-
ranni, quod sit is, qui notoriè & præ-
fracte egreditur potestatis sibi delatae ter-
minos; quos semper esse aliquos in lo-
co demonstravimus.

35. Bodinus Imperia voluntaria &
violenta Francorum, Turcarum, An-
glorum, & Persarum malè confundit;
etsi haec tamen sane conveniunt, quod in
omnibus, si Imperantes se ut hostes po-
puli gerant; Rectores esse desinant.

36. Praeterea in voluntariis, si noto-
riè & præfracte ea quae tacite in Impe-
riis simpliciter delatis excepta diximus
antea, adversus omnes vel majorem aut
notabilem populi partem instituant, di-
cendum est, tyrannidem committi &
poenae esse locum

37. Nam si non nisi contra singulos vel
paucos vim faciant, ob ea quae imperio
excepta sunt, etsi jus resistendi datur
illis paucis vel singulis, non est tamen
adhuc, quod pro tyrannis habeantur

38. Similiter alienatio totius Imperii
vel subjectio, quod idem, infra aliam
potesta-

potestatem, si fiat præfracte ad effectum, pro tyrannide habenda fuerit, non æque partis alicujus alienatio, tamen hæc etiam ipso jure nulla sit

39 In imperis majore quidem parte Summis, at tamen limitatis, si Imperantes aperte violenterque in eo sint, ut Leges fundamentales evertant, commissam videri tyrannidem, antea probavimus

40 De genere modoque poenæ in his exercitio tyrannis, quicquam statuere peremptorie, res est difficilis & periculosa imprimis

41 Nam & in proclivi abusus est veræ doctrinæ, nec usquam juridicæ & politicæ rationes, facultatis & dignitatis respectus magis configere & sibi mutuo officere videntur

42 Quibus sit, ut in hypothese, Regem in iudicium adducere & ad causam cogere dicendam, denique subeundam condemnationem atque poenam; absurdum videatur

43 Nec ullum magis in promptu Bodinus argumentum habet, *Quod ad iudicium attinet, inquit, nulla Magistratibus ac multo minus privatis in summum Principem potestas est, cum non solum ab eis unius omnia omnium imperia pendeant, sed etiam eo præsentem Magistratum & Collegiorum omnium potestas conquiescat. Subditis igitur Principem jure rogare aut in jus vocare, iudiciumque de vita famâ ac statu illius constituere si nefas est, si denique nulla clienti in patronum, servo in dominum iurisdictio est, quoniam modo manus intentare Tyranno Licet?*

44 E contra juridice procedit hoc argumentum. Si poena potest irrogari Tyrannis, ut posse vidimus oportet iudicium de illis posse celebrari. Et tamen cû tyrannorum exempla punitorum non desint, iudicii tamen exemplum adhuc inauditum est. Nam quod nostro tempore vidimus actum, non fuit in Tyrannum, fuit in

Regem, qui ut excessus & errores aliquos obierit, tyrannidem nullo modo commiserat. Et tamen si maxime excessus illi fundamentales & præfracti fuissent ad notam usque tyrannidis, indignatio tamen hominum major fuisset ob processum judicialem & manum carnificis, quam si clam fuisset necatus

45 Sed non hic solus est casus, quo grave sit oculis, quod disputando sustineri potest, & quo Dignitatis respectus à juri merito difficulter separari possit, ut olim Mariæ Scotorum Reginae judicialis executio inexprabilem Elizabethæ creavit invidiam, præ quàm mors clandestina fecisset, Et tamen Burlegus Jctus in ejus Consilio contra Leicestrium Comitem venenum suadentem sancte protestatus est, urgens iudicium, recte pro jurisconsulto, politicè rectius alter. Etiam Johannes Suetiæ Rex amotum quali ob tyrannidem Ericum fratrem condemnavit quidem, at tamen iudicio abstinuit & venenum dedit

46 Perinde, quod Senatus Romanus in Neronem decrevit, non fuit iudicium, sed decretum quasi in re notoria, tamen si causæ cognitio juridice ne quidem in maximè notoriis omitti possit

47 Tenendum igitur, juridice Tyrannos, qui vere sint tales, iudicio posse condemnari, politicè recte consuli, ut oculis multitudinis parcatur

48 Bodini autem vis argumenti ex his quæ pridem posuimus, Tyrannum desinere esse Potestatem, eumque ipso jure, si commissum tyrannidis sit indubitatum, fieri privatum, satis labefactatur

48 - Videndum, ne adhuc obstet, quod antea diximus, Regis personæ parcendum; etsi vis contra eum iusta sit. Quod est verum, si casus extet, quo linguis vel paucis resistendi facultas competit, non etiam ubi Tyrannis in universum perpetrata extat

49 Non spernimus equidem aliud e-
jusdem Bodini argumentum O *quanta*
sit Tyrannorum multitudo, inquit, *si Ty-*
rannos subditis occidere liceat, quam mul-
ti innocentes ac optimi Principes suorum
conspiratione perituri ut parum ablit,
quin tutius videatur populis, malos Prin-
cipes, ita ut tempestates vel iram Nu-
minis ferre, quam bello civili vindica-
re libertatem

50 At non semper ab utilitate pen-
det juris consecutio, neque certæ ratio-
nes probabilibus evertuntur Nec veri-
tati rerum vitis hominum aut detor-
sione calumniantium præjudicatur

51 Sed qua tandem poena utendum
in Tyrannos? magnam ut commissorum,
ita poenarum varietatem esse oportet Si
intestabilis lævitia & immanitas fuerit, ut
miseratione dignitatis præteritæ consum-
pta, nihil quam homo & sceleritas in con-
spectu sit, vix est ut ullum mortis sup-
plicium videatur esse nefarium, ne qui-
dem quod in Neronem placuisse constat
& quidem genus indignissimum, quo vi-
lissimus quisque mactari solebat, ut verbe-
ribus exanimatum corpus securi percu-
teretur, vel etiam ut virgis ad mortem
capite furcæ inserto cæderetur, ut Sue-
tonius refert

52 Nec possumus admittere exce-

ptionem Bodini, qui negat Neronem ha-
buisse jus summæ potestatis & Impera-
tores Romanos tantum fuisse primores
contendit Aliter à nobis probatum in
sect 2 c 7 & luculentius in *lib. I De-*
gress c 16 & seqq

53 Magis tamen laudemus eos, qui
dejectione & exilio Tyrannorum con-
tenti fuere, quomodo Athenienses in
Pisistratidas, Romani in Tarquinius
consuluerunt, vel carcere perpetuo,
quod Suecis in *Ericum* superiore seculo
placuit

54 Si non propter immanitatem, sed
ob institutum violandi Leges fundamen-
tales decretorium & pertinax, in tyran-
nidem incidisse iudicati sint, non vide-
tur ultra abrogationem potestatis proce-
dendum, quomodo novissimè in Sco-
tia expressè verbis, in Anglia tacite at-
que re ipsa decretum videmus

55 Nisi, quod exilium vel custodia
perpetua, securitatis causa accedere so-
let & fere necessaria est Quando post
Cyrum non constat, ullum Regem in
potestatem redactum, Imperio, salva
libertate, fuisse dejectum, nisi quod nu-
per eo modo in magna Britannia vidi-
mus consultum

56 Sed de amissione Summæ Pote-
statis locus adhuc *inferius* occurret.

C A P. V.

De Fide & perfidia Summarum Potestatum in contractibus

Hoc capite agi de conventionibus, quibus Summæ Potestates jam constitutæ obligentur. Teneri illas cunctis promissionibus naturaliter civiliter per se nunquam, sed tantum si velint, quod præsumi in contractibus privatis. In jus tamen vocari & judicari ne tum quidem posse, nisi voluntariè certis iudicibus se submittant, quo præsupposito, nec naturaliter absolute, neque civiliter, eos posse negare solutionem sine manifestâ injuriâ. Conventionibus quæ regimen civitatis spectant, jure Naturæ principem duntaxat teneri consensum in civilem obligationem heic non præsumi. An restitutio in integrum contra effectum naturalis obligationis in executione, tam respectu exterorum, quam ipsius populi aut certæ populi partis detur. Quomodo successores teneantur, per distinctionem explicatur. Et quid jus-jurandum promissionibus addat.

Tyrannidem committi factis, quæ constitutioni Summæ Potestatis & fundamentis Imperii adversentur, è superioribus intellectum est. At sæpe fit, ut perfidia Regnantium sine Tyrannide committatur

2. Quod ut intelligatur, videndum paucis, quid de illis conventionibus, quibus non detertur aut minuitur Imperium, sed quæ postea contrahuntur, & quibus nullum jus Summæ Potestatis auferatur, vel cum alio communicatur, sit habendum. Cum enim vis obligationis, quæ necessitate adstringit, a superiore, vel saltem a pari proficisci debeat, & per ejusmodi conventiones, quibus nemo in participium imperii vocatur, Rectores nulla parte deinant habere Summam Potestatem, merito, qui talis obligatio justum habere possit effectum, dubitatur

3. Jure Naturali Gentiumque regnantes obligari satis est clarum, quia nihil præ cæteris habent mortalibus quam jus certi populi, qui cum ipse legibus na-

turæ totiusque humani generis institutis teneatur, Imperantes usdem teneri necessum est

4. Jam promissiones expressæ de jure in alium transferendo pleneque acceptatæ sine dubio vim habent obligandi naturalem, jusque perfectum alteri contrahenti tribuunt, ut bene probat *Grotius lib 2 c 11 de jur Bell & Pac* & nos *alibi* adstruemus

5. At civili vinculo, contractus summarum Potestatum per se nunquam obstringuntur, seu cum subditis imperio, sive cum exteris ineantur

6. Non, si cum civibus contraxerint, quia obligatio est juris vinculum, quod necessitate obstringit secundum jura civitatis, Atqui Summam potestatem non posse cogi, & omni jure civili solutam esse, jam toties dictum est, Cum externis autem non sunt termini habiles civilis obligationis, quia non sunt ejusdem civitatis

7. Per se, inquam, nam ex natura negotii & circumstantiis, præsumptio nasci

nasci potest, quod secundum jus civile, prout est in loco, partes siue ejusdem siue diverſi imperii agere voluerint.

8 Quod de privatis Regnantium conventionibus, ut sunt emptiones venditiones, locationes conductiones, stipulationes, transactiones simileque, omnino statuendum.

9 Quoniam tales actus non à Rege qua Rege, sed quasi ab alio quovis instituuntur, adeoque, ut est membrum *Communitatis*, quod & ipsius utilitas postulat, quia nemo alioqui cum Principibus contrahere vellet.

10 Hinc Imperantes ex emptione sine pretio, locatione sine mercede, pacto nudo ex hypothese juris Romani, nec agere nec conveniri possunt.

11 Perinde ex testamento imperfecto ut non cogitur Princeps solvere legata, ita nec ipse de tali quicquam petere potest. *§ ult Inst Quib mod testam infirm*

12 Imo & Leges municipales cujusque loci, in quo contractus celebratur, æque in Principibus ac in aliis servabuntur.

13 Possunt tamen exprimere in antecessum, se illis Legibus nolle teneri, quomodo, si Rex faciat ipse *testamentum sine solennibus*, aut *emphyteusim sine scriptura*, ubi Lex eam requirit.

14 Easi vero Leges heic obligatio nem actionemque adversus Summas Potestates producant, coactio tamen sequi non potest adversus eos, quatenus, a quo cogantur, nemo existit, nisi quod *exteris belli jus comparatum sit*.

15 Hoc ut evitent, simul & æquitas ac utilitas impuht Principes, ut tam a subditis quam ab reliquis conveniri se apud certos judices patiantur, cum alioquin ipsi in suâ causâ judices esse possent, quia neminem habent superiorem.

16 Porro, in illis tribunalibus, iisdem juris remediis, quibus alii cives utuntur, se tueri, neque plus ulla parte privilegii arrogare sibi possunt aut debent.

17 Neque plane satisfactionem negare postulantibus, nisi petant *restitutionem in integrum*, ex iisdem causis, è quibus alii cives eam jure communum petrare possunt.

18. Quia tamen hæc sunt submissione, non ex amissione Summæ Potestatis, sciendum est, Imperantes, sicut reliqua suis subjectis, sic etiam ea, quorum ipsi debitores sunt, justâ ex causâ adimere posse.

19. Primo, in poenam admissi, publicatione omnium vel partis bonorum facta, veletiam *illius specialiter*, quo Ipsa Delinquenti obstricta est, quod tamen ut invidiæ plenum ut evitetur opera danda est.

20 Potius id fiat ex probabili causâ domini eminentis, ob utilitatem magnam vel necessitatem Reipubl. modo tali prætextu non tegantur iniquitates & calumniæ.

21 Si quid tale fiat, & generaliter, quoties sine delicto creditoris, aut sine extremâ Reipubl. necessitate obligationi se subducit Princeps, tenetur ad reparandum damnum.

22 Proinde sic etiam, si solâ utilitatis publicæ ratione, res unius e civibus publicatæ fuerint, nam etsi hac causâ, Domini eminentis aliquis usus esse queat, tamen alia via patientibus indemnitatem Reipubl. præstare debet.

23 Quod enim aliàs dictum est, singulos jura sua publicæ utilitati submittere rebusque suis renuntiasse videri, idque libero civium consensu sancitum esse, non potest accipi, nisi sub conditione quàm minimum lædendi singulos & reducendæ æqualitatis inter cives, quatenus fieri potest.

24 Proinde, si privatorum agrum munitio in securitatem publicam occupandi sint, nulla est causa, cur non pretium boni viri arbitrato vel statim vel deinde solvendum sit, et si quibusdam in his & similibus dissentire visum est

25 Imo si contra agant Imperantes, faciunt quod illi, qui pro lubitu cives spoliant, quo casu quid juris aut patientiæ competat, *superius* dictum est

26 Paulo diversa est ratio conventionum de rebus ad summam potestatem pertinentibus initarum, quas Reges non ut membra, sed ut capita civitatis, aut ut civitates ipse contrahunt

27 In his palam est, non habere locum Leges civiles, quoniam illæ consistunt in imperando, cogendo, quod non cadit in Summam Potestatem, proinde nulla exinde quam ex præsumptione voluntatis oriri potest obligatio

28 Porro ab hac naturali obligatione Princeps in ejusmodi negotiis semet in integrum restituere, propter causas jure civili proditas, non potest, ut contra Bodinum *Grotius* recte statuit / 2 c 14 in pr

29 Quia restitutio in integrum à superiori Potestate proficisci debet, qualem non dari supra potestatem, quæ est Summa, res ipsa declarat, et si aliter Bodinus *lib 1 c 8*

30 Rem tamen fere eodem in effectu recidere oportet, uti Regibus per modum exceptionum, quæ sunt juris Gentium, pro sint causæ justæ, propter quas obligatio naturaliter resolvi nequeat, ut sunt dolus malus, metus injustus, *hæc perinde etas*, nisi quid Rex pupillus suo motu, sine Tutore consilioque, pueriliter egerit

31 Atque eo modo conciliari possunt hac in re discrepantes hominum doctorum opiniones, qui frequentes hac parte discedunt a Grotio. quemadmo-

dum & mores populorum interpretamur, qui viam restitutionis in integrum ignorant, ut ad eundem effectum per modum actionis aut exceptionis homines ducant

32 Quod autem quaeritur, an exceptio metus, doli, æta is habeat locum in legibus regnorum fundamentalibus, dicendum, habere, si a Rege pridem simpliciter constituto ejusmodi promissiones eliciantur metu, dolo, ætatis lubrico In Imperiis novis aut electivis vix est, ut Quæstio locum habere queat

33 Quid statuendum, si promissiones jurejurando firmatæ fuerint, in loco proprio de *juramentis* considerandum, & mox aliquid subjiciemus

34 Hoc vero e prædictis ultro intelligetur, An & quatenus recte sit dictum, *Principum contractus esse leges* Respectu eorum qui cum his contraxerunt, id nullo modo verum esse palam est, nisi ipsas conventiones, quibus imperio se quis alieno subjicit, contractus appellare velit, ut sunt revera. Vel etiam, quibus leges fundamentales statuuntur, Tales enim hæc sunt leges, quæ non minus ipsos Principes quam Populum Proceresque ligant ac obligant

35 Reliqui contractus tribuunt jus illis, qui cum Principe contraxerunt in ipsos, quod à vi legis est alienissimum Respectu tertii tamen fieri potest, ut contractus aliquam Legis vim habeant, quatenus executio contractuum ad cives aliquando pertinet, ut usu venit in locationibus vectigalium initis cum publicanis

36 Porro effectus obligationis illius, quam diximus, naturalis, quis sit, respectu exterorum, facile dictum est, nam ubi desinunt *judicia*, *ibi incipiunt bella*

37 Quid etiam, si cum toto populo initis ut contractus, eâ mente, ut in *legem*

legem abeat fundamentalem; sic juris, perinde diximus in sect 3 c 5

38 Nam si tacite longoque usu contratio potest recedere Princeps à jure suo, nihil est causæ, quare non idem innoactu & expressa voluntate fieri possit

39 Quod autem sponte & liberaliter per modum PRIVILEGII, (tecus in donationibus propriè dictis) conceditur, id contratio privilegio tolli potest, ut Lex lege contrariâ potest abrogari quæ de re viue quæ dix d cap 5 n 60

40 In cæteris cum populo initis contractibus super rebus ad majestatem spectantibus, (non tamen, quibus ipsum jus aliquod Majestatis tollatur) idem in dubio juris est, quod modo de privatis negotiis per se consideratis tradidimus

41 Scilicet ut naturalis inde nascatur obligatio eaque efficacissima, & jus perfectum populo acquiratur, ita ut contra quam conventum est, Imperantes facere non possint

42 Sed ut leges civiles ad hos contractus non producuntur, ita nec tribunal aut judicium datur ullum, in quo de hisce controversiis disceptetur, quin si tale tribunal daretur, hoc ipso defineret esse summa Potestas

43 Qui sunt in statu naturali, his licet obligatiōem Naturalem armis exequi, sed populus sub Imperium reductus longissime ab eo statu remotus est

44 Quare si pactis stare nolint Imperantes, ratio cogendi illos, nulla datur subjectis, nisi quatenus hi in societatem Imperii, talem pro parte, receperunt

45 Proinde, si Rex cum populo vel ejus parte colluctatus, pacem certis pactiōibus inveniit, easque jure jurando quoque firmaverit, tenetur quidem omni modo, gravissimeque perjurus est, si stes conventus.

46 Si tamen stare nolit, dabiturne ad arma regressus? Nulla quidem juris ratio id populo permittit, nisi in partem imperii recepto.

47 Quod si populus in Regem absolutum extra causas, in capitulo de tyrannide expositas, arma ceperit, superatoque conditiones extorserit, non videtur Rex ad eas servandas cum effectu obligatus

48 Quia metus injusti auctor, ut alias dictum, tenetur ad eum quem coegit, obligatione, quâ summo jure & directe obstrictus est, liberandum

49 Hæc est ratio, quod omnes qui in suos Principes insurgunt & sapiunt, post arma capta nunquam ei se fidunt; quia norunt, Principes si non modo se non putare obligatos, sed etiam nihil ulioni prævertere, si possint, quod Angliæ Ordines in Edicto publico, quominus pactiōni se cum Rege victo committerent, aperte præ se tulerunt.

50 Contractus optimatum inter se de jure Imperii valent equidem & pariunt obligationem naturalem, sed ut quælibet conventiones contratio partium consensu tolluntur, ita quominus ab his contractibus, etsi jurejurando firmandis, communiter abire possint, nihil obstat, ut in Hollandia factum anno hujus seculi LXXII de separanda civili & militari præfectura Provinciæ Plane, si cives in Regno vel Aristocratiâ pactum conventum de Republ inveniit, juratum, vel tecus, ut in Angliâ & Scotia ante annos tere quinquaginta factum, id ipso jure nullum esse, ratio manifesta docet, quia jus publicum pactis privatorum mutari vel adfici non potest

38 π de Pactis

51 Hæc de obligatione Rectorum, & qui cum illis contrahunt Civitatem, illis teneri satis inde constat, quod Summa Potestas est ipsa Civitas, ut sæpius dictum

dictum. An etiam populi tenentur e contractibus cum tertio initis, ab his qui invaserunt Imperium? Qui respondent *de rationem esse assiduum*, magis ad difficultatem discernendi Invasores à Recto-ribus legitimis & quando desinunt esse Invasores, quam ad ipsius Quæriti meritum respicere videntur.

52. Nemo enim juris gnarus dubitare potest, quin populus non teneatur eorum contractibus, qui nullum jus imperandi habent, quos privatorum loco de jure habendos pridem ostendimus, nec dubitat Grotius in lib 2 c 14 n ult se-
cus ac alii qui ad illum commentati sunt.

53. Videamus de successione, quo- modo hi ex contractibus teneantur.

54. Notum est, jure naturæ, haud minus quam civili, obligationem, quæ ex conventionibus est, transire ad he- redes.

55. Sed hoc ideo, quia qualitas here- dis ex tacita vel expressa defuncti vo- luntate deduci solet, *tacita*, cum suc- cessione ab intestato defertur, *expressa*, vel testamenti.

56. Quam in regnis voluntarius utram- que secus se habere, ex his quæ supra de successione dicta sunt, intelligitur.

57. Nam ibi successores non acci- piunt suum jus ab eo, qui proxime de- cessit, sed a populo, qui voluntatem suam *Lege perpetua semel stabilivit*.

58. Nihilò secus dicendum; succes- sores Regum, etiam ex contractibus te- neri, sed cum distinctione.

59. Rex enim habet & *Patrimonium* peculiare & *Regnum*, quæ post mortem deversa relinquit, tam ubi hereditaria quam institutiva viget successio.

60. Regnum quid sit, per se intelli- gitur, *Patrimonium* peculiare est omne id, quod vel ante imperium delatum habuit, aut aliunde ei advenit, vel tem- pore imperii lucratus est, atque a ratio-

nibus publicis seorsim habuit. In jure Romano vocantur *res dominicæ*, *res Ca- sars*.

61. Hæc etiam in hereditariis Impe- riis à regno separata sunt, quia, ut su- pra disputavimus, hoc Rex plerumque manere vult unitum & in unum devol- vendum, *quemadmodum & in voluntaria- rum*, non æque privatum peculium.

62. Nisi quatenus aliter discrete consti- tutum est, quemadmodum in regno Francorum, res dominicæ, sive bona quæ Valerii, quæ Borbonii Principes ante regnum quæritum habebant, sta- tum atque regno admoti sunt, ad Colo- niæ jus uniuntur & coalescunt.

63. Alioquin patrimonium defertur ab intestato ad omnes in pari sanguinis gra- du constitutos, qui proinde pariter de- functum representant, ac ita omnes pro hereditariis partibus è privatis illius con- tractibus obligantur.

64. Proinde qui Regno potitur, siis partem de patrimonio tulerit, pro virili etiam tenetur, si exclusus vel sponte abstinerit, æris quoque alieni omnium- que præstationum liber est.

65. Sed obligationes, quæ propter Rempublicam iuræ sunt, tenent omni- no successorem, non ut heredem, sed ut caput civitatis, imò ut ipsam civita- tem.

66. Hæc enim absolutè considerata, ut omnes coetus uniti, facultatem ha- bet obligandi se ipsam, idque jus in al- lium transferre potest.

67. Transtulit autem in summos Im- perantes, qui personam Civitatis consti- tuunt, ejusque jus omne & integrum exercent.

68. Limitant hoc tamen gravissimi scriptores, ut procedat, si acta Regum decessorum habeant probabilem rationem, non si ratione careant probabili. Grot. l. 2. c. 14 § 13.

96. Prorsus ut de administratoribus Civitatum jure Romano proditum est, valere contractus, si res in utilitatem civitatis versa sit, valere transactiones ab illis factas in rebus dubiis, non si quod indubitato debeat remiserint, & de tutore, cum Domini loco haberi; cum rem administrat, non cum pupillum spoliat l. 28 § 1 de Pact l. 22 C. eod l. 7 § 3 Pro empt

70 Nos intelligimus, si quid turpe aut manifesto absurdum planeque stultum contraxerit Rex, aut deciderit, quod in ipsius potestate non erat, ut si partem regni alienaverit, id non esse in terminis habilibus propagandæ obligationis ad successores

71 Verbatamen probabilis rationis nimis laxa videntur, magisque exempla tutorum & administratorum, qui legibus tenentur

72 Etenim Imperantes supremi possunt omnia facere, quæ Civitas ipsa potest, si non egrediantur terminos potestatis sibi delatæ, & civitas potest quicquid Dominus & quilibet arbiter rerum suarum, qui pro libitu de rebus suis disponit, teneturque, tam si male quam si bene rem gesserit, veluti si prodigas fecerit donationes

73 Plane, quod à Summâ Potestate populo imperatum, non haberet vim eos obligandi, id neque per contractum in obligationem deductum poterit obstringere cives sed è contra, quod vim adversus illos parendi haberet, id cum in potestate Re-

gnantium sit, valebit, utique etiam, ubi per conventionem alii jus inde comparatum fuerit

74 Sed de jurejurando Promissionibus Summarum Potestatum adjici solito, non est hoc loco prætereundum, quod aliqui putant, inde multum accedere ad arctitudinem obligationis, id magis esse ut ita se non habeat, Erga Deum e quidem rectè, sed hominum respectu jusjurandum nihil mutare potest

75 Nam vel adjectum est legibus Imperii fundamentalibus, vel aliis publici privati que juris constitutionibus & conventionibus Prioribus tenentur Rectores omnimodo, etiam vi coactivâ, idque sine jurejurando, non minus quam jurati, quoniam per has leges excepta sunt, in quibus non haberent jus Summæ Potestatis, ideoque eorum respectu videntur & revera sunt privati, ut supra cap de legibus Imp fundamentalibus dictum est.

76 Si jusjurandum aliis legibus accesserit, tenentur quidem Rectores Civitatis, ut tamen æquè tenerentur è simplici promissione, nisi quod jam perjurii crimen erga Deum accedit. Verum tamen quia promissio circa res, quæ non spectant ipsum jus Summæ Potestatis, non facit, ut desierint esse omnibus superiores, apparet, vim coactivam super ejusmodi legibus aut conventionibus non sequi ex jurejurando, Sed notam perfidie & impietatis sequi è sprete religione, quæ de re dix. in Eunom. Rom. ad l. 31 de Legib.

C A P.

C A P. V I.

Quibus modis Summa Potestas finitur

Modi recensentur decem indubitati, a notâ prius falsâ opinione; Mors, tempus imperio præfinitum, præscriptio, abdicatio, derelictio, existentia conditionis commissoriæ, feloniam, animus imperantis hostilis, jus belli, unio. Modos, de quibus dubitari queat, esse, captivitatem, alienationem, subjectionem infra aliam factam, negligentiam, bellum contra cives, regno necdum delato, gestum.

Absolutis, quæ pro hujus institutioni ratione de juribus summæ potestatis suppetebant, non erit abs re *modos* percurrere, *quibus finitur Summa Potestas*, in quod omnis methodica delimit oratio atque tractatus

2 Quo loco prius amovenda est ab hac Arte eorum sententia, qui libertatem esse volunt rem meræ facultatis, quam semper populis, si possint, repetere liceat ac Imperium excutere, quod sane est verum in Imperiis voluntariis, si Rectores nihil sint quam Mandatarii

3 Sed quia nos pridem ostendimus, Imperium simpliciter delatum esse Alienationem, quod pressius in calce hujus libri demonstrabitur, id autem quod est alienatum sine nova causa repeti non potest, sequitur in Imperiis voluntariis id ita procedere

4 Nec etiam in violentis seu jure belli fundatis Imperiis illa sententia valet, nisi quatenus adhuc in statu belli partes consistunt nam si illo finito, intervenit pactio, ut fere usu venit, saltem tacita, exinde jus quæsitum victori auferri non potest vide Grotium *lib 2 c 4 n 14*

5 Finitur autem vel unâ cum civitate tota, vel consistente reliquo corpore, sola extinguitur De illo casu postmodum in loco agetur.

6 Primus igitur, quo sola Majestas finitur, modus est Mors, cunctarum ultimæ lineæ rerum, est enim Potestas summa, facultas personalis supra *sect 3 cap 1*

7 Idque non tantum in Electivis, sed etiam in regnis maxime & immediate Successivis, utcunque receptum ibi sit dictum, *Reges non mori* Hanc enim patet esse fictionem ejus generis, quod Jurisconsulti suo heredi adscribunt, in quem potius continuari quam transferri dominium, ut nulla videatur successio fuisse, tradunt *l 11 n de lib & postb* Quod etiam multarum gentium leges de ipsa possessione receperunt, ubi dictum usus Gallicani obtinet, *Le mort Saisit le visif*

8 Secundo, finitur *Tempore*, quod ab his, quorum est primævum jus imperandi, paucis vel uni præfigitur, postquam *suprà* obtinimus, tempo ariam non desinere esse vere summam potestatem

9 Tertio, *Præscriptione*, cujus, ut alias & in tempore præcipua vis est, ea que duobus modis exercetur, primo si Rex verus populo, vel Proceribus subiciatur, aut populus liber procerum suum jus summæ Potestatis amittant, & manente eodem corpore civitatis, Prin-

capituli subiciantur, qua de re dictum sect.

3 cap 11
10 II Si populi vel Principes, qui partem alicujus Imperii fecerant, hunc se subducant, nec id amplius agnoscant, sed libertate palam utantur, ejusque utam & quasi possessionem a tempore immemoriali continuaverint Idem est, quando Rex aliquis alienam ditionem sine ulla titulo occupat & longissimo tempore possidet, quo calu prioris domini Summa Potestas finitur

11 Nam & in his casibus præscriptionem duntaxat immemorialem habere locum,isdem rationibus evincitur, quæ de priore casu prolatae sunt in d cap ult. & confirmantur à Grotio lib 2 c 4. Etiam à nobis in vindiciss Amelandicis cap 8 9 10

12 Modo etiam in eo casu, quo populus aut princeps aliquis se alieno imperio subducit, ut novum Reip corpus seorsum constituat, animum independentiæ palam præ se tulerit Idem in omni ulucapione & præscriptione requirit, non modo Jurisperiti docent, sed etiam res ipsa loquitur, quia sine animo sibi habendi nulla acquiritio perfecta vel inchoari potest l 2 C de Præscript xxx vel XL ann

13 Immemorialem autem possessionem, non respectu memoriæ literarum, & qualem nullam, nisi apud gentes literarum experte, dari queat, sed nimirum, re ordationis hominum præsentis generationis, intelligendam esse, non opus esset moneri, nisi quoidam ejusmodi opinionis errore ineptuisse animadvertum esse. Temporis autem ejus spatium non est certo definitum, utique maximum esse trium versu, id est, centum annorum, convenit inter Juris publici privatiq; Scriptores

14 Sed in his casibus, quibus præscriptio tendit ad diversum corpus Rei-

publ constituendum, facilior & frequentior quam in eadem civitate solet esse protestatio; qua jus suum qui possessione carent, reservant, cui fini aptissima est usurpatio continua nominis & titulorum, quam Principes haud facile negligunt.

15 Modo usurpatio illa specialis sit. Nam generalis hac parte non sufficit, qualis est; Imperatoris Romani, dum se ait; semper Augustum, id est; Amplificatorem Imperii, quomodo Germani vocabulum Augusti interpretantur

16 Non sufficiunt etiam ad interruptendam Præscriptionem; Declarationes per modum conventionis inter Imperantem & Ordines suos, quales sunt Capitulationes Cæsareæ, quas aliqui in hunc finem adducunt, Conventionum vis ad tertium non pertinet, quæ de re diximus in Vindic Ameland Cap xi.

17 Quarto, finitur & Potestas abdicatiõne, quando Rex Imperium deponit, sive reddat populo Rempubl ut Servius Tullius voluit, ut Augustus simulavit, ut perpetuus Dictator Sylla fecit; seu transferat in alium, ut Diocletianus & Maximianus, nec non Carolus Cæsar V & Christina Suetiæ

18 Sed an hoc ipso, quod abdicavit, etiam fit subjectus vel subjecta? Non potest aliter, quia non est in civitate medium inter Imperantes & subjectos, nisi Magistratus aliquo sensu medi inter Rectores & privatos appellentur.

19 Quid si pactus vel pacta sit independentiam, ut Christina Suetiæ? Hoc quidem vim suam habebit, eorum a quibus id est pacta, respectu Æque enim singuli imperio eximi possunt ac urbesant pagi intra terminos Imperii alicujus siti, sicut olim Ivetotiensis regnum, vel hodie principatus Arausionum in Gallia

20 Sed extra fines Imperii, in quo ejusmodi Pactum intercedit, nullam

44 Quomodo nunc in Gallia se res habent, inde ab aliquot seculis, omnibus constat, neque jam à Gallis ulla ratio mutationum illarum, quam quæ est in ver-

bis *Serresii* reddi possit, neque tum quidem olim quod ad successionem attinet, aliter se res habuisse videtur

C A P. V I I.

De fine vel duratione Romani Imperii, ad Grotium lib 2 c 9 n xi

Proponitur Quæstio, cujus hodie sint ea, quæ olim Romani Imperii fuerunt. Varietas opinionum ea de re, ex Peckio & hujus sententia ipsius absurda satis. Removentur à quæsito ea quæ jure belli, derelictione vel præscriptione populo Romano subducta sunt. Imperium Romanum non esse quidem translatum ad Germanos, sed tamen Regem à Germanis electum ipso jure fieri ac esse Imperatorem Romanum. Populum Romanum esse nunc eundem, qui fuit olim, Grotio conceditur, verum inde non sequi, illum idem jus habere quod olim, siquidem eligendi jus Imperatorem suum transtulit in Germanos. Olim jus eligendi Imperatoris fuisse penes S. P. Q. R. conceditur. qui nec Constitutione Antonini desit esse princeps gentium populus. Verum hoc jus principale communicatum fuisse cum novâ Româ sive Constanti-ponoli. Nec Imperatorum electionem, secus ac Grotius, ibi factam, à populi Romani approbatione pependisse. Per Herulos & Gothos omne jus antiquum populo Romano fuisse ademptum, nec à Græcis, qui deinde Romam ceperunt, veterem principatum illi esse restitutum nec posiliminio esse recuperatum. Populum Romanum à Græcis non videri jure descivisse, quod hi feminæ imperium detulissent. Nec inimicini fracturam, nec imbecillitatem fuisse causam ab illis deficiendi justam. Jus eligendi Carolum Magnum, nullo aliò jure habuisse populum Rom. quam belli. Non liquere, quod electio Caroli M. fuerit personalis. Certè Imperium Romanum illi delatum, fuisse dictinctum à regno Francoꝝ & Longobardiæ, nec quicquam tribuisse Carolo supra titulum, præter id, quod jam Pontifex habet jure supremo, etsi dein Italiæ sive Longobardiæ regnum Imperio sit adnexum, haud tamen cum eo confusum, nec ideo subjectum fuisse populo Romano. Sed hunc, translato in Germanos eligendi jure, non retinuisse pro se vel Papâ jus confirmandi electum à Germanis Imperatorem, sed nihil habuisse, quam ritum inaugurandi. Male à Grotio jus regni Italiæ acquiri ab Imperatore, statui, per approbationem Pontificis, nomine populi

populus Romæ cum Italiæ regnum nunquam à Papà vel urbe Roma dependit, post invasionem Longobardicam denique, Imperatori Romano post usurpationes Pontificias nihil superesse quam titulum maiestatis Romanæ. Pontificem non habere jus tribuendi investituras in regno Italiæ, vacante Imperio. Nec eundem esse vicarium vel posse vicarium constituere, Imperatore mortuo vel mente defecto, secus ac Grotius, qui in his præ studio adulandi Papæ minus valide instituerit.

Pro mentisâ, placet addere disputatunculam de Fine vel duratione Imperii, quod populus Romæ habet habuisse nunc aut olim, quæ de re prælixius quæ amtolet, de rebus singularibus, & tamen minus solide, nisi valde fallor, agit Grotius, in loco supra scripto quem heic exhibere & aliquid instar commentarii, cum ad hujus maximè sectionis materiam pertineret, addere visum fuit

2 Nobilis admodum est & illa quæstio, inquit, apud Historicos & Jurisconsultos, de his quæ Romani Imperii fuerunt, cujus ranc fuit Non est igitur hæc de urbe Romæ, sed de omni Romanorum imperio, quod olim fuit, quæstio, quam Grotius movet

3 Multi ea nunc esse volunt, Germanici sive regni, ut olim vocabatur, sive Imperii, utro autem nomine appelles, ad rem non refert An igitur de nihilo est, quod Imperator se vocat distincte in Electis & nummis cufis, *Electum Romanorum Imperatorem, Regem Germaniæ* &c? Quin etiam differunt regionibus Nam imperiû se refert ad urbem Romam & Italiam, Regnum ad Germaniam Et si verum est, in concreto Germaniæ Regem etiam dici Imperatorem, respectu Germaniæ, & hanc vocari Imperium, sed abstractione civili differunt omnino

4 Lit sane vetus quæstio apud Juris interpretes, an Imperator hodieque sit dominus mundi, quam illi quæstionem

deduxerunt in centum quinquaginta myriadas, verba sunt Peckii *lib. 9 d. L. Rhod. de jact.* inter quas sane, de retralatitia multæ latis ineptæ sunt opiniones

5 Haud facile tamen dixerim, an ulla sit absurdior, quam Peckius ipse in eodem loco adseruit his verbis. *Ego sane, inquit, in eorum sententiam transeo, qui Imperatorem respectu universalis regiminis, de jure, Mundi dominum esse declarant, & quamvis alia ad Particulares Principes pertineant, Univerfitas tamen de jure ad Augustum solum Igitur etsi diversa regna diversi Reges obtineant, tamen omnes, nisi speciali Privilegio exempti reperiantur, Imperatori non secus subesse, quam Pontifici Cardinales cæterique Ecclesiastici ordinis videntur*

6 Qui de jure publico scribunt, imperiti juris privati, non possunt evitare, quin aliquando impingant, Non putarem, juris privati interpretes, quos inter Peckius eminet, juri publico non deditos, tam enormiter evagari posse, quam usu venit in hac expositione Peckio, cujus singula refellere nec opus est nec libet

7 Quid enim insanius, quam Imperatorem Romano Germanicum habere nunc id in jus propriæ, quod Augustus olim habuit non sine ingenti hyperbole.

8 Bene Grotius, Quæstionem infinite in supra dictis propositam, in eius limitat, ut excipiantur ea, quæ pacto-

juris effectum habere potest, quia patet non creditur pacifice eum personis. Proinde, quod alibi Ex-regibus ejusmodi honos, ut nulli subiectis haberetur, id humanitatis & indulgentiae, non juris est, in quo sit vinculum necessitatis.

21 An autem qui in aliqua civitate summam habet potestatem, si in alieno territorio versetur, ejus jurisdictioni subiectus sit, diverſi loci quaestio est.

22 Quinto, si Rex Imperium proderelicto habeat, vel revera deserat atque destituit, haec enim nihil aliud quam tacita abdicatio est.

23 Derelictionem oportere esse voluntariam, ipsa res loquitur. Proinde, qui justo vel injusto metu commotus se regno suo populoque subduxit, hunc abdicacionis aut derelictionis reum arguere non licet, at oportet etiam hoc animo fiat, quod quis amplius Rex esse nolit, nam si abeat à regno peregrinandi, belligerandi aut novi regni suscipiendi causa, abdicasse vel dereliquisse dici non potest, ne quidem *Henricus* Poloniae Rex eo quod à Polonia aufugit, ut Franciae regnum susciperet; quia tamen Rex manere voluit & nomen Regis Poloniae per omnem vitam praese tulit.

24 An vero Poloni ob ejusmodi abitum cum animo, ut videbatur, non redeundi, ut est ibi Respubl. justam illum regno privandi causam non habuerint, alia Quaestio fuerit.

25 Sexto, finitur Summa Potestas, existentia conditionis, ad quam delatum est Imperium, ut si lex commissoria regiae electioni adjecta sit, ubi hoc vel illud Rex admittit, fore uti jure suo cadat.

26 Septimo, per feloniam amittitur feudale regnum, id est, grave delictum vasalli adversus Dominum posse enim in feudo summam esse potestatem jam dudum probavimus.

27 Octavo, si Rex hostilem animum contra populum suum induat, aut aliter Tyrannidem committat, excedens ratione & praefracte terminos Potestatis libi jure delatae, quae de re supra diximus, Imperium haud dubie perdit.

28 Denique, nono, jure belli summa potestas auferri potest & tolet, quia victor in devictos jure Gentium, cujusmodi vult, Imperium adipiscitur.

29 Decimus finiendae Majestatis modus est, unio cum alia majore civitate, nam tunc, ut supra dictum est, civitas, quae prius ipsa per se habebat summam potestatem, fit membrum majoris Imperii & pars corporis subiecti, quomodo in Gallia majores provinciae *Normandia, Britannia, Aquitania, Delfinatus, Provincia* aliaeque majestatem amiserunt.

30 Secundum haec aliqui sunt modi, de quibus subigi potest, tollant, an non tollant summam potestatem.

31 Inter quos tamen non referimus Voluntatem populi, quae regiam vel optimatum potestatem semper abrogari posse, volunt, qui Rectores nil nisi mandatarios populi esse volunt, quam sententiam esse fallam, postea quae à nobis dicta sunt alias, probare supervacuum est.

32 De captivitate primum, quae est aut erat olim mors civilis, utique ex hypothese servitutis antiquae, dicendum videbatur, summo jure amitti Regnum, sed postliminio, quod est juris Gentium restitui, at inter eos populos qui servitutis rigore non utuntur, exercitium amittitur, jus ipsum reanetur, sicut in Gallia Rege Johanne & Francisco captis, illo apud *Pictaviam*, hoc apud *Paviam*, accidit.

33 Alienatione aut subiectione regni in alium aut sub alio facta a Rege, jus Majestatis amitti tradit *Barclajus* l. 4 c.

16 *contr Monarchom à Grotto reprehens-*
tus, eo quod talis actus sit ipso jure nul-
lus, cujus proinde nullus esse queat ef-
fectus, nisi u populus aliena ionem vel
subjectionem Regi executuro vi resistat,
ut Angli adversus Johannem, qui se
Pontifici vassallum a Idixerat, fecerunt
Grot lib 1 cap 4 § 10

4 Equidem in regno patrimoniali
non potest esse vera *Barclasi* sententia,
L. mo lo loquatur de illo In volunta-
rio unc erit vera, ubi alienationem Rex
jam sit executus & traditione impleve-
rit, nam Rex novus non est Rex, eo-
que excusso, nihil est causæ, cur ven-
ditor sit restituendus in locum quem de-
reliquit

35 Verum ob nudum alienandi co-
natum, et si contractus sit perfectus,
non possit Regem spoliari Imperio, pro-
pterea cum Grotio statuendum est, nec e-
tiam, si duntaxat alii se sibi miserit sed
ut ea nullitatem justamque impediendi
causam non videtur procedendum, nec
etiam ulla causa liquet, cur plus decer-
ni debeat, quam ne conatus sortiatur ef-
fectum

36 Quamquam exempla non desunt
etiam a iuris, Veluti *Johannis Balisoli in*
S. o. 2, & Caroli Lotharingi, in Gallia,
quibus hoc imputatum fuit ad juris re-
gii commissionem, *Buchanan Histor*
Scot lib 8 Reg 95 Mezeray compend
Histor Gall regn Hug Capeti Joh de
Sertes ibidem, qui sic ea de re, Ainsi
per cet hommage & reconnaissance il avoit
comme qu trè tout le droit, qu il pouvoit
pretendre à la Couronne de France

7 Id est, per illud *hominium & sub-*
jectionem omne jus; quod in Gallia Co-
ronam preferre poterat, quasi dereliquit
Atqui non Gallia regnum, sed
Lotharingia Ducatum duntaxat ab O-
thone *revere* agnoverat Quid hoc ad
commisum regni Gallicani?

38 Potest etiam quæri, an per ne-
gligentiam Rex cadat Imperio, ut Fran-
ci in ultimis *Merovingiorum* servarunt.
De facto nil frequentius est. De jure
tamen non videtur, sed si per eam ci-
vitas *dei & populi* periclitetur, dicendum
erit, populum aut optimates Regi ali-
quos adungere posse, qui pro conser-
vatione totius, quod primum civitatis
fundamentum, invigilent, haud tamen
ultra quam postulet necessitas, ut *jam*
diximus, in loco suo

39 Idem juris est, si Rex incidat in
furorem, ut *Carolus VI Gallia*

40 Saepè quæsitum est, an quod Rex
ante regnum initum hostis regni fuisset,
hinc in successivo Imperio amittat jus
Regni, quomodo *Galli Carolum Lotha-*
ringum hac etiam causâ exclusere, non
Ludovicum Aurelianensem, in quo bre-
vi murmure parem causam transmiserunt
Guisardin lib 4 de Bell Ital sub fin

41 Quod fuit justius, nam juris ra-
tio minime commissum regni ob illam
causam infert, modo non maneat ho-
stis, ubi regnum ipsi delatum fuerit.

42 Hinc *ius stirpis Capetivngia*, no-
bilis Gallia historicus, nisi inquit, *be-*
nedictione divina & possessione continuâ,
cui præteritio *Caroli prioris* locum te-
cerat, *Serresius in regno Hugonis Capeti,*
ubi, *Cette Election estant esté authorisée*
par la benediction de Dieu; qui en a main-
tenue la possession en la posterité successive
de Capet &c perinde ac diceret; *usur-*
patione felici & longissimo tempore

43 Rem tamen aliter accipit *Horto-*
mannus in Franco Gallia, quid factum
docet ab universo corpore populi Fran-
co-Gallici, quemadmodum adversus
priorem stirpem *Merovingiam* decretum
fuerat, Cujus facti ratio inde pender,
utrum potestas Regia tum vere Succes-
siva fuerit *παραβασιλική*, an verò *νόμιμη*
& populo subjecta.

* 44 Quomodo nunc in Gallia se res habent, inde ab aliquot seculis, omnibus constat, neque jam à Gallis ulla ratio mutationum illarum, quam quæ est in ver-

bis Serrefis reddi posset, neque tum quidem olim quod ad successionem attinet, aliter se res habuisse videtur

C A P. V I I.

De fine vel duratione Romani Imperii, ad Grotium lib 2 c 9 & xi

Proponitur Quæstio, cujus hodie sint ea, quæ olim Romani Imperii fuerunt Varietas opinionum ea de re, ex Peckio & hujus sententia ipsius absurda satis. Removentur à quæsito ea quæ jure belli, derelictione vel præscriptione populo Romano subducta sunt. Imperium Romanum non esse quidem translatum ad Germanos, sed tamen Regem à Germanis electum ipso jure fieri ac esse Imperatorem Romanum. Populum Romanum esse nunc eundem, qui fuit olim, Grotio conceditur; verum inde non sequi, illum idem jus habere quod olim, siquidem eligendi jus Imperatorem suum transtulit in Germanos. Olim jus eligendi Imperatoris fuisse penes S. P. Q. R. conceditur. qui nec Constitutione Antonini desit esse princeps gentium populus. Verum hoc jus principale communicatum fuisse cum novâ Româ sive Constanti-nopoli Nec Imperatorum electionem, secus ac Grotius, ibi factam, à populi Romani approbatione pependisse. Per Herulos & Gothos omne jus antiquum populo Romano fuisse ademptum, nec à Græcis, qui deinde Romam ceperunt, veterem principatum illi esse restitutum nec postliminio esse recuperatum. Populum Romanum à Græcis non videri jure descivisse, quod hi feminæ imperium detulissent. Nec imaginum fracturam, nec imbecillitatem fuisse causam ab illis deficienti justam. Jus eligendi Carolum Magnum, nullo alio jure habuisse populum Rom. quam belli. Non liquere, quod electio Caroli M. fuerit personalis. Certè Imperium Romanum illi delatum, fuisse dictin-ctum à regno Francorum & Longobardiarum, nec quicquam tribuisse Carolo supra titulum, præter id, quod jam Pontifex habet jure supremo, etsi dein Italix sive Longobardiarum regnum Imperio sit adnexum, haud tamen cum eo confusum nec ideo subjectum fuisse populo Romano. Sed hunc, transiit in Germanos eligendi jure, non retinuisse pro se vel Papâ jus confirmandi electum à Germanis Imperatorem, sed nihil habuisse, quam ritum inaugurandi. Male à Grotio jus regni Italix acquiri ab Imperatore, statui, per approbationem Pontificis, nomine po-

puli

populus Romæ cum Italiæ regnum nunquam à Papâ vel urbe Roma dependit, post invasionem Longobardicam denique, Imperatori Romano post usurpationes Pontificias nihil superesse quam titulum majestatis Romanæ. Pontificem non habere jus tribuendi investituras in regno Italiæ, vacante Imperio. Nec eundem esse vicarium vel posse vicarium constituere, Imperatore mortuo vel mente defecto, secus ac Grotius, qui in his præ studio adulandi Papæ minus valide instituit.

Pro mantissâ, placet addere disputatâ unculam de Fine vel duratione Imperii, quod populus Romæ habet habuisse nunc aut olim, qua de re prælixius quam tolet, de rebus singularibus, & tamen minus solide, nisi valde fallor, agit Grotius, in loco supra scripto quem hec exhibere & aliquid instar commentarii, cum ad hujus maxime sectionis materiam pertineret, addere visum fuit.

2 Nobilis admodum est & illa quæstio, inquit, apud Historicos & Jurisconsultos, de his quæ Romani Imperii fuerunt, cujus nunc sunt. Non est igitur hæc de urbe Roma, sed de omni Romanorum imperio, quod olim fuit, quæstio, quam Grotius movet.

3 Multi ea nunc esse volunt, Germaniæ sive regni, ut olim vocabatur, sive Imperii, utro autem nomine appelles, ad rem non refert. An igitur de nihilo est, quod Imperator se vocat distincte in Electis & nummis cufis, *Electum Romanorum Imperatorem, Regem Germaniæ* &c. Quin etiam differunt regionibus. Nam imperiû se refert ad urbem Romam & Italiam, Regnum ad Germaniam. Et verum est, in concreto Germaniæ Regem etiam dici Imperatorem, respectu Germaniæ, & hanc vocari Imperium, sed abstractione civili differunt omnino.

4 Est sane vetus quæstio apud Juris interpretes, an Imperator hodieque sit dominus mundi, quam illi quæstionem

deduxerunt in centum opinionum myriadas, verba sunt Peckii *lib. 9 d. L. Rhod. de jact.* inter quas sane, de retralatiâ multæ satis ineptæ sunt opiniones.

5 Haud facile tamen dixerim, an ulla sit absurdior, quam Peckius ipse in eodem loco adseruit his verbis. *Ego sane, inquit, in eorum sententiam transeo, qui Imperatorem respectu universalis regiminis, de jure, Mundi dominum esse declarant, & quamvis alia ad Particulares Principes pertineant, Univerſitas tamen de jure ad Augustum solum. Igitur etsi diversa regna diversi Reges obtineant, tamen omnes, nisi specialis Privilegio exempti reperiantur, Imperatori non secus subesse, quam Pontifici Cardinales cæterique Ecclesiastici ordinis videntur.*

6 Qui de jure publico scribunt, imperiti juris privati, non possunt evitare, quin aliquando impingant, Non putarem, juris privati interpretes, quos inter Peckius eminet, juri publico non deditos, tam enormiter evagari posse, quam usu venit in hac expositione Peckio, cujus singula refellere nec opus est nec libet.

7 Quid enim insanius, quam Imperatorem Romano Germanicum habere nunc id in jus proprie, quod Augustus olim habuit non sine ingenti hyperbole.

8 Bene Grotius, Quæstionem infinitè in supra dictis propositam, interius limitat, ut excipiantur ea, quæ pacto-

nibus aut derelicti occupatione, aut victoria
jure in aliorum populorum imperium con-
cesserunt, ideoque de his tantum loqui-
tur, quæ a. huc hodie sub imperio Ro-
mano comprehenduntur.

9 Hec igitur ipsa pertinere ad Im-
perium Germanicum, negat Grotius,
contra eos, qui nescio, inquit, quam
surrogationem hujus Imperii in locum il-
lius sibi confingunt cum tamen notum sa-
visit, Germaniam magnam, id est, trans-
rhenanam, totam maxima temporis parte
fuisse extra complicitum Romani imperii

10 Veritatem hujus facti historiam ad-
severat Sed cum surrogatio nihil hac
parte sit aliud quam translatio juris, quid
obstat, quominus hæc fieri possit in a-
lium populum? Quare populus Romanus
suum jus in Germano transferre non po-
tuit, æque ac alius privatus in alium pri-
vatum juris translationem committit? Et
si hoc fieri possit, ut certe potest, di-
veritas Imperiorum non impedit surro-
gationem Imperii Germanici in locum
& jus Romanum

11 Verum tamen est, quod Grotius
subjungit *Mihi non præsumenda videtur,*
ait, *mutatio aut translatio, nisi certis*
documentis probetur Modo non urgeat
aliquod instrumentum transferendi jus
Imperii speciale, quod heic scilicet, deesse
fatetur Historia

12 Videndum, ne non, sufficiat,
quod Grotius *infra* collocat, *populo Ro-*
mano placuisse, quo certius præsidium ha-
beret, Regem non proprium sibi sumere,
sed eum, quem Germani fecissent, quod
ipsum etiam nullo speciali documento
sit consignatum, tamen esse factum con-
stat, & usu plurimum seculorum est con-
firmatum

13 Hoc decretum, si forte Romanum
Imperium non faciebat partem regni
Germanici, tamen illud Regibus Ger-
manicis subiciebat, imperii jure simpli-

ter constituti, & efficiebat, ut eorum
ad imperium populi Romani perine-
rent, Germanicis Regibus essent sub-
jecta

14 Unde patet, Grotium non in se
contendere, populi Romani Imperium
non esse translatum ad Germanos, ne-
que Germanicum, Imperium Romano
surrogatum esse, verum tamen jus im-
periumque populi Romani translatum
esse ad Germanicæ Reges quicumque à
Germanis eligerentur, ut hoc ipso io-
rent Imperatores Romani

15 Pergit Grotius, *Quare & popu-*
lum Rom eundem esse dico, qui olim fuit,
quanquam extraneorum accessione admi-
tum & imperium penes eum mansisse, tan-
quam penes corpus, in quo esset ac vive-
ret Identitas, ut sic loquar, populi
Romani potest concedi, secundum pri-
lophiæ Alpheni in l. LXXV *de ju-*
dic Et am imperium penes eum ut cor-
pus remansisse concedi potest, subje-
ctive, sed non ut animam, formaliter, quo
sentu fuit apud Reges Germanorum

16 Nam qua olim, Grotius, jur-
tuit *facere populus Romanus, antequam*
Imperatores Romani rgerent, id in fa-
ciendi jus habuit, ut quisque Imperator
mortuus erat, alio nondum exspecte E-
lectivum scilicet Imperium fuisse Ro-
manum statuit, in quo jus summi m.
mortuo cui delatum id fuerat, redierat
ad populum

17 In se videtur velle, quod hodie
que populus Rom Imperatore non ut
in Germania, si velit aliam creare
Imperatorem, id faciendi jus habeat Id
enim vult connexio cum prioris pe-
do, quâ populum Romanum idem jus
hodieque habere dixerat, quod olim
Quintus habuerunt

18 Quod ita sustineri poterat, si ni-
hil juris a populo Romano in Germa-
nos translatum fuisset Sed exitimo, si
decre-

decretum, quod Grotius agnoscit, de
hac re videtur Regibus quoque Germani
hac re Regni Germanorum, saltem
his tale jus tribuere, quo Romanum
Imperium eligere possint, electusque
Republ. ut ipso jure simul Imperator
Romanus, quod satis in confesso habetur.

19. A quo hoc sufficit ad impediendum,
n. populus Romanus, Imperatoris mor-
tuo, quicquam de novo Imperatore sur-
rogando statuere possit, siquidem hoc
jus alienavit, eamque alienationem le-
mel factam tot seculorum decursu firma-
tam approbavit, et interim subjectionem,
quam ipse populus Romanus Ger-
manis Regi aut Imperatori suo, veram
subjectionem a se abiecit, sustulerit &
derogavit, quam usurpationem Grotius in
hoc loco, & ratione quæ sequitur, juris
publici inducere velle videtur.

20. Grotius, *Imo & electio Imperato-
ris ad populum pertinebat, & aliquoties a
populo per se, aut per Senatum facta est.*
*Quæ autem à Legionibus modo his, modo
ibi fiebant electiones, non erant ratae ex
jure regionum (nam in vago nomine jus cer-
tum esse non poterat) sed ex approbatione
populi.*

21. Hæc ad statum veteris Romæ spe-
ctant, quæ ad quætionem propositam,
cujus nunc de jure sit Imperium urbis
Romæque ditionum, nihil faciunt,
ut in progressu videbimus, Tantum co-
pertum, ut probetur, populum Roma-
num eundem esse idemque jus habere,
quod Roma vetus olim habuit. Prius
jam concessimus, Posterius inde non
est qui ut, non magis quam ut idem ho-
mo semper idem jus habere dicatur.

22. *Cuius his non pugnat, quod Anto-
nini constitutione quotquot in orbe roma-
no sunt, cives Romani effecti sunt, Hac
re populum non deesse eundem popu-
lum esse, nec amittit jus suum in di-
tiones subjectas taceret. licet.*

23. *Consecuti enim sunt ea Constitu-
tione subditi Romani Imperii, ea jura,
quæ olim habebant Coloniae & municipia
& provincie togate, ut & honorum par-
ticipes essent & jure Quiritium uteren-
tur. Nihil hic est, quod concedere non
liceat, sine detrimento sententiæ no-
stræ, quod hodie ditiones, quæ de po-
puli Romani imperio super sunt, ad Re-
ges Germaniæ pertineant, ut jam dixi-
mus & amplius patebit. Egimus hac de
re in Eunom Rom. tit. 17. & de Stat.
hom.*

24. *Pergit Non ut in aliis populis,
sicut in populo Rom. fons imperii es-
set quod facere in potestate Imperatorum
non fuit, qui habendi Imperii modum ac
causam mutare non poterant. Propius ad
controversiam accedit, an per Constitu-
tionem Antonini in l. 17. de Stat. hom.
quæ omnes qui sunt in orbe Romano
facti sunt cives Romani, jus Imperii
subjective considerati, per universum
orbem Rom. æquabiliter sit diffusum,
an vero manserit orbis Reipubl. in urbe
Roma, reliquis gentibus ut subjectis
Imperii membris secundum sua discrimina
consideratis, ut antea res se habue-
rat, quod est verius, cum Antonini
Constitutio, sicut omnis jurisprudentiæ
corpus, non tam ad juris publici, quam ad
privati juris rationes facta & comparata
tuerit.*

25. *Nec quod Imperatores postea Con-
stantinopoli quam Romæ habitare malue-
runt, de jure populi Rom. quicquam im-
minuit. Si nihil aliud mutationis à Con-
stantino M. introductum fuerit, quam
quod locu habitationis, Roma transiit
Byzantium, hæc sola res in jure Reipubl.
nihil mutare potuit. Sed omne jus quo
Roma præcellit, cum Byzantio, una
cum nomine, quippe nova Roma dicta,
communicavit, quod & effectum habuit
& seculis temporibus observatum est, du-
biisque*

b oque procul & ab initio cum S P Q
R consentu factum, vel dein ab eodem
approbatum Hujusmodi communicatio
juris, quod ad summam Rempubl per-
tinebat, & quo re ipsa Constantinopolis
exinde Romam exsuperavit, non po-
tuit, quin de facto non tantum, sed etiam
de jure Civitati Romæ detraxerit.

26 Grotius, *Seatunc quoque electionem
factam a parte sui, quæ Constantinopoli
habitabat, unde Byzantinos Quirites vo-
cat Claudianus, ratam potius totus ha-
buit, jurisque sui monumentum non tunc
servavit in urbis sue prerogativa* Pri-
mo advertit, Grotium agnoscere com-
municationem juris quod habuit Roma,
factam cum Byzantio, sive Constan-
tinopoli, etiam in ipso Consulatu, quæ
non potest non esse juris diminutio, ni-
quis hoc capterit.

Πλὴν ἡ ἰσὺς πάντες, ἡ ἐξουσία δὲ
ἓξ. *Præstat pars una duabus*

27 Illam potius nota captionem lo-
gicastro quam gravi Jurisdictio dignam,
quod populum Romæ vocat unum to-
tum, cujus Byzantini pars fuerint, ita, ut
quicquid Constantinopolitani agerent,
id populus qui Romæ erat, agere cen-
seretur, utique id ratum habere debe-
ret, antequam valere posset.

28 Quid nugamur? Dicitur populi fue-
re, qui Romæ & qui Constantinopoli
erat, neque hæc, ab illo tempore sub-
jecta fuit Romæ, nec utique hujus co-
lonia Fuit nova Roma, par antique,
ut in omnibus, ita in istis elogiis ornata,
quibus Romæ veteris Constantinopolis æ-
terna urbs Nov 23 de præd civit Sacra-
tissima urbs l 7 C de Advoc divers jud
l 30 C de Donat Regia urbs l 25 C de
Nupt § ult Ist de Satisfac ubi etiam
caput omnium civitatum & nova Roma
inquam, l 4 C de oper publ, Socrat
hist Eccl l 3 c 8.

29 Neque verum est, Electionem

Constantinopoli factam non valuisse;
nisi per ratihabitionem populi Romæ
habitantis Hic sua functus sit electionis
parte, vel potius alterius præjudicium se-
qui solita est Quando enim Imperato-
rem Constantinopoli creatum agnosce-
re detrectavit populus Romæ? Fuerit
hoc facti, quanquam ego non dubito,
quin & juris, stabilito in Græcia Impe-
rio, sit habitum, ut Imperator Constan-
tinopoli electus Romæ quoque Cæsar
& Augustus esset. Utrique par jus cum
esset Constantinopolicos, Roma hujus
partes occupare vel justificare non po-
tuit.

30 Non agnoscimus igitur sequentia
Grotii, *Quare jus omne, quod hi, qui
Constantinopoli habitabant, ad eligendum
Imperatorem Romanum habere poterant,
pendebat à voluntate populi Romani* Nec
enim de jure, id ulla vel ratione vel au-
thoritate probat, de facto contrarium
obtinuisse palam est in Historia.

31 Grotius, *Et cum illi, Græcos intel-
ligit, contra mentem ac morem populi Ro-
mani, feminae Irenes subsissent imperium,
ut alias causas omittamus* Ingentem il-
lum committit hinc Grotius, aitata Im-
perii, quem stabilivit Constantinus Ma-
gnus cum Byzantini, tum Roma, ad
id tempus quo Carolus Magnus a Ro-
manis est electus Imperator, quod tunc
Irene regnante apud Græcos.

32 Nam interea temporis immen-
se quot, & quantas mutationes populus
Romanus & urbs olim dominantium
subiit! Primo rex Odoacer cum suis He-
rulis & Turcilingis Italiam invavit, Ur-
bem occupavit & omne jus Imperii
quod habuerat, belli jure illi ademisse
extinxit. Hunc iterum Gothi expul-
erunt & regno per integrum fere seculum
Romæ potiti sunt.

33 An tunc etiam vetus Imperii jus
populo Romano mansisse Grotius con-

tendet, ut idem populus idemque jus semper habuisse dicendus sit? Id quidem a) ipse in titutione fuerit alienissimum, quo docuit, hoc esse jus belli, ut victor imperet victis uti libet, & populus in eis, victus victoris servus & subiectus fit

33 Quod si jus Imperii, quod olim Roma habuit, dein juxta Constantinopolim panter habuit, per Gothicam & Haulicam servitutem amiserit, quaeritur, quando & quomodo jus amissum recuperaverit? Nam quod semel est exactum ante nova causa reviviscere non potest, ut Jurisconsulti, non minus quam Philosophi naturales intelligunt

34 Pulsi deinde sunt Gothi à Justiniano & ejus successoribus, Græcis Imperatoribus, viribus Græcorum, sive Orientalis Imperii, cujus sedes erat Constantinopolis, & Romæ rursus Imperio annexa est Romano, quod dicebatur, non jam amplius a populo veteris Romæ, quæ serviebat, nec tunc erat Imperii, quo ipsa plane carebat, nec isti nomina dare poterat Imperio, sed hoc à nova Roma tum fuit petendum, jure veteris Romæ penitus, inquam, extincto

35 Nec vero postlimini jus datur populo a majori imperio vi bellica abstracto & dein recuperato, nisi per novum victoris decretum, quod de re in *cap. de postliminio* pressius agitur, & habetis exemplum recens Belgæ, cum eam nationes foederatæ a Gallis subactas, armis recuperatæ, primo ita sunt motæ, quasi bello captæ, dein speciali decreto in foedus denuo receptæ sunt

36 Sed Græci Imperatores Romanos tam liberaliter non habuerunt nunquam aliter quam subiectis usi sunt, jure victoris & odio æmulantium nationum, Tamum abest, ut veterem excellentiam juris & Imperii pridem amissam illis restituerint Manlit igitur amissum

jus istud & Roma ab illo tempore nihil fuit aliud quam municipium majoris Imperii

37 Unde igitur hoc, quod Grotius subjicit, *merito populus Romanus illam concessionem sive expressam sive tacitam revocavit, & per se Imperatorem legit, Carolum Magnum* Qui jus suum ante aliquot sæcula amiserat, nec unquam ullo juris actu restitutionem in integrum acceperat, quam ille concessionem expressam vel tacitam in victorem dominumque suum jure belli factum conferre potuit, aut revocare collatam?

38 Imo si victor populus, qui fuit Constantinopolitanus, a quo Gothi ereptus & Imperio iterum subditus erat, in animum induceret, Irenæ feminae parere, quod usu venit sub finem sæculi VIII, quid hoc ad populum, qui nihil amplius ad Electionem conferebat, qui imperia à Constantinopoli accipiebat, veteremque præcellentiam inde jam olim perdiderat? non poterat recusare communem cum dominante civitate fortunam atque parendi Legem

39 Verum si hæc ita sunt, ut à nobis disputatur, quo jure Carolus Magnus a Romanis Imperator electus diceretur? si enim populus Romæ Imperatoribus Constantinopolitanis ita subiectus fuit, ut ipse nec amplius esset Princeps populus, sed pars subiectarum gentium, ex quo libertate à barbaris capta exciderat, nec à Græcis Imperatoribus antiquo principatui restitutus erat, non apparet, quo jure se Græcis subducere aliumque Imperatorem creare potuerit

40 Grotius alias dari causas indicat; quæ sint, non exposuit Pontifices præ se tulerunt *ειρηνοκλασία*, cum Leo Imperator circa annum X^o MCCXXII cœpisset imagines et templis ejicere, quo tempore Gregorius II & III Papæ Leonem videntes in Græcia & in Asia satis occupatum, &

patum, & opibus Longobardorum, qui Græcis æmulierant, confisi, non modo Synodales Græcorum canones de vetito cultu imaginum abolere detestarique & auctores excommunicare, sed ipsam quoque Romam cum suis dependentiis Leonis & Græcorum imperio, rebellione facta, subducere sunt ausi & sustinuerunt

41 Hanc causam a Græcis deficienti fuisse justam, Grotius ipse, credo, non contenderet, nec quod præterea allegatur, Græcos non fuisse pares tuendæ Romæ contra Longobardos, & Sarcenos, opus fuisse potentiore patrocínio prætextus hi sunt, quos Romanis nequidem periclitari visum est

42 Nihil reperio, quam belli quaecunque jus, idem quo aliæ gentes ab Imperio Romano defecerunt Etenim est verum, Romanos per annos sexaginta & amplius fuisse in statu belli cum Græcis, usurpata aurore & libertate, quam & ad extremum usque, Græcis invito, retinuerunt Quo autem jure defecerant a Græcis Imperatoribus, eodem jure novum sibi Imperatorem adsciverunt *Ac voce primi civis ita pergit Grotius, id est, Episcopi sui (quomodo & in Judaicâ Reipubl^{icâ} regem non existente, prima erat summi Pontificis persona,) pronuntiarunt*

43 Satis pellucet animus, quò Grotius in hunc locum digressus sit, adulandi Pontificis gratiâ Quid enim simile habuit jus Pontificis Judaici, ex instituto post captivitatem Babilonicam in gente stabilita, Sacrorû & Reipublicæ Præsidis, cum Pontificis Romano? Ubinâ liquet, illo tempore, populum Romanum, Episcopo suo dedisse principem locum in Reipubl^{icâ} Episcopi sui ductu & ministerio tunc usi sunt, ex more illius & sequentium seculorum, adhibendi vocem manumque sacram actibus inaugurationum

44 Fuit autem hæc electio personalis in Carolum Magnum & quosdam ejus successores Velim hoc probetur, Nam Ludovicus quidem Pius a Patre Carolo in Comitibus Francorum Aquisgranî congregatis, declaratus est Imperator & collega Patris, sine ulla Pontificis aut populi Romæ interventione, quod contra, nec auctoritate vel approbatione requisita Inter successores quidem varæ tuere contentiones, quas Pontifex inauguratione festinatâ, sæpe decidit aut prævenit, factio magis quam jure Sed primam Imperii in Carolo constitutionem verisimilius est fuisse successivam Et si ab hac re meritum quaeritur principalis status est alienum Magis ad eam pertinet, quod sequitur

45 Qui ipsi jus Imperii, quod habebant in Francos, ut & in Longobardos, à jure Imperii Romanos, ut nova causa quaesito, sollicitè distinxerunt Et merito, quia pridem illas ditiones, antequam Imperatores salutati essent, obtinuerant

46 Unde patet, quantum sit, quod populus Romanus Carolo tum dare potuerit, Germaniam & Galliam jure regni Francici tenebat, Italiam jure victoriæ Longobardicæ Exarchatum Ravennensem, qui nunc Romania dicitur, dederat ipse Pontificibus Exumam Italianæ partem, quæ nunc est regnum Neapolitanum, Græci adhuc tenebant

47 Nihil igitur extra urbem accepit illa creatione Imperatoria, præter *æmulo* nominis, ut Imperator Romanorum diceretur, cujus populi gloria vetus & memoria potentiae pristinae adhuc aureo hominum implebat opinione Majestatis, etsi tam res quam jus omne suum pari jure belli, quo creverat, jam funditus amisset

48 Imperium certè in urbem ejusque territorium, quod Patrimonium S. Petri appellatur, ipsumque, op nor, Exarchatum

archatum Ravennensem jure *directo* illa delatione consequutus est, nec enim aliter donationes Pontifici factæ, quam salvo jure Supremi domini, quod tum quidem Pontifices adhuc potestate seculari præ se non ferebant, intelligi possunt.

49 Enim vero, Longobardie regnum, a Carolo teotim nomine regni Italiæ tunc & deinceps habitum est, liquidem eodem tempore, quo Carolus Magnus Imperator Romanorum proclamatus est, filius ejus Pipinus Italiæ Rex inauguratus fuit. Postea cum Imperatoria dignitate conjunctum fuit, ne penitus inane fieret, Imperium Galliarum & Germaniarum inde aliquantisper alienatis, donec ab Othone conjunctio Germanica commissa fuit. qua de re sic ait Grotius

50 *Postea diviso Francorum populo in Occidentalem, qui Galliam nunc obtinet, & Orientalem, qui Germaniam sive Alemanniam tenet (duo Francorum regna vocat Frisingensis), cum populus Francorum Orientalis eligendo sibi Reges facere cepisset (nam & ad id tempus Francorum regum successio quasi agnatica, non tam à jure certo, quam à populi suffragiis pependerat) placuit populo Romano, quo certius præsidium haberet, Regem non proprium, sibi sumere, sed eum quem Germani fecissent*

51 His de facto nihil habemus adversum, sed collectio Grotiana merito displicet, populus Romanus, ita instituit, semper fuit idem, nec aliud hodie quam fuit olim, jus habuit. Olim Imperatore mortuo, sui juris erat & de Imperio disponere poterat, deo & deinceps idem facere potuit, hodieque potest, adeoque in promptu est ratio, justificandi usurpationes Pontificum seculares contra Cæsares, ipsumque Imperium qua tale Pontifici subiciendum.

52 *Quam non idem jus populo Ro-*

mano semper fuerit, demonstratum est *suprà*, quod decretum de agnoscendo ut Imperatore quem Germani Regem elegerint, fuit actus alienandi jus Imperatorem creandi perpetuum, similiter dictum, eaque est in dubio natura obligationis, ut perpetua sit, denique verba hujus pactionis, ut à Grotio ipso relata sunt, translationem juris eligendi Imperatorem in Proceres Germaniarum, manifesto præ se ferunt nec enim decretum fuit *μονὴ πλεονεξυ* populi Romani, sed conventio inter Imperatorem atque Germanos & Romanos, ut Historia declarat, etsi instrumentum & verba specialia non extant.

53 Quod si populus Romanus, aut qui potestatem ejus postea nactus est, Pontifex, eam facultatem semper revocare potuissent, aut singulis Imperatoribus, si displicerent, obsequium negare, fuisset illa quidem absurda & elusoria concessio, præter quod ipsius Grotii verbis contraria, quæ non de singulis, sed de universo jure eligendi concepta sunt, placuisse, uti, quem Germani Regem sumissent, is etiam suus Imperator esset quod ipsum eventus efficaciter demonstravit, liquidem consensus gentium haud aliunde, quam ab hoc instituto, fastigium Imperiale Cælareum Germanis proprium fecit.

54 Nisi quod Grotius addit, *Ita tamen, ut jus sibi aliquod probandæ vel improbandæ electionis, quantum scilicet ea res ad se pertinebat, retineret. Jus aliquod, incertitudinis nota, cum, si vere jus probandi & improbandi fuisset, id discrete reservatum oportuisset præsertim, cum per illud tantum non adimeretur facultas, quæ delata fuerat. Probandi jus aliquod reservatum fuisse, ut apparet, non esse Romanum Imperium regni Germanici partem, non est abs re, sed improbandi facultas Germanicam electionem*

tionem ludibrio exponere, si præcipuum dignitatis fastigium suo Imperio adimeretur. Et Pontifices tum necdum eo proveci fuerunt arrogantiae, ut cum ab Othonibus Pontificum approbatio dependisset, ac ab illis aliquoties exercita sit improbatio, eodem tempore (nam ad hanc aetatem hujus rei origo refertur) ausi sint stipulari, ut ipsis competeret jus Imperatores approbandi vel improbandi. Si quid unquam ejusmodi, Cæsarum alicui impositum fuerit, id, ut alia nonnulla quibusdam ex his, indigna Majestate Augusta, leguntur extorta, transitorium fuit, neque in facultatem convaluit, cum semper a Germanis ista Pontificum Arrogantia, de jure & de facto retutata fuerit.

55 Credo, quicquid ejus est, resolvi in solennem coronationis actum, de quo Grotius porro, *Hæc quoque approbatio per Episcopum edicti & solenniter testata fieri peculiari coronatione solebat*. Hanc Pontifices Romanos impertiri solitos esse Imperatoribus usque ad Maximilianum I satis constat. Sed ut hic, & post Carolum V omnes Imperatores illam coronationem neglexerunt, eoque nihilominus Cæsares Romani fuere, quam qui coronæ capiendæ causa Romam profecti erant, ita clarum est, Actum illum coronationis nihil fuisse quam ritum inaugurationis, sine qua jus Regium habet integritatem suam, non minus quam si maxima pompa coronatio celebrata fuisset.

56 *Quare ex electione septem Principum, qui Germaniæ corpus referunt, qui lectus est, jus habet imperandi Germanis, secundum eorum mores. Ex approbatione verò populi Romani fit idem Rex, aut Imperator Romanus, aut ut Historici sæpe loquuntur, Rex regni Italiæ.* Cui hono igitur decretum illud, quo ipse refert, placuisse populo Romano, & quod satis

usu venisse constat, Germanis Imperatoribus ipsis id agentibus & in ipsorum gratiam, ut quem Germani Regem elegerint, hic Imperator Romanorum esset, si non vi electionis Germanicæ juxta illud decretum, incontinenti Imperator Romanus fieret.

57 Negandum adeo, quod electus Germaniæ Rex fiat Imperator Romanus, vi approbationis a populo Romo id est, à Pontifice faciendæ fit Imperator Romanus virtute decreti illius perpetui & electionis secundum illud in Germania tactæ, quemadmodum ratio, exigit & usus tot seculorum probavit.

58 Quod autem Imperatoris Romani & Regis Italiæ jus unum idemque statuit esse, non fit etiam accurate. Nam quo tempore Carolus Magnus Imperator est salutatus; Regnum Italiæ, quod fuerat Longobardorum, Carolus jam pridem tenebat, idque nunquam a Pontifice populove Romano protectum, ab eorum confirmatione nullo modo pendere potuit: sed Imperium, quod illi Carolo tribuerunt, in urbe Romæ usque, territorio latino consistebat, quod dein usurpatione & præscriptione, vel potius impotentia Cæsarum Germanicorum, Imperatorio juri penitus subtraxerunt.

59 Verum quidem est, Caroli Magni posteris deinde regnum Italiæ cum Imperatorio nomine conjunxisse, verum idcirco jus regni illius in populum Romanum, a quo diu fuerat amissum, non contulerunt, ut Grotius hic loci alto supponit.

60 Prorsus hodieque jus Imperii Romani à regno Germanico & Italico hve Longobardico distinctum, nihil habet materiæ, quam ab urbe Romæ & partitione ejus *π. α. α. α.* Quod ipsum quia penitus Imperio sublatum est, apparet, nihil de Imperio reliquum esse, quam quod ipsi Imperatores Carolini cum

cum eo conjunxerunt, & quod Otho Magnus dein acquirit, jure belli ademptum Berengario quod proinde non habent Germani a Romanis aut à Pontifice, neque per vetus illud decretum, neque multo minus per singulares confirmationes, quæ penitus sunt commentitiæ.

61 Ex quibus apparet, quid quantumque sit in his verbis Grotii, *Atque hoc titulo, approbationis scilicet Pontificis, sub se habet quæcunque populi Romani fuerunt, neque præteritis a se derelicti constitutione, aut à Christianis jure in a vitum seu vitum imperium concesserunt*. Quid modicum hoc sit, demonstravimus, & hoc ipsum modicum non habet Imperatoris titulo confirmationis identidem reformatione, sed ex vere æternoque decreto, habendi pro Imperatore Regem a Germanis electum, ut toties dictum est.

62 Pergit Grotius; unde illud quoque intelligi facile potest; quo jure Episcopus Romanus, vacante Imperio, investituram tribuat feudorum Imperii Romani, quia *si et in populo Romani tali tempore libero, primis obtinet*. Hac omnia recitat, Episcopo Romano ut consuleretur, Huic enim placere voluit Grotius in hoc quidem articulo juris non levis nomen, contra veras solidasque juris & Historiarum rationes, vix enim est ut aliter ab homine doctissimo sed cum Pontificis *inretizante*, liceat ita loqui, tam inæcohaerens accipi possit disputatio.

63 Quod attinet ad investituram vacante Imperio tribuendam novis Imperii vassillis in regno Italiae (nam de hoc intelligendus est Grotius, quia in urbe Roma & ditione subiecta Imperator Romanus nihilo plus juris habet aut exercet hodie, quam Lutetiae Parisiorum & per Insulam Franciæ) non videtur eas Pontifex ullo jure sibi vindicare, quia regnum Italiae a populo Romani non

dependet, nec unquam post invasionem Longobardorum ab ea dependit, unde nec ad Papam, ut primam urbis personam, quomodo Grotius loquitur, id est, Principem, dispositio de partibus ejus regni spectare potest. Jus enim Vicarii quo Palatinus & Saxo præditi sunt in Germania, nunquam in Pontificem, quod ad Italiam attinet, translatum est, etsi Grotius in notis, Papæ jus cum illorum vicariatu comparat.

64 Hinc evanescit quod Grotius subjungit his verbis, *Solent autem quæ sunt corporis alicujus, per primam personam, corporis nomine, expediri*. Nec enim corpus Romanæ civitatis jus regni Italiae à Longobardis jure belli, ademptum unquam recuperavit, unde nec primæ ejus personæ quocunque prætextu adscribi potest.

65 Quid autem de primâ personâ nungatur Grotius, conferens Papam cum primate Poloniae Archiepiscopo Gnesnensi, qui vacante regno sedeat in throno, quasi Episcopo Romano idem jus competat. Nam ad regnum Italiae nihil attinet ille; In urbe vero eique subiecto territorio non primæ personæ jus accessitum è Polonia & Judæa, quemadmodum Grotius instituit, sed verum jus Principis & Regis habet atque exercet.

66 Ideo inde a pluribus seculis, si regnum Italiae ab urbe Roma dependet, Papa non vicarius Imperatoris, sed jure suo Rex est regni Italiae, & Imperator nihil habet quam dignitatis *ἀέλωμα*, adhuc reliquum in opinione gentium ab excellenti memoria populi Romani.

67 Sed; ut dictum, Italiae regnum ab Imperio populi Romani separatum, & cum eo deinde quidem conjunctum, non tamen confusum fuit, ut Papa ejus feudum in me conferre possit, absque speciali concessione Imperatorum aut populorum, quæ nunquam facta legitur, quem-

admodum de vicariatu Saxonis & Palatini factum videmus

68 Quis igitur est Vicarius, dicat aliquis, dum vacat Imperium in regno Italiae? Nihil profertur, quare necesse sit, aliquem statuere Vicarium, ubi nemo constitutus legitur, non magis quam in principatu Pontificis Romani, vacante sede, Vicarius est quisquam

69 Iterum quaeritur, quo jure Rex Germaniae sit pariter regni Italici Rex, si decretum aeternum Populi Romani, quo placuit, Imperatorem suum esse, quem Germani Regem suum elegerint, ad regnum Italiae non pertinet?

70 Respondetur, id esse clarum è tacita populorum, qui regnum Italiae constituunt ac indubitato consensu, qui per tot secula nunquam id egere post Othones, à quibus pleno jure redacti sunt in potestatem, ut alium Regem quam eum quem elegerint Germani, haberent

71 Sequuntur ultima Grotii verba, *Neque vero male Cynus & Rainerius tra-*

didere, si Imperator Romanus morbo aut captivitate impediretur, fungi Imperio, posse ei vicarium dari ab ipso populo Romano Nugatoria quaestio, pari decisione, nam in Germania dandi jus Vicarii nequidem ipse Pontifex jure populi Romani vindicabit, in regno Italiae remota in ipsum hoc jus contulit, nec id ab Urbe Roma dependet In hac autem causa non laborabunt de Vicario Imperatori dando, à cuius imperio ipsum non minus quam Galliae aut Poloniae Regem excluderunt

72 Et haec quidem haec tenus ad locum Grotii, notabilem, magis studio in Pontificem Romanum, quod nisi plurimum fallor, ejus iudicio praestrinxit, quam soliditate collectionis iuridicae vel historicae, qui tamen propter auctoritatem viri & momentum negotii, silentio neutiquam transmittendus videbatur Qui plura cupit, videat Linnæum *addit ad jus publ tom 5 ad lib I c 4 n 24* & Commentatores Grotianos *ad h loc*

S E C T I O X.

Exhibens dissertationem de Imperio,

Sine vi, à populo sui juris, constituto, primum editam anno
 MDCLXXXIX adversus Orationem ejusdem inscriptionis, habitam
 Franckeræ in Templo Academico, Kalendis Junis ejusdem
 anni, quâ rationes Auctoris in *Lib. 1. Sect. 2 & 3. de*
Jure Civitatis expositæ, primum op-
 pugnatæ fuerant.

C A P. I.

Constitutio Quæstionis & de Origine Imperii Voluntarii.

Incertitudo Quæstionis de Imperio, ut non male dictum sit, fidei ma-
 gis eam esse quam doctrinæ Occasus præsentis disputationis, contra sen-
 tentiam, quod Imperium simpliciter constitutum primitus & unice à
 natura Mandati sit arcessendum. Ampliationem, quod pacto deinde plus
 juris in Imperantes sit translatum esse irritam, quia pacta semper detra-
 hunt Imperio simpliciter constituto. Ne quidem pactum successionis
 si accedat, augere jus Imperii simpliciter delati, quia successio tantum
 est continuatio Imperii primum delati. Si Imperium mandati jure cen-
 seatur, Imperium Regi semper abrogari posse Non esse improbandam
 Hobbesii positionem, statum naturalem esse statum belli, facto, non
 jure scilicet. Ad hunc evitandum, opus fuisse unionem civitatis perpetuâ
 & indissolubili, qualis non est à mandato.

Disputationes de Jure Imperii, quod
 non a vi bellicâ, sed à voluntate
 liberi & sui juris populi originem habuit,
 nostro sæculo a clarissimis ingenis agi-
 tate, his diebus, occasione motuum
 Britannicorum, denuo incaluerunt

2 Nec abs re forte quis ita existima-
 verit, inanem hujus rei esse disputatio-
 nem, quando Regnantes ubique tantum
 juris habere creduntur, quantum manu
 completi & viribus exequi possunt, ut

hic fere unicus sit Arbiter hujus Quæ-
 tionis

3 Præsertim, quando tam immanis
 est diversitas opinionum, ut cum om-
 nium singulorumque rationes exami-
 naveris, incertior sis multò quam pri-
 dem

4 Non displicuit adeo institutum cu-
 jusdam ex *Anglia* scripti, quod publico
 nomine, vero in prætexto, produci his
 debet, narrans eò rem disputando esse
 reductam,

redactam, ut fides potius quam doctrina
Quæstio Res videatur

5 Proinde sibi esse propositum, agebat, exemplis rem conficere, ut quod *Britanni* fecerunt, id jure factum videri, approbet us Populis, qui exempla duntaxat ab ipsismet edita retellere nequeant

6 Non est tamen hæc omni ratione destituta res, & quanquam victori ratio non redditur, causam tamen quisque suæ causæ præten dit, quin nec parum in animis populorum momenti habet juris conscientia

7 Quamquam enim mortalium res factio magis quam jure constant, ita tamen non sedit humino generi, jus in viribus & potentia consistit, quod *Hobbes* & *Spinoza* volunt

8 Cujus rei ratio quanquam satis e ducta & demonstrata fuit in *lib 1 de jure Civitatis*, nova tamen occasio nata est, de natura summi Imperii, propriâ agendi dissertatione, quæ si nonnulla ex his quæ alibi collocata sunt, repeti videbuntur, in summa tamen hac parte non metuumus offensam vel tædium Lectoris

9 Duæ sunt opiniones summæ, de efficacia Imperii non violenti, altera quæ *Principibus*, altera quæ *Populo* infinitam potestatem tribuit

10 Prior duplici viâ procedit, una, quæ potestatem Imperantium à *Deo* immediate accedit, altera, quæ populum in Reges omnia, quæ transferre potuit, transtulisse contendit

11 Sed hanc, uti nunc est, paulispermissam faciemus. Utrique ejus membro satisfacimus in loco, & retutavimus utramque hypothelin. Ut tamen causæ voluntatis humanæ singulari modo superemineat divina voluntas, quæ submissionem voluntariam hominum, sine qua civitates ipsique homines salvi esse

nequeunt, auctoritatis suæ religione sacrosanctam facit

12 Posterior sententia, *Potestatem supremam semper & in omni Republica populi esse commemorat*, idque nunc quasi jure suo postulat ab us, qui successu Anglicano gaudent, nec illa continua laudare non audent

13 Angli tamen diligenter id agunt, ne hoc jure suum Regem nuper expulisse videantur, quando se Regi Imperium non *abdixisse*, id hunc illo se *abdixisse* videri voluerunt, idque decreto publico enixe prosecuti sunt

14 Quo magis nescio quam gratiam ab illis inituri sint, qui se *Britanni* cum *modum* aliter quam *Miltonianis* rationibus tueri posse desperant

15 Meo loco jam prædictum est, ut cum hæc pars juris, cuius est, tractare Quæstionem, mihi commissa fuisset, curæ habuerim, ut Auditores mei intelligerent, non opus esse ad efficiendam dominandi licentiam intra juris cancellos coercendam, ut omnis Imperii vis aboleatur

16 Quod parum aut nihil habest, quin e sententia, quæ statuit, *Imperantes nihil esse quam populi procuratores* Mandatarios fiat

17 Procul habeo causas ægre ferendi, quod adversus rationes meas, quibus inter *impotentiam tyrannidum & insuetudinem plebis* mediam viam curate in agaveram, apud Academiam nostram disputari declamarique videmus & audimus

18 Nam etsi id actum fuerit, ut rationes mihi propriè retellerentur, quia tamen est problema tralatitium, ineptus sim, id si ullo modo succentendum putem

19 Quin gaudeo potius, occasionem mea pressias examinandi exponendique veritatem liquidius, esse datam

20 Quod

20 Quod quidem plane faciendum mihi fuit, ne primum caput Artis, quam tere quotannis viva voce tradimus, indetentum *in loco* detituisse videamur.

21 Modo æque faciles habeamus eos, qui hanc ipsam diluisionem inchoaverunt, ut terre queant dissentientes, quorum plerique primi impugnarunt.

22 Sententia, quam volunt esse huius temporis, novissime renovata est his verbis, *Imperium à libero & sui iuris populo in Magistratum, Principem aut Regem simpliciter collatum, primitus & unquam ex natura Mandati arcessendum, vim autem maiorem aliquam esse à Pactis inter populum & Principem initis*. In quibus terminis prora & puppis, initiū & finis Orationis hac de rescriptæ & habitæ in templo Accedemiarum Franckeranz, kalendis Junis MDCLXXXIX continetur.

23 Bene habet, quod Collator Imperii statuitur *populus liber & sui iuris*, ut vis belli, præcipua & antiquissima Regnorum origo, ab hac disceptatione renovetur.

24 Sed hoc novum est in illa propositione, quod cum Imperii constitutio simpliciter in civitate facta, *MANDATO* perpetrari dicitur, *vis aliqua major* à Pactis inter populum imperantemque in eis proficisci statuitur.

25 Nam quæ Pacta inter populos atque Reges iniri videmus hodie, vel quæ unquam inita fuisse accepimus, omnia pertinent *ad Regiam potestatem limitandam*, ac intra certos terminos coercendam.

26 Qualia certè videmus esse, quæ Germani, Britannorum, Polonorum aliisque populi olim novissimeque cum suis Regibus iniverunt.

27 Adeo, ut si potestas Regia simpliciter delata nihil sit quam *Mandatum*, pacta nihil esse possint quam circumscriptioes & quali *instructiones* mandati

exercendi ac administrandi, ne sit Procurator *cum Liberâ*, quem vocant.

28 Nec mihi venit in mentem, ulla unquam pacta cum Regibus augendi juris eorum causâ fuisse inita, nisi per abolitionem pactorum, quibus Summa Potestas prius adstringebatur, ut nostrâ memoria factum est in Dania.

29 Si facultatem successionis ad heredes, quæ sepe venit ex pacto, & naturæ mandati non inest, huc referendam putes, tac cogites, hoc pactum efficere, ut jus delatum vere alienatur, neque mandatum quod morte extinguitur, amplius esse queat, cum translatio in heredes, alienatio in primis liquida & perfecta sit.

30 Præter quod, jus Successionis utcumque sit alienatio, tamen intensionem augmentumve potestatis præstare non potest, cum sola temporis extensionem adferat.

31 Nam constitutio successionis; nihil est aliud, quam juris primo delati in heredem continuatio.

32 Quod autem successoria Regna plerumque videmus esse liberionis potestatis, non juridicis, sed politicis causis accepto terendum, eo quod artes & usurpationes regnantium in successivis, facilius quam in Electivis Imperis intercedunt.

33 Sed jus heredum per se nec majus neque minus est, quam fuit ejus, cui Imperium simpliciter est delatum, quemadmodum & de Magistratibus hereditariis obtinere manifestum est.

34 Unde colligi potest, quam juris & prudentiæ sit inops hæc sententia, *quæ Regiam potestatem simpliciter & sine Pactis delatam, à natura Mandati pendere statuit*.

35 Nam si Regia potestas simpliciter delata, *eodem quo constituta est arbitrio* revocari & aboleri potest, ut natura Mandati fert & novi Auctores diserte statuunt, *palam est*,

36 Mandatum cum pactis adjectis, ne successorio quidem excluso, plus continere non posse, quam ut mandatarius semper ab arbitrio mandantis dependat

37 Proinde, si Britanni tuum Regem ex Lege Mandati destituerint, ut hujus sententiæ Auctores velle debent, non est recusandum, quominus eadem Lege Mandati, Rex novus, ubi populis visum fuerit, ab re ipsorum administranda curandaque removeri atque dimitti possit

38 Idque, tametsi Leges Mandati exacte servaverit, sub præstatione indemnitatis, ratione impensarum, & gratiarum actione pro opera præstita

39 Nam hanc facultatem ipse mandati obligationi, notissima juris omnium gentium ratio & observatio dicitur

40 Sed absit Omen! credo, ipsos mandati Regalis Patronos esse dicturos

41 Quamdiu tamen Pacta Britannorum cum Regibus suis ad auerendam potestatem Regiam simpliciter positam intacta, non demonstrantur, Theſin nobis contrariam ita terre satis est manifestum

42 Atque hæc ad statum controversiæ In ipſo tractatu Quæſtionis occurrit primo adversus Hobbesium disputatio de jure Naturæ, nobiscum Oratori communis

43 Nisi quod minimè negandum est, ut visum illi, Statum naturæ esse statum belli, hoc est, naturam hominum adeo esse corruptam, ut suos quoque proximos oderint, eosque si prævaleant, spoliare cupiant, adeo ut, si homines sine imperio agant, pax inter eos custodiri nullo modo possit

44 Et si hæc humanæ naturæ perversitas non juris, ut Hobbes, sed injuriæ causa sit, quandoquid ratio naturalis, utcunque corrupta in alia omnia concedit

45 Hunc statum belli promiscui, in quem incidit omnis Anarchia, tam ne-

cessariò, quam id semper & ubique factum vidimus, ubi, nulla Civitatis erat unitas cum Imperio, maximum esse malum, cuius sit capax humanum genus, non potest negari & ratentur dissentientes

46 Idcirco hanc acerrimam hominibus causam extitisse constituendi civitates, tam clara res est, quam certum, anarchiæ vitium, non nisi contrario stabiliendi Imperii instituto posse devitari

47 Non excludo licet, amore societatis & mutuarum necessitudinum communicatione, rerumque judicandarum necessitate, de quibus Orator prolixè

48 Quæ bona sine pace & unione Reipubl. haberi non possunt, & cum bello promiscuo pariter amittuntur

49 Quamobrem nihil actum erat ab hominibus, quam diu talem non statuisent Unionem, qua statum illum functum arcere bonaque pacis conservare possent

50 Proinde nec dissolubilem, nisi ob mala non minora, quam erat ille status belli promiscuus, absque Imperio inevitabilis

51 Hoc populos voluisse tam est dictu necessarium, quam illos bellum omnium contra omnes quam maxime averſari manifestum est

52 Verum enimvero modus formandi talem unionem, in libero sui que juris populo inde ab initio plane est arbitrarius

53 Sive Imperium uni demandare homini, vel pluribus simul, aut ipsi per se retinere velint, ut contendit Orator & fateri necessum est

54 Sed hoc e necessitate unionis illius & cautione necessaria vitandi statum belli, satis intelligitur, Mandati contractum nullo modo videri potuisse sufficientem, utpote, quod semper in proxima sit potentia revocationis, quali acta, sublato Imperio, recidit populus incontinenti in statum belli

55 Et sic

55 Et sic velim, hoc observetur, Eum qui statuit, *Imperium in Principem aut Regem simpliciter constitutum, primitus & unice ex natura mandati arcessendum*, idem necessario statuere oportere de omnibus Imperiis hodieque simpliciter constitutis

56 Quippe inter Imperia simpliciter stabilita sine Pactis specialibus, ut sunt plerumque Aristocratice, sicut hodie extant,

& quæ primitus sine Pactis simpliciter fundata sunt, non potest esse diversitas, quæ sanè à tempore solo proficisci non potest

57 Nullam igitur vim facimus illorum sententiæ, quando æque illam ad hodierna, quam ad primæva Imperia simpliciter, inquam, constituta, pertinere diximus, quoniam aliter res intelligi nequit

CAP. II.

De Jure Imperii Popularis, quale fuit Athenis ac Romæ

Populos cordatos Imperium sibi retinere solere. Formam popularis Imperii esse pluralitatem suffragiorum in singulis Imperia actibus. Ejus rei effectus Singulos cives intelligi; renuntiare libertati suæ, in casum, si numero suffragiorum uniantur, sine discrimine juris, an injuriæ; quo spectare obedientiam, vulgo dictam, passivam, quam tamen non patere in infinitum, etsi ad minora mala non possit restringi, quod exemplis illustratur & objectiones quædam removentur. Relinquere tamen licere Civitatem, si qui male habitis sint. Non obstare huic sententiæ secessionem plebis Romanæ. Respondetur ad aliam objectionem. Concluditur, in populari omnique Imperio, Magistratus quasi mandato constitui. In exercitio Summæ Potestatis nullam dari speciem Mandati.

Contemplemur omnes Civitatis formas, & videamus, an usquam inveniamus Mandati contractum in Imperio primitus simpliciter constituto, & primo quidem ratione Democratice, sive Imperii popularis

2 Primo omnium, In quavis Reipublicæ formæ Summam Potestatem, si modo summa sit, eandem, quod ad vim ac intentionem ejus attinet, esse oportere, manifestum est

3 Qualis autem illa vis ac intentio sit, nos via quâdam demonstrationis propria indagavimus in Libro I de Jur Civitatu, cujus etsi ab Oratore comiter

inrisæ, cur nos poenitere debeat, adhuc causam non videmus

4 Initium facimus à facultate Imperii in civitate Populari, quam proximè a statu naturali longissimeque ab invidia, quæ hominum judicia præstringere solet, abesse manifestum est

5 Nihil est propius & promptius, quàm ut populus sui compos & generosus ipse retineat Imperii moderamen, nec alius se committat, summæ memor hominum improbitatis, avaritiæ sævitique, dum adest licentia

6 Nec aliter cordatissimi quique populi vel inde ab initio, vel post experientiam

rentiam, præcipuis auctoribus Romanis & Atheniensibus, consuluerunt

7 Modus exercendi regimen populare ab usdem est editum, idemque est unicus, qui in multitudine, dari potest, prærogativa numeri **SUFFRAGIORUM** in rebus summis, & **MANDATUM** improprie dictum in minoribus per Magistratus procurandis, quorum jus scilicet à majoris partis voluntate pendet

8 Effectus conclusionis à majori parte factæ fuit idem, qui est in omni Universitate, quæ certo regimine continetur, ut decretum majoris partis omnium & singulorum voluntas censeatur

9 Quod tam liquidæ in campo Martio fuit observantiæ, ut cum pars major centuriarum consentiret, reliquæ centuriæ, cum earum voluntas majori parti inesset, ne quidem rogarentur, ut memorie prodidit Dionysius Halicarnassensis

10 Hoc autem ex præviâ submissione & renuntiatione singulorum mansisse, tam certum est, quam clarum, quod in libero populo non detur exitus dissensionum, nisi hac viâ, vel pugna belli

11 Insignis igitur juris imprudentiam animadvertere licet in his verbis, de unione liberi populi factâ in civitatem, prolatis, *Coire fœdus & societatem, sui æqualiter conservandi causâ, nec ulli suo jure, in quod erant geniti vel verbis vel animo RENUNTIAYERANT* (pag 26)

12 Namque libertas faciendi quod libet, in quam maxime sumus geniti, per fœdus civitatis & imperii popularis, majoris partis arbitrio subicitur, in casum, si quem in minore numero esse contingat, eaque tam late patet renuntiatio, quam pene sunt actiones humane

13 Proinde sine renuntiatione facultatis illius faciendi quod libet, si populo secus videatur, nullam posse constitui Civitatem, manifesta res est.

14 Nec quicquam refert, quod ad vim obligandi attinet, utrum rectius an pejus major pars sentiat, alioqui **LIS** super hoc judicio rem identidem ad primam redigeret confusionem, quam ut omnium malorum maximum, cives supra omnia vitare voluerunt

15 Nec aliud dicendum, etsi malitia in parte majori adversus aliquos appareret. Ejus enim injuriæ patientia longe optabilior est, quam bellum *avazpa*, idque singuli, antequam eveniret, rogati, præferre non cunctarentur

16 Proinde, quod in thesi quisque censuit esse faciendum, id in hypothese nemo improbare potest

17 Hoc Cicero dixit his verbis *Est enim Conditio liberorum populorum præcipueque hujus Principis populi & omnium gentium domini atque victoris, POSSE SUFFRAGIIS VEL DARE VEL DETRAHERE QUOD VULT CUIQUE* *Nostrum autem, qui in hac tempestate populi iactamur ac fluctibus, est, ferre modicè populi voluntates, alligere alienas, retinere partas, Orat pro Planco*

18 Hæc est obedientia, quam vocant *Passivam*, Oratori nimis exosa, FERRE populi **VOLUNTATES** & injurias, Nam jus verum populus inique agendo non magis quam Privatus qui libet adlequitur. Et hinc pendet iudicium de *Petalismis ac Ostracismis* antiquorum

19 Nec tamen infinitum durat hæc submitio & renuntiatio, non sane, si pars major coitione facta idagat, ut reliquos omnes aut magnam partem viâ bonisque pro lubitu exuere possint. Id enim non esset minus malum, quam promiscuum bellum

20 Verum ut vis aut damnâ singulis illatum imperii solvendi causam præbeat, id Reipubl conditores nullo modo voluisse palam est, salvo tamen mo-
deram

derant ne inculpatæ tutelæ; contra vim
ore latronis illatam

21 Ita enim in animum omnes indu-
cunt, non posse rempub sine magnis in-
juriarum exemplis haberi, quæ ferenda,
eo quia utilitate publica contra singulos re-
periuntur, ut de hoc genere Tacitus

22 Atque ad hujusmodi consensio-
nem submissionemque, populifacile des-
cendunt, quoniam in fœdere Democrati-

co constituto, spes & ratio par est omnium
Nec quicquam magis se superatum iri,
quam alios, superaturum, præsumere potest

23 Equidem ab Oratore concedi-
tur, minorem partem utcunque dissen-
sientem ad sequendum majoris partis sen-
tentiam teneri, ferenda etiam minora
civibus incommoda

24 Sed majora mala, liberorum ab-
ductionem, mancipationem, decima-
tionem gregum, armentorum omnium-
que proventuum, non esse ferendam

25 Ad ea sic est ratio, Si pars major
in id conspiret, ut minorem partem si-
mul, aut carptim eo modo vexet, affli-
gat & exhauriat, hic casus à nobis jam
olim est exceptus, etsi vix facultatem
habeat, neque extet, opinor, exemplum

26 Injuriam singulorum paucorumve
ferendæ sunt, ut Cicero monet Est
ex hac conditio & facultas populi ex pri-
mo instituto acquisita, faciendi inju-
riis impune

27 Nec ideo tantum laudabiliter fe-
cit Aristides & Camillus, quod exilia in-
justa patienter tulerunt, sed Themistocles
& Coriolanus injure quoque fecisse ju-
dicantur, quod ob similes injurias, quas
pari debuissent, bellum Patriæ intule-
runt aut paraverunt,

28 Imo, ajunt dissentientes, nec
injuriam neque juris iniqui quicquam,
major pars Civitatis in minorem habet
aut exercere ul' a specie vel colore potest

29 Imo pars major, addam, agit per-

fiue & sieleratè, quis neget? jus tamen
ex contentione stabilitum est, propter
injurias privatis illatas, Imperium Civita-
tis non resolvi, nec vi agendum

30 Dicitur vetus & sanctum est, vim
patriæ & parentibus non inferendam. Hoc
cense tantum de Patria parentibusque be-
nificis accipiemus? Digna res monitu,
scilicet ad duros & iniquos inprimis
spectat

31 Quid opus heic notissimam Juris,
quod est bonum & æquum, & juris, quod
est, facultas ad aliqua habendum vel a-
gendum, inculcare distinctionem? qui
nescit vim ejus, etiam terminos uturpet te-
mere se talibus immiscet

32 Sed ajunt, Saltem secedere fas erit.
Fugere quominus liceat male habitis,
nulla vetat ratio Sed novam per seces-
sionem in iisdem sedibus instituere Remp.
contra fœdus unitatis esset, & belli prin-
cipium inevitabilis

33 Ajunt, Romana plebs, quum à
Senatu, quocum comparata, erat veluti
minor, certe inferior civitatis pars, du-
rissimè tractaretur, secessit prius semel ex se-
de Patriæ, quod nemo veterum non lauda-
verunt pag 66

34 Veriamur in hypothese Popularis
Imperii, quale fuit Roma vetus, & hæc
verba majorem partem e dignitate me-
tuntur? Tu dic, Senatus fuit inferior
pars, quia numero minor Auctoritatis
aliquid, potestatis nihil habuit, quæ to-
ta fuit populi, ut partis majoris Deni-
que, nihil aptius in rem nostram, quam
specimen illud exempli proferri potest

35 Superest aliud argumentum, Ma-
jor, ajunt, pars, si à toto populo separa-
ri ac distingui potest, omni populo est infe-
rior, quippe qui semper rescindendi potesta-
tem habet, quicquid major illa pars sta-
tuerit

36 Arguantur & fingunt majorem
partem, quæ temper tandem, iisdem
semper

semper hominibus constantem, etsi ne sic quidem hæc consecutio valeret, nam major pars se & semper eadem, nunquam subjecta fieri posset.

37 Sed major pars in singulis decretis cum minore comparanda est, ut ratio Imperii intelligatur, neque ulterius extendi potest, cum ipsa facultas perpetua penes populum sit, qui Imperium in se habere, saltem actu exercere non potest sed ratio Imperii, inquam, in singulis actibus, decretis & maxime in ultimo quovis decreto elucet.

38 Non quidem est impossibile, ut totus populus, nullo excepto, consentiat, sed quia hoc ut plurimum aliter se habet, ponendum est id, quod fallere non potest, ut decreta populi voluntate majoris partis inita intelligantur. Neque totus populus etsi consentiens plus juris habet, quam major pars, ac ideo nulla inter eos est oppositio.

39 Id vero plus quam manifestum est, partem majorem eventu suffragiorum identidem repertam obligare cæteros, non vi mandati ab his accepti, sed per modum renuntiationis & submissio-

nis in hunc eventum à singulis antea factæ.

40 Si qua pacta in antecessum, quæ major pars servare debeat, adjecta sint, hæc servari debere non est dubium, sed de his commodius intra agetur.

41 Non deest equidem Mandati usus aut similis in Imperio populari, Nam Magistratus, quibus administratio Reipubl quotidiana committitur, permandatum, vel saltem per jussum con-
tuuntur.

42 Qui proinde semper obnoxii sunt populo ad reddendas rationes, novisque præceptis regi & circumscripti possunt, injurias etiam ferre populi, non sicut ac quilibet Privati. Sed hoc ad Summum Reipubl Imperium, quod est identidem in numero prævalente, nullo modo pertinere, non est quod moneamus.

43 Illud verò, quod Magistratus jussu potius quam Mandatu constitui diximus, id hanc habet rationem, quod Mandatum sit inter pares, jussus est superioris ad inferiorem, & habet parendi necessitatem, quæ est etiam in muneribus publicis respectu Sum Potestatis.

CAP. III.

De Imperio Optimatum

Momentum differentiae, utrum Imperii causa sit Mandatum, an Alienatio, exhibetur in exemplo Aristocratiae. Cujus potestatem raro Pactis limitari. Si Imperium ex Mandato sit, unam modo esse Reipubl formam, Democratiam. Plerumque Aristocratias praescriptione temporis atque ita tacite & sine pactis constituitur. Posse tamen & expressè, exemplo declaratur, eum actum non esse Mandatum, Jus Aristocratiae lapsu temporis stabilitate demonstratur & explicatur. Si tamen expressè Pacta cum Optimatibus inaeantur, haec & servanda, & quae contra fiunt, ipso jure nulla esse.

Vtrum ejusmodi species popularis Imperii jure modoque administrandi, vix est, ut ulla detur amplius in Mando. Confusionum tumultuumque experientia Monarchias vel Aristocratias, live Regna & Optimatum Imperia passim introduxit.

2 Utraque, si de vi bellica non confectus, populi voluntate ac consensu expresso & tacito, post Deum, constituta esse oportet. Tertium enim non datur, nisi

3 Nos de Optimatum potestate, quae proxime a populari civitatis genere abest, primo videbimus, sitne per Mandatum, an per translationem juris irrevocabilem, constituta.

4 Quantum interfit, utrum statuas, ex supra dictis intelligi potest. Nam si Mandatum sit principium Aristocratiae, Potestas aut maior ejus pars semper est superior Optimatibus Reipubl praepositis. Hi semper tenentur ad rationes redandas, semper in ordinem redigi & parari possunt, Denique, semper in potestas, etsi ad tempus certum aut ad vitam constituti sint, ad mihi potest.

5 Haec enim est notissima Mandati

natura, quod cum totum sit in gratiam mandantis, quicquid de tempore alisve conditionibus sit adjectum, à Mandantis nutu, qui manet rerum suarum arbiter & moderator, dependet.

6 Non valde acutum esse opus est, ad intelligendum, quantum e Republica petatur hoc imprudentissimo postulato, quod omnis Imperii simpliciter constituti vis & jus petendum sit à Natura Mandati.

7 Nec minuitur insolentia dicti, hac limitatione, quod pactis inter populum & imperantes major aliqua potestas deferri soleat.

8 Quid enim haec limitatio in Regibus valeat, NIHIL scilicet, jam primo capite probatum est.

9 In Aristocratis adhuc minorem habet usum, quia in stabiliendis Aristocratias, praesertim laxioribus, rarior aut pen nullus pactorum usus venit. Nulla sunt in Venetis, nulla, vel pauca, si qua sunt, in Batavis, in Frisus & vicinis Nationibus.

10 Singulorum municipiorum sua sunt privilegia, sed totus populus non habere solet pacta cum Proceribus Reipubl.

ad unum

Quibus modis Summa Potestas finiat

Modi recensentur decem indubitati, a motâ prius falsâ opinione; Mors, tempus imperio præfinitum, præscriptio, abdicatio, derelictio, existentia conditionis commissoriæ, felonia, animus imperantis hostilis, jus belli, unio. Modos, de quibus dubitari queat, esse, captivitatem, alienationem, subjectionem infra alium factam, negligentiam, bellum contra cives, regno necdum delato, gestum.

Absolutis, quæ pro hujus institutioni ratione de juribus summæ potestatis suppetebant, non erit abs re *modos percurrere, quibus finiat Summa Potestas*, in quod omnis methodica desinit oratio atque tractatus

2 Quo loco prius amovenda est ab hac Arte eorum sententia, qui libertatem esse volunt rem meræ facultatis, quam semper populis, si possint, repetere liceat ac Imperium excutere, quod sane est verum in Imperiis voluntariis, si Rectores nihil sint quam Mandatarii.

3 Sed quia nos pridem ostendimus, Imperium simpliciter delatum esse Alienationem, quod pressius in calce hujus libri demonstrabitur, id autem quod est alienatum sine nova causa repeti non potest, sequitur in Imperiis voluntariis id ita procedere

4 Nec etiam in violentis seu jure belli fundatis Imperiis illa sententia valet, nisi quatenus adhuc in statu belli partes consistunt nam si illo finito, intervenit pactio, ut fere usu venit, saltem tacita, exinde jus quæsitum victori auferri non potest vide *Grotium lib 2 c 4 n 14*

5 Finitur autem vel unâ cum civitate tota, vel consistente reliquo corpore, sola extinguitur De illo casu postmodum in loco agetur.

6 Primus igitur, quo sola Majestas finitur, modus est Mors, cunctarum ultimalinea rerum, est enim Potestas summa, facultas personalis *suprà sect 3 cap 1*

7 Idque non tantum in Electivis, sed etiam in regnis maxime & immediate Successivis, utcunque receptum ibi sit dictum, *Reges non mori* Hanc enim pater esse fictionem ejus generis, quod Jurisconsulti suo heredi adscribunt, in quem potius continuari quam transferri dominium, ut nulla videatur successio fuisse, tradunt *l 11 n de lib & postb* Quod etiam multarum gentium leges de ipsa possessione receperunt, ubi dictum usus Gallicani obtinet, *Le mors saisit le vif*

8 Secundò, finitur *Tempore*, quod ab his, quorum est primævum jus imperandi, paucis vel uni præfigitur, postquam *suprà* obtinimus, tempo ariam non desinere esse vere summam potestatem

9 Tertio, *Præscriptione*, cujus, ut alias & in tempore præcipua vis est, eaque duobus modis exercetur, primo si Rex verus populo, vel Proceribus subiciatur, aut populus liber proceres suum jus summæ Potestatis amittant, & manente eodem corpore civitatis, Prin-

dipl subj ciantur; quã de re dictum fect.

3 cap 4 10 II Si populi vel Principes, qui partem alicujus Imperii fecerant, huic se subducant, nec id amplius agnoscant, sed libertate palam utantur, ejusque usum & quasi possessionem à tempore immemoriali continuaverint. Idem est, quando Rex aliquis alienam ditionem sine justo titulo occupat & longissimo tempore possidet, quo casu prioris domini Summa Potestas finitur

11 Nam & in his casibus præscriptionem duntaxat immemorialem habere locum, isdem rationibus evincitur, quæ de priore casu prolatae sunt in d cap ult. & confirmantur à Grotio lib 2 c 4. Etiam à nobis in vindictis Amelandicis cap 8 9 10

12 Modo etiam in eo casu, quo populus aut princeps aliquis se alieno imperio subducit, ut novum Reip. corpus seorsum constituat, animum independentiæ palam præ se tulerit. Idem in omni ulucapione & præscriptione requiritur, non modo Jurisperiti docent, sed etiam res ipsa loquitur; quia sine animo sibi habendi nulla acquiritio perfici vel inchoari potest l 2 C de Præscript xxx vel XL ann

13 Immemorialem autem possessionem, non respectu memoriæ literarum, cujusmodi nulla, nisi apud gentes literarum expertes, dari queat, sed nimirum, recordationis hominum præsentis generationis, intelligendam esse, non opus esset moneri, nisi quoddam ejusmodi opinionis errore ineptuisse animadvertum esset. Temporis autem ejus spatium non est certo definitum, utique maximum esse trium, id est, centum annorum, convenit inter Juris publici privati que Scriptores

14 Sed in his casibus, quibus præscriptio tendit ad diversum corpus Rei-

publ constituendum, facilior & frequentior quam in eadem civitate solet esse protestatio, qua jus suum qui possessione carent, reservant, cui fini aptissima est usurpatio continua nominis & titulorum, quam Principes haud facile negligunt.

15 Modo usurpatio illa specialis sit. Nam generalis hac parte non sufficit, qualis est, Imperatoris Romani, dum se ait; semper Augustum, id est, Amplificatorem Imperii, quomodo Germani vocabulum Augusti interpretantur

16 Non sufficiunt etiam ad interrompendam Præscriptionem, Declarationes per modum conventionis inter Imperantem & Ordines suos, quales sunt Capitulationes Cæsareæ, quas aliqui in hunc finem adducunt, Conventionum vis ad tertium non pertinet, quæ de rediximus in Vindicta Ameland Cap 21.

17 Quarto, finitur S. Potestas abdicatiõne, quando Rex Imperium deponit, sive reddat populo Rempubl. ut Servius Tullius voluit, ut Augustus simulavit, ut perpetuus Dictator Sylla fecit; seu transferat in alium, ut Diocletianus & Maximianus, nec non Carolus Cæsar V & Christina Suetiæ

18 Sed an hoc ipso, quod abdicavit, etiam fit subjectus vel subjecta? Non potest aliter, quia non est in civitate medium inter Imperantes & subjectos, cui Magistratus aliquo sensu medi inter Rectores & privatos appellentur.

19 Quid si pactus vel pacta sit independentiam, ut Christina Suetiæ? Hoc quidem vim suam habebit, eorum à quibus id est pacta, respectu. Æque enim singuli imperio eximi possunt ac urbes aut pagi intra terminos Imperii alicujus siti, sicut olim Ivetotiensis regnum, vel hodie principatus Arausionum in Gallia

20 Sed extra fines Imperii, in quibus ejusmodi Pactum intercessit, nullam

juris effectum habere potest, quia pactum non egreditur pacificentium personis. Proinde, quod alibi Ex-regibus ejusmodi honores, ut nulli subiectis habetur, id humanitatis & indulgentiæ, non juris est, in quo sit vinculum necessitatis.

21 An autem qui in aliqua civitate summam habet potestatem, si in alieno territorio versetur, ejus jurisdictioni subiectus sit, diversi loci questio est.

22 Quinto, si Rex Imperium proderelicto habeat, vel revera deserat atque destituat, hæc enim nihil aliud quam tacita abdicatio est.

23 Derelictionem oportere esse voluntariam, ipsa res loquitur. Proinde, qui justo vel injusto metu commotus se regno suo populoque subduxit, hunc abdicacionis aut derelictionis reum arguere non licet, at oportet etiam hoc animo fiat, quod quis amplius Rex esse nolit, nam si abeat è regno peregrinandi, belligerandi aut novi regni suscipiendi causa, abdicasse vel dereliquisse dici non potest, ne quidem *Henricus* Poloniæ Rex eo quod è Polonia aufugit, ut Franciæ regnum susciperet; quia tamen Rex manere voluit & nomen Regis Poloniæ per omnem vitam præ se tulit.

24 An vero Poloni ob ejusmodi abitum cum animo, ut videbatur, non redeundi, ut est ibi Respubl. justam illum regno privandi causam non habuerint, alia Questio fuerit.

25 Sexto, finitur Summa Potestas, existentia conditionis, ad quam delatum est Imperium, ut si lex commissoria regni electioni adjecta sit, ubi hoc vel illud Rex admiserit, fore uti jure suo cadat.

26 Septimo, per *feloniam* amittitur feudale regnum, id est, grave delictum vasalli adversus Dominum posse enim in feudo summam esse potestatem jam dudum probavimus.

27 Octavo, si Rex *hostilem armum* contra populum suum induat, aut aliter Tyrannidem committat, excedens in notorie & præfracte terminos Potestatis sibi jure delatæ, quæ de re *suprà* diximus, Imperium haud dubie perdit.

28 Denique, nono, *jure belli* summa potestas auferri potest & tolet, quia victor in devictos jure Gentium, cujusmodi vult, Imperium adipiscitur.

29 Decimus finiendæ Majestatis modus est, unio cum alia majore civitate, nam tunc, ut *suprà dictum est*, civitas, quæ prius ipsa per se habebat summam potestatem, fit membrum majoris Imperii & pars corporis subiecti, quomodo in Gallia majores provinciæ *Normandia, Britannia, Aquitania, Delfinatus, Provincia* aliæque majestatem amiserunt.

30 Secundum hæc aliqui sunt modi, de quibus *suprà* potest, tollant, an non tollant summam potestatem.

31 Inter quos tamen non referimus Voluntatem populi, qua regiam vel optimatum potestatem semper abrogari posse voluit, qui Rectores nisi mandatarios populo, esse volunt, quam sententiam esse falsam, post ea quæ à nobis dicta sunt alias, probare supervacuum est.

32 De *captrivitate* primum, quæ est aut erat olim mors civilis, utique ex hypothese servitutis antiquæ, dicendum videbatur; summo jure amitti Regnum, sed *postliminio*, quod est juris Gentium restitui: at inter eos populos qui servitutis rigore non utuntur, exercitium amittitur, jus ipsum retinetur, sicut in Gallia Rege Johanne & *Francisco* captis, illo apud *Pictaviam*; hoc apud *Peruviam*, accidit.

33 *Alienatione* aut *subjectione* regni in alium aut sub alio facta a Rege, jus Majestatis amitti tradit *Barclajus* l. 4 c.

16 *contre Monarchom à Grotto* reprehens-
 us, eo quod talis actus sit ipso jure nul-
 lus, cujus proinde nullus esse queat ef-
 fectus, nisi ut populus alienationem vel
 subjectionem Regi executuro vi resistat,
 ut Angli adversus Johannem, qui se
 Pontifici vassallum addixerat, fecerunt
Grot lib 1 cap 4. § 10

24 Equidem in regno patrimoniali
 non potest esse *vota Barclay* sententia,
 si modo loquatur de illo. In volunta-
 rio tunc erit vera, ubi alienationem Rex
 jam sit executus & traditione impleve-
 rit, nam Rex novus non est Rex, eo-
 que excusso, nihil est causæ, cur ven-
 ditor sit restituendus in locum quem de-
 reliquit

35 Verum ob nudum alienandi co-
 natum, etsi contractus sit perfectus,
 non possit Regem spoliari Imperio, pror-
 tus cum Grotio statuendum est, nec e-
 tiam, si duntaxat alii se submiserit sed
 utra nullitatem justamque impediendi
 causa non videtur procedendum; nec
 enim ulla causa liquet, cur plus decer-
 ni debeat, quam ne conatus sortiatur ef-
 fectum

36 Quamquam exempla non desunt
 efficiantia, Veluti *Johannis Balioli in*
Scotia, & Caroli Lotharingi, in Galliâ,
 quibus hoc imputatum fuit ad juris re-
 gni commissionem, *Buchanan Histor*
Scot lib 2 Reg 95 Mezerey compend
Histor Gall regn Hug Capeti. Joh. de
Serres ibidem, qui sic ea de re; Ainsi
per cet hommage & reconnaissance il avoit
comme quitté tout le droit, qu'il pouroit
pretendre à la Couronne de France

37 Id est, per illud homagium & sub-
 jectionem omne jus, quod in Galliâ Co-
 ronam præferre poterat, quasi derelique-
 rat. Atqui non Galliæ regnum, sed
 Lotharingæ Ducatum duntaxat ab O-
 thone Cæiare agnoverat. Quid hoc ad
 commissum regni Gallicani?

38. Potest etiam quæri, an per ne-
 gligentiam Rex cadat Imperio, ut Fran-
 ci in ultimis *Merovingiarum* servarunt.
 De facto nil frequentius est. De jure
 tamen non videtur, sed si per eam ci-
 vitas *dei & eius* periclitetur, dicendum
 est, populum aut optimates Regi ali-
 quos adjuungere posse, qui pro conser-
 vatione totius, quod primum civitatis
 fundamentum, invigilent, haud tamen
 ultra quam postulet necessitas, ut jam
diximus, in loco suo

39 Idem juris est, si Rex incidat in
 furorem, ut *Carolus VI Gallie*

40 Saepe quæritum est, an quod Rex
 ante regnum initum hostis regni fuisset,
 hinc in successivo Imperio amittat jus
 Regni, quomodo Galli *Carolus Lotha-*
ringum hac etiam causâ excludere, non
Ludovicum Aurelianensem, in quo bre-
 vi murmure parem causam transmiserunt
Guscardin lib 4 de Bell Ital sub fin

41 Quod fuit justius, nam juris ra-
 tio minime commissum regni ob illam
 causam infert, modo non maneat ho-
 stis, ubi regnum ipsi delatum fuerit.

42 Hinc *ius stirpis Capetvngiæ*, no-
 bilis Galliæ historicus, nisi inquit, *be-*
nedictione divinâ & possessione continuâ,
 cui præteritio *Caroli prioris* locum te-
 cerat, *Serresius in regno Hugonis Capeti,*
 ubi, *Cette Election estant esté authorisée*
par la benediction de Dieu, qui en a main-
tenue la possession en la posterité successive
de Capet &c perinde ac diceret; *usur-*
patione felici & longissimo tempore.

43 Rem tamen aliter accipit *Hotto-*
mannus in Franco Galliâ, quid factum
 docet ab universo corpore populi Fran-
 co-Gallici, quemadmodum adversus
 priorem stirpem *Merovingiam* decretum
 fuerat, Cujus facti ratio, inde pender,
 utrum potestas Regis tum vere Succes-
 siva fuerit *παραδοσιακή,* an verò *νόμιμη*
 & populo subjecta.

44 Quomodo nunc in Gallia se res habent, inde ab aliquot seculis, omnibus constat, neque jam à Gallis ulla ratio mutationum illarum, quam quæ est in ver-

bis *Serresis* reddi posset, neque tum quidem olim quod ad successionem attinet, aliter se res habuisse videtur

C A P. V I I.

De fine vel duratione Romani Imperii, ad Grotium lib 2 c 9 n. xi

Proponitur Quæstio, cujus hodie sint ea, quæ olim Romani Imperii fuerunt. Varietas opinionum ea de re, ex Peckio & hujus sententia ipsius absurda satis. Removentur à quæsito ea quæ jure belli, derelictione vel præscriptione populo Romano subducta sunt. Imperium Romanum non esse quidem, translatum ad Germanos, sed tamen Regem à Germanis electum ipso jure fieri ac esse Imperatorem Romanum. Populum Romanum esse nunc eundem, qui fuit olim, Grotio conceditur, verum inde non sequi, illum idem jus habere quod olim, siquidem eligendi jus Imperatorem suum transtulit in Germanos. Olim jus eligendi Imperatoris fuisse penes S. P. Q. R. conceditur: qui nec Constitutione Antonini desit esse princeps gentium populus. Verum hoc jus principale communicatum fuisse cum novâ Româ sive Constanti-nopoli. Nec Imperatorum electionem, secus ac Grotius, ibi factam, à populi Romani approbatione pependisse. Per Herulos & Gothos omne jus antiquum populo Romano fuisse ademptum, nec à Græcis, qui deinde Romam ceperunt, veterem principatum illi esse restitutum nec postliminio esse recuperatum. Populum Romanum à Græcis non videri jure desivisse, quod hi feminæ imperium detulissent: Nec imaginum fracturam, nec imbecillitatem, fuisse causam ab illis deficienti justam. Jus eligendi Carolum Magnum, nullò alio jure habuisse populum Rom. quam belli. Non liquere, quod electio Caroli M. fuerit personalis. Certè Imperium Romanum illi delatum, fuisse dictum à regno Francorum & Longobardiarum, nec quicquam tribuisse Carolo supra titulum, præter id, quod jam Pontifex habet jure supremo, etsi dein Italix sive Longobardiarum regnum Imperio sit adnexum, haud tamen cum eo confusum nec ideo subjectum fuisse populo Romano. Sed hunc, transito in Germanos eligendi jure, non retinuisse pro se vel Papâ jus confirmandi electum à Germanis Imperatorem, sed nihil habuisse, quam ritum inaugurandi. Male à Grotio jus regni Italix acquiri ab Imperatore, statui, per approbationem Pontificis, nomine populi

populi Romani cum Italiae regnum nunquam à Papà vel urbe Roma de-
penderit, post invasionem Longobardicam denique, Imperatori Ro-
mano post usurpationes Pontificias nihil superesse quam titulum maje-
statis Romanae. Pontificem non habere jus tribuendi investituras in
regno Italiae, vacante Imperio. Nec eundem esse vicarium vel posse
vicarium constituere, Imperatore mortuo vel mente defecto, secus
ac Grotius, qui in his praestudio adulandi Papae minus valide in-
stituerit.

Pro mantissa, placet addere dispu-
tationem de Fine vel duratione
Imperii, quod populus Romani habet ha-
bitum nunc aut olim, qua de re prius
quam solet, de rebus singularibus, & ta-
men minus solide, nisi valde fallor, agit
Grotius, in loco supra scripto quem haec
exhibere & aliquid instar commentarii,
cum ad hujus maxime sectionis mate-
riam pertineret, addere visum fuit.

2 Nobilis admodum est & illa quaestio,
inquit, apud Historicos & Jurisconsultos,
de his quae Romani Imperii fuerunt, cujus
nunc sunt. Non est igitur haec de urbe Ro-
ma, sed de omni Romanorum imperio,
quod olim fuit, quaestio, quam Gro-
tius movet.

3 Multi ea nunc esse volunt, Germani-
ci sive regni, ut olim vocabatur, sive
Imperii, utro autem nomine appelles, ad
rem non refert. An igitur de nihilo est,
quod Imperator se vocat distinctè in E-
dictis & nummis cufis, *Electum Romanorum
Imperatorem, Regem Germaniae &c.* Quin
etiam differunt regionibus. Nam imperium
se refert ad urbem Romam & Italiam,
Regnum ad Germaniam. Etsi verum est,
in concreto Germaniae Regem etiam di-
ci Imperatorem, respectu Germaniae, &
hanc vocari Imperium, sed abstractio-
ne civili differunt omnino.

4 Est sane vetus quaestio apud Juris
interpretes, an Imperator hodieque sit
dominus mundi, quam illi quaestionem

deduxerunt in centum quinquaginta
verba sunt Peckii ad l. 9 d. L. Rhod. de
jaest inter quas sane, de re tralatitia mul-
tae satis ineptae sunt opiniones.

5 Haud facile tamen dixerim, an
ulla sit absurdior, quam Peckius ipse in
eodem loco adseruit his verbis. *Ego sa-
ne, inquit, in eorum sententiam transeo,
qui Imperatorem respectu universalis regni-
minis, de jure, Mundi dominum esse de-
clarant, & quamvis alia ad Particulares
Principes pertineant, Universalitas tamen
de jure ad Augustum solum. Igitur etsi
diversa regna diversi Reges obtineant, ta-
men omnes, nisi specialem Privilegio exempti
reperiuntur, Imperatori non secus subesse,
quam Pontifici Cardinales caeterique Eccle-
siastici ordinis videntur.*

6 Qui de jure publico scribunt, im-
perii juris privati, non possunt evitare,
quin aliquando impingant; Non puta-
rem, juris privati interpretes, quos in-
ter Peckius eminet, juri publico non
deditos, tam enormiter evagari posse,
quam usu venit in hac expositione Pe-
ckio, cujus singula refellere nec opus est
nec libet.

7 Quid enim insanius, quam Impera-
torem Romano Germanicum habere
nunc idem jus propriè, quod Augustus
olim habuit non sine ingenti hyperbole.

8 Bene Grotius, Quaestionem infi-
nitè in supra dictis propositam, interius
limitat, ut excipiantur ea, quae pascu-

M m 3

ribus aut derelicti occupatione, aut victoria jure in aliorum populorum imperium concesserunt, ideoque de his tantum loquitur, quæ a. huc hodie sub imperio Romano comprehenduntur

9 Hæc igitur ipsa pertinere ad Imperium Germanicum, negat Grotius, contra eos, *quis nescio, inquit, quam surrogationem hujus Imperii in locum illius sibi confingunt cum tamen notum factu sit, Germaniam magnam, id est, transrhenanam, totam maxima temporis parte fuisse extra complexum Romani imperii*

10 Veritatem hujus facti, historia adseverat Sed cum surrogatio nihil hac parte sit aliud quam translatio juris, quid obstat, quominus hæc fieri possit in alium populum? Quare populus Romanus suum jus in Germanos transferre non potuit, æque ac alius privatus in alium privatum juris translationem committit? Et si hoc fieri possit, ut certe potest, diveritas Imperiorum non impedit surrogationem Imperii Germanici in locum & jus Romanæ

11 Verum tamen est, quod Grotius subjungit *Mibi non præsumenda videtur, ait, mutatio aut translatio, nisi certis documentis probetur* Modo non urgeat aliquod instrumentum transferendi jus Imperii speciale, quod heic scilicet, deesse fatetur Historia

12 Videndum, ne non sufficiat, quod Grotius *infra* collocat, *populo Romano placuisse, quo certius præsidium haberet, Regem non proprium sibi sumere, sed eum, quem Germani fecissent, quod ipsum etiam nullo speciali documento sit consignatum, tamen esse factum constat, & usu plurium seculorum est confirmatum*

13 Hoc decretum, si forte Romanum Imperium non faciebat partem regni Germanici, tamen illud Regibus Germaniæ subiciebat, imperii jure simpli-

citer constituti, & efficiebat, ut eæ quæ ad Imperium populi Romani per inerent, Germaniæ Regibus essent subiecta

14 Unde patet, Grotium non in le contendere, populi Romani Imperium non esse translatum ad Germanos, neque Germanicum Imperium Romano surrogatum esse; verum tamen jus imperiumque populi Romani translatum esse ad Germaniæ Reges quicumque à Germanis eligerentur, ut hoc ipso loerent Imperatores Romani

15 Pergit Grotius, *Quare & populum Romæ eundem esse dico, qui olim fuit, quanquam extraneorum accessione admixtum & imperium penes eum mansisse, tanquam penes corpus, in quo esset ac viveret Identitas, ut sic loquar, populi Romani potest concedi, secundum prælophiæ Alpheni in l. LXXV de judic* Etiam imperium penes eum ut corpus remansisse concedi potest, subjective, sed non ut animam, formaliter, quo sensu fuit apud Reges Germanorum

16 Nam quæ olim, Grotius, *jure potuit facere populus Romanus, antequam Imperatores Romani regnarent, idem faciendi jus habuit, ut quisque Imperator mortuus erat, alio nondum ex seante electivum scilicet Imperium fuisse Romanum statuit, in quo jus summum, mortuo cui delatum id fuerat, rediit ad populum*

17 In se videtur velle, quod hodie que populus Romæ Imperatore mortuo in Germania, si velit alium creare Imperatorem, id faciendi jus habeat Id enim vult connexio cum prioræ periodo, quâ populum Romanum idem jus hodieque habere dixerat; quod omnium Quirites habuerunt

18 Quod ita sustineri poterat; si nihil juris à populo Romano in Germanos translatum fuisset Sed exitimo, si decre-

decretum, quod Grotius agnoscit, de habendis iisdem Regibus quos Germani haberent, Romanum Imperium non facit partem Regni Germanorum, saltem his tale jus tribuere, quo Romanum Imperatorem eligere possint, electusque Rex ab ipsis, sit ipso jure simul Imperator Romanus, quod satis in confesso habetur.

19. Atqui hoc sufficit ad impediendum, ne populus Romanus, Imperatore mortuo, quicquam de novo Imperatore surrogando statuere possit, siquidem hoc jus alienavit, eamque alienationem semel factam tot seculorum decursu firmatam approbavit, etsi interim subjectionem, qua ipse populus Romanus Germanicæ Regi aut Imperatori suo, verâ submissione astrictus erat, sustulerit & deleverit, quam usurpationem Grotius in hoc loco, & ratione quæ sequitur, juris prætextu induere velle videtur.

20. Grotius, *Imo & electio Imperatoris ad populum pertinebat, & aliquoties a populo per se, aut per Senatum facta est. Quæ autem à Legionibus modo his, modo illis fiebant electiones, non erant ratæ ex jure regionum (nam in vago nomine jus certum esse non poterat) sed ex approbatione populi.*

21. Hæc ad statum veteris Romæ spectant, quæ ad quætionem propositam, cujus nunc de jure sit Imperium urbis Romæ ejusque ditionum, nihil faciunt, ut in progressu videbimus, Tantum competent, ut probetur, populum Romanum eundem esse idemque jus habere, quod Roma vetus olim habuit. Prius jam concessimus, Posterius inde non sequitur, non magis quam ut idem homo temper idem jus habere dicatur.

22. *Cum his non pugnat, quod Antonini constitutione quotquot in orbe Romano sunt, cives Romani effecti sunt.* Hæc populum non delisse eundem populum esse, nec amisse jus suum in ditiones subjectas tacere licet.

23. *Consecuti enim sunt, ea Constitutione subditi Romani Imperii, ea jura, quæ olim habebant Coloniae & municipia & provincie togatæ, ut & honorum patricios essent & jure Quiritium uterentur.* Nihil hic est, quod concedere non liceat, sine detrimento sententiæ nostræ, quod hodiè ditiones, quæ de populi Romani imperio superiunt, ad Reges Germanicæ pertineant, ut jam diximus & amplius patebit. Egimus hæc de re in *Eunom Rom. ad l. 17. de Stat. hom.*

24. *Pergit: Non ut in aliis populis, videm ut in populo Romæ fons imperii esset quod facere in potestate Imperatorum non fuit, qui habendi Imperii modum ac causam mutare non poterant.* Propius ad controversiam accedit, an per Constitutionem Antonini in l. 17. de Stat. hom. qua omnes qui sunt in orbe Romano facti sunt cives Romani, jus Imperii subjective considerati, per universum orbem Romæ æquabiliter sit diffusum, an vero manserit orbis Reipubl. in urbe Roma, reliquis gentibus ut subjectis Imperii membris secundum suâ discrimina consideratis, ut antea res se habuerat, quod est verius, cum Antonini Constitutio, sicut omnis jurisprudentiæ corpus, non tam ad juris publici, quam ad privati juris rationes facta & comparata fuerit.

25. *Nec quod Imperatores postea Constantinopoli quam Romæ habitare maluerunt, de jure populi Romæ quicquam immutavit.* Si nihil aliud mutationis à Constantino M. introductum fuerit; quam quod loci habitationis, Roma transfusa Byzantium, hæc sola res in jure Reipubl. nihil mutare potuit. Sed omne jus quo Roma præcellit, cum Byzantio, una cum nomine; quippe nova Roma dicta, communicavit, quod & effectum habuit & seculis temporibus observatum est, duobusque

bloque procul & ab initio cum S P Q R consensu factum, vel dein ab eodem approbatum. Hujusmodi communicatio juris, quod ad summam Rempubl pertinebat, & quo re ipsa Constantinopolis exinde Romam extuleravit, non potuit, quin de facto non tantum, sed etiam de jure Civitati Rom detraxerit.

26 Grotius, *Se tunc quoque electionem factam a parte sui, que Constantinopoli habitabat, unde Byzantinos Quirites vocat Claudianus, ratam potius totus habuit, jurisque sui monumentum non tenuit servavit in urbis sue prerogativa.* Primo advertit, Grotium agnoscere communicationem juris quod habuit Roma, factam cum Byzantio, sive Constantinopoli, etiam in ipso Consulatu, que non potest non esse juris diminutio, nisi quis hoc caperet.

Πλειον ημισυ παρθε, 1. 1. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

27 Illam potius nota captionem logicastro quam gravi Jurisdicto dignam, quod populum Rom vocat unum totum, cujus Byzantini pars fuerint, ita, ut quicquid Constantinopolitani agerent, id populus qui Romæ erat, agere censeretur, utique id ratum habere deberet, ante quam valere posset.

28, Quid nugamur? Dicitur populi fuerit qui Romæ & qui Constantinopoli erat, neque hæc, ab illo tempore subiecta fuit Romæ, nec utique hujus colonia. Fuit nova Roma, par antique, ut in omnibus, ita usdem elogis ornata, quibus Romæ vetus Constantinopolis æterna urbs Nov 23 de præd civit. Sacratissima urbs l 7 C de Advoc divers jud l 30 C de Donat Regia urbs l 25 C de Nupt § ult Inst de satisfact ubi etiam caput omnium civitatum & nova Roma inquam, l 4 C de oper publ Socrat hist Eccl l 3 c 8.

29 Neque verum est, Electionem

Constantinopoli factam non valuisse, nisi per ratihabitionem populi Romæ habitantis. Hic sua tunc sit electionis parte, vel potius alterius præjudicium sequi solita est. Quando enim Imperatorem Constantinopoli creatum agnosceret detrectavit populus Romæ? Fuerit hoc facti, quanquam ego non dubito, quin & juris, stabilito in Græcia Imperio, sit habitum, ut Imperator Constantinopoli electus Romæ quoque Cæsar & Augustus esset. Utique patet jus cum esset Constantinopolcos, Roma hujus partes occupare vel justificare non potuit.

30 Non agnoscimus igitur sequentia Grotii, *Quare jus omne, quod hi, qui Constantinopoli habitabant, ad eligendum Imperatorem Romanum habere poterant, pendebat à voluntate populi Romani.* Nec enim de jure, id ulla vel ratione vel auctoritate probat, de facto contrarium obtinuisse palam est in Historia.

31 Grotius, *Et cum illi, Græcos intelligit, contra mentem ac morem populi Romani, femine Irenes subsissent imperium, ut alias causas omitteremus.* Ingentem latum committit hic Grotius, avarum Imperatorem, quem stabilivit Constantinus Magnus cum Byzantio, tum Romæ, ad id tempus quo Carolus Magnus a Romanis est electus Imperator, quod tunc Irene regnante apud Græcos.

32 Nam interea temporis immane quot, & quantas mutationes populus Romanus & urbs olim dominantium subit. Primor rex Odoacer cum suis Herulis & Turcilingis Italiam invadit, Urbem occupavit & omne jus Imperii quod habuerat, belli jure illi ademit & extinxit. Hunc iterum Gothi expulerunt & regno per integrum fere seculum Romæ potiri sunt.

33 An tunc etiam vetus Imperii jus populo Romano mansisse Grotius contendit.

tendet, ut idem populus idemque jus
semper habuisse dicendus sit? Id quidem
a) ipsius institutione fuerit alienissimum,
quo docuit, hoc esse jus belli, ut vi-
ctor imperet victis ut libet, & populus
liber, victus victoris servus & subjectus
fit

33 Quod si jus Imperii, quod olim
Roma sola, dein juxta Constantinopo-
lim pariter habuit, per Gothicam &
Haulicam servitutem amiserit, quaer-
rari, quando & quomodo jus amissum
recuperaverit? Nam quod semel est ex-
tinctum aut nova causa reviviscere non
potest, ut Jurisconsulti, non minus quam
philosophi naturales intelligunt

34 Pulsi deinde sunt Gothi à Justi-
niano & ejus successoribus, Græcis Im-
peratoribus, viribus Græcorum, sive
Orientalis Imperii, cujus sedes erat Con-
stantinopoli, & Romæ rursus Imperio
adnata est Romano, quod dicebatur,
non jam amplius a populo veteris Ro-
mæ, quæ serviebat, nec fons erat Im-
perii, quo ipsa plane carebat, nec isti no-
men dare poterat Imperio, sed hoc à
nova Roma tum fuit petendum, jure
veteris Romæ penitus, inquam, extincto

35 Nec vero postlimini jus datur po-
pulo a majori imperio vi bellica abstra-
cto & dein recuperato, nisi per novum
victoris decretum, quod de re in ca-
p. de postliminio pressius agetur, & ha-
bentis exemplum recens Belgæ, cum
certain nationes foederatæ a Gallis sub-
actæ, armis recuperatæ, primo ita sunt
habite, quasi bello captæ, dein specia-
li decreto in foedus denuo receptæ sunt

36 Sed Græci Imperatores Roma-
nos tam liberaliter non habuerunt nun-
quam aliter quam subjectis usi sunt, jure
victore & odio æmulantium nationum,
Tantum abest, ut veterem excellen-
tiam juris & Imperii pridem amissam il-
lis restituerint Manet igitur amissum

jus istud & Roma ab illo tempore nihil
tuit aliud quam municipium majoris Im-
perii

37 Unde igitur hoc, quod Grotius
subjicit, merito populus Romanus illam
concessionem sive expressam sive tacitam re-
vocavit, & per se Imperatorem legit, Ca-
rolum Magnum Qui jus suum ante ali-
quot sæcula amiserat, nec unquam ullo
juris actu restitutionem in integrum ac-
ceperat, quam ille concessionem expres-
sam vel tacitam in victorem dominum-
que suum jure belli factum conferre po-
tuit, aut revocare collatam?

38 Imo si victor populus, qui fuit
Constantinopolitanus, à quo Gothi e-
reptus & Imperio iterum subditus erat,
in animum induceret, Irenæ feminae pa-
rere, quod usu venit sub finem sæculi
VIII, quid hoc ad populum, qui nihil
amplius ad Electionem conferebat, qui
imperia à Constantinopoli accipiebat;
veteremque præcellentiam inde jam olim
perdiderat? non poterat recusare com-
munem cum dominante civitate fortu-
nam atque parendi Legem

39 Verum si hæc ita sunt, ut à no-
bis disputatur, quo jure Carolus Magnus
à Romanis Imperator electus dicitur?
si enim populus Romæ Imperatoribus
Constantinopolitanis ita subjectus fuit,
ut ipse nec amplius esset Princeps popu-
lus, sed pars subjectarum gentium, ex
quo libertate à barbaris capta exciderat,
nec à Græcis Imperatoribus antiquo
principatui restitutus erat, non apparet,
quo jure se Græcis subducere aliumque
Imperatorem creare potuerit

40 Grotius alias dari causas indicat;
quæ sint, non exposuit Pontifices præ-
se tulerunt *εὐνοκλασία*, cum Leo Im-
per circa annum X^o MCCXXII cœpisset
imagines e templis ejicere, quo tem-
pore Gregorius II & III Papæ Leonem
videntes in Græcia & in Asia satis occu-
patum, &

patum, & opibus Longobardorum, qui Græcis æmulierant, confisi, non modo Synodales Græcorum canones de vetito cultu imaginum abolere detestarique & auctores excommunicare, sed ipsam quoque Romam cum suis dependentiis Leonis & Græcorum imperio, rebellione facta, subducere sunt ausi & sustinuerunt.

41 Hanc causam a Græcis deficienti fuisse justam, Grotius ipse, credo, non contenderet, nec quod præterea allegatur, Græcos non fuisse pares tuendæ Romæ contra Longobardos, & Saracenos, opus fuisse potentiore patrocinio prætextus hi sunt, quos Romanis nequidem periclitari visum est.

42 Nihil reperio, quam belli qualescunque jus, idem quo aliæ gentes ab Imperio Romano defecerunt. Etenim est verum, Romanos per annos sexaginta & amplius fuisse in statu belli cum Græcis, usurpata aurore & libertate, quam & ad extremum usque, Græcis invitis, retinuerunt. Quo autem jure defecerant a Græcis Imperatoribus, eodem jure novum sibi Imperatorem adsciverunt. *Ac voce primi civis* ita pergit Grotius, *id est, Episcopi sui (quomodo & in Judaicâ Republi. rege non existente, prima erat summi Pontificis persona;) pronuntiarunt*

43 Satis pellucet animus, quo Grotius in hunc locum digressus sit, adulandi Pontificis gratiâ. Quid enim simile habuit jus Pontificis Judaici, ex instituto post captivitatem Babilonicam in gente stabilito, Sacrorû & Reipublicæ Præsidis, cum Pontifice Romano? Ubinâ liquet, illo tempore, populum Romanum, Episcopo suo dedisse principem locum in Reipubl. Episcopi su ductu & ministerio tunc usi sunt, ex more illius & sequentium seculorum, adhibendi vocem manumque sacram actibus inaugurationum.

44 *Fuit autem hæc electio personalis in Carolum Magnum & quosdam ejus successores*. Velim hoc probetur, Nam Ludovicus quidem Pius à Patre Carolo in Comitibus Francorum Aquisgranis congregatis, declaratus est Imperator & collega Patris, sine ulla Pontificis aut populi Rom. interventione, quod constat, nec auctoritate vel approbatione requisita. Inter successores quidem variæ fuere contentiones, quas Pontifex inauguratione festinatâ, sæpe decidit aut prævenit, factis magis quam jure. Sed primam Imperii in Carolo constitutionem verisimilius est fuisse successivam. Et ab hac re meritum quæsitum principalis factis est alienum. *Magis ad eam pertinet, quod sequitur*.

45 *Qui ipsi jus Imperii, quod habebant in Francos, ut & in Longobardos, à jure Imperii in Romanos, ut nova causa quæsitâ, sollicitè distinxerunt*. Et merito, quia pridem illas ditiones, antequam Imperatores salutati essent, obtinuerant.

46 Unde patet, quantum sit, quod populus Romanus Carolo tum dare potuerit, Germaniam & Galliam jure regni Francici tenebat, Italiam jure victoriæ Longobardicæ Exarchatum Ravennensem, qui nunc Romania dicitur, dederat ipse Pontificibus Extimam Italiæ partem, quæ nunc est regnum Neapolitanum, Græci adhuc tenebant.

47 Nihil igitur extra urbem accepit illa creatione Imperatoria, præter ætimum nominis, ut Imperator Romanorum diceretur, cujus populi gloria vetus & memoria potentæ pristinæ adhuc aures hominum implebat opinione Majestatis, etsi tam res quam jus omne suum pari jure belli, quo creverat, jam funditus amisisset.

48 Imperium certè in urbem ejusque territorium, quod Patrimonium s. Petri appellatur, ipsumque, opinor, Exarchatum

archatum Ravennensem jure *directo* illa delatione consequutus est, nec enim aliter donationes Pontifici factæ, quam salvo jure Supremi domini, quod tum quidem Pontifices adhuc potestate seculari præ se non ferebant, intelligi possunt.

49 Enim vero, Longobardiæ regnum, a Carolo seorsim nomine regni Italiæ tunc & deinceps habitum est, liquidem eodem tempore, quo Carolus Magnus Imperator Romanorum proclamatus est, filius ejus Pipinus Italiæ Rex inauguratus fuit. Postea cum Imperatoria dignitate conjunctum fuit, ne penitus inane fieret, Imperium Galliarum & Germania inde aliquantisper alienatis, donec ab Othone conjunctio Germanica commissa fuit. quæ de re sic ait Grotius.

50 *Postea diviso Francorum populo in Occidentalem, qui Galliam nunc obtinet, & Orientalem, qui Germaniam sive Alemanniam tenet (duo Francorum regna vocat Frisingensis), cum populus Francorum Orientalis eligendo sibi Reges facere cepisset (nam & ad id tempus Francorum regum successio quasi agnatica, non tam à jure certo, quam à populi suffragiis pependerat) placuit populo Romano, quo certius præsidium haberet, Regem non proprium, sibi sumere, sed eum quem Germani fecissent.*

51 His de facto nihil habemus adversum, sed collectio Grotiana merito displicet, populus Romanus, ita instituit, *semper fuit idem, nec aliud hodie quam fuit olim, jus habuit.* Olim Imperatore mortuo, sui juris erat & de Imperio disponere poterat, Ideo & deinceps idem facere potuit, hodieque potest, adeoque in promptu est ratio, justificandi usurpationes Pontificum seculares contra Cæsares, ipsumque Imperium quæ tale Pontifici subiciendum.

52 *Quam non idem jus populo Ro-*

mano semper fuerit, demonstratum est *suprà*, quod decretum de agnoscendo ut Imperatore quem Germani Regem elegerint, fuerit actus alienandi jus Imperatorem creandi perpetuum, similiter dictum, eaque est in dubio natura obligationis, ut perpetua sit, denique verba hujus pactiois, ut à Grotio ipso relata sunt, translationem juris eligendi Imperatorem in Proceres Germaniæ, manifesto præ se ferunt. nec enim decretum fuit *μονόπλιτο* populi Romani, sed conventio inter Imperatorem atque Germanos & Romanos, ut Historia declarat, etsi instrumentum & verba specialia non extant.

53 Quod si populus Romanus, aut qui potestatem ejus postea nactus est, Pontifex, eam facultatem semper revocare potuissent, aut singulis Imperatoribus, si displicerent, obsequium negare, fuisset illa quidem absurda & elusoria concessio; præter quod ipsius Grotii verbis contraria, quæ non de singulis, sed de universo jure eligendi concepta sunt, placuisse, uti, quem Germani Regem sumissent, is etiam suus Imperator esset. quod ipsum eventus efficaciter demonstravit, liquidem consensus gentium haud aliunde, quam ab hoc instituto, fastigium Imperiale Cæsareum Germanis proprium fecit.

54 Nisi quod Grotius addit, *Ita tamen, ut jus sibi aliquod probande vel improbande electionis, quantum scilicet ea res ad se pertinebat, retineret.* Jus aliquod, incertitudinis nota, cum, si vere jus probandi & improbandi fuisset, id diserte reservatum oportuisset præsertim, cum per illud tantum non adimeretur facultas, quæ delata fuerat. Probandi jus aliquod reservatum fuisse, ut appareret, non esse Romanum Imperium regni Germanici partem, non est abs re, sed improbandi facultas Germanicam electionem

tionem ludibrio exponere, si præcipuum dignitatis fastigium suo Imperio adimeretur. Et Pontifices tum necdum eo proveci fuerunt arrogantia; ut cum ab Othonibus Pontificum approbatio dependisset, ac ab illis aliquoties exercita sit improbatio, eodem tempore (nam ad hanc aetatem hujus rei origo refertur) ausi sint stipulari, ut ipsis competeret jus Imperatores approbandi vel improbandi. Si quid unquam ejusmodi, Cæsarum alicui impositum fuerit, id, ut alia nonnulla quibusdam ex iis, indigna Majestate Augusta, leguntur extorta, transitorium fuit, neque in facultatem convaluit, cum semper a Germanis ista Pontificum Arrogantia, de jure & de facto retutata fuerit.

55 Credo, quicquid ejus est, resolvi in solennem coronationis actum, de quo Grotius porro, *Hæc quoque approbatio per Episcopum edici & solenniter testata fieri peculiari coronatione solebat*. Hanc Pontifices Romanos impertiri solitos esse Imperatoribus usque ad Maximilianum I satis constat. Sed ut hic, & post Carolum V omnes Imperatores illam coronationem neglexerunt, eoque nihilo minus Cæsares Romani fuere, quam qui coronæ capiendæ causa Romam profecti erant, ita clarum est, Actum illum coronationis nihil fuisse quam ritum inaugurationis, sine qua jus Regium habet integritatem suam, non minus quam si maxima pompa coronatio celebrata fuisset.

56 *Quare ex electione septem Principum, qui Germaniæ corpus referunt, qui lectus est; jus habet imperandi Germanis, secundum eorum mores. Ex approbatione verò populi Romani fit idem Rex, aut Imperator Romanus, aut ut Historici sæpe loquuntur, Rex regni Italiæ.* Cui hono- igitur decretum illud, quo ipse refert, placuisse populo Romano, & quod satis

usu venisse constat, Germanis Imperatoribus ipsis id agentibus & in obsequium gratiam, ut quem Germani Regem elegerint, hic Imperator Romanorum esset, si non vi electionis Germanicæ juxta illud decretum, incontinenti Imperator Romanus fieret.

57 Negandum adeo, quod electus Germaniæ Rex fiat Imperator Romanus, vi approbationis à populo Romano id est, à Pontifice faciendæ fit Imperator Romanus virtute decreti illius, perpetui & electionis secundum illum in Germania factæ, quemadmodum ratio, exigit & usus tot seculorum probavit.

58 Quod autem Imperatoris Romani & Regis Italiæ jus unum idemque statuit esse, non fit etiam accurate. Nam quo tempore Carolus Magnus Imperator est salutatus, Regnum Italiæ, quod fuerat Longobardorum, Carolus jam pridem tenebat, idque nunquam a Pontifice populoque Romano profectum, ab eorum confirmatione nullo modo pendere potuit sed Imperium, quod illi Carolo tribuerunt, in urbe Romæ usque, territorio latino consistebat, quod dein usurpatione & præscriptione, vel potius impotentia Cæsarum Germanicorum, Imperatorio juri penitus subtraxerunt.

59 Verum quidem est, Caroli Magni posteros deinde regnum Italiæ cum Imperatorio nomine conjunxisse, verum idcirco jus regni illius in populum Romanum, a quo diu fuerat amissum, non contulerunt, ut Grotius hic loci alio supponit.

60 Prorsus hodieque jus Imperii Romani à regno Germanico & Italico five Longobardico distinctum, nihil habet materiæ, quæ ab urbe Roma & partitione ejus pendat. Quod ipsum quia penitus Imperatoribus sublatum est, apparet, nihil de Imperio reliquum esse, quam quod ipsi Imperatores Carolini cum

cum eo junxerunt; & quod Otho Magnus deinde acquisivit, jure belli ademptum Berengario quod proinde non habent Germani a Romanis aut a Pontifice, neque per vetus illud decretum; neque multo minus per singulares confirmationes, quæ penitus sunt commentitiæ.

61 Ex quibus apparet, quid quantumque sit in his verbis Grotii, *Atque eo titulo, approbationis scilicet Pontificis, sub se habet quæcunque populi Romani fuerunt, neque pactioibus aut derelicti occupatione, aut victoriæ jure in aliorum se u'ori in imperium concesserunt*. Quam modicum hoc sit, d. monstravimus, & hoc ipsum modicum non habet Imperator titulo confirmationis identidem repositum, sed ex vere æternoque decreto, habendi pro Imperatore Regem a Germanis electum, ut toties dictum est.

62 Pergit Grotius; unde illud quoque intelligi facile potest, quo jure Episcopus Romanus, vacante Imperio, investituras tribuat feudorum Imperii Romani, quia sicut in populo Rom. tali tempore libero, primis obtinet. Hac omnia recitat, Episcopo Romano ut consuletur, Huic enim placere voluit Grotius in hoc quidem articulo juris non levis momenti, contra veras solidæque juris & Historiarum rationes, vix enim est ut aliter ab homine doctissimo sed cum Pontificis simulantem, liceat ita loqui, tam male coherens accipi possit disputatio.

63 Quod attinet ad investituras vacante Imperio tribuendas novis Imperii vallis in regno Italiæ (nam de hoc intelligendus est Grotius, quia in urbe Rom. & ditione subjecta Imperator Romanus nihilo plus juris habet aut exercet hodie, quam Lutetia Parisiorum & per Italiam Franciæ) non videtur eas Pontifex nullo jure sibi vindicare, quia regnum Italiæ a populo Rom. non

dependet, nec unquam post invasionem Longobardorum ab ea dependit, unde nec ad Papam; ut primam urbis personam; quomodo Grotius loquitur; id est, Principem, dispositio de partibus ejus regni spectare potest. Jus enim Vicarii; quo Palatinus & Saxo præditi sunt in Germania, nunquam in Pontificem, quod ad Italiam attinet, translatum est, etsi Grotius in notis, Papæ jus cum illorum vicariatu comparat.

64 Hinc evanescit, quod Grotius subjungit his verbis, *Solent autem quæ sunt corporis alicujus, per primam personam, corporis nomine, expediri*. Nec enim corpus Romanæ civitatis jus regni Italiæ à Longobardis jure belli, ademptum unquam recuperavit, unde nec primæ ejus personæ quocunque prætextu adscribi potest.

65 Quid autem de primâ personâ nunguetur Grotius, conterens Papam cum primatate Poloniæ Archiepiscopo Gnesnensi, qui vacante regno sedeat in throno, quali Episcopo Romano idem jus competat. Nam ad regnum Italiæ nihil attinet ille; In urbe vero eique subjecto territorio non primæ personæ jus arcessitum è Polonia & Judæa; quemadmodum Grotius instituit, sed verum jus Principis & Regis habet atque exercet.

66 Ideo inde a pluribus seculis, si regnum Italiæ ab urbe Roma dependet, Papa non vicarius Imperatoris, sed jure suo Rex est regni Italiæ, & Imperator nihil habet quam dignitatis æ'æ, adhuc reliquum in opinione gentium ab eccellente memoria populi Romani.

67 Sed; ut dictum, Italiæ regnum ab Imperio populi Rom. separatum, & cum eo deinde quidem conjunctum, non tamen confusum tuit, ut Papæ jus feudum in se conferre possit, absque speciali concessione Imperatorum aut populorum, quæ nunquam tacta legitur, quem-

admodum de vicariatu Saxonis & Palatini factum videmus

68 Quis igitur est Vicarius, dicat aliquis, dum vacat Imperium in regno Italiae? Nihil profertur, quare necesse sit, aliquem statuere Vicarium, ubi nemo constitutus legitur, non magis quam in principatu Pontificis Romani, vacante sede, Vicarius est quisquam

69 Iterum quaeritur, quo jure Rex Germaniae sit pariter regni Italici Rex, si decretum aeternum Populi Romani, quo placuit, Imperatorem suum esse, quem Germani Regem suum elegerint, ad regnum Italiae non pertinet?

70 Respondetur, id esse clarum est tacita populorum, qui regnum Italiae constituunt ac indubitato consensu, qui per tot secula nunquam id egere post Othones, à quibus pleno jure redacti sunt in potestatem, ut alium Regem quam eum quem elegerint Germani, haberent

71 Sequuntur ultima Grotii verba, *Neque vero male Cynus & Rainerius tra-*

didere, si Imperator Romanus morbo aut captivitate impediretur, fungi Imperio, posse ei vicarium dari ab ipso populo Romano Nugatoria quaestio, pari decisione, nam in Germania dandi jus Vicarii nequidem ipse Pontifex jure populi Romani vindicabit, in regno Italiae nemo in ipsum hoc jus contulit, nec id ab Urbe Roma dependet. In hac autem ipsa non laborabunt de Vicario Imperatori dando, à cujus imperio ipsum non minus quam Galliae aut Poloniae Regem excluderunt

72 Et haec quidem haecenus ad locum Grotii, notabilem, magis studio in Pontificem Romanum, quod nisi plurimum fallor, ejus judicio praestrinxit, quam soliditate collectionis iuridicae vel historicae, qui tamen propter auctoritatem viri & momentum negotii, silentio neutiquam transmittendus videbatur. Qui plura cupit, videat *Limnæum addit ad jus publ tom 5 ad lib 1 c 4 n 24* & Commentatores Grotianos *ad h loc*

SECTIONIO

S E C T I O X.

Exhibens dissertationem de Imperio,

Sine vi, à populo sui juris, constituto, primum editam anno
MDCLXXXIX adversus Orationem ejusdem inscriptionis, habitam
Franckeræ in Templo Academico, Kalendis Junii ejusdem
anni, quâ rationes Auctoris in *Lib. 1. Sect. 2 & 3. de
Jure Civitatis* expositæ, primum op-
pugnatae fuerant.

C A P. I.

Constitutio Quæstionis & de Origine Imperii Voluntarii.

Incertitudo Quæstionis de Imperio, ut non male dictum sit, fidei ma-
gis eam esse quam doctrinæ Occasus præsentis disputationis, contra sen-
tentiam, quod Imperium simpliciter constitutum primitus & unice à
natura Mandati sit arcessendum. Ampliationem, quod pacto deinde plus
juris in Imperantes sit translatum esse irritam, quia pacta semper detra-
hunt Imperio simpliciter constituto. Ne quidem pactum successionis
si accedat, augere jus Imperii simpliciter delati, quia successio tantum
est continuatio Imperii primum delati. Si Imperium mandati jure cen-
seatur, Imperium Regi semper abrogari posse Non esse improbandam
Hobbesii positionem, statum naturalem esse statum belli, facto, non
jure scilicet. Ad hunc evitandum, opus fuisse unionem civitatis perpetuâ
& indissolubili, qualis non est à mandato.

Disputationes de Jure Imperii, quod
non a vi bellicâ, sed à voluntate
liberi & sui juris populi originem habuit,
notio sæculo a clarissimis ingenis agi-
tatae, his diebus, occasione motuum
Britannicorum, denuo incaluerunt

2 Nec abs re forte quis ita existima-
verit, inanem hujus rei esse disputatio-
nem, quando Regnantes ubique tantum
juris habere creduntur, quantum manu
complecti & viribus exequi possunt, ut

hic fere unicus sit Arbiter hujus Quæ-
tionis

3 Præsertim, quando tam immanis
est diversitas opinionum, ut cum om-
nium singulorumque rationes exami-
naveris, incertior sis multò quam pri-
dem

4 Non displicuit adeo institutum cu-
jusdam ex *Anglia* scripti, quod publico
nomine, vero in prætexto, productus
debus, narrans eò rem disputando esse
reductam,

redactam, ut fides potius quam doctrina

Quæstio Res videatur

5 Proinde sibi esse propositum, agebat, exemplis rem conficere, ut quod *Britanni* fecerunt, id jure factum videri, approbet us Populis, qui exempla duntaxat ab ipsismet edita retellere nequeant

6 Non est tamen hæc omni ratione destituta res, & quanquam victor, ratio non redditur, causam tamen quisque suæ causæ præterdit, quin nec parum in animis populorum momenti habet juris conscientia

7 Quamquam enim moralium res factio magis quam jure constant, ita tanen non sedit humino generi, jus in viribus & potentia consistit, quod *Hobbes* & *Spinosa* volunt

8 Cujus rei ratio quanquam satis e ducta & demonstrata fuit in *lib. 1 de jure Civitatis*, nova tamen occasio nata est, de natura summi Imperii, propriâ agendi dissertatione, quæ si nonnulla ex his quæ alibi collocata sunt, repeti videbuntur, in summa tamen hac parte non metumus offensam vel tædium Lectoris

9 Dux sunt opiniones summæ, de efficacia Imperii non violenti, altera quæ *Principibus*, altera quæ *Populo* infinitam potestatem tribuit

10 Prior duplici viâ procedit, una, quæ potestatem Imperantium à Deo immediate accessit, altera, quæ populum in Reges omnia, quæ transferre potuit, transtulisse contendit

11 Sed hanc, uti nunc est, paulispermissam faciemus. Utrique ejus membro satisfacimus in loco, & refutavimus utramque hypothelin. Ut tamen causæ voluntatis humanæ singulari modo superemineat divina voluntas, quæ submissionem voluntariam hominum, sine qua civitates ipsique homines salvi esse

nequeunt, auctoritatis suæ religione sacrosanctam facit

12 Posterior sententia, Potestatem supremam semper & in omni Republica populi esse commemorat, idque nunc quasi jure suo postulat ab us, qui successu Anglicano gaudent, nec illa continua audere non audent

13 Angli tamen diligenter idagunt, ne hoc jure suum Regem nuper expulisse videantur, quanto se Regi Imperium non abroasse, id hunc illo se abdicasse videri voluerunt, idque decreto publico enixe persecuti sunt

14 Quo magis necio quam gratiam ab illis inituri sint, qui se *Britanniam* in modum aliter quam *Miltonianus* rationibus tuen posse desperant

15 Meo loco jam priam factum est, ut cum hæc pars juris, cuius est, eam tractare Quæstionem, mihi commissa fuisset, curæ habuerim, ut Auditores mei intelligerent, non opus esse ad efficiendam dominandi licentiam intra juris cancellos coercendam, ut omnis Imperii vis aboleatur

16 Quod parum aut nihil habest, quin e sententia, quæ statuit, Imperantes nihil esse quam populi procuratores Mandatarios fiat

17 Procul habeo causas ægre ferendi, quod adversus rationes meas, quibus inter impotentiam tyrannidum & insuetudinem plevis mediam viam curate in agveram, apud Academiam nostram disputari declamarique videmus & audimus

18 Nam etsi id actum fuerit, ut rationes mihi proprie retellerentur, quia tamen est problema tralatitium, ineptus sim, id si ullo modo succentendum putem

19 Quin gaudeo potius, occasionem mea premissis examinandi exponendique veritatem liquidius, esse datam

20 Quod quidem plane faciendum mihi fuit, ne primum caput Artis, quam tere quotannis viva voce tradimus, indetentum in loco detituisse videamur.

21 Modo æque faciles habeamus eos, qui hanc ipsam dilquisitionem inchoaverunt, ut terre queant dissentientes, quorum ipsi rationes primi impugnarunt.

22 Sententia, quam volunt esse hujus temporis, novissime renovata est his verbis, *Imperium à libero & sui jure populo in Magistratum, Principem aut Regem simpliciter collatum, primitus & unice ex natura Mandati arcessendum, vim autem majorem aliquam esse a Pactis inter populum & Principem initi.* In quibus terminis prora & puppis, initiū & finis Orationis hac de re scriptæ & habitæ in templo Accedemiæ Franckeranz, kalendis Junis MDCLXXXIX continetur.

23 Bene habet, quod Collator Imperii statuitur *populus liber & sui jure*, ut vis belli, præcipua & antiquissima Regnorum origo, ab hac disceptatione removeatur.

24 Sed hoc novum est in illa propositione, quod cum Imperii constitutio simpliciter in civitate facta, *MANDATIO* perpetrari dicitur, *vis aliqua major* a Pactis inter populum imperantelque in eis proficisci statuitur.

25 Nam quæ Pacta inter populos atque Reges iniri videmus hodie, vel quæ unquam inita fuisse accepimus, omnia pertinent *ad Regiam potestatem limitandam*, ac intra certos terminos coercendam.

26 Qualia certè videmus esse, quæ Germani, Britannorum, Polonorum aliique populi olim novissimeque cum suis Regibus iniverunt.

27 Adeo, ut si potestas Regia simpliciter delata nihil sit quam *Mandatum*, præta nihil esse possint quam circumscriptiones & quali *instructiones* mandati

exercendi ac administrandi, ne sit Procurator *cum Liberâ*, quem vocant.

28 Nec mihi venit in mentem, ulla unquam pacta cum Regibus augendi juris eorum causa fuisse inita, nisi per abolitionem pactorum, quibus Summa Potestas prius adstringebatur, ut nostrâ memoria factum est in Dania.

29 Si facultatem successionis ad heredes, quæ sepe venit ex pacto, & naturæ mandati non inest, huc referendam putes, tac cogites, hoc pactum efficere, ut jus delatum vere alienatur, neque mandatum quod morte extinguitur, amplius esse queat, cum translatio in heredes, alienatio in primis liquida & perfecta sit.

30 Præter quod, jus Successionis utcumque sit alienatio, tamen intensionem augmentumve potestatis præstare non potest, cum sola temporis extensionem adferat.

31 Nam constitutio successionis; nihil est aliud, quam juris primo delati in heredem continuatio.

32 Quod autem successoria Regna plerumque videmus esse liberionis potestatis, non juridicis, sed politicis causis accepto terendum, eo quod artes & usurpationes regnantium in successivis, facilius quam in Electivis Imperiis intercedunt.

33 Sed jus heredum per se nec majus neque minus est; quam fuit ejus, cui Imperium simpliciter est delatum, quemadmodum & de Magistratibus hereditariis obtinere manifestum est.

34 Unde colligi potest, quam juris & prudentiæ sit inops hæc sententia, *quæ Regiam potestatem simpliciter & sine Pactis delatam, à natura Mandati pendere statuit.*

35 Nam si Regia potestas simpliciter delata, *codem quo constituta est arbitrio* revocari & aboleri potest, ut natura *Mandati* tert & novi *Doctores* diserte statuunt, *palam est,*

36 Mandatum cum pactis adjectis, ne successorio quidem excluso, plus continere non possit, quam ut mandatarius semper ab arbitrio mandantis dependeat

37 Proinde, si Britannicum Regem ex Lege Mandati destituerint, ut hujus sententiæ Auctores velle debent, non est recusandum, quominus eadem Lege Mandati, Rex novus, ubi populis visum fuerit, ab re ipsorum administranda curandaque removeri atque dimitti possit

38 Idque, tametsi Leges Mandati exacte servaverit, sub præstatione indemnitatis, ratione impensarum, & gratiarum actione pro opera præstita

39 Nam hanc facultatem ipse mandati obligationi, notissima juris omnium gentium ratio & observatio dicitur

40 Sed ablit Omen! credo, ipsos mandati Regalis Patronos esse dicturos

41 Quamdiu tamen Pacta Britannorum cum Regibus suis ad auendam potestatem Regiam simpliciter positam intacta, non demonstrantur, Thein nobis contrariam ita ferre satis est manifestum

42 Atque hæc ad statum controversiæ In iplo tractatu Quæstionis occurrit primo adversus Hobbesium disputatio de jure Naturæ, nobiscum Oratori communis

43 Nisi quod minimè negandum est, ut visum illi, Statum naturæ esse statum belli, hoc est, naturam hominum adeo esse corruptam, ut suos quoque proximos oderint, eosque si prævaleant, spoliare cupiant, adeo ut, si homines sine imperio agant, pax inter eos custodiri nullo modo possit

44 Ethic hæc humanæ naturæ perversitas non juris, ut Hobbes, sed injuriæ causa sit, quandoquidè ratio naturalis, utrunque corrupta in alia omnia concedit

45 Hunc casu n belli promiscui, in quem incidit omnis Anarchia, tam ne-

cessariò, quam id semper & ubique factum vidimus, ubi, nulla Civitatis erat unitas cum Imperio, maximum esse malum, cuius sit capax humanum genus, non potest negari & latentur dissentientes

46 Idcirco hanc acerrimam hominibus causam extitisse constituendi civitates, tam clara res est, quam certum, anarchiæ vitium, non nisi contrario stabiliendi Imperii instituto posse devitari

47 Non excluso licet, amore societatis & mutuarum necessitudinum communicatione, rerumque judicandarum necessitate, de quibus Orator prolixè

48 Quæ bona sine pace & unione Reipubl. haberi non possunt, & cum bello promiscuo pariter amittuntur

49 Quamobrem nihil actum erat ab hominibus, quam diu talem non statuisent Unionem, qua statum illum funestum arcere bonaque pacis conservare possent

50 Proinde nec dissolubilem, nisi ob mala non minora, quam erat ille status belli promiscuus, absque Imperio inevitabilis

51 Hoc populos voluisse tam est dictu necessarium, quam illos bellum omnium contra omnes quam maxime averitari manifestum est

52 Verum enimvero modus formandi talem Unionem, in libero surque jure populo inde ab initio plane est arbitrarius

53 Sive Imperium uni demandare homini, vel pluribus simul, aut ipsi per se retinere velint, ut contendit Orator & fateri necessum est

54 Sed hoc è necessitate unionis illius & cautione necessaria vitandi statum belli, satis intelligitur, Mandati contractum nullo modo videri potuisse sufficientem, utpote, quod semper in proxima sit potentia revocationis, quali tacta, sublato Imperio, recidit populus incontinenti in statum belli

55 Et sic

55 Et sic velim, hoc observetur, Eum qui statuit, Imperium in Principem aut Regem simpliciter constitutum, primitus & unice ex nativitate mandati arcessendum, idem necessario statuere oportere de omnibus Imperiis hodieque simpliciter constitutis

56 Quippe inter Imperia simpliciter stabilita sine Pactis specialibus, ut sunt pleræque Aristocratiae, sicut hodie extant,

& quæ primitus sine Pactis simpliciter fundata sunt, non potest esse diversitas, quæ sanè à tempore solo proficisci non potest

57 Nullam igitur vim facimus illorum sententiæ, quando æque illam ad hodierna, quam ad primæva Imperia simpliciter, inquam, constituta, pertinere diximus, quoniam aliter res intelligi nequit

C A P. I I.

De Jure Imperii Popularis, quale fuit Athenis ac Romæ

Populos cordatos Imperium sibi retinere solere. Formam popularis Imperii esse pluralitatem suffragiorum in singulis Imperii actibus. Ejus rei effectus Singulos cives intelligi, renuntiare libertati suæ, in casum, si numero suffragiorum uniantur, sine discrimine juris, an injuriæ; quo spectare obedientiam, vulgo dictam, passivam, quam tamen non patere in infinitum, etsi ad minora mala non possit restringi, quod exemplis illustratur & objectiones quædam remouentur. Relinquere tamen licere Civitatem, si qui male habitus sint. Non obstare huic sententiæ secessiones plebis Romanæ. Respondetur ad aliam objectionem. Concluditur, in populari omnique Imperio, Magistratus quasi mandato constitui. In exercitio Summæ Potestatis nullam dari speciem Mandati.

Contemplemur omnes Civitatis formas, & videamus, an usquam inveniamus Mandati contractum in Imperio primitus simpliciter constituto, & primo quidem ratione Democratiae, sive Imperii popularis

2 Primo omnium, In quavis Reipublica forma Summam Potestatem, si modo summat, eandem, quod ad vim ac intentionem ejus attinet, esse oportere, manifestum est

3 Qualis autem illa vis ac intentio sit, nos via quâdam demonstrationis propria indagavimus in Libro I de Jur Civitatu, cujus etsi ab Oratore comiter

inrisæ, cur nos poenitere debeat, adhuc causam non videmus

4 Initium facimus à facultate Imperii in civitate Populari, quam proximè à statu naturali longissimeque ab invidia, quæ hominum judicia præstringere solet, abesse manifestum est

5 Nihil est propius & promptius, quam ut populus sui compos & generosus ipse retineat Imperii moeramen, nec aliis se committat, summæ memor hominum improbitatis, avaritiæ sævitæque, dum adest licentia

6 Nec aliter cordatissimi quique populi vel inde ab initio, vel post experientiam

rentiam, præcipuis auctoribus Romanis & Atheniensibus, consuluerunt

7 Modus exercendi regimen populare ab iisdem est editum, idemque est unicus, qui in multitudine, dari potest, prærogativa numeri **SUFFRAGIORUM** in rebus summis, & **MANDATUM** improprie dictum in minoribus per Magistratus procurandis, quorum jus scilicet à majoris partis voluntate pendet

8 Effectus conclusionis à majori parte factæ fuit idem, qui est in omni Universitate, quæ certo regimine continetur, ut decretum majoris partis omnium & singulorum voluntas censeatur

9 Quod tam liquidæ in campo Martio fuit observantiæ, ut cum pars major centuriarum consentiebat, reliquæ centuriæ, cum earum voluntas majori parti inesset, ne quidem rogarentur, ut morioræ prodidit Dionysius Halicarnassensis

10 Hoc autem ex præviâ submissione & renuntiatione singulorum manasse, tam certum est, quam clarum, quod in libero populo non detur exitus dissensionum, nisi hac viâ, vel pugna belli

11 Insignis igitur juris imprudentiam animadvertere licet in his verbis, de unione liberi populi factâ in civitatem, prolatis, *Coire fœdus & societatem, sui equaliter conservandi causâ, nec ulli suo jure, in quod erant geniti vel verbis vel animo RENUNTIAYERANT* (pag 26)

12 Namque libertas faciendi quod libet, in quam maxime sumus geniti, per fœdus civitatis & imperii popularis, majoris partis arbitrio subicitur, in casum, si quem in minore numero esse contingat, eaque tam late patet renuntiatio, quam pene sunt actiones humane

13 Proinde sine renuntiatione facultatis illius faciendi quod libet, si populo secus videatur, nullam posse constitui Civitatem, manifesta res est.

14 Nec quicquam refert, quod ad vim obligandi attinet, utrum rectius an pejus major pars sentiat, alioqui Lis super hoc judicio rem identidem ad primam redigeret confusionem, quam ut omnium malorum maximum, cives supra omnia vitare voluerunt

15 Nec aliud dicendum, etsi malitia in parte majori adversus aliquos appareret. Ejus enim injuriæ patientia longe optabilior est, quam bellum *αναγκασ*, idque singuli, antequam eveniret, rogati, præferre non cunctarentur

16 Proinde, quod in thesi quisque censuit esse faciendum, id in hypothese nemo improbare potest

17 Hoc Cicero dixit his verbis *Est enim Conditio liberorum populorum præcipueque hujus Principis populi & omnium gentium domini atque victoris, POSSE SUFFRAGIIS VEL DARE VEL DETRAHERE. QUOD VULT CUIQUE. Nostrum autem, qui in hac tempestate populi jactamur ac fluctibus, est, ferre modicè populi voluntates, alligere alienas, retinere partas, Orat pro Planco*

18 Hæc est obedientia, quam vocant Passivam, Oratori nimis exosa, FERRE populi VOLUNTATES & injurias, Nam jus verum populus inique agendo non magis quam Privatus quilibet adlequitur. Et hinc pendet judicium de *Petalismis ac Ostracismis antiquorum*

19 Nec tamen infinitum durat hæc submitio & renuntiatio, non sane, si pars major coitione facta id agat, ut reliquos omnes aut magnam partem vitæ bonisque pro lubitu exueie possit. Id enim non esset minus malum, quam promiscuum bellum

20 Verum ut vis aut damnum singulis illatum imperii solvendi causam præbeat, id Reipubl conditores nullo modo voluisse palam est, salvo tamen moderam

deram ne inculpatæ tutelæ; contra vim
 a ore latronis illatam

21 Ita enim in animum omnes indu-
 cunt, non posse rempub sine magnis in-
 juriarum exemplis haberi, quæ ferenda,
 eo quod utilitate publica contra singulos re-
 penuntur, ut de hoc genere Tacitus

22 Atque ad hujusmodi concensio-
 nem submissionemque, populi facile des-
 cendunt, quoniam in fœdere Democrati-
 co conitio, spes & ratio par est omnium

Nec quicquam magis se superatum iri,
 quam alios, superaturum, præsumere potest

23 Equidem ab Oratore concedi-
 tur, minorem partem utcunque dissen-
 tientem ad sequendum majoris partis sen-
 tentiam teneri, ferenda etiam minor a
 curvis incommoda

24 Sed majora mala, liberorum ab-
 ductionem, mancipationem, decima-
 tionem gregum, armentorum omnium-
 que proventuum, non esse ferendam

25 Ad ea sic est ratio, Si pars major
 in id conspiret, ut minorem partem si-
 mul, aut carptim eo modo vexet, affli-
 gat & exhauriat, hic casus à nobis jam
 olim est exceptus, etsi vix facultatem
 habeat, neque extet, opinor, exemplum

26 Injuriam singulorum paucorumve
 ferendæ sunt, ut Cicero monet Est
 enim hæc conditio & facultas populi ex pri-
 mo instituto acquisita, faciendi inju-
 rias impune

27 Nec ideo tantum laudabiliter fe-
 cit Arstides & Camillus, quod exilia in-
 justa patienter tulerunt, sed Themistocles
 & Co. solanus injure quoque fecisse ju-
 dicantur, quod ob similes injurias, quas
 pari debuissent, bellum Patriæ intule-
 runt aut paraverunt,

28 Imo, ajunt dissentientes, nec
 injuriæ neque juris iniqui quicquam,
 major pars Civitatis in minorem habet
 aut exercere ullâ specie vel colore potest

29 Imo pars major, addam, agit per-

fiæ & sceleratè, quis neget? jus tamen
 ex contentione stabilitum est, propter
 injurias privatis illatas, Imperium Civita-
 tis non resolutis, nec vi agendum

30 Dicitur vetus & sanctum est, vim
 patriæ & parentibus non inferendam Hoc
 tamen tantum de Patria parentibusque be-
 neficis accipiemus? Digna res monitu,
 scilicet ad duros & iniquos inprimis
 spectat

31 Quid opus heic notissimam Juris,
 quod est bonum & æquum, & juris, quod
 est, facultas ad aliqua habendum vel a-
 gendum, inculcare distinctionem? qui
 nescit vim ejus, etiam terminos uturpet te-
 mere se talibus immiscet

32 Sed ajunt, Saltem secedere fas erit.
 Fugere quominus liceat male habitis,
 nulla vetat ratio Sed novam per seces-
 sionem in iisdem sedibus instituere Remp.
 contra fœdus unitatis esset, & belli prin-
 cipium inevitabilis

33 Ajunt, Romana plebs, quum à
 Senatu, quocum comparata, erat veluti
 minor, certe inferior civitatis pars, du-
 rius tractaretur, secessit plus semel ex se-
 de Patriæ, quod nemo veterum non lauda-
 dunt pag 66

34 Verlamur in hypothesi Popularis
 Imperii, quale fuit Roma vetus, & hæc
 verba majorem partem e dignitate me-
 tiuntur? Tu dic, Senatus fuit inferior
 pars, quia numero minor Auctoritatis
 aliquid, potestatis nihil habuit, quæ to-
 ta fuit populi, ut partis majoris Deni-
 que, nihil aptius in rem nostram; quam
 specimen illud exempli proferri potest

35 Superest aliud argumentum, Ma-
 jor, ajunt, pars, si à toto populo separa-
 ri ac distingui potest, omni populo est infe-
 rior, quippe qui semper rescindendi potesta-
 tem habet, quicquid major illa pars sta-
 tuerit

36 Arguantur & fingunt majorem
 partem, quæ semper eandem, iisdem
 Q o 3

semper

semper hominibus constantem, etsi ne sic quidem hæc consecutio valeret, nam major pars se & semper eadem, nunquam subjecta fieri posset

37 Sed major pars in singulis decretis cum minore comparanda est, ut ratio Imperii intelligatur, neque ulterius extendi potest, cum ipsa facultas perpetua penes populum sit, qui Imperium in se habere, saltem actu exercere non potest sed ratio imperii, inquam, in singulis actibus, decretis & maxime in ultimo quovis decreto elucet

38 Non quidem est impossibile, ut totus populus, nullo excepto, consentiat, sed quia hoc ut plurimum aliter se habet, ponendum est id, quod fallere non potest, ut decreta populi voluntate majoris partis inita intelligantur. Neque totus populus etsi consentiens plus juris habet, quam major pars, ac ideo nulla inter eos est oppositio

39 Id vero plus quam manifestum est, partem majorem eventu suffragiorum identidem repertam obligare cæteros, non vi mandati ab his accepti, sed per modum renuntiationis & submissio-

nis in hunc eventum a singulis antea factæ

40 Si qua pacta in antecessum, quæ major pars servare debeat, adjecta sint, hæc servari debere non est dubium, sed de his commodius intra agetur

41 Non deest equidem Mandatum usus aut similis in Imperio populari, Nam Magistratus, quibus administratio Reipubl quotidiana committitur, per mandatum, vel saltem per jussum constituuntur

42 Qui proinde semper obnoxii sunt populo ad reddendas rationes, non utque præceptis regi & circumscripti possunt, injurias etiam ferre populi, non sicut ac quilibet Privati Sed hoc ad Summum Reipubl Imperium, quod est identidem in numero prævalente, nullo modo pertinere, non est quod moneamus

43 Illud verò, quod Magistratus jussu potius quam Mandatu constitui diximus, id hanc habet rationem, quod Mandatum sit inter pares, jussus est superioris ad inferiorem, & habet parendi necessitatem, quæ est etiam in muneribus publicis respectu Sum Potestatis

CAP

CAP. III.

De Imperio Optimatum

Momentum differentiae, utrum Imperii causa sit Mandatum, an Alienatio, exhibetur in exemplo Aristocratiae. Cujus potestatem raro Pactis limitari. Si Imperium ex Mandato sit, unam modo esse Reipubl formam, Democratiam. Plerumque Aristocratias praescriptione temporis atque ita tacite & sine pactis constituitur. Posse tamen & expressè, exemplo declaratur, eum actum non esse Mandatum, Jus Aristocratiae lapsu temporis stabilitate demonstratur & explicatur. Si tamen expressè Pacta cum Optimatibus inaeantur, haec & servanda, & quae contra fiunt, ipso jure nulla esse.

Verum ejusmodi species popularis Imperii, ut modoque administrantur, vix est, ut ulla detur amplius in Mundo. Confusionum tumultuumque experientia Monarchias vel Aristocratias, sive Regna & Optimatum Imperia passim introduxit.

2 Utraque, si de vi bellica non confectis, populi voluntate ac consensu expresso, tacito, post Deum, constituta esse oportet. Tertium enim non datur, nisi annides ponas.

3 Nos de Optimatum potestate, quae proxime a populari civitatis genere abest, primo videbimus, sitne per Mandatum, an per translationem juris irrevocabilem, constituta.

4 Quantum interfit, utrum statuas, ex supra dictis intelligi potest. Nam si Mandatum sit principium Aristocratiae, Populus aut major eius pars semper est superior Optimatibus Reipubl praepositis. Hi semper tenentur ad rationes reddendas, semper in ordinem redigi & puniri possunt, Denique, semper in potestas, etsi ad tempus certum aut ad vitam constituti sint, aequi potest.

5 Haec enim est notissima Mandati

natura, quod cum totum sit in gratiam mandantis, quicquid de tempore aliusve conditionibus sit adjectum, à Mandantis nutu, qui manet rerum suarum arbiter & moderator, dependet.

6 Non valde acutum esse opus est, ad intelligendum, quantum e Republica petatur hoc imprudentissimo postulato, quod omnis Imperii simpliciter constituti vis & jus petendum sit à Natura Mandati.

7 Nec minuitur insolentia dicti, hac limitatione, quod pactis inter populum & imperantes major aliqua potestas deferri soleat.

8 Quid enim haec limitatio in Regibus valeat, NIHIL scilicet, jam primo capite probatum est.

9 In Aristocratiis adhuc minorem habet usum, quia in stabiliendis Aristocratiis, praesertim laxioribus, rarior aut penitus nullus pactorum usus venit. Nulla sunt in Venetis, nulla, vel pauca, si qua sunt, in Batavis, in Frisius & vicinis Nationibus.

10 Singulorum municipiorum sua sunt privilegia, sed totus populus non habere solet pacta cum Proceribus Reipubl.

ad unum.

ad universum regimen spectantia, quemadmodum Frunæ populus *nulla habet potestatem cum Immobilium possessoribus*, quos penes est summa potestas

11 Nihil apparet quam simplex Imperii constitutio, quæ proinde ex Oratoris disciplina, pendet unice ex Lege Mandati neque differt ab Imperio primitus & simpliciter constituto, siquidem nihil ad summam, novè, potestatem accessit

12 Ac ita subiecta est populo, *semper ab eo dependet*, huic reddenda ratio, ab hoc aboleri, mutari, ad mandantes revocari aliusve deferri potest

13 Hæc non sunt consequentia, quibus adversam opinionem oneramus, sed explicitæ notissimæque Mandati proprietates, quæ hunc titulum audienti ultro sese offerunt

14 Si quis autem in his rebus Optimum Imperio adscribendis nihil incivile reperiat, cum nec hoc movebit, *quod secundum hanc sententiam, una tantum sit Reipubl species, DEMOCRATIA*, modis administrandi variata

15 Nam *Democratia est, quando summa potestas est penes totum populum*, qui mandat, vel injungit exercitium sui juris Magistratibus, ut ministris suis *Mandatum semper relinquit jus ipsum penes Mandantes*

16 Proinde, si mandatum à populo proficiscatur in Regnis & Aristocratiis, *hæc non sunt species oppositæ*, quomodo adhuc creditum est, *Democratia*, sed huic *subornatæ*, sive modicioris

17 Summa Potestas est *Anima Civitatis* eique dat formam, *Si hæc semper est penes populum, non potest aliunde forma Reipubl quam à populo arcessi*

18 Quanto rectius Populi jus in Optimates translatum, usque Summa Potestas, in Aristocratiis, *nulli extero subiectu*, competere dicitur

19 Nemo quidem antehac dubitavit,

quin Summa Potestas, ut in Democratia penes populum est, ita in Aristocratiis penes *Proceres*, in Regno nullis potestatis limitato penes Regem esset, ita finire sunt soliti juris publici intelligentes

20 Sed qui ad omnia solita prudenter naveant sunt visi, non est mirum, si & alia paradoxa præferant.

21 Cæterum, exempla populorum, quæ Democratiam, habita deliberatione & expresso contentu, mutaverint in Aristocratiis, vel hanc primitus constituerint, pauca memorie prodia sunt, a deo ut *pleraque sanè à tacita voluntate repetende videantur*

22 Cujus rei hanc ego rationem existimo esse, quod plebs libentius perit unicelso Principi, quam pluribus se paulo majoribus, quibus non facile per specialem voluntatis actum se submittit

23 Facilius patitur, quando à Demagogis non incitatur in Optimates, ut hi Summam Potestatem exercent & præscriptione temporis adipiscantur, quo modo Summum jus æque perfecte quam per actum voluntatis expressum acquiri, in capite de *Præscriptione* supra demonstratum est

24 Quo casu cum locus non sit Patetis, Imperium simplex & quasi primitus delatum sese conspicendum præbet

25 Quominus tamen Aristocratiis expresso quoque stabilatur actu, ratio nulla vetat, exempla quoque non delent, etsi pleraque, ut in Belgis u'u venit, præscriptione longissimi temporis, a memoriam excedentis, profecta videantur

26 De Florentinis notabile est, quod cum hi populariter agerent, aliquando suum jus totum in paucos conferre soliti, ad tempus & ad certas causas, instar Dictaturæ.

27 Modus, quem deinceps in perpetua translatione sed involuntaria, similiter observarunt, his verbis describitur a Guiccardino *Hister Ital lib XI* quæ cum venia Lectoris heic collocabo

28 *Convocato insu la piazza del Palazzo, col suono della campana grossa, il popolo al Parlamento, consentirono, che a circa cinquanta cittadini fuisse data sopra le cose publiche la medesima autorità, che haveva tutto il popolo Chiamano Florenti in questa potestà così ampla, BALLIA*, id est, Convocatus in forum palatii, per tonitum campanæ magnæ, populus ad Comitia, consensit, ut in quinquaginta circiter cives conferretur eadem potestas in res civitatis, quam totus populus habebat Hanc potestatem adeo amplam vocant Florentini *Balsam*, quasi projectionem

29 Credo nec oratorem negaturum, si hoc modo liber & sui juris populus optimates in perpetuum civitatem præficiat, *quia hi verè summam potestatem non ex mandato, quod summo juri repugnat, sed per translationem habeant.*

30 Verum ubi de tali translatione non constat, videntur, quid tacitus consensus ferat, Quævis erat futurus, si populus Romanus acquiescisset in usurpatione Senatus, post Reges expulsos eique Rempublicam permisisset

31 Quemadmodum in nostra Patria contigit, post ejuratum Dominum, Summa potestas non nisi ad populum *per se* redire poterat, nec adeo ad Rectores Civitatum in *Hollandiâ*, nec ad possessores immobilium in *Frisiâ*

32 Quoniam pauci vel saltem longe minor pars populi non possunt in omnes habere potestatem, nisi vel ex *Consensu*, vel ex *Bello*

33 Posterius cum nullum fuerit, quo Proceres plebem tubegerint, nihil superest, quam *consensus*, quo summa potestas vacua denuo stabilita fuerit.

34 Quando igitur nihil expressum est, fieri debet, quod unice in rebus humanis fieri potest, ut dubia voluntas è conjecturis & effectis colligatur

35 Ex his autem manifesto liquet, nostrates populos non mandasse tacite, sed abdicasse ab se jus summæ potestatis, ac ita transfuisse in Optimates.

36 Passi enim sunt inde ab initio, Rectores civitatum & Possessores immobilium non *expresse* ab ipsis constitutos, sine ullis pactis suo arbitratu Rempublicam administrare

37 Ipsi populi nunquam de publicis rebus in unum convenerunt, ut vel præscriberent optimatibus, vel rationes ab illis exigerent

38 Existimantur quod res erat, ejusmodi conventibus, universi populi, bonum publicum retardari, & omnium rerum foveri confusionem

39 Neque deinceps dubitatum est, quod optimates egissent, perinde habendum, ac si à populo toto id actum fuisset.

40 Ardua quæque pacis & belli negotia ultimis & peremptoris Procerum decretis constitui & finire, ne tacitis quidem rumoribus unquam suat questi, idque jam toto sæculo continuatum est

41 Nullus ordo, nulla facultas, nulla potentia totius populi in unum convocandi Nec ulli unquam fuisse tales conventus, nisi per deformes & insanas seditiones

42 Quis qui jure summæ potestatis, in populo fixæ, tactas adseveret, tam egregius auctor politicus fuerit, quam qui omne Civitatis Imperium & populi mandato arcessat

43 Quod tunc nunquam habet actum exercitum, ei nec actum primum nec adeo juris facultatem adscribere tas est.

44 Atqui jus totius populi majorive partis

partis apud Frusios & in cæteris nostratibus liberis populis (sive *Provinciis*, ut more sæculi loquar), nullum habet aetum exercitum, ne habuit unquam.

45 Ergo nec actus ei primus, qui semper & necessario est in Mandante, potest adscribi.

46 Consequenter, tam sua voluntate nostrates populi jus suum, quod ipsi plurimum prærogativâ exercere potuissent, transtulerunt in Optimates, quam populus Romanus id se nolle facere palam testatus est, quando Senatui summam Potestatem usurpanti se opposuit, apud *Livium lib 2*

47 Non potest igitur populus *Venezorum, Bataavorum, Frisiorum* à suis Optimatibus repetere jus quod alienaverunt, quod transtulerunt, & quod repetere usque adimere possent, si Proceres mandata à populo haberent potestatem.

48 Ne quidem etsi perverse consulant Proceres, etsi publicam rem negligant, majorem sui commodi, ut sit, quam communis rationem habeant, multisque hominibus præter rationem graves & iniqui sint, non est tamen populo jus arma capiendi atque resistendi.

49 Cum enim nihil sit contestatius & liquidius hodiè, quam quod olim Plato ad Dionem de sui temporis civitatibus scripsit, *ὅτι κακῶς ἐξυμπίστοι πολιτεύονται*, quod omnes male administrantur, sententia, quæ mandantis jus Populo, mandatarii Regnantibus adscribit, nullum unquam stabile jus parendi imperandique relinqueret.

50 Duntaxat, nisi palam sit, hoc a-

gere Optimates, quod vix fieri potest, ut hostes se populi sui gerant, vel data opera civitatem pessumdent, hoc casu cessare foedus civitatis, antea demonstratum est.

51 Quod si populus certa pacta cum Optimatibus inierit, inde ab initio vel deinceps, aut si ad tempus illos præesse voluerit, non est dubium, quin acta factaque optimatum, post illud tempus, aut contra leges conventionis, sint ipso jure nulla.

52 Tantum abest, ut pacta vim aliquam majorem, Mandato scilicet Imperii, quod Orator volebat, circumdent.

53 Neque tamen etiam illa pacta conditionesque faciunt, ut delatio Imperii fiat Mandatum, verum, ut sit Translatio conditionalis efficiunt.

54 Hac ratione Decemviri apud Romanos, accepta sane potestate summâ, verum ad tempus & ad certum finem, elapso tempore vel expleto fine præscripto, nihil erant quam privati, ut jure Civiles, etiam privati illis restiterint.

55 Nec idem adfirmare verear, si qua Respublica Rectores habeat annuos, cum summa potestate, qui post annum ut Imperantes se gerere perseverent.

56 Ut adeo frustra Decemvirali exemplo in rem suam & mandati probationem utantur Oratores.

57 Verum, ut antea dictum, Pacta vitandæ tyrannidis causa in Optimatum Imperii adeo pauca sunt, quam rara tyrannidis in Aristocratiis, præsertim latioribus, exempla, memorie sunt prodita.

C A P. II V.

De Jure Regni simpliciter delati

Constitutionem Regis sine pactis non habere naturam Mandati, probatur è quatuor Mandati proprietatibus; quæ in tali regno non habent usum. Ergo nihil superesse, quàm ut sit translatio juris & alienatio; Eligentesque fiant subjecti, ut in matrimonio, Tutelâ Curâque fit, Eam rem esse evidentiorẽ, si populus aut Ordines nullos habeant statos conventus. Idem sentire populos, quotquot Regum primitus & simpliciter constitutorum potestatem limitant pactis, quod in mandato fieri nihil est necesse, cum Mandatarius semper à mandante Leges accipere possit & debeat. Rursus idem indicare populos, qui ut regnum faciant absolutæ potestatis, nihil aliud agunt, quàm ut pacta prius adjecta aboleant; quod Danico exemplo illustratur. Unde conclusio formatur ad subjectionem populi totius in regno simpliciter delato. Denique, jus divinum cõfertur & explicatur. Et de jurejurando; quod Rectores simpliciter creati præstant.

¶ Sed Imperium Regale, quod jure belli non est fundatum, voluntate popu-
lorum expressa plerumque constituitur, idque vel simpliciter, vel cum certis pactis

2 Quantum intersit, utrum constitutio Regis simplex sit *Mandatum*, an *translatio* juris, quod populus habet, *superius* intellectum est

3 Nos ita existimamus, *Constitutionem Regi simpliciter factam, esse Translationem* juris imperandi totius, quod habet populus, aut alioquin optimates, cui *Pacta* tantum *derogant*, quantum in iis *continetur*

4 Orator constitutionem Regis simpliciter factam vult esse *Mandatum*, sed *Pactis* fieri, ut quandoque major aliqua potestas regnantibus tribuatur, contendit (pag 10)

5 Videamus primo de Rege simpliciter constituto, sine ullis pactionibus, quales plerique Orientis Reges olim ho-

dieque habentur, qualis & Gallia & Danie Rex nuper creatus

6 Ejusmodi simplicem Regis constitutionem non esse *Mandatum*, probabimus, tam ex naturâ Mandati, quam ex jure, quod in talibus regnis, omnes inveniri fatentur

7 Ad naturam Mandati pertinet, primo, quod *Mandans est superior*, Mandatarius *inferior & minister*, ac ita appellantur

8 II Mandans de singulis rebus Mandatario præscribere potest, & hic non tantum de dolo, sed etiam de culpâ negligentiaque tenetur

9 III Mandans *semper revocare potest Mandatum*, modo indemnem præstet Mandatarium, non tantum si male res gerat, sed etiam, quoties *Mandator* per se vel per alium res suas administrare mavult.

10. IV Mandatum suâ naturâ non transit

transit in heredem, sed morte semper extinguatur, quia in illo certæ personæ indultia eligitur, cujus æstimatio non semper transit in heredes, idque non modo civili, sed etiam universo jure moribusque Gentium servatur

11 V Concessio alicujus juris Illi & heredibus ejus facta, nihil est aliud quam alienatio, quæ est Actus, quo jus aliquod de persona in personam transfertur Proinde nec magistratus jure hereditario delati, sunt amplius officia de mandata, sed munera proprio jure competentia, quæ nec adimi possunt, etsi legibus certis & nomine superioris administrantur

12 Quippe omnes hæ proprietates non modo in privatis, sed etiam in publicis Procuratoribus, id est, Magistratibus, qui Mandatu vel jussu summe potestatis constituuntur, ita se habent, ac ita observantur, tam in Democratia quam in aliis civitatibus

13 Sed in Regibus simpliciter constitutis nullo modo habentur

14 Nam I Reges à populis suis vocantur Domini Clementissimi, non tantum à singulis, sed etiam ab universis, nec modo per complementum, ut ajunt, civilitatis, sed etiam *πρωθυπουργοὶ* & solenniter, populi se appellant, *subiectos fidelissimos*, ut non modo Dani, sed etiam Angli *πρωθυπουργοὶ* congregati

15 Ita nemo unquam Dominus mandans adversus Mandatarium suum locutus est, aut loqui potest

16 II Nunquam populi Regibus simpliciter constitutis de singulis rebus præscribere instituunt, etsi aliquando supplicantes, quod mandantis qualitati repugnat, videas, extremis solummodo violentis resistere quandoque solent

17 III Nullus unquam populus contendit, ut jam postulatur, *jus sibi esse Regi simpliciter constituto abrogare potestatem pro lubitu & pari libertate qua*

constituit illum, ut naturæ mandati consentaneum esse diximus nihil naturæ negotii manifestæque partium voluntati magis est contrarium.

18 Quod si Regnum certis Legibus sit delatum, ut nuper Anglicanum, in cæteris, extra Leges exceptas, aliter habere se non potest, quàm ut primitus & simpliciter constitutum

19 At si hoc à mandati naturâ sit æstimandum, nihil obstat, quo minus Ordines populi, deinde novas leges Regi præscribant, quibus ejus potestas magis magisque restringatur

20 Quod tamen ita non esse juris, Angli ipsi, quorum disciplina minus quam aliarum gentium à mandataris opinionibus abhorret, arbitrantur, aliterque observant

21 Regna primitus & simpliciter delata, pleraque successiva sunt, multo paucioribus electivis Atqui jus successionis mandati naturæ adversum esse, nihilque liquidius arguere alienationem antea demonstravimus.

22 Ex his omnibus liquet, Regiæ potestatis constitutionem nihilo secus se habere, quam fert natura cujuslibet potestatis, cui se aliquando volentes, subiciunt

23 Minor, qui Curatorem, Uxor quæ virum, servus qui Dominum eligit (juris est Hebræi, atque Romani,) quam potestatem voluntate sua fecerunt, ei subiecti sunt, ut eadem se eximere nequeant

24 Quod si jus Regium non sit ex mandato, sicut inde non esse probavimus, debet esse e translatione juris, quod eligentes habent & quod Regi cesserunt, cederunt

25 Hoc est evidentius, quando populus, Rege constituto, dilapsus est, ut nunquam redeat, nec ullus ordo, nulla facultas conveniendi & de publicis rebus

bus deliberandi jubendique reservata est

26 Nullum enim potest evidentius signum esse, quod totum jus suum abdicaverit, idque univcrsum in Regem transtulerit, quam hujusmodi infinita dissolutio

27 Præsertim si antea, cum juris non parum ipse populus & optimates retinuerint, convenire sint soliti, quemadmodum in *Dania* vidimus factum

28 Quod tenendum ad hanc positionem, *Rex nunquam in mandata sibi à populo Republ tantumnam juris obtinet, quantum ipse populus, nisi is disertissime id ei concesserit, & clarissimis verbis indubiturque locutionibus suum à se jus prorsus plane in Regem illum transtulerit (pag 67)*

29 Valde vereor, ut qui sic loquuntur, quid *Mandatum* sit intelligant, dum à mandato translationem juris, quæ sunt res oppositæ, excipiunt

30 Verum qui antea *Mandatum* ita explicuerunt, quod sit, *abz potestas quo arbitrio data est, eodem admittitur potest, oportet heic memoria connexionis sint lapsi*

31 Tu potius ita collige, Si Imperium non sit ex mandato, ut demonstratum est, sed ex translatione juris, simplex ejus constitutio est alienatio universalis

32 Propter hanc regulam, *Oratio indefinita æquipollet univcrsali*, non minus in populari sermone, quam in definitionibus Artium

33 Hoc agnoscunt omnès populi, quibus solenne est, simplicem Regni delationem limitare pactis, & exprimere, quas res Imperio delato velint exceptas

34 Quod nullius usus & ineptum foret, si vera esset Oratoris sententia, *simplicem Imperii delationem unice estimandam à Natura Mandati* Tunc enim nihil proprium haberet Rex, nihil quod excipi opus esset, aut excipi posset, penes eum existeret.

35 *DANI* cum absolutum in Regem suum Imperium totumque jus populi & optimatum, nuper, in illum transferrent, nihil aliud fecere, quam quod *Pacta, Legesque Regia potestatis præscriptas abolerunt, & librumque earum, Regi tradiderunt, ut testatur oculatus testis Terlonius in suis memorialibus*

36 Argumento, se Pactis sublatis, rem intelligere esse redactam ad statum Imperii primitus & simpliciter constituti, & ad summam sine fine potestatem, nisi quem finem populus & optimates ipsi habuissent

37 Verba Terloni cum venia Lectoris, etsi pergrina, apponam, *Les Estats s' assemblerent dans la grande salle du Chateau, ou le Senateur Trolle presenta au Roy de Dannemarc, de la part de la Noblesse, Le Handfestnung, qui est un livre, que l'on nomme ainsi, ou sont toutes les Loix contraires à la Souveraineté, qui s'alloit establir* Id est, *Ordinibus in Aula majore congregatis, Senator Trolhus Regi Danie tradidit librum, cui nomen, erat Handfestnung, quia in eo continerantur omnes leges contrarie absolute potestatis, quam erigebant, idque nomine Nobilitatis, urgente imprimis populo, ut satis constat*

38 Omnis igitur ratio generis humani omnino conspirat in hoc, quod Juris Consulti Romani colligunt ex *Lego Regia, Imperio populi simpliciter in Regem vel optimates translato, totum quod populus in se suatque res habuit, jus esse translatum*

39 Atque adeo populum vi suæ voluntatis non posse recire ad bellum, nisi *Rex hostis populi sit factus*, atque ut talem se gerat, quem casum & in Democratia excepimus

40 Quod facere intelligitur, *si datè operi à quolibet ex populo perimat, spoiet, vexet;*

venet, in eoque præfractè perseveret, fere ut unus solim talis, *Hoc agamus, ait, ne quisquam quicquam habeat*

41. Verum ut singuli ob ejusmodi injurias, *quamdum institutum illud non patet nimis late; nec fit generale*, se armis opponant, non convenit cum natura fœderis, quo Civitas constituitur

42. Multo minus cum patientia Christi populo imposita; neque cum literis sacris, aut usu veterum Christianorum

43. Quatenus satis constat, in Dei literis nihil esse, quo potestas fiat, ob injurias corporis aut bonorum; vel populo toti aut ejus parti, ob talia quæ non arguant animum hostilem, aut præsentem Civitatis magnæve partis ejus ruinam, se Regum actis opponendi armis belli. De moderamine inculpatæ tutelæ contra vim more Latronis illatam, antea diximus, nec est hic agendi locus

44. De Textu Samuelis *παι δὲ ἰσχυροὶ ἦσαν αὐτοῦ* alibi à nobis absoluto; probatum est, nihil opus esse, ut vocem Hebræam aliter quam solito more per *Jus* reddamus, Sed *Jus*, quale Prætor facit, quando *iniquè* decernit, ut Paulus docet in *1 pen d Justitia*, obligans scilicet *ad patientiam, sive passivam obedientiam*, in quam vocem valde ringuntur politici Mandatarii

45. Novi quidem ad locum istum nihil admodum adtulerunt. Nam quod multis verbis populo non fuisse propositum; se Regum injuriis subicere, sed judicia & ducatum in bellis quæsisse contendunt; hæc est indubitata mens omnium qui veniunt in civitatem

46. Sed quia prudentium est scire, quam perverte homines potentiâ sibi delata soleant uti, secunda consideratio est, quam Samuel us inculcat, fore ut, si Reges male regnent & injurias committant idcirco jugum excutere nequeant

47. Nec ad unquam legimus populo

auctores fuisse Prophetas, ne quidem adversus Reges impientissimos

48. Nam defectio decem tribuum à Roboamo, unde juris argumentum ducit Orator, iusto quidem Dei judicio & decreto, sed nullo bono exemplo consiliove, via pervulgata tumultuantis plebis, & ambitione tyrannidi imminentium perpetrata est

49. Valde sibi placent dissentientes in eo, quod Prophetam à Deo inspiratum, morem tyrannicum juris nomine tulle demonstraturum, minime credendum sit

50. Ego vero jus esse statuo, per quod filius à Patre, Uxor à Marito, Servus à Domino, Civis à Civitate male habitus, ad *passivam*, fas erit hac voce; opinor, uti, *obedientiam* tenentur

51. Ejusque juris Deum Auctorem, atque eundem injuriæ à parte facientis vindicem esse probo, quæ nullo modo pugnare sciunt divini atque humani Juris Consulti

52. Desinendum igitur in hoc est Regiam potestatem simpliciter à Populo, nullam Imperii partem excipiente, delatam, non esse Mandatum, sed esse juris quod populus habebat, translatione, ita, ut de Aristocratis antea intelleximus

53. Atque ideo de Regibus ita constitutis, rectè dixeris, quod Argivi antiquissimi ad suum Regem, apud *Æschylum*
 ΣΥ ΤΟΙ ΠΟΛΙΣ, ΣΥ ΔΕ ΤΟ ΔΗΜΙΟΝ
 ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΑΚΡΙΤΟΣ ΩΝ
 TU QUI ES POPULUS TOTÀ
 QUE CIVITAS

JUDEX JUDICIS EXPERS
 Quod hodie nemo de Senatu Veneto, de Ordinibus Batavorum & possessionibus Immobilium in *Frisia*, juxta urbium Rectores, prædicari nimium arbitretur. Ergo nec de Regibus intolerans haberi potest

54. Multi opinantur, Reges simpliciter constitutos per jusjurandum, quo
 le jus

se jus & justitiam administraturos spondent, arctius obligantur. Sed probatum est aliàs, per jurandum non contrahi novam obligationem, sed eam quæ fuit, sanciri, fir-

miolemque non arctiorem fieri. Reges male consulentes fieri perjuros & divinæ vindictæ obnoxios, populos ad resistendum nihilo plus juris quam prius habuerant, adipisci

C. A. P. V.

De Contractu Originali & Jure Regni Pactis Limitati.

Sententia illorum, qui negant inter Imperantes & Subjectos ullum dari contractum originale, nihilque esse quam compromissum inter subjectos, pluribus exponitur. Non probatur tamèn, sed in diversum disputatur. Posse Rectores à populo per mandatum constitui, si hoc expresse agatur. Sed mandati hypothese in Imperio simpliciter delato esse ab re alienam. Dari sane contractum Originalem in Imperio, & hunc esse Cessionem five Juris sui in alium translationem; In quâ factâ etiam simpliciter, exceptiones dari tacitas, cum geuerales, in Regno speciales, quæ recensentur. Expressas aliquando tollere, aliquando arctius reddere Imperium. Jus ex illis acquiri, & Leges fundamentales fieri, non modo ex mutuo consensu inde ab initio, sed etiam stabilito Imperio & ex præscriptione. Quando thronus Regni vacare dicatur. An & quo jure successionis ordo interrumpi possit.

Probavimus, delationem Monarchiæ primitus & simpliciter factam non esse à Mandati naturâ arcessendam. De regno Pactis inter populum & Imperantem munito, non est, quo id agamus, ut mandati naturam ei convenire probeamus, quia dissentientes ipsi per Pacta recedi volunt ab originali mandato.

2 Sed tamen ad Imperii simpliciter aut certis pactis constituti naturam pertinet Quæstio, nuper etiam in Angliâ mota, an inter Imperantes atque subjectos intercedat omnino aliqua Conventio, five *Contractus*, quo primum fundetur Imperium, unde *originalis* vocetur.

3 Qui negant, hi simplicem Imperii constitutionem per modum *Compromissi*

omnium singulorumque civium inter se considerant.

4 Ne de illis, qui Imperium à Deo, sine medio supra cives impositum, derivant, loquamur, ut aliàs factum.

5 Quando litigantes metu belli judiciarii in Arbitrum *compromittunt*, hoc fit mutua conventionem inter ipsos, *Quod Titius de nostra controversia statuet, id tu servaturum te spondes? Et Tu vicissim? Spondeo*, dicitur utrimque. Hoc est compromissum, cuius vi partes stare coguntur Arbitri sententia, *sive æqua sive iniqua*, sine ullo provocationis remedio.

6 Quanquam autem omnis Arbitri potestas ex compromisso veniat, nullus tamen inter litigantes & Arbitrum vertitur *Contractus*, quo hic se bene judicaturum

turum promiserit, sed tantum *Contractus*, quo Arbitrium recepit

7 Interim, Litigantes certos limites Arbitro futuro præscribere solent, quod si excedat, ipso jure nullum est, quod facit & jubet, quia potestas ejus unice de compromisso partium pendet

8 Eodem modo, ajunt, qui illorum sunt moderatiores, Civitatis Imperium metu belli fundatur in reciproca promissione Civium, hujusmodi in *Democratia*, Quod pars major populi statuet, id tu facere, pati spondes? Spondeo Et Tu vicissim? Spondet similiter sic totus populus conjungitur In Aristocratia, in Regno Quod optimates, quod Rex statuet imperabit, faciet, es te pariturum spondes?

9 Hactenus cives inter se conjuncti sunt, pars major, quæ tum adhuc nulla est, cæterique Imperantes, etsi recipiant Imperium, sub lege, certo modo regnandi, eo, quem diximus, nullo tamen contractu tenentur

10 Sitamen ante receptum Imperium certæ leges regnandi præscribantur, has limitare potestatem regnantis, ut acta contraria sint ipso jure nulla, dictum & certum est

11 Non quod Leges istæ per modum Contractus eum obligent, sed quia vim habent legum *fundamentalium*, nec plus juris habere possit quam Populus voluit

12 Sicut enim Arbiter, qui compromissi limites excedit, nihil quam jus privati, sicut est, in reliquis habet, ita nec Imperantes extra terminos in primæva Imperii constitutione sibi præfixos, aliud quam privati intelleguntur

13 Jusjurandum, quod fere sequitur imperii declarationem, non facere novum cum populo contractum, Imperio jam pridem stabilito, sed obstringere Imperantes Deo, jam diximus, ac ita sancit leges priores, aut officium Imperantis simpliciter constituti.

14 Quin ante præstitum jusjurandum Rex electus aut hereditarius eandem potestatem exercet, quam postea, Nisi aliter expresse cautum sit, ut nuper a Scotis factum accepimus

15 Hæc in casu Regni constituti, sic, ubi de contractu inito non constat haud insubtiliter disceptantur

16 Imò; in dubio contractum inter Regem populumque, præter acceptationem ejus quod cives inter se compromiserunt, præsumi non posse videtur quia contractus sunt facti, quos ut probari oporteeret, præsumi non licet

17 In Democratia non videtur ejusmodi contractui locus esse posse, quia pars major, quæ exercet Imperium, stabilito demum imperio, existet

18 In Optimatum quoque Republica, vix est ut talis stipulatio interveniat, quia plerumque stabilitur in incertas personas, sicut in exemplo *Balie Florentinæ* superius demonstratum est

19 Adversus hanc tamen sententiam disputavimus in *lib. I. de Jure Civit. sect. 2. c. 4.* ubi probatum, in ipsa quoque Democratia dari *foedus* inter Imperantes atque subiectos

20 Idcirco illos, si non proponant sibi, ut Legem Supremam, populi salutem, perfidiæ reos non modo in Deum, sed in ipsum quoque populum fieri demonstravimus

21 Sicutamen, ut ab illo foederis articulo separatus sit alius, qui est de Imperio ob injurias imperantium non dissolvendo

22 Quâ ratione Rectores male consulentes sunt quidem perfidi, sed tamen ad injurias regnantium terendas tenentur subiecti

23 Nisi ob demonstrationem hostilis in populum animi, vel ob causas specialiter expressas

24 Tenemus igitur in universum, dari contractum originalem, inter quem tenentur

bet po

bet populum Imperantesque à populo constitutos

25 Sed contractus ejus partes plerumque multo evidentiores sunt in Regno quam in Aristocratiâ

27 Qualis sit contractus species ex re gesta natura negotii intelligendum est.

28 Plane si populus ita faciendum putet, ut Regem Mandato constituat, quominus ita faciat, nihil magis impedimento est, quam in Magistratibus constituendis

29 Quin si Magistratibus suis Regum nomen tribuere velint, nec vocis etymologia, nec forsitan exempla deficient, etiam more populorum, imprimis Latino- rum id est alienum

30 Talis Rex Mandatarius fuit The- seus Atheniensium, ut ipse quidem fa- tetur apud Euripidem

*Δῆμος δαίσαται, κ' ἔχ' ἰνός τε πόλις
Πεὺς αἰδῆς ἀρχαί τε πόλις*
Hic populus imperat; nec nisi
Subiecta crustas tenetur.

31 Hoc autem fit, quando ipse po- pulus jura summæ potestatis sibi rele- vat, pacis & belli, ferendarum Legum, summam provocationem, creationem Magistratum præcipuorum, & cætera instrumenta

32 Quando autem populus Regem simpliciter constituit nihilque sibi rei- net, si quis tum velit Mandatum con- cipere, is amat contradictoria, nec po- test aliam imperandi formam habere in animo, quam fuit in castris apud Tro- jæ sententia Achillis, Ajacis & alio- rum, Qui sic Agamemnoni parituros se quatenus bene imperaret, si perperam consuleret, dicto se non fore audientes profitebantur Verba Euripidis in hanc rem alibi exhibuimus

33 Hæc omnino est ratio Mandati; Quamdiu placet administratio, continua- tur, quando piget, revocatur.

34 Et credō eos, quibus à pæro Ci- vitatis imperium a Mandato pendere vi- sum est, - difficulter limites inventuros, quos ultro citroque Rectores simpliciter creati procedere nequeant

35 Aut enim Mandatum non est; aut à Populi abitrio, non a Rectorum prudentia judicium, bene an male fun- gantur regimine, dependet

36 Quam bene autem se talis civitas habitura sit ad pacem, si quis ad intelli- gendum demonstrationis egeat, cum eo de his rebus disputari non posse, merito quis dixerit

37 Qualis igitur est contractus? Es- sessio & alienatio, cujus titulus Impe- rium, eaque vel simplex vel limitata pa- ctis & conditionibus

38 De simplici actum, capite præceden- ti, deque eâ tenendum, Et si nullæ con- ditiones ei palam adjiciantur, inesse ta- men nonnullas ex natura negotii, quod agitur

39 Præterea; quibus etiã in De- mocratiâ locum esse diximus, de ani- mo hostili & de vimore Latronum facta.

40 In voluntarius tacite intelligitur; I. Salvam civibus esse debere libertatem personarum, rerumque suarum Domi- nium

41 II Imperantes non posse aliena- re civitatem vel ejus partem, Regesque nihil utrâ terminos vitæ de Imperio sta- tuere posse, & si qua similia

42 Sed expressa Pacta in Imperiis voluntarius plura vel pauciora sunt, ut quisque populus libertatis suæ providus aut fiducia erga Principes securus est

43 Nam in Aristocratiis, ut sæpe di- ctum, maxime laxioris numeri, pauca vel nulla sunt, inter populum & Optima- tes, pacta conditionalia

44 Utrum autem tollant conditio- nes Potestatem Summam, an arctius duntaxat exercitium ejus faciant, ex

qualitate sententiaque singularum est colligendum

45 Tolli videtur, quando sic constitutum est, ne quicumque Rex in summâ Republ sine consensu Senatus vel Ordinum populi facere possit

46 Quo casu, Summa potestas inter populum Procereve cum Rege communicatur, atque ita omnino in hujus persona definit esse *Summa*, sicut usu venit in *Polonia*

47 Quod si communicatio non fiat in univertum, sed de certis capitibus, ibi non tolli, sed minui summam potestatem, ratio dicitur, ut fit in magna *Britannia*

48 Hujusmodi conditiones tribus modis conititui videntur. Aut per modum ferendi leges, inde ab initio, vel prævio consensu Regnantis, vel per præscriptionem

49 Inde ab initio, per modum Legis, prius quam Regnum constituatur, vel cum postea *thronus vacat*

50 Vacare thronus dicitur in Electivis regnis, quoties Rege mortuo, novus eligitur, cui novæ conditiones identidem præscribi possunt, ut fit in *Capitulationibus*, quas vocant.

51 In successivis Regnis *vacat thronus*, quando Regia stirps deficit, aut quando successio interruptitur

52 Quod jure fieri nequit, si verum est, quod probavimus, Imperium a populo esse alienatum, nisi quando *verè casus existit*, quo *Republ aliter salva esse non potest*, qui casus est *facti*

53 Quod si demonstrare voluerint, qui nuper in vicino regno ingeminabant, *Rege opus esse de jure, vel de facto*, & nunc modum posse legitimari, nec ratione neque exemplis, destitui videntur

54 Quatenus nulla forte gens tam monarchica aut successoria est, in qua plura ejusmodi exempla juris facultatem non induerint, sicut bis apud *Francos Galliarum* usu venit

55 Non vacante throno, novæ regnandi Leges stabiliri non possunt, nisi Rege consentiente per modum Contractus, quorum obvia sunt exempla, nullumque *πρωθυμολογία*, quam in *Frisia Orientali*

56 Denique, Præscriptione Regna simpliciter delata sæpe fieri conditionata, quemadmodum limitata quandoque simplicia & absoluta fiunt, probavimus in *lib. 1. de jure Civit. cap. 23.*

C A P. V I.

De Sanctione Legum Fundamentalium

Leges fundamentales habere sanctionem, five clausulam executoriam, eimque expressam vel tacitam. Quid illæ, quoad effectum, differant. A quo & quomodo fundamentalium executio Legum fieri possit. An violatis illis Legibus; Imperantes excidant jure potestatis suæ; ubi de clausulâ Commissoriâ. Quis sit Tyrannus; eaque res exemplis illustratur, Belgarum & Anglorum.

Conditiones alienationi Summæ potestatis adjectæ, five per modum Legum, quas Fundamentales vocant, five per modum paciscendi concipiuntur, Sanctione five clausulâ executoriâ, quæ dicit illis effectum, confirmantur

2 Sanctio autem illa est expressa vel tacita Expressa, quando populus aut Proceres stipulantur, *ut si Rex non ser- vet eas Leges eave pacta, tum cives ad obsequium non teneantur*

3 Talem Poloni & Hungari suis electionibus adjicere sunt soliti, & illi quidem non desierunt; hi novo Regi suo volentes nolentes, eam nuper sub titulo de Edicto Regis Andræ tollendo, remiserunt

4 Tacita Sanctio, quæ verbis non exprimitur, sed ex animo sententiaque partium negotique natura tacite intelligitur

5 Inter expressam autem & tacitam hoc interest, ut videtur Vi expressæ sanctionis, singuli cives aut Magnates habent jus opponendi se & resistendi his, quæ contra pacta fundamentalia fiunt

6 Sicut in Polonia singuli Nobiles habent jus Tribunitium intercedendi & comitia rumpendi, atque in Edicto Regis Andræ continebatur, Rebelles non fore, qui Regum actis contra leges susceptis vim opponeret.

7 Ex tacita sanctione, quam recte dicas inesse cunctis Imperii pactionibus originariis, duplex effectus oriri videtur, primus & secundarius.

8 Primus est nullitas, quatenus acta Regum Pactis fundamentalibus contraria, sunt ipso jure nulla

9 Quia Rex potestatem sibi delatam notoriè excedens, hætenus ipso jure sit privatus

10 Secundarius effectus est, qui inde mediataè oritur. Jus de facto, ut ajunt, se opponendi atque resistendi

11 Hoc singulis non competit, verum his qui pacti sunt, aut partium illorum majori

12 Nam singuli, qui non pacti sunt, jus universorum occupare non possunt, quibus competit existimare, quando Leges exequi vel pacem præferre velint.

13 Proinde, singuli tenentur ad obedientiam duntaxat, passivam, ut ne consentiant, nec faciant quicquam parendi causâ, sed vim duntaxat ne opponant

14 Quod si tantus sit excessus Legum & tanta vis dominationis, ut nullum sit dubium, quin hi quorum est jus pacti, si possent, opponere se vellent, dicendum est, initium à paucis fieri posse

15 Rati habitio quoque libera eorum, qui jus pacti habebant, eandem vim hinc loci,

loci, quam semper, obtinebit, ut pro Mandato habeatur

16 Harum rerum evidens usus venit in motibus Belgicis, qui à paucis Proceribus & infima plebe, non ab iis quibus ab antiquo jus populi erat; sunt inchoati

17 Sed postquam de nullitate plurimum à Principe actorum non dubitabatur, nec etiam de animo majoris Procerum partis, ut ex rati habitione liberima dein approbatum est, acta gesta paucorum legitimitata sunt

18 Idem in novissimo Angliæ Scotiæque processu ac eventu curate observatum esse, palàm animadvertum est

19 Ex his facile colligitur, in Regnis & in Aristocratiis simpliciter constitutis, ubi nulla sunt Pacta originalia, non oriri tale jus primævum aut secundarium, nisi faciant Imperantes contra quod tacitè in omnibus Imperiis excipi *suprà* demonstravimus

20 Sed an violatis quibusdam pactis originalibus, Imperantes, idcirco excidant Regno, si clausula *Commissoria* expresse non sit addita, non facile dictum est

21 Fit autem clausula *Commissoria*, hoc modo; Si is, in quem rei vel juris aliquid translatum est, non stet pactu, tunc illam rem vel jus illud amissum iri

22 Satis constat, si pacta contractibus adjecta non serventur, agi ad reparationem, non ad rescissionem contractus

23 Nam illi plurimum errant, qui inter pacta contractibus adjecta & inter condiciones, à quibus contractus suspenduntur, non distinguunt

24 Dicendum igitur, jus removendi Imperantes, non oriri ex violatione quorundam pactorum fundamentalium sed jus in ordinem illos redigendi

25 Verumtamen & hoc certum est, tyrannos posse removeri, non tantum

eos qui titulo tales dicuntur, sed etiam qui jure constituti in exercitium tyrannidis degenerant

26 Quid autem sit *Tyrannus*, perplexa disputatio est Tu nihil errabis, opinor, si dicas, Tyrannum esse in Imperio simpliciter delato, qui hostilem animum induit adversus suum populum

27 Et in Imperio pactis limitato, Qui jus sibi delatum notorie atque præfracte egreditur, idque exequitur

28 Egressus notorius inchoat, executio *præfracta* absolvit tyrannum

29 Ne quis putet, hoc vocabulum solis convenire *sanguinaris*

30 Quando igitur Princeps non contentus egredi terminos potestatis sibi delatæ, monitus aut rogatus non desistit, sed iis se nolle teneri demonstrat, in eoque præfracte perseverat, hunc esse tyrannidis reum & posse removeri, nulla de jure dubitatio est

31 Hac ratione, Belgarum populi sunt usi, qui plus decennio se intra terminos resistendi continuerunt, antequam Principi suo Imperium abrogarent

32 Nec id faciendum credidere, nisi postquam in *Præfracte* multiplici experientia constiterat, cujus momenta in decreto *Abrogationis* sollicite recensuerunt

33 Ut tamen longi temporis spatio, quod decennio à Juris-Consultis finitur, non sit opus, ad colligendam ejus rei certitudinem præsertim si quis populus Regem suum habeat præsentem, ejusque acta testis oculatus inspiciat

34 Hoc etiam inter tyrannum populi hostem & Pactorum violatorem, interesse, merito statuetur

35 Ut qui animum erga populum hostilem ultro & ex libidine sulcipit eumque demonstrat, iis etiam jure possit occidi, adeoque si res ferat, per sententiam damnari, ut factum est in Neronem.

36 Qui

36 Qui vero pacta duntaxat servare pretracte noluit, in hunc poena, Remotio ab Imperio & Cautio, ne redeat, ex juris quoque ratione sufficit

37 Denique, Personam Principis

C. A. P. V I I.

Comparatio Mandati, à quo Imperium pendere dicitur, cum priore sententiâ.

Non esse Mandatum in Imperiis simpliciter constitutis repetita probatio. Alienationis & mandati differentia exemplis Reipubl. Venetorum, Bataavorum, Frisiorum demonstratur. Quid periculi in sententia de Imperio Mandatario resideat. Quæ utcunque non imputentur auctoribus hujus sententiæ, populum tamen habentem jus domini Mandantis, Rectores jure suo ad quælibet, etiam iniquas conditiones adigere posse. Comparatio malorum ex opinione, de absolutâ potestate simplicis Imperii & de Mandato. Concluditur.

EX his rebus expositis denuo satis evidenter intelligitur, nullos populos Imperium simpliciter deferentes ita existimare, sese cum Imperantibus suis inire Mandatum & hos esse Procuratores suos

2 Cui bono Leges fundamentales, jura reservata, pacta limitantia Regiam potestatem, ut his violatis potestas Imperantium revocetur, cum Mandata semper revocari possint?

3 Quin satis indicant populi, inquam, in Imperiis etiam primitus constitutis, se excipiendo casus certos, quibus Rectoribus suis negare possint obsequium, ita statuere, quamdiu leges illas servant, non posse eis obsequium à civibus negari, & sic non esse Mandatum

4 Denique, Mandati & Alienationis discrimen circa Imperium non minus est ob oculos in quibusdam Aristocratiis, ut Venetorum exemplo jam pridem illustratum est, quam in singulorum Imperiiis

extra consequentiam remotionis, male haberi, nec juris neque dignitatis, nec humanitatis ratio patitur, ut exemplo Davidis in Saulum recte probatur

5 Manifestior quam in Venetis, datur oppositio Mandati & Alienationis in florentissimâ Bataavorum Reipubl. ubi Summa Potestas est penes Ordines, hoc est, Equites & Civitatum Rectores, verissimâ Aristocratiâ

6 Hi per Legatos in unum coeunt, quos esse veros Procuratores & Mandatarios Ordinum, non Ordines ipsos, res ipsa demonstrat

7 Quia de singulis rebus sibi mandatis, quas egredi nequeant, instruuntur, denique perpetuo à suis Mandatoribus dependent

8 Sed hi Mandatores iterum non sunt mandatarii populorum, ut ab his ita, quemadmodum Procuratores à suis Mandantibus, dependeant

9 Cujus enim rei nulli sunt effectus, hanc in civilibus non existere certum est: Nec tamen ulla pacta sunt, quibus majorem aliquam potestatem acceperint Ordines a populo ut adeo Imperium sit verè simpliciter ac ut primitus constitutum

Q 9 3

10 Unde

10 Unde igitur, quod à populo non dependent, quod rationes ei reddere non coguntur, quod populus formam regiminis mutare non potest?

11 A Deo, sine medio, voluit Graswinkelius in *Tract de summâ potest Ordâ Holl* & vult Sieglerus in Grotium, volunt alii plures

12 Sed non est recedendum à doctrinâ Petri Apostoli, quod Imperium sit *κτισ ἀνθρώπινα, humana creatio*, licet ad curam divini moderaminis eximie pertinens

13 Proinde, si volente & consentiente populo, ut hic est necessarium, inde ab antiquo structum est Imperium, quod populus nullo modo participat, oportet esse simplicem atque irrevocabilem alienationem, a Mandati natura diversissimam

14 Vi similis Mandati, cum eo, quod est in Batavis, Patrum nostrorum memoria Conventus Ordinum Frisiz agebantur Legati erant veri Procuratores & Mandatarii

15 Nomen idem manet hodieque Tabulæ quibus instructi ad Comitia mittuntur, vocantur *Procuraciones*, ipsi Procuratores *cum liberâ, barbare, Plempotentiarum*

16 Sed accidit, quod nihil in jure frequentius, ut re mutata, nomen idem manserit

17 Olim à Mandantibus, qui sunt Immobilium possessores & Senatus Urbium, dependebant, ad quos de rebus majoris momenti referebant, nec us inconsultis, quicquam novi decernere poterant

18 Deinde, comperto, multitudine mandantium, publica consilia inretiri, placuit, ut annua potestas independenter & sine relatione, Legatis daretur

19 A quo tempore constitutio Legatorum fuit, *Translatio* juris, quod ha-

bent Constituentes, ita, ut omne eorum jus ad Rempubl spectans habeant *Plempotentiarum*, sic jam dicti *μπαρτω*, non ut Mandatarii, sed ut ita loquamur, *Cessioarii, jus plenum habentes*

20 Non tamen ultra annale spatium, quo finito, jus eorum sponte finitur. Nihil enim vetat, Translationem juris æque fieri ad tempus ac in perpetuum

21 Non tenentur igitur tales Legati ad rationes reddendas, non possunt ante annum elapsum revocari aut circumscribi, juberi, vetari à constituentibus quæ facultates sunt inseparabiles a Mandato

22 Cujus quidem hypothese nihil periculosius aut Imp. rantium M. jectati inimicius & imprimis a juris ratione alienius excogitari potest

23 Ultimum isthuc abunde demonstratum est, & consequentia reliquæ ipsa loquitur

24 Credendum est equidem obstantibus viris egregis Dissidentibus, *nunquam illos favisse tumultuanti & seditiosæ plebi, quam fatentur esse teterrimam pestem & sentinam Civitatum*

25 Sed qualiscunque sit populus, et si fæx Romuli, si modo cives & major pars sit, in Mandatore & ejus potestate non distinguuntur mores. Quisque liber est arbiter & moderator suarum rerum, bonus an malus, prudens an imprudens sit; nihil interest

26 Si populus semper habet supremam potestatem, si Mandator sit Imperantium; hi debent *υποτασσασθαι*, nec ægre fere, quod a pessimis Dominis pendeant, & reposcentibus rationes aut summam Imperii non habent negandi causam

27 Quod igitur Mandati Regalis aut Optimatum Imperii Auctores testantur, *nihil sibi cum plebe seditiosâ, neque nunc nec unquam aliâs commercii aut negotii velle,*

populi velle, bene habet ac credi fas est

28 Sed hæc ratio non convenit cum hypothesi Mandati. In Democratia major populi pars, e si pessime contulatur Imperio, potestatem Magistratibus optime meritis abroget omniaque misceat, jure tamen suo, licet injuriam committat, utitur

29 Idemque juris est, ubicunque summa Imperii a Mandato populi, quod est fundamentum Democratiae, penderet

30 Si plus juris habet populus quam ipsi expediat, ut de quadam in Belgis civitate scribit Grotius, hoc ad juris questionem non pertinet, non magis quam prodigiosa Patristamias, cui nemo interdicit, vim domini infringit

31 Frustra dantur Imperantibus vires & copiae, ab Oratoribus, per quas cohibeant tumultuanes, Frustra additur modus, ne tales sint copiae, quibus ipsum populum opprimere & in servitutem redigere queant

32 Hæc sunt monita prudentiae, Jus mandatum à voluntate Mandantis populi pendet, qui vel nullas tribuit copias, vel quas tribuit, has iterum, ubi vium fuerit, adimit

33 Ut nihil sit manifestius, quam motus populi rerum domini & mandatoris, si quando major pars consensit, quicquid etiam molitur, nullo juris repugilo posse cohiberi.

34 Plane, destitutam ratione & ordine sententiam ratione & ordine velle gubernare, tamen irritum, quam conciliare rem ipsam cum philosophia juris est

35 Ajunt præterea, infinitis modis plura evenisse mala in humanum genus ex eo quod fræna laxantur tyrannidis, quam quod summa potestatis populo vindicatur

36 Sed præter quod Anarchias ma-

la facile vincunt Tyrannidem, velim & mihi vicissim credant Oratores politici me nunquam fuisse tyrannidis, sed contemnere populos, qui Imperia simpliciter & sine exceptione transferunt in Principes.

37 Laudare me Aristocratas, populosque prædicare beatos, quibus sub optimatibus agere licet, in quibus parum à tyrannide periculi

38 Aut si Regno careri non potest, censo id agendum esse, ne potestas Regum sit effrenis & nescia legum

39 Verum ut populi, qui sponte se abdicant Imperio nihilque facultatis reservant, supremam potestatem in Reges & Optimates retinere dicantur, miror civili judicio præditos homines non advertere, quam sit alienum à ratione juris & evidentia rei gestæ

40 Præter quod nondum liquet, res v. gr. Danorum se domi forisque multo pejus habuisse, postquam absoluto, quam dum limitato sunt usi imperio, vel Poloniæ aut Germaniæ populos esse multo beatiores quam Francogalli ab aliquot seculis egerint

41 Atque hæc ad explicationem sententiæ nostræ & demonstrationem, quam inconsulta sit contraria, sufficere arbitramur

42 Ex his quæ Mandatum originale, quod omnibus Imperiis det fundamentum, novissimè adstruxerunt, nihil quod ullam oppositionis speciem haberet, omisum recordamur

43 Pleraque utrimque concessa transmimus, qualia cum Oratoribus ingeminare licet. Utinam ubivis Gentium res ipsa esset, simul Salus populi Suprema Lex, simul declarata ejusdem voluntas & Consensus, Supremum jus & id genus alia passim

44 Atq; hæc est repetita collectio & refutatio rationum, quæ contra nostram de Im-

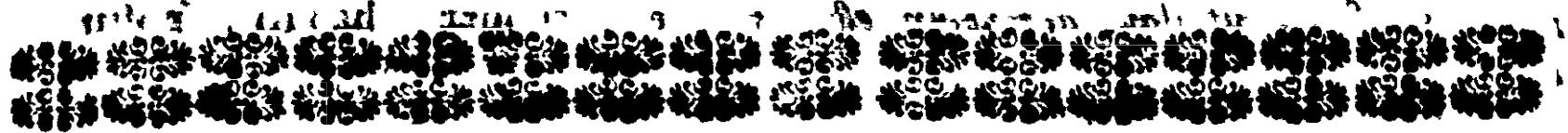
de Imperio sententiam inde à quinto an-
no publicatæ tuere, quas incontinenti ex
cepit hæc dissertatio Jam bisterve Re-
publica publicè condicta fuit, quam spe
ravimus tot annis & votis notabilibus
nimis dilatam, ante iteratam hujus libri
editionem esse prodituram, quo nobis
occafio fuisset, rationes, si quæ novæ

collatæ fuissent, suis locis occupandi &
refellendi. Nam seorsim, reciprocare
terram contentions super hoc quæfiro,
cur minus placeat, aliquoties in loco &
in tempore demonstravimus Ideo finem
ejus disputationis, quicquid imposterum
proferatur aut intra veteres minas subli-
tat, hæc esse volumus

FINIS LIBRI PRIMI

LIB.

Juris Publici Universalis

SIVE

DE JURE CIVITATIS.

LIBER I.

Qui est de jure eorum, qui subiecti sunt Imperio Civitatis.

SECTIO I.

De jure Familia.

CAP. I.

De jure Personarum univervo

Post Imperium Civitatis sequi de subiectis, eorumque personis aut rebus. Personas primo considerari cum respectu ante familias. Hoc sensu distinguuntur homines in natos & nascituros, & his primo suum jus competere. De tempore, quod inter conceptionem & nativitatem sit Legitimum de certitudine Patris. Differentia juris inter mares & feminas, ubi & de Hermaphrodytis. Differentia majoris & minoris aetatis, item sanorum vel mente captorum &c.

Cita est admodum comparatio Aristotelis, qua Civitatem ait esse animalis instar, quod ut ex animo & corpore consistit, ita civitas Imperio & multitudine constituitur lib. 1. Polit cap 4.

Quemadmodum naturale est corpori, parere animo, sic etiam vult ratio naturalis, ut multitudo pareat imperantibus Ita Philosophus, καὶ φῶσι τὸ σὺμφορῶν; τὸ ἀρχαὶ τῆ σὺμπεπρωτὴ ψυχῆς ut Corpus regatur ab animo, secundum naturam & utile est τὸ δὲ ἐξ ἑαυτῆς ἀνὴρ πάλαι; Βλαβερὸν πῶσι. Aequalitas autem

R. I. ut conti

ut contra fiat, utrisque damnosum est,
est d. cap. 4

3. Pertinent hæc ad ea, quæ superiore libro disputata sunt, nec minus ad ea quæ nunc aggredimur, ad jus, inquam, eorum, qui subjecti sunt Imperio

4. Scilicet, cum duabus omnino partibus constet Civitas, Imperantibus atque Parentibus sive subjectis, absolute Imperio, res jubet, ut de his qui subjecti sunt, eorumque rebus loquamur, qui in definitione civitatis monstrantur, voce *Familie*

5. Prius tamen de statu singulorum hominum sive *personarum*, quatenus familiam præcedunt & ad juris rationem pertinent, agendum. Ideo de jure personarum hoc caput inscripsimus, etsi plura sub hoc titulo comprehenduntur, quam quæ familiæ respectum præcedant

6. Personam idem significare, quod hominem semper & rotunde, quod communiter ajunt, vix est ut obtineat. Etsi enim Juris Rom. tituli de statu hominum & de jure personarum pro parallelis habeantur, minus tamen latine dicitur *tot personas*, pro *tot homines*, arbitror. Nec a deo *Personam* aliter quam cum relatione ad certum statum vel jus aliquod, reperiri existimem

7. Qui nondum est natus tamen dicitur homo, *Persona*, quod putè, nusquam. Sic Paulus Jurisconsultus cum qui poculum abortionis propinavit, ita ut mulier, id est, *mater*, aut homo, id est, *fœtus* inde pereat, tummo supplicio adficiendum scribit in l. 38. § 5. *de Pen.*

8. Est igitur prima hominum differentia, quod sint vel nati vel nascituri, quorum hi ventres à Jurisconsultis tropice vocantur, etiam postumi, sed hoc discrimine, quod postumi, dum in utero sunt, heredes qui instituantur &

tutores accipiunt, habito respectu ad usum civitatis, ut pro jam natis & pro personis habeantur. Namque dum in ventre sunt non accipiunt v. gr. tutores, qui dantur personis, sed Curatores, ut Juris auctores observant

9. Sed fœtus in utero dicuntur homines, quando sunt animati, prius homines non sunt, etsi vita illis adscribitur. Quando autem animati censentur, & an mentes à prima generatione fœtibus adsint, non est querere, multo minus, decidere nostrum

10. Sed quicquid hac de re sit, homines dici non posse, priusquam organicum corpus formatum sit, indubitatum est. Quod enim Tertullianus, *Homo est*, ait, *etiam qui futurus & qui in femine est*, *Apolog. c. 9* improprie dictum patet, æque ac illud Martialis in masturbatorem

Isud, quod digitu, Pontice, perdis, homo est

11. Sed pro homicidio non habetur, si quis fœtum antequam formatum sit, abegerit, quo modo plerique Jcti conciliant l. 4. *D. de Extraord. crim.* quæ crimen abacti partus exilio temporali puniunt, cum d. l. 38. § 5.

12. Est hac de re locus *Exodi XXI. v. 22* *Si quis percusserit mulierem gravidam, ita ut ejiciatur fœtus ejus, nec tamen sit exitium, omnino mulctator, prout imposuerit ei maritus mulieris. Sin autem exitium sit, reddes vitam pro vita.* Quæ verba, ut in Hebræo textu sunt, tam de mulieris, quam de fœtus exitio intelligi possunt. Interpretes Græci locum ita vertunt, ut distinguant inter fœtum *ἐκγονισθέν* & *ἐκγονισθέν*, *fœtum formatum & informatum*, quos sequitur Augustinus in cap. 8. & 9. c. 32. qu. 2. ubi disputat contra eos, qui volunt animam esse è traduce

13. In favorabilibus tamen nihil vetat, etiam fœtum nondum formatum, quasi jam homini, aliquid juris adscribere, quomodo

quomodo Juris-consulti inde à prima conceptione, libertatem foetus quædam conservari, nec sequuta matris servitute rursus adimere statuunt, ut docent in *Inst de Ingen & alibi*

14 Secundum hæc, ad juris rationem pertinet, spatium temporis, quod inter conceptionem & nativitatem partus vitalis, minimum & maximum intercedit, qua in re multum valet auctoritas naturæ interpretum, quos inter laudatur Hippocrates, qui minimum tempus statuit esse mensis septimi, ut refert Paulus in *l. 12 de Statu hom* quod tempus impleatur die *centesimo octuagesimo secundo* l. 3 § ult *de juu & legit hered.* Hippocrates sic ait, *Οι μὲν ἐπιμήνιοι γεννῶνται ἐν ἑβδόμῃ ἡμέρῃ, δεκάμηνες τὰς ὀχτώδεκα καὶ δύο καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας, δεκάμηνες τὰς ὀχτώδεκα καὶ δύο καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας, δεκάμηνες τὰς ὀχτώδεκα καὶ δύο καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας.* Septimestres nascuntur diebus octuaginta duobus & parte diei sequentis. Prius enim sex menses non sunt impleti, quam major pars diei supra octuagesimum, tertio sit elapsus.

15 Quod tam exacte determinandum, quia vir natus post sextum à nuptiis adimpletis mensem, ex ratione juris agnoscere cogitur, prius non tenetur, etsi de sexto mense, si nullum sequens extet suspitionis argumentum ex æquitate iudices indulgere solent, ut à Senatu Gratianopolitano iudicatum refert Autumnus confer ad *tit de Stat. hom* de alius alii

16 Maximum inter conceptionem & partum mulierum tempus est, decem mensium completorum, ut magno generis humani contentu receptum est, etiam à Jurisconsultis, qui nec in hoc termino ad auctoritatem Medicorum, ut re satis manifesta, provocant l. 3 § pen *de juu & Legit hered* l. pen C *de possib hered inst* nec aliud à Justiniano jure novissimo constitutam esse, probavimus in *pralect ad tit de Stat hom*

17 Exemplum rara longioris gestatio-

nis pleraque sunt dubiæ fidei, quemadmodum sane est illud de Principe Condæ; quem tredecim mensibus post obitum patris natum esse volunt, facta quæ valde increbuit, adfertâ quoque à Buiffon in vita *Tarantini*. Deberet præsentis Condæ esse proavus, de quo est editio vulgi, quem tamen ex Historia non nisi sex à patris obitu mensibus editum esse constat, ut testis est Mezerius in *Henrico IV.*

18 Quod si vera quædam ejusmodi exempla dentur, & physicæ rationes supra decem menses eniti possint, ea tamen ejus momenti non sunt, ut Legem infringere vel mutare queant universalem. *Τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως οὐδὲν ἐπιτρέψεται ἵνα ἡ φύσις ἀποβῆται ἐκ τῆς φύσεως;* Quod enim semel aut bis usu venit hoc prætereunt Legumlatores, qui jura constituunt in his, quæ iam à φύσει, plurimumque, non quæ ex ἀπόρροισι, ex improposito eveniunt l. 3 & l. 6 *de Legibus*

19 Si quid durius in consuetudine videtur, quod post decem menses matronæ dehonestantur, longe majus est incommodum, fœditatem partibus aperire supponendis & hereditatibus per occulta viduarum stupra capiendis. Valeat hæcenus etiam Taciti dictum, vix ullam esse legem, quæ non ex quibusdam casibus habeat aliquid ex iniquo, quod utilitate publica contra finculos reponitur

20 Cujus quilibet sit filius aut filia, quod ad genitricem attinet, facile demonstrari potest, de Patre opus est fide implicita, quo pertinet Telemachi responso ad Minervam, se filium Ulyssis esse dicenti

Μήτηρ ἐμὴ ἐμὴ φησὶ Φημίμας, αὐτὰρ ἐπεὶ τὴν εἶπε, ἔφη τὴν ἑμὴν ἴδωμι, οὐκ οἶδ', ἢ γὰρ πῶς ἔστι γένος αὐτοῦ ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς; Mater enim vero me genitricem dicit Ulysses

R r 2

Ast ego quis scirem, quis Patrem no-
veris unquam?

21 Sed jure Gentium reperta est no-
ta certi Patris, *matrimonium*, quod ta-
men in mulieris fidem resolvitur Unde
Minerva Telemachum honore paternæ
nobilitatis solatur, hac ratione,

E πῆ σὲ γὰρ τοῖον ἐγένετο Πηνελόπειαν?

Quoniam talem genuit te Penelopea
Quare licubi *genium* matrimonia jure
publico clausa non sunt, ut in pluribus In-
dizæ populis, Patres-familiarum non suæ
domus, sed sororum liberos, habent suc-
cessores bonorum suorum Sed hujus rei
consideratio, quemadmodum & legiti-
morum ac illegitimorum distinctio se-
quitur & pendet ab expositione Fami-
liæ

22 Hujus loci discrimen adhuc est
inter Mares & Feminas, nam indicho-
tomia subsistere licet, etsi natura quæ-
damdoque producat, hermaphrodytum vel
Hermaphrodyten;

Cui forma duplex, nec femina dici

Nec puer ut possit, neutrumque &

Nec duo sunt, ut Ovid. 3. Meta-

morph 7

At quia rara sunt hæc portenta, non vi-
sum fuit operæ pretium, inde tertiam
constituere speciem Proinde, cum Ul-
piano Juris-consulto, satius est dicere,
hermaphroditum ejus sexus æstimandum,
quis in copra valet Vix enim utriusque se-
xus officio pares sunt, vel si fuerint; tō
magis & minus hæc oportet variare
Speciem

23 Etsi autem portenta vocavimus
hermaphrodytos, haud tamen *monstra*
sunt, Hæc enim vocantur, quæ contra
formam humani generis converso more
procreantur, ut loquitur Paulus in l. 14.

de Stat hom non humane figure, sed

alterius magis quam humani partus l. 135
d. V. S. A quibus differunt ostenta, tri-

bis forte manibus aut pedibus prædita
l. 31 d. t. de V. S. quo & Hermaphrodi-
tos referre licet Vera monstra, si non ha-
beant ejusmodi conformationem, è quâ
rationis indicia colligi possunt, adhibi-
ta cognitione Magistratum è medio
colluntur *Anton Matthe de Crim Tit*
de Sicar c. 1 n. 6

24 Differentia sexus latiore habet
usum in civitatibus, & quidem multis à
naturæ simplicitate magis quam ab utili-
tate civili abhorrentem Simplicitas apud
Justinianum Romani Juris, ut nunc est,
conditorem prævaluit, aded ut is incre-
pet discriminum inter mares & femi-
nas auctores, tanquam *Naturæ accusa-*
tores, quia non omnes masculos genera-
vit, ut unde plures generantur, ne exi-
stiant l. 4. C. de lib. præc. Qui tamen ef-
fectus differentiarum à Justiniano vitu-
perati, in vitâ ipsius erga molliorem se-
xum indulgentiâ, in plerisque populis
renovati & ampliatî sunt.

25 Nostræ disciplinæ ratio simplici-
tatem præfert naturalem & Justinianæ-
am, è quâ resultat una summa discre-
pantia, quod in his quæ ad dignitatem
spoliunt, Viri præcellunt; in his vero
quæ ad infirmitatem, feminae magis ex-
emptæ sunt *Quis enim mulierum non*
miseratur ait uxorius Cæsar in l. ult
C. *Quis pat impign* *Quid femina sumus? miserama crea-*
tura, ait Medæa apud Euripidem

26 Bene igitur est, quod feminae ab
omnibus officiis civilibus & publicis re-
motæ sunt, & ideo nec judices esse pos-
sunt, nec magistratus gerere, nec postu-
lare, nec pro aliis intervenire, nec pro-
curatores existere, sed à maribus solis
omnia ista fieri possunt l. 2 d. Reg. Jur.

Etiam in poenis feminae mitius habentur
l. 38. § 2. π. ad L. Jul. de adult. l. 6. pr. ad L.

Jul.

Jul Pecul quod tamen ad notabile discrimen in gravioribus delictis non erat producendum; ut visum Justiniano, qui poenam capitalem adulteris viris infligi, feminas virgis caelas monasterio includi voluit, unde a viris mollioribus cis biennium repeti possent *Nov 134 c 10* Quod miror in gravissima Germanorum gente multis locis observari; ut testis est *Carpzovius in Crimin Quæst 53 n 27 ex constit crim Car V art 120* Monasterii loco relegatione substituta, quam vir, si libet, pariter subire potest Non potest alicuius indulgentiæ, quicquid adferat *Carpzovius*, ratio reddi, quam quod vir facilius una muliere, quam vir sub uno viro exercere possit. *παρδρασιον αδελφον*, ut *Jocasta* loquitur in *Phœniss* quæ tamen ratio *Theodorâ* quondam scenicâ; dem *Augustâ*; quam *Cætare* dignior esse videtur.

27 Denique, ad hunc locum pertinet hominum divisio in majores & minores annis. Quousque autem minores intelligentur, non eadem omnium populorum & temporum observatio fuit. Romani veteres eos, qui togam puram sive liberam & virilem acceperant, pro viris habebant cunctisque virilibus officiis in foro militiâque adhibebant. Tempus autem tyrocini illius, sicut appellabant, erat ab anno decimo quinto usque ad decimum nonum, prout tardius aut celerius animi corporisque vigor implebatur, neque tunc amplius erant in tutelâ neque curæ subiciebantur, nisi dementes aut prodigi essent, quemadmodum eâ de re latius actum in *lib 3. Digress*

28 Postea *Marcus Philosophus* instituit, ut non modo prodigi & furiosi, sed

omnes adolescentes acciperent Curatores, quibus se subducere non possent ante annum xxv impletum, quousque minores annis vocabantur, nisi Principis speciali privilegio veniam ætatis impetrassent, puellæ annis xviii, adolescentes xx annis impletis *Capitolin 18 Marc l i § 3. π de Minor* atque ab eo tempore minores annis discreti sunt in Impuberes, qui sub tutoribus, & Puberes, qui Curatores habebant, nisi ambo essent in Patriâ potestate.

29 Mores gentium recentiores, etsi novissimam humani moris differentiam frequenter amplexi sunt, in eâ tamen omnes nequaquam subsistere; cum plures viginti aut uno amplius annis ætatem majorem sive virilem definiverint.

30 Nec reverà inde abhorrent, qui minores usque ad annos xxv censent, quando veniam ætatis largiuntur omnibus frugi adolescentibus, qui viginti annos attigerint & biennio citius puellis veniam desiderantibus.

31 Postremo ad præsentem de personis locum pertinet differentia hominum, quod sint vel sanæ mentis vel insani: quæ non pendet à respectu familiæ, sed quia deinceps aliæ plures hominum differentiarum nobis occurrent explicandæ, rectius consulturi videmur, si & hanc in eum locum reservemus.

32 De ratione, de natura, dignitate hominum, multa philosophice, & oratoricè multa dici poterant, quæ prætervehimur. Pleraque juris habentia relationem, in præcognitis, maxime in capitibus de jure naturæ, dein etiam, ubi de Ecclesiasticis actum, absolvimus.

Nunc igitur ad Familiam transeamus.

R 3 C A N

LIB. I. De Jure, Civit. Sect. I. Cap. II. De Familia

Recte tractatus de Familia ad hanc artem pertinet. Quot modis familiae vox usurpetur. Quid sit hoc loco. Explicatur definitio, & defenditur contra Bodinum & Arnizum. Constare eam societate triphica & quatuor personis ad minimum, si perfecta sit. Quis sit maximus familiae numerus. Ejus imperii diversitas. Imperfecta familia quot modis dicatur

A Familia Aristoteles tractatum Politicum auspiciatur, quae Aiscum eisdem terminis continetur, quibus haec de jure Civitatis disciplina, nobis saltem eam partem, quae de subjectis Republicae membris agit, ab eadem ordini licebit. Quare autem de Imperio prius agere visum sit, ratio, ni fallor, satis in conspectu est, neque minus haec, quod jus familiarum ad juris universi de civitate considerationem vel maxime pertinet.

2 Unde tamen non sequitur, recte Aristotelem à Bodino reprehensum esse, quod Oeconomicam Artem Xenophonis exemplo à libris de Republ. seorsim tractaverit, quasi membra singula ab universi corporis compage divelleret & quasi urbem sine aedificiis construere vellet d. cap. 4.

3 Incepit quidem Politica sua, ut liquet & diximus, ab expositione Familiae, verum non omnia, quae ad exactam servorum liberorumque educationem, servorum occupationes, bonorum acquisitionem pertinent, in Politica tractanda putavit. Sed ut disciplinae quamlibet diversae, manus tamen sibi mutuo commodint, ita quod de Familia nonnihil in Politica praelibit, Artium diversitati non derogat.

4 Nobis hac parte minus est difficultatis, quia de jure diversorum ordinum qui annum constituant, solummodo

do, non de rebus ad utilitatem, quae est Oeconomicae tractationis, spectantibus, agendum habuimus.

5 Familiam Graeci οἶκος vel οἶκος, id est, domum appellant at usum ejus varietatem hi, quam Latini accipiunt, origo vocis monstrat, eam primo significare multitudinem famulorum live servorum, qui sunt in ejusdem Patris-familiae potestate, quomodo passim Cicero & Jcti, si tamen non potius famuli à familia dicti, ut Festus II Pro corpore servorum, qui certi usus gratia pariter habentur, ut grex gladiatorum, apud Ciceronem & aliosque, item numero servorum vetergalibus colligendis praepositorum, ut in Edicto Praetoris de Publicanis III sumitur pro bonis & patrimonio, unde familiae emptor apud Jctos. 4 Pro omnibus, qui ab ejusdem ultimi progenitoris sanguine proficiscuntur, adeoque, pro gente, sicut familia Julia I 195 §. ult. & de V S 5 Pro stirpe peculiaritatis, duae à milite claruerunt, Calvino. um & Aenobarborum, Suetonius in Ner. 6. Pro corpore hominum, qui sunt in una domo, ut haec vid. Buisson d. V S lib. 4.

6 Posteriore sensu definiemus Familiam, hoc modo Cœtus plurimum personarum, quae unius potestate, natura aut jure, quotidiani usus causa, sociatae sunt.

7 Genus dicere malimus *Cetum*, quam, ut Bodinus in *lib 1 de Republ* c 2 *Moderationem*, Arniseus *lib 4 polit* c 2 *Gubernationem*, exemplo differentiae, quae est inter Civitatem & Rempublicam, quarum haec est ordo, illa multitudo, ut ipsi docuimus in *lib 1 cap 8*

8 Verum Civitas & Respublica tam re quam verbis eodem modo distinguuntur, ut *supra* vidimus, in Familia simile discrimen, ut verbis inulitatum, ita re ipsa ignotum est

9 Non quod regimen à personis non differat, sed quia id nusquam familia dicitur, at haec temper ad personas reuertur, etiam à Jurisconsultis, à quibus nostra definitio leniter inflexa mutuo sumpta est / 195 § 2 *de Verb Sig*

10 Addito tamen fine, quem Aristoteles ait esse, *ad usum quotidianum lib 1 Polit cap 1* nam his verbis à collegis discernitur, à quibus & Juridicam Familiae definitionem convenire putat Arniseus

11 Ideo vult addi vocem, *patrisfamilias*, pene frustra; nam qui nescit, quid sit Familia, cum vox *patrisfamilias* certiore non faciet

12 Sed differentia ab reliquis collegis, praeter finem; constat inde, quod de illorum essentia non sit, ut sub unius potestate habeantur, neque ut personas contineant tam *naturâ* quam *jure* sociatas; quod utrumque est in familiae definitione

13 Personae *jure* sociatae sunt conjuges & servi, *Naturâ*; liberi, ex quibus familia perfecta componitur

14 Nam quod idem Arniseus, liberos negat esse partem familiae, eò quod finis familiae sint, non habet rationem Arnise *lib 1 cap 1 sect 8 de Republ*

15 Quia, praeter quod partem & finem esse diverso respectu non est absurdum,

videtur proles matrimonii potius quam familiae finis esse.

16 Perfecta igitur familia constat triplici conjunctione *Patrisfamilias*, cum *Uxore*, cum *Liberis*, cum *servis*.

17 Ita & Aristoteles *Πρωτὴ καὶ ἐλάχιστα καὶ ἰσότης ἐστὶν ἡ δὲ δὴλα, ποιεὶς καὶ ἀδελφότης, Πάτερ καὶ πατρὸς, Prima & simplicissima membra familiae; dominus ac servus, vir & uxor, pater & liberi* *lib 1 Polit c 3*

18 Sunt tria paria, sed quatuor personae, non pauciores, quia Dominus, Vir, Pater sunt unus paterfamilias & Liberi possunt esse plures; est etiam ubi uxores plures in unitate familiae sunt, Deficiente ex his uno, fit imperfecta familia, magis aut minus, prout deficiens membrum magis aut minus est necessarium.

19. Arniseum tres personas duntaxat requirentem, eliminatis liberis, modo notavimus Bodinus quinque personas ad familiam requirit *lib 1 cap 2. de Patrem ac matremfam & tres, quâ liberos, quâ servos*, quod nihilo plus habet rationis, nam servi tres forte requiruntur ad familiam servorum, ut diximus, eam vocem sumit; at hoc sensu nostro familia; id est, uno filio filiae & uno servo anellave contenta est ad perfectionem sui.

20 Numerus Familiae; qui maximus esse queat, non est expressus Sane potest esse major quam aliquando Civitas Dara enim civitates, quae non possunt trecentos in armis exhibere, quot, & quod amplius fuit; Abraamus eduxit adversus reges Mesopotamiae, palam est Quadringentos servos sub uno recto habuit Fundanus praefectus urbi apud Tacitum, qui non absurde scribit, tuisse, qui nationes servorum haberent

21. Porro Aristoteles Imperium *Patrisfamilias* triplex esse tradit, in *lib 1 Polit.*

Polit cap 8 Διαποικον, βασιλειον, πολιτι
ον. Illud in servos, istud in liberos, hoc
in uxorem competens

22 Ad hanc formam Juris civilis ratio
comparata est Pater-familias est Princeps
familie & in domo dominium habet. l. 196
π de Verb signif juxta Homericum illud
Aristoteli laudatum, ὁ θειμιστιον ἱκανος
παιδων ἢδ ἀλόχων - Jus quisque dicit liberis
& conjugibus.

23. Etiam vero servis, at his quidem
beriliter & duriter, liberis regere, id est,
absolutè quidem, at cum pietate, non
cum atrocitate, Uxori cum multà equa-
litate observatione, sicut Magistratus a-
gunt in Republicà liberà cum civibus,
hoc enim est πολιτικὸς

24. Nec abs re Aristoteles aliquem o-
nent, Familiam videri parvam esse Rem-
publ. ubi sunt Imperans & subjecti, me-
dià uxore, quæ unà cum viro præest do-
mum, etiam infra virum ut principem do-
mus, quemadmodum magistratus medio
loco sunt inter Rectores & cives. Finem
certe regimenque familie ad utilitatem
publicam esse dirigendum, quia partes
civitatis integrantes familie sunt, ratio
dicat. Nec minor quàm Reipubl. cura es-
se debet, ut bene sit familis; quâ parte
non est dicere neque, aliquanto minorem
hoc seculo, quam apud cultiores vete-
rum fuit, adhiberi diligentiam.

25 Cæterum, ea, quam descripsimus,
tripartito composita Familia intelligitur
esse perfecta Non raro autem usu venit,
ut palàm est, aliquam ex enumeratis qua-

tuor personis in domo desiderari, quæ
tum adhuc quidem familia manet ac vo-
catur, sed defectu laborans & imperfecta

26 Nam primo, si deficiat Servus aut
ancilla, nemo neget, defectum aliquem ad
bene commodeque vivendum in usu quo-
tidiano, qui est finis familie, committi

27 Major, imo maxima est imperfe-
ctio in defectu liberorum, quorum gra-
tià vel imprimis instituitur Familia, &
quorum respectu ad Rempubl plurimum
confert, imo vix est, ut definitio Fami-
lie sine liberis constet, ob verba jure so-
ciate, quæ in liberis solis usum habeat
Vult tamen usus populorum, ut socia-
tes domesticæ abique liberis, etiam fami-
lie appellentur

28 Matris-familias defectus addit no-
vam imperfectionem, nempe si fuerit
ac esse desierit Nam si nulla domum
ducta sit, verum cælebs cum servis aut
ancilliseam occupet, hæc, ut societas do-
mestica sit, Familia ex arte dici non po-
test, utcunque latitudo vocabuli ad hanc
quoque significationem adhiberi possit
ac soleat.

29 Quod si morte Patris-familias
desinita sit domus, an adhuc erit Familia
Imperfecta quin sit omnium maxime non
est dubium, vocabuli tamen usus adhuc
manet, & forte definitio consistere po-
test, si jus Patris-familias defuncti, quan-
tum ad familie regimen attinet, transte-
ratur in Matrem-familias, quod nec a jure
naturæ forsitan abhorreere videtur, qua-
re diximus in l. 2. Digress. c. 3

[Faint, mostly illegible text in the bottom left margin]

[Faint, mostly illegible text in the bottom right margin]

C A P

CAP. III.

De Matrimonio.

Definitio Matrimonii Grotiana improbatuꝛ. Juris-consultorum præfertur. Quid in ea, *individua*. Polygamiam ne quidem naturali ratione probari. Secundas nuptias omni jure esse licitas, etsi odiosas. Consensum perficere connubium, non deductionem in domum, neque *εγγλοζίαν*. Corporum conjunctio quoad usque in Nuptiis requiratur. Dolus & error quatenus matrimonium faciant irritum. De prohibitione contrahendi nuptias ratione propinquitatis. Communionem bonorum non nisi per Legem stabiliri.

Prima conjunctio, quæ constituit Familiam, fit per Matrimonium, quod Grotius ex ratione juris Naturalis & Mosaicæ nihil ait esse, quam Cohabitationem maris & feminae, quæ feminam constituat quasi sub oculis & custodia mariti, eamque fide data mari obstringat *lib 2 c 5 & 8 inf & n 9 in pr*

2 Nescio, quid sibi velit *ο μίζαν* hoc commento definitionis, nisi concubinitum, polygamiam & divortium ejus complexu protegere & velamento juris, saltem naturalis, induere tentet.

3 Magis placent Jurisconsultis, quibus Matrimonium est, *viræ ac mulieris conjunctio individua vite consuetudine continens* § 1 *Inst de Patr Post*

4 Individua consuetudo significat arctissimum illud consortium corporis, animorum omnisque vitæ, quod natura & mos Gentium, non minus, quam jus divinum conjugio inesse debere dicitur, *de quo in l 1 π de Rit nupt*

5 Prorsus nihil est aliud *individuum* consortium, quam conjunctio in carnem unam, quæ non est juris positivi divini, sed ab ipsa origine, negotii naturæ inlicita fuit a Creatore, quæ de re dixit in *Digress Justinian lib 2 cap 10 & 11*

6 Sic verbis *individua consuetudo*, major inest efficacia; ad vim matrimonii exprimendam, quam in his quæ Grotius ponit, *ut femina sub oculis & custodia viri sit*

7 Neque placet, quod uxoris ille fidem viro dandam exprimit solam, sine viri mutua fide multo minus causa, cur id fecit, ne quid obesser, quominus viro plures jure naturæ & Hebraico ducere liceat uxores, ut ille quidem existimat.

8 Verius videtur, multitudinem uxorum non posse cum arctitudine illius consistere, adeoque internæ conjugii naturæ adversam polygamiam, haud obstante peremptione, singulari conniventia, qua Deo visum fuit uti adversus Patres veteris Testamenti, ut latius ostendimus in *lib 2 Digress c 16*

9 Secundæ nuptiæ etsi apud veteres minus honoratæ & pene vituperatæ fuerint, tam a Christianis quam à gentibus, ut multis probavimus in *part 2 Digress l 1 c 44* sunt tamen legitime, tam jure naturæ quam divino, ne de Civili dicam, ut *ibidem* probavimus.

10 Scilicet, etsi hic locus, juxta alios plures, sit ex his, qui concurrentem Juris publici & privati tractatum recipiunt,

piunt, ea tamen in utroque genere discrepantia manet, atque a nobis servabitur, ut hec ea solummodo quæ Juris naturæ vel gentium sunt, educamus, eaque à Juris civilis principis separemus, quod habet utilitatem in ipsa Juris privati disciplina

11 Cæterum, *Polygamia*, quæ *simultanea* dicitur, nec ad eam rem, cui unice inservire debebat, utilis reperitur, Scilicet ad replendam populo civitatem, quatenus compertum est, non tam huc facere gignendi, quam alendi liberos facilitatem

12 Etenim terræ Muhamedanorum & paganorum, qui pluribus utuntur uxoribus, & frequentiam hominum cum Christianis populis comparandæ non sunt; sive Divina benedictio, *Crescite & multiplicamini*, irrita reddatur iis, qui non servant primævum institutum, sive ab exhaustis onere domestico familiis, propagatio novarum domuum haud perinde possit administrari

13 *Consensu* perfici matrimonium, ratio dicitur, corporum conjunctio illud implet, mos tamen populorum ita fert, ut solum consensum *sponsalia* vocent, & *Sponsos*, qui tantum consensu matrimonium inierunt, quâ de re latè diximus in *lib 2 Digression c 7 8 9*

14 Etsi autem *Concubitus* ad implementum magis quam ad essentiam matrimonii pertinet, aptitudo tamen ad concubitum in contrahentibus requiritur, alioqui nullum est matrimonium, si de impotentia constet, ut si vir eunuchus, mulier tamarcta sit, ut mulier fieri nequeat, qualis apud Ulpianum in *l 14 § 7 d Edil Ed*

15 Cum sterilitas tamen muliere vel frigido non desperatæ facultatis, matrimonium consistit, cum prore simpliciter, quia, si cum tali non licet adsequi *procreantem liberorum*, evitatur tamen *procreantem liberorum*, Uri, quem utrum-

que finem Apostolus agnoscit *1 Cor 7* Sed cum frigido non consistit diutius, quam de impotentia peremptorie constet, cujus rei tempus olim biennio, postea triennio definitum est à Justiniano *Nov 22 c 6*

16 Quid si partes consentiant, durabit societas & cohabitatio, Quod si ab initio constet impotentia, ne quidem volentibus permittenda videtur copulatio, ut rectè judicatum est à Senatu Parisiensi *d VIII Januar 1665*, referente Eruditorum diario

17 Ne quidem senibus admodum decrepitis, ex ratione Juris Gentium benedictio conjugalis impertienda videtur, ob eandem rationem, maxime si alter adhuc vegetior sit, ut olim Lege Papiâ rectè consultum fuit, etsi remissum in *l 27 C de Nupt*

18 Sed & meritò plerisque placuit gentibus, ut publico ritu matrimonium celebretur, veluti deductionis in domum apud Romanos, Christianis vero, in cœtu publico fidelium copulatio, præviâ publicatione sponsaliorum, si forte aliorum intersit

19 Horum tamen rituum neglectus nullitatem actus, matrimonio inferre non potest, nisi vi Legis expressæ, quoniam individua consuetudo sine hoc ritu consistit, & multis gentibus istæ ceremoniæ inusitatæ fuerunt

20 *Individua vitæ consuetudo*, quam tenet definitio, non includit communionem bonorum, nec tamen eam penitus excludit, quatenus sine bonis & aliquâ communiore rerum, individua vitæ consuetudo haberi non potest

21 Eigo ut omnium bonorum communio inter conjuges statuatur, *opus est Lege vel pacto* Sed quatenus ad sustentandum vitæ consortium requiritur, necessitas illam inferre videtur

22 Hactenus enim ratio vult, ut singuli

guli contribuant quod quidem possint, quoniam aliter matrimonium, quod individuum inierunt, consistere non posse intelligunt

23 Mores gentium hac parte variant, Romani nullam bonorum communio- nem inter conjugeshabebant, quædam nationes hodiernæ universam confusio- nem probant, eamque laudat Martialis *lib 4 Epigramm in Nigrinâ*

*Te prius miscere juvat cum conjugè
ceris,*

Gaudentem socio participemque Viro
Eamque comparationē idē cum *Euadne* & *Alceste*, quæ morte voluntariâ cum, vel pro viris obita, celebrantur, inducit

24 Placet tamen, ut in omnibus; ita heic quoque *medium*, ac ideo videntur optimæ Leges eorum populorum, quæ ad quæstum & dispendia restringunt societatem, nam quæ ad substantiam rerum eam producant, matrimonia quasi captatoria reddere videntur.

25 Fuit definitio matrimonii, & quicquid jure Naturæ vel Gentium ad ejus essentiam requiri videtur, quod in duobus consistit In Consensu & Individuitate; per quam concubinatus à matrimonio distinguitur, etsi Grotius hunc pro vero & rato haberi posse conjugio tra hit, quemadmodum in servi atque ancilla, civis & peregrini conjunctione nihil ad matrimonii naturam desit, si jus Gentium spectemus *Lib 1 de jur b c p c 5 n 15*

26 Sed in contrarium nos vocat, eiod in concubinatu dici non potest in- cille *individua consuetudo*, quia procul hinc est illa Societatis arctitudo, quæ in matrimonio desideratur, cum vix ulla quam voluptatis communicatio in concubinatu fiat, qui & in eum modum inde ab initio contrahitur, ut pro lubitu ac unius voluntate dissolvi queat, ut fert usus ac etiam tulit apud Romanos / 1

pr x de Concubin etsi vulgo turpitudini velandæ *matrimonium conscientie*, op- positum publico, appelletur

27 A concubinatu vero multum dis- crepat Instar Conjugium, quod vulgò ad *Morganaticam* vocant, inuisolitur à Viris Principibus, qui & amoris & con- scientiæ & dignitati pariter obsequi cu- pientes, feminas ignobiles ducunt in matrimonium, sine præjudicio libero- rum prioris matrimonii vel agnatorum Tales enim quominus sint vere matres- familiarum, quando nullum matrimo- nii requisitum deficit, nihil obstat Vid. Puffendorff *l 6 de jur N c 1 § 36*

28 Consensus, quod est alterum es- sentiale Nuptiarum requisitum, debet esse reciprocus, cum aliter non sit con- sensus Ideo, quamdiu alter non acce- ptavit, alterius oblatio revocari potest, non modo sine injustitiâ, sed etiam sine inconstantia, si credimus Grotio *l. 2. c. 11 n 14 15* Sed posterius magis est, ut pendeat à singularibus factis, & à cau- sâ mutationum impulsivâ

29 Quid si arrhasit data, ut sit? Ad- huc videtur revocari posse consen- sus ab eo, qui arrham dedit Obligatio enim ante acceptationem non erat perfecta, & arrha quæ tantum est acces- sio, non potest operari ultra conventio- nem ipsam Quod si tam diu expecta- verit is qui dedit arrham, donec altera pars acceptationem professâ fuerit, tum quidem frustra revocare conabitur, quâ de re non semel usu venit disputari

30 Consensum Parentum, in quo- rum potestate sunt contrahentes, naturalis quidem ratio svadet ut probabile requisi- tum, non præcipit, ut necessarium, sicut demonstravimus in *l 2 Digress c 15 n 3*

31 Consensui ad verlatui *Invitum*, quod duplex est, per vim & per igno- rantiam Per vim est vel merè invitum vel mixtum Illud *è n dō x i ē w j w*, cui is

principium agendi est extra agentem, quando is qui cogitur, nihil ad actionem contert, ut si ab alio impulsus nolente lædam. Hoc genus Inviti in matrimonio non potest habere locum.

32 Mixtum aliàs quoque dictum est, quod majoris mali metu fit, idque facultatem habet crebram in hac materia. Tales autem nuptiæ, metu v. gr. mortis initæ, simplici jure valent, quia consensus ibi fuit *μὴ ἐπιβουλή*, cum deliberatione & electione, ut Aristot. docet 3 ad Nicom. c. 1. deliberavit enim & elegit nuptias præ malo instante, comparato sensu non valent.

33 Nam is qui metum injustum intulit, cum qui promisso stare nolit, liberare tenetur, etsi in actu illicito versatus fuerit. Adeoque deprehensus in stupro, & vi coactus inire matrimonium, restitutionem implorare potest, quemadmodum Juriscti docent, de fure, qui *ἐν αὐτοφύρῃ* deprehensus pecuniam dare vel promittere coactus fuit, ne detegeretur l. 7 § 1. *Quod metus causa* Grot. lib. 2. c. 11. n. 7.

34 Invitum per ignorantiam contrahitur aut dolo partis alterius, aut temere. Dolus dans causam contractui vel matrimonio ipso jure nullum reddit, vel causam restitutioni præbet, quia promissio fundata in aliquâ præsumptione facti, quod factum ita se reverâ non habeat, naturaliter nullam habet vim, ut Grotius docet lib. 2. c. 11. n. 6. idque sive error dolo procuratus ad essentiam negotii pertineat, an secus, indistinctè, quia consensus deficere intelligitur, ut Grotius *ibidem*.

35 Sed in errore fortuito distinguitur, inter ea quæ necessaria sunt, & quæ abesse possunt. Ad primum genus pertinet error circa personas contrahentium & essentielles conjugii qualitates.

36. Qui aliam pro alia ducit, pro-

culdubio nihil agit, nec tenetur, etsi Patriarcha Jacobus sibi passus est imponi *Genes 29* quomodo & alios pudore temeritatis accidit acquiescere in eo quod irritum facere potuissent.

37 Idem est, si faciendæ proli alter ineptus, aut servilis conditionis, aut prohibito gradu sanguinis reperiat, quæ cum ipsam conjugii facultatem tollant, consensum quoque mutuum sine dubio intervertunt.

38 Sed error absque dolo in rebus ad essentiam matrimonii non spectantibus, non eximit errantem obligationi. Quid si pro virgine duxerit aliquis corruptam? non est utique essentialis error, sed an non repudio causam præbeat, *infra* videbimus.

39 Plane, si per modum conditionis adjecta sint talia, quæ ad essentiam matrimonii non pertineant, hujusmodi conditione tamen deficiente, non est dubium, quin obligatio nulla sit, deficiente videlicet consensu, quatenus generaliter verum est, promissiones sub conditione qualibet factas spem facere duntaxat obligationis, quæ non nisi post existentiam conditionis impletur, ut non minus jure naturæ, quam civili & Canonico cautum est § 4. *I. de Verb. obi.* c. *de illis* 3. c. *super eo* 5. x. *de condit. appof.*

40 Sed hic bene distinguendum est inter conditionem, quæ suspenditur obligatio, & modum, quo limitatur & ordinatur usus negotii, qualia multa pactis nuptialibus comprehenduntur, etsi forte per *SI*, concipiuntur, quod e cujusque promissi natura dijudicandum. Talia licet officiant matrimonio, corrumpendo non sufficiunt.

41 Sed laudatum aliquoties requisitum matrimonii, de justa propinquitatis inter contrahentes distantia, suam exegesis requirit.

42 Rationem juris Naturæ, quâ Nuptiæ per tot cognationis & adfinitatis gradus prohibeantur, quod usu populorum & jure divino observari videmus, solidam adsignare, non modo difficile, sed e iam ex us esse quæ fieri nequeant, haud temere Grotius adfirmat in *lib 2 c 5 de jur b & p § 12*

43 Plutarchi rationes hac de re in *Quest Rom n 105* meliores sunt ad utilitatem juris positivi, quam ad characterem juris naturæ demonstrandum, ut probavimus in *lib 2 Digress c 14* neque diverſi generis est Rabbinnica à Grotio adoptata, ne familiaritas quotidiana cognatorum, nimis crebram stupris & adulteris occasionem præberet, si nuptus conglutinari possent *cap 5 § 13*

44 Nihil solidius est, quam quod Paulus JC Naturale jus & pudor, inquit, in *contrahendis matrimoniis, inspicendus est l 14 § 2 π de Rit Nupt* Cujus pudoris ratio quâ in re consistat, varie philosophantur auctores de jure Naturæ, nec id dicere satis expeditum est. *Humana, inquit Augustinus, verecundia generatricem libidinem, NESCIO QUO MODO, à propinquitate continet l 15 de C D c 16 Divina QUADAM providentiâ, Justin § 11 Inst de J N G*

45 Inſitam esse naturæ humanæ illam averſationem negant, qui nihil ejusmodi in jure Naturæ, quâ de re aliàs dictum, agnoscunt, & tamen dum hujus pudoris causas rationales adducunt, parum abest, quin hæc tam sint obscuræ,

ut nihil magnopere, quam inſitum naturæ affectum declarent, fere ut nuper in physicis, qui occultas rerum qualitates in scholasticis inſident, nihil nobis aliud quam illud ipsum in *talis & talis* dispositione particularum exponunt

46 De cognatis ac adfinibus in lineâ rectâ fere conveniunt Scriptores, horrorem ab ejusmodi nuptus in naturâ hominum esse talem, ut plenam efficiat eodem jure naturæ prohibitionem, quâ de re Grotius *ibidem* & nos in *d libr 2. Digress c 14 n 4*

47 De collateralibus multi existimant, non esse rationem juris Naturæ necessariam ad prohibitionem, quod etiam Romani juris interpretes sentire videntur in *l ult π de Rit Nupt* ubi; *Jure gentium, inquit, incestum, committunt qui ex gradu descendensium vel ascendensium uxorem duxerit Qui vero ex latere &c* ubi incestus in lineâ collateralī opponitur incestui juris gentium

48 Sed nos contrarium in *d libr 2 cap 18 Digressionum*, rationibus & auctoritate probavimus, idemque adversus Grotii sententiam in *capite sequi* de gradu tertio sanguinis duntaxat, tentavimus Circa adfinitatem gradus secundi & tertii, non idem juris esse videri, quod ad naturale jus attinet, verum prohibitionem hæcenus esse juris positivi, copiose demonstravimus in *cap 21 & 22. d libr 2* quæ huc transferre nihil attinet

49 An & qualis actio detur è matrimonio ad *sequentis* reservabimus.

C A P. V I.

*De potestate maritali; jure agendi inter conjuges, modisque
finiendi matrimonii*

Potestas maritalis; quæ & unde sit, distinctè exponitur. An & quatenus ei renuntiari possit, quousque extendi queat aut nequeat Romanus hac parte mos. Qualis actio inter conjuges detur & de modis, quibus solvitur Matrimonium.

Diximus, quid sit Matrimonium, & quomodo contrahatur, ut initium det Familæ Jure societatis & secundum primam naturæ simplicitatem familæ Imperium femine pariter cum viro debebatur, ut probavimus *lib 1 Digress cap 3*

2. Sed quia æqualitas parit rixas, ut ait *Chrysoft. ad cap 4 Ephes* idcirco viri ob præstantiam sexus prævalet auctoritas, ordinis tamen magis quam subjectionis causâ, ex sententiâ *Aristotelis*, quam supra audivimus

3 Idque notissimo jure Gentium, monstrante naturali ratione, nec minus jure divino, in tantum invaluit, ut neque Lex neque pactum in diversam partem sine probro valeret, quo scilicet vir imperio in uxorem renuntiaret, et si id ipso facto non paucis hominibus claris & integris nationibus imputetur

4 An autem illa sexus præstantia viro imperium in uxorem tam necessario addicat, ut id nullo modo aliter se habere posset, haud facile dixerim quia muliebri in regnis imperium, quod domesticum absorbet, utique *jura* esse creditur Unde videndum, ne non ex jure Gentium positivo, naturali ratione, quid rectius sit, monstrante, petit videatur

5 Principatus autem ille Viri super uxorem pertinet ad ordinem regimenque

familæ duntaxat Nam universa cura bonorum, quæ viris hodie plerumque tribuitur, est a jure Civili, cui proinde nihil obstat, quominus renuntietur

6 Hinc sequitur, illud jus pacto quoque nuptiali amitti posse, quemadmodum mulieres in *Hollandiâ* sæpe stipulantur à viris, ne sub Curâ illorum sint Imo vidi pacta dotalia, in quibus mulier stipulata erat, ut *auctoritas maritalis cessaret*, his ipsis verbis, ratione bonorum scilicet, alioqui contra bonos mores fuisset Pactum, cujusmodi dotalia pacta non valent *l 5 de Pact dotal*

7 Tantum abest, ut pares simus eorum sententiæ, qui jus vetus Romanorum Germanorumque, de vitæ necisque potestate in uxores, restitutum cuperent, qua de re *vid Bodin lib 1 de Republ cap 4*

8 Nec enim satis causæ habet ille, quamobrem privatæ disciplinæ rigor ad capitalem animadversionem procedere debeat, tanto præsertim periculo à perversitate suspicionum irarumque maritalium Potius his assentiendum, qui ne verbera quidem maritis permittenda putent, quod ipse Cato sacrilegium putabat *Plutarch in vit Cat Cens*

9 Quia vix aliter in liberos & servos, quod in officio contineantur, pater dominusque animadvertere possunt, & quoniâ ad regimen familæ plus adversus hos, quam

quàm illos, opus esse videtur est autem inter hos & uxores evidens discrimen

10 Nec tamen id eo pertinet, ut maritis præcidatur facultas, indomitam uxorem contumaciam salutaris severitate juraque gravitate privatim coercendi, potius quam ut jurgia domestica foras proferantur, quod merito *Bodinus d cap 4.* vituperat, ac *Alcibiadem* laudat, qui uxorem id agentem humeris suis a tribunali domum reportavit. Utique, si non sit animus, Præceptorem *Alcibiadis Socratem* imitari, tolerantia infinita mulieris insolentiae semet efficaciter in patientia exercentem

11 Quid autem rei, obiter, hoc est quod Romani jus vitæ necisque in uxores habuisse dicuntur, si verum est quod *Plutarchus* narrat in *Quest Rom 30* solitam fuisse apud præcos Romanos mulierem nubentem dicere novo marito, *Ubi tu Cajus, ego Cæa*, quæ verba *Plutarchus* ita interpretatur, ὅπου εὐ κείνου καὶ οὐκ ὁδὸς νόμος, καὶ ἐγὼ κείνη καὶ οὐκ ὁδὸς νόμος. *Ubi tu Dominus & Paterfamilias, ibi ego domina & Materfamilias?* Recentiores autem Romani in *Pandectis* quid? *Peto à te Domina Uxor*, agebat *marcus* in l 41 in pr ꝛ de Legat 1 *Domina sanctissima* in l 12 § 1 ꝛ de ann Legat *Sempronie Domine mee* l ult § 1 ꝛ de Aur & arg leg in § 2. At uxor *ibidem* simpliciter scribit, *vir meus*. E alibi, *Gajum Virum meum commendo tibi filia* l 34. § 7 ꝛ de Legat 2

12 Scilicet, illud dictionem nuptiale vel erat licentiae sponsalitiæ, vel eo spectabat, quod mulier nupta sui juris, nec in potestate viri, civiliter accepta, erat l 4 ꝛ de his qui sui vel al jur imperio interim familie illælo. Jus autem vitæ necisque posterior ætas sustulit, denique salutationes istæ nuncupationisque honorificæ, civilitatis forte nimis acadulatoriæ si erunt, ad juris consequentiam non pertinent

13 Quamquam autem recte *Bodinum* intelleximus improbare iudicia inter uxorem virumque, non est tamen hoc ita capiendum, quali cuncta de matrimonio iudicia cessarent

14 Nam primò, quæ inter veteres Romanos obtinebat actio e Sponso in id quod interest, teste auctore noct *Att l 4. c 4* juri naturæ satis conveniens erat, et si ad cogendos eos qui recusarent implere matrimonia, non dabatur actio, quia licitum erat dicere, *Conditione tua non utor.*

15 Sed repudis sublatis, an jam non datur actio adversus recusantes implere matrimonium? non est dubium & fiunt omni die condemnationes. Sed in executione laboratur. Jure Canonico non placet, ut invitus aliquis aut invita nuptus, in Ecclesiâ ipso actu celebrandis adigatur c. 17 x de Sponsal. Idque in multis locis servatur, ubi vis executionis consistit in eo quod interest solvendo, impediendoque damnato, ne ad alias nuptias transeat

16 Sed efficacior exequendi ratio non abhorret è natura negotii, nec ideo reprehendendi mores eorum, qui condemnatum per Executorem publicum duci jubent in templum, ut ibi solennibus promissionis & Cerimonis defungatur, domumque ducat uxorem invitum vel invitam. Quod si deinde neget τὴν φιλομνητὴν ἑσθίαν, mulctæ dictione, vel pignorum capione subigi posse videtur

17 Quid si pactum adjiciatur Sponsalibus, ne liceat alteri alterum iudicio convenire ad implendum matrimonium? Non videtur valere Pactum, quia conditiones matrimonio adversantes illi adjicere, bonis moribus ac utilitati publicæ repugnat l ult x de Condit oppos in desponsal

18 Porro, apud Romanos hac parte gravissimi exempli auctores, de moribus ut agere liceret inter conjuges, cautum fuit,

fuit, idque ne pactis quidem dotalibus excipi potuit *d l 5 π de Pactē dotal* Mulier etiam pro extremo sævitiæ & prodigentiæ maritalis remedio, auctoritate judicis carere non potest, agendique jus habet ad petenda alimenta, ut interdicator ei bonis sævitiæque, sub Legge suæ modestiæ &c. Vir quoque, si uxor apud parentes aliosque latitet, agere potest ad exhibendam uxorem *l 4 π de lib exhib*

19 Sequuntur modi, quibus Solvitur matrimonium, qui sunt Repudium inter sponfos, Divortium inter conjunctos, etsi hæc vocabula sæpe confunduntur *l 101 π de V S* Prius mutua partium gratia fieri posse videtur, nec non alterutro graves ob causas renunciante *Cap 5 & cap 10 x de Sponsal cap 25 x de jurejur*

20 Matrimonium partium consensu nullo modo solvi potest, quia non, ut reliqui contractus mere consensuales contrario consensu ad statum infecti possunt redire, sic quoque status prior conjugum eodem modo potest redintegari, quoniam arctissima illa conjunctio, per quam duo in unum coaluerunt, ita comparata est, ut non recipiat separationem neque retractari possit

21 Ergo ejusmodi oportet esse causas, quæ foedus conjugale penitus destruant, quales duæ esse videntur, Adulterium & Desertio, quæ fit cum animo non revertendi, quam; *malisiosam* vocant, ut jure divino cautum *Matth 5 v 32 & cap 19 v 9 1 ad Corint 7 v 17*

22 Adulterium proprie cum nupta committitur, ac ita cum de accusatione poenæque publica agitur, accipiendum esse vidimus in loco, probatumque est in *Prælect, ad tit Inst de Nupt π 5 & ad tit π L Jul de adult*

23 Attamen Vinculum conjugii non

modo à muliere, sed etiam a Virorem cum alia soluta habente dirumpitur, quia fides mutua jus in corpora utriusque largitur idem *1 ad Corint 7 v 4* tamen si gravius vir quam uxor suppotione partus lædatur

24 Unde licet diversæ delicti species & nomina esse queant atque poenæ, ut multis visum Legislatoribus, *l 6 § 2 π ad l Jul de adulter Levit. 20, v 10 Deuteron 22 v 22* tamen utraque species matrimonio sufficit dissolvendo *d cap 5 & 19 Matth*

25 Idem efficit malitiosa & obstinata derelictio recti aut thori, quæ tollit peremptorie omnem *curiosus & curiosus*, non minus naturaliter quam jure divino, etiam thori, inquam, uti nostro tempore Princeps illustis, hoc prætextu divortium novæque nuptias velabat, ut dix *Prælect ad tit de Divort & repud π 12*

26 Si aliter mores feminae sint intolerabiles, non ultrà quam domo exigi potest Nec illa se alio modo sævitiæ viri opponere, aut luxuriæ suas res subducere potest, quanquam Justinianus, Princeps religiosus, exemplo Mosaico, libellos divortii pro ultima dilcoi dantis matrimonii medela permittit *Nov 140*

27 Et hæc quidem Jure divino, Juri naturæ, saltem suatorio magis contentanea, quam sunt causæ plures in Jure Romano traditæ, de quibus actum *π xeluxus in parte 2 Digress lib 1 c 18 π 4 & 5* etsi non desunt tam Theologi, etiam ex rigidioribus, quam Juristi, qui hac parte multo sunt remissiores, de quibus *nd c 18 & in Prælect ad tit π de divort & repud*

28 Diversæ a causis divortii sunt rationes *Nullitatis*, per quas ab initio nullum fuisse conjugium intelligitur, ut est impotentia post experimentum triennale, de quo *superius*, propinquitas

tas sanguinis aut adfinitatis ignorata prius, & quæ præterea matrimonium inde ab initio nullum reddere diximus in cap. præced. & in Prælect. ad tit. de divort. n. 16

29 De impotentiâ si dubitetur, quid juris aut consilii in re ancipiti? In foro Pontificio mos est vetus, instituti violationem & exigendi specimen congressus, quod institutum impudentissimum graphice describit Robertus lib. 4. Rer. judic. c. 10 multasque rationes, quibus id improbandum sit, adducit, quemadmodum à magno Senatu Parisiensi ante aliquot annos, occasione singularis & illustis eventus, cum inquisitionis morem fuisse prohibitum accepimus Dix. ad tit. x. de Rit. Nupt. sub fin.

30 Sed quæ ratio igitur finiendæ litis super impotentiâ virili? Si vir neget & res dubia sit, viro potius adfirmanti, quam mulieri neganti credendum videtur. Nisi gravissimæ præsumptiones & circumstantiæ faciant, ut mulieri iusjurandum quandoque deferendû videatur.

31 Hoc etiam ad juris publici rationem pertinet, Rescripto Principis, ob exquisitas æquitatis aut publicæ utilitatis causas, rigorem nullitatis posse mitigari, maxime propter temporis diuturnitatem statumque liberorum, ut notabili exemplo Marcus & Verus demonstrant in l. 57. x. de Rit. Nupt.

32 Sed hujus loci quæstio est, Si corrupta pro virgine, ab ignorante ducatur (scienti enim nulla querela) utrum

hæc sit Nullitas, vel divortio sit locus, an neutrum? Nullitas, si non hæc conditio adjecta fuerit vel dolo causam dante secus adfirmatum sit, hac re non committitur Divortio magis est, ut causa dari videatur, maxime, si res ab initio statim detecta sit. Nam inveteratum conjugium hac causâ difficulter distrahitur Deuterom. 22. v. 21. in Nov. Leon. 93. Dix. latius in Prælect. ad tit. x. de Divort. & repud. n. 17.

33 Hactenus de vero Divortio Est & aliud instar divortii, quod dicitur, a Mensa & Thoro, propter mariti sævitiam, aut uxoris procaciam intolerabilem, vel utriusque, ut fere usu venit, odium irreconciliabile, Idque vel discessione simplici, vel causâ cognitâ, iudicis auctoritate fieri solet. Privatim ita, ut apud Homerum Il. 2.

Ἦδη καὶ θεοῖν χάριον ἀπὸ τῶν ἀπίων
Ἐν τῆς καὶ φιλοτιμίας, Ἐπὶ γάμος ἑμπίστε
Ζυμῶ

Inter eos pridem chari communio lecti
E consuetudo tristem cessavit ob iram

34 Sed ut effectum juris habeat illa separatio, causæ cognitione opus est, tentatis prius omnibus & auctoritatis & suadendi remediis plerumque enim mulierum querelæ sunt, quales in Plauti Menæchm. 1°.

Pater, vivere hic non possum, neque
durare ullo modo,

Proin tu me hinc abducas
idque de vitilitigis, ut illic à Pâtre filie
inculcatur

CAP. V.

De Parentibus & Liberis, & de Tutelâ

Post conjuges, membra familiæ esse, liberos ex justis natos nuptiis; è concubina tamen editos, mediante legitimatione, posse familiæ aggregari, modo mæteri fuerit, cum qua nuptiæ esse potuissent. Improbatur mos exponendi liberos, aut fame incestuosos necandi Adoptatos quoque ad familiam pertinere, Patria potestas jure Gentium qualis esse debeat. Refellitur Hobbes, qui jure Naturæ partum, matris in potestate solius esse putat. In nuptiis liberorum, quæ sit patria potestas, quæ in publicis causis & in bona liberorum. Quibus modis patria potestas & regimen Familiæ solvatur, ubi de & Tutelis.

Videntur quidem hæc imprimis ad jus privatum pertinere, sed quia tractatus de Familia, ad civitatem necessarius est, nec ea, nisi partes explicentur, intelligi potest, res jubet, ut obiter hæc delibentur, sed obiter, ut fit ac quatenus ad jus universale, quod est Naturale vel Gentium, sufficiat.

2 Igitur, altera in familia societas orta è priori, inter parentes liberosque ex justis nuptiis natos, intercedit. Nam qui absque matrimonio suscipiuntur, non fiunt membra familiæ, quia deficit principium familiæ, quod conjugium esse vidimus.

3 Hoc igitur qui contraxere, dare debent operam proli multiplicandæ, licet molesta sit futura liberorum multitudo. Proinde vel abortus procurare, vel exponere & necare infantes, jure naturæ, quo *παρρη*, Proli amor hominibus inradicatus est, illicitum, sicut primævo conjugii instituto, quod Sacræ literæ produnt, adversus est, haberi oportet.

4 Et si aliter gentes antiquæ & philosophi, interque eos Aristoteles *lib 7 polit c. 16* ubi expedire docet civitati,

πικροποιίας ἀείδω τὸ πλῆθος multitudinem proli generandæ limitari, quia civitatis incremento non tam servit numerus natorum, quam facultas educandi & eloquendi natos & natas. Si Lex vetet expositiones, auctor est ille *περὶ αἰσθητικῆς ἐπιπέρας καὶ ζῶν, ἐμπειρίας τὴν ἀμβλωσιν, ἀνεγχεῖται* *antequam factus sit vitæ, abortum procurari*.

5 Sed rectius aliæ Leges, crimen id esse statuunt *l 38 § qui abortionis 5 π de Pænis*, levius quidem in principio, necdum animato foetu, ut illo tamen casu etiam crimen sit, non tantum, si quis partum perfocat, sed etiam, si alimenta deneget *l 4 π de Agnosce & alend lib d § 5* convenienter isti Euripidæο, *Ἄπεισι δ' ἀφρώποισιν ἡ ψυχὴ πικρὴ* Cunctis hominibus liberi vita altera, idque donec ætate, vel arte aliqua, cui à Parentibus addicti fuerint, exhibere se possint *l 5 § 7 π d tit de Agnosce & alend lib*.

6 Qui tamen è muliere, cum quâ conjugium esse possit, sunt nati, suppleto defectu, quo a familia removebantur, possunt cum illa reintegrari. Scilicet, subsequente parentum connubio,

bio, aut, sublato alterutro, per Rescriptum Summæ potestatis, quæ est *Legitimatō*, aggregans illos familiæ, sine præjudicio legitime natorum, & sine effectu Successionis in regna & teuda, de quibus in loco

7 Sed differentia juris Romani inter eos, qui domi e concubinis & qui foris e furtivo amplexu nascuntur, non est juris gentium, quo sufficit patrem esse certum, ut liberi pro naturalibus & aptis ad legitimum habeantur

8 Verum nati e coitu nefario, incestuoso vel adulterino, non sunt in terminis habilibus, ut cum familia parentum unquam coalescant quia vitium illis obstitans nunquam potest tolli, & turpe videtur eo modo natos familiæ aggregare Quominus tamen Principes speciali rescripto jubeant eos in civitate, effectisque civilibus haberi pro honestis & quasi pro legitime natis, ratio non prohibet, idque fit passim

9 Sed quod ad eos attinet, qui ex nuptis sine parentum consensu initis sunt nati, horum status per rati habitationem avorum ad originalem integritatem reduci potest, qua de re prolixa quæstio juris non est hujus loci dix ad tit de Rit nupt

10 Neutrquam tamen nefariæ proles abjici alimentisque privari debent, quæ sententia Justiniano, in Nov 89 cap ult minus merito adscribitur, ut in prælect & pr lib III Inst exeg Nov 118 demonstratum est, quanquam ut inhonorati in civitate degant, id juris ratio non abnuit, imo postulat

11 Multo minus ille mos veterum probandus, quo Patribus erat permillum, liberos etiam juste natos tollere aut exponere, quo pertinet το εγγυτες ζειν Athenientium, Επι το γυτες εζεσαν τα παιδια, ut Scholiastes Aristoph Ran quia, *infantes exponebant in ollis fictilibus*

bus, quod nec Romanis incognitum fuisse, probavimus 2 Digress 5 et si Justinianus id execratur in Nov 153 c 1

12 Sed ubi Servitus in usu est, ibi nefas non videtur, vendere liberos, si quos parentes ultima pressa paupertate alere non possint, ut Lege Thebanâ atque Romanâ, de liberis recens natis fuit cautum, teste Aliano lib 2 var hist cap 7 L ult C Depatr. qui fil distrax de quorum locorum collatione notabili diximus in l 2 Digress c 5

13 At in bene constitutis Civitatibus non desunt, neque debent deesse media, per quæ talibus de alimentis prospiciatur

14 Parentes sane tam extrâ quàm in matrimonio, propter necem liberorum rigidè puniuntur, neque discernendus pater à matre, quod fit aliquomodo, dum mater ut jure Romano parricida, pater ut homicida plectitur l 1 ad Leg. Pomp de parricid

15 Denique, rædio orbitatis commentum adoptionis repertum & à multis gentibus usurpatum est, quo extranei in nomen & jus liberorum, auctoritate publica, adsciscuntur

16 Publica auctoritas ad hunc effectum est necessaria, quoniam sine illa jura gentilitia familiarum & successionum, quæ jus liberorum comitantur, privato arbitrio stabiliri non poterant

17 Quod si illa adhibeatur, non video, quamobrem Adoptio nec hodiè liberorum jura tribuere nequeat, ut plerique tradunt, errore, nisi fallor, infrequentia vel spuria adoptionis, qua privatim adolescentes aliquando pro filiis adscisci dicuntur

18 In Frisia sane, ubi non magis adoptio quàm alibi frequentatur, dubium tamen non est, quin si accidat, jus liberorum inter vivos & mortis causa tribuat, quomodo usu venit in illustri exemplo

xemplo alibi commemorato, quo jus etiam successionis ab intestato, vi adrogationis coram Suprema Curia factæ, acquiritum & exercitum fuit *Dix Prælect ad tit Inst de Adopt sub fin*

19 Nam Adrogationis & Adoptionis discrimen, quod Romanis placuit, ut qui sui juris sunt, imperio Principis aut Ordinum liberi populi adrogentur, qui vero alieni juris sunt, hi per Magistratus adoptari possint, non est juris Gentium, adeoque nihil vetat, utramque speciem à Magistratibus administrari, quomodo Frisus in illo visum exemplo, Gentium magis quam Romani juris respectu

20 Forma adoptionis pro more cuiusque populi diversa, sed inter vivos fieri debet, nam quæ testamento facta memoratur in Historicis, magis est adsumptio in nomen honoremque familiæ atque bonorum, quam Adoptio, quia nullum continet respectum patriæ potestatis aut necessitudinis filialis, cum non nisi post mortem adoptantis usum habere possit, quomodo Julius Dictator pronepote[m] ex sorore Augustum adoptavit, & Augustus ipsam uxorem Liviam *Tacit l 5 Ann in pr* Quæ de re latius actum in *lib 2 Digress c 23 n 2*

21 Sunt etiam adoptionis imitamenta quædam, nomen idem, effectum minime eundem habentia, qualis quæ apud veteres Germanos fiebat per capillum & per arma Per capillum fiebat adoptio, quotiens ritu solenni Principes, juvenum cæsariem inciderent, quod sumere capillum vocabant, de quo Paulus Diacon *lib 6 de gest Longob Per Arma*, quando juvenes e manu illustri equos, enses, clypeos, hastas aliaque belli instrumenta acciperent, ut est in epistola Theodorici Gothi, quam retert Olaus Magnus *lib VIII apr* quomodo & Justinianum ab Athalarico Gotho adoptatum memo-

rat Cassiodorus *lib 1 var* Nihil aliud hi ritus fuere, quam solennes belli initiationes, cum appellatione patrum & filiorum

22 Potestas parentum in liberos ejusmodi esse debet, quæ ad regimen familiæ sufficiat, & quidem, ut par est in Civitate, ubi major est potestas prædicta gladio

23 Proinde, jus vitæ & necis, quod olim Romæ habebant parentes, recte novis constitutionibus aliarumque gentium moribus in modicam coercionem est mutatum *l un C de Emend prop. l 3 C de patr pot*

24 Merito etiam displicuit Romanis junioribus aliisque populis antiqui juris Quiritium rigor, ut Patria potestas æque valida & infinita esset in liberos ac erat in servos, etiam ut Patri filium vendere liceret, qua de re nos egimus in *lib 2 Digress c 4* quod tamen in filiabus an habuerit locum, dubitari potest, per ea quæ diximus in *parte 2 Digress l 1 c 15 n 6*

25 Sufficit, inquam, parentibus, tantum potestatis, quantum moderandæ familiæ necessarium est, salva publici privatiq[ue] juris & coercionis differentia, quemadmodum apud Græcos olim Solonis, Pittaci, Charondæ aliorumque Legibus cautum fuisse, testatur Dionysius in *lib 2*

26 Nec quidem ille dubitat, Leges Romanas institutis Græcorum præferre, etiam in jure vitæ necisque & graviori coercionem per omnem vitam exercenda, quanquam & naturæ & gentium jure positivo, mores antiqui Græcorum *τῶν ῥητορῶν, seculi presentis usu*, magis convenire videntur

27 Cum autem familiæ Imperium sit penes virum, sequi debuit, ut potestas in liberos, quæ civiles validosque haberet effectus, patri soli permitteretur,

honore

honore interim & obsequio pietatis matri
equaliter præstando

28 Hobbes argutatur, jure naturæ partum esse in potestate matris solius, quia per naturam puerpera prima suo factu potitur, verum patriam potestatem esse vel ex pacto matrimonii, vel ex Lege civili *Tract de Civitate cap 3*

29 Nostra ratio contraeit, honestatem naturalem exigere, ut mulier non det pluribus viris, sed sub oculis unius agat eique cohabitet

30 Unde ex eadem naturali ratione sequitur, virum qui solus cum muliere semen communicavit, jus in eundem filium recte sibi vindicare, quia ex ipso eit, & dum nascitur foetus, æque & facilius manum ei injicere potest quam puerpera

31 Sed ratione generationis dicendum, utrique parenti commune & par jus comparatum esse, prærogativam patris, jure Gentium, naturali ratione quod melius erat monstrante, fuisse introductam *Dix in Digress lib 2 cap 3*

32 Cæterum, jura Patris potestatis tam ad personas liberorum quam ad res & bona illorum pertinent *de quib vid Grot lib 2 cap 5 § 1 & seqq*

33 In personalibus id juris habet pater, ut quamdiu filius aut filia imperfecti est judicii, per omnia Patris imperio subiectus sit, Etiam quando adolevit, attamen pars manet Paternæ domus, in omnibus quæ ad regimen familiæ spectant, ut in his filius nihil sine Patris consensu possit, adeo ut pater acta ejus irrita facere queat. In separatum a familia, cessat potestas, sed auctoritas in Parente, reverentia in liberis manet in perpetuum

34 Quin etiam alia nonnulla, in quibus liberi, dum adhuc sunt in familia, tenentur quidem parentes revereri & observare, sed facultas perfecta patri in illis competere non potest

35 Cupis generis videtur esse jure naturæ *Matrimonium*, quod non ad regimen familiæ, sed ad ejus dissolutionem spectat, præter quod gignendi facultas tam propria & cuique singularis esse videtur, ut imperio subijci non possit

36 Sed ratio summa honestatis & gratitudinis communisque utilitatis plerosque Legislatores impulit, ut necessitatem vimque coactivam huic rei adderent, adeo ut divino & Romano aliisque juribus, excepto Canonico, invitis parentibus contractæ nuptiæ nullius momenti censeantur, *pr & § 1 Inst de Nupt Exod 22 v 17 Deuteronom. Cap 7 v 31 Corinth 7 v 36 C Sufficiat ca 27 qu 2 Cap cum causâ x de Rapt.*

37 Plura personalia Romani patriæ potestati adscribere, veluti, quod inter Patrem & filium nulla lis, nulla obligatio existere potest, quod vox patris ut filii, vox filii ut Patris intelligitur *l 4. de Jure § si quis alii 4. In de Inutil stipul* Quæ & similia nituntur hac regulâ, quod Pater & filius una eademque persona esse videntur. Quæ cum sit fictio Legum; positiones inde pendentes ad jus gentium minime pertinent, nisi quatenus eveniat, ut liberi nihil patrimonii adeoque nullam litis aut obligationis materiam à patre suo seorsim habeant

38 Cæterum, in causis ad Rempublicam pertinentibus, clarum est, cessare debere patriam potestatem, eaque est regula Juris Romani, Gentium juri conveniens *l 9 de his qui sui vel alii jur*

39 Quanquam olim secus apud Romanos obtinuisse Dionysius auctor est in *lib 2* narrans ex Lege Romulcâ de Patria potestate, *Viros Illustres, summos Magistratus gerentes & conciones pro rostris habentes, senatus quidem aaversas, plebi vero gratas, à patribus sæpe detractos & domum abductos fuisse, pœnas eorum arbitrato duros ita quidem, ut nec*

consules, neque tribuni plebis, aut ipse populus eos eripere possent. Viderur id omnino facti magis & reverentiæ erga Patentes fuisse, quam juris publici & necessarii quemadmodum diversi quoque generis exempla, filiorum, qui patres suos Magistratui honorem habere compulerint, apud eosdem Romanos non desunt.

40 Jus in bona liberorum eodem fundamento nititur, sane, quam diu liberi sunt pars familiæ paternæ, consentaneum est, fructus redditusque bonorum ei cedere ad familiæ sustentationem, ut & lucra illorum, quæ ad ipsos a patre profecta sunt.

41 Quæ præterea jure præsertim Romano constituta sunt, ea Legum commenta suo loco non inutilia, sed à jure universali aliena sunt, veluti; quod bona, quæ aliunde liberis acquisita sunt, olim Patris etiam propria fuerint, quod recentiori jure Romano, ad analogiam juris Gentium, quam diximus, reformatum est in *tit C de Bon qua lib & de Bon matern*. Quod liberi de bonis suis per ultimam voluntatem disponere non possunt, nisi de quibus Lex his hanc potestatem specialiter dedit *l pen C Qui testam fac non poss*. Imo quod pater liberis suis impuberibus heredem in bona adventitia dare queat, in *tit I * & C de substit pupil*.

42 Solvitur patria potestas jure Gentium, non morte tantum, sed & ademptione libertatis & civitatis, aut etiam Emancipatione voluntaria, qui modi jure Romano sunt cogniti *tit Inst Quib mod solvo patr pot*.

43 Sed & matrimonio separatæque habitatione, quia tunc ipsi liberi novam condunt familiam. Igitur ætate veterius est, non solvi potestatem jure Gentium, contra quam nonnullis populis in usu est, modo filius pars maneat paternæ domus, tantisper enim imperio Patris

sui, quod ad regimen domus attinet, subjectus manet. Cæterum, Educatio liberorum, etsi maximæ in Republ utilitatis & exactam requirat disciplinam, ab hac Arte tamen aliena, neque tam ad politicam quam ad Oeconomicam, quæ propriis terminis constat, referenda sit.

44 Quid si pater familias moriatur, an omnis potestas familiæ solvitur? Ita Romanis visum, sed à jure Gentium non videtur aborrere, ut mater, quæ fuit sociæ regiminis, & cui potestas, ordinis saltem causa, utque cederet marito, negata erat, quemadmodum *suprà* intelleximus, ut hæc, inquam, patre defuncto, succedat in Imperium, donec societas domestica manebit.

45 Qua ratione bene consultum est recentiori jure Romano moribusque populorum, quod matres sunt Tutrices Legitimæ liberorum suorum. Quippe Tutela est patriæ potestatis vicaria.

46 Si mater non sit, vel hæc secundo marito se submiserit, alius Tutoribus committendi sunt adolescentes, donec virilis vigor in illis completus fuerit. Quæ parte quod Romani inter Tutelam impuberum & Curam puberum distinxerunt, non est juris Gentium, nec ideo ab aliis populis observatur; quando & Græci ipsius juris Romani interpretes *κηδεμόνας & ἀφίλικας* eodem modo promiscue sumunt, quo Germani *Voogmanders & munderjarigen*.

47 Jus dandi Tutores primo quidem ad Patres pertinet, non tamen jure Patriæ potestatis, sed per consecutionem disponendi de bonis suis, juxta Legem XII Tabularum, cujus verba conitat hujusmodi fuisse, *pater familias uti super pecuniâ tutelæ rei suæ legasset, ita jus esto*, quo jure quilibet Testatores pupillis heredibus a se institutis, quos volunt, Tutores dare possunt, jure Gentium.

48 Quin etiam jure Romano *l 4 de confir*

de confirm Tut etfi postmodum à Juris-
consultis introducta est Tutela Tetra-
mentaria, Patribus jure potestatis suæ
propria, quæ jus in personam & bona li-
berorum adventitia daret, cujusmodi
species excedit terminos juris Gentium.

49. Quando pater aut mater, vel
quicumque pupillum heredem scripsit,
Tutorem ei non dedit, ratio vult, ut
Civitas Patrum vicarios, us qui se ipsos
regere non possunt, constituat, quod
vel fieri debet generaliter Lege, vel of-
ficio Magistratus.

50. Lege, nuli melius vocari possunt,
quam sanguine proximi, cum, propter
affectum naturalem, tum ob spem emo-
lumentis successione, si pupillus moria-
tur, hoc intuitu, quod Tutela sit onus,
ut est revera.

51. Proinde sine discrimine cognato-
rum & agnatorum, ut Plato in sua Republ
quam respectu universalis formavit, insti-
tuerat, ἐπιτρόπος εἶναι τὴν ἐξουσίαν γὰρ οὐκ
μὴ οὐκ ἔστι πᾶσι, Tutores esse debere pro-
ximos è familiâ paternâ seu maternâ.

52. Quod si ad agnatos solos succes-
sio pertineat, ut olim Romæ factum,
nunquid & hi soli ad Tutelam vocabun-
tur? Ita visum Romanis, ob rationem
juris, ut illi putant, naturalis, Illic o-
nus Tutelæ constitui oportere, ubi est
emolumentum Successionis Contrarium
placuit Soloni in Legibus Atticis, teste
Diogene Laertio, qui γένειον δὲ κακόν,
inquit, hoc etiam pulcherrimè constituit,
μὴ ἐπιτροπῆσαι, εἰς οὗ ηὐστία ἐστὶν ἔργον
τῶν πάλαι κριταίων. Ne Tutor fiat is, ad
quem post obitum pupillorum, hereditas per-

veniet, metu insidiarum ab auri sacra
fame. Curram varie Romanus & Græ-
cus in eodem negotio Legislator, edif-
serimus in part 1 Digress cap 5 n 2.

53. Cæterum, modus deferendi Tu-
telam Legitimam, qui Romanis placuit,
ut sine medio & facto hominis, adeo-
que sine decreto Magistratus, Agnati pro-
ximivocentur ad Tutelam, minime Ju-
ris Gentium, aut universalis est, Nec
Græcis olim, nec hodiernis populis id
usitatum est, sed ratio magis vult, Ma-
gistratus, qui sunt ministri Legum, ex a-
gnatis maxime idoneum eligere, vel si
nemo reperitur idoneus, hoc onus im-
ponere extraneo. Quæ præterea ad Tu-
telas & Curationes pertinent, ab hoc
loco aliena sunt. Fontes juris Gentium
aperire, leviterque educere fundamenta,
earum rerum, quæ maximè Juris Privati
sunt, satis est in hoc quidem Tractatu.

54. Porro per connubia filiorum (nam
filix innubunt in alienas familias, unde
& capita & fines familiarum dicuntur)
propagatur familia, omnesque nominis
& cognationis participes, ejusdem fa-
milix esse dicuntur, l 195 § pen &
ult. x de verb signif.

55. Sed cum origo sanguinis ultra me-
moriam hominum provehitur, desinit
agnatio, & eadem stirpe progeniti gen-
tiles dicuntur, distributi in diversa fami-
liarum cognomina, licet omnes ultimè
progenitoris appellationem retineant;
d l 195.

56. Ita fit progressus à familiis pro-
prie dictis ad agnatos, ab his ad gentes,
& gentibus Civitates colliguntur.

C. A. P.

C A P. V I.

De Dominis & servis, atque famulis

Definitio servitutis Grotiana. Præfertur Juris-consultorum, quæ explicatur; ubi de causis justæ servitutis. Solvitur quæstio duplex an liceat illis, resistere dominis, & an servi fugere possint. Rectene hodie sublata sit Servitus De famulis hodiernis.

Quanquam servi per se membra Civitatis non sunt, tamen ad familiam sine dubio pertinent, atque ita sunt in Civitate, cujus partem olim magnam Romæ & per omne Imperium aliisque gentibus fecerunt

2 Quædæ notabile est, quod Athenæus lib 6 *Deipnos* c 8 scribit, *ἠπὸς εὐδαιμονήσαι τὴν Κορινθίων πόλιν, ὡς κτησαδὺ δούλων μυριάδας εἰς καὶ πεσκαρηθῆναι* Adeo floruisse Corinthiorum civitatem, ut servorum sex & quadraginta myriadas contineret, hoc est, *quadringenta sexaginta millia*. nihil animadvertente Casaubono, qui notat eodem loco Dalecampium, quod narrantem de Masone Phocensi, illum habuisse Mille servos, Athenæum emendasset; legendo *centum* Quin & Romanos cives fuisse, qui servorum habuerint decem & viginti & plura millia scribit idem

3 Servum Grotius definit, hominem, qui perpetuas operas pro alimentis debet, exemplo Chrysippi apud Senecam, qui servum ait esse, perpetuum mercenarium *Grot lib 2 Cap 5 § 27 Seneca 7 de benef 4*

4 Non male, nam tales sunt servi, quales apud Erythræos Thraciæ, mulieres, quibus *καταστὰς ἐλευθέρους ἢ ἐπιπέδους βίβας, δόλαια* cum essent liberæ, victam ibi exercebant *serviando*, ut scribit Pausanias *Achaic lib 7* at non plene, quia plura ratione juris Gentium inesse potest Ser-

vituti, quicquid scilicet dominio rei cuiusvis in esse potest, abutendi quoque & perdendi facultas

5 Unde efficacius Icti, Servitutem esse docent, Constitutionem juris gentium, qua quis dominio alieno contra Naturam subicitur § 1 *Inst de jur person*

6 Contra Naturam, id est, contra statum Naturæ, sive conditionem hominum primævam, non contra jus Naturæ, sive dictamen rectæ rationis

7 Multæ enim servitutis justæ possunt esse causæ, veluti conventio, cum quis impos sui tuendi se dedit alii defendendum aut alendum, hac lege, ut in ejus potestate sit, & imperata faciat, quod jure Romano & Mosaisco permixtum, § 4 *Inst de jur Person Exod 31 v 6*

8 Secundò, alimentorum præstatio, Nec enim est iniquum, ut pro alimentis operæ præstentur, ut is qui infantem, verbicausa, expositum aluit, accedente Legis autoritate, eum habeat in dominio l 2 *C de infant expos*

9 Tertio jus belli, nam quos occidere honestum est, ut jure belli notissimo constat, eos servare ad serviendum non potest esse inhonestum neque injustum

10 Quarto, nativitate, cujus ratio non tam est, quia, si domini nollent, liberi e servis non nascerentur, ut Grotius, l 2. c 5 § 29 & l 3 c 7 § 5

II Sed

11 Sed potius, quia pars sequitur jus totius, & quia foetus à domino, tam ante quam post nativitatem altus est, cui non obstat, quod partus hominis in fructu non est § *In pecuniam* 37 *Inst de A R D* ejus enim rei diversa ratio est

12 Denique, propter delictum potest quis jure redigi in servitutem, ut hi qui in metallum vel ad remos, aut ergastulum perpetuum damnantur

13 Duo præcipue de servis quaeruntur primum, an & qua ratione prohiberetur illis sit, resistere Dominis? Dein, an jure si fugere possint

14 *Hobbes* distinguit, ut si in vinculis aut ergastulis habeantur, non modo fugere illis liceat, sed & resistere, imo occidere dominos *de Crue cap 8*

15 Quod si dominus servum nec victum neque inclusum teneat, videri tacitum intercedere pactum, quo servus ad parendum patiendumque pro vitæ premio, quod victorei largitur, se obligaverit, cujusmodi plerumque etiam pactum expressum intercedit

16 Plane in his qui bello capti, non videtur aliena à ratione hæc distinctio, quin solidius servilis patientiæ fundamentum, quam alii tradunt, suppeditare videtur

17 Quapropter resistendi facultas ejusmodi servis, justo, id est, solenni bello captis nevitquam danda videtur, idque sine differentia justæ vel injustæ belli suscepti causæ

18 Neque id tantum externo jure, sed ita, ut animi quoque servorum vi expressæ vel tacitæ conventionis adficiantur, ut nefas sit occidere eum, à quo, cum haberet jus occidendi, vitam ut spoliū opimum, adepti sunt

19 Verum ad obligationem non fugiendi, tacita illa conventio sufficere non videtur, maxime ad suos & durante bello, longe enim potentius cit recuperan-

dæ libertatis desiderium, quam ut civitate renuntiarum videri possit.

20 Cæterum, quandiu capti bello non recipiuntur in gratiam, sed in vinculis habentur, palam est, nullum pactum expressum vel tacitum inter ipsum atque victorem intercedere. Proinde tum capris omnia, quæ in hostem, licere, non est dubium

21 Quod si bellum careat solennibus juris Gentium requisitis, non fiunt capti, jure servi, proinde nec ejusmodi tacita oritur obligatio, ut in his qui piratica aut latrocinio barbarorum capiuntur

22 Porro; cum his qui ob delictum fiunt servipœnæ, nullum initur pactum neque tacitum neque expressum justamen resistendi non habent jure damnati, fugere quominus jure possint, nihil ob stare videtur

23 Voluntaria Servitutis obligatio modum accipit ab expressa vel tacita voluntate contrahentium. Expressa per se terminatur, tacita in qualibet civitate jus habet idem, quod publice de servis receptum

24 Sic tamen, ut liberum jus vitæ & necis, haud competat, quia id ex pacto non oritur, sed jure externo tantum valet, quatenus in civitate impune exercetur

25 Plura de hisce nihil attinet dicere, quia Christiani servitutis ulum inter se pridem sustulerunt, idem infideles armis suis minus infestant, sed innumera illis mancipia ipsi undique suppeditant

26 Non desunt, qui Servitutis ulum inter r populos Christianorum ita penitus noilent sublatum, speciosum esse caritatis obrentum, sed inutilem, multam inde colluviem hominum redundasse, quos li enria & egestas ad flagitia aut mendicitatem adigit, qui lege servituti melius tenerentur, dum, ut nunc est,

ministeria familiarum coarctantur, pro-
cacibus ingenuorum operis, *vid Busbe-*
qu epist Turc 3

27 Adde, cædes, servitute sublatâ,
esse frequentiores, quod Romani in ci-
vilibus bellis experti, quibus non fiebant
servi *Tacit lib 1 hist c 44 Plutarch in*
Oth. & Jc in l. 21 § 1 π de Captiv &
postlim rev

28 Videntur tamen nonnullæ certis
in locis superesse reliquæ servorum, e-
jus generis, quos Latini *adsriptitios* vo-
cant, homines certo fundo colendo ad-
dictos, quâ Gallis *manus mortuæ*, Ger-
manis, homines *propris* vocantur, qui
pariter cum fundis vendi possunt, &
quicquid acquirunt, dominis suis acqui-
runt *vid tit C de Agric & censit*

29 Moribus alioquin hodiernis, u-
timur, ut dictum, servis ingenuis, ad e-
os, ut qui servi ex Indis aut aliunde huc ad-
ducuntur, statim atque fines nostros at-
tigerunt, ad libertatem proclamare pos-
sint, ut omnium fere gentium in Euro-
pâ Scriptores citati à Groenewegio *ad*
tit Inst de jur person testantur

30 Igitur famuli famulæque non ali-
ter quam ex sua conventionione, secundum

naturam rei quæ agitur, idque ad tem-
pus, sunt obligati. Natura autem negotii,
ad quod se locaverunt, hæc est, ut di-
ligenter imperata faciant, operamque se-
dulam dent his rebus, ad quas se loca-
runt; ita sicut vir prudens definiverit,
idque toto tempore quo suas operas ad-
dixerunt

31 Et quoniam sunt membra subje-
cta familiarum, nulla fiet illis injuria,
si dicantur e tacita illa conventionione, non
minus obligati ad patientiam, ac liberi
respectu suorum parentum, consequen-
ter non tantum pati debent à dominis
verbera linguæ, sed etiam manus, si ex-
orbitent, nisi mores gentis aliter ferant,
ubi tum, si quando servitii pactique Le-
ges egrediantur, à Magistratu coerceri
possunt

32 Domini vicissim debent ipsis o-
mnia, de quibus inter eos convenit, vi-
ctum & mercedem omniaque humani-
tatis officia, quæ salva subordinatione
status ipsorum, civiliter præstari queant,
nec ante tempus eos, nisi causa cognita,
dimittere possunt. si lex aut mos loco-
rum aliter ferat, quæ admodum hac par-
te variant.

SECTION II.

De Civibus eorumque differentiis.

CAP. I.

Quid Civis sit, & quomodo desinat esse.

Quid sit civis, obscurum esse. Quid sit reverâ explicatur è definitione, probaturque etiam mulieres; filiosfamil. rusticos & qui imperii nullo modo participes sunt, esse cives. Etiam qui aliunde orti sedem fortunarum in civitate collocant; licet aliter jure Romano, quo tales incolæ dicuntur.

QUI domi sunt membra familiæ, hos in Republica Cives appellamus

2 Qui autem vere sint cives, tam obscurum ac aliud in tota hac arte quicquam, esse videtur

3 Aristoteles pro civibus habere videtur eos tantum, qui imperii & judicii participes sunt, verum magis ad popularia Græcorum instituta, quam ad universam civitatem, ut videtur, respiciens lib 3 Polit cap 1 in verbis, Ο μὲν λαχθεὶς ἐν δημοκρατίᾳ μὲν εἰς πολίτης ἰσὺν quem diximus, in democratia maxime civis est.

4. Romani vocabant Civem, qui in urbe habebat tribum, centuriam & jus suffragii, quibus solis inter se jus connubii, successionis & commercii aliaque juris civilis effecta competebant, de quibus Sigon de jur Civ Rom lib 4 C I

5 Habuerunt tamen & cives ex Latio, & colonos & municipes civibus accensebant, diverso tamen jure singulos, & ab his omnibus provinciales separabant, denique incolas neque cives

neque municipes appellabant, ut idem Sigonius docet.

7 Moribus hodiernis, cives illi duntaxat haberi videntur; qui in uribus habitant, sæpe & ordinis plebei duntaxat, ita, ut neque rusticos neque nobiles civium nuncupatione impertiantur; differentiâ interim civium & incolarum minus exactè servatâ

7 Nos secundum principia hujus artis universæ, remota nube tot distinctionum, pro civibus habemus, omnes tam mares quam feminas, filios & patres familiarum, tamobiles quam plebejos, etiam Duces, Principes & Comites; tam rusticos quam urbanos, tam subjectos quam imperii participes, denique tam incolas quam naturales.

8 Prorsus sensu Papinianæo, secundum quem, constitutione Antonini Caracallæ, omnes qui in orbe Romano erant, præter servos, effecti sunt cives Romani l 17 π de Statu hom

9 Definiamus igitur Civem hic rhodius, hic saltus! utique si politicos vulgò consulas Nihil tamen facilius, nihil certius,

tius, si ad definitionem civitatis dudum collocatam respiciamus

10 Civis est, homo liber, qui jure fruendi vitæque feliciter agenda gratiâ, cum aliis, sub ead. summâ potestate, sociatus est

11. Et hoc quidem ad Civem in genere constituendum sufficit. Alias excellentiores civium appellationes hæc definitio non implet, imprimis eam, quæ cives intelliguntur, qui civitatem alicujus Imperii Principem incolunt, qualis Roma fuit & sunt hodieque Venetæ, Florentia, Genua aliæque paucæ, in quibus est fons imperii in reliquis ditiones subjectas

12 Liberum autem oportet esse Civem, quia servilis conditio, ut jure Gentium constituta est, non recipit terminos habiles civilis societatis, ut probavimus in l. 1 Sect. 2 cap. 3 n. 7 & seqq.

13 Quin servus pro re magis in commercio politâ, quam pro persona habetur. Quamquam naturaliter idem recte Persona dicitur, quatenus est membrum societatis humanæ, l. 2 n. de l. Aquil Rubr. & tit. Inst. de jur. person.

14 Sed mulieribus tam nuptis, quam solutis nihil obstat, quominus unione & communione civium, juxta naturam civitatis, comprehendantur, siquidem & sociatæ sunt & jure frui & beate agere juxta viros cupiunt ac possunt.

15 Etiam filius familiarum definitio illa convenit, nihil obstante patria potestate, quia constat, hanc in publicis nullum creare præjudicium, sed ad familiæ regimen, quod a Republ. diversum est, referri duntaxat.

16. Jam ultrò liquet, dignitatis differentiam nihil facere ad summum Reipubl. & civitatis characterem, nec habitandi locum, in agris an in urbe sit.

17 Siquidem & Romæ constat ex xxxv civium, quatuor tantum urbanas,

omnes reliquas fuisse rusticas tribus Athenienses ante Thesæum omnes erant agricolæ, ut Plutarchus auctor est in Thesæo, denique, in antiquâ Germania nullas urbes, civitates extitisse multas, nota res est Tacit. lib. de mor. German.

18 Quod ne Incolas quidem à Civibus discernimus, multis ab re alienius videbitur, sed incola quis est? tu dices, qui aliunde ortus domicilium sedemque fortunarum in alia civitate collocavit, ut finiunt Romani, à quibus est discrimen civium & incolarum / 239 § 2 d. Verb. Signif.

19. At hæc ipsa definitio implet manifesto naturam Civitatis, quis enim magis est socius ad juris fruitionem vitæque civiliter beatæ communionem, quam qui sedem fortunarum certo loco stabilivit?

20. Advenæ temporarii recte à Civibus distinguuntur, quia nec sunt uniti in eandem societatem, neque id agunt, uti vitam in ea civitate transigant, et si imperio illius Reipubl. tantisper ubi degunt, subjecti sint, Bodini tamen definitione continentur Advenæ, quæ est id vitiosa, quando civis dicitur esse, homo liber, qui summæ alterius potestati obligatur, lib. 1 de Rep. cap. 6.

21. Scrupulum movet heic, quod Romanis ita visum est, ut qui civis alicujus civitatis est, ille si aliò transferat domicilium, ibi incola censeatur, at civis seu municeps ibi, unde discessit, talis manere judicatur / 239 § 2 & l. 29 n. Ad Municip. unde & cives & incolas differre necesse fuerit.

22 Sed distinguendus est a Cive Municipiceps. Civis à nobis cum respectu ad universam Reipubl. dicitur, ac ita Cives etiam in Imperio Romano erant omnes liberi homines, non peregrini, in universi finibus Imperii, tam incolæ quam originarii / 17 n. de Stat. hom. Muni-

Municipes cum respectu certæ urbis, quæ subest majori Imperio vocantur, iuxta cuiusque civitatis cives, ut JC. in *l. 1. §. ad Municipal*. Atque in his aliam rationem tenuerunt Jcti, quæ adhuc ad nos non pertinet, nostro igitur sensu non distinguitur civis ab incola, qui habeat animum perpetuo in civitate manendi.

23 Verum oritur hinc alia quæstio, numquid aliquis diversarum civitatum possit esse civis uno eodemque tempore. Negabant Romani, non modo respectu municipiorum ejusdem Imperii, de quibus agit *l. 29.*, sed etiam ratione Romanæ civitatis erga populos externos, ut probavimus in *lib. 3. Digress. cap. 8.*

24 Vera juris Publici Universalis sententia hæc est, In diversis municipiis eidem summæ potestati subjectis, nihil vetat, unum duobus locis civium muneribus oneribusque subjectum haberi, ut jure Romæ qui migrabat, in prior loco tanquam civis seu municeps, in posteriore tanquam incola tenebatur *l. 29. §. ad Municipal*.

25 Verum ut unus idemque in diversis Rebus publicis summo Imperio distinctis proprie sit civis, id non habet facultatem, non magis quam ut unum idemque duorum corporum esse queat membrum.

25 Potest quidem civi alterius Reipubl. liberum jus commercii aut aliud civile privilegium concedendo, jus quoque honorarium civitatis dari, ut olim Corinthiis, solentque hodie Venetis & Helvetiis exteris quandoque largiri. Sed unio civilis sub obsequio summæ potestatis nullo modo uni homini duobus locis tribui potest.

27 Atque hoc bene Romani veteres Nec illi reverà diversum sentiunt ab eo, quod nos posuimus, neque de municipiis diversis in eodem Imperio; neque

de civibus Imperiorum diversorum. Etenim de his idem in terminis quod à nobis est traditum, affirmantes audivimus. De municipiis urbium variarum, discrepantiam potius in verbis, quam in re ipsa consistere intelleximus.

28 Quid autem? An civis non habet liberam discedendi facultatem, ita ut vinculo fœderis, quo civitati innexus & imperio obnoxius est, solvatur? Hæc acerrima disputatio est, ac fuit olim hodieque, de quâ *vid. Arnsæ System. polit. cap. 5. sect. 7. & 8.*

29 Multi negant, quippe, cum nemo duorum Imperiorum civis esse queat, volunt, eum qui ex una Reipubl. in aliam se confert, manere civem in priori, incolam in posteriori civitate habendum esse.

30 De municipiis ejusdem Imperii sic esse doctrinam juris Romani jam diximus, ac nos prius de ratione juris universalis, & de civibus Reipubl. totius agemus; postea de municipalibus.

31 Qui negant, hoc imprimis fundamento nituntur, Ajunt, non posse originarios Reipubl. cives, suo discessu liberari obligatione civili, quæ & concivibus & summæ potestati obstringuntur, denique, obligationem esse perpetuam, & quod primo voluntatis, id postea necessitatis esse.

32 Hæc certe evidentius patet in hecilibus imperiis, ubi jus domini Imperantibus nullo modo adimi potest. Adeoque de his largi emur, quod cives Domini natui subducere se nequeant, ut in *adscriptis* obtinet, idemque de voluntariis ita vendum Imperiis, ubi per Legem in antecessum, migratio ex civitate prohibetur, ut de *Mosibus* & de *Sinensibus* memoriæ proditum est.

33 Sed ubi nihil expressum, multi etiamnum acriter contendunt, ipsius fœderis vim, quod æternum est, ita in

perpetuum operari, ut cives qui sponte discedunt, mancant tamen quovis tempore ad reditum obligati, adeoque semper revocari possint

34 Res inde judicanda est, utrum in primævâ constitutione civitatis id inter contrahentes populos actum censeatur, an non potius fuerit tacita foederis conditio; ut obligatio maneret; dum cohabitatio duraret, eam tamen mutare singulis liberum esset

35 Hoc enim videri voluisse populos, est ratio quæ suadeat evidens, & quæ dissuadeat nulla magnopere, quo faciunt quæ habet *Grot lib 2 cap 5. § 24 ubi, Solet hic illud quæri*

36 Quod enim ad rei familiaris commodum & sæpe necessitatem, efficacissimum est, publico autem nihil præjudicat, hoc nihil est causæ, cur non ex præsumptâ populorum voluntate permissum videatur.

37 Atqui talis est migrandi libertas, ut privatis aliquando summo opere optanda, publico nullum inferat detrimentum, maxime, cum ejusmodi libertas sæpe sit causâ majoris frequentiæ aliunde redundantis, ut exemplo vicinæ *Hollandiæ* patet, earumque urbium maxime; quæ libertatem veniendi abeundique omnium minime restringunt

38 Inde autem colligitur, si contra se res habeat, & majore frequentia discessus instituat, eum jure meritoque impediri

39 Item, si intempestive aliqui discedere parent, aut cum grande æs alie-

num collatione factâ publice exsolvendum, aut belli majus imminet urgetque periculum, nisi videlicet absturiens offerat id quod interest.

40 Denique, Lege semper potest caveri, ne imposterum discessus aliter quam veniâ publice impetratâ instituat, aut præstationes quædam patrimonii abeuntium imponantur

41 Enimvero qui non deposuerunt animum revertendi, vel de quibus hoc non constat, habentque suas res adhuc in Rep. possunt sub poenâ publicationis bonorum edicto revocari, ut fit

42 Tales plerique sunt, qui militandi causâ foris operas suas locant, qui proinde revocari possunt Nisi quatenus obligati sunt his, quorum stipendia faciunt, qui suum jus ideo remittere non coguntur, etsi humanitatis causâ raro negant Patriæ suæ Rectoribus

43 Sed eorum, quibus stat consilium absentiae perpetuæ, non videntur obstricti esse animi, adeoque nec bono vinculo obligationis teneri *Adde Grot loco citato*

44 Omnes igitur incolas, qui sedem fortissimum laresque suos alicubi fixerunt, hos recte *Cives* appellamus

45 Etsi nec jurejurando nec ullâ promissione devincti, consociatione tacitâ, quatenus sæpe, & originales maximè, nullâ promissione expressâ obligantur, neque etiam allecti, præterquam in urbibus; ibique soli *Patres familiarum*

CAP. II.

De Municipibus

Municeps origine, adoptione & manumissione. Qui alio migrat eum & loco originis, ut Municipem, & domicilii loco ut Incolam subjectum esse. At ex universalis jure publico, quemque ibi civem videri, ubi habitat. Diversis quidem municipiis unius Reipubl. posse aliquem simul esse subjectum, ut cum jure Rom. aliquis est municeps uno, incola simul alio loco, sed diversarum prorsus Rerumpubl. neminem pariter fieri posse civem. Advenas non esse Cives, neque municipes qua tales. Specialiter & per excellentiam nomen civium quandoque de solis qui Imperii sunt consortes, aut qui urbes, denique vel metropolim incolunt, usurpari. Modi, quibus finiatur jus civitatis & municipii.

Cives cum respectu ad civitatem dicuntur & civitas cum Reipubl. equiparatur, municipia autem sunt urbes majori subjectae imperio, cessante differentia, inter Municipia, colonias & oppida provincialia. Nos haec omnia majoris Imperii membra subjecta, Civitates intelligimus & Municipia vocamus.

2 Eodem modo differt à Municepe Civis, hic, qui unitus est cum Reipubl. ille, qui certo municipio se conjunxit, dictus inde, quod capiendis muneribus in aliqua civitate sit subjectus ut supra dixi ut hoc & praecedens caput coherent.

3 Usus seculi fert ita, ut hoc genus peculiariter Cives dicantur, reliqui Principes, Comites, Nobiles, agricolae, quique alii sunt hominum ordines suis singuli appellationibus distinguuntur, contra usum veterem & juris rationem.

4 Sed moribus hodiernis, isti etiam urbani, in plerisque imperiis soli fere jurejurando subjectionis & fidelitatis singuli obstringi solent, ad quod tamen reliqui, cum exigatur, aequae tenentur.

5 Porro, Municipem apud Romanos

causa facit triplex, Origo, manumissio & adoptio d. l. 1 in pr. & ad Municipem.

6 Origo cujusque à patre aestimatur, ut ubi is fuit municeps, ibi & filius esse dicatur; nisi forte materna origo per modum privilegii praeferatur, tunc enim juxta eam municipalis origo censetur. d. l. 1. § 2.

7 Manumissio ad servos pertinebat, quae cives fiebant, cum libertate donabantur, idque vel optimo jure, vel latino tantum; aliqui prorsus non erant cives, deditus seu provincialibus similes, donec haec discrimina ab Antonino Caracalla tollerentur, l. 17. de Stat. hom. & Tit. Cod. de Latin. libert. toll.

8 Denique, Adoptio municipem faciebat, ut qui pro filio adscitus erat, perinde municeps in loco adoptantis fieret, atque si natus ex eo foret.

9 Tam autem in adoptatis, quam naturalibus liberis non spectabatur locus, quo forte ipsi in lucem erant editi, vel adoptati, sed quo parentes, inquam, jure municipum gaudebant d. l. 1. § 2.

10 Migrare de loco in locum non erat prohibitum, sed qui de suo municipio

pio in aliud transibat, is *Incola* dicebatur, & parere tam his magistratibus apud quos civis fuerat, quam iis, ad quos secesserat, nec tantum municipali jurisdictioni in utroque municipio subjectus erat, verum etiam omnibus publicis muneribus fungi debebat, l. 29 d. tit.

11 Enimvero proprietate vocis *Incola* etiam in nova Civitate, dicendus erat *municipes*, quia muneribus fiebat obnoxius, sed postquam obtinuit, ut suæ quæque civitatis civis *municipes* diceretur, secundum tres causas prædictas, consequenter hunc oportuit *Incolam* dici.

12 Hæc ita Romanis visa sunt. At qui ex eo quod de Cive respectu totius Reipublicæ præced. cap. diximus, intelligi potest, eum quem *Incolam* vocant Romani, quique in civitatem receptus ibi munera capit, vere *municipem* esse.

13 Consequenter ratio vult, eum definire esse *municipem* in eo loco, unde discessit, neque propriè subjectum esse duobus Magistratibus, sed ei tantum, sub quo degit.

14 Hæc ita, inquam, si Lege contrà non sit cautum, quod haud dubie licet, alioqui ex ratione juris universalis nec locus originis nec nativitatis, sed domicilii tantum tribuit forum & munerum capionem, idque convenienter juri Gentium, quod moribus hodiernis ubique, ni fallor, observatur, ut mutatione domicilii jurisdictionem mutare liceat.

15 Salvis tamen iisdem exceptionibus, quas supra in jure civitatis, ratione totius Reipublicæ collocavimus, ut si intersit municipii, ad hoc ille, qui discedit, teneatur, nec effusa migratio concedatur.

16 Tamen & in eo differt jus municipale à jure majori civitatis, quod

ratio nulla vetet, *municipem* esse duobus in locis (manet enim ejusdem corporis ejusdemque Reipublicæ membrum) ut, si quis voluntate sua diversis in urbibus semet instruxerit fortunæque collocaverit, vel jus municipale utrobique, civium privilegii usus, impetraverit, tunc enim utrique Magistratui parebit, oneraque duplicia ferre debet l. 6 § 2 d. tit. ad Municip.

17 Ex his liquet, inquam, civium generale nomen esse, pertinens ad omnes eos qui cum Reipublica sunt uniti, quales tamen non sunt advenæ, homines peregrini, ad tempus in civitate degentes, cum animo se mox alio recipiendi, sedemque rerum suarum alibi habentes aut destinantes. Illi dum manent in civitate, subditi quidem sunt Imperio & jurisdictioni, sed foedere civitatis non continentur, nec munera capiunt.

18 Est etiam per excellentiam Civium nomen usitatum, de his qui Imperii sunt participes, aut eam incolunt civitatem, in qua sedes Imperii est, ut tum qui in subjectis habitant civitatibus, *municipes* dicantur.

19 Sic olim in imperio Romano sese res habuit, Unde discrimen civium, qui optimi juris erant, qui ex Latia, atque Provincialium, qui olim cives non dicebantur. Generaliter ex usu juris publici & respectu totius Imperii, Provinciales quoque cives fuerant, etiam antequam Antonini lege tales declarati fuerunt.

20 Rectores municipiorum sive Magistratus municipales etiam a municipibus creantur, jurisdictionis tamen & Potestatis suæ modum habent à Summa Potestate, quæ tota est omnis in Reipublica Potestate, non à municipibus.

21 Proinde, si magistratus municipales non habeant Imperium merum, municipibus

nicipes id in eos nullo modo conferre possunt, nec etiam jus imponendi tributa & vectigalia, cum horum collatio sit jus Majestatis

22 Ergo perperam dicitur, Magistratus municipales repræsentare nicipes, & obligari municipium ex eo quod Rectores eorum contraxerunt, quasi quicquid Magistratus egerint, id populus municipalis fecisse judicandus esset, cum ejusmodi repræsentatio sit liberæ duntaxat Reipubl

23 Quando igitur Magistratus isti, nomine Municipii aliquid instituere, contraxere, videndum est, an ab summâ Potestate jus ita faciendi ac instituendi acceperint, ac ita quod actum & contractum est, valebit aut non valebit.

24 Hinc pendet illa Quæstio, in Civitas municipalis teneatur ære alieno à Magistratibus suis contracto Non teneantur cives ideo, quod Magistratus ipsum repræsentent, sicut diximus Ergo videndum, utrum hujusmodi jus à Summa Potestate acceperint, an secus

25 Et, si hæc illis potestas specialiter facta non sit, possunt tamen obligare civitatem, quod ad bona universitatis & municipii propria, quoniam his sunt præpositi

26 Verum ut Municipes ad solvendum de suo teneantur, à Magistratibus suis obligari non possunt, quia non habent jus imponendi civibus præstationes pecuniarias, veluti tributa & vectigalia; quæ à Summa Potestate solâ injungi possunt

27 Qui hoc non potest, is multo minus obligare potest Municipes, ad solvendam pecuniam ab ipsis mutuo acceptam

28 Nec quidem hoc possunt ex causâ utilitatis vel necessitatis Municipii Cum enim pecunias imperare, traditur esse jus Summæ potestatis, id vel maxime de casu necessitatis aut utilitatis intelligendum

29 Planè, quominus Municipes de suo pecunias conferant, aut in futurum se obligent ad solvendum, nihil impedimento est; quâ parte tamen qui consensum non præbuere, non tenentur

30 Quis, ut minor pars majorem sequi debeat, id Imperii est, sed hujusmodi collatio mere patrimonialis est. Latius hac de re dix. ad tit. x. de Reb. cred. § 8 & seqq

31 Denique, Finitur jus civitatis aut municipii non tantum morte, qui modus est tralatitius, sed & libera cujusque voluntate, mutata lege rerum, ut aliquoties dictum, nisi lex intercedat.

32 Dein, per sententiam, si quis in exilium agatur, aut in opus publicum, vel ad remos damnetur

33 Discrimen relegationis & deportationis apud Romanos in l. 4. de Interdict. & releg. est juris peculiaris Nam legati, licet præcipua quædam jura civium, quatenus hi per excellentiam dicuntur, & cujusmodi Romæ multa fuerunt, retinere queant, tamen unione Reipubl. ex qua ejecti sunt, non comprehenduntur

34 Nec quidem refert, temporale an perpetuum sit exilium, quia quo tempore sunt expulsi, non sunt membra civitatis, neque participes functionum publicarum, neque jurisdictioni subjecti

C A P. III.

De Civium qualitate & differentia

Cives 1. esse mares vel feminas; 2. liberos aut servos. 3. Legitimos & illegitimè natos. 4. Majores minoresve annis. 5. Sanos aut morbosos, vel mente captos. 6. hosce rursus quadruplices. 7. bene aut male moratos. 8. Divites vel pauperes. Horum singulas differentias suos habere effectus.

Qualitas civium ex varis eorum differentis intelligitur

2 Et quidem primo, distinguuntur in Mares & Feminas sed juris *diversitas à sexu* dependens in primo hujus sectionis capite, ubi & aliæ quædam hominum differentiæ, sunt occupatæ

3 Secundo, à statu distinguuntur homines in *liberos & servos* de quibus similiter dictum

4 Non est autem hæc tam divisio civium, quam hominum, quia servos latius constat non esse cives. sed hodiè famuli, quibus utimur, ingenui, si autem originales sint, aut animum semper habeant in civitate remanendi, merito inter cives numerantur.

5 Altera à statu petita differentia inter filios & patres familiarum, perinde occupata est *in superioribus*

6 Habet etiam juris publici effectum differentia Legitime & illegitime natorum, Priores, qui ex justo tempore suo, nati sunt matrimonio Illegitimi sunt, vel nothi vel spurii Nothi sive naturales simpliciter dicti, aliter ex ratione juris Gentium quam fit à Romanis, intelligendi sunt

7. Nam hi solos è concubina, quæ cum cælibe vivit uxoris loco, susceptos habent pro naturalibus è furtivis amplexibus certo licet patre natos vocant spurios, qui *nullum* jus successionis, imo nec petitionem, alimentorum habent
Nov. LXXXI

8 Sed juris universi hæc est ratio, quæ & moribus observatur, ut omnes certo Patre nati pro nothis sive naturalibus habeantur, etsi non è concubina, sed è furtivo amplexu sint editi Spuri vero vel proprie vel latius accipiuntur

9 Spuri proprie dicti sunt, *incerto Patre nati ex meretrice* Latius omnes contra præcepta Legum nati sic appellantur, quales è nuptus sine consensu Patris, in cujus potestate sunt, contractis suscepti; item adulteri & incestuosi, quos etiam proprio vocabulo Nefarios appellant

10. De quibus vel maxime capiendum, quod modo de Spuriis diximus, eos ne quidem alendos esse jure Romano, etsi de omnibus illegitimis, præter nothos, id affirmat Justinianus *Nov 89 c f* Id autem quomodo sine absurditatis sævitæque notâ sit accipiendum, diximus *in part 2 Digress l 1 c 3 x 5 & in prælect ad Inst lib 3 Apr*

11 Differentia Juris inter Legitimè & illegitimè natos consistit in successione, atque honoribus, quibus de rebus, quod satis est, in Juris expositione privati diximus, nisi quod de honoribus heic etiam locus *inferior* dari poterit Hactenus igitur *Nothi vel spurii, Lege laborant, ut Euripodes, male nati*

12 Præter honoris publici & successionis damnum, Spuri in aliis, civium honestorum numero habentur; nec enim infames

infames aut jure gentium aut civili habentur. Quin verum reperitur, quod apud Euripidem in *Andromache* Peleus ait,

Νόθοι π πολλοὶ γνησίων κρείοντες.

Sape Legitimi sunt meliores spuris

Et alibi;

Ο νόθος ὡς πρὸς τὸ εὖ εἶναι, ἢ φησὶς δ'

Nomen nothorum pejus est, natura

parvide tamen Deuteron 23 2

13 Neque desunt illustria nothorum & spuriorum exempla, quibus natales non oblitere, quominus & gloria belli & honore populorum & jure iuccessionis potirentur, ut Romuli, Cyri, Constantini Magni aliorumque docent historiae. Quin hodieque Regum Spuris, utcunque iucessione non gaudeant, ab aliis tamen praecipuis honoribus minime excluduntur, praeter quod nec gentes desunt, in quibus nothi a Legitime natis non distinguuntur, ne quidem in iuccessionibus *Grot l 2 c 7 n 1.*

14 Tertio, ab aetate cives dicuntur, majores aut minores annis; punctum dividens haec intervalla non minus ex ratione naturae quam exemplo juris Romani & gentium plerarumque est, quinque supra viginti annorum; etsi aliqua gentes hoc tempus coarctaverint.

15 Juris diversitas hinc oriunda, praeter rei familiaris effecta; est; quod majores ad munera functionesque Reipublicae, haud perinde minores adhibeantur *l 8 π de Muner & honor*

16 Nam hi propter lubricum aetatis ne suis quidem rebus praesunt, sed curae aliorum subijciuntur

17 Sunt autem hi, puberes vel impuberes, quorum illi magis quod ad res suas, hi etiam quod ad actus personales in curatione habentur, quod discrimen Latini, terminis quoque *Tutela & Cura* diversis expresserunt, & regula notissima,

Tutor datur personis; Curator rebus; quod tamen *συγκεικῶς*, potiusquam *Θελοῦς*, nec *δωτόμος* accipiendum; ut *Cura magis* sit propter res, *Tutela magis* in personas dirigatur

18 Mulieres jure gentium, majores annis, nullis subijciuntur Curatoribus, ne quidem nuptae, nam maritalis potestas longe a Curatoriâ distat & quod bona uxorum a viris reguntur, hoc juris & instituti civilis est

19 *Cura*, enim illa, sicut vulgo appellatur, esse non potest, quoniam haec vel ob aetatem vel ob sexum foret, ob aetatem non est introducta, quia maritalis potestas etiam anus complectitur; neque propter sexum, quia virgines viduaeque non sunt in Curâ

20 Praeterea; aetas virilis aut senilis est, habetque suos, etiam iuris effectus, quod senes a muneribus *Καθῆκῶν* excusentur; ad honores, si velint & pares sint, magis admittantur. senectus autem a septuaginta fere annis duci videtur *l 2 π de Excusat l 3 d. jur in senectute* Olim sexagenarii vocabantur *ἀποπρωῖαν*; id est, honoribus & comitis impares, quasi a ponte, per quem transitus erat ad ferenda suffragia Romae, deijciendi; scilicet arbitrio magis vulgi, quam jure publico.

21 Praeterea, differunt cives ratione habitus corporum, animorum, disciplinae, famae, fortunae, natalium, artificii, dignitatis; & si qui modi sunt alii respectum ad juris publici rationem habentes

22 Quod ad corpus; sunt vel sani vel morbofi. Morbus est habitus corporis contra naturam; id est, qui impedit usum earum functionum; propter quas natura nobis sanitatem dedit, sive ex intemperie; ut febres; tabes, vel ex conformatione pravâ; ut mutus & caecus *l 1 § 7 & 8 π de Edil Ed*

23 Nisi quis hoc vitium dicere *παλαί* *X x 2* *hit, sed*

lit, sed vitia Juris consulti dicunt, quæ
deteriorem duntaxat usum functionis a-
licujus reddunt, ut vitiosi sint myopes,
balbi *Morbus*, qui tollunt naturales fun-
ctiones, unde mutos, surdos, cæcos
pro morbo habent *d. l. 1 § 7 l. 9 l.*
10 § 3 & pass. eod.

24. Morbi præterea vel fontici, aut se-
cus dicuntur. Horum alii excusant à mu-
neribus, alii excludunt ab honoribus,
pro ut magis aut minus impediunt, le-
vioresque aut graviores sunt.

25. Ab animo, sunt etiam sani vel
mente capti. In sanis magna est latitu-
do magnique gradus prudentiæ noscun-
tur, quorum in publicis haud leve qui-
dem momentum consistit, in univèrsum
tamen definiti nequeunt.

26. Mente capti sunt vel dementes,
qui ad omnia sunt cæci, vel fatui. Illi
aut dementes in specie vel furiosi, quos
agitant rabies; illi ferè perpetuum, hi
plerùmque ad tempus laborant.

27. Fatuos licet dicere, qui, ut Ci-
cero loquitur *3. Tuscul. sub fin.* mente
quidem sunt capti, hoc est, non sani,
ad omnia tamen non cæcutiunt.

28. Hi videntur esse quadruplices,
fanatici, moriones, melancholici & stu-
pidiores, vulgo, *macarones.*

29. Fanatici sunt, qui caput jactant
& responsa ferunt, quod plerumque
temporarium est. *l. 1 § 9. & l. 46*
de Edil. Ed. Mortones, qui non sapiunt
quidem, scurrilibus tamen dictionibus ali-
quid simile ingenu ostendunt, *melan-*
cholici, qui certis imaginationibus aber-
rant, cætera non absurdi.

30. Grossos dicunt vulgò, qui *οἱ ἀ-
πειροι, ἢ οἱ ἀλόκωτοι*, ut de Claudio Augu-
stus apud Sueton in *Claud.* qui minus
valide sapiunt, ut Ulpianus in *l. 4 § 7. d.*
tit. de Edil. Ed. qui mediocritatem ci-
viliū officiorum vitæque communem
cultum atque usitatum, tueri possunt,

verba Ciceronis, nulli tamen rei seriæ ap-
ti facti *d. lib. 3. Tuscul. sub fin.*

31. Illi omnes à publicis functioni-
bus, ubi locus electioni, excluduntur,
ab hereditariis dementes similiter remo-
ventur, ut & moriones.

32. Furiosi, quia sperantur *ἀναίψατοι*,
ut & fanatici, melancholici & stupa-
diores, magis est, ut Curatoribus subji-
antur.

33. Porro, A disciplinâ homines sunt
bene vel malè morati aut exercitati, de-
nique docti vel indocti, sed harum re-
rum in publicis usus magis ad Politicam
pertinet, ut in quâque functione opti-
mè exercitati moratique adhibeantur.

34. Doctrinam, qui ad publica ne-
gotia resque agendas inutilem existi-
mant, incitiam suam produunt, omnis-
que ævi excellentissimorum hominum
exemplis refutantur.

35. Sed erroris causa duplex; una,
quod qui ætatem in libris agunt, dexte-
ritatem expeditam agitando fere amittunt,
altera, quod qui judicium aut à natura
aut *ἐπιείκεια* minus rectè habent forma-
tum, ostentatione sapientiæ, hanc fa-
ciunt ridiculam.

36. Quare, qui Reipublicæ cupit ad-
moveri, teneat ex sapientia doctrinaque
modum; facilius tamen nimium, quam
nihil doctus suum corrigit defectum,
nisi *παιδαγωγισμῶς* sit, qui nunquam exo-
lescit, de quo dixit in *Orat. de Pædantif-
mo Auspic. domest. Oration.*

37. Ex famâ cives sunt honesti vel fa-
mosi, quos alii cives desinere esse tra-
dunt, male, ut tunc ex definitione civis
sponte videsis.

38. Sed infames ab officis magistra-
tuum honoribusque excluduntur, Nem-
pe, qui ob causas Legibus proditas in-
famiam notantur, nam qui opinione ho-
minum, licet prudentium, pro talibus
habentur, hos non tam juris quam Po-
litices

litices ratio ab ingressu templi Divæ
Honoris arceat.

39. Fortuna distinguit cives in divites & pauperes, in viliores & honestiores Divites, quatenus maxime eorum interest, salvam esse Rempubl. ad re-

gimen honoresque præ pauperibus admittendi sunt, idque olim hodieque passim servatur. hinc pendet vilium & honestorum oppositio honestis scilicet hic non ab honestate sed ab honore nuncupatis § 4. Inst. de Publ. jud. & passim.

C A P. I V.

De Nobilitate.

Octava differentia, Nobiles aut ignobiles. Nobilitatem varie censerit, distinguunt ab eâ dignitatem Equestrem, item Patriciatum, sive ordinem in Republ. Plebi, ratione publici regiminis, oppositum. Quæ proprie apud Græcos & Romanos Nobilitas, quæ hodie sit, imprimis inter populos Germanicæ originis, qui monarchicam auctoritatem requirunt. Sed juris rationem velle, ut æque in liberis Rebuspubl. Nobilitas acquiri possit, haud fecus ac apud eruditos olim populos. Etiam præscriptione Nobilitatem rectè acquiri Quod ejus non sit, & quodnam sit fundamentum. In quos propagetur, & quibus modis finiatur, aut quæ officiant Nobilitati &c.

Ratione natalium cives sunt nobiles vel ignobiles, qui ab honestis & vilibus, prope ut genus & species discernuntur

2. Nobilitas nihil est aliud, quam *Excellentia generis ex claritudine majorum ad posterum propagata* unde clarum genus, claritudo natalium, pro Nobilitate passim, quo pertinent quæ copiose dicitur Tiracuellus tr. de Nobil. c. 1.

3. Per hanc autem definitionem à Nobilium ordine separamus eos, qui pro suis tantum personis nobilitate donantur, aut pro Nobilibus habentur, ut aliqui equites aurati quos vocant, & Comites Palatini

4. Quin omnes, qui creantur nobiles, ipsi quidem ab ista definitione sunt alieni, tales enim à latinis *novi homines* dicuntur, qui passim nobilibus opponuntur apud Ciceronem aliosque, Nobilitas

aliquam vetustatem requirit, adeoque non nisi per traducem & natalibus communicatur.

5. Hinc homo stirpis antiquæ pro nobili, vetustas generis pro nobilitate apud Suetonium, Tacitum & alios. Ita Sallustius *prosp. Jug.* homines novos virtute aliquando Nobilitatem antecere. Hinc *imagines vetustate fumosæ*, nobilitate gloriantibus adscribuntur, de cujus tamen vocabuli sensu est quod observetur, ut diximus in l. 2. Digr. c. 24.

6. Quod, si quis Nobiles recens creatos sub definitione putet esse comprehendendos, quia reverè jus nobilium hi vel maxime habent, definitioni modo positæ addere possit hæc verba, *vel quibusdam specialiter tributa*

7. Sive illa specialis concessio fiat ob merita, vel favorem Principis, aut per cuniam,

cuniam, vel denique ratione *patrimonii*, quatenus in quibusdam Rebuspubl dantur bona, quorum possessores jure nobilium utuntur fruuntur.

8 Cæterum, ad hunc locum non pertinet consideratio Nobilitatis, ut est ordo Reipubl sive equestris sive Patriciorum, hoc enim ad regimen civitatis pertinet, heic nihil est aliud quam civilis qualitas in sola honoris supra plebem eminentia consistens

9 Claritudinem illam parentum, unde reputatio Nobilitatis, diversæ gentes aliter atque aliter æstimaverunt

10 Apud Græcos & Romanos, Nobiles habebantur, quorum progepitores summis in Reipubl honoribus præfulserant, qui primi honores meruerant, novi potius quam nobiles dicebantur

11 Igitur Romæ postquam honores maximi cum plebe communicati sunt, etiam ex plebe nobiles fuerunt, ut de Claudis constat, qui omnes nobilissimi, pars tamen plebei censebantur, perinde ac equites ibi plebeios fuisse constat *Sueton in Claud in pr*

12 Scilicet, Romanus populus in plebē & patricios dividebatur Sub plebe erant equites, Patriciatus erat gradus major nobilitatis, eorum, qui ex antiquissimis senatoris familiarum oriundi, vel postea numero illarum extra ordinem erant inserti *Sigon lib 2 de jur civ Rom C 20*

13 Unde patricio magis arbitrato quā latine loqui inter nostros, eos, qui ex familiarum honoribus claris sunt nati, quod cum nobiles se ferre non audeant, modestiæ causa *Patricii* gaudent appellari, quod certe non minus, imo proprietate latini sermonis amplius, quam *Nobilitas*, est, quanquam jure suo isti tales & nobiles & patricii poterant vocari, ut statim videdimus

14 Apud gentes Germanicas, quæ per omnem Europam se diffuderunt,

Nobilitas ex re militari oritur, accedente Principum auctoramento, qui vel feudum cum titulo nobili, vel præmium nobilitatis per se, aut cum insigni ordinis equestris largiuntur Unde ad posterios propagatio

15 Quod tamen ita nolim ad rem militarem restringi, ut causa quæ Imperatores & Reges nobilitatem largiantur, non sit etiam *Doctrina Scientia nobilissimos facit*, habetur in *providendum C de Postul* Unde sententia crebris Doctorum calculis probata, *Doctores esse Nobiles*, de quâ prolixè agit Tiraquel *d tract de Nobil c 5*

16 Denique, sola monarcharum auctoritas fons nobilitatis vulgò in universum habetur, adeo ut in populis quibus plurimum Imperio reguntur, vix ulli Nobiles fieri posse credantur

17 Sed hæc ratio perperam se habet, dandaque est operæ, ut hujus rei doctrina ad exemplum Græcæ Romanæque disciplinæ intelligatur, potiusquam ex barbarico instituto, ut de hoc genere nobilitatis non nemo locutus est, quatenus quicquid eruditis populis ignotum ab exteris & incultis receptum est, barbarum solet appellari *Sciope in Scallig in vol 2 nos lib 2 Digest cap 24*

18 Plures si jus creandi Nobiles sit ex jure Summæ potestatis, quod nemo negat, manifestum est, illud æquè in plurimum quam Singulorum Imperis posse constitui

19 Quod si in liberis Rebuspublicis feuda talia vel diplomata non distribuuntur, dicendum est, sufficere ad nobilitatem alia argumenta voluntatis eorum, qui summam habent Potestatem

20 Tale est in Reipubl Venetorum jus communionis in Imperio Civitatis, cujus qui participes sunt, eos vocant *Patricios* eosdemque jure meritoque *Nobiles*

21 In Republica, ubi Imperantes seu perpetui sive temporales, ex plebe partim & ex Nobilibus creantur, ut in nostra, hi, qui pro Nobilibus in supremo Comitio admittuntur, maxime si hoc saepius factum, ipsi quidem non fiunt proprie nobiles, si prius non fuerunt, sed eorum posteris haud immerito nobilitatem vindicare sibi possunt, modo opes professioni respondeant, sine quibus hoc decus comparari vix potest, etiam partim custodiri facilius

22 In ceteris sequemur institutum, quod apud Graecos & Romae, juris publici fuit, ut Nobiles putemus eos, quorum majores insignia Reipublice munera gesserunt Neque enim ulla ratio proferri potest, quare id minus hodieuris sit, minusve moris esse debeat

23 Quo autem majores sunt dignitates, eo major quoque nobilitas propagatur, quemadmodum jure Romano alicui magistratus sunt Illustres, aut praefectus praetoris & urbis, alii Spectabiles ut proconsules, denique Clarissimi ut praetores, etsi clarissimorum vox aliquando & Spectabiles complectatur & Illustres veteribus idem quod Nobiles sint, ut Tiraq d C 2 probat, ut distinctiones istae sint recentioris inventionis, quando Senatoresisdem gradibus & terminis distinguenduntur. vid Pacium Isag ad tit D de senator & nos Ennom ad l ult d tit

24 Non quod nati ex illis simpliciter Illustres, Clarissimi, Spectabiles sint (etenim magistratum hi sunt tituli) sed quia de majoribus genitum esse illustribus, amplius est, sicut Romae, qui ex familiaribus censoribus, consularibus, praetoris similibusque orti alius erant nobiliores

25 Denique, usu temporis immemoralis cum jura quaelibet, etiam Majestatis acquiri possint, nihil est causae, quare nobilitas eodem modo quaesita

haud perinde legitima censeretur, quasi ex tacita voluntate eorum, quicujusque Reipublicae tenent Imperium.

26 Et quidem hic modus ideo ceteris validior videtur, quia Nobilitas admodum inepta res est, si reputatio ejus cum populari existimatione minus conveniat, affectataque magis quam credita videtur, praescriptio autem sive usus longissimae temporis in ipsa populari usurpatione consistit

27 Huc accedit, quod etiam a Principibus nobilitati non modo censentur, qui expressis verbis & diplomatis hoc jus & decus acquisivere, sed etiam tacite nobilitatos censerent, quos Princeps lateri suo adjungit, unde Comitio decus. Etiam quibus certa armorum insignia gerenda largitur, ut probat Tiraq. d tract 6 ubi plures videlicet tacitae nobilitationis species.

28 Quicumque igitur docere possunt, quod a longissimo tempore, ab omnibus habitis & agniti sunt pro Nobilibus, etsi nullum initium causaeve decoris sui prodicere possint, tamen statim jure nobiles se ferunt, atque hoc modo verum est, veteres divitias multos rusticos fecisse ac etiamnum facere Nobiles. Quatenus opes excellendi copiam praebent ac inde in partem adulationis & nobilitatis usurpationis. Quae de re Euripides in Andr.

Ἰχὸς μίτρα
Πλάτος, λαβὼν τὸν ἰσχυρὸν ἀνδρῶν
Multum valens
Opes, quibus potitus, fit vir nobilis
Idem in Aeolo
Τὴν δ' εὐχάρινον ἔπος ἔειπεν, μὴ μοι λίσσῃ
Ἐν γένεσσι ποδ' ἴσῃ
Quid per Deos de stirpe iactas nobili?
Haec in pecunis sita est

29 Et quidem praescriptio Nobilitatis non tantum in Populari vel Optimatum imperio valet, sed etiam in ipso principatu vel Regno, nempe, si temporis

poris *immemorialis* sit, in qua verius est nullum requiri titulum vel scientiam superioris, ut evincit *Tiraquellus de tract. c. 23*

30 Sciuet, quatenus in Civitatibus hæc res aliter non est definita legibus, Quid enim si album, sive matricula nobilium familiarum extet, præscriptio non potest ex usu tacito tribuere, quod expressam nominationem requirit

31 Majoris excellentiæ gradus, ut *Baronum, Comitum, Marchionum, Principum, Ducum*, proprie sunt nomina Potestatum seu summorum sive alius tam feudi quam civitatis jure subjectarum

32 Atque ita non nisi per modum successionis propagantur, quod tamen secus in quibusdam gentibus obtinet, ubi plerique titulorum istorum, exemplo Nobilitatis, ad omnes posteros, etsi potestas penes unum maneat, transmittuntur

33 Ex his jam colligi potest, fundamentum Nobilitatis non consistere in virtute neque fama rerum gestarum, sed esse eam, quæquam hereditariam civitate honoris prærogativam, quæ tantò major quidem est, quantò cujusque majorum fama virtutum meritorumque celebrior fertur, adfuit ea tamen perinde haberi potest, ac si honores alii cum dignis & indignis communicantur.

34 Honos virtutum, quique belli & pacis artibus defertur, a reputatione hujus eminentiæ toto genere diversus est, ut frustra sint, qui nobiles esse negant omnes à majorum virtutibus degeneres

35 Interim Nobilitatis initium à virtutibus famaque secundà ut plurimum duci, multisque eam à Summis potestatibus in præmium virtutis tribui, quin & hanc præstantissimam esse nobilitatem haud ægre concedimus

36 Ut tamen his, quibus auro vendi-

tur Nobilitas, aut favore, sine judicio datur a Principibus, non minus quam isti sint nobiles, perin se ac Prætor æquè fuit *Vatinius* quam *Caes*, & Consul tam *Gabinus* quam *Cicero*

37 Ratio alioqui primitus impulsiva recipiendæ Nobilitatis fuit hæc sine dubio, quod populi sperarent, virtutes eorum qui bene Rempubl gesserant, imitatos esse, qui nasci crentur ab illis

38 Item, ut eò magis quilibet ad virtutem accenderetur, si intelligeret, se non perituram, verum usque seros nepotes victuram dignitatem esse adepturum,

39 Proinde si primi familiæ conditores potentiam suam insignibus viciis corruerint, hi quidem verà æstimaione idonei nobilitatis auctores non sunt aut eam certe non parum dehonestant

40 Momentum, quod Nobilitas habet in Republica, non modo quod ad inania honoris, sed & in functionibus Rempubl capientis ignotum est nulli

41 Queritur, an & jus aliquod hoc parte, Nobilibus competat, quo urgere & exigere possint, ut aliis præferantur, in tantum uti secus, injuria illis fieri dicatur, quod *Catilina* præ se ferebat, idèò civile bellum se movere, quod ipse & socia nobilitas statum dignitatis suæ non obtinerent in *Epist ad Catul apud Salust*

42 Fuit hæc res in Græcis civitatibus creberrima seditionum materies, sed Ratio est, nobilitatem nihil juris habere proprii & perfecti, nisi ex conventionione civitatis, id est, Lege, citra quam probabiliter tamen aliquod præcipuum illis tribuendum, minime vero ut injuriæ & ultionis causa, si neglecti fuerint, ipsis inde orjatur

43 Quin & prærogativa illa cedit haud dubie virtutum & doctrinæ meritis, ut *Cicero* passim adversus eos qui *Appretatibus*,

pietatibus, & Lentulitatibus se vendita-
rent, præ se tulit, Tales Seneca potos
potius quam Nobiles vocat, *Qui imagi-
nes, in atrio exponunt & nomi-
na familie sue largo ordine & multu illi-
gata flexuris in parte primâ ædium collo-
cant, non magis quam nobiles sunt, lib
3 de benef* Unde & hoc colligitur, quod
alias constat, insignia Nobilitatis apud
veteres fuisse Imagines, quarum loco
Germanicæ nationes picturas armorum
flexibus illigarunt

44 Cæterum, in honoranda nobili-
tate, justum est, cæteris paribus præferre
nobiles, sed eisdem postponere meritis
potiores, plane, ut Franciscum Gallicæ
Regem servasse vel dictasse ferunt,
quod pluribus honorem ambientibus,
primam, quis laude moribusque ad illum
aptior, rogabat, nullo notabili discrimi-
mine, eum qui nobilitate excelleret,
præferendum judicabat.

45 Quis conferat nobilitatem, ex su-
pra dictis constat, Is qui habet Summam
Potestatem, eamque in posteros propa-
gari, æquè intelleximus Sed quousque,
disputant Jurisperiti Sicut enim qui sim-
plicem nobilitatem ultra filios non trans-
mitti volunt, per *l Sed & milites 8 § 1.
& de Excusat Tut & l laudabile 4 C de
Advoc divers jud* Sed cum hi textus a-
gant de privilegiis militum & Advocato-
rum duntaxat, ad nobilitatem male
transferuntur

46 Alii volunt ad pronepotes duntaxat
extendi jus nobilitatis, per *l Drvo
Marco II C de Quest* Ubi eminentissi-
morum de non torquendo privilegium
ulterius non extenditur Sed dicendum,
illas qualitates eminentissimorum & per-
fectissimorum, magis ad dignitates quam
ad familiam aut genus pertinuisse Ideo-
que ab illis ad nobilitatem, quæ generis
est, non valere consequentiam. Aucto-
res recenset Tiraqu *d loco c 15* idemque

in cap 10 probat, quod supra diximus,
copiose, nobilitatem quo sit antiquior,
hoc esse meliorem

47 Propagari nobilitatem in liberos
etiam adoptivos, ex opinione veterum,
non est dubium, ut ex Oratione Cice-
ronis pro domo sua apertissime liquet,
*Filios adoptivos sequi conditionem statum-
que Patris adoptivi, ut si hic esset Patri-
cius, adoptatus etiam si plebejus, talis fieret,
& e contrario si Pater adoptans esset
plebejus, talis quoque filius adoptatus cen-
seretur* Adoptivi jura cognationis *l 8
§ 4 & Unde cognati* Jura consanguini-
tatis *l 43 & de Adopt* omniaque familie
adipiscuntur *l 11 § 2 & de bon poss sec.
tab* inter quæ jus imaginum, Ex imagini-
bus Nobilitatem fuisse collectam, passim
est obvium atque à nobis demonstratum
in *lib 2 Digress c 24.*

48 Sed aliter multi, etiam Tiraquel-
lus in *d tract c 15 n 6* qui nobilitatem
per traducem seminis & sanguinis unice
propagari volunt. sine ratione, cum
nobilitas nature incognita usuque hono-
rum ab hominibus reperta sit, contra
quam ingenuitas, quæ sine medio est à
nativitate, quam ideo non tribuit a-
doptio *l ult & de Adoption*

49 Quod autem Spuriæ & nothi à
participatione Nobilitatis alieni sint,
non eget multæ probationis, quæ ta-
men confert Tiraquellus *in d tract n 10
& seqq* ubi recte monet, secus obser-
vari in familiis illustribus Regum &
Principum

50 Qui Legitimati sunt, maxime per
subsequens matrimonium, omnes sunt
legitimi Ex eo tamen quod de Ado-
ptione diximus, statuendum, etiam Re-
scripto Principis, à quo maxime Nobi-
litas oritur, legitimatos pro Nobilibus
esse habendos

51 Sed an liberi ante quæsitam Pa-
tri nobilitatem, Nobiles fiant, magis du-
bitatur,

bitatur. Etsi nec ratio magis hac parte, quam alias de Successione dictum est, dubitare patiatur, eo quod non modò filius in nativitate sua patrem repræsentet, verum semper quamdiu filius est, idque firmat *argum l 5 π de Senator* non obstante rursus *l ult C de Decurion* in verbis, *progeniti filii, antequam Parentes ad fisci Patronatum pervenerint, in conditione pristina remaneant*. Alia enim dignitatum, alia Nobilitatis est ratio. Plura Tiraq *d c n 9 & seqq*. Sæpe etiam usu venit, ut liberi Principum ex imparibus nuptus, quas vulgo ad *morgenaticam* vocant, gradu Nobilitatis Patri liberisque dignioris matrimonii cedant, quod frequenter usu venit in illustribus Germanorum familiis.

52 Ad collaterales agnatos Nobilitas recens acquisita, non nisi, quæ patrimonialis est, una cum bono transit, ut recte probat Tiraquellus *d tr c 17*.

53 Sed uxores, quæ maritos habent Nobiles, hujus participare Nobilitatem juris ratio ferre videtur, eo quod mulieres è dignitate maritorum censeantur, atque unionis arctissimæ effectus est civilis, *L feminae 8 π de Senator L Cum te & l ult ubi, & sentiat ejus fulgorem C de Nupt & l 10 C de Incol lib x* ubi hæc verba; *Mulieres honore maritorum eriguntur & genere nobilitantur*. Ideo expresse, in *l mulieres C de dignit l xii* quemadmodum è contra nuptæ ignobilibus feminae nobiles, his fiunt pænes *arg ad l*

54 Quo minus dubii est, si liberis Patre nobili, matre natis ignobili, quin hi Nobilium loco habeantur, cum & aliàs in matrimonio Patris conditionem, extra matrimonium Matris, spectari, juris sit *l 17 π de Stat hom* in quam rem plura cumulat Tiraqu *d tr c. 18 π 21*.

55 Non est tamen dubium, quin Nobiliores sint, utroque parente nobi-

l insignes; ut Ovid *lib 4 de Ponto, eleg ult*

Maternos Cottas cù Messalaque paternos

Maxima Nobilitas ingeminata dicit

Hinc apud Salustium Hympsal ignobilitatem Jugurthæ; quia materno genere impar erat, despiciebat, *bell Jugurth & Antonius* hoc nomine Augusti Nobilitatem insectabatur, quod *materna* origine vilior esset. Xerxes Darii Histaspis filius, Artamenti fratri prælatus est, ob maternam Nobilitatem, ex Atossâ Cyri filiâ natus, apud Herodot idemque inter Demetrium & Pericum interfuisse Livius observat. Adde Tacitum, qui *l 14* Rebellio Plautio *maternam Nobilitatem* ex Julia familia adscribit.

56 Neque desunt Gentes, ubi vir femina ignobili ducta, polluere Nobilitatem dicitur, ut Tacitus iterum *lib 3 annal c 29*. Nec adeo verè Nobilibus aggregetur, qui non insignia ab utroque latere Nobilitatis ostendere possit, quâ de re pluribus agit idem Tiraquellus *c 19 π 30 & seqq*.

57 Prærogativa Nobilitatis maxime consistit in honoribus, quibus plebeis & vilioribus præferuntur, qua de re testimonia cumulare non est hujus loci, fecit id copiose Tiraquellus in *d tract c 20 in pr* diximus aliquid *suprà*.

58 Ratio autem præferendi Nobilitatem in honoribus, est probabilis duntaxat, non perfecta, ideoque læpe fit, ut cedere debeant virtutibus & meritis. Aliquando etiam forma Reipubl talis est, ut Nobilitas parum aut nihil habeat præ cæteris.

59 Quæ præterea de Nobilibus prædicantur, quod major illis fides in testimoniis habeatur, quod armati incedere possint & debeant, An cogi possint ad homines suspendendos & familia, de quibus

quibus prolixè Tiraquellus in cap 20 dicit neque perpetua, nec ejus momenti sunt, ut nobis prosequenda videantur

60 Sed majoris momenti est, quod Nobiles in delictis mitius haberi dicuntur Nam ob quas causas viliores corporali poena adficiuntur, ob has honestiorum bona publicantur, § 5 I de publ. Imo, cum humiles capite puniuntur, altiores deportantur in insulam l 3 § pen et ad L Corn de Sicar Idem in aliis scriptoribus ubique videas Stobæus ex Eurip

Παύροις ἀνδρῶν δόξαίη, φειδόμεθα
Parcite Nobilibus, parcamus Nobilitati

61 Quod tamen non ita accipiendum, quin delicta dentur, in quibus Nobilitas augeat crimen, ut est, proditoris, fugæ in bello, nec tam in plerisque atrocioribus ipsam poenæ, quam generis poenæ remissionem Nobilitati indulgentiam merito quis dixerit, sed quatenus hac causa poena variari possit, ad caput de Poenis pertinet

62 Porro, sicut Nobilitas à Summâ Potestate confertur, ita ejusdem decreto ex causa rursus adimi potest Verum sola vitæ turpitudine & infamia magis est, ut privilegia Nobilitatis, quibus infamis nullo modo gaudere potest, quam ipsum sanguinis characterem amittat, quem idcirco ad liberos decore viventes pergere statuendum est, etiam Tiraquellus cap 24

63 Paupertate Nobilitatem amitti vir sapiens Euripides statuere videtur Phœnissis

Πῶς ἴδ' ἔστι δόξαίη ἀνὴρ

Vir Nobilis pauper quid est? nihil

In Electra

Λαμπρὸν ἴδ' ἐστὶν ἄνθρωπον
δὴ

Πῶς ἐστὶν ἄνθρωπος ἀπὸ πτωχῶν

Qui genere nobiles egent pecuniis

Exinde jure nobilitas excidunt

Sed hoc de vulgi, non de prudentium judicio esse verum, idem indicat apud Stob. serm 86

Ἦν τῶν κοινῶν ἀλλοτρίων ἀλλοτρίων,

Ἦ δ' ἀγαθῶν καὶ τοῦ γένους μίση

Etsi pecunia nostrum genus caret,

Generositas & Nobilis sanguis manet

Sed verum est, quod idem de Nobilibus serm 89

Πῶς ἐστὶν ἄνθρωπος ἀπὸ πτωχῶν

Cum pauperes sunt, amplius non eminent

Unde à dignitatibus, quæ alioquin à nobilibus geri solent, ferme excluduntur, ut Romæ in Senatoribus, qui censu carebant, observatum fuisse, Tacitus & Suetonius testantur

64 Ingressus in ordinem religiosum dignitates quidem in Nobilitatem conferri solitas, sed ipsam nobilitatem minime præcidit, quemadmodum nec Verbi divini ministerium Etsi quod aliqui huic debiti officio, insignia nobilitatis & instrumenta pompæ huic fortunæ convenientes ostentare gaudent, omnem stultitiam superat & se destruit ipsum

65 Judicandi vero munus neque jus neque dignitatē aut privilegia tollere vel minuere manifestum est, cum etiam Regium sit officium, res judicare, quemadmodum hac causâ primo sunt constituti & optimi quique Principes ad id jus dixisse leguntur Sueton Aug c 33.

66 Nec quidem Advocati munus tollere, nec etiam de honestate Nobilitatem sola probat Lex, Advocati C de Advoc divers Jud quod secus de Procuratoris officio videtur, ut probat Tiraq d tr. c 30 qui Medicos cap sequ prolixè defendit ac adferit etiam Nobilitati ut de Medicis amplius, quam in toto libro de Nobilitate loquatur

67 Imo tamen nulla major oppositio quam

Υ γ 2

quam inter Nobiles & rusticos esse videatur, tamen nec agriculturam officere Nobilitati vetus & constans hominum gravissimorum opinio est, *Omniū rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agriculturā melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius*, ait Cicero i off Idque pressius antiqui Consules & Dictatores ab aratro confirmant, nec etiamnum ab agricultura Nobiles alieni sunt, etsi manus operi non semper admoveant

To παρ γεωργίας ἕρως ἐστὶ βικεταύς
Nam fodere terram munus servile habetur

68 Sed mercatura Nobilitati magis adversa videtur Unde Nobiliores natalibus, mercimonium exercere prohibentur l 3 C de Commerc & mercat Inter humiles & abjectas personas referuntur, qui quæve publicis mercimonis præfuerunt l 1 C de Incest. Nupt.

69 Sed mercatura nostro seculo, postquam populi & Principes ingens ejus in Republ. momentum animadvertent, magis honestari cæpit, præsertim in Imperiis Optimatum aut popularibus, Venetorum, Genuensium, Batavorum, quin & in Florentino Principatu, regniqve etiam, ut in Angliâ & alibi, Nec adeo mercaturâ Nobilitatē his diebus ubique amittā, dicendum videtur, nisi quæ *ultima* dicitur in l ne quis C de dignit

& sordida, quam vocat Cicero i offic 70 Prævalet omnino tamen in gentibus hæc opinio, quod Mercatura deroget Nobilitati, nisi quod in nonnullis populis pro statu Reipubl diversum placuit, ut copiose concludit & probat Tiraquell cap 33 passim & n 20

71 Orta est hæc sententia contra Mercaturam, ut videtur, inde, quod Principes Nobilitatem sibi addictam in armis habere, plebem ut subjectam cum libertum Nobilitati habere voluerunt

72 Quod tamen jampridem contravit, postquam Principes mercenariam militiam ex sæce hominum, ad vim imperii exercendam, adsciverunt Exinde enim nobiles ab armis alienati, æque oneribus publicis & rigidiori imperio subiectos habuere quam plebejos

73 Meliore est ratio, quam Honorius & Theodosius præferunt, qui Nobiles, conspicuos & ditiores ideo à commerciis excludunt, ut inter plebejos & negotiatores facilius sit emendi vendendique commercium l 3 C de Commerc qua, nec non inveterata populorum opinione apud ipsos Batavos, in quibus mercatura pridem maxime viguit, antiqua Nobilitas adhuc mercaturam dedignatur At satis heic nobis Reliqua plena manu Tiraquellus, & multò plura D Antonius Matthæus A F A N in opere exquisito de Nobilitate.

[Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through or a second column of text.]

Antiquissimum genus Civium fuisse agricolas. Dignitate etiam mercatori-
bus olim potiores habitos. Secus hodie. Ratio differentie. Quæstio,
an naturaliter liceat in emendo vendendoque se invicem circumscribe-
re, terminatur. De sceneratoribus, & an scenus jure naturæ divino-
que sit licitum, Aff non tamen id quod vulgo Lombardicum vocatur.
Mercatores sequi Piscatores & Mechanicos artifices, sed milites ordi-
nem in civitate proprium non constituere, At eruditos omnino, tam
qui docent artes studiorum, quam qui faciunt illas. Ubi quid juris
hac parte Theologis.

HÆ fere sunt differentie ex quali-
tatibus civium, Dantur & aliæ ex
varius vitæ generibus ac professionibus
Unde ordines hominum diversi compo-
nuntur

2 Antiquissimum vitæ genus est *Ag-
ricultura*, idemque innocentissimum,
nec minus Reipubl utilissimum ideo-
que apud priscos omnes populos merito
honoratum

*Cum caperet fasces à curvo Consul a-
ratto*

*Et faceret Patrio rure Senator a-
gros*

3 Unde & Legibus fovenda tūen-
daque imprimis, ut à Romanis factum,
quo pertinet, quod instrumenta rustica
loco pignorum capi & agricolis auferri
prohibentur, etsi hoc moribus hodie-
nis nusquam servatur, utcunque ratio,
qua veteres movebantur, apud nos for-
te non minus obtineat, quam apud illos
ulu venerat, *vid l 7 & 8 cum Auth
Agriculi C Quæ res pignori oblig non
poss*

4 Quominus Imperii in civitatibus
Rustici participes habeantur, nulla qui-
dem ratio obstat, idque olim in lauda-

tissimis civitatibus, *Sparta* exceptâ, ob-
tinuisse, nota res est

5 Hodiernis temporibus aliter usur-
pari videmus, ubique penes urbanos aut
nobiles summâ consistente rerum. non
alia ex causâ, quam quod hi, qui opi-
bus & ingenio pollent, agriculturam o-
dio laboris fastidiant, eamque us relin-
quant, qui ad rem nullam, præterquam
ad serviendum, sunt apti, quod & *Ly-
curgo* probatum *Plutarch in vit*

6 Post agricolas, sunt origine Merca-
tores, illos necessitas, hos utilitas com-
mendat, quando nullâ re compertum
est, celerius incrementum & rursus defice-
re, quam florente vel coarctata merca-
tura, populos & civitates

7 Plerique veterum dignitate post a-
gricolas collocant mercatores; an, quia
sane apud hos minus simplicitatis & cre-
bræ fraudes ac imposturæ?

8 Ideone & his diebus Nobiles ag-
ros, saltem per alios, ipsimet exercent,
mercaturæ misceri indecorum existi-
ment? sed hæc ratio aliter constat

9 Monarchæ ut liberius imperarent,
plebi arma excutere eaque soli commit-
tere Nobilitati curæ habuerunt, atqui à

studio armorum nihil alienius esse constat Mercatura

10 Accedit & ratio coercendi monopolia, quæ per homines potentes & nobiles facile contraherentur, quamobrem jure Romano cunctis potentioribus mercatura interdictum / 4 & l ult C de Commer

11 Philosophi idcirco illam deteriore loco habere videntur, quod cum simplicitate juris Naturæ minus conveniat, rem eandem minoris emptam vendere plaris, nam in venditionibus, commercia fere consistunt

12 Fundamentum hujus quæstionis decidendæ petendum est à voluntate contrahentium, His enim consentientibus in eam, quæ arguitur, inæqualitatem, nulla ratio naturalis aut civilis eam reprehendendi superest

13 Voluntas autem ementium ex indigentia colligitur, prout enim quisque magis aut minus aliqua re indiget, ita plaris aut minoris eam æstimare solet

14 Sic tamen, ut indigentia respectu singulorum non spectetur, ita ut venditor capter unius necessitatem, eamque precio enormi circumscribat, sed in universum, quatenus æstimatione communi res quæque censetur

15 Proinde, non modo tale lucrum, quod simpliciter pensationi laboris operæque respondeat, sed & juxta subitum indigentia incrementum majus aliquid licite capi potest

16 Est omnino tacitus ubique gentium & publicus in hanc rem consensus, ut res emptas cum lucro distrahere liceat, quæ generalis consensio in jus Gentium abit, idque frequenter Naturale dicitur, unde Romani Icti, naturaliter licere contrahentibus se invicem circumscribere docent in / 16 § 4. & de Minor ad de Grotium lib 2 cap 12 § 14

17 Quamquam monopolia, per quæ

jus vendendi certis hominibus, exclusis reliquis, permittitur, ut plurimum esse prohibita, satis hinc intelligatur, quia commercii libertas juris Gentium est

18 Nihil tamen vetat, quin civitas ob civiles quandoque causas, ea permittere possit, quale fuit monopolium Josephi in Ægypto, & est Indica societas in Belgio

19 Cæterum, dignitas Mercatorum in liberis Rebuspubl aliquanto major habetur, atque solet apud populos qui regnantur, Quamquam & ibi diversa quam solebat olim, invaluerit exitimatio, ut ubi lucrum est, ibi quoque Principes ipsi aggregari mercatoribus non dedignantur

20 Juxta mercatores censer cupiunt *Fœneratores*, qui pecunias pro mercede mutuo elocandis suam vitam exercent, quos alii penitus e civitate vellent ejectos, & Fœnus in universum juri Naturæ & divino contrarium judicant non scilicet ejusmodi fœnus, quod damnum penser illatum aut lucrum cessans, nec quod puniat debitores frustrantes, ut hæc diximus *ad tit ff de Usur* sed mere lucrativum

21 De jure Naturæ nobis certum est, id non prohiberi, siquidem nulla est ratio, cur non ex pecunia mea lucrum immediate percipere queam, perinde atque ex aliis rebus pecunia comparatis

22 Jure divino, fundamentum prohibitionis est *Charitas*, cujus Legibus si possit ulura non adversari, dicendum, dari quoque usum ejus non nefarium

23 Atqui ut ab eo qui nostra pecunia in suum commodum utitur, mercedem capiamus, id non repugnat officio caritatis

24 Nec audimus *in veteri* à se ipso dissentientem, quando sufficere debere ait Legem Hebræis datam, ne a gentilibus suis capiant usuram, cujus cum honesta

honestā sit materia, Christianos quoque per illam vult obligari, quippe vocatos ad majora virtutum specimen. Grot lib 2 cap 12 § 20 de jur b & p Aliter in introd jur Holl

25 Nos hanc consequentiam in his quæ mere sunt moralia, licet non necessaria, ut alius dictum, concedimus, Lulmou autem hoc præceptum esse non videri, ex conditione illius populi, agricultis & à commerciis alieni liquet, nam idcirco & aliæ gentes versuram intermixtæ leguntur, quam alii suis rebus necessariam experiuntur

26 Præterea, quod morale totum est, id omnibus ex æquo populis congruere oportet, hanc autem de fœnore Legem Deus ipse ad alienigenas noluit extendi, a quibus Judæi fœnus capere jure potuerunt

27 Quatenus autem Legi dilectionis adverteretur usura, id ex solida & intucta dijudicatione circumstantiarum, quæ in universum terminari nequeunt, cuique colligendum

28 Nos utcumque eos qui artem *ἀκμῆς* exercent, ob necessitatem tolerandos, ita qui fœneratorium toto vitæ instituto artificium exercent, laudandos minime putamus

29 Quoniam etsi mutuum, quod sua natura gratuitum est, non male quandoque fiat usurarium, id tamen extraordinarium juvandique alterius causa, non promiscue, ut faciunt mensularii, debet fieri

30 Quemadmodum, etsi bellum sit licitum, non ideo, quibus bellum est Ars, idque agunt, ut conducenti cuiusvis operas suas locent, vitæ genus justum sequi videntur

31 Plane, qui apud nos trapeziticam exercent, quorum primi e Lombardia oriundi nomen gentis professioni addiderunt, & qui sub pignoribus enor-

me fœnus capiunt, ne quidem, uti res habet, terendi in civitate erant, nisi ipsos Magistratus tenerent implicitos; quæ tamen honorifica societas nihil argentarius istis ultra impunitatem tribuere, neque labes Reipublicæ internam rei spurcitiem tollere potest

32 Mercatoribus jure meliori succenturiantur, qui rem nauticam & Piscatori- am maxime Oceani, quique mechanicas artes exercent, quos à veteribus ad spernanter haberi videmus, à Xenophonte in *Oecon* ab Aristot in *Polit* tanquam abjectos & nullius pretii homines / 3 c 3 & lib 6 cap 4

33 Sed usu discimus in hoc hominum genere, ut hi temporibus agunt, esse honestissimos & religiosissimos mortales, qui civitates numero & vectigalibus, Ecclesias quoque vivis & solidis incrementis amplificant

34 Milites ordinem in civitate proprium constituere non videntur, utique non, si delectu civium habito, identidem bello confecto, ut olim Romæ, dimittantur, tunc enim pars civitatis sunt, non ordo civium peculiaris

35 Neque verò, si perpetuis stipendiis modo in præsidis habeantur, ut recenti Roma, nam qui tum cives ex illis sunt, manent cives jure priori, alienigenæ mercenario servitio civilis unionis non fiunt participes

36 Proinde nec originarius civibus militare ministerium quicquam juris, quo civilis character mutetur, superaddit quod verò secus apud Romanos obtinuerit, id vitium ac pestis, non jus fuit Reipublicæ

37 Sed qui studiis honestarum artium exercentur, hi optimo merito civilis ordinis censentur sunt autem in duplici differentia, qui docendis tantum eruditis disciplinis dant operam, & qui

qui faciunt artes, seu praxin earum, ut vulgo loquuntur, exercent

38 Qui institutionem scientiamque earum artium profitentur, quibus Ecclesie & civitates reguntur, & utilissimi humano generi & ab omni seculorum memoria honoratissimi fuere, præterquam ubi corruptis moribus præmia virtuti & doctrinæ debita ignavis bonarum artium promiscue tribuuntur

39 Qui exercent in Civitate disciplinas, hi quod attinet ad rerum divinarum scientiam, alium locum quam est is, de quo jam loquimur, in Republ tenent, idemque de Jureconsultis in loco videbimus

40 Hic autem observandum, Theologos in plerisque gentibus Reipubl regendæ in primis admoveri solitos fuisse, apud Hebræos, maxime post *ἀλωσι*, apud Romanos Pontifices, ut Cicero *pro domo*. Item Carolus Magnus instituit, apud Germanos imprimis, ut Episcopi simul essent Principes, quemadmodum adhuc sunt, nec alius frequentius Reges & Principes utuntur Consiliariis quam Theologis

41 Nisi quod apud Protestantes id

rarius instituitur, ita persuasos, ne jure quidem id fieri posse vel debere, quasi id esset *απορησις* *παραπαι* & polypragmolyne à Christo Apostolisque prohibita, quo Pastores animarum se totos huic curæ, quæ totis hominibus occupandis sufficit, dedere possint, & Recte equidem, etsi cujus gratia id instituere principes Reformatium, haud usquam fideliter impleatur quod tamen juris rationem non mutat

42 Medicos apud Romanos minù, honoratos fuisse, libertinis & servis hæc arte delegata, constat equidem, sed postquam chirurgica & pharmaceutica ab eruditore medicina separata est, majore quam apud Græcos olim, honore ceperunt haberi & habentur etiamnum, ut etiam Reipubl non raro adhibeantur, etsi non ita, ut Juris-consulti, quæ tales

43 Philosophi apud Veteres multo quam hodiè majori honore habebantur, cum & sacris & legibus condendis omnique disciplinæ adhiberentur, quæ postquam hodie à Theologis & Jurisperitis occupatæ sint partes, philosophis in civitate parum loci atque momenti relictum est

SECTIO III.

De jure Universitatum.

CAP. I.

De Universitate, in genere

Post singulos, corpora hominum considerata & Universitates. Definitio illarum difficilis, tentatur tamen, ut & divisio, quod vel singulæ personæ, vel integræ in eas familiæ, cum omnibus rebus conveniant. Definitio alia & accuratior Universitatis, ejusque exegesis. *Exclusio* prohibita. Regimen Universitatum, cum jure condendi statuta de rebus suæ professionis. Jus personæ Universitatibus competens, etiam in Contractibus & delictis.

QUæ adhuc dicta sunt, ea singulis fere civibus conveniunt, plerumque autem vel plures personæ vel integræ familiæ communis utilitatis causâ in unum conveniunt, quæ Corpora sive Universitates dicuntur

2 Quid sit Universitas, difficile dictum est, prope ut hic illud Aristotelicum usu veniat, ἡ δὲ παντός ἐστι ζῆναι, nam quia diversissimæ Universitates sunt naturæ, definitio ægre, omnibus quæ conveniat, dari potest

3 Forte facilius negante quam ajente sensu, Universitas est *Multitudo, communis utilitatis causa, certo regiminis ordine sociata, quæ nec sit familia neque Respublica*, sicut diximus ad tit Inst de Acquir. Rer dom

4 Nam quia verba priora definitionis, his quoque conveniunt, nec tamen hæc Universitates sunt hujus generis, nominatim separandæ videntur, deficientibus, ut videtur, verbis, quibus aliter distinctio illa colligi possit, nisi quid forte statim melius occurrat

5 Partiemur Universitates, quod vel personæ singulæ, vel integræ familiæ cum omnibus suis rebus conveniant

6 Corpora, quæ personali tantum unione constant, propter usum aut civiles aut sacros congregantur

7 Illi, vel ob mechanicas artes, vel ob studia bonarum artium haberi solent suntque *Collegia* artificum, & ex adverso *Academix*, nam scholæ & gymnasia per se Universitates non sunt, quia nullo regimine civili continentur

8 Quæ ob sacra congregantur Universitates, *Ecclesix* dicuntur, quæ utcumque à Republica separatæ sint, membra tamen civitatis esse, negari nequeunt

9 Universitates, quæ non modò personas, sed & familias domosque complectuntur, sunt vici, pagi, oppida seu municipia, territoria, provinciæ & similes, in quibus priores continentur Nam dari universitatem in Universitate habet facultatem & usum

10 De his omnibus in genere statuendum,

tuendum, Nullas jure constitutas videri universitates, nec ullas omnino tolerandas, nisi quæ ab eo qui summam habet potestatem, aut si minoris momenti sint, ab his qui delegatam à Principe habent potestatem, probatæ vel confirmatæ sint

11 Ratio, quia prætextu collegiorum, fundamenta seditionum stabiliri possunt, præter quod nihil in civitate majoris momenti sit, quod ab alio quam a summa potestate constitui queat, nec quicquam facile pluris occurrit momenti quam civium in Civitate societates

12 Unde haud immerito, criminis extra ordinem rei sunt, qui *invidias* sodalitia, collegia formaverint, ut non tantum jure Romano receptum, sed etiam Universali jure Publico statuendum est, *vid. tit. de Corpor & colleg.*

13 Facit, quod in civitatibus, maxime, ubi fundamentum Imperii est Democraticum, Universitates civium, quasi usum habent Curiarum, ut olim populus Romanus in xxx curias divisus de publicis rebus consulebatur

14 Forsitan ex his omnibus definiri potest Universitas, paulo concinnius quâ modo, *Cætus*, sive corpus *subditorum* alicujus civitatis, *sub certo regimine, permissu summa potestatis, ad utilitatem communem sociatus*

15 *Cætum* dicimus, quia ipsum corpus civium pro universitate habemus, iterum sprete eorum subtilitate, qui *formam moderationis* proprie loco generis collocatam vellent, ut vult Arnulæ *lib. 1 de Republ. c. 1. sect. 7. n. 2* tanti putans hac causa reprehendere Platonem, Speulippum, Ulpianum, Bodinum aliosque, prope ambitiosæ nugæ!

16 Dicuntur etiam Societates, & Collegia *in l. 1. Quod cujusque univers.* Sed hæc nomina conveniunt etiam ejusmodi coetibus, qui nullo regimine con-

tinentur, neque rursus satis conveniunt, pagis, oppidis & Provinciis, quæ tamen universitates sunt

17 Numerus Sociatorum varie se habere potest, minimus omnium, a quo initium capere possit Universitas, habetur, trium personarum *l. 85. n. d. Verb. signif.*

18 *Subditorum*, non civium, siquidem & advenarum temporaria possunt esse collegia & universitates, ut mercatorum, studiosorum, denique Ecclesiarum & Monasteria

19 *Sub certo regimine*; his verbis constat differentia à Societatibus, quæ non raro pro Universitatibus fallunt, quales Publicanorum & Mercatorum, etsi Romæ quidem publicanis universitates permittæ fuerint, ut indicat Cajus in *l. 1. Quod cujusque univers.* non æque militibus, etsi illis; conferre stipem & semel in mense coire permittitur, at sine regimine peculiari *l. 1. de colleg. & corpor.* quod nihilo magis hodie publicanis permittendum videretur. Enimvero nomina ne quem decipiant, tenendum, Societates sæpe dici, quæ sunt maxime Universitates, ut *Indicæ* apud Belgas

20 Proprietas autem & nota hujus regiminis est, quod alii sunt Imperantes, alii ad parendum tenentur, sive imperans sit unus, vel pauci, vel ex omnibus identidem major pars, ad eum ut Universitates ad instar civitatum, tribus formis administrantur

21 Plerumque penes universos socios, hoc est, penes majorem partem est regimen, ita ut secundum plura suffragia concludatur & minor pars sequi cogatur, nisi aliquid certi hac parte placuerit. Ut in Collegio Cardinalium duas partes præsentium consentire oportet in eligendo Pontifice, quod tamen ad alium locum magis pertinet,

22. Quot autem adsint Universitatis membra, nihil refert, si modo conventus legitime sit indictus, sine dolo & captatione absentiarum, nisi rursus aliquid certi hac parte sit constitutum, ut apud Romanos receptum fuit, ne pauciores quam duæ partes adfuerint / 3 & 4 *

Quod cuiusque univers

23. Habent etiam ejusmodi Universitates arcam communem, & possunt habere Syndicum sive actorem, per quem quod communiter agi fierique oporteat, agitur, ut sit, habent & notionem sive aliquid inlar jurisdictionis, omnia ad instar Republicæ / I § I *Quod cuiusque univers nom*

24. Permissu summæ potestatis, plerumque immediate, aliquando per Magistratus sic autem a familia discernitur universitas, quæ non eget consensu publico simul a civitate, cujus anima est Summa potestas, nec ante civitatem existit, at quod supremæ potestatis permissu fi, hoc eam præexistere supponit

25. Denique, hæc verba, exercitus terrestres & maritimos, etiam singulas naves bellicæ separant ab Universitatibus, quia non permissu, sed nomine & jussu summæ potestatis, inque ministerium ejus ac commodum immediate sociantur

26. Excludunt etiam hæc verba prohibitas Universitates, quæ non habent jussionem vel decretum permissionis à summa Potestate, utcunque suum regimen habeant, & tolerantur, & libertate gaudeant, quod discrimen evidens est, in collegis hæreticorum & schismaticorum, qui a publica Ecclesia separati suo sensu & more Deum colunt, & quorum quædam per conniventiam tolerantur, alia decreto Civitatis stabilita sunt

27. Quæ sunt posterioris generis, hæc vocantur & sunt Universitates, non eam quæ prioris, etli actus aliqui a vo-

luntate summæ Potestatis descendentes tubinde circa eas exercentur, quia semper in statu sunt, ut tolli queant & debeant; adeoque sunt Universitates factæ non juris, ut ita loquamur

28. Sed an diuturnitas temporis Universitatum jus illi distribuere non potest? Existimo posse, si nulla prohibitio scientis Magistratus præscriptionem interrumpat, ut apud nos Pontificiorum Universitates perpetuo prohibentur & tolerantur, his tamen præscriptio non currit

29. Secus ac Anabaptistis, ut videtur, quibus integri tolerantia seculi palam facta jus Universitatis acquisivisse videtur. Quare enim minus hoc jus quam omnia reliqua lapsu temporis acquiri nequeat, ratio nulla reddi potest

30. Ideoque ejusmodi Universitatibus, jus personæ omnesque civium facultates & standi in judicio & acquirendi bona juraque competere videtur

31. *Ad communem utilitatem*, Finis in omni legitima universitate necessarius, vox *communem* recipit duplicem scilicet, pro communi sociorum, & publico bono. Utrumque requiritur, neque enim aliter ab Imperantibus hujusmodi corpora permittuntur

32. Merito igitur Romani Principes veterunt esse *imæjias sodalitia*, in quibus commessandi potissimum gratiâ homines conveniebant, meritoque in *Academis* tam Germanicis, quam Belgicis abolita sunt collegia Studiosorum Nationalia, quæ finem præcipuum sympo-
siti publicæque disciplinæ eversionem habebant

33. Nominatim Ordines Frisicæ hanc rem tanti fecerunt, ut solenni Legatione undecim virorum e primariis Reipubl Collegis in Academiam facta, rem utilissimam sæpe etiam vi tentatam consilio & auctoritate confecerint, anno

MDCCLXVIII

Z z 2

34 Regi-

34 Regimen universitatibus, quantum ad cujusque moderationem satis est, nec ultra conceditur, ut quam minimum publicæ autoritatis *vigori decedat*, *adque moribus passim obtinet.*

35 Porro, quia per regimen suum Universitas ad unitatem redacta est, hinc jus personæ ei rectè adscribitur. Ideoque habet dominium a singulorum dominio separatum, quomodo res Universitatis è rebus singulorum distinctæ sunt, ut docent Juris-consulti, in l. 6 § 1. *Quod cujusque universi nom* imo contrahere & delinquere possunt Universitates, in l. 17 § 1. *Quod cui Universi l. 9 § 3.* *Quodmet c. l. 27 d. Reb. cred. Auth. nulla Communat. C. de Episc. & Cler.*

36 Scilicet, ipsa Universitas est Persona, ideoque singula Universitatis membra de contractu vel delicto Universitatis non tenentur, utique non quatenus sunt singuli, verùm uti concurrunt ad unum corpus cum aliis constituendum, sic etiam pro suâ parte tenentur, modo causa obligationis ita contracta sit, ut Universitas inde valide obligetur.

37 Quo autem hoc fiat, alterutrum necesse fuerit, vel ut omnes & singuli Universitatis consortes voluntatem suam declaraverint, vel, ut Universitas quibusdam jus plenum & absolutum dederit, de omnibus rebus maximis & minimis liberè statuendi, perinde ac si ipsa Universitas & tota consulisset, ita ut ista persona vel istud collegium totam Universitatem repræsentet.

38 Hoc enim in patrimonialibus singulæ Universitates suo quidem arbitratu facere possunt; Sed extra Patrimoniales

causas non dari talem in Universitatibus repræsentationem, *in loco demonstratum est.*

39 Quod attinet ad delicta, cum in illis requiratur dolus proprius, qui non cadit in Universitatem l. 15. *de dol. mal.* sequitur, illam ita non posse delinquere, ut singuli e delicto teneantur.

40 Proinde, poena propter delictum Universitatibus singulatim infligi non potest, nisi constet, quis verè delicti particeps fuerit. Unde sequitur, si omnes facinus participaverint, ex rigore juris, omnes posse puniri, licet æquitas aliquid temperamenti postulet.

41 Deus sane totas urbes & nationes ob peccata, quibus se inquinaverant, aliquando proscripsit atque delevit. *Deuter. XIII. 12 & seq.* Aliàs sortitio vel decimatio instituitur, quæ fuit disciplina militiæ Romanæ, vel Duces & antesignani puniuntur.

42. Tamen & Universitati quæ tali, poena rectè imponitur, etsi de auctoribus delicti non constet, quemadmodum populos sæpe suis privilegiis & ornamentis obsecutiones, privatos legimus.

43 Alioqui notissimum in Historia institutum est, puniendi Universitates ita, ut poena paucos adfligat, metus ad omnes perveniat. Raro fit hoc, quod Minerva apud Homerum Iliad. 6, de Jove denuntiatur atq;

Μακρὰ δ' ἔχεις ἐν ἀνθρώποις καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς ἀντιπρὸς ἑστέ, ὅστις ἄνθρωπος ἔστιν ὃς ἀντιπρὸς ἑστέ, ὅστις ἄνθρωπος ἔστιν ὃς ἀντιπρὸς ἑστέ.
Sontes in fonteque manet promiscua poena.

44. Hæc de Universitate in genere dicta sunt, Transeamus ad singulas species.

C A P. I I.

De Universitatibus artificum mechanicorum & Mercatorum.

Differentia Societatum & Universitatum re & nominibus, ubi de Artificibus, Publicanis. Considerationes super usu illarum. De Societatibus Indicis, quo jure, tenent Imperia ditionum quas habent foris, jure Summæ Potestatis; an dominiduntaxat. de potestate Universitatum res judicandi & statuta condendi.

Secundum partitionem *supra* positam
Soccurrunt primò Universitates, quæ personarum tantum, sine respectu rerum & domuum suarum, continent, idque tam propter usus sacros quam civiles

2 Ex his primo sunt Artificum & Mercatorum collegia, quatenus hæc regimine certo continentur, nam et si Universitates sint etiam Societates, non quælibet tamen Societates sunt Universitates

3 Cujus rei effectus notabilis in hoc elucet, quod in Societate pars minor non cogitur sequi majorem Sociorum partem, sed quod pluribus in re communi placuit, id cuique dissentienti prohibere jus est / 28 *Com divid* quod in Universitate secus est, ut antea diximus

4 Proinde, ubi hæc forma regiminis additur, ut prærogativa suffragiorum valeat, ibi Societatem mutari contingit in Universitatem, quod accidit in artificibus mechanicis, qui plerumque suas habent universitates, ut Romæ habuere pittores & navicularii / 1 *Quod cuj* Univers nom & sunt hodieque omnium fere professionum & artificiorum in plerisque civitatibus

5 Adduntur, ut jam supra vidimus in / 1 publicani, quorum hodieque Societates sunt plurimæ, Universitates quod scilicet, nullæ nec ut hodie res sunt, expediri judicaretur Reipubl. ut id genus hominũ

ordine certi regiminis audaciam & capacitatem suã auctoritate majori stabilirent.

6. Fuerunt etiam apud Romanos Societates eorum, qui argenti & aurifodinas atque salinas exercerent, quæ similiter Universitatis jure donatæ sunt & donari possunt hodieque, ubi dentur, sicut & Piscatorum, nihilo secus ac aliorum artificiorum

7. Denique, Mercatorum Societates huic numero accensentur, quæ similiter, ut supra diximus, aliquando Universitatis jure donantur, quod tamen haud temere, nec nisi magnã utilitatis publicæ ratione faciendum

8 Quia cunctæ Universitates artificum & mercatorum, genus quoddam monopolii exercent, quo alii extra universitates illas ab ejusdem artificii vel mercimonii exercitio excluduntur, quod ut plurimum præpostere cedit

9 Dum sæpe peritiores, qui sumptus ad ingressus Collegiorum injunctos ferre nequeunt, suo & aliorum incommodum arcentur a communione victus exercendi aliisque utiliter inserviendi

10 Quæ ratio facit, ut ubi collegia à Summis Potestatibus concessa non sunt, Magistratum auctoritas inferiorum, ad creandum alius præjudicium non sufficiat, ut bene recteque in contradictorio scimus esse judicatum

11 Denique, multi non temere existimant,

Z z 3 - - - - - stumant,

stimant, plerumque satius esse, promiscuam Artificibus copiam sui præbere, ut quanto quisque diligentior & peritior est, tanto majore commodo gaudeat, nec Universitatum prærogativa mores, quod sæpe fit, præcludantur

12 Multo magis in mercatoribus id observandum, ne Universitatibus stabilitis, promiscui usus libertas, quæ auget hominum industriam & civitatem locupletat, coerceatur

13 Sunt tamen justæ causæ, propter quas Summa Potestas artificibus & mercatoribus collegia & universitates, cum exclusione aliorum, concedere potest, si quando aliter utile Reipubl. commercium administrari nequeat, ut in longinquis Indiarum & novi Orbis navigationibus ac commercii usu compertum est

14 Quorum institutum nuper inchoatum, inter alia plura, id habet singulare, quod, extra territorium ejus Potestatis, à quâ recipiunt auctoritatem, regimen suum extendunt, cum alioquin Universitas sit Corpus hominum in una Civitate, cujus extra limites suas jurisdictio extendi non potest

15 Tamen, inquam, Indica Societas, quæ est Universitas stabiliti regiminis, habet civitatem, imo Reipubl. & Imperium sub alio sole cœloque An illud Imperium est Societatis proprium, quatenus, inquam, Imperium est, an Ordinum Fœderatorum? Nam de privato dominio nemo dubitat, quin hoc sit ipsius Societatis proprium

16 Quid? dices, Universitas subiecta Civitati, quæ Civitas ipsa non est, Civitatem Reipubl. & Imperium habebit? Cui hoc in mentem veniat? Atqui privatum hominē, alii Principi vel Reipubl. subiectū, nihil vetat, habere foris Imperium idque independens, quid ni & Universitas, quæ jus habet personæ?

17 Domini Amelandiæ cives sunt Frisii, & tamen imperium ipsius in vicinam insulam ab Ordinibus tam Frisicis, quam Belgii fœderati agnatum & habitum est independens Hoc jus Universitas aliqua Belgarum acquirere posset, haberet eadem jus æquè independens ac illi habuerant, quod proinde non caret facultate civili

18 Quare distinguendum est Si Universitas sive Indica Societas nihil aliud ab Ordinibus accepit, quam permissionem constituendi & habendi tale corpus; vel si insuper accepit privilegium, ne quis alius e Belgis commercia per Indias exercent, hætenus nihil apparet, quod Imperium illis proprium & independens competere non videatur

19 Non obstante, quod apud Belgas subiecti sunt, æque hæc etiam in jus vocari possunt Id enim de rebus in Imperio suo foris administratis; non magis haberet locum, quam Princeps aliquis in nostro agens territorio, ad rationem sui regiminis forensis reddendam teneretur, quemadmodum de Amelandiæ domino Frisii nunquam exigendum putarunt

20 Quod si Indica Societas eâ lege constituta sit, ut puto constitutam esse, quod Summa Potestas futura sit penes Ordines Fœderatos, ipsique Socii foris adversus externos Principes Ordinum nomine Fœderatorum utantur, uti constat eos uti, jam rursus dubitari non potest, quin Summa Potestas illius Imperii forensis sit penes Ordines Fœderatos, a quibus etiam Leges & reliqua jura Reipubl. administrandæ acceperunt, & ad quos etiam de rebus apud illos foris iudicatis provocari poterit

21 Unde patet, ne quidem illos accepisse Regalia ab Ordinibus Generalibus, quemadmodum vasalli accipere solent, quos vere summam potestatem habere,

bere, licet feudi servitio obstructos, aliàs demonstratum est

22 Porro etiam fieri potest, ut tot Artificum & mercatorum collegia sint in aliqua Civitate, uti omne fere civium corpus in us sit comprehensum, quod Argentorati, Coloniz, Groningæ & alibi usu venire constat

23 Atque in us locis ita fert aliquando status Civitatis, ut principium & extremum popularis imperii in ejusmodi Collegiis contineatur, pari tere modo, quo Romæ se res habuisse cum Curis antea diximus, & in prænominatis civitatibus haud ita pridem se res habuit

24 Porro, collegia artificum & Mercatorum habent notionem causarum ad institutum suum spectantium, eaque causa mulctæ dictionem, Imperium tamen sine facultatem exequendi regulariter non habent; nisi foris, ubi manu publica adjuvari non possunt, agant, ut in longinquis navigationibus, ubi quoque meri Imperii exercitio privatis Societatibus concedi solet

25 Jus etiam habent condendi Statuta professioni suæ convenientia, dum ne aliquid ex publico jure corrumpant, aut aliorum commodis adversentur, cujusmodi sunt quæ ad monopola spectant

26 Quibus accensetur, si artifices statuunt, ne opus ab alio inchoatum alter absolvat, aut plus nomine pretii vel

mercedis exigant, quam Lex vel consuetudo permittant, quæque similia lucri sacra fames hominibus suggerere solet *Vid tit C de Monopoliis & conventibus negotiatorum illicitis, vel artificio ergolaborum & pactioibus illicitis*

27 Aliquando tamen è Republica est, ut monopoli quoddam genus certis collegiis permittatur, cum varias ob causas, de quibus Politici, tum ideo, quod majori opus sit concordia potentiaque ad stabiliendam mercaturam, contra vim æmulantium, quod magno cum fructu in societate Indicana apud Belgas factum

28 Quâ de re disputatum audivimus apud Anglos, an Rex ejusmodi monopolum, quo alii cives à commercio certæ partis marium & terrarum excluduntur concedere possit, eo quod hæc res ad proprietatem rerum, quæ Imperio subiecta non sit, pertineat Ibi quidem Parlamenti auctoritas adhibita fuit, sed est juri consentaneum, quod hæc sit facultas Domini eminentis, quod habent Rectores Civitatis, ut ejusmodi privilegia concedere possint

29 Ejusmodi universitates, quatenus suum corpus extra fines civitatis, cui sunt subiectæ, extendunt, habent se instar Reipubl subordinatæ, omnes Imperii actus velut in civitate exercentes, qui tamen infirmari ob iniquitatem prohiberi que possunt.

C A P.

CAP. III.

De Universitatibus Studiorum.

Scholas triviales non esse Universitates, neque Scholas illustres, quæ dicuntur. Expositio celebris *Auth Habita*. Illam primo non fuisse, nisi pro peregrinantibus & Legum Professoribus. Ratio quare ita, & quomodo postea res mutata sit. Quid proprie faciat Universitatem in Academicis. Quatenus Studiosi habeant electionem fori.

Etiam studia bonarum Artium suas habent Universitates, adeo ut nomen hoc Academicis majoribus singulari modo & per excellentiam adscribatur.

2. Et si autem hæc appellatio trivialibus & illustribus Scholis negetur, exusu tamen ejusmodi *ἐξῆς*, non sequitur, Universitatis naturam illis nullo modo competere.

3. De Scholis equidem trivialibus haud difficilis responsio est, illas esse quidem Collegia, non esse universitates, quia nullum civile regimen, nulla jurisdictio in illis apparet, nisi iussa & Disciplinam pædagogorum, jurisdictionis & imperii loco habere placeat.

4. Sed gymnasia & illustres Scholæ quæ dicuntur, an sint *Universitates*, et si appellatione communi pro talibus non habeantur, haud immerito dubitatur. Res hinc pendet, utrum in illis gymnasiis aut Scholis illustribus, sit regimen aliquod aut notio vel jurisdictio, saltem de rebus ad professionem earum pertinentibus, an secus.

5. Quia verò plerumque ejusmodi illustres Scholæ suos habent Rectores & Senatam atque notionem & audientiam de rebus studiorum, hinc statuendum, eas ut plurimum esse habendas pro universitatibus.

6. Duplex igitur omnino est differentia gymnasiorum & Academicarum,

Quod in his & regimen est certum & jus promovendi studiosos ad honores Facultatum suarum, quorum prius ad jus universitatis, posterius ad hanc rationem minus pertinet.

7. Sed gymnasia & Academicæ, quæ sunt Universitates, ab Imperatore Frederico Barbarossâ, non tantum notionem, sed etiam jurisdictionem & Imperium in suos acceperunt, in *Auth Habita C. Ne fil pro patre*.

8. Sic tamen, ut etiam Academicæ sint, quibus notio de rebus studiorum duntaxat tributa est, quæ & sufficere videtur ad regimen universitati constituendæ necessarium, ut in collegiis artium mechanicarum fieri videmus.

9. Sed dignitas liberalium scientiarum præ vulgo aliquid etiam externi decoris postulat, præsertim, quia imperiti & profani literarum, sæpius insolenti odio erga divinarum artium cultores feruntur, quorum scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo ac potestatibus vita subditorum informatur, ut prædicat de illis fortissimus Imperator *Fridericus Aenobarbus*, in *d. Auth Habita*.

10. Quæ cum jus fere commune faciat hæc parte, & ad hunc locum spectet, argumentum ejus paucis exponemus. Ait Imp. *Omnibus, qui studiorum causâ peregrinantur, scholaribus & maxime divinarum atque humanarum Legum*
Pro.

Professoribus hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus

11 Rudia fuerunt initia, Non fuit propositum, omne Studiolum nomen in unum corpus redigere, vel municipales locorum, in quibus studia coluntur, suis magistratibus subducere. Peregrinis, scientiæ causa exsulis, ut infra loquitur, consultum voluit Imperator, dare privilegium tibi nullum habentibus, non eximere, oro jam pridem subjectos

12 Neque Professoribus cunctis, sed juris Antecessoribus tantum datur hujus beneficium. *Legum Scholaribus studiorum causa peregrinantibus, & maxime divinarum atque sacrarum Legum Professoribus*, nihil de Theologis, Medicis aut Philosophis, An igitur hi nihil pertinent ad jus universitatis? nihil quidem ex hac *Auth* aliter sequentium mores temporum introduxerunt

13 Non possunt hoc ferre, qui usum ab origine juris minus attente discernunt. Hi Legum Professores maxime quidem designari volunt, sed hac voce reliquos *Legum Professores* comprehendendi putant, quod esse verum, si hoc modo esset scriptum, *Professoribus, maxime sacrarum Legum*. Sed est ita, Scholaribus & maxime Legum Professoribus

14 Quod si verbum maxime, comparationem Professorum inferret, quæ ratio tulisset, Legum Professores antequam Theologis imprimis cum hæc Constitutio in fronte præferat Episcoporum & Abbatum ante Duces & Judices nomina, qui sane Theologorum honori non defuissent

15 Verum a nobis exigitur, ut causam, quamobrem Juris Doctores hic præ Theologis & Philosophis honorarentur, exponamus. Ratio, quare Theologi & Philosophi non sunt comprehensi hoc privilegio, hæc est, quia Professoribus Theologiæ sat cautum fuerat Legibus an-

tiquis & exemptionibus auctoritate Pontificum stabilitis, quemadmodum & Philosophis, quia satis constat, Philosophiæ, non minus quam Theologiæ professionem us temporibus & diu postea penes solos fuisse Clericos, utraque Monasteriis tere inclusa

16 Quare his Imperatoris privilegio nihil opus fuit, nec ut illo ausi fuissent. Juris Doctores nihil tum privilegii habebant, immò à Pontificibus suppressantur. Ideoque Imperatori in hoc solenni Conventu apud Roncalias insinuata est supplicatio, ab his qui Pontificum arrogantiam melius retutari non posse videbant, quam per ordinem Summum eruditorum, qui à Cæsarea Majestate dependere, cum antea omnis doctrinæ professio penes Clericos & in subjectione Pontificum fuisset

17 Juris autem Doctores paucis ante editionem hujus Constitutionis annis, coeperunt apparere in Italia, unde per reliquam Europam propagati sunt

18 Cum enim in Imperio Occidentali, per invasiones Germanicorum omnium Occidentis Provinciarum, Civile jus Romanum, Legibus Gothicis, Longobardicis, Salicis aliisque oppressum fuisset, accidit anno MCCCXXVII ut exemplar vetus Pandectarum MS à Pisanis inveniretur, in expugnatione urbis Amalphitanæ, quæ est inditione Neapolitana, quod agnitum a quibusdam non indoctis & servatum Pisisque diu custoditum; dein hac civitate à Florentinis subacta, jure victoriæ Florentiam translatum est, Ex cujus editione libri mirificum in hominibus eruditis studium excitatum est, ad Artem Juris-prudentiæ propagandam

19 Pontifices hac ratione subruvi videntes præcipuum potentiæ suæ fundamentum, quod erat in omni Doctrinæ possessione & inscitia reliquorum Ordinum

nam, nihilæque sua in creffe judicarunt, quam ut hoc Juris Romani studium in herba, quod ajunt, opprimerent, adeo ut sanctionibus gravissimis, sub poena excommunicationis, cujus tunc animas hominum timor immanis occupaverat, Jus civile doceri prohibuerint, qua de re videri potest testimonium Mezeræi Scriptoris Pontificiæ religionis in regno Philippo Pulchro. cap de reb Ecclesiast. 20

Fridericus igitur Barbarossa, qui hoc tempore viam opponendi se Pontificum usurpationibus & Regalibus Imperii vindicandis ingressus erat, haud legniter animadvertit, nihil ex adverso, sua magis interesse, quam ut ordo Jurisconsultorum independenter à Pontificibus stabiliretur. Qua gratiâ sic instituit, ut Juris Studiosi, imprimis in Universitates cum suis Doctoribus redigerentur & proprio fori privilegio, tanquam aliquod novum Cleri genus coalescerent, Cæsareaque auctoritate defenderentur, ad accidit annus xxxi post inventos Pandectas à Pisanis. nam hæc Authentica tempus editionis habet ann. MCLXVIII ejusque præsidio Juris studium brevi in Professiones publicas effloruit, signum egregiæ æmulationis attollente Irnerio, sive Wernero, nam Germanus fuit, Professore Bononiensi.

21 Hoc initium habuerunt Universitates studiorum, quod etiam adfirmat harum rerum sedulus indagator Conringius differt Acad. 5 ita scribens de seculo Chr XII, quod est Friderici nostri Universam Europam duntaxat unicam habuisse Scholam Parisiensem publicam, in quâ rudior quadam philosophia & Theologia, ut tum erant tempora, non male docebantur. Non multo post tempore pergit, doceri publicè Bononiæ in Italiâ cœpit Jus Civile Justinianæum.

Ab hoc instituto Universitatis Juridicæ, postea compositæ sunt Uni-

versitates reliquæ per Europam, quæ deinde non solos sacrarum Legum, sed omnium Facultatum doctrinæ Professores & Studiosos complexa sunt, adeo ut nunc Universitates studiorum vere sint universales, omnium Professores & Studiosos Artium comprehendentes, quarum jura qui probare volunt ex hac Authentica, vulgarem errant Pragmaticorum opinionem, qui usum & practica temporum ex antiquis legibus probare solent & gaudent.

23 Quid autem juris datum est Professoribus & Studiosis, qui in Universitatem redacti fuerant. Namque docentium & discentium coetus, qui ab omni antiquitate fuere, non esse Universitates, ex usquæ superius dicta sunt, probatum est.

24 Fuit hoc; ut ne Professores & Studiosi foro communi & Jurisdictionibus Magistratum, in quorum Territoris agebant, subicerentur, verum ut coetus illorum haberent peculiare regimen & Rectores judicesque proprios, quæ res facit Universitates, ut toties dictum. cui juri alia quædam sunt addita, libertas eundi commeandique cum rebus & nuntius, id est famulis, ne quis illis injuriam inferre præsumat, & quæ præterea nobis exposita sunt in Prælect. ad tit. n. de Judic. n. 70 & seqq.

25 Prærogativa Jurisdictionis ad Universitatem solam spectat, eaque est ejusmodi, Ut studiosi conveniantur coram Domino vel Magistratu suo, vel ipsius Civitatis Episcopo, quibus se hanc jurisdictionem dedisse prohtetur Imperator, hujus rei optioe datâ Scholaribus, coram utro scilicet conveniri malint, Domino live Magistro, quæ synonyma sunt, id est, ut nunc fere loquimur, Rectore suo, an vero apud Episcopum.

26 Numquid etiam habent electionem, utrum apud Magistratum Loci oppida-

oppidanum; an Academicum conveniri velint? Respondeo, non æquè, sed vocati ad Dominum, sive Magistrum aut Rectorem suum, cum hic sit Forum ejus Legitimum, sistere se debent, et si, cum ad Magistratum urbis vocantur, habeant privilegium

27 Verum, quid si ad Magistratum urbis vocati, apud hunc iudicium suscipere non graventur, an non poterunt hinc se tacite submittere? Sine dubio possunt, nemo enim suo privilegio uti cogitur, omnesque licentiam habent, his quæ pro se indulta sunt, renuntiare / 51 C de Episc & Cler ubi renuntiationem Fori privilegiati à Clericis factam, statuit esse irrevocabilem, eamque regulam in omnibus ejus generis casibus esse debere con tituit

28 Quod si tacite privilegium fori omittere possint, expresse quominus id facere queant, ob stare potest nihil, nisi lege specialiter prohibitum fuerit; ut quidam, Pontifices Clericos submittere se Magistratibus vetuerunt c si diligens 12 x de for compet

29 Factum hoc ab illis, quo separationem Clericorum à reliquo populo facerent evidentiore, suamque potestatem quam longissime remotam à jurisdictione seculari præcisius stabilirent, idque fieri potest, ut alibi consimilis exempla prohibitionis dari constat

30 Sed ubi nihil tale constitutum est, ibi nulla pars liquidior esse potest, quam hæc renuntiandi libertas Imo, quod magis est, si quis Studiosus nolit esse sub foro privilegiato, sed ordinario contentus sit, nulla ratio est, quæ invitum ad ulum privilegii cogat, per d l 51 & communem beneficii naturam l 69 de R 7

31 Quod si hæc res in Universitate studiorum pariat confusionem, Lege, at à Superiori potestate latâ, caveri po-

test, ne Studiosis id facere liceat; nec tamen ideo à publicis doctrinæ audientibus excludi possunt, a privatis (et si durum est, municipalibus aut exteris impertiri nolle bonarum artium institutionem) excludi posse videntur utique si renuntiatio facta sit in fraudem Universitatis

32 Plane, qui, dum est subiectus universitati, contractu vel delicto se obstrinxit, hanc se jurisdictioni Universitatis subducere nullo modo permittendum est, et si Fredericus hoc casu de electionem Magistrum vel Episcopi Alia est ratio in electione Fori oppidani vel Academici

33 Plura ad hanc rem in thesi & nominatim de Academiâ, cui nos ætatem discendo docendoque impendimus, actum est copiosius in d loco Praelect tit. de Judic n 70 & seq

34 Habent igitur Academiæ jurisdictionem; consequentur & Imperium, quod mixtum vocatur, & in executione ac modica coercitione consistit, sine quâ nulla jurisdictio exerceri, nec juvenis, hac præsertim morum ætate, in officio contineri potest

35 Cum jurisdictione habent & omnia Academiæ, quæ magistratus aliarum Universitatum & urbium in suis exercent, quatenus usum in his inveniunt.

36 Proinde Magistratus oppidorum, in quibus sunt Academiæ, nihil juris ulla ex parte in cives Academicos exercere possunt, non magis quam in alterius civitatis incolas

37 Quippe, diversitas jurisdictionum non pendet à mœnibus aut latifundis, sed à distinctione juris, quod non minus inter Academiam & urbem sui loci diversum est, quam inter urbes diversissimi situs

38 Proinde, ineptos se admodum præbent, qui jurisdictionem ideo non com-

petere Academias cavillantur, quod territorium non habeant, quippe, cum nihil sit clarius, quam jurisdictionem Universitati, quæ ex hominibus constat, adscribi, non glebis & silicibus

39 Merum Imperium, sive jurisdictionis criminalis, haud aliter ad Academias pertinet, quam si diserte à Summa potestate concessa sit, *ratione in locum addenda Vide l. 1 in pr ff de off ej cui mand est jurisdic*

40 Cujus auctoritas in Universitatibus studiorum eo magis necessaria est, quod jus conferendi honores artium supremos sit ex minoribus Majestatis, quæ causâ honorati in Academiis ad usum & praxin doctrinarum in omnibus Reipublici partibus admittuntur

41. Scholæ tamen illustriores hoc jure destitutæ, generali sentu *Universitates* non male appellantur, quatenus quædam, notione aliqua de rebus ad professionem suam spectantibus non carent, *sumpta tamen per excellentiam universitate, ut sit, hac appellatione non gaudent*

42. Quid judicandum de Academiis, quæ nihilo plus jurisdictionis habent in Studiosos quam illustres Scholæ, sed honores summos largiuntur? Dicendum

has, nihilo magis esse Universitates; Nec enim privilegium dandi literarios honores facit Universitatem, Sed Jurisdictio vel saltem notio

43 Quare, si tales Academiæ Rectorem & Senatum habeant, atque de rebus ad studia spectantibus cognitionem & judicationem, et si careant facultate coactivâ, sunt tamen Universitates Si nunquam ibi judicia fiant, nec ulla subjectio sit studiosorum infra suos Magistros, non possunt esse Universitates, ut dictum

44. Proficisci debet, ut supra diximus Universitas à Summa Potestate, prout & Academiæ Quia in re certum est, non advertendum esse, cujus impensis Academiæ habeantur, sed quis jura legesque dederit in quo solo sufficit esse Potestatem summam ad hunc effectum, licet ille, qui fert sumptus, alii sit subjectus.

45 Jurisdictionem Academiæ esse penes Rectorem & reliquos juventutis Magistros à *Friderico Cesare in d. Auth. habitâ* constitutum & ubique receptum est de reliquo regimine, quod est peculiare Academiis, heic supersedebimus; *Locus communis erit infra de Jurisdictione.*

Ecclesie non male convenire definitionem Universitatis. Ordinem Clericorum sub Pontifice Romano videri Civitatem, & Imperium ejus esse Monarchicum; Removentur objectiones. Etiam Monasteria esse Universitates. An nec inter Protestantes, cenobiadari possent Quæritur; & de instituto Labadistarum obiter.

Ecclesias quoque inter Universitates posuimus, non eo sensu, quo jam pridem diximus Johannem Hus rectissime definivisse, teste Martino Luthero in diatriba Vormatiensi apud Stodanum lib 3 rer German Ecclesiam esse Universitatem predestinatorum, nec etiam, cum quemlibet coetum, qui communionis sacre causa, quovis tempore habetur, hoc nomine appellamus, quo sensu in lib. 1 sect 4 habuimus unum caput de Universitatibus Dei

2 Sed Ecclesiam hic vocamus Multitudinem credentium Deo, quæ certo loco publicum & stabilem religionis cultum exercet, quam recte Universitatem dici arbitramur, quia definitio superius collocata perspicue illis convenit

3 Est enim quævis Ecclesia, cætus subditorum, tam civium, quales ut plurimum, quam advenarum & peregrinorum

4 Habetur communis utilitatis gratiâ, quam nos in definitione ad commoda, quæ pecuniariam habent rationem, non restrinximus, cum & Academicus sit diversus utilitatis suæ finis

5 Permissu quoque summæ potestatis institui debent Ecclesie, quæ sunt Universitates, nam etiam conventus sacrorum causâ, a vitis Imperantibus celebrari possint, Universitates tamen ita, cum effectu juris civilis, non sunt.

6 Exempli causa nullus coetus potest habere jus & effectus personæ competentes, nisi aliqua civili unione constet, non potest resacquirere, non vindicare suum jus, non stare in judicio, nisi permissu civilis Imperii stabilitus, non addimus tamen, si probatus sit; etenim publicum permissionis decretum sufficit.

7 Ecclesie igitur prohibite non sunt Universitates ex ratione juris publici, nec proinde hereditates aut legata relicta capere, non emere, conducere ullave commercia exercere, multò minus in judicio stare possunt

8 Quæri potest, an & hoc ejusmodi ecclesiis tribui debeat, quæ publice tolerantur, cultumque suum libere profitentur, & in corpora conveniunt, improbantur tamen, & pro hæreticis aut schismaticis ab his, qui civitati præsunt, habentur

9 Dicendum, illis hætenus jura personarum videri concessa, quatenus ad exercitium liberi cultus necessariò requiritur, non etiam in illis quæ ad meliorem conditionem eorum faciendam pertinent

10 Possunt igitur emere, conducere domos, in quibus conveniant, in quibus suos ministros collocent, aut fundos redditusque alios, ex quibus impensæ necessariæ redundent, comparare, atque in his similibusque habebunt legit-

mam in judicio standi personam, omnibusque legum beneficiis fruuntur, quamdiu palam tolerantur

11 Non idem in lucrativis, ut hæreditatibus legatisque vel aliis rebus, quæ ad amplificandam rem illarum faciunt, statuendum videtur, quia, quatenus non apparet eas veniam accepisse, nihilo secus ac illicita collegia confiderantur

12 Alia res est cum Ecclesiis, quæ per modum conventionis receptæ & stabilitæ, perque omnia juris publicæ communione donatæ sunt, ut non modo tres Religiones in Germania, sed & Reformatio in Gallis Edicto Nantessiano, quod non ita pridem postquam per singula membra lentis ictibus contusum & laniatum erat, tandem uno ictu præcisum est

13 Atque hæc obiter, Ultimum in definitione Universitatis Ecclesiæ applicandum est, id quod posuimus, *Regimen certum*, quod in omni Ecclesiastico cœtu haberi nemo ignorat

14 Quanquam autem regimen ad exercitium potestatis cævium spectans Imperio non subjacet, ut in priore libro vidimus, executio tamen non modo sine ope extraordinaria Potestatis civilis fieri nequit, sed nec ordinaria administratio, quæ per modum judiciali similem fieri debet, aliter quam externi juris, adeoque dependens ab Imperio censi potest

15 Plane omnis *hierarchia* live gubernatio Ecclesiarum, quæ jure divino præscripta non est, haut aliter quam Imperii summi permissu constare potest, ut præcedente libro comprobavimus

16 Unde sequitur, omnia corpora Ecclesiastica esse *Universitates* suo modo civiles (*nam & aliter civilibus opponuntur*) quia civiles personarum habent effectus in rebus acquirendis, in causis judicio persequendis vel suscipiendis, de-

nique in omnibus, quæ non ad internum jus sacrorum a Deo præfinita sunt

17 Ideo, quod apud nos a Consistorio ad Classes, à classibus ad Synodos, aut prius ad eorum Legatos provocatur, hoc civile esse apparet, maxime respectu earum rerum, in quibus ultima provocatio ad summam potestatem fieri debet, cui proinde inferiores appellatos, quales, oportet fuisse subordinatos

18 Hoc eodem modo se habere in verusta subordinatione presbyterorum aliorumque inferiorum, sub episcopis, archiepiscopis seu metropolitanis, denique Patriarchis, sive, ut latini, sub Primatibus, notum, fideque historiarum testatum est, Imperatores ultimam manum Ecclesiasticis imposuisse controversis, intellige semper ea, quæ supponimus, de rebus externæ administrationis

19 Postquam verò Pontifex Romanus obtinuit, ut in ejusmodi quoque rebus ad sese ultima fieret Provocatio, per hoc ipsum non modo sibi jus Principum arrogavit, sed universum quoque ordinem Ecclesiasticum Imperio atque Republicæ subduxit

20 Unde sequitur, immensam multitudinem illam hominum Ecclesiasticorum tota Europâ diffusam, qui fide infiniti obsequii Papæ subjecti sunt, *unam constituere Rempublicam, sine territorio*, sub una summa potestate, monarchica, nam respectu proprii in Italiâ Imperii Papa nihil discrepat ab aliis Principibus

21 Sed hoc Imperium Universale Ecclesiasticum nullo quidem jure evercet, nisi quod consensus Principum & populorum causam juris illi præstat inderagabilem

22 Esse eam Rempublicam, formæ licet mirificæ, patet ex definitione Reipubl. partibusque ejusdem. Est ibi *summa potestas*, Monarchia Electiva, subje-

cti non

eti non defunt, immensus numerus, neque medi Magistratus delunt, per quos ordo regiminis exercentur

23 Atqui hac triplici conjunctione, Civitatis ordo componitur, quem esse Rempublicam diximus in *lib 1 sect 2* nec est in ulla civitate loci unius, major & arctior *Uno*, quam est inter illum Principem Religionis & subjecta membra.

24 Nec quod territorium non habet, ideo civitas & Respublica desinit esse, sicut enim antea de jurisdictione respectu Academicorum diximus, eam non consistere in glebis & in silicibus, verum in hominibus, ita quoque certum, non esse in parietibus Rempublicam, sicut olim *Themistocles*, ac post eum *Pompejus* dixerunt, cum urbem patriam relinquere, ille civibus, hic senatu abductis

25. At forte, quominus ordo Ecclesiasticus sub Pontifice summo, vere Civitas sit, obstat, quod e familia non consistet, deficiente matrimonio. Proprie quidem dictae familiae non sunt, ut apparet, habent tamen imperfectas aut improprie dictas

26 Quid enim aliud coenobia sunt, quam magnae familiae, in quibus neque pater neque mater, licet absque matrimonio, defunt. Qui vero extra monasteria vivunt, habent sane familias, utcumque suo modo imperfectas.

27 Monasteria alioqui per se *Universitates* sunt & membra magnae illius Republicae. Quae etsi vitis laborent, dicendum tamen quod res est, eorum institutum Civitatibus, in quarum ambitu reperiuntur, valde esse commodum, eo quod praeclearam facultatem praebent, exonerandi familias, quae res habet fructum inestimabilem boni publici, neque forsitan male consultum fuisset, si, ut Ecclesiae, sic etiam monasteria potius reformata quam abolita fuissent.

28 Tentatum est aliquid in hoc genere à *Johanne Labadia*, & post eum à *Petro Ivono Gallis*, qui primo diversis in locis morati, postremo in Frisia sedem tulerunt, hoc instituto, ut coenobium haberent Reformatum sine coelibatu; ad ideam primaevis Christianismi, in communionem bonorum & regimine certo, tam in sacris, quam in bioticis stabilito

29 Nec potuit non cum fructu durare, si cum prudenti oeconomia pecuniae operaeque communis, juxta permissionem Reipubl in qua debebant, jus Universitatis habuissent, & eos qui semel consenserant, ad Leges receptas obstringere potuissent. Experti sunt, humanis res non terre multitudinis imperium sine copia juris publici, & sine potestate obligationis, id est, vinculi, per quod aliqua necessitate conlortes obstringantur

30 Praeterea institutum illius fuit, corruptio immanis Ecclesiarum, quae totas civitates una complectuntur Universitate, qua fit, ut membra Universitatis ad ejusmodi normam, qualem institutum sanctimonia postulat, exigere nequeant. Unde quidem opinati sunt, operam esse dandam, ne Universitates sacrorum nimis sint numerosae, quod in Anglia fatagunt hi, quos vocant *Congregationales*.

31 Nec male *Labadistae*, si ab hoc proposito sane quam laudabili Ecclesiam reformandi, schismaticum institutum separarent, Ecclesiisque caeteris omnibus, intonante convitio Babelis caractere imputato, repudium non misissent, Absq, eorum forte eo deduxissent, ut ad publici juris communionem admissi legum praesidio se munire potuissent. Enimvero, ut in hanc materiam, superiore libro delibetam, denuo excurremus, praesertim, quia de Reformatione locus adhuc peculiaris occurret, ubi forsitan hujus instituti ratio rursus in aestimationem veniet, committendum non est.

C A P. V.

De Universitatibus familiarum

Vicos & cohabitationes, quæ nullo peculiari regimine continentur, non esse Universitates Urbes distingui in metropoles & inferiores; hasque vel subjectione vel reverentia, Quæ videntur nec tamen sint metropoles, Prærogativa urbis Romæ, quamdiu continuata sit De territorio & de provinciâ, Non omnes universitates videri. Neque Collegia Magistratum aut judicum. An & quatenus ex facto vel contractu Rectorum Universitates teneantur.

Fuerunt Universitates, quæ utcumque sine rebus non habeantur, per se tamen personales sunt, et si quædam familiarum tanquam accessiones, aliquando personas sequi possunt, quemadmodum in Academiis, Uxores si quæ sint, Studiorum; vel Professorum atque ministrorum, sub Universitate comprehenduntur, & ejus jurisdictioni subiectæ sunt.

2 Sed hoc usu venit extra ordinem Universitates, aliæ sunt, quæ principaliter ex familiarum cohabitandi causa institutis componuntur, ut pagi, territoria, oppida, Provinciæ &c

3 De quibus ex definitione pridem politâ tenendum, quod non aliter sint universitates, quam si aliquo regimine peculiari contineantur.

4 Hinc vicus, in quibus nihil est quam vicinitas incolarum, sine ullo magistratu vel rectore proprio, non sunt universitates, et si forte res quædam habeant communes earumque respectu agere & conveniri possint, ut personæ Nam hoc de omnibus, qui rem habent communem, seu cum, seu sine societate, juris est notissimi.

5 Atque in hoc ipso differunt à vicis, Pagi (mittimus hic significationem, quâ territoria Pagi dicuntur, ut Germani veteres Helvetique in pagos divide-

bantur) quod pagus certo regendi ordine consistant, seu per unum Rectorem vel paucos, aut totius plebis suffragationem is ordo exerceatur.

6 Idem evidentius in Urbibus, quæ abique regimine vix unquam fuerunt, liquet, tametsi exemplum Capuæ extet Romanis deditæ, & in poenam detectionis ad Hannibalem, omni iure civitatis privatæ dissolutæque, ut nihil tere quod Universitas dici posset, retineret, ut apud Livium habetur lib 26.

7 Distingui solent Urbes in Metropoles & inferiores, hæc autem vel subjectione vel reverentiâ, minores subjectione dicuntur, quando Summa potestas aut originale duntaxat Imperii jus est pene metropolitanos, ut Romæ, Venetiis, Genuæ & apud Florentinos.

8 Reverentia, cum reliqua oppida comiter observant metropoleos dignitatem, ut coloniæ Græcorum & fœderatæ civitates Atheniensium ac Spartanorum, quæ sub ducatu quidem, at sub Imperio nequaquam tenebantur.

9 Falluntur autem, qui Metropoles appellant, omnes magnitudine aut opibus præcellentes, vel eas, in quibus Principes summæ Reipubl. collegia suas habent sedes, ut Lutetia in Parisiis, Londinum, Amstelredamum aliæque similes.

10 Cæterum, Coloniae Græcorum & metropoles non tam erant Universitates quam Respublicæ, nec Roma fuit Universitas, quia non habuit conformationem a summa Imperii distinctam, sed Magistratus Senatusque urbis Romæ idem erant Imperii Universi

11 An igitur Roma fuit Respublica? per se sola non fuit, nec enim Italia & provinciæ, non erant membra Reipublicæ, neque plus quam una fuit Respublica, caput igitur aut cor Reipublicæ fuit Roma, fons & summa Imperii, *Armarum legumque parens, quæ fudit in omnes Imperium*, penes quam fuit etiam jus eligendi Imperatorem, throno vocante, ut recte Grotius lib 2 c 9 n 11

12 Hoc jus deinde communicatum fuit cum Byzantio, sive urbe Constantinopolitana, postquam Cæsares hanc incolere cœperunt, & nova Roma dicta est civelque, *Byzantini Quirites*, ut a Claudio vocantur, neque sublatum est jus veteris Romæ, delit tamen *summum* esse quod fuerat, quia Constantinopolis paria faciebat

13 Postremo, jus illud prærogativæ Romanæ penitus extinctum est, Româ primum ab Herulis, dein a Gothis belli jure subacta, novumque redacta sub regnam, quo non modo jus illud excellens, sed etiam publica illa libertas communis, quæ fuerat omnium Romani Imperii populorum, amissa fuit

14 Postea, rursus à Græcis Imperatoribus crepta barbaris, redit quidem ad corpus Imperii, sed Græci illis prærogativam amissam nullo modo restituere, sed imperio subditam suo tenuerunt, ut alias civitates

15 Non potest igitur concedi Grotio quod statuit, non modo populum Romanum hodieque esse eundem, qui fuit olim, sed etiam imperium penes eum mansisse tanquam penes corpus, in quo

esset ac viveret d § 3 Dix 1 i sect 9 c ult

16 Censeo, id esse extinctum jure belli à Barbaris, nec a Græcis Imperatoribus deinde restitutum Ipso jure non potuit reverti, quia quod semel extinctum est sine novâ causâ reviviscere non potest nec enim postliminium ad talia produci fas est, ut *in loco* videbimus

17 Cæterum, aliæ non tam matres quam primariæ urbes, qualesmodò nominatæ, sunt vere membra subjecta, Universitates nostræ definitionis, nihilo plus juris, nisi ex pacto vel speciali privilegio, habentes, quam minimæ quæque civitates

18 Plures pagi corporis territorii, plures insuper urbes faciunt provincias, neque tamen numerus sufficit, quo dicantur Universitates Ut enim sint tales, ordo proprii regiminis, quo connectantur singuli pagi & urbes, requiri certum & antea dictum est

19 Quare in Despoticis Imperiis Provincie, quæ missis ab aula regnatrice Præsidibus & Præfectis immediate gubernantur, sine ullis populi aut Nobilium Ordinibus, Universitates non sunt, verum partes tantum Imperii, limite, non jure distinctæ, quanquam tales regiones è multis universitatibus, ut urbes & pagi constent

20 Contra, provinciæ majores, quæ regimine certo Summæ potestati subordinato passim continentur, sunt veræ Universitates, quales in Galliâ habentur, Normandiæ, Britannicæ, Aquitania, Languedociæ, Delfinatus aliæque

21 Rursus, si qua Respublica e diversis provinciis conflata in unum, non nisi pariter & junctim regatur, peculiari nullo regimine stabilito, singulæ provinciæ universitates non sunt, etsi ordinis causa in concursu regiminis, ut distinctæ, considerentur

22 Exemplum liquet domesticum
In Frisia Urbes xi partem regiminis
quartam constituentes, Universitatem
constituere non videntur unam, neque
etiam tres pagani tractus, è quibus reli-
quum corpus Reipubl componitur
quia non junguntur inter se uno pecu-
liari regimine; quanquam singulæ ur-
bes & singulæ Præturæ sunt Univer-
sitates, quam rem ita intelligi, sicut re-

vera se habet, communis utilitatis in-
terest

23 Denique, Collegia Magistratum
totius Reipublicæ non esse Universitates
ex definitione præmissa facile colligitur,
quia in universitate requiritur, ut scopus
& usus à summa Reipubl diversus, &
coeuntibus sit peculiaris, quod de col-
legiis, quibus jura Majestatis exercenda
committuntur, adfirmari non potest

C A P. V I.

De Jure, quo ex facto Universitatis tenentur singuli

Explicatur diversitas juris, quo Universitas & quo Civitas liberæ personæ
instar habentur. E contractibus eorum, qui regunt Universitates, non
aliter has obligari, quam si in rem communem versum sit, aut man-
datum intervenerit. An singuli cives conveniri possint è contractu per
Rectores universitatis inito, & an hi repræsentent suum populum, an
potius summam potestatem.

Universitatem habere jus Personæ,
dictum est aliquoties, quod tamen
videndum, ne non ita capi oporteat,
ut de Civitate dictum est aliàs. Quæ res
ejus momenti est, ut tamen si aliquid eâ
de re dictum sit in primo hujus sect ca-
pite, paulo tamen pressius repeti merea-
tur

2 Scilicet, in Reipubl Summa po-
testas, est Persona civitatis, ita ut quicquid
illa facit, contrahit aut delinquit in Im-
perio exercendo, id civitas tota facere &
contrahere videatur, quæ exinde, sine dis-
crimine, versum, an non versum sit in
rem publicam, obligata intelligitur

3 Nam primò in delictis, utique
non videtur, quicquid ordo Municipii
aut rectores universitatum admiserunt,
hoc corpora confociata luere oportere,
idque non modo in corporalibus poenis,
sed ne quidem in pecuniariis multis sta-
tuendum videtur

4 Imò & de contractibus, nomina-
tim de mutuo, jure Romano proditum
est, Civitatem mutui datione posse obl-
gari, si ad utilitatem ejus pecuniæ ver-
sæ sunt, alioquin ipsos solos qui contra-
xerunt, non civitates teneri l 27 ff de
Reb cred

5 Intelligitur, hæc dici de Civitati-
bus, quæ per modum Aristocratico si-
mitem gubernantur, nam si Democratix
instar se habeant, non est dubium, quin
aut civitas tota teneatur, si populus sit
consultus, aut non teneatur, si incon-
sulto sit gestum.

6 Ratio autem diversitatis inter fœ-
dus civitatis & constitutionem Univer-
sitis, obscura non est, siquidem popu-
lus liber, Imperio translato, Imperan-
tes ita suo loco statuit, ut nullo remedio
se, utique adversus externos, tueri pol-
sit

7 Nam si Imperantes officii limites
excesse-

excesserint, ea inter populum & ipsos sit disceptatio, Exteri id quod ob oculos, est sequuntur, *Personam scilicet, totam civitatem representantem*

8 Quod si tamen Imperium ita sit delatum, ut Imperanti non liceat imponere subjectis tributa, vel imperare pecunias, dicendum est sine dubio, non teneri quoque populum e pecunis a Principibus mutuo sumptis

9 Inter Universitatem & eos qui praelunt, nunquam est conventio generalis, & obligatio, per quam hi nomine communionis omnes res gerant, verum potestas Rectorum Universitatis pendet a tenore mandati, quod habent a Summa Potestate, a qua jus suum habet Universitas

10 Proinde, si pecuniam in rem universitatis non converterint, praefecti tenentur ad damnum Communitatis sarcendum, qualis actio inter supremos Imperantes & subjectos, ut ex principis *libri precedentis* clarum est, nulla dari potest

11 Ideo tenentur quidem Universitates e contractibus Rectorum, nomine publico initorum, sed illorum onus, nisi credito in rem verso, in praefectos redundat, apud quos pecunia resedit, vel qui in culpa sunt, Id ubi non liquet, omnes qui administravere, tenebuntur *d l 27 π de reb cred*

12 Rectoribus comparantur Administratores rerum, qui non ipsi Universitati sed rebus ejus praesunt Si tales mutuum acceperint pecuniam, non aliter obligant Universitatem, quam si creditor doceat, mandatum speciale publicum intervenisse, aut pecuniam in rem communitatis esse versam nec aliter modo relata juris Romani sententia capienda videtur Tu vide, *lis, Job a Sandevis 3 decis Fris tit 2 def 3*

13 Jam in delictis, quorum ratio mere personalis est, minime dubitatur

quin soli delinquentes ad poenam teneantur quod si adeo sit populare commissum, ut innocentes discerni nequeant, poenam in universitatem, non in singulos exercenda, ademptis juribus aut multa indicta vel dissoluta universitate Decimatio aliaeve graves poenae, quae nocentes & innoxii involvuntur, magis ad publicae utilitatis, quam justitiae & aequitatis exempla referenda

14 Caeterum, ut Universitas a singulis differt, ita res & bona, perinde ac onera singulorum distinguuntur; Nec proinde singuli magis de aere alieno Universitatis, quam haec ob debita singulorum, tenentur

15 Quia tamen ex partibus totum componitur, fieri non potest, quin ubi Universitas obligatur, onus ad singula membra redundet

16 Si quis patriae meae, ut recte Seneca, pecuniam credat, non dicam me illius debitorem; nec cives ad aere alienum portionem suam dabunt, tanquam pro se solventes, sed tanquam pro patria conferentes *l 6 de benef. c. 19. in fin cap 20* Proinde, non bona tantum Universitatis a creditoribus distrahi possunt, verum omnes quoque & singuli, collatione facta, pro communitate persolvere debent

17 Hoc ita si Universitas rite sit obligata, quod fieri potest, ita; si vel omnes & singuli consenserint, vel his, qui praelunt Universitati, jus datum sit pecuniam singulis imperandi, quod jus accipere debent a summâ Potestate, vel a consortibus Universitatis

18 Verum ab his tantum in singulis causis, in univrsam ejusmodi facultas dari non potest sine Lege, quam Universitas condere nequit Contribuere identidem de suo non prohibentur cives, at jus indicendi tributum est e Re-

galibus, Un versitates suis Rectoribus id dare non possunt

19 Nec valet heic argumentum, quo alii utuntur, Rectores Universitatum representare suos cives, ita, ut quicquid illi agunt, id omnes singulique cives agere videantur, nam talis representatio tantum habet locum in liberâ Republ non in eâ, quæ alteri summæ potestati subjecta est

20 Rectores ejusmodi subjectarum Civitatum, non representant suos, cives, nec ab his modum Præfecturæ suæ habent, verum à Summâ potestate, Proinde quod agunt, non ad mandatum populi, sed Principis exigendum est

21 Populus ne quidem si velit, augere potest Jurisdictionem potestatemque suorum Rectorum Exemplo sint Frisæ civitates, quarum Magistratus non habent cognitionem criminum, an cives eam illis tribuere possunt? Nullo modo, neque magis indictionem tributorum

22 Jam quibus pecunias indicere non licet, hi nec municipes obligare possunt ad solvendum pecuniam, cis aliquod tempus, est enim id ejusdem utrumque facultatis

23 Quid si major pars obligationem

[Faint, illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

probaverit, aut pecunias conferre decreverit, an pars minor sequi cogitur? Non videtur, quia pars major civium non potest habere plus juris in pauciores, quam Rectores Universitatis habent in omnes, secundum ea quæ libro primo sect 2 disputata sunt. In his quæ ad regimen Universitatis à summa potestate stabilitum pertinent, pars major trahit minorem jure collegii, sed extra eos limites cessat illa complexio

24 Hinc etiam sequitur, Quando Universitas civium consensit, ipsos qui se devinxerunt eorumque heredes teneri, non eos, qui postmodum Universitati aggregati sunt, quia res hæc patrimoniali ratione constat, non vi regiminis publici

25 Atque hæc omnia valent, etsi pecunia credita in rem civitatis versa sit, Nam hac causâ res communes Universitatis tenentur; non res singulorum Nemo potest alium obligare, nisi qui hanc potestatem legitimâ causâ accepit, sane, si qui sint, quorum patrimonio aliquid ex hoc credito accessit, hos teneri, hætenus æquum & certi juris est Conferatur cum his velim, quæ in Prælect ad Juris, Tit de Reb. cred exposita & disputata sunt

[Faint, illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

C A P,

C A P. V I I.

De Hierarchia Ecclesie Romanae.

Artificium hierarchie Romanæ cæsum. Pontificis potestas & electio
Episcoporum ordo triplex; Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi. Ho-
rum officium, Electio, ejusque modi tres. Postulatio Episcoporum.
Confirmatio, Consecratio Translatio. De Archipresbyteris, Archi-
diaconis, Vicariis & Coadjutoribus, item de capitulis, de Legatis Pon-
tificis eorumque differentiis, & de Nepotismo. De sacerdotibus &
Presbyteris simplicibus, nec non Diaconis aliisque inferioribus sacro-
rum Ministris. Vita Clericatus prohibitoria. De Canonicis & Mona-
chis. Quot modis hi fiant, de votis & Ordinibus eorum ac Abba-
tibus. Res Ecclesiasticæ Spirituales, temporales, eorumque differentiæ &
prohibita alienatio & Immunitates. De peculio Clericorum &c.

ANtequam de Universitatibus Se-
ctionem relinquamus, placet U-
niversitatem hierarchie Romanæ tam
late per orbem diffusam, ac ita partem
juris publici Universalis constituentem,
brevis delineare sciagraphia seorsim sci-
licet, ab Imperio Pontificis, quod is
habet in ditionibus sibi subjectis, nulla
re ab aliis separatum Principatibus

2. Elaboratum est hoc corpus Hie-
rarchicum ingenti hominum eruditorum
artificio, primo quidem non adverten-
tibus Civitatum Rectoribus, a Fide ad-
huc alienis, & dein superstitione igno-
rantiaque circumventus, ut paterentur
Imperium sacri ordinis, quam late pa-
tet Ecclesia, diffundi, sibi que jus omne
Ecclesiasticum, arbitrarie moderationis
auterri, & in præjudicium Potestatis
Civilis, ad unius Monarchæ ab ipsis non
dependentis, potentiam stabili

3 Is est Pontifex Romanus, qui ve-
re summam, post Christum, potestatem
habet in Ecclesia universalis, *de jure ex-*
no loquimur, omnes judicat, a nemi-
ne judicatur, exceptus Concilio genera-

li (suprà, an infrà quod sit, disputatur)
& hæresios causâ Convocat tunc Con-
cilia, præsidet, actaque eorum appro-
bat, Appellatur, omnisque mediis, ab om-
nibus, & sententias fert nulli subjectas ap-
pellationi

4 Eligitur à Cardinalibus & è cor-
pore Cardinalium, qui sunt Senatores
Pontificis, & dividuntur in Episcopos,
Presbyteros & Diaconos, habitâ ratio-
ne titulorum & beneficiorum, quibus
insignuntur In electione soli præsentes
habent suffragium, nec aliter electus
Papa censetur, *quam duabus præsentium*
partibus in unum consentientibus

5 Monarchia Ecclesie stabilitâ, o-
pus fuit dignitatibus Ecclesiasticis, ejus
Majestati decore subordinatis In univer-
sum Episcopatus vocantur, quorum ordo
tripertitus est I Patriarcharum, sive
Primitum, qui sunt quatuor, *Constan-*
tinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymi-
tanus & Antiochenus, in Oriente o-
mnes, quibus a barbarie oppressis, su-
perest in Occidente tanto majore supe-
rior intervallo, Papa Romanus

6 II Ordo est Archiepiscoporum, qui sunt integræ Præsules alicujus Provinciae, in sede metropolitana reliquis præsidentes III Episcopi simpliciter dicti, qui Civitatibus præsunt frequentioribus & pagis oppidisq, circumjectis Et hi omnes habent jus ligandi & solvendi, altaria consecrandi, purgandi, sacrum chrisma conficiendi, visitandi, Clericos ordinandi, suspendendi, deponendi, item excommunicandi, dispensandi, solennemque poenitentiam imponendi

7 Constituuntur Episcopi intra tres menses sedis vacantis, idque per *Electio-* nem aut per *postulationem* Electione tales vocantur, qui canonice ad episcopatum novum habiles sunt Postulantur, qui electionis non sunt capaces Eligendi jus est, penes collegium Canoniorum ejusdem Ecclesiae, vel ad eos qui pacto, vel privilegio, aut consuetudine jus illud obtinuerunt, ut in Gallia Reges

8 Electio Canonica fit tribus modis, *Scrutinio, compromisso, & inspiratione*, quod discrimen, etiam in ipsius Papæ electione servatur Per scrutinium, quando vota secreto & sigillatim exquiruntur, & juxta prærogativam numeri, electus pronuntiatur, quis sit, nisi notabilis discrepantia sit dignitatis, & numeri exigua, *c 57 de Elect* nam si duplo major sit pars consentiens, eo casu nulla reliquorum dignitatis ratio habetur *c si quando 9 de Elect in 6*

9 Compromissum, quod raro usu venit, est, cum eligendi potestas uni vel pluribus idoneis, etiam extra Collegium, viris committitur *c 8 & 30 de Elect* Per inspirationem electio fieri dicitur, quando eligentes simul omnes, quasi divino impulsu, in electionem consentiunt *c 42 d t de Elect* In Pontifice Maximo id etiam fieri dicitur, *per adorationem* quando concursu facto, novus rapitur & adoratur Papa Inspiratio aliquando in

ipso scrutinio usu venire potest; ut accidit in electione Hadriani VI Quod retulimus in *Histor Civ ad ann 1519 & c ult*

10 Postulantur, qui non ob corporis aut animi vitium, sed ob alterius defectum qualitatis eligi nequeant, ut, si minor annis xxx vellaicus, aut alterius Ecclesiae Episcopus sit, nisi dispensationem Pontificis impetraverit At si unus sit electus, alius sit postulatus, ille tamen confirmandus est, nisi postulatus duplo majorem suffragiorum numerum habeat *C scriptum est x de Elect* que res nuper usum habuit memorabilem, inter *Clementem Bavaram, & Wilhelmum Furstenbergium, apud Colonienses*

11 Electus intra mentem ad sensum suum præbere debet, & intra tres menses à superiori impetrare confirmationem à Metropolitano, vel à Pontifice summo, ad quem Electus intra mentem iter facere eique fidelitatem jurare debet *c cupientes 16 de Elect in 6* Quâ re, matrimonium cum Ecclesia ratum esse dicitur, & quæ jurisdictionis sunt, acquiruntur, ut potestas judicandi, excommunicandi, & beneficia conferendi, *c transmissum 15 in f c nosti 9 c quod sicut 28 § præterea de Elect*

12 Sed ut ea, quæ sunt ordinis, faciat, velut ordinare, deponere Clericos, chrisma conficere, virgines benedicere, ecclesias & altaria consecrare, debet Episcopus etiam esse consecratus *d c 15 & c licet 4 d Translat Episc* id que citra legitimi causas impedimenti, intra tres à confirmatione menses fieri debet *c 2 dist 75* per unctionem capitis & manuum, chrisma, solennia verba, precesque ab Archiepiscopo & suffraganeis, à tribus ejusdem Provinciae Episcopis, jussu Archiepiscopi In Abbatis loco consecrationis est benedictio *Lancelot 1 Inst 10*, Pontifex à Cardinali aliquo,

li aliquo, maxime Hostiensi consecratur, *can in nom dom dist 23* Et Metropolitanus insuper de corpore B Petri sumere debent pallium, Pastoralis officii plenitudinem delignans, quo tantum in solennibus festis utuntur, quod aliis commodare nequeunt, & cum quo sepeliuntur Summi Pontifices eo semper utuntur *Lancel d lib 1 tit XI*

13. Translatio Episcopi ad aliam Ecclesiam, non nisi Pontificis auctoritate fieri potest *c 2 de Translat* Nec Renuntiatio voluntaria, vel permutatio, nisi auctoritate Superioris, ad quem pertinet confirmatio, causa cognita, recte fit *Idem tit 19* Denique, non residentes, etsi Cardinales, officio suo privandos esse volunt *Canones c 2 de Cleric non resident* quod usu parum servatur

14. At habent Episcopi Archidiaconos, à quibus pleraque pro illis administrantur, in externis, maxime ad jurisdictionem spectantibus, Item Archipresbyteros, qui curam illorum in spiritualibus sublevant, imo & Vicarios, qui absentis Episcopi partes obeunt, ut tamen puniendi & à beneficiis amovendi jus, nisi nominatim concessum, non habeant A vicario appellatur Archiepiscopus, sed ab Archidiacono ipse Episcopus *d lib 1 tit 13 14 15* Erant olim & Corepiscopi, Episcopis adjuncti, & plurium ministeriorum participes, quorum usus est sublatus *can corepisc & sequi dist 68* Sed habentur adhuc Coadjutores, qui ægritudine aut fere senio impeditis Episcopis adiunguntur, de Capituli majoris partis consilio & consensu, cum auctoritate Pontificis & cum spe successionis, causa tamen prius a Pontifice cognita *Concil Trident c 7 sess 25*

15. Episcopali sede vacante, Capitulum, id est, Coetus Canonorum illius Ecclesie potestatem & jurisdictionem Episcopi exercent, us quæ ordinis sunt

exceptis, ad quæ administranda vicinus Episcopus evocatur *c suffragan. de Elect* Novi autem nihil à Capitulo institui potest *c 2 de Instit*

16. Omittendi hoc loco non sunt Pontificis Legati, quorum tres sunt species, Legati à latere, legati missi, nati À latere legati sunt, Cardinales, qui ex senatu Pontificis, quasi à latere ipsius, in provincias mittuntur, eoque modo Pontificem repræsentant, ut omnia, præter excepta solique summo Pontifici reservata, quæ requirunt mandatum speciale, possint *c qua de causâ 9 2 qu 5 & c 4 de off leg*

17. Legati missi vocantur, qui non ex ordine Cardinalium, in provincias cum mandato & potestate mittuntur, quorum potestas è tenore mandati, quo constituti sunt, intelligitur *c fin dist. 97* quod etiam de Legatis, qui nati improprie dicuntur, tenendum, ut qui jus Legationis habeant è privilegio vel beneficio possesso *c 1 de off legati*

18. Incogniti sunt magis Juri Canonico quam Aula Pontificia; Cardinales Patroni, qui plerumque sunt Nepotes Pontificum, quibus hi, ut primus minister omnium fere potentibus utuntur, qui omnis Pontificis magnitudinis arbitrium, pro moribus, ac ut plurimum insolenter avaraque exercent Unde sæpe vetitus ille patronatus & Nepotismus, eradicari tamen non potuit

19. Atque hi omnes sunt altioris ordinis Sacerdotes, sunt & alii inferiores, qui Sacerdotes simpliciter & Presbyteri appellantur, quorum est officium, Sacramenta celebrare; non tamen baptizatos chrismate linire, nec virgines benedicere, nisi mandatu Episcopi, multo minus Ecclesias consecrare, Clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publicè recipere, quæ reservata sunt Episcopis *c quantum dist 68 & c 1 vers. ad Episc dist 25.*

20 Sunt etiam, qui in Sacris constituti, nec tamen proprie Sacerdotes sunt, quales Diaconi & subdiaconi Diaconorum officium est, Episcopum custodire, Sacerdotibus sacra facientibus assistere, Evangelium prædicare, nec nisi extrema necessitate baptizare, vel Eucharistiam populo erogare *c. constat baptisma 16 de consecrat dist 4* Subdiaconi minoribus adhibentur ministeris *c. 1 vers subdiaconos dist 25* Utrique tamen per manus impositionem ritu solenni constituuntur, *dist 23 per tot*

21 Dantur adhuc inferiores sacrorum ministri, nec in Sacerdotio, nec in sacris constituti, ut Psalmistæ sive Cantores, Ostiarii sive clavigeri, & Custodes, Anagnostæ sive Lectores, Exorcistæ, sive dæmonum fugatores, & Acoluthi sive pedisequi, lumina accendentes, ferentes, & suggesta parantes

22 Et hi matrimonium contrahere possunt, ut tamen beneficis suis eo casu priventur *c. 1 c. 3 c. 5 de Cler Congreg cum, qui in superioribus sunt ordinibus, matrimonio penitus abstinere debeant, dist 26 & 32 per tot.*

23 Atque hi omnes sunt Clerici, per consecrationem ordinati ab Episcopo, vel si minores sint, ab inferiore Prælato, si non prohibeantur ætate, vitio animi vel corporis, aut natalium aliove vinculo Ætas inhabilis, in ordinibus infimis est infantia, in subdiaconis 18 annorum, Diaconis 20, Sacerdotibus 25, Episcopis 30 annorum Vitio animi, si turpissimum, aut scenicus, aut homicida fuerit, etsi poenituerit In aliis criminibus poenitentia tollit reatum Ob vitium, luscus ordinari non potest, nec qui se ipsum mutilavit Denique, illegitime nati arcentur à Sacerdotio, ut & bigami; uxore secundâ licet mortuâ *Lancelot 1. Inst 25*

24 Præter illos omnes, sunt adhuc

alii sacris addicti, tam in laicatu quam in Clericatu constituti, quales sunt Regulares sive Canonici & Monachi Primi sunt quasi Adlesores aut Consiliarii Episcoporum, in regenda Ecclesia illis adjuncti, fere ut Cardinales Pontifici, ut quemadmodum hi Papam, ita illi Episcopum eligant, ubi Electiones, scilicet Ecclesiastici juris manserunt

25 Monachi notiores sunt, quam ut definitionis egeant Fiant tribus modis, Paterna devotione, sua Professione, vel emissionem voti Sed primus modus est conditionalis, si filius pubes factus consenserit Professio fit, post annum probationis, qui tamen ex causa, ad biennium vel triennium produci potest, quando quis habitum Religionis, quam elegit, palam solenniter suscipit, promittens hæc tria in summâ, *obedientiam*, & juxta eam propriæ voluntatis abnegationem, *paupertatem*, cum abdicacione proprietatis Universalis, & *Castitatem*, cum abstinentia à matrimonio & concubinato, contra quæ ne Papa quidem dispensare potest *C. cum ad monasterium 6 & c. in singulis 7 de Stat monach* Denique, Voto qui se obligare possunt, tenentur ad Religionem suscipiendam, quam se inituros voverunt animo deliberato & solenniter declarato *c. un. de Voto in 6* nam si quis simpliciter dixerit, se Monachum velle fieri, non obligatur *c. 3 de Regular & Monach*

26 Ordines monachorum in summa quatuor sunt, à Basilio, Benedicto, Augustino, Francisco, à quibus reliqui ut e fontibus oriuntur, exceptis forte Carthusiensibus, numero fere innumerabili, claustris gregatim comprehensi, sub regimine Abbatis, qui de congregatione monachorum eligitur, etsi multis locis, ut in Gallis, à Principibus constituuntur. Hæc de personis, de quibus

bus plura vide apud Lancelot *Inst Can-*
lib 2

27 Res Ecclesie sunt vel Spirituales
vel Temporales. Prioris generis sunt Sa-
cramenta, item Res sacre live Sancte &
Religiose Sacre sunt Ecclesie, Altaria,
Reliquie, vasa & vestes sacre Religiosas
vocant, que pijs usibus sunt destinatae, ut
sepulchra, cæmeteria, domusque religio-
se, ut monasteria, orphanotrophia,
nolocomia, Xenodocia & similes

28 Huc quoque iura sacra pertinent,
qualia, Præbendæ, Jus patronatus, cen-
sus, exactio, procuratio, canonica por-
tio Præbendæ, est Jus percipiendi redi-
tus Ecclesiastici, ratione divini officii,
quo aliquis fungitur, dicitur aliter be-
neficium & Titulus, quibus sæpe *Perfo-*
natus sive dignitas Ecclesiastica major
aut minor conjungitur

29 Quando vacat, fit ejus vel *Colla-*
tio, a Capitulis aut alijs, quibus ex lege vel
consuetudine jus hoc datum est, ita, ut
singuli singulis fruantur beneficijs *C. 8.*
c. 20 c. 25 de Præbend vel Institutio, ab
his qui jus patronatus habent, seu cleri-
ci sive Laici sint, id est, jus præsentan-
di aliquem ad beneficium vacans, terè
cum jure census annui e præbendâ per-
cipiendi *c. 2 de Cens* quod datur his,
qui Ecclesiam fundarunt, ædificarunt, do-
taverunt, quod jus ad heredes transit, & ad
singulares possessores quoque, una cum
bonis, quibus adnexum est *c. 14 de*
jur Patron c. in eod. in 6

30 Obnoxie sunt Præbendæ adhuc
Exactionibus, ex causa justa, extra ordi-
narius *c. 10 & 12 de Censib & exact*
Item, procurationibus, id est, exhibi-
tioni sumptuum, Prælati Ecclesias vi-
sitantibus faciendæ *c. 6 & c. 12 de*
Censib &c Item Canonice portioni,
quartæ vel etiam ampliori, Prælati deci-
dendæ, *Lancelot lib 2 n. 26* Est ubi Prin-
cipes, ut in Galia, conferunt præben-

das, etiam, ut pro Laicis & militibus,
plures & arbitrarie pensiones illis im-
ponantur *c. 27 de Præbend*

31 Mixtæ res inter Ecclesiasticas &
temporales sunt, Decimæ, Primitivæ &
Oblationes, ad similitudinem Levitici
moris introductæ Decimæ sunt portio-
nes lucri vel fructuum Deo, id est, Eccle-
siae debitæ omnibus, qui non sunt ex-
empti, suntque vel prædiales de fructi-
bus, vel personales, de lucris industræ
Priores debentur Ecclesiae, sub quâ res
sita est, Posteriores, ubi quis sacramen-
ta percipit. Episcopo cujusque Eccle-
siae Quarta-decimarum deciduntur *Lan-*
celot. d. lib 2. c. 26 Primitivæ faciunt
cum minimum, quadragesimam; cum
plurimum, sexagesimam fructuum par-
tem *c. 1 de Decim* Oblationes sunt, vo-
luntarie præstationes, quæ Sacerdoti-
bus pro peccatis offeruntur *c. 13 quia*
sacerdotes 10 Qu 1

32 Res merè temporales Ecclesie,
nihil habent diversæ considerationis à
rebus aliorum hominum aut Universita-
tium, nisi quod alienari non possunt,
quâ de re diximus alias, ita, ut sub prohi-
bitâ alienatione contineatur, Emphy-
teuscos, feudi, hypothecæ & precariæ
concessio Quid est Precaria? reliqua sa-
tis nota sunt aliunde, Est contractus cum
Ecclesie œconomio initus; quo præ-
dium perpetuo, vel ad longum tempus
pro certo canone fruendum conceditur,
ut tamen de quinquennio in quinquen-
nium renovetur *c. 4 precaria & sequ.*
10 C. 1 de Precar

33 Clerici, præter Monachos, ha-
bent quoque Peculium sive Patrimonium
proprium, partim è beneficijs Ecclesia-
sticis, partim è successibus aut do-
nationibus acquisitum De priori inter
vivos disponere, non testari possunt *cap.*
ult de Pecul Cleric cap 9. de Testam.
Monachi & ipsi Abbates monasterio re-
linquere

linquere debent *ca. 7 quia ingreditur*
19 q 3
34 Rebus Ecclesiasticis immunitas
tribuitur; ab oneribus tributorum alia-
rumque exactio- num, quæ à Potestate
seculari imponuntur, nisi magna Eccle-
siae & Reipubl. necessitate, consulto
Pontifice; in diversum consentiant e

adversus 7 § *verum d. Immunit. Eccles.*
Personæ etiam Clericorum à jurisdictione
Laicorum & muneribus exempti
sunt personalibus *C. non minus 4. de Im-*
munit. Eccles. Et hæc quidem de Uni-
versitate Ecclesie Romanæ, ex hoc in-
stituto dicta sufficiunt. Plura Lancelot
lib 1 & 2 Instit. Jur. Can.

SECTIO IV

De Subjectione rerum.

CAP. I.

De significatione & differentiis rerum.

Res cujusque loci, subjectas esse eidem Imperio, cui personæ sunt. Di-
visio rerum; in corporales & incorporales; rursus illæ mobiles aut im-
mobiles: vel in patrimonio vel extra illud. Quæ extra; vel nunquam
in bonis fuerunt, vel esse desierunt. Prioris generis esse res commu-
nes, quæ explicantur. Desisse res ad tempus vel in perpetuum, &
Species utraque enumerantur. Quæ sunt in patrimonio, hæc esse pu-
blica vel privata. De publicis agitur; earumque differentia probatur à
Communibus & rebus Universitatis &c.

Post homines, qui subiciuntur Impe-
rio, transeamus ad res. Intelligimus
autem per res in Jure, ea quæ Græci
χρηματα appellant, quæ Aristoteles ait
esse, *παντα ὅσα καὶ αἰεὶ νομισματικὰ κινητὰ
καὶ ἀκίνητα*, Omnia quorum valor pecuniæ aestima-
tur 4 ad Nicom cap 1 quæ & bona di-
cimus à beando, unde latinè beati, id
est, divites Seneca *epist. 45 Beatum*
appellat, ad quem pecunia magna conflu-
xit & 1 controvers. 6. Insolens malum,
beata uxor, Cui, quid aliud quam beate
serviemus?

2. Cum autem propter homines ha-
beantur bona, consentaneum est, eos

qui Imperium habent in personas, ean-
dem in res habere potestatem
3 Nempe, ut antea diximus, tam
proprietas bonorum, quam libertas cor-
porum singulis in civitate, salva intelli-
gitur, Imperium neq non eminentis do-
minium, in singula vim suam exten-
dunt, eo modo, quem in loco explica-
vimus. Symmachus, apposite ad hanc
rem, *Omnia regit, sed suum cuique ser-*
vatus, ad Cæsares *epist. 54*
4 De jure rerum tractatus etsi maxime
Juris privati esse videatur, hic tamen o-
mitti non potest, ut intelligatur, quid
Juris in singulas Reipubl. comparatum
sit,

fit; Eo modo tamen de his agemus, ut nihil quam quod Juris Gentium est ac Universale, persequamur

5 Incipiendum est à divisione rerum, quarum prima & simplicissima est, in Corporales & incorporales, quam quod plerique petitam à philosophis putant, de verbis ferri potest, de significatione non æquè Philosophi enim res incorporeas vocant Substantias materiam non habentes, de quarum naturâ nobis sola cogitatio constat, quæ substantiam supponit efficacissimam, & a materia penitus remotam

6 Res incorporales in Jure sunt Facultates ad aliquid habendum aut agendum, sicut Herilis & Patria potestas, Matrimonium, Agnatio, Tutela, Dominium, Usucapio, Hereditas, Obligatio & Actio; quæ circa res corporeas qui lem versantur, sed ipsæ notiones sunt a rebus abstractæ, quâ de re disputationem amoenam exhibuimus inter Wesembecium & Vinnium; an hæc jura bene dicantur; Entia rationis, quod sunt equidem eo sensu, quo Theophilus interpret Græcus *ad tit Inst de obligat* & alibi sæpe de talibus agens, Est, inquit *διχαιος δὲ τὸ ὑπερβαίνειν τὸ ἀσχετόν, ἢ ἄλλο τι ἀπὸ τοῦ νομοθετοῦ*, *quæ aliquod mente comprehensum & abstractum*

7 Res corporales iterum sunt mobiles vel immobiles, sub illis etiam res se moventes ipsique homines continentur, ut si liberos homines significatione rerum eximere solemus; utpote, quibus omnia creata serviunt Immobilia sunt res soli

8 Res, quæ constant pondere, numero & mensura, maxime pecuniâ, duplicem habent proprietatem; sunt enim corporales, quatenus contractari possunt, Incorporalis intelligitur esse quantitas earum, quæ functionem in genere suo recipit, ita ut una, vice alterius absque ulla inæqualitate fungi possit

9 Utræque tam res mobiles quam immobiles, sunt vel in patrimonio, sive in bonis; vel extra patrimonium In patrimonio, quarum nomine competit actio, non habentibus, & exceptio retinere voluntibus, ut JC in l. 51 d. A R D

10 Quæ sunt extra patrimonium, vel nunquâ in eo fuerunt, vel esse desierunt, Nunquam in eo fuerunt, quæ Communes & nullius dicuntur, & sunt, quarum usus & proprietas cunctis hominibus æqualiter competit; vi divinæ largitionis, condito & instaurato generi humano factæ *Genes cap 1 & cap. 9* Dicuntur & Nullius, eo quod peculiari dominio à nemine adhuc sint comprehensæ

11 Quæ sunt hujus generis, eæ vel sunt tales, ut à quolibet occupari queant, aut penitus domini sunt incapaces.

12 Prioris naturæ sunt omnes res, quæ possessionem & occupationem stabilemque custodiam recipiunt, ut sunt feræ bestiæ, volucres, pisces, gemmæ, metalla nondum effossa, res delectæ, aqua profluens, omnesque maris insularumque regionesque desertæ

13 Ejusmodi res naturali ratione cedunt occupantibus Etenim postea quam à communione primæva consensu non minus, quam necessitate humanæ societatis recessum est; constanter receptum fuit, ut, quod unusquisque apprehendit, cum nullius existeret; & quidem cum animo sibi habendi, id ei à nemine citrà injuriam eripi posset *Vid Grot lib. 2 de jur bell & pac cap 2 §. 2 & lib. 2 jurispr Holl cap 5*

14 Quod enim aliqui disputant, (Boklerus *comment ad lib 2 Grot cap 3. § 2* Strauch *de Imp mar Joh Bapt. Burg lib 1 de Dom Resp Genu in mar. Ligust*) ea quæ de communione primæva dicuntur esse fictitia, id demum vere, si quid unquam, fictitium est

15 Nam si communio sit jus, quod res

eædem, plurium pro indiviso propriæ sunt, res loquitur, cum creator Deus cunctis mortalibus dedit jus in res hujus inferioris naturæ, nihil potuisse illud esse quam Communionem adeoque pene ridiculæ sunt in contrarium rationes

16 Neque verò metuendum; eo quòd fatemur, in quibusdam rebus statim defuisse communionem, ne nobis ipsi obloquamur, quasi communio ne quidem, ut isti loquuntur, animo concipi possit, eo quod proprietas sit in ipsa possessione

17 Nam quia factum saltem, id est, occupationem, si non pactum expressum, ante primum à Communione recessum, requirimus, palam est, mente saltem aliquod jus, ante illud factum, esse concipiendum

18 Dein, etsi quædam res, incontinenti desierint esse communes, multæ tamen diutissime tales manserunt. neque enim, nisi lapsu multi temporis pleraque terrarum occupari potuerunt, quæ nec etiamnum omnes tenentur

19 Præter quod in animalibus, quæ cælo, quæ mari terraque continentur, in aqua profluente aliisque rebus, non potuerit desinere communio, quia nunquam desinere poterat occupatio singularum; quemadmodum his de rebus disputavimus *in part. 1. Digress lib 4 cap 11; § 12*

20 Res quæ desierunt esse in patrimonio, cessarunt vel ad tempus, vel in perpetuum Ad tempus, Res hereditatis jacentis, cujus quisque dominus, est mortuus, & novus adhuc non existit, item res pro derelictis habitæ & thesauri Prioris & posteriores quidam negant esse nullius, quia non fiunt occupantium, sed hæc, est alia quæstio deinde sequutura

21 Quæ in perpetuum desierunt esse in patrimonio, recensentur à Jctis hæ

res, Sacræ, Religiosæ & Sanctæ, sed hoc membro divisionis carere nobis licet in hac Arte quidem

22 Quippe res Sacras Romani dixerunt, quæ rite per Pontifices Deo sunt consecratæ, nec abluunt recentiores Romani Christiani *in § 8 Inst de Rer div* à quibus separantur res piis ulibus destinatæ, quas alii haud ineptè *quasi sacras* appellarunt

23 Sed, res res verè sacras in statu renovati foederis per Christum, esse nullas, cum ratione dicendum, quia consecratio, per quam character aliquis rebus imprimatur, sine dubio ex genere cærimoniarum est, quæ, ut umbræ, per adventum Corporis evanuerunt

24 Res sanctæ, quas Romani dixerunt, muri & portæ civitatum, nihil præter superstitionem habent, quo à publicis aut Universitatum rebus separantur

25 Denique, Religiosa loca, Sepulchra, præter memoriam humanæ fragilitatis, quam repræsentant, nihil etiam à privato jure domini, separatam continent, cum & in commercio perinde ac aliæ res habeantur, nisi quod apud Pontificios cærimonis quibusdam sepulchra consecrantur.

26 Res quæ sunt in Patrimonio, dividuntur in publicas & privatas Publicæ iterum sunt vel tales in specie vel Universitatis Prioris, quæ ad populum liberum spectant, posteriores, quæ ad Universitatem.

27 De prioribus novum videtur, quod in patrimonio esse dicuntur, nam Universitates satis conitat eodem jure, quo privati utuntur, uti solere Sed etiam publicas in Patrimonio esse, probat tam ratio quàm usus & auctoritas

28 Ratio, quia populus liber æque jus, personæ habet, Acquirendo, conseruando, amittendo, quam Universitas &

& evidentius per suos Rectores ad unitatis facultatem redigitur, quam fit in Universitatibus subordinatis

29 Uti & auctoritas est à Jurisconsultis Romanis, sat idoneis Latinæ linguæ auctoribus, quos ita sentire & docuisse, probat *lex 14 de Acquir R Dom*

30 Hinc patet, quam difficulter hæc scienti, in mentem venire possit, quod non ideo Eruditis quibusdam placuit, Res Communes & quæ Publicæ dicuntur, non habere differentiam realem atque stabilem

31 Nam quæ res evidentius differre possunt, quam quæ in ordinata divisione sibi invicem opponuntur? Res communes sunt extra Patrimonium, Publicæ sunt res in Patrimonio, docente non tantum Jurisprudencia Romanorum, à *pr 18 Inst de Rer divis* sed etiam statu Juris Gentium, manifesto & necessario Quod ut plenius intelligatur, sic est habendum, Ubi non est dominium, ibi nec in res Imperium dari potest, hoc enim illud præsupponit

32 In qualibet gente duplex occupatio rerum fit, per fundos & per universitatem, ut exposuimus in prælectione Justinian *lib 2 tit 1 § 3* hæc tempore prior est; & plenam occupatæ regionis inde ab initio continet proprietatem, tam quod ad dominium quam Imperium.

33 Dein per fundos instituitur partitio, quâ singuli cives dominium suæ portionis consequuntur, Imperio apud Universitatem relicto

34 Flumina tamen & lacus majores omnesque terræ, cultoribus vacuæ & quicquid dominum singularem non recipit, manet in primævo statu, quo cuncta pleno jure tuerant Universitatis

35 Hinc etiam discimus, quæ res sint, quas *Publicas* appellamus, sc. qua-

rum proprietates certi alicujus populi est, eæque duplicis sunt generis, Aut enim in occupatione per universitatem subsisterunt nec à singulis divisæ sunt; aut ex post facto originem habuerunt

36 Prioris generis sunt Portus & flumina, Lacus plerique, & loca deserta ac Vacua, aut ab initio ad sustentationem Imperantium vel publicos usus sequestrata.

37 Ex post facto publicum dicitur, quicquid, ex collatione singulorum, aliove instituto, proprium liberæ Reipubl. constituitur, ut est ærarium, bona vacantia, fiscalia, & quicquid præterea cujusque in populi patrimonio notatur

38 Sed quod de confusione rerum communium & publicarum quibusdam placuisse diximus, id de priori genere publicarum rerum accipiendum est, quâ de re plenius egimus in *parte 2 Digress* / 2. c. 1 & de effectu disputationis illius agendum erit inferius.

39 Id verò neminem movere debet, quod etiam res Communes atque Nulius aliquando Publicæ dicuntur, quasi populicæ, quæ sint omnium populorum. Id enim fere omnibus Juris & usus civilis terminis accidit, ut voces late & improprie, vel strictè & proprie accipiantur, quemadmodum juxta alias rationes, in hanc rem demonstravimus, *lib 2 part 2 Digress*

40 Denique, res Universitatis sunt, quæ pertinent ad Universitatem quæ talem, non ad singulos, quarum rerum natura potest intelligi ex his, quæ supra de Universitate copiose dicta sunt

41 Has publicas esse distinctas, ne quidem hi negant, qui communes & publicas res nullam habere differentiam volunt realem At tamen res Universitatis, ut sunt theatra, stadia, Curie, scholæ, vocantur etiam publicæ, tam juri

civili; quàm usu cōmūni l. 17. π. de
S

42 Sequuntur res privatæ, quæ p̄-
tinent ad patrimonia Singulorum; tam
corporales, quam incorporales, jure do-
mini vel crediti, sive ut recentior amat
loqui Jurisprudencia, *jure quod in Re vel
ad Rem dicitur*

43 Jura in Re sunt hæc; Dominium,
& Jus ei proximum, quo pertinent Su-
perficies, Emphyteuses & Feuda. Pos-
sessio in plerisque eodem refertur, Dein;
Hæreditas, Servitus & Pignus. Quæ
species quid significant, & quæ habeant

C A P. I. I.

De jure rerum corporaliū, maximè earum, quæ nunquam fuerunt in Patrimonio

Differentia juris publici inter res mobiles & immobiles; ubi de jure Con-
fiscationis. Quid juris sit in rebus Nullius, ubi de vi & merito Occu-
pationis, specialiter in Mari, de quò discriminē inter Imperium & Do-
minium rejicitur. &c.

Post rerum differentias, de jure sin-
gularum specierum, quatenus ad Juris
publici rationem spectare queant, pauca
agendum; eodem quo divisæ fuerunt;
ordine docendi. Rerum corporaliū di-
visio, immobiles & Immobiles, non nihil
etiam momenti; quod ad juris publici
causam pertinet, habere videtur.

2 Nam quia mobilia proxime & im-
mediate ad usum personæ spectant, ideo
subjacere volunt hæc imperiō illius, cui
ipsa persona subjecta sit, quocunque lo-
co bona reperiantur.

3 Adeo ut Princeps, qui bona civis
sui propter delictum redigit in fiscum,
ea quoque mobilia, quæ sub alterius
Imperio latent, jure sibi vindicet.

4 Similiter Leges & Statuta de suc-
cessionē bonorum, quæ in locis, ubi
quisque civis est, obtinent, nis quoque

proprietates; nondum hujus loci est;
deinde videbimus.

44 Sed quod nonnulli inter res cor-
porales & incorporales usu temporum
volunt esse discrimen, non debet hic
præteriri. Sublatum esse discrimen, quo
nullum magis est naturale; cave credas.
sed est verum, in Legibus populorum sæ-
pe fieri, ut patrimonia discernantur, in
res mobiles & immobiles. Ubi hoc fa-
ctum fuerit, ita servari solet, ut incor-
poralia, veluti Jura & obligationes, Mo-
bilibus accenseantur, quæ de re dix ad
tit. π. de Rer. Divis.

in bonis, mobilibus scilicet, quæ sub
alterius ditione reperiuntur, effectum ha-
bere dicuntur.

5 At secus in rebus soli, sive immo-
bilibus esse dicendum est, nam hæc cum
partem Reipublicæ subjectivam, id est,
Territoriū constituent, non possunt al-
terius, quam qui regit eandem civita-
tem, sequi auctoritatem.

6 Ideo leges de Successionibus, quæ
in unâ obtinent Reipul. quod ad res alibi
sitæ, ubi diversum jus viget; non posse
valere, idemque de confiscationibus.

7 Hæc ita, quod attinet ad re-
immobiles; solidâ ratione constant, ut
demonstravimus in prælect. ad Pandect.
sect. de conflictu Legum divers. n. 14.

8 Sed in mobilibus haud usquequa-
que; Nam ut Leges & dispositiones ex-
ternæ Potestatis, in alio territorio effe-
ctum

Sum habeant, non potest, nisi a tacto populorum consensu fieri; communis utilitatis causa, neque in mobilibus ac immobilibus

9 Hæc voluntas mutua gentium in Successionibus obtinuit quidē ubique in his enim ita observatur, ut, quando succedendi ratio locis variat, mobilia deterrantur secundum jus domicilii, quia nullum in eo præjudicium, quod ad Potestates aut singulos ex populis in universum pertineat, vertitur

10 Sed in publicatione bonorum res aliter se habet. Per hanc enim ipsi Principes bona in Fiscum redacta lucrantur, quod ut alius Princeps faciat, nulla Potestas aut Populus in suo territorio de rebus ibi existentibus, etsi mobilibus, facile permittet, saltem ad hoc non tenetur. Nec adeo fit, opinor, ut bona damnatorum, v. gr. in Gallia, sicutunque mobilia, in Hispaniâ redigantur in Fiscum gallicum, nisi per singularem inauditam indulgentiam

11 Verum est, Jurisperitos plures aliter statuisse, quos adducit Wissenbachius *ad tit. de bon. damnat.* Sed contrarium frequentius usu invaluit, teste Peregrino § *de jure fisci* l. 1 n. 143 & Clarus § *fin. Qu. 78* n. 27. Quod autem Wissenbachius noster rationem hac parte superatam esse putat à Consuetudine, de eo quid opinandum sit, ex his quæ dicta sunt, intelligi potest

12 Inter res quæ sunt extra patrimonium, primo loco sunt *Communes*, sive *Nullius*, quarum aliæ sunt tales, ut occupationem recipiant, aliæ secus. Inter eas, quæ apprehensione rediguntur in dominium, sunt feræ bestiæ, volucres pisces, Quas certum & notum est, jure Gentium fieri occupantium. Occupatio autem facta censetur, cum res apprehensæ in potestate nostra sunt, custodiaque nostra coercentur, ut docet Justinianus in § *feræ d. A. R. D.*

13 Apprehensionē non manu duntaxat vel actu immediatè corporali æstimamus, sed instrumentis quoque, velut retibus & laqueis; modo adiant duo requisita, primò ut instrumentum sit in nostra potestate, deinde ut fera ita inclusa sit, inde uti exire nequeat, docente Grotio *lib. 2 c. 8 § 4*

14 Proinde, pisces, qui piscinis, & feræ, quæ vivariis continentur, occupatas esse non dubitatur, sed an obstructio stagni & circumscriptio sylvæ, sint actus sufficientes ad dominium præstandum ambigitur, negavit Nerva filius in l. 3 § 14 *de Acquir. poss.* Adfirmat Grotius in *lib. 2 de jur. b. & p. n. 2* hac ratione, quod animalia sic inclusa sunt, ut exire nequeant

15 Nerva negat hanc esse inclusivam, piscesque & feræ adhuc in naturali sua libertate relictas esse contendit, ideoque, si piscem è tali stagno vel feram ex ejusmodi sylva quis surripiat, negaret hoc esse furtum, quod Grotius, scilicet, adfirmat & videtur hujus, jure Gentium solidior esse ratio; siquidem privati juris sint stagnum & sylva, quod in hac disputatione supponitur: non possunt enim pisces & feræ in naturali suâ libertate esse videri, quibus evagandi facultas interclusa est

16 Ex his liquet, apprehensionem corporalem præferri fictitiæ atque symbolicæ, quo pertinet inter Andrios & Chalcidenses quæstio vetus apud Plutarchum *Qu. Gr. 29* Civis Andrius & Chalcidensis Acanthum urbem ab hostibus desertam occupaturi, cum Andrius Chalcidensem adsequi non posset, hastâ in portam eminus infixâ, se priorem in occupatione ferebat, Chalcidensis urbem prior intraverat. Arbitri litis, ad utrosque urbs pertineret, electi, duo pro Chalcidensibus, unus pro Andriis pronuntiarunt. Vicerunt igitur & rectè Chal-

Chalcidenses, etsi Grotius Andrios vicisse referat, errorem memoriz, ut puto 1 2 c. 8 § 6 Hæc latius exposita sunt in lib 4 Digress cap 18

17 Porro ex natura communium rerum, quæ reperiuntur in aliqua gente, in has certum est, totum populum æquale jus habere, tam in feras, volucres, pisces, quam in metalla thesaurosque subterraneos, qui in territorio ab ipso met occupato deteguntur.

18 Unde clarum, quod communi consensu, id est, per legem, singuli a jure suo recedere, idque in unum vel certas personas transferre possint

19 Atque hoc est fundamentum, quo jus feras venandi, aucupia, piscationes, metallifodinæ, thesauri & limulæ Principibus aut Proceribus hodierno gentium usu vindicantur, qua de re diximus in part 1 Digress lib 4 c 19 & seqq

20 Non tamen id efficere potest Lex, quod vult Grotius lib 2 c 8 n 4 ut Principes immediate domini ferarum, etiam ante occupationem, fiant, quia jus illorum non potest esse prius, quam populorum, a quibus illud habent, atque feræ donec capiantur, manent nullius, tam respectu populorū quam singulorum

21 Sed hoc potest Lex, ut quicumque aliquam feram capit, hoc faciat, ut minister ejus, in quem populus suum jus commune transtulit adeoque ut Princeps in ipso occupationis actu, dominio potiatur

22 Unde non male dicitur, eos qui feram lucri faciendi animo detinent, aliquando furti se obstringere, quod negant, qui sola venatione privatis interdictum, dominia autem ferarum principibus nullo modo adfecta putant quod inde retellitur, quia ne fortuito quidem feræ captæ cedunt occupantibus, sed in publicum deferendæ sunt Dix latius in lib 4 Digress cap 20 & prælect ad tit. s. de A. R. D. n 7

23 Ex his clarum est, quæ res extra territorium cujusque populi vacuæ sunt, eas a nemine, quam per occupationem acquiri posse occupatas autem ab alio omnino neminem rectè sibi vindicare

24 Quare non immerito barbarus Rex Peruanus irritit immanem Pontificis Romani arrogantiam, à quo terras novi orbis, quæ ab indigenis antiquissimâ possessione tenebantur, Regi Hispaniæ donatas intellexerat

25 Atque hæc de rebus communibus occupationem recipientibus, superfluent res domini incapaces, cujusmodi esse videntur tam aer quam mare

26 Nempe, ut distinguantur aquæ marinæ & aeris particulæ ab aere atque mari ipso Illas enim occupari & in dominium redigi posse, nulla dubitatio est

27 Sed mare per se totum, vel quoad præcipuas partes, non recipere dominium, cum effectu, ut jus sit Principi vel populo alios prohibere piscari in eo, navigare, aquam haurire, conchas & naufragiorum reliquias colligere, probatur hisce rationibus

28 Prima, quod in mari cesset ratio, per quam dominia, instinctu studioque pacis & necessitatis ab hominum primis divisa fuere

29 Nam reliquæ res humanæ inter singulos dividi oportuit, quia non omnes pariter ad usum sui admittebant, & quod suus cuique labor prodesse deberet

30 At mare commodissime toti humano generi sufficit, nec opera permanentis industriæ, quæ auctores sibi solis vindicare debeant, recipit

31 Alterum argumentum sit, quod mare propter fluiditatem & vastitatem occupari nequeat Quæ res, inquam, non recipit possessionem, ea nec domini, jure Gentium, capax est, quia naturalis causa ac iterum effectus domini est,

est, ut res sit in potestate nostrā eique insistamus

32 Sed mare non recipit possessionem, quia possessio est sedium positio & rei detentio, at in mari neque sedes unquam poni, nec ipsum detineri aut custodia coerceri potest

33 His accedit auctoritas juris Romani, quo mare inter ea refertur, quæ in primæva communione manserunt, perinde ac fera bestiarum, volucres, pisces & terræ desertæ, habentque se, ut ea quæ primum a natura sunt prodita, & in nullus adhuc dominium pervenerunt
§ 12 Inst & l 2 n d R Divis

34 Ex his sequitur, jus piscandi, balenas capiendi, in omnes terras navigandi & commercia exercendi, à nullo Principe vel populo jure prohiberi posse

35 Quæ autem de dominio maris ubique scriptorum leguntur, & ab Seldeno aliisque accumulata sunt, ea non aliter quam de potentia rei maritimæ intelligi posse, res ipsa loquitur, & alibi nobis probatum est, in lib 4 Digress. cap 13 & seqq

36 Recipit tamen hæc sententia cautiones aliquas & limitationes

37 Prima sit, quod & aer & mare sub dominium veniant, quatenus sunt partes & accessiones terræ, quoniam hæctenus requisita veræ occupationis conveniunt.

38 Hinc dicimus, eundem, qui dominus est soli, esse dominum cœli, quod supra illud solum est, & qui partem aliquam maris undique suis terris complectitur, eum hanc partem satis occupasse atque possidere intelligi

39 Nam ut privatus particulam maris fundo suo immittens, dominium ejus consequitur, uti fecit Lucullus Neapoli, sic nihil est causæ, cur non Rex aut populus sinum maris occupare queat

suis terris undique comprehensum, ita ut dominio suo perfecte contineantur.

40 Dein, conventionem populorum fieri potest, ut quidam jure & usu certi maris cedant, alique liberam ejus dominationem permittant, quod scilicet universale jus non mutat

41 Tertio observandum, fieri quandoque, ut divisio maris instituat (& divisio aliquam supponit occupationem) non ad possessionem stabilendam, sed ob curam piratas coercendi & securitatem prestandam.

42 Denique, ratione territorii adjacentis, pars vicina maris videtur esse sub Imperio Principis aut populi, qui navigantes è terra pro lubitu cogere potest tunc enim custodia illius coerceri videtur

43 Extra has causas, nec dominium neque imperium maris, jure cuiquam competere posse, prædictis rationibus constat

44 Fuit, cum Imperium facilius quam dominium acquiri posse, idque minus juris continere putavimus d cap 13 lib 4 Digress pr edit sed verius est, imperium tribuere potentiam omnium, quæ dominium maris Principi aut Populo tribuere queat, adeoque si jure imperii exteris prohiberi & piscatio & navigatio posset, æque ac introitus in terras, alienigenis, ab eo qui imperat Civitati, potest interdici, non minus scopum suum, qui a nobis dissentiunt, obtinerent Imperio concessio, quam si Dominium maris illis concederemus

45 Habet quidem Dominium effectus ab Imperio separatos, sed Imperii illa vis est, ut exteris illos domini effectus præcludere possit

46 Perinde, ac jus in feras omnium quidem est hominum, sed dominus in suo fundo quilibet impedire potest, ne quis illuc ad venandum procedat

47 Credimus igitur, idque è supra dictis patet, eum qui Imperium Maris occupare potest, æque dominium ejus acquirere posse, si velit, Facto enim opus est animique declaratione ad occupationem utriusque perficiendam, sicut Romanos Maris mediterranei imperium occupavisse legimus, eo quod mare suum, τῶν Ῥωμαίων, Romanum, γῆν καὶ θάλασσαν sibi κτήσασθαι, mare terramque sibi subdidisse scribunt, ut hæc à Seldeno ipsoque Grotio adducta sunt, de quibus & nos agimus in *lib 4 Digress c 14*.

48 At dominium ab usdem non fuisse, nec à populo universo, nec à singulis vindicatum, quando mare jure naturali omnium hominum commune tradunt, in §. 1 *Inst. de Rer Divis* & passim alibi, certum est, ut Grotius demonstrat in *lib 2 c 3 n 9. & in Mari libero*, ut hoc repetamus.

49 Sed non assentior eidem, quod imperium maris facilius quam dominium acquiri posse tradit in § 13, *eiusdem cap*. Quippe in summâ controversiæ, quatenus hæc ad jus publicum pertinet, sufficit, opinor, Regibus & populis, qui leges aliis populis præscribere volunt, Imperium, dominio magis ad privatos pertinente.

50. Nec committendum, ut ex qui-

bus locis dominium maris probari posse negavimus, ex usdem Imperium aditru concedamus, cum per easdem rationes, quibus dominium refellitur, Imperium æquè refutari possit, ut ex us, quæ *d c 14 Digress* ad Seldeni argumenta respondimus, intelligi potest.

51 Sane, quantum ad occupationem attinet. Nam de consensu vicinorum diversa forte sit ratio, quatenus vicini possunt renuntiare juri suo, quod ipsis in partem aliquam maris sit comparatum, in gratiam alterius vicini, non tantum expressè, verum etiam tacitè, per patientiam temporis immemorialis, si modo alter actus imperii interim usurpaverit. Quo sensu Reipubl. Venetæ imperium in Adriaticum mare vetustate subnixum forte defendi potest.

52 Loca Grotii peculiaris, *d c 2 § 13* quibus probat, olim fœdera fuisse inita, quibus locus navigare permitteretur, per mare, quod ad alterius partis terram pertineret, quid aliud illa fuisse, quam conventiones de non impediendo transitu per aliquam maris partem? Nam quod mare mediterraneum populi Romani esse dicitur, hoc ad exceptiones concessas referendum est, siquidem mare illud undique terris Romanis comprehensum fuit.

De jure rerum hereditariarum, animalium amissorum, rerum pro derelictis habitarum & deperditarum | de jure rerum sacrarum & Ecclesiasticarum, ubi, an hæ mutata religione, alienari, vel in promiscuos usus converti possint, copiose varieque differitur.

Sequuntur res, quæ in Patrimonio esse desierunt, ad tempus vel in perpetuum Prioris generis Hereditarias, id est, res hereditatis jacentis, nondum a litæ, & res derelictas esse diximus. Illas in præsentis non esse in patrimonio palam est, ideoque nullius dici nil verat, communes sunt qui esse negant, quia non fiant occupantium, utique res hereditarie

2 Atqui in se consideratæ, si manent tales, eodem loco sunt, quo cæteræ communes, quarum jus Fisco acquiri solet, ubi vero Fiscus jus non est stabilitum in talibus, occupanti cuilibet, utique, si ab herede non adeantur, secus ac plerumque fit, acquiri deberent

3 Quæcunque enim res a dominis amissa non transferuntur in alios, hæ in causam primævæ communionis reverti videntur, adeoque fiunt occupantium. Ut amittendi causæ vel modi sunt duo, detectus successoris & derelictio, idque tam in rebus animatis quam inanimatis obtinet, extra quam, videlicet, si res ipsæ pereant

4 An vero in rebus animatis etiam intentio rei dominio subjactæ pro tertia causa amittendi dominium haberi potest? de jure Gentium quidem non videtur. Nec enim homo redactus in dominium, ex causâ jure Gentium justâ se fugâ domino subducere potest, nisi redierit in patriam jure postliminii, vel ad gentem,

ubi libertas ipso jure competit omnibus & singulis humani generis consortibus, quo casu ipse sibi homo restituitur

5 Ergo, quod Romani Jurisconsulti dominium in feras omitti volunt, ex eo quod ita è conspectu dominorum, evaserint, ut difficilis earum sit persecutio, quasi libertatem hoc modo amitterent, ad juris amittendi rationem sufficere non videtur.

6 Nam etsi verum esset, quod illi volunt, brutis animalibus competere aliquid analogum rationis & juris, attamen dominis fugæ intentione non magis quam homines subducere se possent, etsi nihil interim certius est, quam feras ejusmodi vagantes jure Gentium fieri captivum

7 Grotius, rejecta, quam è Juris Romani auctoribus & nos rejecimus, causam hujus acquisitionis ait esse difficultatem & desperationem recuperandi feram, in domino, sed neque hanc sufficere videri, statim videbimus; *Grotius lib 2 c 8. § 3*

8 Dicendum igitur, promiscuam vendandi feras facultatem non recipere discrimen veteris domini, quod in ejusdem generis animalibus infinite vagantibus discerni nequeat quæ ratio in hominibus aliisque rebus, quæ facilius discernuntur, aliter se habet, aliterque etiam in ipsis feris, si qua torqui vel crepundus inscriptum habuerit veteris memoriam domini

9 Porro, defectus successoris facit, ut res nullius censeatur, si quis sine herede sit mortuus, adeo ut ex simplici ratione juris Gentium ejusmodi res occupantium fierent nisi compertum esset, perquam raro id usu venire, ideoque à Magistratibus in usum heredum emergentium, sequestrandam esse, ratio dicitur.

10 Quod si planè fiat, ut Successores nulli, quorum facultas jure comparata sit, inveniantur, status communionis, in quam ejusmodi res sua sponte redigerentur, Lege prævenitur, & dominium addicitur Universitati, vel potius Reipubl. quæ hac parte jus Universitatis habet, hoc est, Fisco, quemadmodum ubique gentium servatur; eodem consensu populorum, quo jus venandi aliæque facultates communes juri communionis eximuntur.

11 Sequitur Derelictio, quæ est Actus voluntatis, quo dominus res suas abjicit, hoc animo, ne sint amplius in dominio rerum suarum, quod ubi constat, nihil est causæ, quare illæ res non fiant occupantium, nec ad eas Fiscus jus produci placuit; haud dubie, quod casus ejusmodi singulares, ipsæque res minoris momenti sunt. Etenim si integra contingeret derelinqui Patrimonia, vel res soli, non est dubium, quin etiam fiscale jus eo produceretur.

12. Pro derelictis non esse habenda, quæ amissa sunt casu fortuito, satis constat, etsi in viâ publicâ vel in littoribus inveniantur, nisi discerni nequeant, ut sæpius accidit in gemmis & lapillis, quas vel quos inter res quæ fiunt occupantium, si in littoribus inveniantur, haberi scriptum est in l. 3. de Rer. div.

13 Quid autem, si res amissæ, diu quæsitæ pro desperatis habeantur & quæri desierint? Grotius amissum cen-

seri docet id quod amissum est ita, ut spes recuperandi abjiciatur, ut porcos a lupo raptos, & quæ naufragio amittimus nostra definire Ulpianus ait in l. 44. de A. R. D. non statim, sed ubi recipi non possunt, id est, ubi nulla talis voluntatis indicia extant lib. 2. c. 4.

14 Sed Ulpianus in d. l. 44. distinguit inter feras, pisces, aves, quæ venando capiuntur & res alias amissas, Priora docet amitti, quando in libertatem naturalem redierunt, in aliis rebus id non procedere, ne quidem ovem à lupo raptam & ablatam, quam dominus, nulla spe recuperandi, non persequitur, ab alio receptam fieri occupantis, sed priori domino reddendam, sub poena furti, idque e sententia Pomponii, qui ipse in l. 8. §. ult. de Famil. erisc. id quod a lupo vel aliâ bestia eripitur, manere nostrum, quamdiu non fuerit consumptum, imo idem in gemmâ ab ave transvolante raptâ statuitur in d. l. 44. de quibus rebus non posse dominum habere civilem recuperandi spem satis evidens est.

15 Nec prorsus usui judiciove communi populorum convenire videtur, ut quicquid amissum, à domino quæri desierit, ut desperatum, inventoris fiat, nec à priore domino repeti possit.

16 Non est tamen negandum, ut temporis in Jure magna vis est, si quid amissum, longo tempore desperatum quæri desierit, utique si in profundo latuerit, olim repertum, inventoris fieri & acquisitum videri.

17 Id id ita de rebus naufragis indicat Ulpianus in d. l. 44. cum ait, si quid naufragio amissum sit, non STATIM de nere esse nostrum. Longo tempore elapso, quid juris esse debeat innuens, quod pertinet, quod Angli nuper res veteris naufragii Hispanienses ingeniosâ industriâ è profundo & scopuloto mari extra-

ctas,

Gas, repetenti Legato non restitue-
runt, neque jure Gentium teneri ad re-
stituendum visi sunt Adde quæ dixi-
mus in *lib 4 Digress c 26 & in Eunom*
ad l 8 § f

18 In universum, Domino rei for-
tuito amittæ non reperto, quid juris sit
inventori, non est expeditum Egimus ea
de re in *lib 4 Digress c 27* ubi dictis
addere velim, si longo tempore Domi-
nus non innotescat, etsi proprie termi-
ni Utucapionis, ea specie non existant,
dominium tamen inventori, secundum
ea quæ modo protulimus, addicendum
videri

19 Eodem fundamento nititur acqui-
sio Thesauri, cujus de positionis domi-
ni que memoria non extat Acquiritur e-
tiam inventori, secundum simplicita-
tem juris Gentium, quam Romani &
qui instituta illorum exacte servant, Fri-
si sequuntur Alibi Fisco fere, ut reli-
quæ res *Nullius*, addicuntur Plura in
hanc rem collocavimus in *d cap xxvii*
lib iv Digressionum

20 Hactenus de jure rerum, quæ ad
tempus in patrimonio esse desierunt
De rebus in perpetuum exemptis, quæ
supra sunt expositæ, Sacræ, sanctæ &
religiøsæ, quid juris sit, ex ipsa rerum
differentia superius exposita colligi po-
test, non dari consecrationes rerum, nisi
in usu sacramentorum fidei, tempore
Novi Testamenti, Alias res mobiles ac
immobiles consecrandi, usum esse cæri-
monialem hodieque supersticiosum

21 Proinde res sacræ omnes sunt Ec-
clesiastici juris Et quia Ecclesia jus Uni-
versitatis habet, ut supra demonstravi-
mus, hinc bona Ecclesiastica, tam quæ
sine medio cultui divino adhibentur,
quam quæ ad sumptum, quo res Ecce-
siastica sustinetur, præbendum serviunt,
habent jus Universitatis, & quidem talis,
quæ causam habet perpetuam & salutarẽ

22 Quare & alienatio sine discrimi-
ne juris Romani, quod res sacras non-
nihil casibus exquisitæ necessitatis, Ecce-
siasticas ob utilitatem alienari permittit,
Nov 119 & 120 æquabiliter fieri potest,
attamen animo non diminuendi, sed ut
Ecclesiæ consulatur ac utilitatis causã

23 Ex illo principio decidi potest
Quæstio magnis, animis in Belgio impri-
mis, agitata, medio fere hoc seculo, an
Respublica de bonis Ecclesiasticis arbi-
tratu suo disponere, vel in profanos usus
ea conferre possit

24 Non posse, statuendum est, quia
nec aliarum Universitatum bona Prin-
ceps sibi vindicare potest, Ecclesia au-
tem non minus habet juris, quam civi-
tates & pagi singulæque familiæ habent,
quibus relicta bona nullo modo adimi
posse, non dubitatur.

25 Idem juris est Monasterus omni-
busque Cœnobis & ordinibus atque
Collegiis sacris, in res olim & nuper ipsis
Legatas & acquisitas, ubicunque bona
sita sint, etiam in locis, ubi institutum
alioquin istorum ordinum non probatur,
si modo non sint in statu belli

26 Quapropter Ordines Pontifici si
qua bona vel res litas habent in ditioni-
bus Protestantium, quominus illis utan-
tur & fruantur, nihil magis obstat, quam
quod singuli Patres familiarum jus rerum
in diversis regionibus sitarum non amit-
tunt, sine respectu religionum, quas
apud se profitentur, idemque juris vi-
ceversa Protestantes habent in ditioni-
bus Pontificis

27 Quod si Pontifici res Ecclesiarum
Protestantium apud se forte litas publi-
care instituant, idem juris erit his ad-
versus illos, secundum regulam juris Na-
turalis, *Quod quisque juris in alterum sta-
tuerit, ut ipse eodem jure utatur*

28 Sed religiones in Patria prohibitæ
tanquam Universitates interdictæ, si do-
D d d 3

mi non possunt habere communia bona, non habent rationem id jus alibi locorum exigendi, quia jus personæ inde ab initio non habent, ac ideo id alioversum diffundere nequeunt, nisi ex speciali indulgentiâ

29 Cum aliqui jure Gentium Civitates id tacito consensu passim observent, ut jus aliquo loco legitime acquisitum ubique pro legitimo agnoscatur, ut loco deinde *proprio* videbimus

30 Quod igitur jure Romano proditum est, utilitatis causa res Ecclesiæ vendi posse, locum etiam habeat in ipsis templis & vasis sacrorum, ne de altaribus & donariis dicam, quorum illa, potest sacrificium crucis, nulla sunt aut esse debent, hæc sunt Ecclesiæ & in usum pauperum cedunt, quorum gratia quominus alienentur, nihil equidem obstat

31 Proinde, si templa vetustate vel arduitate Ecclesiæ non sint utilia, quominus, alius extructis, alienari, in macella vel armamentaria similesque usus promiscuos converti possint, nihil iterum obstat

32 Quippe cum nihil sint aliud quam loca tuendis coetibus fidelium adversus coeli injurias parata; cum aliqui coetus isti sub dio vel in horreo aut stabulo habiti, æque sancti sint, quam qui in magnificis templis celebrantur

33 Bona templorum ab Ecclesiasticis equidem discerni solent, ut plerisque locis à separatis etiam œconomis administrantur, ut tamen hoc, in modo magis quam in juris specie consistat, si templa vel ex opibus Ecclesiæ, vel ab alio animo donandi Ecclesiæ, structa fuerint

34 Ex his non difficulter, quid de jure bonorum Ecclesiasticorum, si confessio religionis mutata fuerit, existimandum sit, intelligitur. Etsi hæc res superioribus annis ingentem cum in Germaniâ, tum in Belgio controversiam,

nunc alius subtilioribus oblitteratã excitaverit, modo tacta, sed plenius exequenda

35 Quæstio considerari potest, tam respectu Reipubl & Ecclesiæ, quam ratione diversarum in Ecclesiis Confessionum

36 Mutatã Religionem, quod sæpè fit etiam verso statu Reipubl Imperantes fas esse putant, Ecclesiæ bona sibi vindicare & *secularizare*, ut vulgo loquuntur, quasi causa proprietatis ob improbatam Religionis confessionem laborante, juxta rescriptum Honorii & Theodori, quo sic loquuntur, *omnia loca, quæ sacris error veterum deputavit, nostræ rei jubemus sociari* l 5 C de Pagan indicante rubricã de gentiliis sacris id esse accipiendum

37 De Christianorum dissensionibus aliter statuendum, per eas non mutari jus Ecclesiæ, ne quidem si in deterius mutata sit confessio, non magis quam personæ aut familiæ suum jus quæsitum ob ejusmodi causas adimitur, utique si fundamenta Christianæ fidei non penitus convellantur

38 Multo minus Ecclesiæ res publicari possunt, sicubi emendata sit Religio & in melius reformata fuerit, quod semper, si Rectores Civitatis habet consentientes, pro certo habetur & in consequentiam juris externi præsumitur

39 Idque nec aliter se habet, si acquisitiones, per quas illa bona Ecclesiis addictæ sunt, vitio aliquo superstitionis adfectæ fuerint. Nam vitio deterio, manet proprietas Ecclesiæ, & usus superstitionis in alium illi ad finem sed vitio carentem transmutatur, quo pertinet argum l xvi ꝛ de Usufr Leg

40 Plane, quominus in defensionem Ecclesiæ & Religionis, bona, quibus Ecclesia carere potest, alienentur, in sumptus belli, ipsius Ecclesiæ voluntate fieri intelligitur, idque ita recte consultur

41 Proin-

41 Proinde sine ejusmodi vel necessitate vel evidenti utilitate, Fiscus aut Princeps, vel Respublica de bonis Ecclesiasticis in fraudem Ecclesiæ statuere non potest, nisi juris potius quam libidinis suæ rationem habere voluerint

42 Quod si Universitates sint aliquæ ad Ecclesiam pertinentes, conformationem tamen separati corporis, ut sunt Monasteria, collegia Regularium sive Canonorum, Ordines sacri equitatus & similia, cum jus personæ, quod est Universitatis, habeant ab Ecclesia distinctum, dominia quoque rerum, quæ ad ejusmodi Universitates pertinent, diversa sunt à dominis rerum Ecclesiasticarum.

43 Proinde, si tales Universitates aboleantur, earum quoque jus & dominium extingui consentaneum est, nec ad Ecclesiam, quæ personam habet distinctam, transferri videtur

44 Non obstante, quod res semel ad pios usu destinatæ ad profanos converti nequeant, Id enim ut effectum habeat, personam, cui dominium competat, existere oportet qua sublatâ, jus ejus ut maneat, fieri non potest

45 Melius quidem consulitur, si ad Ecclesiam bona talium collegiorum referantur, sed ut hoc postuletur, jus perfectum, non probabile requiritur

46 Videntur igitur Rectores Civitatis bona monastica & Canonica, illis corporibus abolitis (quod an jure factum sit, vel secus heic non disquirunt) in Fiscum redigere posse

47 Quid si Collegia illa maneat, externa nuncupatione & œconomia, sed usus eorum primævus & authenticus instituto Ecclesiæ & Respubl abolitus fuerit, an his antiqua bona conservari debent aut possunt?

48 *Debere* non dixerim; quia sublato usu pristino, desierunt esse quod fuerunt, nisi usus in alium meliorem &

Ecclesiasticum transmutetur, quo casu valet idem jus Universitatis, quod olim fuit, ut de ipsis Ecclesiis, versa confessione, demonstratum est

49 *Posse* videntur, quia cum illa bona, deficiente persona cujus fuerunt, in Fiscum redigi possint, eadem ratione cuilibet alii, consequenter etiam hominibus ejusdem nominis, etsi non ejusdem professionis, à Principe concedi posse videntur

50 Nec obstat, quod à pristinis Auctoribus & fundatoribus in usus pios destinata fuerunt. Utus enim & finis solus non efficit statum proprietatis, qui est personæ, à qua pendet jus vindicandi vel non alienandi

51 Quando igitur bona Monasteriorum & Regularium Collegiorum, his extinctis, alienantur, aut in usus promiscuos convertuntur, nemo est, qui illa sibi vindicare possit, utique nec ipsa Ecclesia, quæ distinctum corpus est ab illis, habentibus suum proprium regimen & separatam conformationem, adeoque jus personæ distinctum, ut antea dictum est

52 Quid si Respubl mutaverit confessionem fidei, Ecclesiamque suæ religionis fundaverit, manente prioris Ecclesiæ corpore, an hæc sua bona retinebit? Distinguendum reor, utrum prior Ecclesia, cujus sunt bona, post mutatam Imperantium fidem, sit permissa, an prohibita

53 Si decreto publico permissa sit, exitimo bona manere, quemadmodum manent in Germaniâ, ubi Principes religionem mutant, suamque publici juris faciunt, relicta priori in suo statu & regimine. Tunc enim hæc manet corpus & Universitas, & bona sua retinet

54 Si prohibita sit, ut Pontifici Ecclesiæ in plerisque Protestantium ditioribus, desinit esse corpus & universitas & omne suum, quod habet, quâ talis, a-

mittit,

veus, Infula, Ripa, de quibus breviter & distinctè Primo de universo

4. Fluvium esse inter ea, quæ à populo certam regionem sua ditione complexo, per universitatem occupantur, superius dictum, nec controversum, neque dubium est, quin primarius scopus sit, in usu amnis promiscuo, qui consistat in navigando piscandoque, nam id omnibus suis civibus commune voluerunt esse Romani, sicut in terminis primæ occupationis esse debebat

5. Quia tamen occupatio illa ab universo populo facta, eidem jus proprietatis præstat, non est dubium, quin populus ejusmodi leges navigando piscandoque imponere possit, quales expedire sibi putat, ideoque vectigal imponere navigantibus, externos etiam navigando in eo prohibere queat, utique mercaturæ causa, sed transitus innoxios prohibendi jus non habet, multo minus aquam profluentem hauriendi, quod Latona barbaris apud Ovidium improbat,

Quid prohibetis aquas? usus communis aquarum est

6. Piscationibus autem, nedum exteris, etiam suis prohibere potest, quemadmodum à plerisque populis hodie consultum videmus, ut piscandi jus in fluminibus addixerint Fisco, Etsi non desint, qui in terminis primæ occupationis ab universo populo factæ subsisterint, quos inter Frisii nostri, quibus sufficere visum, leges imponere piscationibus, duntaxat generum servandorum causâ requisitas etsi in portibus eadem libertas non placuerit, in quibus alioquin idem jus ac in fluminibus obtinere consentaneum est, & Romanis legibus obtinet

7. An verò jus piscandi præscriptionibus subiectum est, ut usu temporis à singulis occupari & in jus privatum re-

digi possit? Non videbatur, exemplo viæ publicæ, quæ usucapione vel præscriptione à privatis acquiri non potest, ut in π sancitum est *l. 2. de Viâ publ. l. 45. de usucap.* Est tamen ubi aliud obtinere videmus

8. Etenim in Pandectæ Juris traditum est, si quis in fluminis publici diverticulo solus pluribus annis piscatus sit, hunc alterum eodem jure uti posse prohibere, secundum Marrianum in *l. 7. de Divers. præscript.* à quo non dissentit Papinianus in *l. 45. de Usucapion.* si calum de fluminis diverticulo contines ita, ut priorem casum, accipere, quo præscriptionem loci ædificando in litore occupati non procedere dixerat, si domus interim diruta fuisset, ac ita occupari defuisset, proinde si alter piscari defuisset jus prohibendi non haberet.

9. Eodem modo Pagos aliasque universitates apud nos, videmus sibi vindicare piscandi jus in certis lacubus, vel tractu certo fluminis publici, quod jus aliquando in certos prædiorum dominos conferunt, ea lege, uti hi pontibus aut aliis operibus in perpetuum reficiendis teneantur. An hæc nullo jure, vel quo jure fieri dicemus?

10. Distinguendum videtur, inter res & jura publica, quæ possunt esse in Patrimonio singulorum & utilitatem præstant stabilem, atque inter ejusmodi jura, quæ non accipiunt usum patrimoniale singulorum, nec in reditu certæ utilitatis, sed in merâ facultate Reipubl. vel omnium civium & quasi *potentia* consistunt, ut in prioribus habeat locum præscriptio, non æquè in posterioribus. Loquimur de civibus ejusdem Reipubl.

11. Non habet locum præscriptio in tributis & vectigalibus, quia sunt posterioris generis *l. 6. C. de præscr. 30. ann.* nec in viis publicis, *d. l. 2.* in quibus
E c e non

non est patrimonialis, sed communis usus iter faciendi & mera facultas civium Sed quominus piscationum & venationum jura certis in locis præscriptione temporis acquirantur, nihilo magis obstare videtur, quam quod in aliis patrimonialibus causis Princeps longissimi & immemorialis utique temporis præscriptioni non est exemptus; ut docet Grotius in *lib 2 c 4 n 9 & 11*

12 Jus navigandi in flumine publico simile est viæ publicæ, nec ideo præscriptione temporis auferri potest, ut tamen jus imponendi victigalia navigantibus, salvum sit Imperantibus, quod rursus ipsum nullâ præscriptione tolli posse diximus

13 Hactenus de Flumine sequitur Alveus, quem esse partem fluminis quod populus occupavit, et ejus esse proprium, utique dum continet amnem, manifestum est Ergo si flumen alium sibi fecerit alveum veteremque siccum destituerit, ex simplici & directâ juris ratione, derelictus alveus non potest alterius esse, quam populi, Quod enim ex re meâ superest, id meum est ejusque vindicandi jus habeo, regula non minus est juris gentium quam civilis, sicut domo dirutâ, non est dubium, quin area maneat ejusdem, cujus fuit domus

14 Jure tamen Romano aliter cautum est, quasi ex jure Gentium, ut alveus eorum fiat, qui juxta flumen habent propinqua prædia, ut Justinianus è vetustis Juris auctoribus tradit in § 23 *I de A R D* quod non esse conveniens rationi juris Gentium bene demonstrat Grotius *l 2 c 8 n 9*

15 Duo proferri possunt in diversum I quod alveus sit pars adjacentis terræ, unde flumen alveum decerpserit, quem restitutum, illuc, unde separatus fuit, redire oporteat Sed in universum dici nequit, alveum ab adjacentibus terris esse

detractû, cum ejus rei plerumque memoria nulla sit, & occupatio fluminis à populo facta præcesserit divisionem per fundos, unde privata dominia & eorum extensio ad alveos adjacentes fluxit

16 Alterum, quod populus flumen occupasse non videatur, nisi quatenus eo volebat uti, id est, quatenus erat flumen & amnis Ubi desierit esse flumen, desinet quoque populi intentio, alveumque pro derelicto habet, quo non amplius utitur quo pertinet, quod Celsus filius apud Pomponium in *l 30 § 1. d A R D Cum exsiccatus est*, inquit, *alveus, proximorum sit, quia jam populus eo non utitur*

17 Hæc ratio bona est, ad probandum, quod populus Romanus alveos derelictos sibi non vindicans, ejus animi fuerit, ut nihil de flumine, quam jus amnis, & quatenus flumen esset, occupare voluerit, ideoque alveum siccum pro derelicto habuerit sed non efficit, ut talis occupatio restricta, juris Gentium sit, nec impedit, quominus occupatio simpliciter facta, de toto flumine captisque ejus partibus accipienda sit

18 Romanos sub occupatione per Universitatem, solum amnem comprehendisse, liquet etiam inde, quod insulas in fluminibus natas populi esse tradunt, eas demum, quæ alveo non adhærent, sed virgultis aliave levi materiâ sustentatæ fluctuant neque solum tangunt *l 65. § 2 n d A R D*

19 De reliquis insulis in flumine natis alveoque cohærentibus, Romani statuunt idem, quod de alveo extincto, illas jure gentium vicinis prædiorum dominis acquiri, quod rationi non magis quam de alveo dictum est, convenire, tam certum est, quam insula pars est alvei, ut Grotius *d loco* probat & nos in *part 1 lib 4 Digress c 21* comprobavimus idemque Labo sensu in *l pen. § ult d A R D.*

R D Si id quod in publico innatum aut inaedificatum, publicum est, inquit, insula quoque, quae in publico flumine nata est, publica esse debet, et si quomodo haec verba cum aliis Juris locis eademque Lege § 1 convenient, hujus loci non sit, inquirere Horomanus quidem legendum putavit, Non si id quod in publico &c l 1 obf c ult

20 Nec ille solummodo Juris Romani hic sibi non constare cupit, sed nec aliter ita constitutum debuisse ratiocinatur Quia scilicet, insula in flumine publico nata fluvium dilatat, ac vim profluentis contra vicinos agros allidit, eoque tantundem fere in adversa ripa terre abradit aut occupat, quantum insula in amne continet ac implet

21 Verum haec ratio, sicut inepta non est, ad approbandum jus positivum, & quod Romani non sine causa tribuerint accolis insulas, in compensationem damni ab iisdem insulis accepti, ita non sufficit evertendo validiori fundamento superius posito, quod domino soli, superficies acquiratur solum est alveus, à populo occupatus, insula quasi superficies & sane pars ejus, ac ideo causam totius & soli substrati sequitur

22 Planè, cum occupationis effectus ab animo pendeat occupantis, in eo quod diximus acquiescendum, quod populus non habuerit animum occupandi alveum, sed flumen qua tale, quatenus eo volebat uti Non videtur etiam insulae dominium per occupationem primam acquisivisse, eoque ubi defierit esse flumen, definit etiam intentio populi & effectus occupationis in alveum atque in insulas

23 Hinc etiam pendet consideratio ripae Nam si populus Romanus alveum per se non putavit occupandum, multo minus id de ripa propositum habere potuit

24. Nam si ripa fluatur ita, quod

si imen naturalem cursus sui rigorem tenens continet, ut est in l 1 § 2 d Flum. est immediata pars alvei, nec ejus causam sequi non potest, proinde cum alveo toto cedit accolis Quod si largius accipiatur, ut ripa sit, ex quo terra primum à plano vergere incipit usque ad aquam, ut habet Paulus in l 3 in fin eod tit jam forte magis est pars adjacentis terrae, quam alvei, ac ita plenius & evidentius ad vicinos pertinet è supposita scilicet intentione propria populi Romani Nam ex jure Gentium simplici, ripa vix ab alveo separari potest

25. Pars ripae fit, Alluvionis incrementum, ideoque & hoc eandem habet rationem, Ex jure Gentium simplici sequitur ripam & alveum, qui sunt populi, ex intentione populi Romani pertinet ad accolis, et si jus gentium quoque laudant Jurisconsulti Romani

26 Quod per avulsionem aliunde vehementiore fluminis imperu adjicitur, manet ejus, cujus antea fuit; quod si non agnoscat aut repetatur, eandem in sortitu habet rationem, quam Alluvio cujus rei argumentum in Romanis legibus habetur, si pars adjecta sic unita sit cum agro, cui accessit, ut discerni non possit, quo casu dominium magis acquiritur adjacenti terrae, ob praesumptam pristini domini derelictionem, quàm quod unio & coalitio per se, causam domini praestare queat Ideoque id ex instituto magis peculiari quorundam populorum est, quam ex simplicitate juris Gentium, vel potius Naturae

27 Nam si de jure Gentium ex usu populorum sit existimandum, fere ita servatur, ut incrementa fluvialia cedant accolis, nisi quod extant exempla notabilium incrementorum, quae Principes populi sibi vindicaverunt, indicantes ita se jure posse, plerumque nolle sibi vindicare alluviones.

28 Idem fere de maritimis incrementis tenendum. Cum enim littus proprietate sit nullius, non vicinorum, incrementa littoris ad eisdem recto jure non pertinent, sed populi sunt, qui per Universitatem quoque littus occupavit. Ideoque si velit, incrementa sibi vindicare, potest Princeps habens jus populi, quomodo ad Frisiae nostrae littus incrementum alluvionis Biltanz Albertus Saxoniae Dux olim Frisiae Dominus sibi vindicavit, à quo ad Carolum & Philippum Reges, ab illis ad populum Frisiae redit.

29 Ipsi etiam Ordines Frisiae aliquando scilicet proscriserunt incrementum alluvionis, quod est in ostio fluminis Eae, tametsi venditio non processit, & manserunt incrementa illa vicinorum, quomodo adhuc habentur, indulgentiam quam dixi ordinariam populorum, quae & praesumitur esse commissa, quando fluminum & maris accolae non agros habent limitatos, sed usque ad mare vel flumen infinite possident, ut recte Grotius

11 9 12.

30 Caeterum, quo pacto & quam evidenter Publicae res, ita proprie dictae, à Communibus differant, in cap. 1 hujus sectionis expositum est, effectum usumque discretionis illius in hunc locum rejecimus, etsi ex ipsa divisionis explanatione praesumi potuit.

31 Publicae res sunt in Patrimonio populi vel Principis, populi jus habentis, comprehensae sub occupatione per Universitatem, in quo proinde quisque populus habet idem jus, quod habet in suo patrimonio quilibet privatus. Ac ideo sicut privati alios prohibere possunt, ne venandi piscandive causa fundos vel lacus suos ingrediantur, ut etiam si quis invito domino faciat, injuriarum teneatur. 13 *inf. d. Injur.* Ita Populi Principesque prohibere possunt externos, ne flumina sua commercii piscandive causa in-

grediantur, etsi transitus innoxios jure negare nequeant, exemplo terrarum, per quas an idem negari possit, amplius in loco videbimus.

32 Si negare potest ingressus fluviorum & portuum suorum exteris, Princeps ob usus non necessarios, sequitur, cum permissionem ejusmodi legibus ac etiam vectigalibus quae velit, onerare & limitare posse, quibusdam etiam interdicare, quibusdam concedere posse liberos aditus, suo arbitrato.

33 Nec est aliud in transitu mercaturae causa, cum alius ejusdem fluminis accolis exercendae. Cum enim quisque jus habeat in fluminis, suo territorio comprehensi partes, etsi innoxius mercaturae causa transitus videatur, quem ultra modum operae vel ejus quod revera interest, onerare non possit, terrae adjacentis dominus, validior tamen est prior ratio domini perfecti.

34 Quod jus habet populus in externos, id etiam habet in semetipsum, vel Princeps in cives suos. Proinde cum jus piscandi in portu fluminibusque cuilibet è populo competat § 2 *Inst. de Res. Divis.* potest hoc jus Principi vel Proceribus deferri, ut in usum publicum locetur, ac ita secundi generis publicarum rerum fiat, quomodo in plerisque populis hodie instituitur. Idem de vectigalibus aliisque praestationibus intelligitur.

35 Explicitum est de Publicis rebus, quarum usus sua natura patet omnibus in Civitate, sequuntur res Principis aut populi, quarum usus non est omnium, sed Reipublicae vel Principis, quae talis.

36 In Principatu sive Monarchia res principis possunt esse quadruplices, Privatae, Dominicae, Fiscales & Aerae. Privatae res, sunt Principis patrimoniales, quae ante & citra respectum Principatus ad illos pertinent, quales sub primis Imperatoribus, Res Caesaris dicebantur.

cebantur, cum Cæsarum vox adhuc propriæ nuncupationis esset

37 Hodie plerumque tales cum dominio Regni conjunguntur & ununtur, ut in Gallia in primis. Exemplum discrepantiæ tamen evidens est in præfenti Angliæ Rege, qui res suas in Germania, Belgio & alibi litas seorsim ab Angliæ regno bonisque Regus servat & disponit

38 Secundum genus est rerum *Dominicarum*, de quibus est *Rubrica in Cod* magis ut tamen ibi mentio fiat earum rerum, quam quod describantur. Plerique Interpretes eas appellant privatas Principum res, quod mihi videtur accipiendum, ut Ulpianus in *l 2 § 4 Ne quid in loc publ*, res Fiscales quasi proprias & privatas ait esse Principis, quæ Principis scilicet, non Patrimoniales

39 Quid igitur Dominicæ res à patrimonialibus differunt? Non possumus rerum meliore exemplo uti, quam quod est ob oculos, Wilhelmi Angliæ Regis. Res ejus Patrimoniales sunt, quas habuit ante regnum & seorsim à regni opibus tenet. Dominicæ res, quæ in Patrimonio sunt omnium Angliæ Regum

40 Pari modo res Dominicæ Imperatorum Romanorum, posterioribus imprimis temporibus, fuerunt bona perpetua & stabilia Principum, non hujus aut illius, sed omnium, unde se aulamque suam exhiberent.

41 Consequenter *Fiscalia* sunt, quæ ex emolumentis ferè casualibus, & maxime per confiscationes acquiruntur. At hæc cum Dominicis sæpe junguntur, cum in jure Romano, tum moribus hodiernis, quomodo apud nos quoque in Frisia res Fiscales cum Dominicis sive dominio conjunctim & eadem Quæsturâ habentur

42 Jura, quibus bona Fiscus acquiruntur,

ad rem ejus vel augendâ vel tuendam pertinent. Ad augmentum spectant commissæ vectigalium, Indignorum, variarum mulctarum, Caduca, Bona vacantia, res nullius & similes *confiscationum* species

43 Commissæ vectigalium sunt publicationes mercium & bonorum, de quibus professio vectigalis aliorumque onerum publicorum causâ facta non est, de quibus Jurisconsulti agunt in *tit de Vectigal & Commiss* unde peti possunt, quæ huc conferri nequeunt. Ipsa vectigalia ad *Ærarium* referuntur

44 Commissæ Indignorum, sunt publicationes hereditatum & Legatorum, quæ his quibus relicta sunt & qui se variis ex causis indignos beneficio defuncti reddiderunt, adimuntur & Fisco vindicantur, de quibus est *tit in Pandect de His que ut indignis*. Quo etiam referuntur, quæ personis incapacibus, quas Leges capere vetant hereditates & legata, clam relinquuntur. Nam relicta palam incapacibus, habentur pro non scriptis & manent penes heredem, quæ de re dixit *ad tit de His que pro non scriptis*. In quibusdam populis hæc indignorum commissæ in desuetudinem abierunt, in aliis mento observantur

45 Mulctæ delictorum frequenter etiam in Fiscum rediguntur, tam omnium, quam tertiarum vel quartarum partis bonorum vel certarum quantitatum, de quibus in loco de Poenis agendum. Justinianus Imperator eas valde præcidit, quando capitis damnatorum bona publicationi subduxit, eaque proximis addixit consanguineis in *Nov 134 c ult*

46 Idem Caduca ab Augusto in Fiscum commodum introducta, scilicet, hereditates & Legata, quæ ante aditam hereditatem, sive ante apertas tabulas, eorum quibus relicta fuerant defecerant, sustulit ac ad heredes transmitti permisit in *l un C de Caduc. toll.*

47 Bona vacantia dicuntur eorum, qui sine heredibus mortui sunt, quod raro quidem accidit, attamen si contingat, Fiscus admittitur, si modo intra quadriennium denunciata sint bona, quæ de re nos egimus ad *Inst lib 3 in pr ad Nov 118 sub fin & ad tit x. de jure Fiscus 3*

48 Res Nullius quæ sint, ut jam pridem intelleximus, ita non repetemus Sed populi Principibus suis assignaturi certos redditus, nihil prius invenere, quàm quod sine ullius injuria vel damno dare poterant, Nullius scilicet res, ut sunt Metallum fodinæ, feræ bestiæ, volucres pisces, id est, jus venandi, accipandi, piscandi, denique naufragorum bona, quæ à nemine vindicarentur, item the-

sauri, inventoribus acquirendi. Et si illa secundum usus gentium varios aliter aliterque se habent

49 Hæc ad augendum Fiscum Ad conservandas ejus res multiplicia jura & privilegia pertinent, de quibus *ad tit x de jure Fiscus actum*, & quamvis ad hunc locum pertineant, tamen alibi dicta repetere non sustinet animus

50 Claudimus igitur hoc caput in *Ærario*, quod maxime constat Tributis & Vectigalibus, quorum illa sunt pecuniæ è ceris aliisque collectæ patrimonialibus oneribus hæc sunt præstationes mercibus, quæ invehuntur & evehuntur, imponi solitæ; è quibus onera pacis & belli omnesque Reipubl. necessitates supplentur & præsidia comparantur.

C A P. V.

De Dominio Rerum

Res singulorum haberi, jure quod in Re vel ad Rem dicitur, quæ jura definiuntur. Jus in Re esse perfectum vel imperfectum. Illud esse Dominium. Causæ domini acquirendi, primo originariæ, Occupatio & Specificatio suo modo; & quædam Species accessionis, ubi de fœtura animalium cum Grotio disputatur. Fructuum perceptio Derivatas acquisitiones esse vel juris vel facti; hujus generis esse Accessionem artificialem, Confusionem & Traditionem; An hæc jure gentium ad dominium requiratur. Acquisitionem juris, fieri per Usucapionem & Præscriptionem; de cujus justitiâ disquiritur, & de requisitis, tam inter diversas gentes, quam inter ejusdem Reipubl. consortes; tam in publicis quam in privatis rebus. Per ultimas quoque voluntates dominia jure, sine facto, transferri, nec aditionem hereditatis jure gentium videri ad dominium acquirendum requiri. De prohibitâ alienatione rerum tam privatarum quàm publicarum.

Post ea quæ publicè diximus esse Patrimonii, sequuntur Privata, sive res singulorum, quas ad Juris Privati disciplinam pertinere non est quod moneamus.

Nec est consilii nostri; quod nec habeat facultatem, ut terminos Artium confundamus Nisi detur ratio quædam de illis agendi ab hoc instituto non aliena, quam

quam & Grotius sua methodo preffit; quatenus ad Jus omnium Gentium commune referri possunt

2^a Jus igitur circa res privatas est duplex, unum, quo res tenetur per se, alterum, quo persona tenetur *ad rem* præstandam quæ differentia sic in hodiernæ institutione Jurisprudentiæ exprimitur, ut prior species appelletur *jus in Re*, altera *jus ad Rem*

3 Jus in Re, est Facultas homini competens in rem, sine respectu ad ullam personam; cujus vi, manum, ubicunque reperiat & à quocunque possideatur, rei injicere quis potest Jus ad Rē est, quo alius nobis tenetur ad aliquid dandum vel faciendum, ex quo ipse vel heres ejus, non alius quilibet, ut ex jure in Re contra quemvis agi potest, tenetur

4 Juris in Re species varræ exponuntur Videtur distingui posse bifariam, in perfectum & imperfectum Perfectum jus est Dominium, quod est Facultas, *de aliquâ re perfecte disponendi, aut eam vindicandi, nisi Lex vel Conventio obstat*

5 Perfecta dispositio consistit in duobus, in liberâ facultate *administrandi & alienandi*, quæ restringitur prohibitione legis, aut conventionione partium, idque pertinet ad caput, de prohibita alienatione, quod est juris privati, nisi quatenus ad publicas & universitatum res extenditur, uti mox videbimus

6 Causæ, quibus dominium acquiritur, distingui possunt, in originarias & derivativas, cum Grotio *lib 2 c 3* Originaria est divisio & occupatio. Divisionem potuisse locum habere, duntaxat in prima generis humani conjunctione scribit ibidem Grotius in *pr d c*

7 Imo & hodie in terris primum detectis & vacuis, vel paludibus, opinor, exsiccatis Nam etsi occupatio quædam per uni-

versitatem in talibus præcedere soleat, dominium tamen; quod est singulorum à nemine in eos, quibus singulæ res aut partes assignantur, est derivatum, ideoque originarium esse videtur.

8 Sed præcipuus acquirendi modus originalis, est Occupatio rerum quæ nullius sunt, & si Grotio credimus, hodie non datur alius Egimus hac de re, quod satis, ubi de rebus quæ Nullius sunt, tractavimus

9 Ad hoc genus etiam refertur à Paulo in *l 3 § genera 21 d Acquir Poss.* Specificatio, *per quam ipsi, ut aliquid in rerum naturâ esset, fecimus*; quo nihil magis originarium esse videtur Negat id tamen Grotius *d cap. 3. n 3* Ex nihilo enim cum nihil fiat, aut species aut, ex re nostra, aut alienâ, vel ex re nullius fit. Si primum, est continuatio domini; si posterius est occupatio prius, & dein continuatio domini, Quod si ex aliena re fiat nova species, rem vult esse communem, inter materię dominum & Specificatorem *d l 2 c 8. n 19*

10 Ergo, vel hætenus saltem est modus originalis acquirendi Specificatio, quatenus is qui rem fecit & formam dedit, particeps est domini Et si juris Gentium est distinctio à jurisconsultis veteribus post multam adoptata disputationem, ut, si quis speciem fecerit, quæ reduci non potest ad primam eandemque materiam, hic solus fiat dominus; qui fecit, videtur admittendum; quod Paulus indicat, specificationem esse modum acquirendi originalem.

11 Si videlicet res ad principium suum reduci nequeat, ut navis è ligno, vestis è lanâ Nec enim ante specificationem fuit navis aut vestis, sed lignum & lana. Dominium rei, quæ prius non fuit, Originarium; ut vult Paulus, haberi posse videtur

12. Evidentius ad originariam Acquisitionem

sitionem referuntur Insulæ in mari & in fluminibus natæ, priores ad occupationes & res Nullius, de quibus actum, posteriores ad Accessionem referuntur, ut in tractatu de fluminibus dictum. Utræque sine dubio, cum sint res in natura Universi novæ, sunt originales.

13. Alluviones huc etiam pertinent. Etsi enim pleraque ab alienis agris abradantur; quia tamen ignotum est, unde veniat, & bona pars materiæ est ab ipso mari, non possunt ad acquisitionem derivatam referri quod etiam de foetura animalium dicendum, qui cum antea non extiterint, eorum dominium non potest dici derivatum.

14. Sed quibus acquiratur Foetus jure Gentium, Domino genitricis an genitoris, vel utrique, non otiose quaeritur. Juris Romani prudentes dominum genitricis præferunt solum, idque velut ex jure Gentium, cujus tamen rationi Grotius id negat convenire lib 2 cap 5 n.

29 & cap 8 n 8.

15. Duas habet rationes; primam, quia in multis animalibus patres non minus quam matres foetus curam gerunt, hoc ipso ostenditur; ait; foetum utriusque esse communem; alteram, quod de utriusque substantiâ procreetur. Unde comunem colligit esse debere foetum animalium, domino genitoris & genitricis, *ἡλικὸν ἀμφότεροις τὸ γένεσθαι*, ut Plutarch lib de prole amo.

16. Bene, quod ad affectionem sensus naturalis, cujus ne bruta quidem animalia sint expertia sed hæc à ratione domini est aliena, quæ materiam æstimabilem requirit. Substantia, quam mas confert, licet ad vim quidam & facultatem procreandi non sit minor, quam quod a genitrice proficiscitur, ad pecuniariam tamen æstimationem, quæ in dominio spectatur, per exigui est momenti, malis corporis est à ventre, cujus pars & accessio Foetus est, maris semen *πρόσθετος*.

mi, spiritus est, ut phisici docent. Hæc plenius in l 4 Digress cap 23 & in Eunem ad l 5 § 2 de R V.

17. Prorsus eadem ratione, quæ in fructibus agrorum; qui sementem fecit, non fieri dominum, sed eum, cujus est ager, discimus ex § 32 Inst de A R D. Nam & fructuum perceptio ad originariam acquisitionem pertinere videtur, Quia scilicet is, qui non habet jus in fundo; fructus tamen ex eo perceptos & primum à natura productos facit suos, nam in his terminis fructuum perceptio intelligitur, pro cultura & cura § 35. Inst de A R D. Nam qui jure soli percipiuntur, magis ad genus derivativum pertinent.

18. Propterea dominus fundum suum vindicans, fructus extantes jure domini vindicat. In fructibus consumptis bene distinguit Grotius, inter fructus rei & fructus industriæ lib 2 c 10 § 4. Fructus rei sunt, quos vulgo naturales vocant, & hi dominum rei sequuntur, ait, jure videlicet Accessionis, quatenus quicquid solo imponitur causam dominiumque fundi sequitur. Verum industriæ fructus, etiam si sine re non procederent, res tamen non debentur, inquit à loco.

19. Cui nam igitur causæ debentur hi fructus? Cui vero, nisi ipsi industriæ, hoc est, curæ & culturæ, quam Justinianus ut naturalem rationem laudat in § 35 Inst de R Divis. Requisitum vero, sine quo acquisitio non procedit, est bona fides, idque esse juris Universalis, approbatum est in lib 4 Digress cap 23 ubi contra dissentientes disputatur.

20. Hæc de originariis acquisitionibus sufficiant. Derivativæ sunt, quibus dominium ab uno in alium transfertur, exque vel facti vel juris esse videntur. Prioris, quæ actu & contractu corporali, posteriores, quæ legali operatione committuntur.

21. Facti

21 Facti acquisitiones præcipuæ sunt Adjunctio sive Accessio artificialis, Commixtio sive Confusio & Traditio Adjunctio fit, quando quis alienam rem ita suæ rei adjungit, ut ejus pars fiat; veluti de purpura aliena suo vestimento adtexta, de aliena gemma suo annulo indita, domo vel arbore solo alieno imposita *similibusque rebus docent Jurisconsulti ad § 26 I de Rer divis*

22 Has etiam Grotius vocat acquisitiones naturales *facti lib 2 c 8 n 21* sed alio sensu, quam nos heic Facto res acquiri tradimus Nos per factum intelligimus actum corporalem Ille factum juri opponit, & negat ex ratione juris Gentium, specificantem aut adjungentem suis, res alienas; harum fieri dominum, quod non habet nullam rationem

23 Quæ enim factum alterius meum mihi jus & dominium auferat, nihil causæ reddi potest, Nec quidem factum quicquam impedit, annuli vel purpuræ dominium ejusdem manere, cujus fuit, vel ædificantem in alieno habere jus plenum superficies, sive domus, sive plantata vel sata sint

24 Quare, quod ob prævalentiam, aut certis in casibus Lex Romana constituit, ut accessorium suo principali cedat & dominium ejus extinguatur, id naturale non est, sed civile, ad commodius transigenda negotia; natura tamen non repugnante, quia lex habet jus domini dandi Grot *ad cap 8 n 2.*

25 Sed ubi res non capit alium exitum, ibi dominium pro parte vel in totum transferri vel communicari certum est, & juris naturalis, ut in confusione res docet *dix Euxom ad l ad l 23 n de R vind*

26 Confusio & Commixtio, subtiliter quidem ita distinguuntur, ut illa sit liquidorum, hæc aridarum rerum, sed quod ad dominium acquirendum attingit, nullum discrimen recipiunt.

27 Quando enim res diversorum dominorum, voluntate eorum miscentur aut confunduntur, in hoc, ut communes fiant, non est dubium, quin communicentur. At si quando fortuito commixtæ vel confusæ sint, non fiunt communes, nisi ex necessitate eventus, si non recipiant separationem, ut non modo, si duorum vina, vel mulla, sed etiam, si duorum farinas vel grana confundi & misceri contigerit, ex ratione juris Gentium dictum necessarium est, etsi paulo aliter Justinianus in § 26 & 27. *Inst de Rer divis*

28. Sed præcipua species acquisitionis derivativæ corporalis est Traditio, per quam Dominium jure Romano & plurimum aliarum gentium, tamante, quam post atque secundum jus Romanum, ab alio in alium transfertur

29 Esse tamen hoc juris Naturalis, & instituti necessarii non videtur, per ea quæ Grotius habet in *lib 2. de jur b. & p cap 6 in pr & §. 1 Cap 8 § 25. nec non introducti jur Holland lib 2. c 5 & quæ nos super hoc ipsa quæstione collocavimus in lib 4. Digress cap 8.*

30 Summa huc redit; cum dominium sit Δίκαιον, ut Theophilus interpret Justiniani Græcus ait, *ἢ κτλ αὐτὸν ἐπιλαμβάνει*, *Fus mente comprehensum*, nihil veritat, quominus ita sicut omnia jura transferuntur, per declarationem voluntatis ab alio in alium transeat & perfectè acquiratur, Traditio ex simplici ratione Juris Gentium nihil quam possessionem a dominio bene distinctam præstat

31 Quia tamen satis constat, & ipse Grotius fatetur, Romanos institutum Traditionis ad dominium transferendum ab aliis accepisse gentibus, idemque ferè à populis hodiernis observatur, non est insolens ita dicere, Traditionem esse modum Juris Gentium positivi, quo dominium inter vivos actu corporali

li transfertur & possessione confirmatur

32 Sed ex eo, quod ratione naturali Traditionem non esse necessariam diximus, intelligi potest, dari causas domini proximas, quibus id sine actu vel contractu corporis in alium transferatur, qualis est *Usucapio* & *Præscriptio*, vocibus his promiscuè sumptis. Etsi Romanis Jurisconsultis, à quibus repertæ sunt, distinguuntur, hoc modo novissime, ut *Usucapio* de corporalibus, *Præscriptio* de rebus incorporeis usurpetur

33 Est autem *Usucapio* nihil aliud, quam *Adjectio* domini per possessionem rei alienæ, cum animo sibi habendi, justo tempore continuatam

34 Prima dubitatio est, an res aliena sine facto & voluntate domini ad alium solo temporis lapsu transire possit, nam bona fides, quæ nihil est quam opinio domini aut titulus possessionis, minuire possunt invidiam, non præbere causam acquisitionis sufficientem & justam

35. Fundamentum, quod huic acquirendi modo subternitur, scilicet, præsumptio derelictionis aut negligentiae domini, qui per tantum temporis spatium non inquisiverit in rem suam, non est adæquatū negotio; quia res etiam per *usucapionem* ignorantia auferitur; etsi nec, ubi esset, rescire potuerit, ut Romano jure cautum *l. un. C. de Usucap* & alibi observatum est

36 Recurritur ad utilitatem publicam, ne dominia semper in incerto sint. Verum ut hæc objectionem, non esse faciendam mala, ut eveniat bonum, sustinere queant, addenda est ratio, de consensu civium in singulis nationibus, quam in omni obligatione Legum intervenire dictum est alias, vel potius de consensu generis humani, quæ nisi concedimus, acquiescisse illos in gravissimo incommodo, ne lites de rerum dominis ullo tem-

pore finiantur; statuendum est. Quæ ratio junctâ cum usu omnium populorum, de justitia præscriptionis & *Usucapionis* ambigere non patitur, ut pluribus demonstrat Grotius in *lib. 2 c. 4.*

37 *Usus* ejus in hac arte bifariam occurrit, uterque juris gentium, cum is qui juris civis est, huc non pertineat. Primo inter cives cujusque, sed unius Reipubl. Alter inter populos Principesque diversos.

38 Utrique lateri quæstionis respondet definitio, quæ nihil requirit, quam possessionem justo tempore, cum animo sibi habendi continuatam. Sine tali animo non posse intuitu fieri acquisitionis, ipsa res loquitur. Proinde, qui possidet cum animo alii rem habendi, ut *Colonus*, *creditor*, *commodatarius* nunquam *usucapere* potest. *Animus* autem intelligitur declaratus. *decretum* enim cogitationis adversus alios non valet.

39 Justum autem tempus universo jure Gentium videtur esse, quod hominum memoriam excedit, quod cum longissime sumitur, est *Centum annorum*, sæpe brevius, ut *Jurisconsulti* non magis quam ratio definiunt. *Grot. lib. 2 c. 4 n. 7.*

40 Debet etiam hoc tempus esse continuuum, quia cum præsumptâ derelictione jus præscriptionis vitatur, significatione voluntatis ante tempus in contrarium factâ, cessat hæc ratio.

41 *Bona fides* aut *justi probatio* tituli, in hac præscriptione, quæ temporis immemoralis est, requiri non potest, quoniam hæc qualitates in hominum memoriâ fundatæ sunt, quæ ut ex viventibus, non ut è monumentis literarum haberi potest, intelligi debet, hoc enim modo nulla sæcula memoriæ hominum subducere se possent.

42 Quod autem in hac præscriptione, *bona fides* titulusque non requirantur, id juxta illam rationem ipse *Plautus*, à quo

quo bonæ fidei requisitum Præscriptionibus, etiam ubi jus civile eam neglexit, additum est, declarat in cap 1 de Præscript in 6 *Bona fides*, inquit, non sufficit, sed est necessarius, Titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi Nisi tantum tempore allegetur præscriptio, cuius contrarii memoria non existat Quibus verbis quod nonnulli Titulum duntaxat justum, non bonam fidem remitti volunt, non habet rationem Præter enim quod bona fides difficulter adesse potest, ubi deficit initium justum; ut recte Cujac ad cap si diligentis 16 x de Præscript quis non videt, bonam fidem in d cap 1 supponi, titulum superaddi, ut hujus remissio illam involvat Ac ita recte Decius cons. 496 Boer decis 12 n 7

43 Per hanc igitur præscriptionem, non modo res singulæ, sed etiam regna nationesque majores ab uno populo vel Principe ad alium jure transire possunt & sæpe transierunt, ut probat exemplis & dictis veterum, Grotius d cap 4 n 2

44 Sic fuit Præscriptio inter diversas nationes Alter usus est in hypothese unius ejusdemque Reipubl In quâ cum inter cives summum inter Summam Potestatem & subjectos imperio; res verti potest

45 Cives inter se, quod ad jus Gentium attinet, non possunt alio jure censi, quàm de imperii hominibus diversi dictum est, sunt enim hæcenus utrique pares inter se; verum illi præterea civilibus suæ Reipubl legibus, de quibus hic non agimus, tenentur

46 Inter Summas Potestates eique subjectos, quætales, hoc est, quatenus subjecti se tales esse fatentur, non potest habere locum præscriptio in ejusmodi rebus, quæ ad Imperii summi naturam pertinent quia cum illâ professione non convenit animus sibi habendi, quem in omni

acquisitione, adeoque & in præscriptione necessarium esse diximus antea, quo pertinet lex 6 C. de Præscr. 30 vel 40 annor.

47 Aliud esse juris in rebus separationem à summo Imperio recipientibus, cum in his animus sibi habendi cum subjectione concurrere possit, ratio docet & Grotius in d lib 2 c 4 n 13

48 Possent etiam cives & subjectos Imperio alicujus, induere animum & præ se ferre voluntatem, eximendi se imperio, & vel separatim constituendi Dominium, vel Imperii partem in unione Reipubl occupandi, ac ita jure præscriptionis Summæ potestati se se eximendi in lib 1 cum de præscriptione jurium Majestatis actum est, demonstravimus.

49 Sic igitur Usucapio & Præscriptio dominium & jus plenum interpretatione juris transferunt, Idem faciunt ultimarum voluntates tam de singulis rebus quam de Universitate, quæ est Hereditas.

50 Singulæ res per legata & fidei commissa transferuntur, quibus etiam jure civili Dominium & jus plenum sine actu corporali acquiritur, convenienter juri Gentium, quod ut in actibus inter vivos non requirit ex ratione necessaria Traditionem, ut modo intelleximus, ita in morientium donationibus, quæ naturaliter actum donantis corporalem non recipiunt, eam multo minus admittent

51 In hereditatibus Testamentariis eadem est ratio, in iis autem quæ sine Testamento proximis cognatis interpretatione juris acquiruntur, actus acquirendi corporalis primo auditu excluditur. Possessionis enim, quæ à corpore initium habet, ratio à dominio separata est

52 Omnes autem istæ acquisitiones, etsi plenum jus ante declarationem acquirentis tribuunt, quominus tamen repudiari possint, nihil obstat, quod voluntate se-

tate semel declaratâ, in aliorum præjudicium retractari non potest, quo pertinet aditio hereditatis & pro herede gestio quam vocant.

53 Unde, eventu inspecto, isti modi dominium rerum hereditariarum apud Jurisconsultos, demum præstare dicuntur, Etsi quominus sola juris vi & ex voluntate defunctorum, dominium æque per Universitatem, atque per singulares actus, ut de Legatis idem Juris auctores tradunt, in heredem transeat, idonea ratio nulla sit

54 Discrimen etiam, quod inter liberos in potestate Patriâ constitutos, quos excellenter suos heredes idem auctores vocant, ut illi ipso jure demum acquirant hereditatem, hi non aliter quam factio aditionis aut pro herede gerendi, hoc juris positivi, non naturalis aut gentium est, nisi quod Romanum Jus à multis gentibus hodiernis adscitum & quasi commune factum est

55 Unde, quemadmodum Sui heredes etiam ignorantes hereditarium jus iterum in successores suos transmittunt, etsi hereditatem adierint, vel bonis semiscuerint, ita cum jus perfectum in omnes heredes transeat, eosdem habere jus illud transmissionis immediatæ statuendum est

56 Unde apud eas Gentes, ubi Jus Romanum pro domestico adoptatum est, heic tamen naturalis ratio tacite invaluisse videtur, ut non modo liberi omnes, etsi patriâ potestate non comprehensi, sed omnes etiam infantes & mente capti hereditates sibi delatas ad heredes suos, mortui, transmittant, imò parum abest, quin mera subtilitas & iniquus rigor habeatur, heredes eorum, qui juris sibi delati ignorantes erant, à successione excludere, sensimque ad simplicitatem juris naturalis, mores gentium deflexerunt.

57 Etiam hac in re, quod decantatam Juris Civilis doctrinam, qua nemo testatus simul & intestatus mori posse dicitur, unanimi fere consensu repudiaverunt, utcunque Romani juris conditores, earum rerum naturaliter esse pugnam statuunt, *testatus & intestatus L. 7. de Reg. Jur.* quod profecto non de jure naturæ vel gentium, sed ex hypothese Juris Civilis accipiendum, ea quæ contraria sunt, etsi jure positivo, non posse pariter consistere *naturaliter*

58 Quod attinet alioqui ad jus Successionis ab intestato, sicut hoc à Romanis ordinatum est, ita nihil ad ordinem rationemque Juris Naturæ propius accedere videtur, ut fluctuationes populorum, qui alias rationes sequuntur, indicant luculenter, ejusque rei illustre specimen Hollandia præbet, quæ singulis fere civitatibus & territoris diversum hæc parte jus servat, tanta omnes cum imitatione varietatis, ut memoriam fallat & captionibus occasionem præstet quæ de re videatur Grotius *Introducet lib. 2. 28. part.*

59 Atque his fere modis, jure Gentium acquiritur Dominium, cujus vim consistere diximus in Administratione & Alienatione, nisi quibus alterutra justas ob causas prohibita fuerit, quo pertinent omnes, qui sub Tutela Curaque sunt, de quibus hic agendi locus non est, etsi causa prohibitionum illarum sine dubio sit ex jure naturali & Gentium, ut qui rebus ipsi præesse nequeunt aliorum auctoritate regantur

60 Quibus administratio interdicitur, his æquè alienatione prohiberi consentaneum est Sed hac parte plures sunt causæ, in favorem personarum maxime, quomodo pupillorum & minorum utilitas fere ubique gentium res eorum quæ à Tutoribus & Curatoribus libere administrantur, immobiles quidè, sine cau-

sa necessitatis ac decreto Magistratus alienari nequeunt Nam de mobilibus, quæ servando servari possunt, et si jus Romanum idem statuerit in l. 22 C. de Administr. Tut. usu tamen Gentium nec sine ratione, secus observatur

61. Quibus Respublicæ & Universitates non immerito comparantur, Respublicæ, inquam, liberæ & municipales De prioribus apud omnes populos receptum est, ne qui Rempubl. regunt omniaque libere administrant, è potestate sibi a populo suo delatâ, res tamen & bona Rempubl. alienare possint *Domania* vulgo appellantur, quod in regnis quidem apud omnes Juris publici Scriptores indubitatum est

62. Nam de popularibus Imperiis nulla ratio prohibendi alienationem subest, quia populus & Rempubl. non sunt distinctæ considerationis At Principes in voluntarius Imperiis (secus in patrimonialibus, ubi nulla prohibitio intellectum habet) tantum usufructu, cum Rempubl. ipsius administrandæ, tum bonorum quoque publicorum gaudet, cuius juri contrariam esse alienandi potestatem res ipsa loquitur

63. Sed an optimates in Aristocratiis jus alienandi bona Rempubl. habeant, magis de jure, quam de facto dubitari poss. videtur Nam ubique Optimates eam facultatem suo arbitratu exercere videmus Nec enim Senatum Venetum, aut Ordines Hollandiæ, qui habent Aristocratiam, si quid dominiorum Rempubl. alienare velint, populorum suorum adhibere consensum, palam est

64. De Jure tamen hæc obstat ratio, quod Imperium & administratio Rempubl. non defertur illis alio modo vel jure, quam Regibus simpliciter constitutis, neque plus aut minus valeant quam Principes summâ & absolutâ cum potestate creati, quibus cum hæc alienatio

interdicta sit, unde vel quam ob rem Optimates hac parte plus valeant, haud obvium nec facile dictu videtur

65. Siquidem in populis, qui de Regnis in Aristocratiis redacti sunt, occasionem hujus juris inde natam scimus, quod sub Regibus populi jus in Ordinibus conventu residebat, quorum consensu, in alienandis Rempubl. bonis sufficiebat, unde remotis Regibus, res in eorum voluntate subsistit

66. Et si reverâ tunc ejusmodi accidit mutatio, per quam Summa Potestas, quæ in personâ Regis aut Principis fuerat, ad Proceres pervenit, nisi dicas Regum jus cum universo jure populi in Ordinibus sive Proceribus esse consolidatum, eosque jus populi, quod prius habuerant una cum jure Principatus, retinuisse quam populorum opinionem adeoque tacitum esse consensum satis ex re ipsâ liquere videtur.

67. In popularibus Imperiis, ubi Rectores à populis constituuntur & jus ultimum Majestatis ab illis adhuc aliquâ parte exercetur, non est dubitandum, quin patrimonium populi sine ejusdem consensu alienari non possit, non magis quam in Principatu

68. Hæc ita de Rebuspubl. liberis. Bona Civitatum aliarumque Universitatum, quæ non male pupillis comparantur in Jure Romano, non possunt etiam à Rectoribus eadem libertate alienari, quâ administrantur Sed res eorum sunt duorum generum. Vel enim ad jus Regalium pertinent, vel patrimonialia sunt. Prioris generis sunt portus, flumina, viæ publicæ, muri quoque & portæ Civitatum, quia Jus muniendi & *Armandiæ*, quam vocant Feudales, ad Regalia pertinent, cujusmodi res nullo modo posse alienari, nulla dubitatio est.

69. Quare nec ejusmodi res, ob Universitatis debita, executioni subjectæ

F f f 3

sunt, nec si qua Civitas bonis cedere velit, etiam portis & muris suis, nedum viis & portibus cedere debet, quemadmodum Civitatem quandam in non ignobili Belgarum provincia consultam à Juris privati magis quam publici peritis, instituisse recordor

70 Rectius alia Civitas eodem incommodo æris alieni subacta, cum bonis cedere vellet, non modo portas & muros, sed etiam Fora & Pontes, imo Curiam exceptit, nec enim hæ res videntur esse patrimoniales, sed ad civitatem, quatenus liberæ membrum Republ constituit, spectant, cujusmodi rebus se absque Summæ potestatis consensu exuere & ad membrum Reipubl ex-

hibendum ineptam reddere non potest.

71 Sed bona patrimonialia, domus, agri, omniaque redditus stabiles civitati præbentia, ita demum alienari possunt, si consentiant ipsæ Universitates, sive major pars non tam Rectorum, quam Possessorum vel Civium à quibus Rectores constituuntur, vel quibus Universitas eam potestatem nominatim dedit, ut convenienter juri gentium est in *l ult C de vendit rer civit* Quod etiam de hypothecis sive oppignorationibus, è quibus alienatio sequi potest & debet, intelligendum esse, ratio vult & Juris civilis sanctio in *l ult C de reb alien non alienand*, Dix in *Prælect ad Pandect Quæres pign. vel hypoth dar non poss n 78*

C A P. V I.

De jure Possessionis & reliquis imperfectis juribus in Re sitis

Possessio quid & jus possessionis quid ab eâ differat, cum divisione Possessionis. Quomodo hæc acquiratur, amittatur, in heredes an transmitatur. Fideicommissi origo, definitio, divisio & usus. De naturâ Servitutis, Ususfructus & Emphyteuscos. Ad feuda transitus.

Egitus, ex modo instituti, de jure in Re perfecte constituto, quod est *Dominium*; sequuntur imperfecta jura, de quibus non est libera potestas administrandi, alienandi & ad heredes transmittendi, cujusmodi sunt *Fideicommissa*, *Pignora*, *Servitutes*, *Ususfructus*, *Emphyteusis* & *similia*.

2. Sed antequam illas species attingamus, committi non debet, quin de Possessione, quæ similiter est imperfectum jus, et si in Re non constitutum, post *dominium*, quatenus ad juris Gentium & publici Universalis rationem pertinet (evidenter autem ad eam pertinet) breviter agamus Et quidem Possessionis definitionem facit difficile varietas

& ambiguitas vocabuli, cujus septemplicem usum quod Juris auctores exposuimus in *Prælect ad tit. n de Acquir possess*

3 Ex ratione Juris Universalis, dicendum videtur, Possessionem esse, *Detentionem rei corporalis, cum animo sibi aut aliam rem habendi* Nam et si Coloni, Commodatarii, Creditores, & Usufuctuarii, magis in possessione esse quam possidere dicuntur, quia tamen retinent, cum hoc effectu, ut illis ante finem juris, quod in rebus habent, eripi non possint, nihil vetat illis adscribere possessionem

4. Hoc enim est Jus Possessionis, ad pacem generis humani maxime pertinens,

nens, ne cui res possessa, priusquam liqueat, alterum habere jus potius, eripiar. Unde nihil decantatius, quam possidentes se tueri commodo possessionis, & spoliatum ante omnia restituendum.

5 Jus autem potius, causâ cognitâ vel manifesta, comparatis omnibus, judicandum, ut etiam colonus, commodatarius & cæteri nomine alieno in possessione commorantes habeant jus potius, non modo præ extraneis, sed etiam præ dominis res suas repetentibus, ante finem juris ad usum aut detentionem illis concessi.

6 Et si enim coloni vel commodatarii contra dominos suos, jure civili, non habeant interdicta recuperandæ possessionis, implorare tamen possunt officium judicis, si in usu juris sui, ante tempus & sine justâ causâ ab illis turbentur. Creditores autem & usufructuarii non erant etiam prorsus animo sibi habendi, ad tempus vel in certum eventum, si debitum in cuius securitatem pignus est datum, non solvatur. Imo dominus, furti reus est, illis auferendo possessionem, docente Justiniano in §. unde constat 1 de Oblig. ex del.

7 Secundum hæc, Universalis & juris Gentium est divisio possessionis in Naturalem & Civilem, ut illa sit, quando quis tenet rem, cujus scit, se non esse dominum, civilis contra, Sed illa rursus est vel *justa* vel *injusta*, Prior, ut Creditoris, usufructuarii, Coloni & similia. Injusta, Furum & Prædonum.

8 Ergo tales etiam jure possessionis, ita ut est, vitiosæ gaudebunt? Gaudent jure Romano l. ult. d. Acquir. poss. ratione non propria Quiritibus, sed omnium gentium communis; quæ vult, ne quis suum aliter quam per judicem reposcat, sine discrimine, quo jure possessor rem detineat, ad evitanda bella & pugnas, quæ ex privatis occupatio-

nibus & ademptionibus evitari non possent, quia possessori vim vi repellere licet.

9 Quod si vis major illam resque ablata sit, in eo quod diximus, & mores omnium gentium conspiciunt, spoliatos ante omnia restituendos, id est, Antequam utrius sit res in proprietate, discutatur, possessori quod ablatum est in eodem situ restituatur.

10 Ex his apparet, jus possessionis esse diversum ab ipsa possessione. Nam hæc est detentio, sive actus primus detinendi rem corporalem. Jus possessionis est, facultas illam detentionem conservandi & eripere volentibus resistendi. plane sicut dominium discrepat à jure domini, quod est, administrare, alienare, vindicare, & Servitus à jure servitutis, quod est ire, agere, ac ita in cæteris.

11 Ne quis hæc jus possessionis imagineatur, quod latius pateat, quam ipsa possessio, aut extet, ubi possessio non extat. Nec enim jus adipiscendi aut recuperandi possessionem rectè Jus Possessionis simpliciter appellatur, non magis quam jus crediti, quo quis ad dominum consequendum agere potest, jus Domini rectè dixerit.

12 Proinde qui hoc agit, ut possessionem adipiscatur, aut recuperet, illum non agere ex possessione, neque ex jure possessionis, et si de possessione agat, manifestum est. Agit ex æquitate jure, quo contendit sibi detentionem rei esse præstandam vel restituendam.

13 Unde perspicuum est, Possessionem non esse ejusmodi jus, quo manum rei, ubicunque sit, injicere possumus, quemadmodum Jus in re constitutum, quod dicitur, antea definitum est, in cap. 5. n. 3. ut alibi latius demonstratum est in prælect. ad tit. Inst. de Interdict.

14. Possessio igitur ut nostra sit, oportet

portet rem actu detinere, saltem actu primo, inquam, nec enim, ut actu secundo & exercito rei semper incumbamus, aut ~~aut~~ ut testudines, circum ferantur humanarum rerum conditio fert.

15 Sed initium possessionis necessario debet esse ab actuali & corporali detentione, junctâ cum animo sibi habendi, si definitio *suprà* recte collocata est, nec enim detinere est animo solo concipere detentionem, sed rem in manibus & in potestate habere, ac ideo quod jus Romanum tenet, possessionem *non nisi animo & corpore simul acquiri* l. 3 §. 1 *de Acquir poss* ex ipsa rei natura petitur & juri naturæ consentaneum est.

16 Quemadmodum æque rationi communi esse conveniens, ut animo solo per aliorum ministerium retineamus possessionem, haud minus expeditum & jam dici occupatum est.

17 Amissio possessionis quominus animo solo fiat, cum absque animo sibi habendi Possessio non consistat, nihil impedimento est, ut eodem jure Romano, convenienter juri Gentium, obtinet *l. 3 § 6*

18 Quo pertinet *Constitutum Possessorium*, quando quis, rem tenens & retinens, eam alii se possidere profiteretur, quo facto ille fit minister alienæ possessionis, eâ que re nihil est hodie frequentius.

19 Unde etiam constat, infantes & furiosos, qui tali animo carent, per se, possessionem acquirere non posse, nisi aut Tutorum aut Curatorum suorum ministerio *l. 1 § 20 l. 32 § 2 de Acquir poss* Nec aliam Civitatum esse rationem, per suos Administratores *l. 1 § 23 & sequ*

20 Quod si tales aut aliorum Procuratores, officii ratione neglecta, diversum induant animum, neque se dominis

fuis, verum sibi aliisve se acquirere profiteantur, instrumenti medio deficiente, non potest etiam dominis acquiri possessio *l. 1 § 19 & 20*

21 Nec aliud in amittendo, juris esse potest, si colonus, inquilinus, Procurator aliisve minister possessionis eam dereliquerit, aut in alium, etsi ignorante domino, transtulerit, cum hic possideat, alterum desuisse possidere oportet. Idque non nisi jure positivo seu lege mutari potest, quod novissime factum à Justiniano in *l. ult C de Acquir poss*

22 Etsi quando minister rem modo dereliquit ab alio non occupatam, quominus eam primus adhuc animo possidere videatur, nihil obstat. Sed ut prioris animus pro possessione habeatur, ubi alius actu possidet, id utique non habet facultatem. Ac ita res est, et si Juris civilis auctores non nihil hac parte varient, de quo non est hic locus agendi.

23 Id vero præteriri non potest, utraque positio Juri Gentium melius conveniat; quod *morte possessio extinguatur*, in heredem nullo modo transmittenda, vel *quod in heredem transeat* absque novo actu occupationis. Prior est Juris Romani, posterior, hodiernarum Gentium, saltem plurimum sententia & consuetudo, juxta celebre dictum, sermone Francorum passim cognitum, *Le mort saisit le vif*, Id est, *Mortuus vivum mittit in possessionem*.

24 Sed hæc sola phrasis satis indicat, illam missionem in possessionem viventis à mortuo factam, esse figmentum juris positivi, & cum morte, possidendi actum etiam primum extinguat, novamque detentionem facto heredis inchoandam esse, jure naturali & Gentium.

25 Alioqui possessio consideratur ut jus abstractum, habens consistentiam sine actu saltem primo detentionis, quod

ejus naturæ & definitioni *suprà* collocatæ adverteatur

26 Cæterum, illud jus & commodum possessionis, quo quis habet facultatem tutelæ publicæ, qualiceat ipsi rem detinere eaque suæ, quamdiu alius eam jure non evicerit, in hac imperfectâ Rerumpublicarum constitutione & tarditate ac ambagibus judiciorum, non immerito magni momenti habetur.

27 Cum autem detentio in facto consistat, frequenter usu venit, ut eâ de re, violentæ concertationes oriantur. ac ideo ad publicæ quietis rationem maxime pertinet, de controversiis possessionis, ne occasio rixis & pugnis detur, imprimis expedite jus dici, quod Legibus populorum diligenter cautum est

28 Non esse Possessionem eam Jus in re constitutum, antea diximus. Et si, cum circa rem vertatur, in hoc capite omitti non potuit. Sed ex juribus ejus generis imperfectis primum hujus loci, occurrit *Fideicommissum*; quod est; *Onus rei impositum, quo is, cui per ultimam voluntatem, res primo relicta fuit, eam alii restituere debet.*

29 Romanis hæc ratio continuandi ultimas voluntates diu ignorata, sero in mentem venit, occasione personarum incapacium, quibus lege prohibitis capere testamento, hereditates & legata, ministerio alieno relinquebantur, rogando personas jure capaces, ut sibi relicta; alii restituerent

30 Sed cum brevi displicisset hæc elusio Legum, vindicatis Fisco rebus ita relictis; mansit tamen usus Fideicommissorum, transformatus in modum substitutionis, ita ut post mortem primi heredis aut legatarii, res ad alios perveniret, quod olim in potestate testantium esse non credebatur, sed hodie perripit in morem & jus gentium, abutque in varias species

31. Est enim Fideicommissum Universaliale vel singulare, Illud de totâ, vel de parte hereditatis, hoc de rebus singularibus. Utrumque vel expresse vel tacite relinquitur. In expresse sunt duæ institutiones heredis aut legatarii, quorum ab uno res ad alterum devolvitur. In tacito prohibitio alienandi respectu certorum hominum aut certæ familiæ, à quibus alienatæ res vindicari possunt, adjicitur.

32 Consequenter, Fideicommissum est dividuum vel individuum, perpetuum vel temporarium, de quibus differentis hæc observatio est *hujus loci.*

33 Cum fideicommissa sint dispositiones in longum, minor est humanæ vis prudentiæ, quam ut omnes casus, è quibus dubia oriri possint, à testantibus prospici possint. Unde nulla fertior est controversiarum seges, quam Fideicommissarium institutum, imprimis si dividuum maximeque si perpetua sint.

34 Quæ res in causa fuit, ut in mores & jus Gentium valide abierit, quod jure Civili dubium habetur; *Fideicommissa perpetua quarto gradu terminari*: quia merito ad Rempubl. pertinere creditur, ut litigiorum fontes aliquando præcidantur.

35 Quin si perpetua & dividua in rebus singularibus, ut Agris & domibus, condantur, Fideicommissa, res eo sæpe redigitur, ut domus collabantur, atque possessiones in summam redigantur incertudinem, cujus exitus non nisi sublato per rescriptum Principis onere Fideicommissi, deinceps reperiri possit.

36. Unde non immerito dubitari possit, an rationi juris Gentium, publicæque utilitati non esset convenientius, Testandi libertatem intra primam post obitum disponendi facultatem, quæ consistat in jure instituendi heredes legandique, & in casum, si primus, heres non fiat, substituendi, coerceri, quam per-

mittere patri, ut etiam intra pubertatem de bonis filii propriis & cuilibet Testatori, ut de bonis suis in æternum ac in infinitum disponere possit.

37 Prius quidem de Substitutione pupillari quæ dicitur, ut moribus populi Romani arbitrarius introducta fuit, ita plerumque moribus hodiernis Gentium abrogatum videmus. Posterius in pleno viridis observantiæ rigore manet. Imprimis id, quod ad conservationem & splendorem familiarum pertinet, ut sit facultas custodiendi bona vel cuncta, vel notabilia quædam adversus vim sævientis fortunæ vel prodigentiæ successorum, in usum atque subsidium posteritatis.

38 Hæc de Fideicommissis collocata sufficiant. De Servitutibus rerum minus adhuc præsentis instituti in hunc locum congruit. Dignum intendisse fatebitur. Est Servitus nihil aliud, quam *Jus in Re alienâ constitutum, quo dominus aliquid in nostram utilitatem patit, vel non facere cogitur.*

39 Debetur autem nobis, ratione Rei vel ratione personæ. Unde servitus est realis, vel personalis. Illa, quæ nobis ut possessoribus prædii Rustici vel Urbani competit aliquid juris in prædium vicinum, velut, eundi, agenda, vehundi, aquam ducendi, pecus ad aquam appellendi, nec non immittendi stillicidium vel flumen, prohibendique, ne altius tollat ædificium suum, ne luminibus nostris officiat, & similia.

40 Ex eo, quod talia nobis jure servitutis debentur, intelligimus, neminem ejusmodi jura in alienis rebus, sine causa servitutis acquisitiæ, exercere posse, ne quidem innoxie, si quis hanc obtendat, utilitatis causâ, nec quidem si absque incommodo suo re alienâ carere nequeat. Opus est tamen consensu domini impetrato, cui ad excusare vel recusare, qua-

tenus alieno incommodo jus alterius non impeditur, licet.

41 Nisi Magistratus publicæ utilitatis causâ, vel ne malitis indulgeatur, partes suas interponat, quo minus agricultura vel commercia impediuntur, aut homines summo jure per injuriam vexentur.

42 Quo pertinet Petronæ Constantinopolitani exemplum, qui structa domo magnificâ, viduæ cujusdam luminæ penitus obscuraverat, quod sane cum nullam servitutem vicinæ deberet, si modo vicina superficie abstineret, ei licebat, per *l 8 C. de Servitut l 9 & l 14 de Servit urb*. Theophilus tamen Imperator ad eum tulit ægre, quod per luxum pauperi viduæ insulasse videretur, ut domum destrui, hominemque publice per vicos flagris cædi jussit, ut ex Manasse probavimus & illustravimus in *part. 1 lib 4 Digress cap ult*.

43 Usus servitutis consistere in Utilitate diximus, eaque vel Rei vel personæ. Proinde servitus est realis aut personalis. Et in priori, quæ per excellentiam servitus dicitur, utilitas excedere non potest usum prædii nec valet, instituta commercii, aut etiam voluptatis causâ *l 8 l 19 de Servit l 5 de S R in fin*.

44 Sed an non hæc est positivi juris subtilitas, cum in jure Gentium nihil sit, quod talia ex ipsis prædiis concedi prohibeat? Non est tamen ita, sed ad ipsam rei naturam hæc à Juris auctoribus satis presse exacta videntur. Personalis obligatio de quibuslibet rebus non turpibus contrahi potest, sed jus in re, quod rem adficiat eique inhæreat, non nisi rei naturæ conveniens imponi potest, nec rei quicquam, nisi realè, deberi potest non voluptuarium, non commerciale, nec quod ejusmodi est, inter rem & rem intercedere potest.

45 Eadem ratio dicitur, naturam Servitutis

vitutis in faciendo consistere non posse, siquidem faciendi qualitas in rem, in prædium nullo modo congruere potest. Ideoque & illud ad rei naturam expressum est, servitutis usum in patiando vel in non faciando consistere. Si quod faciendi jus rei imponatur, ad hoc persona constituentis ejusque heredes obligantur, prædium ipsum non adficitur, ideoque adversus tertium inde possessorem agi non potest, qua in re servitutis efficacia consistit.

46 Ne quidem in Servitute personali, quales sunt Ususfructus, Usus & Habitatio, faciendi qualitas usu venire potest. Sed quia personæ debetur, & hæc voluptatis atque commercii capax est, nihil vetat, emolumentum Ususfructus ad voluptatem quoque & ad commercium adhiberi.

47 Est enim Ususfructus, Percipiendi jus omnis emolumenti ex rebus alienis, cum vitâ finiendum, salva rerum substantiâ. Verum Servitus *Usus* quæ dicitur, ut à Romani Juris auctoribus est prodita, solam continet necessitatem, & à commercio usuque voluptuario remotus est. Quas Servitutes ita quidem distinguere nihil vetat, ex ratione juris Gentium, Attamen vix est, ut eodem jure Gentium positivo, discrimen illud receptum sit, quia determinatio necessitatis illius, ab utilitate reliquâ separata, tam lubrica & intricata foret, ut parum absit, quin usu gentium Servitus *USUS* ignoratus aut improbatus sit. Exemplum certe nullum unquam cognovimus.

48 De ususfructus natura participat Emphyteusis & Feudum. Emphyteusis enim, si jus constitutum, à conventionne qua constituitur, separet, ita finiri

potest. Jus quoddam utendi fruendi re immobili alienâ, sub Lege pensionis annuæ quam diu illa solvitur, & res tota non interit. Ita medium jus est, inter Dominium, & usum pro mercede, vel ulumfructum gratuitum.

48 Duplex usus, propter quem hoc jus sit introductum, esse videtur. Primus, ut agri inculti, quos Domini solitis conditionibus locare non poterant, jure dominio proximo, & pro modicâ pensione, in perpetuum transferantur.

49 Alter usus, ut, qui rebus suis ipsi commodè superesse non poterant, alios quasi in partem domini, quod utile dictum est, admitterent, ut ratio *Mei & Tui* illos in re custodienda faceret diligentiores. Quâ causâ Principes & Civitates hujusmodi agros vectigales sive emphyteuticos frequenter exercere videmus.

50 Hæc ita levi manu attingisse sufficit, De pignore, deque Superficie & jure Censitivo quod dicitur, similibusque in Re constitutis juribus, omnino superfedebimus, quia nihil de illis à privati juris rationibus separatum heic collocandum habemus.

51 Sed de *Feudis*, quæ non procul ab Emphyteusi recedunt, hujus discipline ratio postulat, ut latius agamus; Cum *Feudus* usus eorum omni Europâ fere sit Universalis, exceptis Angliâ & Frisiâ; tamen apud nos haud penitus ignorentur, à jure publico Universalis, quod est præ manibus, omnino dividi non possunt. Ergo sectionem de illis propriam operæ pretium erit, completi. Agemus id & breviter & perspicue, ut erit facultas.

SECTIO V.

De FEUDIS.

CAP. I.

De Feudi definitione, & divisionibus

Definitio, etymologia & Origo Feudi. Divisio in masculinum & Femininum. Novum & Antiquum. Nobile & ignobile. Ecclesiasticum vel seculare. Corporeale aut incorporale. Ligium vel non ligium. Hereditarium, vel ex pacto & providentiâ. Temporale vel perpetuum. Dividuum vel Individuum, denique proprium vel improprium.

Definitio Feudi sit hujusmodi: *Jus quoddam utendi fruendi re immobilis, ex beneficio domini, sub lege fidei constitutum* Ususfructus vocatur in *lib 2 F t 32 sub f* Sed improprie, ac ideo dicitur *jus quoddam utendi fruendi*, quia differt à simplici Ususfructu, per Legem fidei, & quod ad posteros transmittitur

2 Nomen Feudi est a fide, longobardicè *fede* 2 *F 3 in f* vel à Germanico *Feida*, quod bellum significat, etiam Longobardis, qui fuere Germani Feuda enim à belli usu originem habent, unde *κρημυτα κρημυτα* *prædia militaria* vocantur hujusmodi *Præfessiones*, apud Harmenopulum 1 *epitom 16*

3 Victores enim antiqui agros & prædia jure belli publicata, suis ducibus & militibus in præmium assignabant, ut inde se suosque in armis exheberent, evocatique dominis suis præsto essent, ad quam originem potius quam ad universam Feudorum naturam pertinet Hottomanni definitio Feudi, quod sit, Clientela militaris, eâ lege contracta, ut cliens pro beneficio accepto, militarem operam præbeat, vicissimque Patronus

suam illi fidem & benevolentiam præstet *disf Feud c 4*

4 Hoc autem institutum vetustissimi omnium gentium usus, à Germanis, cum pleraque Europæ citationes occuparent, præ cæteris, & à Longobardis maxime in Italia stabilitum, ibique in disciplinam celebrem redactum est, auctoribus imprimis Gerardo Nigro & Oberto de Orto, Jurisconsultis & Consulibus Mediolanensibus

5 Sed usus Feudorum, deinceps, ut fit in rebus humanis, admodum auctus & mira varietate indutus est Unde variae species; quæ distingui possunt in summa, quod vel sint ab Origine desumptæ, vel à materia, vel à forma, vel à quibusdam aliis qualitatibus

6 Ab origine sunt tres divisiones I. Feudum est masculinum, vel femininum, prout à mare vel a femina primo est acquisitum, etsi aliis foemineum est, in quo feminae quoque succedunt, *c un pr 2 feud 30* Et quidem in dubio præsumitur esse masculinum, pro natura fidei & servitorum

7 II. Feudum est novum & Antiquum.

quum Novum est, cujus causam acquirere non habet ab alio, sed immediate à domino & a se ipso. Antiquum, cujus causam quis non habet à se ipso, sed ab alio, qui primus Feudum acquisivit *c. xx. vel. novam invest. 2 F 32* hoc etiam Paternum dicitur. In dubio, possidente vasallo, præsumitur antiquum.

§ III Feudum est vel Nobile vel ignobile. Præ Nobilitate excellit, quod in dubio præsumitur *2. feud. 10* Ignobile contra intelligitur. Nobile rursus aut Regale, vel non Regale vocatur, Illud quod Summi Principis auctoritate concessum est, cum dignitate regali, vocaliter accepta, ut non modo Regnum, sed etiam Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus & Baronatus intelligitur. Denique, omnes qui Capitanei dicuntur, Regale feudum habere censentur *2 F 34 in pr* Non Regale quid sit, è Contrario intelligitur, & hoc qui habent, Valvasores simpliciter vocantur *d. c. 34 in pr* et si Valvasorum quoque generalis appellatio est *1 F 1 in pr*

9 Ratione materie sunt duæ divisiones summæ. I Feudum, est vel Ecclesiasticum vel Seculare. Ecclesiasticum varie sumitur, a personis constituentibus *1 F 1 in pr* Ab his, quibus conceditur *2 F 40* maxime à rebus, in quibus feudum constituitur, si res Ecclesie sint *2 F 35* plerumque autem illi respectus concurrunt *ad II*

10 II Feudum est rei corporalis aut incorporalis, quæ per immobilitatem, ne a definitione ablatat hæc divisio. Exprimatur etiam his terminis, *in Curte vel extra Curtem*. In Curte dicuntur Feuda junctum rebus coherentium, quæ res manent ipsæ in Curte, sive Palatio concedentis. Extra Curtem, sunt Feuda præcuriam, quæ extra domum concedentis, possessione transferuntur in alienas manus *2 F 51 in pr*.

11 Feudum in Curte dicitur, de Camera vel de Cavena *2 Feud. 2 § 1* Illud est stipendium vasallo à domino concessum, è camera, id est, ærario suo, vocatur etiam Soldatæ, à præstatione solidorum *2 F 10 in pr* Hoc vero, præstatio victus è cavena, id est, è cella domini. Cujac *ad d. c. 2 § 1* Utrumque mere gratuitum esse potest, sub lege fidei, sine ullo onere. Utrumque morte dantis & accipientis finitur *d. c. 10 in pr* Sed Feudum Habitationis morte solus accipientis finitur *2 F 105* Verum hæc species à naturâ Feudi ordinata satis notabiliter, ut apparet, discrepant.

12 Ratione forme, Feudum est vel Ligium, vel non ligium. Feudum ligium est, pro quo vasallus domino fidelitatem debet, adversus omnes, Deo & Imperatore exceptis *4 Feud. 99* à ligando dictum. Exceptio Imperatoris est in *1 2 F 1 55 in pr* Etiam Pontificis Romani *2 F 101* Inde sequitur, Vasallum Ligium habere non posse, nisi Imperatori em vel Regem aut Principem, qui nullum habet superiorem. Item duobus neminem ligio Feudo teneri posse *2 F. 52 § 2 & c. 99* ubi tamen id ipsum, per facultatem Substituti, respectu alterius, datam, videtur eludi. Quia sit, non Ligium feudum, ex oppositione colligi potest.

13 Celebris est divisio Feudi in Hereditarium, & ex Pacto & providentiâ Hereditarium vocant, in quo transmissionis ad heredes fit mentio, quam ex dispositione juris communis procedere volunt. Ex pacto & providentiâ dicitur, in quo filiorum & sanguinis mentio fit tantum, ubi successio vadit ex dispositione juris Feudalis. Sed verius est, hanc divisionem eo sensu non esse accuratam, sed mentionem heredum in constitutione Feudi, pro materia subjecta esse intelligendam. Et cum regulariter Adscendentes,

dentes, feminæ, cognati, adoptivi, naturales à successione Feudi excludantur, ut *infra* videbimus, heredum vox eo modo quem rei natura fert, capienda videtur, pro filio sive masculino, quod & probatur, 1 F 13 *vers* *Et si clientulus* 2 F 34 § *similiter v ut, si habeat* 1 F 1 § *cum vero* 2 F 18 & 26 § *fin* Plane, quominus pactis specialibus Successio Feudi ad juris communis regulam disponatur, nihil impedimenti est, sed eo quem diximus, sensu, Divisio non videtur habere facultatem

14 Ex aliis qualitatibus, Feudum dividitur I In temporale & perpetuum Temporalia primitus erant omnia Feuda, semper ad libitum domini, instar precarii, dein ad annum firma tuere, postea ad vitam, denique ad filios, postremo ad omnes posteros mares continuata sunt 1 F 1 § 1 Et sic hodie Feuda pleraque sunt perpetua, exceptis, quæ *in Curte* diximus, & quæ specialiter ad tempus, vel ad beneplacitum concessa fuerint

15 II Feudum est dividuum vel individuum Et quidem dividua sunt pleraque, inter eos, qui ad successionem vocantur Sed Regalia sunt individua 2 F 55 § *firmiter vers* *Præterea*, quod consuetudinibus dein ad Regale proprie dictum fuit restrictum, reliquis Principatibus in Germania & Italiâ dividi so-

litis, quod tamen novissime plerisque familiis illustribus merito displicuit Alicubi, ut in Hollandia, Feuda generaliter individua sunt, Neostad *Obs* Feud 8 9 Grot 2 *Introd* 41 n 3 ubi & distinctio Feudi in bonum & malum Hoc appellant, in quo soli mares primogeniti descendentes admittuntur, abique jure representationis Feudum bonum vocant, quod non redit ad dominum, quamdiu ullus e cognatis superest, ut Grotius *ibidem*

16 III Feudum aliud est Proprium, aliud improprium Illud, quod ad communem Feudorum naturam est conformatum, quod & rectum à multis vocatur, licet alii Rectum dici putent, à causa, quasi Legitimum, & bona fide iustoque titulo quæsitum Improprum variaz sunt species Supra habuimus, Feudum e Camera & e Cavena, atque Habitationis Huc etiam pertinet Feudum Guardiz & Gastaldiz 1 F 2 Prius est custodia prædii, pro mercede Alterum, procuratio prædii, æque pro mercede Utrumque post annum auferri potest *d cap* 2 ibique *Cujac* Est etiam Feudum Advocatiz, cujus mentio *fit* 2 F 27 § 5 Utrum vero sit pecuniarium, an prædiale non exprimitur, causam designante vocabulo, quod defensionis & patrocinii gratiâ concedatur.

CAP. II.

De Constitutione Feudi

A quibus Feudum constitui, à quibus acquiri possit. Quæ in Feudum da i queant, & quid illis cohæreat, ubi de jurisdictione. Causas constituendi esse Pactiones & stipulationes, etiam posse ultimas voluntates. Modum acquirendi esse Investituram, quæ exponitur, & Præscriptionem. De juramento Fidelitatis & de Servitibus.

IN Constitutione Feudorum agendum est de Personis, de Rebus & de modis De personis tam constituentium, quam his quibus Feudum conceditur, videndum. Constituere possunt Feudum novum, omnes qui non prohibentur, & rerum suarum administrationem habent, etiam feminae, 2 Feud 3 Plerumque ita, ut constituentibus beneficium tribuant vasallis, Sed deinceps invaluit, ut multi sua prædia Principibus deferrent, a quibus eadem rursus in Feudum acciperent, varias ob causas, de quibus ad Hollandiam quod attinet, Grot 2 Introd 41 n 13 14 Prohibentur igitur, qui alienare non possunt, sive dominio careant, ut Tutores, Curatores & Procuratores; multo magis qui nihil juris in re habent, sive pupilli & minores & quicumque sub Curatoribus agunt

2 Accipere Feudum novum possunt omnes d c 3 etiam qui dare prohibentur, ut infantes & furiosi per suos Tutores & Curatores, etiam filii-familiarum, sed hoc ex ratione juris civilis, ita, ut usufructum Patri suo, jure Patriæ potestatis, acquirant, l ult C de Usufr Feudum eidem quoque, dum in potestate sunt, acquirere videntur, cum nihil jure Feudali contra statutum reperitur Infames etiam, recte donantur Feudo, nisi dignitatem habeat conjunctam, per l. 2. C. de Dignit. Neque non

Clerici, modo servitia non imponantur Feudo, quæ ab illis præstari nequeant, aut officia illorum impediunt d c 3

3 Quin etiam superiores ab inferioribus Feudum accipere possunt, usque fidem & servitia debere, saltem per substitutum, adeò ut Imperator ipse eâ lege teneatur 2 F. 100 Quemadmodum plures alii Reges & Principes, vasalli sunt aliorum, ut ex Historia constat. Quod autem Imperator Romanus Pontifici fidelitatem in d c 100 post Deum, ut habetur ibi, debere dicitur, id de Spiritualibus, ut Vicario Christi, qualis fuerat in eis, pro superstitione temporum, est intelligendum.

4 Res, in quibus Feudum constituitur, sunt corporales & immobiles, sive cohærentes vel æquipollentes, ut sunt jura, Soli rebus adnexa 2 Feud 1 § ult Huc igitur pertinent, fundi, ædificia, sylvæ, horti, metalli aliæque fodinæ, castra quoque, pagi, urbes, territoria, Provinciæ cum titulis dignitatum Mobilia scilicet, nisi rebus immobilibus cohæreant, vel eis accedant, in Feudum dari non posse, nisi admodum improprie, inde jam satis liquet

5 Si quæretur de rebus concedenti cum aliis communibus, de rebus alienis, accipientis propriis & generaliter omnibus, quarum alienatio Lege vel testamento, vel denique pactione prævia prohibita

Prohibita est, eas nec in Feudum dari posse, cum hæc etiam species alienationis sit, omnino statuendum est, 2 F 3 *junctâ l ult C de reb alien non alienand* Neque tamen refragamur iis, qui pari sensu & iisdem casibus, quibus illæ res jure civili possunt vendi, etiam in Feudum dari posse videantur, quod è juris civilis rationibus petendum heic loci explicari non potest

6 Proinde res alienæ, jure quidem in Feudum dari non possunt 1 Feud 9 & 2 F 35 Nisi consentiente possessore, & ejus successoribus In futurum autem aut in casum, si præsens Possessor sine herede Feudi capace d'cedat, sine præjudicio ipsius, dum vivat, ejus Feudum à domino in alium conferri posse videtur 1 F 27 § 1 quod tamen in Feudis Ecclesiasticis non procedit, 1 F 3 & 9 Item 2 F 25 § 1 & 35

7 Accedunt autem rei in Feudum concessæ non solum quæcunque nominatim expressa sunt, verum & alia, quæ rei concessæ necessario cohærent Quæ parte quæsitum est, an castro, vel pago cum jurisdictione concessio, Imperium, quoque vasallo concessum intelligatur, quod de Imperio minore sive mixto, non habet dubium, cum sine eo nulla sit jurisdictio l ult π d. off ej cui mand est *Jurisd* De majore sive mero Imperio secus est, cum, quia hoc non est jurisdictio, ex usu juris communis, l 3 π d *Jurisd* tum quod nulli quam cui specialiter nominatimque datum est, competit l 1 - d off ej cui mand

8 Quid si adjectum sit, *cum omnimoda jurisdictione*? Ex ratione juris civilis adhuc idem dicendum l 16 & 37 de *Jurisd* Sed cum in via tota prævaluerit hæc sententia, duas esse Jurisdictionis species, Civilem & criminalem, vox *omnimoda* non potest habere vim suam, nisi utraque species, quam in forensi tri-

tura sub eâ comprehendunt, adeoque & Merum imperium intelligatur Quod si Feudum vetus vel castium, habet jam pridem merum Imperium, alicui detur in Feudum, in hunc, Castrum, neut est, adeoque merum etiam Imperium tranfire; non videtur dubitandum

9 Porro modus Feudi primùm constituendi differt à causis, eodem fere sensu, quem in dominio acquirendo Interpretes Juris communis observant, ut causæ sint *tituli*, quibus Feudi jus, acquirendi fundatur, Modus sit Causa proxima, per quam Feudum in actum & in esse, quod ajunt, constituitur Causæ igitur sunt Pactiones & Stipulationes aliæ que tractatus, quibus aliquis ad Feudum alteri concedendum obligatur Quominus etiam in ultima voluntate quis heredi suo injungat, ut Feudum alteri concedat, ut de Usufructu, Servitute, Emphyteusi aliisque juribus fieri constat, nihil ob stare potest

10 Modus, sive causa proxima vocatur *Investitura*, quæ nihil est aliud, quam solennis *Feudi Cessio*, ut optime Cujacius, aliquanto melius, opinor, quam ut alii, Contractus, quo id agitur, ut Feudum sit Obertus de Orto possessionem proprie Investituram, Cessionem illam solennem improprie sic appellari scripsit in *lib 2 tit 2 & 33* Ut ex ejus sententia, Contractus Feudalis sit causa Feudi constituendi, Investitura modus, quo ipso actu acquiritur vel traditione præsentis, vel ejus repræsentatione solenni

11 Solennitas consistit in hoc, ut adhibeantur testes, minimum duo, qui sint *Patres Curie*, id est, Conventus, ab eodem domino Feudum in eadem ditione recognoscentes, qui si absint, expectandi, si d sint aut adesse nequeant, extranei testes capiendi sunt 1 F 26 & 33 Coram quibus Dominus voluntatem

rem suam declaret, simulque possessionem ipsam, vel re feudali non praesente, corporeum aliquid, ut hastam vasallo, vel eius Procuratori 2 F 3 § 1 in med & 2 F 58 § 2. tradat d cap 33 Si talis investitura vel in re praesenti, vel actu solenni non fiat, sed dominus vasallum simpliciter Feudum tenere iubeat, id ultra vitam accipientis non extenditur 1 F 25 pr Testes idem Instrumento adhibentur, Sine quo tamen habere Feudum probatur ex 2 F in pr vers nam si instrumentum defecerit

12 Si de Investitura Instrumento non constat, At per quosdam annos alterum praedium aut territorium quasi iure Feudi, continuo possessum fuerit, ea praescriptione Feudum, non minus quam per investituram acquiritur 2 Feud 25 § Si quis per xxx Ubi additur, si Servitium domino praestiterit, quod sufficere videtur, si dominus semel receperit 2 F 33 vers Inde etiam Ubi & unius anni praescriptio memoratur, ad fundandam praesumptionem investiturae factae, si dubitetur, an iacta fuerit, quae contrarius argumentis refelli potest quibus non extantibus, annalis praescriptio iurejurando vasalli confirmari potest d c 33

13 Praescriptio decem aut viginti annorum, quae iure Communi res immobiles acquiruntur, in Feudorum Consuetudine recepta non fuit, nec usquam exprimitur, nisi quod in 2 Feud t 87 longi temporis praescriptio, quae iure civili est x vel xx annorum memoratur, & ex huius usu juris de triginta annis accipienda videtur Sed requisita, quae in praescriptione longi temporis iure communi nota sunt, justus titulus & bona fides, (etsi de titulo magis ambigitur) in praescriptione Feudi triginta annorum adesse debent, nec qui malam habet fidem, ullo tempore praescribere potest d

cap 87 quod ex iure Canonico petendum c den in f & c ult de Praescript c lites § Porro de Restit Spol

14 At tamen haec requisita in praescriptione temporis immemoriali cessare, dictu necessarium est, siquidem qui memoriam initii extare negat, ut facit is, qui in immemoriali praescriptione se fundat, non potest ad tituli iusti bonaeque fidei probationem teneri; quae de re diximus in Vindic Ameland cap 8 & seqq. Rursus tamen animus habendi rem feudi iure, declaratus, est requisitum omnis praescriptionis necessarium Unde, si res quasi pignus possessa fuerit, praescriptio non procedit, Quid a iuris tui sit, cognosci potest ex c un F 28 cuius interpretatio tamen non est extra controversiam

15 Investitura facta, nec prius, tenetur vasallus, ad iuramentum Fidelitatis, cuius argumentum est in 2 F c 4. & 5 6 7 Quod si neget, se praestitutum, Investitura quoque, licet promissa, negari potest d l 2 c 3 in f & cap 24 § 1 Praestatur autem per se, vel per procuratorem speciali ad hoc mandato instructum 2 F 3 § 1 in med 2 F. 58 § 2 vers. Item investitura, qui tamen textus de Investitura, non de iurejurando loquuntur quo tamen usus & communis Dd sententia hanc substitutionem extendit Quominus tamen pacto remittatur hoc iuramentum, nihil obstat, modo fides praestetur, quae nullo modo abesse potest 2 f 3 in f

16 Iuramento praestito, vasallus tenetur ad servitia quae libet honesta pro conditione Feudi & personarum, domino vocanti & petenti praestanda 2 F 26 § licet vasallus c 28 § 1 maxime in bello, si oppugnetur dominus, indistincte bellum inferenti, sub limitatione, nisi aperte injusta belli causa fuerit 2 F 28 in pr Idque contra omnes, ne, fratre quidem filioque & Patre exceptis

ceptis, nisi feudum vasallus amittere ma-
lit *d c 28 in fin* Dominus tamen sump-
tum prorogare debet, extraordinarium,
maxime, si foris operam bello navent,
2 F 107 Possunt etiam mittere substiti-
tos, Vasalli, domino gratos, aut
dimidio redditus annui, quem ex feudo
percipiunt, defungit 2 F 55 § *firmiter*
cum quo non satis convenire videtur lo-
cus 2 F 40 *in pr*

17 Servitorum obligatio pactis re-
stringi potest, ut certum aliquod &
determinatum præstetur 2 F 2 § *præ-
terea* Et *cap 22 in fin* cujusmodi feu-
dum castrense *burgleem / hofleem / vo-
catur*, vel convenire potest, ut annua
pensio, quod Servitium reale vocant, præ-
stetur, vel denique nullum penitus, quod
est Feudum francum, quomodo plera-
que hodie feuda concedi Feudista tradit
2 F 104 cum originalis natura feudi sit,
ut vasallus & ejus heredes domino fide-
liter serviant, 2 F 2 *in fin* Ergo tale non
est, si nulla servitorum mentio sit facta,
tunc enim est indeterminatum & gene-

rale pro natura feudi, *d c 2 in fin* sed
oportet claris investituræ verbis expri-
matur, liberum a servitibus & francum
esse Feudum. Alioquin non potest non
retinere naturam suam *d c 32* quod ta-
men an ita se habeat usu recentiore, post-
quam pleraque Feuda sine servitibus ha-
bentur, juxta *d c 104* merito dubites

18 A præstandis servitibus; excusat
necessitas impedimenti, ab ætate vel
pupillari vel senili, scilicet ultra LXX annos,
vel à morbo, hæctenus, ne in propria per-
sona dominis præsto sint, Substituti quo-
minus mittantur, etsi de pupillis aliter
quidam volunt, *obstat 2 F 26 § si quis
decesserit* Paupertas innocens excusat a
sumptibus etiam ordinariis, ab ipsis pe-
sonalibus servitiis non æquè *arg l 18
de Oper Libert* Ut ipsum dominum d
paupertatem redactum aliat Vasallus, nul-
quam obligatus legitur; nec à libertis
qui Patronum alere debent, *l 5 § 18
& seqq d Agnosce aut al* tuto satis argu-
mentere, nisi compensationem servitio-
rum remissorum huc applices

C A P. I I I.

De Usu, Successione, & alienatione Feudi

Quid juris Feudum tribuat: Successionem Feudi esse Legitimam, non Te-
stamentariam. Feminas regulariter non admitti, nec ad servitia inhabi-
les, nec illegitimè natos; nec Ascendentes, nec collaterales primi ac-
quirentis. De prohibita testandi & alienandi Feudi potestate. De renova-
tione investituræ & de Subinfeudatione.

Vidimus, quid sit Feudum, quo-
tuplex, & quo pacto primum con-
stituatur, id quod Novum dicitur Ac-
quisito vasallus utitur fruitur, jure domi-
no proximo, quod utile vocatur ab In-
terpretibus, & omnia complectitur, quæ
ex re feudali secundum ejus naturam pro-
veniunt, etiam onera cuncta, non secus

atque de usufructu, ac etiam de Emphy-
teusi, jure communi constat, quo per-
tinet etiam Questio de thesauro in tun-
do feudali, aut vectigali invento, quam
vid *in Prælect ad tit de Siag vectig*

2 Regalibus etiam, siquid cum specialiter
ab eo qui potest dare, concessa fuerint, uti-
tatur vasallus, qualia recententur 2 F 96

Quod

Quod si Princeps concesserit Feudum, cum omni iure, quod in Castro vel in pago habet ipse, Regalia comprehensa videntur, salvo tamen iure Summæ potestatis Ideoque Superioritas, quam vocant Territorialis, non competit vasallo, nisi nominatim expressa fuerit, ut eâ gaudent Principes & Civitates Imperii Germanici, quod tamen fieri non posse, nisi ab his, qui iure patrimonialiter tenent Imperium, vel ipsorum populorum consensu, ex iis quæ libro I de iure Imperantium & Subditorum dicta sunt, omnino statuendam est.

3 Agendum de transmissione Feudi ad heredes, quæ sensim recepta fuit, ut Feudista docet in l. 1 F. c. & seqq. Est autem hæc transmissio, sive Successio Legitima tantum, non Testamentaria l. Feud 8 2 F. 11 Gradibus ex præscripto juris civilis potius, quam Canonici computandis l. F. 1 § 4. Verò secundum usum ab antiquis sapientibus constitutum 2 F. 37 c. 1 in fin.

4 Primo igitur vocantur Liberi, naturales & legitimi simul, sine discrimine suorum & emancipatorum, in æquales partes, iure tamen post primum gradum repræsentationis l. F. 8 salvo etiam iure primogenituræ in feudis individuis & regalibus 2 F. 55 § 1. vers. præterea, quod tamen usu in omnibus Feudis regalibus non observari, diximus antea, & in singularibus locis multa singularia videntur, ut de Hollandia Grotius 2 Introduct. c. 21.

5 Filias, utpote servitorum incapaces admitti in Feuda, non placuit, nisi Feudum sit femineum, id est, specialiter dictum fuerit, ut ad eas quoque pertineat l. F. 1 § 3 quo tamen expressio, aliter non admittuntur, quam masculis deficientibus liberis 2 F. 30. Nisi datum sit Feudum ad certum genus Servitii, quod mulieres æque obire possint ac viri, quo casu feminae

eum viris, et si non sint comprehensæ, admittuntur, quemadmodum etiam, si dictum sit, ut feminae sicut viri, admittantur 2 F. 104. Denique, pacto deinceps, & consuetudine in familia vasallorum, quasi tacito domini consensu, id introduci posse receptum est cum alioqui generaliter ita, ut de primâ constitutione dictum est, accipiantur 2 F. 17 & 51 § 1. similiter Feminae tamen semel exclusas, semper intelligi exclusas, neque deinceps admitti, sed ad dominum reverti Feudum traditur in l. F. 6. et si quis id ut durum & iniquum displicent.

6 Inter mares etiam excluduntur, qui ad Servitia sunt inhabiles, ut Clerici, qui feudum, quod prius habebant etiam amittunt 2 F. 26 §. clericus verb. hoc ipse 2 F. 30. V. ex hoc illud 2 F. 21. & 36 ubi comparantur cum feminis, mutis & surdis, adeoque ne per substitutum quidem admittuntur. De mutis quod feudum amittat, est textus in l. F. 6, § ult. nisi quod de magno feudo alimenta ei relinquuntur, cui è diametro adversantur Obertus & Gerardus alique statuentes, mutum etiam ita natum retinere feudum paternum; saltem de postea tacto mutis non dubitatur 2 F. 36 idque magis æquitati est consentaneum.

7. Filius transmittit successionem feudi paterni, si nolit esse heres patris sui in allodialibus, id est, non feudalibus bonis, eaque ad agnatos transmittitur, absque necessitate adeundi hereditatem ultimi possessoris, nisi filius, agnatis consentientibus, novam à domino impetraverit investituram 2 F. 45. Proinde, si filius à Patre iusta ex causa sit exhereditatus, à feudo quoque exclusus videtur arg. l. F. 24 § 2. vers. præd. mod. quemadmodum etiam, si Patris culpâ vel delicto Feudum sit commissum, ad filium transferre non potest 2 F. 26 §. si vasallus culpam.

8 Filii non ex iusto matrimonio sus-

cepti in Feudo non succedunt, quales adoptivi 2 Feud 26 § *Adoptivus*, Et naturales, etsi legitimati d c 26 § *Naturales*, ubi simpliciter ita, nec ulquam aliter scriptum, Etsi multis, de legitimatis per subsequens matrimonium, secus videatur Nati è matrimonio ad *morgennaticam*, id est, quorum mater hac lege ducta est, ne liberi ex illa nascituri plus quam Pater illis pacto nuptiali addixit, habeant, etiam à Feudis excluduntur 2 F 29 Etsi aliter scriptum est d cap 26 § *Filius nati*, cui inserunt negationem fere omnes

9 Deficientibus filius & filia, ubi hæ admittuntur, Ascendentes, si forte superstites sint, non vocantur ad successionem Feudi, nec veteris, quod venit ab Ascendentibus, neque novi, quia servitiorum præstatio difficilius in illos cadit 2 F 50 Idem receptum est in Collateralibus primi acquirentis 1 F 8 § *ult* & 2 F 11 § *hu vero, vers quod ita* Quod ampliatur; etsi duobus fratribus communiter datum sit Feudum 1 F 1 § *cum vero vers quod etsi communiter*, idque ut usu venerit, ex eodem loco potest animadverti, scilicet quia feudo primo ad libitum, dein ad vitam dari solito, mox ad liberos, & paulatim ac consequenter ad alios agnatos producta fuit successio, ad collaterales primi acquirentis semel præteritos redire non potuit

10 Pacto tamen convenire potest, ut frater etiam primi acquirentis succedat 1 F 8 *in fin* c 14 § *si dari* & c 20 Si Feudum quoque communi fratrum nomine, vel de utriusque bonis, sciente domino, sit emptum, commune habetur d c 20 conesciente, fructus solummodo communes erunt 2 F 12 Cæterum, collaterales vasalli in vetere Feudo, secundum gradus jure communi cognitos & salvo jure repræsentationis

succedunt in infinitum, juxta lineam scilicet masculinam 1 F 1 § 4 2 11 30 45 50 & *passim* nisi Feudum sit femininum, quâ de re dictum *superius*

11 Successor autem vasallus intra annum & diem (aut mensem, scriptum est in 1 F 22 *pr*) novam petere debet investituram à domino; sicut idem vasallus ad eandem à successore domini petendam tenetur 2 F 24 *in pr* 2 F 40 *in pr* 2 F 55 § *Præterea, si quis infend* Et si plures sint heredes, singuli ad fidelitatem jurandam tenentur 2 F 26 § *omnes filii* d 2 F 55 § *firmiter vers præterea* ut tamen Servitium maneat unum idemque, præstandum vel ab uno, quem elegerint vasalli, dividendi nequeat, vel à singulis pro parte suâ arg l 2 § 2 *vers non enim* & de verb obl^o Proinde, si plures domini sint heredes, uni omnium nomine recipienti, fidelitatem & servitia præstari consentaneum est

12 Testamentum de Feudis condere non est permittum 1 F 8 *pr* nequidem ad pias causas, vel Principis indultu, quia jus agnatis quæsitum auferri non potest, non magis quam ulli hominum l 5 d *hu qui sui vel al jur* Hæc ita, nisi aliter Pactis convenerit, ut etiam de Feudo testari liceret, Feudumque simpliciter hereditarium sit factum, expresso, quod ad quoslibet heredes sit transiturum Nam si heredum mentio simpliciter sit facta, magis est, ut heredes ex providentia juris Feudalis intelligantur, etsi verba tam generalia esse queant, ut alienandi adeoque etiam testandi potestas sub illis comprehendatur, ut si concessum sit cum clausula, *quicquid placuerit, faciendi, vel in quos voluerit, Feudum transferendi, vel quibus dederit* Possent etiam *mixtum* fieri, cum deficientibus agnatis, testandi & alienandi potestas datur. Sed in dubio non est recedendum

cedendum à jure feudali, quod negat
disponendi facultatem vasallis; nisi rur-
sus aliter moribus populorum cautum sit,
quales non de sunt omni Europa, de Hol-
landia nominatim tradit Grotius 2 *In*
roduet c 42

13 Sic olim etiam consuetudine re-
ceptum fuit, ut Feudum inter vivos alie-
nare liceret 2 F 9 donec prohibita sunt
alienationes à Lothario in futurum, 2
F 52 dein à Friderico etiam in præteri-
tum, tam veteris quam novi, tam par-
tis quam totius Feudi, sine ulla temporis
præscriptione 2 F 55 comprehensis
sub alienatione cunctis speciebus, quæ
sub alienatione prohibita jure commu-
ni continentur l ult C de prohib rer al
d cap 55 Judicio experiri & transige-
re de Feudo, sine venia domini potest
vasallus, modo sine fraude, nec id aga-
tur, ut Feudum in alium transferatur
2 F 26 § si vasallus de beneficio, & 2
F 43 Divisio quoque inter plures Feudi
confortes, vel collatio, in unum à plu-
ribus libere fit. 2 F 50 nisi majoris sit
dignitatis 2 F 55 § 1 *vers* præterea
Plane, quo minus, volente domino, vel si
plures sint, omnibus consentientibus,
fiat alienatio, nulla lex aut ratio vetat,
quod ad dominos quidem attinet. Agna-
tis enim non præjudicatur, nisi & ipsi
consenserint 2 F 26 § Titius, quo fa-
cto, descendentes etiam suis, etsi non
heredibus præjudicare videntur, non
æquè cæteris collateralibus arg. l 149
d R 7.

14 Denique, Subinfeudatio, quæ est
Translatio feudi pro parte vel totius in
alium, sub eadem conditione fidei & ser-
vitorum, vulgo, *een Achter-leen* / etiam
sine domini consensu, non est prohibi-
ta, neque Subinfeudato vetitum est,
alio rursus idem concedere, nec ea res
limitem habet, jure Feudali 1 F 2 *five-*
ro vel totum, vers quod & ipsum 2 F.
26 § *beneficium* 2 F 34 § *similiter* 2 F.
56 § *Item sciend* *vers* *item ead leg* mo-
do sine fraude & sine pretio 2 F 55 *in*
pr *vers* *callidis*, exemplo sublocationis, ju-
re civili l 6 C *Locat*. Proinde, non de-
finit ex prioris vasalli personâ ceteri
Feudum, ut ne Agnatis, mortuo sine li-
beris feudi capacibus, primo Vasallo,
præjudicetur, nec etiam dominis, Feu-
do per defectum lineæ vel culpâ
finito, quin ut videtur, ne quidem
subvasallum ad servitia sibi ingratum ad-
mittere cogitur, etsi aliud olim in usu
fuerit d c 9 lib 2. F *in fin* *pr* *o tunc eo ex-*
cepto Cæterum, Alienatione prohibita,
subinfeudationem esse vetitam, etsi com-
muniter statuunt, à jure tamen prædi-
cto abhorret

15. Postremò, Investitura in futu-
rum facta, si Feudum ad dominum re-
vertatur, effectum habet, ubi Feudum
actu reversum fuerit, ad Investientem
vel ejus heredem. In Ecclesiastico ejus-
modi Expectantia jus, cum morte con-
cedentis finitur, & Successor de Feudo ad
se reverso pro lubitu constituere potest
2 f 26 § *moribus*.

H h h 3 10 d. 1011 1012 1013 C A P.

CAP. IV.

De modis finendi & amittendi Feudum, deque Judicio Feudali.

Casus, quibus sine culpa Vasalli Feudum finitur, ubi & de Refutatione, Prescriptione. De amissione Feudi per culpam, regula generalis: & casus speciales Neglectus investituræ Alienatio, Felonia, ejusque species. Quatenus hanc dominus committat. Quibus actio inde competat, Quis sit Judex, in Feudalibus, & specialia hujus Judicii.

Cum Feudum sit, Ususfructus quidam, à proprietate separatus, consentaneum est, ut certis modis ad eam revertatur, quod fit vel ob culpam, vel sine culpa vasalli. Quomodo sine culpa finiatur, primo videamus. Inter eos casus est princeps, si vasallus sine heredibus feudi capacibus sit mortuus *arg 1 f c 1 § 1 & seqq & l pen C de Usufr*. Cui mors civilis, licet species ejus adhuc usitatae sint, æquiparatur *l pen*. Ut tamen cesset hic, quod jure civili causetur, Filio mortuo, Ususfructum ad Patrem pertinere, naturam Feudi, quod non transit ad adscendentes, repugnante, quod *suprà* demonstratum est.

2. Morte Domini quoque sine heredibus, Feudum esse desinere, & cum directo dominio consolidari, in favorem vasalli, dicendum est, nisi Fiscus hereditatem sibi vindicet, quo casu dominium directum ad ipsum pertinet. quid impediatur, ego quidem non video, et si aliter Vultejus 1 f 11 n 7.

3. Finitur etiam Feudum, contrario consensu eorum, quorum interest, quo pertinet, Refutatio & Remissio Feudi. Et hæc quidem fit a Domino dominium directum vasallo remittente. Refutatio est Feudi à vasallo facta renuntiatio, maxime in manus domini, improprie enim

fit, agnatis aliusve, in quos Feudum licite transfertur, quæ non tam reluctatio est, quam alienatio 2 f 14. Potest autem refutatio fieri, domino quoque invito 2 f 38 modo ne fiat intempertive & in fraudem, ad cludenda servitia quædam insignia. Et quidem Feudi novæ refutatio fit absolute, solo consensu ejus, qui Feudum acquisivit, nisi & agnatorum contemplatione diserte conditum fuerit. Sed antiquum Feudum, cujus ut ita loquar, potentiale jus agnatis jam quæsitum est, illorum præjudicio refutari non potest, quin post mortem refutantis à proximis repetatur *arg 2 f 39. in pr*.

4. Tertio, sicut Feudum triginta annorum spatio acquiri diximus, ita ejusdem præscriptione temporis extinguitur; idque bifariam, primo quidem præscriptione libertatis, quæ fit, denegatione fidei & servitorum lapsuque ab eo tempore, triginta annorum. Rursus, si dominus aut quilibet alius Feudum, animo sibi habendi possederit & vasallus non possederit, idque per annos xxx continuatum sit, dubium non est, quin Feudum sit amissum; *argum 1 f 26 vers si quis per xxx l 7 C d Præser 30 vel 40 ann*. In casu alienationis, sine domini consensu, à vasallo, factæ nullum esse locum præscriptioni, jam

jam dictum, è f 40 § Præterea & 2 f 55 in pr quibus derogatur 2 f 9 § præscriptione autem

5 Rei quoque interitu Feudum interire, dubitari non potest, totali scilicet, nam in parte quæ superest, plerumque manet, nisi pars reliqua nomen & naturam totius amiserit, argumento eorum, quæ de Usufructu finiendo, jure communi traduntur ad §. per I de Usufr Denique, per occupationem hostilem in bello solenni, Feudum amittitur, salvo jure postliminii l 20 § 1 d Captivæ & post rev

6 Feuda Gardiæ & Castaldiæ dicta, post annum a domino, quodocunque voluerit, adimi posse vasallo, dictum & notum est e 1 f 2 Sicut & Habitationis Feudum morte accipientis finitur 2 f 105 Camerae & Cavenæ, sive Soldate, tam dantis quam accipientis, morte pereunt 2 f 10 in f utcunque hæc species Feuda recta appellentur 2. f 2 § si vero vasallus Id enim ratione causæ vel tituli, non quod hæc propria Feuda sint, intelligendum, secus ac nonnullus visum

7 Sine culpâ, præter hos casus, nec à domino, nec à Principe quidem adimi potest Feudum 1 f 7 nisi ratione domini Eminentis, de quo alias dictum Exceptis etiam, quæ à minoribus dominis in alios transferuntur 1 f 1 § ult & 15 ubi duo casus subexcipiuntur Jure recentiori volunt in minoribus, idem quod in majoribus, esse receptum, 1 f 7 in f quod alii negantes, in d tit 7 pro modernis legunt, Mediolani

8 Sequuntur modi, quibus Feudum per culpam finitur, intellectis culpæ nomine dolo, & lata culpa, non levioze negligentia 2 f 52 § fin ubi, si vasallus non dolose 1 f 17 un verb scienter 2 f 7 un fin pr verb Nunquam faciam scienter In universum ita proutum est ab Interpretibus, Ex quibus causis, jure communi

donatio revocatur, & filius exheredari potest, similibusque & gravioribus, ex eisdem amitti Feudum arg lib 2 f 24. § prædictus modus Nomen etiam generale tribuunt harum causarum singulis, Feloniam Longobardis, idem quod Scelus, Latinis

9 Inter speciales causas, prima est, neglectus renovandæ investituræ, Domino aut Vasallo mutato, intra annum & diem a tempore sciendæ vasalli, petendæ, idque in veteri Feudo 2 f 24 in pr T. 49 pr T 54 c ult Annus & mensis habetur 1 f 22 in pr Si novum sit Feudum, nec adsit vasallus ad jusjurandum præstandum, tribus vicibus, decem intervallo dierum, citandus est ad accipiendam Investituram, Consumacia, feudi jacturâ punitur 2 f 24 § ult & alia, non exclusâ tamen utrobique justæ excusatione impedimenti 1 f 22 in pr Similiter Alienatione Feudi a Vasallo factâ, Feudi quoque jus amittitur 2. f 55 verb. penâ

10. Quædam causæ magis proprie ad Feloniam referuntur, Ut, si Vasallus domino graves iniurias intulerit, si cucurbitaverit eum, id est, cum ejus uxore, filia, nuru, sorore, neptem habuerit, aut turpiter luserit. Ipsum vel castrum ejus, domino illic agente, oppugnaverit. Si quis in periculo vitæ illum deseruerit, criminis accusaverit, abnegaverit dominum, si testimonium adversus eum dixerit, arcanum ejus revelaverit, in jus vocatus se non stiterit, servitia requisitus non præstiterit, si parricidium aut aliud grave scelus admisit 1 f. 5. 17 21 & 2 f 22 23 24 28 § ad hoc T 37 39. in fin 51 § 1

11 III Ut autem fides & obligatio Feudi est reciproca, sic etiam Dominum ob feloniam contra Vasallum, amittere jus Domini directi, quod dicitur, jure Feudali proutum est 2 f 47. Tamen

est

et si Dominus æquè jus suum quam Vasallus alienare prohibetur, 2 F 34 § *ex eadem Lige 2 f 55 § firmiter vers præterea* nulquam tamen ob hanc alienationem jure suo cadere dicitur, nec id æque ac in Vasallo, ratio permittit, quia de jure suo disponit, contra legem quidem, sed tamen nulli obnoxio, nec ab alterius beneficio manante, ideoque magis est, ut domini alienatio simpliciter sit nullius momenti, nec vasallus alium dominum agnoscere cogatur, ac ita per consequentiam Feudum quidem finiatur, veteri tamen domino, alienatione retractata, subducere se non possit Vasallus, et si aliter multi sentiunt,

12 Porro propter non petitam Investituram, tempore legitimo vel propter alienationem, in vivo vel ignaro Domino factam, & generaliter ob quamlibet feloniam, quâ dominus proprie læditur, Feudum soli domino committitur, ideoque ei soli hoc nomine competit actio, non agnatis vasalli, nec quidem ejus liberis 2 F 55. *in fine pr ubi, & ad Dominum libere revertatur*

13 Qui vero sint causarum Feudalium iudices, non est in facili, exacte definire Sed in summa ita videtur, In Feudis regalibus, Imperatorem vel Regem omnibus superiorem, solum esse Judicem 1 F 18 2 f 34 *in pr* Inter Vasallos inferiores, Dominum Feudi communem 2 F 55 § *ult* Inter dominum & Vasallum Pares Curie, de quibus antea, Iudices ordinantur d 2 F 55 § *ult* 2 f 16 & 39 § *si inter* 2 F 22 § 1 vel qui super illos Judex est & vocatur *ja' ex Cartis 1 I 18* Cæterum, hodie in plerisque locis Jurisdictio Feudalis certis collegis demandatur, cujus rei notitia e cujusque, Reipubl legibus petenda est

14 In processu & ordine judiciali super Feudis, recepta sunt quædam peculia-

ria, cujus generis hæc sunt, I In judicio Feudali non præstatur juramentum calumniæ, præcipue cum vasallus dominum convenit, ob reverentiam, Dominus vero nec a Vasallo id exigere potest, consequenter 2 F 33 § *In quibus*

15 II Quod Investitura Feudali non probetur, nisi per Pares Curie, vel breve testatum ab illis subscriptum 1 F 4 § 3 2 F 32 De veteri Feudo non est idem proditum, sed hoc per extraneos, modo mares sint, recte probatur, nam femina non potest esse testis in Feudibus d t 32 *in fine* Felonia nonn si quaunque rebus probatur 2 f 57

16 Deficiente probatione, Reus respondere se debet per jusjurandum, cum duodecim sacramentalibus, id est, amicis, qui pariter in ipsius conscientiam iurent 1 F 10 26 & 2 f 33 § *Et cum*

17 Et hæc quidem pro hujusmodi utilitate sufficient. E quibus id in universum ad juris publici observationem colligatur, a Feudorum natura & scopo, qui fuit ab initio, militaris, ut magni Principes semper in promptu haberent exercitum, usu temporum non minus, quam in jure successionis aliorum proprietatibus, longe fuisse recessum ut hodie nulla fere, quam mercenaria, vix utquam Feudalis militia in usu bellorum conspiciatur

18 Quod non tantum mutationi temporum, cujus maxima vis est in rebus humanis, & usurpationibus vasallorum, otio & libertate gaudentium, sed Principum quoque consilio adscribendum videtur Qui quod his diebus multo validius & auctius, quam olim, populi imperitant, nulli causæ, quâ mercenaria militiæ, efficaciori accepto ferendum, cum Feudalis olim militia a vasallis immediate dependeret, cujus rei argumenta sæpius ex usu rerum gestarum in Historia Civili animadvertimus

S E C T I O.

SECTIO VI.

De Jure in personam.

CAP. III.

De jure in personam, quâ talem, maxime ad pœnam.

Transitus ad Jus in personam, idque vel in personam, quâ talem, ut Pœna vel ad Rem Species prioris. A Superiori id maxime fieri posse, tamen & à pari Inde quæstio decisa, sitne punire licitum duntaxat, an necessarium Fines pœnæ quinam. Delicti definitio & proprietates. An & quatenus obligatio, ad Pœnam spectet: ubi cum D. Puffendorffio disputatur

Jus privatum esse duplex, in Rem & in Personam, superius declaratum est Juris in Re species breviter, ut hic uti veniebat, executi sumus Sequitur jus in Personam, quod iterum distinguitur, ut vel sit in personam quâ talem, vel in personam propter Rem Utrumque est obligatio, etsi posterius obligationem strictius sumptam peculiariter constituat

2 Jus, quod in personam quâ talem oritur, est ad subjectionem vel ad pœnam Subjectio est ex jure Parentum in liberos, dominorum in servos, mariti in uxorem, Civitatis in cives, Universitatis in singula membra, quibus omnibus implicitum est jus personæ subjectæ erga superiorem Jus Societatis ab his diversum magis ad jus in personam Reale referendum videtur

3 Jus parentum in liberos oritur ex generatione, quod ut res loquitur, ita Grotius docet 2 de jur B & P c 5 in pr parricidi opera sub generatione comprehensa, ut ad Tyndarum Orestes Eurip
Πατὴρ μὲν εἰσφύλαξέ με, σὶ δ' ἔλκετε παῖς,

Pater me seminavit, tua vero me peperit filia.

inquit, quâ ratione *καὶ ἐν ἀμφότεροις τὸ ψυχοῦς*, foetum utrique parenti communem esse, diximus aliàs è Plutarcho. Sed Orestes patri dat prærogativam, non modo propter sexus præstantiam, ut Grotius, sed etiam ob imparem in generando operam

Ελογοῦμαι ἐν τῷ γένει δόξαίτη
Μᾶλλον μὲ ἀμύνην τ' ἀποστολῆς τοσφάς.

Colligebam, inquit, primo generis auctori
Me vindicare magis debere, quam quæ aluerat

4 Sed non est sollicitè indaganda ratio, quæ Parentum jus in liberos stabiliat, de quo jam dicere occupavimus in sect 1 cap 1 supposito in primis matrimonio, quod liberos in potestate Parentum, maximè Patris, necessariò & sine medio constituit, nec ea de re, post locum illum communem, actum agere libet

5 Eadem ratio non patitur, ut de jure, quod inter Dominos & servos, maritum & uxorem, Imperantes &

Cives, Magistratus & municipales vertitur, hic denuo tractemus, maxime, cum in libro IIII quatenus hæc res ad civitatis administrationem pertinent, eodem loco se rursus oblatura sint

6 Superest obligatio ad Poenam, quæ est animadversio malefici, vel potius, ut è Scholâ Grotius, *malum passionis, quod infligitur ob malum actionis*, à positione facta denominatione, siquidem & omissionis malum poenam recipere posse non dubitatur Sed poena rursus aut mere personalis, aut ad rem comparata est, priore sensu ad hunc locum, altero ad sequentem referendo

7 Quod si non nisi à superiore poena infligi posset, ad articulum de subjectione referri potuisset At naturaliter etiam à Pari (superiorem viribus eum qui puniat, esse oportere, satis ipsa res loquitur) delinquentibus irrogari posse poenam, ex eo patet, quod cum licentia & impunitate delictorum genus humanum, etsi nullo imperandi parendique ordine distinctum, consistere non posset Ac ideo cuilibet humanæ societatis, quam natura constituit, membro, jus in ejus violatores animadvertendi, comparatum esse oportet, sub hac limitatione, si paria non deliquerit, quo pertinet Christi dictum *Job VIII 7*

8 Verum Republicâ stabilitâ, jus puniendi non cuilibet viribus prævalenti, sed Potestati summæ vel magistratibus ad hoc constitutis permitti potuit, usque delatum est, cum alioqui jus puniendi promiscuum bello & armis, quibus evitandis civitates constitutæ, occasionem daret adiduum Ut tamen etiamnum qui jure sunt Pares, quemadmodum populi & Principes diversi, jus puniendi in alios sibi non subiectos exercere queant, quomodo Rex Galliarum anno hujus seculi LXXII Belgis foederatis alisque deinceps intulit arma, prætextu

illos puniendi, cum nihil equidem deliquissent At si causa facti subesset, juris causa negari non poterat, etsi non superior, sed par duntaxat us, quos oppugnabat, erat ille suo jure, de facto enim qui puniendi animum præfert, hunc se viribus superiorem præsumere, manifestum est

9 Ab illo discrimine, status naturalis & Reipubl pendet ejus decisio dubii, Punire maleficium, sitne tantum ex licitis, ut Grotius vult *l 2 c 20 n 1* an necessarium In statu naturali est licitum, quia delinquens meretur equidem poenam, & puniens utitur jure suo, sed nulla necessitas singulos ad puniendum cogit In Republica quam præmiis & poenis recte contineri dixit Plato, Princeps aut Judex, maleficis coercendis præpositus, si delicta relinquit impunita, non facit officium suum, & peccat, utique, si maleficia juri Naturæ, Gentium & divino repugnent, quo pertinent hæc dicta scripturæ sacræ, de maleficis, *Ne parcat es oculus tuus Ne miserere maleficum Abripies eum ab altari meo Gen 9 v 5 & 6 Exod 21 v 12 & 14 Lev 20 v 4 Lev 27 v 29 Num 35 v 31 Deut 13 v 18 XIX v 12 & 13* Quod analogicè ad Deum ut Judicem bene referri, demonstratum est in *Lib 1 sect 4 cap 6 sparsim*

10 Nec temere ita dictat humani generis conscientia, nolle Deum ignoscere maleficis, ne quidem occultis, sed ignoscentibus imputari crimina, *Levit 18 v 25 Esai 26 v ult 1 Reg 2 v 31 seqq* Quo pertinet, Melitensium dictum in Paulum à vipera admorsum, *παντως φονεύς ἐστιν ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὅτι ἀφωρτίσθη ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ διὰ τὴν ζῆλον οὗ ἐλάσσει* Prorsus hunc hominem oportet esse homicidam, quem è mari servatum divina vindicta vivere non sinit Plato *lib IX de Legib* *Ἄπει δὲ πινυμένους μηδὲν εἰναι μηδέ τι, Impunitum*

Impunitum omnino neminem ullo modo relinqui oportet sceleratum

11 Unde videndum, ne non sufficiens enumeratio finium pœnis propositorum sit, quos Grotius è Senecâ 1 *de Clement* 22 & Gellio 6 *Noct Att* 14 tres inculcat *d cap 20 n 6 & seqq Pœnatus puniendis tres sunt rationes*, ait Gellius, *Emendatio peccantis Vindictio læsi, exemplum in vulgus* Quibus cessantibus, aut aliâ viâ facultatem habentibus, vel etiam finibus aliis æquè utilibus & necessariis concurrentibus, pœnam remitti posse docet *• μέγας*

12 Ita cessare Emendationis finem, ubi reus verbis & pœnitentiâ emendatus est Vindicationem sive reparationem læsi, cum aut verbis satisfactum est, aut benemerita delinquentis ejusve parentum erga partem læsam, delictum æquare videantur Exempli necessitatem cessare, ubi peccatum paucissimis cognitum sit Quorum concursu fieri posse, uti vel pœna prorsus exigenda, vel omnino remittenda sit, vel utrumvis fieri possit Vindictam sane extra causam utilitatis, non esse justam jure naturæ, multò minus Evangelico puniendi causam, fatendum, sed est *• μέγας* & *• θανάτος*, ex eodem animi morbo, τὸ αὐτοῦ κινήσεως τὸ ἀποδιδόναι, procedit ultio & prior injuria, Dion apud Plutarch *in vit*

13 Rectè, quatenus ad affectum ejus qui læsus est explendum, Ultio adhibetur sed nemesis & Justitiæ severitas impressâ divinitus humano generi conscientiâ, maleficia, licet occulta, citraque respectum satisfactionis, ut e suprâ dictis intelligitur, puniri vult, idque latius probatur ab Antonio Matthæo *tract de Crimin Tit Quib mod crim extingui cap 5 n 2* Idem firmatur è natura contractus involuntarii, quem in delictis inesse fatentur omnes ex Aristotele, qua-

tenus qui peccare voluit, eodem actu in id quod peccatum illud consequebatur, consensisse, pœnæque se ipsum subdidisse videtur, ut Juris auctores loquuntur in *l ult C ad L Jul maj*

14 Atque hæc omnia faciunt, ut Pœna non modò juste possit, verum etiam debeat exigì; quod tamen ita non esse accipiendum, ut Summa Potestas nunquam ignoscere possit, infrâ, ubi de Pœnis, quatenus ad officium administrandæ Reipubl pertinet, videbimus Hic tantum de jure partis læsæ & obligatione delinquentis agimus, quo spectat quod de contractu diximus Involuntario

15 Scilicet, improprie Contractum ita sumi, cum aliqui maleficio opponatur, non est dubium Quid Contractus proprie dictus, alibi videndum, sed *Crimen* nihil est aliud, quam Factum turpe, quod Legibus punitur Dicat aliquis, nonne sufficit ad delicti naturam, ut sit factum turpe, quod tantum generis loco ponitur? Non sufficit, quia sanctione legis opus est, ut factum pro delicto habeatur, quo sensu, si Hobbes voluisset, ex lege sola colligendum esse, quid fas, quid nefas, quid honestum aut scelestum sit, non esset tam intolerabilis ejus sententia, quam esse probavimus, in *sect 1 c 3 n 4 13 & 30 & part 2 Digress lib 1 c 8 n 10*

16 Si nempe fuisset in ea sententia, quam adversus Grotium tuetur D Puffendorffius in *lib 2 de jur N & G c 2. § 6 & lib 2 c 3 § 4* nullos actus pro illicitis habendos, nisi e legis præcepto, seu civilis, sive naturalis, eo sensu quo vidimus in *lib 1 sect 1 c 2 n 15 & cap. 14 n 18* quod tamen usque adeo intendi nolim, ut distinctio juris congeniti & positivi, sive in cordibus scripti & ex voluntate divina constituti, quod ille vult, tollatur

17 Pleraque enim Juris naturalis capita ita esse comparata, ut supposita humani generis creatione, aliter habere se non posse, ab homine intelligi queat, evidens est, nec a ipso negatur à quibus alias divini juris constitutiones arbitrarie discrepare, non minus est manifestum est unde hasce positivas, Prioras congenitas & naturales appellare, nihil obstare debet aut potest

18 Sed Hobbes ex sola lege civili vult esse colligendum, quid bonum, malum, fas aut nefas sit, quod in Philosophia juris Naturalis falsissimum, in ordine civitatis de æstimatione delicti verum & rectum est Sicut enim non omne quod honestum, legibus ut necessarium præcipitur, ita nec quicquid est turpe punitur Plurima hominum conscientiarum & verecundiarum relinquuntur Ea solummodo sancuntur, quæ civitati conveniunt & obtineri possunt Ingratitudo nusquam punitur, ubique improbat, ait Seneca 3 de Clem c 7 Idem in Ebrietate aliisque innumeris, *quantum odio damnamus & ad vindictas Deos mittimus, ut ibidem Seneca.* Hinc meretricia voluptas apud veteres tolerata fuit Hinc masturbatio Delictum non est in vulgo cœlibum, Etsi Martialis haud de nihilo dicat,

*Stelus est, mihi crede, sed ingens
Quantum vix apud concipis ipse
tuo!*

19 Sed quod delictum vocatur FACTUM, primo requirit hoc monitum *superius* occupatum, non modo Commissiones, sed etiam Omissiones, in quibus aut dolus aut enormis culpa animadvertitur, etsi rarius, efficere posse delictum II Non consistere delicti naturam in solis animi actibus, sed adsumto actu externo, crimina esse intelligenda, ut docent Juriscti, in l 225 d V s. eoque pertinet eorundem dictum,

cogitationis poenam neminem pati l 18 d Pen III Cogitationem, etiam ad factum processerit, non dare formam delicto, si corpus sive materia facti non conveniat, ut, si quis credat, invito domino, se rem ejus contrectare, domino autem volente, id fiat, furtum non fit § *sed & si credat I de Obl ex del* Qui cum aliena uxore cubare se putans, ancillam amplectitur elusus, non est adulter, quia non est verum, quod alienam uxorem corruerit l 6 § 1 π *ad l Jul de adult* Etsi coram Deo tales plane rei sint, tam Furti, quam Adulteri, cum Juris Divini, adde, Philolophi sit, *crimina mente metiri, Legislatoris, quantum manu rem tenere potest, ut Cicero dixit*

20 Hæc aliaque ad poenarum modos & species pertinentia, in loco de Poenis & delictis, qui erit in lib III rursus occurrent Hic proprie agitur de jure, quod in personam delinquentis competit, quod Obligatio dicitur, quam a Jurisperitis ita definitur constat, Juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ, secundum nostræ civitatis jura Nec est dubium, quin hæc verba Delicto in Civitate commisso non male conveniant Quis enim neget, delinquentem necessitate solvendi aliquid astringi, cum & poena deberi, sui solvi dicatur, utpote delicti æstimatione quomodo appellatur in l 41 π *de Poenis?*

21 Argutatur hac in re, alios argutæ insimulans D Puffendorffius lib 8 de Jur Nat c 3 n 4 Delinquentes ad poenam teneri, consequenter obligatos esse negans, eo, quod se ipsos poenis offerre non teneantur, & nemo, nisi volens teneri dicendus sit Quod cur ita recipiendum sit, nihil idoneum profert Nam teneri & obligatum esse continet necessitatem, qua reos criminum obstringi manifestius est, quam quod Aristote-

ristoteles, omni posteritate consentiente, dixit, esse contractus involuntarios, *οὐκ ἐκ βουλῆς ἀλλ' ἐκ ἀνάγκης*, quæ, ut involuntaria sint in executione, principio sui, quatenus omnes cives obligare se creduntur ad ferendam, si deliquerint, pœnam, voluntaria esse negari non possunt.

22 Si nolit dicere, quemadmodum instituit § 5 pœnam debere maleficis, quo tamen nihil usitatus, Cicero pro Sexto Quibus omne supplicium atque omnis jure optimo pœna debetur, eo quod is cui debetur, in debitorem jus habet, ut delictum illud ab ipso exigere possit, ambiguitate verbi abstinere licet, tamen si notum sit, debere aliquid dici, non tantum quod ab alio exigi potest, sed etiam quod fieri & exequi & aliquo vis modo tribui oportet. Denique, sic potius in eamus, haud adeo pœnam maleficis debere, quam hos eam debere, vi tacitæ vel expressæ consensionis in Leges Civitatis quæ pertinet, quod apud Tacitum, femina, quæ ignaro domino, se alieno servo miscuit, in servitutem sui, quæ est pœna, consensisse dicitur, & quod in sacris literis ipsaque oratione dominicâ peccata vocantur debita, quibus adde his, l. 34 de jur. Fisc. l. ult. C. ad L. Jul. Ma-
1st

23 Non satis iusta ratione Puffendorffius huic receptæ generis humani sententiæ refragatur, eo quod dici nequeat, aliquem directe & immediate pœnam suam consensisse. Quid opus illud, directe & immediate, An nemo se, nisi directe & immediate, obligare potest? Qui vendit, tenetur ad Evictionem, et si nihil de illâ dictum sit, non quidem directe & immediate, nihilominus vere, quoniam hæc est proprietas venditionis ex jure Gentium, ut venditor præstet, rem habere licere. Cives obligant se mutuo ad leges servandas, expresse vel tacite. Ergo etiam ad sanctio-

nem, quæ jure Gentium est pars Legis & ad pœnam sanctione comprehensam.

24 Excipit Vir C1 Nemo delictum admittit, quum simul speret, sese latendo aut aliâ ratione pœnam declinaturum, Proinde non consentit. Quali venditores etiam sæpe non sperent, evictionis præstationem se declinatos; invitique ad eam compellantur, idque præcedentem illorum obligationem & consensum everteret. Initium in delictis, maxime priusquam committantur, in casum quæ quis reus fiat, est a consensu, cujus vis in executione, per indutam voluntatem contrariam, subverti non potest.

25 Si pœna est in obligatione, cum illa sit vinculum duos colligans, oportet etiam sit, qui pœnæ jus exigendæ habeat, quod cur iterum Grotius adfirman-
ti lib. 2 c. 20 § 2 neget Puffendorffius in d. § 1 iusta ratio non est, Ait, qui jus puniendi habet, esse quidem ita faciendi, id est, puniendi jus, sed hunc non esse actum Justitiæ expletivæ, quæ pœnas refert Grotius, & quo contractus referuntur. Actum justitiæ dici respectu ejus cui inest obligatio, ad aliquid alteri tribuendum, cui facultas sit illud exigendi quod de maleficio & officio punientis dici non posse arbitratur.

26 Ego in ordine civitatis & juris publici disciplinâ nullam in eâ re difficultatem reperio. Non potest exeteri Justitia liquidius quàm suum cuique tribuendo, à Magistratu cui, vis est ita puniendi maleficos, ut si hoc negat, evidentissime Justitiâ negligat & quidem expletivam. Quid hic desiderat Puffendorffius, cum delinquentes pœnam perfecte & adæquatè mereantur, cum & Magistratus ad hoc teneantur, & ipsi delinquentes è prævio consensu in Leges, quo fit, ut hoc ab illis exigi possit, ut pœnam pati, luere, solvere debeant?

27 Idem clarius est in privatis delictis,

Etis, de quibus hi tantum agunt, ad quos commissum pertinet, vel ad damnum sarcendum, vel multas cuique delicto legibus impositas; Etenim has, delinquentes optimo jure debere læsis, & illos his non minus solvere debere, quam hi exigere possunt, ecquis, omni die, quod sit, dubitare queat? In quibusdam locis ipsi, quibus injuria facta est, eam æstimant, Lege præcipiente, quo casu plenum esse debiti & crediti jus, ne Puffendorffius quidem, credo, negabit Alibi Lex æstimat multas eodem jure, quod inter partes vertitur, exigendas & præstandas

28 Quin etsi poena corporalis infligatur, adhuc, etsi minus proprie, jus debiti & crediti vertitur Nam qui furem deducit ad Præfectum vigilibus, vel ad Præsidem, existimandus est, elegisse viam, quâ rem persequeretur, ait Julianus in l. 56 § 1 *π de Furt* quemadmodum si quis actionem, quæ ex maleficus oritur, velit exequi, aut pecuniariter agere, aut extra ordinem ejus rei poenam exercere potest *l. ult. de Privat del* utrovis modo tenetur reus, ad satisfaciendum læso; nam & verberibus satisfieri potest, ait Ulpianus in l. 17 §

4 *π de Injur* & Papinianus, animo Læsi poena delinquentis satisfieri solere scribit in l. 1 § 6 *π de Serv export*

29 Paulo diversa ratio est in publicis Judicis, de quibus olim quilibet ex populo, moribus hodiernis Reipubl Procuratores agere soliti sunt, quatenus omnium interest, delicta puniri Inter omnes & singulos sponsio sive conventio de Legibus servandis ferendisque delictorum poenis imita est, quas ideo ex illo consensu omnes & singulos exigere posse, manifestum est

30 Illud vero, jus omnium, ubi compertum est, minus à singulis pro vigore publicæ disciplinæ exerceri, Magistratibus, unique potissimum ejus rei Procuratori placuit committi, cui proinde jus exigendi competere, manente eadem obligatione præstandi in delinquentibus, quæ fuit antea, consentaneum est

31 Quod autem aliquoties in hisce connexionibus dictum est, in Legge Civili Consensum civium verti, quia id ratione constat, & quomodo accipiendum sit, in loco de Legibus, qui *in princ. libri sequ.* occurret, videbimus

CAP. II.

De jure in personam ad Rem comparato, ejusque causâ, & primò
de commercio sermonis

Transitus ad jus & Commercio Sermonis. Mendacium esse prohibitum
& vile imprimis. Pertinere prohibitionem ejus ad secundam Decalogi
tabulam, & ad læsionem proximi. Qua in re mentiens lædat jus proxi-
mum, sine dolo in rebus admisso. Casus ab homine enuntiati falsiloquii,
in quibus nulla ejusmodi læsio committitur. An in mendacio sit re-
pugnantia cum naturâ Dei, sine respectu ad jus hominum inter se. Re-
sponsum ad argumenta Siegleri & Augustini.

Res privatorum, Jure vel in Re,
vel ad Rem, quod dicitur, distingui
communis etsi recentior, ignotaque ve-
teribus, est doctrina. Et de Jure qui-
dem in Re constituto ejusque speciebus
in *sect* 4 quatenus ad hanc Artem spe-
ctare videretur, egimus. Jus ad rem,
quod dicitur, habet causam, Obliga-
tionem, quæ vel est à conventionem,
vel delicto, vel è variis causarum figuris.
Ex omnibus oritur jus in personam,
non in Rem directe sed vel in Personam
qua talem, de quo genere egimus in *cap*
preced vel in personam ob rem, sive
ad rem præstandam, Facto etiam sub Re
comprehenso, quæ res habet utilitatem
pecuniariam. Et hoc est, quod vulgo *λειτουργία*,
JUS AD REM appellari dixi-
mus.

2 Videamus primo de jure in perso-
nam, propter, vel Ad rem, è Conven-
tione oriundo. Conventio est duorum
vel plurium in idem placitum consensus.
Et hic est vel expressus vel tacitus. Ille
sermone vel literis exprimitur, Tacitus
è factis colligitur. De expresso consen-
su, ad quem tacitus exigitur, primo a-
gendum, de quo videtur intelligendus
Plato, quando ex Simonide *lib* 1, *de*
Republ Justitiam dicit esse, ἡ ἀληθὴ λέ

γειν, vera dicere, id est servare fidem,
ut præcipuum, non torum, opinor, Ju-
stitiæ officium designaret.

3 Et sane verum dicendi officium è
fundamentis humanæ societatis est unum,
quo nihil sanctius, expressa imago Ra-
tionis, quâ proximè ad Deum accedi-
mus, ejusque donum, ad hoc datum,
ut cogitationes suas humanum genus in-
ter se mutuo communicet, quod ideo
ex instituto Creatoris sui & Rectoris hu-
jus mundi, ita sibi invicem debent, ut
non modo nullum damnum alter alteri
mentiendo inferat, sed & in ipso oratio-
nis commercio illam æqualitatē servent,
ut ne aliter verba, quam usus & conve-
nientia cum ratione, cujus interpretatio-
nē præferunt, exigit, inter se commutent.

4 Proinde, qui talibus utitur ver-
bis, quæ alio sensu, quam à mente lo-
quentis discrepante sumi non possunt,
ille mentiri dicitur, quo nullum in
sacris & in profanis literis vitium decan-
tatur est. Alii falsiloquium id esse di-
cunt, Mendacium id tantum appellant,
respectu ejus, qui jus habet, ut animi
mei sententiam liquido debeat intellige-
re. Ita Puffend *L* 4. *c* 1 *n* 9. Quam di-
stinctionem ut non spernimus, ita nec-
dum hæc usu venit nobis. Prius igitur hic
Falsiloquium

Falsiloquium & mendacium promiscuè accipiemus, dein res ad illam distinctionem nos manuducet

4 Juxta furiosos, & homicidas ponuntur mendaces *Pf 5 v 7 Prov 6 17* abominabiles Deo *Prov 12 22* Spirans mendacia non evadet, peribit *xix 5 9* Mendacium pars veteris hominis, abjicienda *pis Eph 14 5 Coloss 3 9* Auctor mendacii Diabolus *Job 8 44* Deus e contra verax *Rom 3 4* qui mentiri non potest *Hebr 6 18* Et qui prohibitionem hanc contulit in decalogo, caput ejus *ix*, adeoque ad tabulam secundam, quia verba sunt instituta, ut per ea in aliorum hominum notitiam cogitationes nostras transmittamus, atque adeo hominibus proprie falsum testimonium, id est mendacium dicimus, quia veritatis observantiam unusquisque proximo suo debet, ex obligatione naturalis & divini juris, ut docet Amesius *lib 5 de Consc c 53 n 7 & 12*

5 Unde liquet, non aliter committi peccatum mendacii, quam si jus proximi ex obligatione, quâ homines erga se invicem obstricti sunt, lædatur, non quidem ut detrimenti quid alterius patrimonio; incolumitati aut honori inferatur, cujusmodi aliquid cum falsiloquio plerumque conjunctum, peccati deformitatem auget ac intendit in primis, sed etsi nulla sit, quam deceptio in verbis, à mente loquentium ita diversis, ut sano sensu aliter accipi nequeant, hæc est læsio alterius in re sanctissimi instituti & ordinationis divinæ, quo respectu læditur hoc peccato Majestas Dei, qui veritatis auctor & amator talis est, ut mentiri non possit & imaginem suæ veracitatis homini impiesset conservandam quibus accedit, quod illa deceptio verbalis, etsi in rebus tralatis commissa, signum est animi levis ac impo-

storis, ab omni candore, & ingenuitate alieni, quod & objectum alicui, sensibilis injuriæ loco habetur, & exulat à conversatione civili

6 At hæc omnia supponunt formale Mendacii adesse, læsionem scilicet proximi in commercio sermonis, cujusmodi læsio, ne de alio detrimento alteri intentato dicam, si nulla committatur, oportet illa vilitas & levitas, illa violatio insti uti & majestatis Dei, & quicquid in mendacio turpe inesse demonstravimus, cesset Si nihil, inquam, in eo reperitur, quod tabulam Decalogi secundam, quæ ad proximum se refert; imminuat eique fraudem faciat

7 Quare, I Si quis enuntiationes falsas ex ore suo proferat solus, sine animo & usu cum aliis communicandi, hunc non mentiri certum est, et si actus ille possit esse ineptus & vitiosus, non tam respectu sermonis, quam cogitationis & actus ipsius, si nihil ad honorem Dei & usum rectæ rationis attineat

8 II Si quis etiam enuntiet verbis, quod non habet in animo, ad eos qui non habent usum rationis, cum oratio sine ratione nulla sit, ac ideo commercium orationis sine ratione haberi non possit, in eo non esse mendacium, quia commercium sermonis, aut jus alterius hoc respectu non læditur, statuendum est Unde, si quid furioso, quod ita non est, adfirmetur, non magis est mendacium, quam fides conventionis & contractus cum illo initi non servata, perfidia est, eademque ratio erit infantium Etsi id genus falsiloquia, sine aliqua ipsorum utilitate, rectius omituntur, ut ineptæ saltem & nugæ

9 III Sequitur, quando res aliter quam sunt, enuntiantur, apud eos, qui fictionis vel præmoniti, vel ex negotii natura gnari sunt, non esse mendacium, quia non violatur commercium sermonis, aut jus

alterius

aliterius, eo respectu æque manifestum est, ut cum in Apologis, arbores & animalia bruta loqui dicuntur, aut etiam hominibus, ea quæ non egerunt, adscribuntur, eruditionis inde colligendæ causa Eodem pertinent fictiones Legum, ut cum Filius in movendâ Querela inofficiosi testamenti dicit, ita fingi lege jubente, Patrem suum, cum faceret testamentum, non fuisse sanæ mentis, & id genus alia, quo nomine parum scite Censuram in Artem Juris exercent quidam, ut probavimus in *Eunom Rom ad l 2 π de Inoff testam* modo id fiat, cum aliquo fructu utilitatis aut honestatis publicæ, quod Juris auctores fategerunt

10 V Si, non quidem præmonito vel gnaro, sed tamen, re compertâ, consensuro & gratias habituro aliter res, quam est, adleratur, nulla fit ejus læsio, nihil præjudicii hoc respectu creatur, adeoque mendacium non committitur. Eo pertinet Maximi Tyri dictum, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἀπειρίας, καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ σπουδαίου, καὶ ἡ κυβερνήτης Ναυῆος, καὶ ἡ δεινὴ ἰατρικὴ. *Medicus ægrotum, Imperator exercitum, & gubernator navigantes decipit absque malo*, rursus sub eadem limitatione boni, & consensus saltem taciti, evidentis. Exempla passim obvia nihil opus est commemorari

11 VI Quin hoc est, ut locietatem humanam nefarie lædat, aliosque contra jus naturæ vexet & opprimat, huic, eo respectu, quo melius id efficiat, non debetur hoc Commercio sermonis & communicatio cogitationum, nec ideo mendacii peccatum in vero dissimulando contra illum committitur. Quo pertinet obstetricum adversus Pharaonem adteveratio, cui quod Deus benedixisse legitur, indigere non videtur illa distinctione, quæ in sacrum textum majori, ut videtur, subtilitate, quam soliditate intertur *Exod I 19 20.*

12 Inde VIII nec hosti in bello iusto, ferrum & flammam Patriæ nostræ inferenti, cui vitam & opes eripere fas est, nihilo magis hoc respectu, sermonis illud officium & jus commercii, quod cum eo nullum est, debetur, quam rem etsi latius pateat quam prius, aliqui facilius concedunt. Quos inter Zieglerus, qui in cæteris contra Grotium disputans, hac in re, *Non negaverim tamen, inquit, hostem Reipubl tam gestu & signis; quam confictis sparsisque literis, aut vulgato falso rumore falli licitè posse, quandoquidem ille commercium juris Gentium jam violavit, & per ordinariam juris viam in ordinem redigi non potest, ad Grot lib. 3 de jur B & P c I § 17*

13 IX Rectori supremo Reipubl. propter commune vel singulare bonum concedit falsum dicere Plato; eoque refert Grotius adteverationem Salomonis, de scindendo in partes infante, cum animus ei longissimè a tali voluntate abesset, *d c I n. 15* Eiusque rei causam referre oporteat, ad tacitum civium consensum, qui omne suum jus, adeoq, etiam id quod è promiscuo sermonis commercio singulis debetur, propter utilitatem publicam, in Imperantes suos contulerint

14 Hæc & similia sicut à nobis absolute non adfirmantur, ita concedi non posse fatemur, si in Falso loquio sit vitium quo Dei naturæ, sine respectu ad jus proximi, contrarietur, vitium, inquam repugnantia cum natura Dei, abstractum à respectu mutua obligationis hominum inter sese, quod si est ita, quæ magis ad secundam, quam ad primam Decalogi tabulam referatur mendacium, non animadvertimus

15 Equidem esse Deum veracem, nec esse non posse, quis non agnoscat, æque ac eundem esse justum, nec esse non posse fatentur omnes. Quin etsi non exercere justitiam, vel ipsam punitoriam.

toriam, non posse Deum statuamus, ideo tamen non sequitur, non multos Justitiæ actus inter homines circa res, circa vitam illorum, dispensante Deo, aliter aliterque habere se posse, ve etiam sine dispensatione, variantibus objectis, salvâ scilicet Dei justitia, quemadmodum falsiloquia, quæ vitio carere putamus inter homines, salvâ Dei veracitate fieri, non est quod dubitemus.

16. Instantiam tamen a Deo, inquam, valde urgent, qui Falsiloquium indistincte damnant Sieglerus in *d ad Grotium loco § 5 At si licitum quid est homini in relatione ad hominem, quidni id liceat Deo erga homines? Est si ea est natura mendacii, ut ex circumstantiis in genere licitorum poni possit, quid est, quod Deo id tribuere prohibeat Vel hinc ergo apparet, eam esse mendacii naturam, ut ne quidem propter circumstantias laudari atque ab hominibus probari queat*

17 Placet eâ de re quid Plato dixerit, referre Το ἐν τοῖς λόγοις ψεύδος, inquit, καὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, ἄσπρον μὴ ἀξίον ἐπιμιμνήσκουσι, ἀλλὰ ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ ἐν τοῖς κλιμακίοις φίλων, ὅταν ἀπὸ μανίας, ἢ ἕνεκα αἰσίου, καὶ ἐν ἐπιχειρήσει πειθῆεν, τὸ πᾶσι πρὸς τὴν εὐεχίαν, ὡς φάρμακον, καὶ ἀπὸ μανίας, Mendacium, quod verbis committitur, nunquid aliquando est utile, ut odio dignum non sit? Nonne adversus hostes & eos qui amici vocantur, quando propter furorē vel insaniam quandam, aliquid mali aggrediuntur, nonne tunc avertendi causâ, tanquam remedium, utile sit mendacium? lib 2 de Republ sub fin Subjungit deinde, Κατὰ πᾶσι δὲ ἐν ταῖς, τῷ θεῷ τὸ ψεύδος καὶ ἀπὸ μανίας, Qua parte verò harum rerum vel usuum, Deo mendacium est utile? Καμὲν δὲ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπλῶς καὶ ἀληθῆς ἐν τῷ ἐγγύθι καὶ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ, καὶ ἔτε ὡς τὸς μετὰ τὸν θεόν, ἔτε ἀπὸ μανίας, ἔτε κατὰ φαντασίας, ἔτε κατὰ λόγους, ἔτε κατὰ σημεῖων καμπαρῶν, ἔτε ἕνεκα, ἔτε ὅτι. Plane Deus

simplex & verax opere atque verbis est, nec ipse mutatur, nec alios decipit, neque per visiones, neque verbis neque signis, aut ostentis, nec per vigilias neque per somnia a loco Idem summam repetit à princ lib 3

18 Primo quidem, si verum est, quod Plato ait, & quod neminem scio negaturum, Deum neminem vel per signa gestusque in errorem deducere, neque tamen quisquam negat, ex justa causa signis & gestibus aliud præ se ferre, quam sit in mente, licere, quo pertinent stratagemata belli aliaque in sacris & profanis Historis infinita exempla, argumentum à Deo ad hominem labascere oportet

19 Plato significat, idque verum est, Deo nec opus esse neque dignum, adhibere signa vel voces, quibus aliud præ se ferat, aliud velit, ut hominibus prodesse queat, sicut usus venit hominibus ob ignorantiam & impotentiam Est enim imperfectio in homine tali indigere circuitu, ut alii profiti Quam o unumquodque minorem ab objectis mutationem accipit, tanto perfectius est, ait idem Plato lib 2 paulo superius Αλλὰ μὴν, addit, ὁ θεὸς τε καὶ ἡ θεῶν πάντων ἀείψα ἔχεται Enimvero Deus, inquit, & quicquid est Dei omni ex parte optime & perfectissime se habet Imperfectionem igitur esse falsiloquium, aliquando innoxium, patet, quale in hominem quidem sine delicto, in Deum cadere non potest

20 Ex his etiam intelligitur, quo pacto illud celebre dictum Augustini, nullum mendacium non esse peccatum, ne quidem si ob gloriam Dei fiat, accipiendum sit, etiam maxime non concedatur in ejus sententiam rigidiorē, non admittentis ullum scientis falsiloquium, non esse videlicet, quod gloriam Dei per se & directe, ejusmodi commentis & ambagibus innoxius, quæ tamen imperfectionem

fectionem & infirmitatem continent, sine respectu ad hominum officia inter se, promovere studeamus

21 Damus etiam Augustino, mendacium non ideo desinere esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando alicui prodesse, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non sentit incommodum. Nec ideo tale turpiter quisquam dixerit, non esse peccatum, ut loquitur in *Enchirid* c. 22. Dives enim habet hoc jus ex Lege naturæ, Gentium & Divina, ne quod proprium ejus est, ipsi auferatur sed cui falsum persuademus, in casibus supra exceptis, non habet jus, ut verba cum eo commutemus, ejusdem significationis, cujus est nostra mens aut voluntas ubi hoc jus habet alter, ibi Mendacium esse peccatum intelligimus & dictum est

22 Idem servit ad hoc; Possumus & adulterando prodesse, inquit, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat mortura, & si vixerit, penitendo purganda, nec ideo peccatum negabitur tale adulterium. Nemo dicet, utilitatis causâ licere mentiri, si tam veri copia debetur ei, quicum res est, quam uxorium jus alteri debetur. Instat Augustinus, Si autem merito nobis placet castitas, quid queso offendit veritas, ut propter alienam utilitatem, illa non violetur adulterando, & violetur ista mentiendo? Si violatio veritatis inter homines magis intelligi po-

test sine respectu juris alieni, quàm castitas ab adultero sine tali respectu violari potest, argumentum valebit. Sed cum neutra tali respectu carere possit, quid ab adulterio, quod jus alienum indigne violat, argumentemur ad falsiloquium nostræ hypotheseos, in quo nulla ejusmodi juris alieni violatio vertitur?

23 Denique, non ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnunquam pro salute quorundam mentiamur, ait ille; Recte, pro salute aliena non est mentiendum, si talis est is, ad quem verba proferuntur, in quo locum habet obligatio illa juris naturalis & divini, ut internas loquentis cogitationes intelligere debeat. Si talis ille non sit, furiosus gladio armatus, aut tyrannus vel latro innocentem ad cædem quærens, huic ego cogitationes meas convenientibus verbis, aperire non teneor, sed verba dare, sine mente, quibus in furore suo impediatur, jus & fas videtur.

24 Jam, si quis id quod contra obligationem illam naturalis & divini juris profertur, Mendacium; quod inde alienum ac innoxium est Falsiloquium, appellare velit, ut Puffendorffius instituit, nihil refragatur. Quemadmodum si quis ipse verum putans, falsum enuntiet, aut si verba sint ambigua, vel tantummodo reticentiam veri totius vel pro parte contineant, hæc ut à controversia remota, ab aliis petenda relinquimus, *vid. Grot. lib. 3. c. 1. & Ames d. cap. 53.*

CAP. III.

De Pactu & jurejurando.

Conventio sive Pactum quid Non obligare pactum, nisi per acceptationem ejus cui promissum est. Requiritur in utroque usus rationis, non æquè deliberatum animi consilium, nisi aliter lege civitatis cautum sit. Non videri opus esse, ut acceptatio innotescat promittenti, sed morte jus acceptandi extingui. Rem promissam in potestate promittentis esse debere, tam rei quam personæ respectu, proinde Curam, turpitudinem, commercii prohibitionem, dationem factumve alterius, nisi mandatum intervenerit, impedire obligationem. Alius pro alio an stipulari vel acceptare possit, disputatur, adversus Grotium. De jurejurando, quid, & an licitum sit. Per se hoc non producere obligationem, nec efficere, ut obligationes valeant. Quid de obligationibus solo jure civili prohibitis hac parte juris sit. Reliqua remissive.

Acturis de jure, quod ad rem ex conventionione oritur, quemadmodum supra institutum in antecessum, de præcepto conventionionis instrumento, quod est Sermo, & de commercio illius agendum actumque fuit nunc ad ipsam Conventionionem pergendum.

2 Est autem nihil aliud Conventio, quàm duorum pluriumque ratione utentium, in idem placitum consensus, aliter Pactum & pactio appellata. Declarationes autem ab una parte factæ non pariunt obligationem, quæ est vinculum inter duos; sed in potestate sunt ejus à quo prolatae sunt, ut impleantur vel mutentur. Quemadmodum in ultimis sit voluntatibus; quæ usque ad supremum vitæ exitum ambulatoriæ esse dicuntur & sunt.

3 Nec valet à naturâ Dei, cujus dictum est *αμετέωτον πρῶτον*, *res immutabilis*, ut ait auctor ad Hebræos, argumentum in contrarium. Est enim infirmitas, mutare consilium, qualis ut ho-

mini sine scelere evenire potest, ita in Deum nullo modo cadit.

4 Conventio igitur non obligat, nisi per translationem juris in alterum factam, quæ non nisi per actum voluntatis, id est, per acceptationem alterius committi potest, nisi quod Lex aliquando supplet actum voluntatis in acquirente, quemadmodum in ultimis voluntatibus accidit, & rogatio præcedens post secutam promissionem sine dubio vim acceptationis habet.

5 In utroque tam promittente, quam acceptante requiritur usus rationis, Unde furiosos & infantes neque promittere nec acceptare posse manifestum est. Quin etsi omnes qui intelligunt quid dicatur aut agatur, e conventionibus teneri videantur, omnium tamen usu gentium paulo major ætas ad efficacem conventionionis effectum requiritur, cujus determinatio juris positivi est, quemadmodum eodem jure negatur aliquando effectus obligationi, qua per ætatem aliquis

liquis obstrictus fuerit, quemadmodum de his qui sub Curatoribus agunt, *infra* videbimus

6 Quidam præter usum rationis, tequirunt animum in promittente deliberatum, etiam Grotius ita, *Quod fit, inquit, animo non deliberato, id nos quoque ad vim obligandi non credimus pertinere lib 1 de J B & P c x n 4* Deliberationem, qualis ad quemlibet actum animi voluntarium, à philosophis requiritur, quem Electio sequitur, si intelligit, bene est, Si vero populariter in promittente requiri putant ejusmodi præviam deliberationem, qua non nisi bene subductis rationibus, homines ad conventionem accedunt, hoc requisitum incideret in sententiam eorum, qui pacta non aliter obligare putant, quam si bene serio animoque determinato fiant ac interponantur. Temere autem inita non censent esse obligatoria, nec aliter quod jure Romano de nudis Pactis docetur, accipiunt, quâ de re diximus in *Eunomia Rom ad l 7 n d Pact & in Prælect ad d ist n 8*

7 Verius est, eos, qui mentis compotes temere promittunt, bene tamen intelligentes quid agant, nec in facto deceptos, ad servandam fidem datam teneri, ut ipse Grotius probat *l 2 c xi à pr & esse quod sibi temeritatem suam imputent* Acceptatione ab altero facta, jus ei quæsitum est, & promittens stipulatori obnoxius tenetur. Alioquin hoc prætextu quilibet contractus atque alienationes in dubium vocari possent siquidem in promissione, causa est alienandi & juris in alium transferendi. Docet idem rex sapientissimus in *Proverb e 6 Si spondisti manumque dedisti, illaqueatus es oris tui eloquio & teneris, venisti in manum proximi tui, cui te subicias ei que satisfacias oportet*

8 Si qua tamen Civitas, inutile esse

arbitretur, inter cives suos è quibuslibet conventionibus actiones dari, statuaturque in eum finem certam aliquam & solennem formulam, qualis apud Romanos stipulatio fuit, esse requirendam, hanc constitutionem è consensu vel Legge justam fieri posse, non est, quod negemus, eaque ratione quod è pactis nudis jure Romano non datur actio, ut in *dictis locis* probavimus, defendi potest; tametsi jure Gentium, quod hodie merito viget, aliter obtinere jam diximus.

9 Cæterum, acceptatio tribuit jus ei, cui promittitur, etsi facta sit absentis, modo contractus inter absentes per leges celebrari queat, nec opus esse videtur, ut acceptatio promissori innotescat, nisi id pactus sit, ne quidem in negotio reciproce obligationis, secus ac vult Grotius *d cap. xi n 15* Quid enim? si quis addixerit absentis rem certo pretio, & hic coram testibus acceptaverit, an venditor revocare poterit, si poeniteat, ante quam acceptatio ipsi renuntietur? Non habet rationem. Transiit in emptorem jus, si acceptaverit. Acceptavit tenet igitur obligatio. Ante acceptationem, posse revocari jam dictum est

10 Si ante acceptationem mortuus sit ille, cui promissio facta fuit, ad heredem ejus nihil transit, quia nihil defuncto acquisitum fuit, jus acceptandi non transit quia non est jus quæsitum, sed est res meræ facultatis, sive potentie, quæ cum personâ extinguitur. Quid si promissor sit mortuus, an is cui promissum est, acceptare potest? Sane potest; sed & heres promissoris ante acceptationem revocare potest, sicut ipse promissor potuisset

11 Plane, si plures sint promittentes aut stipulantes, singulos pro partibus obligare & obligari, naturalis juris est, Ut in solidum singuli teneantur, non fit,

nisi per expressam conventionem, quæ sunt duo correi stipulandi & promittendi, vel quod res sint individua, ut quædam facta & res incorporales. Eadem ratio est in heredibus ejusdem promissoris aut stipulatoris.

12 Hæc de consensu utriusque vel plurium. Sequitur materia pacti, *in idem placitum*, ut in definitione iur. Qualitas materię expressa non est, neque potuit exprimi ob infinitam varietatem. Sed hoc ultro intelligitur, rem ejusmodi esse oportere, quæ sit in potestate promissoris, quæ deficit, vel ratione personæ, vel rei. Priore sensu quicunque sub Curatoribus agunt, promittendo, cum effectu non obligantur. Etsi enim quominus ex conventionem teneantur, qui ratione utuntur, nihil obstat, effectus tamen, qui consistit in alienatione, ab illis proficisci non potest, cum hæc auctoritate Curatoris impediatur, quod universo juri convenienter, etiam à Romanis observatum est, *l. 101 § de Verb. obl. & l. 3 C. de m. int. rest.*

13 Respectu rei, non valet promissio rerum, non modo impossibilium, sed etiam commercio exemptarum, ut sunt res sacræ, sanctæ, religiosæ, publicæ, liberi homines, sed rerum quæ nullius sunt, aut alienarum promissio, in casum, quo nostræ futuræ sunt, promissio valet, & sic etiam publicarum vel sacrarum, in casum si quando privatæ & nostræ sint futuræ, modo in illâ spe vel destinatione nihil sit turpitudinis, qualis esse videtur in promissione matrimonii futuri, ab eo cave, qui conjugem nunc habet, tamen etsi aliter, quod mirere. Grotius in *lib. 2 c. xi § 8 in fin.* Quanquã autem qui promittit res in commercio positas, sed nunc alienas, ad ipsarum præstationem in præsentem non obligatur, si tamen eas pure promiserit, in id quod

interest tenebitur, ad quod si promissio penitus nulla sit, ob defectum commercii, cessantibus omnino terminis habilibus, non tenetur.

14 Ad nullitatem pertinet etiam promissio rerum vel actionum turpium, quas nemo in potestate habere censetur, & unde ne quidem, post rem gestam, oritur obligatio, secus ac Grotius docet in *d. cap. xi § 9* argumento ejus, quod Juda egerit, erga Thamarum nurum, cui solvit mercedem stupri *Genes. 38*. Sed unde probat Grotius, si non solvisset, eum fuisse peccaturum, solvit generositatis profanæ causâ, ne veniret in contemptum, ut indicat ipse *vers. 23* nec facile persuadebit à *uérzas*, eum qui sicario conducto post cædem peractam solvit mercedem promissam, non magis probare factum, quam explere justitiam. Cæterum, quod is qui sine causâ promittit, non tenetur Lege civili, id magis ob præsumptionem turpitudinis, quam quod promissio sola deliberato animo facta non teneat, fieri videtur, ut idem recte *§ 10*.

15 Non est etiam in potestate Promissoris, alium esse daturum quid vel facturum, nisi de se Promissor expresserit, effecturum se, ut alius det vel faciat. tunc enim nisi id effecerit, in id quod interest tenebitur. Sane qui mandatu alterius promittit, is sine dubio mandantem obligat, sive mandatum generale seu speciale fuerit, etsi Promissor mandati generalis fines excesserit, quatenus mandans eum præficiendo rebus suis, quicquid in eis egerit & promiserit, se ratum esse habiturum tacite recepit, haud tamen ultra scilicet quam res patent, quibus est præpositus, quod in Exercitoribus, Institoribus, etiam in Legatis usum habet.

16 An alius pro alio acceptare alii ve stipulari possit, quod jus Romanum optimus

optimus alioqui juris naturæ interpres negat, in eo Grotius distinguit inter *promissionem mihi factam de re danda alteri*, & *inter promissionem in ipsius nomen, cui res danda est, collatam*. Si mihi facta est promissio, omissâ inspectione, an me privatim intersit, quam Jus Rom. introduxit, naturaliter videtur mihi acceptandi jus dari, ad efficiendum, ut ad alterum jus perveniat, si & is acceptet d. c. xi § 18

17 Atqui Jus Romanum non negat, promissionem mihi factam, ut ego alii dem, valere, sed negat alium alii posse stipulari, hoc modo, *centum Titio dare spondes?* § *alteri* 18 I de Inutil. stipul. l. 38 § 17 π d. V. Obl. Ad. dicit quidem hanc rationem, quod obligationes sunt inventæ, ut unusquisque acquirat id quod sua interest sed hæc ratio cessans efficere non potest, ut thesis ignota juri Romano adstruatur, & stipulatio, quâ quis sibi dari stipulatur quod alii det, non valere dicatur eo quod statuit, alium alii propter illam rationem non posse stipulari. Præter quod, non possit non interesse stipulantis, sibi acquiri quod alii det, sive negotium alteri gerat, quo casu habet actionem, sive quod donatum ei velit, quo beneficii debitorem accipiat, quod minime remotum est à facultate civilis negotii. Nec adeo sic Juris auctores negant, quod Grotius illis ut negatum imputat, in his verbis, *Nam is sensus juri Naturæ non repugnat, & verbis talis promissionis maxime congruit, neque nihil mea interest, si per me alter beneficium accipiat*. Non sunt hæc revera contra Jus Romanum, ut recte etiam observat D. Sieglerus ad hunc Grotii locum. Valeret igitur stipulatio tam jure civili quam naturali hoc modo, *Centum mihi dare spondes, quos ego dem Titio?*

18 Pergit Grotius, *Quod si promissio in nomen ejus collata est, cui danda res*

est, distinguendum est, an qui acceptat, speciale mandatum habeat acceptandi, aut ita generale, ut talis acceptatio es inclusa censeri debeat. an vero non habeat. Ubi mandatum tale antecessit, distinguendum ultra non puto, sitne persona sui juris, nec ne, quod Romanae leges volunt, sed plane ex tali promissione obligationem perficit. Ego adhuc puto distinguendum, saltem in possessione dominioque rerum, utrum is qui stipulatur, sive acceptat in alterius nomen, ex ejus mandato generali, vel speciali, mandatum illud præferat, an non. Si præferat mandatum, acquirit etiam mandanti, l. 13. π de Donat. Quod si mandatum non præferat meus Procurator, acceptans pro me, tunc idem, quod ad Promissorem est, ac si deficeret mandatum: quod enim ignoratur, in civilibus habetur, ac si non esset l. 1 § 20 π de Acquir. Poss. Hæc etiam obligatione acquirenda valeant, etsi paulo secus hæc parte Jus Romanum l. 49. § 1. π de Acquir. Poss.

19 Hoc igitur quærendum est, an deficiente mandato, valeat in nomen Tertii Stipulatio, sive acceptatio, in hunc modum, *Centum Titio dare spondes? spondeo* vel ita, *Titio centum dabo*. Alius præsens subjicit, *accipio pro Titio*, id ignorante, neque prævio mandato Romani putarunt, ego etiam magis puto, talem promissionem non habere majorem vim, quam si nemo acceptasset, quo casu revocare liceret promissum. Quod enim ego me Titio daturum profiteor, quid hoc ad Tertium, qui in Titium non habet potestatem? Arbitratu meo emisi vocem, in Titii favorem, hanc excipit Cajus aut Sempronius non contrahitur inde vinculum, quo promissor obligetur promissario Titius est promissarius, ego promissor, nos duo colligandi sumus, ut vinculum

vinculum obligationis nascatur non ego & quilibet alius, cui nihil promisi Si veniat is qui acceptavit; dico, nihil tibi promisi si veniat Titius, dico, Sum equidem professus me tibi daturum sed revocavi antequam acceptares, per te vel per ministrum, quod erat liberum facere Non est hæc subtilitas, est vera rei gestæ historia & consecutio

20 Grotius duplicem ejusmodi promissionis in aerem factæ, ab eo, ad quem non pertinebat, acceptatæ, statuit esse effectum primus est, *ut promissori revocare promissionem non liceat, antequam is, quem spectet promissio, eam ratam habuerit aut irritam* Hoc jus promissarii (liceat ita loqui cum Grotio) ut ab ejus rati habitatione pendeat promissio, consistere debet in vinculo, quod ipsum & promissorem colliget, quod in hac specie deficere probavimus Ait Grotius *si promissor revocet, non facit contra jus proprium alterius, sed contra fidem* At qui nos agimus de obligatione, quæ jus proprium alteri tribuit, ubi non est jus proprium alteri quæsitum, ibi non est obligatio, Perfidia quoque non committitur, ubi fides data non est ei, ad quem res pertinet, mutatio consilii & levitas non est statim perfidia

21 Alter effectus Grotio est, *quod is qui acceptavit, medio tempore promissum remittere possit, id est, antequam is cui promissio facta fuit, ipso acceptante, eam ratam vel irritam haberet* Sed qui nihil juris acquisivit, ut Grotius ipse fatetur, sibi nec alii, non habet etiam quod remittat Quid ni vero qualemcunque fidem à me datam, in Tertii nomen, ipse remittere possit, cum nullo pacto illi tertio teneatur quid hic conqueri potest? Pone casum, Ego dixi, *Titio centum dabo* Tertius subjecit, *Accipio pro Titio.* cui nulla re tenetur, & qui rem totam ignorat. Si quid inde juris

ortum sit, hoc est penes Tertium acceptantem, nihil adhuc penes Titium Tertius antequam referat Titio, promissum mihi remittit, quid habet de quo Titius queratur, cui nihil ademptum, nihil quæsitum fuerat?

22 Promissionibus crebrius accedit Jusjurandum, quod est, Adseveratio, cum invocatione Numinis in testem, & cum imprecatione nostri Etli posterior pars, haud expressa licet, ultro intelligitur, cum, qui Deum invocat, superiorem citat, habentem *ἐν δίκῃ οὐ μὴ γένηται*, vindicem oculum Quod Mennoni nostri, quibus jurare religio est, animadvertentes; cum diu usi essent indulgentia legis, quæ permittit us sola invocat one numinis in testem, *ἀπὸ κατὰ φύσιν*, sine imprecatione defurgi, postremo qui ex illis rigidiores sunt, id ipsum repudiarunt, neque plus quam simplices adfirmandi vel negandi formulas à Christo permissas arbitrati sunt *Matth 23* Quemadmodum inter ipsos paganos non defuere, qui videntes, nonnullos hominum *esse nimis faciles ad jurandum contemptu religionis*, in adversam partem se recepere; *perquam timidi in Jurando; metu divini numinis, & que ad superstitionem*, ut refert Ulpianus *in l. 8 § d. Condit Institut*

23 Nec est dubium, quin, non nisi in magni rebus momenti, minime in tralatitis, aut incertis adhibendum sit Jusjurandum Eaque mens videtur esse Christi domini & Jacobi Apostoli juramenta prohibentium, non ut ex usu judiciorum rerumque maximarum penitus aboleantur, Id enim propositum Servatoris nostri declarantis, se non venisse *abolendi Legem, in quâ olim sancitum esse jus jurandum* satis constat, idemque sanctorum exempla in ipsa novi testamenti œconomia abunde refellunt

24 Idem igitur velle videtur, Christus,

Christus, quod Philo, καλλιστὴν ἰσχυροτά-
 ται καὶ ἀριστὸν λογικῆ φήσιν τὸ ἀνάμνητον,
 ἕτως ἀληθεύειν ἐφ' ἑστέα δὲ διδωγμῶν, ὡς τὸς
 δευτερονομοῦς εἶναι νομίζουσι. Optimum atque
 utilissimum ~~est~~ ^{est} rationalis naturae conve-
 nientissimum est, juramento abstinere, at-
 que ita se veracitati adscribere, ut
 verba pro juramento accipiantur. Prom-
 de τὴν ἀποχὴν τῶ ὁμῶναι προσέβηται περὶ τῶ
 εὐδελουμένων καὶ ἀρίστον τῶ ἐκβάσεως ἔχόντων ὁ
 πρῶτος. Imperat igitur abstinendam juris-
 jurandi de contingentiis, sive de his,
 quae possunt & non possunt fieri & incertū
 habeat eventus terminum ut Hierocles

25 Non est animus omnem exhau-
 rere Jurisjurandi materiam, quod actum
 in Praelect. d. 111 π. de Jurejur. Sed hic
 de eo, quod promissionibus accedit,
 agimus. Per se non parit obligationem
 inter homines, quia se refert ad Deum,
 sed conventionem firmat. Quae si non est
 obligatoria, jusjurandum eam vim inter
 homines addere non potest. Unde pacta
 nuda, quae jure Romano non obligant,
 eam quoque virtutem non adipiscuntur
 ex jurejurando, ut eodem jure proditum
 est, non quod jurantis conscientiam ob-
 ligari coram Deo negent, sed quia fo-
 rensem inde actionem dari non pro-
 bant, tam ratione jam dicta, quam
 quod usu promiscuo jusjurandum vi-
 lelceret, qua de re prolixè egimus in
 Eunom Rom ad l. 7 § 16 d. Pact ubi
 & illud, Jusjurandum contra bonos
 mores non valere, quia nec ipsa valet
 obligatio, cui adjicitur, & jusjurandum
 non debet esse vinculum iniquitatis. I-
 dem est in impossibilibus, de quibus om-
 nibus ad Grotium, in lib. 2 c. 13 n. 6
 & seqq.

24 De his quae jure Civili solo prohi-
 bita sunt Contractibus, non conveniunt
 Romani & Pontificii Juris auctores.

Utrique sane in eo conveniunt; si
 quis jurando promiserit rem naturali &
 divino jure licitam, sed positivo ju-
 re prohibitam quidem, attamen in al-
 terius privati aut Reipubl. praedjudi-
 cium non vergentem, ut is coram Deo
 teneatur. Sed jus Canonicum vult tale
 jusjurandum etiam habere juris externi
 effectum cap. 28. x. de Jurejur. ubi
 exemplum; si mulier jurejurando con-
 senserit in alienationem rerum dota-
 lium lege civili prohibitam. Item cap. 2.
 de Pact. in 6. Ubi filia juravit, se do-
 te contentam, hereditate paternam ab-
 stenturam; cujusmodi renuntiatio Le-
 gibus invalida est. Sed Jus Romanum
 non agnoscit ejusmodi juramenta in
 Foro, l. 5 C. de Legib. idque nec im-
 merito, quia sic Leges cluderentur:
 Qui non est idoneus ad contrahendum,
 ille jurando se contra sententiam Le-
 gum idoneum facere non potest, nec e-
 tiam posse debet, quae de re similiter a-
 ctum, ad l. 7 § 16 d. Pact.

25. Quamvis autem ex jurejurando,
 qua tali, novum jus alteri non acquiratur,
 promissio tamen, cui adjicitur, inde fit
 firmior, ut etiam praestari illam necesse sit,
 etsi aliquid promissario, cur promitten-
 tem liberare debeat, objici potest, quales
 sunt hostes, impii, latrones & tyranni,
 quae de re Grotius d. cap. 13 n. 14 &
 15 quod tamen vinculum religionis cum
 mere personale sit, heredibus, quo-
 minus contra promissarium, juris u-
 tantur remediis, non obstat, ut idem
 probat n. 17. Quis sit effectus jurisju-
 randi, quo Reges & alii summam po-
 testatem habentes civibus suis obligan-
 tur, aliquoties in loco diximus. Qui-
 bus autem modis conventiones & jus-
 jurandum obligare desinant, alibi com-
 modius explicabitur.

CAP. IV.

De Contractibus

Differentiæ Pacti & contractus à Grotio & juris civilis Auctoribus proditæ ad Artis rationes examinatæ. Summa Contractuum divisio in Consensuales & Reales. Consensualium primus, Emptio Venditio, ubi, an rem minoris emptam multo pluris vendere, philosophia civilis permittat. Periculum rei venditæ necdum traditæ ad Emptorem ipso jure naturali pertinere. Idem esse analogicè in locatione conductione, quod ad mercedem & usum fructumve rei. In locationibus facti non liberari contrahentem præstatione ejus quod interest, altero invito. In Societate, si nihil convenerit, esse videri Æqualitatem arithmeticam, etsi rerum vel operarum dispar sit collatio. Mandati & Jussus differentia. Mandantem non obligari Tertio, qui cum mandatario contraxit, nisi ex eo quod specialiter actum sit. Ratio non excedendi fines mandati, distincte exposita. Cur Societas & Mandatum, secus ac alii Contractus, morte finiuntur. Ad consensuales contractus etiam posse referri Stipulationem, cujus usum adhuc non esse nullum. Quin & Fidejussionem, cujus differentiæ & materia subjecta; ubi & de obligatione sui ad mortem vel ad cruciatum, exponuntur. Donationem quoque ad hoc genus rectè referri: Nec eam sine Acceptatione donatarii valere; sed de omnibus, etiam futuris bonis, quominus fiat, nihil obstare. Denique, Transactionem ejusdem esse generis. De contractibus realibus, imprimis de Mutuo & pactione usuraria breviter. Eodem posse referri Contractus Innominatos.

A Pactis & jurejurando transitus est ad Contractus, de quibus hic etiam non nihil quod ad universam eorum considerationem Juris publici ratio postulet, est collocandum. Quale etsi & Grotii institutum fuerit, in *lib 2 c 12* ejusdem partitiones à methodo juris Romani consulto in philosophicum & inexpectatum abeuntes non sequemur, cum ordo Juris Latini æquè sit idoneus ad recipiendas hujus Artis observationes, ad memoriam vero & perspicuitatem aliquanto sit expeditior.

2 Conventio sive, Pactum quid sit, antea dictum est. Ab ea Contractum aliter Grotius, aliter veteres Jurisconsulti distinguunt. Grotius *omnes actus alios utiles, extra mere beneficos*, contractuum nomine appellari docet *lib 2 c 12 n 7* minus cautè, ut videtur, nam pacta sive promissiones, quasa Contractibus separant, & de quibus agit in *cap preced* sunt etiam alios utiles. Mutuum vero & Commodatum sunt etiam mere benefici, neque tamen non sunt contractus.

3 Juris Romani Auctores differen-

trias habent ejusmodi, quæ non sunt universales aut naturales. Prima est ab effectu, quod è contractibus obligationem & actionem nasci volunt, è Pactis contra, sed hæc è ratione gentium universalis æque ad actionem producendam sufficere, quam contractus *suprà* nos & Grotius *in pr. c. xi* plenius probavit, idque moribus omnium gentium, qui maxime ad hanc artem pertinent, alter observari videmus.

4 Alterum à priori discrimen Juris Romani est, quod contractus habeant vel nomen certum, vel causam, Pacta, nec nomen speciale, nec causam habere dicuntur, ita ut, per causam intelligantur dationem vel Factam ab una parte impletam vel impletum. Sic Emptio Venditio, Locatio Conductio, Mutuum, Commodatum, Depositum, Pignus aliæque plures species habent nomen certum, quo propter usum eorum frequentem opus fuit Pacta, quæ dando vel faciendo ab una parte consummata sunt, hæc, Causam habere dicuntur, ac inde sunt Contractus Innominati. Specimina liberalitatis, in quibus non essent reciprocæ præstationes, ut Donatio & Precarium, Romani à contractibus etiam removerunt.

5 Postquam vero isdem placuit, Pactis nudis, id est, conventionibus, quæ nec habent nomen certum, neque causam, ita, ut diximus, intellectam, actionis effectum non dari, opus fuit illis Obligatione verborum, quam dixere Stipulationem, quæ per solennem verborum conceptionem Pacti vice fungeretur. Quibus dein accessit obligatio literarum, quâ teneretur is qui ante biennium confessus est chirographo suo, se pecuniam quam reverâ non accepit, accepisse, eo solo, quod ita scripsit.

6 Reliquos contractus bifariam discreverunt, in Consensuales & Reales

Nam qui expeditioris erant commercii, his è solo consensu vim obligandi dederunt, quales Emptio, Locatio, Mandatum, Societas. Reliquis, minus forensibus magisque beneficis, ut sunt Mutuum, Commodatum, Depositum, obligandi vim, non nisi post rei interventum & traditionem dederunt, quibus accessit Pignus, eo quod hoc non esset per se Contractus, sed alterius accessio.

7. Hæc differentias probabiliter ratione constitutas esse, non est, quod negemus. Sed nobis ex simplicitate juris universi nulla causa videtur, quamobrem omnes Conventiones, vim obligandi habentes, non sint accensendæ contractibus, idque moribus hodiernis magis observari videtur. Quid enim vetat, cum stipulationes sint Contractus, Pacta quæ nihil hodie differunt à stipulationibus, eodem nomine designare? Donatio verò, Transactio, Fidejussio, Constitutum & Precarium à contractibus solo jure civili tam parum differunt, ut plerumque illis adnumerentur, & vix aliud quam nominis sonus intersit.

8. Sequamur igitur hanc simplicitatem, non rejecta tamen consensualium & Realium differentia Contractuum, quæ & in mores gentium abulte videtur: his qui verbales dicuntur ad Pacta, qui à literis appellantur, ad Mutui doctrinam relatis; nec verorum & quasi talium qui dicuntur, denique nec nominatorum & innominatorum spectat differentiam. Ac ita locus præcedentis capitis fuit communis; hic de singulis contractuum speciebus ageretur, quatenus, ut dictum, hujus instituti ratio postulat.

9 Consensuales igitur contractus sint, Emptio Venditio, Locatio Conductio, Mandatum, Societas, Donatio, Transactio. In Emptione Venditione scrupulum movet, quod usus & vita ejus consistit in licentiâ rem plura quam compa-

rata fuit, distrahendi, quod Philosophi
imo & Juris quidam magistri, censores,
ut adversum præcepto Juris naturæ, Al-
terum non lædendi, reprehendunt Sed
in Eunomiâ Romana ad l 16 § 4 de
Minor inæqualitatem illam non esse ini-
quam, ne quidem ut jure Romano per-
mittitur, approbavimus, è tacito qui-
dem sed indubitato generis humani con-
sensu, præter id quod Grotius ex inte-
riore philosophia depromptum habet
in *lib 2 c xi n 26* quibus accedit
ratio Juris publici Universalis, ab utili-
tate maximâ, per quam fit, ut nullâ re
magis floreat civitates, quam Com-
mercus, quorum anima est illud lucrum
Nec quidem limitatio Juris Romani,
ne ultra duplum procedat inæqualitas ex
l 2 C de Resc. vend hic locum habet,
cum illa supponat uniformem æstimatio-
nem mercium, nos in commercus, pre-
tia rerum fluxa & æstimationis incre-
mentum supponimus; cui varietas indi-
gentiæ & affectionis hominum certos
poni limites non patitur

10 Venditio consensu perfecta, non
tantum parit obligationem, sed ex natu-
rali ratione dominium quoque rei non-
dum traditæ in emptorem transfert, se-
cundum ea quæ *suprà* diximus, Traditio-
nem ad dominii translationem non re-
quiri, ut late probavimus in *Digress lib*
4 c 8 n 2 & inserto ibi tractatu de jure
in re & ad rem c 16 Quod etsi jure
Gentium positivo mutatum sit, ut do-
minium non nisi post traditionem in Em-
ptorem transire censeatur, tamen peri-
culi ratio, si forte res casu fortuito pe-
reat ante Traditionem, mansit in sim-
plicitate Naturali, etiam Jure Romano,
nam periculum re quoque nondum tra-
dita pertinet ad Emptorem, quoniam
in rei veritate dominium, Jure naturali
in Emptorem est translatum

11. In Locatione Conductione, quæ

proxima est Emptioni Venditioni, cum
nihil quam usus rei transferatur in Con-
ductorem, periculum ipsius rei non nisi
ad Dominum Locatorem spectare potest.
Verum sicut usus rei, & merces in ea re-
spondet dominio & pretio, quod verti-
tur in Venditione, sic etiam periculum
usus ita transit in conductorem, ut ille
mercedem debeat, etsi usus ipsi fuerit
inutilis, nisi vis major foris adveniens
æquitati locum faciat, omnino, sicut
Emptor pretium debet, etsi res pereat,
nisi quod ibi differentia casuum excludi-
tur à causâ domini infinitâ, secus ac in
locatione bene consultum est a Roma-
nis in l 15 § 4 de Locat conduct
c 12 Ita in Locatione rerum Si quis
factum locaverit, conduxerit, eum non
teneri ad factum illud specificè imple-
dum, sed præstando id quod interest in
omnibus facti obligationibus, promisso-
rem, liberari posse, frequenter a Juris
interpretibus proditum est, quod non
habet rationem Quid enim magis a fide
quam dederis, servandâ, in faciendo,
quam in dando liberare quem possit, non
apparet Etsi verum est, si quis præfra-
cte nolit facere, quod se facturum pro-
misit, eum præcisè cogi non posse, ta-
meti à Judice condemnetur ad facien-
dum, nec enim voluntas absolute cogi
potest, sed illa consideratio non impe-
dit, quominus & perfidiæ notetur &
judicialibus cogendi remediis, veluti pi-
gnorum captione, mulctæ, dictione cu-
stodia ad servandam fidem adigi possit,
quibus tamen id non efficientibus, rem
in exactionem ejus quod interest, oportet
equidem desinere, sed hoc minime
in debitoris facultate positum esse, vel
ipsum ab obligatione faciendi quod pro-
misit, liberare, statuendum est, forte ne
quidem jure civili, ut probavimus in
Prælect ad tit Instit. de V O n. 5 vers
Quod si promissor.

13 SOCIETATIS fundamentum singulari modo, quæ vel est ab expressâ conventionione, vel à tacita, quæ Communio dicitur, est *Æqualitas* lucri & damni inter socios, proportionem, quam vocant, geometricâ, *ὡς πλείον λαμβάνει τὸς συμμέτοχους πλείον lib VIII ad Nicom cap ult* *Ut qui plus conferunt, etiam plus capiant* lucri atque damni. Idque non modo in pecuniariis collationibus, sed etiam in ope arum, laboris & periculi præstatione locum habere, vult ratio & docet Grotius *d lib 2 c XII n 24*. Sed hujus rei æstimatio non nisi ex arbitramento boni viri, facta comparatione pecuniæ & operarum, fieri potest, quæ res cum sine tacto & prævia conventionione peragi nequeat, si absque ulla conventionione de partibus lucri & damni Societas inita sit, partes videntur esse æquales & viriles, tam respectu collationis operarum, quam pecuniæ, quas contrahentes inter se compensasse videntur, quod etiam *in jure Romano* constitutum esse probavimus in prælect ad *tit Inst de Societ.*

14 Sed quia communiones & societates multis obnoxie sunt dissensionibus, ut unus etiam, quod reliqui omnes volunt, impedire queat, ac cujusque facultati id inest, ut res suas ubi velit, sibi seorsim habere liceat, si quem pro ratione pecuniæ operæve suæ poeniteat æqualitatis, is semper ad divisionem aut ad meram conversionem provocare potest quod adeo est in fitum naturæ domini & societatis, metu discordiarum, ut ne quidem pacto convenire posse videatur, ne unquam à Societate recedere liceat, etsi temporalis ejusmodi conventio, tanti non est præjudicii, quin secundum fidem datam consistere possit, ob propinquæ spem reparationis, idque tam juris universi quam Romani, esse videtur.

15 Mandati usus in Jure publico fre-

quens est; à quo Jussum haud immerito distinguitur. Quippe mandatum est inter eos, qui *manum dant* ex libera utrimque voluntate, Jussum est ab eo qui jubet, id est, *jus habet* imperandi, & est superioris erga inferiorem. Fit autem vel ita, ut is qui jubetur, tantum sit minister & pararius alienæ voluntatis, neque personæ jus separatæ in illo negotio exercent, vel ut ipse fidem suam apud Tertium, nomine jubentis, interponat. Hoc sensu modo magis quam specie discrepat à Mandato, cum ex utroque duplex obligatio nascatur. Una inter mandantem & Mandatarium, Altera inter hunc & eum quicumque contrahit aut negotium gerit, qui Tertius est sed inter mandantem & Tertium nulla vertitur obligatio, quia nihil inter sese egerunt. Nisi mandans Tertio promiserit, se quod mandatarius egerit, ratum esse habiturum, aut perinde, quasi à se gestum esset, haberi velle. Qui etsi hoc generaliter declaraverit, sine mentione certæ personæ, quilibet hanc ejus emissam declarationem acceptare, ac ita cum ipso Mandante vinculum obligationis contrahere potest, quæ res usum habet frequentem, suis locis occursum. Sine tali prævia declaratione res ipsa quandoque tacitè id infert, ut ob utilitatem mercaturæ fit; in Exercitoribus & Institoribus, de quibus ad *tit Inst de His qui in al pot*.

16 Mandatarius ad fines Mandati exactè servandos tenetur Mandanti; quos si excesserit, haud dubie illi obligatur in id quod interest, ad implendum verò contractum, ei, cum quo contraxit ex suâ personâ, vel si malit hic, aut aliter fieri nequeat, etiam in id quod interest. Per æquipollens tamen aut quod magis expediat, si mandatum impleverit, minimè dici potest excessisse fines Mandati, neque etiam, si per substitutum

id executus sit, modo nihil interfit Mandantis, aut etiam peculiari modo ipsius industria personalis, vel administratio certæ formæ in terminis præscripta non sit; quo pertinet, quod apud Gellium hac de re legitur, *in lib 1 c 13.*

17. Cum autem Mandatum, quod semper est gratuitum, amicitiae industræque personalis fiduciâ, quæ ad heredes utriusque partis non transit, in eatur, morte non minus extinguitur, quam Societas, quæ similis fiduciæ personalis respectu contrahitur. Etsi aliorum contractuum obligatio, quæ ratione patrimoniali constat, ad heredes transire solet. Non minus etiam quam Societas pro lubitu finitur, Mandatum à partibus liberè contrahentibus, re adhuc integrâ, revocari aut renuntiari potest, quâ in re differt à Jussu, qui habet necessitatem parendi, verum ubi res integra esse desierit, tam inter ipsos quam ratione Tertii, manet obligatio, ad præstandum id quod convenit, vel si res ita non fieret, ad id quod interest.

18. Inter Consensuales Contractus videtur etiam merito referri Stipulatio, postquam non modo solennitas verborum recentiori jure Justiniani sublata est, sed nihil præter qualemcumque modo clarâ voluntatis declarationem; moribus Gentium, requiri coepit. Verum enimvero cum apud Romanos Stipulatio vix alium habuerit usum, quàm ut aliis conventionibus firmandis & quasi obsignandis subjiceretur, quod hodie supervacuum habetur, dicendum fuerit, nunc quis usus stipulationum ex hodierno jure Gentium superstit. Primo, etsi conventiones hodie non minus validæ sint, tamen si nulla Stipulatio subjiciatur, revera tamen in omnibus fore majoris momenti, Pactionibus & Contractibus subjicitur clausula Stipulationis, quâ partes stipulantur & promittunt reciproce,

quicquid inter eos placuit, hoc se mutuo servaturos, præstituros, quæ nihil est aliud quam veterum Stipulatio. Etsi nunc ea non sit ejus vis & necessitas, ut obligationis & actionis efficacia inde suspendatur. Præterea, cum ipsæ conventiones quælibet, non habentes aliud nomen, reipsâ nihil differant à Contractibus, Universalis hujus Artis disciplina inde non abhorret, ut quæcunque de rebus licitis conventiones sine rei interventu verbis aut literis inter absentes vel præsentem contrahuntur, hæc cum vim obligandi habeant, Stipulationes appellentur, ac ita censeo, observemus.

20. Eò pertinet etiam Fidejussio, quæ quis obligat se pro alio, quod fit bifariam; ut vel primus debitor juxta Sponsorem, maneat obligatus, vel is penitus liberetur, & omnis obligatio in Sponsorem transferatur. Prior modus à promissio, Fidejussio, Constitutum à Jurisconsultis vocatur. Nam etsi Constitutum à Fidejussione, præter antiquam Stipulationis, qua hæc, & pacti quo Constitutum fiebat, differentiam, adhuc subtiliter distinguitur, ut demonstravimus in *Prælect. ad tit. de Constit. Per. 3.* Id tamen in hac universali disciplina attendi non potest. Altera Sponsio, quæ primus debitor omnino liberatur, species, Expromissio vocatur, quando quis se reum pro alio & debitorem prior obligatione peremptâ, constituit, cujus rei usum in ipsa re Theologica vidimus in *lib 1 sect 4 cap 5 n 10.*

21. Usus & natura Sponsionum ram late, quam Obligationis & Contractus, quorum Accessio sunt, patere videtur. Ac ideo cum nihil obftet, quominus se aliquis ad mortem, ad cruciatum corporis & ad carceres obliget, omnibusque in delictis obligatio & instar contractus (unde Aristotelis *συμβασιμικὴ ἀνάγκη, Contractus involuntarii*) vertatur, ra-

tur, ratio vult, ut etiam Sponsor & Fidejussor ira se obligans pro patriâ vel pro amicis teneatur, idemque usus Obsidum, & Historia confirmant. Et si in Foro Judicis ordinarius Sponsio ad mortem, cruciatum, carcerem, Exilium recepta non sit, ut diximus in *Praelect. ad Tit. Inst. §. 1. de Fidejuss.* ratione magis civili, ut ibi probavimus, quam naturali. Non certè ea, quâ Jurisconsulti, neminem ajunt esse dominum membrorum suorum. Hoc enim nihil indicat aliud, quam vitam & corpus hominis liberi non esse in commercio, nec aestimationi subiectum.

22. A Sponsionis naturâ non est alienis *Adsecurationis* quid dicitur, Contractus, quo quis alienarum mercium in se periculum pro certo præmio recipit, nisi hæc species magis ad Contractus innominatos referenda videatur, utique, si non prius initium habere censetur, quam præmium sit præstitum & numeratum, ut fere servant Mercatores, Tunc enim magis est Contractus innominatus, ut *infra* demonstrabitur.

23. Quominus etiam Donatio inter Contractus consensuales referatur, ex ea quam adstruximus, doctrinâ, non est dubitandum, etsi Juris Romani conditores, paulo aliter instituerint, sic tamen, ut Donationem juxta Contractus sæpe recenseant, & discrimen quod superest & supra indicavimus, subtile magis quam popolare sit. Verum interim est, quod Donatio quandoque Traditione perficiatur, sed hæc non magis efficit, ne sit consensualis, quam Emptio ventiditio desineret esse talis Contractus, si Traditio incontinenti accederet. Plane quod aliquæ gentes donationem nullo modo valere statuunt, quam si Traditione perfectæ fuerint, unde Gallicæ praxeos dictum circumfertur, *Donner & retenir, ne vaut,* id

mere positivum & ad restringendam donandi libertatem institutum esse oportet, qua de re diximus in *Praelect. ad tit. 1. de Donat. §. 2. in fin. & §. 4.*

24. Ex proprietate Contractus & quidem Consensualis sequitur, non valere donationem, nisi acceptata fuerit à donatario. Consequenter, si donatarius ante acceptationem moriatur, donatio fit caduca, nec ad heredes transmittitur, secundum ea, quæ de natura Conventionum *præced. capite* diximus, & quæ nec usu Fori hodierno, qui est optimus Juris Gentium positivus interpret, improbantur, ut docet Joh. à Sande *lib. 5. Decis. Præf. tit. 1. def. 1.* Ubi & improbat, quod à nonnullis populis receptum est, ut si Tabellio donatarii nomine, donationem acceptaverit, etsi absque mandato, sub conditione rati habitionis, hæc à donatore revocari non possit, ut de Hollandis suis testatur Grotius *lib. 3. Introd. jur. Holl. cap. 2. n. 21.*

25. Quid quantumque sit donandum, si donator liberam rerum suarum habeat potestatem, ratio non præscribit, Ideoque valet etiam de omnibus bonis, etsi ratione minus probabili facta, Nam prodigæ donationis vitium impingit in probabilitatem, non in facultatem juris, nisi lex illam probabilitatem convertat in necessariam juris prohibitionem, ut factum est à populis, qui donationem omnium bonorum præsentium & futurorum non patiuntur habere necessitatem obligationis, idque sine discrimine causæ justæ an injustæ, quâ de re diximus *ad tit. 1. de Donat.* Ubi sicut ex jure Romano docuimus, illam sententiam adstrui non posse, ita nec philosophia civilis obstat magis, infinitæ donationi, quam heredis institutioni, maxime, si donator usufructum retineat, quem si forte stipulanti negligat, alimenta ipsi à donatario deberi, non valida gratitudinis

titudinis & tacitæ obligationis ratio dicitur, ut actioni producendæ sufficere debeat

25 Denique *Transactio* inter consensuales, ex hujus Artis hypotheli, Contractus etiam referenda videtur. Est conventio de lite nondum finita vel quavis re dubiâ, dato aliquo vel promisso, vel retento, componenda cujus maximus favor, ob utilitatem litium finiendarum in Republ. esse debet, ut tamen, quod in omni alio contractu requiritur, ne causa vel res inhonesta sit, de quâ contrahitur, hic minime cesset, quo tamen non pertinere Transactionem de Criminibus sanguinis poenam ingerentibus, quatenus hoc tantum agitur, ut aliquis sanguinem suum redimat, defendi potest, ita, quemadmodum jure civili constitutum est, & explicari solet, à nobis etiam explicitum est; *ad Tit. π. de Transact. & in Eunom. Rom. ad l. 1. §. 3. π. de Calumniat.*

26 Fuere contractus, ut pro hoc instituto sufficiat, Consensuales Sequuntur Reales, qui sunt Mutuum, Commodatum, Depositi, Pignus, & si qui ad hoc genus alii referri possint. Omnibus commune est, quod cum non nisi post rei interventum & traditionem perfecti sunt, conventiones super illis inite, ante traditionem nihil quam pacta nuda sunt, cum illo effectu, quem ~~ius~~ Gentium illis tribuit, ut vim actionis in id quod interest, habeant si quis ex eo quod alius mutuum se daturum, vel depositum accepturum pollicitus erat, damnum passus sit, etsi jus Romanum ejusmodi pactionibus nullam nisi conscientie obligandæ vim tribuisse videatur / 30 π. de Reb. cred.

27 Tribus etiam prioribus commune est, quod sint beneficii, nec ullam recipiant accessionem mercenariam, etsi Mutui natura hac parte mores Gentium

subegerint, ut nihil frequentius quam usurariam pactionem recipiat Romani quidem hanc speciem ei circumdederunt, quod nisi e peculiari conventionem debeat, & Mutui natura maneat intacta benefica. Sed cum stipulatio usuraria non habeat aliam, præter Mutuum, causam, non potest negari, quin mutuum illo & omnium populorum jure, sit usurarium. An autem & quatenus usura sit licita, cum alibi, tum hoc ipso libro 2. sect. 2. cap. 2. n. 20. declaratum est, Cætera, quis usuræ sit modus, quibus ex causis debeat & deberi desinat, aliæque etsi à Juris universi tractatu utique Reipubl. aliena non sunt, hic tamen facile, ne vel de his, vel de Mutuo, Commodato, Precario, Deposito, Pignore latius agi necesse videatur, obtinebimus.

28 Verbo monendum; Ad reales Contractus, videri & illos ex hujus instituti ratione referendos, qui à Juris peritis Innominati contractus appellantur, utique tales, qui non habent initium, nisi à dando, ut est contractus Do, ut tu des, sive Permutatio, Item Do ut facias, quia non habent formatam Contractus naturam, nisi post dationem ab una parte impletam. Reliqui duo, qui sic exprimuntur, Facio ut des, & Facio ut facias, analogice & latissimo rei significato ad idem genus referri possunt. Sed ut hisce non præjudicatur diversæ Juris civilis methodo, ita speciebus hinc latius explicandis non est hujus instituti ratio comparata.

29 Sed quorsum referemus ad eò celebrem his diebus *Cambrum* quod dicitur, seu *Collybum*, ut Græci Contractum innominatum ut appellemus, postquam nihil eo frequentius in hominum commercio esse coepit, non fert ratio, etsi crebro volunt Juris-Consulti. Sed etsi non habet locum aut nomen proprium

primum in methodo Juris Romani, nos in hac Arte tamen non dubitabimus inter Contractus referre nominatos. Est revera Mandatum, quo quis alteri mandat; ut tertio numeret pecuniam suo nomine. Plerumque duplex, ut qui pecuniam amico curare vult foris; mercatori mandat; ut is secundo mandat; amico illi numerare pecuniam. Veteres Latini, pecuniam hac via permutari dicebant, quâ de re diximus ad Tit. Mandati sub fin.

30. Posset hic etiam agi de Sponsionibus in fortuitos rerum eventus, quos alii licitos, alii prohibendos arbitrantur, neque res hæc non directe ad institutum præfens & Juris publici disciplinam pertinet. Sed moles rerum & operis contrahendi necessitate etiam remissione defungi nos jubet; ad locum ejus proprium in prælect. ad Pandectas Juris Tit. de Auctoribus n. 5.

C A P. V.

De obligatione ex variis Causarum figuris; specialiter ex domino.

Ad varias causarum figuras primo referendos quasi Contractus, inter quos Negotiorum gestio; quæ ex jure Nat. probatur adversus Grotium. Communionem. Indebiti solutionem, Tutelam, Exercitoriam obligationem, de quâ eum Grotio differitur. Huc etiam pertinere Patrum obligationes ex contractibus filiorum. Locupletationes & cum alienâ jacturâ. De quasi delictis remissive. Quo sensu nascatur Obligatio ex Domino & ex rebus in Re cæteris. Inventorem alienæ rei esse obligatum ad restitutionem. Quid si dominus non inventiatur, Quid si ille jacturam de recuperandâ re desperaverit. Obligationem tacitam de restituendâ re Domino, esse validiorem expressâ, de restituenda re non domino. De fructibus rer restituendæ, & de causâ fructus acquirendi à non domino. Emptorem rei alienæ teneri ad restitutionem, non recepto pretio; nec quidem venditori illam restituere posse; sed ipsi domino teneri ex jure Naturæ.

Cum duæ sint principes obligationis causæ, Delictum & Contractus, & tamen ea varietas rerum actionum que sit humanarum, ut certis nominibus aut terminis contineri nequeant omnes; hinc Gajus Jctus in lib 2 Auctorum, Obligationes, inquit, aut ex contractu nascuntur, aut ex maleficio, aut proprio quodam jure, ex variis causarum figuris l. 1 in pr. de O. & A. ita ut summa causa sit Æquitas, cujus in-

finitæ sunt hypotheses. Unde Paulus Adessor cum de specie facti, in qua nihil cum altero actum era, quævis sit, an obligatio inde oriretur, subsiste, inquit, sed mox, proprius est, ut obligari te existimam, quia bonum & æquum est.

2 Species ad hanc varietatem figurarum pertinentes; quædam proprius ad naturam contractuum, quædam ad maleficiorum similitudinem accedunt. Ad contractus, si quis amici sentis negotia, non

4. non rogatus administraverit, quæ dicitur Negotiorum gestio; quam ex æquitate naturali non minus quam usu civili introductam esse docet lex 1. *de Negot. gest. ubi*, Hoc Edictum necess. & c. Equum enim est, ut & ipse qui gessit, rationem reddat, & amens eum indemnem præstet. Quo magis tutor, à Grotio scriptum, *Negotiorum gestorum actionem, nullum habere eorum fundamentorum, ex quibus natura obligationem inducit lib 3 c. 10 n. 2* quod inconsiderate videri Grotio excidisse, demonstravimus in *Edictum Rom ad l. 1. de Negot. gest.* Si duo sine conventionibus, retamen ita ferente, incidant in *Communionem*, ut si duplex eadem res legata vel donata sit, æquitas easdem inter eos præstationes, quæ sunt in Societate, producat, quemadmodum præcedens species haud procul à Mandato distat. Qui pecuniam in solutum, sibi per errorem solutam accepit, sequitate jubente, tenetur ad eam restituendam, non modo si facti, sed etiam si juris error fuerit; et si distinctio hæc in parte, utrum is qui solvit, de vitando saltem damno, an de captando lucro certet; ita, ut lucrum captum juris error minus proffit, ab æquitate remota non sit.

5. Inter Tutorem etiam de pupillum, et si nihil sit gestum; quia Tutela publicum officium est, etiam invito imponi solitum Administratio tamen illius officii parit obligationem, quæ Tutor ad reddendas rationes & pupillus ad indemnitatem tenetur; non è contractu; nec utique è delicto, sed è negotio; quod proprius à Contractu; quàm à delicto abest. Denique & Heres, qui adit hereditatem; sibi Testamento vel lege delatam, nihil etiam legataris aut Creditoribus agit. Sed tamen hoc ipso, quod suscipit hereditatem, obligare se videtur ad satisfaciendum Legataris & credito-

ribus defuncti, et si quod ad hos ultimos attinet, hac obligatione subsidiaria, cum heres pro ipso defuncto habeatur, non sit opus, qua de re dabitur *infra dicendi locus*

4. Huc etiam pertinet Exercitoria & domini præponentis Institoriam; Obligatio, qua tenentur hi, qui cum præpositis contraxerunt, haud tamen ultra, quàm de rebus, quibus sunt præpositi. Nam hoc ipso, quod eos præposuerunt, videntur contractum in se recepisse onus obligationum, quas illi in officio contraherent. Sed in hos, qui cum præpositis contraxerunt, non est eadem actio præponentibus, quoniam his applicari non potest alia ratio, quam quod alius per alium, nisi ratione potestatis vel officii, non obligatur. Extranei illi cum præpositis contraxerunt; his igitur sunt obligati, non præponentibus, quos non noverunt; nec ullum extat eorum factum, quo alii quam ei, quicum egerunt, teneri debent; quod ita quoque jure civili rectè constitutum est, nisi quod in exceptione negotiorum gestorum, cum præponentes tutorem præpositis, quos obligatos habeant, adipisci non possunt, in subsidium adversus eos qui cum illis contraxerunt, agere possunt *l. 2. de Inst. Ab.*

5. Quod autem plures numero præponentes in solidum singuli tenentur, id male Romanis Legibus introductum esse Grotius adfirmat, et cum id neque naturali sequitati conveniat; quæ satis habet, si pro suis singulis partibus teneantur; nec publice utile sit; cum ita homines ab exercendis navibus absterreantur, si metuant, ne non ex facto negotii in infinitum teneantur. *lib 2 cap xi n. 13* De ultima ratione consentimus, sed hæc facit, ut quod Grotius vult, sit juris positivi, naturalis æquitas videtur esse pro jure Romano quod ita statuit, si exercitores per se plures, nam ex-

rem exercent, singulos pro suis partibus teneri, Si vero suas rationes & iura in unam personam compingant, quae pro omnibus uno actu cum aliis contrahat, non possunt ab his contrahentibus exigere, ut hi de eo, quod cum uno pro omnibus in unum conjunctis egerunt, adversus plures agere cogantur. Ut illic mercaturae fecit, ut ab illa simplicitate rationis evidentissime recessum fuerit.

6 Eadem ratio est in Contractibus filiorum tam ac ut obmiserunt, servorum, qui peculium à Parentibus, in quorum potestate sunt, aut ab Heredis instructis sunt, ut Patres & domini à contractibus servorum & filiorum tam tenentur in eam quantitatem, quae est in peculio, cui liberos & servos praeposuerunt. Unde liquet, hanc obligationem non nisi ad peculium, quod ex illorum bonis profectum est, non ad id quod filii aliter de consequuti sunt, pertinere.

7. Quando quis ex alieno factus est locupletior, cum id alteri abest, haec etiam est iusta obligationis causa, modo non ex datione vel facto alieno ad illum iusto titulo pervenerit, quo casu illi res abest, adversus eum qui in alium ad contulit, actionem habet, non in tertium. Nisi quod Pater & domini à contractibus servi vel filii-familias locupletiores facti, ob architecturam potestatis & conjunctionem personarum, probabili ratione, de in Re verso tenentur Jure Romano. Sed qui immediate locupletior est factus, Re obligari dicitur quomodo & reliquae species obligationum, quae non habent speciale nomen, sed quas ipsa res & aequitas dicit esse dandas, aperte designantur. Adde Grotium d. cap. 10 n. 2.

8. Et istae quidem species Contractibus sunt adfines: De his quae ad maleficentiam similitudinem accedunt, locus

est in Jure Civili, de quo nihil habemus singulare, quod hujus sit instituti. Etiam latius patet illa quasi delictorum obligatio, quam ut certis terminis comprehendi possit. Quam, ut hae species intermediae contractuum & delictorum vario miscentur, ita quandoque in eodem facto quasi contractum & quasi delictum posse committi, animadvertere licet. Quomodo Nauticae, Cauponae, Stabularum de rebus in nave, cauponae, stabulove receptis & furto sublati, tenentur à quasi contractu, recipiendo rem, & à quasi delicto, quod infidis hominibus uti sint. T. π. Naut. cauponae.

9. In variis causis figuris videtur etiam referenda obligatio ex Dominio, de qua caput proprium habet Grotius, in lib. 2. c. 10. & consequenter ex omni jure in Re constituto, quod minus à definitione obligationis, à Jurisconsultis tradita, quam eorundem usi abhorret. Est enim in omni jure, quod in Re constituitur, maximaque in dominio, ubi Jus, quo necessitate obstringitur, cuius rei solvenda, secundum cujusque civitatis Jura. Nam Jus in Re vis à parte domini, aut ejus cui jus est quasi-tum spectatur, obligatio respectum habet, ad quos ea res, quae inde pervenit, debet esse cum, ad quos res pervenit, tenentur, ad rem rem mihi restituendam, non modo repenti, sed etiam ultra & quidem gratis, nisi non suis impensis, nisi post meram, nisi per malam ejus fidem.

10. Quae Obligatio cum sit universalis, nullam admittit exceptionem personarum. Ideoque male, Iudei rem à gentili deperditam sibi retinere licere statuerunt, nisi si quid indebitum vel minimum per errorem solverit gentilis, fas ajunt hoc retinere Israelitam, idque ratione, quod jure naturali dominus res

suas petenti quidem sed non ultro restituenda sit Inter ipsos autem aliter esse Juris, ex ratione peculiari nihil attinente ad gentiles, ut tradit Selden *in lib 6 de jur Nat & Gent Hebræor c 4*

11 Verius est, inquam, discretis rerum dominus, hoc quasi pactum humane societatis esse contractum; ut quicumque rem alterius in suâ potestate haberet sciens, quantum in se foret, efficeret, ut in domini potestatem veniret, etsi hic quo loco res esset, ignoraret Ideoque nec Usucapione, secundum hanc Humani generis conventionem, aliena res à sciente acquiri potest, etsi pacis & litium minuendarum causa, immemoriali aut longissimi temporis exceptione injustis etiam detentoribus, ut alias dictum, prodesse placuerit.

12 Proinde, qui rem ab alio deperditam invenit, non tam servare debet Legem Platonis, *ἢ μὴ κἀτίθῃ μὴ ἀνέλα,* *Quæ non posuisti, ne tollas, sed ἐὰν τις κείνην* in loco relinquat *Νομίμων φυλάξαι ἐνοσίχθων δαίμονα ἐν τοιαύτῃ;* *Credens Deam Itinerariam talia custodire, ut ille vult in lib xi sed tollat & domino restituat gratis, nec enim μόνωτον* sive *ὑπέρστον* mercedem inventionis aut indicationis exigere jus est, etsi ultro oblatum, vel proprium accipere n. l. vetat. Denique, sic rectè Juris Interpretes inculcant, eum qui inventa retinet nec indicat, aut publicat, se rem non suam invenisse, nihilo secus ac furem teneri, nisi in litore aliove loco, ex quo credibile sit, rem non habere dominum, invenit, quo casu ommissa publicatio non potest talem mereri notam.

13 Si dominus rei non inveniatur, cum obligatio restituendi cesset, plerique Juris-Consulti monent, quod inventum fuerit, pauperibus esse donandum quod juris esse non videtur Quid enim si dominus diu desideratus aliquan-

do supervenerit? Res sine actu voluntatis ab ejus dominio exire non potuit Quomodo igitur Inventor jus de ea disponendi exercere potuit? oportet ad eam res apud Inventorem maneat, aut alibi custodiæ mandetur, si res sit ejusmodi, quæ servando servari possit Nam si durare nequeat, ab Inventore, si velit, consumi potest, aut si malit, id jam magis laudabimus, ut eam det pauperibus

14 Quid si Dominus, omni sperem suam recuperandi pridem abjecta, præter spem, repertam cognoverit, an Inventor & possessor eam, sine ulla temporis exceptione, restituere cogitur? Usucapionis terminos hic non obtinere satis constat, ex his quæ dicta sunt ad tit *π de Usucap pro derelict* Nequidem præscriptionis longissimi temporis, si quidem possessor, qui non habeat animum furandi, dominum adhuc extare crediderit, quia tunc absque animo sibi habendi fuit, sine quo nullum præscriptionis initium fieri posse, docet ratio, non minus naturalis quam Lex civilis in *l 2 C de Præscript 30 vel 40 ann.* Si verò crediderit, non extare dominum, etsi defectus tituli Usucapionem non ferat, præscriptio tamen longissimi temporis impediri non potest

15 Sed an opus est usucapione, vel præscriptione hoc casu? nonne per desperationem incontinenti perit dominium, ut Inventor rem nullo modo restituere cogatur, quemadmodum Grotius? Actum est hac de re superius *sect 4 cap 3 n 13 & seqq & lib 4 Digress cap 24* & plenius Eunom Rom ad *l 8 § ult π. Famil Erisc* hac summâ; Videri manere dominium, quandiu res manet & delictum eam recuperandi Sed diuturnitate temporis, id ipsum desiderium, unâ cum jure domini obliterari, & rem denuo occupantis fieri, imprimis si magno sumptu periculoque res sint recuperatæ

peratæ quod latinus executi sumus in
dist. Eunomia loco

16 Obligatio possessoris ad restituendam vero Domino rem suam, etsi tacita, validior est, quam obligatio expressa inter possessorem & non dominum, de restituendo. Quare etsi Depositi, Commodati; vel Mandati sanctissima fides est; ut res deponenti, commodantive petenti restituatur; domino tamen supervenienti, si non dubitetur, potius est reddenda, quo pertinet philosophia Tryphonini in *l. bona fides* 31 *π Depositi*, & quod diximus in *Eunomia Rom. ad l. 8 § 1 π de Negot. gest.*

17 Est autem restituenda res cum fructibus adhuc extantibus; qui dum pendent, sunt pars & dein accessio rerum, nec potest hac parte distingui inter naturales & industriales, ut videtur Grotio *d. cap. 10. n. 4.* Est regula Juris naturæ, Quod ex re meâ superest, id meum est ejusque vindicandi jus habeo; *l. 49. π de R. Vind.* atque ut ipse Grotius ait, qui dominus est rei, idem naturaliter est dominus fructuum rei, Grotium movit ratio hæc, *Industriae fructus, etiam si sine re non procederent, res tamen non debentur*, ait, Quod ad compensationem industriæ attinet, concedimus, petitionem fructuum extantium impenis operæque pretio minui. Sed deducto eo quod bonæ fidei possessori pro industria curæ culturæque debetur, reliquum est rei, nec aliter quam rei deberi potest.

18 Res sine mala fide possessoris extincta, hic non tenetur, nisi quatenus inde locupletior est factus, qua de re modo egimus & egit prolixè Grotius *d. c. 10 n. 2* quod ipsum de fructibus; qui sunt accessiones rei, statuendum, sine distinctione naturalium & industrialium, etsi aliter è quibusdã Juris civilis textibus à nobis disputatū est ad § 35 *Inst. de A. R. D.* Nam si ob rem ipsam vel extinctam vel contump-

tam, non tenetur bonæ fidei possessor non potest fieri, ut de fructibus rei diversum jus statuatur. Quod autem rei singularis possessorem de fructibus consumptis, ne quidem ut locupletior est, teneri volunt Juris civilis Interpretes, secus ac in Hereditate, juris fit, hoc adeo repugnat æquitati Juris Naturæ, ut verius sit; ne quidem ipso jure Romano aliud esse constitutum, ut à nobis demonstratum est in *Prælect. ad d. § 35. remotis objectionibus in parte 2. Digress. lib. 20 c. 4.*

19 Qui sunt in eâ sententiâ, tenent, causam, per quâ bonæ fidei Possessor fructus lucratur, esse Bonæ fidei; quæ proinde sufficiat ad fructus omnes ei plene acquirendos, ut ne quidem teneatur, quatenus est locupletior. Sed cum bona fides nihil sit aliud quam opinio, quâ quis credit, se esse Dominum rei possessæ, ratio non patitur, ut unius opinio sit causa juris alius auferendi vel minuendi; opinantem absolvere potest à delicto, non præjudicare tertio. Quod ut fiat, opus est aliqua reali causa, qua non potest esse justior & perfectior jure Naturæ, quam Juris civilis Auctor Justinianus prodidit; Cura & Cultura. *Naturali ratione placuit, fructus quos percepit, ejus esse procurâ & culturâ*, ait in *d. § 35 I de A. R. D.* quod plenius adstructum & à discrepantium rationibus vindicatum est, in *parte 1. Digress. lib. 4 c. 23. n. 2 & 3.* Ubi & hoc probatum est, *n. 4.* à ratione naturali alienum esse, quod alii tradunt; consumptionem esse causam acquirendi, cum potius sit effectum acquisitionis. Quæ etsi ad hunc locum & hoc institutum pertinent, alibi tamen exposita non repetemus.

20 De malæ fidei possessore non dubitatur, quin etiam ex facto suo teneatur; si res per culpam ejus perierit, tam de re ipsa, quam de fructibus, aded ut de
M m m 3 consum.

consumptis, etiam non locupletior factus teneatur, imo nec iniquam sibi conditionem inferri jure queri potest, si de non perceptis etiam, quos honeste percipere potuit, teneri dicatur, ut Jure Romano consultum est *l. 33. de Re. Vind.* secus ac de bonæ fidei possessore, collocat Grotius *in d. cap. 6.* ut ne quidem de his teneatur fructibus, quos libenter in alios contulit; quatenus *adopa.* sive remunerationes acceperit, ut Ulpianus rectè *in l. 25. §. 11. d. Hered. pet.* cui nec male Grotius addit, nisi & alioquin, utcumque fructibus illis non auctus, idem donaturus fuisset n. 7.

21. Vis obligationis ad restituendum Domino, quod ipse est, non pender, ut diximus, ex eo, quod cum alio actum gestumve sit; ne quidem si Possessor rem bona fide iustoque titulo, & quidem oneroso emptionis aliove acceperit, et si pretium solvent; nec quidem negare potest restitutionem; dum sibi pretium refundatur. Est enim prior & potentior obligatio ex domino cum ipso genere humano prodita, ut quisque societatis humanæ particeps cuiusque suæ rei, quantum in ipso est, copiam faciat, quod per acta gesta postea non potest; ac ita bene rescriptum ab Alexandro *in l. 16. C. de Eviction.*

22. An saltem regredi potest Emptor ad venditorem, ut huic rem, pretio recepto, restituat, quo is illam dein vero domino restituat? Ne id quidem, quia ex quo res in emptoris potestate fuit, ipse tenetur ad restituendum, nec alium huic obligationi substituere potest, idque, ni fallor, vult Grotius *in d. cap. 10. n. 10.* Sed venitor etiam re non recepta, tenetur ipsi ad pretium restituendum, non ex hac obligatione domini, sed ex emptionis venditionis natura, quæ est evictionis apud Juris Auctores obligatio.

23. Excipiunt hodie aliquot casus plurium morum populorum, primum, si quid in mundanis comparatum sit. Alter est pro mensularis, qui publice mutuas exponunt pecunias, sub pignoribus Tertius, pro pannorum, sive tritarum vestium mercatoribus quos omnes ita demum teneri volunt ad restituendum, si pretium illis restituatur, verum hæc exceptiones non esse jure Gentium, sed e privilegio sive jure positivo cujusque civitatis esse receptas, probavimus *in Prælect. ad tit. de A. R. D. n. 2.*

24. Hæc omnia, salvo impensis, a possessore deducendis, de quibus ad Tit. de Re. Vind. dicta, non est quod hic referamus.

CAP. VI.

De jure Ultimarum voluntatum.

Transitus ad Successiones, Quid sit Hereditas, & quibus modis defertur. Ultimam voluntatem, quâ quis alteri dat jus, non nisi post mortem suam inchoandum, non videri esse juris naturalis. Sed esse causam ejus rei probabilem in hominum naturâ, quæ dedit occasionem Legibus gentium, ejusmodi potestatem morituris faciendi. Inde Testamenta recte publici juris esse dici. Quia per Legem Domini vis extenditur, ultra suam activitatem naturalem. Quid sit Testamentum, ubi de Puffendorffii in Grotium notâ. Ad Testamenti naturam, ex ratione juris Gentium, plus non requiri, quam ut certo constet, quod, & quid Testari voluerit defunctus. Esse tamen graves causas populis, qui exquisitas huic rei solennitates præscriperunt. Quibus neglectis, Testamenta non obligare, ne quidem hominum conscientias regulariter, ad implendam defuncti voluntatem. Qui possint condere Testamenta. Materia duplex, universalis & singularis. Heredis institutionem jure Naturæ esse liberam, exceptis liberis, ratione alimentorum. Probabili tamen ratione naturali, coarctari illam libertatem. De Substitutione heredum ejusque speciebus; solam vulgarem quæ dicitur, esse naturalem; supposito testandi instituto. De præteritione & Exheredatione, ejusque causis. De singularibus Testamentorum capitibus & de Nuncupativo Testamento.

ET si doctrina de Successionibus magis ad Jus in Re constitutum, quam quod ad Rem dicitur, pertinere diximus *sect IV cap 5 n 51* quia tamen ut prima ejus delatio ad posteriorem, ita proxima Hereditatis acquisitio ad Jus in Re solet referri, cum & illic, ubi de hoc Jure fuit actum, vix obiter hanc materiam attigerimus, instituti ratio postulat, ut quid de Successionibus Testamentariis & Intestatis, ad Juris Publici universalis tractatum & Subjectionem rerum politicam faciat, animadvertamus, eadem quæ prius, habitâ curâ, ne Juris privati ad finitas *is esse* ad transitum diversi generis nos abripiat, aut in tædiosa repetitione detineat.

2. Hereditas igitur nihil est aliud, quam Universum jus, quod defunctus, cum moreretur, habuit, fere ut *Juris-Consulti in l. 24 d V S.* Tantum quod illi dicunt, *Successio in universum jus;* cum obscuritatem interpretationis apud eos faciat, facile heic abesse potest. Jus hic est, facultas ad aliquid habendum aut agendum, ut intelligamus, Hereditatem non esse res ipsas, etsi frequenter ita sumitur, cum v. gr. Hereditatem vendimus, Sed facultatem, qua defuncti res ad nos pertinent, etsi non possideantur, nec adhuc existant, veluti fructus rerum adhuc percipiendi, quos recte partem Hereditatis vocamus, etsi rerum singularum pars non sunt.

3. Dicitur

3 Dicitur & Universum Jus, quia Hereditas est *Collo* Hebræum, *Pandecte* quam *Gæci* dicunt, quo continetur, quicquid in patrimonio est, & quicquid utilitatem præstare potest, tam corporalia quam incorporalia propria, debita, quin & aliena, bona fide possessa, conducta, commodata, pignerata, deposita; quatenus defuncto jus in us rebus fuit, activum vel passivum, heres enim in eadem qualitate tenetur & alios pari modo devinctos habet.

4 Modi, quibus hereditas defertur, duo feruntur, Testamentum & Lex, ut illud priore loco censetur, neque Legis ordini, quam deficiente Testamento, locus sit. Hoc eadem ita, quod ad Ordinem bonorum devolvenda à vivis in mortuos attingit. Ipsa enim Successionis determinandæ facultas magis est, ut à Lege sola esse videatur.

5 Possunt equidem viventes naturaliter de bonis suis disponere suo arbitratu, si res aut jus rerum in alium perfecte transferant, ut hoc jus maneat, illis quoque sublati, in perpetuum, sed ut alium suo loco statuant, qui non nisi post obitum ex hac vitâ jus in bona à se relinquenda sit habiturus, cum ipsorum nulla facultas erit aut potentia, non habet rationem naturæ, neque multis gentibus usitatum aut probatum est.

6 Sed tamen iusta desiderii causâ, ut homines illam potestatem sibi dari cupiant, ac ideo voluntate communi, id est, Lege civitatis, bene & merito recipitur hoc institutum, ut cuique liberum de bonis suis post mortem quoque disponendi arbitrium præstetur, ut supremæ voluntatis, postquam aliud velle jam non possunt, liber sit stylius, & licitum, quod iterum non redit arbitrium, ut olim Constantinus Imperator edixit ad populum, Ratione magis, inquam, probabili, qua jus hoc commune stabili-

tur, quam juris perfecti, & justitiæ exemplis in statu natura.

7 Intererat etiam publicæ quietis & securitatis hominum in civitate agentium, ne bona mortuorum quasi nullius, cuiuslibet occupanti cederent, quod natura iter futurum erat, cum mortuus ipse, nullus esset, nec consanguinei plus quam rationem haberent probabilem, sicut hodieque nihil amplius habent.

8 Enimvero sententiam Auctoris *Nove Jurisprudentia* qui vult, ultimarum voluntatum jus nisi immortalitate mentium, quæ adhuc vivunt & volunt, & communi rerum suarum, usufructu tenus, heredibus relinquunt, non examinabimus sed Lectori discretandam relinquemus cum Puffendorffo *l. 4 c. 10 n. 4*.

9 Postquam igitur visum est cultioribus populis, hucusque domini vim extendere, ut voluntas ejus qui velle nec potest, tum demum ubi ipse non erit amplius, operari incipiat, duas positiones inde sunt ortæ. Una, testandi potestatem esse Juris publici, ut recte dixit Papinianus *in l. 3 D. qui Testam. fac. pos.* Altera, quod ultima voluntas defuncti præcedat dispositionem Legis, super ordine successionis, nec esse Legi hac parte locum, nisi deficiente Testamento, quod merito Romani etiam placuit *l. 39 de Acquir. Hered.*

10 Quanquam nec minus verum esse, docet e supra dictis, hoc ipsum testandi Jus validum & plenum a Lege proficisci, cum ipsa quidem hanc dispositionem occupare potuisset, hereditas simpliciter deferendo liberis aut cognatis defunctorum, abique licentia illum ordinem mutandi, maxime, dum in extremis agunt communi rerum, *ὅτι κινεῖται ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, quando insipienter & corrupte plerique se habent*, ut Plato *lib. xi de LL* non probans id quod Solon Atheniensibus cede-

fat, πὶ αὐτῶν διατίθειν, ὅπως αὖ ἰδίῃ πὶ περιουσίᾳ, de suis rebus, quomodo quisque velit, simpliciter disponere, quod Romani a Solone transcriptum suis legibus inseruerunt l 120 π de Verb Signif

11. Retenta etiam hac Positione, quod Lex in summa quidem cuique patritamiliis dedit potestatem testandi & legandi de rebus suis, ut tamen præscriptum rectæ rationis & publicæ utilitatis observarent, unde regula Jurisprudentiæ, non minus Universalis quam civili conveniens, Nemo tacere potest, quominus Leges in suo testamento valeant

12. Est igitur vis illa Domini, Legge adjuvante, plenissima, de qua Plutarchus ait in Solone, Eum fecisse, ut τὰ χρηματικά, καὶ αὐτῶν ἐχόντων essent, bona cuique sua plenissimo jure fierent. Ac ab eo tempore, Lex nihil aliud, quam vicarium defunctis ministerium præbuit, Admittendo ad Successionem bonorum, quibus ea defunctus, si morte non præventus esset, relicturus fuisset, ex ejus inquam, voluntate præsumpta, quemadmodum mox videbimus. Hæc confer sis, cum dicitur in lib 4 Digres cap 29

13. Quid sit Testamentum, qui non hebeamus in animo methodicum de illo Tractatum, necesse non erat dicere, nisi daret occasionem Grotius, cujus nihilo magis hoc erat institutum, qui in lib 2 c 6 n ult sic ait, Alienatio in mortis eventum, ante eam revocabilis, retento interim jure possidendi ac fruendi, est Testamentum, contra quam definitionem disputat Puffendorffius in lib 4 cap 10 à pr Sed mihi non videtur ibi Grotius, in animo habuisse, definire Testamentum, sed aliquid prædicare de Testamento, quod erat verum, Eiusmodi alienationem esse Testamentum sed non hoc ipsum & solum esse Testamentum. In definiendo, nihil est cause, re-

cedendi ab exemplo Jurisconsultorum; Proinde verbulo addito, teneas ita, Testamentum est *Voluntatis nostræ justæ sententia, de eo, quod quis post mortem suam, de bonis suis, fieri velit.*

14. Verba hujus definitionis simpliciter accepta non suppeditant discrimen inter Testamentum & Codicillum, quod Romanis posterioribus placuit: Multo minus auferunt tot solennitates, quot ab illis introductæ sunt, diligentiam quam *nimiam & miseram* vocat paterfamilias apud Scævolum in l pen § ult π. d Legat 2 qui sic arbitratur, habendam esse pro jure legitimo sani hominis voluntatem, quam is animi sui rationem sequutus dictaverit.

15. Et est certum, Jure Gentium simplici, nihil amplius ad Testamenti formam valoremque requiri, quam Romani in Testamento militis & in primævo codicillo requirendum putarunt; uti constat, *Quod, & Quid* defunctus testari voluerit; hoc est, illum serio habuisse in animo supremam condere voluntatem, & voluntatis illius capita liquido consistare, vel per scripturam, de qua non dubitetur, vel per testes duos aut tres, & fide dignos, si nuncupata sit voluntas.

16. Attamen nulla res hominum cupiditates magis ad nefaria quæque præcipites agit, quam ditescendi spes, cujus compendium est Successio, quo pertinent *Aque Hereditariæ & Pulveres Successorij*, quales superioribus annis in Gallia inclaruerent, item, quod Lex Cornelia de Falsis olim *Testamentaria* dicta est, ut auctor est Justinianus Imperator ex veteribus in § 7 Inst. de publ Jud.

17. Ubi autem jure publico receptæ sunt, ibi non est dubium; quin eandem vim habeant, quam Leges probabili ratione conditæ habere debent inter homines, eorumque in animos. Ut quibuscunque Testamentis solennitates præ-

N n n

scriptæ

scriptæ non sunt adhibitæ, illa non teneant cives inter se, nec ipsas in unum quidem obligent conscientias, ut prolixè a nobis disputatum & demonstratum est, in *lib 4 Digress c 34 & seqq* qua de re forte locum in *libro sequenti* agendi occupabimus. Ut tamen ex imperfecto testamento acquiri hereditatem, si nemo jure publico contra statatur, nihilo equidem prohibeat.

18 Jus ultimas voluntates condendi habent, quicunque rerum suarum domini & administratione potiuntur & voluntatem suam exprimere possunt, nisi Lex, sicut potest, quibusdam hanc facultatem interdixerit. Quod tamen ex ratione juris Gentium non habet causam faciendi omnibus, quos Romana Lex sub prohibitione comprehendit; non certe peregrinis, aut filis familiarum, de rebus, in quibus Patri nec proprietas nec ususfructus acquiritur.

19 Materia ultimarum voluntatum bifariam dispescitur, in universam & singularem. Illius caput est Heredis institutio; at hæc in legatis aliisque prælibitu cujusque dispositionibus & præceptis consumitur. Atque in eo, si qua sit Testamenti & Codicilli differentia, consistit, Nam quæ in forma disponendi, Romanis placuit, non est Juris universi, nec ubique observatur.

20 Heredis institutio Jure naturali, supposito testandi instituto, est libera, ut institui possint vel non possint, quos voluerit Testator, modò liberis, si ipsi exhibere se nequeant, de alimentis prospiciatur. Extra quam necessitatem, ad cuius Legem factum procreationis parentem obligat, non nisi probabilis, et si valde ratio probabilis, addicit liberis hereditatem.

21 Cujusmodi probabilitas cum sit præcipua Legum condendarum materia, recte à plerisque populis provisum

est, ut aliquanto plus inde verteretur in necessitatem, non modo respectu liberorum, quibus certa bonorum portio necessario relinqueretur, sed etiam in favorem parentum & fratrum atque sororum, ne penitus aut infinita libertate exheredari queant; imò & remotioribus alicubi cognatis, quod ad partem aliquam bonorum, maxime rerum soli hereditariarum, attinet, ita ut cuique populo vitium, consulitur.

22 Institutio Heredis est prima vel secunda, quæ vocatur Substitutio, Cujus e quatuor speciebus jure Romano proditis, una tantum est Juris Naturæ, quando secundus heres vocatur, in casum, si primus heres non fiat, quæ Vulgaris dicitur. Nec enim aliud hæc in effectu est, quam institutio heredis, qui in jus defuncti immediate succedit. Sed pupillaris Substitutio, qua Pater de bonis filii sui impuberis, quem habet in potestate, non à se profectis, arbitrato suo disponit, notissimos Domini terminos egreditur, & est specimen enormis illius Potestatis, quam Romani Patribus dederunt, aliæ Gentes non probaverunt.

23 Exemplaris, quæ dicitur, habet eandem rationem. Non est quidem absurdum aut incivile, pro liberis, qui ipsi non possunt testari, Parentes ut fungantur. Sed nihil etiam incommodi in hoc erat, quod bona talium liberorum adventitia, proximis eorum consanguineis relinquerentur, ut fit hodie, Substitutione pupillari fere per desuetudinem absoletâ.

24 De Fideicommissaria Substitutione quid judicandum sit, pro ratione juris Gentium, colligi potest ex his quæ diximus in *sect 4. cap 6 n 28 & seqq.* Quibus addi potest, Si Testamentum, e quo non nisi post mortem loquentis alii jus orietur, excedit terminos na-

turalis potentiae, nec sine Lege facultatem habere potest, fidei commissariam Substitutionem, quae non nisi post mortem secundi vel tertii heredis alii iustribuit, duplo triplove longius à simplicitate naturali recedere. Quia tamen ambitio & imperandi in homine voluptas ne vitae quidem termino finitur, hinc usu venisse videmus, ut Fideicommissariae Substitutiones in omnium fere gentium mores & jura confertim abierint, ut jam superius dicere occupavimus.

25 Institutioni Heredis opponitur Exheredatio & Praeteritio. Sed utraque supponit instituendi necessitatem, privatio enim praesupponit habitum, ut in Scholis loquebantur. Ac ideo non habet ulum in consideratione juris Naturae, nisi respectu liberorum, ratione alimmentorum, & dein, quatenus jure Civitatis instituendi necessitas in quibusdam personis est determinata. Personis, inquam, Si enim rebus certis imposita Lex est, ut ad sanguine proximos deferantur, neque de illis testari liceat, exheredatio vel praeteritio in illis non habet terminos habiles.

26 Sed quando Lex, inquam, personis consulit, fieri potest, ut ob justas causas exheredentur, quas expedit esse certas, ut novissimo jure Romano bene consultum est. Etsi forte non est rationis necessariae, quod eodem Jure placuit, ut solae species ingratitude admittantur magis enim est, ut justae parentem causae movere possint, quo familiae suae expedire judicet, ut quidam è liberis suis, etsi non male meriti, ab hereditate suâ removeantur ut, si quidam bonis adventitus copiosi, alii sint inopes & miserabiles, forte nec id, aut si quid simile sit, procul ab eo recedit, quod vetus Jurisprudentiâ recepit, nec ultimo Jure sublatum est, ut si parens non ex odio, sed ut liberis consulat, illos exhe-

det, ferenda sit ejus voluntas. Etsi enim hoc proprie de providentiâ consulendi exheredatis cautum sit, ejusmodi tamen extensionem ratio facile dicitur.

27. Sed differentia praeteritionis & Exheredationis, ut illa nullitatem pariat, in hac opus sit actu rescissionis, est juris positivi, nec in eventu interest, cum suis, cujus favore nullitas constituta est, acquiescat, aequè effectum habeat voluntas, etiam jure Romano; quàm si actio ad rescindendum non moveatur; & imploratio judicis officii ob nullitatem, ab actione rescissoria, non nisi forma discrepet externa.

28. Sanè, quod Paulus Apostolus de Testamento morte confirmato scribit, ad Galatas & ad Hebraeos, quod illi *indivisi* illud mutare vel abolere potest, de Testamento jure facto esse intelligendum res loquitur. Nam de vitis vel formis, ubi certa praescripta est, quemadmodum tere ubique est, vel naturae, si cum jure naturali vel civili pugnet, querelâ vel nullitatis vel Rescissionis agi licere, non est dubitandum.

29. Praeter universalem Heredis institutionem, tot singularia Testamentorum, capita sunt, quot rerum genera, de quibus in mentem venit Patrifamilias de morte cogitanti, disponere, modo talia sint, quae ipsius voluntate solius consistent. Nam Contractus & plurium conventiones, quae sunt & vocantur Actus inter vivos, nihil habent commune cum ultimis voluntatibus. Adeo ut donationes mortis causâ, quae non nisi à donatario acceptatae valent, non tam pars sint Testamenti, quam species ultimarum voluntatum distinctae.

30. Enimvero Codicilli, ut dicere occupavimus, à Testamentis universalibus jure non habent stabilem differentiam. Nam etsi voluntas ultima, continens

heredis institutionem, non male Testamentum, & Rerum singularium, Codicillus vocari possit, accidentale tamen hoc magis quam reale discrimen & perpetuum esse videtur. Ut adeo, si quis se Testamentum condere dicens, Heredis institutionem omiserit, tamen utiliter testari & proposito satisfacere credatur, uti Gentium hodierno, etiam quæ Juris Romani disciplinam sequuntur.

31 Cæterum, ultimas voluntates non modo per scripturam, sed etiam viva voce comprehendi posse, jam diximus, ut nuncupatio imprimis ulum habeat, quando repentina vis morbi non fert scribendi moram. Sed nuncupatione factâ, testandi actus absolutus est, & Scriptura, quæ dein adhibetur, usum habet probationis, ut solet in aliis rebus gestis.

32 Etsi autem in subvertendis ultimis voluntatibus è causis jure cognitis, Querela nullitatis & Rescissio per actionem in effectu parum differant, usuque populorum in executione discerni non soleant, non est tamen quod hac de re Jurisperiti Romani distinxerunt, evanidum vel effectu penitus carens.

33 Nam Testamenta, quæ non sunt condita secundum requisita Lege præscripta, inde ab initio à Judice rejiciuntur, nec ullum producere possunt effectum; nisi quem hi, quorum interest

sponte sibi mutuo præstare velint. Idem juris est in Nullitate, quam Lex ob præteritionem liberorum introduxit, etsi discrimen inter eos qui in potestate sunt vel non sunt, minime sit juris universi, nec hodie à pluribus observatur. Si cuius ex ejusmodi testamento comparatum sit, is hoc ab invito ne quidem ab initio nec unquam impetrare potest.

34 Sed quæ ex post facto rescinduntur, hæc ab initio; Testamenta valent, & quæ relicta sunt in illis, peti possunt, antequam existat casus & causa, per quam rescindantur; ut sunt ea, quæ per Agnationem posthumam rumpuntur, antequam postumus nascatur, vel cum iterum ante Testatorem decessit. Aut cum exheres scriptus deliberat, utrum de Inofficioso Testamento queri velit. Si enim actu Querelam non instituat, Testamentum valet, omnesque habebit effectus adversus eos, qui causam querendi non habent.

35 Postremo; Quod ex voluntate imperfecta ne quidem id, quod jam constat, valere voluit Romani Juris periti, ut, si quatuor heredes se nuncupaturum præfatus, cum tres nominasset, detecerit, nemo sit heres. 25. Qui Testam fac id, etsi subtilitatis positivæ videatur, pro naturali tamen habendum est, ne voluntas inchoata duntaxat vim habeat perfectæ.

C A P . V I . I .

De Hereditatibus intestato morientium

Successionis ab intestato regendæ necessitas & diversa populorum hac parte
 judicia Hollandiæ exemplo declarata. Legem sequi posse, quod velit,
 principium. Sed testandi libertate civibus permisâ, consequens fuisse,
 ut præsumpta voluntas & affectio defuncti sit principium ordinis in-
 testati; & præsumptionem illam esse pro sanguine proximis. Primo
 quidem pro liberis, sine discrimine sexus & ætatis, aut potestatis, e-
 tiam adoptatis, non tamen spuris & nothis, ne quidem respectu ma-
 tris Repræsentationem in nepotibus esse, ex eadem voluntate præsum-
 pta. Post liberos vocari parentes, eosque nec abdicari posse, secus ac li-
 beri, posse tamen exheredari, & quidem facilius quam fratres, jure
 Romano, Quir ita? præferendos esse Parentes fratribus & sororibus,
 etsi aliter jure Rom. Inter ascendentes ulteriores bona magis secun-
 dum lineas; quam in capita dividi, sine distinctione, unde bona vene-
 rint, quam rationem esse ordinis diversi, non habentis principium à ta-
 citâ voluntate defuncti. Post ascendentes ex simplicitate rationis
 naturalis sequi reliquos agnatos & cognatos, solâ graduum prærogativâ;
 cum differentia tamen unius aut utriusque lateris, usque ad fratrum &
 sororum liberos; quos inter repræsentationem quoque locum habere,
 licet nulli fratres sororesve supersint. Cognationem illegitimam ne hic
 quidem admitti. Cur amicitia & conjugalis amor non pariant jus suc-
 cessionis, ubi principium intestati successionis est præsumptus defun-
 cti affectus. Fiscus locus supremus.

Quid juris sit in Successione Impe-
 riorum, priore libro expositum, non
 repetemus. Hic de privatis hereditati-
 bus, cum respectu ad Jus publicum U-
 niversale queritur. Si paterfamilias, nul-
 lo testamento facta, sit mortuus, non
 esse e re publica defuncti patrimonium
 relinquere in statu quo fors id deprehen-
 dit, ut nullius sit, hoc est, mortui,
 quod acerrimis civitatem certaminibus
 ampleret, res ipsa loquitur

2 Quia cohibitis certaminibus, cum

ne sic quidem satis constet inter homi-
 nes, ad quos ex juris ratione bona per-
 tineant, dum alii mares feminis præ-
 ferendos, & inter illos potiores primogeni-
 torum causam esse volunt. Liberis
 autem deficientibus, quidam bona san-
 guine proximis, alii delata velint his, à
 quorum latere pervenerunt, quemad-
 modum hæc judiciorum diversitas ho-
 dieque varias populorum exhibet con-
 suetudines, opus fuit Legis præscripto,
 id est, prudentium virorum consulto

N a n 3

ad hanc

ad hanc incertitudinem determinandam

3 Poterat autem Lex, id est, communis civium consensus, suffragio vel ejus eorumve qui jus omnium habebant, arbitrio, talem succedendi ordinem statuerè, qui pro cujusque populi sensu proximè ad æquitatè accedere videretur. Qua in re, quam varia sint populorum judicia, si quis comperdio nosse velit, Hollandiæ consuetudines hac parte sibi ponat ab oculos, ubi duæ summæ discrepantiæ, ab Attis sive Azis & Scabinis nomen habentes, primitus stabilitæ, deinceps in mixtum genus abierunt, unum rursus summum, at dein pro cujusque civitatis & pagi arbitrio desiderioque in eum modum variatum, ut memoriam prope intentam allat, quam instruit eâ parte Grotius *Introduet ad Jurispr Holland lib 3 cap 28*

4 Sed postquam placuit, civibus dare liberam de bonis post mortem suam disponendi potestatem; ita ut Legis ordo, non nisi deficiente Testamento; locum haberet, consentaneum fuit, ut Lex aliud ne ageret, quam ut defectum ultimæ voluntatis suppleret, usque deferret successionem, quibus eam defunctus, si viveret, delaturus fuisset, ex ejusdem voluntate præsumpta

5 Præsumptio voluntatis aliunde melius quam è *σπγγή*, id est, amore sanguinis, colligi non potuit, cum ita fere sint animati mortales, ut in sanguine suo mortalitatis solatium quærant, nec cuiquâ libentius, bona sua, quam propinquis, relicta velint, & in dubio, qui proximus est gradu, idem proximus affectu esse credatur. Ut tamen identidem causâ novi Affectus incidente, diversitas aliqua suboriri possit

6 Hæc ratio, quæ est Juris Romani, sine dubio proxime convenit hypothese, qua cuique Patrifamilias à Lege datur potestas suo arbitrato de bonis suis

per ultimam voluntatem disponendi. Cui sane consentaneum erat, ut si morte præventi nihil expressè declaratum reliquissent, ipsorum tacita voluntas secundum propinquitatem sanguinis eadem Legis indulgentiâ prævaleret

7 Probabilius, quam aliæ gentes, quæ licet eandem testandi licentiam morituris indulerint, nulla tamen ultimâ voluntate existente, succedendi æquitatem aliunde, quam à præsumpta defunctorum voluntate petierunt, in primis eo spectantes, ut bona illuc unde profecta sunt, reverti carentur

8 Verum adfectus ratio, licet a sanguine sæpe recedat ad extraneos, & fieri possit, ut proximi odio se quam maximo invicem prof quantur, juxta illud, *οὐκ ἔστιν ἀγάπη τῶν ἐχθρῶν καὶ τοῦ πρῶτον μισοῦσι*, in materia tam n successionis, quæ secundum tacitam defunctorum voluntatem regenda erat, affectus causa merito a necessitudine sanguinis alienari non debuit, cum, quia Lex est generalis, & a materia quæ plerumque usu veniunt, nec ad singularia attendere solet aut potest, tum quod plerumque tamen, bona, qui proximis succedent, manere malunt in familiaribus suis, quam per amicos extraneos in alienas transferri domos, quod *συνεπιθυμῶν τῶν ἐχθρῶν*, morientibus odiosissimum, dixit Pindarus

9 Primo igitur, cum nihil carius homini sit liberis à se procreatis, ad quos etiam exhibendos se naturaliter teneri sentit, his omnium primo sua bona destinat. Hinc Julianus Imperator, cum dixisset in *Cesaris Παισὶ νόμιμον ἐπιτρέπειν τὰς διαδοχὰς*, *Leges Successionem Liberos permittunt*, addit hanc rationem, *καὶ τὰς ἀπαντες εὐχαίρου*. *Et hoc est; quod omnes optant fieri*

10 Discrimen amoris erga liberos etiam parentes sæpe non trahititium habent, in universum tamen Lex et tacita voluntate

nib,

nihil differentiae praesumere potest, ideoque parentes, omnes liberos mares & feminas, primo & post genitos, emancipatos & suos eodem loco & affectu habere creduntur Unde & par jus omnibus in succedendo

11 Distinctiones, quae nonnullis placere gentibus, in favorem marium & maxime primogenitorum, suo loco non improbabiles, & ad conservandum decus familiarum pertinentes, à principio Successionis ab intestato, quod diximus, permittit quae omnibus testandi Libertate, quae & a naturali simplicitate, ad jus positivum & arbitrarie utilitatis rationes deflectunt

12 Pro liberis adoptatis est eadem ratio ad affectus, quae pro naturalibus, siquid in alia gratia, quam ut jure locoque liberorum haberentur, adsciti non sunt Idcirco Parentibus suis naturalibus, a quorum familia segregati sunt, non habent quo succedant, nisi ex adoptiva domo rursus exierint, tunc enim naturae suae denuo aggregantur

13 Sed inter liberos e legitimo natos conjugio, & nothos atque Spurios est manifesta differentia, non tantum quatenus spurii incerto patre sunt geniti, sed etiam quod affectus relinquendae successionis non convenit iis, quos ad familiam propagandam non creaverunt, & quos sine dedecoris memoria adpicere non possunt Ideoque non est, ut quicquam illis liberis, quam alimentorum exhibitio e tacita Parentum voluntate debeatur, quod mores omnium fere gentium sequuntur

14 Etsi autem Romanis eorumque exemplo alius pluribus aliter visum est in successione matrum, quod tamen hac parte magis ad certitudinem geniturae quam ad affectum referentem se ad intentionem propagandi familiam, & relinquendi successionem, spectarunt, in eo

à principio Successionis ab intestato superius collecto abluere, vel potius abhorre videntur Cum in matribus ratio adversus nothos & spurios paulo supra collocata non minus evidens sit, quam in genitoribus.

15 In liberis diversorum matrimoniorum, respectu parentum, nulla affectionis diversitas praesumi potest, Ideoque omnes ab intestato communi parenti aequaliter succedunt At tamen, quia novercalis aut vitricalis consuetudo, sequiorem erga prioris matrimonii liberos affectum generare solet, haud temere fit, ut hac parte Lex à communi principio ordinandae Successionis recedat, & degenerantem illum affectum revocet in contrarium, figendo aliquid pro liberis prioris matrimonii, plus minusve, ut singulis gentibus sedit, prorogativae

16 Sed quibusdam è liberis ante Parentem mortuis, è quibus nepotes neptesque supersunt, haec est insita naturae hominum affectio, ut in illis praefunctos filios filiaque suas libenter sibi repraesentent, hoc est, iterum quasi praesentes sistant, adeoque liberos parentum loco habeant, ament, neque vero per obitum quorundam è liberis suis immaturum, conditionem reliquorum velint immutatam Unde nihil expeditius, quam ut plures ex eodem filio filiaque nepotes defunctum parentem repraesentent, neque plus aut minus universi capiant, quam ille superstes habiturus fuisset quod est jus Repraesentationis communiter dictum, non inconcinne ad rem, ut alibi indicavimus, exprimentam, etsi forte vox illa veteribus ita non sit cognita Latinis

17 Secundum liberos, praecipuus erga parentes est amor, & esse debet, ob acceptorum beneficiorum memoriam, & ne cessitudinem arctissimam Etsi enim parentibus non debetur filiorum hereditas, propter

propter votum parentum, & naturalem erga filios caritatem, turbato tamen ordine mortalitatis, non minus parentibus quam liberis pie relinqui debet, ait Papinianus in l. 15 in pr. π. de Inoff Testam.

18 Una quoque re, paternum jus filiali præfertur, quod filius abdicari, ac ita, sine exheredatione, tamen Romanis id inusitatum fuerit, à bonis excluditur, pater abdicari non possit, ut observat Aristoteles 8 ad Nicom 14. Διὸ καὶ δὲξεν, inquit, ἕκ ἐξείναι ἢ ὁ πατὴρ ἀπιπέθαι, Πατρὶ δὲ υἱὸν, dicendum igitur, inquit, Patri licere filium abdicare, secus ac filio patrem, Ratione addita, τοῖς γὰρ γονεῦσιν καὶ ὀφείλουσι ταπεινά Parentibus enim liberi semper, ait, debitorum sunt.

19 Exheredare tamen quominus Patrem filio, gravi ex causa liceat, ratio obitare non videtur, sed difficilior quam Patri licet adversus filium, ut videtur, & visum Romano Legislatore, qui cum filium exheredari permittat, ob causas quatuordecim, in Patre duntaxat octo probat; Nec dubitares, eandem esse rationem, quam prævit Aristoteles, nisi de Fratibus esset proditum, illos non nisi tribus de causis exheredari posse, eodem jure Romano Quibus tamen plus debere fratrem, quam patri filium, dici non potest.

20 Quis igitur pater facilius exheredari potest quam frater? Quia quo tenerior est necessitudo sanguinis, eo facilius violatur & exquisitius observari debet. Hoc ut inter fratrem & patrem habet rationem differentiarum, ita in filio nihil vetat, observantiam, & gratitudinis obligationem majorem, qua patri obstrictus est, efficere, ut illi plures ingratitude causa imputentur.

21 Cum igitur propinquitas & affectus erga parentes quam erga fratres sit

major, ex simplicitate juris Naturæ, supposito Successionis, quod diximus, principio, Parentes fratribus & sororibus præferendi fuerint, non æquandi, ut Romanis Legibus visum, qui in hoc articulo videntur à communi suo principio deflectere ad diversæ utilitatis rationes, ut juvenes ad nuptias & novas domos excitandas sint instructiores.

Secundum analogiam Repræsentationis in descendibus, quam vidimus, solent homines in affectu animi cum relatione ad statum familiæ & Successionem, in personam Patris adpicere paternos ascendentes, in Matre maternos. Cui bene consentaneum est, ut successiones in Ascendentibus ulterioris gradus, secundum lineas potius quam secundum capita personarum æstimentur, adeoque paterni & materni ascendentes singuli semissem bonorum auferant.

23 Idque licet disparis numeri sint, & forsitan ab altero latere nulla venerint ad defunctum bona; quia in hac hypothese, quam sequimur, in qua ratio succedendi pendet à jure, quod defunctus habuit tempore mortis, & a presumpto ejus affectu; nihil habet commune, cum visione originis, unde bona venerint, quia tam jus illorum, unde protecta sunt, quam voluntas expressa vel præsumpta inde jam olim cessant, nec amplius quicquam operari possunt.

24 Longe aliter gentes, quibus hæc regula placuit, ut bona redeant illuc, unde venerunt, quæ proinde brevi sereditas esse viderunt ad inhumanam Constitutionem, ut ne parens, altero parente mortuo, superstes filio, huic defuncto succederet, quia scilicet à superstite parente nulla venit ad defunctum hereditas, sed bona vadunt ad cognatos ultiores inter mortui lateris, quæ res in hypothesebus fert secum multam duritiam. Et quæ præterea sint in hoc genere succedendi,

cedendi; vide sis Grotium *d cap 28*

25 Deficientibus liberis & parentibus, amor & affectus relinquendi bona post mortem, transit ad reliquos sanguine junctos, τὰς ἐγγύτας γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας & maternos, *proximos, è familia paternâ vel materna*, ut habet Plato *lib xi de Republ*. Amor enim non distinguit, etsi populis multis visum est, inter agnatos & cognatos interesse oportere; decori familiarum custodiendo

26 Sed Romani, cum prius ad conservanda in familiis patrimonia, solos agnatos ad Intestati successionem vocassent, non tulere deinceps incommoda distinctionis illius, & duritiæ adversus cognatos, cui par non fuit posteritas. Ideoque Prætor Edicto suo jam olim cognatos ante penitus exclusos, duntaxat post Agnatos vocavit, & postremo res a simplicitate affectionis naturalis rediit, ut nihil in successione, quam graduû propinquitas spectaretur, Nov. cxviii c. 4.

27 Cum autem perspicuo major sit affectio adversus utrumque conjunctos fratres atque sorores; quam erga uterque & consanguineo, hinc merito Lex utrumque conjunctos & conjunctas, qui germani germanæque vocantur, præfert his, qui ab uno latere sanguinis sunt juncti, licet eadem cum germanis propinquitate gradus à defuncto distent; ut affectus rationem cæteris prævalere constet rationibus.

28 Sed post fratrum liberos memoria novercalis aut vitricalis averfationis in hominibus languescit aut obliteratur, ut exinde duplex vinculum, ab unius cognitione lateris tam notabiliter non distinguatur, ut graduum ordinem & prærogativam superare possit. Ideoque in ulterioribus sola propinquitas affectionis suffragium meretur, idque populos observare videmus.

29 Hinc etiam prædefunctorum fratrum atque sororum liberi; pari cum fratribus & sororibus ipsis, loco, etsi gradu remotiores, habentur; quia sic fert hominum affectus & consuetudo, ut fratrum liberi defunctos quoque parentes repræsentent, eosque pater & avunculi cum tali respectu libenter sibi apud animos suos proponant, quasi parentes denuo vivi & præsentis forent.

30 Verum, quod Lex Romana restringit hanc Repræsentationem, ad casum, si adhuc unus vel una defuncti fratrum aut sororum supersint, recedere videtur ab illa simplici consideratione, & deflectere ad rationem extrinsecus adsumptam, scilicet, repræsentationem, qua plures in unius mortui locum subeant, quæ est successio in stirpes, amittere terminos habiles; ubi nullus stirpes superest.

31 Atqui non vetat hæc ratio, quominus in linea recta plures nepotes; in avi successione, parentem suum repræsentent, etsi nullus liberorum primi gradus supersit, ut ipse Romanus Legislator poluit. Ratio autem ab ingenio & affectionis erga defunctum in liberis suis exhibitum, & repræsentationis, quam sibi quisque apud animum suum, conferendo, vivos cum mortuis facit, utrobique est eadem; ideoque diversas juris positiones producere non potest. Sed ut Repræsentatio in descendens indistinctè habet locum, ita cur in fratrum liberis diversum obtineat, ratio non apparet.

32 Sed post fratrum liberos affectio sanguinis non est tam valida & præsens, nec memoria defunctorum adeo viva & efficax, ut hæc magis quam ipsi cognati, in conspectu defuncti fuisse censeantur. Idque satis evidenti hominum usu & consuetudine compertum esse videtur. Ut exinde solus

lius propinquitatis ejusque graduum in
successione computatio valeat Sine ulla
sexus, natiuitatis, cognationis aut agna-
tionis differentia

33 Sed matrimonii apud cultiores
populos is est honos & ad successorem
bonorum comparata relatio. Ut nemo
hereditatem ad eos, qui extra matrimo-
nium nati sunt, quamdiu legitimè nati
superfunt, pervenire velle credatur

34 Idque tam respectu feminarum,
quam marium valere videtur. Unde,
quod mores populorum, etiam Leges
Romane, frequenter abeunt; ut in suc-
cessione feminarum nothi & spurii à
Legitimis non discernantur, id à præ-
sumpta defunctorum voluntate non vi-
deretur repetendum, sed à certitudine
prolium, quæ respectu feminarum est e-
adem in libens & propinquus, tam extra
quam ex conjugio natis

35. Si autem præsumpta defuncti in-
tentio, regula Juris naturalis est, in Suc-
cessionibus intestatis; quemadmodum
supposito testandi instituto verus esse
probavimus, certitudo propinquitatis
non absolvit hujus rei momentum, sed &
reliqua voluntatis ad successionem per-
tinentia argumenta in casum veniunt.

36 Nam quod solus amor & bene-
volentia non sufficiant ad argumentum
successionis in bonis intestatorum, patet
inde, quod nusquam gentium, ne qui-
dem jure Romano, quod ad affectus ra-
tionem imprimis sequitur, Amicia cum

Patre vel matrefamilias culta defunctis,
quenquam ad Hereditatem illorum vo-
cat

37 Nec quidem Amor conjugalis,
etsi ipsum amorem sanguinis, maxime
remotionis, longe superat, ut ex duo-
bus hominibus quam unum faciat, ad
hunc effectum valet; quia non solent
esse conjuncti affectus isti cum in cario-
ne relinquendi boni post mortem, quæ
homines ad propinquos & sanguini sui
participes transita, inque familiaribus
conservata fere cupiunt, ac ita velle
præsumuntur.

38 Conjugalis amor tamen usque adeo
non est alienus a respectu bonorum & suc-
cessionis, ut sanguinis linea deficiente,
non præbeat hac in parte voluntatis ar-
gumentum. Reliquarum amicitiarum,
quæ non habent terminos adeo stabiles,
neque fixum principium aut durationis
tenorem, pronus ab hoc effectu & jure
successionis alienantur, nec usquam gen-
tium huc emolumento admoveruntur.

39 Defectus omnibus qui volunta-
tem defuncti ad obtinendam successio-
nem, aut suffragium Legis habent atque
merentur, Filio locum esse, non è præ-
sumpto defuncti affectu, sed ex uni-
versali Juris publici disciplina & con-
suetudine jam diximus in *sect 4 cap 4 § 47*
qua de re in *præcæ et præcæ lib 3 Inst 6*
præcæ mentarv No 118 sub formæ et 103
Adde omnino dicta *sect 4 § 5 C. 119*

DE JURE CIVITATIS

LIBER III.

Qui est de jure Administrandæ reipublicæ

SECTIO I.

De Summâ uniusque Administrationis.

CAP. I.

De inauguratione Imperantium, & arte Legislatoris.

Continuatio. Partitio rerum, quæ ad administrationem requiruntur, Grotio. Nos secuturos ordinem magis historicum, præmissâ tamen divisione administrationis, in internam & externam. Primum, quod in civitate constitutâ fit, esse solennem fidei dationem atque inaugurationem in Regnis. quæ tamen non sit necessaria, neque juris novi quicquam inferre solet. Stabilitas Imperio, primam esse Legum Curam. Difficultas Artis Legislatoriæ. Quis proprie sit Legislator.

Ost quam de jure Imperantium & eorum qui subjecti sunt, singulis libris egimus, superest, ut de Civitate Administrandâ, quatenus ad juris rationem pertinet, eadem quâ coeptum, metho-

2. Partes administrandæ Reipubl

aliu plures, alii pauciores enumerant, Grotius in lib 1 c 3 § 6 ita partitur: Qui civitatem regit, eam partim per se, partim per alios regit. Per se autem versatur, aut circa universalia aut circa singularia. Circa Universalia versatur, condendo Leges easque tollendo, tam circa sacra quam circa profana.

3 Singularia, circa quæ versatur, sunt aut directè publica aut privata quid-

O O O 2

dem,

dem, sed quatenus ad publicum ordinantur Directè publica sunt, vel actiones, ut pacis, belli, foederum faciendorum, aut res, ut vectigalia & hujusmodi sunt similia, in quibus & Dominium Eminens comprehenditur Privata sunt, res controversæ inter singulos, quarum disceptatio juris quidem privati est, sed cura & dispositio generalis de illis, ad jus publicum spectat

4 Quæ per alterum expediuntur, ea per Magistratus, aut per alios geruntur ministros, quales & Legati Nobis quidem hæc partitio potest suggerere materiam dicendorum, quæ in capite de jure Majestatis pleraque sunt occupata, sed obiter Nunc tamen pro instituti ratione, magis placet ordo simplicior & quasi historicus, hoc tamen supposito, administrationem esse duplicem, aut enim spectat ad internam civitatis constitutionem, vel habet respectum ad externos De priore prius agendum

5 Primum post Imperii constitutionem est Inauguratio, quæ est Actus sollemnis, quo Imperantes initiantur Imperio Et duas habet partes, ut fit, Stipulationem & Consecrationem Quicquid autem hujus est, de Jure non necessarium esse, ratio & usus attendenti ad sequentia, facile patebit.

6 Nam constitutio Imperii fit Consensu libero, vel mixto Consensu libero, fit vel per Compromissum populi, vel per contractum cum Imperantibus electis Initur Compromissum, quando Cives inter se promittunt & constituunt, se certis Rectoribus esse parturos, idque vel certis limitibus eorum potestati præscriptis, vel sine ullis conditionibus ut fere in talibus usu venit Idque perfectum est, ubi primum Imperantes suum consensum declaraverint

7 Per Contractum inter Imperantes & subjectos, quando hi per consensum

uniti Imperium Electo deferunt, vel simpliciter, vel, ut in talibus usu fere venit, certis conditionibus, quas alter acceptat, ac ita contractus utro citroque obligatorius initur

8 Consensum dicimus mixtum, quando non libera fit electio, sed necessitas elicit consensum subjectionis, quæ necessitas est vel ab ipsis Imperantibus, aut aliunde Ab illis, quando populi armis superatus victori promittit obsequium, quæ de re dictum est in *lib 1 sect 2 c 3 à n 11* Aliunde, quando populus ab hoste coarctatus, se Tertio mancipat, in patrimonium & obsequium, ut olim Campani se Romanis dediderunt

9 Omnibus hisce casibus, Inaugurationem esse rem non necessariam, patet inductione specierum Quippe, in plurium Imperio, quæ jure parendi ac imperandi à monarchis non discrepant, Inaugurationes fieri non solent, neque temper in Principatibus, Primo non, ubi per modum compromissi fundatum est unius Imperium, ut Augustus sponcione populi Romani, per Legem Regiam quæ dicitur, cum Rempubl reddere vellet, electus, non etiam actu sollemni inauguratus est, ut nec fidem dedisse vel accepisse legitur a populo Romæ secus ac in Dania vidimus factum

10 Imperio ibi quoque per Ordinum Compromissum ex Electivo Hereditario factum, & Legibus soluto, sequuta est Inauguratio, sed nemo dubitat, quin ante solennitatem illam Jus Regium fuerit perfectum, nec quicquam Summæ potestati inde vel accesserit vel decesserit, quemadmodum in regnis Successivis, omnibus latis constitat, Principes non cunctari actus Imperii publicos exercere, priusquam inaugurati fuerint, nec quidem in Electivis

id habet dubium, & cujusmodi nuper & in Anglia vidimus exemplum.

11 Nullumne igitur Juris effectum habet Inauguratio? Nullum habere, dicendum non est. Quid enim si constitutum sit, ne Princeps ullum Imperii actum, ante jusjurandum solenne præstitum, ut nuper in Scotia statutum fuisse accepimus, exerceat? Si quæ leges etiam fundamentales per modum conventionis inter Principem & Ordines populi stabilitæ sint, quas successores jurejurando firmare debeant, ante solennem ejus præstationem, ad plenum Imperii exercitium ut admittantur, exigere non possunt.

12 Sed contractus ut facti sunt, ita probari debent, In dubio magis est, ut Imperium per modum compromissi institutum videatur, quemadmodum aliter in Optimatum Imperiis intelligi vix potest, nec aliter in plerisque successivis, aut quæ ipso jure competunt, obtinet. In quibus aliquando sine præjudicio juris omitti possunt Inaugurationes, quemadmodum Cæsares qui nunc sunt, vel legi æternæ Othonianæ, per electionem ad Regnum Germaniæ factam, sunt etiam Reges Italiæ & Imperatores Romani, sine ullo actu Inaugurationis, quam Auliaci inde à Maximiliano I, Carolo V excepto, neglexerunt.

13 Proinde, si omitti possunt Actus illi solennes, ut fere antiquis temporibus ignoti fuerunt, non est verum, quod multis persuasum est, tum inter Imperantes & subjectos novum iniri contractum, quo non modo Cives Principi, sed etiam Principes civibus, aut his quibus jurant, obligentur, quomodo Pontifices Romani inde captarunt argumentum, quod Germaniæ Reges per jusjurandum Inaugurationis, ipsis, vel Christum vel populum Romanum repræsentantibus obligarentur, imo Vassalli fierent, quo per-

tinet notum illud distichon, quod Innocentius Pontifex, ab Inauguratione Lotharii Aulæ parieti inscribere ausus est, Sigonio teste,

*Rex venit ante fores, jurat prius,
Urbis honores,
Mox homo fit Pape, sumit quo dante
te Coronam*

14 Nihilo magis inter populos & Principes, nisi id specialiter actum sit, per Inaugurationem novus iniri Contractus, Sed populus, id ad quod per Electionem aut Jus Successionis jam obligatus erat, hoc solenniter repetit, Princeps sui officii antea suscepti & acquisiti partes jurejurando confirmat, quo nihil novi, quam religio erga Deum, continetur, quæ de re dictum est in *lib. 1. sect. 9 cap. 5 n. 74.*

15. Nil enim fere Princeps, quam se Jus & Justitiam administraturum populo, Rempublicam & Religionem defensurum, Etiam alicubi, Leges & jura præcipua servaturum, ad quæ jampridem ex officio, quod susceperat, tenebatur, promittit. Populus fidem & obedientiam, ad quam Rectoribus constitutis, vel compromisso inter se, vel contractu cum illis, obligati erant, pollicetur. Vel si fides alicubi sola exprimitur, obedientia, salvis Legibus, quæ constitutæ fuerint, sub illa continetur.

16 Adjunguntur cærimoniarum quædam & ritus ad venerationem animis populorum incutiendam, quo maxime totus Inaugurationis actus, magis sane quam ad juris augmentum vel adstructionem pertinet, inventi, de quibus hic non est agendi locus. De Homagio, quod Vassalli præstant dominis Feudorum, quod hinc est alienum, egimus in *loco suo*.

17 Ex dictis illud quidem ultro liquet, Inaugurationis solennia nihil quoque facere ad dignitatis ordinem & jus præcedentiæ, quam vocant, ut quæ ratione

superiori seculo usus est Antonius de Prato, Galliae Cancellarius, in congressu Caetano, Regem Galliae non debere cedere Carolo V propterea, quod is quidem Imperator electus, sed nondum à Pontifice inauguratus esset, quod è Chassaneo memorat Arumæus in orat de Sessionis prerogativa

18 Sed hoc cives Imperium stabilientes animadvertere oportet, ut, si Rectoribus suis Imperium simpliciter deferre nolint, legibus inde ab initio fundamentalibus constitutis, his solis rem non committant, sed Ephoros & Nomophylacas, id est, homines Legum custodes Rectoribus adjungant, aut hoc agant, ut ordines populi certis temporibus conveniant, qui de rebus ad salutem publicam & libertatem reservatam pertinentibus agant & decernant, cum alioqui Rectores singuli vel plures nihil habeant potius, quam emancipare se conari vinculis & repagulis absolutæ potestatis

19 Summâ regendæ Civitatis, quam recentem & legibus inconditam adhuc consideramus, stabilitâ, Rectores, quos simpliciter constitutos jam intelligimus, nihil prius agere debent, quam ut Legibus universam Reipubl administrationem, inde ab initio complectantur Ne usu veniat novæ Civitati, quod Romanis accidit, ut primis quidem temporibus manu Regum, id est, arbitria potestate gubernarentur, donec a Decemviris Leges acceperunt, etsi ne sic quidem aliter quam crebris seditionibus & malorum experimentis ad Stabilem Reipubl constitutionem pervenerunt

20 Qui dialecticis fueri sunt argutis, ac in his summam ingenii & iudicii vim constituunt, rem facilem esse putant, condere Leges, eamque, sapientiæ partem, quæ in moribus & Legibus versatur, præ Theoreticâ adspiciuntur. Qui vero

inquit Aristoteles, ῥαδιὸν ἰσχυρῶς εἶναι τὸ νομοθετεῖν; Sophistæ nihil facilius esse putant, quam ferre Leges lib x ad Nicom c ult Ἐπιταχθῆναι δὲ τὰς ἀδικουμένους νόμους, ἐπιτάχουσαι τὴν αἰτίαν Ὀβριον enim esse, ex Legibus celeberrimas colligere & optimas inde excerpere, quemadmodum Decemviros instituisse legitimus Romanos in XII tabulis condendis

21 Ex adverso nihil in rebus humanis esse difficilius exempla sapientissimorum, qui his rebus admoti fuerunt, omnium temporum usus docuit, siquidem regulas, quibus infinitæ hominum actiones circa infinita rerum objecta regantur, excogitare, præscribere, sine dubio res est, quæ ad divinæ vim providentiæ quam proximè accedit Οὐδὲ φησὶν, inquit iterum Aristoteles, ἐστὶν ἡ συγγεγραμμένη νομοθεσία; καὶ ὡς εἰς τὸν νόμον ἐπιταχθῆναι ἰπποκρίτους Neque talis res est, ut è scriptis comparatur, sed opus est usu rerum. Πῶς ἔστιν ἐν τῶν ἀριστῶν νομοθετικῶν γένει καὶ τῆς. Quomodo igitur è Sophistæ Legum ferendarum peritus aliquis fieret? Ἐπιταχθῆναι δὲ εἰς νόμους ἕξει ἔστιν γένος οὐδὲν ἀδικουμένων. Esti verum est, eruditos ac eam rem præ ceteris aptiores esse viari

22 Imprimis iumentum ad hanc rem momenti sit, nosse populi naturam & nativam omnium civitatis Ordinum inter se relationem, quod non tam generalibus præceptis, de quibus agit Bodinus lib 5 Polit cap 1, quam attenta consideratione morum & ingeniorum populi, in quo versamur, rerumque in eodem actarum memoria & comparatione status præsentis, acquiritur

23 Antequam autem ad caput de Legibus progrediamur, sciendum, Voce Legislatoris, plerumque Legis conditorem, qui jus habet faciendi Leges, intelligi, sed revera & Latine, Legislatorem esse eum, qui fert, hoc est, proponit Legem faciendam; ut Magistratus

in usbe

in urbe Romanâ, qui Leges à populo condendas illi proponebant, easque ad Comitia ferebant, quo sensu bene di-

ctum est, non Deum sed Moysen fuisse Legislatorem Judæorum, Deum fuisse *Nomosetham*.

C A P. I I.

De Legibus.

Ad internam administrationem primo spectare Legem; quæ definitur. Quo sensu dicatur Commune Præceptum. Sponsio Reipubl. & foedus civium; de Summæ potestatis influxu in Leges, & quatenus ab his, qui illâ carent, proficisci possint. Discrepantia Juris Municipalis à Lege propriè dictâ. Honestatis & Rationis in Lege requisitum quid ferat, & quatenus Ratio sit anima Legis. De generalitate Legis & de privilegiis. Virtutes Legis, ubi de permissione, aliter ac Puffendorffius, De Sanctione, sive pœna Legis. Grotii triplex effectus Legis examinatur & declaratur. Differentia Legis perfectæ & imperfectæ. Quod est contra Leges generaliter, ipso jure nullum esse videri. Quid si pœna specialis adjecta sit. Jusjurandum Legibus adjectum quid faciat; An in Leges injustas aliquando jurare liceat. Legem ad futurum spectare; posse tamen aliter. A quo tempore lex incipiat obligare. Tolli Legem ab eo qui jus condendi, habet, idque rem sæpius exigere. Huc etiam referri, Equitatem, de quâ distinctè agitur. Quid juris, ubi ratio Legis in hypothese cessat. De Consuetudine vim Legis habente; denique, de Legibus adoptivis.

Nihil igitur prius in Civitate Imperio fundata, solet esse, quam Legibus ordinare Rempublicam. Proinde non intelligi hoc loco Legem Naturæ, Gentium & Divinam, sed duntaxat Civilem res ipsa loquitur.

2 Hoc modo sumpta Lex definitur, Commune præceptum Summæ Potestatis honestati conveniens, omnesque Imperio subditos ad parendum obstringens. Dicitur Commune præceptum, quia non de singulorum sed univèrsis rebus, non de raro contingentibus, sed de his quæ ut plurimum eveniunt, concipi solet ac debet.

3 Quod tamen vide sis, ut rectè capias, non more Solonis, qui parrici-

dio pœnam non posuit, *διὰ τὸ ἀπειλήσει*, quod non crederet, quenquam fore tam immanem, qui parentem occideret. *Solone sapientius majores nostri, inquit Cicero, qui cum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas singularem excogitarunt. Orat pro Rosc. Amer*

4 Non igitur simpliciter, sed compare sumendum hoc requisitum; In materia Legi proposita, sanctio ferenda non est secundum id quod raro in eadem materia, sed plerumque usu venit. Ex gr In usucapione potest fieri, ut Domino res sua, sine culpâ ipsius, interceptur, sed hoc raro accidit. usucapione vero

ne vero non receptā; plerūque lites antiquæ & intricatæ civitatem vexant, Igitur, id quod plerumque fit, præferre Legislatorem oportet ei, quod rarius accidit, idque Theophrasti vult dictum in *l 3 & l 6 π de Legibus*

5 Sciendum etiam, quō sensu, Papinianus Legem vocavit Sponzionem Reipubl in *l 1 π de Legibus* Directe quidem spectavit ad morem Democraticum urbis Romæ, ubi Leges erant Rogationes, quas Magistratus faciebant ad populum, *Velitis, jubeatis Quirites?* populus autem respondebat, *Ut irogas, ita jus esto* Sic erat Sponzio perfecta inter duos, populum & Magistratus

6 Paulo aliter ab Aristotele Lex vocatur *ὁ μολογία καὶ τὴ πόλιως*, sive, ut Demosthenes in *l 2 π de Legibus* *συθήκη καὶ τὴ πόλιως*, *fædus & conventio civium*, inter ipsos scilicet, quæ singuli cives in Leges earumque sanctionem consentire videntur, non modo in singulas, ut quæque fertur, sed etiam in universas, sive considerentur, ut primi auctores ejusmodi consensionis, sive ex postfacto.

7 Primæ consensionis exemplum est primum in Atheniensibus, qui cum Soloni darent potestatem condendi Leges, se prius omnibus, quæ ab illo sancirentur, servandis obstrinxerunt His similes sunt, quicumque Unius Imperio se submitunt. Alterum est Romanorum, qui Decemviris Legum creandarum causâ creatis, primo, se omnes ab illis sancendas servaturos promiserunt Et cum his merito, quicumque se Optimum Imperio submitunt, comparantur. Summa enim potestate jus condendi Leges imprimis comprehenditur

8 Qui vero Civitati pridem constitutæ se aggregant, hi manifeste in Leges ibi receptas consentiunt, quia nec aliter se receptum iri, nec Civitatem aliâ ratione salvam manere posse, denique Leges in-

venire se, non adferre novas intelligunt.

9 Hujus rei usus est luculentus in Jure publico privatoque, maxime in iis, quæ vocantur in controversiam æquitas nam volenti non fit injuria, Loquimur autem de læsione patrimoniali, non de turpitudine morali, quæ nullo consensu Legitima fieri potest Proinde, si qua lex adversus singulos quandoque durior videatur is tamen in quem illa durties incumbit, non habet conquerendi causam, quia pridem in id consenserat, ut si cui tale quid eveniret, esset hoc ferendum, sine offensa regulæ Apostolicæ, non esse faciendâ mala, ut inde bonum eveniat hoc enim de malo turpi in se, noster consensus de malo tristi, cui se aliquem subjicere nil vetat, intelligitur

10 Non recusat vel removet hanc pactiois & Legis obligationem, Hobbes Anglicus, ut vidimus in *lib 1 c 3 n 4* Nec habet D Puffendorffius justam rationem negandi Leges habere vim pactiois in *lib 3 de Jur Nat & Gent c 6 n 2* ubi dicta veterum supra laudat & similia Reprehendit Græcos & ait, eos in conspectu habuisse domesticas civitates suas Atqui Romani non destiterunt ita loqui, tempore jam adulto Principatus, ut Papinianus sub Severo *l 1 π de Legibus* Id vero fateamur, in eoque desinit Puffendorffii dissentus, Pacti vim, qua legis obligatio nititur, immediate in ipsa legis sanctione non s imper versari, sed in eo quod legislationem præcedit, adeoque in primæva constitutione Imperii, ex quo legum sanctio immediate fluit, in primis Cui non potest opponi præcipuum illius argumentum; quod invitæ etiam Leges tenentur, pacto nequaquam Nam invitæ nemo civitati, cujus imperium est voluntarium, aggregatur, aut in eo perleverat

11 Sequitur in definitione, *Summe Potestate*

Potestatis, quam ad Legis auctoritatem requiri, ex eo, quod in *lib 1 sect 3 cap 6 n 55 & seqq* ubi dicta non reperimus, collocatum est, intelleximus. Proinde regno simpliciter delato, jus hoc ferendi Leges apud Regem, in Aristocratiâ penes optimates, In mixtâ suo sensu Reipubl apud utrosque pariter est, atque si mixtura plebejorum ordinem pariter comprehendat, apud omnes simul hoc jus resideat, quemadmodum in Democratia apud universum populum. Quia cum talia Summæ potestatis jura frequenter in Reges aut optimates alienentur, ulu tamen læpe venit, ut jus ferendi Leges, in quo Summa Reipubl vertitur, vel a populo reuocatur, vel sine eius consensu, nihil novi juris statuatur.

12 Fit etiam aliquando, ut qui Summam Potestatem non habent, Juris tamen introducendi, adeoque Legis condendæ potestatem exerceant, consensu videlicet ejus, qui habet Summam potestatem, quod imprimis in Romanâ Reipubl perspicuum fuit ulu & exemplis. Nam etsi plebs absque patriciis seorsim non haberet jus summum Reipubl tamen ita juris fuit, ut Plebiscita vim Legis haberent, prævio totius populi consensu; per Leges, Valeriam, Publiliam & Hortensiam declarato. Prætores erant tantum magistratus, Sed Edicta ab illis promulgata vim legis habuerunt, populo in id consentiente, quod ita compertum esset, jus XII tabularum egere quibusdam mutationibus & supplementis, ad statum præsentem accommodatis. Quæ causa fuit, ut etiam Sententiæ Interpretum, siue prudentium vim juris obtinerent. Quemadmodum & sub ipsis Cæsaribus, cum penes eos solos esset Summa Potestas, Senatus ex illorum arbitrio Leges condebat, unde Senatum jus tacere posse non dubitatur, ut veterem

jam Principatu scripsit Ulpianus in *l 9. n de Legibus*

13 Nec aliter hodieque usu venire videmus, quam ut Magistratibus & Curis universæ Reipubl officium administrantibus, in rebus eo pertinentibus jura legesque civibus præscribere liceat, quæ parandi necessitatem in Curia illa versantibus & agentibus injungat.

14 Quando igitur, qui non habent Summam Potestatem, jura condunt, Edicta promulgant, hæc proprie non esse Leges, si Consensu Summæ Potestatis, majores non accipiant vires, inde satis intelligitur. Tales sunt Leges, dictæ a Rectoribus Municipiorum, quæ sunt urbes superiorem agnolcentes, vel etiam integritate majoris Imperii membra, quorum jura vulgo *Statuta*, ut à Legibus optimo jure dictis separentur, appellari solent, etsi non raro hac voce Leges hodiernæ liberarum gentium, & Romanis Legibus discernuntur, imo & ipsas Leges Imperiales Statuta vocari nihil vetet *l 3 § 5 n de sepulchr. viol.*

15 Rectores illi municipis à Summâ Potestate præpositi, nõ modo singulares, sed etiam universas jussiones, imperia & decreta municipibus suis præscribere & promulgare possunt, vi Jurisdictionis, quàm à Potestate supremâ acceperunt; sed eorum Edicta, præter causam obligationis, in eo discrepant à Legibus, quod non valeant, si juri communi illius Imperii, cui subsunt, adversentur, quomodo Antoninus Imperator, Legem Rhodiam de re nautica jubet observari, *in eis non nisi si præterea non inuoluntarij*, quatenus nulla Romanarum Legum ei adversatur, in *l actiois 9 n de L Rhod.*

16 Ex quo loco discimus & hoc, usu venire posse, ut Lex aliqua municipalis fiat universalis, adoptione & sanctione Summæ Potestatis, quod ad vim obligandi totius Imperii cives attinet;

ut tamen originalis & authentica qualitas dependentiæ municipalis à summa potestate, maneat; ne quida Jure prius in Republ constituto per ejusmodi Statuta mutetur

17 Eadem municipalis à Superiori Potestate dependentia facit, ut si aliter federit Principi, aut Rectoribus Universæ Reipubl jus illud municipale, quod ad communè regimen ejus loci pertinet, mutandum putet, suo arbitrato id facere possit, Imo Leges universæ toto Imperio publicatæ, Statuta municipalia illis adveria tollunt usve derogant, quemadmodum Hadriani Rescriptum poenale, de non sepeliendis in civitate cadaveribus, derogare juri municipali, quo permissum id erat in aliqua civitate, tradit Ulpianus in l 3 § 5 *d sepulchris viol*

18 Sequitur in definitione Legis, *Honestatis conveniens* Debet enim esse honesta Lex, hoc est, non inhonesta, ut nihil quod necessitati morali & divinis præceptis adversatur, præcipiat, Hoc enim si fiat, vim suam perdit, cives obligandi, quoniam juris Naturæ & divini prior ac superior haud dubie est obligatio

19 Quod non æquè dicendum, si qua Lex dubiæ sit rationis, nec quare ita placuerit, civibus constet, imo ne tum quidem, si contrarium probabilius videatur Sufficit enim, nihil in Lege necessario morum dictamini contrarium posse reprehendi

20 Hinc merito prohibent Legumlatores, ne quis in rationem Legis inquirat, nempe ita, ut si ratio non liqueat aut probetur, tum legi obsequium sit negaturus l xx & seqq *de Legib* Quo loco recte illud applices *Hobbesianum*, non competere civibus discretionem boni & mali Quoniam nihil magis ad resolvendam Imperii vim pertineret.

21 Supposita igitur convenientia cum jure divino morali & Naturali, dicendum est, a singulorum judicio non pendere examen rationis, qua Lex nititur non quod in rationes inquirere non liceat, id enim maxime commendatur, verum ne, si fiat, ut cives interpretari quam exequi malint Leges, multa quæ modo certa sunt, ut ait Neratius, subverterentur l XXI *de LL*

22 Quid sibi vult igitur, dicat aliquis, Rationem esse animam Legis? *Æstimatione* juris naturalis & gentium valeat regula, valeat sensu quoque civili Sed tum ratio intelligatur, quæ Legis auctori placuit, non quam ratiocinator excogitet Illa plerumque recta, tam tñ non omnium optima semper, est equidem anima Legis, & verba sunt corpus, quæ à ratione, qua motus est Legis auctor, animantur, & juxta placitum Summæ Potestatis, effectus suos exercent, ut ubi ratio illa cessat, verba veluti cadaverosa vim obtigandi non habeant

23 Non est heic loci prætereundum, male quosdam ita in animum induxisse, Rationem esse principium cognoscendi cum omnes disciplinas, tum in primis jurisprudentiam, quod nobis in disputatione de principio cognoscendi divinitatem sacræ Scripturæ, quam executi sumus in lib I sect 6 objectum est Ostendimus enim in libro de *Concursu Rationis & Scripturæ* sect 3 imperite illos confudisse Philosophiam civilem, quam in hisce libris executimus, cum Jurisprudentiâ Principium cognitionis in illa sane est Ratio, sed in Jurisprudentiâ nihil est Ratio, quam instrumentum cognoscendi voluntatem Legislatoris; quæ licet minus Rationi conveniens, quam civilis philosophia dicitur, præferenda tamen est ei, quod ratio in abstracto potius præscriberet, Si verò principium esset Ratio, fieri non posset, ut quod ratione præstat

præstat, ei quod est deterius, postponeretur, quin flagitium alioquin, ut illi amant loqui, committeretur. Vide his, quæ in *Eunom ad l 21 de Legib* collocata sunt.

24 Sed redeamus ad definitionem. Dictum adhuc est in definitione, quod Lex omnes Imperio subditos obstringat, non cives duntaxat, quia Legis obligatio à subjectione dependet, quæ continet etiam peregrinos & advenas; ubi interius explicandum occurrat. Ubique igitur illa summæ potestatis est mens, ut omnes teneantur, ibi vis legis, à quoque Lex est, quacunque forma emittantur, sive ut Edicta, seu rescripta, vel ut epistolæ aut decreta, modo publice innotescat ea mens Imperantis, ut prudenter constitutum est à Theodoro & Valentiniano in *l 3 C de Legib* quæ de re diximus in *Prælect ad tit π de Constitut Princ π 5* & in *Eunom ad l d Constitut Princ*.

25 Personales constitutiones, quæ in gratiam, vel in odium certarum personarum statuuntur, Privilegia dicuntur, quomodo & Cicero in *Orat pro Dom Legem Clodiam*, qua in exilium actus fuit, privilegium appellabat, maxime tamen exemptiones a jure communi hoc nomine usurpantur. His quidem æque obligantur omnes, ut respectu personæ privilegiatæ, constitutioni effectum tribuant & tribui patiantur, sed ad alios eodem jure ornandos aut onerandos minime valent.

26 In plurimum Imperis privilegia propter studium æqualitatis rarioia sunt, legibus XII tabularum prohibita, in Monarchiis aliquanto frequentiora sunt, videlicet, de his quæ vere sunt talia, loquimur. Enimvero exemptione, quæ integris hominum ordinibus, ut pupillis, mulieribus, Fisco tribuuntur, etsi privilegia dicantur, diversi tamen generis sunt, quia non singulis, privatique,

sed universæ civitati concessæ videntur, de quibus actum latius in *Prælect ad T. π de Legib*.

27 Sequitur in definitione; *omnesque ei subditos ad parendum obstringens*; hæc est virtus Legis, in universum; sed à Jurisconsultis Virtutes Legis enumerantur hæc, Imperare, vetare, permittere, punire *l VII π de Legib*. Imperantur faciendæ, vetantur contraria, permittuntur licita. & quidem permissio differt à tolerantia. Nam quod permittitur, id juris habet effectus, Toleratur, quod Lex impune saltem transmittit; ut ebrietatem & ingratitude.

28 Ita Lex Mœtica permisit divortia, Lex Romana concubinatum; sed meretricias libidines idem jus Romanum tolerat, non permittit, ut aliæ civitates ebrietatem, ingratitude aliaque vitia, quæ ubique improbantur, nusquam puniantur; Seneca 3 de clem cap 7. Certe enim propter civiles rationes potest aliquid & tolerari & permitti, quod non sit honestum; utique propter necessitatem, haud perinde ob utilitatem, ut tamen pro necessitate habeatur, si permissione minoris vitii magis evitari queat. Nec offenditur hoc casu Regula Apostoli Rom 3 v 8 non esse *facienda mala, ut inde eveniat bonum*, nec enim Legislator eo facit aut probat malum, sed regit ac intra limites coercet, ut Moses divortia, libelli impetratione pro remedio extremo discordiæ proposita.

29 Hanc permittendi virtutem negat esse legalem Puffendorffius in *lib. I de J N G. c 6 π 15*. Nam permissio non est *actio legis*, inquit, sed *actionis negatio*. Quæ Lex permittit, ea neque præcipit neque vetat, adeoque circa eadem nihil agit. Sed est petitio principii, quod nihil sit medium inter præcipere & vetare potest aliquis nec vetando, nec præcipiendo, non agere nihil.

hil Nam dare jus externum super eo, quod alioquin non liceret, non est nihil, nec tamen est vetare vel præcipere, quod in exemplis modo relatis est perspicuum Non habet adeo rationem Vir Cl a lse-
rendo, quod differentie inter permittere & tolerare, non habent rationem

30 Suadere, non est virtus Legis, cum parendi necessitatem ejusmodi decreta habere non possint, quales illæ Claudii Cæsaris, ut *uberi vinearum proventu bene dolia picarentur Nihil æquè facere ad viperæ morsum, quam taxi arboris succum Sueton in Claud* Sunt & Romani juris aliquæ admonitorie leges, majoris tamen momenti quam Claudinæ, sed nec hæ Leges rectè dicuntur, ut est consilium, quod Justinianus suggerit Patribus, substituendi liberis heredem in casum mortis ante pubertatem, dum metuunt, ne substituti filii insidiantur, ut successionem occupent § 3 *Inst de Pupill subst adde l 34 ff de Legib l 24 ff de Rei vind Nov 22 c ult impr*

31 Ultima virtus Legis est, Punire, id est, poenam constituere in violatores Legum, quæ pars Legis Sanctio dicitur, ut Justinianus docet in § *sanctæ quoque Inst de Rei Divis* idemque probant exempla, quotquot in vetustis supersunt monumentis, Legum Romanarum Eaque pars Legis adeo propria fuit, ut quæ sanctione carebat, Lex imperfecta diceretur Etsi non semper poena specialis imposita fuerit, aliquando nil nisi *improbe factum*, si quis adversus ea fecisset, adjectum esse legimus, ut de Lege Velleja narrat Livius *lib 10 c 1*

32 Grotius effectum Legis statuit esse triplicem Primus est obligationis, etiam quod ad animi conscientiam attinet Secundus effectus est, Poena, si hæc legi adjuncta sit, eaque ad obligationem patiendi valet, si quando per judicem ex-

igitur, alias minime, nisi quid scelus in Lege reperitur Tertius est rescissio omnium actorum, quæ Legi repugnant, si Lex id exprimat, aut adimat ipsam facultatem, vel quando factum habet in se perpetuam turpitudinem, *Introducitur Jur Holl lib 2 c 2 à pr*

33 Obligatio Legis civilis, de qua hoc loco agimus, venit à Summa potestate, Sed unde Superior habet potestatem obligandi conscientiam & voluntatem? cum verissimum sit, *πεγαίσις ως αμαρτίας αδικία κέρειον είναι, nimirum aliæ voluntatis esse dominum*, ut Epictetus, & omnis Philotopia dicat Enimvero poenam à superiore proficisci, facile constat, hoc ipso, quod superior est, sed animi obligatio à sola qualitate Superiori non potest oriri, ut probatum est in *lib 1, sect 1 cap 2 n 18 & seqq* Meretur hic locus seorsum explicari, quod fiet in *cap seqq*

34 Reliqui duo Grotiani effectus, sunt partes Sanctionis, quæ cum perfecta erat, non modo poenam, sed etiam contra actorum rescissionem continebat, ut Ulpianus docet in *fragm tit de Legib* Aliquando poenam sine rescissione, vel etiam rescissionem sine alia poena Poenam Lege sancitam, ita sicut expressa fuit, esse irrogandam, non est dubium, & si rescissio simul imperetur, habemus quod liquido sequamur, ut tam poena quam rescissio locum habeat De jure obligationis ad poenam, de qua in Grotii verbis, actum est à nobis in *lib 2 sect ult cap 1*

35 Si lex simpliciter aliquid prohibeat, sine rescissione vel poena, Grotius acta contra legem non esse nulla vel rescindenda statuit, eo quod exprimi vult in lege rescissionem ad hunc effectum, duplici tamen exceptione, facultatis alicui ademptæ & perpetuæ turpitudinis.

36 Hæc sententia non probatur Imperatoribus Theodosio & Valentiano in *Constit Non dubium est 5 de Legib* ubi statuunt, eaque Lege prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habenda esse, licet Legislator fuerit tantum prohibuerit, nec specialiter dixerit, inutile esse debere quod factum est, sine discrimine rerum perpetua morantate turpium & civili ratione prohibitarum, nec quidem admittitur differentia Actus in suis requisitis illiciti, & cuius facultas alicui adempta sit. Nec videtur hæc ratio Imperatorum, à Jure naturali, vel publico universali abhorre, Quod enim lex fieri verat, id factum quominus pro non factum haberi velle videatur, nihil adferri potest.

37 Nisi forte nullitas ad præjudicium non peccantis, sed tertii pertineat, tum respectu tertii quominus actus valeat, nihil obstat. Quemadmodum, si prohibeat Legatum, etsi dictante testatore, sibi adscribere, Si tamen id alii Testator restitui iussit, huic suum jus salvum manere, bonum & æquum est, ut definitur in *l 14. § ad l Corn de Fals*.

38 Quod si hæc est vis Legis, simpliciter aliquid sine poena prohibentis, hujus adjectio, secundum illam Imperatorum sententiam efficere non potest, ut actus contra Legem institutus valeat, nisi poena sit ejusmodi, ut ex ejus usu diversa Legislatoris voluntas intelligi possit, Nam si poenam locum habente, non possit actus esse nullus, inde necessario colligitur, jubendo certam poenam exigi, Legem supponere actum valere, non etiam nolle, ut actus subsistat. Quæ limitatio à Juris interpretibus tradita, vera quidem est, sed usu parum obvio vel exemplis trito.

39 Civilis distingui posse videtur, utrum Lex ipsum actum directè prohibeat, an prohibitio spectet requisita

quædam ad ipsam actus substantiam non pertinentia. Si prius, dicendum est. Actum non definire esse nullum, per specialem poenam, nisi talis sit, ut modo designatum est, quæ non possit habere locum; in hypothesis. Actus jure subsistentis. Exempla poenæ ad requisita, non ad actum ipsum pertinentis obvia sunt, Matrimonium publice promulgandum & celebrandum est, sub poenâ XII Librarum. Non spectat ipsum matrimonium, aut ejus essentiam, sed modum & circumstantias. Rursus, matrimonio incesto aut aliter Legibus interdicto imponitur poena, quod nihil alter ab altero percipere possit lucrum, vel beneficium, inde non sequitur; matrimonium jure valere; si poena locum habeat.

40 Novimus aliquando Leges jurejurando fuisse sancitas; ut Lycurgus Spartanos suos obligavit, & Romæ sæpe factum legimus. Cujus rei nec alius esse potest effectus, quam quod obligationi jam in eodem vigore sancitæ, ac in eadem latitudine firmatæ religionem Numinis addit; novam inter omnes obligandi vim adterre non potest.

41 Hoc tamen adfert novi Jusjurandum, quod si Leges sint apertè iniquæ & turpes, earum executionem injurati cives pati debeant, etsi facere secundum eas Leges, & actione suas instituere non possint, hætenus enim verissimum est illud Apostoli, Deo magis obediendum esse quam hominibus. Ergo nec in ejusmodi Leges jurare, pietas & religio permittere videntur, nisi forte passivæ quam diximus obedientiæ causâ.

42. Atqui Catonem in Leges, quas injustè rogatas putaret, sæpe jurasse, narrat & defendit Cicero, in *Orat pro Sexto*, ratione redditâ, *Ne cum Reipubl nihil prodesset, vive Reipubl privaret*. Credo, quod contra jus & utilitatem Reipubl.

licæ magis, quam contra honestatem mo-
ralem latæ fuerint istæ Leges, vel de
patientia civili juramentum illud præsti-
tum fuerit. Et non minus idem Cicero
laudat Metelli constantiam, qui in exi-
lium abire, quam jurare maluit in Leges
à Saturnino latas

43. Sed Cato ne quidem exequi de-
tractavit legem Clodiam, quâ manifesta
Prolomæo Cyprio Regi injuria fiebat;
qui fretus imperio populi Romani reg-
no paterno atque avito rex amicus pa-
catus, quietus, nulla injuriâ com-
moratâ, nullis repetitis rebus, cum pur-
pura & sceptro & insignibus regis om-
nibusque bonis suis publicatus & præ-
conio publico subjectus est, Ad hoc mi-
nisterium iniquitatis, eadem Lege Clo-
diâ delectus Cato rem injustitiæ plenam
executus est, Sequutus rationem quam
Cicero his verbis exponit, *quoniam illa
in Republ macula regni publicati ma-
neret, quam nemo jam posset eluere Quod
ex malis boni possit in Republ provenire, id
utilius esse, per se conservari, quam per alios*
Non potest civis actiones suas ex præcri-
pto Legis injustæ instituere. Sed quomi-
nus, quod is qui habet summam potesta-
tem decrevit, sibi improbatum, exe-
quatur, ut quam minimum in demali in
Republ vel privatos redundet, ei non
videtur obstare boni viri officium

44. Denique, proprietas Legis, ut om-
nium præceptorum, est, quod respectu
futuri intelligatur, ad præterita non per-
tineat, nisi casus præteriti temporis di-
serte exprimentur, quod in terminis ha-
bilibus justa ratione aliquando fieri po-
test *l. 21 ff de l. 7 C de Leg l ult C
de Pact pign Nov 115 c 1 in fin*

45. Potest tamen fieri, ut tametsi
non sit expressum, nova tamen Lex ad
veteres & præteritos casus etiam perti-
neat. Primum, si Lex nova non tam sit
dispositiva novi juris, quam declaratoria

juris antiqui, ut in hoc exemplo;
Lex est, ut inter Conjuges lucra &
damna communicentur, dubitatum
utrum ad ipso jure fieret? Nova Lex id de-
terminavit, cujus sententia non minus
ad præterita quam ad futura matri-
monia spectare, judicatum est. Idem usu
venit, quando nova Lex aliquid facti
injungit his, qui antiquo jure uteban-
tur, veluti Lex est lata, quod heres
ex beneficio inventarii intra lex men-
ses, rationes reddere & Curatorem bonis
petere debeat; hæc etiam ad heredes,
qui jam pridem beneficium Inventarii
impetraverant, merito pertinere visa
est. Extra hujusmodi casus nihil verius
est, quam quod Cicero in Verrem 1
*Cedo mihi, inquit, Leges Atinias, Ti-
tias, omnes præterea de jure Civili, hoc re-
peries, in omnibus statui jus, quo post eam
Legem populus uteretur*

46. Porro, Lex habet suam perfectio-
nem statim atque decreta est, et non scri-
batur, ut rhetoræ Lycurgi, cujus inter alia
instituta fuit, *μνησὴν δὲ νόμους ἐν ὄφει, non
σὺν legibus scriptis*, ut tanto fidelius im-
pressa memoriæ, sanctius custodirentur.
Neque verò, ubi maxime scribuntur
Leges, scriptura ad essen iam illarum re-
fertur. Lex erat, quam populus jussit,
quam plebs sciverat, cum roganti
Legislatori, *Velitis jubeat Quirites*, res-
ponsum erat, *ut Rogas*. Verum est ta-
men, ut Leges obligent cives, inno-
scere eas & publicari debere, quod vix
aliter commode, quam per scripturam fie-
ri potest. Expediit autem præscribitem-
pus, ex quo sint valituræ, velut jure
novissimo Romano bimestre spatium,
antequam poenæ violatarum Legum
exerceantur, præfinitum est à Justinia-
no in *Nov. 66 cap 1*

47. Postremo, quod Juris & Com-
munis ratio dicat, unumquodque tolli
eo modo, quo est colligatum, idæque
in Legi-

in Legibus obtinet Voluntas Summæ Potestatis ut Legem facit, ita Legi tollendæ sufficit eadem & sola requiritur, eoque pertinet illud, *Αἰ μὲν ἄρχαὶ ἵσταται ἄρχαὶ ἔτι καὶ αὐτῶν ἐστὶ*. Constitutiones posteriores prioribus sunt validiores l. ult. π. *Constit. Princ.* sive priorres Leges omnino tollant, quod est abrogare, live ex parte, quod est derogare, live aliquid Legi præcedenti adjiciatur, quod subrogare dicitur, denique, si quid ex priori Lege mutetur, quod est obrogare, teste Ulpiano *fragm. tit. 1. c. 1.*

48 Mutatio temporum hominumque sæpe id officium ejusdem civitatis Rectoribus injungit, quæ de re Apulejus in *Apolog.* paulo crudiori eloquentiâ, *Nonne vos quotidie, inquit, experimentis illuminantibus tenebras antiquitatis, totam illam veterem & squalentem sylvam Legum, novis principalium rescriptorum & Edictorum securibus truncatis & caditis?* Nec solummodo magnis temporum intervallis, sed eadem hominum ætate res & usus id sæpe fieri suadent, quomodo ingenue Justinianus, *Ὁ ὦ ἐπισημόν, ἐὶ πικρίδιον, καὶ ὡς αὐτὸι προτέρον ἐπισημόν, ὡς ἐξ ἄρχαί, τὰ ἑτοίματ' ἐστὶν καὶ τὴν ἀρχαίαν τῶν ἀρχαίων δούτερον ἐπισημασίαν διόρθωσιν αἰετῶν, ἀλλὰ μὴ πῶς ἐτέρων ἀναρθεῖν ἐπινοήθηται ἢ ἰόρον* Nec enim erubescimus, inquit, si quid à nobis melius, quam primò dixerimus, inventum fuerit, id ipsum sancire, novæque emendatione priora cogitata è nostro pensu in melius reformare, nec expectare, dum Leges nostre ab aliis corrigantur, *Nov. 22. in fin. Bene & generose*

49 Hujus etiam facultatis est, Æquitatem adhibere Legibus applicandis; sed opus est hac parte, distinctione, quæ hoc loco omitti non debet. Æquitas generaliter ab Aristotele recte vocatur *Ἐπισημοσύνη* & ἰσότης, *Correctio Juris Legalis 5. ad Nicom. 10.* Fit autem hæc

Correctio bifariam, vel cum mens & sententia Legis est liquida ac indubitata, sed dura & aspera, tum Princeps vel quis Summæ Potestatis habet, non Judex aut Interpres, in applicatione ad singulas facti species rigorem mitigare potest. Quæ de re Constantinus Imperator ita rescripsit, *Inter æquitatem Jusque interpretatam interpretationem nobis solis & oportet & licet inspicere l. 1. c. de Legib.* Hujus specimen est, quod de Claudio habet Svetonius, *Nec semper præscripta legum sequuntur, duritiam lenitatemque mutantur, ex bono & æquo, perinde ut efficietur, moderatus est, c. 14.*

50 Altera species Æquitatis est, quando verba Legis generalia producantur ad casum, quem Legis auctor probabiliter sub eo comprehendit voluit, quam speciem Aristoteles vocat *ἐπισημοσύνη*, ἡ ἐπισημοσύνη τῶν ἐπισημοσύνων. *Emendatio Legis, quatenus ob generalitatem verborum defectu laborat.* Captare & notare verborum est Summum & strictum Jus, Excipere casus, ex præsumptâ Legislatoris voluntate, id est Æquitatis, de qua idem Constantinus & Licinius ita rescripserunt, *placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque quam stricti juris rationem in l. 8. c. de Judic.* Sit Lex ejusmodi, Qui sanguinem humanum fundit, ejus sanguis vicissim effundetur. Hujus Legis verba, tenerent etiam illum, qui moderatè inculpatae Tutelæ servavit, imo, qui venam secuit. Æquitatis est, utrumque casum eximere poenæ. De hoc genere Cicero loquitur, *Scriptum Jus sequi calumniatoris est, ait, boni Judicis voluntatem Scriptoris, idque variis exemplis illustrat, in Orat. pro Cæcilio.* Et diximus hac de re latius in *lib. 1. Digress. cap. 6.*

51 Quando igitur usu venit, ut Lex in universum æqua & recta, in hypothesis dura videatur, si tamen non dubitetur, quin

quin ille casus sub sanctione comprehendatur, Judex ita dicere cogitur, *Totum id quidem durum est, sed tamen Lex ita scripta est*, quæ est Ulpiani *in rebus in l 12 § 1 π Qui & à quib. manum* Princeps secundum merita circumstantiarum aliquid remittere potest, ut Claudius prævit, & Constantinus in *d l 1 C de Legib* declarat.

52 Quid si ratio Legis in certis casibus sub Lege comprehensis evidenter cesset, an tunc saltem Judex aliud statuere potest? Videtur ita, secundum illud vulgatum, *Cessante ratione Legis, cessat ipsa Lex*. Attamen verius est, ob rationem Legis in certis casibus cessantem, non posse Judicem aliud quam Lex jubet, statuere, Principis ad hoc opus rescripto, eumque esse usum *Æquitatis à Summâ Potestate implorandæ*. Exempli gr Minor annis XIV, non potest facere Testamentum, quia nullum est ejus animi judicium. Detur puer callidior quam alius pubes. Quæritur, an ille possit, hic verò non possit testari. Dicendum est, non obstante rationis diversitate, puberem posse, Impuberem non posse facere Testamentum. Idem multis in jure publico privatoque instantibus illustrari posset. Oportet igitur aliquam partem materiæ Legalis universalem esse, in quâ Ratio fallat, ut isti regulæ usus & locus detur.

53 Et hæc quidem de Legibus, pro modo hujus instituti. Vim quoque Legis habet Consuetudo, sive Jus non scriptum, quod tacito populi consensu vim obligandi accepit *l xxxi i ff de Legib*. Hujus initium nunquam est à scriptura, siquidem naturalis ejus proprietas est, quod auctorem initiumque habeat incertum. sed postquam vigorem suum obtinent mores, & possunt & plerumque solent scribi, ut factum in consuetudinibus Feudorum.

54 Proprie, in popularibus Imperiis viget hæc species, nempe ut sua vi nitatur, neque enim in diversis imperiis populus, qui expresse nullius auctor juris esse potest, sed ipse leges accipit, tacite jus introducere potest. Verum in Monarchiis aut Aristocratiis valet nihilominus consuetudo, ex tacito imperantium consensu; sic tamen ut contrario placito semper abrogari queat.

55 Debet autem, ut consuetudo obtineat, his prædita esse requisitis, ut honesta sit, ut generalis, & certa. Honestas, pari sensu, quo *suprà* de Lege dictum. Generalis, id est, ab universâ Republ vel potiori parte recepta, perinde ut Lex a toto populo fertur. Quatenus enim parimodo obligant, ab una ad alteram rectè argumentamur. Hinc Municipiorum consuetudines eandem habent vim quam Statuta, ut teneant, quatenus juri moribus que Reipubl non adversantur.

56 Ut de certitudine constet, requiritur longum tempus, & frequentia actuum, quibus recepta fuerit & probata consuetudo. Quantum vero temporis & quales actus esse debeant, à Magistratum vel Judicium arbitrio pendet, modo talia sint, unde, quod satis sit de veritate consuetudinis, constare queat. Adde quæ *scrips ad tit π de Legib* & quæ interius per occasionem lequentur.

57 Quamquam autem alieni Leges Imperii, ad alios non spectant, tæpe tamen usu venit, ut aliorum Statuta populorum ab aliis recipiantur & observentur, præsertim in ejusmodi rebus, quæ alibi maxime in usu, & excultæ fuerint, quemadmodum de re Nauticâ apud Rhodios constat, quorum Leges ideo de re maritima ab ipsis Romanis adoptatæ fuerunt, ut superius probatum est, *ex l 9 π ad L. Rhod.* idemque a populis

gulis Hollandiæ vicinis, si non per sanctiones expressas, attamen tacite per consuetudinem; qua de re dictum in *Prælectione ad d. tit. de Legib. n. 14.*

58. Hinc etiam evenisse videmus, ut Jus Romanum per omnes fere cultiores populos receptum sit, hætenus, ut quæ Statutis Gentium propriis definita non sunt, ea secundum Jus Romanum, quatenus Reipubl. & temporum status non retragatur, decidantur, aut saltem ad servandum & illustrandum magnam habeant auctoritatem.

79. Postremo loco, nec id, quod maxime pertinet ad caput Administrationis, omittendum erat, Principem & Recto-

res Civitatis esse quidem Legibus solutos, sed hoc tamen eos agere, ut ultro se illis submittant nisi hunc articulum, quod satis est, executi essemus in *lib. 1. sect. 3. cap. 1. n. 29 & seqq.* Id etiam antehac observatum est, non sequi ex eo, quod Leges certa forma ferendæ sunt; nec sine approbatione, vel ut alicubi loquuntur, verificatione alicujus Senatus publicantur, penes Imperantes solos non esse potestatem Legislativam; Quemadmodum Cæsares, Rescripta sua, nisi causâ à Magistratibus cognita, effectum habere noluerunt *l. 7. C. de Presb. Imp. off. vid. d. cap. 1. n. 29.*

C A P. I I I.

De obligatione Conscientiæ ex Legibus

Conscientia an errare possit; ubi de voce. Quid sit Conscientia; & partes ejus. Obligationem Conscientiæ ad solum se referre Deum. Quatenus Naturæ jus conscientiam obliget, accuratius exponitur, & an valeat distinctio inter honestatem & necessitatem juris Naturalis. Non omnia, quæ svadentur ut meliora Jure naturæ, etiam præcipi ut necessaria. Jus Gentium an, & quatenus obliget Conscientiam. Eadem quæstio de jure divino per omnes ejus species exigitur. Quæ sit ratio, quod Lex Civilis obligat conscientiam. An & quatenus hoc juri Naturæ derogare possit. Quantam stragem juri publico inferat hæc positio, quod Lex civilis juri naturæ, quod ad facultates pecuniarias attinet, derogare non possit. Refellit illa positio, & contrarium probatur. Exemplo id uno alteroque illustratur, & Amesse rationes contrariæ refutantur.

Si conscientia non potest errare, quemadmodum nuper admodum viri docti quidam, primo sibi, credo, dein alius pertraserunt, frustra occupati sumus in indagandis regulis, quibus regatur & errare prohibeatur. Sed nos sequimur communem generis humani conscientiam, quæ ut errare posse creditur, ita

regulis atque præceptis, ne quid erraret, indigere semper existimata est. Reservatus est hic locus è capite præcedenti seorsim tractandus, idque nunc institimus. Primo, quid sit Conscientia, videamus. 2. Et quidem si vocabulum, ut primo in Arte loco fieri solet, consideremus nihil est aliud conscientia, quam

Scientia cum alio, vel nobiscum, ita adsumere alium in conscientiam, ita Conscire sibi homines omni die dicuntur: Et posterius ad hoc institutum pertinet, ut Conscientia sit, Scientia ejus, quod ipse quilibet apud se cogitat.

3° Nemo enim cogitat tanus homo, nisi cogitare se scire, nec haftenus errare potest conscientia, sed quando cogitationes errant, ut fieri posse, difficile est negare; qui cogitando errat, habet conscientiam cogitationis errantis; sed non est sibi conscius quod erret, ideo conscientia propriè non errat, sed cogitationes errant, cogitantque adest ac inest conscientia cogitationum erronearum. Si volunt hoc, qui conscientiam errare negant, fiat adfertio, & conscientiam non errare, cogitationes, quarum habemus conscientiam, errare quandoque dicamus.

4° Verum tamen est, quod Conscientia veritatis non sit, nec esse possit erronea, & quod clara & distinctio perceptio rei, sicut est, non differat à conscientia veritatis. Si hanc igitur solam vocant Conscientiam, & eos qui cogitando errant, sine conscientia esse statuant, habemus adfertionem adeo veram, ut tere inepta sit inculcatu; Conscientiam excellenter dictam, quæ veritatis est, errare non posse. Simul autem se & omnes qui hoc tenent, quoties minus valide philosophantur, ut à veritate quam habere se putant, aberrant, sine conscientia esse, teneant, ut quidem videtur, oportet.

5 Sed missis argutis, quarum interpretationem auctoribus suis relinquimus, re ipsam cernamus. Non habemus causam recedendi à communi doctrina, secundum quam, Conscientia est Judicium hominis de se suisque actionibus coram Deo. Judicium hoc nihil est aliud, quam Applicatio juris ad factum, quod proinde notum

esse oportet. Notitia facti solet vocari *ovvidenza*, Applicatio juris est *comparatio*, ut hi termini sunt fere recepti.

6° Facti notitia est vel ipsius, ut ita loquar, corporis facti; vel *circumstantiarum* & circumstantiarum, Utraque ad hoc judicium enixè requiritur, ut Jus applicari possit. quomodo qui patrem suum in bello habet oppositum, ut applicet jus ad factum, non modo scire debet, hostem esse, verum etiam Patrem esse, quem oppugnat. Qui mulierem corrumpit, solutane sit, an materfamilias, cognoscat oportet, ac ita in similibus.

7 Sed de facto homines errare posse notius est, quam regula Juris, Facta prudentissimum quemque fallere possunt. De Jure fieri posse, ut homines similiter errent, creberrimæ sapientissimorum hominum disputationes & dubitationes indicant. Ac ita, cum in utraque parte Conscientiæ error usu veniat, difficile dictum est, quomodo Conscientia errare nunquam possit. Nam dicere, Notitiam veram, Judicium verum, solummodo esse Conscientiam, est Claudianum, cum rogatus sententiam in conflictu opinionum, pronuntiaret, secundum eos se sentire, quæ vera dixissent, ut Svetonius auctor est.

8 Nos in hoc Tractatu Facti notitiam supponimus, de Jure præsens institutum est. Etsi autem de Lege Civili hic proprie agamus, placet tamen per omnes Legis & Juris species hoc quæsitum exigere. Etsi de jure Naturæ, quod satis esse videri queat, actum est in lib. 1. sect. 1. cap. 2. n. 18. & seqq. Ubi dicta ad hunc articulum transferre licet.

9 Principium decisionis in hac questione, peti debet ex ultimis definitionis Conscientiæ verbis; **CORAM DEO** id est, prout homo Dei judicio subicitur, ut Amesius loquitur *pr. d. Conscient.* Cum

Cum enim hoc iudicium sit actus ani-
mi, nulli quam Deo cognitus, qui solus
est *καρδίας κριτής, cordium scrutator*, fieri
non potest, ut rationalis creatura cui-
quam suarum cogitationum, quam soli
Deo, rationem reddere debeat aut pos-
sit. Nec ideo, ut aliunde quam à solo
Deo rationes & regulæ, quibus animi iu-
diciū teneatur & regatur, proficisci
possint

10 Pertinet etiam ad Quæstionis sta-
tum, per obligationem ut sciamus, quid
intelligatur, nec id melius quam ex eo,
quod Jurisconsulti de obligatione præ-
dicant, explicetur. Est juris *vinculum*,
ajunt, Obligatio, *quæ necessitate quæ ad-
stringitur ad aliquid dandum vel faciendum*

Agimus hic de eo, quomodo aliter facere non
liceat, quam iudicium illud coram Deo,
id est, conscientia dicitur. Hoc est *τὸ
γινώσκειν τὸ Θεοῦ*, quod divinitus etiam gen-
tes noverunt, *ὡς Θεοὶ αὐτοῖς ἐφανέρωσαν*,
Quod Deus illis notum fecit. ut Paulus
1 ad Rom. *Ἐαυτοῖς ἑστὶ νόμος ὅτι ὁ Θεὸς ἑστὶ
Lex est conscientia*, cui si non pareant,
eandem minatur illis poenam *Ad Rom. 2*

11 Sed jus naturæ, dictum est *in loco*,
esse vel præcipiens, vel permittens, vel
svadens. Prima species obligat haud du-
biè conscientiam, ut aliter facere non
possit homo, quam ejus regulæ cordibus
in sculptæ immutabiliter dictant, quæ
spretæ reddunt hominem *ἀκαταλόγητον*
& *ἄκατανόητον*, defensionis exper-
tem & sui ipsius iudicem, ut Apostolus
copiose in 1 & 2 ad Rom. docet

12 Jus permissivum non potest eum,
cui facultas datur, obligare; sed alios,
ut quemlibet jure naturaliter permissio
uti patiantur, nec eos impediunt, obli-
gat. Veluti, occupare, in dominium re-
digere quod nullius est; ratio naturalis
permittit, nec alius alium in exercendo
hoc jure turbare vel impedire, salvâ ju-
ris & animi conscientia, potest; nemo

tamen ad hoc, ut res nullius occupet sua-
que faciat, obligatur. Idem est, in mo-
deramine inculpatæ Tutelæ, contra vitam
injustam, quæ ut licet, ita non tene-
mur ad usum ejus, nisi forte aliorum,
quibus tuendis obligati sumus, respectu.

13 De jure Naturæ Svasorio major
est *κατασκευαστικὸν*, Habemus enim præcep-
ta, Christiani nominatim, *τὸ ἀναλεῖσθαι
προσεύχεται, ἵνα ἁγία ἀναλεῖσθαι*, dandam
esse operam, ut ubique servemus *τὸ ἰσχυ-
ρον καὶ τὸ ἐπισημαίνον, quod decorum est, &
bene, sedat*, fugiendi verè non tantum
ἀνομιᾶν, nefaria, sed etiam *τὰ ἐκ ἀνάγκης
ἀνεπισημαίνοντα*; occiam talia, quæ minus con-
venient gravitati, ut etiam vetet Apo-
stolus *ἐν ἑκείνῃ ἐπισημαίνοντι Εφ. 5* quæ tantum
non virtus est in conversatione civili.
Hinc gravissimi homines incipant. In
Canonicum, ob usum distinctionis inter
Honestatem & necessitatem moralem;
ut hæc obliget, illa saltem commendat
facienda. P. S. In divortio honestatem à
necessitate separant Canon. stræ, ait D.
Wissenbach *D. 6 ad Inst. 22* quæ de re
dixit *in part 2 Digness. c. 7. n. 4*

14 Verius tamen est, non quicquid
ut laudatur & commendatur, etiam
præcipi & necessarium esse videri, neque
peccare, qui non adsequitur, quod op-
timum est. Sunt quæ *κατὰ ἀνάγκην*, alia
κατὰ ἐπισημαίνον injunguntur, quædam præ-
cipiuntur, quibusdam vena datur, ut
Apostolus distinguit 1 Cor 7. Est quod
*ἔχει ἑξ ἑστέ, ὅπως ἂν καὶ περὶ ἁγορῆς ἀπέχε-
ται*. Habeat aliquid improbabile, neque
tamen est prohibitorium, ait Leo Philoso-
phus in Nov. 24.

15 Ita cælibatum, quo melius Deo
vacemus, non obscure commendat Pau-
lus 1 Cor. 7. negat tamen peccare
nubentes, etsi melius faciant contra Con-
sobrinam vel Sponsam filii in uxore
ducere, non est prohibitorium neque pec-
catum; melius tamen abstinere talibus

nuptiis, pudor, & jus naturale svadet, adeo ut multæ gentes eas enixe prohibuerint. Etiam Romani aliquando de consobrinis, & de sponsa filii semper. At necessarium id esse juris naturæ præceptum, nemo dixerit. Beza quoque, sponsæ filii prohibitionem non dubitat appellare duram, *lib 2 de Polygam*.

16 Consilium est Pauli Adtefforis, *In re dubiâ certius & modestius esse abstinere, tametsi non peccet*, qui aliter consulit *l 14 § 3 d Rit nup*. Modo servet & *ἐξοπισθῆς ἐν ἰδίῳ τοῖ, ut bene certus sit apud animi sui conscientiam*, ut Paulus Apostolus enixe monet. De coma, reminimâ, ut loquitur Calvinus, idem Paulus; *ἡ φύσις διδάσκει, natura docet*, inquit, *ὅτι ἀνήρ ἰὺν κομῆς, ἀκήρεια αὐτῶ ἐστὶ, quod comam alere viro sit inhonestum* *1 Cor II* oppositè ad mulieris *ἡ ἰδέξασθαι, decet mulieris in Comâ*. Non tractat eam rem, ut moraliter turpem, aut ubique peccatum, sed deterius esse, comam e viro ali non dissimulat.

17 Quin etiam posse dari circumstantias & occasiones, quibus abstinere talibus, sit præceptum, nec aliter institutum, peccati sit expers, fatendum videtur, sed quicquid natura svadet ut melius, id statim non esse peccatum, vel sola successio ab intestato probat cognatis enim agnativè proximis bona relinquere non potest negari, naturæ convenientius esse, quam extraneis, neque tamen, sine peccato aliter decerni posse, quisquam dubitat. Ergo in his est latitudo quædam, *Ἐν ὑμῶν ἀλλήλοις κείναι, vobiscum ipsi existimate*, monet Paulus, *ἡ κείναι ἐστὶ, an deceat*. Regula sic est, ut diximus.

18 De Jure Gentium major est dubitandi ratio. Si hoc à jure Naturæ diversum sit, non habet immediate auctorem Deum, nec ullam Potestatem humanam, quæ cunctas gentes obliget,

cum nemo sit omnium pariter Gentium superior, ac ideo nihil quod vel mediate, vel sine medio conscientiam adficere possit, apparet.

19 Dicendum, pleraque Juris Gentium capita, non esse quidem immediate e dictamine rationis, sed tam evidenti consecutione tamen inde esse deducta, ut ab eadem auctoritate non immerito derivari possint.

20 Quæ vero inde sunt remotiora magisque positiva, communi populorum, maxime quidem Imperantium consensu recepta, satis inde causæ mutantur ad animos singulorum obligandos, ex voluntate, inquam, Rectorum cujusque populi, à quibus instituta paci & utilitati generis humani servientia non minus quam propria cujusque Civitatis scita, expresse vel tacite sancita videntur, præter, quod omnes homines ratione utentes in Jus illud, quemadmodum ejus expositio indicat, in *lib 1 sect 1 cap 5* consentire intelliguntur.

21 Sequitur Jus divinum, cujus auctoritatem directe ad obligandam conscientiam pertinere, palam est, modo illa mens sit divini Nomothetæ, ut omnes populi suis Legibus tenerentur. Directe universo generi humano jus à Deo datum non Legitur, nisi recens condito, & à diluvio instaurato, sed paucis articulis constans, donec postremo per filium Dei latius cautum est.

22 Quæ per Moysen latæ sunt Leges, ad Hebræos diriguntur, *Audi Israel*, Attamen quæ sunt ejus sententiæ, ut aliis gentibus exacte conveniant, valere debent, ad obligandas omnium conscientias, ut sunt decem dicta, si quartum excipias de Sabbatho, & quæ ad exegelin illorum inter politica reperiuntur, ut de vestitu discrimen sexus indicante præceptum, & similia.

23 Quæ peculiarem ad temporis & gentis

gentis illius disciplinam, pro parte vel in totum habent respectum, quatenus à statu nostri soli & seculi discrepant, ut nostros animos obligent, & deficiente Summi præceptoris voluntate, fieri non potest, quò pertinet de asylis, de penitentiis tectorum, aliisque rebus innumeris specimina, de fœnoribus etiam & de pœnis delictorum, secundum ea quæ in lib 1, sect 1 cap 5 ubi actum de Jure divino, collocavimus, & quæ singulis locis de cujusque præcepti naturâ, uti venit, aut veniet observari.

24 Quod Christus Dominus in Evangelio credentibus in se præscripsit, haud dubie omnes singulosque obligat directe conscientias, etsi propositum illi non fuerit, novum condere jus morum sed vetus reperere & ad principia sua reformare, & ejusque veram & spiritualem fidelibus observantiam inculcare voluit *Matth 5*

25 Prophetæ & Apostoli Spiritu licet divino ducti nullam ex se novi juris condendi vel conscientias obligandi auctoritatem habuere, sed interpretari voluntatem Dei revelatam, & collectiones inde à arbitramentis deducere, quæ novas inferrent positiones, veteri doctrinæ implicatas, id potuerunt, Nec aliter accipiendum videtur illud Pauli, *E γὰρ λέγω, ἢ ἡ ἐκείνος* Ego, non Dominus, edico, *Δοξα δὲ καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἔχει* Censeo & ego, me habere spiritum Dei *1 Cor VII 12 & ult*

26 Transeamus ad Leges civiles, quæ à summâ Potestate cujusque Reipublice proficiuntur. Et hætenus quidem non valent in conscientias nulli humanæ jussioni subjectas, sed in Imperis voluntariis inde ab initio, vel ex post facto certissima hypothesis est, omnes suo consensu obligatos esse, ad Leges Civitatis suæ observandas, ut in libro 1 sect 2 lib 2 sect 6. & in capite præcedenti

copiose demonstratum est. At servare fidem datam, conscientiæ officium, & præceptum Dei est, cujus etiam hæc est declarata voluntas, Imperis Summarum Potestatum esse parendum, ἢ μόνον, ut Apostolus, *Ἀλλ' ἢ τὴν ὀργάν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ συνείδησις*, Non modo propter iram & metum pœne, sed etiam propter conscientiam. Inde, quem civilis potestas in hominum conscientias habeat influxum, in summa, satis intelligitur.

27. Sed opus est, hanc rem paulo cautius exponi, ad applicationem ejus, quod Juris auctores de Lege, quatenus à jure naturæ discrepat, in Arte sua tradunt, quando sic ajunt, *Jus civile est, quod neque in totum à naturali vel gentium recedit, nec per omnia ei servit* Itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi, jus proprium, id est, Civile efficitur, verba sunt Ulpiani *lib 1 Institut in l 6 de Inst & Jur*

28 Atqui Jus naturale convenire cum eo jure, quod in foro Conscientiæ attenditur, frequente consensu, non modo Theologi, sed etiam Jurisconsulti tradiderunt, ut videre licet apud Bachovium ad *Tr 2 disp 10 th 5*. Vinium ad *§ 3 Inst. de Testam n 8*. Amel *5 Conscientiæ 45 n 10* ubi sic ille, *Nisi igitur jure à Deo, vel in naturâ vel in verbo publicato, constet, domini titulum esse Legitimum & verum, in foro conscientiæ consistere non potest*

29 Hujus rei late patet usus & obligatio. Sic enim illi statuunt, Qui in Testamento jure Naturæ valido, sed ob requisita juris Civis vitioso heres, aliquid præstare jussus est, ex animi conscientiam tenetur ad hoc præstandum; Qui obligatus est è contractu jure naturæ Legitimo, sed jure civili invalido, tenetur ad implendum, & peccat, si prætextu requisitorum Juris, fidem implere recuset.

30. Proinde mulier, quæ pro aliquo intercessit, tenetur ad solvendum, & non potest se tueri beneficio Senatus Consulti Velleiani, nec filius familias pecuniâ mutuo sumpta Senatusconsulto Macedoniano. Nec minor annis 25. per beneficium restitutionis in negotium, si contractus ab ipso, consilio initus, jure Naturæ sit validus. Nec ullum ad eum privilegium, quo quis juri ab alio quaesito subducere se queat, illæsa conscientia, exerceri potest.

31. Ubique enim locum habet Aristoteli argumentum d. cap. 45 n. 15. *Per hujusmodi contractus, inquit, minus solennes, ex omnium consensu inducitur obligatio juris naturalis, quia fiunt per liberam voluntatem, ex consilio deliberato. Sed jus civile non potest abrogare jus Naturæ. Ergo*

32. Huic adsumptioni ante omnia satisfaciendum est, & jam occupasse videtur responsionem, in hoc promissa antecedente n. 12. Ne de jure permittente & suadente naturali dicamus, cui jure civili derogari posse, nemo negat, etiam de Præcipiente sciendum, hoc vel circa ea, quæ morahter in se surpsa, nec aliter habere se possunt, versari, vel circa officium tribuendi suum cuique in facultatibus externis atque pecuniis.

33. De prioribus nihil jure Civili constitui posse, quod hominum Conscientias à jure Naturæ avertat, expeditum est, juxta illud immorum Euripidis, canente choro, in *Phœnissis* vers. 821.

*Ὅτι γὰρ ἀμὴν καλὸν ἔστι ἔφω
καλόν*
Quod turpe in sese est, ad nunquam fiet honestum.

Sed Lex circa facultates civium generaliter disponit, ut propter certas rationes, & circumstantias, quæ publico expedire judicantur, uni domi-

nium, vel jus crediti magis quam alteri sit comparatum, tametsi in simplicitate Naturæ aliter obtineret, hoc vel turpe non esse oportet, vel omnium populorum jura necesse fuerit resolvi.

34. Si vero qui tali jure utuntur, conscientiam læturam faciunt, quid fiet de omni Arte usque Jurisprudentiæ, cujus universum hoc iudicatum esse vidimus, ut Jure Naturæ modo addat aliquid, modo detrahat? nonne, dum bonis civium consulere satagit, animabus toxicum parat, & pecuniæ compendium æternæ salutis dispendio permutare docet?

35. Proinde sic habeamus, Dispositiones Legum de patrimonio civium, à simplici jure Naturæ diversas & probabili ratione submixtas, habere vim conscientias præstanti h securitatem, imo quod magis est, ad earum observantiam conscientias obligandi, perinde ac quibuslibet aliis Summarum Potestatum præceptis, necessitati morali non advertis, obligati sunt cives.

36. Ratio peremptoria pendet à consensione civium in Leges Reipublicæ cui sunt aggregati, toties adstructâ, nec minus à veteribus agnita, quam in ipsius rei naturâ fundatâ. Quæ consensio ut nihil potest in dictatis Dei moralibus Verbi aut Naturæ invertendis, ita de facultatibus pecuniisque disponendi facultatem habet arbitrariam, indubitatam, Cujus rei nulla peior est sequela, quàm quod singuli, certis casibus, aliquid damni se passuros recipiunt, in quo nihil adeo illicitum est, ut in omnibus, quæ tristia mala dicuntur, eandem voluntariam submissionem fieri posse credamus.

37. Exemplo res fiet clarior. Ad evitandas fraudes in Testamentis, placuit, ea non valere, nisi certæ solennitates adessent. Ita Romanis visum fuit in Comitio, vel in Campo Martio

In hoc

In hac constitutione talis conventio est, Si cuiquam nostrum hereditas in tali testamento impertecto relinquatur, is heredibus ab intestato bona vindicantibus cedat. Si quis heres in tali testamento iussus erit, Legatum præstare, negare poterit solutionem, neque Legatarius injuriam sibi fieri putabit. Ecquid in eo, quod conscientiam lædat, animadvertitur?

38 Potest equidem heres ab intestato, si velit, hereditatem relinquere scripto heredi, neque ab hoc violari jus conscientie dicemus, si nemine contradicente, hereditatem ex voluntate defuncti retineat. Sed heres Legitimus nihilo magis illud jus lædit, quod utitur, jure quo placuit omnibus ejusmodi existente casu, utendum esse Neque Testatoris, qui Legem laam sequi tenebatur, voluntas, nec heredis scripti intentio, qui Legi, inquam consenserat, contraria, jus proximi cognati vel ejus conscientia pervertere potest.

39 Instat Amesius § 13 d. c. 48 *Solenntas hæc idcirco solum præstabitur, in Legibus civilibus, ut abviam eatur fraudibus & dolo, qui in talibus contractibus (quos cum Testamentis, de quibus agit ibi, theologice confundit) plerumque committi solent. Sed quando constat manifestè de voluntate eorum, qui hujusmodi contractus fecerunt, etiam si prætermissa sit solennitas illa, cessat ratio ista, atque adeo cessat vis juris civilis, quia cessante causa, cessat effectum*

40 Impingit Amesius in id ipsum, quod præced capite n. 52 ubi dictum est de regula, *Cessante ratione Legis, cessat ejus vis*, Et probavimus, id equidem esse verum, si ratio cesset in universum, non si in singulis forte casibus cesset. Lex fertur ob rationem certam, quæ plerumque, non semper, obtineat. Lata ob hanc rationem Lex, valet æquabiliter, nec amplius ab illa ratione pendet in singulis

hypothesebus, quod si fieret, nihil ejusmodi legi fluxius & dissolutius foret.

41 Non potest etiam concedi, quod Amesius § 16 ponit, *Intentio ipsa juris Civilis est, inquit, in ejusmodi contractibus irritanda, tantummodo non adjuvare ipsos in foro externo, vel non dare ipsis actionem, propter commune bonum Relinquunt igitur obligationem omnem ex jure nature consurgentem* Non ita censent juris Auctores, quando jus civile tradunt esse, quod Juri Naturali modo addit, modo detrahit, ut supra intelleximus, eo quo diximus sensu & modo, Si negaret actionem, & conscientiam relinqueret obligatam Jus civile, taceret quod abominatissimum, ut auctor esset bonis conculcandi, animam perdendi.

42 Verius est, eum, qui jus naturale de rebus ad patrimonium spectantibus, contra legem sibi notam, urget, verè Ordinationi divinæ resistere, quæ parere jubet Potestatibus, in his quæ Deus non vetuit; Nec vetat, Rectores populorum de patrimoniis civium ad utilitatem publicam contra singulos ita disponere, ut hunc modo & illi aliquid detrimenti imponatur. Ne repetam, eum qui Legem in quam consensit, urget, quia sic usu venit, ut ipsi præjudicium creet, quod alias eidem utile & proximo forte damnosum fuerat, non servare tesseram bonæ conscientiæ

43 Labitur ergo, quod subjicit Amesius in § 18 *Non potest igitur, inquit ille, in cujus favorem Lex irritum facit talem contractum, salvâ conscientia, contra eundem agere, coram judice, aut petere, ut declaretur irritus aut nullus, si constet ipsi de veritate* Excipiam potius ego, nisi dolus ejus, qui Legis auxilio utitur, interveniat. Absque dolo minimè recte colligit Amesius. Quid enim? Frater meus heredi in instituta extraneum, testamento vitiosè, mearet

mēn absque opera, condito, sed quod Testatorem valere voluisse conitat Dico testamentum nullum & vindico hereditatem mihi jure sanguinis debitam Hoc salvā conscientia non licebit? Magis ille scriptus heres viderit, an salva conscientia opponere se possit juri publico, ratione probabili constituto, retinere volens hereditatem sine causa in Civitate approbata

44 Eodem fundamento nititur Amefu censura de Usucapione *Possessio res alienae*, in § 19 invito proprio Domino, quamvis continuata sit, quandiu Leges requirunt, ad prescriptionem vel usucapionem in foro conscientiae non confert dominium possessori, non modo si mala sit fides § 20 sed etiam, si alienam bonā fide possideat, quia haec tantum est falsa opinio, qua justum domini titulum adferre non potest in foro conscientiae § 21

45 Cum litibus antiquae originis nihil sit molestius in Civitate, populus Romanus sponsione civium inter se facta, eas lege lata praecidere volens statuit; Siquis intra tot annos rem suam non vindicasset, actionem non habebit contra bonae fidei possessorem, sed Res manebit suo loco Quid vetaret, Quirites, omnes singulosque, renuntiare juri suo, in ejusmodi casu, ob publicam utilitatem? Et quis eorum qui

renuntiavit, si quis adversus eum hoc jure utatur, juxta praeviam conventionem, opponens se, potius actoris quam suam accusabit conscientiam? Nec est, quod mequit quā exemplum popularis Romanorum Imperii, ad consentum in Leges arguendum, adfectare putet, eadem ratio, licet mediate, in Aristocratiā & in Principatu est, ut *lib. 1 sect. 2* demonstravimus

46 Plane, si malam fidem habuerit possessor, hunc salva conscientia negamus uti posse jure praescriptionis, etiam longissimae, quam leges ipsi impertiuntur, jure solummodo externo haecenus, ad litigia immemorialis causae extinguenda, minime ut furem vel praedonem iniquitatis perfidiaeque nota liberent, quod tenendum ad convitium Amefu, quod facit Jurisprudenciae in § 20

47 Quam late fere Jurisprudencia patet, hujus rei observantia se extendit, nec pluribus uti exemplis, hujus instituti ratio patitur, Actum id plenius in *Questione, an Conscientia est Testamentum imperfecto obligetur*, quam in parte 1 - *Digress lib. 4 cap. 34 & seqq ad finem libri* plena manu tractavimus, aliarumque rerum exempla sparsim in *Economia Romanā* occurrent, & jam exposita sunt ad l. 7 § 5 & § 12 *de Pactis*, ac alibi passim.

C A P . I V .

De Senatu.

Definitio Senatus, qualitas, numerus Senatorum. Præter consilium, quandoque Potestatem illis tribui. Maximus Senatum usus in Democratiâ Ibidem periculosus & omnia in se vertere solitus, nisi Custodes libertatis popularis statuatur, Idem imprimis usu venire, quando libertas, abolito regno, populo restituitur. Optima juris inter Senatum & populum discretio. Usus Senatum minorum & sanctorum in Democratiâ, tam olim, exceptâ Româ, quàm hodie. Senatus Judiciales etiam Romæ, deque aliis rebus. Senatus Municipales. Senatores perpetui & temporales quid differant. Ordinum Conventus an Senatus dicendi. In majoribus Aristocratiis fere eandem hac parte rationem esse, quæ in popularibus Imperiis. Nomen etiam Senatus aliter sæpe, quam nostra ferat definitio, sumi. Ratio Senatum in Monarchiis minus Regiæ, vel absolutæ potestatis. Ordinum conventus in Regnis, sintne Senatus e mente nostræ definitionis, an partem Summæ Potestatis obtineant, distinctè expositum. Quantum intersit, tempora conventuum illorum à Regibus pendeant, an secus. Et quàm, magni Conventus isti, Imperantium Potestati sint graves. Unde, qui possunt, Reges, illos atterere aut abolere, vel ad alios usus convertere. De Præsidio & Relatione.

Civitas ordinata Legibus, quæ surdæ & mutæ sunt, Conservatores, & Executores, Summa potestas autem Ministros & Adjuutores requirit. Quia sine statum post formatum Legibus statum Civitatis, necesse fuit, creati Senatum & Magistratus. Primo de Senatu videntur

2. Etsi autem quid Senatus sit, nemini prima fronte dubium videri crediderim, tamen ne hic quidem apta definitio carebit sua *ποπῆ πρὸς τὰ ἐπιμέμνηα*, iusto ad ea quæ sequentur, momento Est igitur Senatus, *Prudentium virorum cætus*, ab eo, qui summam Reipubl potestatem habet, ad consilium sibi de publicis rebus *subministrandum*, aditus

3. Prudentes esse debere Senatores,

nemo dubitat. Et quoniam prudentia sine rerum usu, & hæc sine proveciori ætate non comparatur, oportet in Senatum legi Seniores, unde nomen Senatus quod adeo in usu recentiorum quoque gentium invaluit, ut pleræque gentes Europæ Seniores, pro dominis & Rectoribus suis usurpent, cum Nihil sit aliud Gallicum *Senieurs*, quam *seniores*, à quo Itali & Hispani minus adhuc derivatione recedunt

4. Quot numero esse debeant, ut de facto summa varietas cernitur, ita medium heic quoque, & sicut aliàs plerumque, tutius esse dixeris Romæ tempore libertatis ultra quingentos fuisse, facile constat, & sub Imperatoribus aliquanto plures, Venetus mille & amplius

plus Ex adverso Spartæ non nisi tri-
ginta, & intra hunc numerum Ge-
nuenses subsistunt. Rursum apud He-
bræos ex instituto divino septuaginta
duo, quem numerum si quis ut medium,
ideoque præstantiorem considerandum
putet, nihil vel rationis, vel auctorita-
tis causa videtur erraturus.

5 Etsi autem consilii causa Senatus in
primis adsciscitur, fieri tamen & po-
test, & plerumque solet, ut auctoritas
& potestas quarundam rerum minoris
momenti, & quæ moram ferre nequeunt,
illis tribuatur, cujus rei pro forma cu-
jusque Reipubl. variat usus, quemad-
modum ex inductione sequentium pa-
tebit.

6 Nusquam major Senatus usus &
necessitas est, quam in Imperiis popu-
laribus. Ubi, cum populus universus ra-
rè conveniat, nec nisi de rebus ad tum-
mam Reipubl. spectantibus consili-
possit, quotidianæ administrationis ratio
curam ad Senatum deducit, ut Pom-
ponius de Reipubl. Romanâ loquitur, in
l. 2 § 9 *de Orig. Jur.*

7 Videamus igitur de Senatu, prius
in Democratiâ, unde pleraque reliquis
applicari poterunt. Difficultas & raritas
Comitiorum universi populi, cum ple-
raque Regiminis publici ad Senatum
deducat, non potest fieri, ut per mo-
dum Consilii duntaxat illis adhibeatur,
sed & potestatem & jus perfectum in eis
ab Senatu exerceri consentaneum est, id-
que tam latè plerumque patet, ut multi
in judicatione talis Reipubl. fallantur,
Aristocratas pro Imperiis popularibus
accipientes, quem exteros etiam de Ro-
mana Reipubl. erravisse errorem, Po-
lupius aliique observarunt.

8 Neque tamen exteri tantum erro-
ris opinione in illâ specie versati sunt;
verum in plerisque Civitatibus Demo-
craticis, id operam dant, ut Senatus

quo Summam Potestatem sibi totam vel
majori ex parte vindicent, ut creberrima
Romæ plurimumque Græciæ Civita-
tum, quin & hodierna Colonæ, Ba-
sileæ, Hamburgi aliorumque exempla
populorum demoustrant.

9 Quin ille transitus in
ejusmodi Constitutione, tam prope natu-
ralis est, ut nec fieri possit, quin Senatus in
se paulatim omnia derivent & populare
jus obliterent, quemadmodum Demo-
cratiæ fere omnes, nominatim in Hol-
landia, exoleverunt, nisi populus habeat
Magistratus *Nepolitanos*, Legum &
Libertatis custodes, quales Tribuni ple-
bis Romæ fuere. Neque tamen ita
graves hac causa turbas avertere & oc-
cupare possunt, potuerunt, quin Se-
natus non Consilium populi, sed par-
tem Juris supremi & quidem potioris
sibi vindicare conaretur.

10 Non dissimilis apparet usus & ra-
tio, si quando Regia potestate abolita,
Libertas ad populum redeat. Nam in
illo transitu rerum id agere solent Opti-
mates, ut summam potestatem naturali-
ter ad totum populum pertinentem, e-
jus injussu uturpent sibi que vindicent,
animum minus advertente multitudine,
lata satis revolutione rerum & abolitio-
ne Tyrannidis, nihil omittente Senatu,
quo statum Aristocraticum, pervadent
esse Libertatem, etsi verum sit, opti-
mates ex instituto sibi necessario plebem
cohibere pressius, quam Principes to-
leant.

11 Non neglexit hanc occasionem
Senatus Romæ post Regis fugium, nec
obtentum durare non potuisset, si pa-
triciii primores plebi in consortiis suæ
prærogativæ admittere voluissent, quo
ab illis spreto, nate sunt Tribuniæ
turbæ. Cum in aliis populis, ubi nulli
aditus ad honores præcluditur, & Opti-
mates utriusque ordinis in Senatum
coopran-

cooptantur, plebs orba ducibus, jure suo facile privetur, ut in plerisque Belgii civitatibus accidisse videmus; Ac ita fiunt e popularibus Imperus Aristocratiae, jure praescriptionis, de qua diximus in lib 1 sect 3 cap 9.

12 Verum quando Jus populi salvum manet, status inter ipsum & Senatum, ut videtur, optimus, qui Romae pulsus Regibus, post primos motus, est stabilitus, hujusmodi esse videtur, ut in populo potestas, penes Senatum sit auctoritas, hoc sensu, ne quicquam ad populum feratur, nisi auctore, id est, approbante Senatu. Neque tamen Senatus quicquam per se de Summa Reipubl decede nat, verum haec unice à populi jussu pendeat. In caeteris autem ad quotidianam Reipubl, administrationem spectantibus, imperia Senatus vim juris obtineant, ut in eadem Civitate Romana servatum est, inde ab eo tempore, quod re ert Livius in lib 1 c 17.

13 In plerisque Civitatibus plures Senatus haberi constat, etsi Roma uno contenta fuit, eoque numero, ut intelleximus. Nec probatus est illis mos Graecorum, qui *πρωβουλος*, *consilia selecta* habere soliti sunt, in quibus cum arcana Reipubl tractarentur, tum imprimis administratio quotidiana civitatis curaretur. Quomodo Solon Athenis, ubi non minus quam Romae popolare fuit imperium, praeter Senatum quadringentorum, instituit *Areopagitarum* e quinquaginta plus minus, nec enim certus fuit numerus, civibus, Consilium. Etti gravissima saepe belli & pacis consilia atque disceptationes Senatoriae magis, quam populares, in Ecclesiis universi populi, ventilatas fuisse legimus & miramur, apud *Thucydidem*, *Xenophontem* & *Demosthenem*.

14 Eodem modo Carthaginensibus Democratiam habentibus, fuit Consi-

lium paucorum, in quo arcana & maxima quaeque Reipubl negotia tractarentur, haud amplius Triginta Procerum, quod *Sanctius* Consilium vocat Livius: At Romanis nihil ejusmodi fuit; nec tulissent id genus senatulos, per quos corrumpi Libertatem Senatoriam arbitrati fuissent.

15 Verum quotquot hodie, vel inde ab aliquot seculis populi Democraticè gubernati sunt, Atticum & Carthaginense potius, quam Romanum haec parte consilium sequuntur & secuti sunt; praevalente publicè commodi necessitate, & nimis dissolutae libertatis studio; quod vestigibus in pejus populi Romani moribus, in parte casualium fuit; quibus libertas & status popularis in ruinam incubuit.

16 Judiciorum tamen causa Senatui habuere peculiarem & ipsi Romani, quanquam Senatum minime dictum: Sed consilium Centumvirale, tribus & singulis tribus in id selectis, exacte numero quinque supra centum, qui de causis gravioribus, ubi de jure potissimum ambigeretur, cognoscebant; Levioribus & facti quaestionibus ad recuperatores & iudices pedaneos ablegatis.

17. Idem frequentius aliae gentes, ut judicandi causa senatus habeant, instituerunt, etiam de aliis rebus ad Reipubl spectantibus; de Aërario, de re militari, de Causis maritimis & omni administratione publica, cujusmodi Collegia non tam more Romano, quam ex nostrae definitionis & instituti ratione *Senatus* appellari possunt.

18 Sed quod Collegia Decurionum in municipiis, hoc est, Civitatibus majori subiectis Imperio, vel partem illarum constituentibus, hodie *Senatus* appellantur, non magis cum nostrae definitione, quam usu Romanae linguae consenserit.

19 Jus habent singuli Senatores perpetuum vel temporarium Inter quæ, etsi notabile discrimen, ut apparet, existat, juris tamen effectus eisdem habere, temporarios, dum funguntur, & perpetuos Senatores; patet ex his, quæ de Summæ Potestatis hac parte differentis in loco demonstrata sunt *lib 1 sect 3 c. 2 n 46 & seqq*

20 Utrum magis expediat Publico vel Summæ Potestati, est *κέρμεν πολιτικόν* Solon quidem Quadringentos suos voluit esse annuos, Romanis aliter visum In magno numero parum interest libertatis In paucioribus & in Magistratibus alia consideratio est, ut deinde videbimus

21. Denique, nec hoc omittendum, Si populus in multas civitates, uno Imperii vinculo, diffusus, non totus, sed per Legatos ab se constitutos & mandatis instructos, qui omnes populi ordines exhibeant, conveniat, hos Conventus non videri Senatus, sed pro ipsis populis, quos repræsentant, esse habendos, sive Procuratores, ut olim erant, hodieque appellantur in Frisia, sive Nuncii publici, ut in Polonia, vel Status, aut Ordines, quocunque nomine designentur

22 Hæc quidem, respectu Status Democratici, de Senatu dicta sunt; Sine quo Liberæ Civitates nullo modo consistere possunt, & cujus, etsi forte minus rectè consulentis auctoritate labefactatâ, Status popularis, instar navis & tempestatibus exposita fluctuat, quemadmodum Athenis compertum est, postquam Pericles Senatus auctoritatem minuisset, idemque Romæ Tribunitii motus, aliaque nostro tempore notabiliter exempla docuerunt

23 A democratia non multum hac parte discrepat Aristocratia laxior; vel Timocratia, de qua diximus in *lib 1 sect. 8 cap 5* & cujus exemplum ob

oculos est in Polonia, ubi cum universus Nobilium conventus habeat Summam Potestatem, Procuratores seu Nuntii, quos ad Comitiam mittunt, non faciunt Senatum, sed exhibent Summam Potestatem Et alius longe minoris numeri Coetus est, hujus generis, quem Senatum Regni vocant

24 Sic in Frisia Summum jus Reipubl est penes Prædiorum Dominos & Curias Urbium, quæ pariter Legatos, sive Procuratores suos ad Comitiam mittunt, in quos, ut est hodie, transferunt annuam sed verè Summam Potestatem Idcirco ille coetus Legatorum seu Procuratorum Senatus non est, verum ex his aliud Collegium Deputatorum, ut vocantur, ad quotidianam Republicæ administrationem delegantur, qui proprie Senatum faciunt, ac ita positæ Consistorii illorum inscriptum est, Senatus Frisicæ Et si hoc nomen usu vetere & populari; tam Latine quam vernaculè magis adhæserit *Curia Suprema*, in qua res judicantur

25 Quin nec Senatus appellatio, sicut est in usu communi, magis ad hujus rei, de qua nos hic agimus, quam ad aliarum rerum naturam pertinet, cum etiam coetus, quibus nostra Senatus definitio (cujus tamen non poenitet) minus convenit, nihilo secus eadem voce designentur, quemadmodum accidit Summo Venetorum Senatu, quem penes est verè Summa Potestas Reipubl quæ ab hujus loci ratione discrepat & aliena est, cum isdem sint Collegia, quæ Senatus sunt & vocantur, quod ipsum & alius accidit Optimatum Imperiis, de quo genere universo Collegiorum agere non est hujus loci

26 Transseamus ad Monarchias, non tam eas, in quibus Principes sunt, id quod Latini veteres hac voce designare solent, Primi dignitate, popularis aut

Optima-

Optimatum Potestatis Executores, ut Spartæ olim, hodieque Venetiæ & in Polonia, cum hæc specie non differant a Liberis Rebus publicis Sed tales, quæ summam Potestatem Unicuique tribuunt, ut tamen non penitus a libertate populari vel Aristocraticâ recedant, sed in quibus pars juris Ordinibus reservata est.

27 Ejusmodi Civitates recte consulunt, si potius Senatû Nomophylacum Libertati custodiæ, ut olim Spartani Ephoros, quam unum hac gratia Magistratum, ut Arragonii quondam habuere, *Justitiam* dictum, & à Philippo II sublatum, constituent. Ejusmodi autem Collegia merito Senatus appellantur, adscita ab eis, qui hæctenus aut summam Potestatem, aut partem ejus, vel Societatem habent.

28 Unde sequitur, ipsos populorum aut Optimatum Ordines per Legatos suos in tali principatu congregatos, non esse, quod hic dicimus, Senatum, qui Summæ Potestati interviret & ab ipsâ in Consilium adsciscitur; cum illi ipsam representent, exhibeantque summam Potestatem, vel ejus partem reservatam, si modo vere talis reservatio facta sit. Nam ubi non sunt tales magistratus aut Senatus stabiliti, quos diximus, ut fere defunt in Regnis, ubi Ordinum conventus aguntur, ibi causa dubitandi & inquirendi est, an talis Partitio Summæ Potestatis facta sit.

29 Ipsi vero Principes, quos summam Potestatem sed non integram accepisse constat, etiam suos & proprie dictos solent habere Senatus, vel Consilia, ut magis appellantur, qui vel quæ adstant illis in exercitio juris supremi, quatenus id ipsis delatum fuit, in quibus hæctenus nihil est diversi à Consilio, quæ Reges absolutæ potestatis sibi in omnibus & ad omnia adjungunt.

30 Regno igitur vel Principatu simpliciter & absolute constituto, Rex om-

nia regendi onus sibi uni grave sentiens eget adjutore Consilioque Stupidus, quia per se non sapit, prudens, quod summum sapientiæ argumentum sit, Prudentiorum uti consiliis, quæ nemo adspernatus est, quin cum aliquando poenituerit Adspernatur autem nemo quam quod auctoritati suæ putat eo detractum iri, quod aliorum consiliis eget, stulte, cum nihil æque auctoritati expediat, quam quod cives credunt, se consilio Prudentium, non manu, id est, arbitrariâ potestate gubernari, & exteri, quod rem sibi, cum Principe, qui non impetu, sed consilio regat & regatur, futuram vident.

31 Sunt igitur tales Senatus Adjutores & Consiliarii tantum, à nemine, quam à Principe, à quo selecti sunt, dependentes, & in cœtum coacti, *Senatus*, inquam, recte vocantur. Et si à Romanâ Republ. fuit & durat adhuc mos, Consiliarios Principum ab ipsis adscitos; non vocare Senatum, sed Consilium, Senatus ut cum respectu ad Rempublicam discernuntur, eadem ratione Senatores à Consiliariis separare solemus.

32. Non caret ea res usu in ejusmodi Regnis, ubi populus aut Optimates separatum jus à Principatu tenent, quemadmodum in Polonia & olim in Daniâ, ubi Senatores Regni potius quam Regis habentur & appellantur, aut appellati fuerunt. Sed in Regnis absolutis etsi manet distinctio vocum, restamen non tertiam, nisi à Rege dependentiam.

33 Verum tamen est, quod illa distinctio vocum aliquando præbet argumentum, quod olim de Jure non fuerit sic. Quemadmodum in Gallia Senatus Parisinus olim certe non nihil, aut non parum à Regis arbitrio non dependens habuit, idque nec sine interpellatione, postquam Regia vi in tactus est, usucapionis aut præscriptionis in con-

trarium, quemadmodum ingenti voce motuque rerum hominumque Parili Senatorum, novissime, præsentis sub Regis ætate minore, contestati sunt

34 Quærendum est hoc loco, de Conventibus Ordinum in Regnis, quæ Celtica voce *Parlamenta* vocantur, sintne Consilia regnantium, an Senatus regnorum, vel potius repræsentantes Ordines, qui Jus aliquod separatum à potestate Regnantium habeant

35 Decisio pendet à jure delati Imperii, quo simpliciter facta, cum Jus Summæ Potestatis sit omne penes Principem aut Optimates, quemadmodum in *lib 1 sect 2* demonstratum est, Parlamenta non possunt aliud esse, quam cœtus Consilium, ad hoc instituti, ut Civium querelæ certius & tutius ad aures Regum perveniant, majorique instantia & efficacia, malorum remedia quærantur.

36. Si verò sint Leges fundamentales, quibus jura quædam Imperii non solis imperantibus, sed una cum Ordinibus exercenda sanciantur, jam Ordinum Conventus non simpliciter Consilium, sed Republicæ Senatorii existimandi sunt, Etsi propriè loquendo, tum illis non conveniat *Senatus* appellatio aut definitio, quem diximus à Summa Potestate consilii causa adscitum,

37 Et hoc aliquanto evidentius est, si Conventus illi Ordinum, Regibus ipsis antiquiores sint, quemadmodum apud Gallos fuisse Ordinum Generalium consilia docet Hotomannus in *Franco Gallicis*, & quemadmodum secus ex historia de Anglis constat, *Parlamenta* diu post occupatum armis belli Regnum, sponte Regum cœpisse convocari, primo quidem Procerum, sive Baronum duntaxat, deinceps hi Regibus præscribere vellent, etiam populi Legatorum, quorum obnoxius votis Procerum potentiam & in-

solentiam Reges iufringerent, ut potest qui Poteribus obliqui Regiæ auctoritatis prærogativam magis secuturi crederentur, ut ad regnum usque Jacobi I uti venisse constat

38 Idem juris, quod Ordinum Conventus nihil sint, quàm magna Consilia, non Senatus Republicæ, liquidius inde patet, si non nisi à Regibus convocari, nutuque Regis dissolvi; neque tempus sibi ipsis, quo denuo conventuri sint, definire possint. Ex quo non quidem colligi posse, quod Hobbes vult, ejusmodi Conventus, aut qui ab illis repræsentantur, nihil habere juris, ubi de hoc jure liquet, antea demonstravimus, in *lib 1 sect 3 cap 4*. Attamen in dubio cum de tali jure quæsitum non liquet, hæc dependentia Conventus Ordinum, dependentiam juris arguere videtur.

39 Unde, quantum è Regiæ Majestate petatur ejusmodi postulatis, ut Reges certis temporibus illos Conventus indicere oporteat, aut illis aliter convenire fas sit, ut ne semper eosdem, sed novos subinde Legatos, quorum à se non pendeat electio; vocare cogant, vel, ut ne prius eos, quam ipsi contendant, vel omnibus eorum desideriis factis factum sit, à Rege dimittantur, quantum illa juris contineant, obvium est animadvertere

40 Quemadmodum & hoc, in magnis populorum Conventibus nunquam deesse, qui numero freti, Jus Imperii ad Legem Mandati exigere, & jura populorum quam proxime ad statum naturalem redigere student, quod gratum populis plerumque Regnantibus infestis, facile per sui similes & late valideque in animos, imprimis accedente temporum advenitate, diffunditur, unde periculosi motus & vicissitudines enormes

41 Qua re factum videmus, ut qui facultatem habent Principes, ejusmodi magnis

magnis Conventibus libenter superse-
deant, sicut in Gallia pridem exoleve-
runt, & in Dania cum simplici & here-
ditaria Imperii delatio re, mos ille con-
vocandi Ordines populi, nostram me-
moria, pariter sublitus & extinctus est
Jure, an injuria id fiat, e constitutione
Imperii & ipsa talium origine Conven-
tuum existimandum est. Nec enim Da-
nicæ Regem ad ejusmodi Panegyris jam
teneri quisquam dixerit, Proinde nec
alios Reges, apud quos satis constat e-
jusmodi conventus nihil esse quam Con-
silia, non Societates Imperandi, nihil
adeo, quam Colloquia, quod fuerunt
ab initio, & quo amplius nihil habet
vox *Parlamentis*.

42 Sed ubi vel inde à principio, vel
dein præscriptione temporis immemo-
riali, Ordines populi Societatem & par-
tem aliquam Imperii acquirunt, ibi
Reges, etsi tempus inchoandi finiendi-
que ab illorum arbitrio pendeat, omni-
no Congregationes illas abolere vel o-
mittere non possunt, & Cives habent
jus, intermissiones longiores saltem præ-
cipuis interpellandi, præter id quod face-
re possunt, si Principes jura, quæ non-
nisi cum Ordinibus exercere possunt,
soli usurpare instituant, qua de re diximus
in *lib 1 sect 3 c 5 & passim*. Quan-
quam rursus si terminos sue potestatis
non excedant, ad conventus indicen-
dos, si nihil ea de re Legibus cautum sit,
obstricti non videntur, nec adigi pos-
sunt.

43 Enimvero, tam naturale solitumque
est magnis Coetibus, si de rebus Impe-
rii consulendi sint, adversari actionibus
Imperantium, & magnitudo illorum nu-
merique tam difficulter subigi vel cir-
cumagi potest, ut quicumque summam
Potestatem simpliciter delitam habent,
vel qui in hoc sunt, ut talem exercent
quoslibet Senatus magnos, characterem

à Republ præferentes, si penitus abo-
lere nequeant, à jure publico saltem re-
moveant, & causis privatorum discep-
tandis occupent, adeoque nihil inde
quam Curias Judiciales faciant, ut de
Romano Senatu fecerunt Imperatores, &
de Parisino Francorum Reges, idemque
de aliis, quicumque potuerunt.

44 Denique, eo res redit, ut in
plerisque regnis absolutæ potestatis, Se-
natus nihil sint aliud quam Coetus con-
silia causa à Principe adsciti, uni-
cè ex lege nostræ definitionis, qui per-
se non habent jurisdictionem aut Impe-
rium ullamve Potestatem, nisi nomine
jussuque Principis, nec enim Magistra-
tus, sed Ordo sunt, adeoque nec con-
cludendi jus e prærogativa numeri, præ-
sidente Principe, habere possunt. Sed
hic, etsi cum multis, quid fieri debeat,
tractet; quod tacturus sit, cum pau-
cissimis, vel secum potius ipse decer-
nere potest, ut Vegetius 3 26. In
quem usum secretius aliquod, & *Cu-
biculari*, quod vocant, Consilium ad-
hiberi solet.

45 Nec minus id, arbitrari suo
Princeps habeat, & seorsim consulat,
ulla juris obstat ratio, tametsi quo mi-
nus ejusmodi coetus e Republ. sit, ad-
esse Principi, multa Politici non temere
monent, de quibus videlicet Lipsium *lib 3
Polit c 4*. Qui tamen nec ipse, tem-
peramentum respuit. maxime, si docti
illis consiliarius privatissimis adsint, dig-
næ Senatoribus, Pietas, Fidelitas, Ta-
curnitas, Judicium, Constantia cum
modestia, de quibus Politici ac inter
eos Lipsius *d lib 3 Polit c 4 & seqq.*
consulantur.

46 Scilicet ad Politicam ista, non
ad Jus Publicum pertinent, nisi quod
juridica illis immixta reperiuntur, ut e
victate; Numquid aliquando fraudibus
auctorem præbere se possit, Lipsio qui-
dem e

dem è tribus unum admittente genus, de quo diximus in *lib I c I n 16 & seq* & id genus alia

47 Item, An Ecclesiastici inter Consiliarios adhibendi, quos Veneti quidem nullo modo admittunt, vulgato etiam in hanc rem proverbio, *Foras sacerifici*, ob rationem Politicam magis, quia Pontifici Romano creduntur esse obnoxii De jure dicendum videtur, non esse prohibitum, illos adhiberi, si cura animarum per occupationem civilem non impediatur Quod requisitum an tollat ipsam facultatem, pendet ab ordine regendi Ecclesiis, qui apud Protestantes minime factus ad ejusmodi mixturam, à Pontificis inde jam olim ita structus est, ut non penitus ab illo concursu abhorreat

48 At hæc de Senatu unius Civitatis, vel Imperii dicta sufficiant Possunt etiam plures arte foederati habere communem Senatum temporalem, vel perpetuum, quale fuit olim liberis Græcæ populis concilium Arphictyonicum Et est hodie foederatis Belgarum nationibus, qui præter ipsos Sociorum Legatos, habent Senatum Ordinum, aliter Consilium Status Nec abluat Ordinum Imperii Senatus apud Ratisbonam, nisi forte an hi potius sint, quod dicuntur, Principum & reliquorum Ordinum Legati, magis quam Senatus

49 In quolibet Senatu solet unus esse Præses, vel idem perpetuus, vel ubi libertas major, alii alique per vices, quibus jus est solis referre ad Senatum &

rogare sententias, Et si nec defunt Senatus, ubi partes quidem rogandi sunt penes natu vel temporis ordine primum, jus proponendi penes omnes, quod Bodinus ita juris esse debere contendit, ut nimis periculosum putet, - uni tantum concedere juris, ut præter eum nemo quicquam ad deliberandum proponere possit *lib 3 c 1*

50 Si nihil certi sancitum fuerit, jus Romani Senatus universale videtur, ut Præides, qui tum Consules fuerunt, aut Prætores, haberent jus rogandi sententias, At cuique Senatori libertas erat, antequam ad rem propolitã responderet, in quamlibet aliam digredi causam, de qua dicere sententiam, de qua, si haberet consentientes alios, Senatus-Consultum æque fieri poterat, quam de re à Consulibus relata, uti cum passim, tum ex *Philippis Ciceronis, quæ in Senatu quidem habite sunt*, orationibus constat

51 Primo rogari sententias, ætate, loco, dignitate priores, ordinari juris est Nec tamen improbandus eorum mos Bodino Laudatus, qui juniores & ultimos primo loco interrogandos consent itaque usurpant Tam ne seniorum auctoritate abripiantur, quam ut iudicium ipsi, magis exercere & periclitari discant In quem finem, præstat etiam ut quisque inde ab initio decisorie dicat, neque prius Collatio rationum deliberativa instituat, ut quibusdam in locis fit, apto paucorum auctoritati potius, quam æquebilibi juris administrationi instituto

CAP. V.

De Officiis publicis.

Quid sit officium publicum. Munus quid & quotuplex. Muneris & Honoris discrimen. Munera publica, triplicia. Eos qui officia publica gerunt, esse privatos. Honores quid. Dividuntur in Magistratus & Præfecturas seu Curationes. Quid sit Magistratus, quæsitum; & definitum. Reges non esse Magistratus, non magis quam Magistratus sunt Reges, etsi etymologia à neutro abhorret. Officium Magistratum exponitur, in ordinaria imperandi & judicandi potestate, secundum Leges. Sintne Magistratus, singulæ personæ, an etiam Collegia dentur Magistratum, quod Aff Divisio Magistratum in majores & minores. Eorum differentia vetus & nova. Rectene Magistratus distinguantur, quod sint Regis aut Regni, latè disquiritur & distinctè respondetur. Alios esse Magistratus Regiminis & judiciorum. An rectè dividantur in Civiles & Ecclesiasticos; Civiles & Militares, quod magis Neg Divisio in perpetuos & Temporarios, Ad vitam & Hereditarios. Sed jurisdictionem Territorialem non facere Magistratus. Præfecti, Curatores quid, & eorum divisiones. Quatenus eo pertineant Ecclesiarum Rectores, Exercituum Duces, atque de copula civilis & militaris perpetuæ Potestatis periculosa. De præfecturis Ordinariis & Extraordinariis, & quatenus hæc sint licitæ. De collatione honorum & nundinationibus eorum.

Leges & Senatus ad Summam universamque Rem publicam pertinent. Præter quos, Imperantes, seu populus sit, sive Optimates, vel Reges, Adjutoribus & Ministris, qui officia publica gerant & administrant, indigere manifestum est. Quid est ejusmodi Officium? Est *Munus civile privati hominis*, ex quo commodum ad singulos universisque civis, auctoritate publicâ, pervenit, imitatione Pomponii in l. 239 § 3 d. V. S. 2. Primo de genere, Munus, à Feito statuitur, *Munus*, inquit, est proprie, quod necessario obimus, *Lege, more, imperiove ejus, qui jubendi habet potestatem*. Estque privatam vel publicam Il-

lud ex ejus, qui privatim jubendi potestatem habet, auctoritate proficitur, quo pertinet munus liberti erga Patronum. Publicum est, quod à causa publica necessario imponitur, & est hujus loci, quod in definitione dictum est; *Munus Civitatis*, quoniam à lege vel Imperio in civitate stabilito, in vitis etiam imponitur, *νεγυμνάσιον κατὰ πόλιν*, *Negotium à civitate impositum* vocat Dionys. lib. 4.

3. Hæc munera Civitatis, sunt vel munera *πρός τὴν*, speciauter dicta, vel Honores. Munera prioris generis, sunt *ministeria publica, sine dignitate*, Honores *cum dignitate*. Quæ non habent

dignitatem, etsi ad hunc locum proprie non pertinent, omitti tamen non possunt. Dicuntur autem esse trium generum, Personalia, patrimonialia, mixta. Personalia sunt, quæ animi provisione & corporalis laboris intentione exercentur, ad quam speciem non modo referuntur Tutores & Curatores, quibus ex lege vel imperio publico suæ functiones imponuntur, sed etiam kalendarum curationes & quæsturæ municipales, ut Arcadius Charisius tradit in l. 18 *de Muner & Honor* etsi quæsturæ, uti nunc est, inter honores potius, cum nec utilitate sua careant, habeantur. Sed vigilæ nocturnæ & ducatus ordinum in civium cohortibus & centuriis, item Diaconatus Ecclesiasticus magis est, ut ad hanc classem referantur.

4. Hæc de muneribus sufficient. Nam quæ patrimonii imposita dicuntur, huc non pertinent, neque mixta, quatenus patrimonialia sunt, & quatenus ad personas spectant, e prioribus intelliguntur. Plenus illa tractantur apud Jure consultos ad Tit. de Munerib, & Honoribus.

5. Ita vidimus, quid sibi velit, *Munus* in definitione officii publici. Dicitur *Munus Civitatis*, sive Reipublicæ, quâ voce remouentur ab officiis *Munera* quorum administratio in privatorum rebus & patrimonii versatur, ut sunt Tutelæ & Curæ, quas ideorectè Modestinus negat esse Reipubl. munera l. 6 § 15 *de Excusat Tut* etsi quatenus auctoritate publica in vitis etiam imponuntur, suo sensu *Publica* munera nuncupentur à Justiniano in *pr Inst de Excusat Tut*.

6. Sequitur in definitione Pomponii, *Privati hominis*, quod ad publici juris observationem non est nullius momenti, scilicet, omnes qui officia cujuslibet generis publica gerant, in se esse privatos, & quamquam privati aliquando

Magistratibus opponuntur l. si privatus 17 *de Qui & à quib man lib* respectu Civitatis tamen & Principis, a quo officiales æque ac infimi quique dependent, ipsi nihil aliud quam privati cententur l. 6 l. 35 *de iure Pisci* - Unde Magistratus contra Summam Potestatem nihilo plus habere juris, quam privati quique teneant, alibi demonstratum est.

7. Reliqua definitionis verba finem publicorum munerum, & originem, quod e fonte Summæ Potestatis pronant, significant, etsi non immediate quare nec in definitione, de Summa potestate, sed *auctoritate publica*, designatum est, quia in latitudine tot civitatis officiorum, pleraque ab inferioribus Potestatibus constituuntur.

8. Hactenus, officiorum publicorum definitio, quæ tam munera, quibus nec emolumentum, neque dignitas continetur, quam Honores comprehendit. Et de his porro videndum. Sunt autem Honores, Ministeria publica cum dignitate, ne de emolumento, quod & plerumque adest, requisitum addamus. Sed distinguuntur Honores, ut videtur, in duas species, in *Magistratus & Curationes*.

9. Quid sint five Præfecturæ five Magistratus, exacte dicere, satis difficile visum & compertum est Juris Auctoribus, quæ de re prolixè Bodinus in lib 3 de Rep c 3 & 4 qui nec rarasum Lectorem nimis certum dimittit. Cujacius alioquin optimus definiendi magister, Magistratum ait esse *Personam Publicam*, tunc ut Aristoteles, *cui publice judicium & jurisdictio data est*, nos ad l. 2 d. O. J. § 10. Cum tamen Censores & Tribuni plebis maxime sint Magistratus, & jurisdictione careant, Bodinus in lib 3 c 3 in *pr* Magistratus, inquit, est *Officialis qui publicum IMPERIUM habet*, addens, *Parum refert, quibus verbis, si Latina* *definiunt*,

defini, statuit, quod ut in sententia, ha-
tenu bene

10 Sed non placet, quod per per Im-
perium solum, definit Magistratum La-
tius enim & in Juris Arte, vel Impe-
rium significat armatam potestatem, vel
amplitudinem magistratum, principis
populi, cum oppositione ad Magistratus
municipales, ut in *Prælect ad tit de Ju-
risdictione* demonstratum Atqui nec ar-
mata vis Magistrati adæquata est, nec
Magistratus municipales ab hac appella-
tione secludere fas est, præter quod Im-
perii vox ita excellenter sumpta, rem-
minus explicat evidenter & *supis* Re-
filiendo aliorum dicta, nihil agimus, sed
ita nos, Magistratus sunt, *Ministri Summæ
Potestatis, ad eius vices secundum Leges, in
quotidiana imperandi & iudicandi functio-
ne, obediunt, ordinaria potestate instructi*

11 Ministros cum dicimus, ipsam
Potestatem Summam ab hac definitione
excludimus, etsi vulgus eum qui in *magis*
Civitatis habet, ipsumque Regem vo-
cat *Summam Magistratum, contra Lati-
ne vocis usum Nam Romanis Magistra-
tus minorum potestatum nomen est*, ait Gro-
tius de jure S P circa Sacra cap 1 re-
spectu Regum scilicet, nam *alioqui Ma-
gistratus etiam majores idem tuisse con-
stat* Cujacius ad § 14 l 2 d O J
Etiam *βουλεύς*, addit hic, *Græci nun-
quam dicuntur ἄρχοντες, Celsiores sunt Re-
ges Magistratibus* Etsi aliter sæpe Theo-
logi, Politici, usum potius vulgarem
quam Romanum fecerunt

12 Vox equidem Magistratus si consi-
deretur ab etymologia, nihil habet, quod
non Regibus ipsis convenire possit, Quid
enim magistros populorum, illos appel-
lare liceat? Quammodum & Magistra-
tus etymologice Reges vocari possent, à
regendo enim nomen is optime conve-
nire, quis neget? sed ut verba valent usu,
ita Reges appellari Magistratus non ma-

gis Latinum est, quàm ut magi stratus lati-
ne Reges vocentur, quicquid mustei lati-
natis magistri nobis persuadere velint:
Plane, quominus aliquis populus summo
Magistrati suo nomen Regis adscribere
velit, possit, quis vetet? ut Suffetes
Carthaginensium vocat Regem Corne-
lius Nepos in *Hannone*, & Sanothracas
suum Theodam, qui summus erat illis
magistratus, Regem appellasse, testis est
Livius in lib 45 c 3 satis indicans, no-
men Regum illis improprie fuisse ad-
scriptum, ut Latini quidem usurpant

13. Magistratus autem non simplici-
ter Ministros, sed ministros Summæ
Potestatis dicimus; cū alioqui ministri
sæpe Magistratibus opponi soleant, ut
M Cato, cum in viatores, actuarios
& scribas animadverteret, vos, inquit,
*vestræ conditionis meminisse, nec vos Ma-
gistratus sed ministros esse, cogitare oport-
uit*, apud Plutarch. in *Caton Utie* Et
verum est, Magistratus quasi Magistros,
quemadmodum ἄρχοντες, ab imperan-
do esse dictos, & officia magistra-
tum inferiorum, *magisteria municipa-
lia* vocantur apud Suetonium in *August.*
Quin Dictator, qui Summam potesta-
tem habebat, Magister populi diceba-
tur, ut Festus in verb *Optimâ Lege.*
Hæc nihil obstant, quominus veri Ma-
gistratus, vere sint Ministri Summæ
Potestatis, etiam Populi, Magistri sin-
gularum, minores universis

14. Ex eo quod *Ministri* sunt Magi-
stratus, sequitur & eorum officia partes-
que singulas officiorum quæ gerunt, sem-
per à Summa Potestate dependere, ei-
que rationibus reddendis semper esse ob-
noxios, adeo ut nec præscriptione tem-
poris ei se, vel officia sua partesve eorum
subducere possint, quandiu scilicet Ma-
gistratus se esse profitentur, quod occu-
patum est in lib 1 sect 3 c 9

15. Officium igitur Magistratum in
S 11 2 sum

summa est, *vices summae Potestatis obire*. Nam *substituitur* & actu primo, univ-
sum Civitatis regimen ad *res* ad
eum cui Summa Potestas est delata, per-
tinet, sed cum omnibus non sufficiat,
in magna praesertim Civitate, *mediis*
opus fuit Adjutoribus, per quos impe-
ria in subiectos exercerent, quo pertinet,
quod Rempublicam diximus esse Ordinem
Civitatis, qui consistat in regimine
Summae Potestatis & subiectione re-
liquorum, per medios Magistratus / 1
sect 2 c 2 n 17 Unde quo respectu
idem sint Ministri & Magistri, aliquanto
patet evidentius quam modo dictum est

16 *In quotidiana imperandi & judi-*
candi functione In his enim officium
Magistratum, imprimis occupatur
Quippe summa rerum & majora, quae
Majestatis jura dicuntur, Rectores sibi
ipsis reservant, de quibus in *lib 1 se-*
ctione 3. c 6 n 3 diximus. Minora,
vel etiam executio majorum, & usus eo-
rum particularis ac quotidianus, Magi-
stratibus committitur. De imperando
& judicando plura mox *inferius*

17 Additum est, *Secundum Leges*,
non quod omnes Magistratus e Legi-
bus datos, ut vult Bodinus, & constitu-
tos oporteat, sed quia in rebus admini-
strandis & functionibus suis obeundis
Legum praescripta servare debent Nec
ulla melior & certior est nota Majesta-
tis & Magistratum jura, quae a mi-
noribus, ex illis saepe notis haud facile se-
parantur, discernendi, quam quod om-
nia, quae Ministerii legum terminos egre-
diuntur, & ab illarum praescripto rece-
dunt, ad jus Summae Potestatis referri
debent, quae res exemplis e capite de
minoribus Majestatis juribus, quod in
lib 1 sect 3 c 7 habuimus, illustrari
potest

18 Dicuntur Magistratus *Ordinaria*
potestate instructi, nam qui extraordi-

narias potestates & Imperia accepere, non
tam Magistratus sunt, quam ad genus Ju-
ratorum, sive, ut hodie loquuntur, *Com-*
missariorum, de quibus statim agetur, re-
ferri debent, ut Bodinus recte distinguit
in *lib 3 c 2 & 3*

19 Quod tamen captari nolim, quasi
negemus, in Magistratibus ullo sensu po-
testatem ordinariam & Extraordinariam
distingui posse, quemadmodum in Ro-
manis uru venisse constat, qui pleraque
suae potestatis obierunt *ex more, propter*
vim Imperii, ut Paulus loquitur in *l 12.*
§ 1 n de Judic quatenus etiam tales
Magistratus. Nonnulla tacere soliti sunt
ex speciali Lege, qua certis Magistratibus
quaedam partes, ante ab us alienae, com-
mittebantur, de quibus agit Ulpianus
in *l 1 in pr n. de Offi ej cui mand est*
jurisd Nam talia postquam in Lege certa
recenserant permessa Magistratibus, ex-
inde recto sensu, ordinaria dici potue-
runt, etsi reliquorum, quae more veteri,
hoc ipso, quod Magistratus erant, illis
competebant, extraordinaria vocari pos-
sunt & soleant a Juris consultis

20 Haec ad definitionem Divisio-
nes, rei naturam magis explanabunt,
ad quas antequam progrediar, operae
pretium sit quaeeri, an quod a Bodino aliis-
que generis loco in definitione colloca-
tum est, *Personam publicam esse Magi-*
stratum, id recte a nobis sit mutatam,
eo quod hodie pleraque Magistratum
officia non a singulis hominibus, sed a
pluribus in modum Collegii admini-
strantur Cui scilicet instituto consen-
taneum est, singula talium membra Col-
legiorum, non esse Magistratus, sed ipsi
Collegii hanc convenire qualitatem,
quemadmodum & nomen illud vulgus
adscribitur, ut plurimum Consulium aut Re-
ctorum Consessis appelletur *Magistratus*,
etsi neque hodie deint aliqui Magistra-
tus, qui singuli nomen & potestatem, quod
olun

olim ferè semper usu veniebat, gerunt.
 - 19 Unde notabile discrimen Jurisdictionis, quod apud Romanos singuli Magistratus, majores quidem, in jus vocari non poterant, eo quod potestas major non esset, cui se, vocari listere cogentur. Cum hodiè singuli Magistratus membra majoris Collegii, huic universo subiecti sint, ac ita in jus vocari possunt atque soleant.

21 Divino Summa Magistratum est, in majores & minores, qui apud Romanos A spiciis discerniebantur, ut Gellius tradit in lib 3 c 13 hodie secundum plus aut minus momenti, quod singulorum functiones habent in Republica. Quæ res tamen apud Romanos non minus formalem effecit differentiam, quam his diebus efficiant. A spicia nihil erant quam hujus diversitatis, quæ unicè ad rem pertinet, notæ Summa differentia fuit olim, quod majores habuere vocationem & prehensionem, vel utrumque, ut Consules & Prætores, vel prehensionem tantum, ut Tribuni plebis. Qui neque vocationem neque prehensionem habebant, ut Quæstores ac Aediles & cæteri, minores erant, docente Gellio d lib 12 c 12 & 13 quæ de re nos egimus in part 1 Digress lib 3 c 22.

22 Hic loci non de Romana veteri, sed de qualibet agimus Republica. In quibus majores Magistratus vocare licet, qui Summæ Republice vel integris Provinciis præstant; Minores in municipiis & modicis Jurisdictionibus, minorisque momenti, functionibus versantur, quorum enumerationem in universum facere non licet, cum alii sint in aliis civitatibus & Imperiis, tã potestate quam nominibus, & dignitate æstimatione, quæ sæpe major est. ubi potestas est minor, ut Centura in veteri civitate Romana, Contalarus sub Imperatoribus.

23 Majores Magistratus in Monar-

chus à multis distinguuntur, quod sint vel Imperatoris vel Imperii, Regis aut Regni, idque non uno sensu, pro cuius varietate, probanda vel improbanda distinctio videtur. Nam si Magistratus Regis esse volunt, qui rem illius Aulicam & patrimoniam curant, Regni vero, qui Republice gubernandæ præficiuntur, hujus distinctionis usum non spernimus, si quis *Officiales* ita dividendos putet, nam *Magistratus*, isti Aularum præfecti non sunt, neque appellari solent, ut quidem Magistratus Latine & juridicè accipiuntur. Hoc sensu igitur illa Magistratum divisio admitti non potest.

24 Præfectis igitur & Ministris Aularum à magistratum appellatione remotis, videamus de Imperio Principum aut Optimatum simpliciter ipsis delato, an ibi locum habeat hæc distinctio; quod si rerum momenta spectentur, negandum putamus. Eo quod in ejusmodi Imperiis simpliciter fundatis, Summa Potestas, cuius ministri sunt Magistratus, & à quâ omnis inferior potestas derivatur, est penes solos Imperantes. Populus autem omne jus suum transtulit ac alienavit, unde nullos à se dependentes habere potest ministros suæ Potestatis exercendæ.

25 Quin etsi in talibus Imperiis usu veniat, quod tamen rarius accidit, ut populus quosdam Magistratus creet, inde tamen non sequitur, hos esse populi Magistratus ab ipso ita dependentes, ut ab Imperantibus, in quos populus Imperium transtulit, non absolute dependeant, quia modus eligendi ad jus imperandi nullo modo pertinet, & populus eo casu, more potius & indulgentiâ Potestatis supremæ, fungi videtur electionibus; aut si jure suo, præfecti tamen & electi ab illis, non possunt habere plus juris, quam præficientes &

eligentes, qui ipsi Imperio subditi sunt, habeant

26 Apparet hoc in Magistratibus Municipiorum majoris Imperii, qui multis in locis, ubi Imperium simpliciter est Aristocraticum aut Monarchicum, à populis eliguntur; neque tamen ideo populum repræsentant, aut quicquam juris ab eisdem accipere intelliguntur, ut jam *precedente libro sect 3 cap 6* demonstravimus

27 Idem probatur ex eo, quod modus & facultas eligendi, quibusdam in locis, non penes omnem populum, sed penes certos Electores, aut unum etiam Legatum, seu *Locum tenentem*, ut hodie loquuntur, esse videmus unde tamen nemo dicit, illos Magistratus esse non ejus, qui habet Imperium Civitatis, sed eorum, à quibus electi fuerint

28 Dixi autem, si res ipsa spectetur, non verba, vel species inanis; quomodo sub primis Cæsaribus Romanis, Magistratus fuerit Cæsaris aut populi, origine sumptâ ab exemplo Julii Dictatoris, qui Comitibus cum populo divisit, ut quosdam Magistratus ipse designaret, quosdam populus crearet, ut Suetonius testatur, quod sequentes *ἀγαυὸν μὲν ἢ ἄλλο*, non tam re quam verbis imitati adumbraverunt

29 Nam postquam Leges, quæ Regi dicta est, populus omne suum Imperium & Potestatem in Principes Cæsares transtulit, illud jus creandi Magistratus per populum, nihilquam modus eligendi fuit, & *ὁ δὲ πρῶτος Πολιτικῶν* qui modus ipse dein fere totus à Tiberio sublatus & abolitus est, comitibus e campo translatis in Curiam, ut Tacitus refert in *lib 1 Annal cap 15*

30 Mansit tamen etiam postea discrimen Magistratum Cæsaris & populi verbo tenus, quemadmodum fieri videmus, in Juris Arte præferunt, ut re muta-

ta; verborum differentiâ maneat: Nam Consules, Proconsules, Prætores & Questores erant Magistratus populi Romani & tales habiti sunt adhuc sub Imperatoribus Præfectus Prætorio, Urbis, Præses, erant Cæsarei Magistratus, sicut etiam Provinciarum erant Cæsaris aut populi, *ὀνόματι λαοῦ, non ἑαυτοῦ*, ut in *Prælect. ad tit π de Officiis* maximè de *Officio Pro consulis & Præsidis* expolitum est

31 Hinc quibusdam visum est negare, Præsidem esse Magistratum, Hotom. *6 observ 22* quia legitur aliquando separatim à Magistratu populi Romani, ut ab Ulpiano in *l 3. § 1 π Quod met c ubi, Magistratus populi Romani, vel provinciarum Præses* Cum tamen huic maxime definitio Magistratus conveniat, ut vires Summæ Potestatis gerat, Præses enim habet maximum potestatem Principem imperium *l 4. π de Offic Præs* Quid autem magis, inquam, ad officium Magistratus pertinet, quam Imperium vice Principis ordinarium exercere, *ἡ δὲ ἰσχυρὴ ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς, Imperare vel maxime competit Magistratus*, ut Aristot *4 Polit c 15* Sed in *l 3. § 1* potest etiam intelligi oppositio, quod Magistratus urbani separentur a Provinciæ alibus In urbe vero populus Romanus est propriè id quod est, in sede dignitatis suæ

32 Denique, hujus distinctionis usus est in Regnis, ubi non totum Jus in Imperantes translatum est In his enim possunt esse Magistratus, non tantum ad Jus populi; adversus Regum usurpationes custodiendum, populi nomine constituti, quales olim erant Ephori apud Spartanos, & Justitia, dictus apud Arragonios, Sed etiam qui talibus exequendis & administrandis juribus præpositi sunt, quæ Regi, non nisi pariter cum Ordinibus populi commissa sunt, eodem plane discriminis effectu, quo

Senatus

Senatus Regis & Regni in talibus Imperiis, precedenti capite, distinctos esse diximus, ubi & exempla Polonorum & olim Danorum, in primis etiam in Imperio Romano Germanico & in Britannia magna

33 Transeamus ad alias divisiones Magistratus sunt vel Regimis vel Judiciorum Aristoteles addit tertiam speciem l 3 Pol 15 Αρετας, inquit, λεκτίονται τις, ίσους αποδέδοται βελύσσοντες τε περιουσίαι, η κείναι, η επιείκει, η μεγαλυτέμ, Magistratus dicendi sunt omnes, quibuscunque tributum est, jus deliberandi, iudicandi & imperandi, Et hoc quidem maxime, sed revera deliberandi officium est Senatorum, qui sunt diversi a Magistratibus Omnium maxime qui imperant, Magistratus sunt, ut eundem recte jam modo adfirmantem audivimus, idque cum usu Romano maxime convenit, a quibus Imperium imprimis ascribitur Magistratibus, ut infra capite de Imperio videbimus. dum e contra Judices frequenter Magistratibus opponant l 2 π de Reg Jur & Magistratus Officium sit, dare iudices l 3 π de Juris l 12 § 1 π de Judic. Intellige Judices datos & delegatos, qui Pedanes dicebantur, πεδανηται. Nam alioqui Magistratus etiam esse Judices, qui jure & potestate sua res iudicant, abunde constat, ipso jure Romano l 1 l 81 π de Juris Rubric de Reb auctor. iud p ssid

34 Divisione Magistratum in Civiles & Ecclesiasticos, carere licet, etsi recte intellecta ferri possit, non quod Sacerdotes in ordinem Magistratum cooptantur Τυπο φ (της εις) επεργια ωδω τις πολιτικης δεξας ζετιον, Sacerdotum ordo aliud quid a Magistratibus Reipubl est dicendum Sed quia Summa Potestas Civitatis habet aliquod jus externum in rebus Ecclesiasticis, qui vicibus ejus hac parte funguntur, quominus appellari queant

Magistratus, nihil de jure quidem impedimento fuerit

35 An etiam in Civiles & Militares admitti potest divisio, ut praefecti Legionum & Tribuni militum sint Magistratus? Ita nos olim, hac ratione, quod cum Imperatoris seu Regiae Majestatis officium non modo sit, pacis tempore civem regere, sed etiam armis tuere Rempublicam, qui Regias vices hac parte servat & implet, huic Magistratum definitio competere videatur Imperandi etiam vocabulum ad rem militarem vel maxime pertinet, & Romae plerisque Magistratus juxta Civilem habuisse militarem potestatem, notissima proditum est memoriae Sed hoc simul constat, armorum potestatem in illos fuisse collatam Lege Curiata, postquam centuriatis comitus creati fuerant Magistratus, ut haec qualitas a praefectura belli separata fuerit Ergo militare ministerium ad praefecturas, de quibus statim agetur, referemus.

36 Dividuntur etiam in Perpetuos & Temporarios Perpetuis, quibus adaequata vitae termino potestas defertur, Et quid si hereditaria sit? Haec qualitas excedit quidem notissimos Magistratus limites, quod est ministerium personale, semper a Summa Potestate profluens & ab ea dependens Nec tamen non erit Magistratus, si ordinaria imperandi vel iudicandi potestas certae familiae, modo non fiat hoc jure Territoriali, quod a proprietate Magistratus omnino remotum est, detur Nam si ipsa Potestas Summa recipit hereditariam qualitatem, cur vicarius ejus eandem nullo modo capere possit, non habet rationem

37 Modo, quod est verissimum tenetur, Successionem nihil aliud esse, quam juris primævi continuationem in heredem, qui nec plus, nec minus habent, quam ei, qui primus illam potestatem

statem acquisivit, à Summâ Po estate concessum fuit. Et si verum est, licet temporis, cum ubique, tum in Jure potissimum, maxima vis est, ita perpetuas & maxime hereditarias Potestates facile ad incrementa juris erit. Sed hoc politica magis est providentiæ quam juridicæ diligeptionis.

38 Imperia tamen & Potestates, quæ jure territoriali quibusdam familiis hereditario successionis ordine tribuuntur, ut ex instituto Feudali per omnem fere Europam hodie receptum est, Magistratus vocari non possunt, quia Patrimoniale jus à Magistratus definitione toto genere est alienum, nec eam recipit a Summa potestate dependentiam, qualem expedita facultas regendi civitatem in ministris, ipsius vice fungentibus, requirit. Et si verum tamen est, exercitium ullius potestatis subiectum esse Legibus & Imperiis à Summa Potestate proficiscentibus, ipsosque Judices hereditarios & Territoriales, rationibus illi reddendis obnoxios esse, quoniam unitas Reipubl. nullo modo patitur, ut ulla potestas, præter eam, quæ πικύειον habet, ἀνοικουμένη, nullis συντάξεσι existat.

39 Quemadmodum & totâ Magistratus definitio, quod Minister Summæ Potestatis, quod locum ejus tenet, five quod vices ejus gerit, indicat, nulli quamlibet maximo Magistratu, jura sibi data, vel illum delatum competere independenter, ab eo, qui illum constituit & creavit, qua de re superius in loco de Imperio tractatum est.

40 Cæterum, expediat ne temporarios, an vero perpetuos & imprimis Hereditarios habere Magistratus aut Præfectos, est, inquam, σκιωμοπολιτικόν, ad utilitatis potius, quam ad juris rationes pertinens, fere independentens, An continuatio temporis, notabile Summæ Potestati,

seu Populus, sive optimates, sive Princeps eam teneant, præjudicium creare possit, quod à cujusque Reipubl. & Potestatis consideratione pender.

41 Sed quia Magistratus à Præfecturis antea separavimus, de his quoque scorsim paucis alendum. Qui functiones honorificas à Magistratum officis distinctas obeunt, hi Curatores à Bodino, vel præfecti appellantur, Επιμελιων vocat Aristoteles. d. l. 4. c. 15. quam facit duplicem ἢ παντων ἢ particularium, ἢ κατὰ μέρος, universalem aut particularem. Utraque sacra vel profana, & hæc militaris aut civilis; denique & ordinaria vel extraordinaria dici potest. Videamus singulas species, & in omnes extra confinia Magistratum manant, animadvertamus.

42 Επιμελία, five Curatio sacra, pertinet ad Rectores Ecclesiarum, qui cum duplex habeant jus, unum a Christo domino ipsis injunctum, alterum à Summa Potestate dependens; neutro tamen respectu Magistratus sunt, ἀλλ' ἐπὶ πικύειον, sed aliquid inde beneficii, ut supra ex Aristotele audivimus. Quippe Jus internum τῶν ἱερῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν, cum à Potestate civili non sit, hinc sponte est alienum. Externum jus τῶν ἑξωτ. Ἐκκλησιαστικῶν, est quidem à Principe & ejusmodi, ut per alios exerceri possit. At tamen non pertinet ad ordinatum imperii vel judicandi munus, quod in Magistratus definitione collocatum est.

43 Igitur sacra Curatio, vel est universalis in una Rep. ut in Anglia Archiepiscopi Cantuariensis, & in Palatinatu Senarus Ecclesiastici Electoralis, apud nos Synodorum & Delegatorum Synodaliū, vel particularis, Pastorum & Seniorum cujusque Ecclesiæ, vel plurium in Claves Consistorialis & Classialis ordinis sine influxu Summæ Potestatis, haberi non po-

non potest Dicerem, aliquando Jus Ecclesiasticæ & civilis præfecturæ concurrere, sed hoc magis summis Potestatibus, ut in Pontifice Romano & olim in Cæsaribus Romanis, etiam Summis Populi Judaici Sacerdotibus usu venit, quam in præfectis inferioribus. Etsi tales fuerint Episcopi in Germania, Saxonibus aliisque recens victis sed indomitamentibus ferociâ populis, à Carolo Magno præpositi, ut mixto Religionibus Imperio facilius advescerent atque miscerent. Unde postea principatus Episcopales, quibus sola Gentium abundat Germania.

44 Profanæ, ut dictum, Præfecturæ sunt primo, Militares, quæ similiter universales sunt aut particulares. Prioris generis est, *στρατηγος, στρατηγομένων*, ut Aristoteles, Imperator exercitus, qui licet imperet, non est tamen ordinaria potestas. Nec enim semper habetur Exercitus, nec idem semper exercitui præest. Quod si consulum ita fuerit in aliqua civitate, ut idem a Summa potestate perpetuo exercitui præficiatur, difficile dictu est, cur non idem Magistratus sit dicendus. quomodo Præfectus prætorio, qui militibus præerat, sine dubio Magistratus fuit; etsi hic quoque civilem Juris dicendi potestatem conjunctam habuerit, ut Juris auctores in *Tit. D. & C. de Offic. Præf. Prætor.* docent.

45 Quemadmodum & Comites Stabuli olim in Anglia & in Gallia, æque pro Magistratibus habiti fuerunt. Idemque Belgæ foederati in suis Præfectis observant. Et hi quidem soli utramque civilem & militarem potestatem adhuc in usdem ordinariæ & hereditariæ continuant. In reliquis omnibus Imperiis jam pridem separatae sunt potestas militaris & civilis, licet, à Constantino Magno factum, in Præfectis Prætorio. Vel

perpetua in milites Imperia penitus extincta, & in extraordinarias præfecturas commutatae sunt: quod tentatum aliquando à Belgis ætatem non tulit, adversante nativæ Reipubl. constitutione, singulari admodum exemplo.

46 Particulares præfecturæ militares quæ sint, ultro patet, earumque late patet varietas, tam veteræ, quam recentiore disciplina, sive aliquis militiæ totius provinciæ cujusdam, majori Imperio, sive Legioni, sive cohortibus, aut etiam centuriis præficiatur; quorum gradus & appellationes hic recensere, nihil ad hanc rem attinet.

47 Quod diximus esse Curationes & præfecturas etiam Ordinarias, vel extraordinarias, minus obvium habet intellectum; de quo Bodinus hoc tenet discrimen, quod Curationes extra ordinem omnes, Magistratus ordinario jure constituuntur. Sed nobis hæc ratio constat, quod Magistratus sint, ut Aristoteles recte, quibus imperandi & judicandi potestas ordinaria competit, multi autem in Civitate reperiuntur, præfecti & Curatores ordinarii, quibus nec imperium; nec jurisdictio adscribi potest. ut sunt Advocati & Procuratores Fisci, Curatores Aerarii, præter Quaestores, qui Magistratus sunt; Scribæ secretorum, quos amplo satis ministerio Secretarios vocant, & id genus alii innumerabiles, qui nec Imperium nec judicandi potestatem habent, ideoque Magistratum in numero haberi non possunt.

48 Quibus autem Imperium, vel judicandi potestas extra ordinem tribuitur, hi nec ob ordinariæ potestatis defectum Magistratus appellandi sunt, quin nec raro de illis quæritur, an jure constitui possint, quando periculosas ac odiosas ejusmodi creationes haberi, omnium tere temporum & civitatum usu compertum

est Decisio pendet à statu cujusque Reipubl. Legibusque singularum fundamentalibus, quibus si adversentur Extraordinariæ Potestates (contra quas, se bellum gerere Brutus ad Ciceronem scribens, adfirmat) sine dubio improbandæ sunt. Imperio alioquin & Summâ Potestate simpliciter constituta, si non lateant arcana dominationis; quæ sæpe in illis insunt, nihil est, quo videri possint excedere, vel jus populûm Democratiâ, vel optimatum, vel Regum potestatem Exemplis quæ ubique sunt obvia, abstinemus

49 Cæterum, Magistratus, Præfectos & Curatores creati ab Imperantibus supremis, ipsa res loquitur & sæpe dictum est, utique majores. Nam quominus interiores Summa Potestas per Ministros suos creati curet, de jure quidem nihil obstat

50 Sed digni, an indigni, gratis an pretio functionibus suis præficiantur, politicè quidem & interni juris respectu interest multum, sed externa facultate parum aut nihil refert, nisi quod ministri hac causâ rationibus reddendis atque poenis sunt obnoxii. Inprimis si pretio nuadinentur officia Reipubl. Quod ratio vult, haud minus illicitum esse in plurimum Imperiis, ubi dispositio de plerisque Reipubl. muneribus committi solet Collegis à Summâ Potestate delegatis, quam si in Monarchis idem à ministris fiat. Nec aliud in singulis ejusmodi collegiorum membris obtinet, quam ut sordium convicti, Repetundarum, quomodo hoc Crimen in Jure Romano vocatur, teneantur

51 Ratio prohibitionis, præter internam turpitudinem, est hæc manifesta, quod cujus rei quisque tantum ordinandæ gratia constitutus est, absque proprietate, vel fructu, & usu, de hac pecuniariam utilitatem nullo modo per-

cipere possit. talis autem est sine dubio potestas conferendi in idoneos Homines munera Reipubl.

52 Verum ut hujus rei disputatio non magnam habet difficultatem juris, ita jam pridem illa tempora vivimus, in quibus nulla parte morum evidentius est, corrumpere & corrumpi seculum vocari, qua de re post tot irrita legum experimenta, valde otiosum ac inutile fuerit queri Horatius,

Quid Tristes querimonie

Si non supplicio culpa reciditur?

Quid Leges sine moribus

Vana proficunt? quis veterem audeat

Refrenare licentiam!

53 Proinde cum desperata sit hac in parte seculi emendatio, non immerito queritur, numquid hujus rei tanta sit turpitudine, ut nefas sit, Potestates Summas in ulum Aëarii publici convertere pretia Honorum, quæ alioqui certissime vident, à ministris suis occupatum iri, ut quibusdam in locis fieri vidimus & videmus

54 Dicendum in Thesi, Rempublicam vehementer quidem hoc instituto dehonestari, & virtuti, cui sæpe comes paupertas, aditum ad honores, quo nihil injustius, præcludi in hypothetico tamen, si mores adeo sint corrupti, ut sordibus nullo modo privatim abstinere queat, fieri potest, ut nec Civitas peccet, quod publico quæstui Procerum avaritiam eludat. Idque longius extra reprehensionem collocatur, si publica necessitas hac ratione, Patriæ bono & civium levamento consulendum dicitur, ut Venetiis aliquoties factum legitimus & meminimus

55 Quin eo res deductæ sunt, ut in plurimum Imperiis, ea res optanda magis, quam speranda videatur, prævalente singulorum cupiditate reputationi communis utilitatis, dum semper ut injustum

pro.

prohibetur & jurisjurandi religionibus sancitur, quod flagrantissime exercetur Si est malum, quod Respublica vendit officia sua, potius quam ut à Ministris vendantur aliena, quemadmodum id esse malum, non potest negari, pertinet ea res ad locum communem de malis necessarius, & de minoribus malis permittendis ad evitanda majora, quod exemplo divortii Judæis ob *εκκλησιαστικῶν* suam permissi, & libelli traditione sanciti, solet & forte potest defendi

56 Quod tamen eo usque nolim extendere, ut etiam de pecunia pro suffragio vel aulicorum in Monarchia, vel Regentium singulorum in Polyarchia, danda exigendaque Lex feratur, aut actio detur, quanquam ejusmodi Constitutio extat Imperatoris Justiniani in *Tit C de Suffragio*, quam Eunomiae difficulter aprobare poterimus, ut, ubi nos eo perduxerit ordo videbimus

57 An hi, quibus datum est jus, honores & munera publica conferendi, ex pluribus Candidatis haud ineptis omnibus, aliquem minus idoneum ex gratiâ eligere possint; haud etiam de nihilo quaeritur. Non consistit equidem in puncto aptitudinis aestimatio. Et si nulla

prægnans utilitatis publicæ ratio secus flagitet, idoneum eligendo, Reipubl. officioque suo satisfacere videntur, Adeoque res pertinet ad locum, de rebus licitis præ magis laudabilibus, licitè instituendis

58. Juris quoque ratio non prohibet, unum civem pluribus officiis & honoribus fungi, modo functionibus omnium par sit implendis. Sed an expediat, honores ita cumulari, Politica quaestio, & arbitrato cujusque civitatis Rectorum terminanda fuerit.

59 Spectant etiam ad Politicam hæc Quaestiones, Utrum senes, an juvenes, divites an pauperes oporteat esse Magistratus, Plebeji cum patricis, advenæ cum indigenis admittendi. Item quanta potentia cuique Magistratui tribuenda, Perpetuum an temporarium jus illos habere præstet, & id genus alia. Invitos etiam ad Magistratus capiendos cogi posse, ubi res ita postulet, jurisratio dubitare non patitur, Etsi hoc usum magis habet in muneribus propriè dictis, quam in honoribus & dignitatibus, quibus raro fit, ut desint homines & Candidati.

CAP. VI.

De Jurisdictione & Imperio

Potestatem Magistratum esse duplicem, Jurisdictionem & Imperium. Quæ ut Jure Civili discrepent, in hac Arte conjungendâ videri. Quid sit Jurisdictio & ejus homonymia. Definitionis per singula verba expositio. Discrimen ejus à Notione & Audientiâ. & quibus hæc competant. Divisio prima Jurisdictionis, in ordinariam & Extraordinariam, aliter ac Jure Civili, exposita. Secunda divisio in Politicam & Judicialem, Improbatur divisio in Civilem & Ecclesiasticam, etsi ab usu non aliena. III. Divisio, in Universalem & Particularem exponitur. Minus probatur alia in Allodiam & Feudalem. Meliorem esse in Personalem & Realem, sive Patrimoniam. Alia, in voluntariam & contentiosam. Hæc iterum in Civilem & Criminalem, quæ & Merum Imperium, a quo mixtum quid differat Jure Civili. Guilloti & D. Schotani de Jurisdictionis & Imperii discrimine sententia. Cavendam esse Meri & Summi Imperii confusionem. Divisio Jurisdictionis in propriam & Alienam, & hujus iterum in Mandatam & Prorogatam, earumque expositio & censura. Modi quibus finitur Jurisdictio & Imperium, Mors, Tempus, Abdicatio, Exauctoratio, & quatenus hæc jure fieri possit. Præscriptionem hic non habere locum.

Officium Magistratum consistere in imperando & in judicando *suprà* demonstratum est. Unde potestas eorum duplex, Jurisdictio & Imperium, de quibus apud Juris privati Interpretes, agi quidem solet, At cum materia sit directe publici Juris, hic nihilo magis omitteri potest, eodem à nobis servando temperamento, quod in aliis capitibus parallelis observatum est, ut Juris publici Universalis majorem, quam Civilis Romani rationem habeamus. Etsi quod in eo traditum extat, hic nobis exempli viam, non Legem præscribere possit & debeat.

2 Primo omnium, quod Juris Romani Conditores de Jurisdictione & Im-

perio seorsim agere instituerunt, id nobis & hodiernis populorum moribus usu venire non videtur, Sed ut hæc separatio multam in Arte ac interpretatione Juris civilis infert difficultatem, ita conjunctionem nobis hic utiliore & commodiorem, deique rei naturæ officioque magistratum, ut nunc habetur, magis convenientem fore prævidemus.

3 Imperium igitur, ex ratione Juris publici, sic inest Jurisdictioni, ut partem ejus faciat, adeoque Jurisdictio tam latè pateat, quam jus dicentis officium, quod ut Jure Civili insolentius visum iri, non ignoramus, etsi nec desint, qui ipso jure civili, sic esse putant ut vidimus, in *Ennom ad l. 3. de Jurisd.* sic universali Jure publico

publico nullâ habet difficultatē Separatio Imperii & Jurisdictionis inde Romanis sedisse videtur, quod olim Magistratus creati centuriatis Comitibus, Imperium id est, Potestatem armorum lege Curia seorsim accipiebant, ut docet Sigonius *de Jur Civ Rom* c 21 quod à præfectura exercituum ad quotidianam Magistratum administrationem translatum, eodem modo se non habet in aliis Civitatibus, nec in nostris ullum inter Jurisdictionem & jus dicentis officium discrimen observatur.

4. Definiatur hoc modo Jurisdictio, quod sit *De causis Cognoscendi, judicandi, judicisque exequendi potestas* Separande sunt ab hoc sensu, aut quædam hujus vocis significationes, ut cum Jurisdictio pro summa Potestate sumitur, quemadmodum in illo Senecæ *de Clem Quæruant urbes, quæ oriantur, mea Jurisdictio est* Sæpe etiam subjective sumitur pro regione certa, quatenus per eam jus dicitur, ut hodie frequentissime fit; etiam Plinius ita, *lib 4 nat Hist c 20 Ab eâ Doru, ait, incipit, sed prius terga & mediterraneas Jurisdictiones indicasse conveniat*

5. Per *Causas* intelligimus hic omnia, de quibus inter homines disceptari potest non modo quæ ad jus privatum; sed etiam ad publicum spectant, adeoque tam late patet Causa, quam Magistratus aut jus dicentis officium. Nec enim potest esse Magistratus, cui non jus cognoscendi & decidendi lites ad officium suum pertinentes competat, sive ad patrimonia civium privata, sive ad Aërarium, ad Tributa & vectigalia morumque centuriam, aliave rei publicæ vel privatæ negotia spectent.

6. *Cognoscendi & judicandi* hic non debet restringi ad Tribunal & ordinariam Fori tritutam, quæ est Judicium, nec enim hi soli sunt Magistratus, aut ha-

bent, jurisdictionem; sed omnis inquirendi, audiendi, decernendi & cogendi potestas, quam habere Magistratus, tam politicos vulgo dictos, quam judiciales, hisce verbis intelligitur.

7. Exequendi facultas Jurisdictionem separat à Notione vel Audientiâ, quæ est cognoscendi & judicandi facultas, sine exequendi potestate, qualis erat olim Judicum Pedaneorum, & est hodieque, Delegatorum, qui à Curis Judicumque Collegis dantur, ut vel causam cognoscant, partes & testes audiant, omniaque ad causam in *statum visionis*, ut loquuntur, deducendam pertinentia, peragant, Decisione dein à toto Collegio faciendâ, vel etiam terant sententiam, Executione à collegio toto impetrandâ.

8. Tales etiam sunt Judices Collegiorum & Universitatum, quæ in Civitate certis hominum ordinibus, ut mercatoribus ac Artificibus conceduntur, qui res utiles ad professionem suam pertinentes judicant, executionem vero à Magistratibus petere debent quemadmodum & Academiarum Rectores & Domini, quos vocat Fridericus Imperator in *Authent Habitâ*, qui non habent executionem rerum à se judicatarum, ut res se habet in Gymnasis, ac etiam in Academiis, quæ totæ à certis Civitatibus pendent, ut in Belgis Ultrajectina; ubi proinde Rectores non sunt Magistratus, secus ac in plerisque Universitatibus Studiorum, in quibus Jurisdictio est, cum Imperio penes Rectores & Judices.

9. Denique, Rectores Ecclesiarum huc etiam pertinent, quibus data est notio, de rebus ad Fidei confessionem & Censuram morum pertinentibus, absque ulla Executione se foras exercente. Justinianus Imperator Ecclesiasticam illam notionem vocat Audien-

tiam Quin etiam privati consentientes, ejusmodi notionem dare possunt Arbitris compromisso electis, qui sententis ab se pronuntiatas desinunt esse quod fuerunt, Executione ab ordinariis petenda Magistratibus

10 Satis ad definitionem Sequatur Divisio, quæ non una se præbet Summa sit hæc, quod Jurisdictio sit vel Ordinaria, vel extraordinaria Dicimus ordinariam, non quæ competit Magistratibus qua talibus, sed etiam quæ ex lege speciali ipsis, ordine tamen perpetuo, competit Nam quod talia jure Romano ab ordinaria Jurisdictione separantur, Jure Gentium hodierno nullum habet usum

11 Extraordinaria Jurisdictio competit Prædictis, Judicibus extra ordinem à Summa Potestate constitutis, ut olim erant Dictatores, vel potius Præfecti Urbis, feris latinis, imo omnes qui sorte Judices legebantur, & hodie, quoties id ex usu Reipubl videtur; et si quam minime frequenter id fieri satius esse, docet usus rerum magister. Sæpe sunt Dominationis, aut factionum prævalentium productiones; ut Senatus tumultuum in Belgio sub duce Albano, & Curia Summa feralis Angliæ anno 1649 aliæque alibi locorum

12 Utraque species & maxime ordinaria est vel Politica, vel Judicialis Illa, quæ in rebus ad jus publicum spectantibus, sine forensi strepitu, hæc, quæ in privatis de meo & tuo controversis & formâ solenni in Foro exercetur Utraque tamen in causæ cognitionibus, in judicando & exequendo versatur Illa per Legatos & Præfectos Summæ Potestatis, Reipubl regimini præpositos, hæc per Judices, seu singulæ personæ sive collegia sint, ut hodie plerumque usu venit, consistit In Jure Romano hæc divisio nescitur, cum Jus illud Politica non tractet

13 Tertia divisio Jurisdictionis fertur, in Civilem & Ecclesiasticam Sed hanc occupavimus & removimus, eo, quod Ecclesiæ nullum competere Imperium, id est, vim coactivam armatam; sine qua non est Jurisdictio, sed Notionem tantum & Audientiam, intelleximus Unde, si quis communem loquendi modum sequi malit, & Ecclesiasticam Notionem vocare Jurisdictionem, servare tamen potest & debet, quod in rei veritate est inter has species discrimen Enimvero si quis excommunicationem, suspensionem, Abdicationem similesque poenas ab Ecclesiis infligi solitas ad Imperium referre velit, arbitrato suo loquetur, cum nihil sint quam sententiæ, quarum executio sine ope Civis Potestatis, quæ adhibet Imperium, haberi non potest Ita secundum vera Ecclesiæ jura, lib 1 sect 5 expolitum est

14 Sed Pontificæ Ecclesiæ late diffusa potentia & independentia fecit, ut hac divisione, forte carere non liceat Et tamen & hæc ipsa in Executionibus tacti, & quæ ad Imperium proprie dictum pertinent, brachium seculare, quod appellant, implorare cogatur, cum ultra depositionem & excommunicationem, quæ nihil sunt, quam Pronuntiationes & sententiæ, in quibus absolvitur Notio, nihil habeat Ecclesia, quod ultra, per Imperium suum exequi possit *cum non ab homine x de Judic*

15 Sed divisio Jurisdictionis in Universalem, & Particularem est *subjectiva*, respectu territorii Universalis, quæ per Universum Imperium extenditur, ut est Magistratum Regni vel majoris Reipubl tam Politicorum quam Judicialium, quales olim erant Consules, dein Præfecti Prætorio, & quovis in Imperio Magistratus vel Curia totius Regni

16 Jurisdictio particularis iterum est, vel Provincialis vel municipalis Provin-

cialis (voce populariter, non antiquitus latine accepta) quæ per regionem sive partem Imperii majorem patet, qualis erat Præsidum & Proconsulum, & est hodieque Præfectorum cujusque Provinciae potestas in Regnis Municipalis est in singulis Civitatibus majoris Imperii membris, aut etiam in pagis, seu singulis vicis, sive plurium vicorum complexibus & Territoriis. In minoribus Imperiis, quæ vel provinciis vel etiam municipiis carent, hanc puta cessare distinctionem.

17 Non est etiam necessaria divisio Jurisdictionis in Allodiam & Feudalem, vel quam addunt aliqui, Venatoriam sive Forestalem. Siquis in tot partitiones abire vellet, quot sunt in Jurisdictionis materia diversitates, finem vix haberet. Allodialis tamen & Feudalis distinctio satis est generalis & notabilis, et in pluribus in locis apud easdem Curias habetur, & sicubi Feuda non extent, ponitur cessat.

18 Præteriti quoque non oportet, divisionem Jurisdictionis in Personalem & Realem sive Patrimoniam, quæ cum Feudis late diffusa in ipsam quoque Allodiam invasit. Sicut enim, ubi Feuda non sunt, hæc quoque Jurisdictio patrimonialis non reperitur, ut, in Anglia & in Frisia utraque res ignoratur, ita factum videmus, ut Imperatores, Reges & Principes, non modo prædia, sed & majores quamque ditiones in Feudum erogarent, cum Jurisdictione & Imperio in populos ejusdem dititionis, Ita, ut Vassalli habeant Jurisdictionem in personas & bona civium patrimoniam quæ perinde potest alienari, & in heredes transferri, ac ipsum Feudum, si tale sit, ut recipiat alienationem.

19 Quares, ab Officio Magistratum, superius definito ministerioque à Summa potestate semper emanante ac ab eo dependente, vehementer aliena, ideo-

que à Jure veterum populorum Græcæ & Latinorum penitus abhoret, ita nunc, ubi Feuda non sunt, ut diximus, æquè ignoratur ubi vero reperitur, ibi tamen ejusmodi Jurisdictio non facit Magistratus, ut præced cap jam observatum est.

20 Transeamus ad divisiones, quæ terminis officii Magistratum melius continentur & Jure Civili notiores sunt. Ita Jurisdictio est, Voluntaria vel Contentiosa. Prior, quæ inter volentes, sine strepitu contradictionum exercetur, quo pertinet Adoptio & Emancipatio Liberatorum, omniaque de quibus cum partes inter se consentiant, volunt tamen habere, vim rejudicatæ. Quæ gratia Magistratus adire possunt, volentes certo modo, quem inter se constituere, condemnari, idque dein executionis vim invito scilicet altero ab Imperio Magistratus consequitur.

21 Contentiosa Jurisdictio rectè dividitur in Superiorem & inferiorem, hoc est, in Criminalem & Civilem. Criminalis est eadem, quæ à Romanis Juris Auctoribus Merum Imperium vocatur, & definitur, Gladii potestas ad animadvertendum in facinorosos. 3. *de Jurisdic.* Ratio, cur hoc Imperium appelleretur Merum, est quidem peculiaris Juri Romano, propter oppositionem ejus, quod Mixtum vocatur, sed tamen in usum Juris Universalis non minus propter rei proprietatem, quam Juris civilis imitamentum, invaluit, ad hoc, ut à Jurisdictione simpliciter dicta separaretur, nec competat Magistratui qua tali, nec etiam vi legis, quæ Jurisdictio certæ personæ vel Ordini tribuitur, sed opus est speciali mentione Legis aut constitutionis, vel decreti Summæ Potestatis, qua Jurisdictio Criminalis aut superior, sive *Alta*, quam vocant, vel Merum Imperium specialiter exprimitur.

22 Quia, tametsi Jus vitæ & Necis revera sit distinctum à Jurisdictione Criminali, cum illud e Juribus Summæ Potestatis sit, comprehendens etiam Jus remittendi poenam mortis, aliamve graviolem, & aliquando sine causæ cognitione, puniendi, est tamen hæc potestas, de capite civium decernendi, & sanguinem effundendi, tanta, momentumque habens adeo prope ad Summam Potestatem accedens, ut non nisi nominatim expressa; cuiquam data videatur, idque non immerito, ubique receptum videmus

23 His divisionibus perfuncti, non opus est, de Imperio seorsim ut agamus Scimus in Jure Latino id esse duplex, unum quod Mixtum vocatur, & est potestas adjuncta Jurisdictioni, ad effectum ejus, vicogendi & coercendi comparata, quod ideo mixtum Romani vocarunt, quia sic inest ordinariæ Jurisdictioni, ut nunquam ab ea separari possit; & tamen ut facultas a Jurisdictione separata consideretur, quæ res ut multas in Jure Civili subtilitates & controversias parit, ita nobis ad usum & facilitatem hujus doctrinæ admodum prodest, quod Jurisdictio & hoc Imperium; quæ sunt in Jure Latino, res eadem in concreto, pro iisdem ita sumere licet, ut nec unum ab altero definitionibus abstrahi necesse sit, ipsumque merum Imperium idem cum Jurisdictione Criminali statuere liceat

24 Si quis tamen huic adsvetus distinctioni & proprietati vocum, in hoc sit, ut Jurisdictionem ab Imperio verbis & sensu recepto dividere velit, huic ego commendatam velim interpretationem Guilloti & Schotani, quam ex hypothesis juris Romani, in *posit ad tit π de Jurisd* probare non potuimus Jurisdictionem esse potestatem cognoscendi & judicandi jure Magistratus, aut sal-

tem a Summâ potestate commisso, tam in Criminalibus, quam in Civilibus Imperium esse potestatem exequendi judicata, mixtum in civilibus, merum in criminalibus, nam hoc in Imperio Mixto, Jure Civili procedit, sed merum, etiam continere de causis cognoscendi & judicandi facultatem, palam est, ex *l 2 § 23 π de O Fur l 6 in pr π de Off Procons l 1 § 4 d Pref urb l 1 in pr d Off ej cui mand* Verum in hac disciplinâ, quæ non est adstricta terminis Artis Romanæ, nihil est commodius illa Imperii explicatione, qua fiat ut à Jurisdictione non distinguatur, quod cur plane faciendum sit, causam nullam videmus.

25 Id vero nec opus est admoneri, male veteres Juris Interpretes, præunte Bartolo, ad Imperium merum, id est, Jurisdictionem Criminalem, retulisse potestatem ferendi Leges & indicendi vectigalia, quod est enormis, quam Jus vitæ & necis, quod alii multo Bartolistis cultiores errant, non distinguere à Jurisdictione criminali Utrisque videtur imposituisse *meri* vox Imperii, quod aliquanto facilius cum Jure Summæ Potestatis, quam Jurisdictio criminalis confunditur, ut usu venit plerisque Historie Græco-Latinæ Interpretibus, qui Græcas voces *ἰμπεριον*, *κυριαρχια*, quibus *ἰμπεριον* in Republica significatur, sæpe per Imperium interpretantur

26 Solet etiam dividi Jurisdictio in propriam & Alienam, & hæc iterum in Mandatam & Prorogatam Sed qui accurarius loqui velit, has non ut species, sed ut modos, qui accidunt Jurisdictioni, considerabit Proficitur enim omnis Jurisdictio & Imperium a Summa Potestate, licet modus eligendi & constituendi personas jurisdictione fungentes sit aliquando penes ministros & interiores

27 Non est Jurisdictio, quæ causam habet, mandatum ipsius Magistratus. Et hanc vocant Mandatam vulgò Jurisdictionem, quando Magistratus alium rogat, ut is suis vicibus fungatur, etiam privatum. Est etiam hic modus exercendi jurisdictionem per substitutum, Eaque tum Jurisdictio non Mandataria, sed mandantis est, idque more peculiari Romanorum. Vix enim est, ut his diebus qui Jurisdictionem habet, eam alii privato demandare possit, Substitutiones quidem fiunt Collegarum inter se, verum ut alii non Magistratus in tribunal ascendat & judicant, à secula temporum abhorret, idque juri publico non paulo præ more Romano convenientius est.

28 Magis igitur est, ut omnis Jurisdictio, quemadmodum & Imperium, sit propria Magistratibus, sine facultate mandandi, proprietate sic intellecta, quemadmodum fertur natura negotii, non ut proprium dicitur, quod est in patrimonio, Sed quod datum est ab eo, qui jus dandi habet, id est, proprium in hac materia, Proinde, qui Jurisdictionem & Imperium habet, à Summa potestate, non alieno beneficio, hic propriam dicitur habere potestatem. §. π. de Jurisdic.

29 Quod cum æquè de Mero Imperio, sive de Jurisdictione Criminali, quam de civili prædicetur, nimis aberravit a vero hujus rei intellectu Henricus VI. Imperator, qui Bononiæ electus Arbitrator Iponionis inter Azonem & Lotarium Jurisperitos, decidit secundum eum, qui Magistratus merum Imperium habere tantum usu & exercitio, non proprietate contenderat. Nam aut idem de Jurisdictione civili tenendum est, aut si hæc est propria Magistratibus, etiam merum Imp. isdem æque proprium esse oportet, quia de re pluri us actum in Prælect. ad tit. π. de Jurisdic.

30 Quod attinet ad prorogatum Jurisdictionem, etsi nos hanc etiam loquendi & partiendi viam, in Jure Romano sequimur, dicendum tamen quod res est, hanc minime speciem novam facere Jurisdictionis. Sed esse aliquid accidens Jurisdictioni. Quo, consensu partium Jurisdictionis subjiciuntur, qui non erant ei subjecti. Potestas Magistratus eadem manet, nec privati cuiquam possunt tribuere Jurisdictionem, verum se ipsos Judici non suo, cum id è re sua putant, submittere possunt, hac Lege, ne quæ confusio inde oriatur in Republ. & præsupposito semper, eum, cui se in aliqua causa submitunt, habere jurisdictionem publicam.

31 E quatuor prorogationis speciebus, unam modo Juris publici rationi consentaneam esse arbitramur, Scilicet quæ de persona ad personam dicitur, cui proprie verba modo collocata conveniunt. Nam quæ de loco ad locum vocatur, quæ Magistratus unius loci, jus dicere possit in alio loco, non habet facultatem civilem, nec id modo voluntate privatorum fieri non potest, sed nec ipsorum Magistratum conventionem, qui non possunt mutare terminos à Summa potestate sibi præscriptos.

32 Neque de Tempore ad Tempus, quam dicunt, magis valet, ut, scilicet, Judex ad tempus datus, post tempus ei præscriptum, judicandi potestatem habeat, quia tum Judex est privatus, cui privati Jurisdictionem dare non possunt. Arbitri jus ut habeat, ac ita sententiam dicat, hoc equidem, ut quisque semper arbitris suam rem committere potest, quo minus efficiant compromisso, nihil impedimento est.

33 De causa ad Causam, prorogationem plerique concedunt, ut Judex ad unum genus Causarum publice constitutus, de alio genere jus dicat. Sed

nec hoc facultatem habere videtur, quia vix fieri potest, quin oriatur inde Confusio Quid enim? Amstelodami nunquid privati suo consensu facere possunt, ut Judices rerum matrimonialium de hereditate deserta, vel de rebus pupillaribus judicent? Non putó nihilo magis, quam ut Magistratus merè politici, de quæstionibus juris privati, aut hi de rebus politicis judicent atque disponant, Vel, ut judices Recuperatores de Criminalibus causis jus dicant, quorum nihil sine confusione publici ordinis institui posset

34. Sola igitur usum habet Prorogatio personalis, qua quis Foro suo renuntiat seque Judici non suo submittit Et hæc ipsa vix alium habet usum, quam hoc uno casu, Si Judici supremo patriæ suæ, cui non nisi per appellationem subiectus erat, se directè primaque instanti subiciat. Nam prorogatio, qua quis se Judici, qui nullam habet in ipsum jurisdictionem, submittit, non habet effectum, nisi in ejus Territorio deprehensus sit; quia consensus privatorum non potest efficere, ut judex prorogatus in alieno territorio actus jurisdictionis exerceat Atqui ut deprehensus in aliquo loco, ibi iudicio sistere cogatur, id Arresto solo nunc ubique locorum instituitur Quibus rebus fit, ut quicquid de Prorogata Jurisdictione fertur, ad hunc solum, quem diximus, usum restringatur

35. Sicut autem Jurisdictio & Imperium sunt functiones mere personales à summâ Potestate collatæ, ab eaque dependentes, ita nec aliter quam eo cum respectu finiuntur Bini modi, quibus finem accipiunt, ad priorem, bini ad posteriorem spectant Priores sunt, Mors & Tempus præscriptum, si ad vitanda non sit potestas aut si Jurisdictio non sit hereditaria, vel territorio adnexa, quæ non non habet finem; nisi quo

ipsum amitti solet patrimonium Tempus in magnis Imperiis usque ad successoris adventum prorogari solet, ut per se, vel per legatos suos ~~idem~~ Magistratus provincias administrarent, quod Romani servabant *l 10 π de off Procons l 17 d off Pras*

36. Posteriores modi sunt, Abdicatio & Exauctoratio Illa, cum Magistratus ante tempus sponte descendit ab officio, eique renuntiat, quod non nisi Principis consensu, cum munera publica ut invitis imponuntur, ita ab invitis etiam retineantur, impetrato Sic Papinianus Præsidem provinciæ, abdicando se, non amittere imperium scribit in *l pen π de Off Pras* quemadmodum olim per populum fiebant abdicaciones *l 2 § 24 π d Orig Jur*

37. Exauctoratio fit vel à Principe, vel à Judice A Principe, jure Summæ Potestatis, quoties è Republ videtur, nisi Reipubl legibus aliter sit cautum, si ve generaliter, ne quis officio suo privetur, nisi causa cognitâ, ut in Galliâ constitutum fuit, tempore Ludovici XI etsi hodiè non ita servatum, teste Mezeræo, in *ejus vitâ*, si ve ratione talium Magistratum, qui non tam Regis sunt, quam Regni, ut in Imperiis non absolutis frequenter usu venit Ubi dubium est, vel ut dubium tollatur, Principes aut Optimates solent adicere Magistratum constitutionibus, *ad beneplacitum* Sed Imperia simpliciter constituta jus hoc, etsi non adjectum, habere, dubitari non potest, ex hi quæ in *l vro 1 de jure Summæ Potestatis* adstructa sunt

38. A Judice, vel fit exauctoratio, propter delictum, causâ cognitâ reoque in detentionibus suis audito, quod nec aliter e causa delicti famosi ab ipso Principe fieri potest, si jus suum ex bono & equo metiri velit; cum alioqui plus Magistratui adferret præjudicii, quam si jus

si jus patrimoniale ipsi auferret; qua de re Bodin 4 de Republ 4 n 440

39 Quod autem jus, Princeps aut summi Rectores habent in officis ab ipsis immediate conferri solitis, hoc analogice Potestatibus etiam inferioribus, adversus ea, quae illorum collationi à Summa Potestate commissa sunt, provocacione talvâ, competit atque tribuendum est, ut docet Sandius noster in De- cis Fris def ultimâ

40 Id jam satis liquet, cum Jurisdic- tio & Imperium sint facultates à Sum- ma Potestate profluentes & dependen- tes minimeque patrimoniales; præscri- ptionem in illis acquirendis aut amitten- dis non habere locum; cum hæ non nisi rebus ad Patrimonium cujusque per- tinentibus applicentur, & in quibus est aptitudo ad animum domini ab usurpan- tibus induendum, qui non potest esse in civibus ad jura Summæ Potestatis,

cus se ferunt ut subjectos, acquirenda, quemadmodum ex eo, quod de usucapio- nibus & præscriptionibus est dictum in lib 2 sect 4 cap 5 n 33 46 & seqq. in- telligi potest.

41. Si totum Magistratus officium Præscriptione non potest acquiri, sequi- tur, cum sit idem juris in parte quod ad partem, cum toto quod ad totum, ut in Scholis ajunt; non posse etiam Ma- gistratus vel singulos, vel qui jus idem per modum collegii exercent, officii sui partes augere vel latius extendere, jure præscriptionis, quia Princeps id semper ad antiquos fines revocare possit. etsi verum est, populos, quamdiu Recto- res illam usurpationem ferunt, teneri ad parendum Magistratibus, ex præ- sumptâ Rectorum suorum voluntate, ut jam diximus ad tit n. de Jurisdic in fin. quibus junge sis ea, quæ diximus. in d. cap. 5. n. 33 & seqq.

V V V 2 S E C T.

S E C T I O II.

De Judiciis.

C A P. I.

Quid sit Judicium, & de Personis Judicium constituentibus

Fundamentum Reipubl esse Judicium. An, & quando sibi ipsi jus dicere liceat; An etiam, si Potestas Summa neget Justitiam Definitur Judicium. Genus exponitur, & quatenus Judicium sit publici juris. De Personis Judicium constituentibus, Quid Judex, & an recte vir bonus dicatur; an imperitus Juris esse possit. Æquitas Judicis. Differentia ab Arbitro, & Ætas judicis. Princeps an & quatenus in suâ causâ judex esse possit. De Actore deque Reo De Procuratoribus & Advocatis; quid sint, & quodnam sit illorum officium, latius expositum. De Arbitris & effectu sententiæ.

Jurisdictionis, de qua novissimè diximus, exercitium maxime consistit in Judicio, quod propria sectione tractabimus, ita, ut tamen caput hoc in jure Privato sat notabile sit, heic tamen loci nihil, quam ad Juris publici Universalis disciplinam evidenter pertinens attingamus.

2. Fundamentum quietis publicæ primum & maximum proculdubio est Judicium Ad hoc enim reperta est sacra Legū reverentia, ut nihil proprio ageretur impulsu, adeoque *vis abesset*, ut bene olim Theodoricus Rex apud Cassiodor *lib 4 var epist. 4* Vim autem Cæsar Philosophus ait esse, quoties quis id quod debet sibi putat, non per judicem reposcit, *l 13 π Quod met caus* Et summum præceptum, non esse singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi *l 176 π d Reg Jur*

3. Exceptâ necessitate, quoties sine

certo periculo, vel damno, judex non potest expectari Hinc enim inculpatæ tutelæ moderamen omnibus gentium Legibus, ad avertendum vitæ periculum videmus sancitum Et huc facit, quod debitorem fugientem prehendere, nummosque ei extorquere licet, *l 10 § 16 l pen in fin de his que in fraud* Pacto etiam ita constitui potest, ut certo casu liceat alicui jus sibi ipsi dicere, quo facit Pactum *executorium* De quo Juris Interpretes, & Sandius noster *lib 1 Decis Fris tit 12 def 3* Sed extra hos similesque casus, à Lege judicii, minime recedendum est

4. Improbanda igitur gentium quarundam vetus consuetudo, qua dubiæ controversiæ pugnis singularibus dirimebantur Nec scio, an concedi possit, quod Grotius habet in *lib 1 de jur B & P cap 3 π 2* cessare judicium sibi que ipsi posse quem jus dicere, *si judicem subditi non audiant, aut judex aperte cogni-*

tionem

tionem rejecerit Magis enim est, ut ad Superiores Potestates eo casu sit recurrendum, a quibus si remedium non adhibeatur, ferenda Summæ Potestatis injuria, potius quam ad bellum detur regressus, quod adeo à Grotianis principis non abhorret, ut hoc illi excidisse liceat mirari.

5 Res adeo est sanctissima Judicium, quo ultimum in rebus humanis malorum evitatur, *Bellum* Proinde, quod iudicis officium Christiano illicitum Christiani homines sentiunt, nimis longe a prudentia Christiana recedit, nec id Christo Domino fuisse propolatum demonstravimus in *Eunom Rom ad Rubr. de Juascis*

6 Definitur Judicium cum Jurisconsultis, a quibus recedendi causam hac parte non habemus, *Legitima Cause disceptatio, que fit apud iudicem, à parte actoris & rei, litis finiende gratia*

7 In omni controversia seu causa, duplex est questio, facti & juris, Facti, an & quo modo aliquid gestum sit, Juris, an recte vel secus, & quid de eo statuendum. Plerumque autem jus & factum in questionibus iudicio ventilatis miscentur, & pari fere passu ambulat, saltem quæ facti sunt, Jurisrationes semper habent conjunctas. Disceptatio tam de jure quam de facto pertinet ad jus privatum, quod totum circa iudicia, veluti cardinem suum vertitur. Sed constitutio & ordinatio iudiciorum ad jus publicum merito referuntur.

8 Quod Prætores Romani non male discrevisse videntur, Namque illi tanquam Magistratus præerant quidem iudicis & auctoritatem illis præstabant & iudicata exquebantur, sed ad merita causarum cognoscenda alios iudices dabant. Forte & criminalia iudicia, quibus vigor disciplinæ publicæ vindicatur,

hoc respectu publici juris rectè dicuntur; quare & hodie publico nomine per Fiscum procuratores duntaxat vindicantur.

9 Quin imo causas etiam non criminales dividere licet, in publicas & in privatas, ut priores sint, quæ in controversiis ad Regimen publicum spectantibus, veluti ad Tributa, vectigalia, Commissa, multas, officia publica, de quibus apud Consistoria Principum & Collegia liberos populos Regentium disceptari solet, vertuntur. Privatæ, quoties in foro de Contractibus, Testamentis omnibusque rebus ad meum & Tuum pertinentibus agitur.

10 Sed ad constitutionem iudicii pertinent imprimis, Personæ iudicium constituentes, quæ sunt vel principales, vel minus principales. Priores, Iudex, Actor, Reus, qui sunt in definitione. Posterioris generis sunt, Scribæ, Apparitores, Advocati, Procuratores de singulis aliquid, ut hujus instituti fert ratio, videndum.

11 Iudex ita definitur potest; Vir bonus Juris & equi peritus, ad lites decidendas publicè constitutus. Non desunt, qui minus recte qualitatem viri boni & jurisperiti in iudice definiendo, commemorari putant, eo quod multi iudices & mali & imperiti reperiantur, quod est verissimum sed non minus est verum, iudicem esse debere bonum virum & juris æquique peritum, In definitione considerandum, quæ qualis esse debeat & esse præsumatur, non qualis in cute & intus in animo sit. Cui addendum, quod vir bonus sumitur hic civiliter, non excellenter, quales tot viri boni vix sint, quot *Thebarum portæ, vel divitis ostia Nilis*.

12 Vir bonus igitur quilibet Iudex auctoritate publica constitutus præsumitur. Jurisperiti qualitas minus quam Viri boni essentialis videtur quia Iudices

multi palam sunt imperiti Juris, quibus illa gratiā, Adlectores adjunguntur, tam majores, à quibus ob Nobilitatem studia non exiguntur, quam pluribus in locis minores, ut etiam Legibus populorum verentur ipsi, inconsultis Jurisperitis, dicere sententias quo pertinent collegia Scabrorum in quibusdam Germaniæ locis, & Pensionariorum, quid duntaxat, alibi in privatis adhiberi moris est

13 Sed hæc instituta defectum Juris peritiæ in Judicibus, ipsa vel maxime arguunt, ut tamen peritos esse Juris particularis, si ad certum causarum genus dati sint, id hæctenus sufficiat, quomodo militares viri & mechanicorum Præsides collegiorum, de rebus ad suas professiones pertinentibus jus dicere solent, cum hodie, tum olim apud Romanos / 17 C de Judic Prorius enim juris peritia non potest casere Judicis officium, quod est ita judicare, quemadmodum Legibus & moribus est proditum, ut Justinianus & res ipsa loquitur, in pr. Inst de off Jud Nec etiam aliud est commune Judicium, quod expressit Phocylides,

Μηδὲν νεῖκεν ἀδελφῶν ἀνδρῶν ἐὰν δὲ τῶν ἰσθμῶν
Indoctis nunquam sacrum perimite Tribunal

14 Juris scientiæ, addimus Æqui peritiā, quod significat facultatē interpretandi jus ex præsumptā legislatoris voluntate, verbis licet in speciem reventibus, quod esse Judicis officium, docent optimi harum rerum magistri Juris Romani conditores in l 8 C de Judic distincte ab officio Principis hac ipsa parte, quemadmodum in sect 1 cap 2 latius exposuimus

15 Ad hanc autem facultatem Æquitatis judicialis, duo requiruntur, Intima Juris scripti notitia, ut de eo quod Le-

gislator non expressum intellexerit, mens existimari possit, & rectum exercitumque in ipsa naturali æquitate Judicium; quam partem innuit Caligula, cum aliquando minaretur, se facturum, ne Jurisconsulti quicquam præter æquum haberent de quo responderent, Jure scripto scilicet, abolito, apud Suetonium in vita ejus

16 Ultima definitionis verba, Judicem ab Arbitro, qui est Judex compromissarius, à litigantibus electus, distinguitur, & faciunt, ut Judicis officium sit publicum, ac etiam Magistratus, ut superiori sectione cap 4 demonstratum est: Unde & ætas publicis apta muneribus in Judice requiritur, cujus determinatio specialis, est Juris positivi. In univ ersum xxv fere annorum ætas minima solet esse, qua Judices admittantur, etsi nec à moribus alienum est, quod Jus Romanum agnoscat, à Principe dari posse cujuslibet ætatis judicem, modo non sit minor annis xviii / 57. & de Re Judic Cumque Judices hodie fere semper à Principe, vel ab eo qui jus Principis habeat, dentur, ætas xviii annorum, ut qua minor esse non possit judex, intelligenda videtur

17 Cæteræ qualitates & requisitæ Judicium, fere communitia sunt, cum aliis Magistratibus Nisi Judicibus sit proprium, quod non modo in causis propriis, sed in suorum proximorum causis sententiam dicere possint, ratione manifesta Qui vero Summam Potestatem habent, quem illi judicem in suis litibus habebunt? Res loquitur, non esse, cui subiciantur Ideoque non potest aliter fieri, quin Judices sint in propriis causis, ut Jurisconsulti observant ad l 41 d Hered inst ut in ista Lege prævit exemplo Tiberius Idque ita boni Principes semper exercuerunt, ut se legibus obligatos ultro profiterentur / 4 C. de LL. Imò

Imò etiã minus sibi, quam privatis indulgerent, ut est specimen in § ult Inst Quib mod Testam infirm

18 Quin ut plenius omnis præjudicii species, quæ non potest abesse, ubi quis ipsemet Judex & adversarius est, amovatur, hodierni Principes & Summæ Potestates recte consulunt, quod suas causas apud Supremas Curias agi & judicari permittunt, earumque se judicatis submitunt Scilicet, in negotiis, quæ tanquam membra communis Societatis, non ut Rectores Civitatis cum aliis habent controversia, Sed quatenus sæpe dubium est, cujus generis sint ea, de quibus quæritur, hac parte rursus ipsos oportet esse judices, quia res non capit alium exitum sic tamen, ut in dubio rem potius ordinari delegare judicibus, quam suo arbitrio vindicare debeant, quo minus cives & exteri à contractibus cum Principibus ineundis absterreantur

19 Exigit præterea judicis definitio, ut ad tantam rem necessaria existimatio illæsa atque ut naturales facultates adsint, neque enim surdus aut mutus Judex esse potest, cæcus non facile dabitur, datus tamen quominus remaneat, nihil ob stare videtur, l. 6 de Jud quia cæcitas, animi perspicaciam adjuvat potius quam obtundit feminas ratio communis arcet à cunctis muneribus publicis

20 Officium judicis in genere est, ita judicare, quemadmodum Legibus & moribus est proditum, tam secuti dum id, quod partes expresseiunt, quam ut ex bono & æquo cujusque negotii natura fert, qua in re non modicam esse latitudinem & differentiam, ut quædam negotia liberiores hac parte Judici potestatem, alia magis coarctatam præbeant, usu rerum constat, idque Romani discretionem judiciorum, quæ stricti Juris & bonæ fidei dixerunt, sine offensa Justitiæ

determinarunt, ut probavimus in Ennom Rom ad l. 7. de Negot gest Inductio autem illius diversitatis & officii Judicis secundum singulas Judicii partes, hujus quidem instituti terminos excedit.

21 Non potest tamen omitti Nobilis & vetus quæstio, si judici aliter de facto constet, quam ex actis & probatis liqueat, utrum juxta suam scientiam, an secundum fidem testium & instrumentorum jus dicere debeat Imponere necessitatem pronunciandi, quod falsum & iniquum esse novit, id verò durum videtur, neque committendum Rursus, permittite, ut testes omni exceptione majores præ sua solius scientia spernat, exemplo pravum & noxium foret Siquidem hoc prætextu, quatenus judices, etsi debeant esse boni, sæpe malos vel ambiguos esse contingit, infinitæ tegeantur iniquitates

22. Plane, qui summam habet potestatem, aut qui datus est ita, ut iudicati rationem nullam redditorus (quamquam ita vix potest) merito tutoque scientiam suam præfert Sed quorum sententia retractari possunt, his id nullo modo indulgendum, quia iudicati rationem alius ex conscientia sua reddere nequeunt, neque superior, qui errorem ejus corrigit, aliter de eo quam ex actis arbitrari potest Standum igitur media opinione, faciendum, ut Judex ea causa se exoneret officio suo, ac inter testes potius auxilio veritatis adsit Egimus hac de re latius in Prælect ad Tit Inst. de Off Jud etiam Ennom Rom ad l. 6. § 1 d off Præf.

23 Quam autem justis & injustis discrimen acriter iudicium & ingenii intentionem requirat, quam non sine multa præceptionum memoria & subtili applicatione consistat, Romanum jus luculenter docet.

24 Nec tamen hoc in plenisque, à natura

naturalis juris consecutione, & eo quod cunctis civitatibus conveniat recedere, satis hi probant, qui licet obrectatores Romanæ prudentiæ, optimum illud esse *juris Naturalis interpretem fatentur, Selden de mar claus c 5 in fin*

25 Nulla igitur ratione *Hobbes* doctrinam artis Legalis in advocatis necessariam, in Judice prope supervacuum existimat, Angliæ potius suæ, quam ingenui humani morem negotiorumque perplexam varietatem, ut videtur, considerans

26 Secundum Judicem, Actor & Reus Judicium principaliter constituunt. Actor est, qui ad judicium provocat, Reus qui provocatur. Aut si res sint ejusmodi, in quibus uterque provocat, is qui primis id occupat, Actoris partes obtinet. Reus à Re dictus est & Rei, quos inter Res est, sive *quorum de Re agitur*, ut *Cicero lib 2 de Orat* live is agat, sive cum illo agatur. Hinc duo Rei Jurisconsultis vocantur, tam qui in solidum singuli Creditores, quam debitores facti sunt. Verum ut is, *unde petitur*, quomodo Antiqui frequentius loquuntur, Reus appelletur, usu receptum est, tam in civilibus, quam in criminalibus causis.

27 E personis minus principalibus, Scribæ & Apparitores cæterique ministri, nihil hic habent singulare. Sed Procuratores & Advocati, ab hoc loco abesse non possunt. Procuratores proprie nihil sunt aliud, quam mandatarii, tam ad Negotia, quam ad lites. Et quidem ubi quisque suam causam per se, in Judicio peragere potest, ubi & procuratorem quemlibet dare potest, ac ita se res apud Romanos habuit. Sed quia res & usus plerosque populos adduxit ad ordinem & tritum Fori, cui vulgus impar confusionem inferret, ubique receptum est, ut Procuratores in Judicis habeantur pu-

blici, in Jure Romano incogniti, de quibus hic ideo paucis agendum.

28 Ejusmodi Procurator publicus, est *Vir bonus, ordinis Judicialis peritus, auctoritate publica, ad lites, ex mandato partium administrandas, constitutus*. Quod vir bonus dicitur, id civiliter accipiendum, & quia talis esse debet officii ratione, quod ut publicum est, ita arcet malos & infames, quales si quis privatim rebus aut litibus suis extra judicium præficere velit, non prohibetur, ut indicat *Justinianus Cæsar in § ult Inst de Exception*

29 Ordinis judicialis peritum diximus, quoniam hæc præcipua ratio est, cur promiscuum alienas causas procurandi officium, in publicum, ut videmus, sit mutatum, ne judicia, imperitorum hominum strepitu & discursu turbarentur. Idque est *Auctoritate publicâ*, & quidem prævio Examine atque jurejurando, ut merito passim observatur. Ad dito tamen, *Ex mandato partium*. Publice enim ad universum officii genus admittuntur, In singulis causis non minus quam privati Procuratores, specialis egent mandati, ideoque mandatore mortuo, non possunt in Judicio pergere, nisi novo ab herede mandato instructi.

30 Postremum in definitione est, *Ad lites administrandas*. In hoc enim discrepat ab Advocato Procuratoris officium, quod ille quidem ad Patrocinium voce vel scripto præstandum, hic ad urgendam, ad exitumque moderandam litem adhibeatur, plus enim quam minister esse non videtur publicus Procurator, ne quidem post litem contestatam, quod aliter de Procuratore privato constat, Idq, nec aliter hodie se habere, verum imprudenter fieri, quod hanc regulam vulgo ad Procuratores, qui sunt hodie, publicos producant, in *Prælect ad*

Tit. de Procurat. x. xi. demonstratum est

31 De officio Procuratorum, quo pluribus hic agamus, instituti ratio non patitur. Nisi addere placeat, In dicasteriis inferioribus, & in nonnullis quoque Superioribus, Procuratores etiam habere jus postulandi, id est, Advocatorum manere fungendi, quatenus patrocinii peragendi fiduciam habent. In nonnullis etiam locis Postulare, id est, pro Advocatis fungi necesse us est, ubi Advocati à Procuratoribus distincti non habentur, sed conjuncta sunt hæc officia. Quod ut ad compendium & lamptus Judiciorum coarctandos plurimum facit, ita prudenter à quibusdam populis receptum est. Ut tamen crebrius, uti personis, ita partibus agendi distincta, licet conjuncta maneant officia, De Advocatis igitur pauca subjiciantur.

32 Advocatus est, Vir bonus, juris peritus, à litigantibus rogatus, ut voce vel scripto causam suam Judicis exponat, probet atque ex arte defendat, ad hoc officium publicâ auctoritate admissus. Virum bonum esse oportere, sacrum Justitiæ sacerdotium, quod Jurisconsultis adscribitur, indicat, ut & summa officii advocatorum, a Valente & Valentiniiano præscripti, ut patrocinentur, integre, fideliter & modeste l. 6. C. de Postul.

33 Jurisperitum æque esse oportet Advocatum, si præstabit, quod Leo & Anthemius Imperatores de Advocatis prædicant, ut gloriose vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam & postereros defendant l. 14. C. de Advocat. divers. judic. Quod ne fieret, inde ab aliquot seculis in plerisque Foris provisum est, ne quis admittatur, nisi Illustris alicujus Academiæ testimonio Jurisperiti elogium adeptus. Leo Imperator jurjurando Professorum id olim adfirmandum mandavit in l. xi. C. de Advocat. divers.

judic. or. Quod an hujus seculi corruptioni hac in parte, pravæque Academiarum æmulationi, quæ hæc elogia tere promiscua & venala sunt, emendanda sufficeret, non facile dixerim. Fortitan utilius fuerit, etsi inutilis Academicus, si, quod Leo fieri præcepit, in l. xi. C. de Advocat. divers. judic. Examen apud ipsum Rectorem, sive Fori præfides fiat, quod nunc in Scotiâ faciunt, vel, sicut apud Regiomontanos, in Academicis honorati, rursus apud Forum disputationem publicam subire cogentur.

34. Definitio habet, A litigantibus rogatus. Advocatus ita dictus est, quod à litigantibus advocabatur in consilium, eaque procuratoris ab Advocato notissima differentia est, quod hic mandato constituitur, Advocatus vero precibus aditur, ille dominum, hic magis clientem habet. Utrumque participant honoris aut ministerii imitamentum, qui simul Advocati & Procuratores sunt, ut in multis esse locis, indicavimus.

35 Causam suam Judicis exponat. Hoc olim erat Patroni, erga clientem suum, cujlibet officium, donec ad Oratores, qui per excellentiam exinde Patroni sunt dicti, qualis Cicero, Hortentius & nobilissimi atque facundissimi quique Romuli nepotum, transit; quo tempore Advocati, erant privati reorum amici, ad opem consiliumque advocati, ut senes apud Terentium & Plautum quandoque se advocatos amicis in foro adesse debere prædicant, à quibus omnibus seorsim, consulebantur Jurisconsulti. Donec eloquentia forensi privatoremque opera advocatorum detrita, Patronorum, & Advocatorum munia à Jurisperitis occupata sunt. qui sic habent triplex, ut olim erat, officium, Patronorum, Advocatorum, Jureconsultorum, quibus in multis, ut dixi, Foris accedunt partes Procuratorum.

Quod etsi in eum modum compendii causa sit institutum, satis tamen adhuc in ipso compendio plerique reperiuntur compendii

36 *Ad hoc officium publicae auctoritate admissus*, Ita receptum est, cum olim quicumque fiduciam eloquentiae & studiorum habebat, Advocati & Patroni partes obire posset. Sed habetur adhuc in definitione, *voce vel scripto Romanos viva voce causas egisse* notum est, idem hodieque multis vitatum est populis, sed ineptiae & confusio rabularum, pluribus locis hac parte ministerii vocis in delictu, ut non nisi scripto causae disceptentur, adduxerunt, etsi praestantius & nobilius est vetus institutum, modo, quod in gravioribus causis fieri solet, praecipua causarum merita literis comprehensa, Judicibus, adstruendae memoriae exhibeantur.

37 Officium Advocati tribus hisce praecipuis continetur, *ut integrè, mode- ste, prudenter suis partibus fungatur* *Integrè*, ne praevarecetur, neve causam sciens malam suscipiat, vel talem deprehensam deserat, etsi in quibusdam Foris nihil ab Advocatis exigitur, quàm ut tali casu nihil dicant, aut scribant; quam quod à clientibus nominatim rogabuntur, ut dicant vel scribant, quomodo in Frisiorum Curia Advocati jurejurando adiguntur; quod an salvâ viri boni testera usquequaque liceat, est *ἀναγκαστικὸς* *Μοδεστία* Advocatorum quid sit, tam erga iudices, quam adversarios, ipsa res loquitur.

38. *Prudentia* Advocati est vel Theoretica, vel Practica. Theoria tres videtur habere partes, Notitiam Juris Romani, Municipalis & Doctoralis Prima in Academiis acquiritur, ut non sola, quae pars Juris hodieque in usu manet, sed universa discatur Jurisprudencia. majori tamen intentione curaque in

is quae observantur, adhibitâ Jus Municipale, non nisi post commune Jus perceptum, partim in Academiâ, partim in Foro adjungendum, quo etiam Feudale jus referendum, quae parvo negotio ab his qui Romanum Jus fideliter didicerunt, memoriâ judicioque comprehendi possunt

39 Doctoralem scientiam vocamus eam, quae ex Interpretum lectione tam veterum, quàm recentiorum colligitur sed cùm hæc pars studii Juridici verè sit infinita, modus ei ponendas est, presseque se Advocatus utriusque Juris, civilis & municipalis notitiae dedat oportet, ex Interpretibus quantum satis est, in dubiis causis, ad auctoritatem positionibus suis addendam petat Sed fundamentum & Summa doctrinae sit, **LEX & RATIO** Jus Canonicum in his locis & rebus, in quibus usum habet, ut apud Protestantes habet rariorem, partem Theoriae facere, intelligimus

40 Prudentia, quam Practicam diximus, etiam duplex est; una consistit in applicatione Legum ad singulas facti species; Altera, in usu Fori, quod attinet ad morem procedendi & Artem formulariam, vulgo stylum Curiae appellant Cicero trimembre fecit officium Juris-Consulti pragmaticum, *Respondendi*, quid juris sit in singulis factorum speciebus, in quo est Ars applicandi *Cavendi*, id est, suggerendi hominibus in omni genere Contractuum & negotiorum, quo partes sibi idoneis cautionibus adversus fraudes & incertos eventus prospicere queant *Scribendi*, id est, praescribendi formulas actionum & negotiorum

41 Hæ sunt personae Judicium constituentes. Sed propter moras & sumptus judiciorum, haud raro in Arbitros compromittitur, *qui sunt privati homines, quos partes eligunt, ut litem instar judicent*

cum deficiant Horum omnis potestas *Compromisso* continetur, quod tamen de rebus ad jus publicum pertinentibus, in quibus crimen aut infamia similisve causa vertitur, concipi non potest, sed tantum de his, quæ in dominio & arbitrio sunt privatorum, *l. 32 § 6 de Arbitr.*

42. Sententia arbitratorum non parit actionem rei iudicatæ, quoniam hæc publicam supponit auctoritatem *l. 1 C. Arbitr.* Imo partes, pendente cognitione, arbitrum deserere atque ad iudicem adire possunt, *l. 30 x d. Arbitr.*

43. Utroque tamen casu, si vel destituant eam, vel pronuntiato stare nolint, exigi possunt, poenam compromissio premitam, *d. l. 30 in fin.* Unde colligi potest, quo pacto hæc inter se consistant, standum esse partibus, Arbitrorum sententiæ, siue æqua, siue iniqua sit, & tamen nullam ex arbitratorum *Laudo*, sic vulgo sententiam Compromissoriam vocant, actionem dari.

44. Provocatio ab arbitro nulla potest fieri, cum, quia partes suo consensu huic beneficio renuntiassent videntur; tum, quia nulla inter arbitrum, qui privatus, & iudicem, subordinatio inferioris ac superioris, quæ in Appellatione requiritur, intercedit.

45. Reductio, quæ fit hodie passim, nec cū juris publici ratione, nec cū natura compromissi satis convenire videtur. Non prius, quia cum Appellatio per juris publici rationem hic non habeat usum, Reductio, quæ prorsus hodie ad appellationis similitudinem exercetur, nihilo magis ei convenire potest. Na-

tura autem Compromissi fert, ut secundum id, quod Arbitræ dixerit, partes transigisse videantur, Transactio autem à nullo superiore retractari potest.

46. Verum, ut è silentio certi temporis, præsumptio, quod partes acquiescant, ac inde actio quæ iudicati nascitur, id habet rationem & usum servatur. *l. per C de Arbitr.*

47. Hoc est singulare, quod cum promissio transeat ad heredes eosque directe obstringat, Compromissum, quod est Promissum duplex & Reciprocum heredes, qui ex causâ, de qua compromissum fuit, omnino tenentur, non obligat, sed morte compromittentium, ante *laudem homologatam*, ut barbare loquuntur, id est, sententiam approbatam, finitur *l. 27 x de Recept. qui Arb.* nequidem iure Canonico *cap. ult. x. de Arbitr.* Cū tamen in Iudiciis, ubi nulla conventio vertitur, et tacito consensu heredes validius teneantur, quam ex ipsâ causâ, priusquam in iudicium deduceretur, ut Juris consulti docent *ad tit. Inst. §. 1. de perpet. & temp. act.*

48. Cuius expressæ conventionis minor fit vis, quam taciti consensus, ratio esse videtur, quod Compromissum fiat ex fiducia personali, quam habent compromittentes de iudicio & sinceritate Arbitrorum, de qua forsitan heredes haud æquè sint perituri; cuiusmodi ratione, Mandatum, & Societas, contra naturam aliorum contractuum, ad heredes quoque non transeunt. Sed infra Iudices subjectio est necessaria, non arbitraria, quæ proinde non est tam fragilis.

Judiciorum species & mitia exhibens, ubi de In jus Vocatione & de Arresto.

Divisio Judiciorum in Civilia & Criminalia, Privata & Publica, alio sensu, quam jure Rom. In petitoria & Possessoria, & cæteræ breviter exposita Divisiones. Partes Judicii in summâ esse tres, quarum prima in Jus vocatio; cujus necessitas & modus exponitur. Quinam eximantur omnino & secundum quid. Usus & ratio in Jus vocationis Requisitoræ & Edictalis. Arresti etymologia, definitio, divisio & usus. Quo jure nitatur, & an rectius à veteribus neglectum, quam hodie exercitum sit. Forma Arresti quatuor partibus exposita. An neglectâ Intimatione valeat, ex parte saltem. Quando cesset Arrestum, an etiam in res aut pecunias Principum exterorum. Differentiæ in Jus vocationis, è Jure gentium hodiernò magis, quam exemplo Juris Romani. In Jus vocatio generalis quotuplex, & an præjudicet ignorantibus. Effectus in Jus vocationis, utrum hodierno jure Gentium, qui se non sistunt, condemnentur, rectius, an exemplo Romanorum melius inauditis semper defensio pateat: Inter criminales & Civiles causas videri distinguendum. De reliquis in Jus vocationis effectis.

Definitionem *Judicii*, quâ Personæ id constituentes, sunt comprehensæ, sequitur Divisio, in varias species & primo quidem in Civilia & Criminalia quorum illis ad pecuniarium actoris commodum, His ad publicam animadversionem, hoc est, ad mortem vel cruciatum corporis, aut exilium vel multam fisco applicandam agitur

2. Horum alia divisio in Privata vel Publica, juris est Romani, non Universalis Namque hodie, de cunctis, ut dictum, criminibus publicæ accusationes instituuntur Veteres *publica* dicebant, de quibus Leges nominatim erant latæ, & in quibus cuilibet è populo potestas experiundi dabatur, eaque certo solennique ordine moris erat institui; quæ omnia fuisse Romanis *arbitraria*, nec proinde juris communis, satis apparet.

3. Est tamen ratio, quâ divisio in Publicum & Privatum, Juris Universalis disciplinæ accommodari posset, si Publica dicerentur, quæ directè lædunt Rempubl. Privata, quæ singulos in corpore, honore bonisve lædunt Quo sensu crimina Majestatis, Peculatus, Reputandarum, Residuorum & Ambitus, publica Homicidii, Adulteris, Falsi, Plagi & similia, privata forent

4. Civilibus Judiciis frequens, etiam in publicis controversiis, est divisio, in Petitoria & Possessoria Petitoria, in quibus agitur de jure pleno & perfecto, ut aliquid nobis detur ex obligatione, vel restituatur ex jure domini, aliove in re constituto jure Possessoria, in quibus agitur ad detentionem rei adipiscendam, retinendam, vel recuperandam E quibus retinendæ possessionis remedia creberrimi

usus

usus sunt, ut res in *statu*, quo nunc est, relinquatur, quia commodum possessionis inter diversos Principes populoque longe majoris momenti & usus est, quam in Jure privato. Ut adeo maxima pars controversiarum, quæ belli, pacis & induciarum materiam præbent, in possessorio magis quam in Petitorio versetur.

5 Quarta Judiciorum differentia sit, quod vel Generalia sint, vel Specialia Generalia, more juridico, non dialectico, dicuntur, in quibus de multis rebus simul tractatur, Specialia, quæ de singulis & certis rebus agunt. Utraque sunt vel in Rem vel in personam. In Rem, quibus ex jure, quod in Re constitutum est, agitur, adversus quemlibet rei possessorem, ut res vel in jus in re nobis restituantur. In personam Judicia diriguntur, quando agitur adversus eos, qui nobis obligati sunt ad dandum vel faciendum, eorumve heredes, non contra Tertium, qui ipse non contraxit nobiscum, neque damnum nobis dedit.

6 Quinta vel VI divisio est, in Principalia & præparatoria Judicia, Et hæc, quæ aditum parant ad aliud gravius judicium; cujusmodi cum alia, rum maxime possessoria sunt, quæ viam ad Petitoria sternunt, etsi possessoria tantisper sunt præjudicia, ut petitorium absorbeant.

7 Sequitur ultima Judiciorum partitio, quæ majoris est usus, in Ordinaria & Extraordinaria. Priora dicuntur, in quibus servatur ordo solennis procedendi, & plena causæ cognitio adhibetur. Extraordinaria diversos habent gradus seu species. Nam in Jure non est insolens, gradus, quod Logici negabant, variare speciem. Quam diversitatem, antequam explicemus, partes Ordinarii Judicii commemorandæ videntur, quæ in Summa vel Essentiales, vel Accidentales sunt. Prioris generis præcipuas esse, in Jus

vocationem, Litis contestationem, Cognitionem & Sententiam videbimus.

8 Prima pars Judicii est in Jus Vocatio, quam merito Juris Naturalis, ne quis inauditus condemnetur, imo divini Juris esse tradunt, inde à primo Deitantis Adamum exemplo neque tantum in Ordinariis, de quibus hic agimus, sed etiam in extraordinariis maximeque summaris requiritur, etiam in Politicis, in quibus aliquis ordo Judiciali similis servatur, ut si quis absque in jus vocatione damnatus sit, ipso jure nullum sit judicatum vel decretum.

9 Modus in jus vocandi est optimus per Apparitorem, seu viatorem publicum, etsi in locis, ubi tota juris dicendi ratio summaria est, nihil vetet, Reum ab ipso Actore vocari. Sed ut hoc fiat per vim, obtorto collo, ut olim Romæ fieri solitum fuisse videtur, excusari facilius, quam defendi potest, quæ de re actum à nobis in *Eunom Rom ad l. 18 & 21. π.*

In jus voc. Nihil est potius, quam ut per ministros publicos, ea res, ut sit, administretur.

10 Ne quis autem se actionesque suas Judicio eximere præsumat, quam paucissimos excipiat in jus vocatione, Reipubl. interest. adeo, ut ne Magistratus quidem, etsi majores, eximendi videantur, etsi aliter Romanis visum & usitatum fuit eo quod ibi maxima jurisdictio penes singulas erat personas; veluti, Consules, aut Prætores, qui cum neminem haberent superiorem, nisi Populum, ad Tribunal nullum vocari poterant. Aliter & rectius hodiè Jurisdictio summa ab integris exercetur Collegis, quibus singula membra subjiciuntur; etiam, si qui sint Magistratus adhuc, personæ singulares, imo nec ipsi Principes & liberorum populorum, Optimates in jus vocari gravantur, ea quæ diximus ratione modoque.

11. Ad domum quod nemini jure Romano in jus vocatio interiri poterat, *l. 18 § 1 21 de Jus voc* cum illo more minus bene morato, invitose etiam ob torto collo ducenari & rapiendi nitentur, id merito nunquam hodie receptum est. Sed quod illo jure vetitum fuit, in jus vocari privatos, dum iusta mortuo faciunt, dum tunus prosequuntur, dum uxores ducunt, qui sacris interunt, qui in iure conlunt. *l. 2 § sequi de Jus voc* Cum hæ exceptiones momentaneæ unt, ac humanitatis ratione nitantur, hodieque merito observantur.

12. Nec est ratio, Cur modestia veterum, non permittentium patronos & Parentes aliaque venerabiles personas, sine venia Prætoris in jus vocari, ne forte famolis impeterentur actionibus, hodie nobis inepta vel negligenda videatur. Multo minus, ut, ubi adhuc venia Prætoris exigitur, ferendi tamen sint liberi, & qui liberorum loco sunt, tamosis utentes formulis, ut quibusdam in Foris hodiernis præpostere fieri constat.

13. In jus vocari neminem posse; nisi quatenus personam standi in iudicio è Legibus acceperit, quæ non è hujus loci res, facile constat. Verum quando qui in jus vocandus est, foris agit, ut ejus copia haberi non possit, tum vel per requisitionem Magistratum ejus loci, in quo degit, vel per Edictum vocandus est. Et hoc quidem modo fit, si reus incerto loco vagetur, aut Magistratus requisitioni non pareat, eo, quod Jurisdictionem iudicis, ad quem vocetur, non putet esse fundatam. Ejus enim rei examen ad iudicem requisitum pertinet, ne cives suos temere evocari patiantur, in quo stultè negligentes sunt plurimum locorum Magistratus. Quod si de jurisdictione suâ Iudex requirens aliud sentiat, vocationi per Edictum, quæ & semper immediatè fieri potest, locus ac usus superest.

14. Quando autem Iudex in homines alieno in territorio agentes habeat jurisdictionem, etsi ex his quæ in capite sequenti habebimus, pender, hic tamen obiter præsumendum, at inferius explicandum erit. Fit autem hoc, si iudicium apud tribunal Voantis jam fuerit inchoatum; si res de qua disputatur, in territorio vocantis sita sit, Item, si contraxerit ibidem, & bona in eodem territorio possideat. Submissio vero, quam prorogationem vocant, non iufficere ad in jus vocationem ejus, qui in alieno agit territorio, ex his quæ in Tit. de Jurisdictione & Imperio dicta sunt, intelligi potest.

15. Sed Arrestum veteribus & Romanis incognitum, nunc in iure Gentium, tam frequentem & notabilem, respectu in jus vocationis, usum habet, ut in hac universalis disciplina tacite nullo modo præteriri possit. Arrestum in duplicem utitur sensum, pro decretis intractabilibus & pro iure sistendi. Priore modo, iudicare per Arrestum dicuntur Iudices, à quibus provocari non potest, Altera hujus loci est significatio. Vocis originem quidam è græcico repetunt, quasi *ἄριστον*, vel *ἀρροιστον*, *placitum, irrevocabile*, Sed verius est, celticam esse vocem è latino corruptam. *Resister* à *resistere* dicunt illi, pro remanere. Hinc veteres Galli, *Adresister*, facere ut aliquis *resistat*, remaneat, & *Arrestum*, *Actus sistendi*, ne loco se loco moveat res aut homo. Unde & sententia irrevocabilis, *Arrestum*, quati res in loco fixa & immota, dicitur.

16. Sed Arrestum, pro iure sistendi figendique certo loco finiri potest ita, *Detentio persone aut rerum debitoris, facta per Creditorem, auctoritate Magistratus, cum in jus vocatione conjuncta est, que vel personale, quo persona, vel Reale, quo res in loco detinetur. Prius, si debitor*

debitor in fugâ sit, vel fugæ suspectus, habet summam rationem, ut tum detineatur, per Magistratum; cum & è fuga retrahi & pecunia illi a ipso Creditore excuti possit, jure Romano l. 10 § 16 *d. His que in fraud Cred* quæ docet, tam in res, quam in personas hoc casu Arrestum esse licitum & justum

17 Verum hodierno jure Gentium positivo, naturale enim non est, ut mox videbimus, receptum est, ut Creditores quilibet, suos debitores advenas & peregrinos in patria sua inventos, ob solam commoditatem illos in foro suo, non reorum, & ad molestiam peregre sequendi lites, evitandam, convenire & ad solutionem compellere possint, quod etiam in res & jura debitorum usurpatur ubique terrarum gentium, ut si creditores resciscant, debitores suos alibi degentes, habeant realiquas res, aut jura, vel pecunias sibi debitas, in alieno territorio, judicis imperio illa detineri curare possint, cum hoc effectu, ne restituantur, aut solvantur debitori, priusquam sibi satisfactum sit, & debitor ad judicem, cujus imperio factum est Arrestum, è sua sede venire cogatur

18 Si quis roget, quo jure cives alieni Imperii fortuito apud nos reperti, sine causa Fori mutandi præviâ, per vim ad Forum apud nos eligendum cogantur, nihil profecti posse video, quam philosophiæ, Hobbesianæ principium, quod in statu naturali, qualis est liberorum populorum inter se, quisque tantum juris habeat, quantum vult ac potest, & quod unusquisque jus, secundum utilitatem suam, cujus & ipse judex sit, metiatur

19 Antiqui populi ad æquitatem & utilitatem universam potius, quam cujusque privatam respicientes, hoc jus, prehendiendi sitendique personas & res peregrinantium, captandum non putarunt,

ut regulam juris naturæ, per quam Actor sequitur forum Regi, perverterent: idque Frisii nostri vetustatis imitamento servant; utique inter se. nec aliter adversus peregrinos uterentur, nisi horum consuetudinem Frisios ita apud se tractantium, per modum Retorsionis imitari cogerentur, qua de re Sandius lib. 1. *decis tit 17 def 3*

20 Forma Arresti quatuor partibus absolvitur, Petitione cum in jus vocatione Imperio Judicis; Intimatione facta debitori, & confirmatione judiciali; quorum si vel unum sit omissum, *merito Arrestum* pro vitioso habetur; etsi non delunt, qui putant, Intimatione neglecta, possessorem rei præclusæ nihilominus teneri, Quod ut dijudicetur, est enim hujus Artis, facti speciem imaginariis (In Arresto reali tantum habere locum Intimationem, quia in personali debitor ipse adest, res loquitur) Creditor intelligit pecuniam debitores sui peregrini esse penes Tertium, civem suum. Rogat Judicem, ut is velit Tertio imperare, ne pecuniam illam solvat peregrino, antequam sibi sit satisfactum Judex id imperat, Creditor simul Tertium in jus vocat, ut si velit, opponat se At peregrinum, ad quem res pertinet, certiore non facit, pecuniam ipsius à se esse præclusam, quæ est Intimatio Tertius se non opponit, confirmatur in judicio Arrestum Tertius tamen solvit, pecuniam peregrino Creditor Tertium denuo compellat, ut sibi solvat, Is opponit, Tu peregrino non intimasti Ergo licuit illi solvere Creditor, hoc nihil ad te, parendum fuit imperio judicis tui Ratio speciosa, non valet tamen; Verius est, Tertium non teneri, quia Intimatio ad formam Arresti necessariam pertinet, nec enim hoc idcirco receptum est, ut pecuniam alterius sine fine detineamus. sed ut nostrum, quod nobis

nobis debetur, facilius per judicem con-
sequamur cum absque intimatione non
possit ad judicem iri, nihilque in tali Ar-
resto sit, quam alterius impedimentum
& injuria

21 Hæc utcumque privati Juris usum
contineant, publici tamen rationibus
constant, in usque etiam crebro veritan-
tur Hinc enim quæri potest ac solet, An
Principum, populorumve liberorum, res
pecuniæque Arresto detineri possint,
quod fieri non posse judicavit Suprema
Frisiorum Curia, cum privati quidam Ar-
restum Curia inhiuassent Quætori Fri-
siae, ne solveret pecuniam Imperatori
Romano Germanico, priusquam sibi sa-
tisfactam esset, de obligatione, qua Cæ-
sar ad aliquot Imperialium millia tene-
batur, die VII Novembris MDCC LXXXI
Forte ratio magis fuit Politica, quam ju-
ridica. Nam Monarchæ in contractibus
utuntur jure privatorum, & quo jure
nituntur Repressaliæ, eodem id genus
Arresta fundari possent Si quis dicat,
Intimationem non posse fieri, potest re-
sponderi, hanc esse tantum *certificatio-*
nem, non actum Jurisdictionis, quæ in
peregrinos nunquam exerceri potest

22 De Legatis Principum etiam sæ-
pe dubitatum est, an Arresto subjecti
sint, quâ de re dabitur inferior agendi
locus Sed cadavera non esse Arresto ob-
noxia, tametsi nec hoc ubique serva-
tur, merito religionis causâ Lege Ro-
manâ constitutum, juris universalis ha-
bendum est Nov 60 c 1 & Nov 116
c 5 quemadmodum & Studiosis privi-
legium ab Arrestis indultum legimus, in
Auth Habitâ C Ne fil pro patre

23 Divisio in Jus vocationis, jure
Romano nulla esse videtur At secundum
hanc Artem potest dici, quod sit vel Di-
latoria, vel peremptoria, quæ jure civili
est differentia Citationis post litem con-
testatâ, scilicet Peremptoria est, per quâ

defensio perimitur, unde, quid Dilatoria
sit, intelligitur Jure Romano, inquam,
hæc divisio ad in jus vocationem non
pertinet, quia nemo unquam inauditus
illo jure condemnatur. Sed est hæeres
jam sine dubio juris gentium universa-
lis, ut contumax etiam non auditus
condemnetur, quod etiam utilitate pu-
blicâ non minus, quam Romanum æqui-
tate commendatur

24 Est etiam moris hodierni diffe-
rentia in Generalem & Specialem Ci-
tationem, quam nec ab in jus vocatio-
ne distinguunt hodie Generalem bisæ-
riam in primis accipiunt, primo ad omnes
Judicii partes & actus, quod in Foris late
patentis Jurisdictionis, magis quam in
minoribus territoris obtinet

25 Rursus Citatio, sive in Jus vo-
catio Generalis dicitur, quæ omnes
alicujus causæ consortes, vel omnes,
quorum interest, aut qui sua interesse
putent, non expressis singulorum no-
minibus, vocantur Sed est difficile di-
ctu, hujusmodi in jus vocationem gene-
ralem, præjudicare causam ignorantia
habentibus ut, si venditores immobi-
lium rerum, prius Edicto vocent om-
nes, qui jus in ea re sibi vindicaturi sin,
Utilitas instituti in hoc consistit, quod
si dein emergant, qui jus hypothecæ,
vel fidèicommissi in rem venditam ha-
beant, excludantur, alioquin talis citatio
in casum emissa foret. Sed ut hæc via, jus
absentium & ignorantium extinguatur,
non habet rationem Et tamen si non fiat,
hujusmodi citationis usus admodum coar-
ctatur & fere nullus est Proinde forte
melius consultum sit, ejusmodi Citatio-
nes generales non concedi, uti nec apud
nos omnino exercentur

26 Effectus in Jus vocationis est,
quod Reus sistens se, causam disceptare
cogitur. Si non veniat, pro contumace
habetur, & fit missio in possessionem
bono-

bonorum ejus, donec eo damno mulctatus adit & causam suscipiat. Uterius Jure Romano, quod jam diximus, contra eos, qui vadimonium deseruerunt, & qui se nunquam stitere, non proceditur. At moribus hodiernis, ad sententiam utque res perducitur, ut Romanis quoque vitum est faciendum, adversus eos, qui Eremodiciam contraxerant, hoc est, qui causam semel in Judicio susceptam deseruerunt. Quominus tamen hoc, ipsa in Jus vocatione sprete, fiat, nihil obitare, diximus antea. Sed cum magni res illa sit præjudicii, bene consultum est in Foris hodiernis, quod contumaces non simplici vice, verum ubi spretis aliquot citationibus, obdurato contra Jus publicum animo esse creduntur. Quod ipsum tamen, an in Criminalibus obtinere debeat, ob maximum rei momentum, haud immerito dubites. Aut potius non dubites, hac parte Jus civile præterre, quod & in Francia nostrâ servamus, ne quis omnino inauditus & abiens condemnatur, excepto crimine Majestatis, quod moram animadversionis non terat. *Tit. x. de Reque abs. dam.*

27. Reliqui effectus in Jus vocationis sunt, quod perpetuat jurisdictionem, etsi reus deinde fori privilegium adeptus sit, quod in casu duplicis fori operatur præventionem, (quæ in criminalibus apprehensione, non vocatione committitur) quod rem facit litigiosam, ac ideo inalienabilem, quod denique interrumpit Usucapionem & Præscriptionem, quæ præsumpta scilicet derelictione, vel negligentia, quæ per citationem evanescit, nititur, & si quid amplius in usu gentium obtinet, de quo dicta non repetemus, *in Prælect. ap. tit. x. de In jus vocando.*

28. Pendet horum effectuum ratio, quod ad duos quidem priores attinet, a

Juris publici disciplinâ, ne jurisdictionis Magistratum eludatur, quod fieret, si quis post in jus vocationem, ad certum Judicem factam, alio se conferens, aut alii se submittens, potestatem ejus, ad quem semel jure vocatus est, impune contemnere posset, cum potius, etsi non adfectata sed necessaria sit migratio, certissime receptum sit, ut citatus, de lite eodem loco persequendâ, iudicatioque solvendo cavere cogatur.

29. Eadem in summa ratio est, quod in Jus vocatio præventionem operatur inter duos Judices, habentes communem jurisdictionem, in eandem personam. Cum enim ejus, ad quem primum vocatus est, fundata sit jurisdictionis, illa per citationem posteriorem subverti aut eludi non potest. Scilicet, inter ipsos Judices, sive Magistratus hæc quæstio vertitur, nam inter partes litigantes hac parte, controversia litis pendens potius moveretur, cujus respectu an post in jus vocationem ad unum Judicem factam, reus ad alterum, cui æquè subiectus est, vocari possit, ibique litem contestari cogatur, dubitandi non deest ratio.

30. Et certum est, nullum vel Judicem, vel Actorem, post in jus vocationem, præjudicium creari posse. Quare, si Judicis ea mutatione, jurisdictionis coarctetur, is, quantum ad ipsum attinet, si potest, illud impediendi jus habet. Verum hoc ad litigantem non pertinet. Huic igitur, si impensæ per in jus vocationem priorem factæ, & si quid præterea ipsius interfit, restituantur, nihil quo se opponat, habere videtur. Ut taceam, litem proprie non pendere videri, nisi post litem contestatam: Hoc enim a juris privati disceptatione propius abest, ideoque petatur licet. *Prælect. loco n. 19.*

C A P. I I I.

Ubi quisque Agere & conveniri debeat.

Questionem de Foro judiciali, à rationibus hujus artis pendere Summa de Foro regna & ejusratio, eadem, quæ in tota regnat hac Arte: Id est, quatenus exequendi judicati facultas detur. Differentia Fori summi, Domicilii, Rei sitæ, Rei gestæ. Domicilium quid & quotuplex, & quæ causæ ad quamque speciem pertineant, ex publici juris ratione expositum. Regularit r extra forum municipii sui, neminem sistere se cogi; nec ejus uxorem & liberos alibi, quam ipse degit. Posse tamen in diversis locis habere domicilium Originis locum non tribuere Forum, secus ac jure Rom. Rei sitæ locum, in quibus causis Forum faciat; an, & si reus ibi non reperitur. At locum Rei gestæ spectare, contractus, & res certis in locis gestas, haud aliter, quam si Reus ibi reperitur. Personarum remissiones ibi non habere locum. Delicti locus an causa Fori distincta sit, quatenus id recte sit traditum. Transitus ad extraordinarii causas Fori. De privilegio tam dignitatis, ubi de militibus, Clericis, Studiosis, quam miserationis respectu. De prorogatione, remissive. De connexionione rerum, Reconventionem, quatenus ad hanc Artem spectent. De Querela denegatæ Justitiæ, & de Arrestis remissive.

Quo recte in Jus vocatio fiat, nihil prius est, quam, ut, ubi quis agere, vel conveniri debeat, intelligatur. Quod in Juris privati disciplina curate traditum, ad hanc tamen Artem vel maxime, suo modo pertinet, nec alio quam Juris publici Universalis respectu, & secundum ejus rationes à nobis tractabitur

2 Ubi quis agere debeat, ex eo pendet, ubi quisque conveniendus sit, nam regula Juris Naturæ & Gentium non minus quam Juris Civilis est, Actor sequitur forum Rei, cujus ratio non tantum est, quod hi, unde petitur, favorabiliores sint, quam petitores, sed quia res alium non capit usum aut exitum Incentio enim petitoris cum sit, ut Reus

condemnetur, & ad dandum, vel faciendum, vel ad restituendum cogatur, hoc ab alio quam proprio ipsius Magistratu fieri non potest Nam ad hunc scopum exequendi rem judicatam, ne judicium, ubi hæc facultas jus dicendi desit, reddatur elusorium, omnem hanc doctrinam esse dirigendam, è sequentibus patebit Adeo, ut nec submissio expressa, live prorogatio Forum per se faciat, nisi illa cogendi facultas adsit, ut e dictis præceptis, & è sequentibus colligi datur & dabitur

3 Quoniam autem Actor, is est, à quo nihil præstandum exigitur, sed ob temeritatem actionis institutæ, mereri possit, ut in impenas condemnetur, ideo si non satis in facultatibus habeat, illic, ubi

lic, ubi res agitur, ne iudicium reddat elusorium, merito ad agendum non admittitur, nisi prius cautionem pro litium expensis idoneam præstiterit, quemadmodum & Reus, si peregrinus aut peregraturus sit, fundatâ in eum iurisdictione, non dimittitur, nisi cautione de iudicato solvendo, præstita, integram reliquerit executionis facultatē.

4 Sed ille cogendi & exequendi finis ita iudiciorum ordini præpositus est, ut tamen aliæ rationes æquitatis & negotiorum naturæ, Legislatori in conspectu sint. Ita compertum est, ad tria potissimum loca, redigi posse *Fori competentis*, ut ajunt, doctrinam, *Ad locum Domicilii*. *Res sitæ*, *Res Gestæ*; modo reus in hoc posteriore loco sic haberi possit, ut ad præstandum, jure cogi queat, cum alioquin historia rei gestæ nihil ad hanc rem pertineat.

5 Prima & generalis causa Fori est *Domicilium*, ubi quis lares rerumque suarum ac fortunarum summam constituit, & ubi finis exequendi facillime obtineri potest. Ergo Domicilii ratione, subjectus est quisque vel Imperio totius Reipubl. vel speciali Jurisdictioni. Et huic vel ratione Provinciæ, vel certialicujus loci. Ad sedem Imperii totius Reipubl. vocari possunt omnes, illi Imperio subjecti, in causis quidem ad regimen Reipubl. spectantibus semper, & quoties id Imperantes exigunt extra ordinem.

6 Sed in privatis & judicialibus causis, non aliter, quam si aliquis Senatus, aut Curia sit, cui per omne Imperium res iudicandi facultas sit data, vel directe primaque, ut ajunt, instantiâ, vel per viam Appellationis. Prioris generis fere sunt causæ Religionis, pacis publicæ; Repressaliorum, Quæstionum matrimonialium, Devirginationum; Legis diffamari & similes, ut in quaque Reipubl. visum est. Etiam causæ cri-

minales, etsi hæc in quibusdam locis ad singula Municipia spectant. In majoribus etiam Imperus, quod est Curia totius Reipubl. id sæpe tribui solet singulorum Provinciarum Præsidibus aut Curis supremis.

7 Reliqua, de quibus non sunt *Leges speciales*, ad singulorum municipiorum tribunalia spectant; nisi quod eminentiores indigenæ, juxta eos, qui non habent fixum certo loco domicilium, ad generale Reipubl. vel Provinciæ tribunal vocari possunt aut debent. Nam in ipsorum favorem id indultum sit, alio invitari vocari non possunt, quod secus est, si potius in favorem plebis constitutum sit, ut Potentiores ad iudicium Provinciale, ubi minus spectata sit eorum dignitas, citari queant, quemadmodum cum alibi, tum in patria nostra juris est, ut Nobiles & quicumque supra municipes & agricolas eminent, ad Supremum & commune Provinciæ Tribunal vocari possint, in gratiam tenuiorum; quia quanto quisque spectatior est in loco suo, tanto durior adversarius ibi civibus & agricolis habendus est.

8 Verum strictè & proprie, Domicilium habet respectum ad municipium cujusque, vel pagum, in quo degit, hac voce, non tam pro unâ tantum cohabitatione vicove, sed etiam pro majore territorio accepta, ut est Latina significatio, apud Tacitum de Germanis, & Cæsarem de Gallis in pagos divisis. Quisque ad ejus loci, in quo lares suos fixit, tribunal vocari potest, inde verò evocari, nisi causis *Lege proditis*, non potest.

9 Proinde, qui ad tempus in quibusdam locis agunt, fixo alibi domicilio & sede fortunarum suarum, an hi apud diætas suas temporarias conveniri non possunt? Si posse dicas, frustra domicilium esse causam Fori statuas. Si non poterunt, videndum, ac res arguat contra.

tra, cum peregrini etiam in locis, ubi reperiuntur, conveniri soleant, & forum eligere cogantur, ubique gentium, juxta regulam decantatam, *Ubi te invenio, ubi te judico*

10 Distinguendum reor, inter ejusdem Republicæ diversa Tribunalia, & diversorum Imperiorum. In his habet locum, ut nunc est usus populorum, Regula citata, quemadmodum ex his, quæ de Arresto in cap. præced. dicta sunt, intelleximus. Sed in eadem Republ. non habet rationem consuevudo, ut diversi municipii civis, alibi repertus, extra forum domicilii sui conveniatur, etsi in quibusdam populis, ubi singulæ civitates habent conformationem, instar Republicæ subordinatæ, sicut in Hollandia, novimus aliter observari; sed jure positivo arbitrario, non jure gentium mero & recto quod cum alibi, tum vim vigoremque suum obtinet in Frisia, ubi certi & noti juris est, quod ordo & summa judiciorum regula dictat, neminem extra forum domicilii, licet alibi repertum, conveniri, nec Arresto ad eligendum alibi Forum posse compelli. Quicquid civitas una Frisiorum prima, sibi juris in alias, facto, contradictorie nunquam agnito, sibi quandoque arrogaverit.

11 Porro, Domicilium ita est sedes fortunæ lariumque, ut paterfamilias cum uxore liberisque in eo versetur, domus enim non est sine familia, unde Græci per *οἶκος*, domum, æque familiam ac ædes intelligunt. Ideo conjuges & liberi, quanquam alibi forte agentes, apud maritos suos parentesque domicilium habere judicantur, ac ita, cum jure Romano, tum moribus obtinet. Quod adeo verum est, ut tamen si mulier a viro discesserit seorsumque habitet, tamen ex mariti domicilio orum sortiatur, quia non potest sua procacità mutare jus publicum.

12 Sicut autem eosdem homines diversis aliquando municipiis pariter subiectos esse diximus, in lib. 2. sect. 2. cap. 1. c. 2. n. 16. Ita si quis in duobus locis, ita sese instruxerit, ut sedem fortunarum suarum utrobique collocasse videatur, non est dubium, quin utriusque loci forum sequatur. Imo licet illa minus plena fuerit instructio, si tamen alieni loci civis aut municeps, alibi domicilium elegerit, & jus civitatis aut municipale quæsierit, quominus ibidem ex suâ voluntate universaque submissione forum sortiatur, dubium non est.

13 Sed quod Romanis visum est, locum originis etiam tribuere forum; ut Incola tam ex loco Domicilii, quam ex jus, unde ortus erat, l. 29. *ad Municip.* Forum haberet, tuit admodum illis speciale, nec rationi juris Gentium, aut Juris publici universalis consentaneum: sed longe satius est, quod ubique receptum videmus, ut domicilium; non origo, jus Fori & subjectionis adferat, quemadmodum in lib. 2. sect. 2. c. 2. n. 10. seqq. occupatum est probari, Quibus hic ratio peculiaris accedit, quod locus originis nihil facit ad coactionis facultatem, quam maxime in hoc capite spectari, inde ab initio demonstravimus.

14 Sequitur altera Fori causa, *Locus Rei sitæ*, quem priusquam explicemus, tenendum, Domicilii forum esse generale, quod in omnibus judiciis in rem & in personam, Civilibus ac Criminalibus, juxta locum rei sitæ, vel rei gestæ forum præstat, ita ut hæc duo priori subordinentur ac adjungantur, in causis suæ relationis. Nisi quod, ubi de missione in possessionem agitur, res loquatur, hanc rem non nisi in loco rei litæ confieri posse. Domi. alioqui suæ conventus quis habeat reculandi causam? nec usquam expeditior illum cogendi ad judicatum faciendum ratio esse potest.

15 Ceterum, causæ ad locum rei sitæ relationem habentes sunt Actiones in Rem, quæ non contra certas personas nobis obligatas, aut earum heredes, sed in rem ipsam, & quemlibet ejus possessorem diriguntur, ut Imperatore statuerunt *in l. un. C. Ubi in Rem act.* Quod & moribus in Jus universale transit. Et si veteres Juris Interpretes haud temere viderunt hoc restringere ad res immobiles, quæ proprie in certo loco sunt constitutæ, ut textus ille designat, cum mobilia sint potius sequelæ personalis, nec ad stabilem situs locum se referre videantur.

16 Attamen, heic aliam potius rationem sequimur, quam in foro stabiliendo maxime considerari diximus aliquoties, an in promptu sit, effectum & vim dare in Jus vocationi, cogendis partibus ad obsequium jurisdictionis quæ facultas æque locum habet in mobilibus, illic, ubi detinentur, quam in rebus soli. Unde, quod in casu Arresti, de rebus etiam mobilibus agi debet, hodieque passim agitur, ubi res detinentur, hoc ad exemplum in Rem actionum, quarum naturam Arresta; sicut hodie recepta sunt, in negotiis quibus applicantur, induunt, receptum est.

17 Nec opus est, ut Reus in loco rei sitæ reperitur. Sed cum juris disputationem effugere non possit, ubi in Rem ejus & præsentem possessionem movetur controversia, sistere se atque tueri debet, modo litis motæ certior fiat, atque citetur, quod vel per requisitionem sui Judicis, vel per Edictum fieri potest, ac solet. Cum enim Actor præsentaneam agendi & exequendi, per suum judicem, habeat facultatem, non est, quod foris adversarium quærat. Quod cum ubique Gentium, moribus & jure receptum sit, facile est animadvertere, non tam ejus unde petitur favo-

rem, quam cogendi facultatem esse causam regulæ, quod Actor sequitur *forum Res*.

18. Tertia Fori causa loco Rei gestæ adscribitur, juxta domicilium, quod hic etiam concurrere, denuo inculcandum est. Locum autem Contractus non hunc semper, in quo historia rei gestæ ulu venit, sed magis quem contrahentes respexerunt, idque præ se tulerunt, accipiendum esse, ratio dicitur, quæ est in tacito partium consensu, quod ibi maxime de jure rei ab se gestæ, ubi cum inter se obligarentur, versati sunt, agi voluerint.

19 Quid autem? An sola partium intentio Fori causam præbere potest, quando ne conventionem quidem expressâ jurisdictionem mutari posse, vidimus in *sect. preced. cap. ult. n. 34* ubi de prorogatione, sive submissione, probavimus, eam non aliter habere effectum mutandæ jurisdictionis, quam si Reus in territorio Judicis, cui se submitit, reperitur. Scilicet, ita se res omnino, etiam, quod ad locum Contractus attinet, habet, ut, ubi quis contraxit, ibi conveniri possit, si reperitur illic, aut bona dumtaxat ibidem sita habeat, in quæ missio, si reus in loco contractus se non sistat, fieri queat.

20 Quod autem nonnullis visum est, si reus in loco, ubi contraxit, sistere se nolit, eum illic à Magistrato suo requisito esse remittendum, adeò non habet rationem, ut verius sit, judicem requisitum non teneri, ne quidem ex humanitate, civem suum, qui contraxit, aut se alii judici submitit, aliò in jus vocandum permittere, vel imperare, ut eo se conferat, quia plus habet rationis, si ipse juri in suum civem dicundo paratum se profiteatur, quam ut illum foras evocari patiatur.

21 Ad rei gestæ locum retulimus e-

tiam Delictum, Etsi, an æque Juris id universalis sit, quam Juris Romani esse creditur, merito dubites De jure Romano hac parte diximus in *Prælect ad tit. de Jure. n. 57* eoque satis constat, Reos criminum alibi repertos, ad locum malefici perpetrati esse remittendos *Nov. 134. c. 5* quod diversis ejusdem Imperii locis habet facultatem: non æque in diversis Imperiis; cum inter ea cesset obligandi vis, quæ iudices reum à se captum in locum admissi delicti remittere debeant.

22 Unde sic ubique receptum esse videmus, ut criminum rei, quocumque loco reperiantur, ibi supplicio adfici possint, nec usquam validius obtineat ista regula, *Ubi se invenio, ibi se iudico* Id enim fieri, interest humani generis, ut auctoritatibus & exemplis probat, in volumine popularis sententiæ, Sandius noster *lib. 1. tit. 1. def. 6.* Etsi verum est, utilitatem exhibendi supplicia, in locis maleficiorum admissorum facere, ut mos remittendi reos criminum alibi captos, ad iudicem loci, passim ita receptus sit, ut rogantibus haud temere negetur, quo facit ratio *l. 28. §. pen. n. de Pen. Ut & conspectu deterreantur alii ab eisdem facinoribus, & solatio sit cognatus & ad finibus interemptorum, eodem loco poenâ reddita, in quo Latrones homicidia fecerunt.*

23. Ex his apparet, quo sensu locus delicti causam Fori tribuat, quatenus illi prerogativa remissionis debetur, in eodem quidem Imperio ex necessitate, si Leges Reipubl. ita ferant, (nec enim ubique tales extant, quomodo in Hollandia non tenentur singulæ civitates, quod sciam, illa necessitate) in diversis autem Imperiis, ut dictum, ex humanitate; tam prægnante tamen officii ratione, ut à jure parum abesse videatur.

24. Atque hæc sunt causæ Fori ordinariæ. Dantur etiam extraordinariæ, quibus Forum alicui non competens, fit, ut vulgò loquuntur, *Competens*, quarum, ut ad hanc Artem pertinent, hæc sunt species, *Prorogatio, Connexio rerum, Reconventio, Denegata Justitia, Arrestum.* de singulis aliquid ad hujus disciplinæ modum.

25. Privilegium datur vel dignitatis, vel miserationis causa. Priore respectu Illustres personæ ubique fere sunt privilegiatæ, ut non nisi ad Supremum, vel certum eminentis Judicium vocari possint. Cujusmodi quod jure Romano datum est, non magis hic opus sit exponi, è titulo *C. ubi Senat. vel Clariss.* quam aliarum gentium mores, quorum magna varietas est, recenseri possunt. Sua cuique patriæ instituta facile consent, idemque de Fiscalibus causis intelligendum.

26. In modicis Rebus publicis, ubi non sunt Illustres, eorum loco Nobiles & civium Excellentiores aliquando funguntur. Etsi verum est, eorum jus singulare Fori, esse quidem privilegium semper, quatenus hac voce jus singulare significatur, non esse tamen privilegium, ut hoc jus in favorem alicujus constitutum denotat. Magis enim esse, uti, quod nobiles & civium eminentiores ad Suprema Tribunalia vocari possunt, id in favorem tenuioris fortunæ hominum, & æqualitatis quam dignitatis causa institutum videatur, antea diximus. Nisi hoc modo servetur, ut Nobiles & Eminentiores ad suos iudices, quibus in ordinariis, causis subiecti forent, in jus vocari nequeant, Id enim à dignitatis ratione minus alienum & privilegio propius esset.

27. Ad causam dignitatis spectat etiam Privilegium Militum, quibus ubique videmus indulgendum, ne alibi, quam apud Magistros suos, quos proprie Magistratus

stratus non esse, probavimus antea, con-
veniantur, quod a Romano Jure fluxit
in omnium gentium mores, suffragante
ratione, de qua non Satyrici velus, non
satyrici

Legibus antiquis castorum, & more

Camilli

Servato, miles ne vallum terget
extra,

Et procul à signis justissima centu-
riorum

Cognitio est igitur de milite

Non immerito tamen hæc multis excep-
tio placuit, quod in delictis non milita-
ribus, & communem civitatis quietem
turbantibus, milites etiam à civili Ma-
gistratu coerceri atque puniri possunt,
quo respectu ita fere servatur, ut juris-
dictio communis habeatur: In quâ præ-
venientis potior sit conditio, ut ab eo
qui prior reum apprehendit, cognitio
& animadversio exerceatur. Et si non
desunt Respubl in quibus, Militia se-
paratum fere ordinem constituens, ad
suos Magistros ita pertinere judicatur,
ut capti à Magistratibus militibus, ad ip-
sos remittendi sint

28. Pontificum Romanorum potentia
fecit, ut & Clerici ordinario & Se-
culari, quod vocant Foro, subducti
propriam habeant Forum Ecclesie, de
quo notæ sunt Juris Canonici constitu-
tiones, & ulus per omnem Europam,
quatenus adhuc adorat Papam et si jam à
Græcis Imperatoribus hujus rei initium
factum est, in l 13 C de Episcop Au-
dient & l 33 C de Episc & Cler id-
que longius proVectum à Justiniano in
Nov 82, N 123. C 21 ubi tamen, si
jus ab Episcopis non dicatur, res ad
judices privatos defertur, quemadmo-
dum & communia Clericorum delicta nisi-
dem relinquuntur, Ecclesiastica vero
Episcopis

29 Pontifices forum Ecclesie tam

propriam Clericis suis esse voluerunt,
idque sine distinctione civilium & cri-
minalium caularum, ut ne quidem in
singulis causis, eis foro suo renuntiare
permiserint c 8 x de Judic Cap si de-
legenti, cap significasti x de For. comp.
quod alioquin omnibus in universum
privilegiatis, etiam in Fori causâ, pro-
culdubio licet l 51 C de Episc & Cler.
nisi alterius & maxime Superioris in-
terfir

30 Non potest negari, quia artifi-
ciosissima sit structura magnæ illius Ci-
vitatatis, quam e tot gentibus, ambitioni
flagrantissimæ Regum & Principum
subtractam, Imperio Monarchico, ex-
quiritâ independentia, Pontifices stabili-
verunt Digna res ingenio eruditæ callida-
tatis, qua Principibus & populis supersti-
tione rerumque bonarum ignorantia in-
volutis superbè ac intolerenter illuserunt.
Et si verum est, quod olim Cicero ad Luc-
cejum scripsit, eum, qui semel verecun-
diæ fines excessit, oportere gnaviter esse
impedendum, ne quidem id reprehendi
potest, quod Renuntiationes fori, quibus
ordinis ipsorum dignitas & synce-
ritas, si res crebro ad executionem ven-
ret, notabiliter dehonestata fuisset, in-
terdicendas putarunt

31 De jure si quæras, extemp, du-
bium non est, quin jus illud oprimum sit,
patientia & consensu populorum
Regnantium Jus vetus & antiquum
cum est quidem, *Et minoris juris imperatorum
omnis imperatorum vobis vobis, Omnem animam
majoribus subiectam oportet esse Potestati-*
bus, ad Rom. 13 v 1 Sed hoc nihil impe-
dit, quominus eptorum consensu popu-
lorum, sacer ordo seorsim potius, & cum
honoris aliquo hac parte respectu, quam
ut eâ vocari dicitur, nullo à vulgo discrimi-
mine censeantur Hæc junge sis, us
quæ dicta sunt in lib 2 sect 3 cap. 7.

32. De privilegio Studiorum, quod
dedis

dedit us Fridericus Barbarossa in celebri
Authent Habitâ C Ne fil pro Patre.
quod satis ad hanc rem sit, diximus in
lib 2 c 3 n 7 & seqq ad cuius Au-
thenticæ Constitutionis exemplum for-
mata est Academia, cui nos ætatem &
studia nostra consecravimus; ab Illustri-
bus Frisæ Ordinibus, Franekerana pu-
rius & decentius quam aliæ plures, quâ
de re diximus in *Prælect. ad Tit n de*
Judic n 13 ubi, & in sequentibus plura
ad hanc rem pertinentia, nec ab hac Ar-
te aliena collocavimus, sed modus est
habendus, ne moles, operis, si qua fu-
tura sit, gratiam corrumpat.

33 Altera causa Privilegi forensis est
Miseratio, quo respectu consultum est
pupillis, viduabus, diuturno morbo fati-
gatis, debilibus, aliisque fortunæ inju-
ria Miserialibus personis, quibus hoc da-
tur favoris, ut adversarios suos ad Comi-
tatum Principis, vel ad Supremam Cu-
riam, prima instantia vocare; sed ipsi il-
lic ita vocari non possint; ut nec sump-
tibus vexentur, & validum adversus
potentiam adversariorum suorum ha-
beant remedium; quod ita constitutum
Jure Romano in *l un C Quand Imp*
int Jud durat ubique fere gentium &
rationem habet universalem.

34 Quò autem jure, quod de pu-
pillis sancitum est, ad puberes & om-
nes qui sub Curatoribus agunt, &
quò de viduabus, hoc ad virgines pro-
ductum sit, aliaque hujus capitis me-
morabilia, repetere non sustinemus, e
prædicto *ad Tit n de Judicis loco n 60*

35 Hæc igitur de Privilegio Fori di-
cta sunt. De *Prorogatione*, quæ fit per
submissionm alicujus, sub aliena juri-
dictione, quâque Foro quis extraordi-
nario subicitur, etiam occupatum est agi
quod satis huic Arti sit, in *sect 1. huj.*
libri cap 6 n 34.

36. Tertiam Fori extraordinarii cau-

sam diximus esse *Connexionem rerum*,
quâ fit, ut litis alicujus contortes, ne
continentia causæ dividatur, ad alienum
judicem ire cogantur quod fit quidem
bisariam, vel ut ad Tribunal, cui nec
mediate nec immediate subiecti sunt,
vocentur, vel ad tale, cui non nisi per
viam provocationis subiciuntur Prius
tum maximè fit, quando situs rerum
facit, ut lis apud certum judicem; tam
diversi; quam ejusdem Imperii, quæ ad
plures alibi degentes pertinet, inchoa-
ta, non nisi omnibus instantis in unum
constatis, absolvi possit Veluti, cum
ad hereditatem aliaque res communes di-
videndas, plures e variis locis focu con-
vocantur, aut unius debitoris, qui sol-
vendo non est, Creditores, ad ejus bona
distrahenda conveniunt Quod denique,
possessionis & proprietatis quæstio, super
eadem re, ab eodem judice decidi solet,
etsi aliter ratio Juris ordinarii ferret, huc
referendum est.

37 Alter casus habet terminos ejus-
dem Imperii, Quoties causa, licet ad si-
tum rem non habeat respectum, contra
plures ejusdem contortes; variis sub ju-
diciis inferioribus degentes, movetur
Quia non expedit, singulos reos apud
suos judices conveniri, & tot lites, quot
sunt homines, diversas agi, datur ubique
facultas Actori, omnes ad idem Tribu-
nal, omnibus, etsi mediate commune,
hoc est, ad Supremam vocandi Curiam
Quod cum ita reale & inevitabile non
sit, quam est rerum Communium situs
& *individuas*, sed magis arbitrarie u-
tilitatis, ideo in diversæ Reipubl civis
non valet, nec hos propterea Magistra-
tus sui prudentiores, evocari patiuntur,
qui propter res alibi sitas & actiones in
ipsam rem conceptas id nullo modo re-
cusare solent.

38 Quarta causa Fori extraordinarii
& *incompetentis*, est *Reconventio*, quæ di-
citur,

citur, per quam is unde petitur, Actorem peregrinum apud suum Judicem, de quavis alia re, vicissim convenire potest Cujus rei tanta commoditas & rationis evidentia est, ut nulquam gentium recepta non sit, an tamen usque adeo, quo Justinianus Imperator ejus usum intendit, hodie valeat, ut, si Reus sui judicis tædio, pendente lite, quæ moveretur ei ab alio municipe, eundem apud suum, domi suæ judicem, si maxime velit; convenire nequeat, ut est in *Nov. xvi. cap. 2.* non habeo dicere

39 Sed hoc requisitum Reconventionis est hujus loci, quod ita demum fieri possit & debeat, ut nullam in ordine civitatis Judiciorum confusionem pariat, Unde nec in Criminalibus invicem causis, nec in extraordinariis summarisque judicis, ordinariorum reconventiones judiciorum admittendæ videntur Plura, quæ ad hanc rem & præcedentem pertinent, *ad Tit. π. quib. caus. ad eund. jud. eatur.* petenda relinquimus

40 Quinta causa, per quam non competens alicui Forum, fiat ordinarium, & hujus maximè loci, est, *Denegata querela Justitiæ*, facta scilicet à judicibus inferioribus Quæ causam præbet extra ordinem, vocandi adversarium ad Supremum, cui alioquin immediate non erat subjectus, Tribunal Denegatam autem dicimus Justitiam, non, quando male administratur Id enim per Appellandi remedium rescinditur, sed quando Judex inferior officium recusavit suum, nec omnino juris publici copiam facere voluit. Id demum est, *denegare Justitiam*

41 *De Arresto*, cui ultimum Fori non propriam causam adscripsimus, actum in *cap. 2. hujus sectionis*, in quo demonstratum est, non modo cum, qui repertus est in alieno territorio, per Arrestum cogi posse, ut ibi Forum eligat; quod ut hodie mores seculi sunt, parum abest, quin ordinem Fori competentis non excedat, sed etiam peregrinus, si quando res aut debitum ejus in alieno territorio situm sit, Arresti jure ipsemet e sua Patria, ad locum illius Arresti (nisi rem debitumve suum amittere velit) transire, seque ibi Judicio sistere compellatur.

42 Cæterum, in Jus vocatus ad Judicem *incompetentem*, ut loquuntur, cui vel jure communi, vel privilegio subjectus non est, tamen sistere se debet, ut Romanis olim placuit, ratione, ut videtur, universalis; ne auctoritatem Magistratus, sive ut illi loquuntur, *Majestatem Prætoris sprevisse* videatur, quæ de re est *Tit. m. π. In jus vocati ut eant.* Non tam utique, ut ibi causam disceptet, quàm rationes, quæ ad fori declinationem serviunt, alleget.

43 Ex ratione tamen Juris publici, non opus est, Exceptionis judicio; quo sæpe fit, ut rejecta exceptione, aliquis sine causa Judicium suo fiat obnoxius, & impensis oneretur; sufficit allegare suas rationes voce scriptove, modesteque protestari, vocationem esse ipso jure nullam, eaque non teneri vocatum Sed antutum sit, hac protestatione defungi, politica & facti quæstio fuerit, potentia an impotentia Judicis, domicilio & patrimonio rei conventi, aliisque rationibus æstimanda.

C A P. I V.

De Ordine Judiciorum

Initio Judicii, tempus deliberandi esse concedendum. De liti contestatione, & usu ac proprietate Exceptionum à Romano jure discrepante. Disceptatio Cause. Interventiones, Probatio quid & quotuplex Testes quinam penitus prohibeantur, quinam in certis causis, & quinam admitti minorem fidem mereantur. Invitos plerumque judiciam testimonio fungi, quibusdam exceptis; quo numero & modo interrogandi, ubi de jurejurando. Attestationes scriptas non habere vim probandi, Extra judicium, neminem cogi ad testimonium perhibendum. De Instrumentis & eorum differentiis. Publica quænam, ubi de Notariis & Protocolis & exemplis authentica vi muniendis. Instrumenta privata fidem an aliquam habeant, ubi de comparatione literarum, de rationibus Artificum & Mercatorum. Præsumptio quid, & effectus earum varius, pro variis illarum speciebus. An adeo confertim & valide cumulari possint, ut plenam faciant probationem. Ordo procedendi in Criminalibus, ubi de Quæstione per tormenta.

Post in jus vocationem, è vestigio reum ad litem urgere contestandam, etsi magis est, ut hic rigor, hodiernis moribus obtineat, incivile videtur. Romani rectius Edi jubebant actionem & instrumenta probationis, ut ex us rei copiam deliberandi haberent, cedere, an contendere satius foret, in quem usum Justinianus spatium xx dierum indulxit, quo elapso, respondere cogentur, in *Authent. Offeratur, C. de Lit. contest.* quod etsi jure universalis non sit receptum, officio tamen judicis, aliquod deliberandi, tempus indulgeri posse atque debere, non est dubitandum.

2. Si reus cedendum haud putet, responsum meditatur, quod pertinet ad litem vel sufflammandam, vel contestandam Prius, si vel forum neget esse legitimum aut sibi tutum, vel judex sit suspectus, aut Procurator non sit jure

datus, aliave causa, quomodo adhuc est, non teneatur ad litem contestandam cujusmodi rationes vocantur, Exceptiones, in Foro potius, & in hac Arte universalis, quam jure Romano quas antequam lis inchoetur, judicis interlocutione rejici oportet.

3. Litis autem contestatio committitur, quando quis ad Actoris intentionem ita respondet, ut vel neget, se ullo modo, vel saltem adhuc, esse condemnandum Qui negat omnino, hic vel ait, se nullo modo teneri, nec obligatum esse penitus; vel, etsi obligatio civilis subest, aliquam tamen æquitatis ratione, non esse faciendum, ut condemnetur in totum vel in tantum, veluti coactum se, vel dolo inductum esse ad contrahendum, vel pactum esse, ne petatur, eo denique pertinent omnes, quæ in Jure vocantur, Exceptiones perempto-

empto-

emptoria Qui autem adhuc se cum effectu, velleo, quo convenitur, modo teneri negat, habere dicitur Exceptionem dilatoriam jure Romano Moribus enim hodiernis, qui magis ad hanc Artē spectant, Exceptiones solummodo vocantur, quibus impeditur litis ingressus, & opponuntur Defensionibus, cujusmodi remedia sunt hoc articulo commemorata

4 Post litis contestationem, quæ apud Romanos veteres Testato fiebat, unde nomen, sequitur, ulterior disceptatio, per Replicationes, duplicationes, Triplicando, Quadruplicando, Quintuplicando, sextuplicando. Et si ad ambages præcidendas, Quadruplicatio terminus esse solet, in multis etiam Foris, non male, prohibitum est, ultra duplicationem procedere, ad amputandas repetitiones otiosas & supervacuas cavillationes

5 Interea fiunt etiam sæpius Interventiones, quando alius Reum suscipit defendendum & litem in se transtert, quod nec actor, si caveatur ipsi, recusare potest, item Reconventiones, de quibus in cap præced actum, & quæ duplex judicium faciunt, sive duas, ut loquuntur, Instantias, quomodo appellantur causæ alius junctæ, de quibus actione propria disceptari potest.

6 Si partes de facto non biler, ut juris inde varietas oriri possit, discrepent, fiunt ab illis, & fieri debent, ut plurimum ad judicis interlocutionem, Probationes per testes & instrumenta. Reprobationes quas vocant, ad probata partis adversæ ultro citroque refutanda, & quicquid amplius ad juris & facti declarationem requiritur, id in Acta redigi, Adversario ventilandum & Judici ad scopum victoriæ obtinendum proponi solet & debet

7 Probationis scholastica & antiqua

divisio est, in Artificialem & Inartificialem Artificialis fit per rationes & argumenta è rerum natura & circumstantiis petita Inartificialis, quæ dicitur, per Testes & instrumenta & hæc species nomine probationis maxime demonstratur Alterum genus disceptione verbali magis perpetratur, ad quam nihil opus est interlocutione Judicis, nec egent expositione nostra De Testibus & Instrumentis, cum usus eorum æquè in publicis ac in privatis obtineat, paucis agendum

8 Cum probatio sit Legitima Fides, de re gestâ judicij facta, res loquitur, debere Testes esse personas, quarum dicta fides ejusmodi Legitimam facere possint, ejusmodi qualitas alius quidem omnino deest, in alius imbecillior est Omnino deest, vel in omnibus, vel in certo genere causarum In omnibus, fidei faciendæ inhabiles sunt, ut res loquitur, dementes, & furiosi, cum quibus prodigi, quibus bonis interdictum est, comparantur Impuberes etiam, non obstantibus exemplis in contrarium, cujusmodi illustre præbet in *vita Marcelli* Plutarchus Cum ille Capitolinum stupri filio suo illati accusasset, deficientibus omnino testibus, ita Plutarchus, καὶ κρείττονος ἢ λόγων γαρρῶτος, ἰδοὺς μὲν ταπεινωτὰ τὰ παῖδα, τῆ βελῆ Περιγενομένης δὲ ἰδόντες τὸ ἐπίθρημα καὶ δάκρυον, καὶ κρημιγμένον ἀπαρῆσθαι θυμὸν τὸ αἰδῶμενον, κείνος ἄλλα δεινὸς περικλείει κατεφίσησθε καὶ χεῖμασιν ἰζαμίωσθε τὸν καπιτωλίον Cum nullus esset testis eorum quæ dicebantur, visum est Senatui, puerum esse arcessendum Quo ingresso, cum ruborem ejus & lacrymas & verecundiam infestæ iracundiæ mixtam, nullo alio opus esse ratum, Capitolinum in multam pecuniariam condemnarunt Bene de pecuniâ Nam si poenâ Capitalis irroganda fuisset, credo, magis hæsitassent

9 Prohibentur adhuc surdi mutique

tique simul, & Intestabiles, quibus ob magnitudinem intamiae testimonio interdictum, ut Lenones & scorta publica, quibus quod jure Romano Hæretici & Perduellium libri accensentur, non habet rationem juris universalis nec æquitatem

10 In quibusdam causis, prohibentur, Surdi, cæci, in his scilicet, quibus visu vel auditu opus est, Muti, si quod perceperunt, scribere nequeant Mulieres usu gentium positivo, non ex jure naturæ derivato, in Testamentis, cum ratio in his nihilo magis illas, quàm à judiciis excludat Minores annis xx in criminalibus jure Romano prohibentur, quod hætenus receptum est, si veritas aliter haberi possit In criminibus difficilioris probationis, magis est ut admittantur, maxime si contestes habeant consentientes.

11 Huc etiam pertinet, quod nemo testis esse potest in causâ penitus, aut ex parte propriâ, in quâ lucri vel damni ipsius ratio vertitur, quos inter consortes criminum, haud perinde qui læsi sunt, ubi publicè contra maleficos proceditur, tales enim admitti solent & debent, nisi cum ad id quod sua interest agunt Nec quidem in articulo Mortis facta declaratio, de proprio facto valet, etsi Theseus apud Euripid *Hippol* v. 319, vim ejus cum jurejurando comparat

Ποῖος γὰρ ἴσκει κρείτονος, τίς δὲ λόγος

Τὴς δὲ αὖ γένει' αὖ, ἀστ' ἑ' αἰδῆσ' οὐχί'

Quodnam potius esset jurejurandum, que rationes

Hoc meliores chirographo, quod te coarguat?

Relicto scilicet, à Phædra & suspensione sui obsignato

12 Denique, nec patroni vel Advocati & Procuratores in eadem causa, ne qui-

dem diversâ instantia pro suis mandatoribus aut clientibus admittuntur Etiam domesticæ testes prohiberi dicuntur, qui tamen non tecto sed necessitudine æstimantur, si talis hæc sit, ut imperium in medio sit, veluti inter parentes & liberos, virum & uxorem Inter fratres, quamdiu sunt in eadem domo, non videtur esse dispar ratio Separati, imperio non tenentur, Ideoque frequenter admittuntur, ut & cognati ultiores, tamen si non sint omni exceptione majores Denique, Amicitia & Inimicitia gravis aut intima prohibet An & subjectio intra Magistratum aut Principem non videtur, si nulla testis utilitas privata vertatur, nec quidem ut juramentum subjectionis, quod aliqui volunt, remittatur, cum hoc à testimonio in judicio præstandi causâ prorsus alienum sit, necesse videtur.

13 Quænam sint causæ, propter quas minorem aliqui fidem mereantur, Judicantis officio magis, quam certis regulis comprehensum videtur Enimvero qui supra non simpliciter, sed in quibusdam rebus prohibiti sunt, hi, in exquisitis magni momenti causis, quarum notitia per alios haberi non potest, admitti solent, non tam si per se consistant, quam si per alios testes valisdaque præsumptiones adjuventur Item cognati ultiores, amicitia inimicitia ve noti tractatitia, Infames insigniti, denique viles & sordidiores, *χαμωπεῖς καὶ ἐπιδηροί*, abjecti humique rescentes, quos vocat Justinianus in *Nov* 90 c 1 Denique, prohibiti absolutè cum rarò producantur, ita fere usu venit, ut plerique partibus recusati testes admittantur, salvo jure reprobandi, id est, fidem cum bonis rationibus diminuendi

14 Testimonii perhibendi publicum est officium, ad quod etiam invitos compelli Reipubl. interest, ut tamen excipiantur

plantur personæ proximâ necessitudine conjunctæ his, contra quos producuntur, quod tamen quo ulque extendatur, juris est positivi & arbitrarij, Ad quintum ulque gradum inclusive, ut ajunt, Romanis id extendere vultum *l. 4 & 5. de Testib* Quod in Criminalibus summam habet rationem In civilibus, propinquos ad quintum usque gradum eximere necessitati, copiam veri adversus personas conjunctas faciendi, non caret notabili incommodo Ideoque à Græcis & Basilicis *lib 21 tit 1 ad d l 4* & in quibusdam Tribunalibus, hæc remissio ad maleficia tamolasque duntaxat actiones, non sine magna causâ restringi solet A patronis olim adversus clientes suos non exigebatur testimonium; auctore Gellio *lib 5 c 15* quod ad Patronos caularum extendi solet. Modo veritas aliter constare queat Nam si ab Advocati conscientia, momentum omnis causæ penderet, ferendum non esset, ut Reus hunc sibi patronum deligendo, probationis copiam adversario interciperet.

15 De numero Testium habemus hoc dictum sacris & profanis scriptoribus usque populorum approbatum, Unius testimonio non esse credendum Ex ore duorum vel trium omne constare verum Et quidem duo, si omni exceptione majores sint, audiuntur, nisi quod pro negotii natura atque momento & qualitate personarum, judex aliquando plures requirere posse videatur Plures verò singulares, qui aliis aliisque locis & temporibus super eodem facto loquuntur, non facile ad fidem faciendam conjunguntur; nisi valde confertim & constanter *omnibus in unum res finem conspirantibus & concordantibus*, ut ait lex *16 C De pen* Unus igitur, licet omni exceptione majori non habetur fides, nec tamen numerus omnimodo prævalet, nec re-

spici oportet ad multitudinem, sed ad sinceram testimoniorum fidem, quæ ex auctoritate quoque & dignitate personarum & rationibus colligitur, ut quibus potius lux veritatis adfuerit, animum advertamus, ut est in *l. 21. d Testib*

16 Debent autem jurati esse testes; injuratis non creditur, quod ut Jure civili cautum *l. 9 l 18. C b t* ita ubique receptum est Unde Mennonitæ, quos vocant, saltem qui Deum testem invocare nolunt, qua de re diximus in *lib 2. sect 6 c 3 n 22* re infectâ dimittuntur, alicui etiam male mulctantur. Sed male, cum religionis causam, licet erroneam, habeant Cogitandum potius, an non temperamentum aliquod inter invocationem Numinis, ad fidem faciendam & adleverationem simplicem, præter id quod vulgò advertitur, ut fallaciæ comperti tanquam perjuri puniantur, inveniri possit, quod ipsos in præsentem animos adficiat Si Mennonitæ, quibus & Sociniani hac parte plures accedunt, adduci possent, ut formulam Quakeris in Angliâ præscriptam sequerentur, *Adfirmo verè, ut in conspectu Dei*, quemadmodum Londino scriptum fuit; in Novellis Harlemensibus die 2 Maj 1689 Existimarem, ejusmodi adfessionem juramenti loco in judicis, haberi posse, ejusque vim & virtutem satis exhibere, secundum ea quæ diximus in *d cap 3 n 22*

17 Quæ præterea, ad doctrinam de Testibus spectant, *περὺ μὲν πᾶσι περὺ* sunt, quæ iam ut huic instituto convenient, nisi quod duæ res adjici merentur Una, scriptas attestations, licet *ολοζαίφως*, vel à Testibus dictatas aut subscriptas, non facere fidem in judicio, quia nimis crebro compertum est, illas dissolutè nimis & ambitiosè, nullo judicis examine, nullis adversarii interrogationibus cohibitas vel adtemperatas dari. Altera sit Admo-

ratio, neminem cogi extra iudicium, vel ut reum, vel ut teitem ad interrogata privatorum respondere, non modo, si per homines publicos interrogentur, sed ne quidem, si quis ad Judicem, cui subiectus est, aliter, quam si Magistratus aut iudex aliquem ex officio interrogandum putet, Auctoritati enim publicæ obsequendum, quæ cessat in prioribus, quando personæ publicæ, aut ipsi Judices officium unguis, rogati impertiantur, *mercenarium* quod vocant Plane, quominus ex magna causa testes in perpetuam rei memoriam, præsentibus quorum interest, Magistratibus ante litis contestationem examinentur, ratio non vetat Modus autem illam rem administrandi, & cætera Testium Examen spectantia iudicialia, petenda sunt è Prælect *ad Tit. de Testibus.*

18. Eadem remissione utemur in capite de Probatione per Scripturam, ubi pauca ad hoc institutum necessaria delibaverimus Scripturæ quibus iudici intentionis nostræ fit fides, Instrumenta vocantur, *eximie*, tametsi Testes etiam, Judices & causas *instruunt*, unde nomen *l. 1. de Fid. instrum.* Sunt autem Instrumenta Publica vel Privata Publica vel strictè & propriè, vel latius & improprie accipiuntur Strictè publica sunt, quæ habent Reipubl. auctoramentum, ut sunt tabulæ censuales, apochæ publicarum functionum, quæ dicuntur in Codice Justinianæo, id est, Tributorum & Vectigalium Acta iudiciorum, vel extrajudicialium negotiorum apud officium celebrata Denique, Negotia privatim contracta, inque scripturam redacta, dein recognita in iudicio, publicoque munita sigillo rectè eodem strictiore sensu publica censentur. Laxius & improprie instrumenta publica vocantur, quæ a personis publicè ad hoc constitutis, scripta vel

confirmata sunt, quibus accensentur relationes scriptæ personarum, quæ in publicis occupatæ officis, de rebus à se gestis vel executioni datis testimonia perhibent Tales etiam erant olim Argentarii & Tabelliones, qui chartas puras agere dicuntur in *l. 3. C. de Tabular.* quorum à verè publicis in hoc elucet differentia, quod hæc sine Testibus non probant, qui in vere publicis non desiderantur *l. 19. in pr. C. de Testam.* 19. Tabelliones hodie vocantur Notarii, qui non magis quam Procuratores, in Jure publico cuperent esse *αξιόβολοι.* Est igitur Notarius, *Vir bonus, Acta secundum Leges conspexerit peritus, eamque ad rem publice constitutus* Virum bonum esse debere, natura negotii & gentium leges, requirunt De peritia secundum Leges scribendi ut rectè iudicetur, examinandi sunt, priusquam admittantur, ut fit. *Publicè constituuntur*, & ab his qui summam habent Potestatem, Refertur enim jus creandi Tabelliones ad minora jura Majestatis, quia privatis hominibus publicam tribuere potestatem & auctoritatem, Magistratus officium excedit, ut in loco iuo dictum est Ad modum exercendi officium illorum pertinet imprimis institutum habendi Protocolla, quasi *πρωτό κώλα*, quæ Justinianus appellat in Nov. xv licet alio sensu Nam ibi significant chartas, in quarum capite habentur inscriptiones quadam auctoritatis publicæ Juxta usum hodiernum, nihil aliud esse debeant, quam memoriales scripturæ Tabellionum, quibus in Codice aliquo summa geitorum collocatur, sed usus earum ferè talis est, ut ipsa Authentica instrumenta in illis conscribantur & consignentur, unde non nisi exempla partibus eduntur, quæ fide manique Tabellionis munita vim probandi in iudicio obtinent, semperque recursum ad Authentica præbent Cujus rei

ius rei fructus Reipubi saluberrimus inde conitat, quod ubi talia protocola non exercentur a Tabellionibus, maximi quæque momenti negotia, pereunt his quorum interest, quando fortuitis calibus & qui regnant in rebus humanis, Instrumenta amitti contingit, quemadmodum hujus rei in utramque partem experientia enixè constat

20 Cæterum, e descriptione & diverſitate Publicorum, quid privata ſint instrumenta, facile colligitur Idcirco differentiam effectus inter has species collocemus, quæ est hæc, quod Publica ſola probant, niſi quod pluribus in locis haud immeritò ſervatur, ut tribus munita teſtibus, probandi vim habeant Reliqua chirographa & ſcripturæ, nec in publico, nec a perſonis publicis conſectæ, nec trium habentes ſubſcriptionem teſtium, non niſi adverſus eam, a quo ſcripta ſunt, rectè proferuntur Quo, ſuam eſſe, negante manum, comparatio literarum fieri ſolet, idque jure Romano cautum eſt, e tali ſtrumento quod per ſe vim probandi habeat, aut ſane, de quo non dubitetur, quin ſit ejus, de quo ambigitur, manus, Ut tamen hæc comparatio non niſi verſimile præbeat argumentum, tam ex ejuſdem Romani, quam Univerſi Juris ratione, cum, quia aliter ſcribimus alio tempore, tum, quia nunquam defuerunt homines, qui ad imitationem alienarum literarum ſemetipſos maxima exercent, ut ait Juſtinianus in *Prefat Nov LXXIII*

21 Ab hac regula de privatis ſcripturis una eſt exceptio, late patens, in mercatoribus & Artificibus promittis, quorum Memoriarum rationales, ſive codices rationum habent vim probandi, accedente jurejurando, quod emplaſtrum æris alieni vocabat olim Laberius, vel morte ſcriptoris, ut univerſali fere per omnem Europam, conſuetudine accep-

tum eſt; Inſtitutum à Jure Civili alieniſſimum, quo pernicioſum judicatur, ei credere ſcripturæ, qua unusquisque ſibi adnotatione privata debitorum conſtituat *l 7 C de Probat* Sed poſtquam vetus Nomina contrahendi modus, qui collatis rationibus fiebat, in deſuetudinem abiit, nec in mercatura, quæ conſertim exercetur, chirographa identidem conſtituari poſſunt, publica neceſſitas hunc morem ſane quàm periculolum invenit, non neglectis tamen requiſitis, de quibus à nobis actum in *Praelect ad Tit 11 de Fid Inſtrum* 19 unde & reliqua ad uſum probationis per Inſtrumenta ſpectantia petantur

22 Addemus tamen, Authentica ſola probare, non exempla, niſi recognita & pro Authenticis habita, conſenſu partium, quæ privatim ita conſtituere poſſunt, Nec ſiquidem ſi publicè collatio fiat, aliter, quem vocatis ad confirmationem uſ, quorum intereſt, fieri poſſe videtur Non magis quam prima confeſſio & celebratio negotia apud officium publicum, aliter quam prævio partium conſenſu fieri poſſe quâ de re plura notabilia, ſed hujus excedentia modum inſtituti in *l loco* protulimus.

23 Probationibus exactis, aut tempore, quod legibus aut Judicis arbitrio ad eam rem conſtitutum eſt, elapſo, Teſtimonia ſcripturæque probatorum publicantur Et tum partibus copia fit, Adverſariorum probationes, dicta teſtium, argumenta ſcripturarum, rationibus aliſive teſtibus aut inſtrumentis refurandi, alterique eadem tuendi & ſalvandi, ſe loquuntur Præſumptiones enim utrimque urgentur, & quam proxime poſſe probationum evidentiarum admoventur Exigit hic locus, ut de Præſumptionibus, paucis agatur

24. Eſt autem Præſumptio nihil aliud quam *Anticipatio* quadam judicii de rebus incertis,

incertis, ex eo quod plerumque fit, elicita Dicitur Anticipatio, quia proprie, aliquid in antecessum pro vero habere, probabiliter, id est, præsumere Idemque ad præterita, nobis adhuc incognita, quæ habentur, ac si nondum essent, transfertur Cujusmodi collectionibus exercita mens hominis, ad ejusmodi facultatem conjiciendi res futuras pervenire potest, ut haud facile diciatur, qua divinandi arte se ad amicos Cicero jactat eximie *lib 6 ad Famil, 6 & alibi*, quemadmodum & Plutarchus ei talem præsumendi Artem adscribit *in vita Ciceronis* Quæ tamen non impediunt, quominus materia præsumptionum in rebus incertis consistat Nisi quod lex aliquando in quibusdam factorum speciebus stabiliat præsumptiones, quas in universum habet pro certis Sic qui adulteri prius accusati turpes amores deinde nuptis congrutina runt, pro adulteris habentur / 34 C *Ad L Jul de Adult* & id genus alia, contra quæ ne probatio quidem admittitur In contrarium, Etsi communiter diutius pro veris non habentur, quam prodetur contrarium Quomodo qui occidit cum gladio, censetur habuisse animum occidendi, qui clave, vel cucumâ in rixâ non videtur illo usus animo / 1 § 3 *ad L Cornel de Sicar*

25 In universum, Præsumptiones, quarum infinitæ sunt species, dividuntur in leviores & fortiores Illæ suspicionem solummodo movent & judicem quadantenus inclinant, sed per se nullum juris effectum habent, Fortiores onus probandi transferunt in Adversarium Sed est magna quæstio, an possit esse tantus præsumptionum cumulus & concursus, ut judici fas sit ex animi sui sententiâ, probatum sibi & plenam fidem esse factam, statuere Videtur hoc modo statuendum, Quando circumstantiæ factum immediate præcedentes

& consequentes ita reum premunt, ut tamen corpus ipsum facti non erit probatum, sic tamen, una que conclusum & coarctatum est, ut ab alio quam à reo perpetratum esse nequeat, certitudine tamen morali, non Phylca, que scilicet ejusmodi sit, ut contrarium plane sit impossibile Facti species, quibus hæc res illustrari possit, hujus instituti ratio non patitur exponi Unum est apud Sandium, à gravissima Frisiorum Curia probatum exemplum, Alia duo dedimus in *Prælect ad Tit de Probat n 3* Lector addere potest, si placet, librum, qui continet historiam jugulati Comitissæ Essexii in carcere Londinensi *die XIII Julii MDCCCLXXXIII* ubi præsumptiones ingenti numero accumulatae, factum, quod ipsum nemo vidit, manus alienas ei fuisse illatas, dubium tamen esse non patiuntur Utrique si facta, e quibus colliguntur præsumptiones, ita, ut narrantur, evenerint, quæ de re habitæ inquisitiones nunquam publici juris factæ sunt. Idem super facto illustris cujusdam suppositionis & partus *unusquisque* existimet, qui legit quindecim ea de re præsumptiones, in quadam Declaratione adstructas; quarum facta si probata fuissent, rem vix aliter se habere paterentur, ut specimen Artificialis Probationis efficere posse viderentur

26 Probationes & præsumptiones, cum Juris rationibus, applicitæ facto tempore legitimo, cujus spatia pro more cujusque Fori variant, exhibita Judici, causam *Visioni* & decisioni maturam exhibent, ut dein sequatur sententia, de qua locum peculiarem habebimus Addeamus aliquid de ordine Judiciorum Criminalium, prout hic usu veniat

27 Dicitur est aliàs, morem antiquum, admittendi quoslibet ad accusandos Criminum reos, hodie vix usquam servari,

servari, vel quod rarius expediunt commissa negotia plures, & quod pleraque sic impunita manerent delicta, nemine fere latagente, quod omnibus injungitur, vel quod Christiani populi promiscuam sanguinis exigendi licentiam privatorum officio minus convenire putent. Ergo constitutus est Procurator Publicus Accusator, ut tamen privati non prohibeantur. Ac ideo, si velint, non esse excludendos ab accusandi officio, censent haud temere Viri prudentes, interque eos Ant. Matthæus de Crimine ad lib. 48. §. 20. c. 2. n. 2. in primis, si Procuratores publici partibus suis desint, ut aliquando Talis, si quis suorum propinquorum deferretur non sine ratione licebat; non teneri se in sanguinem lævire proprium.

28 Delato crimine, si tale sit, ut e vinculis causa dicenda videatur, reus è continentis comprehenditur, Si Reus vi resistat, aut fugiat, an occidi possit, quæritur, & quidem de fuga, negandum est. Si vim opponat, videtur bellum esse, proinde hoc agendum, ut quovis modo capiatur, in quo tumultu Reus cadens, jure cæcus videbitur.

29 Si crimi non sit ejusmodi, ut certo poenam corporalem aut relegationis suntaxat infligi oporteat, reus in jus vocatur, ubi tum primo disceptatur, in lud indusit carceri, an fidejussoribus committendus. Olim fuit & media via, custodia militaris, in qua fuit Paulus Apostolus apud se, militi alligatus, aut Magistratum domi custodiebantur. Mensuratum spatium, quod jure Romano recentiori, criminum reis, antequam plane carceri darentur, ad mœstos penates suos componendos, indulgebatur, l. 2. C. de Custod. & exhib. ror. hodie nusquam servatur.

30 Carcere clausus celeriter examinandus judicandusque, ne mala man-

sio poenæ loco cedat, nec omnino excedendum juris Romani biennium sine gravi causâ. l. properand. 13. C. de Jud. Damnandus verò haud dubie nemo, nisi confessus aut indubitatis probationibus evidenter convictus, qua in re non modo admittendi testes & instrumenta, sed & artificialia argumenta ex circumstantiis facti desumpta, quæ modo tam clara sint, ut nullam dubitandi locum relinquunt, l. ult. C. de probat. l. 1. §. 4. de Quæst. Nam ex indicibus & præsumptionibus licet urgentissimis, neminem unquam damnandum esse, ratio salutis humanæ flagitat omnino, valetque hæctenus regula, præstare fontem dimitti, quam innocentem damnari.

31 Cognitio causæ fit binariam, Ordinario modo, & extra ordinem. Modus ordinarius à civili processu nihil admodum differt, Postulatio Accusatoris, Rei contradictio, Replicatio, Probatio, Reprobatio, & cætera judicis consueta. Sed Extr. ordinarius, per Inquisitionem, modus fieri dicitur, quando summarie à Jure reum proceditur, examinatione secundum articulos facti instituta, testibus etiam reo coram auditis, denique tormentis, si resisterat, applicatis. Et hoc modo instituitur; cum Reus in vinculis haberetur, sed ubi fidejussoribus committitur, ordinariæ fere viâ proceditur. Nisi quod nonnullis in locis, Qui causis è vinculis dicunt, si in principio inquisitionis, sponte non confiteantur, his ordinaria causæ cognitio & disceptatio permittitur, qua finita, Reus absolvitur aut condemnatur peremptorie, vel ad Quæstionem.

32 De hac omitti non potest quæstio, sitne licitum Torquere, reos non plene convictos. Qua de re mirari licet merito, Gentium temporumque fere omnium, præter Hebræos, usum esse affirmativum, pro negativâ plerosque vi-

ros doctos esse, non modo Theologos, sed etiam Juris consultos non paucos, interque eos utrumque Præceptorem nostrum Ant Matthæum *ad h. t. c. 3* & Wiffenbachium *h. tit. n. 13* Quominus ad omnes illorum rationes, quæ plures & prægnantes sunt, ordine respondere necesse sit, dicemus, solam necessitatem usum quæstionis per tormenta defendere, quod alioqui scelerum impunitas Reipubl. intoleranda foret, extra quam fieri non posset, ut tanto gentium humanissimarum consensu recepta foret

33 Accedit *ομολογία πόλεως*, foedus civitatis & consensio de legibus servandis, etsi duris in singulos, qua de resignate egimus *in sect' præced. c. 3 n. 35 & seqq* eoque pertinent appositè verba Macrobi in *somn. Scip. in fin. Civitas*, inquit, *est Universitas, quæ in Legum consentit obsequium* Pone, Cives Romanos aut Athenienses in Comitibus aut Ecclesia deliberasse, placeretne tormenta recipi, concurrentibus requisitis ad ea necessariis, quæ statim collocabimus, an impunita relinqui scelera, quæ non penitus & plenè probarentur Comparatis omnibus, intellexere, plus imminere mali ex hac infinita delictorum impunitate Reipubl. quam è perversa Quæstionis applicatione Prætulerunt igitur hujus usum, & pariter si cui inde aliquid incommodi aut doloris eveniret, hoc ferendum esse constituerunt Huic legi postea cives aggregati æque ac alius antea receptis assentiri intelliguntur Nec aliter in tacito Civium, qui est in singulorum & paucorum Regimine, consensu, res sese habet, ut toties antea demonstratum est Denique, Si requisita juris, quæ in Quæstione per tormenta Legibus prodita sunt, observentur, difficulter fieri potest, ut per eam innocentes affligantur

34 Requisita tormentorum quatuor

esse videntur, I ut grave sit crimen, quo respectu, ratio non patitur, ut reus torquatur, ob crimen, cujus poena non sit futura gravior, quàm tormenta, quibus elicienda sit confessio, proinde, si poena non sit ultra relegationem, non est utendum tormentis, ut rectè statuunt Ant Matthæus *ad h. t. n. 3 à pr. Carpzov. Qu. 117 n. 8 & seqq* Requisitum II est, ut veritas aliter nullo modo investigari possit, Hoc enim facile evincunt rationes eorum, qui tormentis omnino abstinendum putant, Eaque sine dubio mens est primorum hujus instituti auctorum Unde mores eorum, qui vel confesos in Jure, vel tabulis & testibus convictos adhuc, ut confessionem eliciant, torquent, redarguuntur Tertium requisitum est, ut indicia ad verius accusatam ad sint verisimillima, nihil ut præter Confessionem deesse videatur In cujus moderationis & requisiti sequentis excessu reverà consistit omne malum, quod Torturæ communiter imputatur. Est autem sequens & IV requisitum, ne modus tormentorum sit inhumanus Quis autem hujus rei terminus, aut quæ nota sit, haud facile dictu est

35 Plane, facilius est dicere, qualia non esse debeant, quam certi præscribere quicquam Rectè æstimantibus hæc vitia abesse debent, ne sint modi *deformes & barbari*, ut si mulieres ab uberibus, viri à pudendis suspendantur, si mures aut glires corpori nudo sub vase imponantur & igne superimposito ad rodendum adigantur, alique modi infandi, de quibus Damhouderus *prax. crim. c. 37 n. 18* II Ne sint crudeles, ut candentes atque *stridentes flammis laminae*, ut Prudent *in Hymn. Vincent* aliaque ingeniosa & vitiosa instrumenta, de quibus Carpzov *Qu. 117 n. 38* III Ne sint nimis diuturna, velut, si per integros dies in tormentis

habeas-

bibeantur. Id enim morte acerbius, *Quippe, qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem diu patienter ferant*, ait apud Cæsarem Critognatus Arvernus, quod gnarum Ludovico Regi, quando Reformatos non suppliis, sed vexationibus tormentis, quæ finem vix habentibus ad defectivam adegit. IV Ne corpus in futurum & perpetuum inutile reddant, mutilatione vel dislocatione graviori V Ne incidant in aliquod supplicii ordinarii genus Quæ ratione verberatio virgarum, quam laudat in hunc usum Damhouderus *d cap 37 in fin edit gall & cii cætera requisita non male conveniunt, non potest admitti*

36 Sed illa quinque requisita conveniunt videntur in instrumenta, quæ apud nos in usu sunt, habentur autem tria I Forcipes; quibus reorum pollices comprimuntur II His simile instrumentum, quo tibie contorquentur III Equuleus, id est, scamnum, in quo reorum pedes & brachia retorta extenduntur, idque diversis gradibus, citra dislocationem tamen His Romana instrumenta longe duriora fuerunt, Ecu leus, qui fuit catasta lignea cochleata, cui brachia retorta pedesque rei fiducialiter alligabantur Tum intento cochleis eculeo, in altumque erecto, reus quasi ex cruce pendebat, ossium compage dissoluta, targa lateribusque per ungulas ferreas & laminas cadentes verberatis laceratis *que l 7 C de Malof & Mathem Prudent d Hymn Sigon de Judic 20p Rom c 17* Si quis rogatus, ultra præstent, nostratia præterre non dubitem. Etenim Quæstiones per se odiosas acerbitate modi & sævitia intendere non oportet Et si quanto acriora torquendi instrumenta sint, tanto facilius elici veritatem, dubium non est sed hoc non est agendum, ut reus non possit non fateri, licet insons

37 Tametsi verum sit, nostræ quæstionis tormenta, ut plurimum, etiam à feminis sustineri, ut ad quæstionem damnari, si non mollior sit reus, parum absit, quoniam tantumdem atque absolvi, esse videatur Quamquam & artes quædam esse credantur, quibus dolor eludi queat. Apud Curiam nostram tortum memini quendam facinorosum, non plene convictum, qui primum dolorem tulerat, postea novis indicis iterum equuleo impositus, cum maxime intenderentur fiduculæ, in somnum incidebat, ut sonore sterneret, remissione facta, excitabatur, Intentis, iterum stertebat, quod ad finem usque durabat, *anno 1680* Alias Tylenes in Gelriâ similem historiam de Baggermanno quodam sicario retulerunt. Cujusmodi artibus impediendis, non est de nihilo quod alicubi moris est, ut tempore matutino jejuni torqueantur, cum apud nos fiat post Coenam, nec quod sciam; valde curetur, ut vacuo sint ventriculo, secus ac monet Carpozov. *Qu. 126 n 5 & seqq*

38 Quæstione peractâ, si reus in infirmitate perititerit, repertus potest Quæstio per tormenta, *quando evidentioribus argumentis oppressus est, maximeque si in tormenta corpus animumque duraverit l 18 §. 1 D de Quæst* Quod communiter de argumentis post prima tormenta supervenientibus intelligunt Idque nostri servant ed libentius, quod repetita tormenta nullo modo ferri posse videntur. Alibi tamen secus observatur, & hi ad tertiam Quæstionem, ubi reus bis sustinuerit, ita procedunt, si nova provenierint indicia, quæ negative toleratâ, sequitur absolutio, A Matth *Tit de Quæst c 4 n 14* Nostri ad secundam transeunt, si nova reperta fuerint indicia, quæ tolerata, nunquam, ut puto, ad tertiam procedunt, nisi aliter in atrocissimis quandoque fieri queat, ut Carpozov *Qu. 125 n.*

55 Sed quæstionis est, utrum post tormenta reus sit absolvendus à crimine, an ab instantia duntaxat, ut deinde repeti possit ex causa. Rationis pro & contra ponderat D. Matthæus in *d. cap. 4. n. 16* & concludit pro absolutione à crimine, quæ totalis est. Sed diutinguendum videtur ita, quemadmodum Prudentiores servant Judices. Ut ex genere naturaque indiciorum & quatenus Judici sedit persuasio de reatu, modo a crimine, modo ab instantia duntaxat, rei absolvantur.

39 Si Reus in tormentis confitenti se velle dicat, liberatur ab instrumentis doloris, & confessio sedentis ejus ad singulos facti articulos ordine scribitur, eique fides ita habetur, si nihil in ea suspectum & a veri specie alienum reperiatur *l. 1. pr. & §. 4. l. 10. §. pen. eod. Moribus*, ubique fere receptum est, ut Reo dein post 24 horas aut ultra Confessio prælegatur, ejusque *rati- ficatio*, ut ajunt, exigatur. Matthæus *d. e. 4. n. 11* Carpzov *Qu. 126. n. 26*. Hoc institutum ut jure Civili ignotum, ita nec apud plures Curias servatur, sed tacens deinceps pro consentiente habetur. Quod si revocet confessionem, tormentis denuo subjicitur, & si tunc iterum factam confessionem revocet, tertium torqueri potest, dein absolvendus est. A. Matthæus *d. cap. 4. n. 12*.

40 Sed perplexa res est, si reus hujusce juris aut moris conscius, ad effugienda tormenta statim fateatur crimen & postridie revocet. D. Matthæus ad hunc casum ait ita, *Ne eludat hoc tormento tormenta, nihilominus torquendus est n. 13*. Quomodo, si fateatur, nihilominus torquetur? Non potest, At Tormenta repetentur secundà vice. Bene est. Tum vero facit idem, confitetur & postridie revocat. Quid tum? Repetetur Quæstio tertium? Intelligit reus,

idem si faciat, absolutionem secuturam. Cetero igitur idem faciet. Quid ergo, condemnandus, an tertium tormentis adhibendus, id est, absolvendus erit? Accidit ille casus apud Curiam nostram in reo, qui Pagum Fritæ Collumanum, è quo incolæ, metu hostium Groningam obidentium *anno 1672* auferant, incendisse credebatur, ut aliquot domus consumerentur. C. l' idus & juris homo non ignarus, ita ut dictum, in Quæstione instituerat, ea via sibi parans absolutionem. Bis confessus in tormentis, bis revocaverat. Argumenta erant fortissimæ præsumptionis, nec judices de facto dubitabant, Confessiones ejus cum circumstantiis, de quibus confiterat, optimè conveniebant. Vitum est prudentissimis Dominis esse condemnandum hominem, qui viam alioqui paratam quæstionibus eludendis & promiscuam invenerat. Sic etiam Scabios Lipsienses solitos respondere, scribit Carpzov *Qu. 126. n. 55*. Ipse tamen ad poenam eo casu inclinat extraordinariam. Plane, si multorum gravium virorum judicium ex præsumptionibus & indicis acquiescat in credendo reatu, probatione licet non perfecta, hanc sententiam sequi licebit. Si minor sit evidentia, tutius fit, reum extra ordinem puniri, quo casu locum habeat *argum. l. 5. d. Pen.*

41 Jure Civili sunt, quos torquere non licet quales sunt milites *l. 8. C. de Quæst.* digniores, nisi in crimine atrocissimo *l. 11. 16. & seqq. C. eod.* nec servus in caput Domini *l. 1. §. 16. h.* excepto crimine majestatis, annonæ, monete, & adulterii *l. 53. d. jud. l. 1. l. 7. & 15. C. d. t.* Nec is, qui de se confessus est crimen, in alios torquendus est *l. 16. §. 1. h.* secus, si convictus *l. 29. in fin. d. Pen.* Excusantur & decuriones, *l. 11. l. 16. C. h.* horumque liberi, *d. l. 11. impubes, l. 10. l. 15. h. prægnantes, l. 3. de Pen.*

de pen. Dignitas hodiè non ulquequa- que liberat a tormentis, ut Carpzov & exempla passim obvia probant *Qu. 118* u. 1 & de reliquis prolixè

42 His contentiunt, quæ in priori Editione hac de re collocata fuerunt, que non erit absonum in re tanti momenti rursus audire. Sic ibi fuit,

43 Sed gravissima quæstio hæc est, an, si probationes ad sententiam non sufficiant, quæstionem de Reis per tormenta habere liceat. Usus temporum fuit ita, multi tamen sapientes viri in alia omnia

44 Multum mihi interesse videtur, abstractè ita quæsitum ponatur, an hoc modo, sitne Lex ipsa latis Justa de tormentis

45 Priori modo largiendum videtur, non posse justum censerì, ut is, de cujus crimine dubitatur, nec confessus, nec convictus, malum atrox patiarur, maxime cum & infantes hoc præambulo cruciatu ad coofitendum aliquando adacti memorentur

46 Leges tamen de tormentis probandas existimo, modo adsint duo requisita & una cautio

47 Primum, ut crimen sit grave, quod sine magno Reipublicæ detrimento non potest ignosci

48 Secundo, ut adsint tam prægnantes præsumptiones, sola ut rei confessio deesse videatur, ut iudex, licet ad damnandum progredi nequeat, prope tamen certus sit animi, in ntem esse Reum *vid. l. 1 § 1 de Quæst.*

49 Cautio est, ne confessiones extorta pro exploratis facinoribus habeantur, sed ni cum iudicis & vestigiis facti omnibusque circumstantis conveniant, fidem ne mereantur

50 His suppositis, Legem de Quæstione per tormenta non esse improbandam, ea nobis ratio est, qua & alias

ulsi sumus, quod Lex sit communis Reipubl. sponatio, cui sponte cives se sub- mittere intelliguntur, quam proinde ne- mo injulitizæ adversus se, aut alium quemvis arguere potest

51 Pone igitur deliberationem Civitatis proponitam fuisse, utrum facinora, de quibus magna præsumptio, non tamen erat liquida probatio, dissimulari vellet, an inquiri per tormenta

52 Si hoc, metuendum erat, ne non infantes aliquando affligerentur. Si illud, infinita delicta, quæ plerumque sine arbitris committuntur, impunita manerent, multoque magis crebresce- rent. maxime, cum ne jusjurandum quidem ob periculum perjurii reis im- poni possit

53 Et hoc quidem consequens nullo modo impediri in prioris consequentiæ incommodum fere totum evitari poterat, si requisita modo posita custodi- rentur

54 Aut igitur tota civitas perpetuo ingenti incommodo & discrimine labo- rare debebat, aut tale quid recipien- dum, unde rarissime, nec nisi exquisitis casibus, immerito civis affligeretur.

55 Prius cum sine dubio gravius, al- terumque necessarium esset, pone cur- ctos cives decrevisse, recipiendum id, in quo minus esset malum, & adhiben- da tormenta, cautissime tamen, seque singulos huic subjecisse periculo, ut, si quem prægnantibus indicis (quod ta- men vix unquam sine aliquâ culpâ, saltè impudentia accidit) id ipsum quilibet, etsi nec nocens, pateretur

56 Malum hoc triste, non turpe erat, ad quod sua se quemque voluntate boni publici causâ obligare posse dictum est aliàs

57 Genus tormenti oportet ejusmo- di sit, quod transitorium, licet acrem ha- beat dolorem, neque membris mutilan- dis,

dis, sit comparatum, denique ab ordinariis puniendi modis abhorreat. Quâ causa, quod non nemo (Damhouderus prax Crim tit de Quest cap 7 in fin) Virgas commendat, ut effi-

cacissimas, nec corpori in futurum noxias, id is in locis ubi falces poena sunt, admitti non debet, alioqui multis aliis *κατασκευαστέοις* torquendi modis virgæ præstarent.

C A P. V.

De Pœnis Delictorum

Pœna quid, ejus fines & differentia. Jus puniendi quibus competat. Qui & quæ punienda. An & quatenus ignoscere maleficis licitum. Quomodo cessent pœnæ, & quis modus carum. Transitus ad species Criminum & eorum partitio. de Crimine Majestatis, Peculatus, Repetundarum. Residuorum. Ambitus, Annônæ, Concussionis, Aggeris rupti. Blasphemæ & Hæresios. De homicidio. Parricidio. Adulterio, Stupro, Polygamiâ. Incestu, Venere infandâ, ubi & de masturbatione, de Raptu, Falso, Calumniâ, Magiâ, Plagio, Abigatu, Stellionatu &c.

Damnatis Pœna infligitur, quæ est *Delicti coercitio*, definitionem aliam vide sis in *lib 2 sect 6 c. 1 n 6* de qua summa regula est, quod pro quantitate peccati, gravior esse debeat, ut tamen crebrius delictis ex usu possit asperari. Nec tamen ad Distributivam, quæ dicitur, sive Adtributricem justitiam pœnæ referuntur, verum ad explettricem, quia tam puniens perfectum jus puniendi habere, quam qui plectitur, pœnam perfecte mereri debet, & quia non est aliena à contractus vel saltem obligationis natura, qua de re diximus in *d lib 2. sect 6 c. 1 n 15. n 20* & seqq.

2 Pœna triplex à fine triplici non male statuitur à Tauro Philosopho, *Νομοθεσία, Τιμωρία, Παιδεία*. A Gell *lib 5 c. 14*. Grot *lib 2 § 7* quâ de re tamen vide sis quæ diximus in *lib 2 sect 6 d c. 1 n 11* Primam speciem latine dixeris, *Admonitionem*, quæ diri-

gitur ad emendationem peccantis, idcoque capitalis esse non potest, Nam quod Seneca dixit, *interdum ut pereant, interesse pereuntium*, huc applicari non potest, & philosophicum magis quam juridicum est *lib 1 de Irâ C 5 in fin* *Τιμωρίαν* dixeris *Satisfactionem*, cum, ut Gellius ait ibidem, dignitas auctoritasve ejus, in quem est peccatum, tuenda est, ne prætermissa animadversio contemptum ejus pariat & honorem levet, nec tantum dignitatis sed & cujusvis jus tuendi causâ intelligitur. *Παιδεία* est *exemplum*, cum ideo pœnæ exiguntur, ut unius supplicium metus sit multorum, alique similia cæteroque autum deterreantur.

3 Forsitan & quartus erit finis, *Cautionis*, ne idem qui deliquit nobis abusive rursus nocere queat, etiam hoc alii ad *τιμωρίαν* referant, ego vero ad *κατασκευαστέοις* malim, est enim medium hoc emendationis. Sed hi omnes usus in plerisque non

non capitalibus, quæ publice exiguntur, poenis concurrent, ut est fustium, virgarum, flagellorum, vinculorum castigatio, verberatio Ad Emendationem magis, quanquam & ad reliquos fines, pertinet Damnatio ad opus publicum, Relegatio, Interdictio fori aut negotiationis similique juris alijus Ad satisfactionem maxime pertinent poenæ pecuniariæ, his qui læsi sunt applicatæ, καλιωδία in injuriis, & reliqua poenarum genera pro cuiusque qualitate, ut hæc ratio magis aut minus illis quadrat Ad Exemplum, poenæ capitales imprimis referuntur, maxime tales, quibus & minus fontes quandoque involvuntur, veluti decimationes Sed hæc capitales suos gradus habent Summus olim, crux erat, hodie vivi crematio, dein reliquæ mortium species, quumvis & omne mortis genus recte summum supplicium dicatur

4 Ex omnibus causis & finibus memoratis, poenas etiam Christianis esse licitas manifestè & ratio exigit & disciplina Servatoris Mundi permittit: modo in executione opera detur, ut damnatus spatium poenitendi & peccata sua detestandi iustum habeat Quanquam autem jure Naturæ poena a quolibet qui paria non deliquerit, exigi possit, ut recte Grotius docet *lib 2 c 20 § 3* tamen nec civitatis constitutio, neque divinæ Legis sanctitas facile id cuiquam privato concesserint Sed hunc locum executi sumus in *d sect 6 lib 2 c 1 n 7 & seqq* Sane hoc inde tamen non sequitur, Accusationes publicas, ut Grotius *ibid § 10 sub fin & § 1* censet, abhorre ab officio hominis Christiani, nisi quod temeritas hic maxime abominanda

5 Quandoque etiam publica auctoritate jus puniendi privatis permittitur, non modo ad emendationem, ut paren-

tibus & propinquis, sed & ad satisfactionem & exemplum, ut Patri in filiâ adultera *l 20 n ad L Jul adult at-* que olim indistinctè, etiam maritis in uxores & dominis in servos, quæ Leges quare conscientis securitatem præstare nequeant, si vitiosi absint affectus, nulla ratio constare videtur

6. Cæterum, puniuntur non quilibet actus vitiosi, sed qui humanam lædunt societatem, quam quo magis violant, eò vindictam graviolem esse oportet hoc quoque latius expositum vide sis in *d c 1 sect 6 lib 2 n 18 & 19* Spectari tamen debent causæ, quæ impulerunt, quæ retrahere debuerunt, aptitudo personæ delinquentis ad iudicandum de illis, locus & tempus perpetrati delicti, qualitas & quantitas facinoris, denique eventus qui subsequutus est, quæ omnia latius exequi non est hujus loci *Vid Grot d cap 20 § 29. & seqq* Denique, cogitationis poenam neminem pati, recte docent Icti *l 18. n De Pen* quoniam actus interni Deo soli subjiuntur, at qui in effectum deduci cœperunt, poenis & solent, ac etiam debent adfici

7 Id autem ex omni hac disputatione facile intelligitur, non alium quam ipsum delinquentem esse puniendum, neque ad posteros quicquam poenæ propagandum, quod legestam divinæ quam humanæ inculcant, ut probavimus in *lib 1, sect 2 c 6 n 39 48 & seqq.* Quanquam incommoda poenæ parentibus inflictæ liberos premere possunt, quemadmodum ex publicatione bonorum egestas eorum consequitur; quæ tamen hoc nomine quasi personam delinquentis egrederetur, non potest reprehendi

8 Cæterum, non modo jus habent qui Civitati præfunt, delicta puniendi, sed & auctoritate summi Legislatoris ad hoc

hoc tenentur, ne delectari peccatis, saltem hauri improbare ea videantur, quae de re pressius actum in *d c i sect 6 l 2 n 9 & seqq* ubi tamen adiecit, non videri tam absolute necessarium hoc esse præceptum, ut nunquam Summis Potestatibus ignoscere liceat delinquentibus. Magistratibus equidem qui sunt ministri Legum, non licere ab illarum præscripto recedere certum est, quia supremum jus & supra leges, ad leges imponendas & negligendas requiritur. Ipsi, autem Principibus & liberis populis, an per divinæ voluntatis conscientiam & Justitiæ rigorem nunquam non crimina punire necesse sit, est quod ambigitur. Inter jura quidem Majestatis hanc esse facultatem, non dubitatur, & vidimus in loco. Sed jus vitæ necisque solummodo est externum; hujus loci Quæstio ad obligationem conscientiae pertinet.

9 De Criminibus equidem mere civilibus, non dubitatur, quin locum habeat facilitas *Legis Ad Bestias* & de *Pœnis*. De levioribus etiam terræ potest, ut ob publicam læritiam, aut principalem festivitatem generali abolitione coloni carcerum dimittantur. Nam privatæ abolitiones, quæ frequentatæ sunt jure Romano, cum accusationibus privatorum sepultæ sunt. Perinde ac Transactiones, quibus rei capitalium criminum apud Romanos, accusatores suos impune corrumpebant, quanquam & hodie cum his qui læsi sunt, pacisci nemo prohibetur. sed Procurator Fisci, qui solus accusat, grande nefas transigendo committeret.

10. Sed de Criminibus jure Naturæ divinoque prohibitis, præcipua difficultas est. Rationem negantium, licitas esse remissiones in terminis veræ prohibitionis divinæ vel naturalis, quando singulares errores aut imprudentiæ miserationem non injungunt, aut permittunt,

habuimus in *prædict c i n 9 & seqq* sed est positio quæ non videtur habere periculum, Si absque magno Reipubl periculo aut perturbatione, supplicium evigi nequeat, abstinere licere vindicta criminum, quæ tamen non probentur aut honorentur, quo pertinent *Apostolicæ* Decreta, quibus magnorum sæpe criminum pœnæ veniâ publica donatæ sunt. Idemque fit, quoties ob multitudinem delinquentium non est tutum, meritis uti severitatis exemplis, adde, ob potentiam delinquentis, ut hac causa Joab, quamdiu vixit, ignovit David, etsi cum tutò potuit, ei parcere noluit, ea re satis indicans, se non probandi criminis causa, sed ratione securitatis publicæ ei putasse parcendum. Idem ob insignem aliquid Reipubl bonum licere, patet inde, quod ad detegenda scelera sceleratorumque, nonnullis impunitas promitti & præstari solet, ac potest. Unde ratio dictare videtur, hanc esse Dei voluntatem & officium Imperantium, quibus ad tuitionem publicæ quietis gladium Deus committit, ut omnino maleficia puniantur, ad salutem & quietem generis humani, id est, singularem civitatum procurandam. Quarum utilitas si vere dicet aut suadeat, ignosci peccantibus, id eorum qui regendis civitatibus præfunt, arbitrio videri commissum. Neque divinæ Justitiæ immoram severitatem, quæ dicitur non posse non punire peccata, quæ nec ejusmodi subsidiariæ utilitatis remedium indiget, ad Rectores civitatum transferri fas aut rectum est.

11. Morte reorum crimina pœnalque deleri, cum ad heredes nunquam transeant, per se clarum est. Et mortem supplicio irrogatam convenit humanitati, esse momento transitoriam. Cuius antiqua, vivicomburium, laniatio & contusio articulatim facta, per famam execratio similesque parum memores legum

gum Christianarum esse videntur Terror quidem ex apparatu & species major ex circumstantiis quæri potest Sed in actu, quo transitus ad æternitatem committitur, non erat magnitudine doloris animus lacerandus, & tantum non adigendus ad desperationem Modi quæque custodiendi reos criminum a pœnis diverſi esse deberent, ideoque carcer maxime perpetuus, non immerito ab Romanis & veteribus fere cunctis fuit improbatus ad usum pœnalem l. 8 § 9 l. 35 π de Pœn. Et si ratio illa tam peremptoria non est; ut usus temporum, qui carceres; etiam perpetuos, receperunt, damnandus aut valide improbandus videatur

12 Porro Tametsi divisionem Judiciorum in Publica & privata nuper esse juris universi negavimus, tamen alio sensu non alienam esse partitionem illam ab instituto nostro, commonefecimus. Ut publica sint, quæ immediate lædunt Rempublicam, privata, quæ directe singulos violant, Civitatem per consequentiam. Prioris generis est crimen Majestatis, Peculatus, Repetundarum, Ambitus, Annonæ, Concussionis & Reliduum. Posterioris sunt, Adulterium, Stuprum, Homicidium, Parricidium, Viam publicam, quam privata, Raptus, falsum, Magia, Plagium, Abigeatus, Furtum, Rapina, Injuria; Stellionatus &c.

13 Crimen MAJESTATIS admittitur a Subditis contra summam Potestatem, estque duplex; Majestatis in specie, vel perduellionis l. ult π ad L. Jul. Majest. Hoc dicitur, cum quis animo hostili adversus Rempubl. aliquid machinatur, ut hi, qui seditiones in urbe vel exercitu movent, qui armatos habent, qui hostes adjuvant, aut consilia literatve cum illis communicant, etiam qui Magistratus præcipuos publicâ de

causâ occidunt, maxime qui vitæ Principum insidiantur, & alii plures. l. 1. π & seqq. d. tit. π.

14 Majestatis in specie Crimen vocatur, cum quis jura summæ potestatis sibi, at sine hostili intentione usurpat, ut is qui privatim carceres habet, vestigalia colligit &c. Poena Majestatis simpliciter læsæ est capitalis, genere mortis leniore aut terribiliore, pro meritis admissorum qua parte quod vivicomburium in privatos monetæ percussores statuitur, etsi probi sint nummi, id nullo modo habet æquitatem vid. l. 2 C. de fals. monet.

15 Perduellionis apud plerasque gentes poena non modo personas delinquentium, sed & liberorum & propinquorum feriebat, cujus rigoris vestigium in jure Romano superest l. Quisquis § C. ad L. Jul. Majest. Sed hoc quidem præter rationem justitiæ humanæ atque divinæ, non sufficiente ad approbationem, quod dicitur, fore, uti caritas liberorum parentes amiciores Reipubl. faciat, & si quæ similes sint ratiunculæ. Solam quoque scientiam in hoc aliisque atrocissimis criminibus supplicio volunt esse obnoxiam, non male quidem, modo non ordinaria poenâ quæ tamen locum habere potest, si non tam silentium sit quam conscientia.

16 Natura Majestatis sponte suggerit, hoc crimen non committi, quam adversus eos, qui vere summam habent potestatem. Proinde machinationes subditorum contra eos, qui superiorem habent; non sunt perduelliones, nisi analogice & quandoque vere, quatenus ad perturbationem superioris Imperii tendunt, quod Societatibus Indicis apud Belgas applicandum videtur, & applicitum fuit aliquando. Id sane constat, verba non mutare species rerum, Sed etsi quibusdam Majestatis appellatio non tribuatur, si tamen vere summam potestatem

Bbbb habeant,

habeant, contra tales hoc Crimen in proprio sensu committi

17 Quæsitum est, an Querelæ de prava civitatis administratione, referri possint ad crimen læsæ Majestatis, saltem in specie dictæ; quod vitium Ordinibus Frisæ, cum hinc ante decennium nonnulli cives querelam ejusmodi ad Ordines Generales detulissent, Edicto d 14 Februar 1678 à Curiâ tamen Supremâ, postulante Procuratore generali, re judicata non est firmatum Querelæ quidem in genere, petitioque reformationis non potest huc referri Sed est jus civium, Supplicare in eum finem, ut recte judicatum in Angliâ nuper, cum Reges novissimi petitiones tibi oblatas, hujus pene criminis nota insignitas velle visi fuissent In nostra Republica ejusmodi petitiones vocantur, *Querelæ dolentium* Reipubl causa, cujuscumodi plures olim fuere, quarum una insignis, principe Philippo Austriaco II anno 1554 de qua plures egregiæ Constitutiones emanarunt, quarum specimina videre licet, in *lib 3 Statut tit 2 art 4 14 15 19 22 25 45 52 56 Tit 3 & alibi*

18 Dicendum tamen est; fieri posse, ut ejusmodi Querelæ ab hoc crimine non sint alienæ Primò, si fiant ad exteras Potestates, quia cum jus Supremæ provocationis, sit jus Majestatis, si quis ad exteros querelas & petitiones reformatorias deferat, jus Majestatis, cui ipse subjectus est, manifesto lædit, etsi forsitan ad amicos & foederatos fiat Quomodo in prædicto casu Majestatis rei declarati sunt, qui preces suas ad Ordines Generales Belgicarum Provinciarum detulerant, etsi de talibus negotiis, quarum primo constituendarum causa Ordines Generales arbitri, atque ut ajunt, mediatores, fuerant Quanto foederis arctitudo magis ad speciem unita-

tis imperii accedit, tanto metus & periculum, ne sub prætextu foederis amicitiaque, pars aliqua imperii invadatur, propius existimatur Præterea, si prætextu Querelæ seditio & res novæ a tactiosis hominibus quærantur, quod sæpius usu venire, docet experientia, non est dubium, quin hæc res non modo ad Majestatis in specie dictum crimen, sed etiam ad perduellionem attinere possit Egimus hac de re latius in *Jurispr Hod part 2 lib 3 c 16*

19 Addendum & hoc ad differentiam hujus criminis, quod sit Perduellionis vel Majestatis tam proprie quàm analogice dictæ, ut *superius* indicatum est Majestatem analogicè dictam intelligimus eorum, qui Superiorem quidem agnoscunt, sed regalia & conformatam per se habent Rempublicam, at subordinatam, cujuscumodi creduntur esse Principes & Liberae civitates Germaniæ, quibus *Superioritas* non Majestas adscribitur Quamquam si quod res est, loquendum sit, illa *superioritas* Principum Germaniæ, si ab effectis recte argumentamur, quod in civilibus intallibile, nihil est aliud quam *Summa Potestas* Hæc autem Majestas vocatur At quia solus Imperator hac voce per excellentiam utitur, qui nec Regibus extra Imperium, illud adscribit, Principes summam potestatem suam alio nomine circumdant, invidiaque subducunt Sed nominibus sepositis, nihil erraverit, qui Legem Juliam, seu crimen *supra* definitum, quando aliquis læsit summam Potestatem cui subjectus est, etiam Germaniæ Principibus directe & propriè convenire dicat

20 Forte magis appositum Majestatis analogicè dictæ exemplum est in Societatibus Indicis, quæ jura summæ potestatis in ditionibus tibi subjectis accipiunt ab Ordinibus Belgicarum Provinciarum, quæ sub alio sole exercent
Hic,

26 Crimen *Annonæ* committitur ab his, qui malis conditionibus hoc agunt, ut annona fiat carior. Quod cum ad universitatis salutem pertineat, mirari licet, cur Romani adversus dardanarios tam levi poena defungantur, (maxime cum Romæ eares, frumento transmare advehendo, crebris subjecta periculis & seditioibus fuerit) multa saltem xx aureorum, aut interdicta negotiatione, vel ad summum relegatione, aut in vilioribus opere publico, in poenam statutis, *l 2 § ult ad L Jul ann*. Nec est dubium, quin res & ratio graviolem postulet animadversionem, nec immerito aliæ gentes, ut diximus ad *Tit* *π ad l Jul de Ann* poenam capitis insigniori in hoc genere improbitati præscripserunt.

27 Crimen *Residuorum* est affine peculati, committitur enim ab his, qui pecuniam in publicos usus sibi commissam intervertunt, sibi que retinent, qui jure Romano sic puniuntur, ut tertiam parte plus quam debent, solvere cogantur, rursus profecto nimis defunctorie, siquidem quod tam parum à peculatu differt, nihil supplicii gravitate ab eo distare debuit, *v d l 8 § 5 π ad l Jul Pecul*. Denique, *Concussio* vocatur, cum quis obtentu potestatis, quam habet, terrore injecto, pecunias alius extorquet, quod pro negotii modo variè, sed haud procul a repetundarum exemplo, puniendum *l 1 & 2 ff de Concussio*. Est & publicum crimen *Ruptis* violatave aggeris, quo fluminis aut oceani inundatio sistitur, quod graviter & plerumque capite vindicandum, *l un C de Nil aggerib non rump*.

28. Ex his de cæteris, quæ Rempubl immediate spectent, facile judicabitur, sicut ad publica referri quoque solet *Blasphemia*, quam capite puniri vult Justinianus, convenienter Juri divino

Nov LXXVII, sed moribus hodiernis, poena est arbitraria, ut tamen ad capitali a ascendere possit. utique, si blasphemiam inolenter ac intemperanter, cum invectivis in sanctissima mysteria, proferantur, qua ratione Genevenses servetum, auctore Calvino, capitis condemnarunt, & vivum, hoc tamen præter illius sententiam, combusserunt, idemque diu postea decreverunt adversus Nicolaum Antonium Ludimagistrum, eo quod impugnasset, ut habet sententia, SS Trinitatem, renegasset Dominum Jesum, eumque devovisset & Judaismum amplexus esset die 26 Aprilis 1632 reterentibus Sponio & Lati. Non omnes tamen, qui Sacram Triadem & Deitatem Christi, vel æternam generationem filii Dei, aut emissionem Spiritus Sancti, aliaque sanctissima universi Christianismi principia negant, pro blasphemis habendi, sed pro hæreticis potius, ut visum Amplissimæ Fratriorum Curie, ad quam missus erat à Summis Magistratibus homo Socinianus, cum elogio Blasphemi, qui examinatus ista negaverat, in simplicitate cordis sui aliter credens, ut adfirmabat. Dimissus est indemnis & impune d XVIII Decembr 1680.

29 An igitur HERESIS non est crimen? Non videtur ita viro Cl Antonio Matthæo *De Crimin l 48 T 10 n 7 f De Hæresi*, inquit, *nihil adjicio Tametsi enim Pontificiorum moribus gravissimum Crimen est, multa que in inquirendo & vindicando singularia observantur, tamen cum libertate armis partâ, horribilis illa Inquisitio à nostris provinciis exulet, religionemque orthodoxam docendam, non imperandam credimus, enarratio crudelitatis supervacua futura est*.

30 Quid autem est Hæresis? Videtur ita finiri posse, *Propria de rebus divinis & pertinaciter propugnata, fides catholice*

caetholice repugnans sententia. Propria, nam a *genis, haeresis*, nihil est aliud quam Electio, pro rationis cujusque modulo facta, quando quis non contentus fide catholica, eligit sibi fidem peculiarem *Pertinaciter propagata*, Nam lex non punit animi sententias *l 18 d Pen*

31 Repugnans *fidei catholice* Quid est catholica fides? *Universalis* Hanc aliter Theologus, aliter Jurisconsultus accipit, & hic quidem Receptam atque dominantem in Republ intelligit, a qua discrepantes & prohibitas vocat haereticas, si tamen ipsius animi iudicium contentum De contentu autem Reipubl constare debet ex Confessionibus & Conciliis auctoritate publica factis, quae in Imperio Rom quatuor fuerunt, Nicaenam, Constantinopolitanam, Ephesinam & Chalcedonensem, quae dicuntur Oecumenica, quia Romanisuum Imperium vocant *orbem terrarum* Permissas pro haereticis non habet religiones, Tolerantiae equidem tales haberi possunt, cessante poena

32 Quenam autem est haereseos poena? Jure civili, loca cultus publicantur *l 2 l 5 l 8 § 3 C de Haeret* Improbiorum bona publicabantur, quos inter & Donatistae, qui tamen schismatici potius, quam haeretici fuerunt *d l 5* Manichaei vero etiam exilio & ultimo supplicio subjiciuntur *l 5 in pr C eod* Moribus Protestantium, in Haereticos nulla corporalis poena constituta est, tamen in Anglia satis extent severae

33 Sequuntur Crimina, quae privatam laesionem, sed & publicam, manifesta consecutione praefertunt, primo, *Homicidium*, quod jure divino sanguine vindicandum, utique voluntarium, non invitum Hoc autem duplex est per vim & per ignorantiam, Invitum per vim dicimus hic (nota tamen improprieta-tem termini) cum quis defendendi cor-

poris sui vitaeque causa in vasorem occidit Per ignorantiam, quod abique proposito occidendi, casu perpetratur Cujusmodi est, cum quis animum quidem habet occidendi, sed in actu licito se versari existimat, ut si quis Patrem in bello ignotum interficiat Denique, extraordinem animadvertio locum habet, quoties ad culpam propius quam ad dolum causa caedis perpetratae accedit Sed hujus rei tractatus tam varios habet anfractus & considerationes, juris prudentiae plenas, ut eas hic nullo modo exequi liceat, Egimus plena manu in *pralect ad tit 11 ad l Corn de Sicar*

34 Sequitur *Parricidium*, quod proprie tumitur, pro caede alicujus, qui in recta sanguinis linea nobis est conjunctus, reliquorum caedes propinquorum magis est, ut homicidia atrociora sint § 6 *Inst de Publ jud* Poenae gravitas non tam quaerenda (ut superius dictum & de Majestatis quoque ac similibus intelligendum est) intentione cruciatus, quam in specie terribili apparatus, quod egregie & ingeniose a Romanis observatum, parricidas virgis sanguineis verberatos culeoque inclusos cum cane, vipera & simia, in mari vel in flumine suffocari voluerunt Huc etiam referri potest expositio infantium, Liberos recens natos exponere jure Veteri erat impunitum, ut apparet ex *l 29 d Manum. Testam l 16 C de Nupt* juxta notissimum Graeciae morem, quo exempla Comica referri possunt Poterat Pater exponere vel tollere liberos, id est, alendos suscipere *l 6 § 2 d jur Patron* Sublatos exponere, nefas & quasi homicidium erat *l 4 d Agnosce & alend lib.* Dein, expositio plane prohibita, ejusque loco surrogata est venditio *sanguinolentorum*, id est, recens natorum *l 2. C. Patr qui libr distr* Poena est extraordinaria *d l 2 § l. pen. C de Patr pot.*

35 *Adulterium* est corruptio mulieris alii nuptæ Nam vir conjugatus rem cum alia soluta habens matrimonii quidem æquè fidem violat, sed non idem admittit delictum, quod uxor alii se substernens, quia hæc præter thorum violatum, efficit, ut maritus, cujus non est, pater censeatur, *l 6 § 1 π ad l Jul adult* Unde omnium populorum existimatione contumeliosior est viro quam mulieri conjugis evagatio. In muliere igitur adulterium, in virgine viduaque stuprum committitur, gravius quidem à conjugato quam à cælibe, tamen stuprum, idque non Romano tantum sed & divino juri consentaneum videtur *Levit 20 v 13 Deut 22 vers 22*

36 Quare *Justinianum* ego quidem cucurbitas pingere, quam *romæ Justinianus* maluissem, quando capitis poenam à *Constantino Magno* utriusque sexus adulteris inflictam, mulieribus remisit, eas virgis admonitas monasterio includi præcipiens, etiam venia bonis viris datâ, post biennalem poenitentiam eas reducendi, scilicet, *quis earum non misereatur* ait optimus Cæsar, obnoxius, ut volunt *Theodoræ, Nov 134 cap 10 l ult. C Qui potior in pign* Et tamen hoc discrimen apud Saxonas, gravissimam gentem, adhuc observari, testis est *Carpzovius Qu 53 Criminal n 27 & 33*. Cæterum, Recentiores Legislatores quæ antiquum jus Romanum, quo relegatio tantum in adulteros sancita erat, contenti mulctis pecuniariis, facilitate superare, quam & novum *Constantini & divinum, & veterum Germanorum aliorumque gravium populorum*, quibus hoc capitale fuit, leges imitari maluerint, nulla idoneâ ratione probari potest De singulis actum latius in *Prælect. ad Tit π de l Jul de Adulter*

37. Sequitur Stuprum, quod est cor-

ruptio virginis viduæque honestæ; Nam meretricia voluptas, etiam impunita, ut visum Romanis, exemplo ebrietatis similiumque vitiorum, esse non debet, æstimatione tamen criminis distingui meretur Persecutio stupri moribus hodiernis non male exerceri videtur in hanc sententiam, ut ducat vitiatam, vel dotet Nam si amor furtivis nuptiis conglutinetur, hoc ferendum Sin, æquum est, defloratæ pecuniarium solamen tribuatur Quod tamen nihil vetat, quominus insignitior fraus, publicâ multâ vel coercitione corporali adficiatur *l 1 § ult π de Extraord Crimin* Meretricia libido similiter mulctanda pecuniis, aut relegatione, si nimis impudens & frequens, etiam usum relegatio non reperiat

38 Qui in adulterio nihil quam violationem fidei conjugalis vident, Polygamiam ejus speciem faciunt. Sed ex Romani & divini Juris sententia superius exposita, muliere duobus nupta, committitur adulterium, quia res habetur à posteriore viro, cum femina alii nupta Sed vir duas uxores sibi jungens quarum neutra nupta est alii, non admittit adulterium, sed proprii generis delictum, cujus jure civili non est major poena, quam stupri, jure divino nulla Sed mores hodierni graviolem Adulterio poenam digamis imposuerunt, utique corporalem Quinam rectius? Laudemus in polygamia, per quam res sanctissima indigne violatur, moris hodierni severitatem, non minus quam in Adulterio nimiam remissionem vituperamus

39 Non sunt etiam populi recentiores tam faciles advertendi in Incestuosos, omnisque veneris nefandæ species, quas ad rigorem Juris divini, poenis capitalibus persequuntur, ut hac de re actum a nobis ad *tit Inst de Publ Jud n 7 & tit. π. Ad l Jul. de adult. n 9* Rursum in Leno-

in Lenones, nefandum illud artificium exercentes, capitale supplicium, quod Justiniani Lex inflixit Nov 14 § 1 hodie, non nisi extra ordinem, pecuniâ vel relegatione duntaxat animadvertitur.

40 Placet de adfini maleficio plusculum adicere, quam diximus 2 sect 6 c. 1 n 18 Neque enim quod diximus illic, dictum volumus eò, quod minus id flagitiosum putemus, quam id esse volunt D. Matthæus aut Carpzovius, qui ad Sodomiticum genus improprie, refert Masturbationem, Qu 76 n 10 Sed de poena capitali aut corporali vix est, ut eorum sequi liceat sententiam.

41 Quippe Venus monstrosa proprie non est, hæc enim requirit agentem & patientem l. Cum vir nubis 31 C. h. t. Ista autem, quæ terminatur in cuiusque persona, nec cum alio subiecto communicatur, nusquam puniri legitur, aut jure civili, aut legibus hodiernis, ut fatetur Carpzovius d. Qu. n 13 Quod autem de poena filii Judæ, Onanis memoratur Genes 31 à simplici masturbatione plurimum discrepat. Ille jussus erat a Deo prolem ex fratris vidua gignere, sed iniens illam foras ejecit τὴν γυναῖκα. Hoc enim facinus admissum fuit in feminam, non in viro solo terminatum erat, factum fuit ad perdendam prolem, cui destinatum emissumque semen erat, continebat tædissimam rei sanctæ, matrimonii καὶ ἀφροσύνη & deformationem, cuius Athenis reum se quoque fecit Pisistratus, ducta secundis nuptus filia Megacis inimici sui reconciliati, ex qua sobolem tollere volebat, ἡ ἀλλόμορον οἰονείαν ἐκ τῆς νεογένετης γυναικὸς τέκε, ut scribit Herodotus in Clis. Accessit in facto Onanis, contemptus divini imperii insolentissimus, qui per se mortem merebatur.

42 Instat D. Matthæus, Cum sicario, qui hominem vel unum occidit, mo-

riendum sit, quid in eos statuendum, qui nefarius suis libidinibus tot homines occidunt, tantum seminis profundunt, quos si verum natura pateretur, sæpius moro æquum foret. Nimis hoc argumentum à perditione seminis intenditur, ut adeo in maritos scilicet, qui uxores prægnantes ineunt, hac ratione capitis supplicium conveniret. Nusquam nisi exercitium veneris inter duos contra naturam, pro venere monstrosa punitur. Alioqui & impudicæ cogitationes eo protractæ ut inxoris τῆς γυναῖκος eliciant, eodem modo puniendæ forent, & quis esset finis? Prudenter igitur Legislatores hoc mutum flagitii genus silentio transmittunt, cui etiam coercendo nulla sufficeret vindictæ vigilantia. Nec tamen hæc impunitas in infinitum patet. Punienti extra ordinem, severeque, non tantum mariti, qui fraudandi matrimonii causa id agunt, sed etiam cinædi, qui adolescentes talia docent usque præcunt, etiam qui nimis impudenter & aliis coram, se polluere sustinent, more Diogenis, qui in Foro medio τὸν ἄφροδισμὸν ἐπισημαίνων, ut Laertius in ejus vita narrat, qui vel hac causa merito Canis appellatus fuerit. Secretæ vero libidines, quæ cum aliis se non communicant, extra legis poenam in execratione sint.

43 Et si non sit dubium, quin masturbatio, quam libet secreta, peccatum sit gravius quam simplex stuprum, quia sine dubio est contra usum naturæ, quo amor queritur, nec videtur, ut ait d. l. cum vir nubis 31 C. h. t. pollutio corporis animique deformis, maxime, si non obrepat indulgentibus sibi in concupiscentiis, sed opera detur ut fiat, & in consuetudinem vertat. Hæc qui legent adolescentes, nefas cognitum aut ignotum abhorretere discant, & remedia quæ in promptu sunt, adhibeant, post preces pialque

piasque meditationes, *κατακλινομένης, κα-
κίαν ποιῶν, παρσιμονίαν υἱότητι, ἀσφάλειαν
ἐν laboris, maxime matutini, juxta Py-
thagoricum illud, Διλοὶ, παιδεστοὶ, κού-
ρωσι ἀπὸ χεῖρας ἕξασθαι*

44 Sequitur VIS; quæ fertur VIS du-
plex, publica & privata, Illa tamen
non est publicum nostro sensu crimen
Nam si in Remp committatur, Maje-
statis est, sed publica vis dicitur quæli-
bet atrocior, maxime quæ fit armis,
& hinc privata intelligitur Publicæ
pœna plerumque capitalis est, privatæ
secundum merita singularium alia atque
alia esse debet

45 Ad publicam vim pertinet RAP-
TUS virginis viduæve honestæ, quem
meritò jus Romanum gravissime perle-
quitur, capitali pœna *l un C de Rapt
virg* Quod tamen eadem Lex non di-
stinguit inter volentes invitæque mulie-
res, id verò minimum rigoris præferre
videtur, nec hodiernis moribus servatur
Stuprum gravat quidem raptus crimen,
sed hoc tamen sine illo consistit & capi-
te rectè punitur, ut & stuprum violen-
tum sine raptu *l un*

46 Falsi crimen est ficta veritatis im-
itatio vel suppressio, in fraudem alterius
facta, cujus plurimæ sunt species, aliæ
aliis graviores, leviores, perinde pariè
puniuntur, haud absurde in illo mem-
bro præ aliis, quo maxime falsum com-
mittitur, scil. linguâ perforatâ, quod &
in perjuros & blasphemos rectè statui-
tur, *Vid l 1 l 2 l 9 l 13 § 1 & l
32 § 1 ad L Cornel de Fals*

47 Huic affinis est Calumnia, sive
delatio falsi criminis, cujus pœna rectis-
sime jure Romano talionis tradita fuit,
hoc est; eadem quam merebatur cri-
men, quod calumniator intendebat,
l 7 in pr & de Accusat

48 *Magia* quandoque pro veneficio
sumitur, at tunc ad homicidium perti-

net, sed propriè est crimen eorum,
qui ope diabolica, præstigiis artibus-
que vetitis grassantur, idque plerum-
que dispendio hominum, tam corpo-
rum quam animorum, aliquando quali
pro hominum salute Illos jus civile gra-
dio punit, hos impune dimittit Con-
stantinus Christicolarum Cæsarum pri-
mus, Alii hoc gravius plectendos cen-
sent, ob periculum animarum *l 3 §
7 C de Malef & Mathemat l 4 C
eod* Neutri, ut videtur, bene, pu-
niendi quidem, sed lenius, quam qui no-
cendi causam habent, quia Leg si tor
maxime læsionem societatis communis
spectat *Magia*, quæ non desinit in
noxiam hominibus illatam, puniendi
non videtur, non quod nulla sit, ut vo-
unt, qui vel malos genios esse, vel in
res naturales operari negant, manifeito
sacræ Scripturæ ludibrio sed quia Legis-
lator crimina mente non metitur, sed
manu, ut alias dictum

49 *Plagium* vocatur furtum hominis,
cujus pœna usque ad capitali extendi
potest, haud minus quam raptus sine stu-
pro *l ult & C de Plag Deuteronom
24 n 7* Usus hujus criminis est minus
frequens hodie quam fuit olim, cum ser-
vilitatis usus faceret operæ pretium in au-
ferendis hominibus, eamque hominum
venationem tanquam *κατακλινομένης* lucri e-
vercendi speciem improbare non videtur
Aristoteles *lib 1 Polit c 4* Non ma-
le, si fieret in validos vagantes, fecem &
purgamenta generis humani, pessime,
si fieret in alios innocentes

50 *Abigeatus*, est rurtum majus pe-
cudum ex agro vel stabulo abductarum,
nam modicum, veluti ovium paucarum
magis est furtum *l ut - de Abig* Quæ
quæ vero pœna FURTI simplicis (de
quo proprium locum hic non perleque-
mur) exemplo juris Divini, Romani &
aliarum gentium intra mortem subsistere
debet,

debet, tamen in Abigeos, maximè qui ut artificium illud exercuere, non abs re videri potest acerbius animadverti eadem ratione, qua Scythæ olim apud Juitin *lib 2 à pr* nullum furto crimen gravius puniebant, quia nullis domibus res suas continentes, nihil salvum custodire possent, si non facilitas perpetrandi, acerbitate poenæ, & spes impunitatis metu gravioris supplicii compensaretur. Tilius tamen est, exemplo Juris Divini, mitius in abigeos consulere, Quin nec

jure Romano eos capitali supplicio contum probavimus *ad tit π de Abig* Pluribus de FURTO & INJURIA heic supersedemus & ad juris privati lectiones remitemus

51 *Stellionatus* postremo dicitur omne crimen, quod speciali nomine caret, à Stellione versuto animali, quod se in omnes formas vertere dicitur, Ideoque specierum enumerationem hoc delictum quasi clausula generali obsignat. Vide, *tit π de Stellion.*

A P. V I.

De Re Judicata

Quid sententia. quomodo formetur, ubi de numerandis suffragiis, exacte disseritur, & contra Grotium. Cujus nomine sententia feratur. De effectu ejus, an emendari possit, & à quo. Executio sententiæ. De modis, quibus sententia retractatur, Quærela Nullitatis Appellatione. Restitutione in integrum, Relationibus & jure Principis hac in parte.

Post varias cognitiones & Interlocutiones, ubi res ad maturitatem Judicandi perducta fuerit, Judex ferre debet *Sententiam*, quæ est *ultima Judicis*, super causâ jam cognita, *Pronuntiatio*, *absolutionem vel condemnationem continens*, & sic fit res Judicata. Quamquam ea voce per excellentiam quandoque utimur ubi res in eo statu fuerit, ut nullo modo retractari possit, quomodo Canonistæ Rem judicatam, non nisi post decem a sententia latâ dies, intra quos appellari potest, intelligunt *l 15 x de Sent* *e re jud* quemadmodum & Sententia per excellentiam in hac definitione accipitur, cum & alias Interlocutiones eâ voce designari soleant, modo causâ cognita enuntiatae sint. Nam quæ aliter proferuntur, neque Sententiæ sunt, nec ita appellantur, nec effectum rei judicatæ

habent, quo pertinet *Tit C Conminationes*, sive poenales, quas vocant, *Fusiones*, *Epistolas*, *Programmata*, *Subscriptiones auctoritatem rei judicatæ non habere*

2 In formanda sententiâ, minor est difficultas, ubi singuli officio publico funguntur, ut veteres Magistratus Romani, quam ubi plures adhibentur. Et si hodiè quidem non utimur regula Juris Romani, quod uno è iudicibus absente, reliqui judicare non possint *l 24. π de Re Judic* utcunque ratio, quæ præfertur à Romanis Jurisconsultis æquè moribus hodiernis conveniat, *quia potuit absentis presentia reliquos in consensum trahere l 17 § ult d Recept qui Arbit.* Nec enim est dubium, quin valeant acta à præsentibus; quibusdam licet absentibus, ut fit in Collegis Decurionum

l 3 & sequ ꝛ Quod cujusque universit
Nisi forte aliud sit in Judicibus davis ex-
tra ordinem, quales erant Judices peda-
nei, Arbitri, & hodiè Revisores, qui di-
cuntur, & quicumque plures cum sint,
non faciunt tamen Collegium, quod ha-
bet jurisdictionem per modum universi-
tates, ut ibi etiamnum valeat illa vetus
regula, secus atque in Curis & Sena-
tibus, Quorum jus à præsentibus, qui
reperiuntur, nisi quid secus peculiariter
receptum sit, exercetur Adeo, ut ta-
meti pars magna judicum aliquando
excusetur, ut usu venisse constat, à mi-
nori quoque parte Jus Collegii usurpetur
Etsi in casu fortuitæ absentiae, quando-
que major adhiberi solet accuratio, ut ab-
sentes etiam consulantur, si major pars
& eorum, qui jus habent dicendæ sen-
tentiae non consenserint, quod tamen vo-
luntariæ cautionis ergo magis, quam
Juris necessarii causâ instituitur

3 Absolutio vel Condemnatio præ-
rogativâ numeri suffragiorum, non va-
lore rationum, conficitur Paribus for-
te sententis Regula Juris universalis est,
Absolutio reum, non modò, quod hic
Actore sit favoribilior, sed hac impri-
mis ratione, quod status negotii mutari
nequeat, nihilque novi fieri possit, si
in neutram partem, mutandi causa præ-
valeat Ideoque, si judices votis sint
pares, Actor vincere non potest, quia vi-
ctoria non nisi à viribus superiore pro-
ficisci potest Et quia publica juris ratio
non fert, ut lites sine exitu pendeant,
hinc Rei absolutio fit necessaria

4 Si non sit oppositio inter duas ju-
dicum partes, simpliciter adfirmantes
aut negantes, sed in tres pluresve par-
tes abeant, quæri solet, quæ quibus con-
jungendæ sint Volati quidam judices
reum absolvent, quidam morte puniri vo-
lunt, alii relegant Vel sic Tres judi-
ces capite puniunt, duo pecunia, duo

exilio Hac de re Grotius, *Distinguen-
dum*, ait, *hic inter sententias, quæ to-
tis rebus differunt, & inter eas, qua-
rum altera partem alterius continet, ut
hæ conjungendæ sunt in eo, quo conve-
niunt, illæ non item Sic, qui in viginti
damnat, & qui in decem, conjunguntur
in decem, adversus sententiam absolven-
tem At qui morte reum puniunt, & qui
relegant, non conjunguntur, quia diver-
sa hæc sunt, & in morte non est relega-
tio Sed nec absolventes cum relegantibus
conjunguntur &c Nam qui relegat non
absolvit lib 2 de jure B & P c 5 n 19
Cum his fere consentit Plinius lib 8
Epist 14 aliique à Grotio laudati*

5 Apparet illos sententiæ suæ fun-
damentum ponere, in adfectione rerum
sive materiæ judiciorum Sed cum vis
& potestas suffragiorum ab intentione
judicantium pendeat, videndum, ne
non potius sequenda sit præsumptio vo-
luntatis illorum, junctâ hac regula, sem-
per in dubio inclinandum in mitiorem
partem Non possumus exemplo carere
Tres judices capite puniunt, duo pecu-
nia, totidem exilio Cujacius reum ca-
pite puniendum statuit lib 12 obs c 16,
*quia diversarum sententiarum coitio non
est*, inquit, *adversus eam, in quâ plu-
res sunt dissidentes* Ego dicerem, Exi-
lio reum esse mulctandum, quia dubi-
tari non potest, quin damnantes in pec-
uniam, malint, si hoc obtinere nequeant,
exilium rei, quam capitis supplicium
Ac ita vidi servatum in suprema Frisio-
rum Curia, exemplis in eam rem ad-
ductis, quæ collocata sunt in *Prælect ad
tit ꝛ de Re Judic n 18*

6 Proinde & absolventes cum relegan-
tibus conjungendi videntur, adversus gla-
dio ferientes, quia sine dubio malunt
reum, quem innoxium putant, extula-
re quam perire Sed qui absolvit, non re-
legat, ait Grotius, quod est verum,
led

sed hoc non est π̄ καλιόλινοι, igitur de præsumpta voluntate eorum qui diversum dixerunt Sic Curia Frisorum non dubitavit, conjungere eum, qui torqueri volebat reum, cum virgis cædentibus, contra severiorem sententiam, et si torquens non magis cædebat virgis, quam absolvens relegabat, idque præsumpto, quin etiam expresso torquentis assensu, absque mutatione tamen sententiæ suæ, ut qui fateretur, esse colligendum, se potius velle cædi reum virgis, quam duriore subigi supplicio, plura diximus in *Eunom Rom ad l 23 § 3 d Recept qui arbitr*

7 Fertur sententia nomine Summæ Potestatis Antiquitus Reges ipsos audisse causas & jus dixisse, eaque gratia primum esse constitutos, satis conitat Cicero, Fruendæ justitiæ causa reperies olim bene moratos Reges constitutos *lib 2 offic c 2 Heliod Theozox v 88*

Τύνηος ὁ βασιλῆς ἐπέφρασε, κτε
καὶ λαοῖς

Βλαπτομένοις ἀγρέφει μιστήροπα ἐρ-
γα πέλῃ

Hac unâ Reges sapientes lege servan-
tur,

Dicere jus populis injustaque tolle-
re facta

De rebus saltem majoris momenti ut ad-
duentur, & de causis denegatæ justitiæ
cognoscerent ipsi, diutius servatum, ad
summam populorum utilitatem pertinet
donec eo perventum est, ut Reges &
Principes solum jus publicum sibi suis-
que consiliaris reservarint, Rebus ju-
dicandis ad Curias judicum delegatis

8 Inflectus sententiæ consideratur vel
in se, vel ratione Actionis & executio-
nis In se, quod Inrevocabilis atque in-
corrigibilis, neque augeri litera unâ, ne-
que minui possit, ut Apulejus Hactenus
bene Pilatus, ο γίγαφα γίγαφα *Joh 19 v.*
22 Ne quidem principali Recripto sen-

tentia, nullâ provocatione suspensa retra-
ctari potest *l 3 C que Sent rescind non pes-
sent* quod tamen de civilibus, non de cri-
minalibus causis, accipiendû Et si plerum-
que rationes non mutandirem judicatam
utrique causarum generi convenient, ve-
luti, publica utilitas, quod judex offi-
cio suo defunctus sit, & quod bis pec-
candi facultas illos negligentiores redderet:
Hoc tamen interest, quod in civilibus
per sententiam victori jus quæsitum est,
quod neque per judicem, neque per ip-
sum Principem adimi possit *d l 3 cum*
in criminalibus nulli quam Reipubl jus
sit comparatum, cujus arbitrium & mo-
deramen penes Principem esse constat.

9 Si quis igitur, post latam senten-
tiam, error a Judice vel Judicum Curia
commisus detegatur: (ante promulga-
tionem in potestate judicantium est sen-
tentia) Principem consulere ejusque au-
thoritatem implorare, nec inutilli pudore,
quando alius non datur exitus, re-
tardari debent Utique si nolint imitari,
quod abominandum, Curiam ex Galli-
cis unam, à *Michaële Montano* in *Gusti-
bus suis*, sine nomine demonstratam;
nisi quod suæ habitationis, quæ fuit in
Aquitania, vicinam appellat, à qua cum
duo latrocinii erant damnati; sed post
latam sententiam, ex actis vicini Tribu-
nalis, ubi veri latrones deprehensi erant,
liquido constaret illorum innocentia,
suspensi tamen sunt miseri (*les pauvres
diabls* inquit) tanquam victimæ formu-
lis Justitiæ consecratæ Sunt tamen Cu-
riæ, quæ jus Principis in Justitia admi-
nistrandâ exercentes, inconsulto eo,
qui summam Reipubl potestatem ha-
bet, sententiam criminalem non æque
civilem ante ejus executionem, mutare
possunt, ut exemplo illustavimus in *Præ-
lect ad tit π̄ de Re Judic n 44*

10 Lata sententia executioni danda
est ab eo, qui tulit eam, modo habeat

jurisdictionem, cui inest imperium, saltem minus, quod mixtum Jurisconsulti vocant, hoc est, Jurisdictionem simpliciter dictam, ut a nobis descripta est in *sect preced tit ult* Qui vero notionem habent, de qua in *eod tit* dictum est, non habent exequendi potestatem, sed hanc petere debent, ipsi, aut victores à Magistratibus Quod etiam hodie faciendum est ab his, qui partes jurisdictionis habent mandatas, de quibus *sibi* similiter actum, etsi ex ratione Juris Civilis verius est, eos, qui mandatum acceperunt jurisdictionem, ipsos exequendi habere potestatem, ut probatum ad *d Tit x de Re Judic n 51*

11 Quod si condemnatus alibi degat, aut res, in quam facienda est executio, in alieno territorio sita sit, iudex ejus loci requisitus non recusat executionem, nec si in eodem Imperio sit, recusare potest, quin à superiore ad hoc Justitiæ ministerium compellitur At si requisitus iudex sub eodem Imperio summo non agat, in ipsius arbitrio est, exequi velit sententiam, an secus, Non solent tamen negare, debitâ humanitate requisiti, quin juri Gentium, si negarent, adversari viderentur, sub hac tamen exceptione, nisi jurisdictioni suæ præjudicium inde creetur, quâ de re cum inferior agendi locus occurrat, hic præmonebimus, ut hanc exceptionem res ipsa & ratio summa flagitat, ita usum ejus plerumque Curis inter se collidendi occasionem præbere, dum quod requisitus sibi præjudicio fore præsumit, hi, quibus negatur executio, secus interpretantur, ac inde causam, requisiti, vicissim negandi executionem, ubi nullum quoque vertitur præjudicium, occupant

12 Condemnatis antiquo jure Romano & lege XII tabularum, mensurum spatium, quod recentiori jure mutatum est in quadrimestre, quo judi-

cati solutionem conficiant, tam facti laudabile, quam quod hodie nullum in hunc finem datur Legitimum tempus, dum executiones arbitrarias dilacionibus multo sæpe diutius eluduntur, inhumanum & iniquum est Si quis inter antiquum & recentiore populi Romani morem, viam hac parte mediam eligeret, forte nihil erraret

13 Sed modi, quibus Executio administratur, varii sunt Primus est, Manus militaris, quæ dicitur in Jure, quando rem, sive corpus certum restituere jussio, neque parenti res auferatur *l 68 x d R Vind* non quod milites e numeris cohortium illuc adhibeantur, sed ministri Magistratum armati illa voce designantur Pluribus enim haud immerito locis prohibitum est, milites proprie dictos executionibus adhibere judicialibus, non tantum, ne milites à cohortibus suis officioque publico avocentur, quam ne belli species Judicis adfundatur, & vis Dominationis, Judicati auctoritatem corrumpat

14 Etsi reliqui Exequendi modi sæpe nec sine manu armata fiant, hoc tamen nomine, modus, qui sola manu militari fit, hoc est, ablatio rei controversæ designatur Etsi pignorum capio & distractio, missio in possessionem, conjectio in carcerem, sine armato ministerio plerumque fieri non possit, si condemnatus ipse res, e quibus iudicatio satis fiat, assignare gravetur, quod arbitrium civilitas hodierni moris ei recte meritoque detert

15 Carcer extremus executionis modus est, si condemnatus nullo alio modo parere in animum inducat, aut nihil sit, quo aliunde victori satisfiat quæ tamen extremitas contra certas personas, quæ in solidum excuti nequeunt, & habent beneficium, ne teneantur ultra quam tacere possint, quos inter qui bonis cesserunt, initium nequi-

16 Sed de his & quæ plura de Sententis & Rejudicata, dici queant, alibi latius actum. Agendum hic paucis, de his quæ Rei Judicatæ derogant. Et si enim sententia lata revocari non potest, ab eodem Judice, nec etiam in præjudicium victoris ab ipso Principe, quod diximus, sunt tamen remedia quædam Jure prodita, & ubique gentium ultata, quibus sententiæ retractari possint, summa ratione, quia nullius hominis aut Curie tam omni erroris exceptione major est prudentia, quæ non aliquando labi & emendationis indigere videatur. Hinc sententiæ rescindi moris & juri est, per Querelam Nullitatis, Appellationem, Restitutionem in integrum, Supplicationem, seu Revisionem, & si qua similia sunt Remedia, ab inferioribus & supremis judicibus, actisque Magistratum institui solita. Nam ab ipsis Summarum Potestatum decretis nullam ad alium esse Provocationem, res & Summitatis natura satis indicat. De singulis aliquid.

17 Querela Nullitatis habet locum, quando Sententia est ipso jure nulla, quod variis causis usu venit. I si lata sit contra leges & mores civitatis sententia, ut si judicatum sit, minorem annis quatuordecim posse facere Testamentum, mulierem ex fidejussione, Filium familias ex mutuo teneri, in locis, ubi Jus civile viget. l 1 § 2. Quæ sent sine appell rescind l 2 C. Quando provoc non est l 2 C. Quando provoc necesse non est. II Secundo, si prius inter eadem partes aut eorum antecessores, sententia lata sit, in iisdem terminis contraria. III si lata sit à Judice, cujus non erat jurisdictio directè, vel ex prorogatione. l 5 & 6 C. eod. IV Si commissus sit error calculi. l 1 § 1 d. tit. Quæ sent sine appell rescind V si talis sit condemnatio, cui per rerum naturam pa-

rerum non potest. l ult. eod. tit. Quæ causæ jure Romano proditæ; sunt etiam juris Universalis Plures & speciales hic prætervehemur.

18 Tales sententiæ jure Romano nunquam transeunt in rem judicatam, & sine provocatione rediguntur ad statum Nullitatis, ita, ut Actor repulsus perinde veteri actione possit agere, ac si judicatum non fuisset, & Reus executionem judicati per exceptionem doli mali refutat, ut demonstratum à nobis est. ad pr. Tit. de Appellat. Quod nec aliter ex Arte juris universalis habere se potest. Sed quia Judices, à quibus latæ sunt contra jus sententiæ, plerumque adficiuntur ita, ut Euripides ait, Τὸ ὀψιθῆναι γράμματα ἄδυνά, Emendari sententiam, dolet, usus ita fert, ut querela nullitatis ad Superiorem, perinde ac Appellatio, deferatur, Quæ specie nonnulli in opinionem seducti sunt, Querelam Nullitatis à remedio Appellationis hodie non esse distinctam, In quo illos decipi in Prælect. ad Tit. Quæ sent sine appell. rescind sub fin. demonstravimus.

19 Appellatio est, Querela non acquiescentis iniquæ sententiæ vel decreto Judicis inferioris. De Nullitate etiam est Querela, sed τὴ μὴ ἴσθι, non Entis, civiliter, hinc sententia vel decretum existit equidem, sed iniquitate laborat, contra jus partis, non contra leges. Discrimen exemplo cognoscitur, Pronuntiatum est, minorem annis XIV jure fecisse testamentum; non est sententia, juridice, Rursus, Pronuntiatum est, majorem annis XIV fuisse Testatorem, qui vere minor fuit. Est sententia, sed rescindi potest, cum, quod nullum est, τὴ μὴ ὄντων, ut loquitur Demosthenes, rescindi non possit.

20 Divisio Appellationis est in Judiciali & Extrajudiciali. Judicialis est à sententis, tam interlocutoris, Cccc 3 quam

quam definitivis; etsi à prioribus jure Romano non datur appellatio, sed non res qui magis sunt hujus Artis, ex Jure Canonico aliter ubique receperunt Ex trajudicialis est, de Decretis, veluti a Nominationibus ad munera publica factis *l 1 n de vacat & excus mun* de indictionibus gravius tributis *Nov 128 c 7* & a quolibet alio gravamine, decreto Magistratus alicui oblato & influcto *c 1 & cum Romana 3 de Appellat in 6* quale erat, quod Festus parabat Paulo, ut Hierosolomis judicaretur Unde Cæsarem appellavit, ut in Actis Apostolicis legimus

21 In causis Criminalibus & maximè, capitalibus, Appellationem & que ac in civilibus, habere locum, ratio & momentum rei & errandi periculum in his non minus quam in illis, & miserorum salutis ratio exigunt Jurisque Romani auctoribus dictarunt Quo magis mirandum est, hodiernis moribus, in multis populis, secus esse receptum Id enim de Germania testatur Myntinger *cent 2 obs 98 n 2 & cent 4 obs 41 Gail 1 obs 128 & lib 1 de pace publ cap ult in fin n 36* De consuetudine Hispaniæ Scach de Judic *lib 1 c 27 n 62 63 83 93 & 95* In Italia non dari appellationem in Criminalibus, testis est Julius Clarus § *fin Qu 99 n 3* De Belgicis nationibus idem scribit Groeneweg *ad l 2 Quor appell non recip* saltem ubi per inquisitionem proceditur Nam in ordinario processu Appellationem admittunt Hollandi, teste Bortio *in tract de Appell in Crimin* Sed Galli jure Romano hac in parte utuntur, teste Rebuffo, comment ad const *Reg tom 3 tract de Appell art 7 gl 2 n 22*

22 Ratio, quæ hanc à jure civili discrepantiam introduxit, quod rei criminum semper appellarent, & sumptibus moraque suppliciorum graves Reipubl

forent, non est tanti, quanti liberæ plenæque defensionis facultas, & veritas dicti,

Nulla unquam de morte hominis curatio longa est

Nec desunt qui hanc humanitatis rationem putant esse tam validam, ut nec Statutis specialibus appellandi facultas in criminalibus prohiberi possit, ut nec ipsi, addunt, Diabolo sit neganda, Covarruv *part 2 Quæst 23 num 3* Dan Moller *lib 4 Semestr c 33*

23 Nec tamen repudiandi sunt casus, quibus etiam in Capitalibus recte negetur appellandi facultas, ut negatur in Jure Romano, Ducibus latronum, Auctoribus seditionum, item Homicidis, veneficis, maleficis, adulteris & qui violentiæ manifestis argumentis superati, testibus convicti & propria voce confessi sunt, omnibus hiisce requisitis concurrentibus, non est iniquum, Appellationis moram præcidi, secus, si non ultro, sed metu tormentorum confessi fuerint, constitutum est in *l 2 C Quor appell non recip* Quæ hætenus in Jus Universalis recipi merentur, ut & reliqui casus, quorum executio moram non patitur, ut est exactio tributorum & debitorum fiscalium *l 4 C Quor Appell non recip* Quæstiones de Annona, de aperiendo testamento & missione in possessionem *l 6 l ult C eod* Quin omnes possessoriæ lites ex ratione juris Romani, huc pertinent *l un C S de moment poss* Quod hodiernis populorum moribus aliter observatur, ut expositum est *in prælect ad tit n de Appel recip vel non* ubi & alii casus excepti, quos inter, si minister officii sui ratione a Magistratu, cui servit, condemnatus sit, extra damnum famæ & patrimonii *l 3 d T Quor appel non recip*

24 Institutum appellandi non minus Reipubl. necessarium, quam nimis frequen-

frequentes appellationum species & gradus inutiles, litibus producendis & intricandis opportunum, quin publice privatimque noxium est. Quin in aliis gradibus appellationum, à statu & ordine cujusque Reipubl. pendet. Optime habet, ubi unus tantum est gradus, sicut in nostra Patria, vel si plures sint, temperamentum Juris civilis obtineat, ut tertio provocans non audiat, quod tamen est juris positivi, & hodiè non servatur, cum ea cujusque magistratus facultas videatur, in qua sibi præjudicium fieri nullus patitur. Ac iteò per omnes Magistratum gradus causæ peraguntur, donec ad summam potestatem, vel ad Judicem, à quo non datur appellatio, quales exinde postquam Summæ Potestates ipsæ res judicare desierunt, in plerisque Imperiis habentur, deventum fuerit.

25 Sed cum Juris tam publici quam privati controversiæ veniant, & in singulis diversi Magistratus ut collegia in quaque civitate constituta sint, hinc sæpe dubitatur, ad quos superiores appellatio instituenda sit, ut de ipso genere causarum frequenter ambigitur, ad utrâ, Juris Publici, an Privati speciem pertineat. Quod in plerisque Rebus publicis, præsertim Aristocraticis & Liberioribus nunquam satis decisum, nec scio, an unquam plene decidendum sperari possit, ut in nostra quidem Republica, etiam post Leges hac de re Latas eas in continua fluctuatione versetur, & facti magis quam juris habeatur. Nec sufficit, quod vulgo dicitur, Quæstiones de meo & tuo inter cives esse juris privati, quæ ad regimen civitatis pertinent, eas esse juris publici, Nam inter Reges & Principes inque eorum consistoriis, denique in omnibus conciliis Quæstiones de meo & de Tuo, & quidem inter privatos, omni die ventilantur. Quicquid

tamen in universum dici potest, hæc rerum conjunctione absolvitur, ut Quæstiones mei & Tui, quatenus in illis nullum præjudicium publicum vertitur, ad juris privati Judices referatur. Sed quatenus eadem res ad Reipublicæ administrationem spectent, ita judices ejusdem generis requirunt. Quod si dubitetur, ad utrum judicem res pertineat, Appellans alternative ad Politicum vel Judicalem provocare potest, ut vel remelius explorata alterutrum eligat, vel ipsi Magistratus aut Collegia inter se comparent & rem constituent.

26 Superiorem, qui appelletur, esse oportere, tam certum est, ut, si per errorem Inferior aditus fuerit, Appellatio nullius momenti sit, quod jure Romano constitutum, universali rationi consentaneum est, *l. 1 § 3. de Appellat.* Debet etiam immediate superior esse, qui appellatur, ne jura Magistratum & ordo publicus intervertantur, idque est quod vulgo dicitur, Appellationem non esse faciendam *per saltum l. 21 § 2. de Appel l. 4. C. de Jurisdic.*

27 Tempus Appellationis interponendæ est, decem dierum spatium. De Temporibus introducendæ & proseguendæ Appellationis, de libellis dimissorius, à Judice, à quo Appellatur, ad superiorem datus, quos Apostolos vocant, & de effectu Appellationis, qui est in summâ, quod pendente Appellatione, nihil sit innovandum, parumper in universum tradi potest. Quia juris positivi & arbitrarii secundum mores cujusque Reipubl. discreta sunt. In summa, etsi diverso modo servatur, habendum est, quod in quibusdam negotiis, vel minoris momenti, vel quæ moram non ferunt, executio, non obstante Provocatione, fiat, ut tamen nova causæ cognitio ad superiorem devolvatur. Idque est, quod ajunt communiter, Appellationes aliquando

quando habere vim devolutivam cognitionis, etsi non habeat executionis vim suspensivam. Et hæc quidem a præsentis instituto abesse non poterant, reliqua e juris privati institutione petenda relinquemus.

28 Est adhuc aliud Juris remedium Romanis posterioribus cognitum, quod *Supplicatio* dicitur, quâ sententia Præfecti Prætorio à Principe retractatur. Qui, cum vice Sacra, id est, Cælaris Augusti judicaret, adulatione temporum, novi differentiâ verbi, dignitatem Præfecturæ mutavit. Et cum Appellatio fiat ob iniquitatem sententiæ, Supplicatio mollius ob *Error* institui dicitur, ut ad tit. *de Off. præf. Prætor. & Cod. de Sentent. præf. Prætor.* traditur. Hæc etiam non suspendit executionem, si post decem à sententiâ latâ dies instituta fuerit, nec quidem si antea fiat, modo victor caveat de restituendo judicato, si retractetur. *Nov. 119 c. 5.* Hoc autem Remedium etiam cum Præfectura Prætorii sepultum fuerit, ex ejus tamen cineribus aliud prodit, quod *Revisio* dicitur, quæ fit à sententis Judicum, vel Curiarum, à quibus appellari non potest. Habet autem proprietates easdem, quæ sunt in Supplicatione, nisi quod plerumque *Revisio* non fit ad Principem, sed ad idem Collegium, vel solum, vel cum alio conjunctum, ut in quaque Republica visum fuit. Est etiam, ubi ad Principem vel ordines supremos instituitur, cujusmodi est ea, quæ *Revisio* magna dicitur in Frisiâ, quales proxime ad Supplicationes Romanas accedunt.

29 Potest etiam retractari Sententia per Restitutionem in integrum, quæ est Amissæ Causæ reintegrationis, & à superiori Potestate, vel etiam ab eadem, quæ tulit sententiam, impetrari potest, nam quisque Magistratus contra sua & Antecessoris sui judicata restituere po-

test. *l. 16 § ult. l. 18 l. 42. de Minor. cujus petitiæ vis eadem est, quæ Appellationis, ut lite super ea pendente, nihil innovetur. l. un. C. In integr. restit. pet. ne quid novi fiat.* Etsi jus Canonicum permittens executionem, sub cautione de restituendo, si contra judicatum fuerit, Moribus in disciplinam magis abiit universalem, eo quod ita fere usu venit, ut ad restitutionis remedium condemnati non tam fiducia causæ, quam ad eludendam rem judicatam, post fatalem appellationis amissa, quia Restitutio eis quadrienniû datur, se conterre solent. Id sane tenendum, causam restitutioni non prebere metum, dolum, absentiam, minorem ætatem aliamve rationem, quæ in ipso negotio, de quo litigatum fuit, evenit & in disceptatione Judicii ventilata fuerit, sed dolum vel justam gravemque ignorantiam causam in processu judiciali commissam esse proferendam. Reliquæ in ipso negotio principali usum habentes, cum ad corpus & merita causæ pertineant, Appellatione vel supplicatione retractandæ sunt, quibus omissis, frustra per in integrum restitutionem in controversiam revocantur.

30 Et hæc quidem remedia à Magistratibus imploranda sunt. Respectu Principis similem Appellationi effectum habet *Relatio*, quæ est duplex. Una, cum Judex causam plane instructam mittit ad Principem, ut is eam cognoscat & decidat, quo casu non potest appellari. *l. 34. C. b. t.* Altera, cum Judex relatis causæ meritis ad Principem, illum de jure consulit, ut juxta consultationem ferat sententiam. *l. 1. §. 2.* cujus generis sunt consultationes Plinianæ in *lib. 10. Epist.* A tali, quoniam partibus fit non auditis, recte appellatur. *l. 1. §. 2. b. t.* Sed hanc esse periculosam, præjudicium qualiscunque sententiæ Principalis opponi alterutri non audito, res loqu-

loquitur, Idecirco Justinianus ipse censuit illam esse prohibendam in Nov 125 Neque moribus, ut puto, exercetur Nec quidem illa prior, quando jam pridem Reges & Principes Ordinesque liberorum populorum rem judicariam Curis Judicum ita permiserunt, ut ipsi amplius illis inquietari nolint

21 Quidam etiam Curis civilem & criminalem Jurisdictionem, *privatim* detulisse leguntur, hoc est, sicut ille terminus in scholis usurpatur, ut se ipsos omni facultate circa civilem & criminalem Jurisdictionem *privaverint*,

adeo ut nec causas advocare non decimas, neque definitas rescindere, vel executiones impedire possint, denique, nec veniam Criminum, nisi certâ forma legibus præscripta, nec eâ sine Curia concursu, servatâ, delinquentibus imperitari possint Ut jurisdictione & Imperium independenter & jure Summæ Potestatis à tali Curia exerceatur, quomodo in Frisiâ constitutum esse, publico & erudito scripto, hinc ante triginta annos adstructum & comprobatum, etsi nec contra non disputatum est

SECTIO III.

De Copiis aliisque Juribus Republicæ.

CAP. I.

De Aërario & Vectigalibus

Transitus, & necessitas Aërarii, in Civitate. Cur, & qui olim populi hoc subsidio carere potuerint. Unde creverit illa necessitas hodie. Partitio modorum, quibus Aërarium conficitur, in Ordinarios & Extraordinarios Inter illos primo de Reditibus bonorum Immobilium, ubi & de Legibus Agrariis. Quibus ex causis Reipubl. agri constituentur. De muneribus publicis Aërarii levamento servientibus, ubi de onere milites hospitio excipiendi. origo ejus rei & excessus enormis. De vectigalibus, eorumque usus differentiâ veteris & novi. de conductoribus, eorum publicanis, an his carere liceat Reip. Vectigalia quis instituire possit, de Pœnis solventium vectigal & commissorum. Quæ sint illicita, ubi de vectigali trapezitico, decimæ & aliis minus commodis. De Extraordinariis contributionibus, ubi de Cersu, de publicatione bonorum, de spoliis hostium &c.

Civitas, Legibus, Senatu, Magistratibus & Judicis ordinata, Copiis eget, id est, facultatibus ad securitatem & dignitatem publicam necessariis

Proinde sine Aërario, sive pecuniis publicis, neque in se consistere, neque adversus externos se tueri potest Nam quieti gentium sine exercitu, Exercitus sine

D d d d

stipen-

stipendiis, stipendia sine tributis nullo modo haberi possunt, est dictum Taciti. Quamquam fatendum est, illam Imperii magis Romani, quam cujuscumque Gentis aut Civitatis instituto convenire sententiam. Nec enim omnes exercitu egent mercenario, nec adeo tributis ad Exercitum alendum necessariis.

2 Si enim rebus & finibus suis contenti populi, nihil aliud agerent, quam ut quietem suam adversus exteros tuerentur, & hac gratiâ se ipsos in armis exercitos & pro aris forisque paratos ad decertandum exhiberent, mercenarius militibus, qui majorem usum, quam ut libertatem ipsorum, à quibus aluntur, opprimant, habent nullum, facile carerent, quemadmodum plerisque veterum illis caruisse constat, ne hoc votum potius quam usus civilis esse putemus.

3 Placet duobus uti exemplis. Quamdiu Lacedæmonii se domi ad illud exemplum continebant, sine mercenariis militibus, & sine tributis, imo sine auri & argenti usu, per quingentos annos id consecuti sunt, ut ne hostis ullus pedem in terrâ Laconicâ poneret. Sed postquam longinquis bellis operam dare, aliorumque libertatem opprimere coeperunt, exercitus perpetuos alere coacti, se ipsos pecuniæ inopiâ exhaustos, exteris mancipare coacti libertatem amiserunt. Alterum est Frisiz Patriæ nostræ exemplum, quæ vetustissimam libertatem inde à Romanis temporibus, maxime post Caroli Magni ætatem, sine mercenariis & sine ullis tributis, contra maximas exterorum invasiones facile defendit, donec bellis civilibus attrita & in domus Burgundicæ ditionem redacta, modicis adspersa potius quam onerata vectigalibus, deinde recuperatâ libertate, Foedere cum alijs nationibus inito, longinquis bellis, immensisque tributorum oneribus implicata fuit.

4 Nec aliud in plerâque usu venit Europa, cum dissoluto Romanorum Imperio, quæque gens milite contenta domestico & feudali, modicis onerata tributis agebat, donec superiori & hoc imprimis seculo, Principes exercitus alere mercenarios, atque per, & propter hos immensis populis oneribus & pecuniarum exactioibus opprimere coeperunt. Idque malum perpetuos habendi exercitus & Tributa sine fine recipiendi, ad ipsas nationes liberas, in statu belli constitutas, perripit, imo reliquis, quam vere sit Aucta Libertas, exemplum præbuit. Discrimen hujus & superioris seculi pateat hoc exemplo, Ordines Frisiz à Carolo V & Philippo II stipulati sunt, ne plus XIV millibus florenorum, quæ nunc, habita ratione pretii, quod deinceps crevit, auri & argenti, forent circiter XXX millia, præter domania sua, exigeret, & hodie tempore belli plus tricenis centenis florenorum millibus in rem communem, ultra *domania* non parum etiam aucta, conferunt.

5 Plane, ut nunc se res habent in orbe Terrarum, non modo belli, sed & omnis Imperii nervus est pecunia publica. Nam Lycurgi institutum, qui ut inter privatos nullum nisi ferrei nummi usum permisit, ita operam dedit, ne Republicæ vires auro vel argento pacis aut belli temporibus indigerent, illius hac parte ratio inquam & omnis ordo Civitatis admirationi potius quam imitationi posteritatis exposita est. Et Frisiorum vetus institutum, quæque sine Ærario Rempubl continuerunt, in Anarchiam & dissolutionem pacis publicæ desit. Imo res vere nunc æstimanti, nullum præstantius optimi status Civitatis & Imperii signum atque argumentum haberi potest, quam Ærarii communis provida constitutio & diligens Administratio.

6. Primo igitur de constituendo, tum de Ac-

de Administrando videamus Aërio Cujus quidem conficiendi modos septem Bodinus enumerat & exequitur in *lib 6 de Republ c 2* nos ad duo genera reducemus Ut modi & fontes, e quibus Aërium constituitur, sint vel ordinarii vel Extraordinarii Ordinarios vocamus, qui fere semper in omni Republ tam pacis quam belli tempore in usu sunt Extraordinarii sunt, Indictiones & collectiones, usu & necessitate publica, præsertim belli tempestate sic exigente, fieri solitæ, & quælibet casualia lucra Prioris generis sunt, Reditus dominici, maxime ex agris publicis, munera & vectigalia Posterioris sunt, contributiones, tam e civibus, quam a locis, etiam ab hostibus, & ex iisdem spolii, donationes a locis & amicis protectæ, penitationes pro concessis juribus ac privilegiis, & id genus alia, quæ in universum definiri non possunt, inque diversis civitatibus & Imperiis aliter aliterque se habent

7 Magnum Republ fundamentum est, in fructibus rerum soli, tam ad certitudinem reddituum annuorum, quam quod ingens præsidium fidei publicæ continent, in subitis necessitatibus, ad mutuas impetrandum pecunias Ita Romulus urbe condita, sic instituit, ut ager Romanus in tres æquas divideretur partes, quarum una pro Sacerdotibus & factorum sumptibus, secunda Republ oneribus serviret, tertia in cives divideretur, teste Dionysio *lib 2* Diodorus autem Siculus in *lib 1* Ægyptios perinde tripartito dividisse agrum publicum, eodem usu, nisi quod tertia militibus, in usum feudali non absimilem assignaretur, cum reliqui agricolæ coloniæve servi essent, inde à tempore & instituto Josephi, proculdubio *Genes 41* Poloni victores agri Sarmatici & vicini nobiles, haud multo secus habent agricolatum vulgus

8 Verum ad sacros usus plerisque populis Christianorum, longe major quam tertia pars agrorum cessit, quod, cum bona sacris destinata fere libera ab oneribus habeantur, Republ noxium, ac ideo multorum scitis populorum cautum fuit, πὲρ Ἐκκλησίας ἐν κινήσει μὴ πλεονεξῆς; *Ecclesias rebus immobilibus non augeri, qua de re vide sis Robertum a ver judic. 2 Bodin 5 de Rep 2* Nec Juris ratio, seposito, quod Pontifici juris auctores, de exemptione Clericorum à Jurisdictione & Potestate civili introduxerunt, refragatur huic temperamento, adversus immensa reddituum sacrorum augmenta, non infimam luxus & corruptæ religionis causam Quo jure Protestantæ in publicos usus illa bona transtulerint, alibi dictum, nec hujus est loci

9 Non immerito igitur olim, qui auctores se præberent agros publicos alienandi & in plebem distribuendi, salutis publicæ adversarii & mali cives habitus sunt, quod argumentum fuit tot agrariarum in Romana civitate contentionum, & in nostra Republ. merito prudentes & patriæ amantes crediti sunt, qui agrorum publicorum venditionem novis Tributorum & vectigalium, quæ tamen nec deinceps evitari potuerunt, institutis præveniendam putarent, qua de re dix. in *Histor Civ ad ann 1637 Reb Belg. cap 3*

10 Quia vero publicis agris tam exacta non potest adhiberi cura, quam quisque paterfamilias suis applicare solet, plerumque in emphyteusin, vel saltem in longum & longissimum tempus, non maximis concedi & elocari solent vectigalibus Quod lucrum quibuslibet civibus & maxime tenuioribus permittendum, etsi a potentioribus sæpe, malis artibus occupatur, Unde Gracchanæ seditio- nes apud Plutarchum in *vita Graccho*

rūm, qui non immerito Patres avaritiæ & tactionis maleficæ arguebant, quod agros publicos ære modico sibi addicendos, & per servos colonos exerceri curarent, ingenuâ plebe nullum e victoris ita percipiente fructum

11 Separantur autem agri publici, vel I ab initio Reipubl constitutæ; ut de Romulo intelleximus, vel II. Ex hostibus debellatis, in quorum terras coloniæ mittebantur frequentes, cum distributione agrorum in novos cives, & bona pars in publicos usus locabatur III Incrementa terrarum ex alluvionibus maris aut fluminum, à Reipubl in hunc usum occupantur, quæ de re superius actum est in lib 2 sect 4 & 4 IV fit idem per bonorum ob delicta publicationes, per devolutiones bonorum vacantium, ne de emptionibus aliisque modis acquirendi loquamur

12 Ordinarius præstationibus accensentur etiam Munera, quibus etsi Ærarium proprie non impletur, allevatur tamen De muneribus actum est in sect 1 & 5 n 5 & 6 Sed ibi quatenus ad officia pertinent Hic considerantur ut onera civibus in utilitatem publicam imposita, seorsim ab his, quæ ad privata patrimonialia pertinent, ut Tutelæ & Curationes. Sed ad Ærarii sublevationem spectant ea, quæ Arcadius Charisius enumerat in l 18 d Muner & Honor tam mere personalia, quam patrimonialia & mixta Personalium exemplo sit, Quæstura; sive Cura kalendarii, & Cursus vehicularis, quæ nostris moribus lucrosæ Administrationes, consequenter & Honores sunt, olim gratis, & oneris, non honoris vel lucri causa, magno ærarii levamento, gerebantur Multa ibi recensentur ejusdem generis, quæ cum longe secus se nunc habeant, non est, quod hic enumerentur, cum personale vix hodie quicquam pro Reipubl sine lucro administraretur, latagentibus

ipsis Civitatum rectoribus, ne quis Publico gratis serviat

13 Sed munera patrimonialia non sunt inter ea, quæ nostris temporibus oblivioni data sunt, talia, scilicet, quæ damno patrimonii & sumptibus administrantis expediuntur etsi verum est, seculum nostrum magis delectari pecuniariis exactioibus, quam muneribus proprie dictis Nisi quod unum crevit in immensum & intolerandum, Munus excipiendi personali hospitio milites, quod omnia apud Arcadium Charisium extantia munera, nunc obsoleta, patrimonialia, mixta facile adæquet, imo superet, non modo labore molestiaque, sed etiam sumptu, & ærarii levamento non modico, etiam majore privatorum damno & incommodo, incomparabiliter

14. Malum veteribus incognitum, & quod gratulor etiam Patriæ nostræ, ad exempla veterum imprimis factæ, quanquam pecuniariis oneribus omnes qui unquam fuere populos, pridem superavimus Verum hoc munus excipiendi hospitio milites, si esset tantum, quod dicitur *Hospitium*, ne quidem Munus videretur Sed sanctius est hoc nomen hospitii, quam ut deformi instituto, nostri sæculi militiæ, quo sumptibus amicorum, sociorum civium exercitus suos, Hybernorum prætextu, alunt Principes, conveniat Cui merito magis applicet aliquis dicta Suidæ in publicanorum violentiam, cum tribuit illis *πεπαιρησιασμένην βίαν, απεπιμνησεν αεργαγίω, αναίχουτι πλοισιξίαν, προγυμνάσειαι λόγον μη έχουσαν, αναίδη έρωπειαν* Quorum efficaciam verborum difficulter aliquis ita vertat, ut horum temporum Hybernis, quemadmodum à Germanis, Gallis, Hispanis aliisque exercentur, eorumque immanitati respondeant

15 Quid igitur Suidas? *Vis cum iure qualibet imperandi, prohibendi* *καρινα, κωατο*

quam nemo reprehendere aufit *Impudensissima avaritia* *Negotiatio*, *cujus ratio non redditur* *Commercium pudore vacuum* Nam & commercii species in hoc genus ingreditur Sed Græcorum vim verborum hæc versio non exprimit Origo hujus mali initio superioris seculi fuit ab Hispanis in Italia, quibus cum stipendiis a Regibus suis non solverentur, solutionem sibi ipsis ex hospitibus confecerunt Quod exemplum in alias gentes, imprimis, ex quo Principes certatim sibi statos exercitus comparaverunt, est propagatum, & populos magis quam ipsa bellis, cum amicis æque ac inimicis incumbat, atterit

16 *Etiam autem Munera inter modos Ærarii constituendi ordinarios retulimus, omnia tamen & singula non semper uti venie constat Ordinarius etiam accensimus Vectigalia*, quæ proprie sunt præstationes impositæ rebus, quæ invehuntur aut evehuntur, portoria dicta, quæ a veteribus non nisi de rebus exoticis, & quibus pauperiores facilius carere poterant, exigebantur Ita Martianus in *lib. singulari de delator* enumerat species pertinentes ad *vectigal*, Cinnamomum, piper, costum, nardi, Itacnys, cassiam, Imyrnam, amomum, zingiber, cardamomum, aromata, ebei, gemmas, margaritas, vestes babilonicas, sericas, purpuram, lanam, tacum, leones, pardos, pantheras & id genus alia pleori minus gravia l. 16 § 7 - *de Publico & vectig.*

17 Nam de rebus necessariis usus, maxime victus causa privatis, vectigalia solvi, moris apud veteres non fuit Laus hujus inventionis nostro seculo debetur, Itaque Principibus primum, dein ad Aulam Gallicam, inde ad Germanos Principes a hilo sequius progressa, ne laceros quidem populos fugit Ut nihil ferre sit relictum, humanis usibus infervians, liberum & vectigalis expers. A-

deo, ut qua vectigalium cuasâ majores nostri, bella civilia & extrema quæque sustinuerunt, hæc cum hodiernis comparata, quisquiliæ videantur

18 Scilicet, appellatio vectigalium cum usu rei latius ad quaslibet *impositiones*, quæ publice locari solent, extenditur quorum magna varietas, pro statu cujusque Republicæ & ingenio Rectorum speciali enumeratione non indiget Sed conductores eorum *Publicani* vocantur Et hi rursus in *mancipes* & *prædes*, auctore *Festo*, distinguuntur Mancipes erant, qui immediate à Fisco vectigalia conducebant, & quasi mancipiebant Prædes erant, sponsores mancipum, qui cum id onus non susciperent, nisi ipsa vectigalia participarent, hinc eorum appellatio cum mancipibus sæpe communis erat Socii reliqui in partem quæstus vel jacturæ à mancipibus recipiebantur Hæc eodem modo nostris temporibus administrantur.

19 Quemadmodum & hæc observationes utriusque juris communes sunt, Collectio pecuniarum publicanis nullo modo permittenda, nec proinde collectores vectigalium condactorum participes esse debent Neque permittenda publicanis dilatio solutionis, prætextu compensationis alterius debiti, sed hoc à Republicæ seorsum petere debent l. 1 C. *de Compensationat* Quando tamen constat, eos nihil esse fructuosos, & ob defectam solutionis excusantur, tum liquidam compensationem negari, non patitur equitas.

20 Vigor etiam publicæ utilitatis postulat, ut reliquatores publicanorum corporaliter plectantur, nisi perspicue docere queant, nec cupiditate, neque negligentia suâ, verum fato accidisse, quominus solvere possint Est & hoc rationi consentaneum, ut qui maximos fructus ex redemptione vectigalium con-

ri queant, idem ea prioribus suscipere compellantur pensionibus, ut Romanis usitatum erat, hodie non perinde servatur, *l 11 § ult eod* Debiteres autem fisci vel Reipubl vectigalia conducere prohibentur, nisi forte tales obtulerint fidejussores, qui & reliquis eorum satisfacere parati sint, *l 9 § 2 & 3 eod* Denique, si pensionibus facta sit locatio, prioribus non solutis, pellere licet Conductores, tempore licet Conductionis nec dum impleto *l 10 § 1 eod*

21 Cæterum, ut publicanis secundum Statuta, paratum & rigidum jus dicatur, publice interest, nec minus ut audacia temeritasque eorum in captandis vexandisque civibus, pœnis competentibus coerceatur Utroque tamen casu sententia declaratoria requiritur, nec minus, cum quaeritur, an res celatæ debeant committi ut tamen usque quaque summaria cognitio adhibeatur.

22 Erat autem publicanorum nomen & officium, cum ob rem ipsam, quia nulla res æque populis invisa est, quam vectigalia, tum ob exactiones illorū violentas & injustas, odiosissimum, maxime populis libertatem amantibus, quales Judæi, ut in Historia Evangelica passim occurrit quod tamen de redemptoribus vectigalium particularibus intelligendum potius, quam de publicanis principibus, qui Romæ equestris ordinis & potentis in civitate factionis erant, ut ex Ciceronis epistolis & aliunde constat Qui scilicet totarum vectigalia Provinciarum conducta, rursus aliis sublocabant, cujusmodi redemptor pontis est, in *l 60 § pen π Locati*, & tales in vexanda plebe conspiciebantur, *πλωϊου* dicti in Evangelio, de quibus & Ulpiani verba in *l 12 π de publ accipienda* potissimum, *Quanta audaciæ, quanta temeritatis sint Publicanorum factiones, nemo est, qui nesciat*, inquit

23 Hæc ratio & scriptus immensi in illos redemptores, qui omnes ex ludore & sanguine plebis vivunt & locupletantur, faciendi, multos in opinionem adduxerunt, illorum institutum esse Reipubl noxium, multoque satius esse, conductiones omnes abrogari, reditusque publicos certis contributionibus publice colligendis comprehendere Sed usus omnium rerum & temporum docet, nihil sine Meo & Tuo recte administrari, & ministeria colligendi ad us, quorum propriè non interest, infidelitatis & negligentiae esse plena Præter, quod Reipubl tum carendum esset, omni illa varietate vectigalium, quæ ob incertitudinem præstationum, statas collectiones non recipiunt Denique, rem exhauriendis pecunia populis repertam, sine omni injuriâ & inæqualitate, ad exactitudinem libellæ redigere velle, ex us est, quæ fieri non possunt Nec usquam forte verius sit Aristidæ dictum Plutarcho in *vita ejus* memoratum, *Rempubliam euzonis adicias deiaç*, multâ egere injustitiâ

24 Quæ tamen idcirco non debet esse effrenis & infinita, ne fiat *απειρη πεπραπησιων*, *Rapacitas dominans & insultans* Romano Jure, si quid conductores vectigalium, illicite exegerint, in duplum, si per vim in quadruplum tenentur, insuper & extra ordinem plectuntur Alterum enim utilitas privatorum, Alterum vigor publicæ disciplinæ postulat, ait Paulus in *l 9 § 5 π de Publican & Vect* Ad quadrupli injuriam videtur etiam spectasse Matthæus publicano factus Christi discipulus, ut ipse testis est in Evangelio

25 Sequitur, ut videamus, à quo vectigalia institui possint, quæ justa sint aliisque justiora, de commissis & Immunitatibus, quarum servationes sunt communes etiam Tributis, quæ colliguntur ex agris & domibus, neque locari solent,

solent, qualia strictius proprie accepta vectigalibus opponuntur. Jus instituendi vectigalia inter jura Majestatis referri jam diximus in *lib 1 sect 3 c 6 n 70 & seqq*. Non Præsides aut Præfecti Provinciarum, non Curiae Civitatum sine ejus, qui summam Potestatem habet, consensu, ea constituere, reformare, eis addere vel diminuere possunt *l 10 in pr d t n de Publ & vectigal*. Imo in plerisque locis ne Reges quidem & Summi Principes hoc jus soli & per se habent. Quippe, cum pecuniae cuncta pareant, populi, quibus non est animus, infinitae Principum potestati atque libidini se dedere, dederunt operam, ut monarchæ sui, sine populi Procerumve consensu vectigalia imponere ne possint, quin consensum pecuniarium ab alio boni publici postulas suspendere solent.

26 Sed in tutum illud hoc tempore militari potentia subactum, præterquam in Angliâ & Hispania, vix usquam in solido mansisse videtur usu. Loquimur de Regnis & Principatibus vere summâ potestate præditis, sive Majestatem, sive Superioritatem territorialem, qua runcupatione Principes Germaniæ gaudent, appellemus. Nam quod ad Regem Poloniæ ipsumque Imperatorem Romanum in Germania attinet non hereditariâ, in illis solis vim Summæ Potestatis haud multo magis, quam in Ducibus Venetorum aut Genuensium, retinere, sæpe demonstravimus.

27 Sed quod in Imperio simpliciter delato, hæc facultas imponendi tributa & vectigalia, quod jam in *d cap 6. sect. 3 l 1* diximus, contineatur, præterea quæ dicto loco protulimus, patet inde, quod de Optimatibus in Aristocratiâ, quales sunt Venetorum Senatus, Ordines Hollandiæ, Frisiæ, non dubitatur, quin hoc jus libere & efficaciter exer-

ceant. E si nec plus, neque minus juris, quam Reges simpliciter constituti habent, illis competere certum & in *lib 1 sect 2 c 4* demonstratum est.

28 Sed populi non habentes summam Potestatem, neque Regalia, non habere jus instituendi vectigalia, sine jussu, consensu & auctoritate Superioris, ultro patet. Quod tamen non impedit, quominus tales populi & quælibet universitates, omnium & singulorum consensu collectas & contributiones facere possint in usus civitatis, vel universitati necessarios. Sed Rectores universitatum jus imperandi contributiones, civibus suis non habent, nec etiam major pars suffragis suis partem minorem ad hoc obligare potest, cum hoc etiam sit Imperii, quod in talibus non est penes universitates, ut jam diximus in *lib. 2 sect 3 c 6*.

29 Leges Vectigalium ingratiæ molestæque civibus & exteris, egent sanctione, id est, pœnali constitutione, quam maxime & hanc, quanto flagrantior est fraudandi cupiditas & impunitatis spes major, tanto magis intendi oportet. Est autem duplex pœna, Commissi & mulctæ. Commissum est publicatio rerum, quibus crimen fraudative vectigalis commissum est. Ita enim conciso loquendi modo vocabulum *Commissi* accipitur apud Jctos *l 14 d. Publican*, & res committi dicitur, quæ ob commissum in publicum redigitur *l 17 § ult. n ad SC Vellej Prædia comm sal 37 d. Negot gest Quintilianus, Quod quis professus non est, apud publicanos, pro Commissi tenetur Declam 341*. Unde loquitur, proprie *Commissum*, esse fraudationem vectigalis, & transferri ad significationem redigendi res in fiscum, quod ut plurimum ita solet intendi, ut etiam navis, & plaustra, & quæcumque in ea continen-

tur, licita cum illicitis, publicentur / 2

§ 11 *π de Publican*

30 Et quo magis homines ab hoc a-
mabili crimine deterreantur, etiam
multæ pro instituto cujusque civitatis
sit graves Commissis adduntur, haud fa-
cile accepta erroris aut ignorantiae ex-
cusatione. Etsi valde probabilis error
non recuset æquitatis interpretationem,
ut levi animadversione, veluti duplo
vectigalis, defungi liceat / *ult § 10 h*
Factum quoque servorum domino ig-
noranti nocere non debet, nisi rebus il-
lis, in quibus fraudati sunt, prepositi
fuerint. Minori quoque ætati veniam
erroris, etiam non æque probabilis, æqui-
tas vult esse concedendam, *d l 16 § 9*

31 Si quis vero res suas protensus ve-
ctigal non solverit, nec commissum, nec
alia poena habet locum, quia publica-
nus sibi imputabit, quod vectigal non
exegerit, *d l 16 § 9* Denique, si prop-
ter necessitatem adversæ tempestatis,
onus fuerit expositum, non debere hoc
commissio vindicari, æquitas manifesta
dicat

32 Persecutio mercium, quæ in
commissum ceciderant, datur etiam ad-
versus heredem, non quod ille propter
defuncti delictum puniatur, sed quia
merces, quæ ipso jure à defuncto amissæ
fuerant, apud heredem remanere non po-
terant. Si qua præterea poena lege ita-
tuta sit, ea cessat adversus heredem, *l*
14 d tit de Publ l 8 l ult eod Ne-
que pactiones publicanorum in ejusmo-
di finem, cum singulis initæ, facile per-
mittendæ, saltem Reipub non præjudi-
cant, quominus, publicano non solven-
te *Aerario*, debitum vectigal exigatur

33 Pertinet etiam ad Juristractatum
de vectigalibus inhonestis, illicitisque ob-
servatio, sunt autem, species vectiga-
lium inhonestorum vix aliæ, quam quæ
ex rebus inhonestis colliguntur, veluti

e lupanaribus, quia vix est, ut non hoc
ipso probari videantur. Nec quidem
satis illic defenditur, ubi Magistratus in-
domitas hominum libidines cohibere
non possant, quin perniciosius erumpe-
rent, nisi ad meretriciam licentiam con-
niverent. Procul enim a conniventia
distat Permissio, Quæ exacto vectigali,
magis approbatio videtur. Sed in reco-
ræ collectiones, ut Vespasiani ex lo-
tio, differunt hoc sensu ab inhonestis

34 At vere hujus generis putamus
vectigal, quod Magistratus decerpunt
ex tenore trapezitico, cum enim hoc,
ut hodie exercetur, sit injustum, non
potest vectigal Magistratum, quo au-
ctoritas institutio illi præstat, injusti-
tiæ absolvi, qua de re dictum aliquid in
lib 2 sect 2 c 5 π 31 & latius in *Præ-
lect ad Tit π de Usur* Perinde, quod
exigitur a mimis & comœdis similibus-
que, inter illicita re erendum videtur,
quatenus vix ullæ hodie comœdiæ sine
turpitudine exercentur. Simile de li-
milibus esto judicium. Nam de us quæ
cum necessitate morali pugnant, mini-
me difficilis aut obscura constitutio est

35 A genere illicitorum differunt
mordacia & importuna vectigalia, quæ
magis in Leges prudentiæ, quam Ho-
nestatis impingunt, quale fuit Albanum
vectigal Decimæ, illud famosum Bel-
gio Hispanienti, quo de singulis rebus
venditis, nummus decimus identidem
exigebatur, quod in populo mercaturæ
dedito incivile, turbandi que commercii
instanum erat. Apparet, non tam bonum
Aerarii, quam belli fuisse rationibus Al-
banum. Si in plures aliasque species pau-
latim dividisset exactiones, ad eandem
facile summam pervenisset, ut inconti-
nenti & diu postea Belgæ, ne decimam
darent, omnia dederunt

36 Ad hoc idem genus pleraque ve-
ctigalia, quæ de minutis rebus ab ipsa
multitu-

multitudine exiguntur, cujusmodi fuit Neapolitanum anno MDCXLVII frugibus impositum, unde seditio atrox & bellum, Duce Thomafo Aniello Nec ab hoc genere segregem, quod in quadam gente libera & strenuâ, exigitur ab omnibus iter facientibus, ad quartam vecturæ, non mercium sed hominum partem, quod non à nautis vel aurigis, sed ipsi viatoribus, tam inciviliter, sæpe tam violenter & imperiose exigitur, non sine convitiis & verberibus, ne quid amplius dicam, ut mihi quidem eâ maxime causâ excogitatum videatur, ut ne dubitetur, libertatis speciem ad extremam servitutis lineam esse deductam, Atque ut civibus, nihil esse oneris aut indignitatis, quod privati Republicæ causæ terre non debeant, efficacissimè & palpabiliter inculcetur. Etsi, an majus illud prudentiæ civilis, quam inopiæ melioris tituli, & quam exhausta sint Aëriarii conditorum ingenia & inventiones, signum sit, dicere non habeo.

37 Immunitas à vectigalibus haud facile, & à censu vix unquam concedenda cuiquam, idque in omni civitate ferè servatur. Concessa tamen à principe ad heredes, aut posteros non pertinet, nisi diserte privilegio sint comprehensi, *l 1 § 1 de Jur immun*. Et mentione posterorum simpliciter facta, rationem habet, id quod Lege Romana sancitum, posteros feminei sexus non intelligi, sed masculinos duntaxat, *d l 1 § ult Collegis* vero data immunitas, veluti Academicis, perpetua, quandiu durat collegium, esse intelligitur *l pen § pen eod*.

38 Quia vim majorem non habet immunitas quam privilegium, ideo lege contraria tolli & aboleri potest, nisi per contractum promissa & obsignata sit, quo casu jus quæsitum auferri non potest, nisi id quod interest in vicem præstetur.

39 Immunes autem fere sunt perpetuo, Res fisci, res exercitibus paratæ, & prælidum provinciarum *d l 4 § pen & ult eod* Studiorum quoque honoris datum sæpius, ut Academicæ, ibique tam docentes quam discipuli ab oneribus vectigalium liberarentur. His etiam, qui loca palustria aut eluvione maris vadosa aliterve inculta emendant & frugifera faciunt, urbesve desertas frequentant, merito, immunitate, saltem ad tempus, sublevantur, *l 3 C de Alluv & palud*.

40 Debent autem personæ immunes, ad evitandas fraudes, profiteri, quid in usus suos accipiant, idque ut libello manu suâ subscripto testentur, haud de nihilo Lex Romana postulat, *l 4 § pen & ult de Public* quod in nostra Academia similiter observatum fuit, quamdiu Immunitas ibi Professoribus & Studentibus, à majoribus indulta vixit, extincta funesto hujus seculi anno LXXII. Revixit, ad breve, sed abortu vel in ipsa nativitate *secunda perit* anno Academicæ Jubilæo, præsentis seculi LXXXV, quod obiter exciderit nobis.

41 Hæc de Ordinariis Aëriarii constitutiendi modis. Unde, quid juris esse queat de Extraordinariis, facile colligitur. Quæ sint illa, superius obiter diximus, præcipui sunt, Censuum, publicatio bonorum & spolia, vel Contributiones hostium & lociorum.

42 Quod ad Censum attinet, olim quidem apud Romanos, hoc tributigenus ordinarium fuit. Sed odium revelandi Patrimonia, & quia divites, qui rerum potiuntur, hac methodo plurimum præstant, hoc seculo vectigal illud extraordinarium fecerunt, nisi quod lævitas & duratio Bellorum & immanitas sumptuum publicorum, rem paulatim ad ordinariam præstationem adducunt. Porro Servium Tullium divisisse populum in

Eccc

classes

classes & centurias, secundum quas suffragia terrentur, milites ordinarentur, tributa fierent, notum est h. c. Censur fuit, ac est publica civium bonorumque descriptio, estque tam rerum quam personarum, juxta quam præstationes tributariæ exiguntur *l 3 pr l 4 pr & §§ seqq π de Cens*

43 Immunitas concessa personis neque tertio, neque socio, neque heredi prodest, nisi mentione ejus expresse facta, posteris autem concessa ad foeminas non pertinet *l 3 § 1 h l 1 § ult d jur immun* Quia etiam fundus ea lege sit venditus, ut venditor censum præstet, fiscus tamen convenit emptorem *l 2 C Sin cens vel reliqu Leon lib 1 emend 8* Imo & emptor de reliquis, hoc est, tributis non solutis, quæ ante venditionem cesserant, adhuc tenetur *d l 2* quod non modo respectu fisci intelligendum, sed ne actio quidem ex empto de ejusmodi pacto danda videtur *l 1 & ult eod* Idem est, si convenerit, ut census de fundo in fundum transferatur *arg ad l 1* Et hæc ita hodieque servantur Denique, immunitas rebus data perpetua est *l 3 § 1 π d Cens*

44 Qui censum non bene professus est, crimine fraudati census tenetur *l 52 π d Jud* Plures etiam possessores singuli in solidum tenentur, sed unus qui solidum solvit, petere potest, ut actiones sibi cedantur *l 5 pr d Cens* Hæc juridica sunt, Plura hujus generis a Politicis petenda, ubi & discrimen Censur personalis & realis, etiam omnis vere Censur realis est Sed Personalem vocant, quo cuiusque patrisfamilias patrimonium non particulatum, sed universum æstimatur Realem, quando de singulis rebus portio deducitur

45 De publicatione bonorum, quaeritur, sitne justum dividendi medium, ratione dubitandi, quo i, ut Cicero ad Brutum fatetur, (defendens Scitum,

quo bona Lepidi publicata fuerant) poena quoque ad liberos pertineat, quare & Justinianus novissime in gratiam propinquorum tulit confiscationes *N 134. c f* Sed non obesse hoc argumentum diximus pridem, adeoque nihil impedit, quominus redarguere liceat, quos occidere, justum est, hos spoliare non potest esse inhonestum, ex eodem Cicerone *offic 3*

46 Sed est & aliud, Publicatio bonorum tum maxime coepit, cum poena capitalium delictorum non esset, nisi exilium, quod veteres, scilicet, mortem civilem, id est, commentitiam vocabant, hoc autem vix erat supplicium, si damnati patrimonium suum in exilio gauderent cujus rei experientia Romanos quidem compulit, ut bonorum publicationem, relictis alimentis, in pleraque graviora crimina lancirent, teste Svetonio in Julio. Ubi vero pristina sanctitate civium Romanorum evalescente, mors naturalis coepit infligi reis criminum, jam hoc latius supplicii coepit videri, proinde, publicatio bonorum rursus abolenda videbatur Hoc saltem exinde consequi videtur, etsi confiscatio in regulas justitiae non impingat, laudabilius tamen abstinere Filicum bonis damnatorum, ubi sanguinem effuderit, etiam vel ideo, quod tum jactura opum reo nihil officiat, tantum premat posteritatem, quo pertinet erudita Bodini dissertatio de bonis reorum non publicandis, per tot cap. 3 lib 5

47 De Spolis & contributionibus hostium & sociorum, quibus Aëranum Athenienses olim & Romani præcipue constituebant & augebant. multa Bodinus in d cap hujus argum Nos de Spolis & prædarum jure in sectione de Sociorum, ut hodie se res habent, non est, quod multum proferamus, Aliam nunc Imperiorum constitutione, quam

tuit

fuit olim. Nunc Reges ipsique populi, quos armis devicerunt, non sociorum sed jure subjectorum habent, Ideoque eorum contributiones à cæteris Reipubl Tributis & vectigalibus non habent separatam rationem

48 De spoliis autem hodiernis, illorum nihil, aut vix in Ærarium quicquam infertur. Contributiones jure quidem adhuc ei debentur, idque præ se ferunt, qui rerum summæ præsunt. Quid revera fiat, nec mihi constat, nec ad hujus Artis institutum pertinet, Politica

vero non tractamus. Id plane constat, procul abesse bellatores hodiernos à veterum stenuâ diligentia, qui ex hostium spoliis & contributionibus sociorumque auxiliis & devictarum nationum vectigalibus, suos cives omnino præstabant immunes, sicut Romani inde post bellum Macedonicum II usque ad Triumvirale bellum civile, tributis omnino exempti fuerunt. Hodie quanto Principes amplius fines victoris extendunt, tanto populos suos magis onerant eosque exhauriunt.

C A P. I I.

De Jure Monete.

Transitus, Origo pecuniæ, cum Etymologiâ & usu ejus. Materia nummorum, An æs pro argento in majore quantitate sit accipiendum. Valor nummorum internus aut externus. Internus quomodo æstimetur à rei nummarie peritis. De additamento sequioris metalli, & ejus proportionem peccatisquæ in eâ publicis. Hæc cum aliunde, tum è multitudine officinarum monetarum oriri. Externum valorem, quicquid de interno fiat, in commerciis spectandum. Hujus autem Legem, ita à Summa Potestate perdere, ut per populum Edicta sæpe vim amittant suam. Ideo nec secundum ejusmodi Edicta, usu non recepta, judicare posse. Metu diminutionis faciendæ, non posse negari solutionem in nummis cursus presentis. Non videri tamen creditorem in tali casu teneri, ad accipiendam solutionem, cujus dies non cessit, etsi debitor alioqui ante diem solvere possit.

Æ Ratio servit Rei nummarie Curæ, quæ simul ad omnem commercii rei que publicæ & privatæ dispositionem, quæ sine nummis difficulter, usque corruptis difficillime exercetur, pertinet. Olim quidem non erat ita nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur. Sed unusquisque secundum necessitatem temporum ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit,

ut quod alteri superest, alteri desit. Ita permutationibus commercia exercebantur, ut hodieque fit in populis simplicioribus, a mari & fluminibus viaque mercaturæ promiscua remotis.

2 Sed quia non semper, nec facile concurrit, ut cum tu habeas, quod ego desiderem, ego invicem habeam quod tu accipere velis, electa materia est, cujus publica ac perpetua æstimatio difficul-

Ecce 2

tatibus

tantibus permutationū, æqualitate quantitatis subveniret, eaque materia formā publicā percussa, usum dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate, nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur, ut differit Paulus Adessor in l 1 pr ꝑ de Contrab emp. Dicitur autem est illud pretium, Pecunia, vel quia pecudum, in quibus antiquæ opes maxime consistebant, loco venit, vel quod pecudis signum primis nummis insculptum fuit, unde βῆς ἐπὶ γλώττης, *Bos in linguâ*, dicitur fuit de sumptum Hinc & Aristoteli, Nummus est ἡ πικραγμία ἢ ῥεῖος, *quasi Vicarium indigentiae instrumentum* ὅτιον ἐξυπηθῆς ἢ μελλήσης ἰνδίας, *Sponsor*, quia securos reddit, *future indigentiae* § Eth 5

3 Materia nummorum tere triplex in usu est, Æris, ex quo primi à Romanis nummi sunt cusi, unde adhuc æs pro pecuniâ, & Ærari appellatio, Imprimis autem Argenti & Auri, Stanni & plumbi nummi vix sunt in usu, & prohibentur in l 9 § 2 ꝑ ad L Cornel de Fals. Unde & Triumviri monetales, Æris, Argenti, Auri futores appellantur in l 2 § 8 ꝑ de O 7. Nam ferrei apud Spartam nummi singularis in illa gente fuerunt instituti specimen, ut & ossei & lapidei, & coreari aut chartacei, extra ordinem aliquando usu temporario, vix aliter quàm in urbibus obsessis, ut superiori seculo apud Lugdunum Batavi factum, usurpantur. Et si non procul ab hoc usu abesse videtur constitutum quorundam populorum, qui Nomina Reipubl. sive Instrumenta publici æris alieni, pecuniæ loco in solutum danda, accipienda sanciverunt, ut Patriæ nostræ Proceres, aliquoties hoc tempore belli, non poenitendo, ut repetitio indicat, successu instituerunt.

4 Cum Æs, grave nimis & onerosum commercus esset, argenti & aurei nu-

mi cusi sunt, nec æreis ab illo tempore, qui nobilioris metalli copiam haberent, usi sunt aliter, quam ad minoris momenti usus, ad comparandas res exigui valoris, aut frangendos aliquando majores nummos, vel ad supplendum quod excurreret, non ad commercia majoris momenti. Ideoque maximum rei nummarie dehonestamentum & commercii impedimentum, e nimia nummorum, æreorum aut minorum argenteorum copia nascitur, in populis, inquam, auri argentique inopia non laborantibus. Quod ut politicæ observatio est, ita juris quæstiones inde oriuntur, qualis hæc, an debitor non suo commodo ad solvendum compulsus, majorem pecuniæ summam in æreis, aut minutis argenteis nummis solvere possit, & creditor ejusmodi solutionem accipere cogatur.

5 Ventilatam fuisse hanc Quæstionem in magno Senatu Parisiensi, & affirmative decitam refert Molinæus tract. de usur n 747. Et si Præfecti monetales consulti tecus responderant, duabus rationibus, prima, quod ærea moneta non nisi usus minuti ergo cusa, contra naturam instituti sui trahenda non esset, Altera, quod nimio pondere sui, commercii onerosa, & ad usum mercaturæ inepta ac inutilis esset. Has rationes à Senatu magno sprete fuisse, non etiam quare, testatur Molinæus. Primam sane Ordines foederatarum Belgii nationum, in Edicto nuper contra denarios immani numero percussos affirmarunt, alteram ipsa res & usus approbat. In Judicato illo fuit hæc ratio, quod summa erat modica, xxx librarum Gallicarum, quæ non nisi Carolinos efficiunt quinque supra viginti sive decem Imperiales. In majoribus summis quominus illæ rationes a Judice admittantur, idemque ne malitis indulgeat.

dulgeatur, provideat, causa videtur esse nulla

6 Valor pecuniæ intrinsicus vel extrinsecus æstimatur sed hi termini eod in modo non explicantur Vulgo ait Molinæus, valor intrinsicus appellatur materiæ bonitas (Alloy,) Extrinsecus æstimatio publica Sed ipse contra, valorem internum esse vult æstimationem publicam & impositivam, quoniam hæc ejus est propria, specifica, substantialis & formalis bonitas ac essentia, qua sublata, nummus necessario deinneret esse pecunia, vel moneta Quod ut ratione sua non caret, ita, cur usitatum loquendi modum, quo valor internus in materia, externus in æstimatione forensi constituitur, mutemus, ipse causam non esse fatetur n 696

7 Interni valoris respectu, Aurum ab argento duodecupla circiter proportionem distinguitur, etsi non eadem omnium æstimatio temporum sit & fuerit Bonitatis autem gradus in auro *caractis*, in argento *denariis* ita dictis, rei monetariæ magistri distinguunt Ita ut aurum *obryzum*, live purissimum habeat 24 caractas, & argentum merum, quod *pastulatum* & *pusillatum* latine dicitur, quas voces explicat Molinæus n 715 constat XII denariis Caractæ & denarii, singuli in 24 grana dividuntur, & huic caractis, denariis & granis declinationem à puritate metiuntur ita ut verbi gratia, cui duo denarii defunt, hoc argentum sit infimæ bonitatis, & quod infra illam subsidet, hoc Galli, *billon*, appellant Etsi rursus aliis temporibus & locis alia sit æstimatio declinantis auri & argenti, pretiumque puri, quod, ut in aliis mercibus, crescit & decrescit, etsi minus enormi discrepantia, quam in cæteris rebus, indies pro majore minore copia, pretio variantibus, qua de re non est hujus loci agere prolixius, quod a-

gunt Bodinus in lib 6. c 3 & Molinæus n 170 & seqq.

8 Sed cum Auro & Argento puro Artifices in nummis cudendis, ut & in vasis fabrefaciendis uti commodè non possint, addere solent, tantum æris aut plumbi vel stanni (quorum hoc ad colorem, æs ad soliditatem magis conducit) quantum ad sumptus & moderatum artificis lucrum sufficit, quod in argento definitum fuisse lege regia Gallorum, duodecim granis, id est, dimidio denario, additis pro remedio, quia difficile est tam exactè modum servare, tribus granis, ut sic à puro ablit quindecim granis, sive besse denarii, scribit *d loca* Molinæus. In nostris Statutis, Artificibus præscribuntur undecim denarii, octo grana, cum remedio duorum granorum, ut sic à puro ablit XVIII granis, idque in majoribus In minutis operibus est præscriptum decem denariorum & octo granorum, sine remedio Aurum definitur XVII caractis, & pro remedio quadrans indulgetur Ita ut sequioris metalli insint duæ caractæ, quæ faciunt duodecimam substantiæ partem, cum quadrante caractæ lib 3 *Stat Fris tit. xi n 1 & 2*

9 Constituto igitur, vel lege publica, vel quod prævalet, usu mercaturæ, argenti puri in singulas marcas, pretio, non est difficile, quantitatem extensam, sive ponderis in singulis nummis & internæ bonitatis, habita ratione sumptuum honestique lucri, præscribere & observare, tam in aureis quam in argenteis & æreis nummis, justam proportionem. Quæ ut æquabiliter in omnibus nummis, à præfectis monetariis custodiarur, summo pere mercaturæ & omnis Reipubl. interest ut, non immerito populus Romanus Mario Gratidiano Tribuno pl qui primus Legem fixerat de probandis denariis, cum primi artifices

Ecce 3

. plebi

plebi multis modis illulissent, vixit
 itatus dicaverit, teste P^unio *lib* 33
cap 9 Nec minore merito hanc curam
 Principes & Rectores Reipubl sibi vin-
 dicaverunt, à quibus si illa proportio
 quantitatis & valoris interni, cum æ-
 stimatione publica & impositiva, cor-
 rumpatur, faciunt rem sine dubio pessi-
 mam, non secus, ac si fontes publicos,
 quâ comparatione Molinæus utitur, ve-
 ni no inficerent etiam corrumpere &
 corrumpi nulla in re magis jam pridem
seculum appelleretur

10 Si præfecti Artificesque moneta-
 rii tam scelesti lucri impudentiam in-
 duerint, non est quod miremur, homi-
 nes argentarios, trapezitas, nummularios,
 Judæos, qui sæpe monetis præfi-
 ciuntur, jus & fas miscere. Sed quod
 ipsi Principes & Rectores populorum,
 publice talis latrocini participes sunt, in-
 tolerandum videretur, nisi jam pridem
 obduratum esset genus humanum indig-
 nissimis oppressionibus & expilationibus
 suorum Imperantiū ferendis, De sanguine
 pauperum foeneratili lucri Societatem
 inter Magistratus & Lombardos iniri,
 quod pagani veteres inter maxima sce-
 lera posuissent, jam pridem mirari de-
 imus, & alibi notavimus. Sed hæc mo-
 netarii lucri communitio quæmaximam
 latius patet, sic universæ Reipubl pes-
 stilentior est, & omnis commercii, quo
 stat res publica, nervos succidit & fun-
 damenta subruit

11 Verum quidem est, hærum frau-
 dum initium ab hominibus flando te-
 riundo præpositis oriri, quæ minus co-
 hiberi possunt eo, quod numerus offi-
 cinarum monetariorum immaniter auctus
 est in Europa, cum in unico Orbister-
 rarum Imperio florentis Romæ, non-
 nisi una talis officina ad ædem Junonis
 Monetæ fuerit, cum apud nos in una sæpe
 eademque provinciola tres quatuorve

reperantur, quarum æmulatio prava
 ne in perniciem publicam, maxime si
 uni summæ potestati subiectæ non sint,
 erumpat, nullo modo prohiberi potest.
 Sed enormitates lucri intamis & dura-
 tio impunitatis ambigere non patiuntur,
 quin solis flandi feriundique magistris e-
 molumentum ratio non constet

12 Præterquod, Reges & Principes
 absolutæ potestatis (nam ubi tempera-
 mentum adest populare, non est idem
 periculi) id aperto velo agunt, ut cor-
 rumpendo internam monetæ suæ boni-
 tatem, in quibusdam speciebus, in alio
 modo valorem externum augendo, rur-
 sus eundem minuendo, suo quidem
 commodo temporario, civium autem
 & commerciorum detrimento exitiali
 sine fine modoque velificentur. Nam
 mutatio valoris ipsius Auri & argenti,
 per revolutionem temporum lentim facta
 (ut à tempore detectarum in America
 Fodinarum, & introitum inde nobilio-
 ris metalli in Europam, hisce duobus se-
 culis notabiliter factum) fluctuationi
 rerum humanarum potius, quam homi-
 num, vel Regnantium vitio imputandum
 est

13 Quicquid autem fiat, de bonita-
 te nummorum intrinseca, quia tamen
 valor internus & impositivus facit, ut pe-
 cunia sit & faciat summam, in jure so-
 lutionis nihil aliud quam valor publicus,
 civitatis lege stabilitus, etiam tempore de-
 biti contracti, bonitas interna pluris tue-
 ris, observari potest. Quod enim Docto-
 res commentisunt, de exigenda bonitate in-
 trinsecâ, quæ erat tempore contractus, ex
 subiectæ materię circumstantiis, ab eis ma-
 le perceptum est, ait Molinæus 806
 & seqq & faciunt, quæ in præ hujus cap
 de pecuniæ natura diximus. Hinc etiam,
 si manente eadem bonitate interna, va-
 lor externus & publicus, dum causa de-
 biti penderet, fuerit mutatus, aliud
 quam

quam solutionis tempus spectari non potest quæma imo si nemo dubitat, quicquid nuper denarii lex *stuverorum*, duodecima parte multarentur, qui acceperat undecim ante diminutionem, postea duodecim reddere debuerit. Quod & in ducationibus aliisque majoribus nummis, ratio & observatio publica dicitur. Nisi convenierit, ut certæ solidæque nummorum species in eadem specie redderentur, quo casu, non obstante qualibet mutatione valoris externi, totidem in specie nummos esse reddendos, quot annumerati sunt, non magis dubitari potest, quam si tot modii trumenti aut amphoræ vini mutuo dati datæque sint, eo quod pretium vini vel trumenti mutatum sit, ambigi possit, an ideo plus minusve reddendum sit, quam creditum fuisse constat.

14. Porro, sicut monetam cudere, sine dubio Summæ Potestatis jus est, ita valorem ejus externum augere vel diminuire, ad eandem pertinet. Sed ut leges de consuetudine adumbrantur, imo penitus amittunt vim suam, ita nusquam liquidius, quam in re nummaria, id ipsum in anima invertitur. Ut non modo facti sed juris ea res sit. Adeo ut, si Edicta Principum aut Optimatum de mutando valore nummorum externo, recepta non sint a populo, nec usu fore obtinuerint, Cives etiam non obligent, neque secundum ejusmodi leges & Edicta jus dicendum videatur. Qua de re, quia frequentem habet usum, verba Molinæ, prudentissimi & callenissimi harum rerum scriptoris apponam, e tractat. *de Commer* n. 797.

15. *Pendet autem valor iste impositivus, inquit, non a privata cujusquam sed à publica duntaxat estimatione & impositione. Publica autem estimatio & valor currens, non à solo Principis in Monarchiâ vel Optimatum in Republ. Edicto*

pendet, sed etiam à consensu & usu populi & consuetudine commerciorum. Quod si leges & Statuta, nisi communi utentium usu comprobata non ligant, ut omnes utriusque juris doctores probant, in L. de quibus de Legib. & cap. 2. de Treug. & pac. hoc maxime verum est, in commerciis nummorum & eorum indiatu, quæ non est juris, sed facti. Quod postremum quomodo intelligantur, indicat verbis sequentibus, Et quod sensus populi in his dominetur & jus faciat, multis exemplis probat, inquit, Budeus lib. 3. & 5. Assis, ubi refert, multa Edicta præconialia, diraminantia, de usu abrogando probi & recepti numismati, etiam ab homine minaci & iræ impotentissime manantia, cujus tunc ferociæ recta & utilia cedebant consilia, publicum tamen consensum pervincere non potuisse, & jure optimo neglecta esse.

16. Ex hujus rei argumento cum quidam accusatus esset, invexisse nummos è vicina provinciâ, ante biennium prohibitos Edicto, quod non obtinuerat, sed, eo non obstante, nummi isti publicè recepti & usi populi ad fiduo triti & probati erant, respondi illum non incidisse videri in pœnam illius Edicti, mense Augusto 1693.

17. Quid autem, si quis obtentu talis Edicti, neget accipere solutionem debiti in ejusmodi nummis, quorum prohibitio non obtinuit, sed usu refutata est, poteritne debitor obsignare pecuniam, cum effectu solito juris, ut pro soluta habeatur? Dicendum id omnino, & suprâ dictis consentaneum est. Etsi recenti prohibitione, priusquam constet, an usu commerciorum perruptura sit, parendum esse Edictis, & solutionem recte negari, dubitandum non est.

18. Quid si periculum diminutionis monetæ, intrinsecus jam pridem corruptæ probabiliter imminet, ut vulgo etiam recipere nolint, an hoc casu solutionem oblatam

oblatam negare licet? Ira statuit Molinæus n 812 eo quod *illa pecunia fide publicā & communi jam destituta non retinet amplius plenam auctoritatem, nec vim, nec nomen pecuniæ publicæ & probæ* Sed hæc sententia usu, & nihilominus ratione refellitur. Usu, quod ante diminutionem publico Edicto constitutam, in vitis creditoribus, pecuniam, æstimatione recepta, licet etiam certo constet de publicatione futura, etiam pridie quam facienda sit, offerri videmus. Ratione, quia pendet hæc res non à vulgi rumoribus & iudicio privatorum, sed ab arbitrio Rectorum civitatis, five eorum, qui habent summam potestatem. Adde, quod sæpe fit, ut ejusmodi rumores & difficultates evanescant. Si tamen diutius & constanter usu populari ac commerciorum, quidam nummi rejiciantur & improbantur, ejusmodi consensus publicus eandem vim, quam Consuetudo adversus legem, habere videtur, ut juris effectum teneat, quasi tacito Rectorum civitatis non prohibentium consensu.

19 Inde quæsitum, an imminente mutatione monetæ in deterius, adeo cogendi sint creditores accipere debitum, æstimatione præsentis nummorum suspectorum, ut etiam teneantur accipere debita, quorum dies necdum cecidit, cujusmodi jus offerendi & solvendi alioquin habere debitores, ex legibus satis constat l 50 n de Obl & Act. Satis crebro ea de re disceptatum, nihil tamen decisum comperi. Plerumque teneri Creditores ad hoc etiam, responsum est, quia sic sunt positiones juris l Debitor etiam ante diem solvere potest d l 50 II Creditor nummos ante publicam derogationem æstimatione currente accipere cogitur, ut antea diximus. Hæc

positiones junctæ faciunt affirmativam Theios proponitæ

20 Et fatendum est, illam satis habere juris, sed in altera plus æquitatis inesse videtur, & forte rationis vere juridicæ. Nam quod debitores ante diem solvere possunt, id in favorem liberationis, ut quantocytus ære alieno delungi liceat, non ut incommodum & detrimentum creditoris, suo commodo & lucro captent, eis indultum est. Et sententia, quæ Molinæum habet patronum, quæ diximus eum negare, creditores, omnino cogi posse, ad accipiendos nummos, quorum derogatio metuitur, & quos ideo communiter accipere detrectant homines, haud adeo procul abest à ratione juris, ut etiam amplianda sit opinio contraria, tam notabili inæqualitate, quæ non procul abest à dolo.

21 Plura de jure monetæ & rei nummarie, qui volet, adeat Bodinum & Molinæum *locis supra designatis*, & nunc in primis copiose & enixe demonstrantem, quanta ex inæquali harum rerum observatione tam Reipublicæ quam privatis inferatur detrimentum, quam potius operanda esset Rectoribus populorum, ut ad auferendum sumptus faciendi prætextum ejusque incertitudinem, auro & argento nihil amplius misceretur, quam ad soliditatem nummis conciliandam opus foret, impenias autem monetæ eudendæ ferrent ipsi Principes, sine ulla adfectatione lucris pendendi & perniciosa. Sed & heic repetere liceat, quod alias habuimus, *Quid tristes querimonie!* &c cum hac etiam parte dudum eo pervenerimus, ut nec vitia nostra nec remedia ferre possimus, quorum hoc est unum e præcipuis, quæ semper vetita, semper exercita videbimus.

CAP. III.

De Securitate publicâ

Præcipuus Imperii scopus, Securitas publica. Ejus divisio in universalem, quæ præcipue est hujus loci, & particularem. Quid illa, definitio & divisio in Externam ac Internam, exponitur, ab officio Legis, Summæ Potestatis & Magistratum. Externæ securitatis ratio & procuratio. An exercitus habere perpetuos, sit in potestate Imperantium. Tutelæ publicæ officium non posse adhiberi à privatis, nec ab exteris implorari, nisi quatenus Rectores alicujus populi jus suum amiserint. Quid juris habeat Civitas in fundis privatorum, munien- di aut securitatis publicæ adstruendæ causâ. Quatenus hæc res ad Ecclesiam pertineat, item ad Heterodoxos & excommunicatos. In quibus rebus Securitatis publicæ procuratio consistat, & quibus pro- fit. Quinam ab illâ excludantur, distincte expositum. Poena violato- rum securitatis publicæ. De fide securitatis datâ privatis, hoc est, Salvo Conductu, qui dicitur.

SI de omnibus in *Libro primo* enu- meratis Juribus Summæ Potestatis, quatenus ad hoc caput Administrationis denuo pertinent, agendum putarem, vestigia prioris Editionis, quæ jam vix apparent late nimis egrederemur. Unum de *Securitate Publica* articulum, quem antea non attigimus, addere placet, & de Reformatione alterum.

2 Est hoc argumentum ejusmodi, in quo Rectoris officium Reipubl. ordini & desinare debet, ut Securitas publica Civibus præstetur, cum hac gratia Civi- tates constitutæ, & Principes electi ac constituti sint, ut omnibus secure cum rebus & familiis suis, agere, & *liber- tate tranquillâ*, quomodo hanc securi- tatem appellat Cicero in *Philipp* 2. trui & gaudere liceat, nec est aliud boni Regiminis indicium & argumentum me- lius ac infallibilis, & fructus Reipubl. dulcior, aut ad beatitudinem civilem &

Religiosam plus afferens momenti & ad- jumenti.

3 Quid autem sit *Publica Securitas*, definitione Scholasticâ clarius exprimi non potest, quam hæc ipsa verba præ- se ferunt. Sed divisio, negotii naturam magis explicabit. Est autem hæc, in U- niversalem & particularem, Illa nomen generis sibi magis vindicat, hæc ulu fo- rensi nomine *Salvi Conductus* indicari so- let. Universalis ad hanc Artem maxime pertinet, & præcipuam hujus capituli materiam dabit. Hoc modo defini po- test, *Legis & Imperii præsidium omnibus paratum innocentibus*. Estque vel inter- num, vel externum illud præsidium.

4 Internum dicitur, præsidium Le- gis, qui *Lex omnibus hominibus equali- ter securitatem tribuit*, ut ex Hadriani recripto scribit Callistratus in l. 28 § 7. *de Pæn* idque bifariam, præci- piendo vetandoque, & sanciendo poe-

nas in violatores pacis publicæ, ut boni legibusque obsequentes earum auctoritate defendantur, mali contra & immergeri, pœnarum, quas illæ minantur, frenis cohibeantur ac coerceantur, omniumque adinvicem securitas legitimarum sanctionum vinculis contineatur ac custodiatur

5 Sed quia Leges se ipsas explicare, tuerique non possunt, additur Imperii præsidium. Primo quidem summi, quod, ut dictum, hac unice gratia constitutum est, ut, *vallum integritatis & murum securitatis*, ut est in *l 31 pr C de Episc & Cler* conderet ac muniret populis, idque bonorum *præmiis*, malorum *pœnis*, quibus Rempubl. Plato contineri dixit, procuraret

6 Juxta Summam Potestatem, idem est officium Magistratum. Congruit enim gravi & bono Præsidii, curare, ut peccata atque quieta provincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirit & puniat, idque sine discrimine indigenarum & extraneorum *l 3 & l 13 pr de Offic Præs* quemadmodum & Magistratus alicubi speciales ad custodiam pacis publicæ destinati, & nomen inde habentes, ut Irenarchæ olim apud Romanos, alibi Judices Pacis, reperiuntur, quibus & exequendi potestas & vires adesse debent & solent

7 Externum Securitatis præsidium, adversus vim hostilem foris imminentem, comparatum esse debet. Cum enim status gentium deversari inter se naturalis & revera Status Belli sit, inducis quandoque sopitum, sed in potentia semper actu proximâ; ut loquuntur, ad pugnam, & potentiores aliorum opibus adliduo insidientur, eorum maxime, quos in tranquilla securitate degere vident, parum tuta illarum ratione, qui

fines non gladius sed justitia terminandos volunt, quod Ageilaus tamen tuo sensu non male dixit, fieri non potest, ut, Publica Pax inarinscus securitatem præstet, nisi contra vim externam tutum sit præsidium

8 Hoc autem duplici via comparatur, vel assidua civium in armis exercitatione paratoque semper eorum dilectu, vel mercenario in milite alendo & munimentis, maxime lim taneis, illo infessis. Prior mos fuit veterum populorum, collectitio milite nonnisi extra ordinem & ardente bello, conducti solito, invito mercenariorum nomine, & extra bellum, nisi Tyrannis; inuitato. Inundationibus Germanorum per Occidentis Provincias, Feudalis militia quodammodo medi generis invaluit, donec & hac obsoleta, novissimo hoc ævo perripit ubique tere mos, habent pacis etiam tempore, mercenarias cohortes, ex improbissima colluvie & fæce generis humani, de vulgo loquimur, colligi & de populis ali solita

9 Hujus rei tractatus, ac quod institutum alteri sit præferendum, ad Politicam maxime pertinet, qua de reluctenter agit & disputat Bodinus in *lib 5 de Rep cap 5*. Juridica disquisitio est, an Imperantibus arbitrium, quo nullum in utramque partem majoris momenti est, hac de re jure competat. Distinguendum haud dubie, inter Imperium simpliciter, & certis sub exceptionibus delatum. Priore casu, cum omne jus belli & Pacis sit in manu & arbitrio Imperantium, ut in *lib 1 sect 2* probatum est, nihil causæ, cur hæc etiam potestas Imperantibus delata non sit, apparet, Ad voluntarium enim Imperium hæc distinctio pertinet. Nam de violentis & jure belli quæsitis, nulla ratio dubitandi esse potest

10. Imperio limitato, si hæc ipsa res sub ex-

sub exceptionibus contineatur, nihil iterum est, quod dubitetur. Ut in hoc tandem Quæstio delinat, si jus belli & Armorum Principi competat, alia vero jura, condendi Leges novas, imponendi tributa & vectigalia, & similia, sint excepta; numquid Ordines Populorum jure se opponant Principibus, id agentibus, ut exercitus alant perpetuos.

11 Ne hoc adjuvent tributis & vectigalibus institutum invitum, rursus indubitatum est, populos non teneri. Quod si absque eo Principes id agant evidenter, ultra quam securitatis publicæ ratio postulet, directe quidem nihil contra quam ipsis delatum est, committitur. Attamen, quia tritissima hæc est via Principum, redigendi populos ad absolutæ subjectionis metam, & jura illorum opprimendi, dicendum videtur, jus illis esse petendi cautionem adversus justissimum metum, quæ non potest esse alia, quam dimissio superflui exercitus, cum quælibet aliæ cautiones, hoc consentiente, fiant inutiles, & in libidine sint potentioris. Si nempe tanta sit mercenariorum copia, quæ subigendæ libertati publicæ sufficiat.

12 Nam si populus otii dulcedine, quod omnibus accidit hodie, ab armorum studio alienus, suæ Tutelæ non sufficiat, munimentis opus esse limitaneis & perpetuis illorum præsidis, res loquitur, & ipsorum mos liberorum populorum, qui mercatui aut agriculturæ dediti, nisi paupertate tuti, munitionibus & præsidis contra vim externam, securitati suæ consulere coguntur. Unde, si paucis vel uni pareant, ab his nihil aliud exigere possunt, quam ipsi latagerent, modò non excedat res cautionem securitatis externæ.

13 Ex eo, quod hujus rei Procuracionem Summæ Potestati, & Magistratibus ab illa constitutis incumbere dixi-

mus, Privatos non habere jus alios in Tutelam publicam recipiendi, clarum est, quo pertinet Tit Cod Ut nemo ad suum Patrocinium suscipiat rusticanos, vel vicos eorum, in fraudem scilicet, ac circumscriptionem publicæ functionis, ut adjunt Leo & Anthemius Imperatores in l 1 eod Nec quisquam vicarius Patrocinium polliceatur, vel agricolas in clientelam suscipiat, l 2 eod Et his consentaneum est. Ne cuiquam defensionis causa, sine permissu Summæ Potestatis, loca munita, vel arma, ullo prætextu, habere liceat. qua de re, juxta vetus Imperii Romani, & commune gentium institutum, est Constitutio Valentis & Valentiniani in Tit C Ut armorum usus inscio Principe, interdictus sit, Nullum enim præsentius & postulentius civilium bellorum & seditionum incitamentum esse, notum est omnium exemplis & temporum & populorum.

14 Ex eadem ratione, quod hæc præcipua Principis, in quolibet Imperio, & Rectorum in quavis Republ officii pars sit, ultro patet, ad Externas Potestates, non pertinere securitatis publicæ procuracionem in aliena Republica, nec civibus esse jus Tutelam securitatis suæ apud Exteros quærere, vel ab illis implorare, sed parum abesse, quin hujusmodi imploratione Crimen lætæ Majestatis committerent Cives, quia subjectio & protectio sunt res correlatæ, nec ideo hanc, nisi apud eos, quibus subjecti sunt, absque violatione juris & dignitatis eorum, adsectare possunt.

15 Amplianda est sententia, ne quidem ad Fœderatos Principes aut Potestates, licet arctissime fœderatos, si modo sit æquum fœdus, ejusmodi Tutelæ publicæ implorationes extendere licere; quia sunt æque externi, & periculum ab illis, opportunitate Societatis, aliquanto majus est, ne jura Sociorum u-

surpare non gaudeant. Ac ideo in quâdam Republ. arctissimo cum aliis tœdere juncta, publico nuper Edicto, læsæ Majestatis rei sunt declarati, qui juris publici Tutelam à Sociis imploraverant, exemplo *superius* designato. Verum si fœdus inæquale sit, cujusmodi fuit Græciæ populorum, sub Lacedemoniensibus ac Atheniensibus, alia non paulo juris ratio fuerit.

16 Quod si Fœdus, in rebus communibus, a Generali Collegio, vel Principe gubernetur, ad hunc nihilo magis Tutela publici juris & securitatis procuratio in singulis populis spectat, nisi aliter in Fœdere sit comprehensum & expressum. Exemplum modo adductum è Belgica Fœderata regulam confirmat, nec infirmatur Exceptione Status Imperii Romani Germanici, quod esse potius systema Fœderatum, quam unam Civitatem sæpe diximus. At ibi pacis publicæ vindicta ad universum Imperii Senatum Juridicalem, vel ad Imperatorem pertinet, ut docet Gailius in *libro de Pace Publ.* sic tamen, ut magis illud officium ad diversa Imperii membra, quam ad singulorum principum subditos spectet, quorum securitatis procuratio cum aliorum exclusione, non minus Germaniæ Principibus, quam aliis Potestatibus liberis ad animum pertinere videmus. Adeo, ut nec Imperatorem, si vires adsint ad prohibendum, admittant, idque jure se facere putent & faciant.

17 Cum autem hæc sententia jure Summæ Potestatis nitatur, extra hujus terminos; Jus securitatis publicæ produci non potest. Ideoque, si qui Principes aut Rectores Jus Summæ Potestatis amiserint, eorum subiecti non prohibentur alibi quærere præsidium. Quando autem hoc committatur, ex his quæ de Tyrannide collocata sunt, in *lib. I. sect. 9. in primis cap. Cap. 2. n. 9.* colligendum. Quo-

ties scilicet; Principes terminos Potestatis sibi delatæ notorie & prætracte egressiuntur, nec domi satis est præsidii contra vim dominationis effrenatâ. Quod ubi de facto certum (in hoc fere præcipua difficultas est) de jure non admodum est, quod laboretur. Exemplis in veteri novaque Historia non ignotis abstinemus.

18. Incidit in hunc locum Quæstio, liceatne Principi, vel Rectori Supremo Civitatis, agros occupare privatorum & destruere domos, si terat usus, & extruendæ sint illic arces & propugnacula, tollæve dilatandæ, securitatis publicæ gratia. Quod ut adfirmandum, ex consensu populorum in constituendis Rebus publicis indubitato, ut probat Valquius *1. contro. III. c. 5. n. 9.* sic in eorum magis minime concedendum, qui Jus Domini Eminentis, ad cuius vim hæc res pertinet; ulque adeo intendunt, ut ne pretium quidem dominis fundorum & ædificiorum putent esse refundendum. Recessus enim à jure domini privato, gentium legibus stabilito, non nisi quam minima privatorum læsione constitui & intelligi potest, Ita recte Zafius *consil. 10. n. 6. & seqq.* Sub gemina tamen limitatione, prima, ut si domus structa sit, ubi talis muniendi necessitas probabiliter poterat prævideri, superficiem dominus tollere debeat, & fundi solius pretium solvatur, ut fit in locis suburbanis. Alterâ limitatio, si tempore belli Respubl. pretium incontinenti solvere non possit, ut Dominum cautione futuræ solutionis contentum esse oporteat; quæ tamen jure pleno, haud secus, ac à privato, præstanda manet.

19 Videmus ergo duplicem esse curam Securitatis publicæ. Externam, adversus insultus hostiles, & Internam, quæ in præsidio Legum & Justitiæ consistit,

Η Τ' ἀνδρῶν ἀγροῦς ἢ μὲν λυοὶ καὶ κρ.
 ζει,
 Quæ populos reddit miseros vel pace
 beatos

Hoc autem Securitatis officium non modo Reipubl sed etiam Ecclesiæ imprimis debet Summa Potestas, cujus rei gratia vel maximè Civitates constitutas esse, diximus in *lib 1 sect 4 c 1* Et si arcano ejusdem divinæ providentiæ motu, ad huc quidem ita factum videmus, ut vera Ecclesia sæpius, extra securitatis publicæ Tutelam posita fuerit, obnoxia persecutionibus Regnantium Eo magis, quo purior & sanctior illa fuit, usu ita fere docente, per hanc securitatis publicæ complexionem labi & corrumpi Ecclesiam A Deo ut nulla Deo sit efficacior reformandi Ecclesiam ratio, quam subducendo illi securitatem publicam Ut vaticinium, Reges erunt nutrituri *Esaiæ 49* & Reges peregrini ministri tibi *cap 60* forte non temere ex his esse credatur, quorum adhuc exspectatur implementum

20 Juris est tamen indubitati, ut Publica Securitas, Ecclesiæ imprimis officium Summæ Potestatis & Magistratum conciliet Nec id, si faveant Ecclesiæ, vel ejus confessionem probent, in controversiam vocatur An vero coetus dissidentium in sacris a Summa Potestate, sint extra patrocinium Securitatis publicæ, magis ambigitur, usu & opinione populorum atque regnum illos, qui sic frequenter opinantur, unam in una civitate Religionem esse oportere eamque Principis, pro qua sententia Liphus etiam *lib 4 Polit c 4 & seqq* & in *lib de una Religione politicè* dissertit, etsi non omnino heterodoxos extra Tutelam publicam posuit velit

21 Quid hac parte juris sit, ex his, quæ de Jure Sacrorum Publico dicta sunt in *lib 1 sect 5* colligi potest.

Cum inde constet, Rectores Civitatis non accepisse potestatem in hominum mentes, nec in his quæ à Deo præscripta sunt, cujusmodi sunt res fidei, palam est, nullas animi sententias, maxime de rebus sacris, homines privare beneficio Securitatis publicæ Quia verò Deus etiam præcepit, ut Credentes in sese, agant coetus, Dei colendi & laudandi gratia, & habeant Doctores, quod Imperatores prohibendi jus non habent, sequitur, hos etiam Coetus, eorumque Rectores, etsi à Religione publicâ discrepantes, eodem patrocinio Securitatis publicæ comprehendi Quando tamen, quibusve de causis, hoc Securitatis publicæ debitum cesset in Religionibus heterodoxis; ex illo communi loco suppleri potest, imprimis ex *cap 3*

22 De coetibus quorundam & Universitatibus loquimur Nam singuli & privati quominus Tutela publica gaudeant, nihil est causæ, nec quidem Judæos inde excludendos sicut antiquus honos gentis & eorum conversionis spes, & juris Romani auctoritas, qua tam personis quam synagogis eorum securitas præstatur *l 14 C de Judæ* idemque cum ipsis, tum paganis, etsi horum cultu prohibito, tribuitur, sub poena dupli in violatores *l 6 C de Pagan* sub cautione videlicet coercendi flagitia & blasphemias Ne excommunicatos quidem à Tutela securitatis publicæ excludendos, ex his quæ de jure Sacrorum in loco dicta sunt, cum ea res sit mere spiritualis, omnino adfirmandum est, etsi aliter crebro Doctores, quos citat & sequitur Joh Georgius Bechtius in *Tract de Securit. & salvo Conductu c 4 n 110*

23 Jam si roges, in quibus rebus securitas universalis præstanda sit, in summa dicendum, illam consistere, in quietâ securaque facultate faciendi quod

Velis, fruitione rerum pōssessarum, in li-
bero tutoque viarum publicarum, ma-
ris, fluminum & Commerciorum uti,
ad quam speciem *Salvi conductus* appella-
tio specialiter pertinet denique in ju-
dicatorum copia Primum continet li-
bertatem personalem, quæ cum defini-
tur, Naturalis facultas faciendi quod ve-
lis, nisi quid vi vel jure prohibeatur,
Securitas publica primam exceptionem
præstat, ut vis à populo absit, Alteram
supponit; imo inculcat, cum sine illa
prior in effectum deduci nequeat.

24. Proinde, qui facit, quod jure
prohibitum est facere, an is ab hoc patro-
cinio excluditur? Non equidem ab im-
munitate vis privatæ Sed à poenis &
coercitione publicâ non liberari, ipsa res
loquitur quo pertinet id quod dictum
de fruitione rerum, non modo ad coer-
citionem furum & Latronum, sed etiam
ne quis juris obtentu melioris, in de-
tentione rerum suarum turbetur Et *im-
pulsus* hunc articulum, de rebus posses-
sis, potius; quam unicuique proprius
expressimus, quia domini vindicatio ad
Judicia pertinet, possessionis securitas ma-
gis ad hoc caput Tutelæ publicæ spectat
Quia, si hæc suo loco non relinquatur,
sed alius alium juris prætextu turbet in
præsenti detentione, eumve expellat,
aut res eripiat, nihil quam bellum om-
nium contra omnes privatum in Repu-
bli foret Unde nullum sanctius in Ci-
vitate præceptum extat, eo, quod &
Leges & Canones dictant, *Spoliatos ante
omnia restituendos* Id est, cui possessio
manu erepta est, eum sine examine ju-
ris, quo rem detinuerit, incontinenti
publicâ manu in integrum esse restituen-
dum, tametsi fur aut prædo sit, imo li-
cet alter ab illo dejectus, ipsum prius
ejecerit, modo non è vestigio per mo-
dum defensionis id egerit *l. 17 ꝛ Un-
de vi.*

25. Hæc omnia majoris tumultus e-
vitandi & securitatis publicæ conservan-
dæ gratia, quam si juris prætextu tur-
bare liceat, tam justis quam injustis pos-
sessores periclitarentur Quare, qui rem
suam vel sibi debitam ab adversario ali-
ter quam per Judicem repetit, Jus cre-
diti vel domini amittit, ex constitutio-
ne Divi Marci in *l. 13 ꝛ Quod met c*
Denique, malefici, homicidæ, Adulteri
& quorumvis criminum rei, modo in
flagranti delicto non reperiantur, ad
hanc Securitatem, quæ Facti recte ap-
pellatur, pertinent, ut à privatis lædi
non possint, Aliter enim publicæ disci-
plinæ vigor observari non potest Cu-
jus ratio vult, ut delinquentes non mi-
nus à privatis tuti sint, quàm publice
competentibus poenis adficiantur

26. Hæc omnia Rectorum Civitatis
officio sic continentur, ut ea quidem
ultro & gratis procurare debeant, Quod
tamen non vetat, in viis, & in flumi-
nibus, vectigalia pro sumptibus in secu-
ritate præstanda faciendis imponi Sed
hæc res ad locum communem de Vecti-
galibus spectat Nisi quod ad externos
attinet, de quibus in *sect sequ* agen-
dum Sed peregrini & eorum res tam
viventium quàm mortuorum, æque ad
hoc officium cujusque Republicæ Re-
ctorum pertinent, quàm Cives & horum
bona, quo referuntur etiam naufragia,
de quibus in *lib 1 sect 3 cap 7 n 51
& seqq* Arresta tam peregrinorum quàm
civium, de quibus actum in *sect præced
cap 1* & jus redigendi in fideicommissum here-
ditates peregrinorum, quod jus Albinagu
vocant in Galliâ, quod huic etiam offi-
cio Rectorum Civitatis minus videtur
conveniens, de quo Bodinus in *lib 1 de
Republ c 6 n 62 & seqq*

27. Vidimus, quid securitas Publica
& quos complectatur Videamus, qui-
nam ab illa excludantur, quod non uno
& simplici

& simplici modo vel gradu fit Primus videtur, quo certi homines, aut hominum ordines excluduntur a iudiciis, ita, ut non habeant personam standi apud Tribunal, neque per se, nec per suos Curatores aut Actores, sed tamen reliqua securitate gaudent, ut spoliari & violari nequeant. Idque magis in ordines & qualitates hominum, quam in singulos, nisi forte quibusdam in causis, congruit. Sic collegia prohibita non audiuntur in iudicio, neque Rectores illorum, quatenus istam qualitatem præterunt, in universum Receptatores aleatorum Jure civili arcentur a Tribunali Prætoris, etsi querantur de damnis & injuriis sibi factis, *l. i. de Aleator* Quod tamen non supponit eos à quolibet impunè lædi & obteri posse, quod plerique Juris Romani conditionibus obijciunt, Hoc enim non tam ad Prætorum, cujus Edicto arcentur a iudicio, quam ad Præfectum Urbis spectat, cujus officium ad quævis maleficia pertinet, ut demonstravimus in *Eunom Rom ad l. i. de Aleator* Etsi verum est, Magistratus raro ad ejusmodi singularum personarum, a iudiciorum Tutela exclusiones procedere oportere

28 Secundus gradus est, quando liber usus Fori, viarum publicarum & commercii ac habitationis usus alicui præcluditur, ut non modo sit omnibus, qui ob admittam trahuntur in carcerem, sed etiam quibus urbe, foro, vel commercii interdicitur, & qui hac gratia vel educuntur, vel ni sponte foras eant, in custodiam publicam rapiuntur, aut mulctis vel pignorum capionibus vexantur neque enim tales a quovis impunè cædi aut spoliari posse dicendum est Etsi Magistratus ut sint hac formula, *se protectionem illis negare suam*, ut cujusdam urbis Magistratum denuntiasse memini Viro bono coetus extraordinarios religionis causa

exercenti Quod ultra sanè quam hoc articulo dictum est, ex eundi non posse putem Etsi minus illa prudens interdiciendi formula videtur, Si enim indefinite verba capiuntur, ut sonant, impunè cuivis illum hominem, verberare, spoliare, vexare, permissum foret quod erat ultra negotii modum & interdiciendum, credo, propositum.

29 Ad hunc ordinem pertinent etiam circumforanei milites, desertores, validi mendicantes, quibus non permittitur Fori & publicarum usus viarum, & specialiter *Sirgani*, quos vocant, & chironæ vagabundi, quibus non immerito accensentur, unguentorum nundinatores, vagi pugiles & cacaborum calceorum reparatores, denique variarum rerum minutarum venditores errantes, quibus merito non permittitur vagari per urbes & agros, sine venia speciali, sub poena operis publici, ut in *Tit. C. de Mendicant valid* & *Statut. Fris. lib. 2. tit. 8.* Denique malefici, id est, Magicarum artium magistri & Incantatores huc pertinent, quos cuilibet occupare deprehensos, & in publicum pertrahere non modo permittitur, sed etiam præcipitur *l. ult. C. de malefic & Mathemat* Sic & latrones, Prædones, Piratas, Transfugas & omnes graviorum, inquam, criminum reos haberi notum & dictum est.

30 His omnibus tamen hætenus publicæ patrocinium securitatis debetur, quod spoliari & occidi non possunt, verum comprehensi publicæ tradendi custodiae meritisque poenis ordine Judiciali causa que cognita sunt coercendi Ut tamen si, dum comprehenduntur, armis se defendant, si contingat eos cadere, jure cæsi videantur, ut *alias* dictum. Nec tamen nulli sunt, quos etiam multro occidere liceat, non modo insidiatores & obsessores viarum, latronesque & omnes aliorum Invasores, dum in hoc sunt,

sunt, ut alios in periculum vitæ adducant, quos inter & raptos mulierum in ipso actu deprehensi / *in C de Rapt Virg* sed etiam promiscue, si qui publico Edicto hostes declarati & omnium iectibus expositi atque proscripti sunt, non per factionem & tyrannidem, ut olim proscriptiones Sullianæ & Triumvirales, sed manifestis hominum meritis, & salute publica propter illorum furorem, extremam exigente severitatem. Atque his etiam adnumerandi, quos induisse animum quemlibet obvium interficiendi constat, quales apud Inulos furore quodam religioso percitos, non secus ac rabidos canes, quandoque vagantes & vociferantes conspici, scribunt Nostrates illinc. Quin idem in conductos sicarios, vulgo *Assasinos*, qui in certos homines armati incedunt, licere plerique statuunt, per *cap 1. in fin de homicid in 6 Damhoud prax crim c 33 Clar § Assasinum Menoch Cas 360 n. 42 ubi* Et recte, si aliter scelus eorum opprimi non possit. Privatis enim Ferri licentiam non nisi extremâ necessitate permittendam esse, res & publicæ vigor disciplinæ loquitur.

31 Cum enim nulla res humani generis omniumque Imperiorum saluti magis adversetur, quam ut Pax & securitas publica violetur, haud immerito, qui hoc audent, eodem malo, quod aliis parant, adfiguntur, ut extra pacem publicam constituti, ab omnibus impune tam in persona quam in rebus offendi possint. quæ est sententia *Banni*, quod pacis Publicæ Violatoribus irrogatur, de quo prolixè Gaius cum *toto de pace publica opere, tum in lib 1 cap 20 & passim*, quæ hic describere nihil attinet. Cum autem hæc res inter ea sit, quæ & Exteri sibi inimicem debent, de his *sequenti sectione* agendum videtur.

32. Ita Securitas universalis totum

hujus capituli spatium implevit. De particulari, ad quam generalia reduci possunt, pauca subjiciemus, Et præstatur hæc vel exteris, vel civibus. Ad illos quidem sectio quæ sequitur, pertinebit, quatenus sunt exteri. Sed hic de illis, ut in nostra civitate versabuntur, agendum est. Impertitur autem literas *salvi conductus*, ita specialiter respectu foris venientium dictas, ut qui apud nos locum non habent, aut qui jure communi satis erant tuti, de tacto autem molestias timent.

33 Prioris generis sunt hostes, qui rerum suarum privatarum causâ nostris in finibus, ad tempus, agere cupiunt, Etiam legati hostium ad tertium, qui per fines nostros iter facere debent, nam & hi nobis privatorum loco sunt. Exsules etiam nostri & delictorum, vel æris alieni apud nos *Rei* sunt ejusdem generis, ut securitatem flagitare nequeant, rogare & à volentibus impetrare possint.

34 In posteriore numero sunt, omnes amici, seu foederati, sive nulla inimicitie causâ nobis cogniti, quibus ex jure Gentium & conjunctione sanctissima generis humani, ubique debetur securitas, Illi enim apud nos & libertatem suam, & dominium rerum suarum æque ac apud se retinent, eademque nobis apud illos contingunt, ut docet Tryphoninus in *l 7 pr π de Captiv & postlim*. Etsi verum est, apud antiquos populos id usquequaque non fuisse observatum, sed exteros omnes tere hostiū loco, ut alibi jam diximus & dicemus, esse habitos, quando & exteros omnes, hostium nomine, veteri Latinitate designatos fuisse constat. Huc etiam referantur, publici Hostium nuntii, sive legati, de quorum jure peculiaris occurreret locus in *sectione sequenti*. Tales enim, etsi de jure nihil sit illis metuentum, adversus injurias tamen repentinas, cautione publica indigent, non modo

modo, antequam in fines nostros perveniant, a limitaneis militibus, sed etiam sæpe, dum in mediâ Civitate nostra versantur, à plebe, vel ab inimicis suis peculiaribus Quo pertinent Edicta protectionis publicæ, in Civitatibus optime gubernatis, non raro, in gratiam Legatorum aut exterorum, consensu publico munitorum, solita promulgari

35 Fit etiam, licet exteri & peregrini nihil de facto metuant, ideoque sine venia publice impetrata, freti justitia communi, in alienas Terras se conferant, harum tamen Rectores, promiscuos introitus, sine venia publica non probant, nec omnimodam & incustoditam securitatem peregrinis concedendam putent, non quod Humanitatis Legi quicquam derogatum velint, sed ut propriæ securitati, quod status peregrinorum, factis, quàm jure magisæ timatur, consulendum censeant Quo pertinet, quod in limitaneis locis, quilibet transeuntes eorumque hospitia notari solent quod etiam sæpe detinentur ad tempus, aut in fines intrare prohibentur, maxime Illustres persone Quod ex jura securitatis procurandæ causâ jure quoque fieri non dubitatur, Et extant Edictorum hujus generis exempla

36 Quod attinet ad Cives cum sine Republice, Generalis, de quibus dicitur Securitas definit ac usum habet in singulis, & specialis admodum raro illis applicatur Fit tamen aliquando, si vel jure, vel de facto, sibi metuant Jure, cum propter æs alienum litentes, quo res suas melius constituent, vel cum Creatoribus suis paciscantur, veniam a Summa Potestate, vel Supremo Jure petunt, ut sibi tuto liceat in medio versari, dumtaxat ad tempus, ut a carcere molestique personibus & Executoris interca liberentur Aliquando etiam In-

ducias, respectu bonorum suorum, mortuarias impetrant, vulgo *quinquennales*, unde nomen ejusmodi induciæ populare adeptæ sunt Sed personalis exemptio, *Securitas*, ut est revera, *Corporis* appellatur Reis etiam delictorum tale quid, ~~est~~ rarius, indulgetur, à carcere liberofore, dum res judicetur, *l. 1. de Custod. & exhib. reor.* aliquando & comitatus liber, & abitus illis condicatur quod si fiat, data si res sancte servanda, nec elidenda pretextu justitiæ modo dilerte expressa sit facultas liberi aditus & recessus, Qualis non fuit in literis salvi conductus a Sigismundo Imp. datis Johanni Hussu, ut illarum quidem præsidio non potuerit esse tutus ab accusatione & executione criminali, sicut cas exhibet Joh. Petitus in *Chron. Holl. t. 1. lib. 3. sub s. 1.*

37 Denique & ministri publici, cum actiones illorum in odium publicum incurrunt, quandoque recipiuntur in specialem protectionem quomodo Rectores Hollandiæ *Johannem Oldenbarneveldium* Syndicum suum Edicto publico in protectionem receperunt, anno hujus seculi XVII Judices etiam Extraordinarii plerumque decretis ejusmodi vel Edictis a Summâ Potestate muniuntur, adversus odia, quibus extraordinariæ Potestates sæpe, nec aliquando sine ratione, subiciuntur Et hæc juris remedia turbamenti facti occupandis & amolendis, sæpe minus apta & efficaciter repeniuntur Sed hoc Politicæ Considerationis est

38 Ad Juris rationem postremo pertinet, Cautio de non offendendo, quam perire potest is, qui offensionem & lationem violentam ab alio timet, & causam timoris probabilem adferre potest, qua de re *περὶ τῆς ἀπορίας*, agit Cælius in *lib. 1. l. de pace publ. cap. 2.*

CAP. IV.

De jure reformandi Civitatem &c.

Reformationis Civitatum quis & quando sit usus. A quo institui, à quibus peti possit. Exempla Lycurgi & Solonis in hanc rem examinantur. Singulos cives non habere jus aliud, quam conquerendi & Supplicandi, & hoc ipsum aliquando posse prohiberi. Nefas esse petitionem Reformationis extra Rempubl. institui. Materia Reformationis in genera divisa; & de Ecclesiâ defunctorie, ubi & de *Devotione*, obiter.

HÆc fere sunt, quæ in externa administratione Civitatis, doctrinam juris participant, Politica, res multò plures continet, quæ inde petenda relinquimus quæ autem Reipubl. jura pertinent ad Exteros, ad sequentem sectionem referemus. Superest adhuc locus de Reformatione Civitatis. Nam ita frequenter usu venit, ut Vel jura civitatis administrandæ ab initio malè & imperfecte collocata sint, quod accidit Romanis, - vel recte posita deinde corrumpantur, atque ut ita reformatione Reipubl. opus sit nisi priorem malis Emendationem vocare, speciem. Cum autem Reformatio vix unquam, sine perturbatione status præsentis eveniat, magnam hæc res *κεκοιμήσῃ* politicam simul & juridicam habet.

2 Juris quæstio imprimis hæc est, Quis reformationem instituire, quis petere possit. Et quidem sine hæsitatione dicendum est, eam non posse fieri ab alio, quam qui jus habent Imperii summi, formare enim atque reformare est ejusdem facultatis. Proinde in populari Imperio, quod ad jubendi potestatem attinet, proficisci debet ab ipso populo, Suadendi auctoritas à viris sapientibus oritur, sed præcipua *ορμὴ* & impulsio nascitur è malis, quibus Civitas consistatur, & quorum remedia non nisi à Reformatione Civitatis sperari possint.

3 Talis erat Attici populi conditio, priusquam Solon ejus statum reformaret, *ἀνεπίπεσι ἐπισφαλῶς ἢ πῶλ εὐδέκιστο*, Civitas periculosissime laborabat, ait Plutarchus. Ideoque cum alium exitum non viderent, *τὸ Σόλωνα τὸ πολιτικὸς διορθωτὴν καὶ νομοθετὴν ἀπέδειξαν, πῶλ ὁμοῦως ἐπιτρέψαντες, ἀρχῆς, Ἐκκλησίας, δικῆς ἕως, Βουλῆς ἢ τριῶντα ἕκαστα, δούλων καὶ φυλάκτων ἢ ἰσαρχόντων καὶ κρηδοτόων, ο, π δούλην*. Id est Solonem constituerunt Reformatorem & Legum conditorem, omnia simul ei permittentes, Magistratus, Conciones, Tribunalia, Senatus, atque judicia censumque singulorum, cum potestate solvendi retinendique ex iis quæ constituta erant, pro suo arbitratu.

4 Solon igitur volenti populo, virtute decreti ipsius, reformationem imposuit. Diverſum Lycurgi exemplum fuit, quem populus quidem magni faciebat ob probitatem atque prudentiam, Reformandi tamen potestatem ab eo nullam accepit, sed Leges suas reformatorias per vim tulit. *Βία μᾶλλον ἢ πείθει χρησάμενος*, vi magis quam persuasionibus utens, ait Plutarch in vitâ Sol.

5 Modus procedendi, quo Lycurgus est usus, ab eodem in Lycurgo, sic memoratur, *Ἐπειθεὶς δὲ ταῖς προσηγεῖται μέγιστος καὶ συνεφέπῃ καὶ περιστάσει, κρυφαλῶς ληθόμενος τοῖς φίλοις πρώτων, εἶτα ἕτως κατὰ μικρὸν ἀπὸ μὲν πλείονων καὶ συνεπὸς ἐπὶ τῶν πρώτων*.

παρῆν ὡς ἰόκαρος, κε, τρέχοντα τὸ πρῶ-
 τος ἐκέλευσε μὲν τὸ ὄπλων εἶναι εἰς ἀρχὴν
 ἀφελεῖν, Ἐκπλήξως ἔειπε καὶ φέβη τρεῖς
 τὸς ἀντιπρόσωτους Id est, His rebus, in
 spem elatus, accessit ad optimos, utque
 rem secum aggredierentur, cohortatus est,
 primò clam cum amicis agens, dein ita
 perulatum plures inducens & ad rem pera-
 gendam confirmans. Ubi vero tempus ad-
 fuit, triginta primores mane cum armis in
 forum progredi iussit, ad percellendos terren-
 dosque eos qui resistere vellent Plane, sic
 ut actiones quælibet actionesque vio-
 lentæ instituantur & præparantur, ea-
 dem viâ Lycurgus reformationem per-
 petravit, nec sine pugna ὡς καὶ ἐφθαλιω-
 κους ἐν ὀπῆσι, ut etiam oculus ipse excute-
 ritur in conflictu

6 Collocari debet hoc reformationis
 exemplum inter heroica facta, quæ po-
 tius admirationis quam imitationis utrum
 præbeant Agis & Cleomenes, qui ali-
 quotieculis postea, pari via, Reformatio-
 nem moliebantur, minus prosperos suc-
 cessus habuerunt, ut iam Plutarchus in
 eorum vita commemorat Adeo multum
 refert, quo tempore, quibusve meritis
 circumstantiarum aliquid aggrediaris

7 Ceterum, secuta populi Laconici
 approbatio non modo juris vim, sed in-
 comparabilem quoque gloriam Lycurgo
 addidit, quam meretur hoc unico in re-
 bus humanis exemplo, ab orbe condito,
 ut in tota aliquâ gente ἀλλῶς esset ἀπρὸς,
 ἔλαδ, & revera ἀπλῆς, divitiæ in-
 l'onor-tæ, contemptæ, imo non Divitiis
 lovent

8 Quanto etiam præstitit ipsius
 Reformatio, Solonis Atticæ, ab eventu
 patuit, nam Solon vivus civitatem a se
 legibus conditam vidit a cive per tyran-
 nidem oppressam Lycurgus id adlocutus
 est, ut per annos quingentos, lux Leges
 tam publici quam privati juris sanctissi-
 me custoditæ sint, libertate formaque

Reipubl ab ipso constitutâ, tam foris ab
 hostibus, quam domi a civibus in on-
 cussa Differentiæ ratio fuit, quod So-
 lon bonas quidem leges excogitasset,
 sed hominum mores privatamque disci-
 plinam non mutaverat, Lycurgus ab
 hac inceperat, morumque & rei fami-
 liaris disciplinam, ut iundamentum, Re-
 formationi publicæ substraverat

9 In Romanâ Reipubl. Reformatio
 non semel in perpetuum, sed per in-
 tervalla nec semper in melius, Tribuni-
 tus rogationibus introducta est, haud
 tamen aliter quam populo consentiente,
 quod ex Historia constat, heic Compen-
 dio adumbriari non potest Consequenter
 in Aristocratis atque Monarchis, non
 nisi per eos, qui summum habent Impe-
 rium itabiri potest Quia vero Princi-
 pes & Proceres remedia malorum, quæ
 faciunt, ægre ferunt, rarius accidit, ut ipsi
 de reformatione cogitent, nisi plebis
 ideo tumultuantis, demulcendæ causa.
 Proinde quæsitum est, an singulis civi-
 bus de vitis publicis querelas instituire,
 atque reformationem, & quousque ur-
 gere liceat

10 Non posse privatos, Imperanti-
 bus in hoc genere quicquam præscribere,
 jam diximus, preces supplicationesque
 in hunc finem illicitas repurare non li-
 cet, utique in universum, Si enim hoc
 prætextu fomenta seditionum quæran-
 tur, ut aliquando accidit, maxime, si cœ-
 cis conditionibus ea gratia instituantur,
 ipse quoque supplicationes hujus gene-
 nis prohibendæ sunt Præsertim, quia
 sæpe animadvertum est, ab us, quibus
 Reformatio bonique publici studium in-
 ore est, nihil quam mutationem status
 publici utilitatemque privatam affectari
 denique, ubi facultas offerendi libellos
 querendique de statu præsentis promif-
 cæ datur, fieri vix potest, ne tumultus
 inde populares oriantur

11 Nec tamen ea res aut quicquam aliud impedimento esse potest, quomodo boni cives, modeste, sine inconditis clamoribus & commotione metuenda se alium, querelas suo Principi vel Proceribus offerant, & reformationem publicisque vitis remedia petant, verum ultra querelas precesque innoxias instare nequeant. Non obstante, quod dicitur, cum qui formavit Imperium, idem reformare posse, Populus autem dedit primam Imperio formam, Ergo in omni Republ. populus efficaciter uigere potest reformationem. Nos enim in libro primo sect. 2. abunde probavimus, Imperio simpliciter translato, populum semet ipsum privasse potestate rei publicae curandae, nec est dubium, quin haec positio concessa, qua libet Imperia redderet democratica & confusionibus obnoxia turbulenta.

12 Haec ita, ubi summa Potestas simpliciter in unum vel paucos translata reperitur. Ubi vero penes ordinem certum, per leges Reipubl. facultas est, curandi, ne Leges violentur, ne salus populi negligatur, ibi perfecta juris ratio vult, ut ab illis Reformatio flagitetur, & quibus malis Reipubl. laboret, quibus remediis sit utendum, Imperantes admoneantur, Ni hoc faciant, ipsi reos se neglectae Reipublicae praebent.

13 Ex his porro sequitur, Reformationem nullo modo peti posse, ab his faciendam, qui sunt extra Reipublicam, imo quotiens cives ejusmodi querelas petitionesque reformandi corrigendique regimen civitatis suae, deferunt ad externas Potestates, hi se manifesto reos Majestatis laesae praebent. Jus enim est adleverati, potestatem reformandi Reipubl. ab eo, cujus est summa potestas, proficisci debere. Subiecti imperio rogare atque supplicare, nec amplius possunt, ita quemadmodum modo expo-

fitum. Ordines Regnorum, qui aliquid juris in summam Reipubl. tetinuerunt, plus vigoris addere possunt suis precibus. Ut si Rex pecunias imperare non possit, in vitis populi Ordinibus, in promptu est his, & saepe nimis in promptu negare tributa subsidiaque, nisi placeat Regi concedere eam reformationem, quam populus desideret.

14 Quomocumque facta reformatio, fere ita vitio ingenii humani accidit, ut brevi exoleat. Solonem Anacharsis irridebat, *οὐ μὲν οὖν ῥεῖμα ἔφευξεν τὰς ἀδικίας, sperantem se literas justitiam avaritiamque hominum cohibiturum*. Solon putabat ita se leges suas adtemperaturum, *ὥστε πᾶσι ἔπιπυρον νοῦς ἐν βελτίοις ἐπιδέξαι τοὺς δικαιοπραγεῖν, ut omnibus persuaderet, justitiam colere satius esse quam delinquere*. *Ἀλλὰ τὰς μὲν, ὡς ἀναμεινῶν ἔστιν, ἀπέβη, ἢ καὶ ἐλπίδα Σόλωνος*. At haec non tam pro spe Solonis, quam pro conjectura Anacharsis eveniunt, ait Plutarchus in Sol. liquorem ipso adhuc vivente atque vidente, populus in gravissimas seditiones, & mox in tyrannidem incidit, ut dicere occupavimus.

15 Unica ratio constabiliendi reformationem est, Executionem ejus observationemque Legum diversis in Reipubl. Ordinibus committere, quorum utilitates atque respectus sibi invicem adversi sint, ut conspirare nequeant, sed alii alius invidere mediaque aemulatione se mutuo & impellere & impedire debeant. Quod Lycurgus sapientissime curavit, potestate divisa inter Reges & Populum, Senatuque in medio illarum collocato, quod est *ὄϊον ἐξυμῶν ἐν μέσῳ θ. ωενον*, veluti *septum in medio positum*, ait Plutarchus in Lycurg. Quibus deinde Collegium Ephorum accessit, quibus in ipsos Reges erat potestas, Legum servandarum causa. Ita factum, ut Lycurgi Reformatio per quingentos annos inconcussa manle-

manserit, inquam, Unicum hujus generis in Universa historia exemplum

16 Optimus alioqui Reformator est Deus, qui calamitatibus immisis, ipsos Imperantes sæpe cogit, ut ni ipsi cum Republ interire malint, instituta prava mutare, publicæque saluti cogantur velificari. Cæteræ omnes vix aliud efficiunt, quam ut palam fiat, *quibus flagitius impares simus*, hujusque dicti veritas innotescat, Reformatione facta, magis alios homines quam alios mores natum

17 Mirera Reformationis spectat vel ad Rempublicam, vel ad Ecclesiam. Quæ ad Rempublicam, referri potest vel ad ipsam, vel ad interiores Civitatis ordines. Reformatio Reipublicæ constituitur aut in rebus novis, antea non constitutis, sed usu rerum & temporum ita postulante; propositis, aut in renovandis veteribus institutis in utrumque reducendis. Exemplum prioris est in Civitate Romana, quæ a Romulo primum ruditer instituta, mox a Numa, dein a Servio Tullio reformata est, Libertate postea tum illa vario introducta, variis Legibus & Tribunitis notibus peralarum, ad eam formam, qua prædicta fuit ulque ad Cælares, redacta fuit

18 Quod ad posteriorem autem spectem, in populis Imperiis, quale fuit Romanum, jus est potestati non tantum petendi, sed etiam exigendi Magistratibus, ejusmodi Reformationem, qualis ipsi commota videntur modo nullum jus alterius personæ vel ordinis retinere austerat & tollat. Perfeste quantum, inquam, per Leges antea stabilitas, per conventiones, aut, per præscriptionem. Perfeste autem nihil acquiritur, nisi quod Imperio Superioris exemptum est, ut sunt libertas personalis & privata patrimonialia, quibus salvis, Imperium civitatis constitutum, intelle-

ximus ex his, quæ in libro primo sæpe collocata sunt

19 Non potest igitur populus in Democratia, nec consequenter alii Imperantes, figere novastabulas, abolere jura crediti, aut introducere communionem omnium rerum & tollere dominia, sine consensu omnium & singulorum. Quod tamen hanc patitur exceptionem satis late patentem, Nisi Summa Lex, Salus Reipubl aliud postulet quemadmodum Solon ex consensu populi (non tamen, ut credibile est, omnium & singulorum) Athenis *Συναξαλις*, id est, novas tabulas publicavit. Et Lycurgus apud Spartanos communionem bonorum, in vitiis locupletibus, de quo tamen actu non potest dubitari, quin non modo violentus, sed etiam externa ratione Juris inspecta, fuerit injustus, nec aliter quam per Ratificationem populi, ut deinceps uti venit, legitimari potuerit

20 Quod etiam ordo aliquis Civitatis per conventionem publicam, jus ita acquirit, ut in partem Imperii receptus sit, hoc ei per Reformationem a populo adiri non potest, qualis fuit conventio inter populum & Senatum, de Auctoritate & Potestate apud Livium *lib 1 cap 17*. Et conventio hac parte comparari præscriptionem, in loco de *præscriptione jurisjuræ Summæ Potestatis lib 1* demonstratum est. Quod tamen non habere locum in Magistratibus & jurebus, quæ civibus & subjectis, quæ talibus a Summa Potestate indulgentur, in eodem *capite* dictum est, quæ proinde semper Reformationi subjecta sunt. Unde, quantum in eo sit momenti positum, sintne Jura præfecturæ alicujus ita delata, ut Summi Imperii partem faciant, an sic, quod in quadam Reipubl disputatum meminimus, intelligi potest

21 In Optimatum Imperio non est

in potestate Populi nova comminisci instituta reformationis, quæ jure suo exigat & stabiliat, nec in Regno vel Principatu Ordines populi, aut Procerum, post Imperium semel certis legibus delatum, novas, invito Principe, Leges ad reformandum Reipubl statum pertinentes ferre vel exigere possunt. Quia delatio Imperii est alienatio, salvis exceptionibus ab initio in stipulationem deductis, præter quas acquisitum & translatum Jus in eum qui summam accepit potestatem, revocare vel mutare non possunt. Ne quidem in electivis Imperiis summis, id Ordinibus licet, sed throni vacantis opportunitatem, quo jus Imperii ad illos revertetur, expectare debent, quod ut fiat, & quando, in loco & tempore dictum est.

22 Quicquid igitur novi ad Emen- dationem Reipubl instituendum putant, qui jus Imperii in alios transtulerunt, id aliter quam consulendo, rogando, suadendo urgere non possunt, aliquando etiam efficacius, negando contributiones pecuniarias, inquam, ni desideris ipsorum justis, bono publico satisfiat, si quidem hoc jus sibi lege fundamentalis reservarint. quo medio magnas, in Regnis etiã potentibus expressas fuisse reformationes, ex Historia & nostri quoque memoria temporis constat. Denique, Jus directum nova instituta recipiendi, sine voluntate eorum qui Summæ Reipubl præsent, nullo modo in effectum deduci posse, jam satis constat.

23 Altera pars Reformationis Civitatem ad instituta primæva, temporibus hominumque vitis collapsa reducit, quæ si fundamentalia fuerint, jus populo Proceribusque petendi & exigendi restitutionem ejus, quod in condenda civitate, vel deinde pro fundamentalis receptum fuit, tribuunt, secundum ea quæ de Legibus Reipubl fundamenta-

libus & eorum executione dicta sunt ut lib 1 sect 3 & 5

24 Hæc ita quidem generaliter. Et si autem non ignoramus Aristotelicum illud, *Οι καθόλου λόγοι κενώτεροι*. Generalia minus efficacia sunt, ad specialia tamen descendere non patitur instituti modus. Ideoque et si materia Reformationis in moribus singulorum civium, in familiis, in omnibus hominum ordinibus se prodatur infinita, nec nihil animo jam metiri essemus, & calamo delineata essent, quibus varium jus Reformationis includi posset, absterret tamen & prolixitas, in opere jam satis grandi, & inutilitas ejusmodi conatum, in tanta hominum varietate Judiciorum.

25 Eadem ratio facit, ut de Reformatione Ecclesiæ satius esse putemus, tacere, quam pauca dicere, præsertim quia nonnihil ea de re pridem à nobis occupatum est, in ultimis capitibus singularum fere sectionum Historiæ civilis nominatim in cap ult sectionis ab anno 1422 ad 1519 ubi sub finem, non alieni sumus ab illorum sententia, qui videntes, multitudinem Protestantium per Reformationem superiore seculo perpetratam, nihilo vel paulo sanctiorem esse factam, credant, illam meliorem seculi esse præparatoriam, qua detæctis in mente essent veritatibus sacris, vis major Spiritus sancti animos subeat ac impleat veræ devotionis, cum Deum & Christum, cujus nomen & res adhuc in Reformatione seculi nostri ita non elucet, ut inexpectata vis prædicationis per orbem Terrarum Evangelii, in simplicitate, puritate, veritate sua, postulare videbatur.

26 Placet addere vacuo loco, qui dicitur per Devotionem, Superstitioni reformatione vulgi proximam, intellegamus. Quid est inquam Devotio? Definiri potest, negat Vir Rev. auctor libri de Devotio-

ione, eamque rectius à piis animabus senti-
turi, quam a doctis finiri posse, bene
observat Videamus, an ex etymologia
nonnihil extargat ad definitionem manu
ducens

27 Vocabulum Devotionis in sacris
non reperitur, hoc quidem sentu, etli
res ibi exat, τὸν δὲ Nam οὐκ ἀνέ-
στει, devotio, *devotio*, non est hujus loci
Nescio, quid tamen inde oriatur ad
hunc sensum Devotio enim talis pro pa-
tria & amicis in usum fuit, o talis Decio-
rum, conortis sacræ militum Thebis, &
Soldanorum apud Cætare, Hinc de-
voti amici patriæ, Deo, passim De-
n que, summi vis amoris eorum, qui pro
aliis mori non recusant, *Devotio* dicitur,
a benevolentia & amicitia distin-
ctis, & qualis erga Deam solus amor
usum habet Non benevolentia, nec
amicitia, ne quidem illa species, οὐκ ἔστι
περὶ τοῦ πρῶτου per excellentiam quæ dicitur,
quæ etli πᾶσι καὶ φανερῶς, ἔτι καὶ, ἵνα
ter admodum dispares etiam durat, ramen
καὶ χαλεπῶς, εἰς Θεῶν, ἢ καὶ ἐν αἰῶνι, Si
talis separatio sit, qualis Dei respectu ho-
mini, non manet Aristot 8 ad Nicom 7

28 Hoc sentu Devotio, sit, Amor
Dei, quo mens te tuaque & omnia bo-
na mundi, post illum ponit, nec pro
Dei gloria mori recusat Attamen usus
verbi popularis non ad amorem solum,
sed ad omnem Dei cultum refertur Pro-
inde latius ad hunc sentum Devotio fit,
Actus animi, totum se Deo tradentis, in

Christo Hoc est τὸ παρασχεῖν αὐτῷ τὸ Θεῶν
εἰς Θεῶν ζῶσαν, ἀξίαν, ἡγιασμένην Tradere se
Deo in sacrificium, civum, sanctum, ac-
ceptum, ut Apostolus

29 Dividi potest in primam & se-
cundam Prima est, Actus dei nacen-
tis, Caritas recipientis, ut dominum
& Rectorem ei que se dedit, ut factum
ab his, qui converti εἰς Θεῶν σωτηρίας τὸν κυ-
εἶν, se domino tradiderunt 2 Corinth 8
& 5 Secunda, live orta inde nihil
est aliud, quam primæ deditiois con-
tinuatio & assidua repetitio quemad-
modum lux e sole orta pressione conti-
nua radiorum, & Fons ad idua ebulli-
tione, licet & vita animalis à motu pri-
mo cordis coepta, emissionem sanguinis
ac spirituum continuâ susinetur, deni-
que τὸ καὶ πρῶτον καὶ πῶς, renovatio fides
assidua, unde οὐκ ἔστι ζῶν, est vita spi-
ritualis, ut docet Apostolus 1 ad Rom
Nec aliter Devotio, pars Fidei præci-
pua, consistit Est enim Actus, ἡγιασμένη,
ut dictum, sine qua friget omnis religio,
unde pro intentione animi ad omnem
Dei cultum plerumque sumitur, unicè-
que ita Vir Rever in d tract quamvis
intentio & attentio illa non tam ipsa,
quam effectus est devotionis Sed manum
de tabula Caput est hoc initiumque Tra-
ctatus olim hac de re scripti, quem fa-
cit Deus, ut animo impressum potius
quam calamo expressum elaboremus &
custodiamus Hic supplementi causa ad-
jectum est, ut apparet

SECTIONO.

S E C T I O I V.

De Jure Civitatis adversus externos.

C A P. I.

De his quæ exteri sibi invicem debent

Citra omne factum & pactum, externos sibi invicem teneri I. *Necessitas* postulat, modo alter us carere possit II. Ad ea, quæ sunt in aâ re utilitatis. III. quæ ad propulsandam à nobis evidens periculum requiruntur, veluti, ut munimentum in solo pacato capere liceat, sub cautione certâ. An possit vicinus impedire locum in nostro munire, nobisque vicinum adversus alium tueri liceat Quo sensu jure Romano capti à populo nobis pace nec bello cognito, in servitutem redigantur. Inter ea, quæ exteri sibi invicem debent, esse quoque mutuam Legum alienarum observantiam. Hanc rem ex jure Romano non posse decidi, esse juris Gentium. Regulæ hac de re proponuntur, eæque variis exemplorum speciebus declarantur, ad conflictum Statutorum in diversis Civitatibus conciliandum. Regulam ultimam præcedentis capituli, etiam applicari posse quæstioni, an jurisdictio possit habere aliquem effectum extra territorium jus dicentis; eaque diversis factorum speciebus applicatur.

Habemus Civitatem legibus ordinatam, à Magistratibus administratam, Judicis pacatam, & pecuniis instructam, securitate publica munitam & si ferat usus, reformatam Non deerant, plura de internâ administratione, sed pleraque politica, & nobis compendio consulendam Sequitur, quid juris publici, cum Securitatis communis, tum aliarum ratione rerum, adversus externos, qui sub eodem nobiscum imperio non degunt, cuique civitati sit observandum Quâ in re primo videndum, quid juris sit, ubi nullum foedus, nullum factum aut pactum inter nos & alienigenas intercessit, quæ de re Grotius habet locum in *lib 2. de J. B. & p cap 2*

2 Et primo, quæ *Necessitas* postulat, ea sibi invicem exteri debent proinde, si qua Civitas fame laboret, frumentum à vicinis petere potest, pretio tamen justo, modò illa pari inopia non laboret Ratio est, quoniam proprietates rerum, quæ initio humanæ societati communes erant, consensu generum est introducta, nec ulterius, quam ille consensus ferat Atqui non est dubium, quin ea voluntas omnium fuerit, ut ne institutum, salutis communis ergo receptum, duraret in perniciem hominum, ipsamque necessitatis legem subigeret Quo etiam pertinet, quod inter omnes constat, si quis vitæ servandæ causa rem alienam subactus necessitate contrectet, cum

eum Furti non teneri Et ex eadem causa, si quis *populus virorum* sit, is matrimonii copiam, qua ex se frui nequit, jure petit a vicinis An autem bellum negantibus inferre liceat, id verò a multis pendet singularibus

3 Secundo, quæ sunt innoxie utilitatis, ea jure a quovis populo petuntur Quid ni enim, quando sine detrimento suo potest, cum altero quisque communicet ea, quæ sunt accipienti utilia, danti non molesta? Hinc non modo ignis & aquæ copia indigentibus danda, sed & transitus per terras & aquas patere debet eis, qui hoc transitu opus habent ad causas justas, modo cautionem securitatis sufficientem petentibus præstent Nec quidem vectigal transeuntibus imponi potest, nisi quod respectum ad sumptus, ob illum transitum faciendos, habeat, denique, nisi præscriptione immemoriali jus illud acquisitum sit Sed & commoratio ad tempus, & perpetua habitatio his qui sedibus suis pulsi sunt, negari non posse videtur, modo imperium agnoscant & recipi possint

4 Imo & terræ à populo non occupatæ per fundos, sed tantum imperio tenus, non videntur ejusmodi exulibus negandæ, quod, ut etiam reliqua, de jure naturæ simplici & recto, non æque de externa facultate, quæ cuique populo competat, intelligendum videtur Nam ut jure sibi acquisito quisquam sine incommodo suo cedat, humanitati quidem & æquitati enixe conveniens, ejusmodi tamen non est, ut ad hoc præcite teneri videatur Præsertim, quia semper & haud dubie, id etiam ipsa æquitatis ratione dictante, exceptum est, ut concessionibus illæ tuto fieri possint Quod ut res humanæ sunt, vix unquam, si res inter populos & ingenti agatur multitudine, tam liquidum est, ut non justæ causa metus &

gravioris incommodi appareat Quod tamen non impedire jus ejus, qui talia petit, si vere non sit illi in animo, concessionibus abuti, verum est Denique, plerumque sic usu venit, ut jure talia petita & petita recusari possint, adeoque Bellum, si quando res illuc erumpat, utrimque justum esse queat

5 Scilicet, ut quisque suum quod occupavit, in societate humana secure teneat, non minus primæva hominum conventionem statutum videtur, quam ut res dividerentur quod ad continuationem doctrinæ, quam habuimus in *cap præced* referendum Hinc tempore belli jure suscepti, licet occupare locum in solo pacato situm, quoties, certum periculum est, ne hostis eum locum invadat, ac inde gravissima damna nobis infligat, multo magis, si jam hostis eum teneat & inde nobis noceat Sub hac tamen cautione, ne plusquam custodiam nobis arrogemus, relictis domino vero fructibus & jurisdictione, periculoque cessante ut locus restituatur Neque sumptuum nomine, qui in custodiam sint facti, locum retinere licet, nisi & cives seu domini veri, præsidio nostro manifeste ab injuriis vindicati fuerint

6 Videndum, ne non ex eodem fundamento recte statuatur, posse vicinum impediri, ne in suo solo sine alia causa suaque evidenti utilitate, munimentum nobis propinquum extruat, aut aliud quid faciat, unde justa formido periculi oriatur, idque non minus quam quilibet recte prohibetur aliquid in suo, re sua non postulante, facere, quo damnum rebus nostris interatur Quod tamen eo usque non extendendum, ut bellum promiscue ad alterius minuendam potentiam, movere liceat, quomodo aliquid disputant, eodem argumento, quod scilicet ex tacito generis humani pacto idem ad securitatem procurandam, Hhhh quod

quod ad dānnum avertendum liceat, quia magis est, ut actum aliquem specialem, quo animus lædendi probabiliter colligi possit, accedere debeat.

7 Eòdem pertinet quæstio, an Regi aut populo præpotenti, cujus viciniam timeamus, impugnantem regionem, qua captā, nobis & vicinus sit futurus & nocendi validus, ob hanc causam impedimento esse liceat, ne quod intendit hoc obtineat, quā de re locus erit agendi, *inferius*

8 Præterea, quamvis externi in exterorum causis, nullo modo iudices constituti sint, tamen jus naturæ permittit, imo jubet, ut is qui vim justam ab aliis patiuntur, suppetias feramus, modo tam manifesta sit injuria, ut sine longiori causæ disceptatione calumnia judicari possit atque ubi talis causa subest, ibi suaforia, qualis ea quæ modo relata est, non male accedere potest

9 Sed hic subit mirari, quod humanissimum jus Romanorum, non illud casum & obsoletum, sed optimi ævi, tradit, si cum gente aliqua neque hospitium neque foedus, amicitiae causa factum habemus, qui ex nostro ad illos pervenerint, hos illorum fieri, & liberum hominem ab eis captum, fieri servum eorum, idemque esse, si ab illis ad nos aliquid perveniat l 5 § 1 *π de Captiv & postlim* certe nisi *Hubbes* contemneret jus Romanum omnemque auctoritatem, nihil aptius ad suum jus Naturæ, quo ante pactiones nihil injuriæ posse committi, sed omnibus omnia adversus omnes licere disputat, confirmandum, proferre posset

10 Dicendum videtur, Jurisconsultos loqui, non de jure interno, sed de eo, quod inter populos diversos pro statu separato, in quo sunt, jure videlicet externo, vertitur, quatenus inter homines agi solet, & quidem cum effectu, quia partes

non sunt uni Imperio judiciove subjectæ, quò lætus in integrum restitui possit Sed interim hoc adeò nec juste fit, ut, si res reperantur neque restituantur, tum puro proque duello, ex formula antiqui juris fecialis, recuperari possint

11 Præterea, Inter ea, quæ diversi populi sibi invicem debent, merito refertur, observantia Legum aliarum Civitatum, in aliis Imperiis, ad quam etiam non teneantur ex pacto vel necessitate subordinationis, tamen promiscui usus ratio inter gentes, mutuam hac in parte flagitat indulgentiam Si enim gens una Leges alterius nullo modo agnoscere vimque illis debitam tribuere vellet, infiniti actus & Contractus omni die in iritum cederent, neque commercia mari terræque consistere possent

12 Romani Juris-consulti non sunt idonei hujus doctrinæ auctores, nec enim usquam illi de conflictu diversarum Legum vel Statutorum agunt Quia enim populi Romani Imperium per omnes mundi tum cogniti partes erat diffusum, & commercia cum Barbaris raro exercebantur, diversitas Legum è diversitate Imperiorum ibi nullam molestiam creabat Sed hodie, scissā in infinitas Civitates sibi mutuò non subjectas Europa, fit omni die, ut negotium alibi inchoatum vel celebratum alibi effectum habeat vel judicetur, atque tunc est quæstio, utrum jus ejus loci, in quo acta res fuit, an ubi exitum habet vel judicatur, sequi oporteat

13 Apparet, hoc quæsitum è ratione juris Gentium esse decidendum, quia diversi populi jure civili non utuntur, adeoque velim hoc exemplum, ut evidentissimi argumenti observetur, ad probandum, quod jus Gentium revera distinctum sit a jure Naturæ, quod ad hanc quæstionem nullo modo referre licet Difficilem materiam Eruditissimi Juris-consulti

consulti diffensionibus suis involutionem magisque preplexam fecerunt. Nos quam poterimus facillime brevissimeque hoc caput explicabimus, præmissis, undamenti loco, tribus positionibus indubitatis, ut arbitramur

14. *Prima sit, Leges cujusque Reipubl tenent obligantque cunctos eidem Imperio subjectos, nec ultra* Secunda, *Pro subjectis habentur, quicumque in territorio cujusque Civitatis reperiantur, quandiu illi commorantur, quod ut evidens sua sponte, sic a Romanis adfirmatur in l 7 § 10 de Interdict & releg* Tertia, *Summæ Potestates cujusque Reipubl indulgent sibi mutuo, ut jura Legesque aliarum, in aliarum territorii effectum habeant, quatenus sine præjudicio indulgentium fieri potest* Exempla, quibus utemur, ad juris privati species maxime quidem pertinebunt, sed iudicium de illis unice juris publici rationibus conitat, & exinde definiri debent.

15. Primum ponimus usum, in Actibus & contractibus inter vivos, vel mortis causa, certo loco, secundum Leges ejusdem loci, rite celebratis. Talia instrumenta Negotiorum, alibi prolata, ubi sic composita non valerent, ibi sua vi non possunt habere effectum judicialem, siquidem iudices ejus loci, judicare debent, secundum Leges suæ Reipubl quod est conveniens regulæ primæ. Sed mutua, quam diximus, utilitas gentium effecit, ut constanter receptum sit, Actus viventium morientiumque, factos secundum requisita Legalia locorum, in quibus celebrantur, ubique gentium valere effectumque judiciali potiri, *per regulam II*

16. Hinc testamentum apud Batavos coram Tabellione duobusque testibus factum, valet etiam in Frisia, tam quod attinet ad mobilia, quam ad immobilia, licet heic testamenta non aliter sub-

sistant, quam adhibitis septem testibus. Nec tantum id obtinet, respectu testatorum, qui sedem fixam habent in Batavis, sed etiam in Frisia, qui obiter atque ad tempus apud Batavos agunt, *per regulam secundam*

17. E contrario, si in vicinia factum sit testamentum aliufve actus contra Leges istius loci, iudices diversarum provinciarum e tali instrumento jus non dicunt, quia fuit ab initio nullum, inde ab eo momento, quo contra Leges loci, in quo celebratus est actus, fuit institutus & compositus. Idque etiam obtinebit, etsi cives e nostra Reipubl in alias regiones se conferant, ea saltem gratia, ut ibi perficiant aliquem actum inter vivos aut mortis causa, Dum enim ibi morabantur, subjecti erant Legibus istius loci. Ampliatur hoc dictum, etsi forma, quam cives nostri in alia Reipubl. servaverunt, secundum nostras Leges ritusque valeret, quia sic inter populos receptum est, ut in forma actuum ac instrumentorum, jus loci, in quo composita sunt, duntaxat inspiciatur

18. Neque tantum pertinet hæc ratio ad formam instrumentorum, quæ de negotiis inter vivos aut mortis causa conficiuntur, sed ad ipsa quoque negotia hominumque actiones. Detur exemplum, In nostra Provincia certæ merces prohibitæ sunt, Civis noster alibi emit tales merces, ubi non erant vitæ, Convenitur apud nos, damnandus est, quia contractus fuit licitus & justus illic, ubi initus est. Quid si noster civis emerit alibi tales merces, ut in hac provincia traderentur? Non habebit heic juris effectum, quoniam ea res turbat ordinem apud nos receptum, & sic impingeret in *regulam tertiam*

19. Hinc etiam sequitur, si peregrinus heic vendiderit tradideritque merces prohibitæ, ex eo contractu non dari a-

tionem, nec modo non hic, sed nusquam, est enim contractus illicitus inde ab initio Sed pone, Civitas nostra prohibet aliquod factum, Cives abeunt in locum propinquum extra territorium nostrum, ibique factum illud exercent, An inde erit actio, in nostra civitate? Non erit Atqui actus erat licitus, ubi institutus fuit Respondeo; Tendit in fraudem & turbamentum juris ordinisque nostri, Ideoque non tenentur Judices nostrates ad exequendum hæcenus diversi loci jus Verum alibi e tali specie facti dabitur exactio

20 Huc etiam refertur Matrimonium, si justæ sunt nuptiæ, illic, ubi contractæ sunt, valent ubique, si non valeant illic, nusquam subsistunt Hoc ita, nisi præjudicium nostris juribus ordinisque Civitatis inde creetur In Brabantia duxit aliquis filiam fratris cum dispensatione Pontificis, Ille, si huc migret, non animadvertetur Quod si Frisius hinc se in loca Pontificia conferens, cum nepte e fratre vel sorore, eamque ibi duxerit, vix est, ut heic tolerandus videatur, quia pertinet ejusmodi conatus ad manifestum juris ordinisque nostri contemptum

21 Alius usus Contractum est matrimonium in Batavis, ubi communio bonorum universalis viget, nisi pactis dotalibus aliter sit cautum an etiam bona sita in Frisia, ubi matrimonium non mutat, neque confundit dominia rerum, communicabuntur cum altero conjuge? Communicabuntur, quia spectatur locus initi matrimonii, & quia videtur hæc esse voluntas contrahentium, quæ ubique debet habere effectum Alioqui, si non esset hic actus perspicuæ voluntatis, sola vis legis alieni territorii non posset afficere res immobiles in alio territorio sitas quia cum hæc faciant partem subjectivam cujusque territorii,

non posset fieri sine confusione, ut diversæ Reipubl & Leges rebus soli, alibi sitis effectum juris imprimerent

22 Hinc judicatur illa celebris quaestio, si quis moriatur intestatus, relictis bonis in diversis civitatibus, quæ non iisdem legibus succedendi utuntur, utrum successio deferatur secundum leges Reipubl in qua vixit & mortuus est defunctus, an, ubi sita sunt bona Responsio est, Immobilia sequi jus loci, in quo sita sunt, Mobilia, cum non faciant partem territorii, sed affectionem ad personam Ultimi possessoris habeant, sequuntur jus loci, in quo ille domicilium habuit Idem in obligationibus & juribus incorporeis statuendum, quoniam hi ex interpretatione communis Statutorum, pro mobilibus habentur

23 Quod si testatores vel contrahentes claris verbis expresserint, quid de rebus immobilibus fieri vellent, tum ratio juris Gentium postulat, ut voluntas effectum suum habeat, ubicunque utæ sint, mobiles immobilesve, cum nihil tam naturale sit, quam ut voluntas Domini, volentis rem suam in alium transferri, rata habeatur, ut ait Justinianus in § *per traditionem* 40 *Inst de Acquir R D*

24 Verum hæc expressa voluntas non potest operari adversus leges, quæ in singulis civitatibus specialiter rebus immobilibus sunt impositæ Exempli gratia, Frisius habet res soli in Omlandia nobis vicina, ubi non licet testari de rebus immobilibus Vult ille tamen eas res extraneo relinquere jure nostro Queritur an possit, non potest Magistratus enim Omlandici non patientur suæ dittonis prædia ad extraneos testamento transferri, per dispositionem exterorum, quod suis civibus non licet, neque tenentur ex jure Gentium permittere rem suo Regimini ordinique recepto adversam, VI regulæ

vi regulæ tertiæ, quam habuimus *suprà*, fundamentalem

25 Similiter, si paterfamilias in Imperio, ubi jure scripto utuntur, atque ubi dominia rerum sola Conventione secutaque traditione transferuntur, rem vendiderit, iram in Provincia, ubi dominium non transit, nisi præcedente judiciali promulgatione ac adjudicatione, non possunt efficere contrahentes suis pactis, ut leges istæ alienationi præscriptæ negligantur. Item producit ad res in se mobiles, verum immobilibus adnexas, sicut apud nos, frumentum adhuc virens, vel dum adhuc in arvis nutritur, per avertionem vendi nequit. Venditur in Hollandiâ tale friticum frumentum, ubi scilicet ejusmodi venditio non est prohibita. Iam enim heic non valebit contractus, ob rationem modo rebus ipsis immobilibus applicitam.

26 Ita juris est in rebus. In qualitatibus personarum spectatur ubique jus loci, in quo cuique personæ certa qualitas impressa fuit. Eum characterem persona queque per omnia diverſi quoque Imperii loca circumfert, omnesque iudices hæctenus agnoscunt jus loci originalis, quatenus etiam hæc parte nihil præjudicii diverſo Imperio creari videatur. Hinc, qui in patria major, vel minor annis, prodigus aut curæ alienæ obnoxius habetur, vel factus est, hic ubique talis censetur, eodemque jure gaudet in omni Republ. quo ibi majores minoresve, prodigi curæve obnoxii gaudent, et si juxta leges illius Republ. pro talibus non haberentur. In provincia Frajectina pro majori habetur, qui unum, ni fallor, & viginti annos implevit, hic in Frisia res immobiles sine Decreto potest vendere, quia majoribus ætate competit hoc jus in Frisia, licet ille secundum Leges nostras pro majori non habeatur. Qui hic veniam ætatis impe-

travit, is alibi quoque pro majori habetur, ideoque si male contraxerit alibi, non restituetur in integrum, et si hoc beneficium ejus ætatis hominibus illic tribuatur. Qui hic est prodigus, ille nusquam habet liberam administrationem rerum suarum, nec ulquam è contractibus obligatur, nisi quatenus æquitatis intuitu probabilis ignorantia remedium extraordinarium parti læsæ suppeditare queat.

27 Verum, quod aliquis ob personalem qualitatem domi tacere potest aut prohibetur, an hoc etiam alibi licitum illicitumve est, utcunque personæ talis qualitatis jure diverſo illic utantur? Ita nonnulli disputant, sed Verius est, in definitione superius posita substituendum esse, Quilibet agnosci in ea qualitate, quam in Patria acquisivit, ibique eodem jure gaudere, quo personæ ejusdem qualitatis in eo loco, non in Patria fruuntur. Id enim incommodum atque *inconveniens* foret, ut non modo peregrini qualitatem suam domi ipsis impressam ubique circumferrent, sed etiam potestates externas obligarent, ut jus in Patria illorum usitatum, non suum domesticum exercerent.

28 Exemplo res patebit, Filius familias utcunque dives & major annis non potest in Frisia legare de suis bonis, In Hollandia potest. Proficiscatur igitur filius aut filiatam nostras in Batavos, faciat ibi testamentum, quæritur, an valeat. Videtur. Attamen non valebit hic in Frisia, quia licet actus in se in initioque sit validus, institutus tamen est in fraudem juris Frisici, quod Frisi approbare non debent. Proinde, si filius familias Batavus in Patria sua condat testamentum de rebus in Frisia sitis, etiam immobilibus, heic valebit, quia voluntas Domini secundum jus loci recte ordinata ubique rara haberi debet, duntaxat, ubi

nulla fraus Legibus nostris facta videri potest, quod in hac specie non apparet

29 Hoc enim indubitatum est, inquam, non teneri Potestates, si qui jus alienum in fraudem sui juris vel civium suorum Sit hoc exemplum, Jure civili creditor hypothecarius res etiam mobiles debitoris sui à tertio possessore potest avocare, quod apud nos observatur In Hollandia secus Creditor ex hypotheca in Frisia contractâ vult agere contra possessorem rei mobilis sibimet oppignoratæ in Hollandiâ Nihil ager, si jure titulo bonaque fide res ibi possideatur, quia tum jus ei possessori quæsitum est, quod ei per leges apud nos receptas, licet hic contractus sit celebratus, auferri non potest

30 Aliud, Creditor ex causâ Cambii jus suum in tempore exercens præferatur alicubi ut puto, omnibus aliis creditoribus, in bona mobilia debitoris Hic habet ejusmodi res in Frisia, ubi hoc jus non obtinet An ibi creditor etiam præferetur, aliis creditoribus? Nullo modo, quoniam hic creditoribus vi legum hic receptarum, potius jus pridem quæsitum est

31 In summâ igitur, quoties conflictus legum in diversis Civitatibus circa idem negotium, occurrit, Potestas loci, ubi res judicanda est, si velit, potest, & quidem jure suo, per omnia sequi leges proprias, sed ob reciprocâ utilitatem in disciplinam juris Gentium abiit, ut jus loci, in quo res gesta fuit, prævaleat, nisi rursus in contrarium utilitas alterius Reipubl. præponderet, ut jam exposuimus

32 Secundum hæc, Nota est regula, tam jure Civili Romanorum, quam publico omnium gentium, receptam, *Nemo extra territorium suum juris dicendi esse facultatem* l. ult. *de Jurisd*

Ideoque jurisdictio, quæ est Civitatis unius, per se nullo modo effectum habere potest in alia civitate Sed quam Regulam præcedenti capite posuimus ultimam & penultimam, ex quoque hic ulu veniunt, Potestates diversorum Imperiorum jurisdictionem aliorum, etiam in suo territorio agnoscere atque tueri debere, quatenus sine præjudicio suo civiumque suorum fieri possit

33 Usus hujus regulæ, secundum partes judicii, breviter examinabimus, initio ab in jus vocatione facta licet de illa superius locum habuerimus communem, in quo de his rebus non nihil occupatum est In jus vocatio non potest fieri, nisi in eos qui subiecti sunt ejus, ad quem vocantur, jurisdictioni Proinde licet partes expressâ conventionem se extraneo judicij submiserint, ideo tamen in jus vocatio extra territorium institui non potest, quia privati suis pactionibus jurisdictionem fundare nequeunt, nec efficere, ut actus imperii in alieno territorio institui queat

34 Sed quæritur, si Judex, cui se alienus civis submisit, roget ejus Magistratum, ut eum citare velit, quo in loco, cui se submisit, veniat, causamque suam agat, an alterius Magistratus id ex ratione juris gentium tacere debeat, & negatur, quoniam hoc præjudicat ipsius potestati, neque causa liquet justa satis, quamobrem patiatur evocari suum civem, propter commodum exterorum litigantium Atqui nihil proclivius est, quam ut Actor Reum quærat apud suum judicem, qui æque jus, ac alius, ut præsumitur, administrabit Quod si is, qui se extero judicij submisit, in hujus territorio deprehendatur, ibi proculdubio in jus vocari detinerique potest Atque, si tum recesserit denuoque in eadem causa citandus sit, tum judex ejus ordinarius, non debet negare citationem requirit-

requiritur; quia non expedit utilitati populorum communi, ut jurisdictio siemel legitime fundata, litisque disceptatio inchoata intermoriatur

35 Idem habebit locum, si contractus in certo loco celebratus sit, debitorque alibi habitet non potest ad locum contractus vocari, nisi citatus in eadem Jurisdictione, nec Judex ipsius aliter officium suæ potestatis exteris commoda bit Quod si res, de qua litigatur, sub eam Jurisdictionem sita sit, et si dominus alibi degat, Judex ejus ordinarius non gravabitur requisitus, eum compellere ad litendum se illic, ubi res immobiles sitæ sunt, quia tum Judex loci de re ipsa disponere potest, & res immobiles, quæ partem subjectivam territorii faciunt, ab eo jureque ejus separari non possunt Unde apud omnes gentes, in judicis, quæ in rem ipsam diriguntur, situs rei immobilis tribuit forum

36 Eandem vim habet universalis fere populorum institutio, *Arrestum*, quod dicitur, non modo, quo persona detinetur, sed etiam, quo res alterius, et si mobiles, inhibentur alio transferri, vel domino creditorive tradi Cujus res vel jura quælibet eo modo adstringuntur, is illic se defendere debet, non secus ac si res immobiles ibi sita haberet Adeoque Magistratus ubique locorum, diversarum civitatum Jurisdictionem hac causantur, eique vim suæ auctoritatis addunt

37 Idem juris accidit ob connexionem causarum, quando negotium in uno loco vertitur, cujus participes in alia civitate degunt, quia res loquitur, non posse neque debere continentiam causæ dividi, quod mutuo populorum in eodem modo cederet perverse Rursus ita juris est in casu reconventionis, Civis Batavus convenit Nostratem apud hoc forum Hic reciprocam actionem adversus ip-

sam instituit in eodem foro, debet hinc se defendere, nec enim recusare potest Judicem, quem ipsemet elegit Igitur si ob causam in ea lite incidentem citetur in sua civitate, non debet negare Judex loci requisitoriam citationem, si forte domicilium citandi in eo loco, ubi judicium vertitur, non constituerit

38 Atque hæ rationes intelliguntur esse tam prægnantes, ut, si Judex Rei citati, rogatus non sit evocationem sui civis permittere, Magistratus loci, in quo res vel causa vertitur, per Edictum in finibus suæ Civitatis, Reum talem citare possit, cum simplici denuntiatione vel significatione quovis modo, etiam sine publica auctoritate, facta, Cujus vi Judex loci procedere potest ad cognitionem, decisionem, executionemque rei litigiosæ, atque ita fit omni die. Potest etiam inde ab initio, quando Jurisdictio in exteri, ita uti diximus, fundata est, citatio per Edictum fieri, cujus insinuatio tum petitur a Judice Rei citati, quam si ille neget, causæ tamen cognitio procedit

39 Prudentis autem Magistratus est, quando ejus officium imploratur, ut alienæ Jurisdictioni vim addat, Reum qui evocatur, audire, atque animadvertere, si sine justa causa civem suum emittendi ad aliud tribunal, an secus Nam qui promiscua humanitate ejusmodi citationes, sine inquisitione, concedunt, haud raro civibus suis propriisque Jurisdictionibus præjudicium creant Sæpe enim accidit, ut ob simplicem partium submissionem locumve contractus evocationes requirantur, ad quas, ut antea diximus, Magistratus ex ratione juris communis non tenentur

40 Ne locus quidem delicti admissi pro causa valida habetur ad evocationem jure petendam & utendam sed quia generis humani interest, delicta puniri,

maxi

maximeque in iis locis, ubi exempla sunt edita, in quibus & probationes sunt faciliores, non solet remissio petentibus negari. Alioqui in delictis maxime obtinet axioma, *Ubi te invenio, ibi te judico*, quæ tamen regula generalis est, etiam in causis civilibus, per regulam præcedenti capite positam, quod subiecti Imperio sint, quicumque in eodem territorio reperiuntur, licet ad tempus & *οὐκ ἐν πειρώδῃ*, in transitu

41 Ergo, quod delicta ubivis terrarum admissa puniri possunt, ubicunque malefici reperiuntur, non est juris extraordinarii, sed e natura jurisdictionis summæque potestatis immediate fluit, & ratio salutis communis humani generis, exercitium illius regulæ, in criminibus etiam, commendat. Verum in civilibus causis, ratio melior est juris Romani in l. 19 *π de Judic* quæ non probat, ubi quis iter faciens aut hospitio utens forte deprehenditur, illic citatus se defendere cogatur. Longe satius erat, Actorem sequi forum Rei, utique, nisi contraxerit in eo loco, vel isti loco sponte se submiserit, tunc enim vel momento ibi repertus jure meritoque iudicium ibidem subire cogitur. Sed de his rebus ne latius agamus, facit, quod supra in *sect 3 cap I* pleraque hujus generis occupata & absoluta sint.

42 Ita se habet hoc jus circa in jurationem citationis que, durante lite faciendas. Sequens consideratio est de sententiis, quas ab alio iudice latas in alia civitate non habere vim effectumque, sua vi clarum atque certum est. Sed utilitas, imo necessitas adigit Potestates diversorum Imperiorum, ut res uno loco iudicæ ab his, qui jus ibi iudicandi habebant, ubique locorum obtineant & requisiti iudices aliorum sententias executioni mandent, tam in causis civilibus quam in criminalibus. Rursus eadem li-

mitatione, quam toties inculcavimus, heic applicanda, nisi jurisdictionis nostræ civiumque, nostrorum gravius interfit.

43 Exemplo sit hæc species, Homicidium apud nos est admissum, Reus evadit e nostris finibus & in viciniam sese confert, Illic se iudicio sistit & absolvitur, Petitur in Patria ipsius, ut sententia executioni detur. Habent illi causam recusandi, quia pertinet exemplum ad suam jurisdictionem eludendam. Alioqui non est iudicium aliorum, inquirere in rationes modumque procedendi in aliis locis observatum, quoniam hoc prætextu semper executiones eludi possent, præter quod ea species imperii foret in non subiectos.

44 Proinde, si Princeps diversæ Civitatis veniam dederit homicidii aliusve delicti, in suo Imperio admissi, homicida, licet noster civis, sine metu apud nos versabitur. Nisi enim talia pro certo jure teneantur, nulla Potestas cum effectu aliquid agere in suo vel jus dicere poterit, si perionæ, quibus inde jus quæsitum est, eo passim uti frui nequeant.

45 Neque tamen ita cæcum sibi mutuo obsequium debent Potestates, ut effectum rebus iudicatis aliorum tribuant, in fraudem, ut toties dictum, suæ jurisdictionis suorumve civium. Rursus exemplum, Civis noster Edicto citatur in vicinam Provinciam, ex sola vi submissionis per conventionem tactæ, cumque non susteret se, veluti Contumax ibi damnatur, sententia mittitur ad nostros iudices executioni danda. Quæritur, an debeant ei vim addere, non videtur, quia sicut antea dictum est, ei res pertinet ad fraudem jurisdictionis nostræ, ac ita fit. Quamvis etiam petunt exteri suas sententias executione firmari, mos & ratio exequendi, secundum instituta fori, in quo fit executio, non ubi sententia

tentia lata est feni de Let ac solet, quia mutatio moris solennis in actu externo consistit, sed dicitur, & incommoda foret.

46 Qua causa, juris etiam ac, moris est, ut quicquid ad ordinem iudicii naturamque actionum instituendarum pertinet, observetur, secundum jus loci, ubi causa cognoscitur & iudicatur, non ubi res gestata fuit. Exemplo & hoc illustretur. Nostras homo in Batavis agens, illic e mercibus minutim venditis obligatus est, quarum actioni biennio apud nos, sicut in Hollandia, praescribitur. Creditor actionem post biennium instituit in Frisia, quaeritur, an pati debeatur praescriptionem biennalem, quia nunc agit in Frisia, an ea liberandus,

quia contractus initus est in Hollandia. Respondetur, praescriptioni esse locum quia jus ejus ad actionem non ad negotium gestum pertinet.

47 Ex his omnibus palam est, neque Leges, neque Jurisdictiones alienas ullum effectum habere in aliis territoriis, nisi ex voluntate populorum. Sicut hodieque jus Romanum in Europa viget aut languet, ut vitum cuique populo, cujus peculiaris sera Romanis legibus ubique prevalent, alibi rarius a ibi crebrius. Quicquid denique Jis Naturale, Divinum, utusque Gentium dicitur, ad hoc populi Principesque diverit erga se invicem obligantur. Quicquid illis prohibetur, nefas est.

C A P I T U M

De Legatis

Definitio Legatorum. Quatenus Summa potestas in mittente requiratur, & quid juris, ubi de Summa potestate dicitur. Differentia Legatorum. Quaestiones de illis duae ventilantur, prima, an, & quibus ex causis non admitti possint, dein, An unquam ullave causa redi vel puniri queant, ab eis, ad quos mittuntur, aut res eorum a creditoribus de iure. De jure Legatorum, qui pariter subditi sunt horum, ad quos mittuntur. Item, an Legati jurisdictionem & jus asyli habeant.

Dictum de jure, quod inter populos nullo facto sibi cognitos, ex sola humani generis cognatione mutuaque utilitate intercedit. Sed quia summo pere omnium interest populorum, commercia amicitiaeque officia propagari, aut, si bellum sit ortum, id quamprimum componi, quos fines absque internunciis adsequi non licet, ideo Legati jure Gentium eximio jure sunt praediti, qua re nihil apud omnium temporum scriptores magis testatum & celebratius esse constat.

2. Est autem Legatus, nihil aliud,

quam Nuncius publicus, vel, si definito opus, Qui cum mandatis publicis, ab eo qui summam habet potestatem, mittitur ad exteros. Quatenus autem summa potestas in mittente requiratur, diximus in titulo de juribus Majestatis.

3. Quibus novissime addidit Viquefortius in tract. de Legat. cap. 2. supremam in Mittente potestatem, ideo requiri, quia sine hac mittentes sanctitatem & defensionem Legatis praestare non possunt. Recte, si de juris facultate, non de potentia, id est, viribus loquatur. Harum enim defectus non mutat jus

tat jus mittendi Legatos, nec imbecillioris populi aut Principis Legati desinant esse sancti potentioribus, eo quod ab illis, adversus hos defendi aut vindicari non possunt Sed missi ab his ideo sancti non habentur, quia cum exteris, de publicis rebus nulla possunt habere commercia missos autem ad superiores suos, horum jurisdictioni & animadversioni, cui se ipsos fatentur esse subiectos, eximere nequeunt

4 Secundum hæc, Reges Exsules mittendi jus Legatos, cum effectu sanctitatis, retinent, nisi jure privati sint regno, quemadmodum recte distinxerunt Angli Jurisconsulti, respectu Mariæ Scotæ, quod exemplum retulimus in *Historia civilis ad ann 1580 rebus Anglicis* In dubio admittendi videntur, nisi ab his, quibus id dubium non est, quemadmodum Elizabeth Angla jus Mariæ Scotæ agnovit, non æquè Belgæ Jacobi jus pronepotis ejus Idem fere de Usurpatoribus habendum, Quibus indubitatum est, esse tales, hi recusandi causam habent, plerumque factum & possessionem sequimur Eadem ratio est, ubi duo Principes de regno contendunt

5 Diversi populi arcte foederati, ut instar unius Reipubl. efficiant, cum singuli Summam potestatem retineant, jus legationum sine dubio retinent, ut Germanici Principes Imperii, inter se gentesque liberæ Belgarū & Helvetiorū Quin diversi Ordines ejusdē Imperii inter se pares, ut est exemplum in vicinæ Civitatis & Agri circumjecti Reipubl. quo unius partis Legati in alterius Jurisdictione sancti habendi sint Denique & hi, qui ex parte subditi sunt, ex parte non sunt, pro ea parte, qua subditi non sunt, eodem jure gaudent, ut Principes Germaniæ respectu Imperatoris, quo for sit an & de jure referri possit exemplum legatorum, qui à Belgarum Ordinibus ad Philippum

Regem missi & male habitifunt, initio superioris seculi barbarum

6 In bellis etiam civilibus, cum utraque pars summam potestatem, ex parte saltem, de qua disputatur, præferat, & cum utilitas per legatos transigendi nusquam flagrantior sit, res & necessitas sanctitatem legatorum observari jubet, quo pertinet, quod Tacitus Flavianos accusat, quod sacrum, etiam inter exteras gentes, Legatorum jus civili rabi temerassent, missis à Vitellio Legatis Et si fatendum est, hanc rem, ut sunt res hominum, à virium æstimatione, juris quoque speciem induere diversam Ut si pars altera multo sit inferior, Rebelles potius quam Adversa pars habeantur Quomodo Albanus dux à Principe Aractionensi missum suspendit Tametsi Hispani deinceps æquo jure bellum gerere didicerunt

7 Hæc de jure mittendi Legatos, cum effectu juris Gentium Divisio Legatorum vix à veteribus ulla traditur, nisi quod feciales & caduceatores hodieque tibicines & tympanistæ aliique nuncii à Legatis utique discernuntur, qui tamen jure legatorum perinde gaudent. non tam quod repræsentent eos, à quibus mittuntur, quam quod interest pacis servandæ, vel restituendæ, illos admitti Sed moribus hodiernis, vari characteres, nomina varia usurpantur, quæ tamen nihil quam dignitatem, jus haud magnopere variant, quia omnes sancti & inviolabiles sunt

8 Præcipua divisio est in *Ordinarios*, qui sedem uno loco moramque longiorem faciunt, ut de omnibus negotiis quotidie occurrentibus agant, & in *Extraordinarios*, qui de certis rebus specialiter sunt missi Illos Grotius antiquis ignotos non ita pridem à Ferdinando Aragonio, cujus summa consiliorum in explorandis aliorum consiliis erat, introdu-

troductos, ideoque non necessarios, forte nec utiles videri, meritoque recusari posse scribit, in l 2 c 18 n 3 inf &c

9 Hodie tamen ita usurpantur, ut sine illis amicitia vix stabilis inter populos diversos coli videatur, etiam nec minus usum habeant exploratorum Ideoque licet admissi sine dubio sancti sint, tamen si quis populus aut Princeps ejusmodi Legatos Residentes admittere nolit, contra verum jus Gentium nihil peccaturus videtur quomodo in magna Belgarum panegyri anno 1650 ea de re serio deliberatum est Placuit sequi morem receptum, politicis tamen potius, quam juridicis rationibus

10 Quæ sita de Legatis hic imprimis duo sunt, prius, an semper admittendi, secundum, an usque in infinitum inviolabiles Admissio legatorum sine gravi causa non potest recusari, sunt autem rationes hæc fere, Si quis mittit legationem, amicitiae causam obtendens vere interim arma intentet II Si sceleribus infamis sit, quæ ratio valet quoque in eo qui mittitur, quo jure legati rebellium *Hibernorum anno MDCCXLIII* repulsi sunt ab Ordinibus Belgarum, sicut etiam III si legatus ei, ad quem mittitur, certis de causis admodum ingratus sit Denique, IV si causa mittendi suspecta, velut seditionis ergò, aut tempus minime opportunum, vel causa mittendi, dignitatis reputationi minus conveniens sit Inter quas tamen causas non videtur esse, Revelatio secretorum, quia hæc ab instituto Legatos habendi maxime Residentes, inseparabilis est Extra has similesque graves causas, legatos seu belli tempore seu pacis admittere nolle, id vero nihil est aliud quam tollere jus Gentium, ut apud *Livium Hanno* Carthaginensis censebat

11 Alterum singulare in Legatis est, quod Sancti sint, hoc est, ut vocis

fert proprietates, inviolabiles cujus ratio descendit a jure positivo Gentium, ut nihil in historicis occurrat frequentius, quam sacra legationis, fas Gentium, quæ de re videndus Grotius in lib 3 cap 18 Sed an hoc jus sanctitatis aliquos, & quos habeat limites, summo pere dubitatum & disputatum est Sententia pro legatis adfirmans & liberalior hæc est,

12 Quod non modo ab injuriis, licet ab hostibus veniant, sed & ab usumolestiis, quæ alioqui jure illis creari possent, liberi esse debeant Idque eâ ratione, quod uti promptè & secure mittantur legati, populorum interit, ut plane & plene constet, nullam rem obstituturam, quominus certò tutòque Legati sint ituri & redituri ita, ut in subditorum numero, quales alioqui omnes, qui in alterius sunt territorio censentur, non habeantur

13 Unde sequitur, quod non modò in mere civilibus, ut aliqui volunt, sed ne quidem in his, quæ sunt juris Naturæ ac Gentium delictis, poenæ sint subiecti Quæ sententia & hæc ratione juvatur, quod si liceret ex causis crediti vel criminis vulgaris, aut machinationis fraudulentæ, vel hostilis detinere & plectere Legatos, vix unquam prætextus persequendi vexandique illos defuturi essent

14 Quæ ratione, novissimo congressu orbis Christiani, qui fuit Noviomagi, instante, Fœderati Belgii Proceres Edictum publicârunt, re antea diu multumque controversa, ne liceret crediti aliave causa Legatis ullam creare molestiam, in jus vocationis aut Arresti, quod dicitur, vel alterius incommodi ex jurisdictione proficiscentis Denique, & hæc ratio est, quod Legati Principem populumve, à quo sunt missi, repræsentent, eorumque faciem & auctoritatem præferant;

ferant, cujus ea vis sit, ut, quod jam antea dictum, quali extra-territorium constituti existimentur

15 Unde, si testamentum fecerint, si contractum iniverint, non ex forma Statuti illius loci, in quo Legationis causa commorantur, actus isti nihilominus valebunt Denique, in casu gravioris delicti, nihil ultra in Legatum decerni posse videtur, quam ut finibus egredi jubeatur, ac ab eo, qui miserit, puniri postuletur.

16 Quæritur, si is qui misit, antea nostros male habuerit legatos, an nobis idem in ipsius Legatos sit permissum Distinguendum reor, utrum malè per injuriam sint habiti, an ex merito Si prius, tum scelus hostium nullo modo fas imitari, si posterius, tum nihil esse videtur impedimento, quo minus vicissim jus dicere liceat, tam propter regulam, quod quisque juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur, quam ob tacitum quasi alterius consensum

17 Porrò, non modò personæ Legatorum, sed quicquid ad eos pertinet ea sanctione continetur, quatenus ex jure tratatitio, accessoria sequuntur jus & naturam sui principalis Proinde, invito Legato, comites abduci non possunt, sed ad deditioem, propter grave delictum, ab illo postulari possunt, quo recusante, idem ab Rege populove, qui legavit, petendum

18 Utroque casu, si palam sit, mittentes nolle quod à Legatis perpetratum est, vindicare, adeoque satis id eos approbare, tum, si causa tam sit atrox, nihil aliud quam ultio belli superest denique ne vana quidem resque Legatorum à creditoribus detineri possunt, eadem ratione, non obstante, quod ita Legati difficulter creditores inventuri videantur ipsi utrimque viderint, aliud enim est juris, aliud cautionis & prudentiæ.

19 At hæc omnia non aliter habent locum, quam si absque periculo nostro legatis parci queat denique per modum detentionis, etiam jure offendi & male mulctari possunt Quapropter, si noxia moliantur consilia, custodiri utique & interrogari, & publico certorumve hominum colloquiis interdici possunt Quin etiam si ipso facto vim interant, vi illis resistitur, & si cadant, jure cæli intelliguntur Postremò, si ob causas antè memoratas denunciatum sit, ne Legati mittantur, alioqui pro hostibus fore, tum juris rationes minime violantur, si legati violentur

20 Obligatio autem de non violando, duntaxat inter mittentes, & eos, ad quos mittuntur legati, intercedit, ad tertium non pertinet Qui proinde contra jus gentium non peccat, si hostilia meritos tanquam hostes accipiat, usque damnum aut exitium interat, cujus rei exempla historiæ multa suppeditant Idem est, si legati characterem suum celent, ac ut privatos se gerant, quæ, ut & præcedenti ratione, vel prætextu Carolus V. duos Francisci Regis legatos per Italiam ad Turcos euntes interfici curavit Plura exempla, sunt enim infinita, cumulari non possunt, neque fert hic scribendi modus Satisfecit avido Lectori, ad satietatem usque, Vicque fortius hac parte in *nupero de Legatis tractatu*, qui fere nihil est, quam perpetua exemplorum textura, non omnium æquabili, ut in factis innumeris amar Fieri, circumstantiarum fide

21 Ex his autem, quæ dicta sunt, Legatorum sanctitas non modo præstat libertatem à vi & injuriis, sed etiam à poenis delictorum & exactioe debitorum civilium ab invitis, pro qua sententia Grotius est valide in Cap xviii. Libri secundi Etsi ut exempla non desunt in contrarium; ita Rationes, quibus
id ju

id jus evincitur, vim minimè demonstrativam habent. Et disputationes acerrimæ scriptorum in utramque partem, Consensum adeo liquidum non efficiunt, ut qui secus instituerint, & Legatos eorumve comites, ob delicta manifesta, vel debita liquida conveniunt & juris executione complectuntur, Juri Gentium opponere se, & hoc violare videantur. Denique, an in Comitibus & rebus Legatorum idem juris sit, quod in personis ipsorum; non est etiam nihil quod dubitetur.

22 Cum enim duplex ratio sit, pro illa generali sanctitate Legatorum, una de utilitate & eo quod interest humani generis, ne rimâ violandi Legatos a pertâ, securitas eorum plane periclitetur, altera, quod mittentes repræsentent prior ratio ad Comitibus & res eorum non necessariò pertinere videtur, eique opponi potest alia non minus valida ratio, quod nec æquum, nec voluntati populorum conveniens sit, ut Legati in maleficiis & contractibus impune grassentur, & cives eorum; ad quos sunt missi, damnis & injuriis mulctent. Nam quod de animadversione Principum, à quibus missi sunt, in illos, & de bello eâ causa movendo profertur, satis longe petitum & elusorium esse constat. Nec videntur de jure gentium violato, habere causam querendi, qui flagitium æris alieni & damni dati pudorem fateri coguntur, maxime si ordinarii sint Legati, & quasi cives nostri.

23 Quod ad representationem attinet, verum est, Legatos adferre secum faciem mittentis, ut Cicero loquitur in *Philipp VII*. Sed quid si mittentes ipsi in aliena Republ. hostiliter agerent, si cædes committerent, æs alienum immane contraherent, an detineri, custodiri, judicari non possent? De jure quidem non dubitandum, quia in alienis

territoriis nihil quàm privati sunt. De *Curialitate*, ut Accursius loquitur, aliter observari potest & solet nec tamen fieri non potest, ut *Curialitas* Juris rigora cedere debeat. Quod in Principibus ipsis domi Supremis alibi institui potest, an hoc in Legatis, qui plus juris mittentibus habere non possunt, nullo modo esse admittendum, cedo qua ratione constat.

24 Fictio, dicit Grotius, qua Legatos extra Territorium ejus, ad quem missi sunt, positos imaginamur, quia Principes scilicet, quorum faciem præferunt, tum quidem sunt extra Territorium. Sed ejusmodi fictiones melius subtilitati Juris civilis, quam simplicitati juris Gentium conveniunt. Præter quod ipsi Juris civilis Doctores monent, duo singularia, vel duas fictiones in una re concurrere non posse, quales hic forent; Repræsentatio alterius, & imaginatio fictus diverſi personalis.

25 Satis apparet, quid in utramque partem disputari possit. Dialecticæ rationes, imò æqui & boni rationes non liberant Legatos, multo minus eorum comites, ab omni jurisdictione locorum, in quibus agunt. Sed utilitatis reputatio & metus consequentium ex ulla in Legatos animadversione, tacitum inter gentes pactum de universa illorum exemptione, produxisse videtur. quæ est illa fides publica, de qua Sallustius in *Jugurth*. *Est reus, inquit, magis ex æquo bonoque, quam ex jure Gentium, Bomilcar comes ejus, qui Romam fide publica venerat.*

26 Sicut tamen in universo jure regnant exceptiones, ita ne in hoc quidem negotio dixerim, nullos existere posse casus, quibus singularis Legatorum aut ejus Comitum improbitas dare possit causam, ut æquum & bonum juri Gentium positivo & tacito prævaleat; sive

in ære alieno persequendo, ut Curia Suprema Batavorum sæpe decrevit adversus res legatorum, idque defendit apud Ordines ad jus Gentium inclinantes, sive in delictis, ut Angli sub Cromwello, fratrem legati regis Portugalliae, ob caedem in foro, sive Bursa, quam vocant Londinensi intolenter admissio, captis supplicio adfecerunt, cujusmodi animadversiones quandoque tam valida æqui & boni ratio tueri potest, ut Jus Gentium sileat, nec violari videatur.

27 Non est etiam ratione vel usu expeditum, si populus aut Princeps exteri, nostro civi mandatum res suas in nostra civitate agendi dederint, an hic incontinenti nostræ jurisdictioni penitus eximatur, idque virtute fictionis illius, quæ legatus, ut extra territorium consideratur. Ita vehementer Vicquefortius in *tractat. cap. xi* male habitus in Hollandiâ, tamquam subditus, cum res ageret Ducis Lunegurgensis contendit.

28. Distinguendum videtur. Quatenus in officio agit, sine dubio mandantem repræsentat, & sanctus est. Extra mandati sui partes non videtur mutare conditionem; quia tum accederet tertia in eandem rem fictio, quæ civis noster, qui de facto talis esse non desit, desinere fingeretur esse talis. cujusmodi accumulatio fictionum, non modo non juris Gentium, sed & incivilis foret. Ideo Princeps eligens Legatum, qui subditus est & manet ejus ad quem mittitur, non videtur hoc agere, ut hominem, sed ut officium ejus eximat.

29 Si Princeps Legatum suum patiatur esse ministrum pariter ejus, ad quem mittitur, in hoc sine dubio contentit, ut tanquam suus minister sit sanctus, ut minister ejus ad quem mittitur, pro subiecto habeatur si vellet totum esse sanctum, totum quoque suum faceret & retineret. Quemadmodum Rex Galliae

Destradum in Belgis habuit Tribunal in stipendio Belgarum, & simul Legatum suum, relationibus ita, ut dictum, actu distinctis. Hoc modo Vicquefortius nihil injuriæ sit passus, eo quod judicatus est, de factis a Legationis officio alienissimis.

30 Cæterum, ex eo quod Legati Principem extra Territorium agentem repræsentant, si quis etiam contendere velit, illos habere jurisdictionem in suos & omnes domo sua comprehensos, fictionem adhuc longius & enormius proveheret, atque impingeret in id, quod modo arguimus. Repræsentantes ita habituros, quod ipse repræsentatus, si apud nos ageret, non haberet, in alieno territorio jurisdictionem. Si tamen verum est, quod ulu gentium prævaluit, ut comites Legatorum exempti sint eorum ad quos mittuntur, potestati, parum adest, quin Jurisdictio Legatis in comites suos tribui possit. Nisi potius illa sit quædam Patrisfamilias potestas, quam si quid excedat, mittendi sint ad Legati Dominum, *πρωτοβουλοισι*, pro Imperio & jurisdictione tractandi.

31 Hoc satis constat, consensu populorum in familias Domosque Legatorum non esse jurisdictionem his, ad quos sunt missi, ut tamen neminem horum illius Jurisdictioni subducant. Ideoque jus Asyli in domibus suis non habent Legati jure suo, nisi ex horum, ad quos mittuntur, indulgentiâ, quæ aliquando in vicos urbium integros extenditur.

32 Sed an hæc indulgentia longissimo tempore exercita, jus perfectum Legatis tribuat, ut à Summa Potestate Loci, deinceps adimi & revocari non possit? Posse jus aliquod in alieno Territorio præscriptione temporis acquiri, etiam quod ad Imperium attineat, ipsamque jurisdictionem hoc modo fieri posse propriam & patrimonialem, *superius*

vinc in loco dictum Sed non videntur esse termini habiles præscriptionis in personas identidem Jurisdictionis ejus, in cuius territorio sunt Legati, ipso actu subiectas, quæ proinde vindicari atque identidem in jus vocari possunt. multo minus

illa præscriptio in vicis, in quibus habitant Legati, potest fundari, quia personæ agentes manent cives & subiecti Potestati ejus ad quam Legati sunt missi. Quæstio hæc illustri loco intonuit superioribus annis.

C A P. I I I.

De Fœderibus.

Fœdus quid & quotuplex: Non esse justa fœdera, quibus socii ad omnia bella promiscue obligantur: sed nec obligationem inde ad bellum injustum oriri. An cum infidelibus licita sint fœdera inita, disputatur: item, an morte contrahentium finiantur. De sponsonibus earumque effectu. De interpretatione fœderum, & Cautione certitudinis illorum ac observantiâ.

Legati primò omnium ad externos dimittuntur, ut amicitiam cum illis aut societatem, hoc est, *Fœdus* contrahant, quod nihil est aliud, quam *Conventio inter diversas civitates non transitoria*, ut ab aliis contractibus, in quibus nihil post conventionem remanet, distinguatur

2 Ratione materiæ dividitur Fœdus, quod vel de us sit, quæ populi per se, ex conjunctione humani generis, sibi invicem debent, aut quæ aliquid juri Naturæ adjiciant Priora sunt, de non nocendo, de liberis commerciis, similibusque rebus, eaque vel cum us, quibus cum ante bellum habuimus, vel cum quibuslibet vicinis, maximè cum feris nationibus, quæ promiscue prædas agunt, ineuntur Nam cum bene moratis populis, si nihil quam libertatem innoxiam petamus, non est magnoperè quod hæc fœdera desiderentur

3 Reliqua fœdera sunt vel æqualia vel inæqualia. utraque vel Pacis sunt vel Societatis. Pax bellum sequitur & in nostra quoque methodo sequetur. Societates

maximè de commerciis aut de bellis ineuntur, & si quæ res aliæ sint. De commerciis, veluti, ne vectigalia aut omnino aut ultra modum certum exigantur, aliæque ex usu singulorum populorum.

4 Societas bellica, vel est de bello pariter communi nomine gerendo, vel de auxiliis alteri præstandis Prius est, vel offensivum, ut vulgo loquuntur, vel defensivum & rursus utrumque vel ad certa vel ad omnia bella.

5 Offensivum ad omnia, est id quod Græci *επιμαχίαν* vocant, quo Athenienses & Spartani suos singuli socios habebant conjunctos, sub ipsorum ducatu, explicatius Thucydides *τὰς αὐτῶν ἐχθρὰς καὶ φίλους νομιζέειν, eosdem hostes & amicos habere lib 1.* Ad certa, bellum offensivum quid sit, hoc per se patet, ut & defensivum, tam ad omnia, quod Græcis *ἐπιμαχίαν* dicitur, quam ad certa etiam bella, vel denique cuncta, sub exceptione tamen quorundam

6 Eandem diversitatem tuitionis aut offensivis recipiunt Fœdera, quibus altera pars ad auxilium alterius obligatur

tur, quæ similiter de cunctis aut de certis incuntur. Ea, quibus se populus aut Princeps ad cuncta promiscue bella adjuanda obstringunt, tam nocendi quam tuendi causâ, vix humano juri consentanea videntur, quia præ se ferunt animum, ad quoslibet homines, à quibus nullo modo sis læsus aut offensus, seu jure sive injuriâ affligendos, paratum

7 Quare non immerito *Utricus Zuinglius* Tigurinis suis auctor fuit, ut *Sleidanus* in eâ retestis est *lib 3* ne in ejusmodi foedus cum Rege Francorum in eundem, quo sanguinem suum ei ad quævis bella commodato vel locato addicerent, consentirent. Etsi quoque sancito tali foedere, dicendum est, omnino ad injusta bella nullam esse obligationem, nec proinde contra foedus factum videri, quod suppetiæ illo casu negentur. At cum odiosa & Lubrica sit hujus rei disceptatio, fere ita usu venit, ut noxia nec non periculosa libertati sint id genus pacta, vel foedera

8 Idem de illo foedere sit judicium, quo se quidam ad perpetuam *επιμαχίαν*, nec unquam ab armis alterum sine altero destitutum, obligarunt. Nam si utrique pax honesta & tuta, plenaque satisfactio ab hoste offeratur, pactum prius obstare non videtur, quo minus alter, si nolit alter, solus bellum claudat. Exemplum videtis in *Historia Civili* ab anno 1674 ad 1648 in rebus Gallicis *cap 4* & *de Belgicis c 7*. Quin &, si alterutrius justæ conditiones proponantur, vix est, ut prioris vi pacti ad bellum continuandum teneatur. Quia promissio, quæ aliud bonum morale majus impedit, non est obligatoria, sed ad auxilium socio, qui jus suum ab hoste communi obtinere potest; ferendum, alter nihilo minus vi pacti obligatus videtur.

9 Foedera inæqualia sint, quibus alter plus, alter minus promittit. Nam priora, cum unus auxilium, alter mer-

cedem stipulatur, æqualia consentur. Eaque sunt ex parte vel inferiore vel superiore. Hæc, si quis alterum in tutelam recipiat, sine ulla repromissione, nisi reverentiæ & gratitudinis, (sub qua tamen non paulo plus latere solet) Quæ ex indigniore, ea vel Imperii inferunt diminutionem, vel salvâ libertate, contrahuntur, cujus rei judicium est *sect 3 cap 3* libri prioris colligendum

10 De personis Foederatorum quaeritur, an licitum sit, inire foedus cum impiis & à verâ religione alienis, quæ est quaestio juris divini. Nam jus naturæ cunctis hominibus commune est, sufficitque nihil eo convenisse, quod morali honestati adversetur. Jure veteri divino exempla foederum extant non pauca cum idololâtris in *ita, Jacobi cum Labane, Davidis & Salomonis cum Hieromo*, ne de hujus affinitate Ægyptiaca dicamus.

11 In Evangelio & rationibus Christianæ sinceritatis nihil est, quod hisce foederibus in universum obstet, non utique illis, quæ ad benefaciendum infidelibus, nec us quæ ad mutuam utilitatem pertinent, aut ad opem ab illis implorandam. Sed merita circumstantiarum hic consideranda; ne commixtio nimis arcta cum impiis contagium animis adferat, ne potentia infidelium nimis promoveatur, multo minus, ne auxilium illorum ad nocendum Christianis; quod toties, cum opprobrio Christianæ Religionis fit, utamur.

12 Effectus foederis est, ut sine captione fiat, quod inter partes convenit, quâ de re mox accuratius. At dubium esse potest, si cum duobus sit foedus ejusdem sententiæ, velut auxilii ferendi, his inter se collidentibus, utri optulandum sit. Nam si cum tertio pugnent, nihil difficultatis est, cum utrique ut plurimum satisfieri possit.

13 Et quidem cognitio ipsi id dubie suscipienda, non ex jurisdictione, quæ nullâ est, sed jure & ex ratione naturali, ab utro stet ratio & justitia causæ, ut qui jure potior est, auxilio quoque prior habeatur. Si non liqueat, utrique, vel potius neutri mittendum; modo ne captiose agatur & hoc prætextu fœderis obligatio eludatur, quod magis facti, quam juris est.

14 Finitur obligatio Fœderis, si pars altera pactis non stet, *κατὰ τὴν*, ut Thucydides, & vel *tantillum* transgrediatur, nisi convenerit, ne ob quolibet offensiones, fœdus rumpere liceat certâ transactionis viâ per modum conditionis præscripta & prius ineundâ. Neque tamen statim atque à fœdere licet discedere, bellum etiam movere licet, hoc enim atrocius est, & propriis regulis constat, de quibus *inferius*.

15 Tempore etiam præfinito finitur, neque enim Fœdus silentio utriusque partis renovatum videtur, nisi actus ipsi partium hoc necessario præ se ferant. Alioqui novatio non præsumitur, sed ex ipso factio probari debet.

16 Queritur, an & morte contrahentium fœdera finiantur, quâ parte inter personalia & realia distinguendum, ut illa morte intereant, hæc ad posteros transmittantur. Realia sunt omnia, quæ cum plurium Imperis Optimatum, vel cum liberis populis ineuntur, quia in illis non est mutatio Summæ potestatis, quod ad personas attinet. Etiam quæ cum Regibus, si mentio Regni, ut plerumque fit, adjiciatur. Quin & ex materia, si favorabilis sit, idem colligitur, ut sunt fœdera de commercio, de non nocendo, de mutuâ defensione. Quod si odiosa sint negotia, neque in verbis sit quicquam, unde obligatio cum respectu ad populum accipiatur, magis est ut personalia censeantur.

17 Quid differant sponsiones à fœderibus, dictum est in *lib 1 sect 3 c 6. n 27* sunt enim pacta ducum belli, inita de ejusmodi rebus, quæ ad summam potestatem spectant, & de quibus mandatum illi nullum habebant. Ac ideo nomina Ducum illis inferebantur, cum in Fœderibus soli feciales, ut ministri publici, nominarentur.

18 Effectus sponsionum est, ut sponsores sive illi fuerint duces soli, sive etiam ordinum ductores, seu milites universi, teneantur ad implendum id quod promiserunt. Sed Potestas summa, cujus, scilicet, hac parte nullus, ne tacitus quidem intervenit consensus, nullo modo tenetur, nisi, non silentio tantum nudo, sed & factio aliquo sponsionem comprobaverit.

19 Qui sponsoverunt, hi, non servatis pactioibus, tenentur vel ad rem in eundem statum, qui fuit ante sponsionem, restituendâ, si hoc præstare queant, vel in id quod interest, aut denique ad sua corpora dedenda stipulatoribus, in quod Romana exempla Sponsionis Caudinæ, Numantinæ aliaque desierunt.

20 Cæterum, interpretatio fœderum & sponsionum sine calliditate, ut modo dictum, faciendâ est, ex simplici & populari intellectu verborum, procul habito sensu diverfo, quem quis tacite in animum inducere vel dictis ad fingere possit, cujusmodi & in veteri novâque historiâ hominum plurima extant ludibria, sed, in ambiguis accedendum ei, quod est obcurius.

21 Alia est regula, quam & Jurisconsulti inculcant; in dubis capiendam interpretationem, quæ vitio caret, alisque certis rationibus non adversatur. Item, adversus eum faciendam explicationem, in cujus potestate fuit, Legem clarius dicere. Denique, odiosa restringenda, favorabilia interpretatione adjuvanda esse & extendenda.

22 Inter odiosa videtur esse renuntiatio libertatis, faciendi quod libet, ex jure Naturæ Unde pendet quæstio, an sociis in foedere nominatis generaliter, cum pacto, ne liceat illis nocere, contineantur & hi, quos alter foederatorum postmodum adsciverit, quod negandum. Quanquam & novos adsciscere socios, non est prohibitum Prout, quod ad hos attinet, dicendum, utrimque cessare foederis obligationem, adeoque in illis impugnandis vel defendendis, sine perfidiâ, quod & sæpius usu venit, configere posse foederatos

23 Dantur omnino plures regulæ factis pressæ & subtiles, secundum quas regendæ interpretationes, sed quæ hujus compendiarie scriptiois modum penitus excedunt præsertim post Grotium in *lib 2 c 15 quod est de Fœderibus*, & *cap 16 quod est de Interpretatione* Et hæc etiam causa nobis erit, quod de Bello acturi, fere nos intra veteris Editionis limites continebimus

24 Sed de cautione, quâ foederis observantia & perpetuitas sancitur, addenda paucula Fidei datæ vinculum, & jurisjurandi religionem, quæ in nullis omituntur Foederibus, etsi validissimas Juris cautiones, parum addere securitatis, omnium docuit usus temporum & populorum Nec æquitas conditionum, quæ prima Bodino est Cautio in *lib 5 c 6* potentiores à servando foedere continere potest, Adversus inferiores, bona est, ut Privernatium Legatus apud Livium, rogatus, an pacem, si daretur, fideliter servaturi essent *Si bonam, inquit, dederitis, & fidam & perpetuam habebitis, si malam, haud diuturnam.*

25 Menor cautio fuit Obsidum, veteribus usitata, quæ tamen quam non fuerit omni exceptione major, innumera docent exempla Quibus, & quod inhumanum sit, obliides facere victimas perfidiæ suorum, pridem eo res deducta est, ut pro cautione Foederum perpetuorum amplius non habeantur, sed pactis solummodo transitoris & vere pecuniariis adhibeantur

26 Frequentioris usus est Sponsio Sociorum, vel Exterorum Principum & populorum, qui Foedus ratum fore spondent, eoque nomine se obligant Cujus rei Juris effectus hic est, ut sponsores eum qui foedus rumpere velit, ad servandum cogant Verum & hoc inutile plerumque repertum est, si ratio ejus quod Interest, sponsores ita non teneat obstructos, ut sine suo gravi detrimento vindicias secundum foedus omittere non possint Sine tali vinculo propriae utilitatis, parum aut nihil in ejusmodi cautionibus esse fiduciæ, non magis vetera quam nostræ exempla memorie commonefaciunt

27 Denique, tanta est hominum perversitas & potentiorum ambitio, ut nihil Foedera, vel pacis fiduciam, efficacius, quam nocendi impotentia, stabiliat, tam respectu imbecilliorum, quos suæ conditionis pæniteat, quam æquahum, quos τὸ ἀνίπαλον δέος, mutui metus ad pacem custodiendam adigit, Nec aliud contra potentiores remedium, quam conjuncto plurium, quos ejusdem utilitatis ratio devinctos tenet, quærendum & applicandum quod ad Politicam spectans, heic latius non prosequemur

CAP. I V.

De Bello

Definitio belli, & disputatio, an licitum sit, jure Naturæ & utroque Divino, quod Affirm. & probatur, remotis objectionibus. Divisio belli, in publicum, privatum & mixtum. Illud, solenne, aut minus solenne. Solenne fieri, si & summa potestas utrimque sit & præcedat indictio; minus solenne contrâ intelligi. Quatenus Magistratui bellum sit permissum. Mixtum vel ratione personarum aut indicationis, quæ in alterâ parte secus se habeant. Privatâ duella, quando licita. De repressalis. de indicatione belli. Causæ belli suasoriæ vel justificæ. hæc rursus triplices 1. defensio personarum & rerum 2. Recuperatio ejus, quod nostrum aut nobis debetur 3. punitio delictorum. De omnibus tenendum, levia transmittenda. ad punitionem pertinere auxilium, quod pro innocentibus suscipitur. Amorem libertatis, studium propagandæ religionis non esse justas belli gerendi causas. Dubiæ causarum magis pro injustis habendæ. Subditos in bellis injustis non debere principi operam, secus tamen in dubis.

STatus Naturalis, in quo sunt diversæ Civitates, propter humani ingenii pravitatem, non minus rixis & contentionibus, quam discrepantibus pacis institutis exagitur. Rixæ autem Summarum potestatum facile in bellum, quia cessant inter illas judicia, erumpunt

2 Est autem bellum *Certatio per vim*, ut Cicero definit *lib 1 off 16* vel, ut Grotius, Status per vim certantium, quæ tales sunt *l 1 cap 1 § 1 de jur. Bell* Quamquam nec Cicero dixit *Certatione* pro actu certandi, sed pro universotia actu atque ductu armorum, inter partes certantes, ut alibi Cicero *contentionem* belli & *observationem* pro longo observandi instituto. Matrimonium Jurisconsulti vocant *Conjunctionem*, non pro actu transitorio conjungendi, sed pro statu conjunctionis perpetuo, denique, verbalia in 10 frequenter ita sumi, pridem observatum est

3 De Bello prima est quæstio, an bella

re unquam sit justum, quod jure quidem Gentium nullam recipit dubitationem, quia de usu & effectu, quem populi omnes bello tribuunt, plenæ sunt omnes historiarum, idemque gravis humano generi docet experientia

4 De jure Naturæ & divino imprimis videndum. Et quidem non prorsus jure naturæ bellum adversari, satis id ostendit, quod nihil præ defensione corporis sui, magis aut æque sit jure Naturalis. Denique, ut rebus, quas natura in medio posuit, utamur, easque absumamus, id jus primum naturale dicitur, & qui hoc prohibet, is injuriam infert, quam vi repellendam esse, res & ratio dicitur. Post recessum à communione, licuit idem pro dominio, quod antea pro rebus, quæ nullius adhuc erant factæ

5 Præterea, delinquentes poenam mereri, eamque à quolibet non reo pariter malefici, maximeque ab eo qui læsus est; exigi posse, aliquoties dictum &

Kkkk 2

proba-

probatum est Quod cum inter diversas Civitates sine vi non possit fieri, bellum etiam puniendi causa recte suscipi vel exinde apparet Adeo ut originem habere bellum ex jure Naturæ manifestò constet Proinde, quod & Icti & scriptores alii bellum jure Gentium positivo esse docent introductum, hoc de certâ & solenni bellorum formâ, unde peculiâres pendeant effectus, intelligendum

6 Sed nec de jure veteri Divino magna est dubitatio, quin non omne bellum sit illicitum Abrahamus sine speciali Dei mandato, Reges quatuor devicit, laudante Melchisedeco Et bella Davidis, quorum pleraque non liquet à Deo nominatim imperata fuisse, *Dei praelia*, id est, pia ac justa dicuntur Imo quod magis est, perpetuæ ac generales de modo belli gerendi, à Deo regulæ præscribuntur, *Deuterom. cap 20* quo quid fortioris argumenti sit, bella pie geri potuisse, tamen nullum Dei speciale mandatum intervenisset? Ex quibus apparet, Legem Dei de sanguine non fundendo, bellis nihilo magis officere, quam Lex de non occidendo judicis capitalibus obstat

7 In nova Testatione, à primo initio habemus Johannis Præcursoris dictum, quo milites officii sui non deserendi, sed pie exercendi admonentur Paulus vero, non tantum docet, gratum esse Deo, ut oremus pro Potestatibus, quo tranquillam sub earum tutelâ vitam degamus, quod sine armis fieri nequit sed & Ministros affirmat esse, qui haud frustra gerant gladium, quin vindices sint ad poenam his, qui malum fecerunt, quod ratio non patitur, ut minus de exteris delinquentibus, ad tutelam suorum, quam de subjectis Potestatum intelligamus *Epist 1 ad Timoth cap II v 1 2 3*. Idemque suo exemplo docuit Paulus, quando militare præsidium, ubi

se insidiis Judæorum, ope Tribunum militum eripuisset, minime rejecit

8 His accedit, quod, ut suprâ diximus, Lex Mosaica de rebus moralibus & quæ aliis gentibus æque conveniat, obligationem suam in perpetuum ad omnes, adeoque ad Christianos quoque extendit Jam quid magis honestati, imo necessitati morali adversum esse potest, quam ut gladius, Summis potestatibus eripatur, quo sublato manifestum est, maximam scelerum licentiam malorumque diluvium, nihil ut tutum nihil sanctum aut inviolatum foret, secuturum?

9 Ad ea, quæ ex dictis Christi, contra bellum moventur, tenendum hoc primò, Si fuisset Christo propositum omne jus gladii tollere, & ejusmodi statum introducere, qualis nunquam visus, auditus esset, cum id verbis quam maximè specialibus & expressis facturum fuisse Qualia tamen non proferuntur, sed ejusmodi, quæ de cohibendo vindictæ privatæ studio, exercendaque in rebus minoris momenti patientiâ injuriarum, agunt

10 Jam in veteri Ecclesiæ historiâ celebrantur Legiones Thebæa & Fulminatrix, quique sub Juliano defectore militabant, qui teste Ambrosio 7 *de offic* dicenti Imperatori, *producite aciem pro defensione Respubl* obediebant, cum autem diceret eis, *producite aciem in Christianos*, tunc agnoscebant Imperatorem cœli Ne de Martyribus dicam, quorum etiam milites complures antiqua martyrologia commemorant & agnoscunt.

11 Quod autem sententiæ Patrum quorundam, minus de bello honorificæ extant, illæ hanc causam habent, quod tum temporis difficulter castris inesse, sine periculo idololatriæ, saltem sacra religionis exercitia minus commode aut prorsus habere non liceret Etiam verò, quod, cum semper, in castris omne genus

nus impietatis regnet, viris eximio sanctitatis proposito afflatis, nihil potius, quam procul à profanis abesse videretur.

12 Sequitur divisio belli, quæ, in duas abit species est enim Privatum vel Publicum, nisi tertium addere velis, quod Mixtum appelletur. Publicum est, quod geritur auctoritate ejus, qui habet jurisdictionem Privatum, quod est inter eos, qui auctoritate publicâ carent, quæ hujus sunt generis, vulgo *Duella* dicuntur. Mixtum, quod ab una parte publicum, ab altera privatum est.

13 Publicum rursus aut solenne est, quod & justum suo sensu, aut minus solenne. Solenne, quod utrimque ab illis, qui summam habent potestatem, ritu jure Gentium necessario geritur. Minus solenne erit, quod vel auctores habet, Personas publicas quidem illas, at superiorem habentes, ut Magistratus, vel, quod aliis juris Gentium requisitis destituitur.

14 At verò Magistratus in externos belli jus gerendi nullo modo habent, quia per hoc tota civitas venit in periculum, ideoque ejus qui præest civitati hac de re judicium, solius sit oportet qua parte peccarunt. Cn. Manlius, qui Gallogræcos, & forte Cæsar Julius, qui Germanos injussu populi Romani interfecerunt. Excepto casu inopinatæ necessitatis, quo casu præsumptio de voluntate summæ potestatis dubitare non patitur, ne non arma permilla sint.

15 Verum, qui Magistratus Imperio sunt præditi, hæcenus habent jus armorum in subjectos, ut partes sibi commissas, cum vigore publicæ disciplinæ & coercitione contumacium, seu per apparitores, sive per milites, in hunc finem sibi adributos exercere valeant. At extraordinariâ manu, vel cum exercitu absque speciali mandato nequaquam experiri possunt, ne civile bellum oriatur.

16 Sub Magistratibus & superiorem habentibus, hic non complectimur eos, qui partem summæ potestatis obtinent; nam hi, quatenus summi sunt, rectè hoc nomine bellum solenne suscipiunt, multò minus inæqualiter fœderatos. Sed hæc res ex iis quæ *precedente libro* dicta sunt, intelligi debet.

17 Jam mixtum quod nam sit bellum, ex simplicibus facile colligitur, ejusque varæ sunt species, miscetur enim aut ex solenni & privato, vel ex minus solenni privatoque bello. Ex solenni & privato, cum is qui summam habet potestatem contra externos latrones aut prædones, vel suos rebelles expedit arma. An autem subjecti jure adversus Imperantes bello congregari possint, ex iis quæ de Tyrannide superius dicta sunt, judicari debet. Ex minus solenni & privato mixtura confiatur, quoties Magistratus pro officii sui executione vim parat in contumaces aut in prædones.

18 Sed publicum utrimque, minus solenne, dari non potest inter pares Magistratus, quia par in parem non habet imperium, nec in eadem civitate cogendi facultatem. Verum inter superiores & inferiores, pari modo, vis locum habere potest, quo inter Magistratus & privatos antea dictum est.

19 Mixtura ex publico solenni & non solenni, dupliciter potest supponi, aut cum Magistratus in suam potestatem supremam insurgit, vel cum adversus externos armis contendit. Priorem non posse aliter esse justam, quam eo casu, quo privatus quilibet summo Imperio se jus habeat opponendi, *aliàs* explicatum est. Posterior ex modo dictis resolvitur, scilicet ejus usum existere posse, cum repentina necessitas flagitat, ut Magistratus salutem publicam armis tueatur, aut cum id genus habet mandatum;

ex quo ejusmodi potestas colligi possit, quemadmodum Romæ Consul ex Scto, *viderent, ne quid Respubl detrimenti caperet*

20 Hæc de publico mixtoque satis, bellum meæ privatum regulariter illicitum, nec quicquam a deo inimicum est constitutioni Civitatis & judiciorum Unde liquet, non aliter hoc justum fieri, quam ubi ordo civitatis & judicia cessent, quod vel fit extra terminos Civitatis, aut etiam intrâ illos

21 Extra, si qui verterentur in locis à nullo populo, vel a tali, qui nullum imperandi parendique ordinem servet, occupatis, ut in solitudine, insulis vacuis, aut Cannibalum regionibus In Civitate cessant judicia momentaneè vel continue Momentaneè, quoties sine certo discrimine res non fert moram, ut expectetur iudex, velut in invasione fugæve debitoris

22 Continue Judicia cessant, culpâ vel subditorum vel Imperantium Illorum, cum per seditiones & bella civilia nullus ordo Respubl servatur, sed omnia confusa sunt Imperantium, quando Princeps aperte rejecit causæ cognitionem

23 Princeps, inquam, non iudex, si enim hic læsos & conquerentes audire nolit, neque subditis neque exteris causa belli nascitur, sed uterque ad Principem summum recurrere debet Quo adhuc negante justitiam, civis quod ultra molliatur, non habet Etenim nullo modo statuendum est, cum à Principe suo rejectum sibi met ipsi jus dicere & ferrum stringere posse hoc enim foedere civitatis omnino prohibitum, & ferenda ejusmodi sine dubio injuria, ut ex principis *libro priore* collocatis plus quam manifestum est

24 Exteri à Summâ potestate adversarii sui palam spretri, ad suos Imperan-

tes se convertunt, quibus, si oppressio- nem negramque juris copiam approba- verint, ab illis veniam reprædandi, si- ve literas *Repressaliorum* impetrare pos- sunt De quibus jam liquet, ut jure dentur & exercentur, quid requiratur, scilicet ut justitia à summa potestate partis ejus quæ læsit, negata sit, nec aliter quam posteaquam læpius & instanter petita fuerit Dein, à summa potestate eorum, qui læsi sunt, facultatem præ- das agendi esse petitam ac impretratam

25 His præsuppositis, nemo dixe- rit, Repressalias juri Gentium esse con- trarias Nam quod vis armata non pri- mis tantum injuriæ auctoribus, sed cunctis, qui sub eodem imperio sunt, infertur, hoc eodem fundamento, quo ipsum nititur bellum

26 Notum enim est è doctrinâ, quam de summa potestate *libro primo* ha- buimus, id quod agit Summa potestas, hoc omnes & singulos cives agere vide- ri, nec quenquam de eo non teneri Proinde cum Princeps id quod jus & fas tulit, facere noluit, universa civitas, nec minus singuli hoc luere debent

27 Superest ad explicationem belli solennis, ut ritum, qui jure Gentium in eo requiritur, paucis explicemus Est autem ille ritus, Indictio, sive denun- ciatio, quam propterea placuit recipi, ut constaret, non privato ausu, sed vo- luntate utriusque populi aut Imperan- tium geri bellum Denique, ut si po- pulus ejus vel Imperantes non sint im- mediate in culpa, deliberent, utrum velint suam facere litem, an satisfacere læsis

28 Hinc alia indictio *pura* est, alia *conditionalis* Pura fit, cum vel alter jam intulit bellum, aut ea deliquit ipse, quæ poenam jure Gentium non dubie me- rentur Conditionalis instituitur, cum subditi alterius deliquerunt, tunc enim
ab Impe-

ab Imperantibus postulanda satisfactio, ad quam suos cives compellant, aut si tergiversentur, ipsi causam suscipiant

29 Et hæc est Indictio, quæ cum repetitione rerum conjuncta dicitolebat *Clarigatio*, qua non modo rei vindictio aut debiti pecuniarii, sed & criminalis persecutio comprehenditur unde verba fecialium antiqua *reddi, satisfieri, dedi*, videlicet fontes delictorum

30 Et quidem pura indictio, cum ipsa vi parata, fieri potest, Conditionalis deliberandi tempus largiri debet Superflua est indictio, in bellis, ut loquimur, defensivis, aut in executione pœnæ, propter delictum manifestum Ritus indicendi cujusque populi & seculi sunt peculiare, ideoque ad hunc locum referri non possunt Hæc summam indicata sufficiant, ne post Grotium hic de jure belli universo agamus Quod & in sequentibus observandum De his vide *μύζων lib 3 cap 3*

31 Belli causæ non male vulgò in *Suasoriae* & in *Justificas* dividuntur *Suasoriae* sunt, quæ partes impellunt ad bellum suscipiendum *Justificas*, quæ juris fundamentum armis tribuunt Et Hæ aliquando cum *Suasoriae* coincidunt semperque publice præferuntur Illæ autem, quando à *Justificis* differunt, tacite habentur & dissimulantur *Justificas* tum sunt *αεφάσεις, pretextus*, *Suasoriae* magis *αίτιας* Rationes dicuntur Ac ita plerumque in omnibus olim hodieque bellis agitur, *Suasoriae* sunt fere cupiditates variae, quibus principes populi agitantur *Pretextus* a *Justitiae* imitamentis petuntur.

32 Nos de causis verè *Justificis*, hoc est, *Justis* agimus, quæ non male ad tria referuntur capita, ad *Defensionem*, *Recuperationem* & *Punitionem*. *Defensio* est juris Naturæ, quæ vim vi non modo singulis, sed etiam populis repellere licet,

idque ita, ut nec indictione sit opus Sed debet esse defensio contra vim talem, quæ *metum præsentem inferat, non suspicionem inferendi ejus*, ut in simili Ulpianus ait in *l 9 pr Quod Met C* Cum enim bellum sit omnium malorum maximum, ex obscura mali alicujus futuri suspitione ad arma non festinari, summopere generis humani interest

33 Si tamen justa sit præsumptio, ex his quæ fiunt, etsi nondum contra nos, id agi vel maxime, ut nobis noceri possit, quibus forte Polyphemi gratia, ut ultimi devoremur, fervetur, dicendum est, exigi posse cautionem in nostram securitatem Quæ si non præstetur, armorum non injustam præberi causam

34 Ita si quis Rex potens & *Conquestor* in hoc sit, ut quoscunque potest, invadat & subigat, populumque vicinum oppugnet, quo victo, nobis proxima vis imminet, non est dubium, quin ei per vim impedimento esse liceat Talis erat *Philippus Macedo*, contra quem Athenienses suos ita monet Demosthenes *Philipp 3* ο γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθεὶν πάλαι πέποιθον, καὶ κατεσκευαζομενοι, εἰς ἐμοὶ πάλαι, καὶ μὴ πω κακῆ μὴ δὲ τοξείῃ *Qui facit & parat talia, quibus ego capi queam, hic adversus me bellum gerit, et si nondum feriat aut juvetur* Qua ratione ab alio nostri temporis *Conquestore*, vicini aliquoties cautionem *Arcisfinis* exegerunt & acceperunt Etsi res hominumque pravitas vix ullum, nisi in vi paratâ belli, præsidium contra vim prævalentem recipiat, in quo acquiescat

35 Alioqui non est indulgendum ambitiosis populorum æmulationibus, ad bella hoc prætextu temere testinantibus, atque ideo in universum Grotio adtentendum, qui metum alienæ potentiae negat esse justam belli causam, nisi & de animo potentioris erga nos ea certitudine, quæ in morali materia sufficiat,

constiterit *lib 3 de Jure B & P c 22 n 51* Quid enim si lacessitus Princeps, cujus potentiam metuimus, arma moveat? si optimo jure suam petat ditio- nem, an nobis, ob metum incommodi nostri bello & suo jure utentem licebit aggredi? Hoc sane jus naturæ permit- tere, imo jubere, ut us, qui vim inju- stam ab aliis patiuntur, suppetias fera- mus, injuria modo sit manifesta, jam diximus, idemque multo magis, vi fœ- deris antea, cui vis fit, iniuri, licere non est dubium

36 Cæterum, justa defensio non modo publici, sed etiam privati belli causam præbet Enimverò de tuitione corporis, ad vitæ vel pudicitiae custo- diam nihil dubitatur Sed de minoribus injuriis aut damnis avertendis quæritur, an licitum sit, hominem occidere. Nam si justitiæ explettricis rationem simplici- ter consideremus, nemo vel tantillum injuriæ pati cogitur Sed Lex caritatis Evangelicæ dicitur, potius ad leviora connivendum, quam ultionem quæren- dam, nedum sanguinem humanum ef- fundendum, ut de alapâ & de tunica Christus respondit Sane inter privatos & maxime in civitate, ubi judicis lo- cus, illud ipsum præcisè observandum, ne ob res ereptas vel eripiendas cædes committatur, nisi forte tales sint res, a quibus nostra vel nostrorum vita depen- deat, quâ de re latius agentem vide Gro- tium in *lib 2 c 1 n 10 & seqq* & quæ à nobis scripta sunt in *Eunom Rom ad l 4 § 1 Ad l Aquil*

37 Forte autem inter populos circa res majoris momenti, ratio non parum diversa consistit Nam si Potestatibus su- premis non liceret raptores suarum re- rum quantivis pretii occidere, si resiste- rent armis, palam est, actum fore de salute populorum Idem judicium de re- bus esto recuperandis (semper tamen

intellecto, levia damna silentio trans- mittenda) sub quibus & repetitionem ejus quod nobis debetur, comprehen- dimus Plane & ab injustis detentori- bus sua per vim avocare licet, cui si per vim illi resistent, jam causa puniendi il- los non injusta nascitur

38 Quippe Summis quoque potesta- tibus competit jus ulciscendi puniendi- que delicta, quorum species pridem complures habuimus Et plane hoc de ju- stis belli causis quæsitum tam late patet, quam tota boni & æqui disciplina, i- deoque hic nihil quam summa capita de- libare licet, reliqua jam dicta pridem aut aliunde petenda, è Grotio in primis Hoc obiter tenendum, veras causas & justitiâ explettrice petendas, Adtributrix uti non parit actiones forenses, ita vix est, ut belli causas suppetitare queat

39 Videtur & ad punitionem referri posse causa belli (nisi potius hoc sit quar- tum cæus genus) quod pro Auxilio in- nocentium suscipitur, qui ab aliis, qui- bus subjecti non sunt, injuria afficiun- tur Imo & pro subjectis alienis licere bellum suscipere, si manifesta sit impe- rantis injuria, superius approbatum est De metu quoque alienæ potentiae dixi- mus aliquoties

40 Libertatis amor è sua foris causa acerrima, sed Justifica per se esse non po- test Nisi concedere velimus in eorû sen- tentiam qui libertatem publicam de jure nunquam populis adimi, sed Imperan- tium potestatem semper ab eis depende- re statuunt, quod volunt Mandatarum Doctores, de quibus actum in *lib 1 sect v & alibi*

41 Denique, Nec studium propigan- dæ religionis, cujus longe aliam Deus in literis suis rationem præscripsit, juxta belli causa esse potest Multo minus auctori- tas Pontificis Romani, aut Presbytero- rum jus in alienis rebus alteri donandis sibi ar-

42 Oportet autem ejusmodi esse cau-
sam, de cujus æquitate manifesto con-
sistat, ea certitudine, quæ in moralibus
haberi possit. Ideoque si dubium sit,
an causa belli sit justa, non modo tutius,
sed & rectius, & necessarium est, armis
abstinere. Præstat, primo rem colloquiis
tentari, dein arbitrio fini, denique
vel forte vel certamine singulari, quod
hoc casu pro licito habendum, quia
fundamentum habet idem, quod bel-
lum, & minus est malum.

43 Etiam hi, qui bellis alienis se
ministros & instrumenta præbent, cau-
sæ, hoc est, conscientie suæ rationem
habere debent. Nec quidem cives Prin-
cipi suo causam habenti injustam, licet
imperetur ipsis, opitulari possunt, quia
magis hac parte Deo parendum est si tri-
buta imperantibus hac causâ nullo mo-
do resistere licet.

44. Quod si de meritis causæ dubitent

subditi, videntur posse & debere suos
Rectores sequi, non obstante, quod
tutius sit, in dubio, abstinere eo quod
periculosius est. Videtur enim vinci hæc
ratio, per aliam, quod civibus de actioni-
bus principum suorum optimè sit præsu-
mendum, & quam minimum publicis
consiliis intercedendum. Denique, cer-
tum inobedientie peccatum pluris facere
par est, quam incertam de iniquitate
causæ formidinem.

45 Intelligendum hoc autem de ju-
stificis duntaxat causis, suasorice, quatenus
ab illis distinguuntur, vix aliâ quam utili-
tatis consideratione censentur, cujus in-
terpretatio nihil ad subjectos. Etiam vero
cum subditi causam belli improbant, ni-
hilominus se suaque adversus vim ho-
stium tueri possunt quia cum ipsi non
deliquerint, peccatum imperantis Na-
turalem defensionis facultatem illis au-
ferre non potest.

C A P. V.

De Jure Belli, & de fine Civitatis.

Jus Belli esse duplex, verum & Internum, quod rationibus Justitiæ per se consentit, & Externum, quod usu & consensu gentium vim juris accipit: Inductione specierum id approbatum. Quo jure res hostium capiuntur. De jure postliminii, tam personarum quam rerum. Traduntur aliquot regulæ juris belli explicatoræ Fidem hostibus quoque servandam, imò & latronibus & tyrannis; non tamen ab eo, qui injustâ vi coactus est, nisi juraverit. De induciis, & quibus rebus illæ violentur. de pactis captivorum. De pace, quomodo explicetur, quomodo rumpatur. Modi finiendæ civitatis ad duos reducuntur, primus, cum ipsa multitudo extinguitur, alter, cum unio civitatis tollitur prius inundatione, terræ motu, bellis fieri. Alterum dissipatione hominum, vel omni ordine Summæ & inferiorum potestatum sublatâ non tamen mutatione loci, nec formæ reipubl. nec consolidatione plurium civitatum in unam, denique nec improbitate & injustitia.

Jura Belli summam exposituri, unam in universum præmittemus remissionem, ad Grotium de *jure B & P* in lib III potissimum Dicemus igitur, jura Belli vel ejusmodi esse, ut sine labe interna justitiæ, vel ut tantum impune & cum effectu externo, exerceri possint

2 Posteriore modo juris, licet omnibus, qui bellum solenne gerunt, hosti nocere quovis modo, jure an in jura nihil refert. Quod non ex jure naturæ, sed gentium oritur, idque ideò, quia plerumque pars utraque justam se habere causam contendit, à cujus rei decisione belli effectus suspendi nequit

3 Primo igitur, licet hosti occidere hostem, omnesque inter hostium fines versantes, quia ab omnibus illis damnum potest metui Imò etiam foeminas, infantes, supplices, dedititios, nempe, ut dictum, *impune*, non tali jure quod vitio careat Veneno hostem interficere naturaliter licet, jure gentium non æ-

què Percussorem immittere, si fides expresse vel tacitè non violetur, utroque jure (vix tamen dignitate salvâ) licet, alioqui non licet Stupra in feminas, vel pueros neutro jure licita videri possunt, quia nullum in bello fructum præbent, et si plerumque impunita relinquuntur, sed non jure, nequidem externo, quod jus vocari queat

4 Post corpora, res quoque hostium auferre, abigere, rapere, perdere licet, etiam res sacras & religiosas Et quas res quisque capit, eas facit suas, nempe, si nomine proprio illas capiat Unde quæ actu belli publico capiuntur, fiunt ejus, cujus nomine actus ille instituitur Sed in actibus privatis, uti sunt excursions, quilibet rem primum arripiens, dominio ejus potitur, idemque in direptionibus ab Imperatore concessis, ut ad Tit de Rer. divis § 27. dictum est in *Prælect*

5 *Occupatæ* autem res dicuntur, *mobiles*

biles quidem, ubi illuc perlatæ fuerint, unde ab hoste difficulter recipi possint. Res immobiles captæ non videntur, nisi munitionibus capientium inclusæ sint, aut capiens plane victor evaserit. Res tamen eorum, qui hostes non sunt, licet intra fines eorum repertæ, non fiunt capientium, etsi dominos ibi repertos occidere licet, quia non, ut ab hominibus, damnum ab illis metuitur, idemque de rebus in hostium navibus deprehensis.

6 Sed quæ ab hostibus erepta sunt aliis, ea priores Domini repetere non possunt, quia hostium facta jam erant. Si enim propriæ res hostium non fuerunt, neque solenni bello aliis ereptæ, tunc non fiunt propriæ capientium, ut tamen Sumptus in rem facti sine dubio repeti possint.

7 Nec tantum res, sed etiam personæ Dominio capientium cedunt, quos enim licet occidere, hos multò magis servare licet ad serviendum. Unde jus vitæ & necis in servos, & facultas quilibet imperandi jure gentium recte exercetur.

8 Servus tamen bello injusto, licet solenni captus, fugere salva conscientia non prohibetur. Resistere autem domino inique licet imperanti haud perinde potest, qua de re dictum *superius*.

9 Quod jus in singulos, idem in universos competit, ut victor eam Civitatis formam det, quam voluerit, estque hoc imperium in victoris patrimonio. Imò & deleri forma civitatis & membrum alterius fieri potest, seu mutatione politica tantum, quam Franco Galli in usu habent, *Unionem* quam vocant, seu migratione in diversas terras, ut vetus historia frequenter factum commemorat passim.

10 Porro, ad personas & res privatas ab hostibus captas, jure gentium pertinet *Postliminium*, quod definitur. *Jus ex*

reditu in fines publicos. Estque duplex, Personale & Reale. Personale postliminium est, jus, quo is, qui captus ab hostibus & eodem bello reversus est, perinde omnia recuperat sua jura, ac si captus non fuisset. singula verba expendamus.

11 *Captus*; nam transfugæ non habent postliminium, nec qui victi armis, hostibus ex pacto se dediderunt. *Ab hoste*; justum enim, id est, solenne bellum esse oportet. hinc latrocinus & civilibus bellis non opus est postliminio. *Eodem Bello*, nam qui pace facta revertitur, non habet postliminium, nisi expressum hoc sit. *Reversus* nec interest, clam vel palam, vi an dolo reversus, idque in præsidia nostræ; vel ad populos partium nostrarum. *Omnia sua jura*, tam quæ statum personæ ejus spectabant, quam quæ in dominio & in credito erant. *Ac si captus non fuisset*, ideoque & ea recuperat, quæ si mansisset apud suos, habiturus fuisset.

12 *Reale* postliminium efficit, ut res ab hostibus captæ, usque iterum ereptæ prioribus Dominis restitui debeant, scilicet immobiles. Mobilia enim sunt in præda, nec postliminio recuperantur, nisi quæ res usum in bello habeant, ut tamen ab his arma & vestimenta excipiantur, quia hæc sine dedecore non amittuntur. Plura sunt hujus generis ad jus publicum directè pertinentia, plenâ manu exposita in prælectis ad Tit. *π de Captiv* & *postlim revers* quæ huc transcribere non libet.

13 Porro, ut sciamus, quid juris amplius belligeranti competat, teneantur hæc regulæ *Prima*, Qui justam belli causam habet, huic omnia licent, quæ ad executionem causæ necessaria sunt.

14 *Secunda*, ei non dissimilis, Cui finis conceditur, huic omnia ad finem necessaria conceduntur. Hinc, qui in-

vaditur & in vitæ periculum adductus est, potest id propulsiare quovis modo, ne que tenetur primum expectare ictum aut paribus uti armis Regulam autem istam non metimur ex belli principio tantum, sed etiam ex post facto Hinc in eum qui se hosti meo adjungit, idem licet, quod in ipsum hostem

15 *Tertia Regula*, si finis obtineri nequeat, nisi plus faciendo, quam per se finis requireret, hoc perinde licere dicendum Hinc plus capere ex holte as est, quam ille nobis debeat, ut tamen quod abundat, restituatur, deductis impensis, si bellum statim componatur Ex eadem regula sequitur, posse etiam prohiberi alios, ne ad hostem ea deferant, ex quibus ad bellum instructior esse possit, idque facientes licere deprædari, modo publice præmoneantur.

16 Eadem regula dicitur, si per vim adsequi finem nostrum nequeamus, tas esse fraudibus uti, salva tamen fide & dignitate Doli, qui in actu negativo consistunt, sine dubio licent, qui in actu positivo, hi aut in rebus aut in sermone committuntur Qui rebus fiunt, cum non habeant certam & infallibilem significationem, sunt liciti de his qui in sermone committuntur, ut mendacia, quibus fides non rumpitur, egimus copiose in *lib 2 sect 6 cap 2*

17 Cæterum, quæ supra dicta sunt, de jure occidendi, vastandi, capiendi & imperio subjicendi tam justo quam injusto Bello, multam capiunt limitationem ex regulis internæ justitiæ, & mōitis prudentiæ, de quibus videndi, qui hæc ex professo tractarunt, *Grotius potissimum in lib 2 & 3 de jur bell & pac* sunt; autem ista Politicæ magis, quam Juris, ideoque nostro minus idonea proposito

18 Porro, Naturalis obligatio, quæ ex fide data oritur, etiam viget inter hostes, quia promissio ius tribuit ei, a quo

acceptatur, nec aliud ad hoc requiritur quam ut rationis sit capax Quod adeo verum est, ut nec latronibus nec tyrannis, qua talibus, fides data infringi possit, nisi remedio juris civilis, quod illos loco poenæ, juris effectum privet

19 Si quis hæreat, quomodo quem vita bonisque spoliis licet, hunc neas sit eo jure privare, quod e promissione nostra illi acquisitum est, ita cogitabit, Promittentem hosti aut latroni, quatali, hoc ipso, renuntiare juri suo, quod habet, eū ipoliandi isto jure, præsentis promissione illi tributo, quam rorc perfidiam ipsi Actui immanentem, itatuendum est

20 Si quis tamen præsentis metu sit coactus ad fidem dandam, hic non tenetur, *nisi* juraverit, quoniam Deo non obstat exceptio Quod metus causa Et hæc de obligatione interna, Nam jus externum latrones, quique societati hominum noxii sunt, nullum habere possunt

21 Pacta quoque Summarum potestatum cum subditis eandem habent rationem, ut interno jure obligent, externo effectu vix possunt, sed hæc de re alibi dictum Imo & perfidis servanda fides, sc in diversis causis rupto enim foedere ab uno, alter man festo liberatur Etenim nulla delictorum compensatio datur, sed quod ex contractu debetur, ratione compensationis recte eliditur

22 Ad fidem, durante bello, pertinent Induciæ, per quas intelligitur conventio, ut partes ad tempus bellicis actibus abstineant Sub quibus non comprehenditur refectio mœnium, conscriptio militum sed corruptis hostium præfidis, sine vi munitiones eorum occupare, pugnat cum inducis, derelicta ab iisdem nihil obstat quin occupare liceat Privatis factis induciæ non rumpuntur, nisi publice approbatis

23 Pacta captivorum cum hostibus omnino valent, licet postea ignoratæ
CAPTIVI-

captivi divitiæ emergant, licet eas quoque penes se habuerit, quia non facit suum capiens, nisi quod apprehendit. Dimissus sub conditione redeundi captivus, si faciat quod convenit, redire debet, etsi per ipsum non iterum, quominus faceret quod se facturum receperat.

24. Pacta Ducum non obligant eos, qui summam habent potestatem, nisi de his rebus, quæ ducibus commissæ intelliguntur, quas inter sunt induciæ breviores, aut nimirum habuerint, ut *jam artea* dictum. Si dux aut legatus mandatum excefferit, quod arcuatum fuit, nihilominus Summa potestas obligatur si manifestus sit excessus, dux ipse duntaxat obligatur. Denique, & Is qui colloquium facit cum hoste, tacito pacto eatenus de non offendendo obligari intelligitur.

25. Conventio, quæ bellum finitur Pax est, quam inire potest is, qui summam habet potestatem, Quippe ducum pacta sunt, sponsiones, ut diximus in *cap de fœder supra*. Per conditiones pacis etiam bona subditorum posse alienari ex dominio eminente sequitur, at sub conditione damnum sarcienti e publico.

26. De damnis bello datis, si nihil convenerit, compensatio ab utraque parte intelligitur. sed quæ privati ante bellum invicem debebant, suo loco manere intelliguntur. Imo & hereditates, quæ, flagrante bello, jure intestati obvennerunt hostibus, jure gentium hodierno, ubi bellum fuerit finitum, peti possunt. quanquam de simplici rigore juris secus videri poterat.

27. Delicta, quibus populi unius cives erant obstricti civibus populi, cum quo bellum fuit, remissa intelliguntur, ne qua belli causa post pacem relinquatur.

28. Si dubitetur de interpretatione pacis, pronuntiandum est adversus eum,

qui legem clarius dicere potuit, quam Juris Privati regulam. Æquitas etiam in publicis enixe servari jubet.

29. Rumpitur Pax, cum quid adversus pacta conventa committitur, quanquam nova belli causa, pace etiamnum integra, hoc est, non violatâ, præberi potest, idque sæpius usu venire, docet abunde vetus & recentior Historia.

30. Facto subditorum rumpitur Pax, si Summa potestas id sciverit, at tamen noluerit. Ejusmodi factum est, cum subditi illius quo cum pacem habemus, hostibus militant nostris.

31. Viceversa non modo, si res publica, sed etiam, si cives nostri lædantur, idque non vindicetur publice, ab altera parte, rupta Pax intelligitur, nisi vindicari nequeat, ut, si piratæ aut latrones sint. Rupta autem dicitur in favorem ejus, qui est lætus, quo acquiescente, pax sustinetur.

32. Has positiones è prioribus librorum de Jure Civitatis Editione transcriptas potuisse latius deduci, quis neget? Sed moles operis, quod jam duplo se ipsum superat, & quod plena expositio in immensum iret, nos ad Grotianam lectionem, atque ad auditionem vivæque vocis institutionem Studiolo remittere, cogit.

33. Nec est quod addamus magnopere. Nam quæ post hæc de conservanda augendaque Civitate dici poterant, magis ad Politicam spectant. Sed ut omnia orta intereunt, ita quoque Civitates & Respublicæ FINIUNTUR: Nam quod liberæ Civitates vulgo immortales dicuntur, non nisi comparate intelligendum, quatenus singulorum mortibus plurium Imperia non intereunt.

34. Sed extinguitur Civitas, vel ipsa multitudine extincta, vel ejus unione sublata. Multitudo perire potest Inundatione, Terræ motu, Bellis. Unio tollitur, sublato omni imperio & communitate juris.

te juris Quod fit dissipatione hominum, Peste, Seditioe, Bellis, Servitute publica, si tollantur omnes magistratus & Senatus, ut olim Capuæ factum à Romanis, imò integri populi in provinciæ formam ab usdem redacti Sed mutatio loci non extinguit Civitatem, si maneat ordo aliquis imperii, ut cum Athenienses, bello Medico, urbe deserta, naves conscenderunt

35 Formâ quoque imperii mutatâ, neque Civitas neque respublica perisse censetur, quemadmodum populus Romanus semper idem mansit, sub Regno, Consulatu & Cæsaribus Unde negari nec potest, intelligendum esse populum Romanum eundem hodie esse,

qui fuit olim Et proinde ad eundem populum pertinere jura Veterum Romanorum, nisi quatenus præscriptione aliisque juri gentium modis amissa fuerint, ut expositum est à nobis in *lib. 1. sect. 9 c. 7*

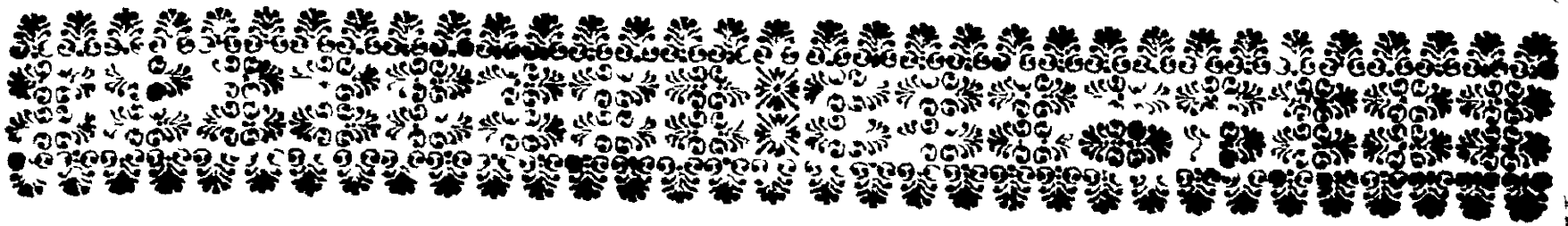
36 Denique, nec justitiâ deficiente, Civitas nomen suum & jus Communitatis perdit, quam diu junctâ manet Societas, juris, licet minus perfectè fruendi causâ, etsi quandoque scriptores aliter de Civitate per excellentiam dictâ loquantur Ut ne barbari quidem Algerienses & Tunetani Civitates esse negari possint His adde sis, quæ de modis, quibus finitur Summa Potestas, dicta sunt in *lib. 1. sect. 9 cap. 6.*

Errata, quæ obiter animadvertimus;

- P 97 n 7 l Valens & Valentinianus
- P 115 & seqq supra paginas l *Unitas* pro *Novitas*.
- P 190 n 20 post *verè* exciderunt hæc, *Cibum, sanguinem suum esse verè*
- P 313 n 17 *Proavus* l. *Avus*
- P 364 17 l *ipforum*
- P 369. n 33 l. pluribus
- P 455. n in f Adde, l 32 *π* de *Reb Cred.*
- P 492. l. Sed *cum* lex

Reliqua lectoris æquitati committimus.

F I N I S.

INDEX.

A bdicatio <i>summae Potestatis, ne quisdem expa- cto, potest esse cum in- dependentiâ</i> 271 17	<i>Alienans regnum, & impeditus, an eo pri- vetur</i> 272 33.
Abelgari, de <i>Rationis usu in sacris sententia</i> 183 4	<i>Alienandi jus dominis prohibitum, quibus ex causis</i> 411 62.
<i>Absoluta potestas oppugnata & defensa varius argumentis</i> 44 & seqq	<i>Alluvionis jus.</i> 401 26.
<i>Academiarum jus</i> 366 <i>est jus Majest</i> 89	<i>Alvei jus</i> 400. 13.
<i>Accessionis doctrina</i> 407 21	<i>Ambitus crimen</i> 559 24.
<i>Accusatio criminum, modus & jus ejus</i> 549	<i>Amissarum rerum jus recuperandi, secus ac Grotius</i> 393.
<i>Administrationis publicae partitio</i> 473	<i>Angariz & perangariz</i> 9. 62.
<i>Adoptionis jus</i> 329 17 & pag seq an <i>nobilitatem propaget</i> 352 47	<i>Anni Imperialis sententia</i> 596 31.
<i>Advenarum à civibus discrimen</i> 338 29	<i>Annuos Imperantes aequè habere Summam Potestatem quàm perpetuos</i> 64 48.
<i>Advocatus quid, & ejus officium</i> 225	<i>Appellatio & jus ejus</i> 569 19 <i>an & cri- minibus obtineat</i> 570 21.
32 <i>non officere nobilitati</i> 353 66	<i>Arbiter quid, & jus ejus</i> 526 41.
<i>Adulteri pœna capitalis remissa quo jure mulieribus</i> 315 pr 362 36	<i>Arbitrii & Compromissi jus cum Imperio comparatum</i> 240 5.
<i>Adulteri crimen & pœna</i> 562 35 <i>capiti- talis pœna an rectè mulieribus à Justi- mano remissa</i> 562 36	<i>Aristocratia ceteris Reipubl formis præ- lata</i> 199. 9.
<i>Æquitas quid, & an habeat locum, in Sati- factione Christi, respectu Dei</i> 135 69	<i>Aristocratiz jus</i> 229 293 <i>Specialiter de illâ, quæ ad possessores immobilium re- stringitur</i> 231 36 <i>de Annua</i> 233 <i>Et patrimoniali Aristocratiz</i> 236
<i>Æquitas duplex, & usus utriusque</i> 485 49.	<i>Aristocratica potestas absolutior, quam monarchica</i> 54 6.
<i>Ærarii jus & redditus</i> 573 4 cap	<i>Armandia, jus Majestatis</i> 91 65.
<i>Ærei nummi, an majore summa invitati in solutum dari possint</i> 584	<i>Arrestum quid, & omne jus ejus.</i> 530 15.
<i>Ætatis differentia jurum</i> 315 27.	<i>Asylorum jus</i> 83 15.
<i>Agriculturam non officere nobilitati</i> 354 pr	<i>Avocandi à iudicibus, jus Majestatis</i> 87 77.
<i>Agrorum publicorum usus & redditus</i> 573	<i>Auctoritas principum à Legibus pendens</i> 56.
	<i>Auth. Habita de jure Acad exposita</i> 366 10.

B

Balia Florentina quid	295 28
Banni Imperialis sententia	526 81
Beatitudo civilis	31 8
Belgarum Fœderata Resp non una, sed multiplex	67 14
Belgæ quo jure Principi suo imperium ab- rogaverint	306 31
Belli jus Majestatis proprium	84 17
Belli jus, an & quatenus committatur Magistratibus	94 37 Exponitur totum 630 Regulæ de jure belli 631 13
Bellum quid & quotuplex, & omne belli jus	622 t cap

C

Canonicorum ab Ecclesiasticis bonorum differentiæ	397 42
Cambium qualis contractus	554 29
Corneadis sententiâ de jure Nat ab Hob 6 & Spin non aliena	19 10
Cartesii de principio Fidei sententia	177 7
Censuale regimen & jus ejus	244
Censura ecclesiastica quam latè pateat	166 18
Census ratio & jus	581 42
Charta magna apud Anglos & sanctio sin- gularis	80 55
Christum non solvisse aliud pro alio Pa- tris suo 129 21 An etiam pro morte fi- delium temporalis solverit, distincte ex- ponitur 130 25 Non dedisse no- vis fidelibus salutem per Fœdus, sed unicè per Testam. 113 34	
Cicero adversus Grotium defensio	95 42
Civis quid sit & jus ejus 337 an idem possit esse in diversis civitatibus	339 23
Civis & incolæ an liberam à patriâ di- scedendi potestatem habeant	339 28
Qualitas & differentia civium	344.

Ordines eorum	355
Civitas à Republ quid discrepet, & Quæ sit una civitas	32 15 18
Civitas quid, ejus numerus, an sine fa- milis esse possit, an despotica Imperia sint Civitates	31
Civitatis causæ impulsivæ, metus à malis hominibus, & amor societatis	28
Civitatis origo duplex, A consensu & à vi 29 13 & 24 &c Finis & interi- tus	633 31.
Civitatum bona quatenus alienari possint	146 7.
Clericorum ordines in Ecclesia Romana.	379 & seqq.
Commissorum jus	403 43.
Communio bonorum inter conjuges	320
Communio primævæ doctrinæ	21.
Communio primævæ doctrinæ	315
Communio & publicarum rerum ad- serta differentiæ	13 387 80
Compromissi Arbitrarii cum jure Imperii comparatio	76 73
Concubinatus	321 25
Condominatus & jus ejus, an à monarchia diversum 201 6 quot modis fiat 202 16.	
Conjugum jus & obligatio inter se	324
Conscientia quid & quatenus ex Legibus obligetur 487 t cap & an errare pos- sit	pr d cap.
Contributiones hostium	852 47.
Consuetudinis auctoritas	486 53.
Contractuum jus	448
Contractus inter Imperantes & subjectos an & qualis detur	301.
Conventus fidelium non esse subjectos Im- perii Potestatum	156 2
Corruptionem hominis subitam fuisse, non ex usu & habitu	5 8
Creditoris definitio	132 49
Crellii sententiæ de Redemptione refellitur.	140 13
Crimen quid.	433 15
Cujacii sententiæ, de Principe & populo po- testatem	

testatem in se ipsum habente, refellitur 59 28

D

Danici Imperii è legitimo in absolutum mutatio, quo modo facta 299 35
 Delicta varia & poenae 558
 Democratiae jus & diversitas 239
 Democratici Status fundamentum 35 27
 Democraticum fœdus, quo pars minor majori subicitur, eos qui sunt in majori parte reos etiam perfidiae facere potest 37 & seqq
 Devolutionis jus in Brabantia & alibi non pertinere ad Summi Imperii successionem 228 18
 Derelictio Summi Imperii qualis 272 23
 Pro Derelictis habita jus occupandi, & quid si desperatae res fuerint 394 11
 Devotio unde dicta, quid sit & quoti-plex 602 26
 Deus, utrum ut Creditor, an ut iudex, an ut Rector Supremus, respectu peccatoris sit considerandus 131 38
 Διάνοια significare dispositionem, tam inter vivos, quam Testamentariam 115 11
 Discretio turpis & honesti, quatenus sit insita menti & homini congenita 6 4 & seqq
 Dispensatio quid, & an locum habeat in doctrinâ satisfactionis Christi 136 81
 Divortiorum jus 326 19
 Doctrina studiorum, an conducat ad prudentiam civilem 346 34
 Dolentium de Repupubl Querelae 558 17
 Domania, an ab Optimatibus in Aristocratia magis alienari possint, quam in Regno 41 63
 Dominatus & Regni differentia 205 15 non esse Dominatum per se Tyrannidem. 206. 34.

Dominicarum jus rerum 403 38
 Dominium Eminens quid 85 38
 Dominium parere obligationem, & qualem 457 10.
 Dominium ratione juris publ 405.
 Donatio ex jure & contractus consensualis. 453 23 ubi & jus ejus.
 Dubitationis principium Hobbesio exercitum, quo successu 172 à pr.
 Duella quando licita 626 20.

E.

Ecclesia quatenus est Universitas, quid juris habeat 371 ejus regimen non esse mere Ecclesiasticum 159 31.
 Ecclesiae Romanae Hierarchia 379
 Ecclesiam universalem totius mundi visibilem nec fuisse nec dari posse 103 20. 30
 Ecclesiam Pontificiam videri esse Republicam 272 20.
 Ecclesiastica bona in profanos usus converti non possunt 395 20 Rursus 396 36
 Ecclesiasticorum bonorum jus 159 44 & seqq.
 Ecclesiae jus an & qualifit apud Summam Potestatem 101 & seqq.
 Ecclesiae caput an detur in Terris 160 51.
 Ecclesiae quoque debent securitatis publicae Tutelam 593 190 non tamen ecclesiis prohibitis simpliciter 593 21.
 Ecclesiae visibilis externae ratio exponitur 144 toto cap Ejus deformitas & reformandi spes 145 17 Subordinatio Ecclesiarum unde oriatur 148 41.
 Electionis Regiae jus 212 4 cap
 Electionis & postulationis canonicae discrimen 380 7.
 Emphyteusis jus obiter, 417 18.
 Emptionis venditionis jus 450 pr.
 Episcopatus Constantini Magni, ex vero expositus 150 21.
 M m m m Epif.

Episcopi simul Principes, unde 213 13
 Erastianorum de jure S P circa sacra sen-
 tentia 150 12 refellitur à pr cap 167
 Excommunicatio quam late pateat, an
 etiam ad peccata in regimine civitatis
 commissa produci queat 167 19
 Executio sententiarum qui fiat 568
 Exercitores an singulis in solidum tenean-
 tur 450 5
 Exheredationis jus 465 26 & 470 19
 Expolitio infantium, licet incestuosorum,
 nefaria 329 10
 Expromissionem esse sponsionem, quâ de-
 bitor vetus perficte liberatur 122 10
 Exteris quæ debeantur 604 plerumque a-
 liam esse rationem juris interni hac par-
 te, & externi 605 4 In externos quid
 liceat, aut non 605 5
 Exteris sibi invicem debere mutuam Le-
 gum & jurisdictionis suæ observantiam,
 quomodo & quatenus. 606. II ad fin
 cap

F

Familia quid, & jus ejus 316
 Femine an imperio Republ admoveri
 possint 203 32 224 40
 Famulorum jus 336 30
 Feudi servitia per se non tollere summam
 potestatem 69 41
 Feudorum jus totum compendio expositum
 418 & seqq
 Fideicommissi jus obiter 415 28
 Fidei confessionem non esse subjectam sum-
 mæ potestati 156 1
 Fidejussionis jus 452 20
 Fidem non esse conditionem salutis acqui-
 rende, sed instrumentum & modum ac-
 quisitionis 100 27
 Fides hostibus, tyrannis, latronibus data
 cur servanda 632 18
 Fiscalium rerum jus 403 41
 Fisci jus, Majestatis. 90. 40. & seqq

Fluminum jus 399 3.
 Fœdera quatenus mutent Summam Pote-
 statem 64 & seqq
 Fœderatos se invicem jus cogendi habere,
 salva singulorum potestate summa 68
 25 & seqq
 Fœderum & sponsionum discrimen 85 27
 Fœdus quid & quotuplex. Non esse justa
 fœdera, quibus socii ad omnia bella pro-
 miscue obligantur sed nec obligationem
 inde ad bellum injustum oriri An cum
 infidelibus licita sint fœdera inita, di-
 sputatur item, an morte contrahen-
 tium finiantur De sponsionibus earum-
 que effectu De interpretatione fœde-
 rum, & Cautione certitudinis illorum
 ac observantiâ 619
 Fœdus inter Deum & populum Hebræum
 cujusmodi 47
 Fœdus Dei cum Ecclesiâ, non nisi unicum
 esse, quo veteribus bona Testamenti clau-
 si præconfirmata sunt 109 & seqq.
 Eius intervalla & repetitiones 112 21
 Fœdus inæquale an & quando deroget
 Summæ potestati 67 21
 Fœneratores an justum inter cives ordi-
 nem faciant, & Fœnus an sit licitum
 356 20
 Fœturæ jus, contra Grot 406 14
 Fœtus in utero jus 312 7
 Fori competentis doctrina ex ratione Juris
 publici privilegia 538 534 25
 Frisiz status regimini 233.
 Frisii, ut seculo decimo quinto egerunt,
 in exemplum status naturalis & belli
 omnium contra omnes propositi 10 7.
 Fructuum rei alienæ acquisitio 459
 18 Quæ causa sit illius acquisitionis n 19
 Fructuum perceptio quo jure vitatur 406
 17
 Fundamentalium Legum obligatio & san-
 ctio 305
 Fundamentalium Imperii Legum doctri-
 na. 78 11. & seqq.

G.

Gallix Regum Successio quo jure aliquoties mutata 273 38
 Germanix Imperium non esse unum 34
 20 non esse unam Rempubl 67 17
 Germanix Principes vere summam potestatem habere 93 20 & seqq
 Germanici Imperii status 247 19 c 275
 Grovii doctrina Hobbesiana opposita 17
 54
 Grovii sententia de Satisfactione detegitur & refellitur 29 18

H

Hebræorum vetus Imperium ante Reges fuisse Theocraticum 30 31
 Heredis institutio, & jus ejus 464 19
 Hereditas quid, & modi, quibus defertur 461
 Hereditatis acquirenda jus 409 51
 Hæresis an crimen 560 29
 Hæreticorum & heterodoxorum pœna 160 62 & pag 65 29 Hæresis quid ibi 16 p 30
 Herile jus in servos 334
 Hermaphroditi jus 314 22
 Hierarchia Ecclesie Romane 379
 Hobbesii de jure S P circa sacra sententia 150 15 refellitur 169 6
 Hobbesii sententia, quod Summa Potestas minus non possit, refellitur 71
 Hobbesii Jus naturæ exponitur & refellitur 9 & seqq
 Homicidii crimen & pœna 561 33
 Hospitiorum militarium usus & abusus 576 14
 Hussus Job quo jure destitutus a Sigism Imperatore. 597 36

I

Imago Dei qualis. p 5

Imperia voluntaria sepe magis à tacita quam expressa populorum voluntate oriuntur 30 33.
 Imperia non oriuntur immediate à Deo 29.
 27 & seqq.
 Imperii jus non mutari ex formâ Reip nec quidem hereditatis aut civilis modo imperandi, nec patrimonialis aut usufructuarius, Successoris aut Electivi juris discrimine. 61 & seqq.
 Imperii vim in Aristocratia & Regno non esse minorem, quam est majoris partis in Democratia 40 & seqq Cur hoc vulgo facilius in Aristocratis, quam in Regnis admittatur 42 36 & seqq
 Imperii vis in populos quæ sit, anceps questio diversitas opinionum hac parte 33 & seqq Imperii involuntarii obligatio 34 In voluntario tantum esse jus Imperii, quantum populi esse voluerunt, 34 18 19 cui opposita Hobbesii sententia exponitur 34 21 Decisio adstruitur è Natura Status Democratici. 35 & seqq.
 Imperii jus cum Arbitrio compromissario comparatum 76 73.
 Imperii jus totum copiose expositum 285.
 Imperium an à jurisdictione distinctum sit 514 518 23.
 Imperium Civitatum nihil aliud, quam Unio voluntatum, ejusque Gradus 29 9. & seqq.
 Imperium legitimum fieri posse absolutum, & vice versa 98 16 & seqq.
 Imperium Civitatis simpliciter constitutum quid contineat 35 & seqq Exceptiones ab ejus obligatione 36 39 & seqq.
 Imperium mutue subjectionis refellitur 43 50.
 Inauguratio Principum, 474 nihil eam novi juris inferre 9 17.
 Incolatam à civibus discrimen 338 18.
 Independentium de jure S P circa sacra, sententia 150 9.
 Indica societas apud Belgas & jus ejus 364.
 M m m m 2 Indu-

Induciarum jus	632 13 22
Intames an jure suffragii popularis gaudeant	239 38 & 242 35
Intamiâ notatos restituendi jus, Majestatis	89 26
Inhonesti varii gradus	8 28
Instrumenta probationis.	546 18
Insularum fluvialium jus	400 19
Invalor Imperii & quid in eum liceat	251
Inventa, dominis incertis, non fieri inventorum, & quid juris in illis	458 12
Invitum quotuplex	321 31
Involuntarii jus Imperii	248
Israelitarum potestas Regum.	511. 12
Judex quid & qualis	421 11
Judicis cessantibus, incipit bellum	626 20
Judiciorum potestas, Majestatis	87 74
Judiciorum potestas nunquam à summa potestate penitus alienatur	95 52
Judiciorum ordo	542
Judicium duplex quid & personæ ejus	420
Jurare an liceat in leges injustas	483 40
Juris naturalis obligatio, unde nascatur, quâ de re diversæ sententiæ exponuntur	6 18 & seqq
Immutabilitas hujus Juris quomodo accipienda	8 24
Divisio in præcipiens, permittens, invadens	8 25 & seqq
Juris civilis studium in Occidente instauratum	367 18
Juris civilis à municipali discrimen	95 46
& pag	479 14
Jurisdictionis quid, quotuplex, & omne jus, nec ab Imperio in hac Arte distincta	514
Juris in Re species	405 3
Jurisdictionis alicujus civitatis apud externos effectus	10 32 adf.
Jus Romanum an merito in usum reductum à Lothario Imper	86. 64
Jus belli exponitur	630.
Jus pro regula actuum moralium An origo ab injusto dependeat	Causa Juris, superior potestas, etiam Par, quod probatur. Jus etiam sumi pro facultate a-

gendi vel habendi Juris in priore sensu divisio, in Naturale & Voluntarium. Hoc rursus in Divinum & Humanum &c De Jure Gentium publico De Jure civili publico Hoc opus, esse de priori, & ratio ejus instituti Differentia Juris publici universalis à Politica Possitne Justitia in Republ exacte servari Inventio & definitio hujus Artis E Quibus præceptis colligatur p 1 & seqq	
Jus naturale Hobbesianum examinatur	9 & seqq
Jus, pro facultate habendi & agendi quotuplex	27 20 & seqq
Jus Gentium, an à Jure naturali distinctum	21 & seqq
Jus aliquod naturæ futurum fuisse in statu primævo, etsi longe diversum ab eo, quod nunc est	p 5 n 6 6 7.
Jus divinum quid, quotuplex & ejus obligatio	24 & seqq
Jus naturæ definitur	5 10 Exegesis definitionis 6.
Jus naturæ an respectu Dei sit immutabile. 19 17 An immediate sit insculptum cordibus hominum	20
Jurisjurandi obligatio & effectus	45 22.
Jusjurandum Summæ Potestatis quem effectum habeat	269
Jusjurandum valere, solam invocationem Numinis	545.
Justitia an quibusdam negari possit, & quid de receptatoribus aleatorum hac parte jure civili proditum sit	495 27
Justitia negata à Judice, vel à Principe, an locum faciat bello	420 4.
Justitia & ejus divisio vetus ac nova	26. & seqq.

K.

Κίρως & Περσίως distinctio. 110. 8. 12.

L.

L.

L 5 π de Just & Jur de jure Gentium
 exposita 30 36
 Labadix insti utum in reformanda Eccle-
 sia 373 28
 Legitimandi jus, Majestatis 89 13
 Legatorum definitio, Quatenus Summa
 Potestas inmittente requiratur, & quid
 juris, ubi de Summâ Potestate dubita-
 tur Differentia Legatorum Quæstio-
 nes de illis duæ ventilantur, pri-
 ma, an, & quibus ex causis non
 admitti possint, dein, An unquam ul-
 lare causa ledi vel puniri queant ab
 eis ad quos mittuntur, aut res eorum à
 creditoribus detineri De jure Legato-
 rum, qui pariter subditi sunt horum, ad
 quos mittuntur Item, an Legati juris-
 dictionem & jus asyli habeant p 613.
 Leges condendi jus, Majestatis 86 55
 Leges ferendi ars difficillima 476 19
 Leges fundamentales & earum doctrina
 78 11 & seqq
 Leges de Patrimonis circumlatas non per-
 tinere ad jus Summæ Potestatis 87 67
 Leges an & quatenus obligent conscien-
 tiam 487 1 cap
 Legitimationis jus. 329 pr
 Legum fundamentalium & Privilegiorum
 discrimen 81 66 & seqq
 Lex quid, quotuplex, & omnis ejus na-
 tura exponitur 477
 Libere Respubl bene stabilitæ potentiam
 longe majorem esse quam Regni 199
 15
 Liberis Germaniæ populus Imperator do-
 minos imponere non potest 214 38.
 Liberorum & parentum jus 328
 Legum alicujus civitatis effectus apud ex-
 teros 606 11 usque ad 610 32
 Ludovici Sforcæ contra fratrem super
 Ducatu Mediol controversia 223 25

M.

Magiæ crimen. 564. 48.

Magistratus non esse eos, qui Summum Res-
 publ Imperium tenent Jus creandi Ma-
 gistratus esse Majestatis 87 69 & seqq
 Magistratus nunquam præscribere posse
 contra Summam Potestatem 97 9.
 Magistratus quid & omne jus ejus 505
 11 Nomen ejus an conveniat Summæ
 Potestati 505 11 divisiones 507 21
 Magistratus nihil habere independentè à
 Summa Potestate 92 6 & seqq.
 Majestas quid proprie, 57 4 pro Sum-
 mæ Potestate accepta quid sit n 8 non
 bene dividi in personalem & Realem n
 11 Nec in delegantem & delegatam
 58 17
 Majestatis jura quo sensu incommunicabi-
 lia 62 1.
 Majestatis jus inalienabile 921 4 & seqq.
 Majestatis crimen 557 13.
 Majestatis jura minora. 88 & seqq.
 Majestatis jura majora. 83 & seqq.
 Mandati jus 451 15.
 Mandatum an rectè ponatur ut princi-
 pium Imperii voluntatis 287 297 307.
 Mandatum an & quando Imperii causa
 sit 15 12 Imperium simpliciter consti-
 tutum non esse ex Mandato 285 & seqq
 Mare an occupari & in dominium redigi
 possit 390 27 ubi & distinctio Grotii
 inter Imperium & dominium rejicitur
 392.
 Masturbationis pœna 563 40.
 Matrimonii jus 319.
 Matrimonii jure sanguinis prohibitio.
 323.
 Matrimonium per vim, per errorem, sub
 conditione, sub modo initum an valeat.
 322
 Mennonitarum adseveratio an pro jura-
 mento sufficiat 545 16.
 Mercatura an officiat nobilitati 354 69.
 Mechanici artifices laudantur 357 32.
 Mendacii vitium quâ in re consistat 438:
 5 & 1 cap.
 Mente capti quotuplices. 346 26.
 M m m m 3 Meum

<i>Meum & Tuum fuisse ante civitates</i>	15
	17
<i>Milites non facere ordinem in civitate proprium</i>	357 34
<i>Militia perpetua opprimi libertatem populo- rum</i>	55 14
<i>Militiam alere perpetuo mercenarum, an fas sit Imperantibus</i>	590 8
<i>Mixta Respubl quo sensu detur, aut non detur</i>	79 30
<i>Mobilium & immobilium rerum differentia juris publici</i>	388 t cap
<i>Monarchæ, & eorum differentia</i>	382 25
<i>Monarchiæ jus</i>	201 t cap
<i>Monarchiæ constituendæ modi, Electio & Successio</i>	207 t cap
<i>Monarchicum institutum huic seculo proprium</i>	54
<i>Monetæ jus</i>	583 tot cap ad Majest spect
	90 38
<i>Monopolia an aliquando licita</i>	365 27
<i>Morganaticæ matrimonium</i>	321 27
<i>Morum disciplinam non esse severiorem in novo Testamento, quam fuit in vetere</i>	25 27
<i>Munera publica in ærari Levamentum</i>	576 12
<i>Muneris & honoris discrimen</i>	508 7
<i>Municipis à civis discrimen</i>	338 22 & totum jus ejus
	341
<i>Mutua subjectio in Republ refellitur.</i>	43
	50

N

<i>Naturæ jus, an & quatenus obliget conscientiam</i>	491 28
<i>Naturam hominum esse, ut se mutuo ledere velint & soleant</i>	10 6 & seqq &
<i>potentior imbecillioem opprimat</i>	12 15
<i>Naufragorum bona recte Fisco vindicentur</i>	91 51
<i>Negotiorum gestionem parere obligationem naturalem, secus ac Grotius</i>	455 2
<i>Nobilitas quid, & jus ejus.</i>	347

<i>Nomina non arguere Summam Potestatem</i>	64 54
<i>Notarii, illorum officium</i>	546 19
<i>Notarios & comites palatinos creandi jus, Majestatis</i>	89 14
<i>Nullitatis querela contra sententiam</i>	569
	19
<i>Nundinarum jus, Majestatis.</i>	89 16.

O.

<i>Obedientia passiva qualis</i>	290 18 300.
	50.
<i>Obligatio Summæ Potestatis è contractu</i>	264
<i>Obligatio ad pœnam an recte esse dicatur</i>	424 20
<i>Obligatio naturalis quotuplex</i>	81
<i>Obligationis realis & personalis distinctio in doctrina Satisfactionis improbatæ</i>	131 31
<i>Officium Publicum quid, quotuplex, & omne susejus</i>	503 t cap An vendi possit.
	512 50
<i>Optimates an Imperium Civitatis Aristocraticæ in unum transferre possint</i>	232
	40
<i>Ordinum conventus in Regnis, an Senatus recte appellentur</i>	500 34
<i>Originalis Hominum integritas ex sententiâ gentilium, Grotii & aliorum, qui non nisi in affectibus, & usu habituque illam constituunt</i>	Qualis è sacris Literis intelligenda sit
	p 4 5
<i>Originem non tribuere Forum è domicilio separatum, ex ratione juris Gentium.</i>	536 13

P

<i>Pacis inveniendæ jus, Majestatis</i>	84 22
<i>Reliquum jus Pacis</i>	633 25.
<i>Pacta Gentilitia de Successione</i>	214 35
<i>Pacta cum Imperantibus non augere, sed minuire</i>	

minuere jus Imperii 287 24 299 35
 303 33
*Pactiones Magistratum de officis Rei-
 publ quatenus illicitæ.* 95 49
Pactorum jus 442
*Pajoni Galli de operatione immediata Spi-
 ritus S sententia* 174 6
Parentum & liberorum jus 328
Parlamentorum jus 500 34
Parricidii crimen & poena 561 34
Partus Legitimi tempus 313 14
*Pastorale munus & Politicum an miseri
 possint* 101 7 & 102 8
*Pastores Ecclesiarum quatenus à potestate
 civili interdici possint* 159 41
*Pastores & Doctores habendi jus, esse mere
 Ecclesiasticum, non æquè modum eligen-
 di vel approbandi* 157 9 & 159 34
*Approbatio Pastorum non redactis ratio-
 nibus* 159 40
Patriæ potestatis jus 330 22 *Quibus mo-
 dis finiatur* 332 42
*Patrocinium ab exteris implorare civibus
 nefas* 591 13 & seqq
Patris, unde cuique certitudo 313 20
*Patrum famil regimen ante diluvium non
 videri obtinuisse* 102 17 & seqq.
Peculatus crimen 559 21
Pecuniæ origo, materia & omne jus 583
*valorem ejus non tantum pendere ab ar-
 bitrio Summæ Potestatis, sed etiam ab
 usu mercaturæ* 587 14
Perduellionis poena 558 19
*Permissionem esse virtutem Legis, secus
 ac Puff* 481 29
Permissionis & tolerantie discr 481 27
*Perpetuitatem non esse notam summi Im-
 perii* 64 46 & seqq
Persona quid, & jus ejus 311 & cip
*Pluralitas suffragiorum arguit dependen-
 tiam politicam* 164 30
Polygamia an adulteri species 562 35
Pædantismus quid 346 36
*Pœna quid, quotuplex, 554. an remitti
 possit.* 556.

Pœna quid & jus ejus 432 6 554.
*Pœnam alius ob aliena peccata proprie non
 infligi* 48 n 48 & seqq.
Pontificiæ Exemptionis Fori Emixis.
 539 29.
*Pontificiorum sententia de jure S P cir-
 ca sacra* 149 3 *refellitur* 165 6.
*Populi contentus agi diversis locis, sophis-
 ma politicum esse.* 72 27.
*Populi jus contra Principes duplici inpri-
 mis modo custodiri* 75 66.
*Populi voluntatem non posse non esse cau-
 sam Imperii voluntarii* 29 27 208.
 7 & seqq.
*Populos Rectoribus suis semper esse supe-
 riores, prava sententia, & refelli-
 tur* 44 & seqq.
*Populum, constituto Imperio, juris ali-
 quid retinere posse, probatur.* 71 18.
Possessionis jus explicitum. 412.
Postliminii jus expos 631 10.
*Postulationis & Electionis Canonice dis-
 crimen* 380 7.
*Præfecturæ quid à Magistratibus disse-
 rant* 510 41.
Prærogativa quid & unde dicta 83 2.
*Præscriptio an & quatenus locum habeat
 in juribus Summæ Potestatis* 97 &
seqq ejus fundamentum n 7 & 99.
 28 *quo tempore committatur* 100 48
*Præscriptionem temporis immemorialis
 non requirere bonam fidem* 100 50.
Præscriptionis jus 408 32 42.
*Presbyterianorum sententia, de jure S
 P circa sacra* 149 4 *Examinatur.*
 166 12.
Præsides an Magistratus sint 508 3.
Præsumptio Juris & facti 547 24 25.
*Principatum non significare Latine Sum-
 mam Potestatem* 64 55.
Principem Legibus esse solutum, quo sensu.
 77.
*Principem non habere, nec posse habere
 jus in se ipsum* 59 26.
*Principes imperii parte sibi non delatas
 exercent*

- exercitum privati loco habendum* 75.
 60
Polygamiae inutilitas 320 11
Principis potestas ex jure Rom & literis sacris 49 & seqq
Principum bona quatuplicia 402 36
Principum obligatio à contractibus 264
Privatorum agros, securitatis publicae causa occupari posse, sub caut 592 18
Privilegia 481 25
Probationum species 543
Procurator judicialis, officium ejus 524 28
Promissio alicui facta an valeat 444 16
ubi cum Grotio disputatur
Promissio ob rem turpem an obliget 44. 14
Prorogatum Jurisdictionem non esse, nisi de persona ad personam 518 34
Provinciae an omnes, universitates 375
 118
Psalmi 51 vers 6 intellectus 49 53
Publicarum & communium rerum adserta differentia 387 30
Publicatio honorum, an licita 852 45
Publicanorum jus & officium 577 18
Publicae res quotuplices 398
Puffendorffii sententia de juris naturae dictatu 20 19
Punire, sine licitum tantum, an necessarium. 432 9
- Q
- Quakerorum adseveratio an pro juramento sufficiat* 545
Quaestio per tormenta, modus & meritum eius 549 32.
- R.
- Ratio Status quid* 86 52.
Ratiocinando saepe amitti per persuasionem Evangelii à puero indutam 185 20
 16 31.
Rationem non esse principium auctoritatis Legum 480 23.
- Rationis Lumen hodie non omnino extinctum* 5 9
Ratio & dictamen rationis, an differant 6 12.
Rationis & Spiritus sancti concursus in cognoscenda divinitate Sacrae Scripturae & fide christiana, fuse lateque exponitur 173 & seqq
Redemptio à Christo facta generis humani ex natura Emptionis venditionis, cum sacris literis collata exponitur 138 cap 7
Reformati in Gallia, quo jure se habuerint 82 76 & seqq
Reformationis Civitatum quis & quando sit usus A quo institui, à quibus peti possit Exempla Lycurgi & Solonis in hanc rem examinantur Singulos civis non habere jus aliud, quam conquirendi & supplicandi, & hoc ipsum aliquando posse prohiberi Nefas esse petitionem Reformationis extra Rempubl institui Materia Reformationis in genera divisa, & de Ecclesia defunctorie, 598 cap
Rege Imperio jure privato, an & heredes exclusi videantur 214 32.
Regalia quid 83, 2.
Regiae Legis sententia 50
Reginarum mariti, an & quando Reges 202 23
Regum Jus Samuelis 5 11 & seqq aliud jure divino praescriptum 53 29
Regni simpliciter delati jus 297.
Regnum in dubio Electivum, an Successorium videatur 209 19 & 210 32
Regnum heroicum, Aesymmeticum, Laconicum, non esse distinctas regni species, quod ad juris ruris rationem attinet Non nisi duas esse tales, Regnum παρβασιλικον & Dominatum, βαρβαρικον Definitio utriusque & differentiae Possesse & justum esse Dominatum Quo jure subditi belio victi ad obsequium obligentur. Nulla in re Despotas videri populis

pulis obligatos, nisi, ne totam perdant civitatem 234 cap
 Sacrae Scripturae auctoritas quo principio nitatur 173
 Salvi conductus litera 596 32 an securitatem judiciale[m] praestent 597 76
 Sanctarum rerum jus. 398 56
 Satisfactio quot modis accipiatur, & quomodo in ea luserit Grotius 127 tot cap
 Satisfactio & liberalis remissio quomodo convenient 137 89
 Securitatis publicae ratio & jus 589 t c
 Securitatis publicae tutelam non negandam excommunicatis, nec haereticis singulis nec quidem omnino maleficis, aut injustis possessoribus 593 22 Quinam ab illa excludantur & diversi gradus exclusionis ejus 595 27
 Senatum auctoritas in approbandis Principum Actis, per se non derogare jura Summae Potestatis 65 59
 Senatus quid, quotuplex, & omne jus ejus 495 t cap.
 Sententia quid, & effectus 655
 Sententia lata an corrigi possit 567 8
 Sententiarum diversarum conjunctio in rebus iudicandis qui fiat 566 4
 Sermonis commercium, & jus ejus 437
 Sepulchrorum jus 398 57
 Servitutis jus, obiter 416 38
 Servorum jus, & numerus olim ingens 334 Rectene sublata servitus 33 26
 Sexus differentia juris 314 24
 Societatis jus 451 14
 Socini sententia de Satisfactione refellitur 130 26 & pass
 Specificationis jus 405 9
 Spinozae jus naturae expositum 18
 Sponsionis a foedere differentia 621 17
 Sponsionum & foederum discrimen 85 27
 Sponsionum jus 452 21 & 455 30
 Spuriorum & naturalium liberorum discrimen 344 9
 Status naturalis quis 9 & seqq
 Status belli, 10 8.

Stipulatio ex Jure Gentium, contractus consensualis 452 18
 Studiosi an renuntiare possint Forsi privilegio. 369 27.
 Stupri crimen 562 37.
 Substitutionis jus 464 22.
 Successio ab intestato secundum jus Nat. exponitur 467 comparatur cum jure Rom & moribus aliis 470 24.
 Successionis Regiae jus, primo simplicis hereditariae 215 t cap Tum institutura. 221.
 Successorum declaratio, vivis Regnantibus 226 55.
 Suffragandi jus & mos in democratiâ 243. 49
 Summa Potestas non nisi unica 581 21. quatenus per foedera mutetur 66 & seqq Non potest se ipsam obligare 59. 24 & seqq.
 Summa Potestas ut finiatur 270.
 Summam Potestatem minus & coarctari posse Legibus 71
 Summae Potestatis jus circa sacra, quotuplex 149 t cap vera sententia exponitur 152 & t cap.
 Summae Potestati omnia subiaci, praeter excepta specialiter & a Deo determinata 132 165 3 quae sint a Deo praescripta specialiter 133 18.
 Summae Potestatis obligatio e[st] contractu. 264.
 Summum Imperium non esse, nisi unum. 92 13.
 Superioritas Territorialis revera a summa potestate Reipubl non diversa 67 19.
 Supplicatio contra sententias 572.
 Syllae, jus faciendi quod vellet, Lege delatum a pop Rom. 72 23.
 Synodos & Classes quae tales, habere dependentiam Politicam 164 34.
 T
 Tempus, quo Praescriptio committatur 100. 48.
 Testamenti praeter leges condendi jus, Majestati

testatus 96 29
Testamentaria successio, ex Jure naturæ
exposita 462 5
Testamentum, quid eâ voce designetur in
sacris Auct'oribus significare dispositionem
tam inter vivos, quàm ultimam vo-
luntatem Testamentum sine mortis res-
pectu, nullum intelligi Dispositionem
Patris Dei, quâ Filio dedit electos in
hereditatem, non esse Testamentum Re-
moventur objectiones Refelluntur alia
Testamentorum Dei specimina Deum
Abrahamo non fecisse testamentum
Nec in deserto Sinaitico Testamentum
esse factum, remotis objectionibus Non
esse, nisi unicum in verbo Dei Testa-
mentum, Christi morituri Testamen-
tum vetus & novum specie non differre
Sed vetus esse clausum & mysticum,
Novum esse idem apertum & clarum E
Testamento Christi hereditatem creden-
tibus, sine ulla conditione & absque
fœdere, deferri seqq Removentur ob-
jectiones aliæ contra unitatem Testa-
menti 105 & seqq
Testatum simul & intestatum mori, non
esse contra jus Nat 410 57
Testes quoniam admittuntur aut prohibeantur
in judiciis 543 8
Testimonium Spiritus S quid & quale
154 30 & cap 5
Theologi an Reipubl rectè admoveantur
358 40
Theophili Imp Severitas 416 42
Thesauri jus 395 19
Timocratia quid & jus ejus 244
Tolerantiæ & permissionis discrimen
481 27
Tormenta in Criminum inquisitione rectè-
ne adhibeantur 549 32 33
Traditionis doctrina jure Nat 407 29
Trajectinum Fœdus Belgarum populos non
conjunxit in unam Remp 67 14
Transactionis jus 554 25
Tributi ex fœdere solvendi Legem non de-

rogare juri Summæ Potestatis 62 38
Tributorum jus, Majestatis. 85 30
Tributorum usus & modus 574
Tutelæ Regiæ jus 226. cap 8 Testamen-
tariam Electoralem, aut Regiam non
præferri Legitimæ 227 14
Tutelæ jus 332 46
Tyrannis quid & quotuplex 350 203.
306 jus illis resistendi 2 55 eosdem
puniendi 259.

V

Vasallos Summam Potestatem in suos ha-
bere posse 69 41.
Vasallam præscribere posse feudo 98 24
Vectigalium jus 577 16 & cautiones
580 33
Venationis jus 389 12
Veniam ætatis dandi jus Majestatis 89 28
Veriloquium & jus ejus 437
Vicarium universalem Christi in mundo
esse nullum 103 29,
Vicarius Summæ Potestatis simpliciter con-
stitutus quid juris habeat 96 59
Vicos sine regimine, non esse universitates.
374 4.
Violenti jus Imperii 248.
Vitæ & necis jus à mero imperio diversum,
83 5.
Unio populorum quotuplex 49 & seqq.
Universitates Dei quot & quænam 102
10 & seqq.
Universitas quid & jus (jus 359 Quate-
nus singuli è factò universitatis tenean-
tur 376
Universitates Mercatorum & Artium
mechanicarum 363
Vocationis jus, & ejus species 529 81 532.
23 effectus 26.
Utiucapionis jus 408 32
Usum non habere usum. 417 47.
Usura sitne licita 357 22
Usurpatio, Imperii & quid in ea liceat.
251

W

Wolzogii de lumine Rationis sententias
178. 28.

